

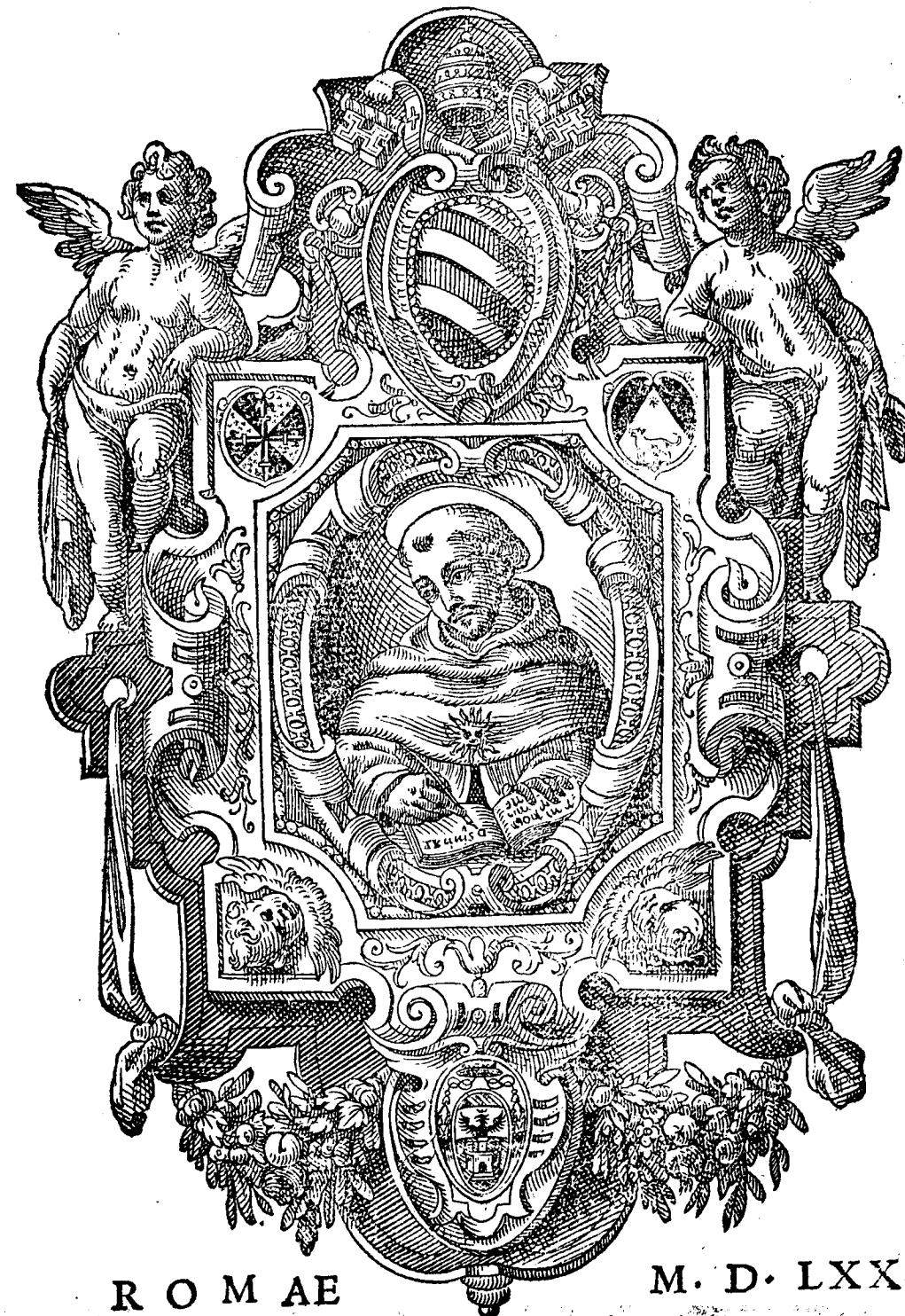
(12)

Tomus Secundus

D. THOMAE AQUINATIS
DOCTORIS ANGELICI,
COMPLECTENS EXPOSITIONEM,

In Octo libros de Physico auditu.
In Quatuor libros de Cælo & Mundo, et
In Libros de Generatione, et Corruptione,
ARISTOTELIS.

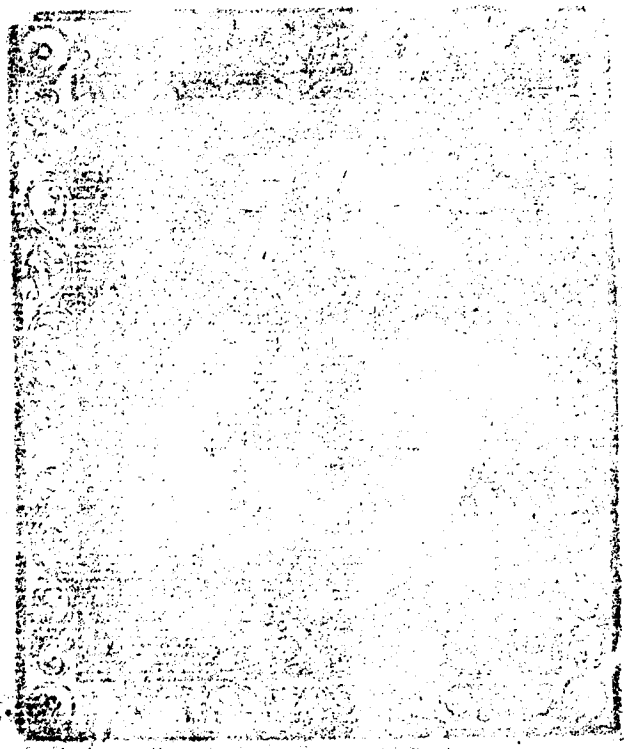
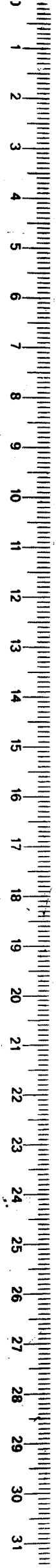
*Qui autem sint integrè expositi, qui uero mortis culpa, imperfecti relictii,
propriis manifestum est locis.*

R O M A E

M. D. LXX.

2 400 40 - MADE IN SPAIN

Tomus Secundus

D. THOMAE AQVINATIS
DOCTORIS ANGELICI,
COMPLECTENS EXPOSITIONEM,

In Octo libros de Physico auditu.
In Quatuor libros de Cælo & Mundo, et
In Libros de Generatione, et Corruptione,
ARISTOTELIS.

*Qui autem sint integrè expositi, qui uero mortis culpa, imperfecti relictì,
propriis manifestum est locis.*

R O M A E

M. D. LXX.

M V S O C I H 9

D I V I

THOMAE AQUINATIS

DOCTORIS ANGELICI

IN OCTO LIBROS PHYSICORVM ARISTOTELIS

EXPOSITIO

LECTIO PRIMA.

VIA liber Physicorum, cuius expositioni intendimus, est primus liber Scientiæ Naturalis, in eiusdē principio oportet assignare, quid sit materia & subiectum scientiæ Naturalis. Sciendum est igitur, quod cum omnis scientia sit in intellectu: per hoc autem aliquid sit

qui etiam dicitur de Physico, siue de naturali auditu: quia per modum doctrine ad audientes traditus fuit. Cuius subiectum est ens mobile simpliciter. Non dico autem corpus mobile, quia omne mobile esse corpus, probatur in isto libro: nulla autem scientia probat suum subiectum, & ideo statim in principio de

Lib. 6. le. 5.
Tex. cō. 32.
Lect. 2.
Tex. cō. 2.

intelligibile in actu, quod aliquo modo abstrahitur a materia, secundum quod aliqua diuersimode se habent ad materiā, ad diuersas scientias pertinent. Rursus, cum omnis scientia per demonstrationē habeatur, demonstratio autem mediū sit definitio, necesse est secundum diuersum definitionis modum scientias diuersificari. Sciendum igitur, quod quaedam sunt, quorum esse dependet a materia, nec sine materia definiri possunt: quaedam vero sunt, quæ licet esse non possint, nisi in materia sensibili, in eorum tamen definitione materia sensibilis non cadit. Et hæc differunt adinuicem, ut curuum & simum, nam simum est in materia sensibili, & necesse est quod in eius definitione cadat materia sensibilis: est enim simum nasus curuus, & talia sunt omnia naturalia, ut homo, lapis. Curuum vero, licet esse non possit nisi in materia sensibili, tamen in eius definitione materia sensibilis non cadit. Et talia sunt omnia mathematica, ut numeri, magnitudines, & figuræ. Quaedam vero sunt, quæ non dependent a materia, nec secundum esse, nec secundum rationem, vel quia nunquam sunt in materia, ut Deus, & aliæ substantiæ separatae, vel quia non vniuersaliter sunt in materia, ut substantia, potentia, & actus, & ipsum ens. De his igitur, est Metaphysica. De his vero, quæ dependent a materia sensibili secundum esse, sed non secundum rationem, est Mathematica. De his vero, quæ dependent a materia, non solum secundum esse, sed etiam secundum rationem, est naturalis, quæ Physica dicitur. Et quia omne, quod habet materiam, mobile est, consequens est, quod ens mobile sit subiectum naturalis philosophiæ. Naturalis autem philosophia de naturalibus est. naturalia autem sunt, quorum principium est natura. Natura autem est principium motus, & quietis in eo in quo est. De his igitur, quæ habent in se principium motus, est scientia naturalis. Sed quia ea, quæ consequuntur aliquod commune, prius & seorsum determinanda sunt, ne oporteat ea multoties pertractando omnes partes illius repetere, necessarium fuit, quod præmitteretur vnus liber in scientia naturali, in quo tractaretur de iis, quæ consequuntur ens mobile in communi, sicut omnibus scientiis præmittitur Philosophia prima, in qua determinatur de iis, quæ sunt communia enti, in quantum est ens. Hic autem est liber Physicorum,

A R I S T O T E L I S

S T A G I R I T A E,

P E R I P A T E T I C O R V M P R I N C I P I S,

D E P H Y S I C O A U D I T V

L I B E R P R I M V S.

ANTIQUA TRANSLATIO.

IOAN. ARGIROPOLI TRANSLATIO.

Tex. cō. 1.
Lect. c. 2.

Voniam quidem intelligere & scire contingit circa omnes scientias, quarum sunt principia aut causa, aut elementa, ex horum cognitione. Tunc enim cognoscere arbitramur vnuquodque, cum causas primas, & prima principia cognoscimus, & vsque ad elementa: manifestum quidem, quod quæ sunt circa principia scientiæ, quæ de Natura est, prius determinare tentandum,

Vm circa omnes doctrinas, quarum sunt principia vel causa vel elementa, ex horum perceptione cognitio fiat, atque scientia. Tunc enim unamquamque rem scire putamus, cum causas primas, principiaque prima, & vsque ad elementa cognoscimus: patet & ea, quæ ad principia Naturalis scientiæ pertinent, eritendum esse prius determinare.

1031.

Primum, in quo ostendit ordinem procedendi in Scia naturali. Vnde duo facit. Primo ostendit, quod oportet incipere a consideratione principiorum. Secundo, quod inter principia oportet incipere a principiis vniuersalioribus ibi. Innata autem. Primo, ponit talem rationem. In omnibus scientiis, quarum sunt principia, aut causa, aut elementa, intellectus & scientia procedit ex cognitione principiorum, causarum, & elementorum: sed scientia, quæ est de natura, habet principia, elementa, & causas, ergo in ea oportet incipere a determinatione principiorum. Quod autem dicit intelligere, refertur ad definitiones, quod vero dicit scire, ad demonstrationem. Nam sicut demonstrationes sunt ex causis, ita & definitiones, cum completa definitio sit demonstratio, sola positione differens, ut dicitur in Primo Posteriorum. Per hoc autem, quod dicit principia, aut causas, aut elementa, non intendit ibi idem significare. Nam causa est in plus quam elementum, nam elementum est ex quo componitur res primo, & est in eo, ut dicitur. Quinto Metaphysicæ, sicut literæ sunt elementa locutionis, non autem syllabæ. Causa autem dicitur, ex quibus res dependet secundum esse suum vel fieri. vnde & etiam quæ sunt extra, vel etiã quæ sunt in re, causa dici possunt, ex quibus non componitur res primo, non tamen elementa. Principium vero importat quandam ordinem alicuius processus. Vnde aliquid potest esse principium, quod non est causa, sicut id, vnde incipit motus, non tamen est causa: & punctus est principium lineæ, non tamen causa. Sic igitur per principia, videtur intelligere causas mouentes, & agentes, in quibus attenditur ordo processus cuiusdam. Per causas autem, intelligere

Lect. 16.
Tex. cō. 11.
Lect. 3.
Tex. cō. 4.

Tho. Sup. Phys. A. intelligere

telligere videtur causas formales & finales, ex quibus maxime dependet res, secundum suum esse & fieri. Per elementa vero, proprie proprias causas materiales. Utitur autem disunctione non copulatione, ad designandum quod non omnis scientia per omnes causas demonstrat. Nam Mathematica non demonstrat nisi per causam formalem. Metaphysica demonstrat per causam formalem & finalem precipue, & etiam agentem. Naturalis autem, per omnes causas. Primam autem propositionem rationis inducit, & patet ex communi opinione, sicut Primo lib. Posteriorum dicitur: quia Tunc quilibet experitur se cognoscere aliquid cum scit omnes causas eius a primis usque ad ultimas. Nec oportet ut aliter accipiamus hanc causam & elementa & principia que supra, ut Commentator vult, sed eodem modo. Dicit autem usque ad elementa quia id quod est vltimum in cognitione, est materia. Nam materia est propter formam, forma autem est ab agente propter finem, nisi ipsa sit finis. Vtputa dicimus, quod propter secare ferra habet dentes: & ferreos oportet eos esse, ut sint apti ad secandum. Secundo ibi. **Ostendit quod inter principia oportet prae determinare de vniuersalioribus.** Et primo per rationem, Secundo, per quaedam signa, ibi. **¶ Totum.** Circa primum ponit talem rationem. Innata est nobis via ut procedamus incipiendo ab iis, quae sunt nobis magis nota, in ea quae sunt magis nota naturae: sed ea, quae sunt nobis magis nota, sunt confusa, qualia sunt vniuersalia, ergo oportet nos ab vniuersalibus ad singularia procedere. Ad manifestationem autem primae propositionis, inducit quod non sunt eadem magis nota nobis & secundum naturam, sed illa, quae sunt magis nota secundum naturam sunt minus nota secundum nos. Et quia iste est naturalis modus, siue ordo addiscendi, ut veniatur a nobis notis ad ignota nobis, inde est, quod oportet nos deuenire ex notioribus nobis ad notiora naturae. Notandum autem est, quod non eadem dicit nota esse nobis & nota simpliciter. Simpliciter autem notiora sunt, quae secundum se sunt notiora. Sunt autem secundum se notiora, quae plus habent de entitate: quia vnumquodque cognoscibile est in quantum est ens. Magis autem entia sunt quae sunt magis in actu, unde ista maxime sunt cognoscibilia naturae. Nobis autem conuerso accidit, eo quod nos procedimus intelligendo de potentia in actum, & principium cognitionis nostrae est a sensibilibus, quae sunt materialia & intelligibilia in potentia. Vnde illa sunt prius nobis nota, quam substantiae separate, quae sunt magis nota secundum naturam, ut patet Secundo Metaphysices. Non ergo dicit nota naturae, quia natura cognoscit ea, sed quia sunt nota secundum se & secundum propriam naturam. Dicit autem notiora & certiora quia in scientiis non requiritur qualicumque cognitio, sed cognitionis certitudo. Ad intellectum autem secundae propositionis, sciendum est quod confusa hic dicuntur, quae continent in se aliqua in potentia & indistincte. Et quia cognoscere aliquid indistincte medium est inter puram potentiam & actum perfectum, ideo, dum Intellectus noster procedit de potentia in actum, primo occurrit sibi confusum quam distinctum, sed tunc est scientia completa in actu, quando peruenitur per resolutionem ad distinctam cognitionem principiorum & elementorum. Et haec est ratio, quare confusa sunt primo nobis nota quam distincta. Quod autem vniuersalia sunt confusa manifesta est, quia vniuersalia continent in se suas species in potentia, & qui scit aliquid in vniuersali scit illud indistincte: tunc autem distinguitur eius cognitio, quando vnumquodque eorum, quae continentur in potentia in vniuersali, actu cognoscitur, qui enim scit animal non scit irrationale nisi in potentia. Prius autem est scire aliquid in po-

Tex. cō. 2.
 Tex. cō. 3.
 Lect. 4.
 Tex. cō. 5.
 Tex. cō. 4.
 Tex. cō. 5.
 2. part. 4. 1.
 d. 932.
 2. Meta. 6.
 c. primi.
 Lect. 1.

tentia quam in actu. Secundum igitur hunc ordinem addiscendi, quo procedimus de potentia in actum, prius quoad nos est scire animal quam hominem. Contrarium autem huic videtur esse, quod dicit Philosophus in primo Posteriorum, quod singularia sunt magis nota quoad nos: vniuersalia vero naturae siue simpliciter. Sed intelligendum est quod ibi accipit singularia ipsa indiuidua sensibilia, quae sunt magis nota quoad nos, quia sensus cognitio, quae est singularium, praedit cognitionem intellectus, quae est vniuersalium. Sed quia cognitio intellectualis est perfectior, vniuersalia autem sunt intelligibilia in actu, non autem singularia, cum sint materialia, simpliciter, & secundum naturam vniuersalia sunt notiora. Hic autem singularia dicit non ipsa indiuidua, sed species, quae sunt notiores secundum naturam, utpote perfectiores existentes, & distinctam cognitionem habentes generatim sunt prius nota quoad nos; utpote habentia cognitionem in potentia & confusam. Sciendum autem, quod Commentator aliter exponit. Dicit enim quod ibi. **In nata est.** Vult ostendere Philosophus modum demonstrationis huius scientiae, quia scilicet, demonstrat per effectus & posteriora secundum naturam, ut sic quod ibi dicitur intelligatur de processu in demonstrando & non in determinando. Deinde cum dicit. **¶ Sunt autem primum.** Intendit manifestare (secundum eum) quae sunt magis nota quoad nos & minus secundum naturam, scilicet composita simplicibus, intelligens composita per confusa. Vltimo autem concludit, quod procedendum est ab vniuersalioribus ad minus vniuersalia, quasi quoddam corollarium. Vnde patet, quod eius expositio non est conueniens, quia non coniungit totum ad vnam intentionem, & quia hic non intendit Philosophus ostendere modum demonstrationis huius scientiae, hoc enim faciet in Secundo libro secundum ordinem determinandi iterum, quia confusa non debent exponi composita, sed indistincta, non enim posset concludi aliquid ex vniuersalibus, cum genera non componantur ex speciebus. Secundo ibi.

c ¶ Manifestat propositum per tria signa, quorum primum sumitur a toto integrali sensibili, & dicit quod totum sensibile est notius secundum sensum: ergo & totum intelligibile est notius secundum intellectum. Vniuersale autem est quoddam totum intelligibile, quia comprehendit sub se multa ut partes, scilicet sua inferiora, ergo vniuersale est notius quo ad nos. Videtur autem haec probatio inefficax, quia utitur toto & parte & comprehensione aequiuoce. Dicendum est autem, quod totum integrale & vniuersale conueniunt in hoc, quod vtrumque est confusum. Sicut enim qui apprehendit genus, non apprehendit species distincte, sed in potentia tantum, ita qui apprehendit domum nondum distinguit partes: vnde, cum ratione confusionis totum sit prius cognitum quoad nos, eadem ratio est de vtroque toto, esse autem compositum, non est commune vtrique toti, vnde manifestum est quod signanter dixit supra, confusa & non composita. Secundo ibi.

d ¶ Ponit aliud signum de toto integrali & intelligibili. Definitum enim se habet ad definitia quodammodo ut totum integrale, in quantum actu sunt definitia in definitio, sed tamen qui apprehendit nomen, utputa hominem aut circulum, non statim distinguit definitia, vnde nomen est sicut quoddam totum & indistinctum, sed definitio diuidit in singularia, id est distincte ponit principia definiti. Videtur autem hoc esse contrarium ei, quod supra dixit. Nam definitia videntur esse vniuersaliora: quae dixit prius esse nota nobis. Sed dicendum, quod definitia secundum se sunt prius nota nobis quam definiti-

Lect. 4.
 Tex. cō.
 Tex. cō. 6.
 Tex. cō. 7.
 Tex. cō. 1.
 Tex. cō. 1.
 Tex. cō. 41.
 parte sequenda.
 Tex. cō. 8.
 Tex. cō. 13.
 Tex. cō. 7.
 Lect. 3.

sed prius est notum nobis definitum, quam quod talia sint definitia ipsius, sicut prius sunt nota nobis animal & rationale quam homo. Sed prius est nobis notum homo confusus, quam quod animal & rationale sint definitia ipsius. Tertio ibi.

¶ Ponit tertium signum sumptum ex vniuersaliori sensibili. Sicut enim vniuersaliorum intelligibile est prius notum nobis, secundum intellectum, utputa, animal homine, ita cōius sensibile est prius notum nobis secundum sensum: utputa, hoc animal, quam hic homo. Et dico prius secundum sensum, & secundum locum, & secundum tempus. Secundum locum quidem, quia cum aliquid a remotis videmus, prius percipimus ipsum esse se corpus quam esse animal, & hoc prius quam quod sit homo, & vltimo quod sit Socrates. Et similiter secundum tempus, prius percipimus hunc ut quendam hominem, quam vtrumque hunc hominem, quod est Plato, qui est pater eius. Et hoc est quod dicit. **¶ Pueri primum appellant omnes viros patres & feminas matres, sed posteriora determinant id est determinate cognoscunt vnumquodque.** Ex quo manifeste ostenditur, quod prius cognoscimus aliquid sub confusione quam distincte.

LECTIO II.

Rostro proemio, in quo ostensum est quod Scientia Naturalis debet incipere a principijs vniuersalioribus, hic secundum praedictum ordinem incipit persequi ea, quae pertinent ad scientiam Naturalem. Et diuiditur in duas partes. In quarum prima determinat de principijs vniuersalibus scientiae Naturalis. In secunda determinat de ente mobili in communi, de quo intendit in hoc libro. Et hoc in Tertio lib. ibi. **¶ Quoniam autem natura est principium.** Prima in duas. In prima determinat de principijs subiecti huius scientiae, id est de principijs entis mobilis in quantum huiusmodi. In secunda de principijs doctrinae. In secundo libro ibi.

¶ Eorum quae sunt. Prima autem in duas. In prima prosequitur opiniones aliorum de principijs communibus entis mobilis. In secunda inquirunt veritatem de eis ibi. **¶ Omnes igitur contraria principia.** Circa primum tria facit. Primo ponit diuersas opiniones antiquorum Philosophorum de principijs communibus. Secundo, ostendit, quod aliquos earum prosequi non pertinet ad naturalem ibi. **¶ Id quidem igitur.** Tertio prosequitur opiniones improbandas eorum falsitate ibi. **¶ Principium autem.** Circa primum duo facit. Primo ponit diuersas opiniones Philosophorum de principijs naturae. Secundo ostendit eandem diuersitatem esse circa opiniones Philosophorum de entibus ibi. **¶ Similiter autem quaerunt.** Dicit ergo primo, quod necesse est esse vnum principium aut multa, & vtraque pars habuit Philosophos opinantes. Quidam enim eorum posuerunt vnum principium, quidam multa. Eorum, qui posuerunt vnum, quidam posuerunt illud esse immobile, sicut Parmenides & Melissus, de quorum opinione infra patebit: quidam vero posuerunt illud esse mobile, scilicet Antiqui Naturales. Quorum quidam posuerunt aerem esse principium naturalium, ut Diogenes: quidam vero aquam, ut Thales: quidam vero ignem, ut Heraclitus, alii vero aliud medium inter

aerem, & aquam, ut vaporem. Nullus vero eorum, qui posuerunt principium vnum tantum, dixit illud esse terram, propter eius grossitatem. Huiusmodi autem principia mobilia dicebant, quia per horum aliorum rarefactionem & condensationem, alia fieri dicebant. Eorum vero, qui posuerunt plura principia, quidam posuerunt ea finita, quidam posuerunt infinita. Eorum autem qui posuerunt ea finita: (licet plura vno) quidam posuerunt ea esse duo, scilicet ignem & terram, ut ira dicit Parmenides: quidam vero tria scilicet ignem, aerem, & aquam. Nam terram quasi compositam existimabant propter eius grossitatem. Alii vero posuerunt ea esse quatuor, scilicet Empedoclem, qui posuerunt quatuor elementis posuit duo alia, scilicet amicitiam & litem. Qui vero posuerunt plura infinita, diuersificati sunt. Democritus enim posuit infinita corpora quae dicuntur atomi, esse principia omnium rerum. Sed huiusmodi corpora posuit esse omnia vnius generis secundum naturam, sed tamen differētia secundum figuram & formam. Et non solum differēbant, sed contrarietatem adinuicem habebant. Ponebant enim tres contrarietates, vnam secundum figuram, quae est inter curuum, & rectum: aliam secundum ordinem, quae est prioris, & posterioris, aliam secundum positionem, scilicet ante & retro, sursum & deorsum, dextrorsum & sinistrorsum. Et sic ex illis corporibus vnius naturae existentibus, diuersa fieri ponebant secundum diuersitatem figurarum positionis, & ordinis atomorum. Ex hac autem opinione dat intelligere oppositam opinionem, scilicet Anaxagorae, qui posuit infinita principia, sed non vnius generis secundum naturam. Posuit enim principia esse infinitas partes carnis, & ossis minimas & aliorum huiusmodi, ut manifestum erit inferius. Aduertendum autem quod non diuisit plura principia per mobilia & immobilia, quia nullus ponens prima principia plura, potuit ponere ea immobile. Cum enim omnes ponerent contrarietatem in principijs, contraria autem nata sunt se alterare, cum pluralitate principiorum immobilitas stare non poterat. Secundo ibi.

¶ Ostendit quod eadem diuersitas opinionum est circa entia, & dicit, quod similiter Physici, inquirentes de iis quae sunt id est de entibus, quaerunt quot sunt, vtrum scilicet vnum aut plura, & si sint multa, vtrum sint finita vel infinita. Et ratio est, quia antiqui Physici non cognouerunt nisi causam materiale, de aliis autem parum tetigerunt. Ponebant autem formas naturales esse accidentia, sicut & artificiales. Sicut ergo tota substantia artificialium est eorum materia, ita sequeretur secundum eos, quod tota substantia naturalium esset eorum materia. Vnde, qui ponebant tantum vnum principium, puta aerem, putabant quod alia entia essent aer secundum suam substantiam, & simile est de aliis opinionibus. Et hoc est quod dicit, quod Physici quaerunt ex quibus sunt quae sunt id est inquirendo de principijs, inquirent causas materiales, ex quibus entia esse dicuntur. Vnde patet quod quando inquirent de entibus, vtrum sint vnum aut plura, eorum inquisitio est de principijs materialibus, quae elementa dicuntur. Deinde cum dicit.

Lect. 10.
 in principio.
 Lect. 8.
 Tex. cō. 32.

Necessesse est itaque aut unum esse principium, aut plura. Et si vnum, aut immobile, sicut dicunt Parmenides & Melissus: aut mobile esse oportet, ut Naturales censere videntur, quidam aerem, quidam aquam primum principium esse dicentes. Si plura sint, aut finita, aut infinita esse necesse est. Et si finita sint plura, quae uno, duo vel tria, uel quatuor, uel in alio quodam numero esse oportet. Si infinita, aut genere quidem unum: figura uero uel forma diuersa, perinde atque Demo. assererat, aut contraria etiam necesse est esse.

Pari modo quaerere videtur, & hi qui quaerunt quot nam sint ea quae sunt. Nam ea primum quaerunt, ex quibus constant ea quae sunt, utrum unum an plura sint, & si sint plura, utrum sint finita an infinita. Quare principium quaerunt ac, elementum, utrum sit unum an plura.

Est inter curuum, & rectum: aliam secundum ordinem, quae est prioris, & posterioris, aliam secundum positionem, scilicet ante & retro, sursum & deorsum, dextrorsum & sinistrorsum. Et sic ex illis corporibus vnius naturae existentibus, diuersa fieri ponebant secundum diuersitatem figurarum positionis, & ordinis atomorum. Ex hac autem opinione dat intelligere oppositam opinionem, scilicet Anaxagorae, qui posuit infinita principia, sed non vnius generis secundum naturam. Posuit enim principia esse infinitas partes carnis, & ossis minimas & aliorum huiusmodi, ut manifestum erit inferius. Aduertendum autem quod non diuisit plura principia per mobilia & immobilia, quia nullus ponens prima principia plura, potuit ponere ea immobile. Cum enim omnes ponerent contrarietatem in principijs, contraria autem nata sunt se alterare, cum pluralitate principiorum immobilitas stare non poterat. Secundo ibi.

¶ Ostendit quod eadem diuersitas opinionum est circa entia, & dicit, quod similiter Physici, inquirentes de iis quae sunt id est de entibus, quaerunt quot sunt, vtrum scilicet vnum aut plura, & si sint multa, vtrum sint finita vel infinita. Et ratio est, quia antiqui Physici non cognouerunt nisi causam materiale, de aliis autem parum tetigerunt. Ponebant autem formas naturales esse accidentia, sicut & artificiales. Sicut ergo tota substantia artificialium est eorum materia, ita sequeretur secundum eos, quod tota substantia naturalium esset eorum materia. Vnde, qui ponebant tantum vnum principium, puta aerem, putabant quod alia entia essent aer secundum suam substantiam, & simile est de aliis opinionibus. Et hoc est quod dicit, quod Physici quaerunt ex quibus sunt quae sunt id est inquirendo de principijs, inquirent causas materiales, ex quibus entia esse dicuntur. Vnde patet quod quando inquirent de entibus, vtrum sint vnum aut plura, eorum inquisitio est de principijs materialibus, quae elementa dicuntur. Deinde cum dicit.

Tex. cō. 12. e ¶ Ostendit, quod aliquam istarum opinionum improbare non pertinet ad naturalem. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, quod improbare opinionem Parmenidis & Melissi non pertinet ad Scientiam Naturalem. Secundo assignat rationem, quare ad præfens est vtile eam reprobare ibi. ¶ Sed quoniam de natura. ¶ Circa primum duo facit. Primo ostendit, quod non pertinet ad Scientiam Naturalem improbare prædictam opinionem. Secundo, quod non pertinet ad eam soluere rationes, quæ ad probandum ipsam inducitur ibi. ¶ Aut soluere rationem. ¶ Primum ostendit duabus rationibus, quarum secunda incipit, ibi. ¶ Simile igitur. ¶ Dicit ergo primo, quod non pertinet ad Scientiam Naturalem intendere ad perscrutandum de hac opinione, si ens est vnū & immobile. Iam enim ostensum est, quod non differt secundum intentionem Antiquorum Philosophorum ponere vnum principium immobile, & ponere vnū ens immobile. Ei quod improbare hanc opinionem ad Naturalem non pertinet sic ostendit. Ad Geometriam non pertinet inducere rationem contra destruendam suam principia: sed hoc vel pertinet ad aliquam aliam Scientiam particularem, (si tamen Geometria sic sit subalternata alicui particulari scientiæ) sicut Musica Arithmetice subalternat, ad quæ pertinet disputare contra negantem principia musica, vel hoc pertinet ad Scientiam communem, scilicet Logicam, vel Metaphysicam. Sed prædicta positio destruit principia naturæ, quæ si sit solum vnum ens, & sic vnum; scilicet immobile, vt sic ex eo fieri alia non possint, sic tollitur ratio principii: quia omne principium aut est principium alicuius, aut aliquorum. Ad positionem igitur principii sequitur multitudo: quia aliud est principium, aliud cuius est principium. Qui igitur negat multitudinem, tollit principia: non igitur debet contra hanc positionem disputare Naturalis. Secundo ibi.

Tex. cō. 8. c Id quidē igitur, si vnum & immobile sit quod est, intendere, non de natura est intendere. Si cut. n. Geometria non amplius ratio est ad destruendam principia, sed est aut alterius scientiæ, aut omnibus communis: sic neque alicui de principii. Nō enim amplius principium est si vnum solum, & sic vnū: principium enim cuiusdam aut quorundam est.

Tex. cō. 10. Tex. cō. 9. d Simile igitur intendere est si sic vnum est, & ad aliam positionem quamlibet disputare sermonis gratia dictam, vt Heracliteam: aut si aliquis dicat hominem vnum, quod est, esse.

Tex. cō. 9. e Aut soluere rationē litigiosam, quod sane vtræque quidē habent rationes & Melissi, & Parmenidis, etenim falsa recipiunt, & non syllogizantes sūt. Magis autem Melissi onerosa ē ratio, & non habens defectum. Sed vno incōuenienti dato alia contingunt, hoc autem videre nihil difficile.

Tex. cō. 10. f Nobis autem subiiciantur, quæ sunt natura aut omnia, aut quadam moueri. Est autē manifestum hoc ex inductione. Si militer autem neq; soluere omnia conuenit: sed aut quæcunque ex principii aliquis demōstrans mentitur. Quodcunque vero non, minime: vt terragonismum, eum quidem, qui per decisiones, Geometrici est dissoluere: illum autem, qui Antiphontis, non Geometrici est.

Tex. cō. 11. g Nobis ea, quæ natura constant, aut omnia, aut aliqua moueri subiiciantur, quod quidē patet inductione. Et in super nec omnia sunt solueda, sed ea tantum, quæ quispiam ex principii ostendit falsa. Quæ vero hanc conditionem egrediuntur, non sunt solueda. Veluti quadratum eam quidem quæ per partes extruitur, ad Geometriam dissoluere pertinet: Antiphontis autem, non ad Geometriam redarguere spectat.

Tex. cō. 12. h Quæ talis est. In Scientia Naturali supponitur quod natura lia moueatur vel omnia vel quædam: quæ dicit, quia de quibusdam est dubium si mouentur, & qualiter mouentur, puta de anima, de centro terre, de polo Cæli, & formis naturalibus & aliis huiusmodi. Et quod naturalia moueantur potest manifestum esse ex inductione, quia ad sensum apparet quod res naturales moueantur. Est etiam necessarium motum supponi in Scientia Naturali, sicut necessarium est supponi naturam, in cuius definitione ponitur motus. Est enim natura principii motus, vt infra dicitur hoc autem habito quod motus supponatur in Scientia Naturali, vltius procedit ad propositum ostendendum per hoc, quod non omnes rationes sunt soluedæ in aliqua scientia, sed solum quæ concludunt aliquod falsum ex principii illius scientiæ: quæcunque vero non concludunt ex principii scientiæ, sed ex contrariis principiorum, non soluentur in illa scientia. Et hoc probat per exemplum in geometricis dicens, vt terragonismum, id est quadraturam circuli: hunc quidem, qui est per decisiones circumferentiæ, dissoluere pertinet ad Geometriam, quia nihil supponit contrariū principii scientiæ. Voluit. n. quidam Brisso, inuenire quadratum æquale circulo diuidendo circumferentiæ circuli in multas partes, & singulis partibus supponere lineas rectas, & sic inuenire aliquas figuras, sicut rectilineas æquales alicui illarū figurarū, quæ continent a decisione circumferentiæ & corda, vt pluribus aut oibus æstimabat se inuenisse figuram rectilineam æqualem

Sic igitur patet, quod non est huius scientiæ contra hanc positionem disputare. Deinde cum dicit. e ¶ Ostendit quod non est Naturalis etiam soluere prædictorum Philosophorum rationes. Et hoc propter duas rationes, quarum secunda incipit ibi. ¶ Nobis autem subiiciantur. ¶ Probat ergo primo propositum per hoc, quod non exigitur in aliqua scientia vt solueretur rationes sophisticæ, quæ manifestum defectum habent vel formæ vel materiæ. Et hoc est quod dicit, quod simile est intendere ad improbabilis rationes: aut etiam soluere litigiosam rationem: id est sophisticam. Hoc autem quod sunt sophisticæ: habent vtræque rationes & Melissi, & Parmenidis. ¶ Peccat. n. in materia, vnde dicit, quod falsa recipiunt: id est falsas propositiones assumunt. Et peccant in forma, vnde dicit, quod non syllogizantes sunt. Sed positio Melissi est magis onerosa: id est vana & fatua: & non habens defectum: id est non inducens dubitationem, & hoc infra ostendetur. Nō est autem incoueniens quod vno incouenienti dato alia sequantur. Sic igitur concludi potest, quod non requiritur ad Philosophum Naturalem quod soluat huius rationes. Secundam rationem ponit ibi.

Considerare igitur, si id quod est unum sit atque immobile non ad Naturalem Physicum pertinet. Nam ut Geometria non est ad eum ratio, qui geometriæ principia tollit: sed aut ad aliam scientiam attinet, aut ad communem omnium facultatem, sic & illi nulla est ad eum ratio, qui principia tollit, non est enim principium si unum est tantum, atque unum hoc modo. Principium enim, alicuius aut aliorum principium esse constat.

Simile est itaque si hoc modo sit unum considerare, & de alia quauius positione disserere, quæ sermonis causa dicitur, qualis est Heracliti: vel quispiam, id quod est, unum hominem esse dixerit.

Aut contentiosam soluere rationem, quod quidem ambæ rationes habent, & Parmenidis, & Melissi. Nam falsa sumunt, & forma sunt vitiosa. Inepta autem magis est ratio ipsius Melissi, nec dubitationem habet, sed vno absurdo dato, cætera accidunt. Hoc vero nullam habet difficultatem.

At nobis ea, quæ natura constant, aut omnia, aut aliqua moueri subiiciantur, quod quidē patet inductione. Et in super nec omnia sunt solueda, sed ea tantum, quæ quispiam ex principii ostendit falsa. Quæ vero hanc conditionem egrediuntur, non sunt solueda. Veluti quadratum eam quidem quæ per partes extruitur, ad Geometriam dissoluere pertinet: Antiphontis autem, non ad Geometriam redarguere spectat.

Quæ talis est. In Scientia Naturali supponitur quod natura lia moueatur vel omnia vel quædam: quæ dicit, quia de quibusdam est dubium si mouentur, & qualiter mouentur, puta de anima, de centro terre, de polo Cæli, & formis naturalibus & aliis huiusmodi. Et quod naturalia moueantur potest manifestum esse ex inductione, quia ad sensum apparet quod res naturales moueantur. Est etiam necessarium motum supponi in Scientia Naturali, sicut necessarium est supponi naturam, in cuius definitione ponitur motus. Est enim natura principii motus, vt infra dicitur hoc autem habito quod motus supponatur in Scientia Naturali, vltius procedit ad propositum ostendendum per hoc, quod non omnes rationes sunt soluedæ in aliqua scientia, sed solum quæ concludunt aliquod falsum ex principii illius scientiæ: quæcunque vero non concludunt ex principii scientiæ, sed ex contrariis principiorum, non soluentur in illa scientia. Et hoc probat per exemplum in geometricis dicens, vt terragonismum, id est quadraturam circuli: hunc quidem, qui est per decisiones circumferentiæ, dissoluere pertinet ad Geometriam, quia nihil supponit contrariū principii scientiæ. Voluit. n. quidam Brisso, inuenire quadratum æquale circulo diuidendo circumferentiæ circuli in multas partes, & singulis partibus supponere lineas rectas, & sic inuenire aliquas figuras, sicut rectilineas æquales alicui illarū figurarū, quæ continent a decisione circumferentiæ & corda, vt pluribus aut oibus æstimabat se inuenisse figuram rectilineam æqualem

Quia igitur supponebat, quod arcus non semper diuiduntur in duo media: quod est contra principia Geometriæ, huiusmodi rationem dissoluere non pertinet ad Geometriam. Quia igitur rationes Parmenidis & Melissi supponunt ens esse immobile, vt infra patebit: hoc autem est contra principia supposita in Scientia Naturali, sequitur quod soluere huiusmodi rationes, non pertinet ad Philosophum Naturalem. Deinde cum dicit.

g Sed quoniam de natura quidem, non autem naturales defectus contingit dicere ipsos, fortassis bene se habet aliquantum disputare de ipsis: habet. n. philosophiā, hic respectus.

g ¶ Assignat rationem quare disputer contra prædictam positionem. Et dicit, quod quia prædicti Philosophi loquebantur de rebus naturalibus, licet non inducerent defectus: id est dubitationes naturales, vtile est ad propositum disputare de huiusmodi opinionibus: quia & si non sit Scientiæ Naturalis disputare contra huiusmodi positiones, pertinet tamen ad Philosophiam primam.

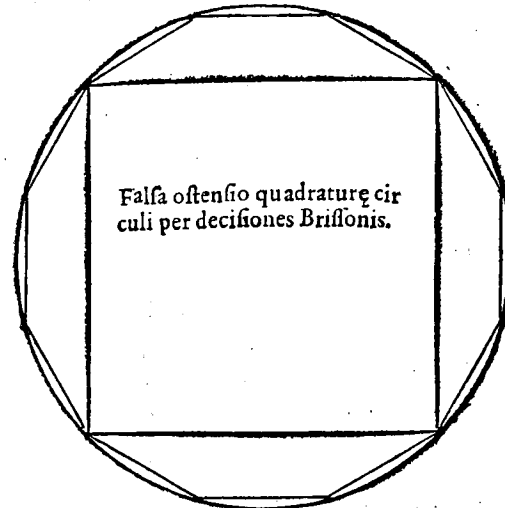
LECTIO III. Principium autem maxime est omnium primum, quoniam multipliciter dicitur, quod est, quod dicunt dicentes vnum esse omnia, vtrum substantiam vnā oīa, aut quantitatem, aut qualitatem? Et iterum, vtrum substantiam vnā, omnia, vt hominem vnū, aut equum vnum, aut animam vnā: aut qualitatem vnā erūt hæc, vt albū, aut calidū, aut aliquid aliorum talium? hæc. n. oīa differunt multū, & sunt impossibilia dicta. Siquidem. n. erūt & substantia & quale & quātū, & hæc siue resoluta adinuicem siue non, multa sunt quæ sunt. Si vero oīa, aut quale, aut quantum sunt, siue cum sit substantia, siue cum non sit, inconueniens est, si oportet inconueniens di-

LECTIO III. Ostendam quæ opiniones Philosophorum de principii, hic disputat contra eos. Et primo contra illos, qui non naturaliter de natura sūt locuti. Secundo contra illos, qui naturaliter de natura sunt locuti ibi. ¶ Sicut autem Physici. ¶ Circa primum duo facit. Primo, disputat contra positionem Melissi & Parmenidis. Secundo, contra rationes eorum ibi. ¶ Ex quibus demonstrant. ¶ Circa primum duo facit. Primo, disputat contra positionem hanc,

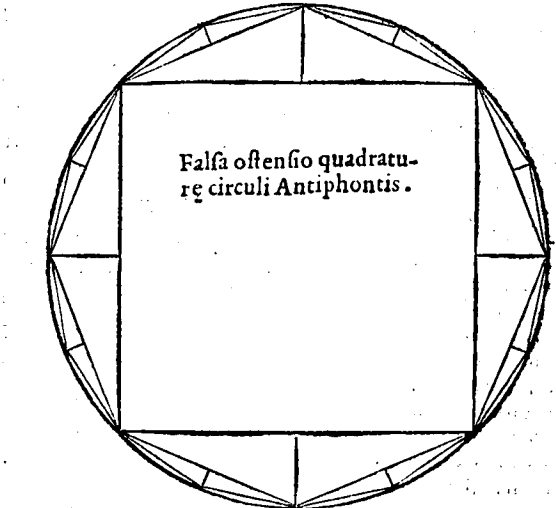
LECTIO III. Tque ut a principio omnium accommodatissime nostra hæc proficiscatur oratio, cum id, quod est pluribus modis dicatur, quo nā modo dicunt unū omnia esse substantiā cuncta, an ut quātū, an qualitatem? Et rursus, utrum substantiā quidem, unā autē esse cuncta, velut hominē unū, aut equū unū, aut animā unā? An qualitatem, & hanc idē idē unam, ut albedinem, aut caliditatem, aut aliquid tale? hæc. n. omnia inter se nūquā differunt, ut dici non possunt. nam, si est substantia, & qualitas atque quantitas, siue separata seiunctæque sint ea quæ sunt, non unum sed plura profecto sunt. Sin uerō qualitas sint uniuersa vel quantitas: siue sit substantia, siue non sit, absurdum est sane: si id, quod esse non potest, absurdum oporteat appellare.

mul in vno, vt vnum vel diuersa: quia licet sint simul in vno, non tamen sunt simpliciter vnum, sed vnum subiecto. Si vero dicatur, quod sit accidens tantum, & non substantia: hoc est omnino impossibile, nā accidēs sine substantia omnino esse nō potest: omnia Tho. Sup. Phys. A 3 enim

æqualem toti circulo, cui facile erat inuenire quadratū æquale per principia geometriæ, & sic putabat se inuenire posse, quadratum æquale circulo. Sed non sufficienter argumentabatur: quia licet decisiones illæ consumerent totam circumferentiam circulearem, non tamen figuræ contentæ a decisione circumferentiæ & lineis rectis, comprehendebant totam superficiem circulearem. Sed dissoluere quadratum Antiphontis, non pertinet ad Geometriam: quia vtebatur contrariis principiorum geometriæ. Describat enim in circulo aliquam figuram rectilineam, puta quadratum, & sub diuidebat arcus, quibus sustentabatur latera quadrati, singulos in duo media, & a punctis decisionum deducebat lineam rectam ad omnes angulos quadrati, &

fic resultabat in circulo figura viij. angulorum, quæ plus accedebat ad æqualitatem circuli, quam quadratum. Iterum, diuidebat arcus quibus sustentabatur latera figuræ viij. angulorum, singulos in duo media, & sic ducendo lineas rectas a punctis decisionum ad angulos prædictæ figuræ, resultabat figura xvi. angulorum, quæ adhuc plus accedebat ad æqualitatem circuli. Semper ergo diuidendo arcus, & ducendo lineas rectas ad angulos figuræ præexistens, consurgit figura propinquius se habens ad æqualitatem circuli. Dicebat autem, quod non est procedere in infinitum, in decisione arcuum. Erat ergo deuenire ad aliquam figuram rectilineam æqualem circulo, cui poterit quadratum æquari.

Quia igitur supponebat, quod arcus non semper diuiduntur in duo media: quod est contra principia Geometriæ, huiusmodi rationem dissoluere non pertinet ad Geometriam. Quia igitur rationes Parmenidis & Melissi supponunt ens esse immobile, vt infra patebit: hoc autem est contra principia supposita in Scientia Naturali, sequitur quod soluere huiusmodi rationes, non pertinet ad Philosophum Naturalem. Deinde cum dicit.

g Sed quoniam de natura quidem, non autem naturales defectus contingit dicere ipsos, fortassis bene se habet aliquantum disputare de ipsis: habet. n. philosophiā, hic respectus.

LECTIO III. Principium autem maxime est omnium primum, quoniam multipliciter dicitur, quod est, quod dicunt dicentes vnum esse omnia, vtrum substantiam vnā oīa, aut quantitatem, aut qualitatem? Et iterum, vtrum substantiam vnā, omnia, vt hominem vnū, aut equum vnum, aut animam vnā: aut qualitatem vnā erūt hæc, vt albū, aut calidū, aut aliquid aliorum talium? hæc. n. oīa differunt multū, & sunt impossibilia dicta. Siquidem. n. erūt & substantia & quale & quātū, & hæc siue resoluta adinuicem siue non, multa sunt quæ sunt. Si vero oīa, aut quale, aut quantum sunt, siue cum sit substantia, siue cum non sit, inconueniens est, si oportet inconueniens di-

Ens est vnum, per rationem sumptam ex parte entis, quod est subiectum in propositione. Secundo, per rationem sumptam ex parte vnus, quod est prædicatum, ibi. ¶ Amplius quoniam. ¶ Dicit ergo primo, quod id, quod maxime accipiendum est principio ad disputandum contra positionem prædictam, est, quod id est quod est ens, dicitur multipliciter. Quæredā enim est ad eis, qui dicunt ens esse vnū: quomodo accipiant ens: vtrum scilicet per substantiam, vel pro qualitate, vel pro aliquo aliorum generum. Et quia substantia diuiditur in vniuersalem, & particularem, id est substantiam primam, & secundam, & iterum in multas species, quærendum est, vtrum dicat ens esse vnum, ut hominem vnum, aut vt equum vnū, aut animam vnā: aut vt qualitatem vnā, aut album, aut calidum, aut vt aliquod huiusmodi, multum enim differt quodcunque istorum dicatur. Oportet igitur, quod si ens est vnum, quod vel sit substantia, & accidens simul, vel accidens tantum, vel substantia tantum: si autem sit substantia & accidens simul, nō erit vnū ens tantum, sed duo. Nec differt quantum ad hoc, vtrum substantia & accidens sint si-

Vtrum cum non de natura quidē: naturales autem dubitationes ipsos accidat dicere: bene res sese habebit fortasse, si parū de ipsis disseruerimus, hæc enim consideratio Philosophiam nimirum habet.

LECTIO III. Tque ut a principio omnium accommodatissime nostra hæc proficiscatur oratio, cum id, quod est pluribus modis dicatur, quo nā modo dicunt unū omnia esse substantiā cuncta, an ut quātū, an qualitatem? Et rursus, utrum substantiā quidem, unā autē esse cuncta, velut hominē unū, aut equū unū, aut animā unā? An qualitatem, & hanc idē idē unam, ut albedinem, aut caliditatem, aut aliquid tale? hæc. n. omnia inter se nūquā differunt, ut dici non possunt. nam, si est substantia, & qualitas atque quantitas, siue separata seiunctæque sint ea quæ sunt, non unum sed plura profecto sunt. Sin uerō qualitas sint uniuersa vel quantitas: siue sit substantia, siue non sit, absurdum est sane: si id, quod esse non potest, absurdum oporteat appellare.

mul in vno, vt vnum vel diuersa: quia licet sint simul in vno, non tamen sunt simpliciter vnum, sed vnum subiecto. Si vero dicatur, quod sit accidens tantum, & non substantia: hoc est omnino impossibile, nā accidēs sine substantia omnino esse nō potest: omnia Tho. Sup. Phys. A 3 enim

animas, eidentia de substantia dicuntur, sicut de subiecto: & in hoc ratio eorum consistit. Si vero dicatur, quod sit substantia tantum sine accidente, sequitur quod non sit quantitas, nam quantitas accidens est. Et hoc est contra positionem Melissii: sicut enim ens esse infinitum, vnde sequitur quod sit quantum, quia infinitum per se loquendo, non est nisi in quantitate. Sed substantia & qualitas & huiusmodi, non dicuntur infinita nisi per accidens, in quantum scilicet, sunt simul in quantitate. Cum ergo Melissius ponat ens infinitum non potest ponere substantiam sine quantitate. Si ergo est substantiam & quantitas simul, sequitur, quod non sit tantum vnum ens, sed duo. Si vero sit solum substantia, non est infinitum: qui non habebit magnitudinem neque quantitatem. Nullo igitur modo potest esse verum quod Melissius dicit, ens esse vnum. Secundo ibi.

Tex. c6. 16.

b Amplius, quoniam & ipsum vnum multipliciter dicitur, quod admodum & quod est, intendendum quomodo dicunt vnum esse omne. Dicitur enim vnum, aut continuu, aut indiuisibile, aut quorum ratio vna & eadem, quae aliquid erat esse, quemadmodum vappa & vinu. Siquidem igitur continuu, multa sunt quod est, in infinitum. n. diuisibile est continuu. Habet autem dubitationem de toto & parte, fortassis autem non ad hanc rationem, sed ad ipsam secundum seipsam. Vtrum vnum aut plura pars & totum, & quo vnum aut plura, & si plura quo plura: & de partibus non continuis, & si toti vnum vtrumque est sicut indiuisibile, quoniam & eadem eisdem erunt.

Tex. c6. 20. Ad meru. Tex. c6. 17.

c At vero, si e indiuisibile, nullu erit tantu neque quale, neque iam infinitu quod est, sicut Melissius dicit, neque finitu, sicut & Parmenides. Terminu enim indiuisibilis finitus non est.

Tex. c6. 18.

d At vero, si ratione vnum sunt omnia que sunt, sicut est tunica & indumentu, Heracliti ratione cotingit dicere: idem enim erit bonu & malo, & non bono esse & bono. Quare idem erit bonu & non bonu: & ho & equus. Et non solum de eo, quod vnum sunt que sunt, ratio erit, sed de eo quod nihil. Et tali igitur refutatio, vtrum totu,

Tex. c6. 19.

et partes sint vnum aut plura. Et licet forsitan haec dubitatio ad propositum non pertineat, tamen per se ipsam vtilis est ad cognoscendum, & non solum de totis continuis, sed etiam de totis contiguis, quorum partes non sunt continuu, sicut partes domus, quae sunt vnum contractu & compositione. Et intelligendum est, quod totum secundum quod est, est idem parti, & non simpliciter: si autem simpliciter totum esset idem vni partiu, eadem ratione esset idem alteri partium. Quae autem vni & eidem sunt eadem, si bi inuicem sunt eadem. Et sic sequitur quod ambae partes, si ponantur simpliciter esse idem totu, quod sint idem ad inuicem, & sic se queretur quod totu sit indiuisibile non habens diuersitatem partium. Secundo ibi.

Præterea cum multipliciter & ipsum vnum, sicut & id, quod est, dici solet, considerandum est quomodo ipsum vnum, unum asserunt esse. Atque unum dicitur, pariu continuu ipsum, partim indiuisibile, partim ea, quorum eadem atque vna est ratio, ut temetum ac vnum. Si igitur est continuu ipsum unum, multa profecto est: continuu enim in infinitum est diuisibile. Existit autem dubitatio de parte ac toto non ad sermonem fortassis accommodata, sed per ipsam consideranda, utrum unum an plura sint pars atque totum, & quo pacto sint unum uel plura, & si sint plura, quomodo modo sint plura. Et de partibus non continuis eadem sunt quaerenda, & si utraque pars & ipsum totu sint unum perinde atque indiuisibile: ipsa profecto partes unum idem erunt.

Atque, si unum est ut indiuisibile, nulla sane quantitas, nulla qualitas erit. Neque igitur in finitum est id, quod est, ut dicit Melissius, neque finitu, ut Parmenides asserit. Ipse namque finis, est, ut patet indiuisibile, non ipsum finitum.

At vero, si omnia, quae sunt, ratione sunt unum, ut vestimentum ac tunica, sit ut Heracliti sententiam dicat: eadem enim erit boni malique ratio, & non boni ac boni. Quare idem erit bonum atque non bonum, & homo ac equus idem, & homo atque non homo. At sermo ipsorum, non unum ea, quae sunt, sed nihil asseret esse. Et eadem in super ratio qualitatis, ac quantitatis erit.

ostendit quomodo non potest dici, omnia esse vnum per rationem: quia si hoc esset, sequeretur tria inconuenientia. Et primo, quod contraria essent vnum secundum rationem, scilicet quod eadem ratio esset boni, & mali, sicut Heraclitus ponebat eandem esse rationem contrariorum, ut patet in Quarto Meta. Secundo, quod eadem esset ratio boni & non boni, quia ad malum sequitur non bonu, & sic sequeretur, quod esset eadem ratio entis & non entis, & sic sequeretur quod omnia entia non solum essent vnum ens, ut ipsi ponunt, sed

et infra.

sed etiam non ens vel nihil, quia quaecunque sunt vnum secundum rationem, ita se habent, quod de quocunque praedicatur vnum, & aliud: vnde, si ens & nihil sunt vnum secundum rationem, sequitur, si omnia sunt vnum ens, quod omnia sunt nihil. Tertium inconueniens est, quod diuersa genera, ut qualitas, quantitas, sint eadem secundum rationem. Et hoc inconueniens ponit cum dicitur: Et tali & tanto. Aduertendum vero, quod sicut Philo sophus dicit in Quarto Meta. Contra negates principia, non potest adduci demonstratio simpliciter, quae procedit ex magis notis simpliciter, sed demonstratio ad contradicendum, quae procedit ex iis, quae supponuntur ab aduersario, quae sunt inter dum minus nota simpliciter. Et sic Philo sophus in hac disputatione vtrius pluribus, quae sunt minus nota, quam hoc, quod est, entia esse multa & non vnum tantum, & ad quod rationes adducit.

Tex. c6. 20.

Let. 6. Tex. c6. 69. circa fin.

Tex. c6. 21.

LECTIO IIII. Onturbati sunt autem, & Posteriores, quemadmodum & Antiqui ne forte contingat simul idem vnum esse & multa. Vnde alii quidem, est, auferebant, quemadmodum Lycophron. Alii autem dictione mutabant, ut quoniam homo non albus est, sed albatur, neque ambulans est, sed ambulat: ut non, est, adiacentes, multa faciant esse vnum. Tanquam singulariter dicto vno, aut ere. Sed multa sunt quae sunt, aut ratione, ut aliud albo esse & musico: si idem vero vtraque multa itaque; vnum: aut diuisione, quemadmodum totu & partes. Hic autem iam deficiebant, & confitebantur vnum multa esse, tantquam non conueniret idem vnum, & multa esse: non opposita autem sunt. Etenim vnum & potentia, & endelechia. Hoc igitur modo facientibus impossibile videtur quae sunt, vnum esse.

LECTIO IIII.

Tex. c6. 22. vtriusque

ostquam Philo sophus improbauit positionem Parmenidis & Melissii ponentium ens esse vnum, hic ostendit, quod ex eadem radice, quidam Posteriores Philo sophi in dubitationem inciderunt quandam. Errauerunt enim Parmenides & Melissius, eo quod nesciuerunt distinguere vnum. Vnum, quae aliquo modo sunt vnum, simpliciter esse vnum enunciabant. Posteriores autem Philo sophi nescientes distinguere vnum, pro inconuenienti reputabant, quod idem aliquo modo sit vnum & multa: quod tamen conuicti rationibus confiteri cogebantur. Et ideo dicit, quod & posteriores Philo sophi turbati sunt. In dubitationem inciderunt, quemadmodum & antiqui, scilicet Parmenides & Melissius, ne forte cogerebantur hoc dicere, quod idem sit vnum & multa, quod inconueniens videbatur vtriusque. Et ideo primi, ponentes omnia vnum, totaliter multitudinem auferebant. Posteriores vero multitudinem auferre conabantur a quibuscunque, quae ponerent esse vnum. Et ideo quidam in propositionibus, ut Lycophron auferebat hoc verbum, est: dicebant enim quod non est dicendum, homo est albus, sed homo albus. Considerabant enim quod homo & albus sunt quodammodo vnum: alioquin albus de homine non praedicatur, sed videbatur eis, quod haec dictio, est, cum sit copula verbalis, inter duo copularetur, & ideo totaliter ab eo, quod est vnum multitudinem auferre volentes, dicebant non esse apponendum hoc verbum, est. Sed quia imperfecta oratio videbatur, & imperfectum sensum generari in animo auditoris, si ponantur nomina absque additione alicuius verbi, hoc volentes corrigere, alii mutabant modum loquendi, & non dicebant homo albus propter imperfectionem orationis, nec homo est albus, ne daretur intelligi multitudo, sed homo albatur, quia per hoc, quod

LECTIO V.

Textibus autem demonstrant soluere non difficile est: vtriusque enim sophistice syllogizat & Parmenides & Melissius & nanque falsa recipiunt & non syllogizantes sunt. Est autem magis Melissii onerosa ratio & non habens defectum, sed vno inconuenienti assignato, alia contingunt: hoc autem nihil graue est.

LECTIO IIII.

T enim Posteriores quoque perinde atque Veteres turbantur ne ipsi eueniat, ut res eadem simul sint vnum & plura. Quapropter alii, est ipsum, auferebant, ut Lycophron. Alii dictione transformabant, hominem non album esse dicentes, sed albere, neque ambulante esse, sed ambulare, ne ipsum est, adiacentes, id, quod est unum, aut id, quod est, unice diceretur. Multa vero sunt ea quae sunt, aut ratione: nam aliud est album, aliud musicum ratione: idem autem est utrumque, ipsum igitur unum plura nimirum est. Aut diuisione, ut totum ac partes. Sed hoc loco iam haesitabant, atque ipsum unum multa esse iam fatebantur: proinde quae si non posset unum ac plura esse: non tamen ea, quae opponuntur. Est enim ipsum unum & potentia & etiam actus. Hoc igitur modo nobis aduersus hanc sententiam proferentibus, ea, quae sunt, non posse unum esse videntur.

LECTIO V.

T qui neque difficile est ea soluere, quibus illi hoies hanc suam sententiam ostendebant: vterque enim contendendo ratiocinatur, & Parmenides, & Melissius, nam falsa sumunt & rationes forma vitiosas efficiunt. Melissii tamen ratio magis est inepta, neque ulla dubitationem habet profecto. Sed uno absurdo dato, caetera accidunt, quod quidem nullam habet difficultatem.

hibet esse vnum in actu, & multa in potentia, sicut patet de toto, & partibus. Vltimo autem inducit conclusionem principaliter intentam, scilicet quod ex praedictis rationibus patet, quod impossibile est omnia entia esse vnum.

LECTIO V.

ostquam Philo sophus improbauit positionem Parmenidis & Melissii, hic incipit soluere eorum rationes. Et circa hoc duo facit. Primo, ostendit quomodo rationes eorum sunt soluenda, Secundo, soluit rationes Melissii ibi. Quod quidem igitur. Tertio, soluit rationem Parmenidis ibi. Et ad Parmenidem. Dicit ergo primo, quod non est difficile soluere rationes, ex quibus syllogizant Parmenides & Melissius, quia vtriusque sophistice syllogizant, & in eo quod assumunt falsas propositiones, & in eo quod non seruant debitam formam syllogismi. Sed ratio Melissii est magis onerosa, id est vana & fatua, & non habens defectum, id est non inducens dubitationem. Assumit enim, quod contrariatur naturalibus principiis, & manifeste falsum, scilicet quod ens non generetur. Vnde non est graue, si vno inconuenienti dato, alia sequantur. Secundo ibi.

Tex. c6. 23. Tex. c6. 25.

b ¶ Soluit rationem Melissi, quæ talis erat. Quod factum est habet principium, ergo quod non est factum non habet principium: sed ens non est factum, ergo non habet principium, & per consequens non habet finem, sed quod non habet principium & finem est infinitum. ergo ens est infinitum. Quod autem est infinitum est immobile, non enim haberet extra se quo moueretur. Iterum quod est infinitum est vnum: quia, si esset multa, oporteret esse aliquid extra infinitum, ergo ens est vnum, & infinitum, & immobile. Ad ostendendum autem quod ens non generatur, inducitur quædam ratio, qua etiam utebantur quidam Philosophi naturales, vnde ponit eam infra circa finem huius primi libri. Hanc autem rationem improbat quantum ad quantum. Primo quantum ad hoc, quod dicit, Quod factum est habet principium, ergo quod non est factum non habet principium. Hoc autem non sequitur, sed est fallacia consequentis. Arguit enim a destructione antecedentis, ad destructionem consequentis, cum recta forma argumentandi sit e conuerso arguere. Vnde non sequitur, si est factum habet principium, ergo si non est factum non habet principium, sed sequeretur, ergo si non habet principium, non est factum. Secundo ibi.

Tex. cō. 23.

b Quod quidem igitur Melissus paralogizat, manifestum est. Opinatur. n. accipere, si quod factum est omne habet principium: quoniam & quod non est factum, non habet principium.

Tex. cō. 24.

Lecl. 15.

c Postea & hoc inconueniens, omnis esse principium rei, & non temporis & generationis (non simplicis) sed alterationis, tanquam non momentanea factæ mutationis.

d Postea propter quid est immobile, si vnum est? Sicut. n. & pars vna, cum sit hæc aquæ, mouetur in ipsa, quare non & omnis? Postea, propter quid alteratio non erit?

e At vero nec specie possibile est vnum esse, sed sicut ex quo. Sic enim & Physicorum quidam vnum dicunt, illo autem modo non. Homo namque ab equo alterum est specie, & contraria inuicem.

L E C T I O V I .

I ad Parmenidæ autem, idem modus rationum est, etsi aliqui alii proprii sunt. Et solutio, partim quædam quia falsa est, partim autem quia non concluditur.

Tex. cō. 25.

b Falsa quidem: quoniam simpliciter accipit quod est, dicit, cum dicatur multipliciter.

c ¶ Improbat prædictam rationem quantum ad illam illationem, Nō habet principium, ergo ens est infinitum. Principium enim dicitur dupliciter: vno modo dicitur principium temporis & generationis, & sic accipitur principium cum dicitur, Quod factum est habet principium, vel quod non est factum non habet principium. Alio modo est principium rei vel magnitudinis, & sic sequeretur, si non habet principium est infinitum. Vnde patet, quod accipit nomen principij, ac si esset vno modo dictum. Et hoc est quod dicit, quod inconueniens est dicere quod principium omnis id est cuiuscunque habentis principium sit principium rei id est magnitudinis, & quod non sit alio modo dictum principium temporis & generationis: non tamen ita quod simpliciter generatio & momentanea, quæ est inductio formæ materiam habeat principium, quia simplicis generationis non est accipere principium, sed totius alterationis, cuius terminus est generatio, est accipere principium, cum non sit momentanea mutatio, & aliquando generatio dicatur propter suum terminum. Tertio ibi.

d ¶ Improbat prædictam positionem quantum ad tertiam illationem, qua inferitur, Est infinitum, ergo est immobile, & ostendit, quod hoc non sequitur dupliciter. Primo quidem in motu locali, quia aliqua pars aquæ potest moueri in seipsa, ita quod non moueatur ad locum extrinsecum, sed secundum congregationem & disgregationem partium: sicut si totum corpus infinitum esset aqua, esset possibile, quod partes eius mouerentur infra totum, & non procederent extra totum locum. Itē improbat quantum ad motum alterationis, quia nihil prohibet infinitum alterari, vel in toto vel in partibus. Non enim

propter hoc oporteret ponere aliquid extra infinitum. Quarto ibi.

e ¶ Improbat prædictam rationem, quo ad quartam illationem, qua concluderetur, quod si ens est infinitum, quod sit vnum. Non enim sequebatur quod sit vnum secundum speciem, sed forte secundum materiam, sicut quidam Phylosophorum Naturalium posuerunt omnia esse vnum secundum materiam, non autem secundum speciem. Manifestum enim, quod homo & equus differunt secundum speciem, & similiter contraria sunt differentia abinuicem secundum speciem.

Patet itaque uiose Melissum argumentari. Putat enim sumpsisse, Si omne quod factum est, principium habet, id quod factum non est, principium non habere.

Deinde hoc etiam est absurdum cuiuslibet esse principium rei, & non temporis & generationis (non simplicis) sed etiam alterationis, quasi non fieret ulla mutatio simul.

Præterea, cur si est vnum, immobile est? Cur enim & uniuersum non perinde atque pars quæ quidem est vnum? hæc inquam aqua in eodē loco mouetur. Deinde cur alteratio non erit?

At uero neque specie unum esse potest, nisi eo, ex quo sit ortus. hoc autem pacto nonnulli et Naturales unum esse omnia dicunt. Sed illo modo esse non potest: homo namque, specie differt ab equo, & contraria inter sese simili modo.

L E C T I O V I .

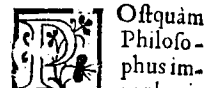
Dem & ad Parmenidem modus est rationum, & si qui alij proprii sunt. Atque solutio est, partim ex eo, quia falsa sumit: partim ex eo, quia non concludit.

Nam falsa quidem sumit, quia id quod est, pluribus modis dicitur, ipse uero simpliciter illud accipit dicit.

ter vnum est nihil, ergo est tantum vnum ens. Et ex hoc concluderetur, quod esset immobile, quia non haberet a quo moueretur, nec haberet extra se, quo moueretur. Ex ipsis autem eorum rationibus, patet quod Parmenides considerabat ens, secundum rationem entis, & ideo ponebat ens esse vnum & finitum. Melissus autem considerabat ens ex parte materię, considerabat enim ens secundum quod est factum, vel non factum, & ideo ponebat ens esse vnum & infinitum. Dicit ergo, quod idem modus est procedendi contra rationem Parmenidis, & contra rationem Melissi. Nam sicut ratio Melissi soluebatur ex eo, quod assumerebatur propositiones falsas, & ex eo quod non recte concluderetur secundum rectam formam syllogisticam, sic & ratio Parmenidis soluitur, partim quia falsa assumit, & partim quia non recte concludit. Dicit autem & esse alios modos proprios disputandi contra Parmenidem, quia contra eum disputari potest ex propositionibus ab eo sumptis, quæ sunt aliquo modo verę, & probabiles. Sed Melissus procedebat ex eo, quod est falsum & improbabile, scilicet quod ens non generatur, vnde non disputauit contra eum per propositiones ab eo sumptas. Secundo ibi.

b ¶ Profequitur prædictos modos. Et primo primum, Secundo, secundum ibi. Non concluditur autem. Dicit ergo primo, quod Parmenides assumit propositiones falsas, quia accipit quod est ens dicit simpliciter id est vno modo, cum tamen dicatur multipliciter. Dicitur enim ens vno modo substantia, alio modo accidens: & hoc multipliciter secundum diuersa genera.

L E C T I O V I .

Ostendam quod Philosophus improbat rationem Melissi, hic improbat rationem Parmenidis. Et primo improbat eam, Secundo, excludit dicta quorundam, qui male obuiabant rationi Parmenidis ibi. Quidam autem rationibus. Circa primum duo facit. Primo ponit modos, quibus obuiandum est rationibus Parmenidis. Secundo, illis modis eam soluit ibi. Falsa quidem. Circa primum sciendum, quod ratio Parmenidis talis erat, ut patet primo Meta. Quicquid est præter ens, est non ens: sed quod est non ens est nihil, ergo quicquid est præter ens est nihil, sed ens est vnum ergo quicquid est præter ens, est non ens. Et ex hoc concluderetur, quod esset immobile, quia non haberet a quo moueretur, nec haberet extra se, quo moueretur. Ex ipsis autem eorum rationibus, patet quod Parmenides considerabat ens, secundum rationem entis, & ideo ponebat ens esse vnum & finitum. Melissus autem considerabat ens ex parte materię, considerabat enim ens secundum quod est factum, vel non factum, & ideo ponebat ens esse vnum & infinitum. Dicit ergo, quod idem modus est procedendi contra rationem Parmenidis, & contra rationem Melissi. Nam sicut ratio Melissi soluebatur ex eo, quod assumerebatur propositiones falsas, & ex eo quod non recte concluderetur secundum rectam formam syllogisticam, sic & ratio Parmenidis soluitur, partim quia falsa assumit, & partim quia non recte concludit. Dicit autem & esse alios modos proprios disputandi contra Parmenidem, quia contra eum disputari potest ex propositionibus ab eo sumptis, quæ sunt aliquo modo verę, & probabiles. Sed Melissus procedebat ex eo, quod est falsum & improbabile, scilicet quod ens non generatur, vnde non disputauit contra eum per propositiones ab eo sumptas. Secundo ibi.

Secunda te. 25. Tex. cō. 25. sen inmediate Tex. cō. 25.

Secunda te. 25. Tex. cō. 25. sen inmediate Tex. cō. 25.

Secunda te. 25. Tex. cō. 25. sen inmediate Tex. cō. 25.

Secunda te. 25. Tex. cō. 25. sen inmediate Tex. cō. 25.

Secunda te. 25. Tex. cō. 25. sen inmediate Tex. cō. 25.

Secunda te. 25. Tex. cō. 25. sen inmediate Tex. cō. 25.

Secunda te. 25. Tex. cō. 25. sen inmediate Tex. cō. 25.

Secunda te. 25. Tex. cō. 25. sen inmediate Tex. cō. 25.

Secunda te. 25. Tex. cō. 25. sen inmediate Tex. cō. 25.

Secunda te. 25. Tex. cō. 25. sen inmediate Tex. cō. 25.

Secunda te. 25. Tex. cō. 25. sen inmediate Tex. cō. 25.

Secunda te. 25. Tex. cō. 25. sen inmediate Tex. cō. 25.

Secunda te. 25. Tex. cō. 25. sen inmediate Tex. cō. 25.

ex. cō. 26.

ex. cō. 26.

Secunda te. 25. Tex. cō. 25. sen inmediate Tex. cō. 25.

lecl. 3.

Tex. cō. 28.

genera. Potest etiam accipi ens, prout est commune substantiæ, & accidētī. Patet autem, quod propositiones ab eo iumptę in vno sensu sunt verę, & in alio sensu sunt falsę. Nam, cum dicitur, Quicquid est præter ens, est non ens: verum est si ens sumatur, prout est commune substantiæ, & accidētī: si autem sumatur pro accidētē, vel pro substantia tantum, falsum est, ut infra ostēdetur. Similiter, & cum dicit, quod ens est vnum: verum est si accipitur pro aliqua vna substantia, vel pro aliquo uno accidētē: non tamen verum erit in illo sensu, quod quicquid est præter illud ens, sit non ens. Secundo ibi.

c Non concludit autem, quia, si sola alba accipiantur, significante vnum albo, nihilominus multa alba sunt, non vnum. Nō enim continuatione erit vnum album, neque ratione: aliud. n. erit esse albo, & susceptibili, & non erit extra album nihil diuisibile: sed esse alterum est albo, & ei cui inest. Sed hoc Parmenides nondum vidit.

d Necessesse est igitur accipere ijs qui dicunt, quod est, vnum esse, non solum vnum significare quod est, de quo utique prædicetur, sed & quod vere est, & quod vere vnum: accidens. n. de subiecto quodam dicitur. Quare cui accidit quod est non erit: alterum. n. est ab eo, quod est. Erit itaque aliquid, cum non sit. Nō itaque inerit alii existens quod vere est. Nō. n. erit ens aliquod ipsi, nisi multa quod est, significet, sic quod sit aliquod vnum quod est, significare vnum.

e Si igitur quod vere est nulli accidit, sed illi aliquid, magis quod vere est significat quod est, quod non est. Si. n. erit quod vere est idem & album: albo autem esse non est, quod vere est. neque enim accidere ipsi possibile est, quod est, neque enim quod est, est quod non vere est. Non ergo quod est, est quod album est. Non sic autem, sicut cum aliquid non sit, sed omnino non sit. Quod vere itaque est. non est: verum. n. est dicere, quoniam album est. hoc autem non quod est significauit. Quare. si & album significat quod vere est multa ergo significat quod est.

e Si igitur id, quod proprie est ens, non accidit cuiquam, sed aliquid illi aliud accidit, cur id, quod est ens proprie ens significat potius, quam non ens? nam, si id erit, quod proprie est ens, erit etiam album. Album autem non est proprie ens. Neque. n. id quod est, ipsi accidere potest. nihil est. n. ens quod non est proprie ens. Album ergo non est ens. Atque non hoc quidem pacto, ut quippiam non sit, sed ut omnino non sit. Si igitur uti diximus id, quod est proprie ens, erit etiam album, sit ut id non sit ens, quod est proprie ens. uere enim dicemus, si illud album esse dixerimus. At hoc non ens, uti supponebatur, significabat. Quare, si albi etiam proprie ens significat, non unum id, quod est, sed plura sane significat.

stantia. Vnde dicit. Si igitur quod vere est, non sit etiam alicui, sed illi aliquid accidit, oportet, quod in hac propositione, Quicquid est præter ens, est non ens {magis significetur quod vere est}. i. substantia per ens, quod per non ens. Sed non potest hoc stare. Ponatur enim, quod id, quod vere est ens, id est illa substantia sit album: album autem non est quod vere est. Iam enim dictum est, quod id, quod vere est, non est possibile accidere alicui. Et hoc ideo quia quod non vere est. i. quod non est substantia non est quod est. i. non est ens. Sed quicquid est præter ens. i. præter substantiam est non ens. Sic ergo sequitur, quod album non sit ens. Et non solum ita quod non sit hoc ens, sicut

magnitudo. Circa primum duo facit. Primo ostendit, quod cum dicitur, Quicquid est præter ens, est non ens, hoc, quod est ens, non potest accipi pro accidente tantum. Secundo, quod non potest accipi pro substantia tantum. ibi. Si igitur quod vere est. Dicit ergo primo, quod cum dicitur, quod quicquid est præter ens est non ens, si ens dicitur vnum significare, oportet, quod si significet non quodcumque ens, uel de quocunque prædicatur, sed significet quod vere est. i. substantia, & significet quod vere est vnum. i. indiuisibile. Si enim ens significet accidens, cum accidens prædicet de subiecto, oportet quod subiectum non sit, cui accidit accidens, quod ponitur ens. si. n. quicquid est præter ens est non ens. i. præter accidens, & subiectum est alterum ab accidente, quod si significat hoc, quod dico ens, sequitur, quod ens prædicetur de non ente. Et hoc est, quod concludit. Erat itaque aliquid, cum non sit. Ac si dicat, ergo sequitur quod non ens, sit ens. Hoc autem est impossibile, quia hoc est primum supponendum in scientiis, quod contradictoria non prædicentur de se inuicem, ut in Quarto Meta. dicitur. Vnde concludit, quod si aliquid sit vere ens, supposita hac propositione, quicquid est præter ens, est non ens, sequitur quod illud non sit accidens inherens alij: quia tunc non contingeret ipsi subiecto sic esse aliquod ens, id est, quod ipsum subiectum haberet rationem entis: nisi ens multa significaret. ita quod vnum quodque illorum multorum esset aliquod ens. Sed supponitur a Parmenide, quod ens significat vnum tantum. Secundo ibi.

Tex. cō. 27.

Tex. cō. 27.

Non concludit autem, quia, si sola alba sumantur, ipso albo unum significante, non minus alba plura erunt & non unum. Nam album ipsum, nec continuatione erit unum, nec ratione. alia namque ratio erit albi, alia eius, quod album suscepit. Atque non erit præter album ipsum, separabile quicquam. Non enim hoc, rationem propriam habet, quo separabile est: sed albi ratio & eius, in quo est, non est eadem, sed diuersa. At Parmenides nondum id ipsum uidebat.

Necessesse est igitur eos sumere, qui id quod est, unum inquitur esse, non solum unum significare id quod est, de quo prædicabitur: sed etiam quod proprie est ens, & quod proprie unum est. Accidens enim de subiecto aliquo dicitur. Quare illud cui id, quod est accidit, non erit: est enim aliud. hoc est quod est. Erit ergo quippiam quod non est. Non ergo id, quod proprie est ens, alii inerit. Non enim ratione entis subicit, nisi id quod est plura significet, hoc pacto, ut quodque quippiam sit. At id quod est, unum significare supponitur.

Si igitur id, quod proprie est ens, non accidit cuiquam, sed aliquid illi aliud accidit, cur id, quod est ens proprie ens significat potius, quam non ens? nam, si id erit, quod proprie est ens, erit etiam album. Album autem non est proprie ens. Neque. n. id quod est, ipsi accidere potest. nihil est. n. ens quod non est proprie ens. Album ergo non est ens. Atque non hoc quidem pacto, ut quippiam non sit, sed ut omnino non sit. Si igitur uti diximus id, quod est proprie ens, erit etiam album, sit ut id non sit ens, quod est proprie ens. uere enim dicemus, si illud album esse dixerimus. At hoc non ens, uti supponebatur, significabat. Quare, si albi etiam proprie ens significat, non unum id, quod est, sed plura sane significat.

cut

angebant Philosophi naturales, ponentes vnum tantum prin-

cipium materiale, siue esset vnum de tribus elementis: scilicet, igne, & aere, & aqua: quia terram solam nullus posuit principium, vt supra dictum est, siue aliquid medium inter ea, vt puta, qd esset de-
finitus igne, & subtilius aere. Ab isto autem vno principio, dicebat omnia alia generari, & raritatem, & densitatem, vt pura, qui ponebat aerem principium, dicebant, qd ex eo rarefacto, generatur ignis: ex eo autem condensato, generatur aqua: rarum autem, & densum sunt contraria: & reducuntur ad excellentiam, & defectum, vt ad quaedam vniuersalia. Nam densum est, quod habet multum de materia. rarum autem, quod parum, & sic quodammodo concordabant cum Platone, qui ponebat magnam, & paruum principia, quae etiam pertinent ad excellentiam, & defectum. Sed in hoc differerebant a Platone, quia Plato posuit magnam, & paruum ex parte materiae, quia ponebat vnum principium formale, quod est quaedam idea participata a diuersis secundum diuersitatem materiae. Antiqui vero naturales ponebant contrarietatem ex parte formae, quia ponebant primum principium vnam materiam, ex qua multa constituuntur & diuersas formas. Alii vero Antiqui Naturales ponebant res fieri ex principijs, ex hoc, qd ipsa contraria, & diuersa ex trahebantur ab vno, in quo erat quasi commista, & confusa. sed in hoc differerebant, quia Anaximander ponebat illud vnum confusum esse principium: non autem illa multa, quae in eo erant commista: vnde ponebat vnum tantum principium. Empedocles vero, & Anaxagoras, ponebant magis esse principia illa, quae in eo permiscebantur: & ideo ponebant multa principia, licet & illud vnum confusum quodammodo principium poneretur. Sed Anaxagoras & Empedocles differerebant in duobus. Primo quidem, quia Empedocles ponebat circulationem quandam commissionis, & segregationis. ponebat enim Mundum multoties esse factum, & multoties corruptum: ita qd, cum mundus corruptus fuit, amicitia: oia confundente in vnum, iterum mundus generaretur lite separante, & distinguente. & sic confusio succedit distinctioni, & econuerso. Sed Anaxagoras ponebat semel tantum Mundum factum esse: ita qd a principio omnia essent commista in vnum: sed intellectus, qui incipit extrahere, & distinguere, nunquam cessabit hoc facere, ita qd nunquam erunt oia commista in vno. Alio modo differunt in hoc, qd Anaxagoras posuit principia esse infinitas partes similes, & contrarias, sicut infinitas partes carnis, quae sunt similes inuicem: & infinitas partes ossis, & aliorum, quae habent partes similes: cum tamen quarundam sit ad alias contrarietas, sicut partium ossis ad partes sanguinis, est contrarietas similitudinis, & siccum: sed Empedocles posuit oia principia illa solum quatuor, quae communiter dicuntur elementa, scilicet, ignem, aerem, aquam, & terram.

dicat Plato, & paruum, nisi hic quidem haec facit materia, vnum autem speciem. Alii vero vnum quidem subiectum materiam, contraria autem differentias, & species. Quidam autem ex vno inhærentes contrarietates segregant, quemadmodum Anaximander dixit, & quicunque vnum, & multa dicunt esse, sicut Empedocles & Anaxagoras. ex commistione namque segregant alia. Differunt autem ab inuicem, eo qd hic circulationem facit horum: hic autem semel. Et hic quidem infinitas similes partes, & contrarias: ille vero, vocata elementa solum.

LECTIO IX.

Idetur autem Anaxagoras sic infinita opinari, vt accipiat communem opinionem Physicorum esse veram, tanquam non fiat nullum eorum, ex eo quod non est. Propter hoc enim dicunt, qd erant simul omnia, & fieri huiusmodi statuerunt alterari. Alii autem congregationem, & segregationem.

b Amplius ex eo, quod sunt ex alterutris: contraria inerant ergo.

c Si enim omne quod est fit, necesse est fieri aut ex iis, quae

Offitis diuersis opinionibus naturalium Philosophorum de principiis, hic prosequitur vnam earum, scilicet opinionem Anaxagoras, quia haec opinio videtur assignare causam communem omnium specierum motus. Et diuiditur in duas partes. In prima, ponit rationem ipsius. In secunda, obicit contra eam, ibi. Si igitur infinitum. Circa primum tria facit. Primo, praeiungit ea, quae Anaxagoras supponebat, & ex quibus argumentabatur. Secundo, ponit suam rationem, pcessum ibi. Si enim omne, quod est fit. Tertio, ponit eius responsum ad quaedam tacita objectionem. Ibi. Apparet autem duo autem ponebat Anaxagoras, ex quibus procedebat, quorum primum est, quod etiam ab omnibus Naturalibus Philosophis supponebatur, qd scilicet, Ex nihilo, nihil fiat. Et hoc est, quod dicit, quod Anaxagoras hoc videbatur opinari esse principia infinita, quia accipiebat communem opinionem omnium Philosophorum Naturalium esse veram: hanc scilicet, quod id, quod simpliciter non est, nullo modo fieret, quia enim hoc supponebant tanquam principium, ad diuersas opiniones processerunt. Vt enim cogere non ponere aliquid de nouo fieri, quod prius omnino non esset, posuerunt aliqui omnia prius simul extitisse, vel in aliquo vno confuso, sicut Anaxagoras & Empedocles vel in aliquo principio materiali, scilicet, aqua, igne, & aere, vel in aliquo medio illorum. Et secundum hoc, duos modos factionis ponebant. Quidam enim posuerunt omnia simul praexistere, sicut in vno principio materiali, & dixerunt, quod fieri nihil aliud est, quam alterari. ex illo enim vno principio materiali omnia fieri dicebant per condensationem & rarefactionem eiusdem. Alij vero, qui ponebant omnia praexistere simul, sicut in aliquo confuso, & commisto ex multis, dixerunt, quod fieri rerum non est aliud, quam congregatio, & segregatio. Et omnes hi decepti fuerunt, quia nesciuerunt distinguere inter potentiam, & actum. Ens enim in potentia, est quasi medium inter purum non ens, & ens in actu. Quae igitur naturaliter sunt, non sunt ex simpliciter non ente, sed ex ente in potentia: non autem ex ente in actu. vt ipsi opinabantur. Vnde quae sunt non oportet praexistere actu, vt ipsi dicebant, sed potentia tantum. Deinde cum dicit, **b** Ponit secundum, quod supponebat. Dicebat enim, quod contraria sunt ex alterutris. videtur enim ex calido fieri frigidum, & econuerso. Et ex hoc concludebant, quod cum ex nihilo nihil fiat, quod vnum contrariorum praexistit in altero. Quod quidem est verum, sed potentia: nam frigidum, est potentia in calido, non autem actu, vt Anaxagoras estimabat, propter hoc, quod nesciebat accipere esse in potentia, quod est esse medium inter purum non esse, & esse actu. Sed ibi. **c** Ponit deductionem rationis ipsius, & procedebat sic. Si aliquid est, necesse est, quod fiat aut ex ente, aut ex non ente. Sed horum

alterum excludebat. si quod aliquid fieret ex non ente, propter communem opinionem Philosophorum supra positam. Vnde concludebat reliquum membrum. scilicet, quod aliquid fiat ex ente: puta si aer fit ex aqua, qd aer prius existit. Non autem diceretur, qd aer fiat ex aqua, nisi in aqua praexistere aer. vnde videbatur accipere, qd omne quod fit ex aliquo, praexistere in eo ex quo fiebat. Sed quia hoc videbatur contra id, quod apparet sensui: non enim apparet ad sensum, qd illud, quod generatur ex aliquo praexistat in eo, ideo hanc objectionem excludebat per hoc, quod ponebat, qd id quod fit ex aliquo praexistet in eo sicut quaedam partes minimas, quae sunt nobis insensibiles propter suam paruitatem: puta si aer fit ex aqua, partes aliquae minimae aeris sunt in aqua, non autem in illa quantitate, in qua generatur: & ideo per congregationem illarum partium aeris adinueniuntur, & segregationem ex partibus aquae, dicebatur fieri aerem. Habito igitur hoc, quod omne, quod fit ex aliquo praexistat in eo, assumebat vterque oes ex omni fieri: vnde concludebat, qd quodlibet esset in quolibet permixtum, secundum partes minimas, & insensibiles. Et, quia infinitas vnum ex alio fieri potest, infinitas partes minimas in vnoquoque esse dicebat. Deinde cum dicit, **d** Excludit quandam tacitam objectionem. Posset enim aliquis obicere, si infinitas partes cuiuslibet rei sunt in quolibet, sequeretur, qd non ab inuicem res differant, nec ab inuicem differere videantur. Ad hoc ergo quasi respondens dicit, qd res videntur differere ab inuicem, & nominantur etiam diuersa ex eo, quod maxime superabundat in eis: cum tamen infinita sit multitudo partium minimarum, quae continentur in aliquo misto, & sic nihil est pure, & totaliter album, aut nigrum, aut os, sed id, quod plus, est in unoquoque, hoc videtur esse natura rei. Deinde cum dicit, **e** Improbatur positioem praedictam. Et circa hoc duo facit. Primo, improbat eam absolute. Secundo, comparat eam ad opinionem Empedocles. ibi. Melius autem, circa primum, duo facit. Primo, ponit rationes ad improbandum opinionem Anaxagoras. Secundo, improbat modum positionis. ibi. Nequaquam. Circa primum, ponit quinque rationes, quarum prima, talis est. Omne infinitum, est ignotum, secundum quod infinitum est. Et exponit quare dicit, secundum quod infinitum, quia si est infinitum secundum quantitatem, vel magnitudinem, erit ignotum secundum qualitatem: autem est infinitum secundum speciem, puta, qd constituat ex infinitis secundum speciem diuersis, tunc erit ignotum secundum qualitatem, & huius ratio est, quia id quod

LECTIO IX.

Idetur autem Anaxagoras sic infinita esse putasse, quia communem illam opinionem Naturalium veram esse existimabat, nihil inquam ex eo, quod non est, fieri, atque oriri. Quapropter hoc dicunt, modo erant omnia simul, & generationem alterationem inquirunt esse. qui dam vero congregationem, ac segregationem.

Insuper ex eo, quia contraria ex sese mutuo fiunt, inerant ergo.

Nam si omne quidem quod fit, aut ex entibus, aut ex non entibus fieri

non esset, posuerunt aliqui omnia prius simul extitisse, vel in aliquo vno confuso, sicut Anaxagoras & Empedocles vel in aliquo principio materiali, scilicet, aqua, igne, & aere, vel in aliquo medio illorum. Et secundum hoc, duos modos factionis ponebant. Quidam enim posuerunt omnia simul praexistere, sicut in vno principio materiali, & dixerunt, quod fieri nihil aliud est, quam alterari. ex illo enim vno principio materiali omnia fieri dicebant per condensationem & rarefactionem eiusdem. Alij vero, qui ponebant omnia praexistere simul, sicut in aliquo confuso, & commisto ex multis, dixerunt, quod fieri rerum non est aliud, quam congregatio, & segregatio. Et omnes hi decepti fuerunt, quia nesciuerunt distinguere inter potentiam, & actum. Ens enim in potentia, est quasi medium inter purum non ens, & ens in actu. Quae igitur naturaliter sunt, non sunt ex simpliciter non ente, sed ex ente in potentia: non autem ex ente in actu. vt ipsi opinabantur. Vnde quae sunt non oportet praexistere actu, vt ipsi dicebant, sed potentia tantum. Deinde cum dicit, **b** Ponit secundum, quod supponebat. Dicebat enim, quod contraria sunt ex alterutris. videtur enim ex calido fieri frigidum, & econuerso. Et ex hoc concludebant, quod cum ex nihilo nihil fiat, quod vnum contrariorum praexistit in altero. Quod quidem est verum, sed potentia: nam frigidum, est potentia in calido, non autem actu, vt Anaxagoras estimabat, propter hoc, quod nesciebat accipere esse in potentia, quod est esse medium inter purum non esse, & esse actu. Sed ibi. **c** Ponit deductionem rationis ipsius, & procedebat sic. Si aliquid est, necesse est, quod fiat aut ex ente, aut ex non ente. Sed horum

horum alterum excludebat. si quod aliquid fieret ex non ente, propter communem opinionem Philosophorum supra positam. Vnde concludebat reliquum membrum. scilicet, quod aliquid fiat ex ente: puta si aer fit ex aqua, qd aer prius existit. Non autem diceretur, qd aer fiat ex aqua, nisi in aqua praexistere aer. vnde videbatur accipere, qd omne quod fit ex aliquo, praexistere in eo ex quo fiebat. Sed quia hoc videbatur contra id, quod apparet sensui: non enim apparet ad sensum, qd illud, quod generatur ex aliquo praexistat in eo, ideo hanc objectionem excludebat per hoc, quod ponebat, qd id quod fit ex aliquo praexistet in eo sicut quaedam partes minimas, quae sunt nobis insensibiles propter suam paruitatem: puta si aer fit ex aqua, partes aliquae minimae aeris sunt in aqua, non autem in illa quantitate, in qua generatur: & ideo per congregationem illarum partium aeris adinueniuntur, & segregationem ex partibus aquae, dicebatur fieri aerem. Habito igitur hoc, quod omne, quod fit ex aliquo praexistat in eo, assumebat vterque oes ex omni fieri: vnde concludebat, qd quodlibet esset in quolibet permixtum, secundum partes minimas, & insensibiles. Et, quia infinitas vnum ex alio fieri potest, infinitas partes minimas in vnoquoque esse dicebat. Deinde cum dicit, **d** Excludit quandam tacitam objectionem. Posset enim aliquis obicere, si infinitas partes cuiuslibet rei sunt in quolibet, sequeretur, qd non ab inuicem res differant, nec ab inuicem differere videantur. Ad hoc ergo quasi respondens dicit, qd res videntur differere ab inuicem, & nominantur etiam diuersa ex eo, quod maxime superabundat in eis: cum tamen infinita sit multitudo partium minimarum, quae continentur in aliquo misto, & sic nihil est pure, & totaliter album, aut nigrum, aut os, sed id, quod plus, est in unoquoque, hoc videtur esse natura rei. Deinde cum dicit, **e** Improbatur positioem praedictam. Et circa hoc duo facit. Primo, improbat eam absolute. Secundo, comparat eam ad opinionem Empedocles. ibi. Melius autem, circa primum, duo facit. Primo, ponit rationes ad improbandum opinionem Anaxagoras. Secundo, improbat modum positionis. ibi. Nequaquam. Circa primum, ponit quinque rationes, quarum prima, talis est. Omne infinitum, est ignotum, secundum quod infinitum est. Et exponit quare dicit, secundum quod infinitum, quia si est infinitum secundum quantitatem, vel magnitudinem, erit ignotum secundum qualitatem: autem est infinitum secundum speciem, puta, qd constituat ex infinitis secundum speciem diuersis, tunc erit ignotum secundum qualitatem, & huius ratio est, quia id quod

non sunt: horum autem illud, quod est ex iis, quae non sunt, aliquid fieri, impossibile est. (de hac enim conueniunt opinione, omnes, qui de Natura sunt) reliquum iam contingere ex necessitate putauerunt ex iis, quae sunt, & insunt fieri: sed propter paruitatem magnitudinum, ex insensibilibus nobis. Vnde dicunt, omne in omni misceri, propter id quod omne ex omni videbant fieri.

d Apparere autem differentia & appellari altera ab inuicem ex magis superabundanti, propter multitudinem in mixtura infinitorum. Sincere quidem enim totum album, aut nigrum, aut carnem, aut os non esse, sed quod plus vnumquodque habet, hoc videtur esse natura rei.

e Si igitur infinitum, secundum quod infinitum ignotum est, secundum multitudinem quidem, & magnitudinem infinitum ignotum quantum est quoddam: secundum speciem autem infinitum ignotum, quale quoddam est. Principijs autem infinitis existentibus, & secundum multitudinem, & secundum speciem, impossibile est quae sunt ex his cognoscere. Sic enim cognoscere compositum arbitramur, cum scimus ex quibus, & quatis sit.

f Amplius autem, si necesse est cuius pars contingit quantacumque esse secundum magnitudinem, & paruitatem, & ipsum totum contingere. (dico autem talium aliquam partium, in qua, cum insit, diuiditur totum.) si autem impossibile est animal,

est notum apud intellectum, comprehenditur ab ipso, quantum ad omnia, quae ipsius sunt, quod non potest contingere in aliquo infinito. Si igitur alicuius rei principia sunt infinita, oportet ea esse ignota, vel secundum quantitatem, vel secundum speciem: sed si principia sunt ignota, oportet esse ignota ea, quae sunt ex principijs. Quod probatur ex hoc, quia tunc arbitramur nos cognoscere vnumquodque compositum, scilicet, quod compositum est ex quibus, & quantis sit: id est, quae do cognoscimus, & species, & quantitates principiorum. Sequitur igitur de primo ad vltimum, qd si principia rerum naturalium sunt infinita, qd naturales res erunt ignotae, secundum quantitatem, vel secundum speciem. Secundam rationem ponit ibi.

necesse est, atque oriri, ex non entibus autem nihil fieri potest: de hac enim opinione Naturales omnes consentiunt, reliquum iam accidere necessario putauerunt, ex entibus quidem, atque ex hisce, quae insunt fieri quodque atque oriri, ex insensibilibus vero nobis ob paruitatem molis, ut dicitur. Quapropter inquirunt quodque in quolibet esse mixtum, quia quodlibet ex quouis oriri uidebant.

Videri uero, atque dici diuersa ex eo plane quod in mixtura infinitorum maxime ob multitudinem suam excidit. Nam totum album, aut nigrum, aut dulce, aut os, aut carnem sincere non esse quicquam: sed cuius plurimum habet quodque, id ipsius rei uideri naturam esse dicebant.

Si infinitum igitur quo infinitum est, eo est ignotum. Infinitum quidem multitudine, aut magnitudine, quantum quoddam ignotum erit, infinitum autem forma, quale quoddam ignotum. Cum igitur principia rerum tantum multitudine, quam specie sunt infinita, fieri profecto nequit, ut ea, quae ex hisce constat, sciantur. Nondum enim compositum scire putamus, cum ex quibus, & quot ipsum constat haud cognoscimus.

Praeterea, si necesse est ipsum mole quantumuis esse posse, cuius pars magnitudine, paruitateque quantumuis esse potest. (dico autem aliquam talium partium quae insunt, & in quas totum ipsum diuiditur.) Esse uero potest planta, uel animal, dicto modo quantumuis mole patet, neque par-

tas ita magna, ultra quam nullum animal extenditur, & aliqua ita parua, infra quam nullum animal inuenitur. Et similiter dicendum est de planta: ergo sequitur ad destructionem consequentis, quod neque aliqua partium sit indeterminate quantitatis, quia simile est de toto & partibus. Sed caro, & os, & huiusmodi sunt partes animalis, & fructus, partes plantarum: impossibile est igitur, quod caro, & os, & huiusmodi habeant indeterminate quantitatem vel secundum maius, vel secundum minus. Non ergo est possibile, quod sint aliqua, partes carnis, aut ossis, quae sint insensibiles propter paruitatem. Videtur autem hoc, quod dicitur, contrarium esse diuisioni continui in infinitum. Si enim continuum in infinitum diuisibile est: caro autem continuum quoddam est: videtur, quod sit in infinitum diuisibilis. Omnem igitur paruitatem determinatam transcendet pars carnis, secundum diuisionem infinitam. Sed dicendum, quod licet corpus, mathematice acceptum, sit diuisibile

Et. te. primo Post.

Tex. c. 33.

Tex. c. 34.

Tex. c. 35.

Tex. c. 36.

Tex. c. 41.

Tex. c. 39.

PHYSICORVM

2. de anima cap. 41.

infinite in infinitum: corpus tamen naturale non est diuisibile in infinitum. In corpore enim mathematico non consideratur nisi quantitas, in qua nihil inuenitur diuisioni repugnans, sed in corpore naturali inuenitur forma naturalis, quae requirit determinatam quantitatem, sicut & alia accidentia. Vnde non potest inueniri quantitas in specie carnis, nisi infra aliquos terminos determinata. Tertia ratio ponit ibi g. Circa qua duo. f. Primo, praemittit quaedam ex quibus argumentatur. Secundo, ponit deductionem rationis ibi. h. Remota enim, tria proponit. Primum est, quod omnia simul sunt secundum positionem Anax. vt dictum est. ex quo vult deducere ad inconueniens. Dicebat enim Anax. vt dictum est, quod omnia huiusmodi, quae sunt similia partium, vt caro, & os, & similia, in sunt inuicem, & non sunt de nouo, sed segregantur ex aliquo, in quo praexistit. sed vnuquodque denominatur a plurimo. i. a pluribus partibus in re existentibus. Secundo est, quod quodlibet fit ex quolibet, sicut ex carne fit aqua per segregationem, & similiter caro ex aqua. Tercium est, quod omne corpus finitum refecatur a corpore finito. hoc est, si a corpore finito quantumcumque; magno, auferat multoties finitum, quantumcumque paruum, toties poterit auferri minus a maiori, quod totum maius consumet a minori per diuisionem. Ex his autem tribus concludit quod principaliter intendit, scilicet, quod non sit vnuquodque in vnoquoque, quod est contrarium primo istorum positionum trium. Sic enim contingit in rationibus ducentibus ad impossibile, quod concludatur finaliter destructioni alicuius praemissorum. Secundo ibi h. Deducit argumentationem, & assumit quod in praecedenti argumentatione conclusum est. Dicit. n. quod si ex aqua remoueaturo caro (dum. f. ex aqua generatur caro) & si iterum ex residua aqua fiat alia segregatio carnis, quauis semper remaneat aliqua minor quantitas carnis in aqua, tamen magnitudo carnis non excedit aliquam partem aquae. contingit dare aliquam partem aquae mensuram carnis, quae non erit minor aliqua caro, vt ex superiori ratione apparet. Hoc ergo habito, quod in aqua fit parua caro, quae nulla sit minor, sic procedit. Si ex aqua segregatur caro, & iterum alia caro, aut habitus a segregatio, aut non. si stabit, ergo in residua aqua non

aut plantam quantacumque esse secundum magnitudinem, & paruitatem manifestum est, quoniam neque partium quamlibet erit. n. totum partibus simile. caro autem, & os, & huiusmodi partes sunt animales, & fructus plantarum. Manifestum igitur, quoniam impossibile est carnem, aut os, aut aliquod aliud quantumcumque esse magnitudinem aut in maius, aut in minus.

g. Amplius si omnia insunt quidem huiusmodi inuicem, & non sunt, sed segregantur cum insunt; dicuntur autem & a plurimo: fit autem ex quolibet quodlibet, vt ex carne aqua segregatur, & caro ex aqua; omne autem corpus finitum refecatur a corpore finito, manifestum est, quod non contingit in vnoquoque vnumquodque esse.

h. Remota. n. ex aqua carne, & iterum alia facta, ea reliqua segregabitur: quauis semper minor erit segregata: sed tamen non ex cellit magnitudo paruitatem. Quare, si quidem stabit segregatio, non omne in omni inerit: in reliqua. n. aqua non inerit caro. Si vero non stabit, sed habebit semper remotionem, in finita magnitudine, equalia finita inerunt infinita sine multitudinem. hoc autem impossibile est.

i. Adhuc autem, si oem quidem corpus remoto quodam minus necesse est fieri, carnis autem determinata est quantitas, & magnitudine. & paruitate: manifestum est, quod ex minima carne nullum segregabitur corpus. erit enim minus minima.

k. Amplius autem in infinitis corporibus inest utique iam caro infinita, & sanguis, & cerebrum, separata tamen ab inuicem, nihil autem minus entia sunt, quae sunt: & infinitum vnumquodque hoc autem irrationabile est.

l. Si ex aqua remoueaturo caro (dum. f. ex aqua generatur caro) & si iterum ex residua aqua fiat alia segregatio carnis, quauis semper remaneat aliqua minor quantitas carnis in aqua, tamen magnitudo carnis non excedit aliquam partem aquae. contingit dare aliquam partem aquae mensuram carnis, quae non erit minor aliqua caro, vt ex superiori ratione apparet. Hoc ergo habito, quod in aqua fit parua caro, quae nulla sit minor, sic procedit. Si ex aqua segregatur caro, & iterum alia caro, aut habitus a segregatio, aut non. si stabit, ergo in residua aqua non

erit caro: & sic non erit quodlibet in quolibet. si autem non stabit, ergo in aqua semper remanebit aliqua pars carnis: ita tamen, quod in secunda segregatione sit minor, quam in prima, & in tertia minor quam in secunda. Et cum non sit descendere in paruitatem partium in infinitum, vt dictum est, illa minima partes carnis erit equalis, & infinita numero in aliqua aqua finita: alioquin non procederet in infinitum segregatio. Sequitur igitur, quod si segregatio non staret, sed semper in infinitum remoueret caro ex aqua, quod in aliqua magnitudine finita. f. aqua, sint quaedam finita quantitates, & equalia adinuicem, & infinita, & in numerum. f. infinitam: presertim carnis: & hoc est impossibile, & contrarium ei, quod supra positum est. f. quod omne corpus finitum refecatur ab aliquo corpore finito: ergo & primum fuit impossibile. f. quod quodlibet esset in quolibet, vt Anaxagoras posuit. Considerandum est autem, quod non sine causa Philosophus posuit equalia in hoc ultimo inconuenienti, ad quod ducit. Non enim est inconueniens, quod in aliquo finito sint infinita: in equalia si attendatur ratio quantitatis, quia si diuiditur continuum secundum eandem proportionem, erit procedere in infinitum, vt puta, si accipiat tertium totius, & tertium tertii, & sic deinceps, sed tamen partes acceptae non erunt equalis, & in quantitate. Sed si fiat diuisio per partes equalis non procedit in infinitum, etiam si sola ratio quantitatis in corpore mathematico consideret. Quarta ratio ponit ibi. i. Quae talis est, omne corpus remoto aliquo fit minus, cum omne totum sit maius sua parte: cum autem quantitas carnis sit determinata secundum magnitudinem, & paruitatem, vt ex dictis patet: necesse est esse aliquam minimam carnem, ergo ab eo non potest aliquid segregari, quia

Præterea, si talia omnia in cunctis insunt, neque generatur quicquam, sed inest, ac segregatur, atque appellatur ab eo, quod in ipso magis abundat: ex quouis denique fit quodlibet segregatione, velut aqua ex carne, & caro ex aqua. Cum omne corpus finitum ablatione finitum corporis consumatur, atque tollatur, constat non posse in unoquoque quodque inesse.

Abblata enim ex aqua carne, rursumque ex aqua, reliqua segregata; et si semper minor ea, quae secernitur erit, non tamen omni magnitudine minor euadet. Quare, si segregatio stabit, non in quolibet quoduis erit: in reliqua enim aqua nihil inerit carnis. Si vero nullus segregationis exitus erit, sed semper sequestratio fiet finita in magnitudine, sane equalia finita erunt multitudinem infinita. quod quidem est impossibile.

Præterea, si corpus omne parte aliqua ab eo sublata fieri se minus necesse est, carnis autem quantitas definita est ad molem utranque: patet minima ex carne nullum omnino corpus secerni posse; alioquin minima minor erit.

Insuper in infinitis corporibus caro iam infinita, sanguis cerebrumque inesset. Vnumquodque tamen esset ab alijs separatum, & nihilominus infinitum. hoc autem metas egreditur rationis.

Si ex aqua remoueaturo caro (dum. f. ex aqua generatur caro) & si iterum ex residua aqua fiat alia segregatio carnis, quauis semper remaneat aliqua minor quantitas carnis in aqua, tamen magnitudo carnis non excedit aliquam partem aquae. contingit dare aliquam partem aquae mensuram carnis, quae non erit minor aliqua caro, vt ex superiori ratione apparet. Hoc ergo habito, quod in aqua fit parua caro, quae nulla sit minor, sic procedit. Si ex aqua segregatur caro, & iterum alia caro, aut habitus a segregatio, aut non. si stabit, ergo in residua aqua non

fic esset aliquod minus minimo. Non igitur ex quolibet potest fieri quodlibet per segregationem. Quintam rationem ponit ibi. k. Quae talis est. Si infinitae partes vniuersiusque sunt in vnoquoque, & quodlibet est in quolibet, sequetur, quod in infinitis corporibus sint infinitae partes carnis, & infinitae partes sanguinis, vel cerebri: & quantumcumque inde separantur adhuc remanent ibi. Sequeretur ergo, quod infinita sunt in infinitis infinitae, quod est irrationabile. Deinde cum dicitur, quod si stabit, ergo in residua aqua non

Tex. c. 40.

Tex. c. 39.

Tex. c. 40.

Tex. c. 41.

Improbat positionem Anax. quantum ad ponendi modum: & hoc dupliciter. Primo, quia non intelligebat propriam positionem. Secundo, quia non habebat sufficientem motiuium ad ponendum eam. ibi. Non recte autem. Dicit ergo primo, quod in hoc quod dicitur, quod segregatio nunquam finietur, nesciuit quid diceret, quamuis aliquo modo verum dixerit, quia accidentia nunquam possunt separari a substantijs. & tamen ponebat positionem, non solum corporum, sed etiam accidentium. Cum. n. aliquid sit album, dicebat, quod hoc fiebat per abstractionem albedinis prius commissa. Si igitur colores, & alia huiusmodi accidentia ponantur esse commissa, vt ipse dicebat, si aliquis hoc supposito dicat, quod omnia commissa sunt segregari, sequeretur, quod sit album, & sanum, & non sit aliquid quod subiectum, de quo dicantur, & in quo sint, quod est impossibile. Relinquitur igitur hoc verum esse, quod non omnia commissa possunt segregari, si accidentia etiam commisceantur. Sed ex hoc sequitur inconueniens. ponebat. n. Anax. quod omnia a principio erant commissa, sed intellectus in cepit segregare. Qui cumque autem intellectus quaerit facere, quod impossibile est fieri, est indecens intellectus: quare inconueniens erit intellectus ille impossibilia intendens. si vere velit. i. totaliter velit segregare, quod est impossibile, & secundum quantitatem, quia non est minima magnitudo, vt Anax. ponebat, sed ex quolibet minimo potest aliquid auferri, & secundum qualitatem, quia accidentia non sunt separabilia a subiectis. Secundo ibi. m. Improbat praedictam positionem quantum ad hoc, quod non habebat sufficientem motiuium. Quia enim videbat Anaxagorae aliquid sit magnum ex congregatione multarum partium similitudinarum, sicut torrens ex multis guttis, credit ita esse in omnibus. Et ideo dicit Aristoteles, quod non recte accepit generationem similitudinem specierum. i. quod semper oporteret aliquid generari ex similibus & speciebus. Quaedam enim ex similibus generantur, & in similia resoluuntur, sicut lutum diuiditur in luta, in quibusdam autem non est sic, sed quaedam generantur ex dissimilibus. Et in his etiam non est vnus modus, quia quaedam sunt ex dissimilibus per alterationem, sicut lateres non ex lateribus, sed ex luto: quaedam vero per compositionem, sicut domus non ex domibus, sed ex lateribus. Et per hunc modum aer, & aqua sunt ex alterutris. i. sicut ex dissimilibus. Alia litera habet sicut lateres ex domo, & sic ponit duplicem modum, quo aliquid fit ex dissimilibus. f. per compositionem, sicut domus fit ex

1 Nunquam autem segregatum esse, nesciētis dicitur, recte autem dicitur. Passiones. n. inseparabiles sunt. Si igitur misti sunt colores, & habitus, si segregentur, erit aliquid album, & sanum, non alterum aliquid cum sit, neque de subiecto. Quare inconueniens est, impossibilia quaerens intellectus, si vere velit quidem segregare. Hoc autem facere est impossibile, & sine quantitate, & sine qualitate. Secundum quantitatem quidem, quoniam non est minima magnitudo: sine qualitate autem, quoniam inseparabiles sunt passiones.

m Non recte autem generationem accipit similitudinem specierum. Est enim vt lutum in luta diuiditur, est autem vt non, & non idem modus est, vt lateres ex luto, & domus ex lateribus. Sic autem aqua, & aer ex alterutris, & sunt, & fiunt.

n Melius autem est potiora principia, finitaque sumere, quod vere facit Empedocles.

LECTIO X.

Mnes igitur contraria principia faciunt, & dicentes, quod vnum sit omne, & immobile (etenim Parmenides calidum, & frigidum principia facit: haec autem appellat ignem, & terram). et quidam rarum, & densum. Et Democritus firmum, & inane: quorum aliquid quidem sicut quod est, aliud autem sicut quod non est, esse dicitur. Adhuc positione, figura, & ordine. Haec autem genera contrariorum sunt. Positione, sursum & deorsum, ante & retro: Figura, angulus, rectum,

habebat sufficientem motiuium. Quia enim videbat Anaxagorae aliquid sit magnum ex congregatione multarum partium similitudinarum, sicut torrens ex multis guttis, credit ita esse in omnibus. Et ideo dicit Aristoteles, quod non recte accepit generationem similitudinem specierum. i. quod semper oporteret aliquid generari ex similibus & speciebus. Quaedam enim ex similibus generantur, & in similia resoluuntur, sicut lutum diuiditur in luta, in quibusdam autem non est sic, sed quaedam generantur ex dissimilibus. Et in his etiam non est vnus modus, quia quaedam sunt ex dissimilibus per alterationem, sicut lateres non ex lateribus, sed ex luto: quaedam vero per compositionem, sicut domus non ex domibus, sed ex lateribus. Et per hunc modum aer, & aqua sunt ex alterutris. i. sicut ex dissimilibus. Alia litera habet sicut lateres ex domo, & sic ponit duplicem modum, quo aliquid fit ex dissimilibus. f. per compositionem, sicut domus fit ex

lateribus, & per resolutionem, sicut lateres sunt ex domo. Secundo ibi. n. Improbat positionem Anaxagorae per comparationem ad opinionem Empedocles. & dicit, quod melius est, quod sicut principia pauciora, & finita, quod fecit Empedocles. quam plura, & infinita, quod fecit Anaxagoras.

LECTIO X.

Id uero, quod asseritur, nunquam segregata omnia fore, non sciēter quidem dicitur, recte tamen. Affectus enim inseparabiles sunt. Cum igitur colores, atque habitus misti sint, si fuerint segregati, erit quippiam album, aut sanum profecto, quod non aliud quicquam erit, nec in subiecto. Quare ipsa mens absurda est sane, ea quaerens, quae fieri nequeunt: si separata quidem reddere uult: hoc autem efficere nequit tam quantitatis, quam qualitatis etiam ratione. quantitatis quidem, quia non est minima magnitudo: qualitatis autem, quia affectus inseparabiles sunt.

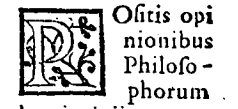
Neque etiam recte generationem eorum, quae partium sunt conformium capit. Lutum namque tum in luta, tum non in luta diuiditur. Nec ut lateres ex domo, & domus ex lateribus fit, sic aqua, & aer ex sese mutuo sunt, & fiunt.

Melius autem est potiora principia, finitaque sumere, quod quidem Empedocles facit.

LECTIO X.

Mnes igitur contraria principia faciunt, & qui uniuersum unum esse, atque immobile dicunt. Parmenides enim calidum, frigidumque principia facit, atque haec ignem, terramque appellat. & qui rarum, & densum principia inueniunt esse. Democritus quoque plenum ipsa, atque vacuum asserit esse, quorum alterum, ut ens, alterum, ut non ens esse dicit. Insuper & haec differentias asserit, positionem, inquam, figuram, ac ordinem: haec autem contrariorum genera sunt. Positiones enim supra, & infra, ante, & retro. Figura uero, angulis constans, atque

principium materiale mobile. & dicebant, quod ex eo fiebant alia secundum raritatem & densitatem, & sic ponebant rarum & densum esse principia. Tertia uero opinio est eorum, qui posuerunt plura principia: inter quos Democritus posuit omnia fieri ex indiuisibilibus corporibus: quae quidem adinuicem coniuncta in ipso contactu, quoddam vacuum relinquunt, & huiusmodi vacuitates vocabat poros, vt patet in primo de Generatione. Sic igitur omnia corpora ponebat composita ex firmo & inani, id est ex pleno, & vacuo. Vnde plenum & vacuum dicebat principia naturae: sed plenum attribuebat enti, vacuum uero non entis. Item, licet corpora indiuisibilia omnia essent vniuersum naturae, tamen ex eis dicebat constitui diuersa, secundum diuersitatem figurae, positionis, & ordinis. Vnde ponebant principia esse contraria, quae sunt in genere positionis. f. sursum & deorsum, ante & retro: contraria quae sunt in genere figurae. f. rectum, angulatum, &

Offitis opinionibus Philosophorum de principijs naturae, hic incipit inquirere veritatem. Et primo inquit eam per modum disputationis ex probabilibus procedendo: secundo, ostendit veritatem per modum demonstrationis. ibi. Sic ergo nos dicamus. Circa primum, duo facit. Primo, inquit de contrarietate principiorum. Secundo, de numero eorum. ibi. Consequens autem utique; Circa primum; tria facit. Primo ponit positionem Antiquorum de contrarietate principiorum. Secundo, inducit ad hanc rationem. ibi. Et hoc rationabiliter. Tertio, ostendit quomodo se habebant in opinionibus Philosophi contraria principia. ibi. Vtique quidem igitur. Dicit ergo primo, quod omnes Antiqui Philosophi posuerunt contrarietatem in principijs. Et hoc manifestat per tres opiniones Philosophorum. Quidam. n. dixerunt, quod totum vniuersum sit vnum ens immobile. quorum Parmenides dixit, quod omnia sunt vnum secundum rationem, sed plura secundum sensum: & in quantum sunt plura, ponebat in eis contraria principia. f. calidum & frigidum: & attribuebat calidum igni, frigidum vero terrae. Secunda uero opinio fuit Philosophorum naturalium, qui posuerunt vnum

Secunda parte. Tex. c. 57.

Secunda parte. Tex. c. 50.

Secunda parte. Tex. c. 42.

Tex. c. 48.

Lect. 4. Tex. c. 8.

Te. & circulari: & similiter contraria, quæ sunt in genere ordinis, sicut prius, & posterius, de quibus non fit mentio in litera, quæ manifesta sunt. Et sic concluditur quasi inducendo, quod omnes Philosophi posuerunt principia esse contraria secundum aliquem modum. De opinione autem Anaxagoræ, & Empedoclis mentionem non fecit, quæ eas superius magis explicavit. Et tamen hi ponebant etiam quodammodo contrarietatem in principiis: dicentes, omnia fieri congregatione, & segregatione, quæ conueniunt in genere cû raro, & denso. Secundo ibi.

Tex. cõ. 33.

Tex. cõ. 42.

circulatum. Quod quidem igitur contraria quodammodo omnes faciunt principia, manifestum est.

b Et hoc rônabiliter. Oportet enim principia, neque ex alterutris esse, neque ex alijs, & ex his oia: contrarijs aut primis insunt hæc.

Tex. cõ. 43.

Propter id quod prima quidem, non sunt ex alijs: ob id vero, quod sunt contraria, non sunt ex alterutris. Sed oportet hoc in rône considerare, qualiter cõtingat.

Tex. cõ. 44.

Accipiendum igitur est primũ, quod oium quæ sunt, nihil neque, facere aptum natum est. neque pati contingens a contingenti, neque fit quodlibet ex quolibet, nisi alijs accipiat sũ accides: qualiter n. fiet albũ ex musico, nisi accidens sit albo, aut nigro musicum: sed album quidem fit ex non albo: & hoc non ex omni, sed nigro, aut medijs. Et musicum ex non musico. sed nõ ex omni, sed ex immusico, aut si aliquid ipsis est medium. Neque igitur corrumpitur in contingens primum, vt album nõ in musicum, nisi forte sũ accides: sed in non album, & non incontingens, sed in nigrum aut medium. similiter aut musicum in non musicu: & hoc nõ in contingens, sed in immusicu: aut si ipsis aliquid mediũ est. Similiter aut hoc est: & in alijs, quã nõ solum simplicia eorũ, quæ sunt, sed & composita sũ eandem se habent rationẽ. Sed pp hoc, quod oppositæ dispositiones non denominatæ sunt, latet hoc contingens. necesse. n. omne consonans ex in consonanti fieri: & in consonans ex consonanti, & corrumpi consonans in in consonantiam, & hanc non in contingens, sed in oppositam. Differt autem nihil in consonantiam dicere: aut ordine. aut compositione: manifestum. n. est, quod eadẽ sit ratio. At vero domus, & statua, & quodlibet aliud fit similiter; domus quidem. n. fit nõ ex eo, quod composita sunt, sed ex eo, quod diuisa sunt hæc: Sic & statua, & figuratorũ aliquid ex non figurato: & vnũ quodque horum alia quidem ordo, alia vero compositio quædam

Tex. cõ. 45.

Tex. cõ. 46.

Idque non sine ratione. Principia nanque neque ex sese mutuo, neque ex alijs, et ex ipsis omnia esse oportet. Contrarijs autem primis hæc insunt. Quia namque sunt prima, ideo non ex alijs sunt, quia uero contraria sunt, ideo non ex sese mutuo sunt. Verum id ipsum quo pacto fit, & ratione, consideremus oportet. Sumendum est igitur primum, non quiduis eorum, quæ sunt, in quoduis agere, neque quoduis pati a quouis aptum esse, neque ex quibuscunque quiduis fieri, nisi quis per accidens sumpsit. Quo nanque pacto fiet album, uel nigrum ex musico, nisi albo, uel nigro sit accidens musicum? sed album quidem fit et non albo: atque ex hoc non quouis, sed e nigro, uel aliquo mediõrum: musicum autem e non musico: atque ex hoc non quouis, sed ex immusico, uel e mediõ, si aliquid inter ipsa medium est. Neque rursus in quoduis primum unum, quodque corrumpitur, uel ut album, in non musicum, nisi id ipsum nõnunquam accidat, sed in non album corrumpitur, atque in hoc non quoduis, sed in nigrum, aut in medium. Eodem modo musicum, etiam in nõ musicum: atque in hoc non quoduis, sed in musicum, uel in medium, si quid inter ipsa medium sit, corrumpitur. similiter fit, & in ceteris. nam & ea, quæ eandem subeunt rationem, sed latet ipsum ex eo, quia dispositiones oppositæ nominibus carent. Etenim omne constructum ex inconstructo: atque inconstructum e constructo fiat, necesse est. Constructum etiam in inconstructum, & in ipsum non quoduis, sed in oppositum necesse est corrumpatur. Nihil autem interest, siue in constructione, siue in ordine, siue in compositione hæc ipsa dicantur. patet enim, eandem rationem in cunctis esse, atque domum, statuam, & quoduis aliud similiter fieri. domus enim ex non compositis, sed hoc modo diuisis: & statua, figuratorumque quoduis e non sic figurato, confici sterique uidetur. Atque hæc partim ordine, partim compositione constant. Si igitur hæc uera sunt, omne

indeterminata. Neque quodlibet fit ex quolibet, sicut Anaxagoras dixit, nisi forte secundum accidens. & hoc manifestatur primo in simplicibus. album enim non fit ex musico, nisi secundum accidens, forte, in quantum musico accidit album uel nigrum: sed album fit per se ex non albo, quod est nigrum, uel mediũ color. & similiter musicus ex non musico. & nõ ex quocunque non musico, sed, ex opposito, quod dicitur immusicum, id est quod est natum habere musicum, & nõ habet, uel ex quocunque medio inter ea. Et eadem ratione non corrumpitur aliquid primo, & per se in quocunque contingens, sicut album non corrumpitur, in musicum, nisi per accidens, sed per se corrumpitur in non album; & nõ in quocunque non album, sed in nigrum, aut in medium colorem. & idem dicit de corruptione musici, & de alijs similibus. Et huius ratio est, quia oẽ, quod fit, & corrumpitur, non est antiqua fiat, nec est postquam corrumpitur: unde oportet, quod id quod per se aliquid corrumpitur, tale sit, quod in sua ratione includat non esse eius, quod fit, uel corrumpitur. & similiter manifestat hoc in compositis. & dicit, quod similiter se habet in compositis, sicut in simplicibus, sed magis latet in compositis, quia opposita compositorum non sunt nominata, sicut opposita simplicium: oppositum enim domus non est nominatum, sicut oppositum albi. unde, si reducuntur ad aliqua nominata, erit manifestum. Nam oẽ compositum consistit in aliqua consonantia, consonans autem fit ex in consonanti: & in consonans ex consonanti, similiter consonans corrumpitur in in consonantiam, non in quacunque, sed in opposita. In consonantia autem potest dici, uel secundum ordinem tantũ, uel secundum compositionem. Aliquod enim totum consistit in consonantia ordinis, sicut exercitus: aliquod uero in consonantia compositionis, sicut domus. & eadẽ rō est de utroque. Et manifestum est, quod omnia

omnia composita sunt similiter ex in compositis, sicut domus fit ex in compositis, & figuratum ex in figuratis, & in omnibus his, nihil attenditur nisi ordo, & compositio. Sic igitur quasi per inductionem manifestum est, quod omnia, quæ sunt uel corrumpuntur, sunt ex contrariis, uel medijs: uel corrumpuntur in ea, media autem sunt ex contrariis, sicut colores medij ex albo & nigro. Unde concludit, quod omnia, quæ sunt uel corrumpuntur, uel ipsa sunt contraria, sicut albũ & nigrũ, uel sunt ex contrariis, sicut media. Et hoc est principale intentum, quod intendit concludere, scilicet quod omnia fiat ex contrariis: quod erat tertia conditio principiorum. Tertio ibi.

Tex. cõ. 47.

Tex. cõ. 48.

Secunda pars tex. cõ. 48.

Tex. cõ. 49.

Tex. cõ. 50.

Tex. cõ. 49.

secunda pars tex. cõ. 48.

Secunda pars tex. cõ. 48.

Secunda pars tex. cõ. 48.

Secunda pars tex. cõ. 48.

Secunda pars tex. cõ. 48.

Secunda pars tex. cõ. 48.

Secunda pars tex. cõ. 48.

Secunda pars tex. cõ. 48.

Secunda pars tex. cõ. 48.

Secunda pars tex. cõ. 48.

Secunda pars tex. cõ. 48.

Secunda pars tex. cõ. 48.

Secunda pars tex. cõ. 48.

Secunda pars tex. cõ. 48.

notiora secundum rationem, sunt priora simpliciter: quæ uero sunt priora secundum sensum sunt posteriora simpliciter, & priora quo ad nos: manifestum est autem, quod oportet principia esse prima. Unde illi, qui iudicabant prius secundum id, quod est notius rationi, ponebant principia contraria, & priora simpliciter: qui uero iudicabant prius secundum id, quod est notius sensui, ponebant principia posteriora simpliciter. Vñ quidam ponebant prima principia calidũ, & frigidum: alii uero humidum, & siccum, & utraque sunt secundum sensum notiora. Tamẽ calidum & frigidum, quæ sunt actiue qualitates, sunt priora humido & sicco, quæ sunt qualitates passiuæ: quia actiuum naturaliter est prius passiuo. Alii uero posuerunt principia notiora secundum rationem: quorum aliqui posuerunt principia parem, & imparem, scilicet Pythagorici existimantes substantiam omnium esse numeros, & quod omnia componuntur ex pari & impari, sicut ex forma & materia: nam pari attribuebant in finitatem & alteritatem propter eius diuisibilitatem, impari uero tribuebant finitatem, & identitatem propter suam in diuisiõnem. Quidã uero posuerunt causas generationis, & corruptionis concordiam, & discordiam, scilicet, sequaces Empedoclis, quæ sunt etiam secundum rationem notiora. unde patet quod in istis positionibus appareat prædicta diuersitas. Secundo ibi.

quod fit, e contrario profecto, aut e medio fit: & omne, quod corrumpitur, in contrarium corrumpitur, nel in medium. Media uero sunt ex contrariis, ceu colores ex albo, & nigro. Quare omnia, quæ natura sunt, aut contraria aut ex contrariis sunt.

Plurimi igitur, & ceterorum hucusque profecto pene consentiunt, quemadmodum diximus antea. Nam omnes elementa, & ea, quæ ab ipsis principia nuncupantur (quamquam sine ratione) tamen contraria ponunt, quasi ab ipsa ueritate compulsi.

Differunt tamen, quia quidam priora, quidam posteriora, & alii ratione, alii sensu notiora accipiunt: quidam enim calidum frigidumque, quidam humidum atque siccum: alii par, & impar: nonnulli concordiam discordiamue causas generationis esse dixerunt: hæc autem inter sese dicto differunt modo.

Quare eadem quodammodo, diuersa quoque dicunt: diuersa quidem, sicut & plurimis uidetur: eadem autem, similitudine rationis: ex eadem nanque serie sumunt: contrariorum enim alia continent, alia continentur. Hoc igitur pacto, eodem modo diuersoque, & deterius, ac melius dicunt. Et quidem ratione, quidam sensu notiora sumunt, ut antea diximus. Etenim uniuersale quidem notius est ratione, singulare autem sensu. Ratio nanque ipsius est uniuersalis, sensus uero particularis. Veluti magnum quidem, & paruum ratione: rarum autem, & densum sensu sunt notiora. Patet igitur oportere contraria principia rerum esse.

diuersi diuersa contraria assumpserunt, sicut dictum est: eadem uero secundum analogiam, id est proportionem: quia principia accepta ab omnibus habent eandem proportionem. Et hoc tripliciter. Primo quidem, quia quæcunque principia accipiuntur ab eis se habent ad inuicem, ut contraria, & hoc est quod dicit, quod omnes accipiunt principia ex eadem coordinatione, scilicet contrariorum: omnes enim accipiunt cõtraria pro principijs, sed tamen diuersa. Nec est mirum, si ex coordinatione cõtrariorum diuersa accipiuntur principia, quia inter contraria quædam sunt continentia, vt priora & cõiora, & quædam contenta, vt posteriora, & minus cõmunia. Iste est igitur vnus modus, quo similiter dicunt, in quantum omnes accipiunt principia

diuersi diuersa contraria assumpserunt, sicut dictum est: eadem uero secundum analogiam, id est proportionem: quia principia accepta ab omnibus habent eandem proportionem. Et hoc tripliciter. Primo quidem, quia quæcunque principia accipiuntur ab eis se habent ad inuicem, ut contraria, & hoc est quod dicit, quod omnes accipiunt principia ex eadem coordinatione, scilicet contrariorum: omnes enim accipiunt cõtraria pro principijs, sed tamen diuersa. Nec est mirum, si ex coordinatione cõtrariorum diuersa accipiuntur principia, quia inter contraria quædam sunt continentia, vt priora & cõiora, & quædam contenta, vt posteriora, & minus cõmunia. Iste est igitur vnus modus, quo similiter dicunt, in quantum omnes accipiunt principia

diuersi diuersa contraria assumpserunt, sicut dictum est: eadem uero secundum analogiam, id est proportionem: quia principia accepta ab omnibus habent eandem proportionem. Et hoc tripliciter. Primo quidem, quia quæcunque principia accipiuntur ab eis se habent ad inuicem, ut contraria, & hoc est quod dicit, quod omnes accipiunt principia ex eadem coordinatione, scilicet contrariorum: omnes enim accipiunt cõtraria pro principijs, sed tamen diuersa. Nec est mirum, si ex coordinatione cõtrariorum diuersa accipiuntur principia, quia inter contraria quædam sunt continentia, vt priora & cõiora, & quædam contenta, vt posteriora, & minus cõmunia. Iste est igitur vnus modus, quo similiter dicunt, in quantum omnes accipiunt principia

diuersi diuersa contraria assumpserunt, sicut dictum est: eadem uero secundum analogiam, id est proportionem: quia principia accepta ab omnibus habent eandem proportionem. Et hoc tripliciter. Primo quidem, quia quæcunque principia accipiuntur ab eis se habent ad inuicem, ut contraria, & hoc est quod dicit, quod omnes accipiunt principia ex eadem coordinatione, scilicet contrariorum: omnes enim accipiunt cõtraria pro principijs, sed tamen diuersa. Nec est mirum, si ex coordinatione cõtrariorum diuersa accipiuntur principia, quia inter contraria quædam sunt continentia, vt priora & cõiora, & quædam contenta, vt posteriora, & minus cõmunia. Iste est igitur vnus modus, quo similiter dicunt, in quantum omnes accipiunt principia

diuersi diuersa contraria assumpserunt, sicut dictum est: eadem uero secundum analogiam, id est proportionem: quia principia accepta ab omnibus habent eandem proportionem. Et hoc tripliciter. Primo quidem, quia quæcunque principia accipiuntur ab eis se habent ad inuicem, ut contraria, & hoc est quod dicit, quod omnes accipiunt principia ex eadem coordinatione, scilicet contrariorum: omnes enim accipiunt cõtraria pro principijs, sed tamen diuersa. Nec est mirum, si ex coordinatione cõtrariorum diuersa accipiuntur principia, quia inter contraria quædam sunt continentia, vt priora & cõiora, & quædam contenta, vt posteriora, & minus cõmunia. Iste est igitur vnus modus, quo similiter dicunt, in quantum omnes accipiunt principia

diuersi diuersa contraria assumpserunt, sicut dictum est: eadem uero secundum analogiam, id est proportionem: quia principia accepta ab omnibus habent eandem proportionem. Et hoc tripliciter. Primo quidem, quia quæcunque principia accipiuntur ab eis se habent ad inuicem, ut contraria, & hoc est quod dicit, quod omnes accipiunt principia ex eadem coordinatione, scilicet contrariorum: omnes enim accipiunt cõtraria pro principijs, sed tamen diuersa. Nec est mirum, si ex coordinatione cõtrariorum diuersa accipiuntur principia, quia inter contraria quædam sunt continentia, vt priora & cõiora, & quædam contenta, vt posteriora, & minus cõmunia. Iste est igitur vnus modus, quo similiter dicunt, in quantum omnes accipiunt principia

diuersi diuersa contraria assumpserunt, sicut dictum est: eadem uero secundum analogiam, id est proportionem: quia principia accepta ab omnibus habent eandem proportionem. Et hoc tripliciter. Primo quidem, quia quæcunque principia accipiuntur ab eis se habent ad inuicem, ut contraria, & hoc est quod dicit, quod omnes accipiunt principia ex eadem coordinatione, scilicet contrariorum: omnes enim accipiunt cõtraria pro principijs, sed tamen diuersa. Nec est mirum, si ex coordinatione cõtrariorum diuersa accipiuntur principia, quia inter contraria quædam sunt continentia, vt priora & cõiora, & quædam contenta, vt posteriora, & minus cõmunia. Iste est igitur vnus modus, quo similiter dicunt, in quantum omnes accipiunt principia

diuersi diuersa contraria assumpserunt, sicut dictum est: eadem uero secundum analogiam, id est proportionem: quia principia accepta ab omnibus habent eandem proportionem. Et hoc tripliciter. Primo quidem, quia quæcunque principia accipiuntur ab eis se habent ad inuicem, ut contraria, & hoc est quod dicit, quod omnes accipiunt principia ex eadem coordinatione, scilicet contrariorum: omnes enim accipiunt cõtraria pro principijs, sed tamen diuersa. Nec est mirum, si ex coordinatione cõtrariorum diuersa accipiuntur principia, quia inter contraria quædam sunt continentia, vt priora & cõiora, & quædam contenta, vt posteriora, & minus cõmunia. Iste est igitur vnus modus, quo similiter dicunt, in quantum omnes accipiunt principia

diuersi diuersa contraria assumpserunt, sicut dictum est: eadem uero secundum analogiam, id est proportionem: quia principia accepta ab omnibus habent eandem proportionem. Et hoc tripliciter. Primo quidem, quia quæcunque principia accipiuntur ab eis se habent ad inuicem, ut contraria, & hoc est quod dicit, quod omnes accipiunt principia ex eadem coordinatione, scilicet contrariorum: omnes enim accipiunt cõtraria pro principijs, sed tamen diuersa. Nec est mirum, si ex coordinatione cõtrariorum diuersa accipiuntur principia, quia inter contraria quædam sunt continentia, vt priora & cõiora, & quædam contenta, vt posteriora, & minus cõmunia. Iste est igitur vnus modus, quo similiter dicunt, in quantum omnes accipiunt principia

ex ordine contrariorum. Alius modus in quo conueniunt, secundum analogiam est, quod quacunq; principia accipiuntur ab eis vnum eorum se habet vt melius, & aliud vt peius, sicut concordia, vel plenum, vel calidum, vt melius; discordia vero, vel vacuum, vel frigidum vt peius: & sic est considerare in alijs. Et hoc ideo est, quia semper alterum contrariorum habet priuationem admittam. Principium enim contrarietatis est oppositio priuationis & habitus, vt dicitur in 10. Meta. Tertio modo conueniunt, secundum analogiam in hoc, quod omnes accipiunt principia notiora: sed quaedam notiora secundum rationem, quaedam vero secundum sensum. Cum enim ratio sit vniuersalis, sensus vero particularis, vniuersaliora sunt notiora secundum rationem, vt magnum & paruum: singularia vero secundum sensum, vt rarum & densum, quae sunt minus communia. Et sic vltimo, quasi epilogando concludit, quod principaliter intendit, scilicet quod principia sunt contraria.

LECTIO XII.

Onsequens autem uti que erit dicere, vtrum duo, aut tria, aut plura sint.

b Vnum quidem enim impossibile est, quoniam non vnum contraria.

c Infinita autem non, quoniam am neque scibile quod est erit.

d Et est vna contrarietas in omni genere vno. Substantia autem vnum quoddam genus est.

e Et quod contingit ex finitis, melius ex finitis, quemadmodum Empedocles, quam ex infinitis. Omnia namque ex finitis assignare opinatur, quoadmodum Anaxagoras ex infinitis.

f Amplius sunt alia alijs priora contraria. Et sunt altera ex alteris, vt dulce & amarum: & album & nigrum: principia autem semper oportet manere. Quod quidem igitur neque vnum, neque infinita sunt, manifestum est ex his.

LECTIO XII.

Ostquam inquisiuit Philosophus de contrarietate principiorum, hic incipit inquirere de numero eorum: & circa hoc tria facit. Primo mouet quaestionem, Secundo excludit quae non cadunt sub quaestione. ibi: Vnum quidem. Tertio prosequitur quaestionem, ibi: Quoniam autem finita, facere duo tantum, vel non facere duo tantum habet quaedam rationem. Deficit enim aliquid, qualiter definitas raritatem facere aliquid apta nata sit, aut hanc definitam: similiter autem & alia quaecunq; contrarietas. Non enim concordia discordiam inducit, & facit aliquid

g Quonia autem finita, facere duo tantum, vel non facere duo tantum habet quaedam rationem. Deficit enim aliquid, qualiter definitas raritatem facere aliquid apta nata sit, aut hanc definitam: similiter autem & alia quaecunq; contrarietas. Non enim concordia discordiam inducit, & facit aliquid

h Quonia autem finita, facere duo tantum, vel non facere duo tantum habet quaedam rationem. Deficit enim aliquid, qualiter definitas raritatem facere aliquid apta nata sit, aut hanc definitam: similiter autem & alia quaecunq; contrarietas. Non enim concordia discordiam inducit, & facit aliquid

i Quonia autem finita, facere duo tantum, vel non facere duo tantum habet quaedam rationem. Deficit enim aliquid, qualiter definitas raritatem facere aliquid apta nata sit, aut hanc definitam: similiter autem & alia quaecunq; contrarietas. Non enim concordia discordiam inducit, & facit aliquid

k Quonia autem finita, facere duo tantum, vel non facere duo tantum habet quaedam rationem. Deficit enim aliquid, qualiter definitas raritatem facere aliquid apta nata sit, aut hanc definitam: similiter autem & alia quaecunq; contrarietas. Non enim concordia discordiam inducit, & facit aliquid

Lectio. 7. Tex. co. 15.

Tex. co. 51.

Tex. co. 51.

Lectio. 10. per totum.

Quae talis est. Quod potest fieri per finita, magis est ponendum per finita fieri, quam per infinita, sed ratio omnium, quae sunt, secundum naturam, assignatur secundum Empedoclem per principia finita: sicut per Anaxagoram, per principia infinita: ergo non est ponendum principia esse infinita.

LECTIO XII.

Einceptus vero considerandum est, vtrum duo, aut tria, an plura principia sint.

Vnum enim principium esse non potest, quia non sunt ipsa contraria vnum.

Nec etiam infinita, quia id, quod est, sub scientiam sane non cadet.

Vna quoque contrarietas est in omni genere vno: substantia vero genus est quoddam vnum.

Et quia generatio ex finitis fieri potest, atq; praestabilius est ex finitis, ut opinatur Empedocles, quae ex infinitis fieri generationem existimare. Cuncta enim quae ad generandas res pertinent, ex finitis perinde atque Anaxagoras ex infinitis reddere putat.

Præterea alijs alia priora contraria sunt, & ex alijs alia sunt, vt dulce & amarum, & album, & nigrum. Principia vero manere semper oportet. Ex his igitur neque vnum, neque infinita principia esse constat.

Cum autem sint finita non facere duo solum, rationem aliquam habet. Dubitauerit enim, non incongrue quispiam: quoniam pacto definitas apta est facere raritatem, aut raritas densitatem, et alia quaeuis contrarietas simili modo. Non enim concordia discordiam: neque e contra discordia concordiam congreget, & aliquid facit ex ipsa:

prima contraria sunt ex inuicem. Vnde Empedocles negabat elementa fieri ex inuicem. Et ideo Aristoteles hic, signanter non dicit calidum fieri ex frigido, sed dulce ex amaro, & album ex nigro. Deinde cum dicit:

Profecquitur illud, quod erat in quaestione, scilicet in quo numero sint principia. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quod non sunt duo tantum principia, sed tria. Secundo ostendit, quod non sunt plura. ibi: Plura autem tribus. Circa primum duo facit. Primo ostendit per rationes non esse tantum duo principia, sed oportet addi tertium. Secundo, ostendit, quod in hoc etiam Antiqui philosophi conueniunt. ibi: Vnde & aliquis priorem. Circa primum ponit tres rationes. Dicit ergo primo, quod cum ostensum sit, quod principia sunt contraria, & ita non possunt esse tantum vnum principium, sed duo ad minus: nec iterum sint infinita principia, restat considerandum, vtrum sint duo tantum, vel plura duobus. Quantum ad hoc quod supra ostensum est, quod contraria sunt principia videtur quod sint duo tantum principia: quia contrarietas est inter duo extrema. Sed in hoc deficit aliquis: id est dubitabit. Oportet enim quod ex principijs fiant alia, vt supra dictum est: si autem sint tantum duo contraria principia, non videtur quomodo ex illis duobus possint omnia fieri. Non enim potest dici, quod vnum eorum faciat aliquid ex reliquo: non enim

prima contraria sunt ex inuicem. Vnde Empedocles negabat elementa fieri ex inuicem. Et ideo Aristoteles hic, signanter non dicit calidum fieri ex frigido, sed dulce ex amaro, & album ex nigro. Deinde cum dicit:

Profecquitur illud, quod erat in quaestione, scilicet in quo numero sint principia. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quod non sunt duo tantum principia, sed tria. Secundo ostendit, quod non sunt plura. ibi: Plura autem tribus. Circa primum duo facit. Primo ostendit per rationes non esse tantum duo principia, sed oportet addi tertium. Secundo, ostendit, quod in hoc etiam Antiqui philosophi conueniunt. ibi: Vnde & aliquis priorem. Circa primum ponit tres rationes. Dicit ergo primo, quod cum ostensum sit, quod principia sunt contraria, & ita non possunt esse tantum vnum principium, sed duo ad minus: nec iterum sint infinita principia, restat considerandum, vtrum sint duo tantum, vel plura duobus. Quantum ad hoc quod supra ostensum est, quod contraria sunt principia videtur quod sint duo tantum principia: quia contrarietas est inter duo extrema. Sed in hoc deficit aliquis: id est dubitabit. Oportet enim quod ex principijs fiant alia, vt supra dictum est: si autem sint tantum duo contraria principia, non videtur quomodo ex illis duobus possint omnia fieri. Non enim potest dici, quod vnum eorum faciat aliquid ex reliquo: non enim

prima contraria sunt ex inuicem. Vnde Empedocles negabat elementa fieri ex inuicem. Et ideo Aristoteles hic, signanter non dicit calidum fieri ex frigido, sed dulce ex amaro, & album ex nigro. Deinde cum dicit:

Quae talis est. Quod potest fieri per finita, magis est ponendum per finita fieri, quam per infinita, sed ratio omnium, quae sunt, secundum naturam, assignatur secundum Empedoclem per principia finita: sicut per Anaxagoram, per principia infinita: ergo non est ponendum principia esse infinita.

Quae talis est. Quod potest fieri per finita, magis est ponendum per finita fieri, quam per infinita, sed ratio omnium, quae sunt, secundum naturam, assignatur secundum Empedoclem per principia finita: sicut per Anaxagoram, per principia infinita: ergo non est ponendum principia esse infinita.

Quae talis est. Quod potest fieri per finita, magis est ponendum per finita fieri, quam per infinita, sed ratio omnium, quae sunt, secundum naturam, assignatur secundum Empedoclem per principia finita: sicut per Anaxagoram, per principia infinita: ergo non est ponendum principia esse infinita.

Quae talis est. Quod potest fieri per finita, magis est ponendum per finita fieri, quam per infinita, sed ratio omnium, quae sunt, secundum naturam, assignatur secundum Empedoclem per principia finita: sicut per Anaxagoram, per principia infinita: ergo non est ponendum principia esse infinita.

Quae talis est. Quod potest fieri per finita, magis est ponendum per finita fieri, quam per infinita, sed ratio omnium, quae sunt, secundum naturam, assignatur secundum Empedoclem per principia finita: sicut per Anaxagoram, per principia infinita: ergo non est ponendum principia esse infinita.

Quae talis est. Quod potest fieri per finita, magis est ponendum per finita fieri, quam per infinita, sed ratio omnium, quae sunt, secundum naturam, assignatur secundum Empedoclem per principia finita: sicut per Anaxagoram, per principia infinita: ergo non est ponendum principia esse infinita.

Quae talis est. Quod potest fieri per finita, magis est ponendum per finita fieri, quam per infinita, sed ratio omnium, quae sunt, secundum naturam, assignatur secundum Empedoclem per principia finita: sicut per Anaxagoram, per principia infinita: ergo non est ponendum principia esse infinita.

Quae talis est. Quod potest fieri per finita, magis est ponendum per finita fieri, quam per infinita, sed ratio omnium, quae sunt, secundum naturam, assignatur secundum Empedoclem per principia finita: sicut per Anaxagoram, per principia infinita: ergo non est ponendum principia esse infinita.

Quae talis est. Quod potest fieri per finita, magis est ponendum per finita fieri, quam per infinita, sed ratio omnium, quae sunt, secundum naturam, assignatur secundum Empedoclem per principia finita: sicut per Anaxagoram, per principia infinita: ergo non est ponendum principia esse infinita.

Tex. co. 52.

Lectio. Tex. co.

Tex. co. 19.

Tex. co. 53.

Tex. co. 54.

Tex. co. 55.

Secunda. te. 56.

Tex. co.

Lect.

Lect.

denitas nata est conuertere ipsam raritatem in aliquid, neque raritas densitatem: & similiter est de qualibet alia contrarietate, non enim concordia mouet discordiam, & facit aliquid ex ipsa, neque econuerso, sed vtrumque contrariorum transmutat aliquid tertium, quod est subiectum vtriusque. Calidum enim non facit esse calidam ipsam frigiditatem, sed subiectum frigiditatis: nec econtra. Videtur ergo, quod oporteat poni aliquid tertium, quod sit subiectum contrariorum ad hoc, quod ex contrarijs alia possint fieri. Nec refert quantum ad praesens pertinet, vtrum illud subiectum sit vnum, vel plura: quidam enim posuerunt plura principia materialia, ex quibus praeparant naturam entium: non enim dicebant esse naturam materiam, vt infra in Secundo dicitur. Secundam rationem ponit ibi.

Quae talis est. Quod potest fieri per finita, magis est ponendum per finita fieri, quam per infinita, sed ratio omnium, quae sunt, secundum naturam, assignatur secundum Empedoclem per principia finita: sicut per Anaxagoram, per principia infinita: ergo non est ponendum principia esse infinita.

Adhuc autem amplius, & de hoc aliquis dubitabit, nisi aliquis alteram supposuerit contrarijs naturam. Nullius enim videmus eorum, quae sunt, substantiam contraria. Principium autem non de subiecto oportet dici aliquo: erit enim principium principij. Subiectum enim principij, & prius vt esse praedicato.

Amplius non esse dicimus substantiam contrariam substantiae. Qualiter igitur ex non substantiis substantia vti que erit? Aut quomodo prius non substantia substantia erit?

Vnde, si aliquis priorem veram putabit esse rationem, & hanc, necessarium est, si debet saluare vtrasque rationes, subesse quoddam tertium. Quemadmodum dicunt vnam quaedam naturam dicentes omne: aut aquam, aut ignem, aut medium horum. Videtur autem medium magis. Ignis enim & terra, & aer, & aqua cum contrarietatibus complexa sunt. Vnde non irrationabiliter faciunt, subiectum alterum ab his facientes. Aliorum autem, quidam aerem: aer enim minime habet aliorum differentias sensibiles. Consequenter autem aqua.

Sed omnes vnum hoc contrariis figurant, vt densitate & raritate: & eo quod maius & minus: haec autem omnino sunt, excellentia videlicet, & defectus, sicut

Sed omnes vnum hoc contrariis figurant, vt densitate & raritate: & eo quod maius & minus: haec autem omnino sunt, excellentia videlicet, & defectus, sicut

Sed omnes vnum hoc contrariis figurant, vt densitate & raritate: & eo quod maius & minus: haec autem omnino sunt, excellentia videlicet, & defectus, sicut

Sed omnes vnum hoc contrariis figurant, vt densitate & raritate: & eo quod maius & minus: haec autem omnino sunt, excellentia videlicet, & defectus, sicut

do ponebant vnum materiale principium. Secundo, quomodo ponebant etiam cum vno materiali principio, praeter hunc duo principia contraria, ibi: Sed omnes vnum hoc. Considerandum est autem circa primum, quod Philosophus in praecedentibus more disputantium visus est opponere ad vtranque partem oppositam. Nam primo probauit, quod principia sunt contraria: & nunc induxit rationes ad probandum quod contraria non sufficiunt ad hoc, quod ex eis res generentur. Et quia rationes disputatiuae verum concludunt, tantum secundum aliquid, sed non secundum totum, ex vtriusque rationibus veritatem concludit & dicit, quod si aliquis putet veram priorum rationem, quae probabat principia esse contraria: & hanc inmediate positam, quae probabat contraria principia non posse sufficere ad saluandum vtranque, est necesse dicere, quod quoddam tertium subest contrarijs, sicut dixerunt ponentes totum vniuersum esse naturam quaedam vnam: intelligentes per naturam, materiam, sicut aquam, aut ignem, aut aerem, aut medium horum, vt vaporem, aut aliud huiusmodi. Et magis videtur de medio. Hoc enim tertium accipitur vt subiectum contrarijs: & quodammodo vt distinctum ab eis. Vnde illud, quod minus habet de contrarietate, conuenientius ponitur tertium principium praeter contraria. Ignis enim, & terra, & aer, & aqua habent contrarietatem annexam, scilicet calidi & humidi, & frigidi & sic. Vnde non irrationabiliter faciunt, subiectum aliquid alterum ab his, quo minus est excellentia contrariorum. Post hos autem melius dixerunt, qui posuerunt aerem principium: quia in aere inueniuntur qualitates contrariae minus sensibiles. Post hos qui posuerunt aquam, qui vero posuerunt ignem, pessime dixerunt quantum ad hoc, quia ignis habet qualitatem contrariam maxime sensibilem, & magis actiuam: quia in ipso est excellentia calidi. Quamuis, si comparantur elementa, secundum subtilitatem, melius videatur dixisse, qui posuerunt ignem principium: vt alibi dicitur. Quod enim est subtilius, videtur esse simplicius & prius. Vnde terram nullus posuit principium, propter sui grossitatem. Secundo ibi.

Sed aliud quid tertium amba. At qui sunt qui plura etiam sumunt, ex quibus eorum, quae sunt naturam conficiunt.

Insuper et id quispiam dubitauerit, nisi quispiam aliam quandam contrarijs naturam subiecerit. Nullius enim eorum, quae sunt, substantiam contrariam esse videmus: principium autem de nullo subiecto dicitur oportet, alioquin principij principium erit: subiectum enim principij, & prius praedicato esse videtur.

Præterea, substantiam non esse contrariam substantiae dicimus. Quoniam igitur pacto, substantia ex non substantiis? aut non substantia substantia prius erit?

Quamobrem necesse est eum, qui priorem hanc rationem veram esse existimauerit, si ambas seruare uoluerit, tertium aliquod contrarijs ipsis subicere. Quemadmodum dicunt hi, qui solam unam quaedam naturam vniuersum asserunt esse, ut aquam, aut ignem, aut medium, quod inter haec collocatur. atque videtur ipsum medium magis: nam ignis, terra, aer, & aqua, cum contrarietatibus sunt annexa. Itaque non non sine ratione agunt, qui subiectum ipsum aliud ab his faciunt. Ceterorum autem quidam aerem ponunt: aer enim minime respicitur caterorum differentias sensibiles habet, atque hunc sequitur aqua.

Verum enim omnes hoc vnum in figuris contrarias uertunt, densitate inquam raritateq; & intensione, remissioneque: quae quidem excessus omnino, defectusque sunt, ut antea diximus.

Verum enim omnes hoc vnum in figuris contrarias uertunt, densitate inquam raritateq; & intensione, remissioneque: quae quidem excessus omnino, defectusque sunt, ut antea diximus.

Verum enim omnes hoc vnum in figuris contrarias uertunt, densitate inquam raritateq; & intensione, remissioneque: quae quidem excessus omnino, defectusque sunt, ut antea diximus.

Verum enim omnes hoc vnum in figuris contrarias uertunt, densitate inquam raritateq; & intensione, remissioneque: quae quidem excessus omnino, defectusque sunt, ut antea diximus.

Tex. co. 55. Notandu. Lect. 10.

Th. Sup. Phys. B 2. retum

obrum, fuit etiam opinio antiquorum naturalium, sed differenter. Nam antiqui considerantes quoddam vna materia variatur per diuersas formas, posuerunt duo ex parte formae, quae est principium agendi: & vnum ex parte materiae, quae est principium patiendi. Sed Platonici, considerantes quomodo in vna specie distinguuntur multa indiuidua secundum diuisionem materiae, posuerunt vnum ex parte formae, quae est principium actiuum, & duo ex parte materiae, quae est principium passiuum. Et sic concludit principale intentum, quod praemissa & similia considerantibus, rationabiliter videbitur, quod sint tria naturae principia. Et hoc dicit, designans ex probabilibus processibus. Deinde cum dicit.

Tex. c. 58.

Offendit quomodo non sunt plura principia tribus, duabus rationibus, quarum prima talis est. Quod potest fieri per pauciora, superfluum est, si fiat per plura: sed tota generatio rerum potest compleri ponendo vnum principium materiale, & duo formalia, quia ad patendum sufficit vnum materiale principium. Sed si essent quatuor principia contraria, & duae primae contrarietates, oportet quod vtraque contrarietas haberet aliud & aliud subiectum: quia vnum subiectum videretur esse primo vnius contrarietatis. Et sic, si duobus contrariis positis, & vno subiecto possunt res fieri adinuicem, superfluum videtur, quod ponatur alia contrarietas. Non igitur ponenda sunt plura, quam tria principia. Secundam rationem ponit ibi.

*Semper. h. i vno genere e vna contrarietas. idem supra. tex. c. 50. & 10. Meta. re. c. 15. Tex. c. 57.

Quae talis est. Si plura sunt principia quam tria, oportet esse plures primas contrarietates: sed hoc est impossibile, quia prima contrarietas videtur esse primi generis, quod est vnum, scilicet substantia: unde omnia contraria, quae sunt in genere substantiae non differunt genere, sed se habent, sicut prius, & posterius: eo quod omnes aliae contrarietates videntur reduci ad vnam primam. Sunt autem aliquae primae differentiae contrariae, quibus diuiditur genus, ergo videtur quod non sint plura principia, quam tria. Considerandum est autem,

distum est prius. Et videtur antiqua esse opinio, quod vnum, & superabundantia, & defectus principia rerum sint: sed non eodem modo: sed Antiqui duo quidem facere: vnum autem pati. Posteriorum autem quidam contrarium, vnum quidem facere, duo vero pati magis dicunt. Tria quidem igitur dicere elementa esse, & ex his, & ex huiusmodi aliis intenduntibus, videretur utique habere quandam rationem, sicut diximus.

LECTIO XIII.

Ita igitur nos dicamus, primum de omni generatione aggregantes: est enim secundum naturam communia prius dicere, & sic circa vnumquodque propria speculari. b Dicimus enim fieri ex eo aliud, & ex altero alterum, aut simplicia dicentes, aut composita. Hoc autem sic hoc, est enim dico fieri hominem musicum: est autem non musicum, aliquid fieri

quia in vno genere est tantum vna contrarietas, scilicet prima: eo quod omnes aliae contrarietates videntur reduci ad vnam primam. Sunt autem aliquae primae differentiae contrariae, quibus diuiditur genus, ergo videtur quod non sint plura principia, quam tria. Considerandum est autem,

quod vtrumque probabiliter dictum est, scilicet & quod in substantiis non sit contrarietas: & quod in substantiis sit vna contrarietas prima. Si enim accipiatur ipsum quod est substantia, nihil est ei contrarium: si vero accipiatur formales differentiae in genere substantiae, contrarietas in eis inuenitur. Vltimo autem quasi epilogando concludit, quod neque sit vnum tantum principium, neque plura duobus vel tribus. Sed vtrum horum sit verum, habet multam dubitationem, sicut ex praemissis patet, scilicet vtrum sint duo tantum, vel tria.

Haec etiam opinio uetus quaedam esse uidetur. Vnum inquam, & excessum atque defectum principia rerum esse. Attamen non eodem modo. Sed Prisci duo quidem agere, unum autem pati dicebant. At Posteriorum quidam e contra, unum quidem agere, duo uero pati potius asserunt. Tria igitur elementa rerum esse putare ex his, & istiusmodi aliis animaduersis, uidebitur aliquam rationem habere, sicut antea diximus.

Sed tribus ponere plura nullam. Ad patiendum enim, sufficiens est unum ipsum. Si uero quatuor contrariis sumptis, duae contrarietates ponantur: utrisque seorsum alia quaedam natura media subiciatur oportet. Quod si ex sese uicissim generare possunt, superuacanea nimirum altera contrarietas erit.

Et insuper fieri nequit, ut primae contrarietates sint plures. Substantia namque unum quoddam est genus cuius quod est, ut patet. Quare non genere, sed antecedendo sequendoue duntaxat, inter sese principia differunt. Semper enim una est contrarietas in genere uno: atque omnes contrarietates ad unam reduci uidentur. Patet igitur, neque unum elementum, neque plura duobus, uel tribus esse: horum autem utrum sit asserendum, magnam dubitationem nimirum habet.

LECTIO XIII.

Hoc igitur modo nos dicimus, primo de omni generatione simpliciter pertractantes. Est enim naturae accommodatum primum communia dicere, deinde ea, quae circa unum quodque sunt priora contemplari.

Nam quippiam e quopiam: ac aliud ex alio fieri dicimus, aut simplicia dicentes, aut composita. Dico autem hoc pacto: fit enim homo musicus, & non musicus, musicus autem non musicus homo, musicus homo.

stea speculari ea, quae propria sunt circa vnumquodque, sicut in principio libri dictum est. Secundo ibi. b Prosequitur propositum. Et circa hoc duo facit. Primo enim praemittit quaedam, quae necessaria sunt ad propositum ostendendum, Secundo ostendit propositum ibi. Determinatis

LECTIO XIII.

ostquam Philosophus processit ad inuestigandum numerum principiorum disputatiue, hic incipit determinare veritatem. Et diuiditur in partes duas. In prima determinat veritatem. In secunda ex veritate determinata, excludit dubitationes & errores antiquorum ibi.

Quod autem singulariter. Prima diuiditur in duas. In prima ostendit quod in quolibet fieri naturali tria inueniuntur. In secunda ex hoc ostendit tria esse principia. ibi Manifestum est igitur quod si quidem sunt cauae. Circa primum duo facit. Primo dicit, de quo est intentio, Secundo prosequitur intentionem. ibi Dicimus enim fieri. Quia ergo supra dixerat, quod multam habet dubitationem, vtrum sint tantum duo naturae principia, vel tria, concludit quod de hoc primo dicendum est, considerantes de generatione, vel factio-

Secunda te. 71.

Tex. c. 60.

Tex. c. 61.

Tex. c. 62.

Tex. c. 61.

Tex. c. 60. Secunda te. 71.

autem his. Circa primum duo facit. Primo praemittit quaedam diuisionem, Secundo ostendit differentiam inter partes diuisionis. ibi Horum autem. Dicit ergo primo quod, cum in quolibet fieri aliud dicitur fieri ex alio, quantum ad fieri secundum esse substantiale: vel alterum ex altero, quantum ad

musicum hominem: aut non musicum hominem musicum. Simpliciter quidem igitur dico, quod fit homo, & non musicum, & simpliciter fit musicum: compositum autem, & quod fit, & quod factum est, cum non musicum hominem dicamus fieri, aut musicum, aut musicum hominem.

c Horum autem quidem non solum dicitur hoc aliquid fieri, sed etiam ex hoc, ut ex non musicum musicum. Hoc autem non dicitur in omnibus, ut ex homine factus sit musicus, sed homo factus sit musicus.

d Eorum autem, quae sunt sicut simplicia dicimus fieri, aliquid quidem permanens sit, aliud uero non permanens. homo qui dem permanet musicus factus, & homo est: sed non musicum & immusicum, neque simpliciter, neque compositum permanet.

e Determinatis igitur his, ex omnibus, quae sunt, hoc est accipere, si aliquis intenderit, sicut diximus: quoniam oportet aliquid semper subici, quod fit. & hoc, si numero est vnum, sed specie non vnum est, specie enim dico & ratione idem, non enim idem est homini, & immusico esse.

f Et hoc quidem permanet, illud uero non permanet. Non oppositum quidem permanet. homo enim permanet, musicum autem & immusicum non permanet: neque ex ambobus compositum, ut non musicus homo.

g Sed ex aliquo fieri aliquid, & non hoc fieri aliquid, magis quidem dicitur in non permanentibus, ut ex immusico musicum fieri, ex homine autem non.

quod non est oppositum termino factionis, permanet: homo enim permanet, quando fit musicus, sed non musicum non permanet, neque compositum, ut homo non musicus. Et ex hoc apparet, quod homo & non musicus, non sunt idem ratione, cum vnum permaneat, & aliud non. Secundo ibi.

g Ostendit idem alio modo, quia in non permanentibus magis dicitur ex hoc fit hoc, quam hoc fit hoc: licet tamen & hoc possit dici, sed non ita proprie: dicimus enim quod ex non musico fit musicus. Dicimus etiam, quod non musicus fit musicus, sed hoc per accidens, inquantum scilicet id, cui accidit esse

biecto & opposito permanet: non enim permanet homo non musicus, postquam homo factus est musicus. Et tamen istis tribus attribuebatur fieri, dicebatur enim, quod homo fit musicus, & non musicus fit musicus, & homo non musicus fit musicus: quorum trium solum primum permanet, completa factione, alia uero duo non manent. Deinde, cum dicit.

Simplex itaque dico ipsum fiens hominem inquam, & non musicum; & id etiam quod fit, id est musicum. Compositum uero, & id quod fit, & ipsum fiens, etiam cum non musicum hominem, musicum hominem fieri dicimus.

Horum autem alterum non solum hoc aliquid, sed etiam ex hoc fieri dicitur: ceu e non musico musicum. alterum non hoc in omnibus dicitur modo. nom enim ex homine musicus, sed homo fit musicus, dicitur.

Tex. c. 60.

At uero eorum, quae ut simplicia fieri dicimus, alterum permanens sit, alterum non permanens. nam homo quidem permanet, cum fit musicus homo; non musicum autem & immusicum, neque simplex, neque compositum permanet.

Quae cum ita sint, hoc est ex omnibus quae sunt accipiendum, si quis inspexerit uti diximus, aliquid semper subici oportere: ipsum inquam fiens, quod est si numero unum est, non tamen est specie unum, atque pro eodem accipio, specie rationeque differre. non est enim eadem hominis & immusici ratio.

Atque alterum permanet. id enim quod non opponitur permanet: homo namque permanet, non musicum autem & immusicum non permanet: neque id, quod ex utrisque componitur, uelut immusicus homo.

Tex. c. 61.

At uero quippiam e quopiam, & non hoc fieri in hisce magis dicitur quae non permanent, ceu ex immusico fieri musicum dicitur, ex homine uero non dicitur. Verum & in hisce, quae permanent,

quod non est oppositum termino factionis, permanet: homo enim permanet, quando fit musicus, sed non musicum non permanet, neque compositum, ut homo non musicus. Et ex hoc apparet, quod homo & non musicus, non sunt idem ratione, cum vnum permaneat, & aliud non. Secundo ibi.

g Ostendit idem alio modo, quia in non permanentibus magis dicitur ex hoc fit hoc, quam hoc fit hoc: licet tamen & hoc possit dici, sed non ita proprie: dicimus enim quod ex non musico fit musicus. Dicimus etiam, quod non musicus fit musicus, sed hoc per accidens, inquantum scilicet id, cui accidit esse

Non musicum fit musicus. Sed in permanentibus non sic dicitur: non enim dicimus, quod ex homine fit musicus, sed quod homo fit musicus. Quandoque tamen in permanentibus dicimus, ex hoc fit hoc, sicut dicimus quod ex aere fit statua, sed hoc contingit, quia nomine aeris intelligimus infiguratum, & ita dicitur hoc ratione priuationis intellectus. Et licet ex hoc fieri hoc dicamus in permanentibus, magis tamen vtrumque contingit in non permanentibus dici, & hoc fit hoc, & ex hoc fit hoc: siue non permanentes accipiantur oppositum, siue compositum ex opposito & subiecto. Ex hoc ergo ipso, quod diuerso modo videtur loquendi circa subiectum & oppositum, manifestum est, quod subiectum & oppositum, vt homo & non musicus, & si sint idem subiecto, sunt duo tamen ratione. Deinde cum dicitur.

Tex. cō. 62.

Tex. cō. 63.

Tex. cō. 22.

Secūda parte huius re. Tex. cō. 64.

At vero & in permanentibus aliquando dicitur similiter, ex aere enim statuam dicimus fieri, non ex statuam. Hoc autem ex opposito, & non permanenti vtrolibet dicitur, ex hoc hoc, & hoc hoc. & nanque ex musico & immusicus fit musicus. Vnde & in composito similiter est. etenim ex immusico homine, & immusicus homo dicitur fieri musicus.

h Multipliciter autē cum dicitur fieri. & horum quidem non simpliciter fieri, sed hoc aliqd fieri, simpliciter autē fieri substantiarum solum est, secundū quid aliorum, manifestum, quod necesse est subiici aliquid, quod fit. Etenim quantum, & quale, & ad alterum, & quando, & ubi sunt in subiecto aliquo, propter id, quod sola substantia de nullo alio dicitur subiecto, sed alia omnia de substantia. Quod autem & substantia, & quęcunque alia simpliciter entia, ex quodam subiecto fiant, consideranti fiet vtiq; manifestum: semper enim est aliquid, quod subiicitur, ex quo fit, quod fit, vt plāte, & animalia ex semine.

i Fiunt autem quę fiunt simpliciter, alia quidem transfiguratione, vt statua: alia appositione, vt quę augmentantur: alia vero abstractione, vt ex lapide Mercurius: compositione aut, vt domus: alteratione vero, vt quę conuertuntur secundū materiam. Omnia autem, quę sic fiunt, manifestum est quoniam ex subiectis fiunt.

k Quare ostēsum ex dictis est, quoniam quod fit, semper compositum est. Et est quidem aliquid quod fit, est autē aliquid, quod hoc fit, & hoc dupliciter. Aut enim subiectum, aut oppositum. dico autem opponi quidem non musicum: subiici autem hominem, & infigurationem, & inordinationem, & informationem oppositum: aē autem & lapidem & aurum, dico subiectum.

sed simpliciter verum est dicere ipsum non fuisse: cum autem homo fit albus, non est verum dicere quod prius non fuit, sed quod prius non fuerit talis. In ijs igitur, quę fiunt secundum quid, manifestum est quod indigent subiecto. nam quantitas,

interdum eodem dicitur modo: ex aere nanque statuam, non aē statuam fieri dicimus, in eo tamen quod opponitur, & non permanet, vtroque dicitur modo, & ex hoc fieri hoc, ut ex immusico musicus: & hoc fieri hoc, velut immusicus musicus. Idcirco & in composito similiter dicitur: ex immusico nanque homine, atque immusicus homo musicus homo fieri dicitur.

G Cum autem fieri multis modis dicitur, & quędam non absolute fieri, sed hoc aliquid fieri: quędam simpliciter fieri dicantur, quod quidem solis substantiis competit. In ceteris quidem patet aliquid ipsum inquam fiens necessario subiici. nam & quantum, & quale, & ad aliquid, & quādo, & ubi, fit aliqua re subiecta. Propterea quod substantia sola de nullo subiecto dicitur alio: cetera autem uniuersa de substantia ipsa dicuntur. At substantiam etiam & quęcunque alia simpliciter sunt, ex subiecto fieri aliquo, patefiet sane diligenter consideranti. semper enim est aliquid, quod subiicitur, ex quo generatur id, quod fit: plantę nanque & animalia ex semine fiunt.

Eorum autem, quę fiunt simpliciter, quędam transfiguratione fiunt, ut statua: quędam additione, ut ea, quę incrementa suscipiunt: quędam ablatione, ut e lapide Mercurius: quędam compositione, ut domus: quędam alteratione, ut ea quę uertuntur materia. Atque patet ex subiectis omnia fieri, quę hoc pacto fiunt.

Quare patet ex dictis, omne quod fit, semper compositum esse. Atque est quidem aliquid quod fit, est autem aliquid quod istud fit, & hoc est duplex. Est enim aut subiectum, aut oppositum, atque opponi quidem immusicum, subiici autem hominem dico. Et uacuitatem quidem figurę & informitatem, vel inordinationem oppositum: aē autem lapidem aurumque subiectum.

cum homo fit musicus, oppositum est non musicum, & subiectum est homo, & musicus est terminus factionis. Et similiter infiguratio & informitas & inordinatio sunt opposita, sed aē & aurum & lapides sunt subiecta in artificialibus.

& qualitas, & alia accidentia, quorum est fieri secundum quid, non possunt esse sine subiecto. Solius enim substantię est, nō in esse subiecto. Sed etiam in substantiis, si quis considerat, manifestum fit quod fiunt ex subiecto: videmus enim quod plantę, & animalia fiunt ex semine. Secūdo ibi. i ¶ Ostendit idem inducendo per modos fiendi, & dicitur eorum quę fiunt, quędam fiunt transfiguratione, sicut statua fit ex aere: quędam fiunt ex appositione, vt patet in omnibus augmentatis, sicut fluuius fit ex multis riuus: alia vero fiunt abstractione, sicut ex lapide fit per sculpturam imago Mercurii. Quędam vero fiunt compositione, sicut domus: quędam vero fiunt alteratione, sicut ea, quorum materia alteratur, siue fiant secundum naturam, siue secundum artem, & in omnibus his apparet quod fiunt ex aliquo subiecto. Vnde manifestum fit, quod omne quod fit, fit ex subiecto.

Sed aduerendum est, quod artificialia connumerantur inter ea, quę fiunt simpliciter (quāuis formę artificiales sint accidentia) quia artificialia quodammodo sunt in genere substantię per suam materiam, vel propter opinionem antiquorum, qui similiter estimabant naturalia vt artificialia, vt in Secundo dicitur. Deinde cum dicitur.

¶ Concludit positum, & dicit ostēsum esse ex dictis quod id, cui attribuitur fieri semper est compositum. Et cum in qualibet factione sit id, ad quod terminatur fieri, & id cui attribuitur fieri: quod est duplex, scilicet subiectum & oppositum, manifestum ē quod in quolibet fieri sūt tria, scilicet subiectum, & terminus factionis, & oppositum eius. Sicut,

cum homo fit musicus, oppositum est non musicum, & subiectum est homo, & musicus est terminus factionis. Et similiter infiguratio & informitas & inordinatio sunt opposita, sed aē & aurum & lapides sunt subiecta in artificialibus.

LECTIO XIII.

Ostendit Philosophus ostendit, quod in quolibet fieri naturali, tria inueniuntur, hic ex præmissis ostendit ostendere, quot sunt principia naturę. Et circa hoc duo facit. Primo, ostendit propositum, Secundo, recapitulādo ostendit quę dicta sint, & quę restant dicenda. ibi ¶ Primū quid igitur dicitur. ¶ Circa primum duo facit. Primo, ostendit tria naturę principia. Secūdo, notificat ea ibi ¶ Subiecta autem naturę. ¶ Circa primum tria facit. Primo ostendit, veritatem de principis naturę. Secundo, ex veritate ostensa soluit præmissas de principis dubitationes. ibi ¶ Vnde est quod dicitur duo. ¶ Tertio, quia antiquis dictum est quod principia sunt contraria, ostendit: vtrum semper requirantur contraria, vel non. ibi ¶ Quod quidem igitur. ¶ Circa primum duo facit. Primo, ostendit duo esse principia naturę per se. Secundo, ostendit tertium esse principium naturę per accidens, ibi ¶ Est autem subiectum. ¶ Circa primum vterque ratione. Illa dicitur esse principia & causę rerum naturalium, ex quibus sūt & fiunt per se, & non secundum accidens: sed omne quod fit, est & fit ex subiecto & forma, ergo subiectum & forma fiunt per se causę & principia omnis eius, quod fit secundum naturam. Quod autē id, quod fit secundū naturam, fit ex subiecto & forma, probat hoc modo. Ea, in quę resoluitur definitio alicuius rei, sunt componentia rem illam, quia vnumquodque resoluitur in ea, ex quibus componitur: sed ratio eius, quod fit secundum naturam, resoluitur in subiectum & formam, nam ratio hominis resoluitur in rationem hominis, & in rationem musici, si quis enim velit definire hominem musicum, oportet quod assignet definitionem hominis & musici, ergo id quod fit secundum naturam, est & fit ex subiecto & forma. Et notandum est quod hic intendit inquirere principia non solum fiendi, sed etiam essendi, vnde signanter dicit. ¶ Ex quibus primis sunt & fiunt. ¶ Et dicit. ¶ Ex quibus primis } id est, per se & non secundum accidens. Per se ergo principia omnia, quę fiunt secundū naturam, sunt subiectum & forma. Secundo.

Secūda parte re. Tex. cō. 70.

Tex. cō. 65.

Tex. cō. 69.

Tex. cō. 66.

Tex. cō. 67.

Tex. cō. 68.

Tex. cō. 67.

Tex. cō.

Lex.

¶ Manifestum igitur quod quidem sunt causę & principia eorum, quę natura sunt, ex quibus primis sunt & fiunt, non secundū accidens, sed vnum quodque quidē dicitur secundum substantiam quod fit ex subiecto & forma, componitur enim musicus homo ex homine & musico quodammodo: resolues enim rationem in rationes eorum. Manifestum igitur est, quod fiāt, quę fiunt, ex his.

b Est autem subiectum numero quidem vnum, specie vero duo. homo quidem enim & aurum, & omnino materia numerabilis est. Hoc enim aliquid magis, & non secundum accidens ex ipso fit, quod fit. Priuatio autem & contrarietates accidens. Vnum autem species, vt ordinatio, aut musica, aut aliorum aliquid sic predicantium.

c Vnde est quod sicut duo dicenda sunt esse principia, est autē sicut tria. Et est quidem sicut contraria, vt si aliquis dicat musicum & immusicum, aut calidum & frigidum, aut consonans & inconsonans: est autem sicut non, ab alterutris enim pati contraria impossibile est, soluitur autem propterea, quod aliud est subiectum, hoc enim non est contrarium. Quare neq; plura contrariorum sunt principia quodammodo, sed duo: vt est dicere numero. Neque iterum penitus duo propter id, quod alterum est esse ipsis, sed tria; alterum enim est esse homini, & nō musico esse, & infigurato & etri.

b ¶ Addit tertium principium per accidens, & dicit quod licet subiectum sit vnum numero, tamen specie & ratione duo (vt supra dictum est) quia homo & aurum, & omnis materia numerum quendam habet, est enim ibi considerare ipsum subiectum, quod est aliquid positum, ex quo fit aliquid per se, &

non per accidens, vt hoc quod est homo & aurum; & est ibi considerare id, quod accidit ei, scilicet contrarietates: & priuationem, vt immusicum & infiguratum. Tertium autem est species vel forma, sicut ordinatio est forma domus: vel musica hominis musici, vel aliquod aurum, quę hoc modo ponuntur. Sic igitur forma & subiectum sūt principia per se eius, quod fit secundum naturam, sed priuatio vel contrarium est principium per accidens, inquantū accidit subiecto, sicut dicimus quod edificator ē causa actiua domus per se, sed musicū est causa actiua domus per accidens, inquantum accidit edificatori esse musicum. Et sic homo est causa per se, vt subiectum hominis musici, sed non musicum est causa & principium eius per accidens. Potest aliquis obicere, quod priuatio non accidit subiecto, quando est sub forma, & sic priuatio non est principium essendi per accidens. Et ideo dicendum, quod materia nunquam est sine priuatione: quia, quando habet vnam formam, est cum priuatione alterius formę, & ideo, dum est in fieri aliquid quod fit, vt homo musicus in subiecto, quando nondum habet formam, est priuatio ipsius musicę: & ideo principium per accidens hominis musici in fieri est nō musicum, hoc enim accidit homini dum fit musicus. Sed quando iā aduenit ei hęc forma, adiungitur ei priuatio alterius formę, & sic priuatio formę oppositę, est principium per accidens in essendo. Patet ergo, secundum intentionem Aristotelis, quod priuatio, quę ponitur principium naturę per accidens, non est aliqua apertitudo ad formam, vel inchoatio formę, vel aliquod principium imperfectum actiuum (vt quidam dicunt) sed ipsa carentia formę, vel contrarium formę, quod subiecto accidit. Deinde cum dicitur.

LECTIO XIII.

¶ Igitur eorum, quę natura constant, causę, atq; principia sunt, ex quibus primis constant, ac facta sunt, non per accidens, sed vnumquodque id, quod per substantiam dicitur, patet omnia fieri ex subiecto ac forma: musicus enim homo ex homine quodammodo, musicouē componitur, rationes enim in illorū rationes dissolues. Vniuersa igitur quę fiūt, ex hisce porro fieri patet.

¶ Atqui subiectum ipsum, numero quidem est vnum, ratione autem duo. Homo nanque & aurum, ac omnino materia numerabile est. est enim hoc aliquid magis, atque id quod fit: non per accidens est & ipso gignitur. At priuatio ipsum inquam oppositum, accidens, forma autem est vnum, ut ordo, vel musica, vel eorum aliquid, quę simili modo dicuntur.

¶ Quapropter ipsa principia, tum duo, tum tria dicenda sunt, & tum contraria. Veluti si quispiam dicat musicum & immusicum: aut calidum & frigidum, aut constructum & inconstructum. Tum non contraria, fieri enim non potest ut mutuo contraria patiantur. Soluitur autem & hoc quia aliud est ipsum subiectum, hoc enim non est, ut patet, contrarium. Quare principia neque plura contrariis quodammodo sunt, sed duo (ut ita dicam) numero. Neque rursum penitus duo, quia ipsorum ratio est diuersa, sed tria: diuersa enim est hominis ratio, & immusici, & uacantis figurę, & aeris.

do ad formam, vel inchoatio formę, vel aliquod principium imperfectum actiuum (vt quidam dicunt) sed ipsa carentia formę, vel contrarium formę, quod subiecto accidit. Deinde cum dicitur.

¶ Soluit secundum determinatam veritatem, dubitationes omnes præcedentes, & concludit ex prædictis quod quodammodo dicendum est esse duo principia, scilicet per se, & quodammodo tria, si coassumatur principium per accidens cum principis per se. Et quodammodo sunt principia contraria, vt si aliquis accipiat musicum & non musicum, & calidum & frigidum, & consonans & inconsonans. Et quodammodo principia non sunt contraria, si accipiantur sine subiecto: quia sic contraria non possunt pati abinuicem, nisi hoc solutur per hoc, quia contrariis supponitur aliquod subiectum, ratione cuius adinuicem patiuntur. Et sic concludit quod principia Tho. Sup. Phys. B 4 non

non sunt plura contrariorum, id est contrariis, hoc est, quam contraria, sed sunt duo tantum per se. Sed nec corraliter duo, quia vnum eorum secundum esse est alterum: subiectum enim secundum rationem est duo, sicut dictum est, & sic sunt tria principia: quia homo, & non mulcus, & as, & infiguratum, differunt secundum rationem. Sic igitur patet, quod priores sermones disputati ad vtranque partem, fuerunt secundum aliquid veri, sed non totaliter. Deinde cum dicitur.

Tex. c. 68.

Quot quidem igitur principia circa generationem Physicorum, & quomodo tot sint, dictum est. Et ostensum est, quoniam oportet subiici aliquid contrariis, & contraria duo esse, sed quodam non alio modo necessarium. Sufficiens enim erit alterum contrariorum facere absentia & presentia mutationem.

Tex. c. 69.

Subiecta autem natura scibilis est secundum analogiam. Si cut enim ad statum as, aut ad lectulum lignum, aut ad aliorum aliquid habentium formam in materia, & informe se habet priusquam accipiat formam, sic ipsa se ad substantiam habet, & hoc aliquid, & quod est. Vnum quidem igitur principium est, non sicut vnum existens, neque sicut vnum, sicut hoc aliquid, vnum autem secundum quod ratio. Amplius autem contrarium huic priuatio est. Hanc autem quomodo duo, & quomodo plura dictum est.

Tex. c. 70.

Primum quidem igitur dictum est, quod principia contraria sunt. Posterius autem, quod necesse est, & aliud quoddam subiici & esse tria. Ex his autem nunc manifestum est, quae differentia contrariorum, & quomodo se habent adinuicem principia, & quid sit subiectum. Vtrum autem substantia species, aut subiectum, nondum manifestum est. Sed quod principia tria, & quomodo, & quis modus eorum dictum est. Quot quidem igitur & quae sint principia, ex his consideretur.

Tex. c. 71.

Et iterum dictum est, quomodo principia se habeant adinuicem: quia subiectum & contrarium sunt vnum numero, & duo ratione. Et iterum dictum est, quid est subiectum, secundum quod manifestari potuit. Sed non dictum adhuc est, quid sit magis substantia, vtrum forma vel materia, hoc enim dicitur in principio Secundi. Sed dictum est, quod principia sunt tria, & quomodo, & quis est modus ipsorum. Et ultimo concludit principale intentum, scilicet, quod manifestum est, quod sunt principia, & quae sint.

10. me. Tex. c. 15. 24.

Manifestat praemissa principia, & dicit, quod natura, quae primo subiicitur mutationi, id est, materia prima, non potest

sciri per seipsam, cum omne quod cognoscitur, cognoscatur per suam formam, materia autem prima consideratur subiecta omni formae, sed scitur secundum analogiam, id est, secundum proportionem. Sic enim cognoscimus quod lignum est aliquid praeter formam scanni & lecti, quia quandoque est sub vna forma, quandoque sub alia. Cu igitur videamus hoc quod est aer, quandoque fieri aquam, oportet dicere, quod aliquid existens sub forma aeris, quandoque sit sub forma aquae, & sic illud quod est aliquid praeter formam aquae, & praeter formam aeris, se habet ad ipsas substantias naturales, sicut se habet as ad statum & lignum ad lectum, & quodlibet materiale & informe ad formam, & hoc dicitur esse materiam primam. Hoc est igitur vnum principium naturae, quod non sicut vnum est, sicut hoc aliquid, hoc est, sicut aliquid individuum demonstratum, ita quod habeat formam & unitatem in actu, sed dicitur ens & vnum, in quantum est in potentia ad formam. Aliud principium autem est ratio vel forma. Tertium autem est priuatio, quae contrariatur formae. Et quomodo ista principia sint duo, & quomodo tria, dictum est prius. Deinde, cum dicitur.

Quot igitur principia sunt naturalium rerum, quibus generatio competit, & quoniam modo sunt tot, satis iam explicauimus. Atque patet aliquid ipsis contrariis subiici oportere, & contraria duo esse, modo autem quodam alio non necessarium esse. Erit enim sufficiens contrariorum alterum ad faciendum absentia, praesentiaque sui mutationem.

Natura autem ea, quae subiicitur, similitudine rationis sub scientia cadit. Nam ut ad statum as, aut ad lectum lignum, aut ad aliquid aliud eorum, quae formam habent, materia as atque informe sese habet antequam suscipiat formam, sic ad substantiam & hoc aliquid atque id, quod est haec sese habere videtur. Vnum igitur haec principium est. Non tamen est unum neque ens, perinde atque hoc aliquid. Vnum etiam principium est ratio, & insuper id, quod est contrarium huic ipsa inquam priuatio. Hanc autem quoniam pacto duo sunt atque plura, paulo antea diximus.

Primum igitur dictum est: contraria solum principia esse. Deinde necessarium est quoddam etiam aliud subiici, tria; esse. Ex hisce vero, quae nunc diximus, patet, quoniam est differentia contrariorum: & quomodo principia se habent: & quid est ipsum subiectum. Sed, vtrum forma substantia sit, an subiectum, nodum emerfit. Patet tamen tria principia rerum esse: & quoniam pacto atque quis ipsorum sit modus. Quot igitur & quae sint principia rerum, ex hisce quae diximus sit perspectum.

Et iterum dictum est, quomodo principia se habeant adinuicem: quia subiectum & contrarium sunt vnum numero, & duo ratione. Et iterum dictum est, quid est subiectum, secundum quod manifestari potuit. Sed non dictum adhuc est, quid sit magis substantia, vtrum forma vel materia, hoc enim dicitur in principio Secundi. Sed dictum est, quod principia sunt tria, & quomodo, & quis est modus ipsorum. Et ultimo concludit principale intentum, scilicet, quod manifestum est, quod sunt principia, & quae sint.

LECTIO

LECTIO XIII.

ostquam Philosophus determinauit veritatem de principiis naturae, hic excludit Antiquorum dubitationes per ea, quae determinata sunt de principiis.

Et primo dubitationes, seu errores, qui prouenerunt ex ignorantia materiae. Secundo, dubitationes, seu errores, qui prouenerunt ex ignorantia priuationis. ibi. Tangentes igitur quidam. Tertio, referuat alteri scientiae dubitationes, quae accidunt circa formam. ibi. De principio autem secundum speciem. Circa primum, duo facit. Primo, ponit dubitationem, & errorem, in quae Antiqui inciderunt ex ignorantia materiae. Secundo, soluit eorum dubitationem per ea, quae sunt determinata. ibi. Nos autem dicimus. Dicit ergo primo, quod post determinata veritate de principiis, dicendum est, quod solum ista via, omnis defectus, id est dubitatio Antiquorum, soluitur. Et hoc est si gnium esse verum, quod de principiis dictum est. Nam veritas excludit omnem falsitatem, & dubitationem. sed postea quocumque falso, oportet aliquam difficultatem remanere. Dubitatio autem, & error Antiquorum Philosophorum hic fuit. Primi, qui secundum Philosophiam inquirebant veritatem, & naturam rerum, diuerterunt in quandam aliam viam a via veritatis, & a via naturali, quod accidit eis propter infirmitatem intellectus eorum. Dixerunt enim, quod nihil neque generatur, neque corrumpitur, quod est contra naturam. Et ad hoc ponendum, eos infirmitas intellectus cogit, quia nescierunt hanc rationem solvere, per quam videbatur probari, quod ens non generatur. Quia, si ens sit, aut sit ex ente, aut ex non ente:

Tex. c. 79.

Tex. c. 83.

Tex. c. 72.

Tex. c. 73.

Tex. c. 73.

Tex. c. 74.

LECTIO XIII.

videtur autem singulariter, sic soluitur & Antiquorum defectus dicimus post haec. Quarentes. n. s. philosophiam. primi veritatem, & naturam rerum, diuerterunt, vt in viam quandam aliam abcedentes ob infirmitate: & dicunt neque fieri eorum, quae sunt nullum, neque corrupti, pp id quod necessarium est fieri quod fit, aut ex eo quod est, aut ex eo quod non est. Ex his autem vtriusque impossibile est esse: neque. n. quod est fieri contingit: est. n. iam, neque ex eo, quod non est nihil vtiq; fieri: subiici. n. aliquid oportet. Et sic consequenter contingens augmentantes, non esse multa dicunt, sed tantum quod est. Illi igitur talium accipiebant opinionem propter ea, quae dicta sunt.

Nos autem dicimus quidem ex eo, quod est, aut ex eo, quod non est, fieri: aut quod est, aut quod non est aliquid facere, aut pati, aut quodlibet fieri hoc, vno quidem modo nihil differt, vt Medicum aliquid facere, aut pati, aut ex Medico aliquid esse aut fieri. Quare quoniam hoc dupliciter dicitur, manifestum est quoniam & ex eo quod est, & ex eo quod non est, & quod est aut facere, aut pati, edificat quidem igitur Medicus sed sicut, quod edificator: & albus sit, non inquantum Medicus, sed inquantum niger. Medicatur autem, & non medicus fit, inquantum est medicus. Quoniam autem maxime proprie dicimus medicum aliquid facere, aut pati, aut fieri ex medico, si sicut, quod medicus hoc patitur, aut faciat, manifestum ex eo quod non est, fieri, & hoc significat inquantum non est. Quod illi quidem non percipientes deliquerunt, & propter hanc ignorantiam intantum ignorauerunt, quod nihil operati sunt fieri, neque esse aliorum, & vtriusque horum videbatur esse impossibile, scilicet, quod ens fiat ex ente, & quod fiat ex non ente. Quod enim ex ente aliquid fieri sit impossibile, ex hoc manifestum est, quia id quod est, non sit, nihil enim est antequam fiat, & ens iam est: ergo non sit. Quod etiam ex non ente aliquid fieri sit impossibile, ex hoc manifestum est, quia oportet aliquid subiici ei quod fit, vt supra ostensum est: & ex nihilo, nihil fit: & hoc concludatur, quod ens

LECTIO XIII.

ost haec autem & dubitationem vterum unice hoc pacto solui dicamus. Primi namque Philosophi veritatem, atque naturam eorum, quae sunt quae entes, exorbuarunt, quasi ad aliam viam quendam, a rudinate depulsi. Atque asserunt neque fieri quicquam eorum quae sunt, neque corrupti: propterea quod necesse est quidem, omne quod fit aut ex ente, aut ex non ente fieri, generarique: neutrum autem esse potest. Neque enim fit id quod est: iam enim est. Et ex non ente nihil fieri potest: aliquid enim subiicitur oportet. Atque hoc pacto id quod deinceps accidit augentes, neque multa inquirunt esse, sed solum ipsum quod est. Illi igitur ob ea, quae dicta sunt, hanc habuerunt opinionem.

Nos autem uno quidem modo nihil inter haec dicimus interesse, ex ente, inquam aut ex non ente fieri: et id quod non est, aut quod est agere quippiam, aut pati, aut quoduis hoc fieri, & medicum agere quippiam aut pati, aut ex medico aliquid esse, aut oriri. Quare cum id dicatur dupliciter, patet quod ex ente fieri, aut id quod est agere, aut pati, duobus modis identidem dici, & dicitur igitur medicus, non ut est medicus, sed ut edificator: & albus sit, non hoc sane, quo medicus est, sed quo niger. Medetur autem & medicinam amittit, quo medicus est. Atque cum maxime ipsum medicum agere quippiam, aut pati dicamus, vel ex medico fieri, si illud agat, uel patiat ut medicus, patet, quod hoc, e non ente inquam fieri, id significare, ut non ens est. Quod quidem, cum non distinctis sent illi, longe a ueritate semoti sunt. & ob ignorantiam hanc, adeo insuper ignorauerunt, ut nihil fieri prorsus, neque ceterorum quicquam esse arbitrarentur, sed omnem tollerent generationem. Nos autem & ipsi dicimus nihil quidem fieri simpliciter ex non ente: tamen ex non ente per accidens fieri.

Alio modo dicimus, quod Medicus medicatur inquantum est Medicus. Et similiter, quod Medicus fit non Medicus inquantum est Medicus: sed tunc dicimus proprie & per se Medicum aliquid facere, vel pati, Vel ex Medico aliquid fieri, quando hoc attribuitur Medico inquam Medicus. Per accidens autem quando attribuitur ei, non inquantum est Medicus, sed inquantum est aliquid aliud. Sic igitur patet, quod cum dicitur Medicum facere aliquid, aut pati, vel

Lex. 12.

ex medio fieri aliquid, dupliciter intelligitur, scilicet per se, & per accidens. Vnde manifestum est, quod cum dicitur aliquid fieri ex non ente proprie & per se, intelligitur hoc, si fiat aliquid ex non ente, inquantum est non ens, & similis ratio est de ente. Et hanc distinctionem antiqui non percipientes intantum pecauerunt, quod nihil sunt opinati fieri, nec opinati sunt, quod aliquid aliorum praeter id quod ponebat primum principium materiale, haberet esse substantiale, puta, dicentes aerem esse primum materiale principium, dicebant omnia alia significare quoddam esse accidentale. Et sic excludebat omnem generationem substantialem, solum alterationem relinquentes, ex eo scilicet, quod quia non fit aliquid ex non ente per se, vel ente, opinabantur, quod nihil possit fieri ex ente, vel non ente. Sed nos etiam ipsi dicimus, quod ex non ente nihil fit simpliciter & per se, sed solum secundum accidens: quia quod est, id est ens per se quidem, non est ex priuatione, & hoc ideo, quia priuatio non intrat essentiam rei factae. Ex hoc autem aliquid fit per se, quod inest rei postquam iam facta est, sicut figuratum fit ex infigurato non per se, sed per accidens: quia postquam iam est figuratum, in figuratum non inest ei. Sed iste est mirabilis modus fieri aliquid ex non ente, & qui videbatur impossibilis antiquis Philosophis. Sic igitur patet, quod ex non ente fit aliquid, non per se, sed per accidens. Similiter si queratur, utrum ex ente fiat aliquid, dicendum est, quod ex ente fit aliquid per accidens, sed non per se. Et hoc manifestat per tale exemplum. ponamus enim quod ex equo generetur aliquis canis, quo posito, manifestum est, quod ex quodam animali fiat quoddam animal: & sic ex animali fiet animal, non tamen fiet animal ex animali per se, sed per accidens: non enim fit inquantum est animal, sed inquantum est hoc animal, quia animal iam est actu antequam fiat canis, quia est equus, sed non est hoc animal, quod est canis: vnde per se hoc animal, quod est canis, fit ex non hoc animali, id est ex non cane. Sed si fieret animal per se, & non per accidens, oporteret, quod fieret ex non animali. Sic etiam est de ente. fit enim ens aliquid ex non ente hoc, sed accidit ei, quod non est hoc, quod fit ens. vnde non fit aliquid per se ex ente, neque per se ex non ente. hoc enim per se significat aliquid fieri ex non ente, si fiat ex non ente inquantum est non ens, vnde dicitur est. Et sicut cum hoc animal fit ex hoc animali, vel hoc corpus ex hoc corpore non remouetur

Tex. cō. 75.

Tex. cō. 76.

Tex. cō. 77.

Secūda parte. 78. tex.

Tex. cō. 78.

Tex. cō. 79.

sed auferebant omnem generationem. Nos autem, & ipsi dicimus fieri quidem nihil simpliciter ex eo quod non est, sed tamen fieri ex eo, quod non est, ut scilicet accidens: ex priuatione. n. quod est quidem per se non ens, non in existente fit. Mirabile autem videtur, & impossibile sic fieri aliquid ex eo quod non est. Similiter autem nec ex eo, quod est, neque quod est fieri, nisi scilicet accidens, sic autem & ex hoc fieri eodem modo, ut si ex animali animal vti que fiat, & ex quodam animali quoddam animal, ut si canis ex equo fiat. fiet quidem, n. vti que non solum ex quodam animali canis, sed etiam ex animali, sed non inquantum est animal: est enim iam hoc. Si autem aliquid debet fieri animal, non scilicet accidens, non ex animali erit. Et si aliquid quod est, non ex eo quod est, neque ex eo quod non est, dicitur est nobis quid significet, quoniam inquantum non est. Amplius autem, & esse oem, aut non esse non remouetur, vnus quidem igitur modus hic est.

c. Alius autem quam contingit eadem dicere scilicet potentiam, & actum: hoc autem determinatum est in aliis per certitudinem magis. d. Quare, scilicet quod vere dicimus, defectus solunt, per quos coacti remouent praedictorum quaedam, per hoc enim in tantum destiterunt priores a via in generationem, & corruptionem, & omnino mutationem. haec enim vti que visa natura, omnem soluit hanc ipsorum ignorantiam.

LECTIO XV.

Angentes quidem igitur & alteri quidam sunt ipsam, sed non sufficienter. Primum quidem enim confitetur animal, non tamen fiet animal ex animali per se, sed per accidens: non enim fit inquantum est animal, sed inquantum est hoc animal, quia animal iam est actu antequam fiat canis, quia est equus, sed non est hoc animal, quod est canis: vnde per se hoc animal, quod est canis, fit ex non hoc animali, id est ex non cane. Sed si fieret animal per se, & non per accidens, oporteret, quod fieret ex non animali. Sic etiam est de ente. fit enim ens aliquid ex non ente hoc, sed accidit ei, quod non est hoc, quod fit ens. vnde non fit aliquid per se ex ente, neque per se ex non ente. hoc enim per se significat aliquid fieri ex non ente, si fiat ex non ente inquantum est non ens, vnde dicitur est. Et sicut cum hoc animal fit ex hoc animali, vel hoc corpus ex hoc corpore non remouetur

omne corpus, nec omne non corpus, nec omne animal, vel non animal ab eo ex quo aliquid fit, sic non remouetur ab eo ex quo fit hoc ens, neque omne esse, neque omne non esse: quia id quod fit hoc ens, quod est ignis, habet aliquid esse, quia est aer, & aliquid non esse, quia non est ignis. Iste igitur est vnus modus solvendi praedictam dubitationem. Sed iste modus solvendi insufficientis est. si enim fit ens per accidens ente, & ex non ente, oportet ponere aliquid ex quo fiat ens per se, quia omne quod est per accidens, reducit ad id quod est per se. Ad ostendendum igitur ex quo fit aliquid per se, subiungitur secundum modum ibi.

Ex priuatione enim, quae est per se non ens, & quae non inest, fieri dicimus. Afficitur utaque id admiratione, ac impossibile esse videtur ex non ente fieri. Similiter autem neque ex eo quod est, neque id quod est fieri nisi per accidens, sic autem, & hoc fieri dicimus eodem modo, ceu si animal ex animali fieret, & aliquid animal ex quopiam animali, ut si canis ex equo fieret. etenim canis non solum ex animali quodam, sed ex animali etiam fiet, sed non ut est animal, iam enim id ipsum est. Si vero quippiam emersum est animal non per accidens, non erit ex animali. Et si quid ens oriatur, non ex ente, neque e non ente fiet, dicitur enim quid significat e non ente fieri: eo namque pacto quod est non ens. Insuper neque hoc esse inquam omne, aut non esse tollimus. Is igitur vnus est modus solutionis.

Alius autem est per potentiam, atque actum. dici autem haec possunt potentia, atque actu. hoc autem aliis in locis exacte magis determinauimus.

Quare ut dicebamus dubitationes illae solvuntur, ob quas quaedam eorum, quae dicta sunt, compulsi tollunt Antiqui. ob hoc enim tantum exorbitarunt ab ea via, qua ad generationem corruptionemque, atque omnino mutationem accedatur. Haec enim natura, si visa fuisset, omnem hanc ipsorum ignorantiam utique dissoluisset.

LECTIO XV.

Ipsam igitur, & alii quidam, sed non sufficienter utique tetigere. Primum enim ex non ente simpliciter aliquid scilicet, materia, soluit omnem illorum ignorantiam.

LECTIO XV.

Ostendam Philosophus excludit dubitationes, & errores antiquorum Philosophorum, proueniens ex ignorantia materiae, hic excludit errores proueniens ex ignorantia priuationis. Et circa hoc tria facit: primo, proponit errantium errores. Secundo, ostendit differentiam huius positionis ad veritatem supra ab ipso determinatam ibi. Sed hoc differt. Tertio probat suam opinionem veram esse ibi. Subiecta quidem natura. Dicit ergo primo, quod quidam Philosophi

Philosophi tetigerunt materiam, sed non sufficienter, quia non distinguiebant inter priuationem, & materiam: vnde quod est priuationis attribuebant materiae. Et quia priuatio secundum se est non ens, dicebant quod materia secundum se est non ens. Et sic, sicut aliquid per se simpliciter fit ex materia, sic confitebantur, quod simpliciter, & per se aliquid fit ex non ente. & ad hoc ponendum, duabus rationibus inducebantur. Primo quidem, ratione Parmenidis dicentis, quod quicquid est praeter ens est non ens: vnde, cum materia fit praeter ens, quia non est ens actu, dicebant eam simpliciter esse non ens. Secundo vero, quia videbatur eis, quod id quod est numero vnum, vel subiecto, sit etiam ratione vnum, quod hic appellatur esse potentia vnum, quia ea, quae sunt ratione vnum, sic se habent, quod eadem est virtus vtriusque. Ea vero, quae sunt subiecto vnum, sed non ratione, non habent eandem potentiam, seu virtutem, ut patet in albo, & musico. Subiectum autem & priuatio sunt vnum numero, ut est, & infiguratum, vnde videbatur eis, quod essent idem ratione, vel virtute. sic igitur hic accipit vnitatem potentiae. Sed nequis hic dubitet occasione horum verborum quid sit potentia materiae, & utrum sit vna, vel plures: dicendum est, quod actus, & potentia diuidunt quodlibet genus enrium, ut patet in nono Metaphy. & in tertio huius. Vnde sicut potentia ad qualitatem non est aliquid extra genus qualitatis, ita potentia ad esse substantiale, non est aliquid extra genus substantiae. Non igitur potentia materiae est aliqua proprietas addita super essentiam eius: sed materia secundum suam substantiam est potentia ad esse substantiale. & tamen potentia materiae subiecto est vna respectu multarum formarum, sed ratione sunt multae potentiae secundum habitudinem ad diuersas formas. Vnde in Tertio huius dicitur, quod posse sanari, & posse infirmari differt secundum rationem. Secundo ibi.

Tex. cō. 80.

*alias natura

Tex. cō. 81.

D. 51.

D. 107.

Tex. cō. 80.

Tex. cō. 12. 107.

tentur simpliciter fieri aliquid ex eo, quod non est, inquantum Parmenidem recte est dicere. Postea videtur ipsis si vere est numero vna, & potentia tantum vnā esse.

b Sed hoc differt plurimum. nos quidem enim materiam, & priuationem alteram dicimus. Sed horum, hanc quidem non esse secundum accidens materiae: priuationem autem per se non esse. & hanc quidem prope rem & substantiam aliquatiter materiam, & priuationem autem nequaquam.

c Quidam autem quod non est magnum, & paruum similiter aut simul vtrunque, aut seorsum vtrunque. Quare penitus alter modus est hic trinitatis, & ille. Vique quidem enim ad hoc perueniunt, quod oportet quandam supponi naturam, hanc tamen vnā faciunt. etenim si aliquis dualitatem facit dicens magnum, & paruum ipsam, nihilominus idem facit alteram enim despexit.

d Subiecta quidem materia cum forma causa est eorum, quae fiunt, sicut mater: altera vero pars contrarietatis multoties imaginabitur ad maleficium ipsi protendenti intellectum, neque esse penitus, & esse extra omne. Existente enim quodam diuino, & optimo, & appetibili, aliud quidem contrarium esse ipsi dicimus.

propositum, scilicet, quod oporteat priuationem distingui a materia. Secundo, ostendit quomodo materia corrumpatur, vel generetur ibi. Corruptio autem. Primum autem ostendit dupliciter. Primo quidem ostendit. Secundo, ducendo ad impossibile ibi. Aliud autem aptum natum. Dicit ergo primo, quod ista natura, quae subicitur, scilicet, materia simul cum forma, est causa eorum, quae fiunt secundum naturam ad modum matris: sicut enim mater est causa generationis in recipiendo ita & materia, sed si quis accipiat alteram partem contrarietatis, scilicet, priuationem, protendens intellectum circa ipsam, imaginabitur ipsam non ad constitutionem rei pertinere, sed magis ad quoddam malum rei: quia est penitus non ens, cum priuatio nihil aliud sit quam negatio formae in subiecto, & est extra totum ens: ut sic in priuatione locum habeat ratio Parmenidis, quicquid est praeter ens est non ens: non autem in materia, ut dicebant Platonici. Et quod priuatio pertinet ad malum, hoc ostendit per hoc, quod forma est quoddam diuinum, & optimum & appetibile. Diuinum quidem est, quod omnis forma est quaedam participatio similitudinis diuini esse, quod est actus purus. vnumquodque enim intantum est actu, inquantum habet formam. Optimum autem est, quia actus est perfectio potentiae, & bonum eius, & per consequens sequitur quod sit appetibile, quia vnumquodque suam appetit perfectio-

atione dici non potest. Secundo ibi. c. Manifestat intellectum opinionis platonicae, & dicit quod Platonici ponebant quidem duo ex parte materiae, scilicet, magnum, & paruum: sed tamen aliter quam Aristoteles, quia Aristoteles ponit ista duo esse materiam, & priuationem, quae sunt vnū subiecto, & differunt ratione, sed isti non ponebant, quod alterum istorum esset priuatio, & alterum materia, sed priuationem coassumebat vtrique, scilicet, paruo, & magno, siue acciperent ista duo simul, utpote cum loquebantur non distinguentes ea per magnum, & paruum, siue acciperent vtrunque seorsum. Vnde patet, quod omnino aliter ponebant tria principia Platonici ponentes formam, & magnum, & paruum: & Arist. qui posuit materiam, & priuationem, & formam. Platonici vero, vsque ad hoc prouenerunt praeter alios Philosophis antiquioribus, quod oportet vnā quandam naturam supponi omnibus formis naturalibus, quae est materia prima. sed hanc faciunt vnā tantum, sicut subiecto ita & ratione, non distinguentes inter ipsam, & priuationem. quia, etiam ponant dualitatem ex parte materiae, scilicet, magnum, & paruum, nihilominus non faciunt differentiam inter materiam, & priuationem, sed faciunt mentionem tantum de materia, sub qua comprehenditur magnum, & paruum, & priuationem seorsum: de ea mentionem non faciunt. Deinde cum dicitur d. Probatur, quod sua opinio habet veritatem. & circa hoc duo facit. Primo, ostendit

Hoc autem plurimum sane differt. nos enim materiam priuationemue, diuersa dicimus esse, atque materiam quidem, non ens esse per accidens: priuationem vero per se censemus. Et illam quidem prope, atque quodammodo substantiam: priuationem vero substantiam nullo modo esse asserimus.

At illi id quod non est, magnum, paruumque similiter inquit esse: aut vtrunque simul, aut vtrunque seorsum. Quare modus hic trinitatis, diuersus ab illo penitus est. Hucusque namque progressi sunt, ut aliquam naturam oportere subijci ducant: hanc tamen vnā faciunt. nam etsi quidam dualitatem facit, magnum, & paruum ipsam appellans, nihilominus tamen idem facit. alteram enim despexit.

Etenim materies quidem permanentes vna, cum forma causa est eorum, quae fiunt, perinde ac mater. Aut contrarietatis altera pars, nec esse omnino per sepe ei videbitur, qui mente ipsius maleficium intuetur. nam cum sit quoddam diuinum, & bonum, ac appetibile, alterum ipsi contrarium esse dicimus.

Tex. cō. 82. Secūda parte. 81. Tex.

nem. Priuatio autem opponitur formæ, cum non sit aliud, quàm remotione eius: unde cum id quod opponitur bono & remouet ipsum sit malum: manifestum est quod priuatio pertinet ad malum. Vnde sequitur, quod non sit idem quod materia, quæ est causa rei, sicut mater. Secundo ibi.

¶ Ostendit idem per rationem ducentem ad impossibile hoc modo. Cum forma sit quoddam bonum, & appetibile, materia, quæ est aliud a priuatione, & a forma est apta nara appetere, & desiderare ipsam secundum suam naturam. Sed quibusdam, qui non distinguunt materiam a priuatione, accidit hoc inconueniens, quod contrarium appetet corruptionem sui ipsius, quod est inconueniens. Et quod hoc accidat sic ostendit: quia si materia appetit formam, non appetit eam secundum quod est sub ipsa forma, quia iam non indiget esse per eam (appetitus autem omnis est propter indigentiam, quia est non habiti.) similiter & non appetit eam secundum quod est sub contrario, vel priuatione, quia vnum contrarium est alterius corruptiuum, & sic aliquid appeteret sui corruptionem. Manifestum est igitur, quod materia quæ appetit formam, est aliud rone, sicut a forma, ita & a priuatione. si enim materia appetit formam, appria naturam, ut dictum est, si ponitur, quod materia, & priuatio sint eadem ratione, sequitur, quod priuatio appetit formam, & ita appetit sui ipsius corruptionem, quod est impossibile. Vnde & hoc impossibile est, quod materia, & priuatio sint eadem ratione. Sed tamen & materia est hoc, id est priuationem habens: sicut si femina appetat masculum, & turpe appetat bonum, non quod ipsa turpitudine appetat bonum sibi contrarium, sed secundum accidens: quia id, cui accidit esse turpe, appetit esse bonum, & similiter femineitas non appetit masculinum, sed id, cui accidit esse feminam. Et similiter priuatio non appetit esse formam, sed id, cui accidit priuatio, scilicet materia. Sed contra hæc verba Philosophi Auicennæ tripliciter opponit. Primo quidem, quia materia non competit neque appetitus animalis, ut per se manifestum est, neque appetitus naturalis, ut appetat formam, cum non habeat aliquam formam, vel virtutem inclinantem ipsam ad aliquid: sic enim graue naturaliter appetit locum inferum, in quantum sua grauitate inclinatur ad locum talem. Secundo, obiicit ex hoc, quod si materia appetit formam, hoc est, quia caret omni forma, aut quia appetit multas formas habere simul, quod est impossibile, aut quia fastidium formam quam habet, & querit habere aliam, & hoc etiam est vanum. nullo igitur modo dicendum videtur, quod materia appetat formam. Tertio obiicit per hoc, quia dicere, quod materia appetat formam, sicut femina masculum, est figurate loquendum, scilicet, Poetarum, & non Philosophorum. Sed huiusmodi obiectiones facile est soluere. Sciendum est enim, quod omne quod appetit aliquid, vel cognoscit ipsum, & se ordinat in illud, vel tendit in ipsum ex ordinatione, & directione alicuius cognoscens, sicut sagitta tendit in determinatum signum.

e Aliud autem natum aptum appetere, & desiderare ipsum secundum ipsius naturam. quibusdam autem accidit contrarium appetere sui ipsius corruptionem. & neque sui ipsius possibile est appetere speciem, propter non esse indigens, neque contrarium. corruptiua enim sunt adinuicem contraria. Sed hoc est materia, sicut si femina masculum, & turpe bonum, non quod per se est turpe, sed secundum accidens.

f Corruptitur autem & fit, est quidem ut sic, est autem ut non. Secundum quidem enim quod est id in quo, secundum se corruptitur, quod enim corruptitur in hoc, est priuatio: in quantum autem secundum potentiam, non per se, sed incorruptibilem, & in genitam necesse est esse ipsam. si enim fiat, subici aliquid oportet primum, ex quo fit: hoc autem est hæc natura. quare erit ante fieri: Dico enim materiam, primum subiectum vniuersi quæ ex quo fit aliquid cum in se, non secundum accidens. & si corruptitur in hoc, abibit vltimum. quare corrupta erit antequam corrupta.

g De principio autem secundum formam vtrum vnum, aut

ex directione, & ordinatione sagittantis. Nihil est igitur aliud appetitus naturalis, quam ordinatio ad aliquorum secundum propriam naturam in finem suum. Non solum autem aliquid ens in actu per virtutem actiuam ordinatur in suum finem, sed etiam materia secundum quod est in potentia. nam forma est finis materiae. Nihil igitur est aliud materiam appetere formam, quam eam ordinari ad formam, ut potentia ad actum. Et quia sub quacunque forma sit, adhuc remanet in potentia ad aliam formam, ideo est ei semper appetitus formæ, non propter fastidium formæ quam habet, nec propter hoc, quod querat contraria esse simul, sed quia est in potentia ad alias formas, dum vnam habet in actu. Nec etiam vitur hic figurata locutione, sed exemplari. dictum est enim supra, quod materia prima scibilis est secundum proportionem, in quantum sic se habet ad formas substantiales, sicut materiae sensibiles ad formas accidentales. Et id ad manifestandum materiam primam, oportet ut exemplum sensibilem substantiarum, sicut materiam sensibiles ad formas accidentales. Et id ad manifestandum materiam primam, oportet ut exemplum sensibilem substantiarum, sicut materiam sensibiles ad formas accidentales. Et id ad manifestandum materiam primam, oportet ut exemplum sensibilem substantiarum, sicut materiam sensibiles ad formas accidentales.

Alterum suapte natura affectat, atque appetit ipsum. Illis autem euenit ut contrarium, interitum appetat suum, & tamen fieri nequit, ut aut forma seipsam appetat, quippe cum non indigeat sui: aut contrarium, cum contraria mutuo seipsa corrumpant. Sed hoc est materia perinde appetens illud, atque si femina materem, & turpe appetat pulchrum. Vtrum non est per se, sed per accidens turpe, nec per se femina, sed per accidens.

At uero tum corrumpitur, atque gignitur, tum neque fit, neque corrumpitur. Nam ut est quidem id, in quo per se corrumpitur, id enim quod corrumpitur in hoc, est ipsa inquam priuatio. at suapte potentia, non per se, sed nec occidat, nec oriatur necesse est. nam si gignitur, subiciatur aliquid primum oportet, ex quo hoc pacto nascetur, ut in se ipsa: hoc autem est ipsius natura. Quare fit, ut sit antea quam sit orta. Etenim materiam id dico, quod primum est vniuersi quæ subiectum, e quo quippiam eo fit pacto, ut non per accidens in se, si corrumpitur, ad hoc vltimum sane proficiscetur, quare erit corrupta antequam sit corrupta.

De principio uero formali, utrum vnum sit an plura; & quod nam sit,

tamen est, quod Aristoteles hic loquitur contra Platonem; qui talibus metaphoris locutionibus utebatur, assimilans materiam matri, & feminae, & formam masculo: & ideo Aristoteles vitur contra eum metaphoris ab eo assumptis. Deinde cum dicit.

¶ Ostendit quomodo materia corrumpatur, & dicit, quod quodammodo corrumpitur, & quodammodo non, quia secundum quod est in ea priuatio, sic corrumpitur, cum cessat in ea esse priuatio, ut si diceremus, æs in figuratum corrumpi, quando definit esse in figuratum. Sed secundum se, in quantum est quoddam ens in potentia, est ingenita, & incorruptibilis. Quod sic patet. si enim materia fiat, oportet ei aliquid subici ex quo fiat, ut patet ex superioribus. Sed primum, quod subicitur in generatione est materia, hoc enim dicimus materiam, primum subiectum, ex quo aliquid fit per se, & non secundum accidens, & inest rei iam factæ. & vtrunque eorum ponitur ad differentiam priuationis ex qua fit aliquid per accidens, & non inest rei factæ. sequitur ergo, quod materia sit antequam fiat, quod est impossibile. Et similiter omne quod corrumpitur, resoluatur in materiam primam, quando igitur iam est materia prima, tunc est corruptum. Et sic, si materia prima corrumpatur, erit corrupta antequam corrumpatur, quod est impossibile. Sic igitur est impossibile materiam primam generari, vel corrumpi. Sed ex hoc non excluditur, quin per creationem in esse procedat. Deinde cum dicit.

¶ Quia iam excluderunt errores circa materiam, & priuationem, restare videbatur ut excluderet errores, & dubitationem circa formam. Posuerunt enim quidam formas separatas, scilicet,

ideas, quas reducunt ad vnam primam ideam. Et ideo dicit, quod de principio formali: vtrum sit vnum vel plura, & quot, & quæ sint, pertinet determinare ad philosophiam primam, & vique ad id tempus referretur, quia forma est principium essendi, & ens in quantum huiusmodi est subiectum primæ philosophiæ, sed materia, & priuatio sunt principia entis trans-

aut quæ sint primæ philosophiæ diligenter exquisitæque officium est determinare, ac pertractare. quare hæc contemplatio illo in tempore referretur. De naturalibus uero formis, quæ oriuntur, ac occidunt, in hisce, quæ posterius ostendentur, dicemus, ac pertractabimus. Hoc igitur pacto sint hæc a nobis determinata: principia inquam esse, et quænam, et quot numero sint. Rursum aut alio principio sumpto, dicamus.

mutabilis. quod a Philosopho naturali consideratur. Sed tamen de formis naturalibus, & corruptibilibus in sequenti huius doctrinæ determinabitur. Vltimo autem epilogat quæ dicta sunt, & dicit, quod sic de terminatum est, quod principia sunt, & quæ, & quot. Sed oportet iterum aliter principium facere scientiæ naturalis, inquirendo. scilicet principia scientiæ.

Primi libri Physicorum finis.

ARISTOTELIS DE PHYSICO AUDITV

LIBER SECVNDVS.

Cum Sancti Thomæ Aquinatis præclarissimis commentariis.

LECTIO PRIMA.

¶ Ostendam Philosophus in primo libro determinauit de principiis scientiæ naturalis. Ea autem, quæ primo oportet cognoscere in aliqua scientia, sunt subiectum ipsius, & medium, per quod demonstrat. Vnde hic Secundus li-

ber in duas partes diuiditur. In prima de terminat, de quibus fit consideratio scientiæ naturalis. In secunda, ex quibus causis demonstrat ibi.

¶ Determinatis autem his. Prima diuiditur in duas. In prima ostendit, quid sit natura. In secunda, de quibus considerat scientia naturalis ibi. Quoniam autem determinati sunt, videtur de natura ad non natura existetia. quæ quidem enim natura sunt. oia videntur habere in se ipsi principium motus & status, hæc quidem secundum locum, illa vero secundum augmentum & decrementum, quædam autem secundum alterationem. Lectulus autem & indumentum, & si aliquid homini genus est, secundum quod quidem sortitum est prædicationem vnâquæque,

¶ Ostendam Philosophus in primo libro determinauit de principiis scientiæ naturalis. Ea autem, quæ primo oportet cognoscere in aliqua scientia, sunt subiectum ipsius, & medium, per quod demonstrat. Vnde hic Secundus li-

ber in duas partes diuiditur. In prima de terminat, de quibus fit consideratio scientiæ naturalis. In secunda, ex quibus causis demonstrat ibi.

¶ Determinatis autem his. Prima diuiditur in duas. In prima ostendit, quid sit natura. In secunda, de quibus considerat scientia naturalis ibi. Quoniam autem determinati sunt, videtur de natura ad non natura existetia. quæ quidem enim natura sunt. oia videntur habere in se ipsi principium motus & status, hæc quidem secundum locum, illa vero secundum augmentum & decrementum, quædam autem secundum alterationem. Lectulus autem & indumentum, & si aliquid homini genus est, secundum quod quidem sortitum est prædicationem vnâquæque,

¶ Ostendam Philosophus in primo libro determinauit de principiis scientiæ naturalis. Ea autem, quæ primo oportet cognoscere in aliqua scientia, sunt subiectum ipsius, & medium, per quod demonstrat. Vnde hic Secundus li-

ber in duas partes diuiditur. In prima de terminat, de quibus fit consideratio scientiæ naturalis. In secunda, ex quibus causis demonstrat ibi.

¶ Determinatis autem his. Prima diuiditur in duas. In prima ostendit, quid sit natura. In secunda, de quibus considerat scientia naturalis ibi. Quoniam autem determinati sunt, videtur de natura ad non natura existetia. quæ quidem enim natura sunt. oia videntur habere in se ipsi principium motus & status, hæc quidem secundum locum, illa vero secundum augmentum & decrementum, quædam autem secundum alterationem. Lectulus autem & indumentum, & si aliquid homini genus est, secundum quod quidem sortitum est prædicationem vnâquæque,

¶ Ostendam Philosophus in primo libro determinauit de principiis scientiæ naturalis. Ea autem, quæ primo oportet cognoscere in aliqua scientia, sunt subiectum ipsius, & medium, per quod demonstrat. Vnde hic Secundus li-

ber in duas partes diuiditur. In prima de terminat, de quibus fit consideratio scientiæ naturalis. In secunda, ex quibus causis demonstrat ibi.

¶ Determinatis autem his. Prima diuiditur in duas. In prima ostendit, quid sit natura. In secunda, de quibus considerat scientia naturalis ibi. Quoniam autem determinati sunt, videtur de natura ad non natura existetia. quæ quidem enim natura sunt. oia videntur habere in se ipsi principium motus & status, hæc quidem secundum locum, illa vero secundum augmentum & decrementum, quædam autem secundum alterationem. Lectulus autem & indumentum, & si aliquid homini genus est, secundum quod quidem sortitum est prædicationem vnâquæque,

¶ Ostendam Philosophus in primo libro determinauit de principiis scientiæ naturalis. Ea autem, quæ primo oportet cognoscere in aliqua scientia, sunt subiectum ipsius, & medium, per quod demonstrat. Vnde hic Secundus li-

ber in duas partes diuiditur. In prima de terminat, de quibus fit consideratio scientiæ naturalis. In secunda, ex quibus causis demonstrat ibi.

stia: quædam vero secundum augmentum, & decrementum, ut animalia, & plantæ: quædam vero secundum alterationem, ut corpora simplicia, & omnia, quæ componuntur ex eis. Sed ea quæ non sunt a natura, sicut lectus, & indumentum, & similia, quæ accipiunt huiusmodi prædicationem, secundum, quæ sunt ab arte: nullius mutationis principium habent in seipsis, nisi per accidens, in quantum, scilicet, materia, & substantia corporum artificiatorum, sunt res naturales. Sic igitur in quantum artificiales habent in se principium motus in seipsis, sed non in quantum sunt artificiatæ: cultellus enim habet in se principium motus deorsum, non in quantum est cultellus, sed in quantum est ferreus. Sed videtur hoc non esse verum, quod secundum quamlibet mutationem rerum naturalium, principium motus sit in eo, quod mouetur. In alteratione enim & generatione simplicium

lectio prima.

¶ Ostendam Philosophus in primo libro determinauit de principiis scientiæ naturalis. Ea autem, quæ primo oportet cognoscere in aliqua scientia, sunt subiectum ipsius, & medium, per quod demonstrat. Vnde hic Secundus li-

ber in duas partes diuiditur. In prima de terminat, de quibus fit consideratio scientiæ naturalis. In secunda, ex quibus causis demonstrat ibi.

¶ Determinatis autem his. Prima diuiditur in duas. In prima ostendit, quid sit natura. In secunda, de quibus considerat scientia naturalis ibi. Quoniam autem determinati sunt, videtur de natura ad non natura existetia. quæ quidem enim natura sunt. oia videntur habere in se ipsi principium motus & status, hæc quidem secundum locum, illa vero secundum augmentum & decrementum, quædam autem secundum alterationem. Lectulus autem & indumentum, & si aliquid homini genus est, secundum quod quidem sortitum est prædicationem vnâquæque,

¶ Ostendam Philosophus in primo libro determinauit de principiis scientiæ naturalis. Ea autem, quæ primo oportet cognoscere in aliqua scientia, sunt subiectum ipsius, & medium, per quod demonstrat. Vnde hic Secundus li-

ber in duas partes diuiditur. In prima de terminat, de quibus fit consideratio scientiæ naturalis. In secunda, ex quibus causis demonstrat ibi.

¶ Determinatis autem his. Prima diuiditur in duas. In prima ostendit, quid sit natura. In secunda, de quibus considerat scientia naturalis ibi. Quoniam autem determinati sunt, videtur de natura ad non natura existetia. quæ quidem enim natura sunt. oia videntur habere in se ipsi principium motus & status, hæc quidem secundum locum, illa vero secundum augmentum & decrementum, quædam autem secundum alterationem. Lectulus autem & indumentum, & si aliquid homini genus est, secundum quod quidem sortitum est prædicationem vnâquæque,

¶ Ostendam Philosophus in primo libro determinauit de principiis scientiæ naturalis. Ea autem, quæ primo oportet cognoscere in aliqua scientia, sunt subiectum ipsius, & medium, per quod demonstrat. Vnde hic Secundus li-

ber in duas partes diuiditur. In prima de terminat, de quibus fit consideratio scientiæ naturalis. In secunda, ex quibus causis demonstrat ibi.

¶ Determinatis autem his. Prima diuiditur in duas. In prima ostendit, quid sit natura. In secunda, de quibus considerat scientia naturalis ibi. Quoniam autem determinati sunt, videtur de natura ad non natura existetia. quæ quidem enim natura sunt. oia videntur habere in se ipsi principium motus & status, hæc quidem secundum locum, illa vero secundum augmentum & decrementum, quædam autem secundum alterationem. Lectulus autem & indumentum, & si aliquid homini genus est, secundum quod quidem sortitum est prædicationem vnâquæque,

¶ Ostendam Philosophus in primo libro determinauit de principiis scientiæ naturalis. Ea autem, quæ primo oportet cognoscere in aliqua scientia, sunt subiectum ipsius, & medium, per quod demonstrat. Vnde hic Secundus li-

ber in duas partes diuiditur. In prima de terminat, de quibus fit consideratio scientiæ naturalis. In secunda, ex quibus causis demonstrat ibi.

¶ Determinatis autem his. Prima diuiditur in duas. In prima ostendit, quid sit natura. In secunda, de quibus considerat scientia naturalis ibi. Quoniam autem determinati sunt, videtur de natura ad non natura existetia. quæ quidem enim natura sunt. oia videntur habere in se ipsi principium motus & status, hæc quidem secundum locum, illa vero secundum augmentum & decrementum, quædam autem secundum alterationem. Lectulus autem & indumentum, & si aliquid homini genus est, secundum quod quidem sortitum est prædicationem vnâquæque,

alterare nisi fiat in eo duae partes, quarum vna sit alterans, & alterata. Et ideo dicendum est, quod in rebus naturalibus eo modo est principium motus, quo eis motus conuenit. quibus ergo conuenit moueri, est in eis principium actiui motus: quibus autem competit moueri, est in eis principium passiuum, quod est materia.

D. 241.

Quod quidem principium, in quantum habet potentiam naturalem ad tale formam, & motum, facit esse motum naturalem. Et propter hoc, factiones rerum artificialium non sunt naturales, quia licet principium materiae sit in eo, quod fit, non tamen habet potentiam naturalem ad tale formam. Et sic, etiam motus localis corporum caelestium est naturalis, licet sit a motore separato, in quantum in ipso corpore caeli est potentia naturalis ad tale motum. In corporibus vero grauius, & leuius, est principium formale sui motus: sed huiusmodi principium formale non potest dici potentia actiua, ad quam pertinet motus iste, sed comprehenditur sub potentia passiva. Grauitas enim in terra non est principium, ut moueat, sed magis ut moueatur: quia si sit alia accidentia consequuntur formam substantialem, ita & locus, & per consequens moueri ad locum, non tamen ita, quod forma naturalis sit motor, sed motor est generans, quod dat talis formam, ad quam talis motus consequitur. Secundo ibi.

D. 690.

Concludit ex praemis definitionem naturae hoc modo. Naturalia differunt a non naturalibus, in quantum habent naturam: sed non differunt a non naturalibus, nisi in quantum habent principium motus in seipsis. Ergo natura nihil aliud est, quam principium motus, & quietis in eo, in quo est, primo, & per se, & non secundum accidens. Ponitur autem in definitione naturae principium, quasi genus, & non aliquid absolute, quia moueri naturae importat habitudinem principii. Quia enim nasci dicuntur ea, quae generantur coniuncta generanti, ut patet in plantis, & animalibus, ideo principium generationis, vel motus, natura nominatur. Vnde deridendi sunt, qui volentes definitionem Aristoteli corrigere, naturam per aliquid absolute definire conati sunt, dicentes, quod natura est vis infusa rebus, vel aliquid huiusmodi. Dicitur autem principium & causa ad designandum, quod non omnium motuum natura est eodem modo principium in eo quod mouetur, sed diuersimode, ut dictum est. Dicit autem, mouendi, & quieti, quia ea, quae naturaliter mouentur ad locum, similiter, vel magis naturaliter in loco quietunt. Propter hoc enim, ignis naturaliter mouetur sursum, quia naturaliter ibi est, & propter quod vnumquodque & illud magis. Non tamen intelligendum est, quod in quolibet, quod mouetur naturaliter, natura sit etiam principium quieti, quia

Tex. co. 4.

Tex. co. 5.

Tex. co. 6.

& in quantum est ab arte, neque vnum habet impetum mutationis innatum. Secundum autem quod contingit ipsis laeideis aut terreis esse, aut mistis ex his: habent hoc tantum.

b Est igitur natura principium alicuius & causa mouendi & quieti in quo est primum, per se, & non secundum accidens. Dico autem non secundum accidens, cum fiat utique; ipse sibi aliquis causa sanitatis, cum sit medicus: sed tamen non secundum quod sanat medicinam habet, sed accidit eundem modo esse & sanari. vnum & diuiduntur aliquando ab inuicem. Similiter autem & aliorum vnumquodque quae sunt: nullum enim ipsorum habet in seipso factionis principium: sed alia quidem in aliis & ab exteriori, ut domus & aliorum manu incisorum vnumquodque: alia autem in seipsis quidem, sed non secundum seipsa. Quaeque autem secundum accidens fiunt, causa sunt utique ipsis, est igitur natura quod dictum est.

c Naturam autem habent, quaeque huiusmodi habent principium & sunt haec omnia subiecta: subiectum enim quoddam, & in subiecto est natura semper.

d Secundum naturam autem sunt, & haec quaeque; his insunt in se, ut igni ferri sursum: hoc enim natura quidem non est, neque habet naturam, sed competit, & est natura, & secundum naturam est. Quid quidem igitur natura sit, dictum est, & quid, quod a natura, & secundum naturam.

e Quod autem est natura tentare demonstrare, ridiculum est ma-

corpus caeleste naturaliter quidem mouetur, sed non naturaliter quietit: sed hoc pro tanto dicitur, quia non solum motus, sed etiam quietis principium est. Dicitur autem in quo est: ad differentiam artificialium, in quibus non est motus nisi per accidens. Addit autem primum: quia natura, est sit principium motus compositorum, non tamen primo. Vnde, quod animal mouetur deorsum, non est ex natura animalis in quantum est animal, sed ex natura dominantis elementi. Quare autem dicitur per se, & non secundum accidens, exponit consequenter cum dicitur: Dico autem non secundum accidens, quia sibi ipsi quispian Medicus sanitatis causa fieri potest: attamen non quo sanatur, eo medicinam habet, sed accidit ut idem sit medicus subiensque sanationem. Quapropter & separantur nonnunquam. Similiter sese habet & vnumquodque ceterorum, quae per artem efficiuntur: nihil enim ipsorum effectio in se principium habet. Sed quaedam in aliis, atque extrinsecus habent, ut domus, & vnumquodque eorum, quae manu conficiuntur: quaedam in seipsis quidem id habent, non tamen per se, quaequeque causa per accidens sibi fieri possunt. Id igitur est Natura, quae dictum est.

Quae cum ita sint, patet naturam principium esse quoddam, & causam ut id moueatur atque quietat, in quo primo, per se, & non per accidens inest. Dico autem non per accidens, quia sibi ipsi quispian Medicus sanitatis causa fieri potest: attamen non quo sanatur, eo medicinam habet, sed accidit ut idem sit medicus subiensque sanationem. Quapropter & separantur nonnunquam. Similiter sese habet & vnumquodque ceterorum, quae per artem efficiuntur: nihil enim ipsorum effectio in se principium habet. Sed quaedam in aliis, atque extrinsecus habent, ut domus, & vnumquodque eorum, quae manu conficiuntur: quaedam in seipsis quidem id habent, non tamen per se, quaequeque causa per accidens sibi fieri possunt. Id igitur est Natura, quae dictum est.

Naturam autem habens quaequeque tale principium habet, atque haec omnia subiecta sunt. subiectum enim quoddam, & in subiecto est semper natura.

Secundum vero Naturam sunt & haec ipsa, & etiam ea quae hisce per se competunt. ut igni ferri sursum. hoc enim natura quidem non est, neque habet naturam, sed competit, & est natura, atque secundum naturam. Dicitur est igitur, quid est natura, et quid id, quod natura, atque secundum naturam est.

Eniti autem naturam esse ostendere: ridiculum est. Patet enim tales es-

in seipso suae factionis principium, sed quaedam sunt ab extrinseco, ut domus, & alia, quae manu inciduntur, quaedam autem sunt a principio intrinseco, sed per accidens, ut dictum est. Et sic dictum est, quid sit natura. Deinde cum dicitur.

c Quae definit ea, quae a natura dominantur, & dicit, quae habentia naturam sunt illa, quae habent in seipsis principium sui motus, et talia sunt omnia subiecta naturae, quia natura est subiectum, secundum quod natura dicitur materia: & est in subiecto, secundum quod natura dicitur forma. Deinde cum dicitur.

d Exponit quid sit secundum naturam, & dicit, quod secundum naturam esse dicuntur, tam substantia: quorum esse est a natura, & etiam accidentia, quae in eis insunt causata ab huiusmodi principio, sicut ferri sursum non est ipsa natura, neque habens naturam, sed est causata a natura. Et sic dictum est, quid sit natura, & quid sit illud, quod habet naturam, & quid sit secundum naturam. Deinde cum dicitur.

e Excludit praesumptionem quorundam, volentium demonstrare, quod natura sit, & dicit, quod ridiculum est, quod aliquis tentet demonstrare, quod natura sit, cum manifestum sit secundum sensum, quod multa sunt a natura, quae habent principium sui motus in se.

ex. co. 7.

ex. co. 8.

ex. co. 9.

ex. co. 10.

ex. co. 11.

Velle autem demonstrare manifestum per non manifestum, est hominis, qui non potest iudicare quid est notum propter se, & quid non est notum propter se, quia dum vult demonstrare id, quod est notum propter se, vitur eo quasi non propter se notum. Et quod id contingat aliquibus, manifestum est, aliquis enim caecus natus, aliquando tylogizatur de coloribus, cui tamen non est per se notum id, quod vitur ut principio, quia non habet intellectum rei. Sed vitur solum nominibus, eo quod cognitio nostra oritur a sensu, & cui deficit vniuersus, deficit vna scientia. Vnde caeci nati, quoniam nunquam senserunt colorem, non possunt aliquid de coloribus intelligere; & sic vitur non notis, quasi notis. Et contra accidit his, qui volunt demonstrare naturam esse, quia vitur notis, ut non notis. Natura autem esse, est per se notum in quantum naturalia sunt manifesta sensui. Sed quid sit vniuersusque rei natura, vel quod principium motus, hoc non est manifestum. Vnde patet per hoc, quod irrationabiliter Auicenna conatus est improbare Aristoteli dicens, volens, quod naturam esse possit demonstrari, sed non a Naturali: quia nulla scia probat sua principia, sed ignorantia principiorum mouentium, non impedit quin naturam esse sit per se notum, ut dictum est.

LECTIO II.

Idetur autem nonnullis natura, & substantia eorum, quae natura sunt esse quod primum inest vnicuique, non formatum per seipsum, ut lectum natura lignum, statum autem esse. Signum autem dicit Antiphon: quoniam si aliquis proiecerit lectum deorsum: & accipiat potentiam putrescens, ut utique sit germen: non utique fieri lectum: sed lignum. tanquam dicat, si accidens esse dispositionem sui legis, & arte, substantiam autem illa, quae permanet, haec patiens continue. Si autem & horum vnumquodque ad alterum aliquod idem hoc sustinuit (ut aes quidem, & aurum ad aquam: ossa autem, & ligna ad terram, similiter autem & aliorum quodlibet) illa naturam esse, & substantiam ipsorum. Vnde sane hi quidem terram alii vero ignem, alii aerem dicunt, quidam autem aquam, quidam vero quaedam horum. Sed alii omnia haec naturae esse eorum, quae sunt, quot. n. aliquis acceperit ipsum hominem, siue vnum, siue multa hoc, & tanta dicit esse omnem substantiam: alia autem omnia passiones istorum & habitus, & dispositiones. Et horum quidem quodlibet esse perpetuum, non esse mutationem ipsis competere, alia autem fieri, & corrumpi in

LECTIO II.

Quam Philosophus ostendit quod est natura, hic ostendit quod modis natura dicit. Et primo ostendit, quod natura dicitur de materia, secundum, quod dicitur forma ibi. Alio autem modo. Circa primum, sciendum est, quod antiqui Philosophi naturales, non valentes usque ad primam materiam peruenire, ut supradictum est, aliquod corpus sensibile primam materiam omnium rerum ponebant, ut ignem, vel aerem, vel aquam, & sic sequebatur, quod omnes formae aduenirent materiae tanquam in actu existenti, ut contingit in artificialibus. nam forma cultelli aduenit ferro iam existenti in actu. Et ideo similem opinionem accipiebant de formis naturalibus, sicut de artificialibus. Dicit ergo primo, quod quibusdam videretur, quod hoc sit substantia, & natura rerum naturalium, quod primo inest vnicuique, quod secundum se consideratum est informe, ut si dicamus, quod natura lecti est lignum, & natura statuae est aes, nam lignum est in lecto, & secundum se consideratum non est formatum. Et huiusmodi signum dicebat Antiphon esse hoc, quod si aliquis proiecerit lectum ad terram, & ligna putrescendo accipiant potentiam, ut aliquid ex

eis germinetur, illud quod generatur non erit lectus, sed lignum. Et quia substantia est quae permanet, & natura est ubi simile generare, concludebat, quod omnis dispositio, quae est secundum quancunque legem rationis, vel artem, sit accidentis: & illud, quod permanet sit substantia: quae continue patitur huiusmodi dispositionum immutationem. Supposito ergo quod rerum artificialium formae sunt accidentia, & materia sit substantia, assumebant aliam positionem, quod sicut se habent lectus & statua ad aes, & lignum, ita & quodlibet horum se habet ad aliquid aliud, quod est materia ipsorum, ut aes, & aurum ad aquam, quia oium liquefacti bilium materia videtur esse aqua, & ossa, & ligna ad terram, & similiter est de quolibet aliorum naturalium. Vnde concludebat, quod illa materialia substantia formis naturalibus, sint natura & substantia eorum. Et propter hoc, quidam dixerunt terram esse naturam, & substantiam omnium rerum. s. primi Poetae theologizantes. Posteriores vero Philosophi, vel ignem, vel aerem, vel aquam, vel quaedam horum, vel omnia haec, ut ex superioribus patet. Quia tot de numero eorum dicebant esse substantiam omnium rerum, quot accipiebant esse principia materialia, & omnia alia dicebant esse accidentia horum, id est materialium principiorum, vel per modum passionis, vel per modum habitus, vel per modum dispositionis, vel cuiuslibet alterius, quod reducatur ad genus accidentis. Et haec est vna differentia, quam ponebant inter principia materialia, & formalia, quae dicebant ea differre secundum substantiam & accidentis. Alia autem differentia est, quia dicebant differre secundum perpetuum, & corruptibile. nam quodcunque praemissorum corporum simplicium ponebant esse, materiale principium, dicebant illud esse perpetuum, non enim dicebant, quod transmutarentur inuicem, sed omnia alia dicebant fieri, & corrumpi infinites, ut pura, si aqua sit principium materiale, dicebant eam nunquam corrumpi, sed manere eam in omnibus, sicut substantiam eorum: Sed aes, & aurum, & alia huiusmodi dicebant corrumpi, & generari infinites. Haec autem positio quantum ad aliquid vera est, & quantum ad aliquid falsa: quantum enim ad hoc, quod materia sit substantia, & natura rerum naturalium, vera est. materia enim intrat constitutionem substantiae cuiuslibet rei naturalis, sed quantum ad hoc, quod dicebant, omnes formas esse accidentia, falsa est. Vnde ex hac opinione, & ratione eius concludit id, quod verum est, scilicet, quod

LECTIO II.

Natura autem substantiaque eorum; quae sunt natura, id quibusdam esse videtur, quod primum cuiuslibet inest, informe per se. Vnde lectica quidem natura, lignum, statua autem aes. Cuius hoc signum Antiphon esse dicebat. nam si quispian lecticam obruerit humo, uimque putredo acceperit, ut germen emittat, non lectica, sed lignum inde emergit, atque pullulabit. Proptereaque dispositio quidem, quae lege atque arte conficitur, per accidens est. Substantia vero est illa, quae & continue dispositiones hasce suscipiens permanet. Quod si cuiuslibet etiam istorum ad aliud quispian hoc idem accidit, ut aerem quidem, autem ad aquam: ossibus autem, atque lignis ad terram, ceterisque similiter, patet illa naturam ipsorum, atque substantiam esse. Quapropter quidam terram, quidam aquam, quidam horum aliqua, quidam haec omnia eorum, quae sunt, naturam esse dixerunt. quod enim quisque tale esse putauit, siue unum, siue plura, id totum uniuersam substantiam esse dicit. cetera vero cuncta affectus horum habitus, ac dispositiones. Et horum quidem quoduis perpetuum esse, non enim ex sese mutationem ipsis competere, cetera autem infinites fieri, atque

Supra li. 1. Tex. co. 6.

Le. 2. c. 7. quod natura vno modo dicitur materia, quæ subicitur vnicuique rei naturali, habenti in se principium motus, vel cuiuscumque mutationis. nam motus est species mutationis, vt in Quinto huius dicitur. Secundo ibi.

Tex. c. 15. Ostendit, quod natura dicitur de forma. Et circa hoc, duo facit. Primo, ostendit propositum. scilicet quod forma sit natura. Secundo, ostendit formarum diuersitatem ibi. Sed forma, & natura. Primum, ostendit tribus rationibus. Dicit ergo primo, quod alio modo dicitur natura forma, & species, quæ est secundum rationem. i. ex qua ratio rei constituitur. & hoc probat tali ratione. Sicut enim illud est ars, quod comperit alicui, in quantum est secundum naturam, & naturale; sed illud quod est in potentia tantum, ad hoc, quod sit artificiosum, non dicimus habere aliquod esse artis, quia nondum habet speciem lecti; ergo in rebus naturalibus id quod est potentia caro, & os, non habet naturam carnis, & ossis antequam accipiat formam, secundum sumitur ratio definitiua rei, per quam scimus quid est caro, vel os, nec adhuc est natura in ipso antequam habeat formam: ergo natura rerum naturalium habentium in se principium motus, aliquo modo etiam forma est, quæ licet non separetur a materia secundum rem, tamen differt ab ea ratione, sicut enim res & infiguratum, quauis sint vni subiecto, tamen ratione differunt, ita materia & forma. Et hoc pro tanto dicit, quia nisi forma esset aliud secundum rationem a materia, non esset alius, & alius modus, quo materia dicitur natura, & quo forma dicitur natura. Possit autem aliquis credere, quod quia materia dicitur natura, & etiam forma, quod compositum possit dici natura: quia substantia dicitur de forma, & materia, & de composito. Sed hoc excludit dicens, quod compositum ex materia, & forma, vt homo, non est ipsa natura, sed est aliquid a natura, quia natura habet rationem principii, compositum autem habet rationem principii. Vt etiam dicitur in

ratione premissa pcedit ad ostendendum, quod forma sit magis natura, quæ materia, quia vnumquodque magis dicitur esse actu, quod est in potentia. Vnde forma secundum quam aliquid est naturale in actu, est magis natura quæ materia, secundum quam aliquid naturale in potentia. Secundam rationem ponit ibi.

Tex. c. 16. Dicit, quod licet non fiat lectulus ex lectulo, vt Antiphon dicebat, fit tamen homo ex hoie. Vnde verum est quod dicitur, quod forma lecti non est natura, sed lignum, quoniam si lignum germinat, non fiet lectulus, sed lignum. Sicut igitur hæc forma, quæ non redit per germinationem, non est natura, sed ars: ita forma, quæ redit per generationem est natura: sed forma rei naturalis redit per generationem: fit enim ex homine homo, ergo forma rei naturalis est natura. Tertiam rationem ponit ibi.

Tex. c. 17. Quæ talis est. Natura potest significari, vt generatio, puta si natura dicitur nativitas. Sic igitur natura dicta, vt generatio. i. nativitas, est via in naturam. hæc enim est differentia inter actiones, & passionem, quod actiones de nominantur a principis, passionem vero a terminis. Vnumquodque enim denominatur ab actu, qui est principium actionis, & terminus passionis. non enim ita est in passionibus, sicut in actionibus: medicatio enim non dicitur via in medicinam, sed in sanitatem, necesse est enim quod medicatio sit a medicina, non in medicinam. Sed natura dicta, sicut generatio. i. nativitas, non sic se habet ad naturam sicut medicatio ad medicinam, sed se habet ad naturam, sicut fit terminum, cui fit passio. id enim quod nascitur a quodam in quodam venit, in quantum nascitur, vnde id, quod nascitur, denominatur ab eo, in quod, non ab eo, ex quo. Id autem in quod tendit nativitas, est forma: forma igitur est natura. Deinde cum dicitur, quod natura, quæ est forma dupliciter dicitur. scilicet de forma incompleta, & forma completa. Et hoc patet in generatione, quod, vt puta cum aliquid fit album, nam albedo est forma completa, & priuatio albedinis est quodammodo species, in qua

tum coniungitur nigredini, quæ est forma imperfecta. Sed vtrumque in generatione simplici, quæ est substantiarum sit aliquid, quod sit priuatio & contrarium simul, ita quod formæ substantiales sint contrariæ, vel non, considerandum est posterius in Quinto huius, & in libro de generatione.

LECTIO III. est priuatio, & contrarium aliquid circa simplicem generationem, aut non est, posterius considerandum est.

LECTIO III. Ostendam autem determinatum est quot modis natura dicitur, post hoc speculandum est, quo differat Mathematicus a Physico.

LECTIO III. Vniam autem determinatum est quot modis natura dicitur, post hoc speculandum est, quo differat Mathematicus a Physico.

LECTIO III. Etenim plana & firma habet Physica corpora, & longitudines & puncta, de quibus intendit Mathematicus.

LECTIO III. Amplius Astrologia, aut altera est, aut pars Physicæ. Si enim Physici est quid sit Sol, aut Luna scire: accidentium autem, quæ sunt per se, nullum, inconueniens est. Et aliter, quoniam videntur de natura dicentes, & de figura Solis, & Lunæ, & vtrum spherica sit terra, & mundus aut non.

LECTIO III. De his quidem igitur negociatur, & Mathematicus, sed non in quantum physici corporis terminus est vnumquodque. Neque accidentia speculatur in quantum talibus existibus accidunt.

LECTIO III. Vnde & abstrahit. Abstracta enim sunt intellectu a motu, & nihil differt: neque fit mendacium abstractum.

dem accidentium, & in demonstratione earundem conclusionum. Vnde videtur, quod Astrologia sit pars Physicæ, & per consequens Physica non totaliter differat a Mathematica. Secundo ibi.

LECTIO III. Soluti premissam questionem. Et circa hoc duo facit. Primo ponit solutionem. Secundo confirmat eam ibi. Fiet autem. Circa primum tria facit. Primum soluit questionem quoddam corollarium ex predictis ibi. Vnde de & abstrahit. Tertio excludit errorem ibi. Latet autem hoc. Dicit ergo primo, quod Mathematicus & naturalis determinat de eisdem, scilicet punctis, lineis, & superficiesibus & huiusmodi, sed non eodem modo. Non enim Mathematicus determinat de eis, in quantum vnumquodque eorum est terminus corporis naturalis: neque considerat ea, quæ accidunt eis, in quantum sunt termini corporis naturalis per quem modum eis considerat scientia naturalis. Non enim autem inconueniens, quod idem cadat sub consideratione diuersarum scientiarum secundum diuersas considerationes. Secundo ibi.

LECTIO III. Concludit quoddam corollarium ex predictis. Quia enim Mathematicus considerat lineas, & puncta & superficies, & huiusmodi accidentia eorum, non in quantum sunt termini corporis naturalis, ideo dicitur abstrahere a materia se sibi & naturali. Et causa, quare possunt abstrahere est ista: quia secundum intellectum sunt abstracta a motu. Ad cuius causam euidenciam considerandum est, quod multa sunt coniuncta secundum rem, quorum vnum non est de intellectu alterius, & tamen vnum non est de intellectu alterius, & ideo potest vnum separatim intelligi sine alio. Et hoc est vnum intellectum, esse abstractum ab alio. Manifestum est autem, quod posteriora non sunt de intellectu priorum, sed e contra. Vnde priora possunt intelligi sine posterioribus, & non e contra: sicut patet, quod animal est prius homine, & prius est homo, hoc hominem nam homo se habet ex additione ad animal, & hic homo ex additione ad hominem, & propter hoc, homo non est de intellectu animalis, nec Socrates de intellectu hominis: vnde animal potest intelligi abstracte homine, & homo absque Socrate, & alius indiuiduis, & hoc est abstrahere vniuersale a particulari. Similiter autem & inter accidentia omnia, quæ adueniunt substantiæ, primo aduenit ei quantitas, & deinde qualitates sensibiles, & actiones & passionem, & motus consequentes sensibiles qualitates. Sic igitur quantitas non claudit in sui intellectu qualitates sensibiles vel passionem vel motus, claudit tamen in sui intellectu substantiæ. Porro igitur intelligi quantitas sine materia subiecta motui, & qualitatibus sensibilibus, non tam absque substantia. Et ideo huiusmodi quantitates et qualitates, sunt secundum intellectum abstracta a motu, et a materia.

Tex. c. 19.

Tho. Sup. Phys. C. 19.

ria sensibili, non autem a materia intelligibili, vt dicitur in septimo Metaphy. Quia igitur sic sunt abstracta a motu secundum intellectum, quod non claudunt in suo intellectu materia sensibilem subiectam motui, ideo Mathematicus potest abstrahere a materia sensibili: & nihil differt quantum ad veritatem considerationis, vtrum sic vel sic considerentur: quibus enim non sunt abstracta secundum esse, non tamen Mathematici abstrahentes ea secundum intellectum, mentiuntur: quia non asserunt ea esse extra materia sensibilem, hoc enim esset mendacium, sed considerat de eis absque consideratione materiae sensibilibus, quod absque mendacio fieri potest. Sicut aliquis potest considerare & abstrahere ab ea: licet conueniant in eodem subiecto: non tamen esset vera consideratio si assereret aliquid non esse Musicum. Tertio ibi.

Tex. cō. 19. f Latet autem hoc faciētes, & ideas dicētes. Physica enim abstrahūt: cum minus sint abstracta Mathematicis.

g Fiet autem hoc manifestum si aliquis vtrorumque tentauerit dicere terminos, & ipsorum & accidentium. Impar quidem enim, & par, & rectū, & curuū, adhuc autem, & linea, & figura sine motu. Caro autē & os, & homo non adhuc, sed hęc sicut naris sima, sed nō sicut curuum dicuntur.

h Demonstrant autē & quę magis Physica q̄ Mathematica, vt Perspectiua, & Harmonica, & Astrologia: e contrario. n. quodammodo se habēt ad Geometriam. Geometria quidem enim Physicam intendit lineā, sed non in quantum est Physica. Sed perspectiua quidem Mathematicam lineam, sed non in quantum est Physica.

h Excludit ex prædictis errorem Platonis. Quia enim latebat eum quomodo intellectus vere posset abstrahere ea, q̄ non sunt abstracta secundum esse, posuit omnia, quę sunt abstracta secundum intellectum, esse abstracta secundum rem. Vnde non solum ponit mathematica abstracta propter hoc quod Mathematicus abstrahit a materia sensibili, sed etiam posuit ipsas res naturales abstractas, propter hoc, quod naturalis scientia est de vniuersalibus, & non de singularibus. Vnde posuit hominem esse separatum, & equū & lapidem, & alia huiusmodi: quę quidem separata, dicebat esse ideas, cum tamen naturalia sint minus abstracta quam mathematica: mathematica enim sunt omnino abstracta a materia sensibili secundum intellectum, quia materia sensibilibus non includitur in intellectu mathematicorum, neque in vniuersalibus, neque in particulari: sed in intellectu specierum naturalium includitur quidem materia sensibilibus, sed non materia individualis: in intellectu enim hominis includitur caro & os, sed non hęc caro & hęc os. Deinde cum dicit.

LECTIO IIII.

Tex. cō. 21. ¶ Vniam autem natura dupliciter dicitur, species & materia, sicut de simo quid sit intendimus, sic considerandum est. Quare neq; sine materia huiusmodi, neque secundum materiam.

¶ Manifestat positam solutionem dupliciter. Primo quidem per differentiam definitionum, quas assignat Mathematicus & naturalis, Secundo per scientias medias ibi. ¶ Demonstrant autem & quę magis. ¶ Dicit ergo primo, quod hoc, quod dictum est de diuerso modo considerationis Mathematici & Physici, fiet manifestum, si quis tentauerit dicere definitiones naturalium & Mathematicorum, & accidentia eorum: quia Mathematica, vt par & impar, & rectum & curuum, & numerus, & linea, & figura, definiuntur sine motu, & materia: non autem caro, & os, & homo: sed horum definitio est sicut definitio simi, in cuius definitione ponitur subiectum sensibile. Et sic ex ipsis definitionibus naturalium & Mathematicorum apparet quod supra dictum est, de differentia Mathematici & Physici. Secundo ibi.

h ¶ Probat idem per scientias, quę sunt medię inter Mathematicam & naturalem. Dicuntur autem scientię medię, quę accipiunt principia abstracta a scientiis pure Mathematicis, &

applicat ad materiam sensibilem, sicut Perspectiua applicat ad lineam visualem ea, quę demonstrantur a Geometria circa lineam abstractam: & Harmonica, idest Musica, applicat ad sonos ea, quę Arithmeticus considerat circa proportionem numerorum: & Astrologia considerationem Geometricę & Arithmeticę applicat ad Cælum & ad partes eius.

Latent autem id agentes: & hi, qui dicunt ideas esse. Naturales enim separant formas quę minus separabiles sunt, quām Mathematicę formę.

Quod quidē esse patebit, si quispiā vtrorumque definitiones, ipsarum inquam formarum naturalium, & accidentiū dicere enitatur: etenim par quidem & impar, rectum & curuum, numerus insuper, linea, atq; figura sine motu nimirū definiētur: at carnis, ossis, ac hoīs definitio sine ipso non erit. Sed hęc perinde atq; nasus simus, sed non ut curruū, concuūq; dicuntur.

Hoc idem indicant, & Mathematicarum facultatum hęc, quę magis sunt naturales, ut perspectiua, Musica, & Astrologia. Nam contra quodammodo sese habent atque Geometria. Geometria nanque de naturali quidem linea contemplatur, sed non ut est naturalis. Perspectiua uero Mathematicam quidem considerat lineam, at non ut est Mathematica, sed ut est naturalis.

LECTIO IIII.

¶ Vm autem natura sit duplex, materia atq; forma, res naturales perinde cōtēplemur oportet, atq; si de similitudine quid nā sit cōsideremus. Quare neq; sine materia, neque sine rōne materiae res huiusmodi cōsiderādę esse vidētur.

est Mathematica, sed in quantum est Physica. Ex ipsa ergo differentia scientiarum mediarum ad scientias pure Mathematicas, apparet quod supra dictum est. Nam, si huiusmodi scientię medię, abstracta applicat ad materiam sensibilem, manifestum est, quod Mathematicę econtra ea, quę sunt in materia sensibili abstrahunt. Et per hoc etiam patet responso ad id quod supra obijciebatur de Astrologia. Vnde Astrologia est magis naturalis quām Mathematica. Vnde non est mirum, si communicet in conclusionibus cum scientia naturali: quia tamen non est pure naturalis, per aliud medium eandem conclusionem demonstrat. Sicut quod terra sit spherica demonstratur a naturali per medium naturale, vt puta, quia partes eius vndique & æqualiter concurrunt ad medium: ab Astrologo autem ex figura eclipsis lunaris, vel ex hoc, quod non eadem syd ea ex omni parte terrę aspiciuntur.

LECTIO IIII.

¶ Ostquā Philosophus ostendit differentiam inter naturalem & Mathematicam: hic ostendit ad quid se extendat consideratio naturalis, & circa hoc duo facit. Primo ostendit, quod ad naturalem pertinet considerare formam & materiam. Secundo ostendit, quid sit terminus considerationis naturalis circa formam ibi. ¶ Vique ad quantum. ¶ Circa primum duo facit. Primo ex præmissis concludit propositum. Secundo mouet dubitationes circa determinatum ibi. ¶ Etenim iam.

Le. 2. Dicit ergo primo, quod natura dicitur dupliciter, scilicet de materia & forma, vt supra dictum est. Et sic est considerandum in Scientia naturali, sicut cum intendimus de simo quid est: tunc enim non solum formam, id est, curuitatem, sed etiam materiam, idest nasum attendimus. Vnde in scientia naturali neque est consideratio sine materia sensibili, neque, etiam solum secundum materiam sed etiam solum formam. Et notandum, quod iste processus Arist. includit duo media: per vnum quorum sic potest argumentari. Naturalis Philosophus debet considerare de natura: sed natura est tā forma quām materia: ergo debet tam de materia quām de forma considerare. Per aliud vero sic. Naturalis differt a Mathematico, vt dictum est, quia consideratio naturalis est sicut consideratio simi, consideratio vero Mathematici est sicut consideratio curui: sed consideratio simi est consideratio formę, & materia: ergo & consideratio naturalis est consideratio vtriusq;. Secundo ibi.

Tex. cō. 22. ¶ Mouet circa præmissa dubitationem duplicem: quarum prima est. Cum natura dicatur de materia & de forma, vtrum scientia naturalis sit tantum de materia, vel tantum de forma: vel de eo, quod est ex vtroque compositum. Secundo dubitatio est. Supposito, quod de vtroque consideret Scientia naturalis, vtrum sit eadē scientia naturalis, quę consideret de forma & materia: vel alia, & alia de vtroque. Secundo ibi.

¶ Soluit prædictas dubitationes, & maxime secundam, ostendens quod ad eiusdem Scientię naturalis considerationem pertinet considerare de forma & de materia. Nam prima quæstio satis videbatur soluta esse per hoc, quod dixerat, quod consideratio naturalis est, sicut cum intendimus de simo quid sit. Circa hoc ergo duo facit. Primo ponit quid Antiqui sensisse vidētur, & dicit, quod si aliquis velit aspiciere ad dicta Antiquorum naturalium, videtur, quod scientia naturalis non sit nisi de materia: quia vel nihil tractauerunt de forma, vel aliquid modicum, sicut tetigerunt eam Demo. & Empe. in quantum posuerunt aliquid fieri ex multis secundum aliquem determinatum modum mixtionis, vel congregationis. Secundo ibi, ¶ Ostendit propositum tribus rationibus: quarum prima talis est. Ars imitatur naturam: oportet igitur, quod sic habeat scientia naturalis circa naturalia, sicut se habet scientia artificialis circa artificialia: sed eiusdem scientię artificialis est cognoscere materiam & formam vique ad aliquem certum terminum, sicut Medicus cognoscit sanitatem vt formam, & choleram & phlegma, & huiusmodi sicut materiam, in qua est sanitas. Nam in contemperatione humorum sanitas consistit. Et similiter ædificator considerat formam domus, & lateres &

¶ Si autem ars imitatur naturam: eiusdem autem scientię est cognoscere formam & materiam vsq; ad hoc, vt Medici sanitate, & cholera & phlegma, in quibus est sanitas: similiter autē & ædificatoris est formam domus, & materiam quę lateres, & ligna sunt: similiter autem ī aliis, & Physici vtiq; erit cognoscere vtraq; naturas.

¶ Adhuc, quod cuius causa fit, & finem eiusdem: & quęcunq; sunt propter hoc. Natura autē finis est, & cuius causa fit: quorum enim continuo motu existēte, est aliquis finis, ipsius motus, hoc vltimū est, & cuius causa fit: vñ & Poeta derisorie appositum dicere hęc finē, cui quidē causa effectus est, vult enim nō oē esse vltimum finē, sed optimum. Quoniam autem faciunt artes materiam, alię vero operose: & vtimur tanquā pp nos

¶ Præterea Facultatis eiusdem est id gratia cuius, finemque & ea, quę horum gratia sunt cognoscere: at natura finis est, & id cuius gratia. Quorum nanque motionis, si sit continua, finis aliquis est, eorum vltimum est, & id cuius gratia. Quapropter, ¶ Poeta ridicule compulsus est ad hanc sententiam afferendam, Extremum ob quod natus erat, satumque petiuit. Non enim quoduis vltimum finis est, sed id, quod est optimum. Artes præterea materiam faciunt, quędam simpliciter: quędam aptam idoneamque ad opus. Et vtimur

¶ Enim Poeta, quod non omne vltimum sit finis, sed illud, quod est vltimum & optimum, hoc est cuius causa fit. Et quidem, quod forma sit vltimum generationis, hoc est per se manifestum. Sed quod sit cuius causa sit respectu materiae, manifestat per similitudinem in artibus. Inueniuntur enim quędam artes, quę faciunt materiam, quarum quędam faciunt eam simpliciter, sicut ars figuli facit lateres, quę sunt materia domus: quędam vero faciunt eam operose, idest materiam præexistentem in natura disponunt ad receptionem formę, sicut ars carpentaria præparat ligna ad formam nauis. Item, considerandum est, quod nos vtimur omnibus, quę sunt secundum artem facta, sicut propter nos existentibus. Nos enim sumus quodammodo finis omnium artificialium. Et dicit. ¶ Quodammodo. ¶ Quia sicut dictum est in Philosophia prima, dupliciter dicitur id cuius causa fit, scilicet cuius, & quo: sicut finis domus, vt cuius, est habitator: vt quo, est habitatio. Ex his igitur accipere possumus, quod duę artes sunt principantes materiam, idest quę præcipiunt artibus facientibus materiam & cognoscentes, ¶ idest iudicantes de ipsis, vna scilicet quę vtitur, & alia, quę est factiua artificiati, inducens scilicet formam, & hęc est sicut Tho. Sup. Phys. C. 2. Architecto-

A ligna, quę sunt materia domus: & ita est in omnibus aliis artibus: ergo eiusdem Scientię naturalis est, cognoscere tam materiam quām formam. Eius autem, quod ars imitatur Naturam, ratio est, quia principium operationis artificialis, cognitio est: omnis autem nostra cognitio est per sensus a rebus sensibilibus & naturalibus accepta, vnde ad similitudinem naturalium in artificialibus operamur. Ideo autem res naturales imitabiles sunt per artem, quia ab aliquo principio intellectiuo tota natura ordinatur ad finem suū, vt sic opus naturę videatur esse opus intelligentię, dum per determinatam media ad certos fines procedit: quod etiam in operando ars imitatur. Secundam rationem ponit ibi.

¶ Nam & de hoc ipso quispiam dubitauerit cum duę sint naturę, de vtra considerare, ad naturalem Philosophū pertinet, an de eo quod ex vtriusq; componitur. Quod si de ipso, & de vtraq; contemplari ad eundē utiq; spectat, vtrum igitur eiusdē sit facultatis an diuersarū vtraq; cognoscere.

¶ Nam respicienti quidem ad vterque, materię cognitio ad ipsum videbitur pertinere: per parum enim Empedocles, & Democritus speciem & quod quid erat esse tetigerunt.

¶ At, si ars imitatur naturam, eiusdem autem scientię est formam atque materiam usque ad terminū quemdam cognoscere, veluti Medici sanitatem, & bilem, atque pituitam, in quibus est sanitas, ædificatoris similiter formam ipsius domus atque materiam, lateres inquam ac ligna, & ceterorum. Eodem modo naturalis etiam facultatis erit profecto vtraque naturas cognoscere.

¶ Præterea Facultatis eiusdem est id gratia cuius, finemque & ea, quę horum gratia sunt cognoscere: at natura finis est, & id cuius gratia. Quorum nanque motionis, si sit continua, finis aliquis est, eorum vltimum est, & id cuius gratia. Quapropter, ¶ Poeta ridicule compulsus est ad hanc sententiam afferendam, Extremum ob quod natus erat, satumque petiuit. Non enim quoduis vltimum finis est, sed id, quod est optimum. Artes præterea materiam faciunt, quędam simpliciter: quędam aptam idoneamque ad opus. Et vtimur

¶ Enim Poeta, quod non omne vltimum sit finis, sed illud, quod est vltimum & optimum, hoc est cuius causa fit. Et quidem, quod forma sit vltimum generationis, hoc est per se manifestum. Sed quod sit cuius causa sit respectu materiae, manifestat per similitudinem in artibus. Inueniuntur enim quędam artes, quę faciunt materiam, quarum quędam faciunt eam simpliciter, sicut ars figuli facit lateres, quę sunt materia domus: quędam vero faciunt eam operose, idest materiam præexistentem in natura disponunt ad receptionem formę, sicut ars carpentaria præparat ligna ad formam nauis. Item, considerandum est, quod nos vtimur omnibus, quę sunt secundum artem facta, sicut propter nos existentibus. Nos enim sumus quodammodo finis omnium artificialium. Et dicit. ¶ Quodammodo. ¶ Quia sicut dictum est in Philosophia prima, dupliciter dicitur id cuius causa fit, scilicet cuius, & quo: sicut finis domus, vt cuius, est habitator: vt quo, est habitatio. Ex his igitur accipere possumus, quod duę artes sunt principantes materiam, idest quę præcipiunt artibus facientibus materiam & cognoscentes, ¶ idest iudicantes de ipsis, vna scilicet quę vtitur, & alia, quę est factiua artificiati, inducens scilicet formam, & hęc est sicut Tho. Sup. Phys. C. 2. Architecto-

Architectonica respectu eius; quæ disponit materiam, sicut in artificia respectu carpentariæ, quæ fecit ligna. Vnde etiam oportet quod ipsa ars vsualis sit quodammodo Architectonica, id est principalis ars respectu factiua. Quamuis igitur vtraque sit Architectonica, scilicet vsualis & factiua, tamen differunt, quia vsualis est Architectonica in quantum est cognoscitiua, & diiudicatiua de forma, alia autem, quæ est Architectonica tanquam factiua formæ, est cognoscitiua materiæ, id est diiudicat de materia. Et hoc manifestat per exemplum, vltus enim nauis pertinet ad gubernatorem, & sic gubernatoria est vsualis: & sic est Architectonica respectu nauifaciæ, & cognoscit & diiudicat de forma. Et hoc est quod dicit, quod gubernator cognoscit & instituit qualis debeat esse forma temonis. Alius autem scilicet, factor nauis cognoscit, & diiudicat ex quibus & qualibus lignis debeat fieri nauis. Sic ergo manifestum est, quod ars, quæ inducit formam, præcipit arti, quæ facit vel disponit materiæ, ars autem quæ vtitur artificiatu iam facto, præcipit arti, quæ inducit formam. Ex quo possumus accipere, quod sic se habet materia ad formam, sicut forma ad vsu, sed vsus est cuius causa sit artificiatu: ergo & forma est, cuius causa est materia in artificialibus. Et sicut in his, quæ sunt secundum artem, nos facimus materiæ propter opus artis, quod est ipsum artificiatu, ita in naturalibus materia inest a natura non a nobis facta: nihilominus eundem habens ordinem ad formam, scilicet quod est propter formam. Vnde sequitur, quod eiusdem scientiæ naturalis sit considerare materiæ & formam. tertiam rationem ponit ibi.

Quæ talis est. Eorum, quæ sunt ad aliquid, vna est scientia: sed materia est de numero eorum quæ sunt ad aliquid: quia dicitur ad formam. Quod ideo non dicitur: quia ipsa materia sit in genere relationis, sed cuiuslibet formæ determinata propria materia. Et hoc est quod subdit, quod sub alia forma oportet esse aliam materiæ. Vnde relinquatur, quod eiusdem scientiæ naturalis sit considerare formam & materiæ. Deinde cum dicit.

Offendit quantum se extendat consideratio scientiæ naturalis circa formam. Et circa hoc duo facit. Primo mouet quæstionem hanc, scilicet vsque ad quantum oporteat naturalem considerare de forma, & quiditate rei. Nam considerat formas, & quiditates rerum absolute, videtur pertinere ad Philosophum Primum: secundo voluit, quod sicut Medicus considerat neruum, & Faber quæ vsque ad aliquem terminum, ita & naturalis

LECTIO V. **D**eterminatis autem his, considerandum est de causis, & quæ, & quot numero sunt. Quoniam enim

est anima rationalis, secundum quod est separabilis, & sine corpore existere potens, & quid sit secundum suam essentiam separabile, hoc determinare pertinet ad Philosophum primum.

formas. Medicus enim non considerat de neruo in quantum est neruus: hoc enim pertinet ad naturalem, sed in quantum est subiectum sanitatis: & similiter faber de ære non in quantum est æs, sed in quantum est subiectum statuæ, aut alicuius huiusmodi. Et similiter naturalis non considerat de forma in quantum est forma, sed in quantum est in materia. Et ideo, sicut Medicus in tantum considerat de neruo, in quantum pertinet ad sanitatem, cuius causa considerat neruum, similiter Naturalis in tantum considerat de forma in quantum habet esse in materia. Et ideo terminus considerationis scientiæ naturalis est circa formas, quæ quidem sunt aliquid quo modo separate, sed tamen esse habent in materia. Et huiusmodi forme sunt anime rationales: quæ quidem sunt separate, in quantum intellectiua virtus non est actus alicuius organi corporalis, sicut virtus vsiua est actus oculi: sed in materia sunt in quantum dicit esse naturale tali corpori. Et quod sunt in materia, per hoc probat, quod forma cuiuslibet rei generat ex materia, est in materia: ad hoc enim terminatur generatio vt forma, sit in materia. Sed homo generatur ex materia, & ab homine, quasi ab agente primo, & a Sole tanquam ab agente vniuersali respectu generabiliu, vnde sequitur, quod anima, quæ est forma humana, sit in materia. Vnde vsque ad animam rationalem se extendit consideratio naturalis, quæ est de formis. Sed quomodo se habeant formæ totaliter a materia separate, & quid sint, vel etiam quomodo se habeant hæc formæ, id est inest statua iam facta, sit etiam ex infigurato, quod quidem non inest statua iam facta. Vnde æs est causa statuæ, non autem infiguratum, cum sit principium per accidens tantum, vt in Primo dictum est. Secundo modo dicitur causa species & exemplum: & hoc dicitur causa, in quantum est ratio quidditatiua rei: hoc enim est per quod scimus de vnoquoque quid est. Et sicut dictum est circa materiæ, quod etiam genera dicuntur causa, ita & genera species dicuntur causa. Et ponit exemplum in quadam consonantia musicæ, quæ vocatur diapason, cuius forma est proportio dupla, quæ est duorum ad vnum. Nam proportionibus numerales applicat ad sonum si-

quæ omnia sunt gratia nostri. (Summus enim & nos quodammodo finis.) Id enim, cuius gratia cetera sunt, dupliciter dicitur, ut in Philosophia distinximus. Duæ igitur dominæ sunt materiæ cognoscetesque artes, ea, quæ uiuitur, & ea, quæ præest facientorum operum facultati: ipsa inquam Architectura. Quapropter, & ea, quæ uiuitur, Architectura quodammodo est. Sed hoc interest: altera nanque formam cognoscit, altera materiam facit. Nam gubernator quidem qualis est forma clauis cognoscit ac iubet: at Architectus extruendæ nauis, quali ex ligno & qualibus ex motibus erit. In his igitur, quæ per artem conficiuntur, nos operis extruendæ causam materiam facimus. In naturalibus autem est.

LECTIO V. **D**eterminatis autem hisce, considerandum est de causis, quales, & quot sint numero. Nam cum hæc pertracta-

est anima rationalis, secundum quod est separabilis, & sine corpore existere potens, & quid sit secundum suam essentiam separabile, hoc determinare pertinet ad Philosophum primum.

Et hoc

Et hoc ideo, quia hoc negocium, quo intendimus de natura tractare, non ordinatur ad operationem, sed ad scientiæ: quia nos non possumus facere res naturales, sed solum de eis scientiam habere: sed nos non opinamur nos scire vnumquodque, nisi cum accipimus propter quid, quod est accipere causam: vnde manifestum est, quod hoc obseruandum est nobis circa generationem & corruptionem & omnem naturalem mutationem, vt cognoscamus causas, & reducamus vnumquodque, de quo querit propter quod, in proximam causam. Hoc autem ideo dicit, quia considerare de causis in quantum huiusmodi, proprium est Philosophi primi: nam causa in eo quod causa est, non dependet a materia secundum esse, eo quod in his etiam quæ a materia sunt separate, inuenitur ratio causæ. Sed a Philosopho naturali assumit considerationem de causis propter aliquam necessitatem, nec assumitur ab eo consideratio de causis, nisi secundum quod sunt causæ naturalium mutationu. Secundo ibi. b ¶ Determinat de causis. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit diuersas species causarum, Secundo de quibusdam immanifestis causis determinat ibi. ¶ Dicitur autem fortuna. ¶ Tertio, ostendit quod non sunt plures neque pauciores ibi. ¶ Quoniam autem causa sit. ¶ Prima diuiditur in duas. In prima determinat species causarum. In secunda determinat modos diuersarum causarum secundum vnamquamque speciem ibi. ¶ Modi autem causarum. ¶ Circa primum duo facit. Primo inducit diuersas species causarum, Secundo, reducit eas ad quatuor ibi. ¶ Omnes autem nunc. ¶ Circa primum duo facit. Primo ponit diuersitatem causarum. Secundo, exponit quædam consequentia ex diuersitate predicta ibi. ¶ Contingit autem. ¶ Dicit ergo primo, quod vno modo dicitur causa, ex quo fit aliquid cum inest, sicut æs dicitur causa statuæ, & argentum causa phialæ, & etiam genera horum dicuntur cause earundem rerum, sicut metallum, vel liquabile, vel huiusmodi. Apposuit autem. ¶ Cum inest, ad differentiam priuationis & contrarii: nam statua quidem fit ex ære, quod inest statua iam facta, sit etiam ex infigurato, quod quidem non inest statua iam facta. Vnde æs est causa statuæ, non autem infiguratum, cum sit principium per accidens tantum, vt in Primo dictum est. Secundo modo dicitur causa species & exemplum: & hoc dicitur causa, in quantum est ratio quidditatiua rei: hoc enim est per quod scimus de vnoquoque quid est. Et sicut dictum est circa materiæ, quod etiam genera dicuntur causa, ita & genera species dicuntur causa. Et ponit exemplum in quadam consonantia musicæ, quæ vocatur diapason, cuius forma est proportio dupla, quæ est duorum ad vnum. Nam proportionibus numerales applicat ad sonum si-

sciendi gratia hoc negocium est: scire autem non ante opinamur vnumquodque, quæ vtiq; accipimus propter quod est vnumquodque: hoc autem est accipere primam causam, manifestum est, quoniam & nobis hoc faciendum est, & de generatione & corruptione, & de Physica mutatione: quatenus scientes eorum principia, reducere in ipsa tentemus quæ sitorum vnumquodque.

Vno quidem modo causa dicitur, ex quo fit aliquid cum inest, sicut æs statua, & argentum phialæ, & horum genera. Alio autem modo species & exemplum: hæc autem est ratio ipsius quod erat esse, & huius genera, vt ei quæ est diapason, duo ad vnum, & omnino numerus, & partes, quæ in definitione. Amplius vnde principium mutationis primum aut quietis est, vt consilians causa, & pater filij, & omnino faciès facti, & commutatis commutati. Adhuc autem est quod cuius causa, vt ambulandi sanitas, propter quod enim ambulat? dicimur, vt sanetur: & dicentes sic, opinamur assignare causam. Et quæcunque iam mouente alio intermedia, sunt finis, vt sanitatis, macies, aut purgatio, aut potiones, aut organa: omnia enim hæc finis gratia sunt. Differunt tamen abinuicem, quod alia quidem opera, alia vero organa. Causæ quidem igitur fere tot modis dicuntur.

tertia: & propter hoc nominavit speciem. Vltimus autem dicit, quod alio modo dicitur causa, a quo est principium motus vel quietis, sicut consilians dicitur causa, & pater filij, & omnino commutans commutati. ¶ Circa autem huiusmodi causas considerandum est, quod quadruplex est, causa efficiens, scilicet perficiens, præparans, adiuuans, & consilians. Perficiens enim est, quod dat complementum motui vel mutationi, sicut quod introducit formam substantialem in generatione. Præparans autem seu disponens est, quod aptat materiæ seu subiectum ad vltimum complementum. Adiuanus vero est, quod non operatur ad proprium finem, sed ad finem alterius. Consilians autem in his, quæ agunt a proposito, est quod dat agenti formam per quam agit. Nam agens a proposito agit per suam scientiam, quam consilians sibi tradit: sicut & in rebus naturalibus generans dicitur mouere graui vel leuia, in quantum dat formam per quam mouentur. Quartum autem modum causæ ponit, quod aliquid dicitur vt finis, & hoc est cuius causa aliquid sit, sicut sanitas dicitur causa ambulationis. Et hoc patet, quia respondetur ad quæstionem factam propter quod: cum enim querimus: propter quid ambulat? dicitur, vt sanetur, & hoc dicentes opinamur nos assignare causam. Ideo autem

Tho. Sup. Phys. C 3 potius

cut ad materiæ, consonancias musicales constitunt: & cum duo vel duplum sit forma consonantiæ, quæ est diapason, & genus duorum, quod est numerus, est causa. Sicut enim dicimus quod forma diapason est proportio duorum ad vnum, quæ est proportio dupla, ita possumus dicere quod forma diapason est proportio duorum ad vnum, quæ est multiplici-tas. Et ita ad hunc modum causæ reducuntur omnes partes, quæ ponuntur in definitione, non autem partes d materiæ, vt dicitur in 7. Meta. Nec est hoc contra id, quod supra dictum est, quod in definitione rerum naturalium ponitur materia: nam in definitione speciei non ponitur materia indiuidualis, sed materia communis: sicut in definitione hominis ponuntur carnes & ossa, non autem hæc carnes & hæc ossa. Natura igitur speciei constituta ex forma & materia communi, se habet vt formalis respectu indiuidui, quod particeps talem naturam: & pro tanto hic dicitur, quod particeps ponuntur in definitione, ad causam formalem pertinentem. Considerandum est etiam, quod duo posuit pertinentia ad quidditatem rei, id est speciem, & exemplum, propter diuersas opiniones de essentia rerum. Nam Plato posuit naturam speciem esse quædam formas abstractas, quas dicebat exemplaria & ideæ: & propter hoc posuit exemplum vel paradigma. Naturales autem Philosophi, qui aliquid de forma tetigerunt, posuerunt formas in materia: & propter hoc nominavit speciem. Vltimus autem dicit, quod alio modo dicitur causa, a quo est principium motus vel quietis, sicut consilians dicitur causa, & pater filij, & omnino commutans commutati. ¶ Circa autem huiusmodi causas considerandum est, quod quadruplex est, causa efficiens, scilicet perficiens, præparans, adiuuans, & consilians. Perficiens enim est, quod dat complementum motui vel mutationi, sicut quod introducit formam substantialem in generatione. Præparans autem seu disponens est, quod aptat materiæ seu subiectum ad vltimum complementum. Adiuanus vero est, quod non operatur ad proprium finem, sed ad finem alterius. Consilians autem in his, quæ agunt a proposito, est quod dat agenti formam per quam agit. Nam agens a proposito agit per suam scientiam, quam consilians sibi tradit: sicut & in rebus naturalibus generans dicitur mouere graui vel leuia, in quantum dat formam per quam mouentur. Quartum autem modum causæ ponit, quod aliquid dicitur vt finis, & hoc est cuius causa aliquid sit, sicut sanitas dicitur causa ambulationis. Et hoc patet, quia respondetur ad quæstionem factam propter quod: cum enim querimus: propter quid ambulat? dicitur, vt sanetur, & hoc dicentes opinamur nos assignare causam. Ideo autem

Vno itaque modo causa dicitur id, ex quo quippiam fit, eo pacto ut inest, ut æs statua, argentumque phialæ, & horum genera. Alio modo forma atque exemplar: hæc est autem ratio quidditatiua, & huius genera, uelut eius concentus, qui sonos omnes complectitur, ipsa duorum ad vnum ratio, atque omnino numerus: partes itemque, quæ in ratione sumuntur. Præterea id, unde primum principium est mutationis aut quietis: qualis est causa his qui consuluit, & pater filij, atque omnino quod efficit eius quod efficitur, & quod mutat eius quod mutatur. Insuper ut finis, hic autem est cuius gratia cetera fiunt: uelut de ambulandi sanitas: cur enim de ambulat interrogati, quo valeat respondemus: atque si hoc pacto dixerimus, reddidisse causam arbitratur. Et quæcumque alio mouente inter ipsum & finem fiunt, ut inter Medicum sanitatēque, macies, aut purgatio, aut instrumenta: uniuersa enim hæc ipsius finis gratia sunt, inter se se autem differunt: alia nanque sunt opera, alia instrumenta. Causa igitur tot fere modis dicuntur.

Tho. Sup. Phys. C 3 potius

*Tex. cō. 27 alias q dominiantur materiæ.

Tex. cō. 26.

Tex. cō. 27.

D. 976. 972. 852. 514. Lectio. 9. Tex. cō. 33.

potius probat de fine quod sit causa, quam de alijs, quia hoc minus videtur, propterea quia finis est vltimum in generatione. Et vltimus addit, quod omnia, quae sunt intermedia inter primum mouens & vltimum finem, omnia sunt quodammodo fines: sicut Medicus ad sanitatem inducendam extenuat corpus, & sic sanitas est finis maciei: maciem autem operatur per purgationem, purgationem autem per potionem, potionem autem praeparat per aliqua instrumenta, vnde omnia haec sunt quodammodo fines: nam macies est finis purgationis, & purgatio potionis, & potio organorum, & organa sunt fines in operatione, vel in quietatione organorum. Et sic patet, quod ista in terminis differunt adinuicem, in quantum quaedam sunt organa, & quaedam opera operata, scilicet organa. Et hoc inducit ne aliquis credat quod solum id, quod est vltimum, sit causa, sicut cuius gratia: propter hoc, quod hoc nomen finis, vltimum quoddam videtur esse. Est igitur omnis finis vltimum non simpliciter, sed respectu alius. Et vltimo concludit, quod fere tot modis dicuntur causas. Et addit fere, propter causas, quae sunt per accidens, sicut sunt casus & fortuna. Secundo ibi.

c Manifestat etiam consequentia, ex iam dicta causarum diuersitate, quorum vnum est, quod cum causa dicuntur multipliciter, contingit vnus & eiusdem esse multas causas per se, & non per accidens, sicut causa statuae est ars statuifica, vt efficiens, & res vt materia. Et inde est, quod aliquando vnus rei assignantur plures definitiones, secundum diuersas causas, sed perfecta definitio oes causas complectitur. Secundum est quod quaedam sibi inuicem sunt causae secundum diuersam speciem causae, sicut laborare est causa efficiens bonae habitudinis, bona autem habitudo est causa finalis laboris. Nihil enim prohibet aliquid esse prius & posterius altero, secundum diuersas rationes: finis enim est prius, secundum rationem, sed posterius in esse, agens autem e contra. Et similiter forma est prior materia secundum rationem complementi: materia autem est prius quam forma generatione & tempore in omni eo, quod mouetur de potentia in actu. Tertium est, quod idem est causa contrariorum quandoque, sicut per suam praesentiam gubernator est causa salutis nauis, per absentiam autem suam causa est submersionis eius. Deinde cum dicit.

d Reducit omnes causas superius enumeratas in quatuor species, & dicit, quod omnes causae quae enumeratae sunt superius, reducuntur ad quatuor modos, qui sunt manifesti: nam elementa, id est litterae, sunt causae syllabarum, & similiter terra est causa vasorum, & argentum phiale, & similia corpora, scilicet simplicia, sunt causae corporum, & similiter quae

Tex. co. 31.

Tex. co. 32.

c Contingit autem multipliciter dictis causis, & multas eiusdem causas esse non solum accidens: vt statuifica, & res, non solum alterum aliquid, sed solum quod est statua: sed non eodem modo, sed hoc quidem vt materia, illud autem, sicut vnus motus. Sunt autem quaedam, & adinuicem causae, vt laborare causa est boni habitus, & hic laborandi: sed non eodem modo, sed haec quidem sicut finis, illa sicut principium motus. Amplius autem eadem contrariorum est. quae enim praesens causa huius est, absentem causam aliquando contrarii, vt absentia Gubernatoris nauis submersionis, cuius erat praesentia causa salutis.

d Omnes autem nunc dictae causae in quatuor incidunt modos manifestissimos. Elementa. n. syllabarum, & terra vasorum, & ignis, & hmoi corporum, & partes totius, & suppositiones conclusionis, sicut ex quo causae sunt. Harum autem haec quidem sunt sicut subiectum & partes: aliae autem sunt sicut quod quid erat esse, & totum, & compositio, & species. Semen autem & medicus, & consiliarius, & omnino faciens, omnes sunt vnus principium mutationis, aut status, aut motus est. Aliae autem sicut finis, & bonum aliorum: quae enim est, cuius causa potissima est, & finis aliorum voluit esse. Differt autem nihil eandem dicere bonam, vel videri bonam. Causae quidem igitur haec, & totae sunt specie.

libet partes sunt causa totius. { & suppositiones } id est propositiones syllogismi, sunt causa conclusionum, & omnia ista habent vniam rationem causae, prout dicitur causa id, ex quo fit aliquid: hoc enim est in omnibus praemissis. Omnium autem nunc enumeratorum, quaedam se habent vt materia, & quaedam vt forma, quae causat quiditatem rei, sicut omnes partes se habent vt materia, vt elementa syllabarum, & quatuor elementa corporum mistorum: sed ea, quae importat rotum, vel compositionem, vel quandoque speciem, se habent in ratione formae: vt species referatur ad formas simplicium, totum autem & compositio ad formas compositorum.

Fit autem, ut cum multipliciter causae dicantur, multae etiam eiusdem sint non per accidens causae, ceu statuae, & statuaria ars, & res, non per aliud quicquam, sed ut statua est: at non eodem modo, sed res quidem vt materia, ars autem vt id, a quo motio proficiscitur. Sunt praeterea quae sibi sunt mutuo causae, ut exercitium bonae habitudinis, & haec exercitium: at non eodem modo, sed haec ut finis, illa ut principium motus. Idem in super contrariorum est causa: quod enim praesens causa cuiuspiam est, id est absentem nonnunquam causam esse contrarii dicimus: ut Gubernatoris absentiam subuersionis nauis, cuius praesentia, causa erat salutis.

Vniuersae autem nunc dictae causae, quatuor in genera manifestissima cadunt. Elementa namque syllabarum: materies consiciendorum operum arte, ignis, & talia corporum, partes totius suppositiones denique conclusionis, ut id, ex quo fit aliquid, causae sunt. Atque horum quaedam sunt ut subiectum, ueluti partes: quaedam ut quiditas, totum inquam compositio, atque forma. At semen, Medicus, quique consuluit, & omnino efficiens omnia sunt causae, unde est mutationis principium, uel quietis, uel motus: Quaedam autem causae sunt ut finis, bonumque ceterorum: id enim gratia cuius cetera fiunt, optimum esse solet, ac finis illorum. Interfit autem nihil bonum ipsum, an apparens bonum dicatur. Tales igitur atque totae causae specie esse videntur.

dicat, quod propositiones sunt materia conclusionis. Materia enim inest ei, cuius est materia, vnde supra notificans causam materialem dixit, quod est ex quo fit aliquid cum inest: propositiones autem sunt seorsum a conclusione. Sed dicendum, quod ex terminis propositionum constituitur conclusio: vnde secundum hoc propositiones dicuntur materia conclusionis, in quantum termini, qui sunt materia propositionum, sunt etiam materia conclusionis, licet non secundum quod stat sub ordine propositionum, sicut farina dicitur materia panis, licet non secundum quod stat sub forma farinae. Ideo tamen potius dicitur propositiones materia conclusionis, quae e conuerso, quia termini, qui coniunguntur in conclusione, separatim ponuntur in praemissis: sic igitur habemus duos modos causae. Quaedam vero dicuntur esse causae secundum aliam rationem, quia scilicet sunt principium morus, & quietis. Et hoc modo semen, quod est actuum in generatione, dicitur causa, & similiter Medicus per hunc modum dicitur causa sanitatis, & consiliarius est causa per hunc modum, & omne faciens. { Alia littera habet & propositiones. } Nam propositiones quidem quantum ad terminos, sunt materia conclusionis, vt dictum est: quantum autem ad vim illatiuam & ipsarum reducuntur ad hoc genus causae.

Tex. co. 33.

D. 54. 39.

Tex. co. 34.

Tex. co. 35.

Tex. co. 37.

Secunda pars 36. tex.

Nam principium discursus rationis in conclusione est ex propositionibus. In alijs vero causis inuenitur alia ratio causae, secundum scilicet quod finis, vel bonum habet rationem causae. Et haec species causae, potissima est inter alias causas. Est enim causa finalis, aliarum causarum causa. Manifestum est enim, quod agens agit propter finem, & similiter ostenditur esse supra in artificialibus, quod forma ordinatur ad vsu sicut ad finem, & materia in formam, sicut in finem, & pro tanto dicitur finis, causa causarum. Et, quia dixerat, quod haec species causae habet rationem boni, & quandoque in his, quae agunt per electionem contingit finem esse malum, ideo ad haec dubitationem tollendam dicit, quod nihil differt vtrum causa finalis sit vere bona, vel apparens bona: quia quod apparet bonum non mouet, nisi sub ratione boni, & sic vltimo concludit tot esse species causarum, quot dictae sunt.

LECTIO VI.

Quoniam Philosophus distinxit species causarum, hic distinxit diuersos modos causarum etiam secundum eandem speciem causae, & circa hoc duo facit. Primo distinguit diuersos modos causarum, Secundo determinat quaedam consequentia ad distinctionem praedictam. ibi { Distinctum autem. } Circa primum duo facit. Primo distinguit diuersos modos causarum. Secundo, reducit eos ad certum numerum. ibi { Sed tamen haec omnes. } Circa primum distinguit modos causarum, secundum quatuor diuisiones. Dicit ergo primo, quod multi numero sunt modi causarum: sed si reducuntur capitularie, siue in quadam summa ad aliqua communia, inueniuntur pauciores. Vel capitales accipiuntur, secundum combinationem: manifestum est enim, quod pauciores sunt combinationes modorum, quam modi. Prima ergo diuisio, vel combinatio modorum est, quod in eadem specie causae dicitur vna causa prior altera, vt intelligamus causam priorem vniuersaliorum: vt sanitatis causa est Medicus vt causa propria & posterior, artificis autem vt communior & prior, & hoc in specie causae efficiens. Et simile est in specie causae formalis: nam causa formalis diapason propria & posterior est proportio dupla: causa autem prior & communior est proportio numeralis, quae dicitur multiplicitas. Et similiter ea, quae continet vnquamque causam comunitate sui ambitus, dicitur causa prior. Aduertendum est autem, quod causa vniuersalis, & propria, vel prior & posterior, potest accipi, aut secundum comunitatem praedicationis secundum exemplum hic posita de Medico & Artifice, vel secundum comunitatem causalitatis, vt si dicamus Solem esse causam vniuersalem calefactionis, ignem vero causam propriam, & haec duo sibi inuicem correspondent. Manifestum est enim, quod qualibet virtus extenditur ad aliqua, secundum quod communicant in vna ratione obiecti, & quanto ad plura extenditur, tanto oportet illam rationem esse communiorum & cum virtus proportio

netur obiecto secundum eius rationem, sequitur quod causa superior agat secundum formam magis vniuersalem, & minus contractam. Et sic est considerare etiam in ordine rerum: quia quanto aliqua sunt superiora in entibus, tanto habent formas minus contractas, & magis dominantes supra materiam, quae coarctat virtutem formae. Vnde & id, quod est prius in causido, inuenitur esse prius quodammodo secundum rationem vniuersalioris praedicationis, vt puta si ignis est primum calefaciens, Caelum non tantum est primum calefaciens sed primum alterans. Secundam diuisionem ponit ibi.

b Et dicit, quod sicut causae per se diuiduntur per causas priores & posteriores, vel communes & proprias, ita etiam & causae per accidens. Est enim praeter causas per se accipere causas per accidens, & genera horum, sicut causa statuae per accidens quidem est Polyclethus, per se autem causa statuae est faciens statuam. Polyclethus enim est causa statuae, in quantum accidit ei esse statuam facientem, & etiam ea, quae sua comunitate continent Polyclethum, sunt causa statuae per accidens, sicut & homo & animal. Et iterum considerandum est, quod in causis per accidens quaedam sunt propinquiores causis per se, & quaedam magis remotae. Nam causa per accidens dicitur omne illud, quod coniungitur causae per se, quod non est de ratione eius, hoc autem contingit esse, vel propinquius rationi causae, vel remotius ab ea, & secundum hoc, causae per accidens erunt, vel propinquiores, vel remotiores. Sicut, si statuam facientem esse album & musicum, musicum propinquius est, quia est in eodem subiecto, & secundum idem, scilicet secundum animam, in qua est Musica & Ars statuam factiua, albus autem inest secundum corpus. Sed subiectum propinquius se habet adhuc quam alia accidentia, sicut Polyclethus quam albus, vel musicum: non enim coniunguntur haec statuam facienti, nisi propter subiectum. Tertiam diuisionem ponit ibi.

c Et dicit, quod praeter causas proprias dictas, id est per se, & per accidens, quaedam dicuntur causae in potentia, sicut potentes operari, quaedam vero sicut operantes in actu: sicut causa edificandi domum potest dici, vel edificans in habitu, vel edificans in actu. Et sicut distinguuntur causae modis praedictis, similiter distinguuntur ea, quorum sunt causae: est enim aliquid causatum posterius & magis proprium, & aliquid, quod est prius & magis commune: sicut, si dicatur quod aliquid est causa huius statuae, vel statuae in communi, & adhuc communius, si dicatur causa imaginis. Et similiter, si dicatur aliquid causa motiua huius aeris, vel aeris in vniuersali, vel materiei. Et ita etiam potest dici in effectibus per accidens, & quod aliquid sit communius, & aliquid minus commune. Et dicitur effectus per accidens, quod coniungitur effectui per se, & est praeter rationem eius: sicut per se effectus Coci est cibus delectabilis: per accidens autem cibus sanatiuus. Medici autem e contra. Quarta diuisionem ponit ibi.

LECTIO VI.

M Odi autem causarum numero quidem sunt multi: capitales autem & huiusmodi minores. Dicuntur autem causae multipliciter. Et ipsarum similitudinem specierum, & prior, & posterior altera, altera, vt sanitatis Medicus, & Artificis: & diapason, duplum, & numerus, & numerus: & semper continentia ad vnum quodque.

Praeerea ut accidens, & huius generis, ut statua alio modo Polyclethus, alio Statuarius, accidit enim Statuario ut sit Polyclethus. Et ea etiam, quae continent accidens, ueluti si homo sit causa statuae, ut omnino animal. Sunt autem etiam accidentia alia remotiora alijs, atque propinquiora, ceu si albus, ac musicus causa statuae dicentur.

Praeerea autem omnes, quae accidunt modata dicuntur, & quae per accidens, aliae ut potentes, aliae ut operantes dicuntur: uelut ut extruatur domus, edificator causa dicitur, aut edificans edificator. Similiter et in hisce dicitur, quorum causae sunt ipsa causa, ut huius statuae, aut statuae, aut omnino imaginis, & aeris huiusce, aut aeris, aut omnino materiae. Et in accidentibus simili modo.

Praeerea autem omnes, quae accidunt modata dicuntur, & quae per accidens, aliae ut potentes, aliae ut operantes dicuntur: uelut ut extruatur domus, edificator causa dicitur, aut edificans edificator. Similiter et in hisce dicitur, quorum causae sunt ipsa causa, ut huius statuae, aut statuae, aut omnino imaginis, & aeris huiusce, aut aeris, aut omnino materiae. Et in accidentibus simili modo.

Et dicit, quod quandoque complexæ accipiuntur causæ per se cum causis per accidens, ut si non dicamus causam statuae polyletæ, qui est causa per accidens, neque scientem statuae qui est causa per se: sed Polyletæ statua facientem. Deinde cum dicitur e q̄ R educit prædictos modos ad certum numerum: & dicit, quod prædicti modi certo numero sunt sex, sed quilibet eorum dupliciter dicitur. Sex autem modi sunt isti, singulare & genus, quod supra diximus & posterius: accidens & genus accidentis, simplex & complexum, & quodlibet horum dividitur per potentiam & actum, & sic sunt oēs modi duodecim. Distinguit autem omnes modos per potentiam & actum: quia quod est in potentia, non simpliciter est. Deinde cum dicitur.

Tex. cō. 36.

Amplius autem complexæ, & ista, & illa dicuntur: ut non Polyletæ, neq; statuæ faciēs, sed Polyletæ statuā faciēs.

Sed tamē omnes hęc sunt multitudine quidem sex: dicte autem dupliciter. Aut enim sicut singulare, aut sicut genus, aut sicut accidens, aut sicut genus accidentis, aut sicut complexæ hęc, aut sicut simpliciter dicte. Omnes autem actu operantes, aut secundum potentiam sunt.

Tex. cō. 37.

Differunt autem intantum, quod operantes quidem, & singulares simul sunt & non sunt, & ea quorum simul sunt causæ, sicut hic medicans cum hoc, qui fit sanus: & hic ædificator cum hoc ædificato. Quæ autem sunt secundum potentiam non semper: corrumpuntur enim non simul domus & ædificator.

Tex. cō. 38.

Oportet autem semper causam vniuersi cuiusque summam querere, sicut & in aliis: ut homo ædificat, quonia ædificator est, ædificator autem est, secundum artem ædificandi: hæc autem prima causa est, & sic in omnibus.

Tex. cō. 39.

Amplius autem alia quidē genera sunt generum alia autē singulares singularium: ut statuæ statuam quidē faciēs, hic autem huius. Et potentie quidem possibilem, operantes autem ad operata. Quot quidem igitur causæ sint, & quomodo causæ sint, nobis determinatum sit sufficienter.

LECTIO VII.

Incipit autem & fortuna & casus causarum: & multa & esse, & fieri propter fortunam, & propter casum. Quo igitur modo in his causis est fortuna & casus: & vtrum idem sit fortuna & casus, aut altera: & omnino quid sit fortuna & casus, considerandum est.

Quidam enim si sint an non dubitant. Nihil enim fieri a fortuna dicunt, sed omnium esse quæ sunt, quandiu sunt, ita agens diuinum, quod est causa extendi in actu, simul est cum esse rei in actu. Vnde subtracta diuina actione a rebus, res in nihilum

Tex. cō. 40.

deciderent, sicut remota presentia Solis, lumen in aere deficeret. Secundum ponit ibi.

Dicens, quod in naturalibus oportet semper supremam causam vniuersi cuiusque requirere, sicut contingit in artificialibus: ut si queramus, quare homo ædificat? respondetur, quia est ædificator, & similiter, si queramus, quare est ædificatus? respondetur, quia habet artem ædificandi, & hic statum, quia hæc est prima causa in hoc ordine. Et ideo oportet in rebus naturalibus procedere vsque ad causam supremam, & hoc ideo est, quia esse & necesse est, nisi sciatur causa. Vnde, si alicuius effectus causa sit, etiam alterius causæ effectus, sciri non poterit, nisi causa eius sciatur, & sic quousque perueniatur ad primam causam. Tertium ponit ibi.

Præterea hæc coniuncta, ac ille dicentur: uelut non Polyletæ, neque statuarius, sed statuarius Polyletæ.

Attamen hæc omnia multitudine quidem sunt sex. dupliciter autem dicuntur. Nam aut ut singulare, aut ut genus, aut ut accidens, aut genus accidentis: aut ut coniuncta hæc, aut ut seuncta dicuntur. Et insuper omnia, aut potentia, aut actu.

Interest autem tantum: causa enim actu & singulares, & ea quorum simul sunt causæ, simul sunt & non sunt, ut hic qui medetur, cum hoc qui sanatur, & hic qui ædificat, cum hoc quod ædificatur. Sed quæ sunt potentia, non semper: non enim simul domus, & ædificator corrumpitur.

Oportet autem semper causam querere summam, quemadmodum & in cæteris, uelut homo ædificat, quia est ædificator: at ædificator est, per artem ædificandi: hæc igitur prior est causa, & in omnibus simili modo.

Præterea generum quidem genera, singularium uero singularia dicenda sunt causæ, & cetera statuarius quidem statuæ, hic autem huius. Et potentia quidem causæ, effectuum potentia, actu autem effectuum actu. Quod igitur sint causæ, & quomodo sint causæ, satis sit a nobis determinatum.

LECTIO VII.

Origena etiam & casus de numero causarum esse dicuntur, multaque esse & fieri ob fortunam & casum. Considerandum est igitur, quomodo sunt in his causis fortuna & casus: & utrum idem sint, an diuersa: atque omnino quidnam sit fortuna & casus.

Quidam enim si sint necne, dubitant. Nihil enim a fortuna fieri dicunt: sed omnium definitam quandam & alterum, quid sit casus, & fortuna. Secundo ibi. Incipit de fortuna & casu determinare. Et primo, ponit opiniones aliorum; Secundo, determinat veritatem ibi. Primum quidem

Tex. cō. 41.

Tex. cō. 42.

Tex. cō. 43.

Tex. cō. 44.

Tex. cō. 45.

Tex. cō. 46.

Tex. cō. 47.

Tex. cō. 48.

Tex. cō. 49.

Tex. cō. 50.

Tex. cō. 51.

Tex. cō. 52.

Tex. cō. 53.

Tex. cō. 54.

Tex. cō. 55.

Tex. cō. 56.

Tex. cō. 57.

Tex. cō. 58.

Tex. cō. 59.

Tex. cō. 60.

Tex. cō. 61.

Tex. cō. 62.

Tex. cō. 63.

Tex. cō. 64.

Tex. cō. 65.

Tex. cō. 66.

Tex. cō. 67.

Tex. cō. 68.

Tex. cō. 69.

Tex. cō. 70.

Tex. cō. 71.

Tex. cō. 72.

Tex. cō. 73.

Tex. cō. 74.

Tex. cō. 75.

Tex. cō. 76.

Tex. cō. 77.

Tex. cō. 78.

Tex. cō. 79.

Tex. cō. 80.

quidem igitur quoniam. Circa primum ponit tres opiniones. Secunda incipit ibi. Sunt autem quidam qui cœli huius. Tertia ibi. Sunt autem quidam quibus videtur. Circa primum, duo facit. Primo, ponit opinionem negantium fortunam, & casum, & rationes eorum. Secundo, disputat de altera rationum. Sed hoc mirabile. Dicit ergo primo, quod quidam dubitauerunt, an fortuna, & casus essent, & negauerunt ea esse, duabus rationibus. Quarum prima est, quia omnia ista, quæ dicuntur fieri a casu, vel fortuna, inueniuntur habere aliquam causam determinatam aliam a fortuna, & ponit huiusmodi exemplum. Si enim aliquis ueniens ad forum, inueniat aliquem hominem, quem uolebat inuenire, de quo tamen non opinabatur ante, quæstio est eum inuenitur, dicimus quod inuenio illius hominis a fortuna: sed huius inuenitionis causa est uoluntas emendata, propter quam iuit ad forum, ubi erat ille, quem inuenit: & similiter est in omnibus aliis, quæ dicuntur esse a fortuna, quæ habent aliquam aliam causam præter fortunam. Et sic fortuna non uidetur esse causa alicuius, & per consequens, nec aliquid esse, quia non ponitur fortunam, nisi inquantum aliqua ponitur esse a fortuna. Sed ratio ponit ibi. Et dicit, quod si fortuna aliquid esset, inconueniens uideretur (sicut uere est inconueniens, sicut in fra ostenditur) & dubitationem afferens, quare nullus antiquorum Sapietum, qui determinauit de causis generationis & corruptionis, aliquod determinauit de fortuna: sed sicut uideretur, nihil opinabatur illi antiqui esse a fortuna. Et sic hæc secunda ratio sumitur ex opinione antiquorum naturalium. Deinde cum dicitur. Disputat de hac secunda ratione, ostendens quod supra supposuerat. Inconueniens sit, antiquos naturales, non determinasse de casu & fortuna. & hoc probat duabus rationibus, quarum primam, ponit, dicens. Et mirabile uidetur (sicut & uere est) quod antiqui naturales de casu & fortuna non determinauerunt. Assumpsit enim, sibi determinare causas eorum, quæ sunt: multa autem sunt, quæ sunt a fortuna & casu: unde de fortuna & casu determinare debuerunt. Nec excusantur pro-

pter rationem supradictam destruentem fortunam & casum, quia licet homines non ignorent, quod contingit reducere vnumquemque effectum in aliquam causam, sicut dixit prædicta opinio destruens fortunam & casum, nihilominus tamē posuerunt non obstante hac ratione, quædam fieri a fortuna, & quædam non. Vnde ipsi Philosophi naturalibus faciendæ erat metio de fortuna & casu, saltem ut ostenderet falsum esse aliqua fieri a fortuna & casu: & ut assignarent rationem, quare quædam dicebantur esse a fortuna, & quædam non. Sicut enim non possunt excusari per hoc, quod casus & fortuna reducerentur in aliquam causam ab eis positam. non enim opinabantur, quod fortuna sit aliquid eorum quæ arbitrabantur esse causas, ut amicitia, aut litē, aut aliquid huiusmodi. Secundam rationem ponit ibi. Et dicit, quod inconueniens est, quod antiqui reliquerunt tractare de fortuna, siue putauerunt fortunam esse, siue non, quia si putauerunt fortunam esse, inconueniens fuit, quod ea non determinauerunt: si uero non putauerunt fortunam esse, inconueniens fuit, quod ea aliqui uisunt, sicut Empedocles, qui dixit quod aer non semper ad naturam superius supra terram, quasi hoc ei sit naturale, sed quia ita accidit a casu. dicit enim, quod quomodo mundus est factus, litē distinguente elementa, accidit, quod aer se collegit in istum locum, & sicut tunc cucurrit, ita semper staret isto mundo cursum haberet. Sed multoties a aliis mundis, quos ponebat in finibus fieri, & corrumpi, ut supra dictum est, aer aliter ordinatur inter partes ueniens. Et similiter dicebat, quod plurimæ partes animalium fuerunt a fortuna, sicut quod in prima constitutio ne mundi fiebant capita sine ceruice. Deinde cum dicitur. Ponit secundam opinionem. Et circa hoc duo facit. Primo, ponit eam. Secundo, improbat eam. Et multum hoc. Dicit ergo primo, quod quidam dixerunt casum esse cœli, & orbium partium mundi, & dicebat, quod reuolutio mundi, & motus stellarum distinguens, & statum totum uniuersum inferius in hunc ordinem, sit a casu. Et hæc uidetur esse opinio Democriti, dicens, quod ex concursu atomorum se mobili, cœlum & totus mundus casualiter constitutus est. Secundo ibi.

aliquam causam determinatam, quæcunque nos dicimus a casu fieri, aut a fortuna, ut ueniendi a fortuna in forum, & rependi di quæ uolebat, quæ non est opinatus ante, causa est ueniens uelle emere. Similiter autem & in alijs, quæ a fortuna dicuntur, semper est aliqua accipere causam, sed non fortunam.

Quoniam, si aliquid esset fortuna, inconueniens utique uidebitur, sicut & uere est. & dubitabit utique aliquis. propter quid nullus antiquorum sapientum causas de generatione, & corruptione dicens de fortuna nihil determinauit. Sed sicut uisum est. nihil opinabatur, neque illi aliquid esse a fortuna.

Sed & mirabile hoc uidebitur, sicut uere est. Multa enim & sunt, & fiunt a fortuna, & a casu, quæ non ignorantes. quoniam est inferre vnumquodque in aliqua causam eorum. quæ sunt, sicut antiqua ratio dixit destruens fortunam, & casum: tamen horum alia quidē dicunt esse oēs a fortuna, alia non a fortuna. Vnde & quodammodo erat ipsis faciendæ memoria. At uero neque illorum aliquid opinabantur esse fortunam, ut amicitia, aut litem, aut ignem, aut intellectum, aut aliquid talium.

Inconueniens igitur est, siue non putauerunt esse, siue putantes esse omnes reliquerunt. & hac aliquando utentes, sicut Empedocles non semper aerem congregari superius dicit. sed ut contingit: dicit enim in mundi creatione, quod sicut collisit se currens tunc, multoties autē aliter, & partes animalium ait a fortuna fieri plurimas.

Sunt etiam quidam, qui cœli huius, & mundanorum omnium causam esse ponunt casum: a casu enim fieri uolutionem, & motum discernentem, & statuentem in hunc ordinem omne.

Sum esse cœli, & orbium partium mundi, & dicebat, quod reuolutio mundi, & motus stellarum distinguens, & statum totum uniuersum inferius in hunc ordinem, sit a casu. Et hæc uidetur esse opinio Democriti, dicens, quod ex concursu atomorum se mobili, cœlum & totus mundus casualiter constitutus est. Secundo ibi.

Li. I. lec. 8.

Tex. cō. 41.

g. Im.

Improbatur hanc positionem duabus rationibus, quarum prima est, quod admiratio dignum videtur, quod animalia, & plantae non sunt a fortuna, sed ab intellectu, vel natura, vel a quacunque alia causa determinata, quod ex hoc patet, quod non ex quoque semine aliquid generatur, sed ex determinato semine fit homo, & ex determinato semine oliua, & cum ista inferiora non fiat a fortuna, dignum est admiratione, quod caelum, & ea quae sunt diuina inter sensibilia manifesta nobis, id est, partes mundi sempiternae, sint a casu, & non habeant aliam causam determinatam, sicut animalia, & plantae. Et si hoc verum est, dignum fuisse insisteret, & assignare rationem, quare sic esset, quod tamen antiqui praetermiserunt. Secundam rationem ponit ibi.

Et multum hoc admiratione dignum est, dicentes animalia quidem, & plantas a fortuna, nec esse, nec fieri, sed aut naturam, aut intellectum esse, aut huiusmodi alteram causam. non enim ex semine vnoquoque quoduis fit, sed ex tali quidem oliua, ex tali autem homo: caelum autem, & diuina manifestorum a casu fieri: homini autem causam nullam, qualem animalium, & plantarum. Et igitur, si sic se habeat hoc ipsum, dignum est considerare, & bene se se habet aliquid dici de hoc ipso.

Quo .n. eo, quod aliter inconueniens est quod dicitur, adhuc inconuenientius est dicere haec, videntes quidem in caelo nihil casu fieri: in iis autem, quae non sunt a fortuna, multa contingere a fortuna, & erat merito e contrario fieri.

Sunt autem quidam, quibus videtur esse quidem causa fortuna, immanifesta autem humano intellectui, tanquam diuinum quoddam ens, & felicitis. Quare considerandum est quid sit verum, & si idem, aut alterum sit & casus, & fortuna, & quomodo in determinatas causas incidunt.

LECTIO VIII

Primum quidem igitur, quoniam videmus alia quidem semper similiter fieri: alia autem sicut frequenter, manifestum est, quod neutri horum causa fortuna dicitur. id enim quod a fortuna, neque eius est, quod est ex necessitate, & semper, neque eius, quod est sicut frequenter. Sed quoniam quaedam

omnes dicunt huiusmodi fieri a fortuna. unde manifestum est, quod fortuna aliquid est, cum esse a fortuna, & esse in paucioribus conuertantur. & hoc inducit contra primam opinionem, quae negauit fortunam. Videtur autem diuisio Philosophi esse insufficientis, quia etiam quaedam contingencia sunt ad vtrumlibet. Auicenna ergo dixit, quod in iis, quae sunt ad vtrumlibet, contingit aliquid esse a fortuna, sicut ea, quae sunt in minori parte. Nec obstat, quod non dicitur a fortuna, quia Socrates fedat, cum hoc sit ad vtrumlibet, quia licet sit hoc ad vtrumlibet respectu potentiae motiuae, non tamen est ad vtrumlibet respectu potentiae appetitiuae, quae determinate tendit in vnum, praeterquam si aliquid accideret diceretur esse fortuitum. Sed sicut potentia motiua, quae est ad vtrumlibet non exit in actum, nisi per potentiam appetitiuam determinetur ad vnum, ita nihil, quod est ad vtrumlibet, exit in actum, nisi per aliquid determinetur ad vnum, quia id, quod est ad vtrumlibet, est in potentia: potentia autem non est principium agendi, sed solum adus. Unde ex eo quod est ad vtrumlibet, nihil sequitur, nisi per aliquid

ostenditur in partes tres. In prima, ostendit quid sit fortuna. In secunda, in quo differant casus, & fortuna ibi. In tertia, ostendit, ad quod genus causae casus, & fortuna reducuntur. ibi. Sed modorum causae. Prima pars diuiditur in duas. In prima, ostendit quid sit fortuna. In secunda, ex definitione fortunae assignat rationem eorum, quae de fortuna dicuntur. ibi. In fine, ostendit quid sit fortuna. In secunda, ex definitione fortunae assignat rationem eorum, quae de fortuna dicuntur. ibi. Sicut dictum est. Tertio, concludit de finitione fortunae. ibi. Manifestum est autem, quod quia fortuna ponitur, ut causa quaedam, ad cognitionem autem causarum sit causa, ponit primo diuisionem ex parte eius, cuius fortuna est causa. Secundo, ponit diuisionem ex parte ipsius causae. ibi. Huiusmodi igitur cum finem accidens, Circa primum, ponit tres diuisiones. Quarum prima est, quod quaedam sunt semper, ut ortus Solis: quaedam sicut frequenter, ut quod homo nascatur oculatus, neutrum autem horum dicitur esse a fortuna. Sed quaedam sunt praeter haec, id est, ut in paucioribus, sicut, quod homo nascatur cum sex digitis, vel sine oculis: & omnes dicunt huiusmodi fieri a fortuna. unde manifestum est, quod fortuna aliquid est, cum esse a fortuna, & esse in paucioribus conuertantur. & hoc inducit contra primam opinionem, quae negauit fortunam. Videtur autem diuisio Philosophi esse insufficientis, quia etiam quaedam contingencia sunt ad vtrumlibet. Auicenna ergo dixit, quod in iis, quae sunt ad vtrumlibet, contingit aliquid esse a fortuna, sicut ea, quae sunt in minori parte. Nec obstat, quod non dicitur a fortuna, quia Socrates fedat, cum hoc sit ad vtrumlibet, quia licet sit hoc ad vtrumlibet respectu potentiae motiuae, non tamen est ad vtrumlibet respectu potentiae appetitiuae, quae determinate tendit in vnum, praeterquam si aliquid accideret diceretur esse fortuitum. Sed sicut potentia motiua, quae est ad vtrumlibet non exit in actum, nisi per potentiam appetitiuam determinetur ad vnum, ita nihil, quod est ad vtrumlibet, exit in actum, nisi per aliquid determinetur ad vnum, quia id, quod est ad vtrumlibet, est in potentia: potentia autem non est principium agendi, sed solum adus. Unde ex eo quod est ad vtrumlibet, nihil sequitur, nisi per aliquid

hoc etiam ipsum, valde dignum est admiratione. nam animalia quidem & plantas, neque esse, neque fieri a fortuna dicunt, sed aut naturam, aut mentem, aut aliquid aliud tale, causam ipsorum asserunt esse. non enim ex cuiusque semine quoduis nascitur, sed ex tali quidem oliua, ex tali autem, homo: caelum vero, & diuina sensibilia, casu orta fuisse asserunt, nullamque ipsorum talem causam esse qualis animalium, atque plantarum inquit esse. atque hoc ipsum, si ita sese habeat, consideratione est dignum, beneque sese habet, si aliquid de hoc ipso dicitur.

Et alio namque modo absurdum est id quod dicitur, & insuper absurdum est haec illos dicere, in caelo quidem nihil a casu fieri: in iis autem, e quibus fortunam exterminant, multa ab ipsa provenire videntes. quod tamen contra fieri conueniens erat.

Sunt autem quidam, quibus fortuna causa quidem esse, obscura tamen humanae menti videtur, ut diuinum quoddam, atque excellens. Quare quidnam utrumque sit, fortuna inquam & casus, & si idem sint an diuersa, et quomodo in eas causas, quas definiturimus cadant, consideremus oportet.

LECTIO VIII

Primum itaque, cum videmus alia semper eodem fieri modo, alia plerumque, patet horum neutri fortunam causam dici. neque id quod a fortuna proficitur, aut ex ipso esse, quae necessario semperque, aut ex hisce, quae plerumque, saepeque fiunt. Sed cum quaedam etiam praeter haec fiunt, atque

quod dicitur ad vnum, vel sicut semper, vel sicut frequenter. & propter hoc in iis, quae sunt, praetermiserunt ea, quae sunt ad vtrumlibet. Sciendum etiam, quod quidam definiturunt esse se necessarium, quod non habet impedimentum; contingens vero sicut frequenter, quod potest impediri in paucioribus. Sed hoc irrationabile est. Necessarium .n. dicitur aliquid, quod in sui natura habet, quod non possit non esse. Contingens autem, ut frequenter, quod potest non esse. Hoc autem quod est habere impedimentum, vel non habere, est contingens. Natura autem non parat impedimentum ei, quod non potest non esse, quia esset superfluum. Secundam diuisionem ponit ibi. b. Et dicit, quod quaedam sunt propter finem, quaedam vero non. Habet autem haec diuisio dubitationem, quia omne agens agit propter finem, siue agat a natura, siue agat ab intellectu. Sed sciendum est, quod ea dicit non propter aliquid fieri, quod propter se sunt, in quantum in seipsis habet delectationem, vel honestatem, propter quam secundum se ipsa placent. Vel dicit non propter finem fieri, quae non sunt propter finem deliberatum, sicut confricatio barbae, vel aliquid huiusmodi, quod interdum fit absque deliberatione ex sola imaginatione mouente: unde habent finem imaginatum, sed non deliberatum. Tertiam diuisionem ponit ibi. c. Et dicit, quod eorum, quae sunt propter finem, quaedam sunt secundum voluntatem, & quaedam non. & ambo ista inueniuntur in iis, quae sunt propter aliquid. Non solum enim quae sunt a voluntate, sed etiam ea quae sunt a natura propter aliquid sunt. Et quia ea, quae sunt ex necessitate, vel sicut frequenter, sunt a natura, vel a proposito, manifestum est, quod tam in iis, quae sunt semper, quam in iis, quae sunt frequenter, sunt aliqua quae sunt propter finem, cum tam natura, quam proposito propter finem operentur. Et sic patet, quod istae tres diuisiones includunt se inuicem, quia ea, quae sunt a proposito: vel natura, sunt propter finem, & ea, quae sunt propter finem, sunt semper, aut frequenter. Deinde cum dicit. d. Ponit diuisionem, quae sumitur ex parte causae, & dicit, quod cum huiusmodi, quae sunt a proposito sunt propter aliquid, & in minori parte sunt, & a causae secundum accidens, tunc dicitur ea esse a fortuna. Sicut enim entium, quoddam est per se, & quoddam per accidens, ita & causarum, sicut per se domus causa est ars edificatoria, per accidens vero album, vel musicum. Sed considerandum est, quod causa per accidens dicitur dupliciter. vno

modo, ex parte causae, alio modo ex parte effectus. Ex parte quidem causae, quando illud, quod dicitur causa per accidens, coniungitur cause per se, sicut si album, vel musicum dicatur causa domus, quia accidentaliter coniungitur edificatori. Ex parte autem effectus, quando accipitur aliquod, quod accidentaliter coniungitur effectui, ut si dicamus, quod edificator est causa discordiae, quia ex domo facta, accidit discordia. & hoc modo dicitur fortuna esse causa per accidens, ex eo, quod effectui aliquid coniungitur per accidens, ut pote, si fossura sepulchri adiungatur per accidens inuictio thesauri. Sicut enim effectus per se causae naturalis est, quod conuenit secundum exigentiam suae formae, ita effectus causae agentis a proposito est illud, quod accidit ex intentione agentis. unde quicquid prouenit in effecta praeter intentionem est per accidens. & hoc dico, si id, quod est praeter intentionem, ut in paucioribus consequatur. Quod enim vel semper, vel ut frequenter coniungitur effectui, cadit sub eadem intentione. Stultum est enim dicere, quod aliquis intendat aliquid, & non velit illud, quod ut frequenter, vel semper adiungitur. Ponit autem differentiam inter causam per se, & causam per accidens: quia causa per se est finita, & determinata: causa autem per accidens est infinita, & indeterminata, eo quod infinita vni possunt accidere. Deinde cum dicit. e. Ostendit, sub quibus membris praedictarum diuisionum fortuna continetur, & quod est a fortuna, & casus, ut prius dictum est, sunt in iis, quae sunt propter aliquid. Differentia autem casus, & fortunae posteriori determinabit. Sed nunc hoc debet fieri manifestum, quia vtrumque continetur in iis, quae aguntur propter finem. sicut, si aliquis sciret se recepturum pecuniam in foro iussit ad deportandum eam. Sed si non venit propter hoc, per accidens est, quod aduentus eius fiat reportationis gratia, id est habeat hunc effectum. Et sic patet, quod fortuna est causa per accidens eorum, quae sunt propter aliquid. Item, manifestum est, quod est causa eorum, quae sunt in minori parte, quia ista reportatio pecuniae dicitur fieri a fortuna, quando reportat ad villam veniens, neque ex necessitate, neque frequenter. Item, est in iis, quae sunt a proposito, quae reportatio pecuniae, quae dicitur fieri a fortuna, est finis aliarum causarum, non secundum se ipsum, sicut in iis, quae sunt a natura, sed est finis eorum, quae sunt secundum se ipsum, & ab intellectu. Sed si aliquis hoc proposito irret, ut pecuniam reportaret,

haec omnes a fortuna proficisci dicant, perspicuum est fortunam, atque casum aliquid esse. Nam & ea, quae talia sunt a fortuna esse: & ea, quae a fortuna sunt, talia esse scimus.

Eorum autem quae fiunt, alia fiunt, alia non fiunt gratia alicuius.

Et horum alia per electionem sunt: alia non per electionem. ambo autem in hisce sunt, quae alicuius gratia fiunt. Quare patet & in hisce, quae non necessario, neque plerumque fiunt, esse aliqua, circa quae potest id esse, quod alicuius gratia fit. Sunt autem alicuius gratia, quae a mente agi possunt, & quae a natura.

Talia igitur cum per accidens fiunt, a fortuna dicimus esse. Nam ut ens aliud per se, aliud per accidens est, sic & causa esse potest, ut domus per se quidem causa est edificatiua, per accidens autem musicum, aut album. Ea igitur causa, quae est per se, definita est; ea vero, quae est per accidens, indefinita. Vni namque, infinita accidere possunt.

Ut igitur dictum est, cum in hisce, quae alicuius gratia fiunt id fit, sic dicitur a casu fieri, atque fortuna. Horum autem ipsorum, quam habent inter se differentiam, posterius assignabimus. Nunc hoc pateat, ambo inquam in his esse, quae alicuius gratia sunt, seu argenti recipiendi gratia uenisset accepturus illud si sciisset. Venit autem non huiusce causa, sed accidit uenisse, idque fecisse recipiendi gratia, neque plerumque, neque necessario proficiscentem locum. Finis uero, ipsa inquam accipio non est ex his causis, quae sunt in ipso, sed ex hisce, quae sunt eligibilia, atque a

aliud, quod determinat ad vnum, vel sicut semper, vel sicut frequenter. & propter hoc in iis, quae sunt, praetermiserunt ea, quae sunt ad vtrumlibet. Sciendum etiam, quod quidam definiturunt esse se necessarium, quod non habet impedimentum; contingens vero sicut frequenter, quod potest impediri in paucioribus. Sed hoc irrationabile est. Necessarium .n. dicitur aliquid, quod in sui natura habet, quod non possit non esse. Contingens autem, ut frequenter, quod potest non esse. Hoc autem quod est habere impedimentum, vel non habere, est contingens. Natura autem non parat impedimentum ei, quod non potest non esse, quia esset superfluum. Secundam diuisionem ponit ibi. b. Et dicit, quod quaedam sunt propter finem, quaedam vero non. Habet autem haec diuisio dubitationem, quia omne agens agit propter finem, siue agat a natura, siue agat ab intellectu. Sed sciendum est, quod ea dicit non propter aliquid fieri, quod propter se sunt, in quantum in seipsis habet delectationem, vel honestatem, propter quam secundum se ipsa placent. Vel dicit non propter finem fieri, quae non sunt propter finem deliberatum, sicut confricatio barbae, vel aliquid huiusmodi, quod interdum fit absque deliberatione ex sola imaginatione mouente: unde habent finem imaginatum, sed non deliberatum. Tertiam diuisionem ponit ibi. c. Et dicit, quod eorum, quae sunt propter finem, quaedam sunt secundum voluntatem, & quaedam non. & ambo ista inueniuntur in iis, quae sunt propter aliquid. Non solum enim quae sunt a voluntate, sed etiam ea quae sunt a natura propter aliquid sunt. Et quia ea, quae sunt ex necessitate, vel sicut frequenter, sunt a natura, vel a proposito, manifestum est, quod tam in iis, quae sunt semper, quam in iis, quae sunt frequenter, sunt aliqua quae sunt propter finem, cum tam natura, quam proposito propter finem operentur. Et sic patet, quod istae tres diuisiones includunt se inuicem, quia ea, quae sunt a proposito: vel natura, sunt propter finem, & ea, quae sunt propter finem, sunt semper, aut frequenter. Deinde cum dicit. d. Ponit diuisionem, quae sumitur ex parte causae, & dicit, quod cum huiusmodi, quae sunt a proposito sunt propter aliquid, & in minori parte sunt, & a causae secundum accidens, tunc dicitur ea esse a fortuna. Sicut enim entium, quoddam est per se, & quoddam per accidens, ita & causarum, sicut per se domus causa est ars edificatoria, per accidens vero album, vel musicum. Sed considerandum est, quod causa per accidens dicitur dupliciter. vno

Tex. 60. 45.

Tex. 60. 49.

Tex. 60. 47.

Tex. 60. 48.

Tex. 60. 61.

66.

Secunda

Sed tamen

Tex. 60. 49.

Tex. 60. 50.

Tex. 60. 50.

Tex. 60. 50.

Tex. 60. 51.

Tex. 60. 51.

portaret, vel semper, aut frequenter reportaret quando venit, non diceretur esse a fortuna...

reportatio non in seipso causatur, sed ppositoru & ab intellectu, & dicitur a fortuna venisse...

Manifestum itaque, quod fortuna causa sit in accedens in his, quae in minori sunt...

LECTIO IX.

LECTIO IX. Omnia definitione fortunae, hic ex...

missa definitione assignat rationem eorum, quae de fortuna dicuntur...

Et est ut nihil a fortuna videatur utique fieri, oia quidem n. hac recte dicuntur...

Et fortunam dicere esse aliquid extra rationem recte est. Ratio n. aut est eorum...

Tamen deficient in quibusdam utique aliquis. Nunquid igitur quous utique fiant fortunae...

ostendit, quomodo prima opinio veritatem habeat, & dicitur quodammodo est verum dicere...

ostendit, quomodo prima opinio veritatem habeat, & dicitur quodammodo est verum dicere...

de sequitur, quod fortuna simpliciter nullius sit causa. Et hoc quod dixerat...

Patet ergo fortunam causam esse per accidens in hisce, quae per electionem alicuius gratia sunt...

Definitas igitur causas eas esse necesse est, a quibus id fiet quod proficiscitur a fortuna...

LECTIO IX.

Definitas igitur causas eas esse necesse est, a quibus id fiet quod proficiscitur a fortuna...

Atque aliquo modo nihil a fortuna videbitur proficisci. Haec enim omnia recte dicuntur...

Recte etiam fortuna praeter rationem quid esse dicitur. Ratio namque, aut eorum est...

In quibusdam tamen quibusdam dubitauerit, si quous eius, quod a fortuna cause fuerint necne...

causa per accidens, debeant dici causa eius, quod sit a fortuna, sicut patet...

ostendit, quomodo prima opinio veritatem habeat, & dicitur quodammodo est verum dicere...

non intendat illud, sed aliquid aliud effectui coniunctum. Et in hoc ventus...

Fortuna autem bona quidem dicitur, cum bonum aliquid evenit. Praua autem cum prauum aliquid...

Eufortunium autem, & infortunium est, cum magnitudinem habent haec. Quo circa, & cum parum abest...

LECTIO X.

Amplius autem incertum eufortunium rationabiliter est. fortuna enim incerta est...

Sunt quidem igitur ambo casus, quemadmodum dictum est, secundum accidens...

LECTIO X.

Interfuerunt autem, quoniam casus in plus est, quod enim est a fortuna, est & a casu...

Fortuna quidem n. & quod a fortuna est quibuscunque, & eucontingere utique inerit...

Et propter hoc, neque inanimatum, neque inanimatum, neque puer quicquam...

LECTIO X.

ostendit, quomodo prima opinio veritatem habeat, & dicitur quodammodo est verum dicere...

ostendit differentiam inter casum, & fortunam. In secunda, recapitulat quae dicta sunt...

Fortuna autem dicitur bona, cum bonum aliquid evenit. Mala, cum aduersum quid evenit...

Prosperitas uero fortunae, ac infortunium: cum illa sunt magna. Quapropter cum parum defuit...

LECTIO X.

Insuper fortunae prosperitas, incerta non sine ratione dicitur esse. Nam ipsa fortuna incerta est...

Sunt igitur ambo casus inquam, atque fortuna, per accidens uti diximus, quae non simpliciter...

LECTIO X.

Interest autem inter fortunam, & casum, nam casus ad plura se extendit. etenim quae a fortuna proficiscitur...

Fortuna namque atque id, cuius est effectrix fortuna, in us est, quae fortunata possunt euadere...

Et propterea, neque inanimatum, neque inanimatum, neque puer quicquam...

LECTIO X.

ostendit, quomodo prima opinio veritatem habeat, & dicitur quodammodo est verum dicere...

Tex. co. 52.

Tex. co. 53.

Tex. co. 54.

Tex. co. 55.

Tex. co. 55.

Tex. co. 54.

Tex. co. 56.

Tex. co. 57.

Tex. co. 58.

Tex. co. 59.

Tex. co. 64.

Tex. co. 61.

Tex. co. 60.

Tex. co. 59.

Lec. io. c. 9.

Fortunium in his potest accidere, nisi similitudinarie, sicut quidam dixerunt, quod lapides, ex quibus fiunt altaria sunt fortunati, quia eis honor, & reuerentia exhibetur, cum lapides ei coniuncti conculcentur. Quod dicitur per similitudinem ad homines, in quibus honorati videntur bene fortunati, hi autem, qui conculcantur, dicuntur male fortunati. Sed quamuis pmissis non contingat agere a fortuna, nihil tamen prohibet ea pati a fortuna, cum aliquod agens voluntarium circa ea operatur. Sicut dicitur esse eufortunium, cum aliquis homo inuenit thesaurum, vel infortunium: cum percutitur a lapide cadente. Deinde cum dicitur, dicitur ostendit quod casus etiam est in alijs.

neque bestia quicquam facit a fortuna, quam non habent propositum. Neque eufortunium, neque infortunium inest his, nisi similitudinem, sicut dixit Protarchus, eufortunium esse lapides, ex quibus sunt arge, cum honore tur, copulati autem his conculcentur. Pati autem a fortuna inest quodammodo & his, cum agens aliquid circa haec agat a fortuna aliter autem non.

Sed casus est in alijs animalibus, & inanimatis, ut equus casu. inquit venit, quam saluatus est quidem veniens, non salutis autem causa venit. Et tripes casu cecidit. stat quidem enim causa sedendi, sed non causa sedendi cecidit.

Quare manifestum est, quod in his, quae simpliciter propter aliquid fiunt, cum non accidentis causa fiunt, cuius extra est causa, tunc a casu dicimus. A fortuna autem eorum, quaecumque a casu fiunt propositorum in habentibus propositum.

Signum autem est quid vanum est, quam dicitur cum non fiat quod propter aliud est illius causa, ut ambulare, si depositiois causa est, si vero non fiat ambulanti, frustra dicimus ambulasse, & ambulatio vana. tanquam hoc sit frustra, quod aptum natum est alterius causa, cum non perficiat illud, cuius causa erat, aptumque erat. Quoniam si aliquis se balneatum dicat frustra, quia non defecit Sol, derisio utique erit, non enim erat hoc propter illud. Si igitur quod automatatum sim nomen est, cum ipsum frustra fiat. Cecidit enim non percutiendi causa lapis. Ab eo igitur quod automatatum cecidit lapis, quia cecidit utique a quodam, & percutiendi causa.

Maxime autem separatur id quod a fortuna sit in his, quae a natura sunt. Cum enim fit aliquid extra naturam tunc non a fortuna, sed magis ab eo, quod per se frustra est, factum esse dicimus. Est autem, & hoc alterum: huius quidem enim extra est causa, illi vero intra. Quid igitur sit per se frustra, & quid

vanum, cum id, quod est propter aliquid, non fiat eius causa, cum non accidat ex eo, propter quod sit, sicut si aliquis ambulat ad deponendum superflua natura, si hoc non accidat deambulanti, dicitur frustra deambulasse: & ambulatio eius esset vana, ac si hoc sit frustra, vel vanum, quod aptum natum est fieri causa alicuius, cum non faciat illud, cuius causa natum est fieri, & quare dicitur eius causa natum est fieri, exponit subdistinguit, quia si aliquis dicat se frustra balneatum, quia eo balneato non deficit Sol, derisorie diceret, quia hoc, quod est ipsum esse balneatum, non erat natum fieri propter hoc, quod deficeret Sol. Vnde casus, qui in graeco dicitur automatatum, id est per se frustra, accidit in his, quae sunt propter aliquid, si autem id quod est frustra, vel vanum, quia per se frustra, ipsum frustra, sicut in suo nomine significat, sicut per se homo, ipsum hominem: & per se bonum, ipsum bonum. Et explicat in his, quae casu fiunt, iucum cum dicitur, quod lapis cadendo, percutiens alium quem, cecidit non percutiendi causa: ergo cecidit ab eo, quod est per se vanum, vel per se frustra, quia non natus est per hoc cadere. cadit enim aliquis lapis ab aliquo emissus percutiendi causa, quis autem casus, & vanum conuenit in hoc, quod utrunque est in his, quae sunt propter aliquid, dicitur: ut tamen, quia vana dicitur ex hoc, quod non consequitur aliquid, quod intendebat, vnde quod est vanum, & casus in multis: puta cum non accidit illud, quod intendebat, sed accidit aliquid aliud, quod autem est casus, sed non vanum, cum accidit, & illud, quod intendebatur & aliud: quod autem est vanum, & non casus, quoniam non accidit illud, quod intendebatur, neque aliquid aliud. Deinde cum dicitur, ostendit in quibus maxime casus differat a fortuna, & sic dicitur, quod maxime differt in illis, quae sunt a natura, quia ibi habet locum casus, sed non fortuna. Cum enim aliquid sit extra naturam in operationibus naturae, puta cum nascitur sextus digitus, tunc non dicitur quod fiat a fortuna, sed magis ab eo, quod est

efficit a fortuna, quoniam electionem non habent, neque prosperitas hisce fortuna, aut infortunium competit, nisi ad similitudinem quandam. quemadmodum Protarchus fortunatos eos lapides dixit, & quibus extruuntur ara, quae honorantur, & hi, qui sunt eiusdem formae calcantur. Pati autem a fortuna, & hisce quodammodo inuenit, cum is, qui agit aliquid circa ipsa fortunato agat, alio uero modo non est.

At casus ceteris animalibus, et inanimatis competit. dicimus enim equum casu euenisse, propterea quod euasit quidem profectus, non autem euadendi gratia uenit. Et tripodae etiam cecidisse casu: stetit enim hoc modo ut sit sedes, sed non huiusce gratia cecidit.

Quare patet cum eorum aliquid, quae simpliciter alicuius gratia fiunt, non eius quod euenit gratia factum est, cuius extra est causa, nos tunc casu quippiam fieri dicere. Horum autem ea fortuna fieri, quae eligibilium casu fiunt in hisce, quae habent electionem.

Signum autem est ipsum frustra. Tunc enim dicitur, cum id, quod est alicuius gratia, non est factum illius gratia, seu si deambulatione egestionis est gratia, si non euenit ei qui deambulauit, frustra dicimus illum deambulasse, frustra dicimus deambulationem fuisse. Est enim id frustra, quod aptum est esse ob aliud, cum non efficit illud gratia cuius erat, ac aptum erat. Nam si quispiam lauasse dixerit frustra, quia Sol non deficit, ridiculus utique erit: non enim hac illius gratia erat. Ita casus nomine suo tunc dicitur, cum quippiam sit frustra. Est enim, & tale nomen ipsius, quod ab hisce terminis constat, ipsum inquam & frustra. Cecidit enim non percutiendi gratia lapis, casu igitur, ac frustra cecidit ipse lapis, quia cadere & ab aliquo prouocante percutiendi causa potest.

Maxime autem separatur id quod a fortuna sit in hisce, quae natura sunt. Cum enim quippiam est effectum praeter naturam, tum non a fortuna illud, sed a casu potius effectum fuisse dicimus. Est autem & hoc aliud, illius enim externa, huius interna causa est. Quid igitur est casus, & quid fortunatum, per se

Tex. co. 60.

Tex. co. 61.

Tex. co. 62.

Tex. co. 61.

Tex. co. 62.

Tex. co. 63.

Tex. co. 64.

Tex. co. 66.

Tex. co. 53.

Tex. co. 65.

Tex. co. 66.

Le. 7. c. 64.

Tex. co. 67.

Similiter 7 Metaph. c. 23. Tex. co. 68.

Tex. co. 69.

per se frustra, id est a casu. Et sic possumus accipere aliam differentiam inter casum, & fortunam, quod eorum, quae sunt a casu, causa est intrinseca, sicut eorum, quae sunt a fortuna, causa est extrinseca, sicut & eorum, quae sunt a proposito. Et vltimo concludit, quod dictum est, quid sit per se frustra, id est casus, & quid fortuna, & quomodo differant ab invicem. Deinde cum dicitur, ostendit ad quod genus causa, casus & fortuna reducuntur. Et primo ostendit propositum. Secundo, ex hoc improbat quandam opinionem superius positam. ibi. Quoniam autem casus, dicit ergo primo, quod tam casus quam fortuna reducuntur ad genus cause mouentis, quia casus & fortuna, vel est causa eorum, quae sunt a natura, vel eorum, quae sunt ab intelligentia, ut ex dictis patet. vnde cum natura, & intelligentia sint causa, ut vnde est principium motus, & fortuna, & casus ad idem genus reducuntur. Sed tamen, quia casus & fortuna sunt causa per accidens, eorum multitudo est indeterminata, ut supra dictum est. Secundo ibi.

Excludit opinionem ponentium fortunam, & casum esse causam caeli, & omnium mundanorum. & dicit, quod quia casus, & fortuna sunt causa per accidens eorum, quorum intellectus, & natura sunt causa per se: causa autem per accidens non est prior ea, quae est per se, sicut nihil per accidens est prius eo, quod est per se, sequitur, quod casus & fortuna sunt posteriores, quam intellectus, & natura. Vnde si ponatur, quod casus sit causa caeli, sicut quidam posuerunt, ut supra dictum est, sequitur, quod intellectus, & natura per prius sint causa aliorum, & postea totius vniuersi. Causa etiam totius vniuersi prior esse videtur, quam causa alicuius partis vniuersi, cum quilibet pars vniuersi ordinetur ad perfectionem vniuersi. Hoc autem videtur inconueniens, quod aliqua alia causa sit prior quae, quae est causa caeli: unde inconueniens est, quod casus sit causa caeli. Considerandum est autem, quod si ea, quae fortuito, vel casualiter accidunt, id est praeter intentionem causarum inferiorum reducuntur in aliquam causam superiorem ordinantem ipsa in comparatione ad illam causam non possunt dici fortuita, vel casualia, vnde illa causa superior non potest dici fortuna. Deinde cum dicitur, ostendit, quod casus non sunt plures, quae sunt dictae quod quidem manifestatur sic. Hoc quod dico propter quid, quare de causa: sed ad propter quid, non respondetur, nisi aliqua dictarum causarum: non igitur sunt plures causae, quae dictae sunt. Et hoc est quod dicitur, hoc quod dico propter quid, est enim numerum, quot sunt cau-

fortuna, dictum est, & quo a se invicem differant.

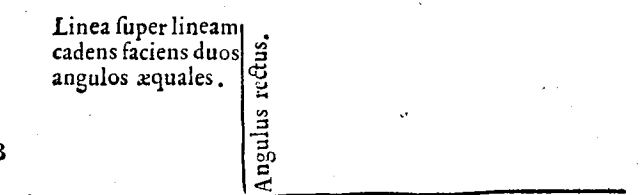
Sed modorum causarum in quibus est vnde principium motus, utrunque ipforum est. Aut enim eorum, quae sunt a natura causa aliqua est, aut eorum, quae sunt sub intellectu causa semper est. Sed eorum multitudo, indeterminata est.

Quoniam autem casus, & fortuna sunt causa eorum, quorum utique aut intellectus sit causa, aut natura, cum secundum accidens causa aliqua fiat horum ipforum: nihil autem secundum accidens prius est his, quae sunt per se: manifestum est quod neque per accidens causa prius est ea, quae est per se. Posterior itaque est casus, & fortuna, & intellectu, & natura. Quare, si qua maxime caeli causa est casus, necesse prius causam intellectum, & naturam esse, & aliorum multorum, & huius autem omnium.

Quae autem sunt causae, & quod tot sint numero, quot dicimus, manifestum est: tot enim sunt propter quid comprehendit. Aut enim in quod quid est reducitur propter quid vltimum immobilibus, ut in Mathematicis. In definitione enim recti, aut comensurati, aut alicuius cuiusdam reducitur vltimum. Aut in mouens primum, ut propter quid certauerit? quoniam furati sunt. Aut cuius gratia? ut dominentur. Aut in his, quae fiunt, materia. Quod quidem igitur causae, & haec tot sint, manifestum est.

Hoc quod dico propter quid, quare de causa: sed ad propter quid, non respondetur, nisi aliqua dictarum causarum: non igitur sunt plures causae, quae dictae sunt. Et hoc est quod dicitur, hoc quod dico propter quid, est enim numerum, quot sunt cau-

se praedictae. Quandoque enim propter quid reducitur vltimo in quod quid est, id est in definitionem, ut patet in omnibus immobilibus, sicut sunt Mathematica, in quibus propter quid reducitur ad definitionem recti, vel comensurati, vel alicuius alterius, quod demonstratur in Mathematica. cum enim definitio recti anguli sit, quod constituitur ex linea super aliam cadentem, quae ex utraque parte faciat duos angulos aequales, si quaeratur propter quid iste angulus sit rectus? responderetur, quia constituitur ex linea faciente duos angulos aequales ex utraque parte, & ita est in alijs.

Quandoque vero reducitur propter quid, in primum mouens, ut propter quod aliqui pugnauerunt, quia furati sunt: hoc enim est, quod incitavit ad pugnam. Quandoque autem reducitur in causam finalem, ut si quaeramus cuius causa aliqui pugnant? responderetur, ut dominentur. Quandoque autem reducitur in causam materialem, ut si quaeratur, quare istud corpus est corruptibile? responderetur, quia compositum est ex contrariis. Sic ergo patet has esse causas, & tot. Necesse est autem quatuor esse causas, quia cum causa sit, ad quam sequitur esse alterius, esse eius quod habet causam, potest esse dupliciter. vno modo absolute, & sic causa essendi est forma, per quam aliquid est in actu: alio modo secundum quod de potentia ente, fit actu ens: & quia omne quod est in potentia, reducitur ad actu per id, quod est actu ens, ex hoc necesse est esse duas alias causas. scilicet materiam, & agentem, quae reducitur materiam de potentia in actu. Actio autem agentis ad aliquod determinatum tendit, sicut ab aliquo determinato principio procedit. nam omne agens agit quod est sibi conueniens. Id autem ad quod intendit actio agentis, dicitur causa finalis. sic igitur necesse est esse causas quatuor. Sed quia forma est causa essendi absolute, alij vero tres sunt causae essendi secundum quod aliquid accipit esse, inde est, quod in immobilibus non considerantur aliae tres causae, sed solum causa formalis.

Utrunque autem ipforum ad modum eius reducitur causa, unde est principium motus. Etenim eorum aliquid, quae aut natura, aut mente aguntur semper est causa: sed horum multitudo indefinita est.

Quoniam autem casus atque fortuna causa sunt eorum, quorum aut mens, aut natura fieri causa possunt: cum per accidens quippiam horum ipforum fuerit causa, atque nihil eorum, quae sunt per accidens prius est hisce, quae sunt per se: quare neque per accidens causa, per se causam antecedit: casus nimirum, atque fortuna posterior, & mente est, & natura. Quare, si quam maxime caeli casus est causa, necesse est priorem mentem, atque naturam, & aliorum multorum, et huius vniuersi causam esse.

Esse autem causas, & tot esse numero quot diximus, patet. Tot enim quae sunt propter quid, sane completuntur. Nam ipsum propter quid, aut ad ipsum quid est reducitur vltimum in immobilibus, seu in Mathematicis. Ad recti enim ut comensurabilis, aut ad ceterorum similitudinem, alicuius vltimo definitionem reducitur. Aut id, quod primum mouit, ueluti propter quid bellum gesserunt, quia templum spoliarunt. Aut gratia cuius, ut imperium consequantur. Aut ad materiam in hisce, quae fiunt. Perspicuum igitur est has, & tot causas esse.

di absolute, alij vero tres sunt causae essendi secundum quod aliquid accipit esse, inde est, quod in immobilibus non considerantur aliae tres causae, sed solum causa formalis.

LECTIO XI.

Quam Philosophus determinavit de causis, hic ostendit, quod naturalis ex omnibus causis demonstrat. Et circa hoc, duo facit. Primo, dicit de quo est intentio.

Secundo, exequitur propositum ibi. { Veniunt autem tres. }

Dicit ergo primo, quod quatuor sunt causas, sicut supra dictum est, ad naturalem perinet & ceteris cognoscere, & per omnes naturaliter demonstrare, reducendo quaestio nem propter quid, in quamlibet dicitur quatuor causarum, scilicet formam, mouentem, finem, & materiam. Deinde cum dicit, Exequitur propositum. Et circa hoc duo facit. Primo, pre mittit quendam, que sunt necessaria ad propositum ostendendum.

Secundo, probat propositum. ibi. { Quare propter quid. } Circa primum, duo premit tit ad subsequentem probationem necessaria, quorum primum est de habitu dine causarum adiuuicem. Secundum est de consideratione naturalis philosophiae. ibi. { Et tenetur. } Dicit ergo primo, quod multoties contingit, quod tres cause concurrunt in vna, ita quod causa formalis, & finalis sint vna secundum numerum. Et hoc intelligendum est de causa generationis finalis, non autem de causa finali rei generate.

Finis enim generationis hominis est forma humana: non tamen finis hominis est forma eius, sed per formam suam conuenit sibi operari ad finem. Sed causa mouens est eadem secundum speciem utriusque eorum: & hoc precipue in agentibus vniuocis, in quibus agens facit sibi simile secundum speciem. sicut homo generat hominem. In his enim forma generantis, que est principium generationis, est idem specie cum forma generati, que est generatio finis. In agentibus autem non vniuocis, alia est ratio. In his enim, ea que sunt, non possunt pertinere ad hoc, quod consequantur formam generantis secundum eandem rationem speciei, sed participant aliquam similitudinem eius, secundum quod possunt, ut patet in iis, que generantur a sole. Non igitur agens semper est idem specie cum forma, & propter hoc apponit multoties. Materia vero non est nec idem specie, nec idem numero, cum aliis causis, quia materia in quantum huus, est ens in potentia, agens vero est ens in actu in quantum huus. forma vero vel finis est actus, vel perfectio. Secundo ibi.

Proponit secundum, quod est, de quibus, scilicet considerat naturalis: & dicit, quod quacunque mouentia mouent, ita quod mouentur, pertinent ad considerationem naturalem, que uero mouentur, sed non mouentur, non sunt de consideratione naturalis philosophiae, cuius est considerare de naturalibus, que habent in se principium motus. Huiusmodi autem mouentia non mouentur, non habent in se principium motus, cum non mouentur, sed sunt immobilia, & sic non sunt naturalia, & per consequens non sunt de consideratione naturalis philosophiae. Unde patet, quod tria sunt negotia, id est triplex est studium, & intentio philosophiae secundum tria genera rerum, que inueniuntur. Rerum enim quaedam sunt immobilia, & circa hoc est vnum studium philosophiae. Aliud vero studium eius est circa ea, que sunt mobilia, sicut sunt corpora caelestia. Tertium vero studium eius est circa mobilia, & corruptibilia, sicut sunt corpora inferiora. Et primum quidem negotium pertinet ad metaphysicum. Alia vero duo ad scientiam naturalem: cuius est determinare de omnibus mobilibus, tam corruptibilibus, quam incorruptibilibus. Unde de male intellexerunt quidam uolentes hanc tria reducere ad tres partes philosophiae, scilicet ad mathematicam, metaphysicam, & physicam. Nam astronomia, que videtur circa mobilia incorruptibilia considerationem habere, magis est naturalis, quam mathematica, ut supra dictum est. In quantum enim applicat principia mathematica ad materiam naturalem, circa mobilia considerationem habet. Est igitur haec diuisio secundum diuersitatem rerum extra animam existentium, non secundum diuisionem scientiarum acceptam. Deinde cum dicit, Ostendit propositum. Et circa hoc duo facit. Primo, ostendit quod ad naturalem pertinet considerare omnes causas, & per eas demonstrare, que duo supra proposuerat. Secundo, probat quendam, que in hac probatione supponit. ibi. { Dicendum quid igitur. } Circa primum, duo facit. Primo ostendit quod naturalis omnes causas considerat. Secundo, quod per omnes demonstrat ibi. { Et penitus propter quid. } Circa primum, duo facit. Primo ostendit, quod naturalis considerat materiam, & formam, & mouentem. Secundo, quod considerat finem. ibi. { Et quod quid est. } Et circa primum, duo facit. Primo proponit, quod intendit. Secundo, probat ibi. { De generatione. } Concludit ergo primo ex praedictis, quod assignatur propter quid a naturali, & reducendo in materiam, & reducendo quod quid est, id est in formam, & reducendo in primum mouens. Secundo ibi.

Probat propositum in hunc modum. Dicitur est, quod naturalis considerat ea, que mouentur & generabilia, & corruptibilia. quicquid ergo oportet considerare circa generationem, oportet considerari a naturali: sed circa generationem, oportet considerari formam, materiam, & mouentem. Qui enim uoluit considerare circa generationem causas, hoc modo considerat, primo quid est id, quod fit post aliquid: sicut ignis fit post aerem, cum ex aere generatur ignis. & in hoc consideratur forma, per quam generatum est id quod est. Et iterum consideratur quid est quod primum fecit, id est quod primum mouit ad generationem.

LECTIO XI.

Veniunt autem cause quatuor sunt, de omnibus erit Physice cognoscere: & in omnes reducere ipsum propter quid, demonstrabit physice materiam, formam, mouentem, & quod est eius causa.

Veniunt autem tres in vnam multoties. Quod quidem enim quid est, & quod cuius causa vna est: quod uero unde motus principium specie eadem est his: homo enim hominem generat.

Et tenetur Physicus considerare omnino quacunque mota mouent, quacunque autem non, amplius Physice sunt. Non enim in seipsis habentia motum, neque principium motus mouent, sed immobilia sunt. Unde tria negotia sunt: haec quidem circa immobile, alia uero circa mobile quidem, incorruptibile autem: quaedam autem circa mobilia corruptibilia.

Quare propter quid, & ad materiam reducitur redditur, & in ipsum quod quid est, & in primum mouens.

De generatione enim maxime hoc modo causas considerant: quid post aliquid fiat, & quid primum fecit, aut quid finiuit, & sic semper quid consequenter. Duplicia autem sunt

LECTIO XI.

Veniunt autem quatuor cause sint, de omnibus scire rimur ad naturalem philosophiam pertinet, atque ad omnes ipsum propter quid redgens ipse materiam, formam, id quod mouit, & id gratia cuius naturaliter reddet, ac assignabit.

Tres autem in unam plerumque accedunt. Ipsum enim quid est, & id gratia cuius, unum sunt. Ea uero, unde primum est motus, specie cum hisce concurrunt: homo namque hominem generat.

Et omnino quacunque motum subeunt mouent. Quae uero tales non sunt, haec naturalis considerationis non sunt, non enim in seipsis habentes motum, aut principium motus mouent. sed immobilia mouent. Quapropter tres sunt tractationes. Vna circa immobile. Alia circa id, quod mouetur quidem, est autem expers corruptionis. Tertia circa ea, quae corruptibilia sunt.

Quare ipsum propter quid a naturali philosopho, & ad materiam, & formam, & ad id, quod primo mouit, reducitur, assignatur, ac redditur.

De generatione enim maxime causas hoc modo considerant quid, post quid fit: & quid primum fecit, aut quid passum est, & sic semper quod est deinceps. Principia autem ea, quae naturaliter mouent, duplicia sunt:

strare, quae duo supra proposuerat. Secundo, probat quendam, quae in hac probatione supponit. ibi. { Dicendum quid igitur. } Circa primum, duo facit. Primo ostendit quod naturalis omnes causas considerat. Secundo, quod per omnes demonstrat ibi. { Et penitus propter quid. } Circa primum, duo facit. Primo ostendit, quod naturalis considerat materiam, & formam, & mouentem. Secundo, quod considerat finem. ibi. { Et quod quid est. } Et circa primum, duo facit. Primo proponit, quod intendit. Secundo, probat ibi. { De generatione. } Concludit ergo primo ex praedictis, quod assignatur propter quid a naturali, & reducendo in materiam, & reducendo quod quid est, id est in formam, & reducendo in primum mouens. Secundo ibi.

Probat propositum in hunc modum. Dicitur est, quod naturalis considerat ea, que mouentur & generabilia, & corruptibilia. quicquid ergo oportet considerare circa generationem, oportet considerari a naturali: sed circa generationem, oportet considerari formam, materiam, & mouentem. Qui enim uoluit considerare circa generationem causas, hoc modo considerat, primo quid est id, quod fit post aliquid: sicut ignis fit post aerem, cum ex aere generatur ignis. & in hoc consideratur forma, per quam generatum est id quod est. Et iterum consideratur quid est quod primum fecit, id est quod primum mouit ad generationem.

LECTIO XI.

Veniunt autem quatuor cause sint, de omnibus scire rimur ad naturalem philosophiam pertinet, atque ad omnes ipsum propter quid redgens ipse materiam, formam, id quod mouit, & id gratia cuius naturaliter reddet, ac assignabit.

Tres autem in unam plerumque accedunt. Ipsum enim quid est, & id gratia cuius, unum sunt. Ea uero, unde primum est motus, specie cum hisce concurrunt: homo namque hominem generat.

Et omnino quacunque motum subeunt mouent. Quae uero tales non sunt, haec naturalis considerationis non sunt, non enim in seipsis habentes motum, aut principium motus mouent. sed immobilia mouent. Quapropter tres sunt tractationes. Vna circa immobile. Alia circa id, quod mouetur quidem, est autem expers corruptionis. Tertia circa ea, quae corruptibilia sunt.

Quare ipsum propter quid a naturali philosopho, & ad materiam, & formam, & ad id, quod primo mouit, reducitur, assignatur, ac redditur.

De generatione enim maxime causas hoc modo considerant quid, post quid fit: & quid primum fecit, aut quid passum est, & sic semper quod est deinceps. Principia autem ea, quae naturaliter mouent, duplicia sunt:

strare, quae duo supra proposuerat. Secundo, probat quendam, quae in hac probatione supponit. ibi. { Dicendum quid igitur. } Circa primum, duo facit. Primo ostendit quod naturalis omnes causas considerat. Secundo, quod per omnes demonstrat ibi. { Et penitus propter quid. } Circa primum, duo facit. Primo ostendit, quod naturalis considerat materiam, & formam, & mouentem. Secundo, quod considerat finem. ibi. { Et quod quid est. } Et circa primum, duo facit. Primo proponit, quod intendit. Secundo, probat ibi. { De generatione. } Concludit ergo primo ex praedictis, quod assignatur propter quid a naturali, & reducendo in materiam, & reducendo quod quid est, id est in formam, & reducendo in primum mouens. Secundo ibi.

Probat propositum in hunc modum. Dicitur est, quod naturalis considerat ea, que mouentur & generabilia, & corruptibilia. quicquid ergo oportet considerare circa generationem, oportet considerari a naturali: sed circa generationem, oportet considerari formam, materiam, & mouentem. Qui enim uoluit considerare circa generationem causas, hoc modo considerat, primo quid est id, quod fit post aliquid: sicut ignis fit post aerem, cum ex aere generatur ignis. & in hoc consideratur forma, per quam generatum est id quod est. Et iterum consideratur quid est quod primum fecit, id est quod primum mouit ad generationem.

Tex. 674. Le. 12. 13. per totum.

Le. 12.

Tex. 675.

Per. seq.

Tex. 676.

Sec. 1. per. 74. tex.

Tex. 677.

Sec. 2. per. 74. tex.

Tex. 678.

mem, & hoc est mouens. Et iterum, quid est quod sustinuit, & hoc est subiectum & materia. Et non solum primum mouens, & primum subiectum considerantur circa generationem, sed etiam & ea, quae consequenter sunt. Et sic patet quod ad naturalem pertinet considerare formam, mouentem, & materiam. Non tamen quilibet mouentia: sunt enim principia mouentia dupliciter. scilicet mora, & non mora: quorum id, quod non mouetur, non est naturale, quia non habet in se principium motus. Et tale est principium mouens, quod est penitus immobile, & primum omnium, ut ostenditur in 8. Deinde cum dicit, Ostendit quod naturalis considerat etiam finem, & dicit quod etiam forma, & quod quid est, pertinet ad considerationem naturalem, secundum quod etiam finis est, & cuius causa sit generatio. Dicitur est autem supra, quod forma, & finis coincidunt in idem. Et quia natura operatur propter aliquid, ut infra probabitur, necesse est quod ad naturalem pertineat considerare formam, non solum in quantum est forma, sed in quantum est finis. Si autem natura non ageret propter aliquid, consideraret quidem naturalis de forma in quantum est forma, sed non in quantum est finis. Deinde cum dicit, Ostendit quomodo naturalis demonstrat per omnes causas. Et primo quomodo demonstrat per materiam & mouentem, quae sunt cause priores in generatione. Secundo ostendit, quomodo demonstrat per formam. ibi. { Et si hoc fieri debet. } Tertio, quomodo demonstrat per finem. ibi. { Et quia dignius. } Dicit ergo primo, quod in naturalibus reddendum est propter quid & penitus, id est secundum quodlibet genus cause, ut quia hoc per se, siue illud sit materia, siue mouens, necesse est hoc esse consequenter: ut si aliquid generatum est ex contrariis, necesse est illud corrumpi, & si sol appropinquat ad polum septentrionalem, necesse est dies fieri longiores, & frigus diminui, & calorem augeri apud eos, qui habitant in parte septentrionali. Sed tamen considerandum est, quod non solum semper ex precedente materia, vel mouente necesse est aliquid subsequi, sed quandoque subsequitur aliquid simpliciter, id est ut semper, ut in his, quae dicta sunt: quandoque autem ut frequenter, ut ex semine humano & mouente in generatione; ut frequenter sequitur generatum habere duos oculos: quod tamen aliquando deficit. Et similiter ex hoc, quod materia sic est disposita in corpore humano, accidit generari febrem propter putrefactionem, ut frequenter, quandoque tamen impeditur. Secundo ibi.

Et quod quid est, & forma: finis enim, & cuius causa. Quare quoniam natura propter aliquid est, & hanc cognoscere oportet.

Et penitus reddendum propter quid, ut quia ex hoc, necesse est hoc esse. Hoc autem ex hoc, aut simpliciter est, aut sicut frequenter.

Et si hoc debet fieri, sicut ex propositionibus conclusio. Et quoniam hoc erat, quod quidem erat esse.

LECTIO XII.

Scendum quidem igitur, primo quidem naturam ex ipse esse causis, quae alicuius gratia faciunt. Deinde de necessario, quomodo sese habet in naturalibus rebus. In hanc enim causam omnes omnia redigunt: nam (ut inquit) cum calidum & frigidum, & unumquodque talium suapte natura

Scendum quidem igitur, primo quidem naturam ex ipse esse causis, quae alicuius gratia faciunt. Deinde de necessario, quomodo sese habet in naturalibus rebus. In hanc enim causam omnes omnia redigunt: nam (ut inquit) cum calidum & frigidum, & unumquodque talium suapte natura

tem quando sequitur aliquid, ut frequenter: sed tunc debet sumi demonstratio ab eo, quod est posterius in generatione ad hoc quod aliquid ex necessitate sequatur ex altero, sicut ex propositionibus demonstrationis sequitur conclusio: ut procedamus demonstrando sic. Si hoc debet fieri, ista & ista requiruntur: sicut si debet generari homo, necesse est, quod sit semen humanum agens in generatione. Si autem procedamus contrarium: est semen humanum agens in generatione, non sequitur, ergo generabitur homo, sicut ex propositionibus sequitur conclusio. Sed hoc quod debet fieri, id est ad quod determinatur generatio, erat secundum supra dicta, quod quidem erat esse, id est forma. Unde manifestum est, quod quando secundum hunc modum demonstramus, si hoc debet fieri, per causam formalem demonstramus, Tertio ibi.

Et ipsum quid est, & forma: est enim finis, & id, gratia cuius cetera sunt. Quare cum alicuius gratia natura faciat, & hanc scire oportet.

Et ipsum propter quid, omnino reddendum est: uelut ex hoc, necesse est hoc fieri. Ex hoc autem hoc, aut simpliciter, aut plerumque.

Et si hoc est emerfurum, ut ex propositionibus ipsa conclusio. Et quia hoc erat quiditas ipsa.

Et quia melius est hoc modo, non simpliciter, sed ad substantiam unius cuiusque.

LECTIO XII.

Scendum est igitur, primo quidem naturam ex ipse esse causis, quae alicuius gratia faciunt. Deinde de necessario, quomodo sese habet in naturalibus rebus. In hanc enim causam omnes omnia redigunt: nam (ut inquit) cum calidum & frigidum, & unumquodque talium suapte natura

LECTIO XII.

Scendum est igitur, primo quidem naturam ex ipse esse causis, quae alicuius gratia faciunt. Deinde de necessario, quomodo sese habet in naturalibus rebus. In hanc enim causam omnes omnia redigunt: nam (ut inquit) cum calidum & frigidum, & unumquodque talium suapte natura

Tex. 676.

Tex. 677.

Tex. 678.

nece est ea sic euenire propter materiam, vtpote quia calidum natum est esse tale, & facere talem effectum, & similiter frigidum & omnia similia, necesse est fieri, vel esse ea, quæ ex eis causantur. Et si aliqui Antiquorum naturalium aliquam aliam causam tetigerint, quam necessitatem materię, non tamen habent vnde gaudeant gloriantes, quia causis positis ab eis, scilicet intellectu quem posuit Anaxagoras, & amicitia & lite, quas posuit Empedocles, non sunt vsi, nisi in generalibus quibusdam, sicut in constitutione Múdi. In particularibus autem effectibus, huiusmodi causas pretermiserunt. Secundo ibi.

Tex. c6. 76. b Habet autem dubitatione, quid prohibeat naturam non propter aliquid facere, neque quod melius, sed sicut pluit Iuppiter, non vt frumentum augmentet, sed ex necessitate. Sum enim ductam aquam, congelari oportet, & congelatam aquam deorsum venire: augeri autem cum hoc fiat accidit frumentum. Similiter si perditur frumentum in area, non huius causa pluit vt perdatur, sed hoc accidit. Quare quid prohibet sic & partes se habere in natura, vt dentes ex necessitate oriri, anteriores quidem acutos aptos ad diuidendum, maxillares autem latos & vtilis ad conterendum cibum, cum non propter hoc facti sint, sed hoc accidit. Similiter autem est & de aliis partibus, in quibus videtur esse, quod propter hoc. Vbiunque enim omnia accidunt, sicut si propter hoc fiant, hæc quidem saluata sunt ab eo, quod propter se vanum constantia apte: quæcunq; vero non sic, perditæ sunt, & perduntur: quemadmodum Empedocles dixit, bouigenas viriproras. Ratio quidem igitur qua vtique deficiet aliquis hæc est, & si aliqua alia huiusmodi est.

aptus ad hunc vsu, & simile est de cæteris. Et quia contra hoc præcipue opponere nitentur, ideo dicit, quod potest opponi ab aduersariis, quod nihil prohibet naturam non facere propter aliquid, neque facere semper quod melius est. Inuenimus enim quandoque, quod ex aliqua operatione nature prouenit aliqua vtilitas, quæ tamen non est finis illius naturalis operationis, sed contingit sic euenire, sicut si dicamus quod Iuppiter pluit, id est Deus, vel natura vniuersalis non propter hunc finem, vt frumentum augmentet, sed pluuia prouenit ex necessitate materię. Oportet enim, inferioribus partibus ex propinquitate Solis calefactis, resolui vapores ex aquis, quibus sursum ascendentibus propter calorem, cum peruenerint ad locum ubi deficit calor propter distantiam a loco, ubi reuerberantur radii Solis, necesse est quod aqua vaporabiliter ascendens congeletur. ibidem: & congelatione facta, vapores vertantur in aquam, & cum aqua fuerit generata, necesse est quod cadat deorsum propter grauitatem, & cum hoc fit, accidit vt frumentum augeatur, non tamen propter hoc pluit vt augeatur: quia sicut in aliquo loco frumentum destruitur propter pluuiam, vt cū est collectum in area, non tamen propter hoc pluit, vt destruat

tur frumentum, sed hoc casu accidit pluuia cadente: & eodem modo videtur casu accidere, quod frumentum crescat pluuiæ cadente. Vnde videtur, quod nihil prohibeat sic etiam esse in partibus animalium, quæ videntur esse sic dispositæ propter aliquem finem; vtpote quod aliquis dicat, quod ex necessitate materię contingit, quod quidam dentes anteriores, scilicet sint acuti, & apti ad diuidendum cibum, & maxillares sint lati, & vtilis ad conterendum cibum. Non tamen ita, quod propter istas vtilitates nature fecerit dentes tales vel tales, sed quia dentibus sic factis a natura, propter necessitatem materię sic decurrentis, accidit vt talem formam consequerentur, qua forma existente sequitur talis vtilitas. Et similiter potest dici de omnibus aliis partibus, quæ videntur habere aliquam determinatam formam propter aliquem finem. Et quia possit aliquis dicere, quod semper, vel vt in pluribus tales vtilitates consequuntur: quod autem est semper, vt frequenter conueniens est esse a natura, ideo ad hæc obiectio nem excludendam, dicit Aduersarij, quod a principio constitutionis Mundi, quatuor elementa conueniunt ad constitutionem rerum naturalium. et factæ sunt multæ & varæ dispositiones rerum naturalium: & in quibuscunq; omnia sic acciderit apta ad aliquam vtilitatem, sicut si propter hæc essent facta: & illa tantum conseruata sunt, eo quod habuerunt dispositionem aptam ad conseruationem, non ab aliquo agente intendente finem,

G Existit autem dubitatio, quid nam prohibet naturam non alicuius gratia facere, neque quia sic est melius, sed perinde atque Iuppiter, non ut frumentum augeat, sed necessario pluit. Quod enim est eleuatum, id frigeat oportet: & quod frige factum est, id aquam iam factum descendat necesse est: accidit autem hoc pacto frumentum incrementa suscipere. Similiter & si cuiuspiam frumentum pereat cum est in area, non huius gratia pluit ut illud pereat, sed id accidit. Quare quid prohibet partes etiam in natura sic se habere, ueluti dentes anteriores quidem acutos aptosque ad diuidendum: geminos autem latos; atque viles ad cibum terendum necessario ortos fuisse? nam non huius causa tales sunt orti, sed accidit. Eadem & de cæteris putanda sunt partibus, quæ alicuius gratia constare videntur. In quibus igitur accidit, ut omnes perinde sint ortæ, atque si alicuius causa fierent, ea conseruata sunt a casu conseruata: in quibus autem id non accidit, ea perire ac perierunt: ut Empedocles dicit animantium ea, quæ ex hominis partibus, bouisque constabant. Atque ratio quidem, qua quispiam dubitauerit hæc est, & si qua sit alia similis.

sed ab eo, quod est per se vanum, id est a casu: quæcunq; vero non habuerunt talem dispositionem, sunt destructa, & quotidie destruantur, sicut Empedocles dixit a principio fuisse quosdam generatos, qui ex vna parte erant boues, & ex alia parte erant homines. Hæc est ergo ratio, per quam aliquis dubitabit, vel si aliqua alia talis est. Sed considerandum est in illa ratione, quod exemplum inconueniens accipiat. Nam pluuia licet habeat necessariam causam ex parte materię, tamen ordinatur ad finem aliquem, scilicet ad conseruationem rerum generabilium & corruptibilium, propter hoc enim est generatio & corruptio in istis inferioribus, vt conseruetur perpetuum esse in eis: vnde augmentum frumenti inconuenienter accipitur in exemplum: comparatur enim causa vniuersalis ad effectum particularem. Sed & hoc etiam considerandum est, quod augmentum & conseruatio terræ nascitur, accidit ex pluuiâ vt in pluribus, sed corruptio accidit, vt in paucioribus: vnde licet pluuia non sit propter perditionem, non tamen sequitur quod non sit propter conseruationem & augmentum.

Rostia opinione & ratione dicentium naturam non agere propter finem, hic improbat eam. Et primo per rationes proprias. Secundo, per rationes sumptas ab ijs, ex quibus aduersarij contrarium ostendere nitentur. ibi: Peccatum autem fit. Circa primum ponit quinque rationes, quarum prima talis est. Omnia quæ sunt naturaliter, aut sunt sicut semper, aut sicut frequenter: sed nihil eorum, quæ sunt a fortuna, vel per se vano, id est a casu, fit semper, vel vt frequenter: non enim dicimus, quod a fortuna, vel a casu fit, quod multoties pluit in hyeme, sed diceremus esse a casu, si forte multum plueret sub cane, id est in diebus canicularibus, & similiter non dicimus quod fit a casu, quod in diebus canicularibus fit cauma, sed si hoc esset in hyeme, dicunt quod fuit a casu. Ex his duobus, sic arguetur. Omnia quæ sunt, aut sunt a casu, aut sunt propter finem: quæ enim accidunt præter intentionem finis dicuntur accidere casualiter: sed impossibile est ea, quæ sunt semper, vel frequenter accidere a casu: ergo ea, quæ sunt semper vel frequenter sunt propter aliquid: sed omnia, quæ sunt semper, sunt vel semper, vel frequenter, sicut etiam ipsi conseruabantur. Ergo omnia quæ sunt a natura, sunt propter aliquid. Secunda ratio: ponit ibi.

L E C T I O XIII.
S Ed impossibile est ista huc habere modum. Hæc quidem enim, & quæcunq; sunt a natura, aut semper sic fiunt, aut sicut frequenter. Sed eorum quæ sunt a fortuna, & per se vano, nihil: neque a fortuna, neque a casu videtur pluiere multoties hyeme, sed forte sub cane: neque cauma sub cane, sed si hyeme. Si igitur a casu videntur, aut propter hoc esse: sed non possibile est hoc esse, neque a casu, aut a fortuna, propter aliquid vtique erunt. At vero natura sunt huiusmodi omnia, quemadmodum & ipsi firmabant hoc dicentes. Est itaque quod propter aliquid in his, quæ natura fiunt & sunt.

b Amplius in quibuscunq; finis aliquis est, huius causa agitur quod prius, & quod consequenter. Ergo sicut agitur, sic aptum natum est: & sicut aptum natum est, sic agitur vniquodque, si non aliquid impediatur: agitur autem propter hoc, & aptum itaque natum est huius causa: vt si domus esset eorum, quæ natura fiunt, sic vtique facta esset, sicut nunc ab arte est. Si autem quæ natura, non solum natura, sed arte fierent, similiter vtique fierent, secundum quod apta nata sunt: propter ergo alterum, alterum.

c Omnino autem ars alia quidam perficit, quæ natura non potest operari, alia vero imitatur. Si igitur quæ sunt secundum artem, propter hæc sunt, manifestum, quod quæ sunt secundum naturam. Similiter autem se habent ad inuicem in iis, quæ sunt secundum artem, & in iis, quæ secundum naturam, posteriora ad priora.

d Maxime autem manifestum est in animalibus, quæ neque arte, neque inquirendo, neque delib

perere finem, scilicet habere aptitudinem naturalem ad finem. Vnde manifestum est, quod natura agit propter finem. Et hoc quod dixerat, manifestat per exemplum: similiter enim ex prioribus peruenerit ad posteriora in arte, & in natura: vnde, si artificialia, vt domus fierent a natura, hoc ordine fierent, quo nunc fiunt per artem, & postea erigerentur fundamentum, & postea erigerentur parietes, & ultimo supponeretur tectum. Hoc modo natura procedit in ijs, quæ sunt terræ affixa, scilicet plantis, cuius radices, quasi fundamentum, terræ infiguntur: stipes vero ad modum parietis eleuatur in altum, frondes autem supereminent ad modum tecti. Et similiter fit ea quæ sunt a natura fierent ab arte, hoc modo fierent: sicut apta nata sunt fieri a natura, vt patet in sanitate, quam contingit fieri, & ab arte, & a natura: sicut enim natura sanat calefaciendo & infrigidando, ita & ars. Vnde manifestum est, quod in natura est alterum propter alterum, scilicet priora propter posteriora, sicut & in arte. Tertiam rationem ponit ibi.

L E C T I O XIII.
M possibile autem est, hæc ita sese habere: hæc enim & omnia, quæ natura conseruant, aut semper, aut plerumque sic fiunt. At nihil eorum hoc pacto fit, quæ a fortuna casuque proficiuntur. Neque enim hyeme crebro pluiere fortuito casuque uidetur, sed si id fiat cū Sol est sub cane. Neque cauma sub cane, sed si in hyeme fiat. Quod si ea, quæ fiunt, aut a casu, aut alicuius gratia fiunt: si impossibile est hæc aut a fortuna esse, aut a casu, alicuius profecto gratia erunt: at vniuersalia natura sunt, ut ipsi dixerunt qui hæc dicunt. Est igitur in hisce, quæ natura fiunt & sunt, id quod alicuius gratia fit.

c Præterea in quibus est aliquis finis, in his, & id quod prius, & id quod deinceps agitur, huius gratia agitur. Vt igitur agitur, ita est aptum agi, & ut est aptum agi, sic unumquodque, nisi quid obstat, agitur: at alicuius gratia agitur: & aptum est igitur illius gratia agi: ueluti si domus ex iis esset, quæ natura fiunt, sic utique fieret, ut nunc ab arte conficitur. Quod si ea, quæ natura fiunt, non solum natura, sed etiam arte fierent, eodem conficerentur modo, quo apta sunt confici. Alterum igitur, alterius conficitur gratia.

Atque ars omnino alia perficit, quæ natura nequit perficere, alia imitando naturam facit. Si igitur ea, quæ ob artem conficiuntur alicuius causa fiunt, & ea profecto quæ natura fiunt alicuius gratia fieri constat: priora namque posteriora ut similiter inter sese habent in hisce quæ arte, & in hisce quæ natura conficiuntur.

Maxime autem id ipsum in animalibus rationis expertibus patet, quæ neque arte, neque discursione, neque nifestum in animalibus, quæ neque operantur per artem, neque per inquisitionem, neque per deliberationem: & tamen ita manifestum est in operationibus eorum, quod propter aliquid operantur. Propter quod quidam dubitauerunt, vtrum aranei & formicæ, & huiusmodi animalia operentur per intellectum, vel per aliquod aliud principium. Sed tamen

hoc fit manifestum, quod non operentur ex intellectu, sed per naturam, quia semper eodem modo operantur: omnis enim hirundo similiter facit nidum, & omnis araneus similiter facit telam, quod non esset si ab intellectu, & arte operarentur: non enim omnis Aedificator similiter facit domum, quia artifex habet iudicare de forma artificiat, & potest eam variare. Vterius autem procedenti de animalibus ad plantas, in iis etiam apparent quaedam esse facta ut vitilia ad finem, sicut folia sunt vitilia propter cooperimentum fructuum. Vnde, quia hoc est a natura & non ab arte, quod hirundo facit nidum, & araneus telam, & plantarum producant folia gratia fructuum, & radices sunt in plantis non sursum, sed deorsum, ut accipiant nutrimentum a terra, manifestum est, quod causa finalis inuenitur in iis, quae sunt, & sit a natura, scilicet propter aliquid operante. Quam rationem ponit ibi.

berando faciunt. Vnde dubitant quidam, utrum intellectu, aut quodam alio operentur aranei & formicæ, & huiusmodi. Paulatim autem sic procedenti, & in plantis apparent expedientia quaedam facta propter finem, ut folia propter fructus cooperimentum. Quare, si natura facit, & propter hoc hirundo nidum, & araneus telam, & plantarum folia gratia fructuum, & radices non sursum sed deorsum gratia nutrimenti, manifestum, quod est causa huiusmodi in iis, quae natura sunt, & sunt.

Et quoniam natura dupliciter, alia quidem sicut materia, alia vero sicut forma, finis autem haec est: propter finem autem alia sunt, haec utique erit causa cuius gratia.

LECTIO XIII.

Reccatum autem fit & in iis, quae sunt secundum artem: scripsit enim non recte Grammaticus, & propinavit Medicus non recte portionem: quare manifestum est, quod contingit & in iis, quae secundum naturam fiunt. Si igitur sunt quaedam secundum artem, in quibus quod recte fit, propter aliquid fit, in quibus etiam peccatur alicuius gratia agitur, sed fallitur: similiter utique & in Physicis, & monstra sunt peccata illius, quod propter aliquid est: & in substantiis ergo quae sunt ex principio bouigena, si non ad aliquem terminum & finem poterant venire, corrupto principio aliquo facta sunt, sicut nunc feminæ.

Amplius necesse est semen fieri primum, sed non statim animalia: & molle natura primum, quod semen erat.

nam naturam agere propter finem, ex hoc erat: quia videbant aliquando aliter accideret, sicut accidit in monstris, quae sunt peccata naturae. Vnde etiam Empedocles posuit, quod a principio constitutionis rerum, fuerunt producta quaedam, non habentia hanc formam & hunc ordinem, qui nunc in natura communiter inuenitur: ad hoc ergo excludendum inducit quatuor rationes. Circa quarum primam ostendit, quod licet ars agat propter aliquid, tamen in iis, quae sunt secundum artem, contingit fieri peccatum, quia aliquan-

do Grammaticus non recte scribit, & Medicus quandoque potest aliquid medicinali potionem, non recte. Vnde manifestum est, quod contingit peccatum esse etiam in iis, quae sunt secundum naturam, quamuis natura propter aliquid operetur. In arte autem eorum, quae propter aliquid fiunt, quaedam sunt secundum artem, & recte fiunt: quaedam autem sunt, in quibus Artifex fallitur non secundum artem agens: & in his contingit peccatum, arte propter aliquid agente: si enim ars non ageret ad determinatum finem, quod literconque ars operaretur, non esset peccatum: quia operatio artis equaliter se haberet ad omnia. Hoc ipsum igitur, quod in arte contingit esse peccatum, est signum, quod ars propter aliquid operetur. Ita etiam contingit in naturalibus rebus, in quibus monstra sunt quasi naturae peccata, propter aliquid agentis, in quantum deficit recta operatio naturae: & hoc ipsum quod in naturalibus contingit esse peccatum est signum, quod natura propter aliquid agat. Vnde in substantiis, quas in principio mundi Empedocles dixit esse constitutas. Bouigenas, id est ex media parte boues, & ex media homines, si non poterant pervenire ad aliquem finem & terminum naturae, ut scilicet conseruarentur in esse, non hoc fuit quia natura non hoc intendat, sed quia haec non possibilia saluari, generata sunt non secundum naturam, sed corrupto aliquo naturali principio: sicut nunc etiam accidit aliquos monstruosos partus generari, propter corruptionem seminis. Secundam rationem ponit ibi.

deliberatione faciunt. Quapropter sunt qui dubitant, utrum mente, vel alio quodam principio aranei, formicæ, ceteraque istiusmodi animalia operentur. Procedenti etiam ulterius, & in plantis ea, quae conferant ad finem fieri hoc pacto videntur, veluti frondes ob fructus tegēdos. Quare, si natura gratiaque alicuius hirundo nidulum extruit, araneus araneam textit, plantae denique frondes gratia tegendorum fructuum explicat, radicesque non sursum, sed deorsum emittunt sumendi causa nutrimenti, patet esse causam talem in hisce, quae natura sunt & constant.

Atque cum natura sit duplex, altera quidem ut materies, altera autem ut forma, & haec sit finis, gratia vero finis cetera fiant, haec ea est profecto causa, cuius cetera fiunt.

LECTIO XIII.

Reccatum autem fit & in iis, quae sunt secundum artem: scripsit enim Grammaticus non recte, & portionem Medicus non recte porrexit. Quare patet & in hisce fieri posse, quae natura consiciuntur. Quod si aliqua sunt in arte, in quibus iam quod recte fit alicuius efficitur gratia: in iis autem quae peccantur, gratia quidem alicuius ars aggreditur facere, sed non assequitur illud, similiter & in naturalibus erit, & monstra peccata erunt illius, quod alicuius gratia fuit. Et in primis igitur compositionibus ea, quae partim ex hominis partibus, partim ex bouis constabant, si non ad aliquem terminum finemque poterant pervenire, aliquo sane principio perinde, atque nunc semine, labefactato corruptioe fiebant.

Præterea primo semen necesse est oriatum, sed non animalia statim. Atque ipsum congestum, quod primum oriebatur, semen nimirum erat.

nam naturam, propter quem alia fiant: sed in generatione animalium est determinatus ordo procedendi, quia oportet primum fieri semen, & non statim a principio est animal, & ipsum semen non statim est induratum, sed a principio est molle, & quodam ordine ad perfectionem tendit: ergo in generatione animalium, est determinatus finis. Non ergo propter hoc accidunt monstra & peccata in animalibus, quia natura non agit propter aliquid. Tertiam rationem ponit ibi.

Quae talis est. Licet natura in plantis agat propter aliquid sicut in animalibus, tamen minus est dearticulatum, id est distinctum in plantis, vel minus ex operationibus eorum colligi potest. Si ergo propter hoc accidant peccata & monstra in animalibus, quia natura non agit propter aliquid, magis deberet accidere in plantis.

Amplius, & in plantis inest quod propter hoc, minus autem dearticulatum est. Vtrum igitur in arboribus fiant, sicut bouigena viriprora, sic & vitigena oleoprora? Aut non inconueniens enim est, sed tamen oportuit, siquidem in animalibus est.

Adhuc oportuit in feminibus fieri, ut contingit.

Omnino autem destruit sic dicentes ea, quae natura quidem sunt & sim naturam. Natura quidem sunt quæcunq; a quodam in seipsis principio continue mora, accedunt ad aliquem finem. Ab unoquoque autem non idem vnicuique neque contingens, semper tamen in eundem, nisi aliquid impediatur. Quod autem est cuius causa fit, & quod propter hoc, fiet utique a fortuna, sicut dicimus a fortuna venit extraneus & balneatus abscessit, cum tanquam propter hoc veniens egerit, non propter hoc autem venit, & hoc secundum accidens: fortuna autem est causarum, quae sunt secundum accidens, quem admodum & prius diximus: sed, cum hoc semper, aut sicut frequenter fiat, non sicut accidens neque a fortuna est in Physicis aut semper sic est, nisi aliquid impediatur.

Inconueniens autem est, non opinari propter aliquid fieri, nisi videatur mouens deliberasse, Attamen ars quidem non deliberat. Et nanque si esset in ligno nauis factiua, similiter utique natura fecisset: quare si in arte inest propter aliquid, & in natura inest: manifestum est autem maxime, cum aliquis medetur ipse sibi ipsi, huic quidem naturalis causa sit natura, & sic fit propter aliquid, manifestum est.

huic arti enim, maxime assimilatur natura. Vnde patet, quod natura nihil est aliud quam ratio cuiusdam artis, scilicet diuina, inditata rebus, quae ipse res mouentur ad finem determinatum: sicut si Artifex factor nauis posset lignis tribuere, quod ex seipsis mouerentur ad nauis formam inducendam. Vltimo autem epilogando dicit manifestum esse, quod natura sit causa, & quod agat propter aliquid.

huic arti enim, maxime assimilatur natura. Vnde patet, quod natura nihil est aliud quam ratio cuiusdam artis, scilicet diuina, inditata rebus, quae ipse res mouentur ad finem determinatum: sicut si Artifex factor nauis posset lignis tribuere, quod ex seipsis mouerentur ad nauis formam inducendam. Vltimo autem epilogando dicit manifestum esse, quod natura sit causa, & quod agat propter aliquid.

huic arti enim, maxime assimilatur natura. Vnde patet, quod natura nihil est aliud quam ratio cuiusdam artis, scilicet diuina, inditata rebus, quae ipse res mouentur ad finem determinatum: sicut si Artifex factor nauis posset lignis tribuere, quod ex seipsis mouerentur ad nauis formam inducendam. Vltimo autem epilogando dicit manifestum esse, quod natura sit causa, & quod agat propter aliquid.

In rebus autem naturalibus non per accidens, sed semper sic est, nisi aliquid impediatur: vnde manifestum est, quod determinatus finis, qui sequitur in natura, non sequitur a casu, sed ex intentione naturae. Ex quo patet, quod contra rationem naturae est dicere, quod natura non agat propter aliquid. Tertio ibi.

Præterea in plantis etiam ipsis id inest quod alicuius est gratia. Mimus autem est distinctum ac manifestum: fiebant ne igitur ex bouis partibus ac hominis animalia, sic & ex vitis, olea que partibus plantarum, an non fiebant, est enim absurdum. At oportebat tamen, si in animalium genere illa fiebant.

Præterea et in feminibus quoduis, sine ullo discrimine fieri oportere.

Omnino autem qui ita dicit, naturam & ea, quae natura constant, destrueret videtur, quae a quodam principio, quod est in ipsis continue mouentur, atque ad quendam perveniunt finem: ab unoquoque autem non ad eundem neque ad quemuis, attamen ad eundem semper, nisi quid impediatur.

At quid cuius gratia, & quod huius gratia, fieri a fortuna etiam possunt, veluti dicimus hospitem sorte fortuna uenisse, lotumque abiisse, cum id egerit, quasi gratia huiusce profectus, non huiusce autem gratia uenerit. Hoc autem est per accidens: fortuna nanque causa per accidens est, ut antea diximus. Sed cum hoc semper fit, aut plerumque, non per accidens nec a fortuna dicimus esse: at in naturalibus sic semper, si nihil impediatur fiunt.

Absurdum autem est alicuius gratia fieri non putare, si id, quod mouet non uiderint deliberatione premissa mouere. Nam & ars non deliberat. Etenim, si in lignis extruendatur nauium ars inest, perinde atque natura faceret nauim. Quare, si id, quod alicuius fit gratia, sit in arte, & in natura profecto inest. Maxime autem hoc patet, cum quis sibi sibi ipse medetur, huic enim per similes est natura. Quae cum ita sint, patet naturam causam esse, atque adeo, ut alicuius gratia faciat.

huic arti enim, maxime assimilatur natura. Vnde patet, quod natura nihil est aliud quam ratio cuiusdam artis, scilicet diuina, inditata rebus, quae ipse res mouentur ad finem determinatum: sicut si Artifex factor nauis posset lignis tribuere, quod ex seipsis mouerentur ad nauis formam inducendam. Vltimo autem epilogando dicit manifestum esse, quod natura sit causa, & quod agat propter aliquid.

Tex. cō. 81.

Tex. cō. 82.

LECTIO XIII.

Ostendam ostendit Philosophus per proprias rationes, quod natura agit propter aliquid, hic intendit hoc manifestare remouendo ea, per quae aliqui contrarium existimabant. Et diuiditur in tres partes secundum tria; ex quibus aliqui moueri videbantur ad hoc negandum. Secundum incipit ibi. Omnis autem destruit. Tertium ibi. Inconueniens autem, primum autem ex quo aliqui moueri videbantur ad negandum naturam agere propter finem, ex hoc erat: quia videbant aliquando aliter accideret, sicut accidit in monstris, quae sunt peccata naturae. Vnde etiam Empedocles posuit, quod a principio constitutionis rerum, fuerunt producta quaedam, non habentia hanc formam & hunc ordinem, qui nunc in natura communiter inuenitur: ad hoc ergo excludendum inducit quatuor rationes. Circa quarum primam ostendit, quod licet ars agat propter aliquid, tamen in iis, quae sunt secundum artem, contingit fieri peccatum, quia aliquan-

Tex. cō. 83.

Secunda parte 82. tex.

Tex. cō. 86.

Tex. cō. 84.

Tex. cō. 85.

Tex. cō. 86.

¶ Quae

ostquam Philosophus ostendit quod natura agit propter finem, hic procedit ad inquirendum de secunda quaestione, scilicet quomodo necessitas inueniatur in rebus naturalibus.

LECTIO XV.

Vod autem ex necessitate est, vtrum ex suppositione sit, aut simpliciter.

Nunc enim quidam opinantur quod ex necessitate est generatione esse, quemadmodum vtique si aliquis, murum esse ex necessitate existimet, quoniam graua quidem deorsum ferri apta natura sunt: leuia autem supereminet: vnde lapides quidem deorsum in fundamento: terra autem sursum propter leuitatem: supra autem maxime ligna, leuissima enim sunt.

Sed tamen non sine iis quidem factum est, non tamen propter hoc: nisi sicut propter materia, sed causa abscondendi ipsa & saluandi: similiter autem & in aliis omnibus, in quibus propter aliquid est, non sine quidem habentibus necessariam materia sunt: non tamen propter hoc, sed aut sicut materia sunt, sed propter aliquid est: vt propter quid ferra est talis? quatenus hoc sit, & propter hoc: sed tamen id, quod est cuius causa, impossibile est fieri, nisi ferrea sit: necesse igitur ferream esse, si ferra erit & opus ipsius. Ex suppositione autem quod necessarium est, sed non vt finis: in materia enim necessarium est: quod autem est cuius causa, in ratione est.

Est autem & in doctrinis necessarium, & in his, quae secundum naturam fiunt quodammodo similiter: quoniam, n. rectus hoc est,

Tex. c6. 87.

Tex. c6. 88.

Tex. c6. 88.

Tex. c6. 89.

LECTIO XV.

Nunc considerandum est vtrum necessarium ipsum ex suppositione, an & simpliciter sit in ipsis rebus natura.

Nunc enim ipsum necessarium in generatione perinde esse arbitrantur, atque si quispiam necessario domum extructam esse putaret: quia graua quidem deorsum, leuia vero sursum suapte natura feruntur. Idcirco lapides quidem ac fundamenta sunt infra, terra autem supra, suam ob leuitatem & ligna maxime supra, quippe cum sunt leuissima.

At quamquam non sine iis: non tamen propter haec nisi ut ob materiam, sed calandi quaedam conseruandique causa extructa est domus. Similiter & in ceteris vniuersis, in quibus est id, quod alicuius gratia sit, non sunt quidem sine hisce, quae necessaria habent naturam: non tamen sunt ob haec ipsa, nisi ut ob materiam, sed alicuius gratia: veluti propter quid ferra est talis? ut hoc & huiusce gratia sit. Hoc tamen gratia cuius est fieri non potest si non ferrea sit: necesse est ergo ferream esse, si ferra, atque opus ipsius erit. Est igitur necessarium ipsum ex suppositione, sed non ut finis, Nam necessarium quidem in materia, id vero gratia cuius est, in ratione consistit.

Est autem ipsum necessarium et in doctrinis, & in hisce, quae sunt secundum naturam aliqua ex parte similiter modo. Nam cum rectum hoc sit,

terialia quaeruntur, vt sint apta huic dispositioni, qua requiritur finis, vt patet in ferra: est. n. ferra hmoi. i. talis dispositionis, aut formae: quare oportet, qd sit talis, id est vt habeat tale materia, & est hmoi, id est talis dispositionis, aut formae. Propter hoc, si propter aliquem finem. Sed tamen iste finis, qui est factio, non potest prouenire nisi esset ferrea, necessarium est ergo ferram esse ferrea si debeat esse ferra, & si debeat esse eius finis, quod est opus ipsius. Sic ergo patet, qd in rebus naturalibus est necessarium ex suppositione, sicut & in rebus artificialibus: sed non ita, quid quod est necessarium, sit sicut finis: quia id quod necessarium est, ponitur ex parte materiae, sed ex parte finis ponitur ratio necessitatis. Non .n. dicimus, qd necessarium sit esse talem finem, quia materia talis est, sed potius econtra, quia finis & forma talis natura est, necesse est materia talem esse. Et sic necessitas ponitur ad materiam, sed ratio necessitatis ad finem. Secundo ibi. d. Assimilat necessitatem, quae est in generatione rerum naturalium, necessitati, quae est in scientiis demonstratiuis. Et primo quantum ad ordinem necessitatis. Secundo, quantum ad id, quod est necessitatis principium ibi. Et finis quod est.

cut & apparet hoc esse inconueniens in rebus artificialibus, de quibus exemplum positum est: non tamen est talis dispositio facta in rebus naturalibus & artificialibus, sine principis materialibus, habentibus aptitudinem ad tale dispositionem, non .n. domus conuenienter constaret, nisi grauiora in fundamenta ponerentur, & leuiora superius: non tamen est eadem, qd propter hoc domus sic sit disposita, qd vna pars eius sit inferior, & alia superior. Propter hoc, id est propter grauitatem, aut leuitate quarundam partium, nisi secundum qd haec prepositio pp, dicitur causa materialis, quae propter formam est: sed partes domus sic sunt dispositae pp finem, qui est cooperire & saluare homines a caumate, id est a caliditate & pluuijs. Et sicut est in domo, similiter est in omnibus alijs, in quibuscumq; contingit agere pp aliquid: in omnibus enim hmoi non conseruantur dispositio nes generatorum aut factorum sine principijs materialibus, qd habent necessariam materia, per quam apta nata sunt sic dispositae. Non tamen res factae aut generatae sic disponuntur pp hoc, qd principia materialia sunt talia, nisi sicut li pp, dicitur causa materialis, sed sic disponuntur pp aliquid finem, & principia materialia quaeruntur, vt sint apta huic dispositioni, qua requiritur finis, vt patet in ferra: est. n. ferra hmoi. i. talis dispositionis, aut formae: quare oportet, qd sit talis, id est vt habeat tale materia, & est hmoi, id est talis dispositionis, aut formae. Propter hoc, si propter aliquem finem. Sed tamen iste finis, qui est factio, non potest prouenire nisi esset ferrea, necessarium est ergo ferram esse ferrea si debeat esse ferra, & si debeat esse eius finis, quod est opus ipsius. Sic ergo patet, qd in rebus naturalibus est necessarium ex suppositione, sicut & in rebus artificialibus: sed non ita, quid quod est necessarium, sit sicut finis: quia id quod necessarium est, ponitur ex parte materiae, sed ex parte finis ponitur ratio necessitatis. Non .n. dicimus, qd necessarium sit esse talem finem, quia materia talis est, sed potius econtra, quia finis & forma talis natura est, necesse est materia talem esse. Et sic necessitas ponitur ad materiam, sed ratio necessitatis ad finem. Secundo ibi. d. Assimilat necessitatem, quae est in generatione rerum naturalium, necessitati, quae est in scientiis demonstratiuis. Et primo quantum ad ordinem necessitatis. Secundo, quantum ad id, quod est necessitatis principium ibi. Et finis quod est.

Tex. c6. 90.

Tex. c6. 91.

Tex. c6. 92.

Dicit ergo primo, qd aliquo modo similiter inuenitur necessarium in scientiis demonstratiuis, & in ijs, quae generantur secundum naturam. Inuenitur .n. in scientiis demonstratiuis necessarium a priori, sicut si dicamus, quod quia definitio recti anguli est talis, necesse est triangulum esse talem, scilicet habere tres angulos aequales duobus rectis: ex illo ergo priori quod assumitur vt principium, prouenit ex necessitate conclusio. Sed non sequitur econtra, si conclusio est, qd principium sit: quia aliquando ex falsis propositionibus potest syllogizari conclusio vera. Sed tamen sequitur, qd si conclusio non est, qd neque principium praemissum sit: quia falsum nunquam syllogizaretur nisi ex falso. Sed in ijs, quae sunt propter aliquid, sive secundum artem, sive secundum naturam, econtra se habet: quia si finis erit, aut est, necesse est quod est ante finem, futurum esse, aut esse. Si vero id, quod est ante finem non est, neque finis erit: sicut in demonstratiuis, si non sit conclusio, non erit principium. Sic igitur patet, qd in ijs, quae sunt propter finem, eundem ordinem tenet finis, quem tenet principium in demonstratiuis: & hoc ideo, quia etiam finis est principium, non quidem actionis, sed ratiocinationis: quia a fine incipimus ratiocinari de iis, quae sunt ad finem: in demonstratiuis autem non attenditur principium actus, sed ratiocinationis: quia in demonstratiuis non sunt actiones, sed ratiocinationes tantum: vnde conuenienter finis in ijs quae sunt propter finem, tenet locum principij, quod est in demonstratiuis. Vnde similitudo est vtrobiusque, quamuis econtra se videatur habere propter hoc, qd finis est vltimus in actione, quod in demonstratione non est. Sic igitur concludit, qd si debeat fieri domus, quod est finis generationis, necesse est hoc fieri, aut praexistere, i. materia, quae propter finem est: sicut lateres & lapides necesse est praexistere si domus fieri debet. Non tamen, qd finis sit pp materiam, sed non erit si materia non sit, sicut domus non erit, si non sint lapides, & ferra non erit, si non fuerit ferrum: quia & in scientiis demonstratiuis principia non sunt, si conclusio non sit, quae assimilatur ijs, qd sunt ad finem, sicut principij finis, sicut dictum est. Sic igitur manifestum est, qd in rebus naturalibus dicitur esse necessarium, quod se habet p modum materiae vel materialis motus, & ratio huius necessitatis est ex fine. Propter finem .n. necessarium est esse materia talem. Et naturalis quidem assignare debet vtranq; causam. i. ma-

necesse est triangulum duobus rectis aequales habere: sed non si hoc est, illud est: sed si hoc non est, neque ille rectus est. In ijs autem, quae fiunt pp hoc, econtra ratio est: si finis .n. erit, aut est, qd est ante finem, erit, aut est: si vero non, sicut ibi, cum non sit conclusio, principium non erit: & hic finis, & quod cuius causa: principium .n. & hoc est, non actionis sed ratiocinationis, ibi autem ratiocinationis: actus enim non sunt. Quare si erit domus, haec necesse est fieri, aut existere, aut esse, aut omnino materia, quae propter hoc, vt lateres, & lapides esse, si domus non tamen propter hoc est finis. Sed aut sicut materiae sunt, neque erit propter hoc. Omnino tamen, si non sint, non erit neque domus, neque ferra: haec quidem nisi sint lapides, illa vero nisi ferrum sit. Neque .n. ibi principia sunt, nisi triangulum duobus rectis. Manifestum igitur est, qd est necessarium in Physicis, qd sicut materia dicitur, & motus qui ipsius. Et vtraque Physico dicenda sunt causa, magis autem ea, quae cuius causa: causa enim haec materiae est, sed non haec finis.

Et finis, qui cuius causa & principium, a definitione & ratione est, sicut in iis quae secundum artem. Quoniam si domus talis est, oportet haec fieri ex necessitate & esse: & quoniam hoc esse fanitas, haec oportet fieri & esse ex necessitate. Sic & si hoc est hoc, hoc: si autem hoc, & hoc. Fortassis autem & in ratione est necessarium. Determinanti .n. opus ferrandi, quoniam diuisio huiusmodi: hoc autem non erit, nisi habeat dentes huiusmodi, hi autem non, nisi ferrum. Sunt enim & i definitione quaedam partes, vt materia.

teriale finalis, sed magis finalis: quia finis est causa materiae, sed non econtra. Non .n. finis est talis, quia materia est talis: sed potius materia est talis, quia finis est talis, vt dictum est. Secundo ibi. Assimilat necessitate naturalis generatiuis necessitati scientiarum demonstratiuarum quantum ad id, quod est necessitatis principium. Manifestum est .n. qd in scientiis demonstratiuis, principium demonstrationis est definitio: & similiter finis, qui est principium & ratio necessitatis in ijs, quae sunt secundum naturam, est quodam principium sumptum a ratione & definitione. Finis .n. generationis est forma speciei, qua significat definitio: & hoc etiam patet in artificialibus, sicut .n. demonstrator in demonstrando accipit definitionem vt principium, ita & Aedificator in aedificando, & Medicus in sanando: vt quia talis est definitio domus, oportet hoc fieri & esse, ad hoc, qd domus fiat. Et quia haec est definitio fanitatis, oportet hoc fieri, ad hoc, qd aliquis fanes. Et si hoc, & illa, quousq; perueniatur ad illa, quae fienda sunt. Contingit autem quaedam in scientiis demonstratiuis tripliciter esse definitionem, quarum vna est demonstrationis principium, vt haec. Tonitruum est extinctio ignis in nube: quaedam vero demonstrationis conclusio, vt haec. Tonitruum est continuum sonus in nubibus: quaedam vero completitur vtranq; vt haec. Tonitruum est continuum sonus in nubibus pp extinctionem ignis in nube: & haec comprehendit in se totam demonstrationem absq; demonstrationis ordine. Vnde in primo Posteriorum dicitur, qd definitio est demonstratio positione differens: quia igitur in ijs, quae sunt pp finem, finis est habet vt principium in demonstratiuis, & ea qd sunt ad finem, sicut conclusio, etiam in definitione rerum naturalium inuenitur id, quod est necessarium pp finem. Si .n. aliquis velit definire opus ferra, quoniam est talis diuisio, qd quidem non erit nisi habeat dentes, qui non erunt apti ad diuidendum nisi sint ferri, oportebit in definitione ferra ponere ferrum. Nihil .n. prohibet in definitione poni quaedam partes materiae, non quidem partes indiuiduales vt has carnes, & haec ossa, sed partes communes, vt carnes & ossa, & hoc necessarium est in definitione omnium rerum naturalium. Sicut ergo definitio, qd colligit in se principium demonstrationis & conclusionem, est rota demonstratio, ita definitio colligens finem, & formam, & materia, comprehendit totum processum generationis naturalis.

Atq; finis ipse gratia cuius, quique principium est, a definitione rationeque sumitur: ut in hisce patet, quae per artem conficiuntur. Nam cum domus sit tale, haec fieri necessario esse oportet. Et cum fanitas sit hoc, haec necessario fieri oportet, ac esse. Pari modo, si homo est hoc, haec fieri necesse est, atque esse. Et si haec sint haec, sint haec necessario, uel fiat oportet. Fortasse autem necessarium ipsi, in ratione etiam inest. Serua namq; si definieris opus, tale ipsam diuisionem esse dicis. At haec non erit, nisi si ferra tales habuerit dentes, et hi rursum non erunt, nisi ferra fuerit ipsa. Sunt enim & i definitione quaedam partes, vt materia.

LIBRI SECVNDI FINIS. Tho. Sup. Phys. D 4 ARI.

lectio. 16.

ARISTOTELIS DE PHYSICO AUDITV

LIBER TERTIVS.

Cum Sancti Thomae Aquinatis praclarissimis commentariis.

LECTIO PRIMA.

Quam Philosophus determinavit de principiis rerum naturalium, & de principiis huius scientiae, hic incipit prosequi suam intentionem determinando de subiecto huius scientiae, quod est ens mobile simpliciter. Dividitur ergo in partes duas. In prima determinat de motu secundum se. In secunda de motu per comparationem ad moventia & mobilia, in Secundo libro ibi. { Omne quod movetur, } Prima dividitur in duas. In prima determinat de ipso motu. In secunda de partibus eius, in Quinto libro ibi. { Transmutatur autem, } Circa primum duo facit.

LECTIO I.

Voniam autem natura est principium motus, & mutationis: scientia autem nobis de natura est, oportet non ignorare quid sit motus: necessarium enim est ignorato ipso, & ignorari naturam.

Determinantibus autem de motu, tentandum est eodem agredi modo, & de ijs, quae consequenter sunt. Videtur autem motus esse continuorum: sed infinitum apparet primo in continuo. unde & definitibus continuum, contingit prius indigere multis ratione infiniti, cum in infinitum divisibile continuo sit. Adhuc autem sine loco, & vacuo, & tempore, impossibile est esse motum. Manifestum igitur est, quod & propter haec, & propter id, quod omnium sunt communia, & univocalia omnibus, intendendum est, cum proposuerimus de unoquoque istorum. Posterior autem de propriis speculatio ea, quae de communibus est. Primum autem si cut diximus, de motu.

Est quidem igitur aliquid, quod actu tantum est, aliud autem tantum potentia. Et eorum, quae

Est quidem igitur aliquid, quod actu tantum est, aliud autem tantum potentia. Et eorum, quae

tibus totum componitur, & secundum resolutionem, prout totum dividitur in partes. Haec igitur definitio continui, data est secundum viam resolutionis, quae autem ponitur in praedicamentis, secundum viam compositionis: sic igitur patet, quod infinitum consequitur motum intransce.

LECTIO II.

Vum autem ipsa quidem natura motus quietis, mutationisve principium su, nostra autem doctrina sit de natura, non lateat nos oportet, quid nam sit motus. Nam, si ignoretur ipse, naturam etiam ignorari necesse est.

Post motus vero determinationem, eritendum est de ijs etiam, quae deinceps sequuntur determinare. Motus autem de genere continuorum esse videtur, & infinitum in ipso continuo primum apparet: quocirca sit, ut qui continuum ipsum definiunt, in finiti ratione, saepe utantur: Continuum id esse dicentes, quod in infinitum est divisibile. Insuper impossibile est sine loco, & vacuo, & tempore motum esse. Patet igitur, partim ob haec ipsa, partim etiam quia cunctis haec communia sunt, univocalisque competunt, unumquodque istorum proponendum esse, atque considerandum. Propriorum enim contemplatio, communium contemplatione posterior est. Atque primum ut diximus, de motu consideremus.

Eorum igitur, quae sunt, quaedam actu tantum, quaedam potentia sunt. At horum quae actu, aliud est hoc

terminandum est de quolibet istorum: quia speculatio, quae est de propriis est posterior ea, quae est de communibus, ut in principio dictum est. Sed inter haec communia prius determinandum est de motu, quia alia consequuntur ad ipsum ut dictum est. Deinde cum dicitur.

motus,

Motus, &c. Circa primum, ponit tres divisiones, quarum prima est, quod ens dividitur per potentiam, & actum. & haec quidem divisio non distinguit genera entium. nam potentia & actus inveniuntur in quolibet genere. Secunda divisio est, prout ens dividitur secundum decem genera: quorum unum est hoc ali-

quid, aliud quantum, aliud tale, & in ceteris simili modo, quae praedicamenta eius, quod est, appellantur. Eorum praeterea, quae sunt ad aliquid, aliud excessione defectioneve dicitur: aliud actiuum, passivumque, atque omnino motiuum, ac mobilis ratione. motiuum namque mobilis, & mobile a motiuo mobile dicitur.

Non est autem motus praeter res, ad quas est motus. Mutatur enim semper id quod movetur, aut sine substantia, aut sine quantitate, aut sine qualitate, aut sine loco, commune autem in his nullum accipere, sicut diximus, quod neque hoc, neque quantum, neque quale sit, neque aliorum praedicamentorum vllum. Quare neque motus, neque mutatio vilius erit, extra ea quae dicta sunt, cum nihil sit extra praedicta.

Vnumquodque autem dupliciter inest omnibus, ut hoc. Aliud quidem forma ipsius, aliud vero privatio, & sine qualitate, hoc quidem .n. album, illud autem nigrum. & sine quantitate, aliud quidem perfectum, aliud vero imperfectum. Similiter autem & sine loci mutatione, hoc quidem sursum, illud vero deorsum: aut aliud quidem graue, aliud vero leue. Quare motus, & mutationis tot sunt species, quot & entis.

LECTIO II.

Vum autem eorum quae in unoquoque genere collocantur, aliud actu, aliud

motus, & passionem, vel super ipsum actum, sicut calefaciens dicitur ad calefactum: vel super hoc, quod est esset, sicut pater refertur ad filium, quia genuit: vel super potentiam agendi, sicut dominus ad servum, quia potest eum coercere. Hanc igitur divisionem manifeste expressit Philosophus in 5. Metaphysice, sed hic breviter tangit dicens, quod ad aliquid, aliud quidem est secundum superabundantiam, & defectum: quod quidem fundatur super quantitatem, ut duplum & dimidium: aliud autem secundum actiuum & passivum, & motiuum & mobile, quae ad invicem referuntur, ut patet per se. Secundo ibi.

Ostendit quomodo motus reducit ad praedictas divisiones. Et circa hoc, duo facit. Primo ostendit, quod motus non est praeter genera rerum, in quibus contingit esse motum. Secundo, quod dividitur sicut genera rerum dividuntur, ibi. { Vnumquodque autem, } Circa primum, considerandum est, quod cum motus (sicut infra patebit) sit actus imperfectus: omne autem quod est imperfectum, sub eodem genere cadit cum perfecto: non quidem sicut species, sed per reductionem, sicut materia prima est in genere substantiae, necesse est, quod motus non sit praeter genera rerum, in quibus contingit esse motum. & hoc est quod dicit, quod motus non est. Praeterea, videtur praeter genera rerum, in quibus est motus, ita quod sit aliquid extraneum, vel aliquid commune ad haec genera. Et hoc manifestat per hoc,

quod omne ens, scilicet quod movetur, movetur vel secundum substantiam, vel secundum quantitatem, vel secundum qualitatem, vel secundum locum, ut in quinto ostenditur. His autem generibus non est accipere aliquid commune uniuocum, quod non contineatur sub aliquo praedicamento, ut sit genus eorum: sed ens est commune ad ea secundum analogiam, ut in 4. Metaphysice ostenditur. unde etiam manifestum est, quod neque motus, neque mutatio sunt extra praedicta genera, cum nihil sit extra ea, sed sufficienter dividat ens. Quo modo autem motus se habeat ad praedicamentum actionis, vel passionis, infra ostenditur. Secundo ibi.

Ostendit, quod motus dividitur, sicut genera rerum. Manifestum est enim, quod in omnibus generibus contingit aliquid esse dupliciter, vel sicut perfectum, vel sicut imperfectum. Cuius ratio est, quia privatio, & habitus est prima contrarietas, quae in omnibus contrariis saluatur, ut in 10. Metaphysice dicitur. unde, cum omnia genera dividantur contrariis differentiis, oportet in omnibus generibus esse perfectum, & imperfectum, sicut in substantia aliquid est ut forma, & aliquid, ut privatio. Et in qualitate aliquid est ut album, quod est perfectum, aliud ut nigrum, quod est quasi imperfectum. Et in quantitate, aliquid est quantitas perfecta, & aliquid imperfecta. Et in loco, aliquid est sursum, quod est quasi perfectum: & aliquid deorsum, quod est quasi imperfectum: vel leue & graue, quae ponuntur in vbi, ratione inclinationis. Unde manifestum est, quod quot modis dividitur ens, tot modis dividitur motus, secundum diversam genera entium, ut augmentum, quod est motus in quantitate, a generatione, quae est motus in substantia. Differunt etiam species motus secundum perfectum & imperfectum in eodem genere, nam generatio est motus in substantia ad formam: corruptio vero ad privationem: in quantitate augmentum ad quantitatem perfectam: diminutio ad imperfectam. Quare autem non assignentur duae species in qualitate, & in vbi, ostenditur in Quinto.

Non est autem nullus motus praeter res ipsas. Id enim quod movetur, aut in substantia, aut in quantitate, aut in qualitate, aut in loco semper movetur. Commune autem in iis nihil accipere possumus, uti diximus, quod quidem neque hoc, neque quantum, neque quale, neque ceterorum quicquam sit praedicamentorum. Quare neque motus, neque mutatio cuiuspiam praeter ea, quae diximus.

Vnumquodque autem dupliciter cunctis inest, ut hoc: aliud enim est ipsius forma, aliud est privatio, & quale. aliud enim est album, aliud nigrum. & quantum, aliud enim est perfectum, aliud imperfectum. & in loci mutatione simili modo. aliud enim est sursum, aliud infra: aut aliud leue, aliud graue. Quare quot sunt ipsius species, quod est, tot motus mutationisve species sunt.

LECTIO II.

Vum autem eorum quae in unoquoque genere collocantur, aliud actu, aliud

nunc in vbi, ratione inclinationis. Unde manifestum est, quod quot modis dividitur ens, tot modis dividitur motus, secundum diversam genera entium, ut augmentum, quod est motus in quantitate, a generatione, quae est motus in substantia. Differunt etiam species motus secundum perfectum & imperfectum in eodem genere, nam generatio est motus in substantia ad formam: corruptio vero ad privationem: in quantitate augmentum ad quantitatem perfectam: diminutio ad imperfectam. Quare autem non assignentur duae species in qualitate, & in vbi, ostenditur in Quinto.

LECTIO II.

Quam Philosophus praemisit quaedam, quae sunt necessaria ad inquisitionem definitionis motus, hic definit motum. Et primo in generali. Secundo in speciali ibi. { Qui quidem igitur motus, } Circa primum, duo facit. Primo ostendit, quid sit motus. Secundo inquirat, cuius actus sit motus, utrum moventis, aut mobilis ibi. { Movetur autem movens Physice. } Circa primum, tria facit. Primo ponit definitionem motus. Secundo manifestat definitionem, seu partes definitionis ibi. { Quod autem hoc sit motus, } Tertio ostendit definitionem esse bene assignatam ibi. { Quod quidem igitur motus, hoc

Tex. co. 1.

Tex. co. 1.

Tex. co. 3.

Tex. co. 1.

Tex. co. 2.

Tex. co. 3.

Tex. co. 3.

Tex. co. 2.

Lec. 1. tex. com. 2.

Tex. co. 22.

Tex. co. 15. & 24.

Lec. 4. tex. com. 18.

Tex. co. 23.

Tex. co. 16.

Tex. co. 7. Tex. co. 11.

Definitio motus, & manifestatis singulis particulis definitionis, hic consequenter ostendit, qd definitio sit bene assignata. Et primo directe: secundo indirecte ibi. Quod autem bene dictum sit. Circa primum vritur tali ratione. Omne, quod est in potentia, quandoq; cotingit esse in actu: sed edificabile est in potentia. ergo continget aliqui actu esse edificabile, in quantum est edificabile. Hoc autem est, vel domus, vel edificatio: sed domus non est actu edificabile, in quantum est edificabile, quia edificabile in quantum humani modi reducitur in actum cum edificatur: cum autem iam domus est, non edificatur. Relinquitur igitur, qd edificatio sit actu edificabilis, in quantum huiusmodi. edificatio autem est quidam motus: motus igitur est actu existens in potentia, in quantum huiusmodi. Et eadem ratio est de aliis motibus. Patet igitur, qd motus talis sit actu, qualis dictus est. & qd tunc aliquid mouetur quantum est in tali actu, & neque prius, neque posterius. qd prius, cum est in potentia tantum, non incipit motus, neque etiam posterius, cum iam omnino desinat esse in potentia, per hoc qd sit in actu perfecto. Secundo ibi.

Atque ut mobile dico hoc pacto. Est enim es potentia statua, attamen non eris actus, ut est es, est motio. non est enim idem esse eris, & aliqua potentia mobilis. Nam si esset idem simpliciter ratione, eris ut es est actus, motus nimirum esset: at non est idem, ut diximus.

Patet autem in contrariis: nam ualeve quidem esse, ac egrotare posse non eadem sunt, sed diuersa. Effet enim idem egrotare, atque ualere. Subiectum autem, & id quod ualet, atque egrotat: unum est idem esse, siue humiditas sit, siue sanguis. Cum autem non sit idem, quemadmodum neque color est idem, atque uisibile, patet actum possibile, ea ratione qua possibile est, motum esse.

LECTIO III.

Vinc igitur esse, atque tunc moueri, cum est iste actus, & neq; prius, neq; posterius patet: sit n. ut quodq; interdum operetur, interdum non operetur, ceu edificabile, atq; edificabilis actus, ut edificabile est, edificatio nimirum est. Nam actus ipsius, aut est edificatio, aut domus. At cum est domus, tum non est, ut patet, edificabile, edificabile uero edificatur. necesse est igitur actum ipsius adificationem esse. at edificatio motus est quidam. Eadem & ad ceteros motus accommodabitur ratio.

At qui putet nos de ipso motu re-ct dixisse, & ex hisce, qua ceteri de ipso dixerunt, & quia non est facile ipsum aliter definire: neque enim motum mutationemq; quisquam alio in genere ponere potest, neque qui aliter de ipso dixere, recte dixisse uidentur.

Id ita esse idem continuo sane patebit. Quidam enim diuersitatem, & inaequalitatem, et id etiam, quod haud

patet. Dicit ergo primo, qd manifestum est motum esse bene definitum ex duobus. Primo quidem, quia definitiones, quibus alii definiunt motum, sunt inconuenientes. Secundo ex hoc, quod non conuenit eum aliter definire. Cuius ratio est, quia motus non collocari potest in aliquo alio genere, quam in genere actus existens in potentia. Secundo ibi.

Excludit definitiones aliorum de motu. Et sciendum, qd tripliciter aliqui definiunt motum. Dixerunt enim motum esse alteritatem, seu diuersitatem propter hoc, qd id, quod mouetur, semper alio & alio modo se habet. Item dixerunt motum esse inaequalitatem, quia id quod mouetur semper magis ac magis

Atque ut mobile dico hoc pacto. Est enim es potentia statua, attamen non eris actus, ut est es, est motio. non est enim idem esse eris, & aliqua potentia mobilis. Nam si esset idem simpliciter ratione, eris ut es est actus, motus nimirum esset: at non est idem, ut diximus. Patet autem in contrariis: nam ualeve quidem esse, ac egrotare posse non eadem sunt, sed diuersa. Effet enim idem egrotare, atque ualere. Subiectum autem, & id quod ualet, atque egrotat: unum est idem esse, siue humiditas sit, siue sanguis. Cum autem non sit idem, quemadmodum neque color est idem, atque uisibile, patet actum possibile, ea ratione qua possibile est, motum esse. Vinc igitur esse, atque tunc moueri, cum est iste actus, & neq; prius, neq; posterius patet: sit n. ut quodq; interdum operetur, interdum non operetur, ceu edificabile, atq; edificabilis actus, ut edificabile est, edificatio nimirum est. Nam actus ipsius, aut est edificatio, aut domus. At cum est domus, tum non est, ut patet, edificabile, edificabile uero edificatur. necesse est igitur actum ipsius adificationem esse. at edificatio motus est quidam. Eadem & ad ceteros motus accommodabitur ratio. At qui putet nos de ipso motu re-ct dixisse, & ex hisce, qua ceteri de ipso dixerunt, & quia non est facile ipsum aliter definire: neque enim motum mutationemq; quisquam alio in genere ponere potest, neque qui aliter de ipso dixere, recte dixisse uidentur. Id ita esse idem continuo sane patebit. Quidam enim diuersitatem, & inaequalitatem, et id etiam, quod haud patet. Dicit ergo primo, qd manifestum est motum esse bene definitum ex duobus. Primo quidem, quia definitiones, quibus alii definiunt motum, sunt inconuenientes. Secundo ex hoc, quod non conuenit eum aliter definire. Cuius ratio est, quia motus non collocari potest in aliquo alio genere, quam in genere actus existens in potentia. Secundo ibi. Excludit definitiones aliorum de motu. Et sciendum, qd tripliciter aliqui definiunt motum. Dixerunt enim motum esse alteritatem, seu diuersitatem propter hoc, qd id, quod mouetur, semper alio & alio modo se habet. Item dixerunt motum esse inaequalitatem, quia id quod mouetur semper magis ac magis

Secunda parte, 6. tex.

hoc sit. Circa primum, duo facit. Primo ponit definitionem motus. Secundo exemplificat ibi. Ut alterabilis quidem. Circa primum, sciendum est, qd aliqui definiunt motum dicentes, qd motus est exitus de potentia in actum non subito. Qui in definiendo errasse inueniuntur, eo qd in definitione motus posuerunt quendam, qua sunt posteriora motu. exitus enim est quaedam species motus. Subitum etiam in sua definitione recipit tempus: est. n. subitum, quod fit in indiuisibili temporis: tempus autem definitur per motum. Et ideo omnino impossibile est aliter definire motum per priora, & notiora, nisi sicut Philosophus hic definit. Dicitur enim, qd vniquodq; genus diuiditur per potentiam, & actum. Potentia autem & actus, cu sint de primis differentiis entis, naturaliter priora sunt motu. & his vritur Philosophus ad definiendum motum. Considerandum est igitur, qd aliquid est in actu tantum, aliquid uero in potentia tantum, aliquid uero medio modo se habens inter potentiam puram, & actum perfectum. Qd igitur est in potentia tantum, nondum mouetur: quod autem iam est in actu perfecte, non mouetur, sed iam motum est. Illud igitur mouetur, quod medio modo se habet inter puram potentiam, & actum: quod quidem partim est in potentia, & partim in actu, ut patet in alteratione. cum enim aqua est solum in potentia calida, nondum mouetur: cum uero est iam calefacta, terminatus est motus calefactionis: cum uero iam participat aliquid de calore, sed imperfecte, tunc mouetur ad calorem; nam quod calefit, paulatim participat calorem, magis ac magis. Ipse igitur actu imperfectus calor in calefactibili existens, est motus: non quidem secundum id, quod actu tantum est, sed secundum qd iam in actu existens, habet ordinem in vltiorem actum, quia si tolleretur ordo ad vltiorem actum, ipse actus quantumcumque imperfectus, esset terminus, & non motus: sicut accidit cu aliquid semiplene calefit. ordo autem ad vltiorem actum competit existenti in potentia ad ipsum. Et similiter, si actus imperfectus consideretur tantum, ut in ordine ad vltiorem actum, secundum qd habet rationem potentiae, non habet rationem motus, sed principii motus: potest enim incipere calefactio, sicut a frigido, ita & a tepido. Sic igitur actus imperfectus habet rationem motus, & secundum qd comparatur ad vltiorem actum, ut potentia, & secundum qd comparatur ad aliquid imperfectius, ut actus. Vnde neque est potentia existens in potentia, neque est actus existens in actu, sed est actus existens in potentia: ut per id, qd dicitur actus, designetur ordo eius ad anteriorem potentiam, & per id, quod dicitur in potentia existens, designetur ordo eius ad vltiorem actum. Vnde conuenientissime Philosophus definit motum dicens, qd motus est actus existens in potentia, secundum qd huiusmodi. Secundo ibi.

aliud autem potentia: potentia existens actus, secundum quod huiusmodi est, motus est. b Vt alterabilis quidem, in quantum est alterabile, alteratio est: augmentabilis autem, & oppositi (nullum. n. commune nomen vtriusq;) augmentum, & decrementum: generabilis autem, & corruptibilis, generatio, & corruptio: loco mutabilis, loci mutatio.

c Quod autem hoc sit motus ab hinc manifestum est. Cu enim edificabile, in quantum huiusmodi ipsum dicimus esse, actu edificatur, & est hoc edificatio. Similiter autem & doctrinatio, & uolutatio, & medicatio, & saltatio, & adulescentia, & senectus.

d Quonia autem quaedam eadem sunt, & potentia, & actu. quauis non simul, aut non sunt idem, sed ut calidum quidem potentia, frigidum autem actu. multa iam agunt, & patiuntur adinuicem. omne enim erit simul actiuum, & passiuum. ergo & mouens physice mobile erit. omne enim huiusmodi mouet cu mouetur, & ipsum. Videtur quidem igitur quibusdam, omne moueri moues. Sed de his quidem, ex alijs erit manifestum quo se habeat. Est. n. quidam mouentium, & immobile, sed potentia existentis cu actu ens agat, aut ipsum, aut aliud, in quantum mobile, motus est.

similiter est de omnibus alijs motibus, sicut doctrinatio, uolutatio, medicatio, saltatio, adulescentia, id est augmentum, & senectus, id est diminutio. Considerandum est enim, qd antequam aliquid moueatur, est in potentia ad duos actus. scilicet ad actum perfectum, qui est terminus motus, & ad actum imperfectum, qui est motus, sicut aqua antequam incipiat calefieri, est in potentia ad calefieri, & ad calidum esse: cum autem calefit, reducitur in actum imperfectum, qui est motus: nondum autem in actum perfectum, qui est terminus motus: sed adhuc respectu ipsius remanet in potentia. Secundo ibi.

Exemplificat in omnibus speciebus motus, sicut alteratio

est actus alterabilis, in quantum est alterabile. Et quia motus in quantitate, & in substantia, non habent vnum nomen, sicut motus in qualitate, qui dicitur alteratio: quantum ad motum in quantitate ponit duo nomina, & dicit, qd actus augmentabilis, & oppositi. scilicet diminubilis, quibus non est vnum commune nomen, est augmentum, & diminutio. Et similiter in substantia: generabilis, & corruptibilis, generatio, & corruptio. Et mutabilis secundum locum, loci mutatio, accipit enim hic motum communiter per mutationem, non autem stricte, secundum quod diuiditur contra generationem, & corruptionem, ut dicitur in quinto. Deinde cum dicit.

Velut alterabilis quidem ut alterabile est, alteratio: accrescibilis autem, atque oppositi decrescibilis (nullum est enim his commune positum nomen) accretio, ac decretio: generabilis item, ac corruptibilis, generatio, atque corruptio, & eius quod fertur, latio.

Atque hoc motum esse inde percipi potest. Nam cum edificabile tale est, tum ipsum ut edificatur actu dicimus esse, atque hoc est edificatio. Similiter & medicatio, & uolutatio, & saltatio, & istiusmodi cetera.

Quonia autem aliqua potentia sunt, atque actu: at non simul, aut non eodem, sed ut quippiam calidum quidem est potentia: frigidum autem actu, complura iam uicissim agent, ac patiuntur. omne namque simul actiuum erit, atque passiuum. quare & id, quod naturaliter mouet mobile est. omne namque tale mouet, subiens motum, & ipsum. Atque sunt quibus omne, quod mouet, moueri uidetur. Verum de hoc quomodo sese habet, ex alijs sane patebit. Est enim quoddam mouentium, & immobile. Actus autem eius, quod est potentia, cum actu est, ac non ut ipsum, sed ut mobile est, operatur, motus nimirum est.

similiter est de omnibus alijs motibus, sicut doctrinatio, uolutatio, medicatio, saltatio, adulescentia, id est augmentum, & senectus, id est diminutio. Considerandum est enim, qd antequam aliquid moueatur, est in potentia ad duos actus. scilicet ad actum perfectum, qui est terminus motus, & ad actum imperfectum, qui est motus, sicut aqua antequam incipiat calefieri, est in potentia ad calefieri, & ad calidum esse: cum autem calefit, reducitur in actum imperfectum, qui est motus: nondum autem in actum perfectum, qui est terminus motus: sed adhuc respectu ipsius remanet in potentia. Secundo ibi. Ostendit, qd motus sit actus existentis in potentia tali ratione. Omnis enim actus, eius est proprie actus, in quo semper inuenitur, sicut lumen nunquam inuenitur nisi in diaphano, & propter hoc est actus diaphani, sed motus semper inuenitur in existente in potentia: est igitur motus actus existentis in potentia. Ad manifestationem igitur secundae propositionis dicit, qd quia quaedam eadem sunt, & in potentia, & in actu: licet non simul, aut secundum idem, sicut aliquid est calidum in potentia, & frigidum actu: ex hoc sequitur, qd multa agunt, & patiuntur adinuicem, in quantum. scilicet vtrunque est in potentia, & actu respectu alterius, secundum diuersa. Et quia omnia corpora inferiora naturalia communicant in materia, ideo in vnoquoque est potentia ad id, quod est actu in altero: & ideo in omnibus talibus aliquid simul agit, & patitur, & mouet, & mouetur. Et ex hac ratione quibusdam visum est, qd simpliciter omne mouetur

Tex. co. 44. Tex. co. 37. & 38.

1. de gene. Tex. co. 28.

Tex. co. 10.

Tex. co. 10.

Tex. co. 11.

Tex. co. 11.

Tex. co. 11.

Tex. co. 3.

monetur. Sed de hoc manifestum erit magis in alijs. Ostenditur enim in octauo huius, & in duodecimo Meta. qd est quoddam mouens immobile, quia non est in potentia, sed in actu tantum. Sed quando id, quod est in potentia, actu quodammodo existens agit, aut ipsum, aut aliud in quantum est mobile. i. reducitur in actum motus, siue sit motus a se, siue ab alio, tunc est motus actus eius. Et inde est, qd illa, qua sunt in potentia, siue agat, siue patiantur, mouentur: quia & agendo patiuntur, & mouendo mouentur, sicut ignis, cum agit in ligna, patitur, in quantum in grossatur per fumum, quia flamma non est nisi fumus ardens. Tertio ibi. Manifestat hac particulam, in quantum huiusmodi. Et primo per exemplum. Secundo per rationem ibi. Manifestum autem & in contrariis. Dicit ergo primo, qd necessarium fuit addi in quantum huiusmodi, quia id, quod est in potentia, est etiam aliquid actu. Et licet idem sit subiectum existens in potentia, & in actu, non tamen est idem secundum rationem esse in potentia, & esse in actu, sicut est esse in potentia ad statum, & esse actu, non tamen est eadem ratio aeris in quantum est aer, & in quantum est potentia ad statum. Motus autem non est actus aeris in quantum est aer, sed in quantum est in potentia ad statum: alius oporteret, qd quod aer esset, tandem aer moueretur, quod patet esse falsum. Vnde patet conuenienter additum esse, in quantum huiusmodi. Deinde cum dicit. Ostendit idem per rationem sumptam a contrariis. Manifestum est enim, qd aliquando idem subiectum est in potentia ad contraria, sicut humor, aut sanguis, est idem subiectum se habens in potentia ad sanitatem, & aegritudinem. Manifestum est aut, qd esse in potentia ad sanitatem, & esse in potentia ad aegritudinem, est alterum, & alterum. & hoc secundum ordinem ad obiecta. alioquin, si idem esset posse laborare, & posse sanari, sequeretur, qd laborare, & sanari essent idem. Differunt ergo posse laborare, & posse sanari secundum rationem, sed subiectum est vnus & idem. Patet ergo, qd non est eadem ratio subiecti, in quantum est quoddam ens, & in quantum est potentia ad aliud: alioquin potentia ad contraria esset vna secundum rationem. Et sic etiam non est idem ratio color, & visibile. Et ideo necessarium fuit dicere, qd motus est actus possibilis, in quantum est possibile: ne intelligeretur esse actus eius, quod est in potentia, in quantum est quoddam subiectum.

LECTIO III.

Vod quidem igitur hoc sit, & quod accidit tunc moueri, cu est actu. & neq; prius, neq; posterius ostensum est. Cotingit. n. vniquodq; aliquid quod operari, aliquid autem non, ut edificabile, & edificabilis actu, in quantum est edificabile. edificatio actus, aut domus sit, non amplius edificabile est. edificatio autem edificabile, necesse est ergo edificatio ne esse actu, edificatio autem motus quidam est. At uero eadem conueniet ratio in alijs motibus.

b Quod autem bene dictum sit, manifestum est ex quibus alii de ipso dicunt, ex eo, quod non facile est definire aliter ipsum. Neque enim motum in alio genere ponere potest vti que aliquis.

c Manifestum autem intendentibus quemadmodum ponunt quidam ipsum alteritatem, &

ostendit idem per rationem sumptam a contrariis. Manifestum est enim, qd aliquando idem subiectum est in potentia ad contraria, sicut humor, aut sanguis, est idem subiectum se habens in potentia ad sanitatem, & aegritudinem. Manifestum est aut, qd esse in potentia ad sanitatem, & esse in potentia ad aegritudinem, est alterum, & alterum. & hoc secundum ordinem ad obiecta. alioquin, si idem esset posse laborare, & posse sanari, sequeretur, qd laborare, & sanari essent idem. Differunt ergo posse laborare, & posse sanari secundum rationem, sed subiectum est vnus & idem. Patet ergo, qd non est eadem ratio subiecti, in quantum est quoddam ens, & in quantum est potentia ad aliud: alioquin potentia ad contraria esset vna secundum rationem. Et sic etiam non est idem ratio color, & visibile. Et ideo necessarium fuit dicere, qd motus est actus possibilis, in quantum est possibile: ne intelligeretur esse actus eius, quod est in potentia, in quantum est quoddam subiectum.

Secunda parte huius tex.

Secunda parte 13. tex.

est accessit ad terminum. Dixerunt etiam motu esse, quod non est, id est non ens: quia id, quod mouetur, dum mouetur, nondum habet id, ad quod mouetur: ut quod mouetur ad albedine, nondum est album. Has autem definitiones destruit Philosophus tripliciter. Primo quidem, ex parte subiecti motus. si enim motus esset alteritas, vel inaequalitas, vel non ens, cuiusque ista inessent, necessario moueretur, quia cuiusque inesse motus illud mouetur. Sed non est necessarium moueri, neque ea, quae sunt altera ex hoc ipso, quae altera, seu diuersa sunt, neque inaequalitas, neque ea, quae non sunt. relinquitur igitur, quae alteritas, & inaequalitas, & non ens, non est motus. Secundo, ostendit illud, ex parte termini ad quem. quia motus, & mutatio, non est magis in alteritate, quam in similitudinem, neque magis in inaequalitate, quam in aequalitate, neque magis in non esse, quam in esse. Nam generatio est mutatio ad esse, & corruptio ad non esse. Non igitur motus magis est alteritas, quam similitudo, vel inaequalitas, quam aequalitas, vel non ens, quam ens. Tertio ostendit idem ex parte termini a quo. quia sicut motus aliquis est ex alteritate, & ex inaequalitate, & ex non ente, ita est ex oppositis horum. Non igitur motus magis debet poni in his generibus, quam in oppositis. Tertio ibi.

d. Causa autem, cur in his ponant illi est, quod indeterminatum quiddam iam videtur esse motus. Alterius autem coordinationis principia ex eo quod sunt priuatiua, & indeterminata sunt. neque enim hoc, neque tale, neque vnum ipsorum, quia neque aliorum quicquam praedicamentorum.

e. Videri autem indeterminatum esse motum, causa est, quia neque in potentiam eorum, quae sunt generum, neque in actum est ponere ipsum simpliciter. Neque enim quod potest esse quantum, moueri ex necessitate est, neque quod actu quantum est. Et motus quidem, actus quiddam videtur esse (imperfectus autem) causa autem est, quoniam imperfectum est quod possibile, cuius est actus. Propter hoc igitur, difficile est accidere quid ipsum sit: aut enim in priuatione necesse est ipsum ponere, aut in potentiam, aut in actum simpliciter. horum autem nullum videtur esse posse: relinquitur igitur praedictus motus, actum quidem quendam esse, sed huius actum qualem diximus, difficile quidem videre, contingit autem esse.

LECTIO IIII.

Quod autem, & mouens omne, sicut dictum est, cum sit potentia mobile.

f. Semina, motum, obliquum, tenebram, malum, altera parte longius. Secundo ibi. e. Assignat causam quare motus ponitur inter indeterminata, & dicit, quod huius causa est, quia neque potest poni sub potentia, neque sub actu. Si enim poneretur sub potentia, quicquid esset in potentia, puta ad quantitatem: moueretur secundum quantitatem. Et si contineretur sub actu, quicquid esset actu quantum, moueretur secundum quantitatem. Et quidem verum est, quod motus est actus, sed est actus imperfectus, medius inter potentiam, & actum. Et quod sit actus imperfectus ex hoc patet, quod illud, cuius est actus, est ens in potentia, ut supra dictum est: & ideo difficile est accipere quod sit motus. Videtur enim in primo aspectu, quod vel sit simpliciter actus, vel simpliciter potentia, vel quod continueatur sub priuatione, sicut aliqui posuerunt ipsum contineri sub non ente, & sub inaequalitate. Sed nullum horum est possibile, ut supra ostensum est. Vnde relinquitur solus praedictus modus ad definiendum motum, ut scilicet motus sit actus, quale diximus, scilicet existens in potentia. Talem autem actum considerare, difficile est propter permissiorem actus, & potentie, tamen esse talem actum non est impossibile, sed contingens.

g. Ponendi autem motum in hisce causa fuit, motum indefinitum quoddam esse videri. Alterius vero principia seriei, indefinita sunt sane, ex eo quia sunt priuatiua. nihil enim ipsorum aut hoc aliquid, aut tale, aut ceterorum quicquam est praedicamentorum.

h. At ut videatur motus indefinitum quoddam esse, causa fuit, non posse ipsum, aut in potentia rerum, aut in actu poni. Neque enim id, quod esse potest quantum, neque id, quod esse potest actu quantum, necessario mouetur. Et motus quidem actus quidam esse videtur (imperfectus tamen) propterea quod ipsum possibile imperfectum est, cuius est actus. Et ideo difficile est accipere, quid nam sit motus. necesse est enim ipsum, aut in priuatione, aut in potentia, aut in actu simpliciter ponere. at nihil horum esse possibile videtur. restat igitur modus illi iam dictus, actum quidem ipsum aliquem esse: talem autem actum, qualem antea diximus, qui difficilis quidem est cognitiui, potest autem esse.

LECTIO IIII.

Mouetur autem & omne mouens, ut diximus, quod est potentia mobile.

vt materialis ad formalem, & conclusio ad principium. Et haec est definitio. Motus est actus mobilis, in quantum est mobile. haec enim definitio concluditur ex praemissa. quia enim motus est actus existens in potentia, in quantum huiusmodi: existens autem in potentia, in quantum huiusmodi, est mobile, non autem mouens, quia mouens in quantum huiusmodi, est ens in actu: sequitur, quod motus sit actus mobilis: in quantum huiusmodi. Circa hoc ergo, tria facit. Primo ostendit, quod motus est actus mobilis. Secundo, quod se habet motus ad mouentem ibi. Motui autem actus, Tertio, mouet dubitationem ibi. Habet autem defectum. Circa primum, duo facit. Primo ponit definitionem motus. sicut motus est actus mobilis. Secundo ex hoc declarat quoddam, quod poterat esse dubium ibi. Et dubium autem. Circa primum, tria facit. Primo, inuestigat definitionem motus. Secundo concludit eam ibi. Vnde motus est. Tertio manifestat ea ibi. Accidit autem, & c. Ad inuestigandum autem definitionem motus

LECTIO IIII.

Ostendam Philosophus definiuit motum, hic ostendit cuius actus sit motus, vtrum scilicet mobilis, vel mouentis. Et potest dici, quod hic ponit aliam definitionem motus, quae se habet ad praemissam

Secunda parte. 16. 17. 18.

Tex. co. 17.

Tex. co. 18.

Tex. co. 14.

Tex. co. 17.

tus praemittit, quod moueri etiam accidit mouenti. Et circa hoc duo facit. Primo probat, quod omne mouens mouetur. Secundo, ostendit vnde accidat ei moueri ibi. Ad hoc agere. Quod autem mouens mouetur, ostendit ex duobus. Primo quidem, quia omne, quod prius est in potentia, & postea in actu, quodammodo mouetur: mouens autem inuenitur esse prius mouens in potentia, & postea mouens in actu: mouens ergo huiusmodi mouetur. Et hoc est quod dicit, quod omne mouens, cum ita se habeat, quod quaeque sit in potentia, & mobile. i. ad mouendum mouetur, sicut dictum est: hoc enim ex dictis apparet. Dicitur enim, quod motus est actus existens in potentia, & hoc contingit in omni mouente naturali, vnde dictum est, quod omne mouens Physicum mouetur. Secundo ibi.

b. Et cuius immobilitas quies est. Cui enim motus inesse, huius immobilitas quies est.

c. Ad huc enim agere in quantum huiusmodi, ipsum mouere est. Hoc autem facit tactu, quae simul & patitur.

d. Vnde motus actus mobilis est, in quantum est mobile. Accidit autem hoc tactu motui, quare simul & patitur. Species autem semper existimabitur aliqua mouens autem hanc, aut qualis, aut quanta, quae erit principium, & causa motus, cum moueat. vt actu homo, facit ex potentia existente homine, hominem.

e. Et dubium autem manifestum est, quod est motus in mobili. actus enim huius, & ab hoc.

f. Motui autem actus, non alius est.

g. Oportet quidem enim esse actum vtriusque. motui quidem est in ipso posse: mouens autem in ipso operari, vel agere.

h. Sed est actiuum mobilis, quare similiter vnum vtriusque est actus.

i. Sicut idem spatium est vnum ad duo, & duorum ad vnum, & descendit, & descendit. hanc enim vnum idem sunt: ratio autem non vna. Similiter autem est, & in mouente, & in moto.

vt patitur, mouetur. Sed hoc, quod est agere, facit tactu: nam corpora tangendo agunt, vnde sequitur, quod & simul patitur, quia quod tangit, patitur. sed hoc intelligendum est, quod est motus tactus. sicut aliquid tangit, & tangitur, vt contingit in his, quae comunicant in materia, quorum vtrumque ab altero patitur, dum se tangunt. Corpora autem caelestia, quia non comunicant cum corporibus inferioribus in materia: sic agunt in ea, quod non patiuntur ab eis, & tangunt, & non tanguntur, vt dicitur in primo de Generatione. Deinde cum dicit.

d. Ponit definitionem motus, concludens ex praedictis, quod quamuis mouens mouetur, motus tamen non est actus mouentis, sed mobilis, sicut quod est mobile. Et hoc consequenter manifestat per hoc, quod moueri accidit mouenti, & non potest ei competere. vnde, si aliquid secundum hoc mouetur, secundum quod actus eius est motus, sequitur, quod motus non sit actus mouentis, sed mobilis, non quidem in quantum est mouens, sed in quantum est mobile. Quod autem moueri accidit mouenti, manifestat per id quod supra dictum est. hoc enim actus mobilis, qui est motus, accidit ex contactu mouentis: ex quo sequitur, quod simul dum agit patitur, & sic moueri competit mouenti per accidens. Quod autem non competit ei per se, manifestat per hoc, quod semper aliqua forma videtur mouens esse, sicut forma, quae est in genere substantiae, in transmutatione quae est secundum substantiam: & forma, quae est in genere qualitatibus, in alteratione; & forma, quae est in genere quantitatis, in augmento, & diminutione. Huiusmodi enim formae sunt causae, & principia motuum, cum omne agens moueat secundum formam. Omne enim agens, agit in quantum est actu, sicut actu homo facit ex homine in potentia hominem actu. vnde cum vnum quodque sit actu per formam, sequitur, quod

A forma sit principium mouens. Et sic mouere competit alicui in quantum habet formam, per quam est in actu. Vnde, cum motus sit actus existens in potentia, vt supra dictum est, sequitur, quod motus non sit alicuius in quantum est mouens, sed in quantum est mobile, & ideo in definitione motus positum est, quod est actus mobilis, in quantum est mobile. Deinde cum dicit.

e. Manifestat quoddam dubium ex praedictis. Solent enim esse dubium apud quosdam, vtrum motus sit in mouente, aut in mobili. Sed hoc dubium declaratur ex praemissis. Manifestum est enim, quod actus cuiuslibet est in eo cuius est actus: & sic manifestum est, quod actus motus est in mobili, cum sit actus mobilis, causatus tamen in eo a mouente. Deinde cum dicit.

f. Ostendit quomodo se habeat motus ad mouens. Et primo proponit quod intendit, dicens, quod actus motui, non est alius ab actu mobilis. Vnde, cum motus sit actus mobilis, est etiam quodammodo actus motui. Secundo ibi.

g. Manifestat propositum. Et circa hoc, tria facit. Primo, ostendit, quod mouentis est aliquis actus, sicut & mobilis. Quicquid enim dicitur secundum potentiam, & actum, habet aliquem actum sibi competentem: sed sicut in eo quod mouetur, dicitur mobile secundum potentiam, in quantum potest moueri, motus autem secundum actum mouetur: ita ex parte mouentis motuum dicitur secundum potentiam, in quantum potest mouere, motus autem in ipso agere, id est in quantum agit actu. Oportet igitur vtrique, scilicet mouenti, & mobili competere quendam actum. Secundo ibi.

h. Ostendit, quod idem sit actus mouentis, & moti: mouentis enim dicitur in quantum aliquid agit, moti autem in quantum patitur, sed idem est quod mouens agendo causat, & quod motus patiendo recipit. Et hoc est quod dicit, quod motus est actus mobilis: id est actum mobilis causat: quare oportet vnum actum esse vtriusque, scilicet mouentis, & moti. Idem enim est quod est a mouente, vt a causa agente, & quod est in moto, vt in patiente, & recipiente. Tertio ibi.

i. Manifestat hoc per exemplum. Eadem enim distantia est vnum ad duo, & duorum ad vnum secundum rem: sed differre secundum rationem, quia secundum quod incipimus comparationem a duobus procedendo ad vnum dicimus duplum, e contrario vero dicitur dimidium. Et similiter idem est spatium ascendens, & descendens: sed secundum diuersitatem principii, & termini vocatur ascensio, vel descensio. Et similiter est in mouente, & moto. Nam motus secundum quod procedit a mouente in mobile, est actus mouentis, secundum autem quod est in mobili a mouente, est actus mobilis.

Atque vnum ad duo, & duorum ad vnum idem est intervallum, & ut accliuat, atque decliuat. haec enim vnum quidem sunt, at ratio non est vna. Similiter res sese habet, & in hisce quorum alterum mouet, alterum mouetur.

autem secundum actum in quantum actu mouetur: ita ex parte mouentis motuum dicitur secundum potentiam, in quantum potest mouere, motus autem in ipso agere, id est in quantum agit actu. Oportet igitur vtrique, scilicet mouenti, & mobili competere quendam actum. Secundo ibi.

h. Ostendit, quod idem sit actus mouentis, & moti: mouentis enim dicitur in quantum aliquid agit, moti autem in quantum patitur, sed idem est quod mouens agendo causat, & quod motus patiendo recipit. Et hoc est quod dicit, quod motus est actus mobilis: id est actum mobilis causat: quare oportet vnum actum esse vtriusque, scilicet mouentis, & moti. Idem enim est quod est a mouente, vt a causa agente, & quod est in moto, vt in patiente, & recipiente. Tertio ibi.

i. Manifestat hoc per exemplum. Eadem enim distantia est vnum ad duo, & duorum ad vnum secundum rem: sed differre secundum rationem, quia secundum quod incipimus comparationem a duobus procedendo ad vnum dicimus duplum, e contrario vero dicitur dimidium. Et similiter idem est spatium ascendens, & descendens: sed secundum diuersitatem principii, & termini vocatur ascensio, vel descensio. Et similiter est in mouente, & moto. Nam motus secundum quod procedit a mouente in mobile, est actus mouentis, secundum autem quod est in mobili a mouente, est actus mobilis.

Et similiter est in mouente, & moto. Nam motus secundum quod procedit a mouente in mobile, est actus mouentis, secundum autem quod est in mobili a mouente, est actus mobilis.

Tex. co. 13.

Tex. co. 14.

Tex. co. 15.

Tex. co. 16. Tex. co. 14. & 15.

D. 34.

ostendam Philosophus ostendit, qd motus est actus mobilis, & mouentis, nunc mouet quandam dubitationem circa pmissa. Et primo mouet dubitationem.

LECTIO V.

Abet autem defectum rationabilem. Necessesse est enim fortassis, esse quendam actum actiui, & passiuu. hinc quide enim actio, illinc vero passio: opus enim & finis, huius quidem actio, illius autem passio.

Qm igitur vtraque sunt motus: siquidem alteri, i aliquo sut. Aut. n. vtraq; in patiente, & moto sunt, aut in agente sunt vtraque. Aut actio quidem in agente, passio autem in patiente est. Si autem oportet, & hanc actione vocare, equiuoce quide fit.

At vero si hoc est, in mouente motus erit. eade enim ratio est in mouete, & in moto. Quare aut omne mouens mouebitur, aut habens motu non mouebitur.

Si autem vtraque in moto sunt, & in patiente, & actio in qua, & passio, & doctio, & doctrina, cum duo sint, in addiscete sunt. Primum quidem, actus vniuscuiusque, non in vnoquoque erit. Postea & inconueniens est, p duos motus simul moueri. Quaedam nanque erunt alterationes duę vnus, & in vnam speciem, sed impossibile est.

Sed vnus erit actus? Sed irrationabile & duorum, & diuersorum secundum specie, eundem & vnus esse actū. Et erit siquidem doctio, & doctrina idem, & passio, & actio, & docere cum addiscere, idē: & agere cū pati. Quare necesse est, oēm docētē addiscere, & agentem pati.

At neque actum alterius in altero esse, inconueniens est. Est

Tex. cō. 10. Tex. cō. 19. Scda parte 19. tex.

Tex. cō. 20.

LECTIO V.

Xistit autem hoc loco dubitatio, differendi facultati accommodata. Necessesse est enim, actum aliquem esse ipsius actiui, et etiam ipsius passiuu. est enim actio quidem illius, passio vero huius. Et opus finisue illius actus, huius autem affectus.

Si igitur ambo sint motus, sintque diuersi, in quo nam sunt? Aut enim in patiente, & eo quod mouetur, sunt ambo: aut actio quidem in agente, passio vero in patiente. quod si hanc etiam actionem oporteat appellare, nomine solo conuenient.

At vero si hoc est, motus profecto in eo quod mouet, erit. Eadem enim est, et in eo quod mouet, et in eo quod mouetur, ratio. Quare aut omne mouens mouebitur: aut aliquid motum habens, haud mouebitur.

Quod si ambo, actio inquam & passio in eo est, quod mouetur, ac patitur, & hæc duo, doctio disciplinae sunt in ipso discete. Primum quidem actus in unoquoque cuiusque non erit. Deinde absurdum est, duobus quippiam motibus simul moueri. erunt enim alterationes quaedam unius duę, atque ad unam formam, at fieri nequit.

At vnus ne actus erit? At rationis fines egreditur, diuersorum specie duorum, unum actum, eundemque esse. Et si idem doctio, disciplinaue. Et actio, atque passio, docere etiam, & discere idem erit, & agere, atque pati. Quare necessario discet omnia, qui docet, & patietur, qui agit.

An neque alicuius actum in alio esse, absurdum est: Est enim doctio

actio sit actus agēis, & passio actus patientis, quæ fm specie sunt diuersa. si igitur actio, & passio sunt idem motus, sequitur qd idem actus sit diuersorum secundum speciem. Secundum in conueniens est, quod si actio, & passio sint vnus motus, quod idem sit actio cum passione, & doctio, quæ est ex parte docentis, cum doctrina, secundum quod se tenet ex parte addiscētis. Tertium inconueniens est, quod agere sit idē quod pati, & docere idē quod addiscere. Quartum, quod ex hoc sequitur est, quod omne docens addiscat, & omne agens patiat. Deinde sum dicit.

Solut præmissam dubitationē. Est autem manifestum ex supra determinatis, quod actio, & passio non sunt duo motus, sed vnus & idem motus. Secundum enim quod est ab agente, dicitur

G

I

dicitur actio: secundum autē quod est in patiente, dicitur passio. Vnde inconuenientia quæ sequuntur ad primam partem, in qua supponebatur, qd actio & passio essent duo motus, non oportet soluere, præter vnus, quod remanet soluendum, etiam supposito qd actio & passio sint vnus motus, quia cum actio sit actus agēis, vt supra dictum est, si actio, & passio sunt vnus motus, sequitur, qd actus agentis quodammodo sit in patiente, & sic actus vnus erit in altero. quatuor autem rem inconuenientia sequebantur ex altera parte, & sic restat quinque inconuenientia soluenda. Dicit ergo primo, qd nō est inconueniens actum vnus esse in altero, quia doctio, est actus docentis, ab eo tamē in alterum tendens continue, & sine aliqua interruptione. vnde idem actus est huiusmodi, idē agētis, vt a quo: & tamē est in patiente, vt receptus in eo. Esset autem inconueniens, si actus vnus eo modo, quo est actus ei, esset i alio. Scdo ibi.

Solut aliud inconueniens. si quidē actus esset duorum. & dicit, qd nihil phibet vnus actum esse duorum, ita qd nō sit vnus & idem motus secundum rationem, sed vnus secundū rem (vt dictum est supra) qd eadē distantia duorū ad vnū, & vnus ad duo, & eius, quod est in potentia, ad agens, & econtra. Sic enim idem actus secundum rem, est duorum secundum diuersam rationem: agentis quidem, secundum qd est ab eo: patientis autem, fm qd est in ipso. Ad alia autem tria inconuenientia, quorum vnus ex altero deducebatur, responder ordine retrogrado. Primo. scd illud, quod vltimo inducebatur, vt magis inconueniens. Sic igitur tertio responder ad quintum inconueniens, & dicit, qd non est necessarium, quod docens addiscat, vel quod agens patiat. Et si agere, & pati sint idem: tamen dicamus, quod non sunt idem sicut ea, quorum vnus est subiecto, & diuersa secundum rationem, vt via a Thebis ad Athenas, & ab Athenis ad Thebas, vt dictum est prius. Non enim oportet, qd omnia eadem conueniant iis, quæ sunt quocunq; modo idē, sed solum illis, quæ sunt idē subiecto, vel re & ratione. Et ideo, etiam dato quod agere & pati sint idem, cum non sint idem ratione, vt dictum est, non sequitur, quod cuiusque conueniat agere, quod ei conueniat pati. Quarto ibi.

Respondet ad quartum inconueniens, & dicit, quod non sequitur etiam si doctio, & doctrina addiscētis esset idem, quod docere, & addiscere essent idem, quia doctio, & doctrina dicuntur in abstracto: docere autem & discere in concreto. Vnde applicantur ad fines, vel ad terminos, secundum quos sumitur diuersa ratio actionis & passionis. Sicut licet dicamus, quod sit idem spatium distantiam aliorum, abstracte accipiendo: si tamē applicamus ad terminos sparii, sicut dicimus distare hinc illuc, & inde huc, non est vnus & idem: Quinto ibi.

Respondet ad tertium inconueniens destruens hanc illationem, qua concludebatur, quod si actio & passio sunt vnus motus, quod actio & passio sunt idem, & dicit, quod finaliter dicendum est, quod non sequitur, quod actio & passio sint idē, vel doctio & doctrina, sed quod motus, cui inest vtrunque eorum, sit idem. Qui quidem motus secundum vnā rationem est actio: & secundum aliam rationem est passio. Alterū enim est secundum rationem esse actum huius, vt in hoc: & esse actū huius, vt ab hoc. Motus autem dicitur actio, secundum quod est actus agentis, vt ab hoc: dicitur autem passio secundum quod est actus patientis, vt in hoc: Et sic patet, quod licet motus sit idem mouentis, & moti propter hoc, quod abstrahit ab vtraq;

Tex. cō. 21. * ad a. l. vt vestis, & indumentum

Tex. cō. 22.

ratione: tamen actio, & passio differunt, propter hoc, quod has diuersas rationes in sua significatione includunt. Ex hoc autē apparet, quod cum motus abstrahat a ratione actionis, & passionis non continetur in predicamento actionis, neque in predicamento passionis, vt quidam dixerunt. Sed restat circa hoc dubitatio duplex.

Prima quidem, quia si actio, & passio sint vnus motus, & non differunt nisi secundum rationem, vt dictum est, videt quod non debeat esse duo predicamenta: cum predicamenta sint genera rerum. Item, si motus vel est actio, vel passio, non inuenietur motus in substantia, qualitate, quantitate, & vbi, vt supra dictū est, sed solum continebitur in actione, & passione. Ad horū igitur euidēciam sciendū est, quod ens diuiditur in decem predicamenta non vniuoce, sicut genus in species, sed secundum diuersum modū essendi. modi autem essendi, proportionales sunt modis predicandi. (Predicatio enim aliquid de aliquo altero, dicimus hoc esse illud: vnde & decem genera entis dicuntur decem predicamenta.) Tripliciter autem fit omnis predicatio. Vnus quidem modus, quando de aliquo subiecto predicatur, quod pertinet ad essentiam eius, vt cum dico: Socrates est homo, vel homo est animal, & secundum hoc accipitur predicamentum substantiæ. Alius autem modus est, quo predicatur de aliquo id, quod non est de essentia eius: tamen inhæret ei. quod quidē vel se habet ex parte materiæ subiecti, & secundum hoc est predicamentum quantitatis. nam quantitas proprie consequitur materiam, vnde & Plato posuit magnum ex parte materiæ. Aut consequitur formam, & sic est predicamentum qualitatis, vnde & qualitates fundantur super quantitatem, sicut color in superficie, & figura in lineis, vel in superficibus. Aut se habet per respectum ad alterum, & sic est predicamentum relationis. Cū. n. dico homo est pater, non predicatur de homine aliquid absolute, sed respectus, qui ei inest ad aliquod extrinsecum. Tertius autem modus predicandi est, quando aliquid extrinsecū de aliquo predicatur per modum subiecti denominationis. Sic enim, & accidentia extrinseca de substantiis predicantur, non tamen dicimus, quod homo sit albedo, sed quod homo sit albus. Denominari autem ab aliquo extrinseco inuenitur quidē quo dammodo cōmuniter in omnibus, & aliquo modo specialiter in iis, quæ ad homines pertinet tantum. communiter autem inuenitur aliquod denominari ab aliquo extrinseco, vel secundum rationem causæ, vel secundum rationem mensuræ, denominatur enim aliquid causatum, & mensuratum ab aliquo exteriori. Cum autem quatuor sint causarum genera, duo ex his sunt partes essentię. scilicet materia & forma: vnde predicatio, quæ potest fieri secundum hæc duo, pertinet ad predicamentum substantiæ, vt potest dicamus, quod homo est rationalis, & homo est corporeus. Causa autem finalis, non causat seorsum aliquid ab agente: in tantum enim finis habet rationem causę, in quantum mouet agentem. Remanet igitur sola causa agens, a qua potest denominari aliquid, sicut ab exteriori. Sic igitur, secundū quod aliquid denominatur a causa agente est predicamentum passionis. nam pati nil est aliud q̄ suscipere aliquid ab agente. Secundum autem quod econtra denominatur causa agens ab agente, est predicamentum actionis: nam actio est actus ab agente in aliud, vt supra dictū est. Mensura autem quædam est extrinseca, & quædam intrinseca. Intrinseca quidem, sicut propria longitudo vniuscuiusque, & latitudo, & profunditas. ab his ergo denominatur aliquid sicut ab intrinseco inhærente: vnde pertinet

Tex. cō. 4.

Tex. cō. 4.

D

E

pet ad predicamentū quantitatis. Exteriores autē mēsurę sunt...

actio cū passione idē proprie est, sed cui insunt hęc, mot⁹. qđ...

Quid quidem igitur motus sit, & vniuersaliter, & sū partē dictum est...

LECTIO VI.

Voniam autē de natura sciētia est circa magnitudines, & temp⁹...

Signum enim, quod huius sciētia propria consideratio, de ipso est.

Non erit motus secundum quem aliquid moueatur, ut vepote, si aliquid incipiat dealbari...

actio idem quod passio, sed motus, cui hęc insunt. Nam huius in hoc, & huius esse actum ab hoc, diuersum est ratione.

Quid igitur est motus, & vniuersaliter, & per partes, etiam diximus. Non est enim obscurum, quoniam...

LECTIO VI.

Vm autem sciētia naturalis circa magnitudines, motum, tempusque uersatur, quorum unumquodque finitum...

Atque sciētia huiusce contemplationem de ipso propriam esse, hoc si gno patet.

lari dicere, qđ edificatio est actus edificatoris, & edificabilis in quantum hmoi, & simile est de medicatione, & aliis motibus.

LECTIO VI.

Postquam Philosophus determinauit de motu, hinc incipit determinare de infinito. Et primo ostendit qđ ad sciām naturalem pertinet determinare de infinito...

Ostendit idem per signum acceptum a consideratione Philosophorum naturalium. omnes enim, qui rationabiliter tractauerūt

tra hęc uerū huiusmodi Philosophiam scilicet naturalem, secerunt mentionem de infinito. Ex quo colligitur probabile argumentum ab autoritate Sapientum, quod ad Philosophiam naturalem pertineat determinare de infinito.

videntur rationabiliter tetigisse huiusmodi Philosophiam, secerunt uerbum, de infinito.

Et oēs tanq̄ principiū quod dā ponūt eorū, quę sunt. Alii qđ dē quędam modū Pythagorici, & Plato per se: nō sicut accidēs alicui alteri, sed sicut substantiā ipsum esse infinitum.

Præter hoc quod Pythagorici quidē in sensibilibus, neq; enim abstractū faciūt numerū, & esse extra cælū, infinitū. Plato autē extra, nullū esse corpus, neque ideas, eō quod nūquam sint ipsę, tamē in infinito, & in sensibilibus, & in illis esse.

Et hi qđē infinitū esse parē. hic qđē n. cōprehensus, & sub ipari reclusus adhibet iis, quę sunt infinitatē. Signū autē hui⁹ est, qđ cōtingit in numeris, circumpositis. n. gnomonibus: circa unū, & extra aliqđ qđ aliā fieri spēm, aliqñ aut vna. Plato autē duo infinita magnū, & parū.

ostendit differentiam inter Platonem, & Pythagoricos: & primo quantū ad positionē infiniti, scđo quantū ad radicē ipsius ibi. Et hi qđē infinitū esse. Quantū autē ad positionem infiniti, in duobus differēbant Platonici, & Pythagorici.

ostendit dīam eorū quantū ad radicē infiniti: & dicit, qđ Pythagorici attribuebāt infinitū vni radici. s. numero pari: & hoc manifestabāt dupl. Primo p rōnem, qđ id, qđ concluditur ab alio, & p aliud terminat, quantū est de se habet rōnem infiniti, qđ aut concludit & terminat hēt rōnem termini: par autē numerus cōprehendit, & cōcludit sub impari: s. pponit aliquis numerus par, vndique diuisibilis apparet, cū uero addita vnitate, ad imparē numerū reducit, iam quādā indiuisiōne cōsequitur, ac si par sub impari cōstringatur: vnde dicitur, qđ par sit p se in finitū, & causet in alio infinito. Ostendit etiā idē p signū: Ad cuius euidentiā sciendū est, qđ in geometricis, Gnomon dī quadrangulum sup diametrū cōstitens cū duobus supplementis: hmoi igitur Gnomon circūpositus quadrato, constituit quadratū. Ex huius ergo similitudine in numeris, Gnomones dīcuntur pnc numeri, q aliquibus numeris addūt. Est autē hic obseruandū, qđ si aliqđ accipiat numeros impares sū ordinē pgressionis numeralis, & uoitat, qđ est quadratū virtute, in quātum unū est solum unū, addat primū numerū imparē. s. ternariū, constituet quaternariū, qđ est numerus quadratus: nā bis duo sūt quatuor. Si uero

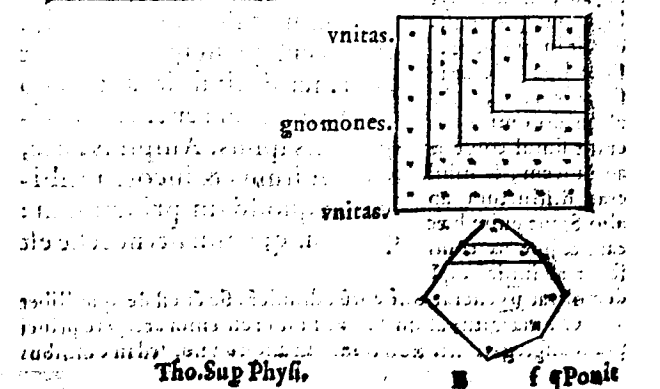
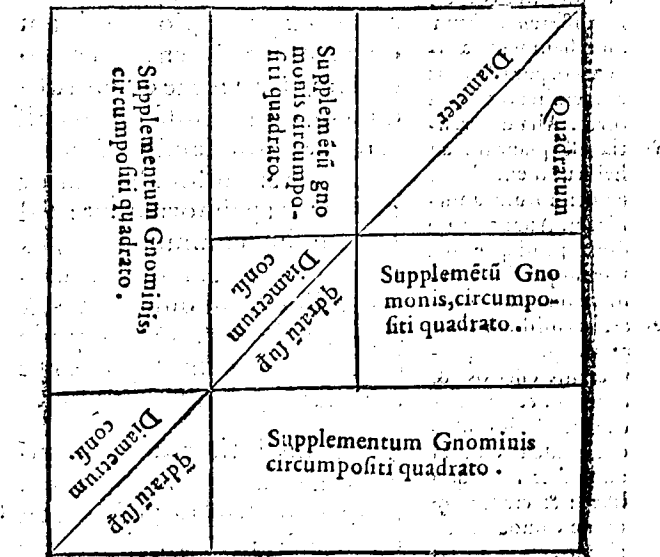
ro huius scđo quadrato, addatur s. s. quinarius, cōsurgit nō uariarius, qui est quadratū ternarii: nam res trīas, sunt nouē. Si autē huius tertio quadrato addatur tertius impar. s. septenarius cōsurgit sexdecim, qui est quadratū quaternarii: & sic semp p ordinatā additionē numerorū impariū resultat eadem forma in numeris. s. quadratum. Per additionē autē pariū, semp resultat diuersa figuratā, si prim⁹ par. s. duo addantur vnitati, cōsurgit ternarius qđ est figurę trīlaterę: si autē huius addatur secundus par. s. quaternarius cōsurgit septenarius, qđ est figurę heptagonę: & sic sem p variat figurā numerorū ex additione pariū. Et hoc vī eē signū, qđ vniformitas pertinet ad numerū imparē, diffortimitas autē, & varietas cōnstitutum pertinet ad numerū parē: & hoc est qđ dicit. Si gnum huius. s. qđ infinitū sequatur numerum parē, est hoc, qđ cōtingit in numeris: cūcum politis. n. gnomonibus. i. numeris additis circa unū. i. circa vnitate, & extra. i. circa alios numeros, aliqñ quidem sit alia species. i. alia forma numeralis, scilicet per additionem numeri paris: aliqñ autē sit vna spēs. s. p additionē numeri imparis: & sic patet, quare Pythagoras numero pari attribuit infinitatē. Plato autē attribuebat duabus radicib⁹. s. magno & paruo: hęc n. duo sū ipsū sunt ex pte materię, cui competet infinitum. Deinde cum dicit.

Ac omnes ipsum, ut principium quoddam eorum, quę sunt posuerunt. Alii quidem per se, ut substantiam: non ut rei cuique accidens; ut Pythagorici, atque Plato.

Verū Pythagorici quidē in sensibilibus ipsū ponunt: non. n. separabilem ipsum numerū faciunt, & id, quod est extra cælū, infinitū esse dicebant. Plato autē extra, nullū esse corpus, neq; ideas putabat, propterea qđ, neq; usquā sunt. Infinitum tamē, et in sensibilibus, & in illis esse censebat.

Et illi quidem par ipsum infinitum esse dicebant: hoc enim cōprehensum, atq; finitum ab impari, præbet hęc, quę sunt infinitionem. Signumque huius id esse, quod in numeris accidit: cū n. norma circa unum, seorsumq; ponuntur, nunc alia semper fit species, nunc una. At Plato duo infinita facit, magnum inquam ac paruum.

Et illi quidem par ipsum infinitum esse dicebant: hoc enim cōprehensum, atq; finitum ab impari, præbet hęc, quę sunt infinitionem. Signumque huius id esse, quod in numeris accidit: cū n. norma circa unum, seorsumq; ponuntur, nunc alia semper fit species, nunc una. At Plato duo infinita facit, magnum inquam ac paruum.

Tho. Sup. Phys. f. q. Posit

Tex. cō. 23.

Tex. cō. 24.

Tex. cō. 25.

Tex. cō. 6.

Secda parte. o. i. ex.

Secda parte. 2. ex.

Secda parte. 25. x. Tex. cō. 26.

Tex. cō. 27.

Tex. cō. 26.

Tex. cō. 27.

Secda parte. 25. x.

Alia ratio est ad idem ostendendum: quia, si est infinitum spatium, aut est vacuum, aut est plenum: si est plenum, habetur propositum quod sit corpus infinitum: si autem est vacuum, cum vacuum nihil aliud sit, quam locus non reple as corpore, possibile tamen repleti, necesse est, quod si est spatium infinitum, sit etiam locus infinitus, qui possit repleti corpore: & ita oportebit corpus esse infinitum, quia in perpetuis non differt contingere & esse. Vnde, si contingit locum infinitum repleti corpore, oportet dicere quod sit repletus corpore infinito: necesse ergo, videtur dicere, quod sit corpus infinitum. Secundo ibi.

Tex. c. 33.

Habet autem dubitationem de infinito consideratio. Et namque non esse ponentibus, multa impossibilia accidunt, & esse. Amplius autem qualiter est, utrum sicut substantia, aut sicut accidens per se alicui naturæ, aut neutraliter. Sed nihilominus est infinitum, aut infinita multitudine. Maxime autem Physici est considerare, si est magnitudo sensibilis infinita.

Tex. c. 34.

Primum ergo determinandum est, quomodo dicitur infinitum. Vno quidem igitur modo, quod impossibile est transiri, ex eo quod non est aptum transiri, ut est vox inuisibilis. Aliter autem transitum habens inconfumabilem, aut quod vix. Aut quod aptum natum est habere non tamen habet transitum, aut finem. Amplius infinitum omne, aut est secundum appositionem, aut secundum diuisionem, aut utroque modo.

Secunda parte 34. tex. Tex. c. 35.

Separabile quidem igitur esse infinitum a sensibilibus, ipsū aliquid existens infinitum, impossibile est. Si namque neque magnitudo, neque multitudo est substantia, neque accidens, indiuisibile erit: diuisibile enim aut magnitudo, aut multitudo erit. Si autem indiuisibile est, non infinitum est, nisi sicut vox inuisibilis. Sed neque sic dicunt affirmantes esse infinitum, neque nos querimus, sed sicut intransibile. Si autem secundum accidens est infinitum, non erit utique elementum eorum, quæ sunt secundum quod est infinitum, sicut neque inuisibile locutionis, quamuis vox sit inuisibilis.

Tex. c. 36.

quod infinitum continuum, & aliqua infinita secundum multitudinem. Sed maxime pertinet ad considerationem Philosophi naturalis, si est aliqua magnitudo sensibilis infinita: nam magnitudo sensibilis, est magnitudo naturalis. Secundo ibi. Ostendit quomodo dicitur infinitum, & ponit duas diuisiones infiniti, quarum prima est communis infinito, & omnibus priuatiue dictis. Nam sicut inuisibile dicitur tripliciter, vel quod non est aptum natum videri, ut vox, quæ non est de genere visibilium: vel quod male videretur, sicut quod videretur in obscuro, aut a remotis, vel quod natum est videri, & non videtur, sicut quod est omnino in tenebris: sic igitur, & vno modo dicitur infinitum, quod non est natum transiri: nam infinitum idem est, quod intransibile: & hoc est, quia est de genere intransibilium, sicut indiuisibilia, ut punctus & forma, per quem etiam modum dicitur, vox inuisibilis. Alio modo dicitur

intransibile, quod quantum est de se, transiri potest, sed eius transitus non potest perfici a nobis, sicut si dicatur, profunditas maris esse infinita: vel si potest perfici, tamen vix, & cum difficultate, sicut si dicamus quod iter vsque in Indiam est infinitum: & utrunque istorum pertinet ad hoc, quod est esse male transibile.

Habet autem dubitationem ipsa contemplatio infiniti: nam, si ponatur esse, impossibilia multa sequuntur, & etiam si non esse ponatur. Præterea, utronam sit modo: utrum ut substantia, an ut accidens alicui naturæ per se, an neutro modo, sed nihilominus sit infinitum, & multitudine infinitum. Maxime autem ad naturalem Philosophum pertinet, si magnitudo sensibilis infinita, sit in ratione rerum considerare.

Atque primum, determinandum est, quomodo dicitur infinitum. Vno itaque modo dicitur infinitum, quod impossibile est pertransire, ex eo quia non est aptum, ut per ipsum transitio fiat, perinde atque vox inuisibilis dici solet. Alio modo id dicitur infinitum, quod habet sine fine transactionem, aut quod vix, aut quod aptum est quidem habere, non habet tamen transactionem, vel finem. Præterea infinitum omne, aut in appositione, aut in diuisione, aut in utrisque consistit.

Separabile igitur a sensibilibus infinitum esse non potest, quod quidem ipsum sit infinitum. Nam, si infinitum ipsum neque magnitudo sit, neque multitudo, sed substantia, & non accidens, indiuisibile erit profecto: diuisibile enim aut magnitudinem, aut multitudinem esse constat. Si uero indiuisibile sit, infinitum non erit nisi perinde, atque vox est inuisibilis. At neque illi, qui dicunt infinitum esse, ipsum hoc pacto ponunt, neque nos querimus, si sit identidem ipsum, sed ut habet sine fine transactionem. Quod si infinitum per accidens sit, non hoc elementum erit eorum, quæ sunt, quod est infinitum: quemadmodum nec ipsum inuisibile locutionis est. elementum, & tamen uox est inuisibilis.

Si autem aliquid est indiuisibile non erit infinitum nisi primo modo, scilicet prout dicitur aliquid infinitum, quod non est aptum natum transiri, sicut dicitur vox inuisibilis: sed hoc est præter intentionem præsentis questionis, qua querimus de infinito: & præter intentionem eorum, qui posuerunt infinitum: non enim intenderunt ponere infinitum sicut indiuisibile, sed sicut intransibile, id est quod natum est transiri, & non habet transitum. Si uero infinitum non sit solum substantia, sed etiam habeat accidens, quod est magnitudo, & multitudo: cui competat infinitum, & sic infinitum in se substantia, secundum illud accidens, non erit infinitum, in quantum huiusmodi principium eorum quæ sunt, sicut Antiqui posuerunt: sicut etiam non dicimus inuisibile esse principium locutionis, quamuis accidat voci, quæ est principium locutionis. Secundam rationem ponit ibi.

Primo lib.

Tex. c. 37.

Tex. c. 38.

Tex. c. 39.

Tex. c. 40.

Et est talis. Minus est separabile & per se existens passio quam subiectum: sed infinitum est passio magnitudinis, & numeri: sed magnitudo & numerus non possunt separari, & per se existere, ut in Metaphysica probatum est, ergo neque infinitum. Tertiam rationem ponit ibi.

Et dicit manifestum esse quod non potest poni, quod infinitum sit in actu, & quod sit sicut substantia quædam, & sicut principium rerum: aut enim infinitum erit partibile, aut impartibile: si quidem erit partibile, necesse est quod quælibet pars eius sit infinita, si infinitum est substantia: quia, si infinitum est substantia, & non dicitur de aliquo subiecto, ut accidens, oportebit quod idem sit infinitum, & infinitum esse: id est essentia & ratio infiniti: non enim idem est id, quod est albi, & natura albi, sed id quod est homo, est hoc quod est natura hominis: vnde oportebit quod si infinitum sit substantia, aut sit indiuisibile, aut diuidatur in partes infinitas, quod est impossibile: quia ex multis infinitis componi aliquid idem est impossibile, quia oporteret infinitum terminari ad aliud infinitum. Apparet etiam non solum ex ratione, sed etiam ex similitudine, quia si infinitum sit substantia & diuidatur, oportet quod quælibet pars eius sit infinita. Sicut enim quælibet pars aeris est aer, ita & quælibet pars infiniti erit infinita, si infinitum sit substantia & principium. Quia, si sit principium, oportet infinitum esse substantiam simplicem, non compositam ex partibus difformibus, sicut homo, cuius non quælibet pars est homo. Cum ergo sit impossibile alicuius infiniti quælibet partem infinitam esse, oportebit quod infinitum sit impartibile & indiuisibile: sed illud, quod est indiuisibile, non potest esse infinitum in actu: quia id quod est infinitum in actu, est quantum, & omne quantum est diuisibile: sequitur ergo quod si est infinitum in actu, non sit sicut substantia, sed sub ratione accidentis, quod est quantitas: & si hoc sit infinitum non

Manifestum autem est quod non contingit infinitum esse, sicut actus & sicut substantia, & principium: erit enim quodlibet ipsum acceptum infinitum, si partibile est: infinito enim esse, & infinitum idem est, si substantia infinitum est, & non de subiecto: quare autem indiuisibile est, aut in infinita diuisibile: multa autem infinita esse idem impossibile est. At vero sicut aeris, aer pars est, sic & infiniti, infinitum si quidem substantia est & principium: impartibile igitur, & indiuisibile est. Sed impossibile est esse actus infinitum. Quantum enim quid necesse est esse. Secundum accidens ergo est infinitum: sed si sic est, dictum est, quod non contingit ipsum, dicere principium, sed illud cui accidit, ut aerem, aut par: Quare incouenienter utique enunciant, idem dicentes, sicut Pythagorici dicunt: simul enim substantiam faciunt infinitum & partiuntur. Sed fortassis hec quidem est vniuersalis quæstio magis, si contingit in Mathematicis infinitum esse, & in intelligibilibus, & in nullam habentibus magnitudinem. Nos autem intendimus de sensibilibus, & de quibus facimus scientiam, utrum in ipsis est, aut non est corpus infinitum in augmentum.

ostquam Philosophus remouit opinionem Antiquorum, qui de infinito non naturaliter loquebantur, illud a sensibilibus separantes, hic ostendit non esse infinitum, sicut Philosophi naturales ponebant: & primo ostendit hoc per rationes logicas. Secundo per rationes naturales ibi. Physicæ autem magis. Dicitur autem primæ rationes logicæ, non quia ex terminis logicis logicæ procedat, sed quia logicæ modo procedat scilicet, ex communibus & probabilibus, quod est proprium syllogismi dialectici. Ponit ergo duas logicas rationes, in quarum prima ostenditur, quod non sit aliquod corpus infinitum. Definitio corporis est, quod sit de terminatū planitie: i. superficie, sicut de finitio lineæ est, quod eius termini sint puncta: nullum autem corpus determinatum superficie, est infinitum: ergo nullum corpus est infinitum: neque sensibilis, quod est corpus naturale, neque intelligibile, quod est corpus mathematicum. Quod ergo dicitur ratio nabiliter, exponendum est logicæ. Nam logica dicitur rationalis

rationabiliter. } exponendum est logicæ. Nam logica dicitur rationalis

erit principium, sed illud, cui accidit infinitum: siue illud sit aliqua substantia sensibilis, ut aer, sicut posuerunt Philosophi naturales: siue sit aliqua substantia intelligibilis, ut par, sicut posuerunt Pythagorici. Vnde manifestum est, quod inconuenienter dixerunt Pythagorici, ponentes infinitum esse substantiam, & simul cum hoc ponentes ipsum esse diuisibile, quia sequitur quod quælibet pars eius sit infinita, quod est impossibile, ut supra dictum est. Vltimo autem dicit, quod ista quæstio, quæ est: an infinitum sit in Mathematicis quantitatibus, & in rebus intelligibilibus non habentibus magnitudinem, est magis vniuersalis quam sit præsens consideratio: nos enim intendimus ad præsens de rebus sensibilibus, de quibus tradimus scientiam naturalem: utrum in ipsis sit corpus infinitum in augmentum, ut antiqui naturales posuerunt.

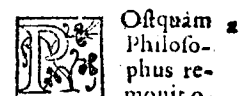
Præterea, quoniam pacto quipiam ipsum infinitum esse potest: si neque numerus, neque magnitudo per se esse potest: quorum per se affectus quidam ipsum est infinitum? Minus enim ipsum per se, quam magnitudinem, aut numerum esse, necesse est.

Per specium etiam est, infinitum sic esse non posse, ut actu sit, & ut substantia: principium uero: nam infinitum erit quicquid ipsius accipias, si habet partes: est enim idem esse infiniti ac infinitum, ut patet, si infinitum substantia sit, & non in subiecto: quare sit ut ipsum, aut indiuisibile sit, aut in infinita sit diuisibile: at fieri nequit, ut idem multa sit infinita. At uero ut pars aeris, aer est, sic & infinitum: & pars quæuis infiniti, si substantia quædam & principium sit, ut dicunt. Vacat igitur partibus, atque indiuisibile est: at esse non potest, id tale, quod actu est infinitum: necesse est enim ipsum quantum quid esse.

Per accidens igitur infinitum ipsum esse uidetur. Quod, si ita sit, dictum iam est antea, non posse ipsum principium dici, sed illud cui accidit, ut aerem, aut par. Quare absurde dicunt profecto, qui tale illud esse censent, ut Pythagorici dicunt: nam substantiam faciunt ipsum, & simul etiam partiuntur. Verum hæc quidem forsitan inquisitio vniuersalis est magis, si possit inquam infinitum, & in Mathematicis, & in intelligibilibus, & in hisce, quæ nullam habent magnitudinem esse. Nos autem si sit in sensibilibus (de quibus doctrinam facimus) infinitum corpus incremento, necne consideramus, ac perscrutamur.

ostquam Philosophus remouit opinionem Antiquorum, qui de infinito non naturaliter loquebantur, illud a sensibilibus separantes, hic ostendit non esse infinitum, sicut Philosophi naturales ponebant: & primo ostendit hoc per rationes logicas. Secundo per rationes naturales ibi. Physicæ autem magis. Dicitur autem primæ rationes logicæ, non quia ex terminis logicis logicæ procedat, sed quia logicæ modo procedat scilicet, ex communibus & probabilibus, quod est proprium syllogismi dialectici. Ponit ergo duas logicas rationes, in quarum prima ostenditur, quod non sit aliquod corpus infinitum. Definitio corporis est, quod sit de terminatū planitie: i. superficie, sicut de finitio lineæ est, quod eius termini sint puncta: nullum autem corpus determinatum superficie, est infinitum: ergo nullum corpus est infinitum: neque sensibilis, quod est corpus naturale, neque intelligibile, quod est corpus mathematicum. Quod ergo dicitur ratio nabiliter, exponendum est logicæ. Nam logica dicitur rationalis

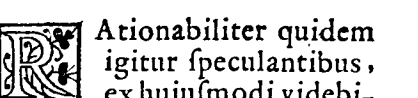
LECTIO VIII.

ostquam Philosophus remouit opinionem Antiquorum, qui de infinito non naturaliter loquebantur, illud a sensibilibus separantes, hic ostendit non esse infinitum, sicut Philosophi naturales ponebant: & primo ostendit hoc per rationes logicas. Secundo per rationes naturales ibi. Physicæ autem magis. Dicitur autem primæ rationes logicæ, non quia ex terminis logicis logicæ procedat, sed quia logicæ modo procedat scilicet, ex communibus & probabilibus, quod est proprium syllogismi dialectici. Ponit ergo duas logicas rationes, in quarum prima ostenditur, quod non sit aliquod corpus infinitum. Definitio corporis est, quod sit de terminatū planitie: i. superficie, sicut de finitio lineæ est, quod eius termini sint puncta: nullum autem corpus determinatum superficie, est infinitum: ergo nullum corpus est infinitum: neque sensibilis, quod est corpus naturale, neque intelligibile, quod est corpus mathematicum. Quod ergo dicitur ratio nabiliter, exponendum est logicæ. Nam logica dicitur rationalis

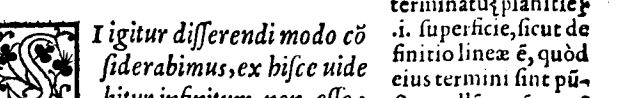
Tex. c. 41.

LECTIO VIII.

rationabiliter quidem igitur speculantibus, ex huiusmodi videbitur non esse utique. Si enim est corporis ratio, quod planitie determinatum est, non erit utique corpus infinitum, neque

LECTIO VIII.

igitur differendi modo considerabimus, ex hisce uidebitur infinitum non esse: nam, si ratio corporis est, superficie terminatum esse, non erit infinitum ullum, aut intelligibile, aut sensibile corpus. At uero neque

Philosophia, Secunda ratio ostendit, quod non sit infinitum...

intelligibile, neq; sensibile. At vero nec numerus sic est...

b Physice autem magis confidentibus ex his, manifestum erit: neque enim compositum possibile est infinitum...

b ¶ Inducit rationes naturales ad ostendendum quod non sit corpus infinitum in actu...

Similiter etiam non potest esse, quod quodlibet elementorum, ex quibus componitur corpus mixtum...

est esse quod vnum ipsorum sit infinitum, & alia finita...

numerus, ita ut separatus, ac infinitus: numerus enim omnis...

Sed, si magis naturaliter contemplabimur, ex hisce, quae deinceps dicentur, nullum infinitum corpus in ratione rerum esse videbitur...

Similiter etiam non potest esse, quod quodlibet elementorum, ex quibus componitur corpus mixtum...

ria: si autem vnum elementorum esset infinitum, nulla qualitas esset...

¶ Portet autem de omnibus his considerare, si contingat aut non contingat, corpus infinitum esse sensibile...

b Aptum enim natura est omne sensibile, alicubi esse, & locus alicuius est vniuersusque...

c Quare si quidem sit eiusdem speciei, aut immobile crit, aut semper movebitur...

nam, ex eo alia generari dicentes: & hoc dicebant esse infinitum...

est autem esse aliquid corpus huiusmodi infinitum (de hoc. n. cōe. quiddam dicendum est...

¶ Portet autem de omnibus his considerare, si contingat aut non contingat...

b Aptum enim natura est omne sensibile, alicubi esse, & locus alicuius est vniuersusque...

c Quare si quidem sit eiusdem speciei, aut immobile crit, aut semper movebitur...

ostendit idem simpliciter abque omni suppositione, & primo dicit de quo est intentio...

hoc esse (de hoc enim commune quiddam dicendum, de omni similiter, & aere, & aqua, & quouis alio simplici)...

¶ Quae ex his etiam de quibus considerare oportet, si possit necne, infinitum esse sensibile corpus...

Omne namque sensibile corpus, aptum est alicubi esse, atque locus est quiddam cuiusque, & idem est totius ac partis...

Quare, si infinitum partium sit similitudinem, immobile crit, aut semper feretur...

infinitum, aut oportet quod totum sit vnius speciei cum suis partibus, sicut aqua vel aer...

Tex. cō. 41.

Tex. cō. 42.

Tex. cō. 21.

Tex. cō. 43.

Tex. cō. 44.

Tex. cō. 45.

Tex. cō. 13.

Secunda parte.

Tex. cō. 48.

Tex. cō. 46.

Tex. cō. 47.

Tex. cō. 48.

Tex. cō. 47.

Tex. cō. 53.

Tex. cō. 54.

Tex. cō. 55.

Secunda parte

Tex. cō. 48.

Tex. cō. 50.

pabit aliquod corpus sibi connatum, id est eiusdem speciei. Nūquid igitur potest dici, quod vna gleba moueatur ad hoc, quod continetur, id est quod occupet successiue totum locum infinitū sicut Sol mouetur, vt sit in qualibet parte zodiaci circuli? Et quomodo poterit hoc esse, vt vna gleba terræ pertranseat per omnes partes infiniti loci? nihil autem mouetur ad impossibile: si igitur impossibile est, quod gleba moueatur ad occupandum totum locum infinitum, vbi erit quies eius, & vbi motus eius? aut enim oportet quod semper quiescat, & sic nunquam moueatur: aut quod semper moueatur, & sic nunquam quiescat. Si autem detur alia pars diuisionis, scilicet quod corpus infinitum habeat partes dissimiles secundum speciem, sequitur etiam quod dissimilia sint loca diuersarum partium: alius est enim locus naturalis aquæ, & alius terræ. Sed ex hac positione sequitur primo, quod corpus totius infiniti non sit vnum simpliciter sed secundum quid, scilicet secundum contactum, & sic non erit vnum corpus infinitum, vt ponebatur. Et quia potest aliquis non reputare hoc in conueniens, subiungit aliam rationem contra hoc, & dicit: quod si totum infinitum componitur ex dissimilibus partibus, necesse est quod huiusmodi partes dissimiles secundum speciem, aut sint specierum finitarum, aut infinitarum secundum numerum: non aut potest esse quod sint finitarum specierum, quia oportebit, si totum est infinitum, quod quædam sint finita: secundum quantitatem, & quædam infinita: aliter enim ex finitis numero, posset componi infinitum: hoc autem ponere, sequitur quod illa que sunt infinita, corrumpant alia propter contrarietatem, vt prius dictum est in precedenti ratione. Et ideo etiam nullus Antiquorum naturalium Philosophorum vni principium (quod dixit esse infinitum) posuit ignem, vel terram, quæ sunt extrema, sed magis aquam, vel aerem, vel aliquod medium: quia loca istorum erant manifesta, & determinata, scilicet sursum & deorsum; non sic autem est de aliis, sed ter-

aut vbi manebit. locus enim infinitus erit sibi, & cognati sibi corporis: vtrum igitur continebit totum locum? & quomodo? Quæ igitur & vbi quies, & motus ipsius? an vbi que manebit? non ergo mouebitur. An vbi que mouebitur? non ergo stabit. Si autem dissimile est omnem, dissimiles & loci sunt: & primum quidem non vnum corpus vniuersi est; nisi tangendo. Postea aut finita hæc erunt aut infinita specie, & finita quidem non esse possunt: erunt enim alia quidem finita, alia vero non, si omne infinitum est, vt ignis, aut aqua. Corruptio autem huiusmodi in contrariis esset (sicut dictum est prius.) Et propter hoc nullus Naturalium vnum, & infinitum ignem facit neque terram, sed aut aerem, aut aquam, aut ipsorum medium quia locus vtriusque manifestus erat, & determinatus: hæc autem vtroque participant, eo, qui sursum, & eo, qui deorsum. Si autem infinita, & simplicia sunt, & loci infiniti, & elementa infinita erunt si autem hoc impossibile est, & loci finiti sunt, & totum finitum esse necesse est. Impossibile enim est non æquari locum, & corpus. Neque enim locus omnis maior est, quam quæcumque pars eius, & totum ipsum finitum esse necesse est: fieri namque non potest, ut non æquum sit locus, & corpus neque enim locus maior esse potest, quam ipsum corpus neque corpus maius, quam ipse locus nam aut vacuum aliquid erit & corpus insuper infinitum non erit aut corpus quippiam erit, quod nusquam aptum est esse.

d Anaxagoras autem, in conuenienter dicit de infiniti ratione: fulcire enim ipsum seipsum, dicit infinitum: hoc autem est quia in seipso est. (Aliud enim continet nihil.) e Tanquam vbi vtiq; aliquid sit aptum natum sit ibi esse. Hoc autem non verum est: erit enim aliquid alicubi: & non vbi aptum natum esse. Si igitur, quia maxime non mouetur totum (in seipso quod enim fulcitur, & in seipso est, immobile esse necesse est.) sed quare non aptum natum sit moueri, dicendum est:

quæ sunt extrema, sed magis aquam, vel aerem, vel aliquod medium: quia loca istorum erant manifesta, & determinata, scilicet sursum & deorsum; non sic autem est de aliis, sed ter-

ra est deorsum respectu eorum, & ignis sufficit. Si vero aliquis accipiat aliam partem, & si scilicet quod corpora partialia sint infinita secundum speciem, sequitur etiam quod loca sint infinita secundum speciem, & quod elementa sint infinita: si autem hoc est impossibile, quod elementa sint infinita, vt in primo probatum est, & quod loca etiam sint infinita, cum non sit possibile inuenire infinitas species locorum, necesse est quod totum corpus sit finitum, & quia concluserat ex infinitate corporum infinitate locorum, subiungit quod impossibile est non æquari corpus ad locum, quia non potest esse, quod sit locus maior, quam contingit esse corpus, neque corpus potest esse maius quam locus, quocumque modo: quia si locus sit maior quam corpus, sequitur quod sit corpus alicubi: aut si corpus sit maius quam locus, sequitur quod aliqua pars corporis non sit in aliquo loco. Tertio ibi.

aut vbi manebit? corporis enim eiusdem formæ locus est infinitus: occupabit ne igitur totum locum? At quomodo fieri potest? Quænam igitur ipsius quies, aut vbi nam erit? & quis præterea motus, an vbi que manebit? non ergo motu crebitur. An omnem ad locum mouebitur? non ergo quiescit inquam, ac stabit. Sin vero sit dissimilium partium, dissimilia etiam erunt & ipsa loca. Atque primo quidem ipsius vniuersi corpus, non erit unum, nisi tactu, deinde partes, aut sunt infinita specie, aut finita: at finitæ nequeunt esse: erunt enim alia quidem infinita, alia vero non finita, si vniuersum est infinitum, ignis inquam vel aqua. Tale autem corruptio est contrariis ipsis, ut antea diximus. Et ob hoc nemo Naturalium infinitum ipsum unumque ignem aut terram fecit, sed aut aerem, aut aquam aut id, quod inter ipsa medium collocarunt quoniam illorum quidem locus manifestus erat determinatus, atque distinctus: hæc autem vtroque in loco, in supero inquam ac infero esse possunt. At neque etiam infinita, nam si sint infinita ac simplices, & loca erunt infinita profecto, & infinita etiam elementa. Quod si hoc esse nequeat, sintque ipsa loca finita, & totum ipsum finitum esse necesse est: fieri namque non potest, ut non æquum sit locus, & corpus neque enim locus maior esse potest, quam ipsum corpus neque corpus maius, quam ipse locus nam aut vacuum aliquid erit & corpus insuper infinitum non erit aut corpus quippiam erit, quod nusquam aptum est esse.

Anaxagoras autem absurde de infiniti quiete dicit: firmare enim infinitum seipsum, dicit. Idque ex eo fieri, quia est in seipso. Nihil enim aliud ipsum continet.

Quasi vbi quippiam sit, ibi esse aptum consistere. Hoc autem verum non est: esse enim alicubi ibi quippiam potest, non vbi aptum est esse. Quamuis igitur quam maxime totum non moueatur (id enim, quod in seipso firmatur, & in seipso est, immobile esse necesse est.) dicat tamen ipse oportet, cur non est aptum moueri. Non enim fat est hoc dixisse pacto, ac euasisse

dicendum erat, quare non est aptum natum moueri: non enim potest aliquis sic euadere dicens quod non mouetur infinitum: quæ eadem ratione, & de quolibet alio nihil prohibet, quod non moueatur

Text.

Text. 52.

Text. 53.

Text. 54.

Text. 55.

neatur, sed sit aptum natum moueri: quia & si terra esset infinita, sicut nunc non fertur quando est in medio, ita & tunc non ferretur quantum ad partem, quæ esset in medio. sed hoc non esset, quia non haberet aliquid aliud vbi sustentaretur nisi in medio, sed quia non habet aptitudinem naturalem, vt a medio moueatur. Si ergo ita est terra, quæ non est causa, quare quiescat in medio, quia est infinita, sed quia habet grauitatem ex qua nata est manere in medio: similiter de quocumque alio infinito assignanda est causa, quare quiescat, & non quia est infinitum, vel quia fulcit seipsum. Aliam autem rationem ponit ibi.

f Et dicit, quod si totum infinitum quiescat, quia manet in seipso, sequitur, quod quilibet pars ex necessitate quiescat quæ manet in seipso, id est enim est locus totus, & partis, vt dictum est, vt ignis, & scintillæ sursum: & terræ & glæbæ deorsum, si ergo totius infiniti locus est ipsummet, sequitur, quod quilibet pars infiniti maneat in seipso, sicut in proprio loco. Secundam rationem ponit ibi.

g Et dicit, quod omnino manifestum est, quod impossibile est dicere esse infinitum corpus in actu, & quod cuiuslibet corporis est aliquis locus: si omne corpus sensibile, aut habet grauitatem, aut leuitatem, sicut antiqui dixerunt ponentes infinitum, quæ si sit corpus graue, oportet, quod naturaliter feratur deorsum, scilicet ad medium: si autem sit leue, necesse est, quod feratur sursum. Si ergo sit aliquod infinitum corpus sensibile: necesse est, quod etiam in corpore infinito sit sursum, & medium, sed impossibile est, quod totum infinitum sustineat in se vtrumlibet horum, scilicet sursum & medium, vel etiam, quod sustineat vtrumque enim diuersas medietates. Quomodo enim infinitum poterit diuidi, vt vna pars eius sit sursum, & alia deorsum, vel quod in infinito sit vtrumque, & medium? Non est igitur corpus, sensibile infinitum. Tertiam rationem ponit ibi.

h Amplius omne corpus sensibile in loco est. loci autem species, & differentie, sursum, & deorsum, ante, & retro, dextrorsum, & sinistrorsum. Et hæc non solum ad nos, & positione sunt, sed in ipso toto determinata sunt. impossibile autem in infinito hoc esse.

i Simpliciter autem, si impossibile est locum esse infinitum, in loco autem omne corpus est impossibile est infinitum esse aliquod corpus. At vero quod ali-

h Et dicit, quod omne corpus sensibile est in loco. Differentie autem loci sunt sex, sursum, deorsum, ante, & retro, dextrorsum, & sinistrorsum, quæ quidem sunt determinata non solum quo ad nos, sed etiam in ipso toto vniuerso. Determinantur enim se hmoi positiones, in quibus sunt determinata principia, & termini motus: vnde in animatis determinantur sursum, & deorsum, secundum motum alimendi: ante & retro secundum motum sensus: dextrorsum, & sinistrorsum: & secundum motum processuum, cuius principium est a parte dextra. In rebus autem inanimatis, in quibus non sunt principia determinata horum motuum, dicitur dextrorsum, & sinistrorsum per comparationem ad nos. dicitur enim columna dextra, quæ est ad dextram hominis, & sinistra, quæ est ad sinistram. Sed in toto vniuerso determinatur sursum, & deorsum & motum grauium, & leuium; & motum cœli determinatur dextrum oriens, sinistrum occidens, ante vero hemispherium superius: retro vero hemispherium inferius: sursum vero meridies, deorsum vero septentrio. Hæc autem non possunt determinari in corpore infinito. Impossibile est ergo totum vniuersum esse infinitum. Quartam rationem ponit ibi.

Et dicit, quod si impossibile est esse locum infinitum, cum omne corpus sit in loco, sequitur, quod impossibile sit esse aliquod corpus infinitum. Sed quod impossibile sit esse locum infinitum, sic probat, quia hæc duo conuertuntur, esse in loco, & esse in aliquo loco, sicut & esse hominẽ, & esse aliquem hominem, & esse quantitatem, & esse aliquam quantitatem: sicut igitur impossibile est esse quantitatem infinitam, quia sequeretur aliquam quantitatem esse infinitam, vt bicubitum, & tricubitum, quod est impossibile, ita impossibile est esse locum infinitum, quia sequeretur aliquem locum infinitum esse, vel sursum, vel deorsum, & huiusmodi: quod est impossibile.

Omnino autem patet fieri non posse, ut corpus infinitum in ratione reueratur ponatur, & locus corporibus tribuatur, si corpus omne sensibile, aut graue sit, aut leue. & graue quidem ad medium suapte natura feratur, leue vero similiter supra loca petat. Et infinitum enim hanc eadem naturam subeat legem, necesse est. At fieri nequit, ut aut totum graue sit, aut leue: aut dimidium leue, dimidium graue. quo namque modo diuides illud, aut quo pacto ipsius infiniti, hæc quidem pars supra, hæc autem infra, vel vltima, vel media erit?

Præterea, omne corpus sensibile est in loco. loci vero species, ac differentie sunt supra, & infra, ante, & retro, dextrum, atque sinistrum, atque hæc non solum nostra ex parte sunt positione, sed in ipso etiam toto distincta sunt, atque hæc esse in infinito non possunt.

Atque simpliciter si locus infinitus esse non possit, sique omne corpus in loco, & in ratione profecto rerum, infinitum corpus esse non potest. At vero quod alicubi est, in loco est, & impossibile,

* a. l. rotius.

Text. 49.

Text. 50.

Text. 51.

impossibile, cu quod... habet eorum signifi...

LECTIO X.

Philosophus disputatue...

processit de infinito, hic incipit determinare veritate...

Tex. co. 56.

Tex. co. 62.

Secunda parte tex. co. 57.

Secunda parte tex. 56.

Secunda parte tex. 57.

Tex. co. 57.

cubi est, & in loco est, & quod in loco est, alicubi est...

LECTIO X.

Quod quidem igitur actu corpus non sit infinitum...

Dicitur igitur esse aliud quidem potentia, aliud vero actu...

Non oportet aut potentia ens accipere, sicut si possibile sit...

Aliter aut, & in tpe manifestum quod infinitum...

Omnino quidem. n. sic est in finitu, in semper aliud...

Quia igitur secundum determinata, neutrum videtur contingere...

quod in loco est, alicubi est, ut igitur infinitum quantitatis...

LECTIO X.

Atque igitur ex hisce quae diximus, infinitum corpus in ratione rerum...

Dicitur itaque quippiam esse: aliud aut potentia, aliud actu...

Non oportet autem infinitum potentia sic accipere, ut actu tandem euadat...

Patet autem infinitum in tempore diuerso modo...

Omnino nanque hoc modo est infinitum, ut semper aliud...

Secundo, comparat infinitum secundum appositionem...

nionem ponentium, indiuisibiles esse lineas...

ostendere lineas, quas quidam ponunt indiuisibiles...

Comparat duo infinita, quae sunt in magnitudinibus...

Terzio, infertur quaedam conclusio ex dictis ibi...

Comparat diuersa infinita adiuuata...

Ostendit, quid sit commune omnibus infinitis...

infinito totum sit finitum. Vnde, non oportet accipere...

accipiendo: & acceptum quidem semper esse finitum...

Sed in magnitudine permanenti accepto, hoc accidit...

Quod autem secundum appositionem, idem quodam modo est...

Non tamen excellit omnem determinatam magnitudinem...

Hoc tamen definitam omnem exuperat magnitudinem...

Manifestat igitur, quomodo sit infinitum diuisione...

ret eandem quantitatem, oporteret, & semper magis ac magis...

id quod accipitur sit quidem finitum, at aliud, atque aliud semper...

Verum in magnitudinibus quidem hoc accidit, permanente eo...

Atque infinitum, quod in additione, et quod in diuisione consistit...

Hoc tamen definitam omnem exuperat magnitudinem...

Hoc tamen definitam omnem exuperat magnitudinem...

Manifestat igitur, quomodo sit infinitum diuisione...

Tex. co. 58.

Tex. co. 59.

Secunda parte tex. 60.

Tertia parte tex. co. 60.

Tex. co. 61.

Decem cubitorum, nunquam peruenietur in infinitum apponendo ad mensuram quantitatis, quae est viginti cubitorum: quia quantum remanebit in magnitudine, cui subtrahitur, tantum deficit a mensura data in quantitate, cui addetur. Tertio ibi. Inducit conclusionem ex dictis. Et primo inducit eam: secundo manifestat per dictum Platonis ibi.

Tex. c. 61.

Quonia & Plato. Dicit ergo, quod ex quo appositio in infinitum non facit transcendere omnem determinatam quantitatem, non est possibile esse, nec etiam in potentia, quod excellatur ois determinata quantitas per appositionem, quia si esset in natura potentia ad appositionem, transcendente omnem quantitatem, sequeretur quod esset actu infinitum: sic quod infinitum esset accidens alicui naturae, sicut naturales Philosophi extra corpus huius mundi, quod videmus, ponunt, quod est quoddam infinitum, cuius substantia est aer, vel aliquid aliud huiusmodi. Si ergo non est possibile esse corpus sensibile actu infinitum (ut ostensum est) sequitur quod non sit potentia in natura ad appositionem, transcendente omnem magnitudinem: sed solum ad appositionem infinitam per contrarium diuisioni, ut dictum est. Quare autem, si esset potentia ad infinitam additionem, transcendente omnem magnitudinem, sequatur esse corpus infinitum in actu, non autem ad additionem infinitam in numeris, transcendente omnem numerum, sequatur esse numerum infinitum in actu, infra ostendetur. Secundo ibi.

Tex. c. 61.

Ut autem oem excedat sine appositionem: neque potentia possibile est esse, siquidem non est sine accidens actu infinitum, sicut dicunt Physiologi, extra corpus mundi, cuius substantia est aer, aut aliud huiusmodi. Sed si non possibile est, quod infinitum corpus sensibile actu sit, manifestum est, neque potentia utique erit sine appositionem, sed aut, sicut dictum est, e contrario diuisioni.

Ut autem omnem additionem exuperet, neque potentia esse potest: siquidem non sit per accidens actu infinitum, ut naturales, id corpus infinitum esse dicunt, quod extra mundum collocauerunt, cuius substantia aer est, aut aliquid tale. Sed si infinitum actu sensibile corpus, hoc pacto in ratione rerum esse non potest, patet, neque per additionem posse, sic esse potentia infinitum, nisi, ut dictum est, diuisionis contrario modo.

Quonia & Plato propter hoc infinita duo fecit, quod & in augmentum videtur excellere, & in infinitum abire, & ad annihilationem. Faciens tamen duo, non utitur duobus, neque enim in numeris sine diuisionem, infinitum est (vnitas enim minimum est) neque in augmentum, vsque naque e decem facit numerum.

LECTIO XI.

Accidit autem contra esse infinitum, quod sicut dicunt. Non enim cuius nihil est extra, sed cuius semper aliquid est extra, hoc infinitum est.

Signum autem est, & nanque annulos dicunt infinitos, ut habentes circulationem, quia semper est extra accipere sine similitudinem quandam dicentes, non tamen proprie. Oportet enim & hoc esse, & nunquam idem recipi. in circulo autem non sic fit, sed semper quod est consequenter, solum alterum. Infinitum quidem igitur hoc est, cuius sine quantitate accipientibus, semper est aliquid accipere extra.

Cuius autem nihil est extra, hoc perfectum est, & totum. Sic enim definimus totum, cui nihil

Ostendit quod sit infinitum. Et circa hoc tria facit. Primo, ostendit quid sit infinitum. Secundo, ex hoc assignat rationem eorum, quae de infinito dicuntur, ibi.

Ut autem omnem additionem exuperet, neque potentia esse potest: siquidem non sit per accidens actu infinitum, ut naturales, id corpus infinitum esse dicunt, quod extra mundum collocauerunt, cuius substantia aer est, aut aliquid tale. Sed si infinitum actu sensibile corpus, hoc pacto in ratione rerum esse non potest, patet, neque per additionem posse, sic esse potentia infinitum, nisi, ut dictum est, diuisionis contrario modo.

Nam & Plato infinita duo propterea facit, quod in accretione exuperare videtur, & in diuisione in infinitum abire. At quamquam duo fecit, non tamen utitur. In numeris enim neque processo per diuisionem est infinita (vnitas enim minimum est): neque accretio, usque nanque ad denarium incrementa numeri facit.

LECTIO XI.

It autem, ut infinitum sit contrario modo, atque alii dicunt. Non enim, id est infinitum, cuius nihil est extra, sed id, cuius aliquid semper est extra.

Cuius hoc indicium est, nam & annulorum eos, qui pala carent, infinitos homines dicunt, quia semper aliquid est extra sumendum; per similitudinem tamen quandam, & non proprie. Oportet enim & hoc esse, & nunquam idem insuper sumi. In circulo uero non ita fit, sed semper, quod deinceps sumitur, est solum aliud. Infinitum igitur id est, cuius semper aliquid extra, ratione quantitatis accipi potest.

Cuius uero nihil est extra, id perfectum est, ac totum. Hoc enim pacto totum consueuimus definire, totum di-

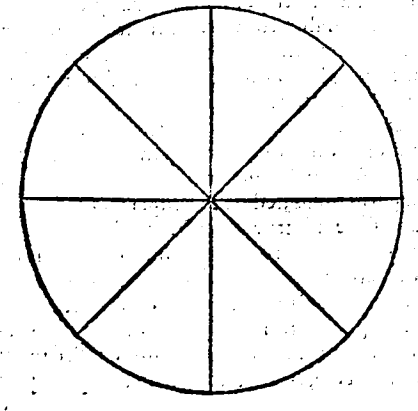
ceptam, sit quaedam alia: ita tamen, quod nunquam resumatur illa, quae prius fuit accepta. Sed in circulo non est sic, quia pars, quae accipitur post aliam partem, est alia solum ab ea, quae immmediate accepta est, non tamen ab oibus partibus prius acceptis, quia vna pars potest multoties sumi, ut patet in motu circulari. Si igitur annuli dicitur infiniti propter hanc similitudinem, sequitur, quod illud quod est vere infinitum, sit cuius semper sit accipere aliquid extra, si aliquis velit accipere eius quantitatem. Non enim potest comprehendi quantitas infiniti, sed si quis velit eam accipere, accipiet partem post partem in infinitum, ut supra dictum est. Secundo ibi. Probat, quod definitio antiquorum sit incompetens, talis ratione. Id cuius nihil est extra, est definitio perfecti, & totius, quod sic probat. definitur enim vnunquodque totum esse, cui nihil deest: sicut dicimus hominem totum, aut arcam totam, quibus nihil deest eorum, quae debent habere. Et sicut hoc dicimus in aliquo singulari

singulari toto, ut est hoc particulare, vel illud, ita etiam haec ratio copet ei, quod est vere, & proprie totum. In vniverso, extra quod simpliciter nihil est. Cum autem aliquid desit per absentiam alicuius intrinseci, tunc non est totum. Sic igitur manifestum est, quod haec est definitio totius. Totum est, cuius nihil est extra.

Sed totum & perfectum, vel sunt penitus idem, vel sunt per pinqua sine natura. Et hoc ideo dicit, quia totum non inuenit in simplicibus, quae non habent partes: in quibus tamen vti mur nomine perfecti) per hoc igitur manifestum est, quod perfectum est, cuius nihil est extra ipsum. Sed nullum carens sine est perfectum (quia finis est perfectio vnus cuiusque). Finis autem est terminus eius, cuius est finis) nullum igitur infinitum, & interminatum est perfectum. Non ergo copet in infinito definitio perfecti, cuius nihil est extra. Deinde cum dicit.

Inducit quaedam conclusionem ex dictis. Quia enim infinito non copet definitio totius, manifesta est, quod melius dixit Parmenides, quod Melissus. Melissus enim dixit totum vnuersum esse infinitum: Parmenides uero dixit, quod totum finitum, & pugnans a medio, id quod designauit corpus vnueris esse sphaericum. In sphaerica enim figura, linea a medio vsque ad terminum scilicet circulerentiam ducuntur sine equalitate quasi eque pugnantes sibi inuicem. Et recte dicitur, quod totum vnueris sit finitum, quia totum, & finitum, non se inuicem consequuntur, quasi sibi conuata, sicut lino continuatur lino, in silando. Erat enim puerbum, ut ea, quae cose quunt, dicerent sibi conuati, sicut lino lino. Deinde cum dicit.

Linea a centro ad circulerentiam ducuntur secundum equalitatem.

Excludit quandam falsam opinionem ex praedicta definitione falsa exortam. Et primo communitas quatuor omnium. Secundo, specialiter quantum ad Platonem, ibi. Quod si continet. Dicit ergo primo, quod quia eliminauerunt infinitum coniungi toti, hinc acceperunt quasi dignitatem idell remi per se notam, de infinito, quod omnia contineret: & omnia in se haberet, propter hoc, quod habet quandam similitudinem cum toto, sicut id quod est in potentia, habet similitudinem cum actu. Infinitum enim in quantum est in potentia, est sicut materia respectu perfectionis magnitudinis: & est sicut totum in potentia, non autem in actu. Quod patet ex hoc, quod infinitum dicitur secundum quod possibile est aliquid diuidi in minus, & secundum quod ex opposito diuisionu potest fieri appositio, ut supra dictum est. Sic igitur infinitum secundum se, id est secundum propriam rationem, est in potentia totum: & est imperfectum, sicut materia non habens perfectionem. Non autem est totum, & finitum secundum se, id est secundum propriam rationem, quae est in finitum: sed finitum aliud, id est sine finem, & totum, ad quod est in potentia diuisionis, quae est possibile in infinitum, sine quod aliquid terminat, deesse esse perfecta: & sine quod vadit in infinitum est imperfecta. Et manifestum est, quod cum totum sit continere: materia autem contineri, quod infinitum in quantum huiusmodi, non continet, sed continetur: in quantum. Id quod de infinito est in actu, semper continetur ab aliquo maiori, sine quod possibile est aliquid esse extra accipere. Ex hoc autem, quod est sicut ens in potentia, non solum hoc sequitur, quod infinitum continetur, & non continet: sed etiam sequuntur duae aliae conclusiones: quarum vna est, quod infinitum in quantum huiusmodi est ignotum, quia est sicut materia non habens speciem, id est formam, ut dictum est, materia autem non cognoscitur nisi per formam. Alia conclusio est, quae ex eodem sequitur: quod infinitum magis habet rationem partis, quam totius, quia materia comparatur ad totum, ut pars. Et recte infinitum se habet, ut pars, in quantum non est de ipso accipere nisi aliquam partem in actu. Secundo ibi.

Excludit opinionem Platonis, qui ponebat infinitum tam in sensibilibus, quam in intelligibilibus. & dicit, quod ex hoc manifestum est etiam, quod si magnum, & paruum, quibus Plato attribuit infinitum sine in sensibilibus, & in intelligibilibus tanquam continetia (propter hoc, quod continere attribuitur infinito) sequitur, quod infinitum continet intelligibilia, sed hoc videtur esse inconueniens & impossibile, quod infinitum, cum sit ignotum, & indeterminatum, continet, & determinet intelligibilia. Non enim de terminantur nota per ignota, sed magis contra.

Quocirca putandum est, melius Parmenidem, Melisso dixisse. Hic enim quidem enim infinitum totum dicit, ille autem, totum finiri a medio aequae pugnans. Non enim lino lino est continuare omni, & toti infinitum.

Quonia si continet in sensibilibus, & in intelligibilibus magnum, & paruum, oportuit continere intelligibilia. inconueniens autem, & impossibile est ignotum & indeterminatum continere, & determinare.

Nam, si in rebus sensibilibus continet, & in intelligibilibus etiam ipsum magnum, & paruum, continere res intelligibiles oportet. At absurdum est profecto, ac impossibile, id quod est ignotum, atque indefinitum, continere, ac definire.

Excludit opinionem Platonis, qui ponebat infinitum tam in sensibilibus, quam in intelligibilibus. & dicit, quod ex hoc manifestum est etiam, quod si magnum, & paruum, quibus Plato attribuit infinitum sine in sensibilibus, & in intelligibilibus tanquam continetia (propter hoc, quod continere attribuitur infinito) sequitur, quod infinitum continet intelligibilia, sed hoc videtur esse inconueniens & impossibile, quod infinitum, cum sit ignotum, & indeterminatum, continet, & determinet intelligibilia. Non enim de terminantur nota per ignota, sed magis contra.

Extra definitione infiniti, hic ex definitione assignata assignat rationem eorum, quae de infinito dicuntur. Et primo eius, quod dicitur de appositione, & diuisione infiniti. se

cundo eius, quod in finitum in diuersis secundum ordinem inuenitur ibi. In finitum autem non idem est. Tertio, eius quod Mathematici videntur in infinito ibi. Non remouet autem ratio. Quarto, eius, quod infinitum ponitur principium, ibi. Quonia autem causa. Circa primum, duo facit. Primo assignat rationem eius, quod dicitur de infinito, circa diuisionem, & appositionem in magnitudinibus. Secundo, eius quod dicitur in numeris, per comparationem ad magnitudines ibi. Rationabiliter autem est. Deum est autem supra, quod appositio in infinitum sic inuenitur in magnitudinibus, quod tamen non exceditur per hoc quaecumque determinata magnitudo. Sed diuisionem in infinitum sic inuenitur in magnitudinibus, quod diuidento transiunt quaecumque quantitas in minus, ut supra expositum est. Hoc autem est ratione dicitur accedere: quia, cum infinitum habeat rationem materiae, continetur in se, sicut materia illud autem quod continetur, est species, & forma. manifestum est autem ex his, quae dicta sunt in secundo, quod totum habet rationem formae; partes autem rationem materiae. cum ergo in magnitudinibus, a toto itur ad partes per diuisionem, rationale est, quod ibi nullus terminus inueniatur, qui non transcendatur per infinitam diuisionem, sed in additione itur a partibus ad totum, quod habet rationem formae continentis, & terminantis: unde rationale est, quod si aliqua determinata quantitas, quam infinita appositio non transcendat. Secundo ibi.

LECTIO XII.

Secundum rationem autem accidit, ut quod est, & secundum appositionem non esse videatur infinitum sic, ut omnem excedat magnitudinem, in diuisione autem esse. continetur enim sicut materia intus & infinitum: continet autem species.

Rationabiliter autem est, & in numero quidem, ad minimum verius esse terminum, ad plus autem semper omnem excellere multitudinem. In magnitudinibus autem e contrario. In minus quidem excedere omnem magnitudinem, sed in maius non esse magnitudinem infinitam. Causa autem est, quia vnum est indiuisibile, quodcumque vnum sit, ut homo, vnus homo, & non multi. Numerus autem est vno plura, & quanta quaedam. quare, necesse est stare ad indiuisibile. duo namque & tria denominatiua nomina sunt, similiter, & aliorum numerorum vnusquisque.

In plus autem, semper est intelligere, infinitas non sunt bipartitiones magnitudinis. Quare potentia quidem est, actu vero non: sed semper excedit, acceptum omnem determinatam multitudinem. Sed non separabilis est hic numerus a decisione: neque manet infinitas, sed fit semper sicut & tempus, & numerus temporis.

In magnitudinibus autem contrarium est. diuiditur enim in infinita continuum. In maius autem non est in infinitum. quantum

Assignat rationem de infinito in numeris per comparationem ad magnitudines. Dicitur enim, quod in numero inuenitur aliquis terminus in minus, quem non est diuidento transcendere, sed non inuenitur aliquis terminus in plus: quia quolibet numero est inuenire alium maiorem per additionem. in magnitudinibus autem est e contra, ut dictum est. Ex huius ratione assignat, & primo quidem, quare in numeris aliquis terminus inuenitur, quae in minus non transcenditur diuidento. huius ratio est, quia omne vnum, in quantum vnum, est indiuisibile: sicut homo indiuisibilis, est vnus homo, & non multi. Quemlibet autem numerum oportet resolvere in vnum: quod patet ex ipsa ratione numeri. numerus enim hoc significat, quod sitale quia plura vno: quolibet autem plura excedentia vnum, siue plus,

Tex. c6. 67.

Tex. c6. 70.

Tex. c6. 71.

Tex. c6. 72.

Tex. c6. 68.

Tex. c6. 68.

Tex. c6. 59.

Tex. c6. 69.

LECTIO XII.

Tqui cum ratione etiam sit, ut id quidem, quod in additione consistit, non videatur esse sic infinitum, ut omnem exuperet magnitudinem. Id vero, quod in diuisione consistit, infinitum esse istiusmodi videatur. Infinitum enim intus perinde, atque materia continetur, forma autem continet.

Cum ratione etiam accidit in numero quidem versus minus minimum esse finemque: versus autem plus omnem semper multitudinem exuperat. In magnitudine vero, contrarium. Versus quidem minus omnem magnitudinem exuperare, versus autem minus non esse magnitudinem infinitam. Haec enim ita propterea sunt, quod ipsum vnum quicquid tandem id sit, indiuisibile est. homo namque vnus est homo, non multi. Numerus autem est vna plura, quanta quaedam. Quare ad indiuisibile stetur necesse est. Duo enim, ac tria denominatiua nomina sunt, & ceterorum quisque numerorum simili modo.

Versus autem plus, fit ut semper intelligatur diuisiones enim magnitudinis, duas in partes aequales sunt infinitae. Quare potentia quidem est, actu non est. sed semper id, quod accipitur, multitudinem omnem exuperat definitam. Sed non est separabilis hic numerus diuisionis, nec infinitum permanet: sed fit, & quemadmodum tempus, & ipse numerus temporis.

In magnitudinibus autem contrarium est. Nam diuiditur quidem in infinita continuum ipsum. Versus autem maius non est infinitum. quantum

Tex. c6. 70.

Tex. c6. 71.

Tex. c6. 72.

Lib. 4. tex. 113.

quodque est in potentia tantum potest esse in actu. si igitur est in potentia natura, quod cresceret aliqua magnitudo in infinitum, sequeretur, quod esset aliqua magnitudo sensibilis infinita, quod est falsum, ut supra dictum est. Relinquitur igitur, quod non est in potentia additio magnitudinum in infinitum sic, quod excedatur omnibus determinata quantitas: quia sequeretur, quod esset aliquid maius caelo. Ex quo patet falsum esse, quod quidam dicunt, quod in materia prima est potentia ad omnem quantitatem non nisi, est in materia prima potentia nisi ad determinatam quantitatem. Patet etiam ex praemissis ratio, quare non oportet numerum tantum esse in actu, quantum est in potentia: sicuti hic dicitur de magnitudine; quia additio numeri sequitur diuisionem continui, per quam a toto itur ad id, quod est in potentia ad numerum: unde non oportet deuenire ad aliquem actum, finientem potentiam, sed additio magnitudinis dicitur in actu, ut dictum est. Commentator autem assignat aliam rationem: quia potentia ad additionem magnitudinis est vna, & eadem magnitudine: sed potentia ad additionem numerorum est in diuersis numeris: in quantum cuiuslibet numero potest aliquid addi. Sed haec ratio parum valet, quia sicut per additionem est alia, & alia species numeri, ita alia, & alia species mensurae, secundum quod bicubitum, & tricubitum dicitur species quantitatis. Et etiam quicquid additur superiori numero additur inferiori; & secundum hoc in vno, & eodem numero, scilicet binario, vel trinario, est potentia ad infinitam additionem. Deinde cum dicitur.

enim contingit potentia esse, & actu contingit tantum esse. Quare cum sit infinita nulla magnitudo sensibilis, non contingit excessum esse omnium determinatae magnitudinis. esset enim, vtique aliquid caelo maius.

Infinitum autem non idem est in motu, & magnitudine, & tempore, tanquam vna quaedam natura: sed posterius dicitur & secundum prius, ut motus quidem, quia prius est magnitudo, in qua mouetur: aut alteratur, aut augmentatur: tempus autem propter motum. Nunc quidem enim vtimur his, posterius autem tentabimus dicere: & quid est vnum quodque, & quia omnis magnitudo sit in magnitudines diuisibilis.

Non remouet autem ratio mathematicos a consideratione, auferens sic esse aliquid infinitum, vt actu sit in augmentum, intransibile. Neque enim sic indigent infinito, neque vtuntur: sed solum esse, quantumcunque velint, finitam. maxime autem magnitudini, secundum eandem inest secari rationem, quantumcunque magnitudinem alteram. Quare ad demonstrandum quidem illo modo nihil differt. esse autem in existentibus erit magnitudinibus.

Quoniam autem causae diuisae sunt quadrifariam, manifestum, quod sicut materia infinita causa est: & quod esse quidem ipsi priuatio est per se autem subiectum, continuum ipsum & sensibile est. Videtur autem & omnes alii sicut materia, vtentes infinito. Vnde & inconueniens est, continens ipsum facere, & non contentum.

Ostendit quomodo infinitum inueniatur diuersimode in diuersis, & dicit, quod infinitum non est secundum eandem rationem in motu, & in magnitudine, & tempore, ac si esset vna natura vniuersae praedicata de eis. sed dicitur de posteriori eorum secundum prius, sicut de motu propter magnitudinem, in qua est motus, vel localis, vel alterationis, vel augmenti: de tempore autem propter motum, & hoc ideo, quia infinitum competit quantitati; motus autem est quantum secundum magnitudinem; & tempus propter motum, ut infra patebit. Et ideo dicit, quod nunc vtimur his, sed posterius manifestabitur de vnoquoque eorum quid sit; & quod omnis magnitudo sit diuisibilis in magnitudines. Deinde cum dicit.

Ostendit quomodo Mathematici vtuntur infinito, & dicitur

cir, quod ratio praedicta, qua ponimus non esse magnitudinem infinitam in actu, non remouet considerationem Mathematicorum, qui vtuntur infinito: puta cum Geometra dicit, quod sit talis linea infinita. non enim indigent ad suam demonstrationem infinito in actu, neque eo vtuntur: sed solum indigent, quod sit aliqua linea finita tanta, quanta est eis necessaria, ut ex ea possint subtrahere, quod volunt. & ad hoc sufficit, quod aliqua maxima magnitudo sit: quia alii maximam magnitudinem competit, quod possit diuidi secundum quantumcunque proportionem respectu alterius magnitudinis datae: unde ad demonstrandum, non differt, vtrum sit hoc modo, vel illo, scilicet, vel infinita, vel finita maxima quantitas: sed quantum ad esse rei multum differt, vtrum sit vel non sit. Deinde cum dicit.

enim contingit potentia esse, & actu esse contingit. Quare, cum in finitum nullum sit sensibile corpus, non contingit definita magnitudinis omnis exuperationem esse. alioquin, maius caelo aliquid erit.

Ipsam autem infinitum non est idem in motu, magnitudine, atque tempore, ut vna quaedam natura. Sed posterius dicitur ob prius, veluti motus qui dem dicitur infinitus, quia prius ita dicitur magnitudo, super qua fit motus, & quae alteratur, aut accrescit: Tempus autem, propter motum. Atque nunc quidem vtimur his, posterius autem, & quidnam sit horum vnum quodque, & cur omnis magnitudo diuisibilis sit in magnitudines, dicere conuemur.

At qui neque Mathematicorum contemplationem, ea ratio auferit, quae infinitum hoc pacto e medio tollit, ut ad incrementum habeat actu sine transiitione. Neque enim nunc ipso indigent infinito: neque vtuntur: sed tantam solum lineam postulant, quantum vult finitam. Atque quantum, ut a hanc magnitudinem, eadem diuidere ratione, qua diuisa est magnitudo maxima, licet. Quare ad ostendendum quidem illo pacto nihil referet praesens: esse autem ipsum in his est magnitudinibus, quae in rerum sunt ratione.

Cum uero causae in quatuor sint diuisae, patet infinitum, ut materiam causam esse: & esse quidem ipsius priuationem esse; per se autem subiectum continuum ipsum atque sensibile esse. Ceteri etiam omnes ipso infiniti; ut materia uti videntur. Quapropter & absurdum est sane, ipsum id esse quod continet, & non id quod continetur asserere.

Infinitum, est continuum sensibile. Et hoc apparet, quia infinitum (quod est in numeris) causatur ex infinita diuisione magnitudinis: & similiter infinitum in tempore, & motu causatur ex magnitudine: unde relinquitur, quod primum subiectum infiniti, sit continuum. Et quia magnitudo secundum esse non est separata a sensibilibus, sequitur, quod subiectum infiniti sit sensibile. Et in hoc etiam concordant omnes antiqui, qui vtuntur infinito sicut principio materiali, unde inconueniens fuit, quod attribuerunt infinito continere, cum materia non sit continere, sed magis contineri.

Tex. c6. 19.

LECTIO XIII.

Ofquam Philosophus per definitionem infiniti, rationes eorum, quæ de infinito dicuntur, assignauit, hic soluit rationes, quæ supra posite sunt ad ostendendum infinitum esse. Et primo dicit de quo est intentio. Secundo, sequitur propositum ibi. Neque enim ut generatio. Dicit ergo primo. Post ea, quæ dicta sunt de infinito, reliquum est soluerationes, secundum quas videbatur ostendi, quod infinitum sit non solum in potentia, sicut supra determinauimus, sed quod sit in actu, sicut in ea, quæ sunt finita, & de terminata. Aliquæ enim illarum rationum non concluduntur necessitate, sed sunt totaliter falsæ: aliquæ autem earum ex aliqua parte verè concludunt. Secundo ibi. Soluit quinquæ rationes, quæ supra posite sunt ad ostendendum infinitum esse. Et primo soluit eam, quæ sumebatur ex parte generationis, quæ erat tertia. Concludebat enim, quod si generatio deficit, quod oportet esse infinitum. Sed hæc ratio quantum ad hoc verum concludit, quod infinitum sit in potentia, quæ successiue in actum reducitur, sicut supra dictum est, sed non est necessarium, quod sit aliqd corpus sensibile infinitum in actu ad hoc quod generatio non deficit, sicut antiqui estimauerunt, ponere infinitum conseruare generationem; ac si semp generatio fieret per extractionem ex aliquo corpore: quod in infinitum fieri non posset; nisi illud corpus esset infinitum. Sed hoc non est necessarium, cum toto corpore sensibili existente finito, generatio in infinitum durare possit per hoc, quod corruptio vnius est generatio alteri. Secundo ibi. Soluit rationem quartam, quæ sumebatur ex parte contrarietatis, ac si necessarium sit omne corpus finitum tangere quoddam aliud: & sic oportet procedere in infinitum. Sed ipse soluit, quod alterum est tangi, & finiri, quia tangi & includi, dicitur respectu alterius: omne enim tangens tangit aliqd, sed non dicitur absolute, & non ad aliud, in quantum per se ipsos

LECTIO XIII.

Reliquum autem est agredi, secundum quas rationes infinitum esse videtur, non solum potentia, sed ut determinatum. Alia ipsorum non necessaria sunt, alia vero habent quasdam veras contrarietates.

B Neque enim ut generatio non deficiat, necessarium est infinitum esse actu sensibile corpus, contingit enim alterius corruptionem, alterius generationem esse, cum omne finitum sit.

C Amplius tangi & includi, alterum est. hoc quidem ad aliqd, & cuiusdam (tangit, n. aliquid omne) & finitorum alicui accidit. Finitum autem non ad aliqd est, neque tangere cuiuslibet, quoduis.

D Intelligentiæ autem credere, inconueniens est. Non enim in re, abundantia, & defectus est, sed in intelligentia. Vnum quæque n. nostrum intelligit vtiq; aliquid multiplicè seipso, augmentans in infinitum: sed non per hoc, extra aliqd est, aut extra tantam magnitudinē, quā habemus, quamuis intelligit aliquid: sed quā est, hoc accidit.

E Tempus autem & motus infinita sunt, & intelligentia non permanente accepto.

F Magnitudo autem neque diuisione, neque incrementum intelligibilem augmentationem, est infinita. Sed de infinito quidem, quo modo est, & quo modo non est, & quid est, dictum est.

G Soluit rationem quintam, quæ sumebatur ex parte contrarietatis, ac si necessarium sit omne corpus finitum tangere quoddam aliud: & sic oportet procedere in infinitum. Sed ipse soluit, quod alterum est tangi, & finiri, quia tangi & includi, dicitur respectu alterius: omne enim tangens tangit aliqd, sed non dicitur absolute, & non ad aliud, in quantum per se ipsos

TERTIUM LIBRUM PHYSICORVM FINIS

LECTIO XIII.

Terminos aliquid finitum est in seipso. Accedit enim aliquid finitum, quod tangat. Non tamen oportet, quod omne tactum ab uno tangat aliud: ut sic in infinito procedatur. Vnde manifestum est, quod hæc ratio omnino nihil ex necessitate concludit. Tertio ibi. Soluit rationem quintam, quæ sumitur ex parte intelligentiæ, & imaginatiōnis: quæ antiqui non distigebant ab intellectu. Per hanc autem rationem supra ostendebatur, quod esset spatium infinitum extra cælum, & per consequens locus & corpus. Sed ipse dicit, inconueniens est credere intelligentiæ, ita scilicet, quod quicquid apprehenditur intellectu, vel imaginatione sit verum, ut quidam antiquorum putauerunt, quorum opinio reprobatur in quarto Metaphy. Non enim sequitur, si apprehendo aliquam rem minore, vel maiore, quam sit, quod sit aliqua abundantia, vel defectus in re illa: sed solum in apprehensione intellectu, vel imaginationis. Potest enim aliquis intelligere quemcumque hominem esse multiplicem eius quod est, vel duplum, vel tripulum, vel quatercunquæ augmentans in infinitum, non tamen propter hoc, erit aliqua huiusmodi quantitas multiplicata extra intellectum, aut extra determinatam quantitatem, aut magnitudinem. Sed contingit, quod re sic existente aliquis intelligat. Quarto ibi. Soluit rationem primam acceptam ex tempore, & motu: & dicit, quod tempus, & motus sunt infiniti, non in actu, quia nihil est temporis in actu, nisi nunc: neque aliquid motus est in actu, nisi quoddam indiuisibile. Sed intellectu apprehendit continuitatem temporis, & motus, accipiendo ordinem prioris, & posterioris: ita tamen, quod id quod primo fuit acceptum de tempore, vel motu, non permanet sic: unde non oportet dicere, quod totus motus in finitum sit in actu, vel quod totum tempus, sit in finitum. Quinto ibi. Soluit rationem secundam sumptam ex parte magnitudinis, & dicit, quod magnitudo non est infinita in actu, neque per diuisionem, neque per augmentationem intelligibilem, sicut ex supradictis patet. Vltimo autem epilogat, quod dictum est de infinito.

A Tenim restat eas soluerationes, quibus infinitum non solum potentia, sed ut definitum, etiam esse videtur. Partim enim non sunt necessarie, partim ueras quasdam obiectiones alius habent.

Non enim ut generatio non deficiat, corpus esse sensibile infinitum actu necesse est. Potest enim alterius corruptio generatio alterius esse, si finitum est vniuersum.

Praeter ea tangere, atque finitum esse, diuersa sunt. Nam illud quidem ad aliqd est, omne enim quod tangit, aliquid tangit: atque accidit alicui finitorum. Finitum autem non est ad aliqd: neque sit, ut quoduis sine ullo discrimine, quoduis tangat.

Aliqui per absurdum est, intelligentiæ credere. Non enim in re est ipse excessus atque defectus, sed in ipsa intelligentiæ. Nam potest quispian unumquemque nostrum maiorem, quam est intelligere, argens ipsum, infinitum. At non ideo quispian nostrum extra ciuitatem est, aut tantam magnitudinem, quam habemus exuperat, quia quispian intelligit, sed quia est, hoc accidit.

Tempus autem & motus sunt infinita, & intelligentiæ eo non permanente, quod sumitur.

Magnitudo uero neque diuisione, neque incremento intelligibilis, est infinita. Sed de infinito quomodo patet, est, & non est, & quid etiam est, satis iam diximus.

TERTIUM LIBRUM PHYSICORVM FINIS

ARISTOTELIS DE PHYSICO AVDITV LIBER QVARTVS.

Cum Sancti Thomæ Aquinatis præclarissimis commentariis.

LECTIO PRIMA.

Reliquum autem est agredi, secundum quas rationes infinitum esse videtur, non solum potentia, sed ut determinatum. Alia ipsorum non necessaria sunt, alia vero habent quasdam veras contrarietates.

LECTIO I.

Similiter autem necesse est naturalè, & de loco, si cut & de infinito, cõsiderare si est, aut non: & quomodo est, & quid est.

Et ea namque, quæ sunt, omnes opinatur alicubi esse. Quod non est, nusquam est: ubi n. est tragelaphus, aut sphinx?

Et de motu, qui cõmunis maxime est, & magis proprius qui secundum locum est (quem vocamus loci mutationem.)

Habet autem multas dubitationes, quid forte sit locus: non. n. idè videtur cõsiderantibus ex omnibus, quæ insunt. Amplius autem, neque habemus quicquam ab aliis, neque prædubitatum, neque bene exquisitum de hoc.

Quod quidem igitur locus sit, videtur ex transmutatione manifestum esse: ubi nanque nunc est aqua, hic exeunte sicut ex vase, iterum aer inest: aliquid autem locum hunc, aliud aliqd corporum detinet, hoc ab iis quæ insunt, & cõmutantur, alterum omnibus esse videtur: in quo. n. aer est nunc, aqua in hoc prius erat. Quare manifestum est, quod erit locus aliquis, & receptaculum alterum ab vtrisque, in quod, & ex quo mutatum est.

Essè autem locum, ex translatione patere videtur: ubi nanque nunc est aqua, hic rursus est aer, hinc egressa illa tanquam ex vase. Nonnumquam etiam eundem hunc locum, aliud corpus quippiam occupat: hoc autem ab his omnibus, quæ insunt atque mutantur, diuersum esse videtur: in quo nanque nunc est aer, in hoc prius fuerat aqua. Quare patet locum, & receptaculum ipsum aliud quid esse ab vtrisque, ad quod, & ex quo sunt mutata.

Quare talis est. Ad Philosophum naturalem pertinet considerare de motu: sed motus, qui est secundum locum quem dicimus loci mutationem est maxime cõmunis inter omnes motus: quædam. n. corpora. scilicet cælestia, mouentur hoc motu tantum, cum tamen nihil moueatur aliis motibus, quin moueatur

Hoc motu. Similiter etiã, hic motus est magis proprius: quia hic solus motus est vere cõtinuus: & pfectus, ut in Octauo probabit. Motus aut secundum locum, non potest cognosci, nisi cognoscatur locus. Naturalis igitur debet cõsiderare de loco. Deinde cõditur. Inducit ad idè ratione ex parte nostra: De illis. n. a Sapientibus determinatum est, de quibus dubitatio est: multæ autem dubitationes sunt de loco quod sit, quarum quidem dubitationum duplex est causa, vna est ex parte ipsius loci: quæ non omnes proprietates loci ducunt in eandem sententiam de loco, sed ex quibusdam proprietatibus loci, videtur, quod locus sit hoc: ex quibusdam autem videtur, quod locus sit aliud. Alia vero causa est ex parte hominũ: quia Antiqui nec bene mouerunt dubitatione circa locum, neque etiam bene exquisierunt veritatem. Deinde cum dicitur. Incipit determinare de loco: & primo per modum dubitationum. Secundo determinando veritatem ibi. Post hoc autem accipiendum. Circa primum duo iacit. Primo, inquit disputatiue an sit locus. Secundo, quid sit, ibi. Quoniam autem alia. Circa primum duo facit. Primo ponit rationes ad ostendendum locum esse. Secundo, ad ostendendum quod locus non sit. ibi. At vero: sed habet defectum. Circa primum duo facit. Primo ostendit locum esse, rationibus acceptis a veritate rei. Secundo, ab opinionibus aliorum. ibi. Amplius vacuũ. Circa primum ponit duas rationes, in quarum prima sic procedit. Dicit. n. quod ex ipsa transmutatione corporũ, quæ mouentur in locum, manifestum est quod locus aliquid sit. Sicut. n. transmutatio, quæ est in formas, homines induxit ad cognitionem materia, quia scilicet oportet esse aliquid subiectũ, in quo sibi forme succedant, ita transmutatio secundum locum, induxit homines ad cognitionem loci: oportet. n. esse aliquid, ubi sibi corpora succedant. Et hoc est quod subdit, quod exeunte aqua inde, vbi nunc est, sicut ex quodã vase, iterum intrat aer: cõ igitur eundem locum quandoque; aliud corpus detinet; ex hoc manifestum videtur esse, quod locus sit aliud ab ijs, quæ sunt in loco, & transmutantur secundum locum: quia ubi nunc est aer, prius aqua ibi erat: quod non esset, si locus non esset aliud ab aere & aqua. Relinquitur igitur, quod locus est aliquid: & quoddam receptaculum alterum ab vtroque locutorum: & est terminus motus localis a quo, & in quem. Secunda ratio ponit ibi, Tho. Sup. Physic. F. 1. q. 1. Et

T autem de infinito sic de loco necesse est, Philosophi naturalem si su necesse: & si sit, quomodo sit modo: quidque etiã sit, cognoscere.

Nam omnes ea quæ sunt, alicubi esse existimant, quia id, quod non est, nusquam est: ubi nanque Hippocentaurus est, aut Chimera?

Communis quoque maxime, atque proprius motus (quem Latine appellamus) loco sane accommodatur.

Complures autem dubitationes emergunt, quid nam sit ipse locus: non enim idem ex omnibus, quæ ipsi competunt, contemplanti videtur. Præterea nihil ab aliis, aut dubitatum de ipso, aut inuentum habemus.

Essè autem locum, ex translatione patere videtur: ubi nanque nunc est aqua, hic rursus est aer, hinc egressa illa tanquam ex vase. Nonnumquam etiam eundem hunc locum, aliud corpus quippiam occupat: hoc autem ab his omnibus, quæ insunt atque mutantur, diuersum esse videtur: in quo nanque nunc est aer, in hoc prius fuerat aqua. Quare patet locum, & receptaculum ipsum aliud quid esse ab vtrisque, ad quod, & ex quo sunt mutata.

Quare talis est. Ad Philosophum naturalem pertinet considerare de motu: sed motus, qui est secundum locum quem dicimus loci mutationem est maxime cõmunis inter omnes motus: quædam. n. corpora. scilicet cælestia, mouentur hoc motu tantum, cum tamen nihil moueatur aliis motibus, quin moueatur

Tex. cõ. 73.

Par. 2.

Tex. cõ. 74.

Tex. cõ. 75.

Tex. cõ. 1.

Tex. cõ. 87.

Tex. cõ. 50.

Tex. cõ. 3.

Tex. cõ. 2.

Tex. cõ. 3.

Tex. cõ. 2.

Tex. cõ. 7.

Leet. 14.

Tex. cõ. 14.

Tex. cõ. 6.

Et dicit, quod cum quorumcunque corporum motus ostendat locum esse, ut dictum est, motus localis corporum naturalium simplicium, ut ignis, & terra, & aliorum huiusmodi grauium & leuium, non solum ostendit quod locus sit aliquid, sed etiam quod locus habeat quandam potentiam, & virtutem.

Tex. cō. 4.

Videmus enim quod vnumquodque horum fertur in suum proprium locum, quando non impeditur: graue quidem deorsum, leue autem sursum. Ex quo patet, quod locus habet quandam virtutem conseruandilocata: & propter hoc locatum tendit in suum locum desiderio sue conseruationis. Non autem ex hoc ostenditur quod locus habeat virtutem attractiuam, nisi sicut finis dicitur attractare. Sursum autem & deorsum, & alia de numero sex distantiarum, scilicet ante & retro, dextrorsum & sinistrorsum, sunt partes & species loci. Huiusmodi autem distantiarum determinatur in vniuerso secundum naturam, & non solum quo ad nos: & hoc patet, quia in his, in quibus ista dicuntur quo ad nos: non semper idem est sursum, vel deorsum, vel dextrorsum, vel sinistrorsum: sed variatur secundum quod diuersimode nos conuertimur ad ipsum: vnde multoties aliquod immobile manens, quod prius erat dextrum sit sinistrum: & similiter de alijs, prout nos diuersimode ad illa conuertimur. Sed in natura aliquid determinatum est sursum & deorsum, secundum motum grauium, & leuium: & alia positiones secundum motum celi, vti in Tertio dictum est. Non enim indifferenter quaecunque pars mundi est sursum, vel deorsum: sed semper sursum est, quo feruntur leuia, deorsum autem, quo feruntur graua. Quaecunque autem secundum se habent determinatas positiones, necesse est quod habeant potentias, quibus terminentur: alia enim est in animali potentia dextri, & alia sinistri: vnde relinquuntur, quod locus sit, & habeat ali-

Tex. cō. 5.

Amplius autem loci mutationes physicorum corporum & simplicium, ut ignis, & terra, & talium non solum ostendunt, quod aliquid est locus, sed quod & habet quandam potentiam: fertur enim vnumquodque suum ad locum, aliud sursum, aliud deorsum, nisi prohibeantur. Hæc autem loci sunt partes & species, supra (inquam) ac infra, cæteræque quatuor differentie: suntque hæc, dextrum inquam, atque sinistrum: & supra ac infra, non solum nostra ex parte (ad nos enim non semper est idem, sed sit ut uertimur positione.) Quocirca, sæpe idem dextrum est, atque sinistrum, & supra ac infra, & ante & retro. Sed etiam ex ipsa natura, ubi distinctum est sursum utrunque. Non enim quoduis est ipsum supra, sed id, quo fertur ignis ac leue. Similiter & infra non est quoduis, sed id, quo ea, quæ pondus habent, & terra pergunt. Quibus patet, hæc non solum positione, sed in quoque differre. Indican- t id ipsum & mathematica. Nam etsi non sunt in loco, nostra tamen positione dextra, & leuaque habent, nihil horum habentia natura (ut solum posito ipsorum intelligatur.)

Tex. cō. 6.

Amplius vacuum affirmantes, locum dicunt esse. Vacuum enim erit utique locus priuatus corpore. Quod quidem igitur sit aliquid locus præter corpora: & omne corpus sensibile in loco esse, per hoc aliquis concipiet.

Lecl. 9. & Tex. cō. 54.

Videbitur autem utique & Hesiodus recte dicere, faciens primum Chaos: dicit igitur. Omnium quidem primum Chaos factum est, postea vero terra lata, tanquam indigeret primum esse receptaculum eius, quæ sunt: propter id, quod opinati sunt, quæ admodum multi, omnia alicubi & in loco esse. Si autem huiusmodi est, mirabilis quadam utique erit potentia loci, & prima omnium. Sine quo nanque aliorum nullum est, illud autem sine alijs, necesse est primum esse: non enim perditur locus, iis quæ sunt in eo corruptis.

Tex. cō. 7.

Et dicit, quod cum quorumcunque corporum motus ostendat locum esse, ut dictum est, motus localis corporum naturalium simplicium, ut ignis, & terra, & aliorum huiusmodi grauium & leuium, non solum ostendit quod locus sit aliquid, sed etiam quod locus habeat quandam potentiam, & virtutem.

quæ potentiam. Quod autem in aliquibus dicatur positio solum quo ad nos, ostendit per mathematica, quæ quidem, licet non sint in loco, tamen attribuitur eis positio solum per respectum ad nos: vnde in eis non est positio secundum naturam: sed solum secundum quod intelliguntur in aliquo ordine ad nos, vel supra, vel subter, vel sinistrorsum, vel dextrorsum. Deinde, cum dicit.

Præterea corporum naturalium atque simplicium ut ignis, terræ, ac talium lationes, non solum aliquid esse locum, sed etiam habere quandam potentiam indicant: fertur enim vnumquodque suum ad locum, aliud sursum, aliud deorsum, nisi prohibeantur. Hæc autem loci sunt partes & species, supra (inquam) ac infra, cæteræque quatuor differentie: suntque hæc, dextrum inquam, atque sinistrum: & supra ac infra, non solum nostra ex parte (ad nos enim non semper est idem, sed sit ut uertimur positione.) Quocirca, sæpe idem dextrum est, atque sinistrum, & supra ac infra, & ante & retro. Sed etiam ex ipsa natura, ubi distinctum est sursum utrunque. Non enim quoduis est ipsum supra, sed id, quo fertur ignis ac leue. Similiter & infra non est quoduis, sed id, quo ea, quæ pondus habent, & terra pergunt. Quibus patet, hæc non solum positione, sed in quoque differre. Indican- t id ipsum & mathematica. Nam etsi non sunt in loco, nostra tamen positione dextra, & leuaque habent, nihil horum habentia natura (ut solum posito ipsorum intelligatur.)

Præterea qui vacuum esse dicunt, locum asserunt esse. Vacuum enim locus erit sane corpore carens. Locum igitur aliquid esse præter corpora ipsa: & omne corpus sensibile esse in loco, per hæc quispiam sane putabit.

Recte etiam Hesiodus uidebitur dicere: faciens ante omnia Chaos. Dicit enim. Ante Chaos, post hoc facta est latissima tellus: propterea quod primo receptaculum bisce, quæ sunt, fuisse oportebat: quia putabat, ut multi, cuncta alicubi esse, atque in loco. Quod si ita sit, admirabilis quædam ipsius loci uis erit, & omnibus prior. Quod enim ita se habet, ut sine ipso quidem cætera nequeant esse, ipsum autem sine cæteris sit, id primum omnium esse, necesse est: locus enim non perit, etsi ea quæ in ipso sunt corrumpantur.

LECTIO II. Ostendam, quod locus sit, hic ponit sex rationes ad ostendendum, quod locus non sit. Principium autem ad inue-

stigandum de aliquo an sit, oportet accipere quid sit: saltem quid significetur per nomen: & ideo dicit, quod quamuis ostensum sit quod locus sit, tamen habet defectum, id est dubitationem, quid est: est: utrum, scilicet sit quadam moles corporea, aut aliqua natura alterius generis. Et ex hoc sic argumentatur. Si locus est aliquid, oportet quod sit corpus: quia locus habet tres dimensiones, id est longitudinis, latitudinis, & profunditatis: quibus determinatur corpus: quia omne quod habet tres dimensiones, est corpus: sed impossibile est locum esse corpus: quia cum locus & locatum sint simul, sequeretur duo corpora esse simul, quod est inconueniens: ergo impossibile est locum aliquid esse. Secundam rationem ponit ibi.

Tex. cō. 8.

Tex. cō. 9.

Tex. cō. 10.

Tex. cō. 11.

Tex. cō. 12.

LECTIO II. T vero habet defectum si est, quid est: utrum enim moles quadam corporis, aut quædam altera natura. Querendum est enim genus ipsius primum. Distantias quidem igitur habet tres, longitudinis, latitudinis, & profunditatis: quibus determinatur corpus omne. Impossibile est autem corpus esse locum: in eodem nanque essent duo corpora.

Amplius, si vere corporis locus est receptaculum, manifestum est & superficiei erit, & reliquorum terminorum eadem. Non consonat ratio: ubi nanque prius erant aquæ plana, erunt iterum quæ sunt aeris. At vero differentiam nullam habemus puncti, & loci puncti: quare, si neque ab hoc est locus diuersus, neque ab aliorum aliquo: neque est aliquid præter vnumquodque istorum locus.

Quid enim tandem locum esse ponemus? Neque enim elementum, neque ex elementis potest esse huiusmodi habens naturam, neque corporeorum, neque incorporeorum, magnitudinem quidem non habet locus, corpus autem nullum. Adhuc autem sensibilibus quidem corporum, elementa corporea: ex intelligibilibus autem elementis magnitudo nulla fit.

Amplius & cuius utique quis ponet iis quæ sunt, causam esse locum? nulla enim causa inest ipsi de quatuor. Neque enim sicut materia, eorum quæ sunt: neque enim ex ipso constituta sunt entia: neque sicut forma & ratio eorum, quæ sunt: neque sicut finis: neque sicut mouens ea, quæ sunt.

Amplius & ipse, si est aliquid eorum, quæ sunt, alicubi erit. Zenonis enim opinio quærit quandam rationem: si nanque omne quod est, in loco est, manifestum quoniam & loci locus erit, & hoc in infinitum procedet,

Atque duo puncta simul coniuncta, non sunt nisi vnum: ergo eadem ratione, neque locus superficiei erit aliud a superficie, neque locus corporis erit aliud a corpore. Tertia ratione ponit ibi, c. Quæ talis est. Omne, quod est, vel est elementum, vel est ex elementis: sed locus neutrum horum est: ergo locus non est. Mediam probat sic. Omne quod est elementum, vel ex elementis, est de numero corporeorum, vel incorporeorum: sed locus non est de numero incorporeorum: quia habet magnitudinem, nec de numero corporeorum: quia non est corpus, ut probatum est: ergo neque est elementum, neque ex elementis. Et quæ postea aliquis dicere, quod licet non sit corpus, est tamen elementum corporeum, ad hoc excludendum subiungit, quod sensibilibus corporum sunt elementa corporea (quæ elementa non sunt extra genus elementatorum.) Nam ex intelligibilibus principijs, quæ sunt incorporea, non constituitur aliqua magnitudo: vnde, si locus non sit corpus, non potest esse elementum corporeum. Quartam rationem ponit ibi.

LECTIO II.

Erunt si sit locus, existit continuo dubitatio, quidnam sit, utrum moles corporis quadam, an alia quadam natura. Est enim genus ipsius primo querendum. Igitur habet quidem dimensiones tres, longitudinem, latitudinem ac etiam altitudinem: quibus omne definitur nimirum corpus: at locum impossibile est esse corpus: erunt enim in eodem corpora duo.

Præterea, si corporis sit locus ac receptaculum, patet & superficiei, & reliquorum, finium esse: eadem enim accommodabitur ratio. Nam ubi prius erant superficies aquæ, superficies rursum aeris erunt: at nulla est differentia puncti, ac loci puncti. Quare, si locus non est diuersus ab hoc, neque a cæterorum ullo diuersus est, nec quicquam est ipse præter vnumquodque istorum.

Quid enim tandem locum esse ponemus? Neque enim elementum, neque ex elementis, aut corporeis, aut incorporeis esse potest: talem habens naturam: nam magnitudinem quidem habet, nullum est autem corpus. At corporum quidem sensibilibus elementa corporea sunt: ex intelligibilibus autem elementis, nulla fit magnitudo.

Præterea, cuiusnam rei causam locum esse quispiam ponet? nulla enim ipsi causarum quatuor competit. Neque enim ut materia rerum est causa (quippe cum nihil ex ipso consistet) neque ut formæ ratione, neque ut finis, neque res ulla mouet.

Præterea & ipse, si sit unum quid eorum quæ sunt, alicubi erit: Zenonis namque dubitatio rationem aliquam querit. Nam, si omne quod est, est in loco, patet & locum etiam esse locum, atque hoc in infinitum abibit.

f. ¶ Quæ talis est: Omne corpus est in loco, & in omni loco est corpus, vt a multis probabiliter existimatur, ex quo accipitur, quod locus non sit minor neque maior quam locatum: cū ergo locatum crescit, oportet quod crescat & locus: sed hoc videtur impossibile, cum locus sit quoddam immobile: non ergo locus aliquid est.

Tex. cō. 13. Et vltimo epilogat, quod per huiusmodi rationes non solum dubitatur quid sit locus, sed etiam, an sit. Huiusmodi autē rationes soluentur per ea, quæ sequuntur.

LECTIO III.

ostquam Philosophus inquisiuit disputatiue, an locus sit, hic inquirat, quid sit. Et primo ponit rationes disputatiuas ad ostendendum locum esse formam, vel materiam. Secundo, ponit rationes in contrariū ibi.

Tex. cō. 14.

¶ At vero quod impossibile sit. Circa primum duo facit. Primo ponit rationem ad ostendendum locum esse formam. Secundo, ad ostendendum locum esse materiam, ibi. Secundo autem quod videtur locus esse. Tertio inducit corollarium ex his ibi.

Tex. cō. 17.

¶ Merito autem ex his. Dicit ergo primo, quod sicut in entibus quoddam est per se ens, & aliquod dicitur ens per accidens, similiter considerandum est circa locum, quod quidam locus est communis, in quo omnia corpora sunt, & alius est locus proprius, qui primo & per se dicitur locus. Locus enim communis non dicitur locus nisi per accidens & per posterius: quod sic, manifestat: possum enim dicere quod tu es in celo, quia es in aere, qui est in celo, & quod tu es in aere & in celo, quia es in terra: & in terra dicitur esse, quia es in loco, qui nihil continet plus quam re. Si ergo illud, quod primo & per se continet vnumquodque, est per se locus eius: huiusmodi autem est terminus, ad quem res terminatur: sequitur ergo, quod locus proprie, & per se sit terminus rei. Forma autem est terminus vniuersi: quæ per formam terminatur materia vniuersi: quæ ad proprium esse: & magnitudo ad terminatam mensuram: quantitates enim rerum consequuntur formas earum: videtur igitur secundum hanc considerationem, quod locus sit forma. Sed sciendum, quod in hac ratione est sophisma consequentis: syllogizatur enim in secunda figura ex duabus affirmatiuis. Secundo ibi.

Secūda parte. tex. 15.

¶ Merito autem ex his. Dicit ergo primo, quod sicut in entibus quoddam est per se ens, & aliquod dicitur ens per accidens, similiter considerandum est circa locum, quod quidam locus est communis, in quo omnia corpora sunt, & alius est locus proprius, qui primo & per se dicitur locus. Locus enim communis non dicitur locus nisi per accidens & per posterius: quod sic, manifestat: possum enim dicere quod tu es in celo, quia es in aere, qui est in celo, & quod tu es in aere & in celo, quia es in terra: & in terra dicitur esse, quia es in loco, qui nihil continet plus quam re. Si ergo illud, quod primo & per se continet vnumquodque, est per se locus eius: huiusmodi autem est terminus, ad quem res terminatur: sequitur ergo, quod locus proprie, & per se sit terminus rei. Forma autem est terminus vniuersi: quæ per formam terminatur materia vniuersi: quæ ad proprium esse: & magnitudo ad terminatam mensuram: quantitates enim rerum consequuntur formas earum: videtur igitur secundum hanc considerationem, quod locus sit forma. Sed sciendum, quod in hac ratione est sophisma consequentis: syllogizatur enim in secunda figura ex duabus affirmatiuis. Secundo ibi.

Secūda parte. tex. 16.

¶ Merito autem ex his. Dicit ergo primo, quod sicut in entibus quoddam est per se ens, & aliquod dicitur ens per accidens, similiter considerandum est circa locum, quod quidam locus est communis, in quo omnia corpora sunt, & alius est locus proprius, qui primo & per se dicitur locus. Locus enim communis non dicitur locus nisi per accidens & per posterius: quod sic, manifestat: possum enim dicere quod tu es in celo, quia es in aere, qui est in celo, & quod tu es in aere & in celo, quia es in terra: & in terra dicitur esse, quia es in loco, qui nihil continet plus quam re. Si ergo illud, quod primo & per se continet vnumquodque, est per se locus eius: huiusmodi autem est terminus, ad quem res terminatur: sequitur ergo, quod locus proprie, & per se sit terminus rei. Forma autem est terminus vniuersi: quæ per formam terminatur materia vniuersi: quæ ad proprium esse: & magnitudo ad terminatam mensuram: quantitates enim rerum consequuntur formas earum: videtur igitur secundum hanc considerationem, quod locus sit forma. Sed sciendum, quod in hac ratione est sophisma consequentis: syllogizatur enim in secunda figura ex duabus affirmatiuis. Secundo ibi.

Tex. cō. 15.

¶ Merito autem ex his. Dicit ergo primo, quod sicut in entibus quoddam est per se ens, & aliquod dicitur ens per accidens, similiter considerandum est circa locum, quod quidam locus est communis, in quo omnia corpora sunt, & alius est locus proprius, qui primo & per se dicitur locus. Locus enim communis non dicitur locus nisi per accidens & per posterius: quod sic, manifestat: possum enim dicere quod tu es in celo, quia es in aere, qui est in celo, & quod tu es in aere & in celo, quia es in terra: & in terra dicitur esse, quia es in loco, qui nihil continet plus quam re. Si ergo illud, quod primo & per se continet vnumquodque, est per se locus eius: huiusmodi autem est terminus, ad quem res terminatur: sequitur ergo, quod locus proprie, & per se sit terminus rei. Forma autem est terminus vniuersi: quæ per formam terminatur materia vniuersi: quæ ad proprium esse: & magnitudo ad terminatam mensuram: quantitates enim rerum consequuntur formas earum: videtur igitur secundum hanc considerationem, quod locus sit forma. Sed sciendum, quod in hac ratione est sophisma consequentis: syllogizatur enim in secunda figura ex duabus affirmatiuis. Secundo ibi.

f. Amplius, si, vt omne corpus in loco est, sic & in omni loco corpus, quomodo igitur dicemus de ijs, quæ augmentantur? Neceffe est, n. ex his, simul augmentari locū cum ipsis, si neq; minor, neque maior locus est vniuersi cuiusque. Per hoc quidē videtur non solum quid est, sed etiā si est, dubitare neceffe est.

LECTIO III.

Voniam autem aliud quidem secundum se, aliud vero secundum aliud dicitur: similiter & locus alius quidem communis, in quo omnia corpora sunt, alius vero proprius in quo primo. (Dico autem communis, quoniam quia si tu nunc in celo es, quia in aere: hic autem in celo & in aere, quia in terra: similiter autē & in hac quia & in loco, qui nihil continet plus quā te.) Si igitur locus est primum continens vnum quodq; corpus: terminus quidam vtique erit: quare videtur species, & forma vniuersi cuiusque; locus esse: quia determinat magnitudinem, & materia magnitudinis, hæc enim est vniuersi cuiusque terminus. Sic quidem igitur considerantibus, locus vniuersi cuiusque species est.

b. Secundum autem quod videtur esse locus distantia magnitudinis, sic materia: hæc namque altera est a magnitudine. Hæc autem est cōtenta sub specie & de finita, sicut sub plano & termino: est autem hmoi materia & infinitū. Cum enim remouean tur termini & passiones spheræ, relinquitur nihil præter materiam. Vnde Plato, materiam & locum dicit esse idem in Timæo: receptiuum enim & locū vnum & idem dicit: alio vero modo ibi dicens receptiuū, &

ostquam Philosophus inquisiuit disputatiue, an locus sit, hic inquirat, quid sit. Et primo ponit rationes disputatiuas ad ostendendum locum esse formam, vel materiam. Secundo, ponit rationes in contrariū ibi. ¶ At vero quod impossibile sit. Circa primum duo facit. Primo ponit rationem ad ostendendum locum esse formam. Secundo, ad ostendendum locum esse materiam, ibi. Secundo autem quod videtur locus esse. Tertio inducit corollarium ex his ibi. ¶ Merito autem ex his. Dicit ergo primo, quod sicut in entibus quoddam est per se ens, & aliquod dicitur ens per accidens, similiter considerandum est circa locum, quod quidam locus est communis, in quo omnia corpora sunt, & alius est locus proprius, qui primo & per se dicitur locus. Locus enim communis non dicitur locus nisi per accidens & per posterius: quod sic, manifestat: possum enim dicere quod tu es in celo, quia es in aere, qui est in celo, & quod tu es in aere & in celo, quia es in terra: & in terra dicitur esse, quia es in loco, qui nihil continet plus quam re. Si ergo illud, quod primo & per se continet vnumquodque, est per se locus eius: huiusmodi autem est terminus, ad quem res terminatur: sequitur ergo, quod locus proprie, & per se sit terminus rei. Forma autem est terminus vniuersi: quæ per formam terminatur materia vniuersi: quæ ad proprium esse: & magnitudo ad terminatam mensuram: quantitates enim rerum consequuntur formas earum: videtur igitur secundum hanc considerationem, quod locus sit forma. Sed sciendum, quod in hac ratione est sophisma consequentis: syllogizatur enim in secunda figura ex duabus affirmatiuis. Secundo ibi.

b. ¶ Ponit rationem Plat. per quam sibi videbatur quod locus esset materia. Ad cuius euidentiam sciendum est, quod Antiqui putauerunt locum esse spatium, quod est inter terminos rei continentis, quod quidem habet dimensiones longitudinis, latitudinis, & profunditatis: non tamen huius spatium videbatur esse idem cum aliquo corpore sensibili: quia recedentibus & aduenientibus diuersis corporibus sensibilibus, remanet idem spatium. Secundum hoc ergo sequitur, quod locus sit dimensiones separate. Et ex hoc volebat syllogizare Plato, quod locus esset materia. Et hoc est quod dicit, quod secundum quod locus videtur aliquibus esse distantia magnitudinis spatii, separata a quolibet corpore sensibili, videbatur quod locus esset materia. Ipsa namque distantia, vel dimensio magnitudinis, altera est a magnitudine: nam magnitudo significat aliquid terminatum aliqua specie, sicut linea terminatur punctis, & superficies lineæ, & corpus superficie, quæ sunt species magnitudinis: sed dimensio spatii est contenta sub forma & determinata, sicut corpus determinat plano, id est superficie, vt quoddam termino. Id autem, quod continetur sub terminis videtur esse in se non determinatum. Quod autem est in se non determinatum, sed determinatur per formam & terminum, est materia, quæ habet rationem infiniti, quia si ab aliquo corpore spherico remouean tur passiones sensibiles, & termini, quibus figuratur dimensio magnitudinis, nihil relinquitur nisi materia: vnde relinquitur quod ipse dimensiones ex se indeterminata, quæ per aliud determinatur, sicut ipsa materia. Et hoc præcipue sequitur secundum

Insuper, si, ut est omne corpus in loco, sic est & in omni loco corpus, quoniam pacto dicemus de ijs quæ accrescunt? Nam si locus cuiusque, neque minor est, neque maior, neceffe est una cum ipsis incrementa locum suscipere. Ex ijs igitur, non solum quidnam sit locus: sed si sit, etiam dubitare, neceffe est.

LECTIO III.

Vm autem quoddam per se, quoddam dicitur per aliud, & locus alius sit communis, in quo cuncta corpora sunt, alius proprius, in quo primo quippiam est. Nam tu nunc es in celo, quia in aere es, qui quidem in celo est: & rursum in aere es, quia in terra es; & in hac simili modo, quia in hoc loco es, qui nihil plus quam te continet. Cum hæc igitur iua sint, atque locus id sit, quod primum unumquodque corporum continet, finis ipse quidam erit profecto. Quare locus vniuersi cuiusque forma esse videtur: quia magnitudo, materia que magnitudinis terminatur: hæc enim rei cuiusque est finis. Atque hoc quidem modo considerantibus, locus vniuersi cuiusque, forma esse videtur.

Vt autem interuallum magnitudinis esse videtur materies, hoc enim a magnitudine est diuersum, & est id, quod a forma continetur ac terminatur, velut a superficie terminou: tale autem est ipsa materies, & id quod terminis caret. Nam, cum aufertur finis, atque affectus a pila, nihil præter materiam restat. Quapropter & Plato in Timæo materiam & receptaculum, idem esse dicit. Susceptiuum enim & receptaculum, unum esse dicit ac idem. Et quamquam materiam illo quidē in loco susceptiuū appellat,

radices Platonis, qui ponebat numeros, & quantitates esse substantias rerum: quia igitur locus est dimensiones, & dimensiones sunt materia: dicebat Plato in Timæo, quod idem est locus, & materia: omne enim receptiuum alicuius dicebat esse locum, non distinguens inter receptionem loci, & materiam: vnde, cum materia sit receptiuum formarum, sequitur quod materia sit locus. Tamen sciendum, quod de receptiuo diuersimode Plato loquebatur: quia in Timæo dixit receptiuum esse materiam: in dogmatibus autem dicitis, & non scriptis, id est cum verbotenus docebat in scholis, dicebat receptiuum esse magnū & parū: quæ etiā ex parte materię ponebat, vt supra dictū est: attribueret

Tex. cō. 16.

Tex. cō. 17.

Tex. cō. 17.

Tex. cō. 18.

Tex. cō. 19.

Tex. cō. 20.

Tex. cō. 21.

attribueret esse receptiuum, semper dicebat quod receptiuū, & locus sint idem. Sic igitur, cum multi dicerent locum esse aliquid, solus Plato conatus est assignare quid sit locus. Terzio ibi. ¶ Concludit ex prædictis, quod si locus est vel materia, vel forma, rationale videtur, quod sit difficile cognoscere quod sit locus: quia tam materia, quam forma habent altissimam speculationem & difficilem: & non est facile etiam cognoscere vnum eorum sine altero. Deinde cum dicit. ¶ Ponit quinque rationes in contrarium. Circa quarum primam dicit, quod non est difficile videre locum non esse materiam vel formam: quia forma & materia non separantur a re, cuius sunt: sed locum contingit separari, quia in loco, in quo erat aer, postea est aqua: & etiā alia corpora adinuicem mutantur loco: vnde manifestum est, quod locus non est pars rei vt materia, vel forma. Neque est etiā habitus, seu quoddamque accidens, quia partes, & accidentia non sunt separabilia a re: sed locus est separabilis: & hoc manifestat per exemplum, quia locus videtur comparari ad locatum sicut quoddam vas: sed in hoc tantum differt: quia locus est immobilis, vas autem mobile, vt infra exponetur. Sic igitur per hoc quod locus est separabilis, ostenditur quod locus non sit forma. Sed quod locus non sit materia ostenditur, non solum per hoc, quod est separabilis, sed etiam per hoc, quod continet: materia autem non continet, sed continetur. Secundam rationem ponit ibi. ¶ Quia enim ostenditur, quod locus non est materia, nec forma, per hoc quod locus separatur a locato, vult ostendere, quod etiā si locus nunquam separaretur a locato, ex hoc ipso quod dicitur quod aliquid est in loco, apparet, quod locus non est forma neque

in dictis, non scriptis Dogmatibus. tamen locum & receptiuum idem retulit. Dicunt quidem enim omnes esse aliquid locum: quid autem est, hic solus conatus est dicere. c. Merito autem ex his intentibus, videtur vtique difficile cognoscere quid est locus, si quidem horum quodcunq; est, siue materia, siue forma. Hæc enim altissimam habent speculationem, & sine inuicem, non facile est cognoscere ipsa.

d. At vero quod impossibile sit vtrumuis horū esse locū, non est difficile videre. Forma. n. & materia non separantur a re, locū autē contingit: in quo namque aqua erat, in hoc iterū aer, sicut diximus prius, sit, trāsmutatatis adinuicem aereque, & aqua, & alijs corporibus similiter. Quare neq; pars, neq; habitus, sed separabilis est locus ab vnoquoque: etenim videtur tale quid esse locus, vt vas: etenim vas locus transmutabilis, vas autem nihil rei. Secundum quidē igitur separabilis est a re, sic quod non est forma. Secūdu autē cōtinet, si quidē alterū est a materia.

e. Videtur autē semper, quod est alicubi, ipsum esse aliquid: & alterū aliquid extra ipsum.

f. Platoni igitur dicendū est (si oportet digrediētes dicere) quare non in loco species & numeri sūt, si id, quod vere participatiuū est, locus sit: siue magnum, siue parū sit: quod participatiuū est, siue materies, vt in Timæo scripsit

g. Amplius quomodo ferretur in sui locū, si locus esset materia, aut species? impossibile est. n. cuius non est motus, neque sursum aut deorsum, locū esse: quare, quærendus in huiusmodi locus est. Si autē in ipso locus est (oportet enim, si quidē aut forma aut materia est) erit locus in loco. Transmutantur enim simul cum re, & mouētur & species & infinitum, non semper in eodem, sed vbi vtique res. Quare loci erit locus.

h. Amplius cū ex aere fit aqua, perditus est locus: non enim in eodem loco sit corpus: quare

in hisce vero, quæ non scriptæ sententiæ nuncupantur, alio modo, locum tamen & receptaculum, idem asseruit esse. Vniuersi namque, locum aliquid esse dicunt, hic vero quidnam sit, solus dicere est aggressus.

Merito autem ex hisce considerationibus, difficile esse videbitur, quidnam sit ipse locus cognoscere, si vtrumuis horum sit, siue materies, siue forma. Nam hæc & summam habent contemplationem, & seorsum altero sine altero, facile cognosci non potest.

At vero non est difficile videre locum, vtrumuis horum esse non posse. Neque enim materia, neque forma separatur a re: at locus separari potest: in quo namque erat aer, in hoc rursum est aqua, vicissim hisce sibi contentibus, ceterisque corporibus similiter, ut diximus. Quare neque pars est, neque habitus ipse locus, sed a quaque re separabilis est. Etenim quale est vas, tale quid ipse locus esse videtur: vas enim locus est potens transferri: at vas nihil est eius rei, quæ est in ipso. Locus igitur, quo quidem est a re separabilis, hoc forma sane non est: quo uero continet, hoc a materia est diuersus.

Videtur autem semper id, quod est in loco, aliquid esse: & extra ipsum aliquid aliud esse.

Plato tamen dicat oportet (si parumper liceat digredi) cur forma, numerique non sunt in loco, si locus est id, quod est particeps: siue magnum sit illud, & paruum, siue materies, ut in Timæo asseruit.

Præterea, si locus esset materies aut forma, quoniam pacto res ad suū pergeret locum? esse enim id locus non potest, ad quod non est motio: & quod hæc differentias, supra, in quam ac infra, non habet: quare locus in talibus est quærendus. Quod si in ipsa re locus non inest (insit enim oportet, si est materies aut forma) locus, erit in loco. Mutatur enim una cum re, atque mouetur, & forma, & id quod terminis caret, & non in eodē est semper, sed ubi est ipsa res. Quare sit, ut loci sit locus.

Insuper facta ex aere aqua, perit ipse locus. Corpus enim id quod est ortum: non in eodem est, at quæ nam

Forma sunt partes speciei: ergo corrupta re, ad minus per accidens, forma & materia corruptuntur: si igitur materia & forma sit locus, sequitur quod locus corruptatur, si locus pertinet ad speciem: quia corpus, quod generatur non esset in eo dem loco, si locus aeris pertineret ad speciem eius: sicut cum

Tex. cō. 22.

igitur corruptio? Ex quibus igitur necessarium est locū esse aliquid, & iterum ex quibus utiq; dubitabit aliquis de substantia ipsius, dictum est.

LECTIO III.

Tex. cō. 23.

LECTIO III.

ostquam Philosopho caput inquit di

sputatiue an locū sit, & quid sit: hic accedit ad determinandum veritatem. Et primo ptemittit quedam, quae sunt necessaria ad considerationem veritatis. Secundo determinat veritatem ibi. Quid autem forte? Circa primum tria facit. Primo ostendit, quot modis dicitur aliquid esse in aliquo. Secundo inquit, vtrum aliquid possit esse in seipso ibi. Dubitavit autem aliquis. Tertio, soluit quaedam prius dubitata ibi. Quod autem Zeno opposuit, ponit ergo octo modos, quibus aliquid in aliquo dicitur esse: quorum primus est, sicut dicitur esse in manu, & vniuersaliter quacunque alia pars in suo toto. Secundus modus est, prout totum dicitur esse in partibus. Et, quia iste modus non est adeo consuetus sicut primus, ad eius manifestationem subiungit, quod totum non est praeter partes, & sic oportet ut intelligatur esse in partibus. Tertius modus est, sicut homo dicitur esse in animali, vel quacunque alia species in suo genere. Quartus modus est, sicut genus dicitur esse in speciebus. Et ne iste modus extraneus videatur, rationem inuenit quare hoc dicitur: nam genus est pars definitionis speciei, & etiam differentia, vnde quodammodo & genus & differentia dicuntur esse in specie, sicut partes in toto. Quintus modus est, sicut sanitas dicitur esse in calidis & in frigidis; quorum compositio constituit sanitatem: & vniuersaliter quacunque alia forma in materia, vel subiecto, siue sit accidentalis, siue substantialis. Sextus modus, sicut res graecorum dicitur esse in Rege graeciae: & vniuersaliter omne, quod mouetur, est in primo motiuo. Per hunc etiam modum dicere possumus aliquid esse in me, quia est in potestate mea, vt faciam illud. Septimo modo, dicitur aliquid esse in aliquo, sicut in quodam optimo diligibili, & vniuersaliter sicut in fine. Et per hunc modum, dicitur esse cor alicuius in aliqua re, quam desiderat & amat. Octauo modo, dicitur esse aliquid in aliquo, sicut in vase, & vniuersaliter sicut locatum in loco. Videtur autem praemittere modum, quo aliquid est in aliquo, sicut in tempo-

Secda parte. Tex. cō. 30.

Tex. cō. 24.

Tex. cō. 24.

Tex. cō. 28.

re: sed hic reducitur in hunc octauum modum: nam sicut locus est mensura mobilis, ita tempus est mensura motus. Dicitur autem, quod secundum hunc octauum modum maxime proprie dicitur esse aliquid in aliquo: vnde oportet secundum regulam, quam tradidit in 4. & 5. Metaph. quod omnes alii modi

est ipsius loci corruptio? Dicta sunt igitur & ea, ex quibus necesse est aliquid esse locum, & ea rursum, ex quibus de substantia ipsius, quispiam dubitabit.

LECTIO III.

ost hanc sumendum est, quot modis quippiam in alio dicitur esse. Vno igitur dicitur modo, ut digitus in manu, & pars omnino in toto. Alio, ut homo in animali; & omnino in genere speciei. Alio, ut genus in specie, & omnino in speciei ratione, pars speciei. Praeterea, ut sanitas in calidis atque frigidis: & omnino in materia forma. Praeterea, ut res graecorum, in Rege: & omnino in primo mouente. Insuper in bono, atque omnino in fine: hoc autem est id gratia cuius cetera sunt, atque funt. Omnium vero id propriissime dicitur, quod est in vase, & omnino in loco.

At enim, hic quispiam dubitauerit, si ne ut & in seipso quippiam sit, an nihil est in se prorsus, sed omne quoduis, aut nusquam, aut in alio est?

Hoc autem est dupliciter, aut per se, aut per aliud. Nam cum id in quo est, & id, quod in illo est, totius sunt partes, tunc totum in seipso esse dicitur. Quippe, cum & per partes dicatur, ut albus: quia superficies est alba: & sciens, quia anima rationis particeps sit. Dolium igitur non est in seipso, neque etiam unum:

citur esse in partibus. Sicut autem forma includitur sub potentia passiva materiae, ita effectus includitur sub potentia actiua agentis: vnde & dicitur aliquid esse in primo motiuo. Deinde autem manifestum est, quod appetitus quiescit in bono desiderato & amato: & in eo sicut sicut & locatum in loco: vnde etiam dicitur affectus amantis inesse amato. Et sic patet, quod omnes alii modi deriuantur ab vltimo, qui est maxime proprius. Secundo ibi.

Inquit, vtrum aliquid possit esse in seipso: na Anax. supra dixit, infinitū esse in seipso. Primo ergo mouet dubitationem, vtrum. scilicet aliquid vnū & idē possit esse in seipso, vel nihil: sed oia, vel nusquam sint, vel sint in aliquo alio? Secundo ibi.

Soluit: & primo ostendit quomodo possit esse aliquid in seipso: secundo quomodo non possit ibi. Primum autem non conuenit. Dicit ergo primo, quod dupliciter potest intelligi aliquid esse in seipso: vno modo primo & per se, alio modo secundum alterum, id est secundum partem: & isto secundo modo potest dici aliquid esse in seipso: cum enim alicuius totius, duae partes ita se habeant, quod vna sit, in quo est aliquid: & alia sit, quod est illa: sequitur quod totum dicitur & in quo est, ratione vnus partis: & quod est in hoc, ratione alterius: & sic totum dicitur esse in seipso. Inuenimus enim, quod aliquid dicitur in seipso secundum

Tex. cō. 25.

Tex. cō. 26.

Tex. cō. 26.

Tex. cō. 27.

Tex. cō. 27.

secundum partem, sicut aliquid dicitur albus, quia superficies eius est alba: & homo dicitur sciens, quia scientia est in parte ratiocinatiua. Si igitur accipiatur amphora plena vino, sicut quoddam totum, cuius partes sunt amphora & vinum, neutra partium eius erit in seipso, id est neque amphora, neque vinum: sed hoc totum, scilicet amphora vini, erit in seipso, in qua quoque est pars eius scilicet & vini, quod est in amphora & amphora in qua est vinum. Per hunc igitur modum contingit aliquid idem esse in seipso. Secundo ibi.

Ostendit quod non contingit aliquid esse primo in seipso. Et primo proponit quod intendit, distinguens vtrunque modum, quo aliquid est in seipso, & quo non est. Secundo probat propositum ibi. Neque enim inductiue considerantibus, dicitur ergo, quod non contingit aliquid esse primo in seipso: & manifestae quid sit aliquid esse primo in seipso per oppositū: album enim dicitur esse in corpore, quia superficies est in corpore: vnde non est primo in corpore, sed in superficie. Et similiter scientia primo dicitur esse in anima, non autem in homine, in quo est per animam. Secundum hoc, scilicet secundum animam & superficiem, sunt appellationes, quibus nominatur homo albus, vel sciens, cum anima & superficies sint sicut partes in homine: non quod superficies sit pars, sed quia se habet ad modum partis, in quantum est aliquid hominis, vt terminus corporis. Si autem accipiatur vinum & amphora seorsum ab inuicem, non sunt partes: vnde neutri competit esse in seipso. Sed cum simul sunt, vt pote cum amphora est plena vino: propter hoc quod amphora & vinum sunt partes, idem erit in seipso: vt expositum est in homine, sed per corpus, & in corpore per superficiem. In superficie autem non est per aliquid aliud: vnde primo dicitur esse in superficie. Nec est idem id, in quo est aliquid primo, & quod est in eo, sicut album & superficies: quia altera sunt secundum speciem superficies & album: & alia est natura & potentia vtriusque. Secundo ibi.

Ostendit quod non contingit aliquid esse primo in seipso. Et primo proponit quod intendit, distinguens vtrunque modum, quo aliquid est in seipso, & quo non est. Secundo probat propositum ibi. Neque enim inductiue considerantibus, dicitur ergo, quod non contingit aliquid esse primo in seipso: & manifestae quid sit aliquid esse primo in seipso per oppositū: album enim dicitur esse in corpore, quia superficies est in corpore: vnde non est primo in corpore, sed in superficie. Et similiter scientia primo dicitur esse in anima, non autem in homine, in quo est per animam. Secundum hoc, scilicet secundum animam & superficiem, sunt appellationes, quibus nominatur homo albus, vel sciens, cum anima & superficies sint sicut partes in homine: non quod superficies sit pars, sed quia se habet ad modum partis, in quantum est aliquid hominis, vt terminus corporis. Si autem accipiatur vinum & amphora seorsum ab inuicem, non sunt partes: vnde neutri competit esse in seipso. Sed cum simul sunt, vt pote cum amphora est plena vino: propter hoc quod amphora & vinum sunt partes, idem erit in seipso: vt expositum est in homine, sed per corpus, & in corpore per superficiem. In superficie autem non est per aliquid aliud: vnde primo dicitur esse in superficie. Nec est idem id, in quo est aliquid primo, & quod est in eo, sicut album & superficies: quia altera sunt secundum speciem superficies & album: & alia est natura & potentia vtriusque. Secundo ibi.

Neque igitur inductiue considerantibus, nihil in seipso videmus secundum aliquem determinatorum modorum.

Et ratione manifestū est, quod impossibile est: oportet enim vtraque vtrunq; esse (vt amphora, vas & vinū esse: vinū autē, vinū & amphora) si verē primo contingit quippiam in seipso esse. Quare siquidē maxime in alterutris esset amphora quidē acciperet vinū non sū quod vinū sed inquantū illa: & vinū inerit in amphora, non inquantū amphora ipsa, sed secundū quod illud amphora. Secundū esse quidē igitur, quod alterū sit, manifestū ē: alia nanq; est ratio eius, quod in quo, & alia illius, quā in hoc est.

At vero neque secundum accidens contingit simul. n. duo corpora in eodē erunt: nā ipsa amphora in seipso erit, si cuius

quod considerando per inductionem in singulis modis: super determinatis, quibus dicitur aliquid esse in aliquo, apparet, quod nihil est in seipso primo & per se: neque enim aliquid est totum in seipso, neque pars, neque genus, & sic de aliis. Ponit autem hoc concludendo ex praemissis, quia sicut manifestum est in albo, & in superficie, quae se habent vt forma & materia, & sicut aliud secundum speciem, & virtutem, ita etiam potest in vniuersis aliis modis considerari. Secundo ibi.

Probat idem ratione, & dicit manifestum esse: per rationem, quod impossibile est aliquid esse primo & per se in se ipso. Si enim aliquid primo & per se sit in seipso, oportet quod idem, & secundum idem conueniat ratio eiusdem in quo est aliquid: & ratio eius, quod est in eo: vnde oportet quod vtrunque, scilicet, continens quam contentum sit vtrunq; vtriusque, quod amphora sit vas & vinum, & vinum sit vinum & amphora, si primo & per se conuenit aliquid esse in seipso: vnde hoc posito, scilicet quod vinum sit amphora & vinum: & amphora sit vinum & amphora, si quis dicat quod alterum eorum sit in altero, vt puta vinum in amphora, sequitur quod vinum recipiatur in amphora, non inquantum vinum est, sed inquantum vinum est illa; scilicet amphora. Quare, si esse in amphora primo, & per se conuenit amphora, ex eo quod ponitur aliquid primo & per se in seipso esse, sequitur quod nihil possit dici esse in amphora, nisi inquantum ipsum est amphora. Et sic, si vinum dicatur esse in amphora, sequitur quod esse in amphora competit vinum, non secundum quod vinum est vinum, sed secundum quod vinum est amphora. Et eadem ratione, si amphora recipiat vinum, recipiet ipsum non inquantum amphora est amphora, sed inquantum amphora est vinum: hoc autem est inconueniens: vnde manifestum est, quod secundum alteram rationem est id in quo, & quod in hoc. Alia est enim ratio eius, quod est in aliquo: & eius, in quo est aliquid. Non potest ergo per se & primo aliquid esse in seipso. Deinde cum dicit.

Ostendit quod non sit aliquid primo in seipso, etiam secundum accidens: dicitur enim aliquid esse in aliquo secundum accidens, quando est in eo propter aliquid aliud in eo existens, vt si dicamus hominem esse in mari, quia est in nauis, quae est in mari: in hac ratione primo dicitur esse, id est non propter partem. Si igitur contingat aliquid esse in seipso primo, non per se quidē, Tho. Sup. Phys. F 4 sed

Neque igitur inductiue considerantibus in seipso, quicquam nullo dictorum modorum esse videmus.

Et ratione etiam hoc non posse fieri patet: oportet enim ambo esse vtrunque (ceu dolium quidem & vas, & vinum: vinum autem, & vas, & dolium) si sit, ut quippiam sit in seipso. Quare, si quam maxime in sese sint, dolium quidem vinum suscipiet, non ut est ipsum dolium, vinum, sed ut illud: atque patet rationem esse diuersam: alia enim est eius ratio, in quo est, alia eius quod est in illo.

At vero neque per accidens fieri potest: nam duo simul in eodem erunt: etenim et ipsum dolium in seipso erit, si cuius natura est susceptiua,

no, non secundum quod vinum est vinum, sed secundum quod vinum est amphora. Et eadem ratione, si amphora recipiat vinum, recipiet ipsum non inquantum amphora est amphora, sed inquantum amphora est vinum: hoc autem est inconueniens: vnde manifestum est, quod secundum alteram rationem est id in quo, & quod in hoc. Alia est enim ratio eius, quod est in aliquo: & eius, in quo est aliquid. Non potest ergo per se & primo aliquid esse in seipso. Deinde cum dicit.

Secundum accidens, sequitur quod sit in seipso propter hoc, quod est aliquid aliud sit in ipso & sic sequitur, quod duo corpora sint in eodem, scilicet illud corpus, quod est in eo, & ipsummet, quod est in seipso. Sic enim amphora crit in seipsa per accidens, si ipsa amphora, cuius natura est ut recipiat aliquid, sit in seipsa & iterum illud, cuius est receptiuum scilicet vitum; ergo in amphora erit amphora, & vinum: si propter hoc quod vinum est in amphora, sequitur, amphoram esse in seipsa: & sic duo corpora essent in eodem. Sic igitur patet, quod impossibile est aliquid esse primo in seipso. Sciendum tamen, quod aliquando dicitur aliquid esse in seipso, non secundum intellectum affirmatiuum, sicut hic reprobat Philo sophus, sed secundum intellectum negatiuum, prout esse in seipso, non significat nisi non esse in alio. Deinde cum dicitur...

Tex. cō. 28.

natura receptiua est, hoc continetur in seipso esse: & adhuc illud cuius receptiuum est, ut si vini, vinum. Quod quidem igitur impossibile sit aliquid in seipso esse primo, manifestum est.

Tex. cō. 29.

h Quod autem Zeno opposuit, quia, si locus est aliquid, in aliquo erit, soluiere non est difficile. Nihil enim prohibet in alio esse primum locum, non tamen in illo, sicut in loco, sed sicut sanitas quod est in calidis, ut habitus, calor autem in corpore, sicut passio est, quare non necesse est in infinitum abire.

Supra tex. cō. 12.

h Soluit quaedam dubitata. Et primo remouet rationem Zenonis, quae inducebatur ad probandum, quod locus non sit, per hoc, quia si est, oportet quod sit in alio, & sic iterum in infinitum. Sed hoc, ut dicit, non est difficile soluiere, postquam iam sunt distincti modi, quibus aliquid dicitur esse in aliquo: nihil enim prohibet dicere, quod locus est in aliquo, non tamen in illo sicut in loco, sed per quandam alium modum, sicut forma est in materia vel accidens in subiecto: in quantum scilicet locus est terminus continentis. Et hoc est quod subdit, sicut sanitas est in calidis, ut habitus: & calor in corpore, ut passio. Vnde non necesse est, quod procedatur in infinitum. Secundo ibi...

Tex. cō. 30.

i Illud autem manifestum, quod nihil est vas eius quod est in seipso (alterum enim est primo, & quod est, & in quo est) per quod, non erit utique, neque materia, neque forma locus, sed alterum. Illius enim aliquid haec sunt & materia, & forma. Haec quidem igitur sunt opposita.

Tex. cō. 31.

Vid autem tandem sit locus sic fiet utique manifestum. Accipiamus autem de ipso quaecumque videntur vere secundum se inesse ipsi. Dignum est igitur, locum esse primum, quod continet illud, cuius locus est, & nihil esse rei. Amplius, primum locum neque maiorem, neque minorem esse. Adhuc autem: neque deficere vnicuique, & separabilem esse. Adhuc autem: omnem locum habere sursum, & deorsum: & ferri natura, & manere vnumquodque corporum in propriis locis. hoc autem facere, aut sursum, aut deorsum. Suppositis autem his, reliqua consideranda.

Supra tex. cō. 14. 15. 16.

b Oportet autem tentare intentionem sic facere: ut quid sit reditur ad ipsum, & cum est in eo, manet in ipso. Propria autem loca naturalium corporum sunt sursum & deorsum, ad quae naturaliter mouentur, & in quibus manent: sed hoc dicitur secundum eorum opinionem, qui non ponebant aliquid corpus, praeter naturam quatuor elementorum: nondum enim probauerat corpus caeleste esse, neque graue neque leue: sed postea probabit hoc in primo libro de Caelo. Ex his autem nunc suppositis, procedetur ad considerationem aliorum. Secundo ibi...

Remissa disputatione de loco an sit, & quid sit, & solutis quibusdam dubitationibus, hic accedit ad determinandum veritatem de loco: & primo praemittit quaedam suppositiones de loco quibus utetur determinando de loco. Secundo, ostendit qualis debeat esse definitio danda de loco ibi. Oportet autem tentare &c. Tertio incipit determinare de loco ibi. Primum quidem igitur. Dicit ergo primo, quod manifestum fiet ex sequentibus, quid sit locus: sed oportet quasi quaedam suppositiones, & praecipua per se nota: illa scilicet, quae videtur per se inesse loco, quae quidem suppositorum: omnes enim reputant hoc esse dignum, Primum quidem, quod locus continet id, cuius est locus: ita tamen, quod locus non sit aliquid locati: quod quidem dicitur ad excludendum continentiam formae, quae est aliquid rei, & alio modo continet quam locus. Secunda suppositio est, quod primum locus, id est, in quo aliquid primo est, est aequalis locato, non maior, neque minor. Tertia suppositio est, quod locus non deficit vnicuique locato, quin omne locatum habeat locum: non tamen ita, quod vnus & idem locus nunquam deficiat eidem locato: quia locus est separabilis a locato: sed quando locus vnus deficiat alicui locato, tunc locatum sit in alio loco. Quarta suppositio est, quod in omni loco inuenitur quidam differentia loci sursum & deorsum: & quod naturaliter vnumquodque corpus, cum est extra proprium locum, fertur ad ipsum, & cum est in eo, manet in ipso. Propria autem loca naturalium corporum sunt sursum & deorsum, ad quae naturaliter mouentur, & in quibus manent: sed hoc dicitur secundum eorum opinionem, qui non ponebant aliquid corpus, praeter naturam quatuor elementorum: nondum enim probauerat corpus caeleste esse, neque graue neque leue: sed postea probabit hoc in primo libro de Caelo. Ex his autem nunc suppositis, procedetur ad considerationem aliorum. Secundo ibi...

Id vero, quod Zeno dubitabat, si locus sit in ratione rerum, in quoniam erit, solui facile potest: nihil enim prohibet, ut primus locus in alio quidem sit, non tamen in illo tanquam in loco: sed ut est sanitas quidem in calidis, sicut habitus, caliditas autem in corpore, ut affectus: quare non necesse est in infinitum abire.

Patet autem, cum vas nihil sit eius quod est in seipso (diuersa namque sunt id, quod inest, & id, in quo primo inest) locum neque formam esse, neque materiam, sed diuersum: haec enim illius sunt aliquid, quod est in vase, materia, inquam, ac forma. Haec igitur de ipso loco sunt dubitata.

LECTIO V.

Ed quidnam sit locus hoc modo fuerit manifestum. Atque sumamus de ipso quae vere per se competere ipsi videntur. Censemus itaque locum id continere, cuius est locus: & nihil esse ipsius rei. Praeterea, primum locum neque minorem esse neque maiorem. Praeterea, neque ab unoquoque relinqui, & separabilem esse. Et insuper, omnem locum differentias habere, supra, inquam, ac infra. Et corporum, vnumquodque proprios ad locos suapte natura ferri, aut sursum, aut deorsum pergendo, & in eisdem manere. His suppositis, reliqua contemplerur oportet.

Atque conandum est considerationem hoc facere modo, ut ipsum reditur ad ipsum, & cum est in eo, manet in ipso. Propria autem loca naturalium corporum sunt sursum & deorsum, ad quae naturaliter mouentur, & in quibus manent: sed hoc dicitur secundum eorum opinionem, qui non ponebant aliquid corpus, praeter naturam quatuor elementorum: nondum enim probauerat corpus caeleste esse, neque graue neque leue: sed postea probabit hoc in primo libro de Caelo. Ex his autem nunc suppositis, procedetur ad considerationem aliorum. Secundo ibi...

Tex. cō. 32.

Tex. cō. 47.

Tex. cō. 48.

Tex. cō. 43.

Tex. cō. 33.

Tex. cō. 35.

Tex. cō. 34.

Primo quidem, ut ostendatur quid sit locus: nam definitio est oratio indicans quid est res. Secundo, ut soluantur quaecumque opposita sunt circa locum: nam cognitio veritatis est solutio dubitationum. Tertium est, quod ex definitione data manifestetur proprietates loci, quae in fine eius: quia definitio est medium in demonstratione, quae propria accidentia de monstratur de subiectis. Quartum est, quod ex definitione loci erit manifesta causa, quare aliqui antiqui discordauerunt circa locum: & omnium, quae sunt opposita, circa ipsum. Et sic pulcherrime definit vnumquodque. Tertio ibi. Determinat de loco. Et primo ostendit quid sit locus. Secundo, soluit dubitationes prius positas, ibi. Manifestum autem ex his &c. Tertio, assignat causam naturalium proprietatum loci, ibi. Et fertur igitur sui ipsius. Circa primum, duo facit. Primo, ostendit quid sit locus. Secundo, quomodo aliquid sit in loco, ibi. Cui quidem igitur. Circa primum, duo facit. Primo, praemittit quaedam, quae sunt necessaria ad inuestigandum definitionem loci. Secundo incipit determinare loci definitionem, ibi. Iam igitur manifestum est. Circa primum, quatuor praemittit, quorum primum est, quod nunquam fuisse inquisitum de loco, nisi esset aliquid motus, & in loco. ex hoc. n. necesse fuit ponere locum aliud a locato, quia inueniuntur in eodem loco successiue duo corpora: & si militer vnum corpus in duobus locis, sicut etiam transmutatio formarum circa vnā materiam, induxit in cognitionem materiae. Et propter hoc, maxime opinantur aliqui, quod caelum sit in loco, quia semper mouetur. Sed motus aliquis est in loco per se. loci mutatio: alius autem ex consequenti. augmen- tum, & decrementum, quae augmentata quantitate, vel diminuta, corpus accipit maiorem, vel minorem locum. Secundum ponit ibi. Et dicit, quod aliquid mouetur per se in actu, sicut quodcumque corpus: aliud vero est in accidens, quod quidem contingit dupliciter. Quaedam enim mouetur in loco, sequitur quod locus sit cōtinens diuisum. Secunda rationem ponit ibi. Et dicit, quod cum contentum non sit diuisum a continente, sed continuum ei, tunc dicitur esse in eo, sicut pars in toto, ut visus...

Primo quidem, ut ostendatur quid sit locus: nam definitio est oratio indicans quid est res. Secundo, ut soluantur quaecumque opposita sunt circa locum: nam cognitio veritatis est solutio dubitationum. Tertium est, quod ex definitione data manifestetur proprietates loci, quae in fine eius: quia definitio est medium in demonstratione, quae propria accidentia de monstratur de subiectis. Quartum est, quod ex definitione loci erit manifesta causa, quare aliqui antiqui discordauerunt circa locum: & omnium, quae sunt opposita, circa ipsum. Et sic pulcherrime definit vnumquodque. Tertio ibi. Determinat de loco. Et primo ostendit quid sit locus. Secundo, soluit dubitationes prius positas, ibi. Manifestum autem ex his &c. Tertio, assignat causam naturalium proprietatum loci, ibi. Et fertur igitur sui ipsius. Circa primum, duo facit. Primo, ostendit quid sit locus. Secundo, quomodo aliquid sit in loco, ibi. Cui quidem igitur. Circa primum, duo facit. Primo, praemittit quaedam, quae sunt necessaria ad inuestigandum definitionem loci. Secundo incipit determinare loci definitionem, ibi. Iam igitur manifestum est. Circa primum, quatuor praemittit, quorum primum est, quod nunquam fuisse inquisitum de loco, nisi esset aliquid motus, & in loco. ex hoc. n. necesse fuit ponere locum aliud a locato, quia inueniuntur in eodem loco successiue duo corpora: & si militer vnum corpus in duobus locis, sicut etiam transmutatio formarum circa vnā materiam, induxit in cognitionem materiae. Et propter hoc, maxime opinantur aliqui, quod caelum sit in loco, quia semper mouetur. Sed motus aliquis est in loco per se. loci mutatio: alius autem ex consequenti. augmen- tum, & decrementum, quae augmentata quantitate, vel diminuta, corpus accipit maiorem, vel minorem locum. Secundum ponit ibi. Et dicit, quod aliquid mouetur per se in actu, sicut quodcumque corpus: aliud vero est in accidens, quod quidem contingit dupliciter. Quaedam enim mouetur in loco, sequitur quod locus sit cōtinens diuisum. Secunda rationem ponit ibi. Et dicit, quod cum contentum non sit diuisum a continente, sed continuum ei, tunc dicitur esse in eo, sicut pars in toto, ut visus...

Quoniam autem dicimus esse in caelo, sicut in loco, quia in aere, hic autem in caelo est, & in aere autem non omnino, sed per vltimum ipsius, & cōtinens, in aere esse dicimus. si. n. ois aer sit locus, non aequalis erit vnicuique locus, & vnumquodque locatum. Videtur autem huiusmodi primum in quo est. Cuius quidem igitur non diuisum sit continens, sed continuum, non dicitur esse in illo, sicut in loco, sed sicut pars in toto. Cui vero diuisum sit, & contactum, in primo quodam est vltimo continentis, quod neque pars est ipsius, quod est in ipso, neque maius distat, sed equale. In eodem enim sunt vltima se tangentium.

g Et cum continuum quod sit, non in illo mouetur, sed cum illo diuisum autem in illo, & siue moueatur cōtinens, siue non, nihil minus.

h Amplius cum non diuisum sit, sicut pars in toto dicitur: ut si in illo mouetur per se in actu, sicut quodcumque corpus: aliud vero est in accidens, quod quidem contingit dupliciter. Quaedam enim mouetur in loco, sequitur quod locus sit cōtinens diuisum. Secunda rationem ponit ibi. Et dicit, quod cum contentum non sit diuisum a continente, sed continuum ei, tunc dicitur esse in eo, sicut pars in toto, ut visus...

hitur, mouetur per se quaedam vero non possunt moueri per se, sed semper mouentur per accidens, sicut albedo, & scientia, quae mutant locum, in quantum mutatur illud, in quo sunt. Hoc autem induxit, quia hoc modo aliquid per se, vel per accidens, actu, vel potentia natum esse in loco, sicut & moueri. Tertium ponit ibi. Et dicit, quod aliquis dicitur esse in caelo, sicut in loco, per hoc quod est in aere, qui quidem est in caelo, nec tamen dicitur, quod in toto aere sit aliquis primo & per se, sed per vltimam extremitatem aeris, quae continet aliquem, dicitur aliquis esse in aere, quia si totus aer esset locus alicuius, puta hominis, non esset aequalis locus, & locatum, quod est contra suppositionem praepositam. Sed in quo est aliquid primo videtur esse extremum corporis continentis, & sic est huiusmodi. Caeterum quartum ponit ibi. Et primo ponit. Secundo probat ibi. Dicit ergo primo, quod cum continens non est diuisum a corpore contento, sed est ei continuum, non dicitur esse in illo, sicut in loco, sed sicut pars in toto. vepote, si dicamus vnā partem aeris contineri a toto aere. Et hoc concludit ex praemissis, quia vbi est continuum, ibi non est accipere vltimum in actu, quod supra dixit requiri ad locum. Sed cum continens est diuisum, & contiguum contentum, tunc contentum est in loco, existens in vltimo continentis primo & per se: illud inquam continens, quod non est pars eius, neque minus est diuisio, & quo pars esse continens, & contentum equalia, ostendit per hoc, quod vltima contingentium se, sunt simul, vnde oportet eorum vltima esse equalia. Secundo ibi. g Probat istud quartum duabus rationibus, quarum prima est, quod contentum continuum continens, non mouetur in continente, sed simul cum illo, sicut pars simul cum toto. sed quando est diuisum contentum a continente, tunc potest moueri in illo, siue continens moueatur, siue non. homo enim mouetur in nauis, vel quiescente, vel mota. Cum ergo aliquid moueatur in loco, sequitur quod locus sit cōtinens diuisum. Secunda rationem ponit ibi. h Et dicit, quod cum contentum non sit diuisum a continente, sed continuum ei, tunc dicitur esse in eo, sicut pars in toto, ut visus...

Si igitur motus iste non esset, qui ad locum accommodatur, locus sane non querebatur: quod quidem ante omnia est animaduertendum. ob hoc. n. et caelum maxime in loco esse putamus, quia semper motu cietur. Hic autem triplex est locus, accretio, & decrectio. nam in accretione, decrectioe sit sane mutatio. Et quod prius hic erat, id est ad maius, aut ad minus translatum.

Mouentur autem alia per se actu, alia per accidens. Et horum, alia per se moueri possunt, ut corporis partes, atque nauis, clauus: alia nequeunt, sed per accidens semper mouentur, ut albedo, atque scientia. haec enim propterea mutantur loco, quod id in quo sunt, mutatur.

Atqui dicimus, in caelo tanquam in loco esse, quia in aere sumus: hic autem est in caelo. Et item in aere non vniuerso, sed ob vltimum ipsius, & cōtinens in aere dicimus esse. nam si vniuersus aer sit locus, locus profecto cuiusque non erit aequalis eius, cuius est locus. at aequalis esse videtur. Talis autem est is, in quo primo quippiam est.

Cum igitur non diuisum est id, quod continet, sed continuum, tum in illo non tanquam in loco, sed ut pars in toto dicitur esse. At cum diuisum est, atque tangit, tum in primo est vltimo continentis, quod neque pars est ipsius, quod est in ipso, neque maius, sed equale. In eodem enim sunt vltima se tangentium.

Atque si continuum quidem est, non in illo, sed cum illo mouetur: si vero diuisum est, in illo. siue illud moueatur, siue non moueatur.

Insuper cum non est diuisum, ut pars in toto dicitur esse, ut in oculo pupillae simul cum toto. sed quando est diuisum contentum a continente, tunc potest moueri in illo, siue continens moueatur, siue non. homo enim mouetur in nauis, vel quiescente, vel mota. Cum ergo aliquid moueatur in loco, sequitur quod locus sit cōtinens diuisum. Secunda rationem ponit ibi. h Et dicit, quod cum contentum non sit diuisum a continente, sed continuum ei, tunc dicitur esse in eo, sicut pars in toto, ut visus...

Hic est, sicut pars formalis in oculo, & manus, sicut pars orga-

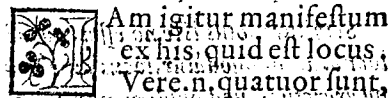
Tex. c. 23. fi.

... sicut in oculo visus, & in corpore manus, cum autem diuisum est...

LECTIO VI.

LECTIO VI.

Tex. c. 35.

Rami illi, quae sunt, nec cessant ad inuestigandum definitionem loci...

Am igitur manifestum ex his, quid est locus. Vere, n. quatuor sunt, quorum necesse est locum vnu aliquid esse...

Secunda parte Tex. 41.

... quare, inter minus. Tertio ostendit eam bene assignatam, ibi. Et propter hoc medium...

Horum autem, quod non contingat tria esse, manifestum est.

Tex. c. 42.

... Circa primum, duo tacit. Primo, inuestigat genus loci...

Sed propter id quod continet, videtur forma esse. in eodem enim sunt extrema continentis, & contenti.

Tex. c. 50.

... Ad inuestigandum autem genus loci videtur diuisione quadam...

Sunt igitur ambo, fines, sed non eiusdem, sed forma quidem ipsius rei, locus autem corporis eius, quod continet.

Secunda parte Tex. 1.

... Sed ex eo, quod mutatur multoties, manente continente, contentum, & diuisum, ut ex vase aqua...

Hoc autem non est, sed contingens incidit corpus eorum, quod transferuntur, & quae se apta nata sunt contingere...

Tex. c. 36.

... Sed ex eo, quod mutatur multoties, manente continente, contentum, & diuisum, ut ex vase aqua...

Hoc autem non est, sed contingens incidit corpus eorum, quod transferuntur, & quae se apta nata sunt contingere...

Tex. c. 39.

... Si igitur nihil horum, dicit ergo primo, quod iam ex praemissis potest esse manifestum quid sit locus...

Hoc autem non est, sed contingens incidit corpus eorum, quod transferuntur, & quae se apta nata sunt contingere...

Tex. c. 37.

... Quae consueverunt de loco dici, quod locus sit vnum de quatuor...

Hoc autem non est, sed contingens incidit corpus eorum, quod transferuntur, & quae se apta nata sunt contingere...

Tex. c. 36.

... Et primo de forma, secundo de spatio, ibi. Sed ex eo, quod mutatur...

Hoc autem non est, sed contingens incidit corpus eorum, quod transferuntur, & quae se apta nata sunt contingere...

Tex. c. 38.

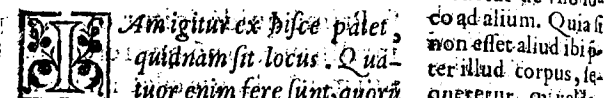
... Et primo de forma, secundo de spatio, ibi. Sed ex eo, quod mutatur...

Hoc autem non est, sed contingens incidit corpus eorum, quod transferuntur, & quae se apta nata sunt contingere...

Proficiscitur de spatio. Et primus ponit quare spaciū datur esse locus...

... Aut in corpore manus, cum vero est diuisum, esse in illo dicitur...

LECTIO VI.

Am igitur ex hisce patet, quidnam sit locus. Quatuor enim fere sunt, quorum vnum quidem esse necesse est...

... Atque patet, horum tria locum esse non posse.

... Sed quia continet, forma esse videtur in eodem enim sunt extrema...

... Sunt igitur ambo, fines, sed non eiusdem, sed forma quidem ipsius rei...

... Quia vero id, quod continetur atque diuisum est, interdum transferitur...

... Hoc autem non est, sed contingens incidit corpus eorum...

... Sed ex eo, quod mutatur multoties, manente continente, contentum, & diuisum...

... Hoc autem non est, sed contingens incidit corpus eorum, quod transferuntur...

... Quae consueverunt de loco dici, quod locus sit vnum de quatuor...

... Et primo de forma, secundo de spatio, ibi. Sed ex eo, quod mutatur...

... Et primo de forma, secundo de spatio, ibi. Sed ex eo, quod mutatur...

... Et primo de forma, secundo de spatio, ibi. Sed ex eo, quod mutatur...

... Et primo de forma, secundo de spatio, ibi. Sed ex eo, quod mutatur...

... Et primo de forma, secundo de spatio, ibi. Sed ex eo, quod mutatur...

... Et primo de forma, secundo de spatio, ibi. Sed ex eo, quod mutatur...

... Et primo de forma, secundo de spatio, ibi. Sed ex eo, quod mutatur...

... Et primo de forma, secundo de spatio, ibi. Sed ex eo, quod mutatur...

... Et primo de forma, secundo de spatio, ibi. Sed ex eo, quod mutatur...

... Et primo de forma, secundo de spatio, ibi. Sed ex eo, quod mutatur...

... Et primo de forma, secundo de spatio, ibi. Sed ex eo, quod mutatur...

... Et primo de forma, secundo de spatio, ibi. Sed ex eo, quod mutatur...

... Et primo de forma, secundo de spatio, ibi. Sed ex eo, quod mutatur...

... Et primo de forma, secundo de spatio, ibi. Sed ex eo, quod mutatur...

... Et primo de forma, secundo de spatio, ibi. Sed ex eo, quod mutatur...

... Et primo de forma, secundo de spatio, ibi. Sed ex eo, quod mutatur...

... Et primo de forma, secundo de spatio, ibi. Sed ex eo, quod mutatur...

... toto continuo partes, quae alias continet: propter hoc, quod continuum in infinitum diuiditur...

... eodem loco, infiniti vtrique essent loci. Distante. n. aere, & aqua, idem facient oes partes in toto...

... Simul autem erit & locus transmutatus. quare erit loci alius locus, & multi loci simul erunt...

... Et materia etiam videtur vtrique esse locus, si in quiescente aliquis consideret...

... Si igitur nihil horum trium locus est, neque forma, neque materia, neque spaciū...

... Videtur autem magnū aliquid, & difficile accipi quid est locus? & propter hoc, quod apparet esse materia...

... Magnum autem quid, difficileque esse videtur locum percipere. tum quia partim materia, partim forma...

... materia non sit locus, quia, sicut supradictum est, materia non est diuisa a re...

... Remotis tribus membris, concludit quartum, & dicit, quod quia locus non est aliquid trium...

... Inuestigat differentiam loci. quod sit immobilis. Circa hoc duo facit. Primo ostendit, quod ex hac differentia non debite considerata...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... toto continuo partes, quae alias continet: propter hoc, quod continuum in infinitum diuiditur...

... eodem loco, infiniti vtrique essent loci. Distante. n. aere, & aqua, idem facient oes partes in toto...

... Simul autem erit & locus transmutatus. quare erit loci alius locus, & multi loci simul erunt...

... Et materia etiam videtur vtrique esse locus, si in quiescente aliquis consideret...

... Si igitur nihil horum trium locus est, neque forma, neque materia, neque spaciū...

... Videtur autem magnū aliquid, & difficile accipi quid est locus? & propter hoc, quod apparet esse materia...

... Magnum autem quid, difficileque esse videtur locum percipere. tum quia partim materia, partim forma...

... materia non sit locus, quia, sicut supradictum est, materia non est diuisa a re...

... Remotis tribus membris, concludit quartum, & dicit, quod quia locus non est aliquid trium...

... Inuestigat differentiam loci. quod sit immobilis. Circa hoc duo facit. Primo ostendit, quod ex hac differentia non debite considerata...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

... Licet. n. hoc contingens moueatur, prout est hoc corpus...

esse accipere, quid sit locus, tum pp hoc, q quibusdam videtur, q locus sit materia, vel forma, quae habent altissimam considerationem, vt supradictum est, tum pp hoc, q mutatio eius, qd fertur fm locum, sit in quodam quiete, & continente. Cum igitur nihil videatur esse continens, & immobile, nisi spacium, videtur contingere, q locus sit quoddam spacium medium, quod sit aliud a magnitudinibus, quae mouentur secundum locum. Et ad credulitatem huius opinionis multum proficit, q aer videtur esse in corporeus: quia vbi est aer, videtur quod non sit corpus, sed quoddam spacium vacuum. & sic videtur locus non solum esse terminus vasis, sed quoddam medium, tanquam vacuum. Secundo ibi. m ¶ Ostendit quo in intelligenda est immobilitas loci, vt excludatur opinio p̄dicta. & dicit, q vas, & locus in hoc differre videntur: q vas transfertur, locus autem non. vnde, sicut vas potest dici locus transfertibilis, ita locus potest dici vas immobile. Et ideo, cum aliquid mouetur in aliquo corpore, qd mouetur, sicut nauis in flumine, vtitur isto, in quo mouetur, magis sicut vase, q sicut loco continente: q locus vult esse immobilis, & aptitudine & natura loci est, q sit immobilis, & pp hoc, magis potest dici q totus fluuius sit locus nauis, quia totus fluuius est immobilis. sic igitur fluuius totus, in quantum est immobilis, est locus communis. Cum autem locus pprius sit pars loci communis, oportet accipere pprium locum nauis, in aqua fluminis, in quantum habet ordinem ad totum fluuium, vt est immobilis. Est igitur accipere locum nauis in aqua fluente, no fm hanc aquam, q fluit, sed fm ordinem, vel situm, que habet hanc aquam fluens ad totum fluuium: qui quidem ordo, vel situs, idem remanet in aqua succedente. Et ideo licet aqua materialiter p̄terfluat, tñ fm q habet ratione loci, put. scilicet consideratur in tali ordine, & situ ad totum fluuium, nou mutatur. Et p hoc similiter accipere debemus, quo inter extremitates corporum mobilium naturalium, sit locus per respectum ad totum corpus sphaericum caeli, qd habet fixationem, & immobilitatem, pp immobilitatem centri, & polorum. Sic igitur, licet hęc pars aeris, quae continebat, vel hęc pars aquae effluat, & moueatur, in quantum est hęc aqua: tñ fm q habet hanc aquam rōne loci. scilicet situs, & ordinis ad totum sphaericum caeli, semper manet. Sicut etiam dicitur, idem ignis manere quantum ad formam: licet fm materiam varietur consumptis, & additis quibusdam lignis. Et per hoc cessat obiectio, quae potest fieri contra hoc, q ponimus locum esse terminum continentis: quia cum continens sit mobile, & terminus continentis erit mobilis: & sic aliquod quietum existens, habebit diuersa loca. Sed hoc non sequitur, quia terminus continentis non erat locus, in quantum est hęc superficies istius corporis mobilis, sed fm ordinem, vel situm quem habet in toto immobili. Ex quo patet, q tota rō loci in oibus continentibus est ex primo continēte, & locata. scilicet caelo. Deinde cum dicitur n ¶ Concludit ex p̄missis definitionem loci. scilicet q locus est terminus immobilis continentis primus. dicit autē q Primus, vt designet locum pprium, & vt excludat locum communem. Deinde cum dicit, o ¶ Ostendit definitionem bene assignatam per hoc, quod ea quae dicuntur de loco, congruunt secundum hanc definitionem. Et ponit tria, quorum primum est, quod propter hoc, quod locus est continens immobilis, & medium caeli, & vltimum circularis loci mutationis, & id est corporum circulariter motorum: vltimum dico q versus nos, scilicet superficies orbis lunae, videtur hoc quidem esse falsum, id est vltimum p̄dictum q illud vero esse deorsum, scilicet medium. Et hoc maxime proprie videtur dici inter omnia: quia centrum sphaerae semper manet. Illud autem, quod est vltimum in corporibus circulariter motis versus nos, licet moueatur circulariter, tamen manet, in quantum similiter se habet id est in eadem elongatione ad nos. Et quia ad propria loca mouentur corpora naturalia, inde est, q leuia naturaliter mouentur sursum, & graua deorsum: quia ipsum medium, & terminus continens versus medium, vocatur deorsum: & similiter ipsum vltimum, & quod est versus vltimum, dicitur esse sursum. vtitur autem tali modo loquendi: quia tertia, quae est simpliciter grauis, locus est medium: aquae autem locus, est versus medium. Et similiter locus ignis, qui est simpliciter leuis, est vltimum: locus autem aeris est versus vltimum. Secundum ponit ibi. p ¶ Et dicit, quod quia locus est terminus, propter hoc locus dicitur esse, sicut quaedam superficies, & sicut quoddam vas continens: non autem sicut spacium vasis continentis. Tertium ponit ibi. q ¶ Et dicit, quod quia locus est terminus, propter hoc simul est locus, & locatum: quia simul est finis locati, & terminus continentis, qui est locus: quia tangentium vltima simul sunt. & secundum hoc etiam intelligitur, quod locus equatur locato quia scilicet equatur secundum extremitatem.

ria, & forma, & pp hoc quide q in quiescente, & continente sit transmutatio eius, quod fertur. Cōtingere aut videtur esse spacium medium aliud aliquid a motis magnitudinibus. Proficit aut aliquid, & aer apparens incorporeus esse. videtur. n. nō solū termin' vasis esse locus, sed & qd est mediū tanquā vacuū.

similis esse videtur, tum quia translatio eius, quod fertur, in ipso continente sit quiescente. esse enim posse videtur interuallum aliud quoddam a magnitudinibus, quae mouentur. Conseri autem ad hoc q ipse aer: qui videtur esse incorporeus. nam non solum fines ipsius vasis, sed interuallum etiam ipsum. ut uacuum, locus esse videtur.

Vt autē uas locus est potens transferri, sic & locus, uas est immobile. Quocirca cum id, quod est intus mouetur, atque transfertur, si id mouetur, in quo est, ut in fluuio nauis, ut uase, tunc uitur illo quod cōtinet, magis quā loco. Locus autem uult esse immobilis. quapropter uniuersus fluuius magis est locus: quia est immobilis uniuersus.

Quare locus est finis continentis, immobilis, primus.

Atque ob hoc, medium quidem uniuersi, infra fines autem ceteriores caeli, supra maxime omnibus proprie esse uidentur. Quia illud quidem semper manet: fines autem caeli eodem modo sese habentes, manent. Quare, cum leue quidem sit id quod sursum fertur suapte natura: his quidem finis, qui uersus medium continet infra est: & ipsum etiam medium: his autem qui uersus uultimum continet, supra: & ipsum etiam uultimum.

Et propterea, locus superficies quaedam, & quasi uas continens, quae esse uidetur.

Præterea locus simul cum ipsa re quodammodo est. Quippe cum ipsi fines sint simul.

esse sursum. vtitur autem tali modo loquendi: quia tertia, quae est simpliciter grauis, locus est medium: aquae autem locus, est versus medium. Et similiter locus ignis, qui est simpliciter leuis, est vltimum: locus autem aeris est versus vltimum. Secundum ponit ibi.

¶ Et dicit, quod quia locus est terminus, propter hoc locus dicitur esse, sicut quaedam superficies, & sicut quoddam vas continens: non autem sicut spacium vasis continentis. Tertium ponit ibi.

¶ Et dicit, quod quia locus est terminus, propter hoc simul est locus, & locatum: quia simul est finis locati, & terminus continentis, qui est locus: quia tangentium vltima simul sunt. & secundum hoc etiam intelligitur, quod locus equatur locato quia scilicet equatur secundum extremitatem.

LECTIO VII.

¶ Ostquam Philosophus definiuit locum, hic ostendit qualiter aliquid sit in loco, & circa hoc, duo facit. Primo ostendit, qualiter aliquid simpliciter sit in loco, & qualiter non. Secundo ostendit, quō illud, quod non est simpliciter in loco, secundū quid in loco sit. ibi. ¶ Vnde & si aqua fiat. ¶ Concludit ergo primo ex p̄missis, q cum locus sit terminus continentis, cuiusque corpori adiacet aliquod corpus continens ipsum, hoc est in loco simpliciter & per se: cui vero corpori non adiacet aliquod corpus exterius continens ipsum, minime est in loco. Tale autem corpus in mundo non est, nisi vnum. scilicet vltima sphaera, quae cumque sit illa. vnde fm hanc determinationem, sequitur, q vltima sphaera non sit in loco. Sed hoc videtur impossibile: quia vltima sphaera mouetur in loco: nihil autem mouetur in loco, quod non sit in loco. Hmōi igitur dubitationis difficultas, non accidit iis, qui tenent sententiam de spatio. non est. n. eis necesse dicere, q ad hoc q sphaera vltima sit in loco, q habeat corpus continens, sed spatium, qd intelligitur penetrare totum mundum, & oēs partes eius, est locus totius mundi, & cuiuslibet partium eius secundum eos. Sed hæc positio est impossibilis: quia vel oportet dicere, q locus non sit aliquid præter locatum, vel q aliquae dimensionēs spatii sint p se existentes: & tñ subintrantes dimensionēs corporum sensibilium, quae sunt impossibilia. Vnde Alexander dicit, q vltima sphaera nullo modo est in loco. non. n. omne corpus de necessitate est in loco: cum locus non cadat in definitione corporis. Et pp hoc dicit, q vltima sphaera non mouetur in loco, neque secundum totum, neque secundū partes. Sed quia oportet oēm motum in aliquo genere motus poni, Auic. cum secutus dicit, q motus vltimæ sphaerae, non est motus in loco, sed motus in situ, contra Arist. qui dicit in 5. huius, q motus est tantum in tribus generibus. scilicet quantitate, qualitate, & vbi. Sed hoc non potest stare. impossibile est. n. q motus sit per se loquendo in aliquo genere, cuius specierum ratio in indiuisibili consistit. pp hoc enim in substantia non est motus. quia ratio cuiuslibet speciei substantiae consistit in indiuisibili, eo q species substantiae nō dicuntur secundum magis, & minus. & pp hoc, cum motus habeat successione, non pducitur in esse forma substantialis per motum, sed per generationem, quae est terminus motus: secus aut est de albedine, & similibus, quae participant secundū magis, & minus. Quælibet aut species situs, habet rōnem in indiuisibili consistentem: ita q si aliquid additur, vel minuitur, non est eadem spēs situs. vnde impossibile est, q in genere situs sit motus. Et præterea, remanet eadem difficultas. nam situs, secundum q ponitur prædicamentum, importat ordinem partium in loco: licet secundū q ponitur differentia quantitatis, non importet nisi ordinem partium in toto. omne igitur, quod mouetur secundum situm, oportet q moueatur secundum locum. Quidam aut alii dixerunt. scilicet Auence, q aliter assignandus est locus corpori, quod mouetur circulariter, & aliter corpori, qd mouetur motu recto. quia. n. linea recta est imperfecta additio nem recipiens: corpus qd mouetur motu recto, requirit locum exterius continentem. quia vero linea circularis in seipsa perficitur, corpus quod circulariter mouetur, non requirit locum exterius continentem, sed locum circa quem reuoluatur: vnde & motus circularis dicitur esse motus circa mediū. Sic igitur dicit, q superficies conuexa sphaerae contenta, est locus primæ sphaerae. Sed hoc est contra suppositiones communes prius de loco positas. scilicet q locus sit continens: & q locus sit aequalis locato. Et ideo Auic. dixit quod vltima sphaera est in loco, per accidens. Ad cuius euidentiā considerandum est, quod oē illud qd habet fixationem per alterum, dicitur esse per accidens in loco, ex hoc, quod id per quod figitur, in loco est, vt patet de clauo infixio nauis, & de hoīe quiescente in nauis. manifestum est aut, quod corpora circulariter mota habent fixationem per immobilitatem centri: vnde vltima sphaera dicitur esse in loco per accidens, in quantum centrum. circa qd reuoluatur: habet esse in loco. Quod aut alia sphaera inferioris habent per se locum, in quo cōtinentur, hoc accidit, & non est de necessitate corporis circulariter moti. Sed

Text. cō. 43. Scda parte huius tex.

LECTIO VII.

¶ Vi quidem igitur corpori, est aliquod extra corpus continens ipsum; hoc in loco est. cui vero non, minime.

b Vnde, & si aqua fuerit hmōi, partes quide mouebunt ipsius: continentur. n. subinueniem: oīs aut est tanquā qd mouebitur, & tanq nō. sic quide. n. tota si-

non adiacet aliquod corpus exterius continens ipsum, minime est in loco. Tale autem corpus in mundo non est, nisi vnum. scilicet vltima sphaera, quae cumque sit illa. vnde fm hanc determinationem, sequitur, q vltima sphaera non sit in loco. Sed hoc videtur impossibile: quia vltima sphaera mouetur in loco: nihil autem mouetur in loco, quod non sit in loco. Hmōi igitur dubitationis difficultas, non accidit iis, qui tenent sententiam de spatio. non est. n. eis necesse dicere, q ad hoc q sphaera vltima sit in loco, q habeat corpus continens, sed spatium, qd intelligitur penetrare totum mundum, & oēs partes eius, est locus totius mundi, & cuiuslibet partium eius secundum eos. Sed hæc positio est impossibilis: quia vel oportet dicere, q locus non sit aliquid præter locatum, vel q aliquae dimensionēs spatii sint p se existentes: & tñ subintrantes dimensionēs corporum sensibilium, quae sunt impossibilia. Vnde Alexander dicit, q vltima sphaera nullo modo est in loco. non. n. omne corpus de necessitate est in loco: cum locus non cadat in definitione corporis. Et pp hoc dicit, q vltima sphaera non mouetur in loco, neque secundum totum, neque secundū partes. Sed quia oportet oēm motum in aliquo genere motus poni, Auic. cum secutus dicit, q motus vltimæ sphaerae, non est motus in loco, sed motus in situ, contra Arist. qui dicit in 5. huius, q motus est tantum in tribus generibus. scilicet quantitate, qualitate, & vbi. Sed hoc non potest stare. impossibile est. n. q motus sit per se loquendo in aliquo genere, cuius specierum ratio in indiuisibili consistit. pp hoc enim in substantia non est motus. quia ratio cuiuslibet speciei substantiae consistit in indiuisibili, eo q species substantiae nō dicuntur secundum magis, & minus. & pp hoc, cum motus habeat successione, non pducitur in esse forma substantialis per motum, sed per generationem, quae est terminus motus: secus aut est de albedine, & similibus, quae participant secundū magis, & minus. Quælibet aut species situs, habet rōnem in indiuisibili consistentem: ita q si aliquid additur, vel minuitur, non est eadem spēs situs. vnde impossibile est, q in genere situs sit motus. Et præterea, remanet eadem difficultas. nam situs, secundum q ponitur prædicamentum, importat ordinem partium in loco: licet secundū q ponitur differentia quantitatis, non importet nisi ordinem partium in toto. omne igitur, quod mouetur secundum situm, oportet q moueatur secundum locum. Quidam aut alii dixerunt. scilicet Auence, q aliter assignandus est locus corpori, quod mouetur circulariter, & aliter corpori, qd mouetur motu recto. quia. n. linea recta est imperfecta additio nem recipiens: corpus qd mouetur motu recto, requirit locum exterius continentem. quia vero linea circularis in seipsa perficitur, corpus quod circulariter mouetur, non requirit locum exterius continentem, sed locum circa quem reuoluatur: vnde & motus circularis dicitur esse motus circa mediū. Sic igitur dicit, q superficies conuexa sphaerae contenta, est locus primæ sphaerae. Sed hoc est contra suppositiones communes prius de loco positas. scilicet q locus sit continens: & q locus sit aequalis locato. Et ideo Auic. dixit quod vltima sphaera est in loco, per accidens. Ad cuius euidentiā considerandum est, quod oē illud qd habet fixationem per alterum, dicitur esse per accidens in loco, ex hoc, quod id per quod figitur, in loco est, vt patet de clauo infixio nauis, & de hoīe quiescente in nauis. manifestum est aut, quod corpora circulariter mota habent fixationem per immobilitatem centri: vnde vltima sphaera dicitur esse in loco per accidens, in quantum centrum. circa qd reuoluatur: habet esse in loco. Quod aut alia sphaera inferioris habent per se locum, in quo cōtinentur, hoc accidit, & non est de necessitate corporis circulariter moti. Sed

Text. cō. 18.

Text. cō. 34.

contra hoc obijciatur, quia, si vltima sphaera sit in loco per accidens: sequitur, quod moueatur in loco per accidens, & sic motus p accidens est prior motu per se. Sed ad hoc respondetur, quod ad motum circularem non requiritur, quod id, quod mouetur per se circulariter, sit per se in loco: requiritur aut ad motū rectum. Sed hoc videtur esse contra definitionem Arist. quā supra posuit de co, quod est in loco per accidens. dixit. n. aliquid esse, vel moueri in loco per accidens, ex hoc, quod mouet id, in quo sunt: non aut dicitur aliquid esse in loco per accidens, ex hoc, quod aliquid qd est oīno extrinsecum ab ipso, est in loco. cum igitur centrum sit oīno extrinsecum a sphaera vltima, ridiculum videtur dicere, quod sphaera vltima sit in loco per accidens ex hoc, quod centrum est in loco. Et ideo magis approbo sententiā Themistii, qui dixit, quod vltima sphaera est in loco per suas partes. Ad cuius euidentiā considerandum est, quod sicut Arist. supra dixit, non quæretur locus, nisi pp motum, qui demonstrat locum, ex hoc quod corpora succedunt sibi in vno loco. Vnde, licet locus non sit de necessitate corporis, est tñ de necessitate corporis, quod mouetur secundum locum. sic igitur alicui corporis moto localiter, necesse est assignare locum, secundum quod in illo motu consideratur successio diuersorum corporum in eodem loco. In his igitur, quae mouentur motu recto, manifestum est, quod duo corpora succedunt sibi in loco secundum totum: quia totum vnū corpus dimittit totum locum, & in ipsum totū subintrat aliud corpus. Vnde necesse est, quod corpus, quod mouetur motu recto, sit in loco secundum se totum. in motu aut circulari, licet totum fiat in diuersis locis ratione, non tñ totum mutat locum subiecto; semper. n. remanet idem locus subiecto, sed diuersificatur ratione tantum, vt in Sexto huius dicitur. Sed partes mutant locum, nō solum ratione, sed subiecto. Attenditur ergo in motu circulari successio in eodem loco, non totorū corporum, sed partium d eisdem corporis. non igitur corpori, quod circulariter mouetur, debetur ex necessitate locus secundum totū, sed secundum partes: Sed contra hoc esse videtur, quod partes corporis continui non sunt in loco, neq; mouentur secundum locum: sed totū mouetur, & totum est in loco, manifestum est aut quod vltima sphaera est corpus continuum: partes igitur eius nec sunt in loco, neq; mouentur secundum locum; & sic non videtur verum, quod vltimæ sphaerae debeatur locus ratione partium. Sed ad hoc dicendum est, quod partes totius continui, licet non sint in loco in actu, sunt tamen in loco in potentia, secundum quod continuum est diuisibile. pars enim si sit diuisa, erit in toto sicut in loco: vnde per hęc modū partium cōtinui mouentur in loco. & hoc maxime apparet in continuis humidis, quae sunt facili diuisionis: sicut in aqua cuius partes inueniuntur moueri infra totam aquam. Sic igitur, quia aliquid dicitur de toto ratione partium, in quantum partes vltimæ sphaerae sunt in loco in potentia, tota vltima sphaera est in loco per accidens, ratione partium & sic esse in loco sufficit ad motum circulare. Siquis aut obijciat, quod id, quod est in actu, est prius eo quod est in potentia: & sic videtur inconueniens, quod primus motus localis sit corporis existentis in loco per partes, quae sunt in potentia in loco. Dicendum est ergo, quod hoc optime cōgruit motui primo. necesse est enim, quod gradatim ab vno immobili descendatur ad diuersitatem, quae est in mobilibus. Minor est autem variatio, quae est secundum partes existentes in loco in potentia, q quae est secundum tota existentia in loco in actu. Vnde primus motus, qui est circularis, minus habet de difformitate, & plus retinet de vniformitate: p̄p̄p̄nquior existens substantiis immobilibus. Multo aut conuenientius est dicere, q vltima sphaera sit in loco pp partes suas intrinsecas, q p̄pter centrum, quod est omnino extra substantiam eius, & magis consonat opinioni Aristotelis, vt patet insipienti sequentia, in quibus Philosophus manifestat, quomodo caelum sit in loco. ibi. b ¶ Circa hoc enim, duo facit. Primo. n. manifestat quomodo sphaera vltima est in loco. Secundo, infert conclusionem ex dictis ibi. ¶ Vnde mouetur circulariter. ¶ Circa primum, tria facit. Primo manifestat, quod vltima sphaera est in loco per partes. Secundo, quomodo partes eius, sint in loco, ibi. ¶ Sicut aut dicitur, & non est de necessitate corporis circulariter moti. Sed

Text. cō. 32. & 33.

Text. cō. 32.

Text. cō. 84.

D. 32. 8.

Scda parte tex. cō. 45.

Text. cō. 44. toti

Tex. cō. 45.

non esse in loco, ibi. Et alia quidem per se. Quia ergo dixerat, quod cui non est aliquid extra continens, non est in loco per se, concludit, quod si aliquid huiusmodi corpus, quod non continetur ab alio, sicut est vltima sphaera, sit aqua, in qua magis apparet, quod dicitur propter facilem diuisionem partium, partes eius inquebuntur, in quantum continetur sub iuicem, sic quodammodo in loco existentes. Sed tota aqua quodammodo mouebit, & quodammodo non. Non enim sic mouebitur, quod rota simul mutet locum, quasi translata in alium locum subiecto diuersum, sed mouebitur circulariter: qui quidem motus requirit locum partium, & non totum: & non mouebitur sursum, & deorsum, sed circulariter. Quaedam autem mouebuntur sursum, & deorsum mutantia locum secundum totum, sicut corpora rara, & densa, vel graua & leuia. Secundo ponit ibi, c. Ostendit quomodo partes vltimae sphaerae sunt in loco, & dicit, quod sicut supradictum est, quaedam sunt in loco in actu, quaedam secundum potentiam. Vnde, cum aliquid sit continuum similitudinis partium, partes eius sunt in loco secundum potentiam, sicuti est in vltima sphaera. Sed quando partes sunt separatae, & solum contiguae, sicut accidit in collectione lapidum, tunc partes sunt in loco secundum actum. Tertio ibi, d. Ostendit quomodo ex hoc sequetur, totam sphaeram esse in loco, & dicit, quod quaedam sunt per se in loco, sicut omne corpus, quod per se mouetur in loco, vel secundum loci mutationem, vel secundum augmentum, ut supra dictum est. sed caelum, id est vltima sphaera, non est hoc modo in loco, sicut dictum est, cum nullo corpus contineat ipsum: sed secundum quod mouetur circulariter, partibus sibi iniucem succedentibus, sic & locus debetur partibus eius in potentia, ut dictum est, in quantum. Vna pars eius est habitata, id est consequenter se habens ad aliam. Quaedam vero secundum accidens sunt in loco: sicut anima, & omnes formae, & hoc etiam modo caelum. Vltima sphaera, est in loco, in quantum omnes eius partes sunt in loco, ex eo, quod vnaqueque pars eius continetur sub alia, secundum circulationem. in corpore. non circulari, pars extrema remanet non contenta, sed continens tantum, sed in corpore circulari, quaelibet pars est contenta, in potentia tamen. Vnde ratione omnium partium suarum, corpus circulare est in loco. Et hoc accidit esse per accidens, sicut supra, cum dixit, quod partes

Tex. cō. 44.

mul locum non mutat, circulariter autem mouebitur (partium enim hic locus est) & sursum quidem, & deorsum non. Circulariter aut quaedam alia vero sursum, & deorsum, quoniamque habent densitatem, & raritatem.

Tex. cō. 45.

d Et alia quidem per se sunt, ut omne corpus, aut sicut loci mutationem, aut augmentum mobile, alicubi per se existit. Caelum autem, sicut dictum est, non est alicubi totum, neque in aliquo est: siquidem nullum corpus continet ipsum, sicut quod autem mouetur, sic & locus est partibus altera enim partium ad altera habitata est. Alia vero sicut accidens, ut anima, & caelum partes enim in loco quodammodo omnes sunt. in eo enim quod circulariter sunt, continet alia aliam.

Tex. cō. 46.

e Vnde mouetur circulariter solum quod sursum est. Totum autem non alicubi est, quod non alicubi est, & ipsum aliquid est, & adhuc aliquid oportet esse extra hoc, in quo quidem continetur. extra autem omne & totum nihil est. Et propter hoc omnia in caelo sunt. caelum enim ipsum totum foras est. Est autem locus, non caelum, sed caeli quiddam vltimus, sicut tangens mobile corpus terminus quiescens. Et propter hoc terra in aqua, est haec vero in aere, hic autem in ethere, ether vero in caelo, caelum autem non amplius in alio est.

Tex. cō. 32.

actum, quaedam secundum potentiam: & vltimus, quod quaedam sunt in loco per se, quaedam per accidens. Vbi notandum est, quod caelum secundum ipsum dupliciter accipitur hic. nam primo, caelum accipitur pro vniuersitate corporum, & maxime celestium, secundo, pro vltima sphaera. Dicit ergo, quod per se sunt in loco, quae mouentur secundum locum: sicut secundum totum, sicut secundum partes, ut caelum, & vniuersum, per accidens autem sunt in loco, ut anima, & caelum, id est vltima sphaera: quia oportet dicere, quod omnes partes vniuersi aliquo modo sunt in loco, vltima quidem sphaera per accidens, alia vero corpora per se, in quantum ab exteriori corpore continentur, & hoc manifestat usque in finem.

tes corporis mouentur per accidens in loco. Deinde cum dicit, e. Inducit quandam conclusionem ex praedictis. quia enim dixerat, quod corpus, quod circulariter mouetur non oportet esse in loco secundum totum, sed solum per accidens ratione partium, concludit, quod corpus supremum, mouetur solum circulariter, per hoc quod ipsum totum non est alicubi, quia quod est alicubi, ipsum est aliquid, & habet aliquid extra se, a quo continetur, sed extra totum nihil est. Et propter hoc, omnia dicuntur esse in caelo, sicut in vltimo continente, quia caeli fortassis est quod est totum continens. Dicit autem, quod fortassis, quia non dicitur probatum est, quod extra caelum nihil sit. Non est autem sic intelligendum, quod ipsum corpus caeli sit locus, sed quaedam superficies vltima eius versus nos, & est sicut terminus tangens corpora mobilia, quae in ipso sunt, & propter hoc dicitur, quod terra est in aqua, quae est in aere: quod est in ethere, id est igne, qui est in caelo, quod non est vltimus in alio. Secundo vero intentionem. Auer. littera ista aliter exponenda est. nam exemplum de aqua, quod primo inducit, non est referendum secundum ipsum, ad vltima sphaeram: sed ad totum vniuersum, quod quidem mouetur, in quantum partes eius mouentur, quaedam quidem circulariter, ut corpora caelestia, quaedam vero motu sursum vel deorsum, ut interiora corpora. Quod vero postmodum inducit, quod quaedam sunt in loco actu, quaedam potentia, non est referendum ad prius dicta, sed oportet, ut propter se dictum accipere, quia enim dixerat, quod quaedam sunt in loco secundum partes, quaedam secundum totum, consequenter adiungit, quod quaedam sunt in loco secundum actum, quaedam potentiam: & vltimus, quod quaedam sunt in loco per se, quaedam per accidens. Vbi notandum est, quod caelum secundum ipsum dupliciter accipitur hic. nam primo, caelum accipitur pro vniuersitate corporum, & maxime celestium, secundo, pro vltima sphaera. Dicit ergo, quod per se sunt in loco, quae mouentur secundum locum: sicut secundum totum, sicut secundum partes, ut caelum, & vniuersum, per accidens autem sunt in loco, ut anima, & caelum, id est vltima sphaera: quia oportet dicere, quod omnes partes vniuersi aliquo modo sunt in loco, vltima quidem sphaera per accidens, alia vero corpora per se, in quantum ab exteriori corpore continentur, & hoc manifestat usque in finem.

simul locum non mutat, uersatur tamen (partium enim hic locus est) & sursum quidem, & deorsum non mouetur. Quaedam autem uersantur, & quaedam sursum, atque deorsum mouentur: quae densitatem habent, ac raritatem.

Ut autem dictum est, quaedam in loco potentia sunt, quaedam actu. In circo cum id quod est similitudinis partium continuum est, tum partes potentia sunt in loco: sed cum sunt separatae atque, ut in cumulo sit, se tangunt, tum in loco sunt actu.

Et rursum alia quidem per se, ut omne corpus, aut latitudo, aut accretione mobile, per se alicubi est. Caelum autem, ut dictum est, non est alicubi totum, neque est nullo in loco: si nullum ipsum continet corpus. sed quo mouetur, hoc est locus est partibus. alia namque partium, alia haberet. Alia uero per accidens, ut anima, atque caelum. Omnes namque partes quodammodo sunt in loco. circunqua que enim alia, aliam continet.

Quapropter supremum quidem corpus uersatur. Vniuersum autem alicubi non est, & ipsum est aliquid. quod enim alicubi est, & ipsum est aliquid, & insuper aliquid aliud extra se habet, quod continet. At praeter vniuersum, ac totum, nihil est extra. Et propterea omnia sunt in caelo: forsitan enim caelum est vniuersum. Est autem locus, non ipsum caelum, sed aliquid eius, vltimus, inquam, finis quiescens, quo corpus mobile tangit. Et idcirco terra in aqua, haec in aere, aer in ethere, & ether in caelo, est collocatus: ipsum uero caelum nullo in alio corpore est vltimus collocatum.

actum, quaedam secundum potentiam: & vltimus, quod quaedam sunt in loco per se, quaedam per accidens. Vbi notandum est, quod caelum secundum ipsum dupliciter accipitur hic. nam primo, caelum accipitur pro vniuersitate corporum, & maxime celestium, secundo, pro vltima sphaera. Dicit ergo, quod per se sunt in loco, quae mouentur secundum locum: sicut secundum totum, sicut secundum partes, ut caelum, & vniuersum, per accidens autem sunt in loco, ut anima, & caelum, id est vltima sphaera: quia oportet dicere, quod omnes partes vniuersi aliquo modo sunt in loco, vltima quidem sphaera per accidens, alia vero corpora per se, in quantum ab exteriori corpore continentur, & hoc manifestat usque in finem.

ostendam quod philosophus ostendit quid sit locus: hic ex definitione data, soluit dubitationes supra positas de loco. Fuerunt autem supra posita sex rationes ad ostendam quod locus non esse, quarum duas praetermisit illa, scilicet in qua inquirebatur, utrum locus esset elementum, vel ex elementis. & iterum illam, in qua ostendebatur, quod ad nullum genus causae locus reducatur, non enim a potentibus locum, sic ponitur quasi elementum, vel causa rerum. vnde facit mentionem solum de quatuor rebus, quarum vna erat, quod cum locus non deesset corpori, nec corpus loco, videbatur sequi, quod augmentato corpore, augmēteretur locus. Sed hoc sequitur, si supponatur, quod locus sit spacium quoddam, coextensum dimensionibus corporis, ut intelligatur illud spacium crescere, crescente corpore. sed hoc non est necesse secundum definitionem praedictam de loco, quod sit terminus continentis. alia ratio fuit, quod si locus corporis, aliud est a corpore, quod etiam locus puncti, aliud sit a puncto: quare non videbatur possibile, quod locus sit aliud a corpore, cum locus puncti non sit aliud a puncto. Sed haec etiam ratio procedit secundum imaginationem eorum, qui opinabantur locum esse spacium coequatum dimensionibus corporis: vnde oportebat, quod cuilibet dimensionis corporis, responderet dimensio spatii: & similiter cuilibet puncto corporis. sed hoc non oportet dicere, si ponamus locum esse terminum continentis. Alia ratio fuit, quod si locus est aliquid, oportet quod sit corpus: cum habeat tres dimensiones rerum, & sic sequetur duo corpora esse in eodem loco. Sed secundum eos, qui ponebant locum esse terminum corporis continentis, non oportet dicere, neque quod duo corpora sint in eodem loco, neque quod sit aliquid spacium corporeum, medium inter extremitates corporis continentis: sed quod sit ibi quoddam corpus. Itē alia ratio fuit, quod si omne quod est, est in loco, sequetur quod etiam locus sit in loco. Quae quidem ratio de facili soluitur, supposito quod locus sit terminus continentis, manifestum est enim secundum hoc, quod locus est in aliquo. in corpore continente: non tamen sicut in loco, sed sicut terminus in aliqua re finita: ut punctum in linea, & superficies in corpore. non enim necessarium est, quod omne quod est, sit in aliquo, sicut in loco, sed hoc necesse est solum de corpore mobili. motus enim induxit ad distinguendum inter locatum, & locum. Deinde cum dicit,

Tex. cō. 47.

Manifestum autem ex his, quoniam & dubitationes omnes soluitur, sic utique dicto loco. Neque enim simul augmētari necesse est locum, neque puncti esse locum, neque duo corpora in eodem loco, neque spacium aliquid esse corporeum. corpus enim est medium loci quoduis, sed non spacium corporis. Et est locus alicubi, non sicut in loco autem, sed sicut terminus in termino. non enim omne quod est, in loco est, sed mobile corpus.

Tex. cō. 48.

b Et fertur igitur in suum ipsi locum vniuersum quodque rationabiliter. Cui non consequenter, & quod tangitur non vniuersum est. Et simul apta nata, imparsibilia sunt. Quae vero tangunt, & actiua, & passiua sunt adiucia.

Tex. cō. 49.

c Et manet igitur natura in proprio loco, vniuersum quodque rationabiliter. Et namque haec pars in toto loco, sicut diuisibilis pars ad totum est: ut cum aequa aliis moueat partem, aut aeris. Sic autem & aer se habet ad aquam, ut materia, haec autem spiritus. aqua quidem materia aeris, aer autem sicut actus quodammodo ipsi. Aqua enim potentia aer est, aer vero potentia est aqua alio modo, determinandum autem de his posterius est. pro tempore, necesse quidem est dicere, incerte autem nunc dictum, tunc erit certius. Si igitur idem

locum esse terminum continentis. Alia ratio fuit, quod si locus est aliquid, oportet quod sit corpus: cum habeat tres dimensiones rerum, & sic sequetur duo corpora esse in eodem loco. Sed secundum eos, qui ponebant locum esse terminum corporis continentis, non oportet dicere, neque quod duo corpora sint in eodem loco, neque quod sit aliquid spacium corporeum, medium inter extremitates corporis continentis: sed quod sit ibi quoddam corpus. Itē alia ratio fuit, quod si omne quod est, est in loco, sequetur quod etiam locus sit in loco. Quae quidem ratio de facili soluitur, supposito quod locus sit terminus continentis, manifestum est enim secundum hoc, quod locus est in aliquo. in corpore continente: non tamen sicut in loco, sed sicut terminus in aliqua re finita: ut punctum in linea, & superficies in corpore. non enim necessarium est, quod omne quod est, sit in aliquo, sicut in loco, sed hoc necesse est solum de corpore mobili. motus enim induxit ad distinguendum inter locatum, & locum. Deinde cum dicit,

Assignat ex praedicta definitione rationem proprietatum loci. Et primo, quantum ad hoc, quod corpus naturaliter fertur ad proprium locum. Secundo, quantum ad hoc, quod corpus naturaliter quiescit in suo loco ibi. Et manet igitur natura. Dicit ergo primo, quod si ponatur locus esse terminus continentis, rationabiliter assignari potest causa, quare vniuersum quodque corpus

feratur ad proprium locum, quia illud corpus continens, ad quod consequenter se habet corpus contentum & locatum, & quod ab eo tangitur terminis simul existentibus, & hoc non per violentiam est proximum ei secundum naturam. ordo enim situs in partibus vniuersi attenditur secundum ordinem naturae. Nam corpus caeleste, quod est supremum, est nobilissimum, post quod inter alia corpora secundum ignobilitatem naturae est ignis, & sic deinceps usque ad terram. Vnde manifestum est, quod corpus inferius, quod se habet consequenter secundum situm ad corpus superius, est proximum sibi in ordine naturae. Et ideo addit, quod non vniuersum, ut ostendat naturalem ordinem situs, cui respondet ordo situs naturalis. & excludat ordinem situs violentum, sicut aliquando per violentiam corpus terrestre est super aerem, vel aquam. & huiusmodi duo corpora se consequentia in naturali ordine situs, & in ordine naturarum, simul apta nata esse, sunt imparsibilia, id est cum continentur adiucie, & sunt vnum, ad quod aptitudinem habent propter propinquitatem naturae, tunc sunt ipsa sibi: sed dum tanguntur distincta existentia propter contrarietatem qualitatum actiuarum, & passiuarum, sunt actiua, & passiua adinuicem. Sic igitur proximitas naturae, quae est inter corpus continens, & contentum, est causa, quare corpus naturaliter mouetur ad suum locum: quia oportet, quod gradus naturalium locorum, respondeat gradui naturalium locatorum, ut dictum est. Sed haec ratio non potest assignari, si ponatur locus esse spacium: quia in dimensionibus spacii separatis, nullus ordo naturae considerari potest. Secundo ibi, c. Assignat causam, quare corpora naturaliter quiescant in suis locis. & dicit, quod hic accidit rationabiliter, si ponamus locum esse terminum corporis continentis, quia secundum hoc, corpus locatum se habet ad corpus continens, sicut quaedam pars ad totum, diuisa tamen. Et hoc manifestus apparet in corporibus, quae sunt facili diuisiois, sicut est aer, vel aqua. horum enim partes possunt moueri ab aliquo in toto, sicut locatum mouetur in loco. & hoc etiam non solum verum est secundum figuram continendi vnum sub alio: sed etiam secundum proprietatem naturae. aer enim se habet ad aquam, ut totum, quia aqua est, ut materia, aer autem, ut forma. nam aqua est quasi materia aeris, & aer est sicut forma eius. quod ex hoc apparet, quia aqua est in potentia ad aerem simpliciter. Sed verum est, quod etiam aer est quodammodo in potentia ad aquam, ut determinabitur posterius in libro de Generatione. sed ad praesens tempus, necesse est hoc accipere ad ostensionem propositi. Sed hic non declaratur per certitudinem, sed in libro de Generatione declarabitur certius. ibi enim dicitur, quod cum ex aqua generatur aer, est corruptio secundum quid, generatio simpliciter, propter hoc, quod perfectior forma introducit, & imperfectior

LECTIO VIII.

Atet autem ex his, si hoc modo locus dicatur, dubitationes omnes solui facile potest. Neque enim una cum corpore, necesse est locum incrementa suscipere: neque locum esse puncti, neque in eodem corpore esse duo, neque interuallum quidem corporum esse. Corpus est enim quoduis id, quod est inter fines corporis continentis: sed non corporis spacium. Est etiam & ipse locus alicubi, non ut in loco, sed ut finis in eo, quod est finis. Non est enim in loco, omne quod est, sed tantum mobile corpus.

Et fertur igitur quodque cum ratione, suum ad locum. Quod enim post aliquod deinceps est collocatum, ac illud non violentia tangit id propinquum est illi natura: atque si copulata quidem sint, passione carent. si uero se tangant, passiuia sunt vicissim, atque actiua.

Manet praeterea quoduis proprio in loco, non sine ratione suapte natura. Et enim haec pars toto in loco, ut diuisibilis pars est ad totum. ueluti cum aeris quispiam uel aquae mouerit partem. Sic etiam ex aqua sese ad aerem habet. nam alterum est uelut materies, alterum forma. Aqua quidem materies aeris, aer autem quasi quidam illius actus. Aqua namque potentia aer est, at aer alio modo potentia aqua. Sed de his est posterius pertractandum. Atque id, quod nunc necessitate compulsi temporis, hunc ad locum attulimus: obscuraque est dictum,

dui naturalium locatorum, ut dictum est. Sed haec ratio non potest assignari, si ponatur locus esse spacium: quia in dimensionibus spacii separatis, nullus ordo naturae considerari potest. Secundo ibi, c. Assignat causam, quare corpora naturaliter quiescant in suis locis. & dicit, quod hic accidit rationabiliter, si ponamus locum esse terminum corporis continentis, quia secundum hoc, corpus locatum se habet ad corpus continens, sicut quaedam pars ad totum, diuisa tamen. Et hoc manifestus apparet in corporibus, quae sunt facili diuisiois, sicut est aer, vel aqua. horum enim partes possunt moueri ab aliquo in toto, sicut locatum mouetur in loco. & hoc etiam non solum verum est secundum figuram continendi vnum sub alio: sed etiam secundum proprietatem naturae. aer enim se habet ad aquam, ut totum, quia aqua est, ut materia, aer autem, ut forma. nam aqua est quasi materia aeris, & aer est sicut forma eius. quod ex hoc apparet, quia aqua est in potentia ad aerem simpliciter. Sed verum est, quod etiam aer est quodammodo in potentia ad aquam, ut determinabitur posterius in libro de Generatione. sed ad praesens tempus, necesse est hoc accipere ad ostensionem propositi. Sed hic non declaratur per certitudinem, sed in libro de Generatione declarabitur certius. ibi enim dicitur, quod cum ex aqua generatur aer, est corruptio secundum quid, generatio simpliciter, propter hoc, quod perfectior forma introducit, & imperfectior

Abiicitur. Cum autē ex aere generatur aqua, est corruptio simpliciter, & generatio secundum quid: quia perfectior forma abiicitur, & imperfectior inducitur. Sic igitur aqua simpliciter est in potentia ad aerem, sicut imperfectum ad perfectum: aer autem est in potentia ad aquam, sicut perfectum ad imper-

materia, & actus (aqua enim est utraque: sed hoc quidem potentia, illud vero actu) se habebit utrique sicut pars quodammodo ad totum. vnde & his tactus inest. Copulatio autem, cum utraque actu vnum fiant. Et de loco quidem, & quonia est, & quid est dictum est.

LECTIO IX.

Idem autem modo accipiendum Physici esse considerare de vacuo, & si est, aut non, & quomodo est, & quid est, sicut & de loco. Et namque similem habet credulitatem, & fidem, per ea que opinantur locum. Ut enim locum quendam & vas, vacuum ponunt dicentes: videtur autē esse plenum quidē, cum habet illam molem grauem, cuius susceptium est. cum vero priuatum est, vacuum: tanquam idē quidem sit vacuum, & pleni, & locus: esse autem ipsis non idē.

Incipere autem oportet considerationem accipientes quae dicunt affirmantes esse: & iterum quae dicunt non affirmantes esse; & iterum communes opiniones de ipsis.

Alii quidem igitur tēntes monstrare, quia non est, nō quē homines volunt dicere vacuū hoc arguunt. sed peccantes dicunt, sicut Anaxagoras, & qui eodem modo argumentantur. demonstrant enim, quod aliquid est aer, litigantes per vtres, & demonstrantes, quod aer est fortis, & accipientes in Clepsydris. Alii autem homines volunt vacuum esse spacium, in quo nullum esse corpus sensibile. Opinantes autem omne quod est esse corpus, dicunt omnino in quo nihil est, hoc esse vacuum.

LECTIO IX.

Rostquam Philosophus determinauit de loco, hic determinat de vacuo. & circa hoc, duo facit. Primo, manifestat suam intentionem. Secundo, prosequitur propositum, ibi. Alii quidem igitur. Circa primum, duo facit. Primo, ostendit, quod ad Philosophum naturale pertinet determinare de vacuo. Secundo, ostendit quo ordine de vacuo determinandum sit, ibi. Incipere autē. Dicit ergo primo, quod sicut ad Philosophum naturalem pertinet determinare de loco an sit, & quid sit, ita & de vacuo: quia per similes rationes alii crediderunt, & discrediderunt esse locū, & vacuum. illi enim, qui dicunt esse vacuum, ponunt ipsum, ut quendam locum, & quoddam vas: quod quidem vas, vel locus videtur esse plenum, cum habet intra se aliquam molem alicuius corporis, sed quando non habet, dicitur esse vacuum, ac si

idem sit subiecto locus, & vacuum, & pleni, sed differant solum secundum rationem. Secundo ibi. Ostendit, quod ordine determinandum sit de vacuo, & dicit, quod oportet incipere ab hoc, quod ponamus rationes eorum, & dicunt vacuum esse: & iterum eorum, qui dicunt vacuū nō esse: & iterum communes opiniones de vacuo, quid. scilicet ad rationem vacui pertineat. Deinde cum dicit. Prosequitur quod dictum est. Et primo praemittit ea, quae sunt necessaria ad inquirendum veritatem de vacuo. Secundo, incipit inquirere veritatem ibi. Quonia autem non est. Circa primum, duo facit. Primo, ponit rationes ponentium, & negantium esse vacuū. Secundo, ponit communem opinionem de vacuo, ostendens quod sit de ratione vacui, ibi. At quale autem est, & cetera. Circa primum, duo facit. Primo, ponit rationem negantium esse vacuū. Secundo, rationes affirmantes. Dicit ergo primo, quod alii antiquorum Philosophorum volentes monstrare non esse vacuum, in hoc peccauerunt, quod non arguebant contra rationem ponentium esse vacuum, non enim ostendebant nō esse vacuum, sed inducebant rationes suas ad ostendendum, quod plenum aere, non est vacuū, ut patet de Anaxagora. & aliis similiter argumentantibus, quod ad demonstrandum vacuum non esse, volebant demonstrare, quod aer sit aliquid: & ita cum vacuum sit, in quo nihil est, sequitur: quod pleni aere non sit vacuū. Quod autē aer sit aliquid, demonstrabant litigantes cum suis aduersariis, per vtres: quod cum sint in flati, possunt aliquid potius sustinere: quod non esset, nisi aer esset aliquid. & sic demonstrant, quod aer est fortis. Et etiam per hoc quod accipiunt aerem in clepsydris. i. in vasis surantibus aquam: in quibus cum attractione aeris attrahitur aqua, vel etiam impeditur introitus aquae, nisi exeat aer. Patet igitur, quod isti nō obiciunt ad positionem: quia omnes ponentes esse vacuum, volunt esse vacuum spacium, in quo nullum corpus sensibile est: per hoc, quod omne quod est, opinantur esse corpus sensibile: & sic ubi non est corpus sensibile, credunt nihil esse. vnde cum aer sit corpus modicum sensibile, opinantur, quod ubi non est nisi aer, sit vacuum. Ad destruendum igitur eorum positionem, non sufficit ostendere, quod aer sit aliquid: sed oportet ostendere, quod non sit aliquid corpus, vel aliquid spacium sine corpore sensibili: & si

LECTIO IX.

Idem modo autem putandum est, naturalis esse Philosophi de vacuo contemplari, quemadmodum et de loco si sit, nec ne, & quoniam sit modo: aut, quid tandem sit. Etenim similiter creditur, atque non creditur, per ea, quae de ipso putantur. Nam qui dicunt vacuum esse, ut locum quendam, et vas, ipsum ponunt. At plenum quidem esse videtur, cum habet eam molem, cuius est susceptium. vacuum autem illa eadem caret, quia idem est vacuum, plenum, & locus: esse vero ipsorum non idem est, sed diuersum.

Incipiamus autem considerationem oportet, & hisce, quae dicuntur, qui vacuum asserunt esse, & his etiam, quae dicunt, qui ipsum e medio tollunt, & tertio communibus de ipsis opinionibus sumptis.

Qui igitur non esse conantur ostendere, non id e medio tollunt, quod homines dicere vacuum volunt. sed quod dicunt errantes, ut Anaxagoras, & qui hoc redarguunt modo. Nam aerem aliquid esse demonstrat, torquentes vtres, ac aerem roboris esse participem ostēdentes: & item ipsum in hisce vasis includentes, quae surripiunt aquam. At homines vacuum spacium esse uolūt, in quo nullum est sensibile corpus. Atque cum omne, quod est corpus, esse existimant id, in quo nihil est omnino, vacuum esse dicunt. Quapropter id quod est aere

quod accipiunt aerem in clepsydris. i. in vasis surantibus aquam: in quibus cum attractione aeris attrahitur aqua, vel etiam impeditur introitus aquae, nisi exeat aer. Patet igitur, quod isti nō obiciunt ad positionem: quia omnes ponentes esse vacuum, volunt esse vacuum spacium, in quo nullum corpus sensibile est: per hoc, quod omne quod est, opinantur esse corpus sensibile: & sic ubi non est corpus sensibile, credunt nihil esse. vnde cum aer sit corpus modicum sensibile, opinantur, quod ubi non est nisi aer, sit vacuum. Ad destruendum igitur eorum positionem, non sufficit ostendere, quod aer sit aliquid: sed oportet ostendere, quod non sit aliquid corpus, vel aliquid spacium sine corpore sensibili: & si

Tex. cō. 53.

Tex. cō. 54.

Tex. cō. 55. Secūda par. Tex. 56.

Tex. cō. 55.

Tex. cō. 54.

dupliciter aliqui ponebant esse vacuum, vno modo sicut separatum a corporibus, ut si diceremus spacium, quod est infra extrimitates alicuius domus, esse vacuum: alio modo sicut actu existens inter corpora, quod distinguit corpora ab inuicem, ut non sint continua, ut dixerunt Democritus & Leucippus: & multi aliorum naturalium Philosophorum. imaginabantur enim quiddam, si totum ens esset continuum, omnia essent vnum. non enim esset assignare, quare magis distinguerent corpora plus hic, quod ubi inter oia corpora distincta, ponebat interesse aliquid spacium vacuū, in quo nullus ens esset. Et quia Democritus ponebat corpora componi ex multis corporibus indiuisibilibus, ponebat inter media illorum corporum indiuisibilium esse quasdam vacuitates, quas dicebat poros, & sic omnia corpora dicebat componi ex pleno & vacuo. Vel si etiam totum corpus mundi sit continuum, & non sit inter partes vniuersi aliqua vacuitas, ponebat tamen vacuum extra totum mundū. Manifestum est igitur, quod praedicti Philosophi volentes destruere vacuum, non iuducebant rationem ad quaestionem secundum positionem aliorum. debuisset enim ostendere, quod nullus illorum modorum sit vacuum. Secundo ibi. Ponit rationes ponentium esse vacuum. Et primo eorum, qui locuti sunt de vacuo naturaliter. Secundo, eorum, qui locuti sunt non naturaliter ibi. esse autem affirmauerunt, &c. Circa primum, duo facit. Primo, ponit rationem eorum, qui ponebant vacuum esse quoddam spacium a corporibus separatū. Secundo, eorum qui ponebant vacuum in corporibus ibi. Alio vero modo, &c. Circa primum, duo facit. Primo, ponit rationem ponentium esse vacuum. Secundo, ponit quomodo Melissus contra illa rationes vtebatur ibi. Melissus quidem igitur. Dicit ergo primo, quod illi qui affirmabant vacuum esse, magis inducebant rationes ad propositum. Quarum vna erat, quod motus secundum locum, qui est loci mutatio, & augmentatio, ut supra dictum est, non esset si vacuum non esset, quod sic ostendebant. si

vnde plenum aere vacuum esse. igitur hoc non oportet monstrare, quia est aliquid aer: sed quia non est alterum spatium a corporibus, neque separabile, aut quod sit actu, quod distinguat oē corpus. ut sit non continuum, sicut dicunt Democritus, & Leucippus, & alii multi Physiologorum. aut & si aliquid est extra omne corpus est, cum sit continuum. Hic quidem igitur nō secundum posita ad problema contradicunt. Sed affirmantes esse magis dicunt autem vnum quidem, quia motus secundum locum nō erit. hic autem ē loci mutatio, & augmentum. non enim videtur utriusque motus esse, nisi sit vacuum. plenum enim impossibile est recipere. si vero recipiat, & sint duo in eodem, continget utique, & quotlibet simul esse corpora: differentiam enim propter quam nō erit uti que quod dictum est. non erit dicere. Si autem hoc continget, & paruissimum accipiet maximum: multa namque parua, magnum sunt. quare, si multa aequalia continget in eodem esse, & multa inaequalia.

Melissus quidem igitur demonstrat, quod omne immobile ex his. si n. mouebitur aliquid, necesse est esse vacuum; dicit. vacuū autem non est eorum, quae sunt. Vno quidē igitur modo ex his demonstrat quod aliquid est vacuū.

Alio vero modo, quia videntur quaedam corpora coeuntia; & calcātia, ut & vinum, dicitur, cum vtribus, recipere dolia: tanquam in ea, quae sunt vacua: coeunte densato corpore.

Amplius autē, & augmentum videtur omnibus fieri per vacuum: alimentum quidem corpus esse. duo autem corpora impossibile simul esse.

Præterea accretio etiā per vacuum fieri omnibus videtur, nam alimentum quidem est corpus. fieri vero non potest, ut corpora duo sint simul.

enim aliquid mouetur secundum locum, non potest moueri in plenum. quia locus plenus vno corpore, non potest recipere aliud. quia si reciperet, sequeretur duo corpora esse in eodem loco, & eadem ratione sequeretur de quocunque. non enim potest assignari differentia, quare duo corpora sint in eodem loco, & non plura. Et si hoc contingit, scilicet, quod quocunque corpora sint in eodem loco, sequetur, quod paruissimum loci posset recipere maximum corpus: quia multa parua constitunt vnum magnum. vnde, si multa parua equalia sint in vno loco, & multa inaequalia. Sic ergo probata hac conditione, quod si motus est, vacuū est, arguebant a positione antecedentis, motus est. ergo vacuum est. Secundo ibi. Ostendit, quod Melissus supposita eadem conditione, argumentabatur contra, ad destructionem consequentis: quia si motus est, vacuum est: sed vacuum non est. ergo motus non est. ergo totum ens est immobile. Iste est igitur vnus modus, quo alii probabant vacuum esse quasi separatum. Deinde cum dicit. Sed hi magis qui vacuum esse dicunt. Atque primo quidem motum loco accommodatum non fore dicunt, qui quidem est latitudo, atque accretio. non enim esse motus videtur, nisi sit vacuum. fieri namque non potest, ut ipsum plenum suscipiatur. quod si suscepit, fuerintque duo corpora in eodem, possumus, & quotquot uolueris corpora simul esse. differentia namque dici non potest, ob quam dictum hoc non eueniet. Quod si hoc erit, potest, & minimum suscipere maximum: quippe cum ipsum magnum multa sit parua. quare, si sit ut equalia multa sint in eodem, fieri potest, ut multa quoque inaequalia simul sint in eodem.

Melissus autem, & uniuersum ex his ostendit immobile esse. nam si mouebitur, necesse est inquit, vacuum esse. at vacuum in ratione rerum non est. Vno igitur modo ex his vacuum quid esse ostendunt.

Deinde alio modo, quia nonnulla corpora premi, cogique videntur, quod intueri licet cum dolia, una cum vtribus, ut inquit, vinum suscipiunt: propterea quod corpus, quod densatur, ea uacua, quae insunt, ingreditur.

Præterea accretio etiā per vacuum fieri omnibus videtur, nam alimentum quidem est corpus. fieri vero non potest, ut corpora duo sint simul.

Quae sumitur ex augmento. augentur enim corpora per alimentum, quod corpus quoddam est. Duo autem corpora non possunt esse in eodem loco. ergo oportet esse aliquas vacuitates in corpore augmentato, in quibus recipiatur alimentum. Et sic necesse est esse vacuum, ut supra dictum est, non esset si vacuum non esset, quod sic ostendebant. si

Tex. cō. 50.

Tex. cō. 51.

D. 830.

Tex. cō. 52.

Tex. cō. 51.

Tex. cō. 51.

Quæ sumitur ex vase pleno cinere, quod tantum recipit de aqua, quantum si esset, vacuum: quod non esset, nisi essent aliquæ vacuitates inter partes cineris. Deinde cum dicitur: Ponit opiniones non naturalium de vacuo: & dicit, quod etiam Pythagorici affirmauerunt esse vacuum: quod quidem ingrediebatur infra partes mudi a cælo, propter vacuum infinitum, quod ponebant esse extra cælum, quasi quendam aerem, vel spiritum infinitum: ut sicut ille, qui respirat, diuidit suo flatu aliqua facilius diuisibilia, ut aqua aut huiusmodi, ita ex aliquo quasi respirante, ingredieretur distinctio in res, quod non intelligebatur fieri, nisi per vacuum, sicut de Democrito dictum est, ac si vacuū nihil esset aliud quam distinctio rerum. Et quia prima distinctio & pluralitas inuenitur in numeris, ideo vacuum primo ponebant in numeris: ut per naturam vacui vna unitas distingueretur ab alia, ne numerus sit continuus, sed habeat naturam discrete tam. Sed, quia isti quasi equiuoce loquebatur de vacuo, appellantes rerū distinctiōnem vacuū, propter hoc infra de hac opinione nō profequitur. Vltimo autem quasi epilogando concludit, dictū esse, propter quid quidam dicunt esse vacuum, & quidam nō dicunt.

LECTIO X.

Dixerat supra Philoſophus a tribus esse incipiendum. Postquam ergo profecutus est duo eorū, scilicet opinioes, negantium & affirmantium vacuum esse, hic profequitur tertium, communes scilicet, opinioes hominum de vacuo demonstrans. Circa hoc igitur tria facit. Primo ostendit quid significetur nomine vacui. Secundo ostendit quomodo vacuum aliqui esse posuerunt ibi. Quomodo autem de loco. Tertio excludit rationes ponentium vacuum esse ibi. Neque vna autem. Circa primum duo facit. Primo ostendit de quo est intentio, Secundo exequitur propositum ibi. Videtur autem, & cetera. Dicit ergo primo, quod cum dictum sit quoddam quidam posuerunt vacuum esse, quidam vero negauerunt: ad cognoscendum qualiter se habeat veritas, oportet accipere tanquam principium, quod significet nomen vacui: sicut enim cum dubitatur, an aliqua passio inest alicui subiecto, oportet accipere pro principio, quid sit res, ita, cum dubitatur, de aliquo, an sit, oportet accipere pro medio, quid significet nomen.

T autem sciamus qualiter se habeat, oportet accipere, quid significet nomen.

Vt autem vacuum locus esse, in quo nihil est, huius autem causa est: quia omne quod est, corpus opinatur esse, omne autem corpus in loco est: vacuū autem, in quo nullum corpus est, quare sicubi non est corpus, nihil est ibi. Corpus autem iterum omne opinatur esse tangibile: huius autem est, quod habet gravitatem, aut leuitatem: accidit igitur ex syllogismo, hoc esse vacuū, in quo nullū est graue, aut leue. Hęc quidem igitur ex syllogismo, sicut prius diximus accidunt.

Sed incōueniens est, si punctū vacuum sit, oportet enim, locū esse, in quo loco corporis sit spatium tangibile. Sic igitur vtrū dici vacuū, vno quodē modo nō plenu sensibili corpore secundum tactum, sensibile autem secundum tactum est grauitatem habens, aut leuitatem.

Circa hoc igitur tria facit. Primo ostendit quid significetur nomine vacui. Secundo ostendit quomodo vacuum aliqui esse posuerunt ibi. Quomodo autem de loco. Tertio excludit rationes ponentium vacuum esse ibi. Neque vna autem. Circa primum duo facit. Primo ostendit de quo est intentio, Secundo exequitur propositum ibi. Videtur autem, & cetera. Dicit ergo primo, quod cum dictum sit quoddam quidam posuerunt vacuum esse, quidam vero negauerunt: ad cognoscendum qualiter se habeat veritas, oportet accipere tanquam principium, quod significet nomen vacui: sicut enim cum dubitatur, an aliqua passio inest alicui subiecto, oportet accipere pro principio, quid sit res, ita, cum dubitatur, de aliquo, an sit, oportet accipere pro medio, quid significet nomen.

men. questio enim quid est, sequitur questionem an est. Secundo ibi.

Ostendit quid significet nomen vacui: & primo ponit significationem communioem, secundo significationem secundum usum Platonicorum ibi. Alio autem modo. Circa primum tria facit. Primo ostendit quid significet hoc nomen vacuum, Secundo quid oportet addere ad illam significationem ibi. Sed inconueniens est. Tertio remouet quandam dubitationem ibi. Vnde de & sic, & cetera. Dicit ergo, quod secundum opinionem hominum, videtur Vacuum nihil aliud significare, quam locum in quo nihil sit: & huius causa est, quia proprie vacuum dicitur esse, in quo non est aliquid corpus: quia soli corpori conuenit, quod sit in loco: & vacuum nihil aliud potest significare quam locum absolute locato. Sed quia homines opinantur, quod omne ens sit corpus, sequitur secundum eorum opinionem, quod vbi non est corpus, nihil sit. Et vterius opinantur, quod omne corpus sit tangibile, id est habens tangibiles qualitates: & huiusmodi corpus est, quod est graue vel leue: (nondum enim erat notum, quod corpus caeleste esset: prater naturam quatuor elementorum.) Vnde, cum proprie de ratione vacui sit, quod sit locus, in quo non est aliquid corpus, sequitur quod vacuū sit in quo, non est corpus graue vel leue: non quidem, quod hoc sit de ratione vacui secundum primam impositionem nominis, sed secundum quandam syllogisticam deductionem, ex communi opinione hominum opinantium, omne corpus esse graue, vel leue: sicut etiam secundum opinionem communem existimantium, omne ens esse corpus, sequitur vacuum esse, in quo nihil est. Sic igitur tribus modis potest accipi huius nominis significatio: vna est propria, scilicet, vacuum est locus, in quo non est corpus: alia duo secundum opinionem hominum, quantum vna est communior, scilicet, vacuum est locus, in quo nihil est: alia vero est magis coarctata, scilicet, vacuum est locus, in quo non est corpus graue vel leue. Secundo ibi.

Testem etiam huius id afferunt, quod in cinere fieri solet, qui quidem tantum suscipit aquæ, quantum uas vacuum capit. Esse autem & Pythagorici vacuum dixerunt, & ipsum ex infinito spiritu cælum ingredi, quasi respirando cælum ipsum, etiam vacuum traheret: quod naturas ipsas distinguit. Proptereaque vacuum, separatio quedam est eorum, atque distinctio, quæ deinceps sunt collocata: atque hoc, inquit, primum in numeris esse: vacuum enim naturam ipsorum distinguere dicunt. Talia igitur, & tot ferre sunt, ex quibus quidam esse, quidam non esse vacuum censent.

LECTIO X.

T nos, ut percipiamus utro nam modo res sese habeat, accipiamus oportet, quid ipsum nomen significat.

Vacuū igitur locū esse videtur, in quo nihil est. Quod quidem inde emerſit. omne enim quod est, corpus esse existimant, & omne corpus esse in loco: & vacuum esse locum, in quo nullum est corpus. Quare si alicubi non est corpus, ibi nihil esse dicunt. Rursus omne corpus tangibile esse putant, & tale aut grauitatis aut leuitatis sit particeps. sit igitur per ratiocinationem, ut id sit vacuum, in quo non est graue quicquam, uel leue. Hęc igitur, ut diximus, per ratiocinationem eueniunt.

Absurdum autem est, si punctus sit vacuum: sit enim id locus oportet, in quo corporis est tangibilis moles. Atamen vacuum uno quidem modo videtur id dici, quod non est plenum corporis sensibilibus tactu. Sensibile uero est tactu, quod grauitatem habet, uel leuitatem.

Circa hoc igitur tria facit. Primo ostendit quid significetur nomine vacui. Secundo ostendit quomodo vacuum aliqui esse posuerunt ibi. Quomodo autem de loco. Tertio excludit rationes ponentium vacuum esse ibi. Neque vna autem. Circa primum duo facit. Primo ostendit de quo est intentio, Secundo exequitur propositum ibi. Videtur autem, & cetera. Dicit ergo primo, quod cum dictum sit quoddam quidam posuerunt vacuum esse, quidam vero negauerunt: ad cognoscendum qualiter se habeat veritas, oportet accipere tanquam principium, quod significet nomen vacui: sicut enim cum dubitatur, an aliqua passio inest alicui subiecto, oportet accipere pro principio, quid sit res, ita, cum dubitatur, de aliquo, an sit, oportet accipere pro medio, quid significet nomen.

Tex. cō. 59.

Tex. cō. 60.

Leſt. 3. t. com. 15.

Tex. cō. 61.

Tex. cō. 62.

Leſt. 6. t. com. 37.

Leſt. 5. t.

Et sic concluditur, quod vno modo dicitur vacuum spatium, quod non est plenum corpore sensibili secundum tactum: quod scilicet est graue, vel leue. Tertio ibi. Remouet quandam dubitationem, quæ est, vtrum, si in aliquo spatio sit color, vel sonus, dicendum sit vacuum, vel non: & hoc propter definitionem primo datam, scilicet, vacuum est, in quo est nihil. Et soluit, quod si spatium, in quo est tantum sonus, vel color, est susceptiuum corporis tangibilis, vacuum est. si vero non, vacuum nō est. Et hoc ideo, quia hæc non est propria definitio vacui. vacuum est in quo nihil est, nisi secundum opinionem credentium, vbi non est corpus nihil esse. Deinde cum dicitur.

Ubi dubitabit aliquis, quid vtiq; dicant, si habeat hoc spatium colorem, aut sonū, vtrum vacuum, an non? Aut manifestum est, si corpus quidem suscipiat tangibile vacuum esse, si vero non, minime.

Alio autem modo, in quo non est hoc aliquid, neque substantia aliqua corporea. Vnde quidam dicunt vacuum esse corporis materiam: qui quidem, & locum hoc idem dicentes, non bene materia enim separabilis non est a rebus: vacuum autem querunt sicut separabile.

Quoniam autem de loco determinatum est, & vacuum locum necesse est esse, si est, prius terminatum corpore, locus aut quomodo est, & quomodo non est dictum est, manifestum est, quoniam sic quidem vacuum nō est, neque seperatum, neque inseparabile. vacuum enim non corpus, sed corporis spatium volunt esse. Vnde & vacuum videtur aliquid esse, quia & locus.

Et per eadem sane acceptum est, prouenit enim motus, qui est secundum locum, & locum dicentibus esse aliquid præter identitiam corpora, & his, qui dicunt, quod vacuum est. Causam autem motus opinantur esse vacuū, sic sicut in quo mouetur. hoc autem tale erit, qualem locum dicunt esse quidam.

Nulla autem necessitas est, si motus est, esse vacuum. Omnino quidem igitur omnis motio nis, nequaquam. vnde & Melissus latuit alterari nanque contingit plenum: Sed neque secundum locum motum. Similiter enim subingredi adinuenit, contingit, si nullum spatium separabile sit præter corpora mota. Et hoc manifestum est, & in continuorum reuolutionibus, sicut in ijs quæ sunt humidorum.

Et hoc ideo, quia ponentes vacuū quocunque istorum modorum, volunt quod vacuum nō sit corpus: sed spatium corporis. ideo enim videbatur aliquid esse vacuum, quia locus aliquid est, & sicut locus videbatur esse spatium, ita & vacuum. Si ergo locus non est aliquid spatium præter corpus, neque vacuum potest esse spatium præter corpora. Et cum de ratione vacui sit quod sit spatium corporis præter corpora, ut supra dictum est, sequi

quod vacuum non sit. Secundo ibi. Ostendit quare posuerunt vacuum, & dicit quod propter idem acceperunt vacuum esse, propter quod acceperunt locum esse, scilicet propter motum, ut supra dictum est, quia prouenit, ut saluetur motus secundum locum, tam secundum illos, qui dicunt locum aliquid esse præter corpora, quæ sunt in loco, & secundum illos, qui ponunt vacuum esse. Negantibus autem locum & vacuum, non prouenit motus secundum locum esse, Et sic vacuum quodammodo opinatur causam esse motus eodem modo, quo & locum, ut in quo scilicet, est motus. Deinde cum dicitur.

Idcirco, & quispiam dubitauerit, quidnam dicent, si spatium colorem habeat, aut sonum, vacuum ne, an non vacuum, esse? At, ut patet, vacuum esse dicent, si corpus tangibile suscipere possit: Vacuum non esse, si illud suscipere nequeat.

Alio vero modo id, in quo non est hoc aliquid, neque substantia corporea nulla. Quapropter quidam, & vacuum esse corporum materiam dicunt: qui quidem, & locum hoc idem asserunt esse, non recte dicentes, ut patet. materia namque separabilis non est a corporibus: Vacuum autem ut separabile querunt.

Quoniam autem de loco est pertractatum, & vacuum necesse est locum esse, si corpore careat, dictumque est quomodo est, & quomodo nō est locus in rebus: patet hoc pacto vacuum, aut separatum, aut inseparabile in ratione rerum non esse. vacuum enim non corpus: sed corporis spatium esse uolunt. Quapropter, & vacuum uidetur quid esse, quia, & locus.

Et per eadem sane, motus enim, qui loco accommodatur, in mentem uenit & hinc, qui locum esse quid præter corporum molem ingredientium dicunt, & hinc, qui vacuum ponunt. Atque causam motus vacuum sic esse putant, ut in illo corpora moueantur, hoc autem tale erit, qualem ipsum locum quidam inquit esse.

At nulla prorsus necessitas cogit, si motus est, vacuum esse. Atque omnino quidem vacuū omnis motus causa, non est. Quapropter, & Melissus id ipsum præterit, potest enim alterari plenum, ut patet. Deinde neque eius motus, qui ad locum accommodatur. Possunt enim corpora mutuo sibi cedere, etiam si nullum sit spatium separabile præter corpora, quæ mouentur. atque hoc in continuorum, sicut & in humidorum conuersionibus patet.

bus corporū continuorum, & præcipue in humidis, sicut vtrū in aqua. si nō proiciatur lapis in aliquam magnam latitudinem aque, manifeste apparet fieri quasdam circulationes circa locū percussiois, quousque pars aquæ depulsa commoueat alia, & subintret ipsam. vnde, quia modica pars aquæ subintrat per quandam diffusionem in maiorem aquam circulationis prædicte, a paruo in maius procedunt, quousque totaliter deficiant. Secundo ibi.

Leſt. 5. t. 3.

Tex. cō. 63.

Tex. cō. 56.

Tex. cō. 57.

Tex. cō. 58.

Tex. cō. 60.

Tex. cō. 62.

Secda parte. tex. 57.

Excludit rationes ponentium vacuum in corporibus. Et prius rationem, quæ procedebat ex condensatione. & dicit quod contingit corpora condensari, & partes corporis subintrare sibi inuicem, non propter hoc, quod pars subintrans vadat in locum vacuum: sed ideo, quia erant aliqua foramina plena ali-

Tex. cō. 63.

quo corpore subintrant. quod facta condensatione elabatur sicut quando aqua colliditur, & inspissatur, aer qui intus erat, excluditur. & hæc maxime apparet in spongia, & in huiusmodi corporibus porosif. Hæc igitur solutio non ostendit causam condensationis, quæ inferius ponit: sed ostendit, quod etiam per hunc modum, manifeste excludi potest necessitas vacui. Secundo ibi,

i. Contingit autem densari non in vacuum: sed propter id, quod ea, quæ insunt, elabuntur, vt aqua collisa aerem, qui inest.

k. Et augmentari non solum ingrediente aliquo: sed & alteratione, vt si ex aqua fiat aer.

l. Omnino autem, & quæ est de augmento ratio, & de aqua in cinerem infusa, ipsa seipsam impedit. aut enim non augetur quodlibet, aut non corpore, aut contingit duo corpora in eodem esse. Dubitationem igitur voluit communem soluere, sed non demonstrant vacuum, quod est. aut omne corpus vacuum esse necesse est, si penitus augetur, & augetur per vacuum.

Tex. cō. 64.

eadem autem, & in cinere ratio est: Quod quidem igitur & ex quibus demonstrant vacuum, soluere facile sit manifestum est.

LECTIO XI.

Verum autem non est vacuum, sic diuisum, sicut quidam dicunt, dicimus iterum. si enim est vnus cuiusq; simplicium corporum loci mutatio aliqua natura, vt ignis quidem sursum, terræ autem deorsum, & ad medium, manifestum est quod non vacuum erit causa loci mutationis. Cuius igitur causa erit vacuum: videtur enim causa esse motus secundum locum, huius autem causa non est.

Tex. cō. 34.

b. Amplius, si est vacuum aliquid, velut locus priuatus corpore, cum sit vacuum, quod mouebitur positum in ipso corpore? non enim in omnem partem.

Tex. cō. 65.

videtur enim, quod non totum augeatur, vel quod augmentum non fiat per additionem corporis: sed per additionem alicuius incorporei: aut quod contingat duo corpora esse in eodem loco. Hanc igitur dubitationem, quæ communiter videtur esse, tam contra ponentes vacuum, quam contra non ponentes, volunt soluere. Sed tamen non demonstrant, quod vacuum sit: sed oportet eos dicere, si augmentum sit propter vacuum, quod totum corpus sit vacuum, cum totum corpus augetur. Et similiter dicendum est de cinere, quia, si vas plenum cinere recipit tantum de aqua, quantum vacuum, oportet dicere, quod totum sit vacuum. Non est igitur hoc propter vacuitatem: sed propter commissionem in aqua. aqua enim commissa cineri condensatur, & aliqua pars eius exhalat,

& iterum partes cineris magis inspissantur humefactione. cuius est signum, quia non potest extrahi tantum de aqua, quantum prius fuit. vltimo autem concludit, quod manifestum est, quod facile est soluere ea, ex quibus demonstrant vacuum esse.

LECTIO XI.

Possunt etiam corpora non ob ingressum in vacuum: sed ob extrusionem eorum, quæ in ipsis insunt, densari, veluti cum præmitur aqua: fit, vt aer, qui in ipsa est, extrudatur.

Fiunt præterea incrementa non solum aliquo ingrediente: sed etiam alteratione: veluti si aer ex aqua fiat.

Omnino autem, ea ratio, quæ de accretione fit, de aqua, quæ in cinerem funditur, ipsa seipsam impedit. aut enim non augetur quicquam, aut non corpore, aut fieri potest vt sint duo corpora in eodem. Dubitationem igitur communem soluere volunt: sed non vacuum esse ostendunt, aut totum corpus vacuum esse necesse est, si omni ex parte augetur, & per vacuum, vt dicunt, accrescit. Eadem est & de cinere ratio. Patet igitur per facile esse eas soluere rationes, ex quibus quidam vacuum esse ostendunt.

LECTIO XI.

Vrsus autem dicamus, vacuum hoc pacto separatum non esse, vt quidam inquit esse: nam si natura cuique simplicium corporum aliqua latio competat, vt igni quidem sursum, terræ vero deorsum, atque ad medium, patet vacuum causam latioris non esse. Cuius igitur motus causa vacuum erit: eius enim esse videtur, qui loco accommodatur, at huius causa non est.

Præterea, si est aliquid, ut locus corpore carens, cum est vacuum, quomam feretur corpus, quod in illo positum fuerit? non, n. ad vniuersum mouebitur. Eadem & ad eos actio modo datur

diuum. Et sic manifestum est, quod natura vniuersumque corporis, est causa motus localis. & non vacuum. Quod quidem esset, si propter necessitatem vacui aliqua corpora naturalia mouerentur. si autem non ponitur causa motus localis, nullius alterius motus causa poni potest, neque alterius rei. Frustra igitur vacuum est. Secundam rationem ponit ibi.

Ostis opinionibus aliorum de vacuo, & quid significetur nomine vacui, hic incipit inquirere veritatem. Et primo ostendit vacuum non esse separatum: secundo ostendit vacuum non esse corpus inditum ibi. Sicut autem quidam &c. Circa primum duo facit. Primo, ostendit vacuum separatum non esse ex parte motus, secundo ex consideratione, qua ipsum vacuum consideratur secundum se ibi. Et per se autem. Circa primum duo facit. Primo, ostendit vacuum non esse ex parte motus: secundo ex parte velocitatis, & tarditatis in motu ibi. Amplius autem ex his, &c. Circa primum ponit sex rationes, circa quartum primam dicit, quod oportet iterum dicere, quod non est vacuum separatum sicut quidam dicunt. Ideo autem apponit. Iterum, quia hoc est aliquo modo ostensum est ex parte loci. sicut. locus non sit spatium, sequitur quod vacuum nihil sit, vt supra dictum est. Sed nunc iterum idem ostendit ex parte motus, ponentem vacuum, vt dictum est, per motum: sed per motum non est necessarium ponere vacuum maxime, n. vt effectus causa motus localis: sed propter motum localem non oportet ponere vacuum, quia omnia corpora simplicia habent motus locales naturales, sicut motus naturalis ignis est sursum, & motus terræ est deorsum, & ad medium. Et sic manifestum est, quod natura vniuersumque corporis, est causa motus localis. & non vacuum. Quod quidem esset, si propter necessitatem vacui aliqua corpora naturalia mouerentur. si autem non ponitur causa motus localis, nullius alterius motus causa poni potest, neque alterius rei. Frustra igitur vacuum est. Secundam rationem ponit ibi.

Tex. cō. 66.

Tex. cō. 67.

disconuenire a corpore naturali. si ergo ponatur aliquod vacuum, quasi quidam locus priuatus corpore, non poterit assignari ad quam partem illud corpus naturaliter moueatur. non enim poterit dici quod feratur ad quamlibet partem, quia hoc videmus ad sensum esse falsum, quia ab vna parte naturaliter recedit, & naturaliter accedit ad aliam. Et hæc eadem ratio valet contra eos, qui ponunt locum esse quoddam spatium separatum, in quod corpus mobile feratur, non enim erit assignare quomodo corpus positum: talis loco vel moueatur, vel quiescat: quia diuisiones spatij nullam habent naturam, per quam possit attendi similitudo, vel differentia ad corpus naturale. Et merito congruit eadem ratio de uacuo: & de deorsum, & deorsum, id est de loco, cuius partes sunt sursum, & deorsum, quia illi, qui ponunt uacuum, dicunt ipsam esse locum. Et non solum ponentes vacuum, & ponentes locum esse spatium non possunt assignare quomodo aliquid moueatur, & quiescat secundum locum: sed etiam non possunt conuenienter assignare quomodo aliquid sit in loco, vel in uacuo. si enim locus ponatur esse spatium, oportet quod totum corpus inferatur in illud spatium, & non sicut accidit apud ponentes locum esse terminum corporis continentis: quod locum est in loco sicut in aliquo separato, & sicut in quodam corpore continente, & sustentante. Et hoc videtur esse de ratione loci, quod aliquid sit in loco, sicut in separato, & seorsum existente: quia, si pars alicuius corporis non ponatur seorsum ab ipso corpore, non erit in eo, sicut in loco: sed sicut in toto. Est igitur de ratione loci, & locati, quod locus seorsum sit a locato. Et hoc non accidit, si spatium sit locus, in quod totum mergitur totum corpus. non igitur spatium est locus, & si spatium non est locus, manifestum est, quod vacuum non est. Tertiam rationem ponit ibi.

Eadem autem ratio, & ad eos locum esse aliquid opinantes separatum, in quem feratur quod fertur. quomodo enim mouebitur positum aut manebit? Et deorsum & deorsum, & de vacuo conuenienter eadem ratio merito vacui enim locum faciunt, qui esse dicunt. Et quo iam inerit, aut in loco, aut in vacuo non enim accidit cum totum positum sit sicut in separato loco, & suffere in corpore. pars. n. nisi seorsum ponatur, non erit in loco: sed in toto: amplius, si non est locus, vacuum non erit.

Accidit autem dicentibus esse vacuum, tamquam necessarium, siquidem erit motus contrarius magis esse, si aliquis intendat non contingere moueri quicquam si sit vacui. sicut enim propter simile dicentes terram quiescere, sic & in vacuo necesse est quiescere. Non enim est quo magis & minus mouebitur, secundum enim quod vacuum est, non habet differentiam.

Deinde quoniam omnis motus aut violentus aut secundum naturam est. Necessario aut, siquidem sit violentus, esse & eum, secundum naturam. violentus enim est extra naturam, quod autem extra naturam posterior sit eo, qui est secundum naturam. Quare, si non secundum naturam est vnique Physicorum corporum motus, neque aliorum erit motu neque vnus. At vero motus natura his quo erit in vacuo, cum nec vna sit differentia secundum vacuum & infinitum? secundum quidem, n. quod infinitum est nihil erit sursum, neque deorsum neque medium, secundum autem quod vacuum est, nihil differens sursum a deorsum. Sicut enim nullius neque vna est differentia, sic & non entis, vacuum autem cum non sit aliquid, priuatio videtur esse. natura autem loci mutatio differens est. quare erunt que sunt natura differentia. Si igitur non est natura, nusquam & nulla loci mutatio: aut si hoc est, non est vacuum.

cessit vacuum esse si est motus, contra accidit, quia si est vacuum, non est motus. & hoc probat per quoddam simile. Quidam enim dixerunt quod terra quiescit in medio propter similitudinem partium circumferentiarum vndique: & sic, terra cum non habeat quare moueatur magis versus vnam partem circumferentiarum, quam versus aliam, quiescit. Et eadem ratione necesse est in vacuo quiescere. non enim est assignare quare magis moueatur ad vnam partem, quam ad aliam, quia vacuum in quantum huiusmodi, non habet differentias in suis partibus: non entis enim, non sunt differentie. Quartam ponit ibi.

Que talis est. Motus naturalis est prior violento: cum motus violentus non sit nisi quaedam declinatio a motu naturali. Remouetur ergo motus naturalis, remouetur, omnis motus: cum remouetur priori, remouetur posteriori: sed positio vacuum, remouetur motus naturalis, ut supra dictum est: sed hoc interest inter vacuum, & motum, quia motus naturalis, sicut, & positio in ipso, vt supra dictum est: sed hoc interest inter vacuum, & motum, quia motus naturalis, sicut, & positio in ipso, vt supra dictum est.

Accidit autem hisce, qui dicunt vacuum esse, vt necessarium, si motus erit contrarius potius: si quispiam diligenter consideret non posse, inquit, quod moueri, si vacuum est. Nam quod dam terram ob similitudinem quiescere censere, sic, & in vacuo quoduis quiescere corpus necesse est: non est enim quod nam magis aut minus mouebitur. Quod namque vacuum est, hoc differentiarum est ex parte.

Atque patet omnem motum, aut in fieri, aut natura. Et si sit violentus, & cum necessario, qui natura competit esse. Quippe cum violentus quidem sit præter naturam, qui vero est præter naturam posterior sit eo, qui est secundum naturam: quare, si hinc motus non sit, qui corporum naturalium cuique suo apto natura competit, neque ceterorum profecto motuum quisquam erit. At quoniam partem motus his erit, qui natura competit rebus cum ratione vacui, ac infiniti nulla præter sit differentia. Nam quo infinitum est, eo nihil interest inter superum inferumque. nam ut nihil nulla est differentia, sic & eius quod haud est nulla differentia assignari potest: vacuum vero non ens quod priuatioq; esse videtur. At ea latio que natura competit, differentiam subit. quare exunt ea que differentia sunt natura. Aut igitur non est natura latio usquam aut si est, vacuum in ratione rerum profecto non est.

Lec. 8. c. 48.

Lec. 8. c. 48.

PHYSICORVM

LECTIO XI

Circa quam considerandum est; quod solet esse quaedam dubitatio circa ea quae proficiuntur: oportet enim mouens & motum simul esse, ut in tra Septimo probatur, & tamen illud quod proficitur, inuenitur moueri etiam postquam separatum est a proficiente, sicut apparet in lapide proiecto, & sagitta emissa per arcum. Nunc igitur supposito; quod vacuum non sit, soluitur ista dubitatio ex parte aeris, quo medium repletur: & hoc dupliciter dicitur enim quidam, quod ea quae proficiuntur, mouentur postquam non tanguntur a proficiente propter antiparitateam, id est re percussione, vel contra resistentiam: aer enim motus repercutitur ad aliu aerem, & ille ad alium, & sic deinceps, & per tale re percussione aeris ad aerem mouetur lapis. Alij vero dicunt, quod hoc ideo est, quia aer, qui continuus existens a proficiente impellitur, velocius impellit corpus proiectum, quam sit motus, quo corpus proiectum fertur naturaliter in propriu locu. Vnde propter velocitate motus aeris non permittitur corpus proiectum, ut puta lapis, vel aliud hmoi, cadere deorsu, sed fertur secundum impulsione aeris. Nulla autem istaru causarum posset poni, si esset vacuum, & ita corp? proiectum nullo modo ferretur nisi quandiu vheretur, puta a manu proficientis, sed statim emissus a manu caderet: cuius contrariu videmus: non ergo est vacuum. Sextam ponit ibi.

Amplius nunc quide proiecta mouentur, proiectore non tangente, aut propter antiparitateam, sicut quidam dicit, ut ex eo quod pellit pulsus aer velociore motu q latio pulsi secudum quam fertur in propriu locum: in vacuo autem nihil horum contingit esse: neque enim erit ferri, nisi aut qd vehitur.

Amplius nullus utiq poterit dicere, pp quid quod mouetur stabit alicubi: quid n. magis hic q ibi? Quare aut quiescet, aut in infinitu, necesse est ferri, nisi aliquod impedierit maius. Amplius aut nunc quide in vacuo ob id quod cedit ferri videtur: in vacuo aut vbiq; similiter est huiusmodi: quare in omnem feretur partem.

LECTIO XII

Amplius autem & ex his manifestum est, quod dicitur. Videmus n. idem graue & leue corpus velocius ferri propter duas causas, aut quia id differt per quod, ut per aquam, aut per terram, aut per aerem: aut quia id differt quod fertur, si alia sunt eadem, propter excellentiam grauitatis aut leuitatis.

Hoc igitur, per quod fertur, causa e: quia impedit maxime quidem, quod contra fertur, postea autem & manes: magis autem quod non facile diuiditur: huiusmodi autem grossus est. Id igitur in quo est A, mouebitur per B, quod autem in quo est C tempus: per ipsum autem D cum sit subtilius: sed equalis longitudo est ipsius B, quae est ipsius D, secundum analogiam impediens corporis: sit. n. B, quidem aqua D, vero aer: quanto igitur subtilius aer aqua, & i corporalibus tanto citius A p D mouebit, q per B. Habet igit

Quae talis est. Si motus sit i vacuo, nullus poterit assignare causam, propter quid illud quod mouet, alicubi stat, non enim est ratio, quare magis quiescat in vna parte vacui, q in alia: neque in his, quae mouentur naturaliter, cum non sit differentia inter partes vacui, ut supra dictum est: neque in his, quae mouentur motu violento. Nunc enim dicimus, quod cessat motus violentus, vbi deficit re percussio vel impulsio aeris, secundum duas causas assignatas: oportebit ergo, quod vel quiescat omne corpus & nihil moueatur, aut si aliquid moueatur, quod moueatur in infinitum, nisi occurrat ei aliquod corpus maius, quod violentum motum eius impediatur. Ad confirmationem autem huius rationis subiungit causam, quare ponunt aliqui motum fieri in vacuo, quia scilicet, vacuum cedit, & non resistit mobili: vnde, cum vacuum similiter cedit ex omni parte, ferretur in infinitum ex qualibet parte.

ostendit vacuum non esse, ex parte velocitatis, & tarditatis in motu. Et circa hoc duo facit: primo assignat causas, propter quas, velocitas & tarditas est in motu, secundo ex illis causis argumentatur ad propositum ibi. Hoc igitur per quod fertur, & c. Dicit ergo primo, quod vnum & idem corp? graue, & quodcumque aliud, ut potelapis vel aliquid huiusmodi, propter duas causas velocius fertur, aut propter differentiam medii, p quod fertur, ut per aerem, vel terram, vel aqua: aut propter differentiam ipsius mobilis, quia est, vel grauius vel leuius ceteris paribus. Secundo ibi.

Præterea nemo dicere potest, cur motum alicubi stabit: cur enim hic, quam ibi potius stabit? Quare, aut quiescet, aut in infinitum feratur necesse est, si non potius quippiam impediatur. Insuper nunc quidem in vacuo ex eo corpora ferri videtur, quia cedit: at in vacuo talis conditio similiter sese habet omni ex parte: quare omnem ad partem ferretur.

LECTIO XII

Iqui per spicuum id, quod dicitur, & ex hisce, quae deinceps dicemus erit. Videmus enim idem pondus, corpus ne celerius duas ob causas ferri. Aut quia id differt, per quod mouetur, ut si per terram uel aquam, uel aerem moueatur: aut quia id, quod fertur, differt, si sint eadem cetera ob ponderis, aut leuitatis excessum.

Atque id quidem, per quod fertur causa est, propterea quod impedit: maxime quidem si contra fertur, minus autem si maneat, & magis id, quod non est facile diuisibile: quale est id, quod magis est crassum. Pondus igitur A per B quidem medium in tempore C, ferretur. Per D, vero subtilius quidem illo, longitudo ne uero aequale in tempore E, impediens corporis ratione. Sit enim B quidem aqua, D autem aer: quanto igitur aer aqua subtilior, tanto celerius A, pondus per D, quam per B, medium ferretur, ut patet. Habeat igitur eandem rationem ad

contrarium, ut patet in naui, cuius motus impeditur a vento: secundario autem impedit, si etiam quiescat: quia, si simul moueretur cum mobili, non in pediret, sed magis iuuaret, sicut fluius, qui desert nauem inferius. Sed inter ea, quae impediunt, magis impedit illud, quod non facile diuiditur, & tale est corpus magis grossum: & hoc manifestat per exemplum: sit enim corpus, quod mouetur A, spatium, per quod mouetur, sit B, & tempus, in quo A, mouetur per B, sit C. Ponamus autem aliud spatium, quod sit D, aequalis longitudinis cum B, sed tamen D, sit plenum subtiliori corpore quam

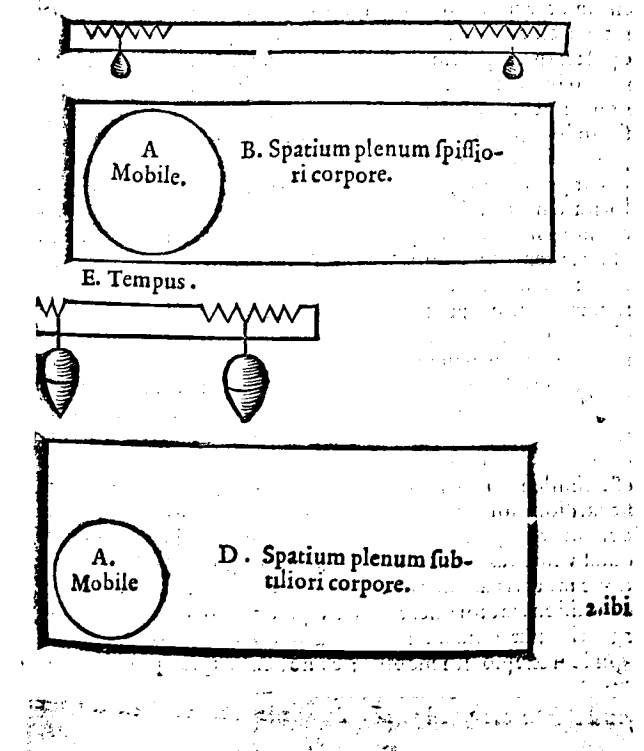
quam B, secundum aliquam analogiam, id est proportionem corporis medii, qd impedit motum corporis, ut puta, qd spatium B sit plenu aqua, spatium vero D, sit plenum aere: quanto ergo aer est subtilior aqua, & minus spissus, tanto mobile quod est A, citius mouebitur per spatium D, quam per spatium B. Quae est ergo proportio aeris ad aqua in subtilitate, eadem est proportio velocitatis ad velocitatem: & quanto est maior velocitas, tato est minus tempus: quia velocior mot? dicitur, qui est in minori tempore, per aequale spatium, ut in Sexto dicitur. Vnde, si aer est in duplo subtilior, q aqua, sequetur quod tempus, in quo mouetur per B, quod est plenum aqua, sit duplum tempus, in qd pertranfit D, quod est plenum aere: & ita tempus C, in quo pertranfit spatium B, erit duplum temporis, quod est E, in quo pertranfit spatium D, & sic poterimus inuenerfaliter accipere, quod in quacunque proportione medii, per quod aliquid fertur e subtilius, & minus impeditiuu & facilius diuisibile in eadem proportione erit motus velocior.

eandem rationem qua quidem distat aer ab aqua, velocitas ad velocitatem. Quare, si dupliciter subtile est in duplici tempore quod est ipsum B, transibit q D. Et erit in quo est C, tempus duplex eo, in quo est E, & semper iam quantumcunque sit in corporalius, & minus impeditiuu & bene diuisibilis per qd fertur, citius mouebitur.

Vacuū autē nullam habet rationem, qua excedatur a pleno, sicut neq; ipsum nihil ad numerum. Si. n. quatuor tria excedunt vno, pluribus aut duo, & adhuc vnum pluribus q duo: ipsum aut nihil nō amplius habent rationem, qua excedant. Necesse est. n. diuidi excedens in excedentiā, & in id, quod exceditur. Quare & quatuor erunt quot excedunt, & nihil. Vnde neq; linea punctū excedit, nisi componatur ex punctis. Similiter autē vacuū ad plenu nullā possibile est habere rationem.

Ergo neque motum. Sed, si per subtilissimum in tanto tali quae tempore fertur per vacuū, omnem exuperat rationem.

Sit enim Z, vacuū aequale aut magnitudine his quae sunt B & D A. ergo, si tranfinit, & mouebitur per Z, quodam quidem i tempore, quod est I, sed in minori q in quo est E: & hāc habebit rationē vacuū ad plenum, motus velocior.

celeritatem celeritas, qua distat aer ab aqua, Quare, si in duplo sit aer aqua subtilior, duplo in tempore B, medium pertransibit ad id tempus, in quo per medium D, ferretur, & C tempus duplum erit temporis E, atque quod subtilius est minusquam impedit, atque facilius scinditur id, per quod sit transitio, eo pondus A, celerius semper ferretur.

At vacuum nullam rationem habet, qua corpore exceditur: quemadmodum neque ipsum nihil ad numerum. Nam, si quatuor uno quidem tria, pluribus uero duo, & pluribus etiam quam duo unum excedunt, nullam profecto rationem ulterius habent, quia nihilum, ipsum excedunt. Id enim quod excedit in excessum ipsum, & in id, quod exceditur, necesse est diuidatur: quare ipsa quatuor erunt, id, quo excedunt, & nihil. Itcirco neque linea punctum excedit, si non componatur ex punctis. Similiter & vacuum, nullam ad plenum rationem habere potest.

Quare neq; etiam motus. Sed, si p subtilissimu tanto motu, tato in tempore pondus A fertur, per vacuū si mouebitur omne projecto ratione exuperabit.

Sit enim Z, vacuum longitudine aequale B & D plenis. Pondus igitur A si tranfinit. Atque aliquo quidem in tempore, quod sit I, minore uero quod est tempus E, fuerit motum, hāc profecto rationem, & vacuum habebit ad plenum, quam ad tempus.

Ponit conclusionem concludens, quod non est possibile esse proportionem inter motum, qui fit per vacuum, & motu, qui fit per plenum: sed si aliquod corpus fertur per quodcumque subtilissimum in tanto spatio, talique tempore, motus, qui est per vacuum, transcendet omnem proportionem datam. Deinde cum dicit.

Quia praedictam conclusionem ostensue ex principiis suppositis deduxerat: ne qua dubitatio oriatur de principiis praemissis, ut certior sit processus, probat eandem conclusionem deducendo ad impossibile. Si enim dicatur quod motus, qui est per vacuum, habet aliquam proportionem velocitatis ad motum, qui est per plenum, sequuntur multa inconuenientia: ponatur ergo quod spatium vacuum sit Z, quod quidem sit aequale secundum magnitudinem spatio B, quod est plenum aqua, & spatio D, quod est plenum aere. Si autem detur quod motus, qui est per Z, habeat aliquam proportionem secundum velocitatem ad motus qui sunt per B, & D, oportet dicere quod motus, qui est per Z, quod est vacuum, sit in aliquo determinato tempore: quia velocitates distinguuntur secundum quantitates temporum, ut supra dictum est, si ergo dicatur, quod mobile, quod est A, transeat per spatium vacuum, quod est Z, in aliquo tempore, sit illud tempus I, quod oportet esse minus quam tempus E, in quo pertranfit spatium D, quod est plenum aere, & sic, haec erit proportio motus per vacuum ad motum per plenum, quae est proportio temporis E, ad tempus I, sed necesse erit ponere quod in tanto tempore, quantum est I, mobile, quod est A, pertranseat quoddam spatium plenum subtiliori corpore ipso D. Et hoc quidem continget, si inueniatur aliquod corpus, quod differat in subtilitate ab aere, quae ponebatur spatium plenum D, secundum illam proportionem quam habet tempus E, Tho. Sup Phys., G. 4 ad

Le. 3. in princip.

Tex. cō. 68.

Tex. cō. 69.

Tex. cō. 70.

Tex. cō. 71.

Le. 3. Tex. cō. 13.

Tex. cō. 72.

Sec. 7.

Sec. 7.

Sec. 7.

Sec. 7.

Sec. 7.

Sec. 7.

Sec. 7.

Sec. 7.

Sec. 7.

Sec. 7.

Sec. 7.

Sec. 7.

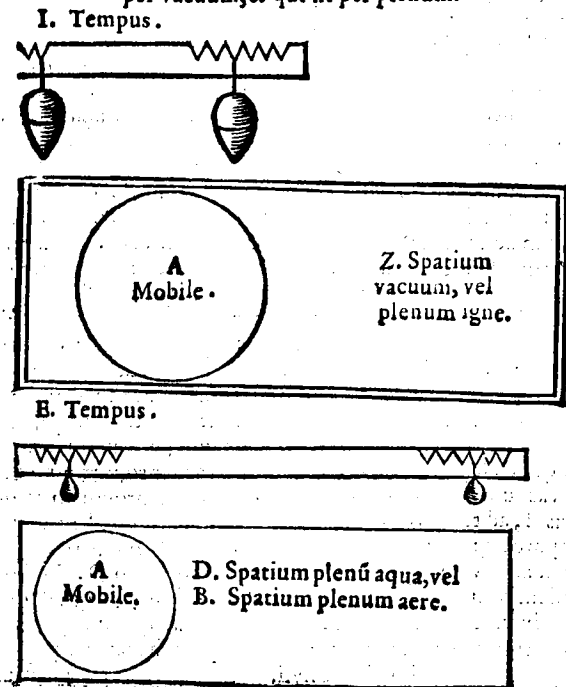
ad tempus I, veputa si dicatur illud corpus esse ignis, quo plenum ponatur spatium Z, secundum quod prius ponebatur vacuum: quia, si corpus, quo ponitur plenum spatium Z, est tanto subtilius corpore, quo ponitur plenum spatium D, quantum tempus B, excedat I, sequitur quod mobile, quod est A, si feratur per Z, quod est spatium plenum subtilissimo corpore, & per D, quod est spatium plenum aere, transibit per Z, econuerso in maiori velocitate in tanto tempore, in qua to est minus E. Si ergo nullum corpus sit, in quo est Z, sed ponatur hoc spatium vacuum, sicut & primo adhuc debebit velocius moueri. Sed hoc est contra id, quod fuit positum: positum enim erat quod motus fieret per spatium Z, quod est vacuum in tempore I, et si cum in tempore I, transeat idem spatium cum est plenum subtilissimi corpore, sequitur quod in eodem tempore transiret idem mobile vnum & idem spatium, cum est vacuum, & cum est plenum. Manifestum est ergo, quod si fuerit aliquod tempus, in quo mobile feratur per quocumque spatium vacuum, sequetur hoc impossibile quod in aequali tempore transibit plenum & vacuum: quia erit accipere aliquod corpus, quod habebit proportionem ad aliud corpus, sicut habet proportionem tempus ad tempus. Deinde cum dicit.

Sed in tanto tempore quantum est in quo est I ipsius DA, transibit subtilius, Transibit autem si sit aliquid subtilitate differens ab aere, in quo est Z, secundum hanc proportionem, quam tempus habet, in quo est E ad tempus, in quo est I. Si enim in tanto subtilius est corpus, in quo est Z ipso D, quantum exuperat E ipsum I, transibunt econtrario velocitate in tanto, quantum I ipsum Z, quod est, in quo est A, si feratur. Si igitur nullum sit corpus, in quo est Z adhuc velocius pertransibit, quam & sicut prius: sed erat, in quo est I. Quare in aequali tempore transibit quod est plenum & vacuum. Sed impossibile est. Manifestum igitur quod si fuerit aliquod tempus in quo per vacuum quodlibet feratur, accidit hoc impossibile: in aequali n. accipietur. & quod plenum est transire aliquod & vacuum: erit n. aliquod analogum corpus alterum ad alterum, vt tempus ad tempus.

Sed sicut in capitulo est dicere, palam accidentis causa est: quia motus quidem ad motum omnis proportio est: (in tempore n. est:) temporis autem omnis, est ad tempus, finitis vtrisque: vacuum autem ad plenum non est.

Secundum quidem igitur quod differunt per que feruntur, hec contingunt.

Demonstratio ducens ad impossibile, probans non esse possibile proportionem esse inter motum, qui fit per vacuum, & qui fit per plenum.

Summatim colligit ea, in quibus virtus consistit premissis rationis, & dicit quod sicut contingit recapitulando dicere, manifesta est causa, quare predictum inconueniens accidat: quia scilicet quilibet motus est proportionatus cuilibet mobili secundum velocitatem: quia omnis motus est in tempore, & quilibet duo tempora si sint finita habent proportionem adinuicem: sed vacui ad plenum non est proportio, vt probatum est: vnde, si ponatur motus fieri per vacuum, necesse est quod sequatur inconueniens. Vltimo autem epilogs concludit, quod predicta inconuenientia accidit, si accipiantur diuersae velocitates motuum secundum differentiam mediorum. Sed contra hanc rationem Arist. insurgunt plures difficultates. Quarum quidem prima est, quod non videtur sequi, si fiat motus per vacuum, quod non habeat proportionem in velocitate ad motum, qui fit per plenum. Quilibet n. motus habet determinatam velocitatem ex proportione potentiae motoris ad mobile: etiam si nullum sit impedimentum: & hoc patet per exemplum, quod per rationem quidem corporibus celestibus, quorum motus a nullo impeditur: & tamen eorum est determinata velocitas, secundum determinatum tempus: per rationem autem, quae ex hoc ipso quod in magnitudine, per quam fit motus est accipere prius & posterius in motu: prius autem & posterius est in motu, ex temporis ratione, sequitur motum esse in determinato tempore. Sed verum est quod huic velocitati potest aliquid subtrahi ex aliquo impediendo: non igitur oportet quod proportio motus ad motum in velocitate, sit proportio impediendi ad impediendum, ita quod si non sit aliquid impediendum, quod motus fiat in non tempore: sed oportet quod secundum proportionem impediendi ad impediendum, sit proportio retardationis ad retardationem: vnde posito quod motus sit per vacuum, sequitur quod nulla retardatio accidat supra velocitatem naturalem: & non sequitur quod motus, qui est per vacuum, non habeat proportionem ad motum, qui fit per plenum. Huic autem obiectioni Auer. in commento suo resistere conatur. Et primo quidem conatur ostendere hanc obiectionem ex falsa imaginatione procedere: dicit enim quod ponentes predictam obiectionem, imaginantur additionem in tarditate motus fieri, sicut fit additio in magnitudine lineae, quae pars addita sit alia parte, cui additur. Ita enim videtur predicta obiectione procedere, ac si tardatio fiat per hoc, quod aliquis motus addatur alteri motui: ita quod subtrahendo illo motu addito per impedimentum retardans, remaneat quantitas motus naturalis. Sed hoc dicit non esse simile: quia cum retardatur motus, quilibet pars motus fit tardior: non autem quilibet pars lineae fit maior. Deinde ostendere nititur, quomodo ratio Arist. necessitate habeat, & dicit, quod velocitas vel tarditas motus consurgit quidem ex proportione motoris ad mobile. Sed oportet mobile esse aliquo modo resistens motori, sicut patiens quodammodo est contrarium agenti, quae quidem resistentia potest esse ex tribus. Primo quidem ex ipso situ mobilis: ex hoc enim ipso quod mouens intendit

tempus habebit, sed tanto in tempore quantum est I pleni D, partem aliquam transferit pondus A. Suque illa D K. Transferit autem A pondus medium ipsum Z. Si ea etiam ratione differat subtilitate ab aere, quam E tempus ad I, tempus habet. Nam, si corpus Z, tanto subtilius sit ipso O, quanto tempus E, tempus excedit. I contra profecto pondus A transferit illud celeritate, tanto in tempore, quantum est tempus I, si per illud feratur. Si igitur nullum in Z, fuerit corpus celerius adhuc per illud sane mouebitur. At in I tempore motum iam erit: quare pondus A aequali in tempore plenum & vacuum pertransibit. At hoc fieri nequit. Si igitur tempus aliquod erit, in quo per vacuum quoduis corpus mouebitur, hoc eueniet impossibile, ut ex hisce quae diximus patuit: in tempore enim aequali quippiam plenum, atque vacuum pertransibit: erit enim sic aliquod corpus ad corpus, ut ad tempus est tempus.

Vt in summa autem dicam, manifesta est huiusce causa accidentis. Nam motus quidem ad motum est ratio: (est enim in tempore) & omnis temporis item ad tempus, modo sint ambo finita: sed vacuum ad plenum nulla prorsus esse ratio potest. Hac igitur exequium ob eorum differentiam, per qua corpora motu cidentur.

fit motus est accipere prius & posterius in motu: prius autem & posterius est in motu, ex temporis ratione, sequitur motum esse in determinato tempore. Sed verum est quod huic velocitati potest aliquid subtrahi ex aliquo impediendo: non igitur oportet quod proportio motus ad motum in velocitate, sit proportio impediendi ad impediendum, ita quod si non sit aliquid impediendum, quod motus fiat in non tempore: sed oportet quod secundum proportionem impediendi ad impediendum, sit proportio retardationis ad retardationem: vnde posito quod motus sit per vacuum, sequitur quod nulla retardatio accidat supra velocitatem naturalem: & non sequitur quod motus, qui est per vacuum, non habeat proportionem ad motum, qui fit per plenum. Huic autem obiectioni Auer. in commento suo resistere conatur. Et primo quidem conatur ostendere hanc obiectionem ex falsa imaginatione procedere: dicit enim quod ponentes predictam obiectionem, imaginantur additionem in tarditate motus fieri, sicut fit additio in magnitudine lineae, quae pars addita sit alia parte, cui additur. Ita enim videtur predicta obiectione procedere, ac si tardatio fiat per hoc, quod aliquis motus addatur alteri motui: ita quod subtrahendo illo motu addito per impedimentum retardans, remaneat quantitas motus naturalis. Sed hoc dicit non esse simile: quia cum retardatur motus, quilibet pars motus fit tardior: non autem quilibet pars lineae fit maior. Deinde ostendere nititur, quomodo ratio Arist. necessitate habeat, & dicit, quod velocitas vel tarditas motus consurgit quidem ex proportione motoris ad mobile. Sed oportet mobile esse aliquo modo resistens motori, sicut patiens quodammodo est contrarium agenti, quae quidem resistentia potest esse ex tribus. Primo quidem ex ipso situ mobilis: ex hoc enim ipso quod mouens intendit

intendit transferre mobile ad aliquod vbi, ipsum, mobile in alio vbi existens repugnat intentioni motoris. Secundo ex natura mobilis, sicut apparet in motibus violentis, vt cum graue puerit sursum. Tertio ex parte medii. Oia n. haec tria accipienda sunt simul, vt vnus resistens, ad hoc, quod causetur vna causa tarditatis in motu. Quia igitur mobile feruntur excellentiam, haec sunt. Videmus n. maiorem inclinationem habetia, aut leuitatis si quo ad alia similiter se habeat figuris, citius lata per aequale spacium finitum: & sicut rationem quam habet magnitudines adinuicem, quare, & per vacuum. Sed impossibile est: Propter quod n. causam fertur velocius in plenis quidem n. ex necessitate, velocius n. diuidit ex fortitudine maius, aut n. figura diuidit, aut inclinatione, quae haet, quod fertur, aut periectum. Aequae velociae ergo oia erunt, sed impossibile est.

Quod quidem igitur, si vacuum sit, accidat contrarium: quod per quod probat esse vacuum manifestum est ex dictis. Hi igitur opinantur vacuum esse, si erit sicut locum motus, discretum sicut se. Hoc autem idem est ei, quod est dicere, locum esse aliquod separatum. Sed hoc quod sit impossibile esse, dictum est prius.

in talibus pcederet obiectione predicta, quod remota retardatione, quae est ex parte medii impediens, adhuc remanet determinata quantitas temporis in motu sicut proportione motoris ad mobile. Sed in grauius & leuius non potest esse retardatio velocitatis, nisi secundum resistentiam medii, & in talibus pcedit ratio Arist. Sed haec oino videtur esse friuola. Primo quidem, quia licet quantitas tarditatis non sit sicut modum quantitatis continuae, vt addatur motus motui: sed sicut modum quantitatis intensiuae: sicut cum aliquid est altero albius; tamen quantitas temporis ex qua Arist. argumentatur, est sicut modum quantitatis continuae, & fit tempus maius per additionem temporis ad tempus. vnde subtrahendo tempus, quod additur ex impediendo, remanet tempus naturalis velocitatis. Deinde quia in grauius, & leuius remota forma, quae dat generans, remanet per intellectum corpus quantum, & ex hoc ipso quod quantum est, in opposito situ existens, habet resistentiam ad motorem, non n. potest intelligi alia resistentia in corporibus caelestibus ad suos motores, vnde nec etiam in grauius, & leuius sequetur ratio Arist. sicut ipse dicit. Et ideo melius, & breuius dicendum est, quod ratio Arist. inducta, est ratio ad contrarium positionem, & non ratio demonstratiua simpliciter. Ponentes autem vacuum hac de causa ipsum ponebant, vt non impediretur motus, & sic sicut eos causa motus erat, ex parte medii, quod non impedit motum. Et ideo contra eos Arist. argumentatur, ac si tota causa velocitatis, & tarditatis esset ex parte medii, sicut etiam & supra dixerat hoc ostendit dicens, quod si natura est causa motus simpliciter corpori, non oportet ponere vacuum, vt causa motus eorum, per quod dat intelligere, quod tota causa motus ponebant ex parte medii, & non ex natura mobilis. Secunda autem dubitatio contra rationem predictam est, quia si medii, quod est plenum, impedit, vt ipse dicit, sequitur quod non sit in hoc medio inferiori aliquis motus purus non impeditus, quod videtur inconueniens. Et ad hoc Commentator predictus respondet, quod hoc impedimentum, quod est ex medio, requirit motus naturalis grauius, & leuius, vt possit esse resistentia mobilis ad motorem, saltem ex parte medii. Sed melius dicendum est, quod ois motus naturalis incipit a loco non naturali, & tendit in locum naturalem, vnde quando ad locum naturalem perueniat, non est inconueniens si aliquid non naturale ei coniungatur. Paulatim n. recedit ab eo, quod est contra naturam, & tendit in id, quod est sicut natura. & per hoc motus naturalis in fine intenditur. Tertia obiectione est, quae cum in corporibus naturalibus sit determinatus terminus rari-

Tex. 67.

tatis: non videtur, quod semper sic accipere corpus rarius, & rarius sicut qualibet proportionem temporis ad tempus. Sed dicendum est, quod licet sit determinata raritas in rebus naturalibus, non tamen hoc est ex natura corporis mobilis in quantum est mobile: sed ex natura determinatarum formarum, quae requirunt determinatas raritates, vel densitates. In hoc autem libro agitur de corpore mobili in coelo, ideo frequenter videtur Arist. in hoc libro in suis rationibus quibusdam, quae sunt falsa, si considerentur naturae determinatae corporis: potest tamen si considerentur natura corporis in coelo. Vel potest dici, quod hic etiam procedit sicut opinione antiquorum Philosophorum, quae ponebant rarum, & densum prima principia formalia, sicut quos raritas, & densitas in infinitum augeri poterant: cum non sequerentur alias priores formas, sicut quarum exigentiam determinarentur. Deinde cum dicit, huius ostendit non esse vacuum separatum ex velocitate, & tarditate motus, sicut quod oino causa sumit ex parte mobilis, & dicit, quod haec, quae dicentur consequenter, si considerentur densitas, & tarditatis, sicut quod mobilia quae feruntur, se inuicem excellent, quae videmus, quod per aequale spatium finitum, citius feruntur ea, quae habent maiorem inclinationem, aut sicut grauitatem, aut sicut leuitatem; siue sint maiora in quantitate, aequaliter graui vel leuia existentia, siue sint aequalia in quantitate, & sint magis graui vel leuia. hoc dico si similiter se habeant sicut figuras (nam corpus latum tardius mouetur, si deficiat in grauitate, vel magnitudine, quae corpus acutius figurat) & sicut proportionem, quam habent magnitudines motus adinuicem, vel in grauitate, vel in magnitudine est proportio velocitatis. vnde & oportet ita esse etiam si sit motus per vacuum sicut corpus grauius, seu leuius, aut magis acurum velocius feratur per medium vacuum. Sed hoc non potest esse, quia non est assignare aliquam causam, per quam vnus corpus alio velocius feratur. si n. motus fiat per spatium plenum aliquo corpore, potest assignari causa maioris, vel minoris velocitatis, sicut aliqua predicta causa. hoc n. est, quod illud, quod mouetur maius existens, ex sua fortitudine velocius diuidit medium, vel per aptitudinem figurae, quia acurum est penetrabilius: aut per inclinationem maiorem, quam habet, vel ex grauitate, uel ex leuitate, uel etiam per violentiam prohibentem vacuum aut diuidi non potest citius, uel tardius, vnde sequitur, quod oia aequali velocitate mouebuntur per vacuum, sed hoc manifeste apparet impossibile. Patet igitur ex velocitate motus, quod vacuum non est. Attendendum est etiam, quod in processu huius rationis est similis difficultas sicut in prima videtur. n. suppone re, quod differentia velocitatis in motibus non sit nisi per densitatem medii, cum tamen in corporibus caelestibus sint diuersae velocitates, in quibus non est aliquod plenum medium resistens, quod diuidi oporteat per motum corporis caelestis. Sed soluenda est haec dubitatio sicut & prius.

Vltimo autem epilogs concludit manifestum esse ex dictis, quod si ponatur vacuum esse, accidit contrarium eius, quod supponebant probantes esse vacuum: illi n. procedebat, ac si motus esse non possit, si vacuum non sit. Sed ostensum est contrarium. si vacuum sit, quod motus non est. Sic igitur praemissi Philosophi opinantur vacuum esse quoddam discretum, & separatum sicut se. quoddam spacium habens dimensiones separatas, & huiusmodi vacuum opinantur necesse esse ponere, si sit motus sicut locum, aut vacuum separatum, quod idem est, quod dicere locum esse quoddam spacium, distinctum a corporibus. quod est impossibile, ut supra ostensum est in tractatu de loco.

LECTIO

Tex. 67.

Tex. 67.

Lex. 6. rex. com. 37.

LECTIO XIII.

Te ostendit vacuum non esse, rationibus acceptis ex parte ipsius vacui, absque consideratione motus, & hoc ostendit tribus rationibus. Dicit ergo primo, qd etiam co...

Tex. co. 76.

*al. in qd

ficantibus vacuum per se, absque motu videbitur, qd ita sit di... Nam vacuum sonat aliquid inane, & qd non est. & inaniter, & absque ratione, & veritate dictum est, qd uacuum sit. & hoc quidem sic ostendit. quia, si aliquis ponat in aqua aliquid corpus cubum. qd ha- bet se x superficies qua dratas, oportet, qd ta- ta quantitas aque re cedat a loco suo, qua- ta est quantitas cubi. & sicut est de aqua, ita est de aere, licet non sit ita manifestu eo, qd aqua est magis sensibilis qd aer. Eade igitur ratione, quan docuque aliquid im mittitur in aliquid corpus, quod natum est transmutari in. ali- quam partem, neces- se est, nisi partes co- hereant per conden- sationem, aut subin- tractionem partium in inuicem, qd tran- smutetur: vel secun- dum conditione cor- poris cedetis (qn ha- bet exitum liberu) utpote, qd corpus gra- ue vt terra cedat de- orsum, & corpus le- ue ut ignis cedat sur- sum: & corpus quod est respectu alicuius graue, & respectu ali- cuius leue, cedat in vtranque partem, si- cut aer & aqua. vel quod corpus cedat se- cundum conditione corporis interpositi, qd. s. corpus cedens coarctatur a corpore interposito, ut non possit moueri secundum suam exigentia, sed secundum exigen- tiam corporis impositi. Vniuersaliter tñ hoc verum est, qd opor- tet corpus, in quod alterum corpus immittitur, cedere corpori immisso, ne sint duo corpora simul. sed hoc non potest dici de uacuo, qd cedat corpori immisso, quia uacuum non est aliquid corpus: oē aut qd mouetur quocunque modo, est corpus. sed si fit aliquid spaciū uacuum, & aliquid corpus immittatur in illud spaciū, oportet, qd corpus impositum transeat per illud spaciū, quod prius erat uacuum. s. simul cum eo existens, sicut si aqua non cederet ligneo cubo, neque aer, sed ista corpora trā- sient per ipsum corpus cubum, & essent simul cum eo. sed hoc est impossibile. s. qd corpus cubu ligneum sit simul cum spacio uacuo, quia corpus ligneum cubum habet tantam magnitudi- nem, quantum habet uacuum, quod ponitur quoddam spaciū dimensio nati sine corpore sensibili. Et quamuis corpus ligneu cubicum sit calidum, vel frigidum, aut graue uel leue, nihilomi- nus trāspat corpus cubicum alterum est sñ ratione ab oibus passionibus sensibilibus sibi acci dentibus: quāuis nō sit sepa-...

LECTIO XIII.

T vero p se considerati bus videbitur utiq; di- ctum vacuū. sicut vere vacuum. Sicut. n. in aqua, si ponat aliquis cubum, cedet tanta aqua, quantum est cubus. sic est etiam in aere, sed sensui imma- nifestum est. Et semp igitur in oī corpe habenti trāsmutatio- nem* in quo est aptū natū mu- tari, necesse est, nib coeat, trāsmu- tari, aut deorsum semper, si deorsum est motus, sicut est ter- rā; aut sursum, sicut ignis: aut ad vtraque, aut quodcūque ali- quid sit impositū. In vacuo aut hoc quidē impossibile est; nul- lum. n. corp^o est. Sed per vacuū æquale spaciū transire videt, qd quidē erat prius in vacuo: tanq si aqua nō cederet ligneo cubo, neque aer, sed oīa transi- rent p ipsum. at vero cubus ha- bet tantam magnitudinē, quā- tam continet vacuū. qd si cali- dum est. aut frigidum, aut gra- ue. aut leue, nihilominus alte- rum in esse ab oibus passionib^o est: & si non diuisibile sit ab il- lis. dico aut corp^o lignei cubi. qd etiam si separetur ab oibus aliis, & neque graue, neque le- ue sit, cōtinebit æquale vacuū, & in eadem erit, que est loci, & vacui parte æquali sibi. Quid igitur distabit cubi corpus ab æquali, vacuo & loco? Et si duo hmōi sunt pp quid non quotli- bet in eodē erunt? Vñ igitur hoc, icōueniens, & iposibile est. b Amplius aut manifestū est, qd hoc cubus habet transmuta- tus. qd & oīa alia corpora hnt.

Tex. co. 77.

LECTIO XIII.

T vero, si per se quodē ip- sum considerabimus; ua- num id quod uacuum dici- tur, atque inane uere uidebitur. Nā ut si in aqua quāspiam cubum pose- rit, tantum aqua cedit, quantum est ipse cubus, sic et in aere fiet, sed sen- su non patet. Et semper omne corpus, quod ferri potest ad id, ad quod aptū est ferri, nisi densetur, aut ad infera, si sit terra: aut ad supera si sit ignis, aut ad utraque seratur cedendo neces- se est, siue cubus, siue quoduis aliud in ipso corpus ponatur, quod ferri po- test, ad id, quod est aptum ferri, nisi densetur. At hoc quidem in uacuo fie- ri nequit, quippe cum non sit corpus. Cubum autem æquale uacui spaciū penetrasse uidebitur, perinde atque si aqua ligneo cubo non cederet, neq; aer: sed ipsum omnia penetrarent. Atqui cubus etiam tantam magnitu- dinem habet, quanta est ea uacui, que occupatur ab ipso: que etsi calida est, aut frigida, & grauis, aut leuis, non minus tamen ob hoc ratione ab uni- uersis affectibus est diuersa, etiam si non ab illis sit separabilis. Dico autem ipsam lignei cubi molem, quare etiam si ab illis omnibus fuerit separata, & neque grauis fuerit, neque leuis, æqua- le sibi spaciū occupabit, in eadem- que loci uacuiue parte sibi æquali erit, ut patet. Quomodo igitur cubi moles ab æquali uacuo differt, atque loco? Et si due tales simul fuerint mo- les, cur & quotquot uolueris in eodē non erunt? Vñ igitur hoc absurdum, ac impossibile sequitur.

Præterea patet, id cubum ipsum habere cum transfertur, quod et uni- uersa cætera corpora habent. Quare non enim potest dici, qd simul cum corpore cubico ligneo non possit esse simul aliquid sensibile corpus propter materiam: qd corpori non debetur locus ratione materię, nisi secundum qd materia continetur sub dimensionibus, unde, qd duo corpora non possint esse simul, non est ex parte materię, uel passionum sensibilium, sed solum ex ratione dimensionum, in quibus nō potest esse diuersitas si sint æquales, nisi secundum situm, vt di- ctum est. Vnde, cum dimensiones sint in spacio uacuo, sicut in corpore sensibili, sicut duo corpora sensibilia non possunt esse simul, ita nec corpus sensibile simul cum spacio uacuo. Hoc igitur uidetur unum inconueniens, & impossibile, quod sequitur, ex præmissa positione, quod duo corpora sint simul. Secun- dam rationem ponit ibi. b ¶ Et dicit manifestum esse, quod cubus, qui transmutatur, & ponitur in spaciū uacuum, habet hoc, quod habet omnia alia corpora, scilicet dimensiones. si ergo dimensiones corporis cu- bici non differunt a dimensionibus loci secundum rationem, quare oportet facere aliquid locum corporibus extra propriū corpus uniuersiusque, si locus nihil aliud est qd corpus impositibile,

Tex. co. 78.

Tex. co. 79.

D. 830.

Tex. co. 80.

Tex. co. 81.

Tex. co. 83.

hile, id est absque passionibus sensibilibus? Ex quo enim corpus habet proprias dimensiones, ad nihil uideretur esse necessarium, quod ponatur circa ipsum aliquid alie dimensionis spaciū æqualis suis dimensionibus. Accidit igitur, si ponatur vacuum, vel lo- cus esse quoddam spaciū separatum, vel quod non est neces- sarium corpora esse in loco. Terciam ra- tionem ponit ibi. c ¶ Et dicit, qd si ali- quid esset vacuum, oporteret, quod mā- nifestaretur in istis mobilibus. sed nunq apparet aliquid uacuum infra mundū: quia plenum aere; quod uidetur uacuu, non est vacuum. aer enim est aliquid, li- cet visu non perci- piatur. Quia, si etiā pisces essent ferrei, & haberent similem ap- parentiā, cum aqua non posset aqua di- scerni ab eis per uisum, nec tamen se- queretur, qd aqua nō esset, vel etiā pisces: quia nō solum visu, sed etiā tactu discer- nitur illud quod tan- giatur. Et sic patet aerem aliquid esse: quia tactu percipitur calidus, vel frigidus. Ex his igitur appa- ret, qd vacuum non sit aliquid spaciū separatum, neque in- fra mundum, neque extra mundum.

Amplius oportet manifestū esse quale vacuū sit in his que mouentur. Nunc aut nusquam infra mudū. aer. aliquid est. non uidetur autem, neq; aqua, si essent pisces ferrei. Tactu. n. est discretio illius qd tangitur. Quod quidē igit non separatū sit vacuū, ex his manifestū est.

LECTIO XIII.

Vnt autem quidā, qui per rarum & densum opinantur manifestū esse, qd sit vacuum. si. n. nō est rā- rū & densum, neq; coire, & cal- cari possibile est. si vero hoc non sit, aut oīno motus nō erit, aut mouetur totum, sicut dixit Xuthus: aut in æquale semper mutari aquā, & aerem oportebit. dico autē sic, vt si ex aqua cyathi factus sit aer, simul ex æquali aere tantundem aquam fieri, aut vacuum erit ex neces- sitate. conculcari enim, vel ex- tendi non contingit aliter.

LECTIO XIII.

Ostquam Philoso- phus ostē dit nō es- se vacuum, hic ostē dit non esse vacuum corporib^o inditum. Et circa hoc tria fa- cit. Primo ponit ra- tionem ponentium vacuum. Secūdo, im- probat positionē eo- rum ibi. Si igitur ra- rum dicit, & c. Tertio soluit rationem ipso- rum ibi. Quoniam autem uacuum, & c. Dicit ergo, qd quidā Philosophi fuerunt, qui opinati sunt, qd vacuum sit in corpo- ribus, accipientes rō- nem ex raro & denso. uidebatur. n. eis, qd ra- refactio, & condensatio fieret pp vacuū intrinsicē corporibus. Si vero non esset sic rarū & densum, dicebāt, qd non erat possibi- le, ut partes alicuius corporis coirent. i. subintrarent adinuicē, & qd aliqd corpus calcaretur. i. comprimeretur p condensationē. Si aut hoc nō sit, ducebāt ad incōueniens, & ex pte morus localis, & ex pte morus gnationis, & corruptionis, siue motus alteratio- nis. Ex pte qd mor^o localis, qd oportebit dicere vel qd oīno mo- tus nō sit, vel qd vno moto moueat totū uniuersum, sicut dixit Xuthus Philosoph^o. & hoc ideo: qd, si aliqd corpus mouet loca- liter, cū accedit ad locū plenū alio corpore, oportet, qd illud cor- pus inde expellatur, & tendat in alium locū: & iterū illud aliud corpus ibi inuentum in aliū: & nisi fiat condensatio corporum, oportebit, qd oīa corpa moueantur. Ex parte uero gnationis, si-

ue alterationis sequitur hoc inconueniens, qd semp fiat æqua- lis mutatio ex aere in aquam, & ex aqua in aerem, utpote, si ex aqua unius cyathi generatus est aer, oportet, qd ex tanto aere, quantum est aer generatus, alibi generetur aqua; & hoc ideo, qd maior quātitas est aeris, qd aque, ex qua generatur. Occupat igitur aer generatus maiorem locum, qd aqua, ex qua genera- tur. & sic oportet, qd vel totū corpus uniu- uersi occuparet ma- iorem locum, uel qd alibi tantundem de aere conuertatur in aquam. uel oportet dicere, quod sit ali- quid vacuum intra corpora, ad hoc, qd fiat condensatio cor- porum, quia non opi- nabantur, qd aliter contingeret condē- sari, & rarefieri cor- pora, nisi vacuo in eis existere. Secō ibi. b ¶ Destruit posi- tionem prædictam. Et primo sñ vnum intellectū. Secundo, sñ alium ibi. Si aut non est separabile. Dicit ergo primo, qd illi, qd dicunt uacuum esse i corporibus, dup- liciter possunt hoc intelligere, vno mo- do, qd i quolibet cor- pore sint multa quasi foramina uacua, que sint separata sñ litū ab aliis partibus ple- nis, sicut est videre i spongia, vel in pumi- ce, vel in aliquo alio hmōi. alio modo, qd vacuum non sit sepa- ratum sñ sitū ab aliis partibus corpo- ris: utpote si dicam^o qd dimensiones, quas dicebant esse vacuū, subintrent oēs par- tes corporis. Si autē primo modo dicant vacuū esse in corpo- ribus, patet reproba- tio hmōi ex præmis- sis. per quam. n. rōne ostenditur, qd nō est aliquid vacuum sepa- ratum extra cor- pora, nec aliq locus habens tale spaciū p priū præter dimen- siones corporum, p eandem rationem p- bari potest, qd nō est aliquid corpus hoc modo rarum, quod habeat intra se aliqua spacia uacua, distincta ab aliis partibus corporis. Secūdo ibi. c ¶ Improbatur prædictā positionē quantum ad scdm intel- lectum quatuor rationibus. Dicit ergo, qd si vacuū non sit in cor- poribus, sicut separabile, & distinctum ab aliis partibus, sed tñ inest aliqd vacuū in corporibus, minus quidē est impossibile, quia non sequitur inconuenientia supra posita contra vacuū separatum. Sed tñ ad hoc etiā sequuntur quēdā inconuenientia. Primo, quidem, qd vacuum non erit causa ois motus localis, vt ipsi intendebant, sed solū motus, qui est in sursum, quia vacuū sñ eos est causa raritatis. rarum aut inuenitur esse leue, ut patet in igne: leue aut est quod mouetur sursum. unde uacuum erit causa solum motus iursum. Secūdam rationem ponit ibi.

1. de Gene. Tex. co. 73.

Tex. co. 81.

LECTIO XIII.

Ed sunt, qui putant per ra- rum ac densum patere ua- cuum esse. Nam si non sit rarum ac densum, neque fieri potest ut corpora cocant, atque præmantur. Quod si id non sit, aut motus omnino non erit, aut uniuersum fluctuabit, ut inquit Xuthus. Aut in aerem æqua- lem, atque aquam fieri mutationem semper oportet. Hoc, inquam, pa- cto, ut si ex aqua poculi unius oriatur aer, tanta simul aqua ex æquali aere generetur, aut necesse est uacuum es- se. alio nanque modo fieri nequit, ut corpora constingantur ac dilatentur.

Si igitur id, inquit esse rarum, quod habet multa uacua separata, pa- tet, si uacuum separatum esse non possit, sicut neque locus spaciū ha- bens, neque rarum in ratione rerum sic esse.

Si uero non separabile, sed tamen inesse quid uacuum dicunt, minus quidem est hoc impossibile. Accidit autem, primo quidem, non omnis mo- tus causam uacuum esse, sed eius dun- taxat, quo supera loca petuntur: ra- rum enim leue est. quapropter & ignem rarum, inquit, esse.

habeat intra se aliqua spacia uacua, distincta ab aliis partibus corporis.

Improbatur prædictā positionē quantum ad scdm intel- lectum quatuor rationibus. Dicit ergo, qd si vacuū non sit in cor- poribus, sicut separabile, & distinctum ab aliis partibus, sed tñ inest aliqd vacuū in corporibus, minus quidē est impossibile, quia non sequitur inconuenientia supra posita contra vacuū separatum. Sed tñ ad hoc etiā sequuntur quēdā inconuenientia. Primo, quidem, qd vacuum non erit causa ois motus localis, vt ipsi intendebant, sed solū motus, qui est in sursum, quia vacuū sñ eos est causa raritatis. rarum aut inuenitur esse leue, ut patet in igne: leue aut est quod mouetur sursum. unde uacuum erit causa solum motus iursum. Secūdam rationem ponit ibi.

d ¶ Et

f Et dicitur quod in istis, qui ponunt vacuum in corporibus, vacuum est causa motus, non sicut in quo aliquid mouetur, ut ponebant causam motus vacuum; qui dicebant vacuum spatium separatum, sed eo modo ponunt vacuum causam motus, in quantum ipsum vacuum intrinsecum deserit corpora: sicut si dicamus, quod vitres inflati in eo, quod feruntur ipsi sursum per leuitatem, deserunt sursum quicquid eis continetur. & sic vacuum inditum corporibus fertur corpus, in quo est. Sed hoc videtur esse impossibile: quia tunc oportet, quod si vacuum moueretur, quod esset aliquis locus vacui. & cum vacuum, & locus sint idem, se queretur, quod vacui in exteriori esset vacuū exteriori, in quo fertur, quod est impossibile. Tertium rationem ponit ibi.

Tex. cō. 81.

e Amplius quomodo assignabunt in graui, ferri deorsum? **f** Et manifestum est, quod si quantum fuerit rarius, & magis vacuum, magis sursum feretur, & si sit omnino vacuum, velocissime utique feretur. Fortassis autem & hoc impossibile est moueri. ratio autem eadem. sicut enim in vacuo sine motu omnia sunt, sic & vacuum quidem est, quod est sine motu: incomparabiles .n. sunt velocitates.

Tex. cō. 83.

g Quoniam autem vacuū quidem non dicimus esse, alia vero vere dubitata sunt, aut motus non erit, nisi erit, densitas, & raritas, aut turbabitur celū, aut semper æqualis aqua ex aere, & ex aqua erit & aer. manifestum enim est, quia plus aeris ex aqua fit. Necessè igitur, nisi sit, aut depulsum quod habetur vitimum tumultuari facere, aut alibi alicubi æqualiter mutare ex aere in aquam, ut omne corpus totius æquale sit, aut nihil moueri, semper .n. transfutato, hoc accidit, nisi circulariter mouetur. Non semper autem in circulo sit loci mutatio, sed aliquando & in rectum est. hi igitur, propter hoc vacuum aliquid dicunt esse.

Le. 12. t. 71

h Nos autem dicimus ex subiectis, quod est materia vna contrariorū calidi, & frigidi, & aliarum naturalium contrarietatum. & ex eo quod potentia est, actu ens fit. & non separabilis quidem materia est, esse autem alterū est. Et vna quod est numero, & si contingat coloris, calidi, & frigidi.

Tex. cō. 84.

g Solutio præmissam rationem. Et primo repetit eam, magis ipsam explanas, secundo soluit eam, ibi. Nos autem dicimus. Dicitur ergo primo, quod quia non dicimus esse vacuū, neque in corporibus, neque extra, oportet solueres, quod ab aliis inducuntur, quod vere ingerunt dubitationem. Et primo ex parte motus localis: quia aut non erit omnino motus, nisi sit raritas, & densitas, quod non intelligebant fieri nisi per vacuū: aut oportebit dicere, quod ad motum cuiuslibet corporis etiam ipsum celum in sursum feratur, vel aliqua pars eius, quod vocaturbationem, celi. Aut iterum ex parte generationis, & corruptionis oportebit quod si equalis aqua, fiat ex aere, & alibi aer ex aqua: quia cum plus ex aere generetur, quod ex aqua, necesse est, ut fiat

condensatio, quam non credebant posse fieri sine vacuo: aut corpus, quod habetur vitimum in eodem opinione. f. corpus celesse, depellatur per exuberantiam inferiorum corporum: aut quod alibi in quocunque loco eandem de aere conuertatur in aquam, hoc, quod totum corpus vniuersum inueniatur semper æquale. Sed quia ad hoc, quod dixerat de motu locali possit, quodammodo obuiari, iterum repetit, ut excludat illud & dicit, quod aut sequitur, quod nihil mouetur, quia in prædicta, tum multatio cali accidit quocunque, transfutato. Sed hoc est uerum, nisi intelligatur motus fieri circulariter, ut puta quod A. mouetur ad locum B. & B. ad locum C. & C. ad locum D. & iterum D. ad locum A. sic .n. non oportebit posita circulari latitudine, quod vno moto totum vniuersum turbetur. sed nos non videmus, quod ois loci mutatio corporum naturalium sit in circulo, sed multæ sunt in rectum. unde adhuc queritur tumultuatio celi, nisi ponatur condensatio, & vacuum. Hæc igitur est ratio, per quam aliqui ponebant esse vacuum. Secundo ibi.

Tex. cō. 85.

Deinde non esse vacuum motus, sic causam, ut in ipso quid moueatur. Sed ut vitres mouentur sursum, quod adiunctum est ipsis ex eo, quia sursum ipsi feruntur, sic & vacuum sursum mouere. At quoniam pacto latius vacui potest, vel locus esse? vacui nancque vacuum id erit, ad quod feretur. Præterea quam causam assignabunt qua graue deorsum feretur? Et insuper patet, si quanto rarius quippiam magis que vacuum est, tanto celerius sursum feretur, quod si vacuum sit omnino, sursum id vel celerius ferri. An forsitan & hoc moueri non potest? ut enim demonstratum est, in vacuo cuncta immobilia, sic eadem ratione vacuum etiam demonstrabitur immobile esse. celeritates .n. comparari non possunt.

At enim cum vacuum quidem non esse dicamus, cetera autem vere sint dubitata, hæc consideremus oportet. Nam aut motus non erit, si raritas densitasque non erit, aut inundabit celum, aut aqua ex aere, & aer ex aqua semper oriatur æqualis. Patet enim plus aeris ex aqua semper oriri. Necessè est igitur, si corpora non præmantur, atque densentur, aut id quod habet, efficiat tandem expulsum, ut ultimum turbet, atque tumescat. aut alio in loco æqualis aqua ex aere fiat, ut tota moles æqualis sit vniuersi, aut nihil penitus moueatur. semper enim cum aliquid mouetur, id accidit, nisi uersetur. At non vniuersa uersantur, sed sunt & ea, quæ recto motu cident. illi igitur ob hæc ipsa, vacuum quid dicerent esse.

Nos autem ex hisce, quæ iam concessa sunt, dicimus, materiam unam esse contrariorū caliditatis, inquam, atque frigiditatis, & ceterarum naturalium contrarietatum. & ex ente potentia ens actu fieri. Atque non esse quidem ipsam materiam separabilem, ratione uero esse diuersam. Et unam numero coloris, si forte fuerit, et caliditatis, atque frigiditatis.

ex his, quæ supponuntur in scientia naturali, & supra etiam manifestata sunt in primo huius libri. Primum est, quod vna est materia contrariorū, ut calidi, & frigidi, vel cuiuscunque alterius naturalis contrarietatis: contraria .n. nata sunt fieri circa idem. Secundum est, quod omne, quod est in actu, necessario fit ex eo quod est in potentia. Tertium est, quod materia non est separabilis a contrariis, ita ut sit absque eis: sed tamen secundum rationem materia est aliud a contrariis. Quartum est, quod materia per hoc,

hoc, quod nunc est sub vno contrario, & postea sub alio, non est alia & alia, sed eadem numero. Secundo ibi. Et præmissis ostendit propositum in hunc modum. Eadem numero est materia contrariorū: magnum autem & paruum sunt contraria circa quantitatem: ergo eadem numero est materia magni, & parui.

i Est igitur & corporis materia, & magni, & parui eadem. manifestum est autem hoc. cum .n. ex aqua aer fiat, eadem materia non accipiens aliud aliqd facta est, sed quod erat potentia, actu facta est: & iterum aqua ex aere si militet, aliquid quidem in magnitudinem ex paruitate, aliquid in paruitatem ex magnitudine. Si militer autem, & cum multus aer existens, in minori sit mole, & ex minori maior, potentia cum sit: fit materia vtraque.

k Sicut .n. ex frigido fit calidum, & ex calido frigidum: quia eadem est, quæ erat potentia, sic ex calido magis calidum, nullo facto in materia calido, quod non esset calidum, quod erat minus calidum. Sicut quidem nec maioris circuli circulatio & conuexitas, si fiat minoris circuli, eadem cum sit, aut alia, in nullo alio factus est ambitus. quod non esset ambitus, sed rectum. non .n. deficiendo minus, aut maius est. neque .n. scintille est accipere aliquam magnitudinem, in qua non & caliditas, & albedo infit. Sic igitur & prior calor posteriori. quare & magnitudo, & paruitas sensibilis corporis non accipiente aliquid materia extenditur, sed quia potentia est materia vtriusque. Itaque idem est densum & rarum, & vna materia ipsorum.

l Est autem densum quidem graue, rarum autem leue. Amplius sicut circuli circulatio conducta in minus non aliud accipit concauum; sed quod erat conductum est, sic & ignis, quodcunque aliquis accipiat, omne calidum est. sic & omne conductione, & distensione eiusdem materie. Duo .n. sunt ab vtroque densum & raro. Graue .n. & durum densa videntur esse, & materia recipit minores dimensiones. & sic, si accipiantur diuersa corpora æqualis quantitatis, & aliud densum, densum haber plus de materia. Dicitur est autem supra in tractatu de loco, quod corpus contentum comparatur ad continens, sicut materia ad formam: & sic graue, quod tendit versus medium contentum, rationabiliter est magis densum habens plus de materia. Sicut ergo circumferentia circuli maioris reducta ad minorem circulum non recipit concauitatem in aliqua sui parte, in qua non erat prius, sed quod prius erat concauum reducitur ad maiorem concauitatem, & sicut quæcunque pars ignis, quam quis receperit, est calida, ita & totum corpus, si rarum, & densum conductione,

flum est, quod fit magis curuatum, non tamen ista raritas, quod dicitur bitus, id est circularitas facta, fit in aliqua parte, quæ primo non fuisset curuata, sed recta: sed per hoc quod idem ipsum, quod prius erat minus curuatum, magis curuatur. non enim in huiusmodi alterationibus fit aliquid magis vel minus deficiendo, id est per subtractionem, neque etiam per additionem, sed per vnium, & eiusdem transformationem de perfecto ad imperfectum, aut e contra: & hoc patet per hoc quod in eo, quod est simpliciter & vniformiter aliqual, non est inuenire aliquam partem, quæ sit lineali qualitate, sicut non est accipere in scintilla ignis aliquam partem, in qua non sit caliditas, & albedo, id est claritas. Sic igitur & prior calor aduenit posteriori non per hoc, quia aliqua pars, quod non erat calida, fit facta calida: sed per hoc, quod illud, quod erat minus calidum, fit magis calidum. Unde & magnitudo & paruitas sensibilis corporis non extenditur, vel ampliat in rarefactione, & condensatione per hoc, quod materia aliquid superaddit accipiat, sed quia materia, quod prius erat in potentia ad magnam, & paruum, transfutatur de uno in alterum. & ideo rarum & densum non fit per additionem partium subintratum, vel per subtractionem earundem, sed per hoc, quod vna est materia rari & densi. Tertio ibi.

Et corporis ut materia eandem magnam, ac parui, quod quidem ex eo maxime patet. Nam si factus est aer ex aqua, eadem materia facta est aer, nulla re in super alia assumpta: sed quod erat potentia, id tandem factum est actu. Et rursum simili modo, si orta est ex aere aqua. Eadem namque materia nunc in magnam ex parua, nunc in parua ex magna uertitur molem. Simili igitur modo, si et aer ex maiore stringitur in minoris, & ex minore rursus in maiore extenditur molem, materia ipsa, quæ est ambobus potentia, fit vicissim utrunque.

Nam ut ex frigido calidum, & ex calido frigidum fit, quia eadem potentia erat ambo: sic & ex calido fit magis calidum, nulla prorsus ipsius parte tunc emergente calida, quæ non erat antea calida, cum calida minus erat. Quemadmodum, neque circumferentia circuli, in minoris ambitum est reducta: siue sit eadem, siue sit alia, pars ipsius nulla facta est curua, quæ non erat antea curua, sed recta. Non enim ex eo quippiam minus, aut magis est tale, quia id intermittitur. quo minus, aut magis dicitur tale. Neque fit ut flamma pars ulla sumatur, in qua caliditas, albedoque non sit. Quare & ipsa moles sensibilis, non ideo extenditur, aut restringitur, quia materies aliquid insuper accipit, aut abiicit: sed quia ipsa materies utrunque subire potest. Quo fit, ut idem sit rarum et densum, & vtriusque materies una.

Atqui densum quidem est graue, rarum autem leue. Amplius, sicut circuli circulatio conducta in minus non accepit aliud concauum: sed quod erat inuexum, sic & ignis, quia si aliquis accipiat, omne calidum est. sic & omne conductione, & distensione eiusdem materie. Duo namque comitantur utrunque, graue enim, & durum densa esse videntur: leue uero, ac mollium, & sic patet, quod rarum & densum diuersificat qualitates, & non quantitates. Dicit ergo, quod ad raritatem sequitur leuitas, & ad densitatem, sequitur grauitas. & hoc rationabiliter. quia rarum est ex hoc, quod materia recipit maiores dimensiones: densum autem ex hoc, quod materia recipit minores dimensiones. & sic, si accipiantur diuersa corpora æqualis quantitatis, & aliud densum, densum haber plus de materia. Dicitur est autem supra in tractatu de loco, quod corpus contentum comparatur ad continens, sicut materia ad formam: & sic graue, quod tendit versus medium contentum, rationabiliter est magis densum habens plus de materia. Sicut ergo circumferentia circuli maioris reducta ad minorem circulum non recipit concauitatem in aliqua sui parte, in qua non erat prius, sed quod prius erat concauum reducitur ad maiorem concauitatem, & sicut quæcunque pars ignis, quam quis receperit, est calida, ita & totum corpus, si rarum, & densum conductione,

Le. 8. r. 46.

Questio: id est contractione, & distensione vnus, & eiusdem materiae, secundum quod mouetur ad maiorem, vel minorem dimensionem. Et hoc patet per hanc, quae sequuntur ex raro & denso, quae sunt qualitates. Nam ad densum sequitur graue & durum, & de graui quidem ratio assignata est: de duro autem ratio manifesta est, quod durum dicitur, quod magis resistit pulsui, vel diuisioni. Quae autem habet plus de materia, minus est diuisibile, quia minus obedit agenti, propter hoc quod est magis remotum ab actu. Eodem uero autem ad rarum sequitur leue & molle. Sed graue & durum in aliquibus distendunt, sicut in ferro & plumbo. Nam plumbum est grauius, sed ferrum est durum. Et huius ratio est, quia plumbum habet plus de terrestri: sed id, quod est aque in eo, est imperfectius congelatum, & digestum. Deinde cum dicitur.

Tex. cō. 86.

contraria, rara, leue & molle. Distendat autem graue & durum in plumbo & ferro.

Ex dictis igitur manifestum est, quod neque distregatum est vacuum, neque simpliciter, neque in raro, neque potentia: nisi aliquis velit penitus vocare vacuum eam loci mutationis. Sic autem quae grauis est, aut leuis materia, quae huiusmodi erit vacuum. Denique nunc & rarum sunt hanc contrarietatem motus actiua sunt: sicut autem durum & molle, passionis, & non passionis receptiua, & non loci mutationis, sed alterationis magis. Et de vacuo quidem quomodo est, & quomodo non est, determinatum sit hoc modo.

Tex. cō. 87.

LECTIO XV.

Qonsequens autem dictis est aggredi de tempore. Primum autem bene se habet opponere de ipso, & per extraneas rationes, utrum sit eorum, quae sunt, aut non entium: postea, quae natura ipsius.

Quod quidem igitur omnino non sit, aut uix & obscure, ex his aliquis utique concipiet. Hoc quidem nunc ipsius prius factum est, & non est aliud uero futurum, & nondum est. Ex his autem, & infinitum, & semper acceptum tempus componitur. Ex his autem quae non sunt, compositum impossibile esse videtur participare aliquam substantiam.

Tex. cō. 88.

Adhuc autem omnis rei diuisibilis siquidem sit necesse est. Cum est, aut omnes, aut quaedam partes esse. Temporis autem aliae factae, aliae uero futurae sunt: nullaque penitus adest. Ipsum autem nunc partem non esse constat. Pars namque metitur, at ipsum nunc non metitur. Ex partibus praeterea constat totum oportet: at tempus ex ipsis nunc non uidetur constare.

Tex. cō. 89.

Amplius autem ipsum nunc quod uidetur distinguere praeteritum & futurum, utrum unum

Tex. cō. 90.

LECTIO XV.

ostquam determinauit de loco, & vacuo, nunc determinat de tempore. Et primo, dicit de quo est intentio: & quo ordine procedendum sit. Secundo, persequitur propositum, ibi. Quod quidem igitur. Dicit

Tex. cō. 88.

ergo primo, quod consequens est ad praedicta aggredi de tempore. In quo designat difficultatem considerationis. Et sicut de praemissis, ita & de tempore, primo oportet opponendo procedere per rationes extraneas, id est ab aliis positas, vel sophisticas, utrum scilicet sit tempus vel non: & si est, quae est natura eius. Secundo ibi, persequitur de tempore, & primo opponendo, secundo, determinando ueritatem, ibi. Accipiendo autem. Circa primum, duo facit. Primo, opponendo inquit an tempus sit. Secundo quid sit ibi. Quod autem sit tempus. Circa primum, duo facit. Primo, ponit duas rationes ad ostendendum tempus non esse. Secundo, inquit de nunc, utrum sit unum nunc in toto tempore, vel plura ibi. Amplius autem ipsius nunc. Dicit ergo primo, quod istis duabus rationibus potest aliquis concipere, vel quod tempus omnino non sit, vel quod sit aliquid, quod uix, & obscure percipi possit. Prima ergo ratio est talis. Omne compositum ex his, quae non sunt, impossibile est esse, vel habere aliquam substantiam: sed tempus componitur ex his, quae non sunt, quia temporis est aliquid praeteritum, & iam non est, aliud est futurum & nondum est, & ex his duobus componitur totum tempus infinitum, & perpetuum positum: ergo impossibile est tempus aliquid esse. Secundam rationem ponit ibi.

Le rara, Verum in plumbo ac ferro, grauedurumque discrepant.

Ex his igitur, quae dicta sunt, patet neque separatim, aut simpliciter, aut in raro, neque potentia uacuum esse, nisi quis uoluerit omnino uacuum id appellare, quod est causa lationis. Hoc autem pacto grauis ipsius, leuisque materies, ut est talis, uacuum erit. Rarum nunc ad densum, hac quidem contrarietate, lationis sunt effectiua: ratione uero duri mollisue causa sunt facilius, difficilius uel passionis, & non lationis, sed potius alterationis. Sed de uacuo quidem quo pacto est, & quo pacto non est in ratione rerum, hoc sit modo determinatum.

LECTIO XV.

ost haec autem consequens est de tempore tractare. Atque primo quidem dubitandum est de ipso, & per rationes extraneas, si sit in ratione rerum, necne: deinde contemplandum est, quae nam sit ipsius tandem natura.

Ex his itaque tempus non esse penitus, aut uix esse, aut exigue, qui spem suscipiunt. Nam aliud ipsum sit, atque non est: aliud est futurum, & nondum est. Ex his autem autem constat, & infinitum, & quod semper accipitur tempus. At hoc in ratione rerum esse, quod ex hisce, quae non sunt, constat, impossibile esse uidetur.

Praeterea partibilis omnis rei, si sit necesse est cum est, aut omnes partes, aut nonnullas esse. At temporis, quod quidem esse partibile constat: aliae partes transactae, aliae futurae sunt, nullaque penitus adest. Ipsum autem nunc partem non esse constat. Pars namque metitur, at ipsum nunc non metitur. Ex partibus praeterea constat totum oportet: at tempus ex ipsis nunc non uidetur constare.

Insuper ipsum nunc, quod praeteritum distinguere futurumque uidetur, utrum unum idemque semper

non mensurans ipsum, sed quia ex ipso & binario componitur senarius: tempus autem non componitur ex ipsis nunc, ut infra probabitur: ipsi igitur non est aliquid. Deinde dicitur. Inquit utrum sit idem nunc in toto tempore. & circa hoc tria facit. Primo, mouet quaestionem. Secundo, obicit ad unam partem, ibi. Si quidem enim nunc. Tertio ad alteram

teram ibi. At uero neque nunc. Dicit ergo primo, quod non est facile scire, utrum nunc, quod uidetur distinguere inter praeteritum, & futurum, semper maneat idem in toto tempore, an sit aliud, & aliud. Secundo ibi.

Ostendit quod non sit aliud, & aliud nunc, tali ratione. Dux partes temporis, quae sunt aliae ab inuicem, non possunt si mul esse, nisi una contineat aliam, sicut maius tempus continet minus, ut annus mensis, mensis diem, simul nunc est & dies, & mensis, & annus, sed unum nunc, cum in diuisibile sit, non continet alterum. Si ergo est accipere in tempore duo nunc: necesse est, quod illud nunc, quod prius fuit, & modo non est aliquando corruptum, & quod nunquam duo nunc sint simul. Omne autem corruptum, necesse est in aliquo nunc corruptum. Non autem potest dici, quod prius nunc sit corruptum in ipso nunc priori: quia tunc erat ipsum nunc, & nihil corrumpitur dum est. Similiter etiam non potest dici, quod prius nunc corruptum in posteriori: quia impossibile est sic habere duo nunc ad inuicem, quod sint habita, id est immediata consequentia se: si cur etiam impossibile est de duobus punctis, & hoc nunc supponatur: quia in Sexto probabitur. Sic igitur in ter quilibet duo nunc, sunt infinita nunc. Si ergo prius nunc corruptum in aliquo posteriori nunc, sequitur quod illud nunc, quod est ante, simul sit cum omnibus aliis nunc intermediis, quod est impossibile, ut dictum est. Impossibile est igitur esse aliud & aliud nunc. Tertio ibi.

Tex. cō. 91.

Lex. l. c. 1. Tex. cō. 92.

Tex. cō. 93.

Tex. cō. 94.

& idem semper permaneat, an aliud & aliud, non facile est scire.

Siquidem nunc semper alterum & alterum: nulla autem est earum, quae sunt in tempore, alia & alia pars simul est, quae non continet, alia uero contineatur, sicut minus tempus est sub maiore: ipsum autem nunc, quod non est prius aut fuit, necesse est corruptum esse aliquando: quia ipsa quidem nunc simul ad inuicem non erunt, corruptum autem esse necesse est prius. In eodem quidem igitur corruptum esse impossibile est: propter hoc, quod tunc est. In alio autem nunc, corruptum ipsum prius nunc non contingit. Sic nunc impossibile est habitum esse inuicem ipsa nunc, ut punctum cum puncto. Si igitur in eo quod consequenter est non corrumpitur, sed in alio, in mediis nunc, quae sunt infinita simul erit, hoc autem impossibile est.

At uero neque nunc semper manere idem possibile est. Nullius enim diuisibilis finis finis est unus: siue ad unum, siue ad plura continuum sit. At ipsum nunc finis est, tempusque sumi finis sum potest.

Amplius, si simul esse secundum tempus, & nec prius, nec posterius, in eodem esse, & in ipso nunc est, simul sunt, quae in annum sunt millesimum, his quae sunt hodie, nec prius, nec posterius nihil aliud alio. De his quidem igitur quae insunt ipsi, tot opposita sint.

LECTIO XVI.

Vid autem tempus, & quae ipsius natura, similiter & ex traditis immanifestum est, & ex quibus atingimus aduenientes prius. Quidam enim totius quidem motum dicunt. Alii autem ipsam sphaeram.

Quamuis circulationis pars tempus quoddam est, circulatio autem non est. Pars enim circulationis est, quae accipitur, sed non circulatio.

Amplius autem si plures essent caeli, similiter esset tempus

ponere plura nunc. Secundam rationem ponit ibi. Illa dicuntur esse simul secundum tempus, & nec prius nec posterius, quae sunt in eodem nunc: si ergo est idem nunc permanens in toto tempore, sequitur quod illa, quae fuerunt ante mille annos, sint simul cum his, quae sunt hodie. Ultimo autem epilogando concludit, tot esse opposita de ipsis nunc, quae sunt in tempore.

Nam si sit aliud, atque aliud semper, cum plures partes temporis, nulla simul, nisi altera contineatur ab altera perinde minus a maiore tempore contineatur, atque id, quod nunc quidem non est, antea uero fuit, necesse sit aliquando esse corruptum, ipsa nunc profecto simul non erunt. Prius autem semper corruptum esse necesse est. In seipso igitur corruptum esse non potest, propterea quod tunc est. In alio uero nunc, fieri non potest ut sit corruptum. Si enim hoc impossibile, ipsa nunc sibi haerere, ut puncto punctum. Si igitur non in eo quod est, deinceps corruptum est, sed in alio: in ipsis profecto nunc medijs simul erit, quae quidem sunt infinita. at fieri nequit.

LECTIO XVI.

Ostquam inquit autem tempus sit, hic disputari inquit quid sit. Et primo, improbat positiones aliorum. Secundo, inquit, quomodo se habet tempus ad motum, qui tempore propinquissimum uidetur, ibi. Quo niam autem uidetur maxime. Circa primum, duo facit. Primo, ponit opiniones. Secundo, improbat eas, ibi. Quamuis circulationis. Dicit ergo primo, quod quid sit tempus, & quid sit natura eius, non potest esse manifestum ex his, quae tradita erant de tempore ab antiquioribus, neque per aliqua, quibus attingi possit quid ipsi circa hoc determinauerint, quidam enim dixerunt, quod tempus est motus caeli. Quidam uero, quod est ipsa sphaera caelestis. Secundo ibi. Improbat positiones opinionum. & primo primam. Secundo, secundam, ibi. Totius autem sphaerae. Circa primum, ponit duas rationes. Quarum prima talis est. Si circulatio est tempus, oportet, quod pars circulationis, sit circulatio: quae pars temporis tempus est; sed pars circulationis non est circulatio: ergo tempus non est circulatio. Secundam rationem ponit ibi. Quae talis est. Motus multiplicatur secundum multitudinem mobilium. Si ergo plures essent caeli, plures essent circulationes eorum. & sic, si circulatio sit tempus, sequeretur, quod essent multa tempora simul, quod est impossibile. non enim est accipere duas partes temporis simul, nisi una contineat aliam, ut supra dictum est. Mouebantur tamen huiusmodi

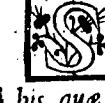
Tex. cō. 95.

Tertia pte. 93. tex.

At uero, neque idem semper manere potest. Nullius enim diuisibilis finis finis est unus: siue ad unum, siue ad plura continuum sit. At ipsum nunc finis est, tempusque sumi finis sum potest.

Praeterea, cum simul esse tpe, & neque prius, neque posterius nihil aliud sit, quam in eodem nunc esse, si priora posteriorum in hoc nunc sunt, ea profecto, quae ante centies centenos annos sunt facta, simul cum his erunt, quae hodie consistunt, et neque prius quaequam alio, neque posterius erunt. De his igitur, quae insunt ipsi, tot simi dubitata.

LECTIO XVI.

Ed quidam sit tempus, & quae sit ipsius natura, similiter est obscurum, & ex his, quae a maioribus nostris tradita sunt, & ex his quae nuper a nobis sunt dicta. Quidam enim uniuersi motum, quidam sphaeram ipsam tempus esse dixerunt, quod neutrum uerum est.

Etenim conuersionis pars, tempus est quoddam: conuersio uero non est. Pars enim conuersionis est id, quod sumptum est, non conuersio.

Praeterea, si plures essent caeli, motus uniuscuiusque similiter tempus

Lec. 17. tex. com. 90

nendum tempus esse circulationem, quia videbant tempora...

cuiuslibet ipsorum motus. Quare multa tempora simul.

Totius autem sphaera visa est quidem dicentibus esse tempus...

Quoniam autem videtur maxime motus esse & mutatio quaedam tempus...

Amplius autem mutatio quidem omnis celerior est, atque tardior...

At vero, neque sine motu tempus est. Cum enim nihil ipsi mutatur...

Quare plura tempora simul essent.

Sphaeram autem uniuersi, quidam ideotempus esse putauerunt...

Cum uero motus quidam, atque mutatio quaedam tempus esse maxime uideatur...

Præterea, mutatio quidem omnis celerior est, atque tardior...

At uero non sine mutatione tempus esse uidetur. Nam cum ipsi nihil mente mutamur...

loxx, neque tardum. Et quia proposuerat, quod mutatio est...

LECTIO XVII.

Postquam Philosophus disputauit inquisiuit de tempore...

LECTIO XVII.

Accipiendum autem, quoniam quaerimus quid sit tempus...

Quoniam autem quod mouetur, mouetur ex quodam in quiddam...

Prius autem & posterius in loco primum sunt. Hæc autem positione sunt determinata...

Atqui prius & posterius in loco est primo, atque positione. Cum uero in magnitudine sit...

LECTIO XVII.

Quoniam autem quidam sit tempus quaerimus, sumamus oportet...

Cum autem id, quod mouetur ex quodam in quiddam proficiscatur...

Atqui prius & posterius in loco est primo, atque positione. Cum uero in magnitudine sit...

Atqui prius & posterius in loco est primo, atque positione. Cum uero in magnitudine sit...

Atqui prius & posterius in loco est primo, atque positione. Cum uero in magnitudine sit...

Tex. c. 94.

Tex. c. 95.

Tex. c. 96.

Tex. c. 97.

Tex. c. 98.

Tex. c. 100.

Tex. c. 101.

Tex. c. 102.

Tex. c. 103.

Tex. c. 104.

Tex. c. 105.

Tex. c. 106.

Tex. c. 107.

Tex. c. 108.

Tex. c. 109.

Tex. c. 110.

Tex. c. 111.

Tex. c. 112.

Tex. c. 113.

Tex. c. 114.

Tex. c. 115.

Tex. c. 116.

Tex. c. 117.

Tex. c. 118.

Tex. c. 119.

Tex. c. 120.

Tex. c. 121.

Tertia 99.

Tex. 100.

Infra

Ad ostendit, quomodo prius & posterius se habent ad motum, & dicit, quod prius & posterius ipsorum, scilicet temporis & motus, quantum ad id, quod est, motus est: tamen secundum rationem est alterum a motu, & non est motus. De ratione enim motus est, quod sit actus existentis in potentia: sed quod in motu sit prius & posterius, hoc contingit motui ex ordine partium magnitudinis. Sic igitur prius & posterius sunt idem subiecto cum motu, sed differunt ratione. Vnde restat inquirendum, cum tempus sequatur motum, sicut supra ostensum est, vtrum sequatur ipsum in quantum est motus, an in quantum habet prius & posterius. Deinde cum dicitur.

Tex.c.100.

¶ Ostendit, quod tempus sequatur motum, sicut supra ostensum est, vtrum sequatur ipsum in quantum est motus, an in quantum habet prius & posterius. Deinde cum dicitur. ¶ Ostendit, quod tempus sequatur motum, sicut supra ostensum est, vtrum sequatur ipsum in quantum est motus, an in quantum habet prius & posterius. Deinde cum dicitur.

Tex.c.101.

¶ Ostendit, quod tempus sequatur motum, sicut supra ostensum est, vtrum sequatur ipsum in quantum est motus, an in quantum habet prius & posterius. Deinde cum dicitur. ¶ Ostendit, quod tempus sequatur motum, sicut supra ostensum est, vtrum sequatur ipsum in quantum est motus, an in quantum habet prius & posterius. Deinde cum dicitur.

Tex.c.102.

¶ Ostendit, quod tempus sequatur motum, sicut supra ostensum est, vtrum sequatur ipsum in quantum est motus, an in quantum habet prius & posterius. Deinde cum dicitur.

Tex.c.103.

¶ Ostendit, quod tempus sequatur motum, sicut supra ostensum est, vtrum sequatur ipsum in quantum est motus, an in quantum habet prius & posterius. Deinde cum dicitur.

L.18.c.105

¶ Ostendit, quod tempus sequatur motum, sicut supra ostensum est, vtrum sequatur ipsum in quantum est motus, an in quantum habet prius & posterius. Deinde cum dicitur.

¶ Contra predictam definitionem, quod prius & posterius tempore determinantur, & sic definitio est circularis. Dicendum est, quod prius & posterius ponuntur in definitione temporis, secundum quod causantur in motu ex magnitudine, & non secundum quod mensurantur ex tempore. & ideo supra Aristoteles ostendit, quod prius & posterius, prius sunt in magnitudine quam in motu, & in motu, quam in tempore, vnde hanc obiectio excludat. Deinde cum dicitur.

Prius autem in motu posteriusque, subiecto quidem est motus, ipso autem esse diuersum est, & non est motus.

Atqui tempus quoque cognoscimus, cum motum definimus, priore posteriorene definientes. Atque tunc fuisse dicimus tempus, cum prius in motu posteriusque senserimus.

Hoc autem ipso definimus, quod aliud atque aliud ipsa, aliud quid inter ipsa medium esse existimamus. Nam, cum extrema alia, a mediis intelligimus esse, & animus & ipsa, nunc duo dicit, alterum prius, alterum posterius, tunc & hoc ipsum tempus dicimus esse. Quod enim ipso nunc definitur, id tempus esse videtur, & supponitur. Cum igitur ipsum nunc, ut unum sentimus, & non, aut ut prius in motu posteriusque, aut ut idem quidem, non autem prioris cuiusdam, posteriusque, tempus tunc nullum fuisse videtur: quoniam neque motus. Sed, cum prius sentimus, atque posterius, tunc & tempus dicimus esse. hoc enim est tempus, numerus motus per ipsum prius posteriusque. Non ergo tempus est motus, sed ut motus ipse numerum habet.

Id ita esse hoc indicat signum, nam plus quidem & minus numero, plurem uero minoremue motum, tempore solemus discernere. Tempus ergo numerus quidam est.

Cum uero duplex sit numerus: (nam & id, quod numeratur, ac numerabile, & id, quo numeramus, numerum dicimus: id quod numeratur, non id quo numeramus, est tempus. Sicut autem id, quo numeramus, et id, quod numeratur, non eadem, sed diuersa.

LECTIO XVIII.

¶ Tunc ut motus alius est, atque alius est, sic & tempus. Tempus autem omne, quod est simul, est idem. Nam

¶ Ostendit, quod tempus sequatur motum, sicut supra ostensum est, vtrum sequatur ipsum in quantum est motus, an in quantum habet prius & posterius. Deinde cum dicitur.

¶ Ostendit, quod tempus sequatur motum, sicut supra ostensum est, vtrum sequatur ipsum in quantum est motus, an in quantum habet prius & posterius. Deinde cum dicitur.

Tex.c.104.

¶ Ostendit, quod tempus sequatur motum, sicut supra ostensum est, vtrum sequatur ipsum in quantum est motus, an in quantum habet prius & posterius. Deinde cum dicitur.

Infra.

L.17.tex. 69.

¶ Ostendit, quod tempus sequatur motum, sicut supra ostensum est, vtrum sequatur ipsum in quantum est motus, an in quantum habet prius & posterius. Deinde cum dicitur.

¶ Ostendit, quod tempus sequatur motum, sicut supra ostensum est, vtrum sequatur ipsum in quantum est motus, an in quantum habet prius & posterius. Deinde cum dicitur.

¶ Ostendit, quod tempus sequatur motum, sicut supra ostensum est, vtrum sequatur ipsum in quantum est motus, an in quantum habet prius & posterius. Deinde cum dicitur.

¶ per mobile cognoscimus prius & posterius in motu, cum enim inuenimus mobile in aliqua parte magnitudinis, per quam mouetur, iudicamus, quod motus, qui fuit per vnam partem magnitudinis prius praeterit, & per aliam partem magnitudinis posterius sequitur. & similiter in numeratione motus, quae fit per tempus, id quod distinguit prius & posterius temporis, est ipsum nunc, quod est terminus praeteriti, & principium futuri. Sic igitur nunc se habet ad tempus, sicut mobile ad motum, ergo secundum commutatam proportionem, sicut tempus ad motum, ita & nunc ad mobile. Vnde, si mobile in toto motu est idem subiecto, sed differat ratione, oportebit ita esse, & in nunc, quod sit idem subiecto, & aliud & aliud ratione: quia illud, quo discernitur in motu prius & posterius, est idem subiecto, sed alterum ratione, scilicet mobile: & id, secundum quod numerat prius & posterius in tempore, est ipsum nunc. Ex hac autem consideratione, de facili potest accipi intellectus aeternitatis. Ipsum enim nunc in quantum respondet mobili se habenti aliter & aliter, discernit prius & posterius in tempore, & suo fluxu tempus facit, sicut punctus lineam. Sublata igitur alia & alia dispositione a mobili, remanet substantia semper eodem modo se habens. Vnde intelligitur nunc, vt semper stans, & non vt fluens: nec habes prius & posterius. Si cut igitur nunc temporis intelligitur, vt numerus mobilis, ita nunc aeternitatis intelligitur vt numerus, vel potius vt vnitas rei, semper eodem modo se habentis. Secundo ibi.

Atque tum est idem, tum non est idem. Nam ut est quidem in alio atque alio, differt. Atque hoc pacto, est ipsum nunc, subiecto uero, est idem.

Etenim motus magnitudinem sequitur, et tempus motum, ut diximus: Quo fit, ut & id, quod fertur, quo motum, & prius in ipso, posteriusque cognoscimus, punctum sequatur. Hoc igitur subiecto quidem est idem (est enim aut punctum, aut lapis, aut aliquid aliud tale) Ratione uero diuersum, perinde atque Sophista. Coriscum in Lycio, Coriscum in foro esse, sumunt esse diuersa: & hoc igitur ut alibi est atque alibi, est diuersum. At ipsum nunc sequitur id, quod fertur, perinde atque tempus sequitur motum ipso nanque, quod fertur, prius in motu, posteriusque cognoscimus. Prius uero posteriusque ut numerabile est, ipsum profecto est nunc. Quare & hoc ipsum subiecto quidem est idem. Est enim prius, aut posterius quod est in motu. Ipso autem esse diuersum est, prius nanque posteriusque ut numerabile est, ipsum est nunc.

Est etiam hoc maxime notum. Nam & motio ob id, quod mouetur, & latio ob id, quod fertur, est nota. Est enim hoc aliquid id quod fertur, motus uero, non est. Est igitur, tum idem id, quod nunc dicitur semper, tum non idem. quippe cum, & id quod fertur, tales subeat modos.

¶ Ostendit, quod tempus sequatur motum, sicut supra ostensum est, vtrum sequatur ipsum in quantum est motus, an in quantum habet prius & posterius. Deinde cum dicitur.

L.c. in pri.

¶ Assignat rationem eorum, quæ dicuntur de nunc. & primo eius, quod dicitur, quod nihil est temporis nisi nunc, secundum eius quod dicitur, quod nunc diuidit & continuat temporis partes ibi. Et continuum autem. } tertio eius quod dicitur, quod nunc non sit pars temporis ibi. } Et adhuc manifestum. }

Infra. Tex.c.107.

Tex.c.105.

Dicit ergo primo, manifestum esse, quod si non sit tempus, non erit nunc: & si non erit nunc, non erit tempus. & hoc ex habitu motus ad mobile. Sicut enim loci mutatio, & id, quod fertur, sunt simul, sic & numerus eius quod fertur, simul est cum numero localis motus. sed tempus est numerus loci mutationis, ipsum autem nunc comparatur ad id, quod fertur, non quidem sicut numerus (quia nunc indiuisibile est) sed sicut unitas numeri. relinquitur igitur, quod tempus & nunc non sunt sine inuicem. Attendendum est autem, quod tempus semper comparatur loci mutationi, qui est primus motuum. tempus enim est numerus primi motus, ut dictum est. Secundo ibi.

Tex.c.106.

f Et cōtinuum tempus est ipsi nūc: & diuiditur sū ipsū nūc. Sequitur .n. hoc ad loci mutationem, & ad id, quod fertur. Motus enim, & loci mutatio vna est ab eo quod fertur: quia vnum & non quodcunque ens (etenim deficeret) sed ratione. & nāque determinat priorē & posteriorem motum hoc.

Infra.

g Sequitur autem & hoc quodammodo ad punctum. & punctum enim continuat longitudinem, & determinat. est enim huius quidem principium, illius autem finis. Sed cū sic quidem accipiat aliquis, tanquam duobus vtens vno, necesse est stare, si principium & finis idē punctum erit. Ipsum autē nunc propter id, quod mouetur quod fertur, semper alterū est. Quare tempus numerus est, non sicut eiusdem puncti, quia est & principium & finis. sed sicut vltima eiusdem magis, & non sic cut partes, & propter quod dictum est. medio enim puncto, tanquam duobus vtetur. Quare quiescere accidet.

Tex.c.107

h Et adhuc manifestum, quod nulla pars ipsum nunc tps est, neque diuisio motus, sicut neque puncta lineæ. lineæ enim duæ partes vnus sunt. Secundū quidē igitur, quod est terminus, ipsum nunc

¶ Assignat eiusdem rationem ex parte lineæ & puncti. & dicit, quod hoc quod dictum est de tempore & nunc, consequitur quodammodo ad id, quod inuenitur in linea & puncto. quia punctum continuat lineam, & distinguit ipsam, in quantum est principium vnus partis & finis alterius. Sed tamen differenter se habet in linea, & puncto, & tempore, & nunc. quia punctum, est quoddam stans, & linea similiter: vnde potest homo accipere idē punctum bis, & vti eo vt duobus, vt scilicet principio & fine. & cum sic vtitur puncto, vt duobus, accidit quies, sicut patet in motu reflexo, in quo, id quod erat finis primi motus, est principium secundi motus reflexi. Et propter hoc probatur infra in Octauo, quod motus reflexus, non est continuus, sed intercedit quies media. sed ipsum nunc non est stans, propter id, quod respondet mobili, quod semper fertur durante motu. & propter hoc, oportet nunc esse semper alterum & alterum secundum rationem, vt supradictum est. Et ideo, cum tempus sit numerus motus, non hoc modo numerat motum, quod aliquid idem temporis accipitur, vt principium vnus, & finis alterius: sed magis numerat motum accipiendo duo vltima temporis, scilicet duo nunc, quæ tamen non sunt partes eius. Et quare comparat iste modus numerandi in tempore magis quam alius, quo per punctum numeratur partes, in quantum est principium & finis, ratio est, quæ dicta est. quia secundum hunc modum vtitur aliquis puncto, vt duobus; & sic accidit quies media, quæ non potest esse in tempore & motu. Non

Patet etiā nunc ipsum non esse, si tempus non sit, & tempus non esse, si non sit ipsum nunc. Nā ut simul sunt id quod fertur, & latio, sic & numerus eius quod fertur, & numerus ipsius etiam latioris sunt simul. Est .n. tempus quidem numerus latioris. Ipsum autem nunc, eius quod fertur, G perinde atque unitas numeri.

Est præterea, tempus ipso nunc cōtinuum, atque diuisum. Hoc enim ad latioris, & ad id, quod fertur, accommodatur. Nam motus, ac latio vna est, ipso sane, quod fertur, propterea quod vnum est, & non subiecto (sic enim intercederet esse possunt) sed ratione. Distinguit etiam hoc priorē, posterioremque motum.

Atque hoc etiam accommodatur quodammodo puncto. etenim punctum et continuat longitudinem, et distinguit: nam huius principium est, illius finis. Verum, cum hoc pacto quæsipta ipsum sumit, ut ipso tanquam duobus utatur, tunc scitur necesse est, si punctum idem principium erit, ac finis. Ipsum autem nunc, quia id, quod fertur, mouetur, aliud est atque aliud semper. Quare tempus est numerus, non hoc sane, quod nunc ipsum perinde, atque punctum idem principium sumitur, atque finis, ob id porro quod antea diximus. tunc enim erit usus mediū puncti tanquam duorum. Quare fiet, ut scitur. Sed hoc potius, quod eam in hoc ipsa nunc subeunt rationem, quam extrema lineæ in eadem. atque non ut partes.

Patet enim neque nunc ipsum tps esse partem, neque diuisiōnem motus. Quomodo enim neque puncta sunt lineæ partes, sed duæ lineæ semper, Ipsum igitur nunc, ut est quidem finis tempus non est, sed accidit: ut aut nunc

tamen intelligendum est per id quod dicitur, quod idem nunc non sit principium futuri. & finis præteriti: sed quod non percipimus tempus numerando motum per vnum nunc, sed magis per duo, vt dictum est: quia sequeretur, quod in numeratione motus, idem nunc numeretur bis. Deinde cum dicit.

h ¶ Assignat rationem eius quod dicitur, quod nunc, non est pars temporis, & dicit. Manifestum esse, quod nunc non est pars temporis, sicut neque id, per quod distinguitur motus, non est pars motus, scilicet aliqua diuisio signata in mobili, sicut etiam nec puncta sunt partes lineæ. Duæ enim lineæ sunt partes vnus lineæ. Manifestat autem proprietates ipsius temporis ex motu, & lineæ, quia, sicut dictum est supra, motus est continuus propter magnitudinem: & tempus propter motum. Concludit ergo finaliter, quod ipsum nunc, secundum

endum quod est terminus quidam, non est tempus, sed accidit ipsi, vt terminus terminatio: sed secundum quod tempus numerat alia, sic etiam nunc est numerus aliorum quam temporis. Et huius ratio est, quia terminus non est nisi eius. cuius est terminus: sed numerus potest esse diuersorum, sicut numerus decem equorum, numerus est, & aliarum rerum. Sic igitur nunc non est terminus solius temporis, sed est numerus omnium mobiliū, quæ mouentur in tempore.

LECTIO XIX.

¶ Ostendam quod tempus numerus motus sū prius & posterius sit, & continuū (continui nanq;) manifestū est. Minimus aut numerus, quidā simpliciter quidē est, vt dualitas est: quidā aut numerus est, quod est quidē sic, est autē tanq non sic. vt lineæ minimū multitudinē quidē est duæ, aut vna magnitudinē aut non est minimū: sp. n diuiditur ois lineæ. Quare similiter & tps. minimū. n. quidē est sū numerū vnū aut duo, sū vero magnitudinē non est.

¶ Ostendam quod tempus numerus motus sū prius & posterius sit, & continuū (continui nanq;) manifestū est. Minimus aut numerus, quidā simpliciter quidē est, vt dualitas est: quidā aut numerus est, quod est quidē sic, est autē tanq non sic. vt lineæ minimū multitudinē quidē est duæ, aut vna magnitudinē aut non est minimū: sp. n diuiditur ois lineæ. Quare similiter & tps. minimū. n. quidē est sū numerū vnū aut duo, sū vero magnitudinē non est.

b Manifestum est autem, propter quid tardum & velox non dicitur: multum aut & paucū, & breue & longū. sū. n. quod continuū est longū & breue dī: sū autē quod numerus, multū & paucū, velox aut & tardum non est neq; .n. numerus, quo numeramus. velox, & tardus vllus est.

c Et idem etiam vbique simul. prius aut & posterius non idē. quia & mutatio præsens quidē vna est: facta aut & futura altera est. Tps aut numerus est. non quo numeramus, sed quod numeratur, vel numeratus. Huic aut accidit prius & posterius semper esse altera. ipsa. n. nunc sūp altera. Est autē numerus vnus quidē & idē qui est cētum equorū, & qui est cētum hominū: quorum autem numerus est altera sunt, vt equi ab hominibus.

Non est autem tempus numerus simpliciter, sed numerus numeratus. In numero autem simpliciter est inuenire aliquem minimum numerum, scilicet dualitatem. Sed si accipiamus numerum quendam, scilicet numerum alicuius rei continuæ, quodammodo est inuenire minimum, & quodammodo non; quia secundum multitudinem est inuenire minimum: non autem secundum magnitudinem. sicut in multis lineis secundum multitudinem quidem, est minimum, vt vna lineæ, vel duæ. vna quidem, si accipiat id, quod est minimum simpliciter in numero: duæ autem, si accipiat id, quod est minimum in genere numeri, habens rationem numeri. Sed in lineis non est inuenire minimum secundum magnitudinem, vt sit, scilicet aliqua lineæ minima, quia semper est diuidere quancunque lineam. Et similiter dicendum est de tempore, quia est inuenire in eo minimum secundum multitudinem, scilicet vnum, vel duo, vt pars, aut vnum annum, aut duos annos, aut duos

dies, aut horas: sed minimum secundum magnitudinem non est inuenire in tempore: quia cuiuslibet temporis dati est accipere partes, in quas diuiditur. Secundo ibi.

¶ Assignat rationem, quare tempus non dicitur tardum aut velox, sed dicitur multum & paucum, breue & longum. Iam enim ostensum est, quod tempus, & numerus est, & continuum est. in quantum ergo est continuum, dicitur tempus, & longum & breue, sicut & linea in quantum autem numerus est, dicitur & multum & paucum. Esse autem & velox & tardum nullo modo competit numero, neque numero simpliciter, vt manifestum est, neque etiam potest cōuenire numero alicuius rei, Nam esse velox vel tardum dicitur de aliquo, secundum quod est numeratum. dicitur enim velox motus, eo quod paruo tempore numeratur tardum autem, e contra. vnde manifestum est, quod tempus nullo modo potest dici velox vel tardum. Tertio ibi.

LECTIO XIX.

¶ Atet igitur tempus numerus esse motus per prius posterius, & continuum etiam esse, cum sit continuū numerus, uti diximus. Numerus autem minimus absolutus quidem est dualitas, inquam, ipsa: quidam autem partem est, partim non est. vcluti lineæ multitudinē quidem, minimus est, duæ inquam lineæ, aut vna: magnitudinē autem esse non potest. omnis nanque lineæ diuiditur semper. Quare similiter & tempus. numero quidem minimum vnum, vel duo, magnitudinē vero non est.

¶ Perpicuum etiā est, & cur velox quidē ac tardum non dicitur: multum autē & paucum, & longum ac breue dicitur. quo nāque continuum est, hoc longum & breue. quo vero numerus est, hoc multum ac paucum dicitur. Velox autem & tardum non est, quippe cum neque numerus quo numeramus velox sit, atque tardus.

Est etiam idem simul ubique. non est autem idem tempus prius posterius. quoniam & mutatio præsens quidem est vna: facta vero futuraque alia. Tempus autem numerus est, non quo numeramus, sed qui numeratur. Atque hoc sane aliud est prius, atque posterius semper. nā ipsa nunc alia sunt, ut patet. Est autem vnus idemque numerus centum hominum, centumque equorum: at ea, quorum est numerus, equi, inquam, & homines, sunt diuersa.

facta & pertransit: & altera, quæ futura est. Vnde & tempus, alterum est quod prius tuit, & alterum quod futurum est. & hoc ideo, quia tempus non est numerus simpliciter, sed numerus alicuius rei numeratæ, scilicet prioris & posterioris in motu, & huic numero semper accidit esse alterum, & prius & posterius propter hoc, quod ipsa nunc, secundum quod se habent prius & posterius, semper sunt altera. Si autem esset numerus simpliciter, tunc esset idem tempus & mutationis, quæ præterit, & eius, quæ futura est. quia numerus simpliciter est vnus & idem diuersorum numeratorum, vt centum equorum, & centum hominum: sed numerus numeratus est alius diuersorum. centum enim equi sunt aliud quid a centum hominibus. & quia tempus est numerus prioris & posterioris in motu, nam alia sunt, quæ in motu se habent, vt prius, secundum id, quod præterit de motu: & alia, vt posterius, secundum id, quod sequitur, propter hoc est aliud tempus præteritum, & aliud futurum. Secundo ibi.

Tex.c.112.

¶ Offendit quomodo tempus reiteratur idem, secundum quod. Et dicit, quod sicut reiterari vnum & eundem motum contingit, sic contingit reiterari vnum, & idem tempus. reiteratur enim idem motus specie, sed non numero: quia ab eodem signo arctis a quo primo mouebatur Sol, & postea mouebitur. Et ideo sicut prius fuit hyems aut ver, aut estas, aut autumnus, ita erit, non quidem vnum numero, sed specie. Dein de cum dicit.

Tex.c.111.

d Amplius sicut contingit motum esse eundem & vnum iterum, & iterum, sic & tempus contingit, ut hyemem, aut ver, aut autumnum.

Tex.c.112.

e Non solum autem motum tempore metimur, sed motu tempore, propterea quod definiuntur se inuicem. Tempus quidem non determinat motum, cum sit numerus ipsius: motus autem, tempus. Et dicimus multum, aut paucum esse tempus, motu mensurantes: sicut & numerabilibus numerum. Numero quidem equorum multitudinem cognoscimus. Iterum autem vno equo equorum numerum ipsum: similiter autem & in tempore & motu est. Tempore quidem enim motum, motu autem tempus mensuramus.

Tex.c.113.

f Et hoc rationabiliter accidit. Imitatur enim magnitudinem quidem motus, hunc autem tempus: eo, quod quanta & continua sint & diuisibilia, propter magnitudinem enim esse homini, motus hanc sustinet. propter autem motum tempus. Et mensuramus magnitudinem motu, & motum magnitudine: multam enim dicimus esse viam, si processus multus: & hunc multum, si via multa. Sic igitur & tempus, si motus, & motum si tempus.

Tex.c.97.

LECTIO XX.

Voniam autem est tempus mensura motus, & eius quod est moueri, mensurat autem sic motum in determinando quendam motum, quo mensurabit totum, sicut longitudinem cubitus, in determinando aliquam magnitudinem, quae metitur totum. Et est motui in tempore esse mensurari tempore, & ipsum, & esse eius. Simul enim & motum, & esse motus mensurat, & hoc est ipsum in tempore esse, mensurari ipsius esse.

Tex.c.114.

¶ Offendit idem ex comparatione motus ad magnitudinem. & dicit, quod rationabiliter accidit, quod dictum est de tempore & motu. quia sicut motus magnitudinem imitatur in quantitate, & continuitate, & diuisibilitate, ita & tempus imitatur motum. hanc enim in motu inueniuntur per magnitudinem, & in tempore propter motum. Mensuramus autem magnitudinem per motum, & motum per magnitudinem. Dicimus enim multam esse viam, quoniam percipimus motum nostrum fuisse multum: & e contra, quoniam consideramus magnitudinem viam, dicimus motum nostrum fuisse multum. Et ita etiam de tempore & motu est, ut supra dictum est.

¶ Quam Philosophus determinauit de tempore secundum se, hic determinat de tempore per comparationem ad ea, quae sunt in tempore. Et circa hoc, duo facit. Primo comparat tempus ad ea, quae sunt in tempore. Secundo ad ea, quae sunt in nunc ibi. Ipsum autem nunc, circa primum, duo facit. Primo comparat tempus ad motum. Secundo, ad alia, quae sunt in tempore, ibi. Manifestum autem quia, circa primum considerandum est, quod alio modo comparatur motus ad tempus, & alio modo res aliae. Motus enim mensuratur tempore, & secundum illud, quod est, & secundum suam durationem, sive secundum esse suum, res autem aliae, ut tempore homo, aut lapis mensurantur tempore secundum suum esse, sive secundum durationem, prout habent esse transmutabile: secundum autem id, quod sunt, non mensurantur tempore, sed magis eis responderet nunc temporis, ut supra dictum est. Dicit ergo primo, quod tempus est mensura ipsius motus, & eius quod est moueri: per quod dat intelligere durationem motus. Mensurat autem tempus motum per hoc, quod tempore mensuratur aliqua pars motus, quae mensurat totum. & hoc necessarium est, quia vnum quodque mensuratur per aliquod sui generis, ut dicitur in decimo Metaphysicae. Et hoc apparet in magnitudinum mensuris. Cubitus enim mensurat totam longitudinem alicuius patii, vel alicuius visus, per hoc, quod determinat aliquam partem illius longitudinis, quae metitur totum: & sic per partem motus tempus mensurat totum motum. per motum enim vnius horae, mensuratur motus totius diei, & per motum duorum, mensuratur motus annus. Quia igitur motus mensuratur tempore, nihil est aliud motum esse in tempore, quam mensurari a tempore, & secundum illud quod est, & secundum suam durationem: quia secundum verumque mensuratur a tempore, ut dictum est. Secundo ibi.

¶ Praeterea ut motus idem, ac unus, iterum atque iterum esse potest, sic & tempus idem unumque esse potest, velut annus, uer, autumnus. Atqui non solum tempore motum, sed etiam tempus motu metimur ex eo sane, quia a sese uicissim definiuntur. Nam tempus quidem definit motum, quippe cum sit ipsius numerus, uti diximus. motus autem tempus. Atque multum, paucumue dicimus tempus, motu metientes ipsum, perinde atque numerum re numerabili numerabimus, ut uno equo numerum ipsum equorum. Etenim numero quidem multitudine equorum: uno autem equo, numerum ipsum rursus equorum cognoscimus. similiter fit, et in tempore, atque motu. Tempore namque motum, motu uero tempus metimur.

¶ Idque accidit non sine ratione profecto. Sequitur enim magnitudinem motus: & tempus motum hoc sane, quo quanta & continua, atque diuisibilia sunt. Quia namque magnitudo est talis. Ideo motus his est affectus. tempus autem ob motum est tale. Atque metimur & magnitudinem motu, & magnitudinem motui. Nam si ambulatio multa sit, uiam multam dicimus esse: & hanc rursus multam, si uia sit multa. Similiter & tempus, si motus, & motum, si tempus.

LECTIO XX.

Vm autem tempus mensurari sit motus, ipsiusque moueri, mensuret autem motum definiendo motum aliquem, quae metitur totum, ut longitudinem ulnae metitur definiendo magnitudinem aliquam, quae totam longitudinem metitur. Patet & motum in tempore esse, hoc esse sane, ipsum, inquam, & esse ipsius tempore mensurari. Nam simul & motum, & esse motus metitur. & hoc est ipsum in tempore esse mensurari ipsius esse.

¶ Vm autem tempus mensurari sit motus, ipsiusque moueri, mensuret autem motum definiendo motum aliquem, quae metitur totum, ut longitudinem ulnae metitur definiendo magnitudinem aliquam, quae totam longitudinem metitur. Patet & motum in tempore esse, hoc esse sane, ipsum, inquam, & esse ipsius tempore mensurari. Nam simul & motum, & esse motus metitur. & hoc est ipsum in tempore esse mensurari ipsius esse.

Tex.c.117.

¶ Offendit quomodo se habet ad alia. Et primo ostendit, quomodo aliae res sunt in tempore, secundo quibus rebus coeueniat in tempore esse, ibi. Quoniam autem esse, & cetera. Dicit ergo primo, quia motum esse in tempore esse tempore mensurari, & ipsum & esse eius, manifestum est, quod etiam idem est, alia in tempore, esse, & mensurari a tempore, non ipsa, sed esse eorum. motus enim per se mensuratur a tempore, sed alia, quae habent motum. Et hoc fit re. esse in tempore, quo mensurari esse eius a tempore ostendit, quia esse in tempore dupliciter potest intelligi. vno modo, ut dicatur aliquid esse in tempore, quia est simul cum tempore: alio modo, ut dicatur, quod etiam dicitur dupliciter in numero. esse aliquid sicut pars, sicut binarius est in quaternario, & aliquid est sicut, propria passio eius, ut par, & impar, vel quod aliud est ipsius numeri: alio uero modo dicitur aliquid esse in numero, non quia ipsum est aliquid numeri, sed quia numerus est eius, ut numerati, sicut homines dicuntur esse in tali vel tali numero. Sed quia tempus est numerus, utroque modo contingit aliquid esse in tempore. nam nunc & prius & posterius, & quaecunque sunt homini, hoc modo sunt in tempore, sicut sunt in numero unitas, quae est pars, & par, & impar, quae sunt numeri passiones, & superfluum & perfectum. Dicitur autem numerus perfectus, qui constat ex partibus mensurantibus ipsum, sicut numerus sexaginta, quem mensurant unitas, binarius & ternarius, quae simul iuncta constituunt senarium. Numerus autem superfluum dicitur, cuius partes mensurantes ipsum, excedunt totum, sicut duodenarius, qui mensuratur unitate, binario, ternario, & quaternario, & senario, quae simul iuncta consurgunt in sexdecim. & per hunc modum sunt aliqua in tempore, in quantum sunt aliquid temporis. Sed res, quae non sunt aliquid temporis, dicuntur esse in tempore, sicut numerata in numero, unde oportet, quod ea, quae sunt in tempore, contineantur sub tempore, sicut sub numero: sicut ea, quae sunt in loco, continentur sub loco sicut sub mensura. Exponit etiam consequenter primum modum essendi aliquid in tempore, & dicit manifestum esse, quod non est idem esse in tempore, & esse quando tempus est, sicut etiam non est idem esse in motu & in loco, & esse quoniam est locus, & motus. alioquin sequeretur, quod omnes res essent in quolibet, ut puta, quod caelum esset in grano milii, quia quoniam est milium, est caelum. Est autem inter haec duo differentia, quia quoniam dicitur aliquid esse, quoniam alterum est, accidit vni, quod sit cum altero simul, sed illud, in quo aliquid est sicut in mensura, ex necessitate consequitur, sicut tempus ex necessitate consequitur ei, quod est in tempore: & motus ei, quod est in motu, ut simul sint. Secundo ibi.

Tex.c.115.

¶ Manifestum autem, quod & aliis hoc est in tempore esse mensurari esse ipsorum a tempore. In tempore enim esse duorum est alterum, vnum quidem esse, tunc, quoniam tempus est, alterum autem, sicut quaedam dicimus, quae in numero sunt, hoc autem significat aut sicut partem numeri, & passionem, & omnino quod numeri aliquid est, aut quod est ipsius numerus. Quoniam autem numerus tempus est, ipsum quidem nunc, & prius, & quae cumque sunt homini, sic in tempore sunt, sicut in numero unitas, & superfluum, & par. haec quidem numeri aliquid. illa uero tempus aliquid sunt. Res autem sicut in numero in tempore sunt, si autem hoc est, continentur sub numero, sicut quoniam sunt in loco, sub loco. Manifestum autem est, quoniam non est in tempore esse, quoniam tempus est, sicut neque in motu esse neque in loco, quoniam locus & motus est. Si enim erit quod est in aliquo, sic omnes res erunt in quolibet, & caelum in milio, quoniam in milio est, est & caelum, sed hoc quidem accidit, illud autem necesse est consequi: & ei, quod est in tempore, esse quoddam tempus, quoniam & illud est, & ei quod est in motu, esse tunc motum.

Tex.c.116.

¶ Quoniam autem est, sicut est in numero, sic in tempore, accipiet aliquid maius tempus omni eo quod est in tempore. Unde necesse est omnia, quae sunt in tempore, contineri a tempore, sicut alia, quaecunque sunt in aliquo sunt, ut quae sunt in loco, a loco.

Tex.c.117.

¶ Et pati iam aliquid sub tempore, sicut & consueuimus dicere, quae tabe facit tempus, & senescit omnia in tempore, & obliuiscuntur per tempus, sed non didicit, neque nouum factum est, neque bonum corruptionis. nam causa per se magis est tempus, numerus et non motus, est, motus autem distare facit quod est.

¶ Et pati iam aliquid sub tempore, sicut & consueuimus dicere, quae tabe facit tempus, & senescit omnia in tempore, & obliuiscuntur per tempus, sed non didicit, neque nouum factum est, neque bonum corruptionis. nam causa per se magis est tempus, numerus et non motus, est, motus autem distare facit quod est.

Tex.c.120.

¶ Offendit quibus conueniat esse in tempore. Et primo ostendit, quod non omnia entia sunt in tempore, secundo quod non omnia non entia, ibi. Manifestum igitur. Circa primum, duo facit. Primo ostendit, quod ea, quae sunt semper, non sunt in tempore: secundo quod nihilominus ea, quae, quae cunctae, in quantum huiusmodi, sunt in tempore, ibi. Quoniam autem est tempus. Circa primum, duo facit. Primo, proponit ea, ex quibus procedit ad propositum ostendendum. Secundo, concludit propositum, ibi. Quare Manifestum est, & cetera. Proponit autem duo, quorum primum est, quod cum aliquid sit in tempore, sicut numeratum in numero, necesse est, quod accipi possit aliquid maius tempus omni eo, quod est in tempore. sicut potest accipi aliquis numerus maior omni eo, quod est numeratum. Et propter hoc necesse est omnia, quae sunt in tempore, & totaliter contineri a tempore, & concludi sub ipso, sicut ea, quae sunt in loco, concluduntur sub loco. Secundo ibi. Et est, quod omnia, quod est in tempore, aliquid patitur sub tempore: secundum, quod passio pertinet ad defectum, & hoc probat ex consueto modo locutionis. Consueuimus enim dicere quod longitudo temporis tabe facit, id est putrefacit & corrumpit, & iterum, quod propter tempus omnia senescunt, quae sunt in tempore: & quod propter tempus obliuio accidit, quae enim de recenti cognouimus in memoria manet, sed per diuturnitatem temporis elabuntur. Ergo ne aliquid dicat, quod etiam perfectiones attribuantur tempori sicut & passiones, hoc consequenter excludit, & ponit tria contra tria praemissa. Contra id enim, quod dixit, quod obliuiscitur propter tempus, subdit, quod aliquis non addiscit propter tempus. Si enim aliquis diu uiuat, otiosus a studio addiscendi, non propter hoc addiscit, sicut propter tempus obliuiscitur. Contra hoc autem, quod dixit, quod omnia senescunt sub tempore, subdit, quod non est aliquid factum nouum propter tempus, non enim solum per hoc aliquid innouatur, quia longo tempore durat, sed magis antiquatur. Contra illud uero quod dixit, quod tempus tabe facit, subdit, quod tempus non facit, sed bonum. Id est in regnum, & perfectum, sed magis tabidum & corruptum. & huius causa est quia ex tempore aliqua corrumpuntur, etiam si non appareat: aliquid aliud manifeste corrumpens. quod ex ipsa ratione temporis apparet. est enim tempus numerus motus. De ratione autem motus est, quod facit distare id quod est, a dispositione in qua prius erat. Unde, cum tempus sit numerus primi motus, ex quo in omnibus causatur mutabilitas, sequitur, quod per diuturnitatem temporis, omnia quae sunt in tempore, remoueantur a sua dispositione. Deinde cum dicitur.

¶ Et cetera etiam in tempore esse, hoc esse plane, ipsorum, inquam esse a tempore mensurari. In tempore enim esse duo significat. unum tunc esse, cum tempus est, alterum eo modo, quo dicimus aliqua numero esse. hoc autem aut parte numeri, uel affectu, & omnino quid numeri significat esse, aut ipsius numerum esse. Atque, cum tempus sit numerus nunc quidem ipsum, & prius, & istiusmodi cetera sic in tempore sunt, ut unitas est in numero, & par atque impar, haec enim aliquid numeri, illa temporis aliquid sunt. res autem in tempore sunt, ut a numero continentur, quem id modum & a loco, ea quae sunt in loco. Patet autem et in tempore esse non hoc esse, tunc, inquam, esse, cum tempus est, quem admodum uer in motu, aut in loco esse hoc est tunc esse, cum motus, aut cu locus est. Si enim in aliquo esse sic erit, omnes profecto res in quoniam erunt, & caelum in milio erit, nam cum milium est, et caelum etiam est, uerum hoc quidem accidit, illud aut sequatur necesse est, ut tempus sit, cum aliquid est in tempore, & motus sit, cum aliquid est in motu.

¶ Cuius igitur in tempore esse, sit in ipso esse tanquam in numero, maius quidem tempus omni eo quod in tempore est, sumetur. Quae propter omnia, quae sunt in tempore, a tempore contineantur necesse est, quem admodum & cetera, quae in aliquo sunt, ut a loco, ea, quae sunt in loco.

¶ Et pati iam aliquid sub tempore, sicut & consueuimus dicere, quae tabe facit tempus, & senescit omnia in tempore, & obliuiscuntur per tempus, sed non didicit, neque nouum factum est, neque bonum corruptionis. nam causa per se magis est tempus, numerus et non motus, est, motus autem distare facit quod est.

Tertia parte 93. tex.

Concludit propositum ex præmissis. & primo ex primo prius proposito. Oñsensum est enim, quod quæcunque sunt in tempore, continentur sub tempore: quæ autem sunt semper, non continentur sub tempore quasi excedente, neque esse, id est duratio eorum mensuratur sub tempore, cum in infinitum durent. infinitum autem non contingit mensurari: ergo illa, quæ sunt semper, non sunt in tempore. Sed hoc verum est, secundum quod sunt semper. corpora enim cęlestia sunt semper secundum esse substantiæ eorum, non autem secundum vbi. & ideo duratio eorum non mensuratur tempore, sed motus localis ipsorum tempore mensuratur. Secundo ibi.

Quare manifestum est, quoniam quæ semper sunt, semper sunt, non sunt in tempore. neque enim continentur sub tempore. neque mensuratur esse eorum sub tempore.

Signum autem huius, quoniam neque patiuntur nihil a tempore. tãquã non existentia in tempore.

Quoniam autem tempus mensura motus est, erit & quietis mensura secundum accidens. omnis .n. quies in tempore est.

Non enim sicut quod in motu est, necesse moueri, sic & quod in tempore est. non enim tempus motus est, sed numerus motus. in numero autem motus cõtingit esse & quiescens.

Non enim omne immobile quiescit, sed priuatum motu, apud autem natum moueri, sicut dictum est in prioribus. Esse autem in numero, est esse quendam numerum rei, & mensurari esse ipsius numero in quo est. quare, si in tempore, & sub tempore est.

Quia ostenditur, quod ea, quæ sunt semper, non sunt in tempore, ea autem quæ quiescunt, eodem modo se habent, posset aliquis credere, quod quiescens in quantum huiusmodi, non mensurarentur tempore. & ideo ad hoc excludendum ostenditur, quod tempus est etiam quietis mensura. Et circa hoc, quinque faciunt. Primo enim proponitur quod intenditur & dicitur, quod quia tempus est mensura motus per se, erit etiam & per accidens mensura quietis, quia & omnis quies est in tempore, sicut & omnis motus. Secundo ibi.

Mensurabit autem tempus id, quod mouetur, & quiescens semper hoc quod motum, illud autem quiescens. Motum enim ipsorum & quietem mensurabit semper quanta quædam. Quare quod mouetur, non simpliciter erit mensurabile sub tempore, sed quantum aliquid est, sed semper motus ipsius quantus.

Quare quæcunque neque mouentur, neque quiescunt non sunt in tempore. in tempore enim esse est mensurari tempore: tempus autem motus & quietis mensura est,

Manifestum igitur, quoniam neque quod non est omne in tempore erit, ut quæcunque non contingit aliter, sicut diametrum esse lateri cõmensurabile. Omnino enim, si mensura est tempus, motus per se, aliorum autem semper accidens, manifestum est, quod quorum esse mensurat, his

est in tempore, sicut necesse est moueri omne, quod est in motu: quia tempus non est motus, sed numerus motus. Contingit autem esse in numero motus non solum quod mouetur, sed etiam quod quiescit. Tertio ibi.

Probat propositum. quod quiescens sit in numero motus, ita quod tempus mensuratur. & ad hoc probandum inducit, quod non omne immobile, id est non mouetur, quiescit. Sed quiescens est priuatum motu, quod

est aptum natum est moueri, sicut supra dictum est in Tertio, quod mouetur illud, cuius immobilitas quies est. quies enim non est negatio motus, sed priuatio ipsius. & sic patet, quod esse quiescens est esse rei mobilis: unde, cum esse rei mobilis sit in tempore, & mensuratur tempore esse etiam rei quiescentis tempore mensuratur. Hic autem dicitur esse tempore aliquid sicut in numero, quia est aliquis numerus ipsius rei, & quia esse ipsius mensuratur numero temporis. Unde manifestum est, quod quiescens est in tempore, & mensuratur tempore, non in quantum est quiescens, sed in quantum est mobile. Et propter hoc similitudinem tempus est mensura motus per se: quietis autem per accidens. Quarto ibi.

Quæ cum ita sint, patet ea, quæ sunt semper, hoc ipso sane, quod semper sunt, in tempore non esse. non enim a tempore continentur, nec ipsorum esse a tempore mensuratur.

Signum huius est, ipsa nihil a tempore pati, propterea quod in tempore non sunt.

At uero, cum tempus mensura sit motus, erit & quietis mensura per accidens. est enim in tempore quies omnis.

Non enim ut omne quod est in motu, sic & id, quod est in tempore, moueatur necesse est. Tempus namque non motus est, sed numerus motus. in numero autem motus, & id esse potest, quod quiescit.

Non enim omne quod immobile est quiescit, sed quod caret motu, atque ut moueatur est aptum, ut & antea diximus. Esse autem quippiam in numero, id est, ut diximus, esse numerum ipsius quendam: et mensurari ipsius esse, eo sane numero, in quo dicitur esse. Quare si est in tempore, mensurabitur.

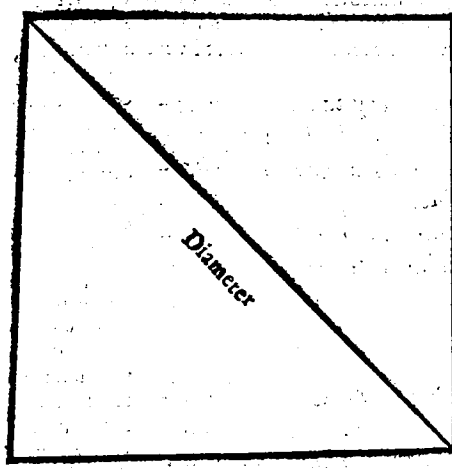
Metietur autem tempus, & id quod mouetur, & id quod quiescit, illud ut mouetur, hoc ut quiescit. Nam alterius ipsorum motum, alterius quietem, quanta quædam sit, metietur. Quare, id quod mouetur non a tempore mensurabile simpliciter erit, ut quantum est quoddam, sed ut motus eius est quantus.

Quibus efficitur, ut ea non sint in tempore, quæ neque mouentur, neque quiescunt. esse enim in tempore est tempore mensurari. tempus autem motus est quietis mensura.

Patet igitur, neque omnia quæ non sunt, in tempore esse. ea enim non sunt in tempore, quæ non possunt aliter se habere, ut diametrum esse cõmensurabile costæ. Omnino enim, si tempus mensura est, motus quidem per se, ceterorum uero per accidens, patet quorum esse metitur, eorum omnium esse in quiete, uel in motu consistere. Quæ igitur

manifestum esse ex præmissis, quod neque etiam omne non ens est in tempore, sicut ea quæ non contingunt aliter esse, ut diametrum esse cõmensurabile lateri quadrati. hoc enim est impossibile: quia nunquam contingit esse verum. Huiusmodi autem non mensuratur tempore. & hoc sic probat. Tempus primo & per se est mensura motus, alia autem non mensuratur nisi per accidens. quæcunque ergo mensuratur tempore, eius con-

Latus.

omnibus inerit esse in moueri, & quiescere. Quæcunque quidem igitur generabilia & corruptibilia sunt, & omnia quæ aliquando quidem sunt, aliquando autem non sunt, necesse est in tempore esse. est enim quoddam tempus maius, quod excellit esse ipsorum, & mensuratur substantiam. Ipsorum autem quæ non sunt, quæcunque continentur tempus, alia quidem erant, ut Homerus aliquando erat, alia vero erunt, ut futurorum aliquod. & tempus utraque continet. et si ad ambo utraque, & erant, & erunt. Quæcunque autem non continentur neque erant, neque sunt, neque erunt. Sicut autem hominibus eorum, quæ non sunt, quorum opposita semper sunt, ut incõmensurabile esse diametrum semper est, & non erit hoc in tempore. ergo neque cõmensurabile esse. unde semper non est, quia cõtrarium est ei, quod semper est. Quorum autem non semper est cõtrarium, hæc & possunt esse & non esse, & est generatio, & corruptio ipsorum.

LECTIO XXI.

Primum autem nunc, est cõtinuatio temporis, ut dictum est prius. cõtinuat enim tempus præteritum, & futurum, & omnino terminus temporis est, est enim huius quidem principium, illius autem finis. Sed hoc non, sicut & in puncto manente, manifestum est.

Diuidit autem potentia, & in quantum quid huiusmodi est semper alterum est ipsum nunc: in quantum autem copulat semper idem est. Sicut & in mathema-

semper est. Quorum autem cõtrarium non semper est, hæc possunt esse, & non esse, & habent generationem, corruptionem: & talia mensurantur tempore.

LECTIO XXI.

Ostendit Philosophus ostendit, quomodo se habeat tempus ad ea, quæ sunt in tempore, hic ostendit quomodo per cõparationem ad nunc, aliqua diuersimode secundum tempus nominantur. Et circa hoc duo facit. Primo, ponit significationem ipsius nunc. Secundo, quorundam aliorum, quæ determinantur secundum nunc ibi. { Ipsum autem nunc. } Circa primum, duo facit. Primo, proponit propriam, & principalem significationem ipsius nunc. Secundo, ponit secundariam significationem ibi. { Aliud autem. } Circa primum, tria dicit de nunc, quorum primum est, quod nunc cõtinuat tempus præteritum futuro, in quantum est terminus temporis, principium quidem futuri, finis autem præteriti: licet hoc non sit sic manifestum in nunc, sicut

in puncto. nam punctum stans est. & ideo potest bis accipi, semel ut principium, & semel ut terminus. quod non accidit in nunc, ut supra dictum est. Secundo ibi.

Dicit, quod tempus etiam diuiditur secundum nunc, sicut & linea diuiditur secundum punctum: sed tamquam nunc diuidit tempus in quantum consideratur, ut multa in potentia: prout, scilicet, accipitur seorsum, ut finis alterius, & in quantum sic accipitur, accipitur ut alterum & alterum nunc: sed secundum quod accipitur, ut copulans tempus, & cõtinuans, accipitur ut idem. Et hoc manifestat per simile in lineis mathematicis punctum, quod signatur in medio, semper intelligitur idem: quia secundum quod diuiditur linea, intelligitur aliud punctum, quod est ultimum vnius lineæ, & aliud, secundum quod est ultimum alterius: quia lineæ, secundum quod sunt diuise actu, intelliguntur ut contingit. cõtingua autem sunt quorum vltima sunt simul: sed secundum quod punctum cõtinuat partes lineæ, sic est vnum & idem: quia cõtinua sunt quorum terminus est idem. Et sic est etiam de nunc respectu temporis. quia

LECTIO XXI.

Primum autem nunc, est cõtinuatio temporis, ut antea diximus. Præteritum enim, & futurum tempus coniungit, atque vltimum omnino temporis est. Est enim huius quidem principium, illius autem finis. Verum hoc, non ut in puncto manente, patet.

Diuidit etiam potentia tempus, atque, ut tale est, diuersum est semper: ut autem coniungit, semper est idem, ut in mathematicis lineis fieri solet. non enim idem semper, unumque

Tex.c.118.

Tex.c.119.

Tex.c.120.

Tex.c.123.

Lect. 18.c. com. 116.

Tex.c.121.

quo modo potest accipi vt diuisio temporis secundum potentiam, alio modo secundum quod est terminus communis duorum temporum vnians, & contrarius ea. Tertio ibi.

Tex. c. 104.

Vno igitur modo sic dicitur nunc. Deinde cum dicitur. d. Ponit secundam significationem ipsius nunc. & dicit qd alio modo dicitur nunc, non vt terminus temporis continuans praeteritum futuro: sed ipsum tempus propinquum praesenti nunc, siue sit praeteritum, siue sit futurum.

Tex. c. 122.

Secundo dicitur nunc, quia veniet hodie: & veniet nunc, quia veniet hodie. Sed non dicimus, qd bellum Troianum factum est nunc, neq; qd diluuium factum sit nunc: quia licet eorum tempus sit continuum, non tamen est propinquum praesenti nunc. Deinde cum dicitur.

Tex. c. 123.

Exponit quaedam, quae determinatur per tunc. Et primo quid significet ipsum. Circa quod duo facit. Primo, ponit significationem eius. Secundo, mouet questionem ibi. Si vero neq; tempus. Ostendit ergo primo quod hoc qd dico tunc, significat tempus determinatum per aliquod prius nunc, siue propinquum siue remotum. possumus enim dicere, qd tunc destructa est Troia, & tunc factum est diluuium. oportet enim qd id, quod dicitur factum tunc, includatur ad aliquod nunc, vel instans praecedens: oportet enim dicere qd sit aliquod tempus determinatum quantitate ab hoc tempore praesenti in illud nunc, quod erat in praeterito. Et sic patet, quod hoc quod dico tunc differt a secunda significatione nunc in duobus: quia tunc semper est ad praeteritum, & indifferenter se habet ad propinquum, & remotum: sed nunc se habet ad propinquum: sed indifferenter ad praeteritum, & futurum. Secundo ibi.

Tex. c. 125.

Mouet quaedam dubitationem ex praemissis, & soluit eam. Dixerat enim, quod tempus, quod dicitur tunc includitur intra praeteritum nunc & praesens. vnde omne tempus, quod dicitur tunc, oportet esse finitum: sed non est aliquod tempus, quod non possit dici tunc, ergo omne tempus erit finitum. Sed omne tempus finitum deficit: videtur ergo dicendum, qd tempus deficit. Sed, si semper est motus, & tempus est numerus motus, videtur qd tempus non deficit. Oportet ergo dicere, qd si omne tempus est finitum, & non deficit, oportet esse motum, & tempus est numerus motus, videtur qd tempus non deficit. Oportet ergo dicere, qd si omne tempus est finitum, & non deficit, oportet esse motum, & tempus est numerus motus, videtur qd tempus non deficit.

ticis lineis: non semper. n. idem vt nunc; punctum, intellectum est diuidentium enim semper aliud est. Secundum autem qd copulat, vnu idemq; penitus est. Sic & ipsum nunc aliud quidem temporis diuisio secundum potentiam est, aliud autem terminus vtrorumque & vnio.

Est autem idem, & secundum idem diuisio & vnio, esse autem non idem est. Hoc quidem igitur, sic dicitur ipsorum nunc. Aliud autem, cum tempus, quod est huius, prope sit, vt veniet nunc, quia hodie veniet: veniet nunc, quia hodie veniet. Sed in illo facta, non sunt nunc, neq; diluuium factum est nunc, tamen tempus continuum est: sed, quia non est prope.

Ipsam autem tunc, tempus determinatum per prius nunc est, vt tunc destructa est Troia, & tunc erat diluuium. Oportet. n. includi ad ipsum nunc. Erat ergo quatuor ab hoc tpe in illud, quod erat, ad praeteritum.

Si vero neq; tempus est, quod nou sit tunc, omne erit tempus finitum. Aut ergo deficiet, aut non. siquidem semper est motus. Aliud igitur, aut idem multoties manifestum quonia vt utique motus. sic & tempus est. Si enim vnus & idem sit motus, aliquando erit & tempus vnium & idem, si autem non, non erit. Quonia autem ipsum nunc principium & finis e sed non eiusdem: sed praeteriti quidem finis, principium autem futuri: sicut habebit circulus in eodem quodammodo curuum, & concavum, sic & tempus semper in principio, & fine. & propter hoc vt semper alterum. non. n. semper eiusdem principium & finis ipsum nunc. si mul. n. & secundum idem opposita essent. non deficiet itaq; tempus semper enim in principio est.

detur qd tempus non deficiat. Oportet ergo dicere, qd si omne tempus est finitum, quod vel sit aliud tempus, vel quod idem tempus multoties reiteretur. Et hoc oportet esse in tempore, sicut & in motu. Si. n. sit semper vnus & idem motus, oportet esse vnium & idem tempus. Si vero non sit vnus, & idem motus, non erit vnium & idem tempus. Secundo igitur opinionem eius, motus numquam inceptus neq; deficiet, vt in octauo patebit, & ita reiteratur vnus quidem motus specie, non numero. non enim eadem est circulo continetur alteri, vt in octauo probabitur. & similiter oportet esse de tempore, sicut de motu. vnde consequenter ostendit, qd tempus nunquam deficiet. Patet enim ex praemissis, qd nunc est principium & finis, sed non respectu eiusdem: sed finis respectu praeteriti, & principium respectu futuri. vnde sic se habet de nunc, sicut se habet de circulo, i quo concavum & conuexum sunt idem subiecto: sed differunt ratione respectu ad diuersa. nam conuexum circuli attenditur secundum comparationem ad exteriora: concavum autem respectu ad interiora. Et quia nihil est accipere de tempore nisi nunc, vt supra dictum est, sequitur qd tempus semper sit in principio, & in fine. Et propter hoc tempus videtur esse alterum & alterum: quia nunc non est principium & finis eiusdem temporis: sed diuersorum temporum. alioquin opposita inessent eidem secundum idem principium. n. & finis habet oppositas rationes. si ergo idem esset principium & finis respectu eiusdem, opposita inessent eidem secundum idem. Vterius concludit ex praemissis, qd quia nunc est principium & finis temporis, & nunc est nunc, vt supra dictum est, & nunc est principium temporis. vnde tempus semper est in sui principio: quod autem est in sui principio non deficit. Et eadem ratione potest probari qd tempus non inceptus, secundum qd nunc est finis temporis. Sed haec ratio procedit, supposito qd motus semper sit, vt ipse dicit. Hoc. n. supposito non necesse est dicere qd quodlibet nunc temporis sit principium, & finis. Si autem dicatur, qd motus inceptus aut terminatus, sequitur qd

punctum est, cogitatione. Cum enim diuisimus, aliud est atque aliud punctum, at quo linea est. n. hoc idem est penitus punctum. Sic & ipsum nunc partim temporis est diuisio potentia, uti diximus, partim finis est vtrorumque ac vnio.

Est autem idem, & per idem diuisio, atque vnio, at esse non idem est. Ipsam igitur nunc hoc uno dicitur modo.

Alio vero modo tempus huius propinquum. Dicimus enim nunc accedat, quia hodie veniet. Atres, quae acta sunt olim non fuisse dicimus, neque diluuium, quoniam tempus continuum est usque ad illa: sed, quia non sunt prope: ideo non illo modo dicuntur.

Ipsam autem olim, tempus est ad prius atque posterius nunc definitum, vt olim capta est Troia, & olim diluuium erat. Oportet enim finitum ad ipsum nunc esse. Erat ergo atque erat tempus quoddam ab hoc ad illud vtrumque determinatum.

Quod si nullum est tempus, quod non sit olim: omne sane tempus erit finitum. Deficiet ne igitur tandem? At id fieri nequit, si semper est motus. Aliud ne igitur, atque aliud erit? an idem saepe redibit? An ut motus ita sese habet & tempus? nam si vnus idemque sit, & tempus idem ac vnus erit. si vero non sit, nec illud vnus idemque redibit. Cum autem ipsum nunc, finis sit atque principium temporis, non tamen eiusdem sed transacti quidem finis, principium autem consequentis. ut circulus in eodem quodammodo curuum, & concavum habet. sic & tempus in principio est semper ac fine. Et propterea semper aliud, aliudque videtur: non enim ipsum nunc principium est & finis eiusdem. simul enim per idem opposita numero essent. Non ergo tempus deficiet, quippe cum ipsum sit in principio semper.

tempus nunquam deficiet, quia tempus non potest accipi sine nunc, vt supra dictum est, & nunc est principium temporis. vnde tempus semper est in sui principio: quod autem est in sui principio non deficit. Et eadem ratione potest probari qd tempus non inceptus, secundum qd nunc est finis temporis. Sed haec ratio procedit, supposito qd motus semper sit, vt ipse dicit. Hoc. n. supposito non necesse est dicere qd quodlibet nunc temporis sit principium, & finis. Si autem dicatur, qd motus inceptus aut terminatus, sequitur qd

Le. 2. per totum.

Tex. c. 126.

Le. 1.

Tex. c. 127.

Le. 1.

Tex. c. 128.

Le. 10.

Tex. c. 129.

Tex. c. 128.

aliquid nunc temporis est principium & non finis, & aliquid est finis, & non principium, sicut & in linea accidit. si enim esset linea infinita, quodlibet punctum signatum in ea esset principium, & finis. In linea autem finita est accipere aliquod punctum, quod est principium tantum, vel finis tantum. Sed de hoc magis inquiratur in octauo.

Deinde cum dicitur. g. Ostendit quid significet hoc quod dico ia. & habet eandem significationem quam habet nunc, se eodem modo acceptum. illud. n. dicitur iam, quod est propinquum praesenti indiuisibili nunc, siue sit pars futuri, siue sit pars praeteriti. Pars quidem futuri, sicut cum dico, quando ibit? Ia, quia scilicet, tempus, in quo est hoc futurum, propinquum est. Pars autem praeteriti, sicut cum quaeritur, quando vadis? & respondetur iam iui. Sed de iis, quae sunt, procul non dicimus iam, sicut non dicimus qd Troiam sit destructa: quia hoc est multum remotum a praesenti nunc. Deinde cum dicitur.

h. Ipsam autem modo prope praesenti nunc, est pars praeteriti. Quando venit? modo. si sit tempus proximum praesenti nunc. Olim autem, quod procul. Repente autem, quod in insensibili tempore est propter paruitatem.

LECTIO XXII.

Vtatio autem omnis a natura remotiua est. in tempore autem omnia fiunt, & corrumpuntur. Vnde & alii quidem sapientissimi dicebant Pythagoreus autem Paro penitus indisciplinabile, quae & obliuiscuntur, in hoc rectius dicens. Manifestum igitur, quoniam corruptionis magis erit per se causa, quam generationis, sicut dictum est prius. destructiuum autem, mutatio per se est. generationis autem & ipsius esse est secundum accidens.

Signum autem sufficiens est, quia sit quidem nihil, nisi moueat ipsum quodammodo & agat. corrumpitur autem, & cum nihil moueatur, & hanc maxime solemus dicere sub tempore corruptionem. At vero neq; hanc tempus facit: sed accidit in tempore fieri, & hac mutationem.

LECTIO XXII.

ostquam Philosophus composuit te pus ad nunc, & ad ea, quae sunt in tempore, hic manifestat quaedam, quae superius tacta sunt. Et primo, quomodo corruptio attribuitur tempori. Secundo, quomodo omnis motus & mutatio sit in tempore ibi. His autem nobis. Circa primum, duo facit. Primo, manifestat propositum per rationem. Secundo per signum ibi. Si signum sufficiens. Dicit ergo primo, quod omnis mutatio de sui ratione remouet rem, quae mutatur, a naturali dispositione sua: sed tam generatio, quam corruptio fit in tempore, & ideo quaedam attribuebant generationes rerum tempori, vt disciplinam, &

Quod quidem igitur tempus est, & quid est, & quot modis dicitur ipsum nunc, & quid ipsum tunc, & quid modo, & quid iam, & quid olim, & quid repente, dictum est.

His autem nobis sic determinatis, manifestum est, quod omnem mutationem, & omne quod

huiusmodi, dicentes tempus esse sapientissimum, propter hoc quod generatio scientiae fit in tempore. Sed quidam Philosophus Paro nomine, de secta Pythagoricorum, posuit econuerso, videlicet, quod penitus tempus est indisciplinabile, quia scilicet, per longitudinem temporis accidit obliuio. Et in hoc rectius dixit, quia, vt supra dictum est, tempus per se magis est causa corruptio nis quam generatio nis. & hoc ideo, quia tempus est numerus motus: mutatio autem per se est destructiua & corruptiua. Sed causa generationis, & ipsius esse non est nisi per accidens. ex hoc enim ipso quod aliquid mouetur, recedit a dispositione, quam prius habebat, sed quod pueniat ad aliquam dispositionem, hoc non importatur in ratione motus, in quantum est motus: sed in quantum est finitus & perfectus. quae quidem perfectione habet motus ex intentione agentis, quod mouet ad determinatum finem. Et ideo corruptio magis potest attribui mutationi, quam tempori: sed generatio & esse, ageti & generanti. Secundo ibi.

Le. 20. te. 117.

Ipsam autem iam pars futuri praeteriue temporis est indiuiduo nunc instanti propinqua. Quando ambulabis, aut ambulauisti? am ambulabo, inquit, aut iam ambulauisti, quia tempus in quo ambulabit, uel ambulauit, est prope nunc ipsum instans, & non longe distat. Ilii autem non dicimus iam captum suis se, quia longe ab instanti nunc distat.

Ipsam autem nuper, ea pars est praeteriui tps, quae instanti nunc est propinqua. quando uenisti? nuper inquit, si tempus instanti non sit propinquum. Quondam autem pars est eiusdem temporis, longe ab eodem nunc distans. Subito autem dicimus, cum quippiam in tempore insensibili ob breuitate dimotum est.

LECTIO XXII.

Vtatio autem omnis natura est dimotiua, atque in tempore omnia fiunt, & corrumpuntur. Quapropter sunt, qui sapientissimum ipsum esse dicebant.

At Pythagoricus Paron, rudissimum esse dixit, quia in ipso etiam obliuiscuntur, rectius dicens. Patet igitur, corruptionis magis esse per se causam tempus, quam generationis, ut & antea diximus. Mutatio namque per se quidem est dimotiua, generationis autem, & ut quippiam sit causa, per accidens est.

Id indicatur ex eo satis, quia nihil quidem fit, nisi ipsum moueatur aliquo modo, atque quippiam agat. corrumpitur autem aliquid, etiam si non moueatur. atque hanc corruptionem a tempore fieri maxime dicere consueuimus. Verum neque hanc tempus facit: sed hanc quoque mutationem accidit in tempore fieri.

Esse igitur tempus, et quidnam sit, quotque modis nunc ipsum dicatur, et quid sit olim, quid iam, quid nuper, quid quondam, quid subito, satis per ea, quae dicta sunt, explicauimus.

His autem hoc pacto determinatis, patet omnem mutationem necessario in tempore esse, & omne quod modo dicitur nunc, & quid significet & tunc, & modo, & olim, & iam, & repente. Deinde cum dicitur. Ostendit quod omnis mutatio fit in tempore, duabus rationibus. Quarum prima talis est. In omni mutatione inuenitur velocius & tardius: haec autem determinatur tempore, quia velocius

velocius dicitur mutari, quod transmutatur prius ad determi-

nam terminum secundum idem spatium, ita tamen quod eadem sit regula vtriusque motus, vt in loci mutatione, si sit vtraque mutatio circularis, aut vtraque recta. si autem vna esset circularis & alia recta, non propter hoc velocius moueretur quod prius veniret ad terminum, & similiter intelligendum de aliis generibus mutationum. Sequitur igitur, quomodo mutatio fit in tempore. Secundam rationem ponit ibi.

LECTIO XXIII.

Ignium autem consideratione est, & quomodo igitur se habet tempus ad animam, & propter quid in omni videtur esse tempus, & in terra, & in mari, & in celo.

Aut, quia motus est passio que dam vel habitus, numerus existens. hanc autem mobilia omnia, in loco enim sunt omnia. Tempus autem & motus simul sunt, & secundum potentiam & actum.

Vtrum autem, cum non sit anima, erit tempus: an non, dubitabit utique aliquis.

Impossibile enim, cum sit numeraturum esse aliquem, impossibile est numerabile esse aliquid. Quare, manifestum est, quia neque numerus est, numerus enim, aut quod numeratur est, aut numerabile. Si autem nihil

erit in terra, in mari, & in celo. Secundo ibi. Solutio premissas questiones. Et primo secundam, quae facilior est. Secundo, primam. Vtrum autem cum sit, dicit ergo, quod tempus est quoddam accidens motus: quia est numerus eius. accidens autem consuevit nomine habitus, & passionis nominari, vnde vbiunque est motus, oportet quod sit tempus. Omnia autem corpora sunt mobilia, & si non aliis motibus, saltem motu locali, quia omnia sunt in loco. Et quia potest aliquis dicere, quod licet sint mobilia, non tamen omnia mouentur: sed quadam quiescunt, & sic tempus non videtur esse in omnibus. ad hoc excludendum subiungit, quod tempus est simul cum motu, siue motus accipitur secundum actum, siue secundum potentiam. Quocirca enim sunt mobilia moueri, & non mouentur actu, quiescunt. Tempus autem non solum mensurat motum: sed etiam quietem, vt supra dictum est. Vnde relinquuntur quod vbiunque est motus, vel actu, vel potentia, quod ibi sit tempus. Secundo ibi.

Solutio primam questionem. Et circa hoc tria facit. Primo, mouet dubitationem. Secundo, obicit ad questionem ibi. Impossibile enim est, quod si autem hoc. Est ergo dubitatio: vtrum non existente anima, esset tempus, aut non. Secundo ibi:

Obicit ad ostendendum, quod non. quia si impossibile esset esse aliquod potens numerare, impossibile esset esse aliquid numerabile, potens, scilicet, numerari; sed si non est numerabile, non est numerus, quia numerus non est, nisi in eo, quod numeratur actu: vel quod est numerabile in potentia. Relinquitur ergo, quod si non est aliquid potens numerare, quod non sit numerus. Sed nihil aliud natum est numerare, quam anima, & inter partes anime non alia quam intellectus: quia numerus fit per collationem

at ipsum prius in tempore est. Prius enim atque posterius ratione distantia ad ipsum nunc dicimus. ipsum vero nunc, terminus est transacti atque futuri, quare, cum ipsum nunc in tempore sit, & prius & posterius in tempore erit. In quo namque nunc ipsum est, in hoc, & distantia ipsius nunc, esse necesse est. Modo autem contrario, prius ipsum in preterito atque futuro tempore dicitur. Nam in preterito quidem id dicimus prius, quod longius ab ipso nunc distat: id vero posterius, quod eidem propinquius est. In futuro autem id quidem prius, quod est propinquius illi. id vero posterius, quod ab eodem longius distat. Quare quoniam prius in tempore sit: omnem autem motum comitetur ipsum prius, ut patet, perspicuum est, omnem mutationem, omnemque motum in tempore esse.

at ipsum prius in tempore est. Prius enim atque posterius ratione distantia ad ipsum nunc dicimus. ipsum vero nunc, terminus est transacti atque futuri, quare, cum ipsum nunc in tempore sit, & prius & posterius in tempore erit. In quo namque nunc ipsum est, in hoc, & distantia ipsius nunc, esse necesse est. Modo autem contrario, prius ipsum in preterito atque futuro tempore dicitur. Nam in preterito quidem id dicimus prius, quod longius ab ipso nunc distat: id vero posterius, quod eidem propinquius est. In futuro autem id quidem prius, quod est propinquius illi. id vero posterius, quod ab eodem longius distat. Quare quoniam prius in tempore sit: omnem autem motum comitetur ipsum prius, ut patet, perspicuum est, omnem mutationem, omnemque motum in tempore esse.

Ignium autem est consideratione, & quomodo modo sese habet ad animam tempus, & cur in omnibus tempus esse videtur, & in terra, & in mari atque in celo.

An quia tempus cum mensura sit motus, affectus est quidam ipsius vel habitus. Hanc autem mobilia cuncta sunt. in loco namque sunt vniuersa. Tempus vero ac motus, simul potentia sunt atque actu.

Dubitauerit autem quispiam, si anima sublata, tempus esse possit, nec ne.

Nam si numeraturum esse non possit, neque quicquam numerabile esse potest. Quare patet, neque numerum esse posse. est enim numerus, aut id, quod numeratur, aut numerabile ipsum. Quod si nihil aliud aptum est numerare, quam

rem rationis est. Si ergo non est anima intellectiua, non est numerus. Tempus autem est numerus, vt dictum est. Si ergo non est anima intellectiua, non est tempus. Tertio ibi.

aliud aptum natum est quam anima numerare, & anime intellectus, impossibile est tempus esse, anima si non sit.

Nisi hoc quod vtrunque ens est tempus, vt contingit motum esse sine anima. Prius autem & posterius in motu sunt, tempus autem hec sunt, secundum quod numerabilia sunt.

Dubitabit autem aliquis & qualis motus tempus numerus sit.

Aut cuiuslibet. etenim generatur in tempore, & augmentatur, & alteratur in tempore, & fertur. Secundum igitur quod motus est, sic est vniuersalius, motus numerus est continui: sed non cuiusdam.

Sed est nunc moueri vnum. & aliud, quorum vtriusque motus erit numerus. Alterum, & alterum igitur tempus, & simul duo tempora equalia erunt?

Aut non omne namque tempus, vnum similiter & simul est, specie autem, & quare non simul. si enim, & hi sunt canes, illi vero equi, vtriusque autem septem, idem numerus est. sic, & motuum simul terminatorum idem tempus est: sed hic velox fortassis, alius vero non, & alius quidem loci mutatio est. hic autem alteratio est, tempus tamen idem est, si quidem, & numerus equalis sit, & alterationis, & loci mutationis, simul sint. Et propter hoc motus quidem alteri sunt, & seorsum sunt: tempus autem vbi que idem, quia &

impossibile est esse aliquid sensibile. Si enim est sensibile potest sentiri, & si potest sentiri, potest esse aliquid sentiens. licet non sequatur, quod si est sensibile, quod sit sentiens, & similiter sequitur, quod si est aliquid numerabile, quod possit esse aliquid numerans. vnde, si impossibile est esse aliquid numerabile, non tamen sequitur, quod si non est numerans, quod non sit numerabile: vt obicit Philosophi procedebat. Si ergo motus haberet esse fixum in rebus, sicut lapis, vel equus, posset absolute dici, quod sicut etiam anima non existente, esset numerus motus, qui est tempus: sed motus non habet esse fixum in rebus, nec aliquid actu inuenitur in rebus de motu, nisi quoddam indiuisibile motus, quod est motus diuisio: sed totalitas motus accipitur per considerationem anime, comparantis priorem dispositionem mobilis ad posterio-rem. Sicut igitur, & tempus non habet esse extra animam, nisi secundum suum indiuisibile. Ipsa tamen totalitas temporis accipitur per ordinationem anime numerantis prius, & posterius in motu, vt supra dictum est. & ideo signatim dicit Philosophus

tempus non existente anima est vtrunque ens, id est imperfecte, sicut & si dicatur quod motum contingit esse sine anima imperfecte, & per hoc soluantur rationes supra posite: ad ostendendum quod tempus non sit: quia componitur ex partibus non existentibus, patet enim ex predictis, quod non habet esse perfectum extra animam, sicut nec motus. Deinde cum dicitur.

Mouet questionem de vnitatem temporis, siue de comparatione temporis ad motum. Et circa hoc tria facit. Primo, mouet dubitationem. Secundo soluit ibi. Aut cuiuslibet. Tertio, manifestat quoddam quod supponerat ibi. Dicitur ergo recte. Dicit ergo primo, quod dubitatio est, cum tempus sit numerus motus: cuius vel qualis motus sit numerus. Secundo ibi.

Solutio dubitationem. Et primo excludit falsam solutionem. Secundo, ponit veram ibi. Quoniam autem loci mutatio, circa primum, tria facit. Primo, ponit solutionem falsam. Secundo, improbat eam ducendo ad inconueniens ibi. Sed est nunc moueri. Tertio, ostendit illud inconueniens esse impossibile ibi.

Aut non omne namque tempus, vnum similiter est et simul, specie uero sunt eadem, & quare non sunt simul. nam ut si sint hi quidem canes, illi autem equi, atque utriusque sint septem, id est numerus utrorumque, sic & eorum motuum, qui simul incipiunt, simulque desinunt id est numero tempus, & sic celerior alter forsitan est, tardior alter, & alter latius, alter est alteratio, quoniam nunc motus hisce differunt differentiis, id est tamen tempus alterationis latiusue equalis, si simul fiat: quippe cum & numerus sit idem canum, equorumque, que diximus. Et propterea motus quidem diuersi, seorsumque sunt, tempus autem idem est ubique

numeris motus continui vniuersaliter, & non alicuius determinati motus. Secundo ibi.

Improbatur predictam solutionem: contingit enim aliqua duo simul moueri: si ergo cuiuslibet motus tempus sit numerus, sequitur, quod duorum motuum simul existentium sit alterum & alterum tempus: & sic ulterius sequitur, quod duo tempora equalia sint simul, vt pote duo dies, vel duae horae: duo autem tempora equalia simul esse non est admirabile, vt die & hora. Tertio ibi.

Ostendit hoc esse impossibile. duo tempora equalia simul esse, quia omne tempus, quod est simul & similiter, id est equaliter, est vnum tantum: sed tempus, quod non est simul, non est vnum numero: sed species eius est vna, sicut dies cum die, & annus cum anno. & hoc manifestat per simile in aliis numeratis. Si enim sunt septem equi, & septem canes, non differunt secundum numerum: sed differunt secundum speciem rerum numeratarum. & similiter omnium motuum, qui simul terminantur secundum principium & secundum finem, est idem tempus: sed motus differunt secundum proprias rationes, in quantum forte vnus est velox, & alius tardus, & vnus est loci mutatio, & alius al-

teratio

tempus non existente anima est vtrunque ens, id est imperfecte, sicut & si dicatur quod motum contingit esse sine anima imperfecte, & per hoc soluantur rationes supra posite: ad ostendendum quod tempus non sit: quia componitur ex partibus non existentibus, patet enim ex predictis, quod non habet esse perfectum extra animam, sicut nec motus. Deinde cum dicitur.

Mouet questionem de vnitatem temporis, siue de comparatione temporis ad motum. Et circa hoc tria facit. Primo, mouet dubitationem. Secundo soluit ibi. Aut cuiuslibet. Tertio, manifestat quoddam quod supponerat ibi. Dicitur ergo recte. Dicit ergo primo, quod dubitatio est, cum tempus sit numerus motus: cuius vel qualis motus sit numerus. Secundo ibi.

Solutio dubitationem. Et primo excludit falsam solutionem. Secundo, ponit veram ibi. Quoniam autem loci mutatio, circa primum, tria facit. Primo, ponit solutionem falsam. Secundo, improbat eam ducendo ad inconueniens ibi. Sed est nunc moueri. Tertio, ostendit illud inconueniens esse impossibile ibi.

Aut non omne namque tempus, vnum similiter est et simul, specie uero sunt eadem, & quare non sunt simul. nam ut si sint hi quidem canes, illi autem equi, atque utriusque sint septem, id est numerus utrorumque, sic & eorum motuum, qui simul incipiunt, simulque desinunt id est numero tempus, & sic celerior alter forsitan est, tardior alter, & alter latius, alter est alteratio, quoniam nunc motus hisce differunt differentiis, id est tamen tempus alterationis latiusue equalis, si simul fiat: quippe cum & numerus sit idem canum, equorumque, que diximus. Et propterea motus quidem diuersi, seorsumque sunt, tempus autem idem est ubique

numeris motus continui vniuersaliter, & non alicuius determinati motus. Secundo ibi.

Improbatur predictam solutionem: contingit enim aliqua duo simul moueri: si ergo cuiuslibet motus tempus sit numerus, sequitur, quod duorum motuum simul existentium sit alterum & alterum tempus: & sic ulterius sequitur, quod duo tempora equalia sint simul, vt pote duo dies, vel duae horae: duo autem tempora equalia simul esse non est admirabile, vt die & hora. Tertio ibi.

Ostendit hoc esse impossibile. duo tempora equalia simul esse, quia omne tempus, quod est simul & similiter, id est equaliter, est vnum tantum: sed tempus, quod non est simul, non est vnum numero: sed species eius est vna, sicut dies cum die, & annus cum anno. & hoc manifestat per simile in aliis numeratis. Si enim sunt septem equi, & septem canes, non differunt secundum numerum: sed differunt secundum speciem rerum numeratarum. & similiter omnium motuum, qui simul terminantur secundum principium & secundum finem, est idem tempus: sed motus differunt secundum proprias rationes, in quantum forte vnus est velox, & alius tardus, & vnus est loci mutatio, & alius al-

teratio

Infra,

Te. co. 134.

Te. co. 133.

Te. co. 130.

Te. co. 132.

Tex. c. 131.

Te. 131.

teratio: sed tempus est idem, si alterationis & loci mutationis sic æqualis numerus, supposito quod sint simul, & propter hoc oportet quod motus sint alteri & diuisi ab inuicem: sed tempus in oibus est idem: quia vnus & idem numerus est eorum, quæ sunt æqualia & simul, vbicunq; sint. Deinde cum dicitur.

k ¶ Ponit veram solutionē. & circa hoc tria facit. Primo præmittit quædam, quæ sunt necessaria ad solutionem. Secundo, ex præmissis solutionem concludit ibi.

¶ Si igitur quod primum. ¶ Tertio, manifestat solutionē prædictam per dicta aliorum ibi. ¶ Vnde videtur. ¶ Circa primum, præmittit tria. Quorum primum est, quod inter alios motus, primus & magis simplex & regularis, est motus localis, & inter alios motus locales, motus circularis, vt in octauo probabitur. Secundum est, quod vnus quodq; numeratur vno quodam proximo sui generis, sicut vnitates vnitatis, & equæ equo, vt patet in 10. Meta. vnde oportet quod tempus quodam terminato tempore mensuretur, sicut videtur quod tempora mensurantur per diem.

¶ Tertium quod præmittit est, quod tempus mensuratur motu, & motus tempore, sicut supra dictum est. & hoc ideo est, quia aliquo terminato motu, & aliquo terminato tempore, mensuratur quantitas cuiuslibet motus & temporis. Secundo ibi.

¶ Concludit ex præmissis, quod si aliquod, quod est primum, est mensura. ¶ Omnium proximorum. ¶ Id est omnium, quæ sunt sui generis, necesse est quod circulatorio, quæ est maxime regularis, sit mensura omnium motuum. Dicitur autem motus regularis, qui est vnus & vniformis. hæc autem regularitas non potest inueniri in alteratione & augmento: quia non sunt vsquequaq; continui, nec æqualis velocitatis. Sed in loci mutatione inueniri potest regularitas, quæ potest esse aliquis motus localis continuus & vniformis, & talis est solus motus circularis, vt in octauo probabitur, & inter alios motus circulares, maxime vniformis & regularis est primus motus, qui reuoluit totum firmamentum motu diurno. vnde illa circulatorio tamquam prima, & simplicior & regularior est mensura omnium motuum. Oportet autem motum regularem esse mensuram, seu numerum aliorum, quia omnis mensura debet esse certissima, & talia sunt, quæ vniformiter se habent. Ex hoc ergo colligere possumus, quod si prima circulatorio mensuratur

omnem motum, & motus mensuratur a tempore, in quantum mensuratur quodam motu, necesse est dicere, quod tempus sit numerus primæ circulationis, secundum quam mensuratur tempus, & ad quem mensurantur omnes alii motus temporis mensuratione. Tertio ibi.

¶ quonia, et numerus eorum quæ sunt æqualia simulque, vnus, et ibidem vbicunq; est.

¶ Atqui cum latitudo quid sit motus, & huius species si conuersio, unumquodq; autem uno quodam sibi numeretur propinquo, unitates quidem unitate, equi autem equo, tempus etiam hoc patet tempore profecto quodam mensurabitur definitio. Atque motu quidem tempus, motus autem tempore mensuratur, sicut diximus. hoc autem ideo, quia quæ sitas motus ac temporis ab eo motu, qui definitus est, tempore mensuratur.

¶ Si igitur ipsum primum propinquo omnium est mensura, vniformis sane conuersio mensura potissimum erit, quoniam huiusmodi numerus notissimus est, ut patet; atque alteratio quidem vniformis non est, nec accretio, nec generatio, latitudo autem est.

¶ Quapropter & motus ipsius Sphæra ipsa, esse videtur: quia ceteri motus hoc motu mensurantur, & etiam ipsum tempus.

¶ Propter hoc, & id accidit, quod consuetum dici accidit. Dicunt enim humanas, & ceterarum eas quæ naturalem motum, & ortum ac obitum subeunt, circuli esse dicunt. Idque propterea, quæ hæc vniformis tempore diiudicantur, finemque subeunt ac principium, perinde atque si reditio quadam hoc fiat.

¶ etenim tempus ipsum, circulus quidem esse videtur. Hoc autem ideo rursus videtur, quia talis latitudo est ipsum mensura, & a tali latitudine ipsum etiam mensuratur. Quare dicere rerum eas, quæ sunt, circulum esse, est dicere tempore circulum quendam esse. Hoc autem ideo dicitur, quia tempus mensuratur ipsa conuersione. Id enim, quod mensuratur, nihil aliud esse videtur præter id, quod metitur, quam totum, plures mensuræ.

¶ Dicitur enim recte numerum quidem eundem esse ouium atque canum, si est æqualis. quaternitas autem non eandem, neque quatuor eadem esse.

¶ Sic igitur patet, quod tempus primo mensurat, & numerat primum motum circulearem, & per eum mensurat omnes alios motus. vnde est vnus tempus tantum propter vnitatem primi motus, & tamen quicumque sentit quemcumque motum, sentit tempus, eo quod ex primo motu causatur mutabilitas in omnibus mobilibus, vt supra dictum est.

¶ Deinde cum dicitur. ¶ Manifestat quoddam, quod supra dixerat, qualiter sit intelligendum, dixerat enim, quod idem est numerus septem canum, & septem equorum. Quomodo igitur hoc sit verum, ostendit & dicit, quod recte potest dici, si æqualis est numerus aliquorum rerum, diuersarum,

diuersarum, puta, ouium & canum, quod idem sit numerus vtrorumque, vtputa, si tam canes, quam oves sint decem: sed non potest dici, quod hoc ipsum, quod est decem esse, sit idem canum & ouium, non enim eadem decem, sunt decem canes, & decem oves. Et hoc ideo, quia genus potest cum additione vnitatis, vel identitatis predicari de pluribus indiuiduis existentibus in una specie, & similiter genus remorum de pluribus speciebus existentibus sub vno genere propinquo, neque tamen species de indiuiduis, neque genus propinquo de speciebus diuersis predicari potest cum additione vnitatis, vel identitatis, & huiusmodi consequenter ponit exemplum. sunt enim duæ species trianguli, scilicet æquilaterus, id est habens tria latera æqualia, & gradatus, id est habens tria latera inæqualia: figura autem est genus trianguli, non ergo possumus dicere, quod æquilaterus & gradatus sit idem triangulus: sed possumus dicere, quod sunt eadem figura, quia vtrunque continetur sub triangulo, qui est vna species figuræ. & huius assignat rationem. quia, cum idem & diuersum seu differens opponantur, ibi possumus dicere identitatem, vbi non est differentia: sed non possumus dicere identitatem, vbi est differentia. manifeste.

¶ eadem sunt. sicut neque trianguli idem, qui est æquilaterus, Gradatus, & tamen eadem figura est: quia vtraque trianguli sunt. Idem enim dicitur, cuius non differt differentia: sed non cuius differt, vt triangulus a triangulo differentia differt (alteri quidem enim trianguli sunt) figuræ autem non: sed in vna, & eadem diuisione. figura enim hæc quidem talis circulus est, talis vero triangelus. huius autem talis quidem est æquilaterus, talis vero qui gradatus. figura igitur eadem. & hæc triangelus non est, triangelus autem non idem est. Et numerus iam similiter idem. non enim differt numeri differentia numerus horum. Decem autem non idem est. in quibus enim dicitur differunt. hæc quidem enim canes, alia vero equi. Et de tempore quidem ipso, & de circa ipsum proprietatibus, huic intentioni, dictum est.

¶ quemadmodum neque trianguli sunt idem hi, quorum alter ex æqualibus, alter inæqualibus omnibus lateribus constat, quanquam eadem est uterque figura, quoniam ambo trianguli sunt. Eadem enim aliqua eo dicitur, cuius non differunt differentia, non eo cuius differentia differunt. ueluti trianguli dicti differentia trianguli differunt, non figuræ. Igitur trianguli quidem sunt diuersi, figuræ autem diuersæ non sunt: sed in eadem unam cadunt diuisionem. Figura namque talis quidem est circulus, talis autem est triangulus, & hisce talis quidem est æqualium laterum, talis autem inæqualium. Sicut igitur eadem hi figuræ: trium. n. uterque est angulorum. at non sunt triangulus idem. Et numerus igitur dictus pari ratione idem est sane. non enim numerus ipsorum differentia numeri differt. Quaternitas autem non eadem est. ea namque, de quibus dicitur differunt. hæc enim canes sunt, illa oves. Sed de tempore quidem ipso & de hisce, quæ circa ipsum quidem sunt, ad hæc autem consideratione accommodantur, satis iam diximus.

¶ idem denarius, vel ternarius propter diuersitatem, quæ est secundum numerum ex parte materiæ. Vnde secundum istam rationem, sequeretur quod tempus esset vnus species: sed non numero: & ideo, ad accipiendum veram temporis vnitatem, oportet recurrere ad vnitatem primi motus, qui primo mensuratur tempore, & quo etiam mensuratur tempus. Vltimo autem epilogando concludit, dictum esse de tempore, & de illis, quæ sunt propria ad considerationem temporis.

¶ idem denarius, vel ternarius propter diuersitatem, quæ est secundum numerum ex parte materiæ. Vnde secundum istam rationem, sequeretur quod tempus esset vnus species: sed non numero: & ideo, ad accipiendum veram temporis vnitatem, oportet recurrere ad vnitatem primi motus, qui primo mensuratur tempore, & quo etiam mensuratur tempus. Vltimo autem epilogando concludit, dictum esse de tempore, & de illis, quæ sunt propria ad considerationem temporis.

¶ idem denarius, vel ternarius propter diuersitatem, quæ est secundum numerum ex parte materiæ. Vnde secundum istam rationem, sequeretur quod tempus esset vnus species: sed non numero: & ideo, ad accipiendum veram temporis vnitatem, oportet recurrere ad vnitatem primi motus, qui primo mensuratur tempore, & quo etiam mensuratur tempus. Vltimo autem epilogando concludit, dictum esse de tempore, & de illis, quæ sunt propria ad considerationem temporis.

¶ idem denarius, vel ternarius propter diuersitatem, quæ est secundum numerum ex parte materiæ. Vnde secundum istam rationem, sequeretur quod tempus esset vnus species: sed non numero: & ideo, ad accipiendum veram temporis vnitatem, oportet recurrere ad vnitatem primi motus, qui primo mensuratur tempore, & quo etiam mensuratur tempus. Vltimo autem epilogando concludit, dictum esse de tempore, & de illis, quæ sunt propria ad considerationem temporis.

¶ idem denarius, vel ternarius propter diuersitatem, quæ est secundum numerum ex parte materiæ. Vnde secundum istam rationem, sequeretur quod tempus esset vnus species: sed non numero: & ideo, ad accipiendum veram temporis vnitatem, oportet recurrere ad vnitatem primi motus, qui primo mensuratur tempore, & quo etiam mensuratur tempus. Vltimo autem epilogando concludit, dictum esse de tempore, & de illis, quæ sunt propria ad considerationem temporis.

¶ idem denarius, vel ternarius propter diuersitatem, quæ est secundum numerum ex parte materiæ. Vnde secundum istam rationem, sequeretur quod tempus esset vnus species: sed non numero: & ideo, ad accipiendum veram temporis vnitatem, oportet recurrere ad vnitatem primi motus, qui primo mensuratur tempore, & quo etiam mensuratur tempus. Vltimo autem epilogando concludit, dictum esse de tempore, & de illis, quæ sunt propria ad considerationem temporis.

¶ idem denarius, vel ternarius propter diuersitatem, quæ est secundum numerum ex parte materiæ. Vnde secundum istam rationem, sequeretur quod tempus esset vnus species: sed non numero: & ideo, ad accipiendum veram temporis vnitatem, oportet recurrere ad vnitatem primi motus, qui primo mensuratur tempore, & quo etiam mensuratur tempus. Vltimo autem epilogando concludit, dictum esse de tempore, & de illis, quæ sunt propria ad considerationem temporis.

¶ idem denarius, vel ternarius propter diuersitatem, quæ est secundum numerum ex parte materiæ. Vnde secundum istam rationem, sequeretur quod tempus esset vnus species: sed non numero: & ideo, ad accipiendum veram temporis vnitatem, oportet recurrere ad vnitatem primi motus, qui primo mensuratur tempore, & quo etiam mensuratur tempus. Vltimo autem epilogando concludit, dictum esse de tempore, & de illis, quæ sunt propria ad considerationem temporis.

¶ idem denarius, vel ternarius propter diuersitatem, quæ est secundum numerum ex parte materiæ. Vnde secundum istam rationem, sequeretur quod tempus esset vnus species: sed non numero: & ideo, ad accipiendum veram temporis vnitatem, oportet recurrere ad vnitatem primi motus, qui primo mensuratur tempore, & quo etiam mensuratur tempus. Vltimo autem epilogando concludit, dictum esse de tempore, & de illis, quæ sunt propria ad considerationem temporis.

¶ idem denarius, vel ternarius propter diuersitatem, quæ est secundum numerum ex parte materiæ. Vnde secundum istam rationem, sequeretur quod tempus esset vnus species: sed non numero: & ideo, ad accipiendum veram temporis vnitatem, oportet recurrere ad vnitatem primi motus, qui primo mensuratur tempore, & quo etiam mensuratur tempus. Vltimo autem epilogando concludit, dictum esse de tempore, & de illis, quæ sunt propria ad considerationem temporis.

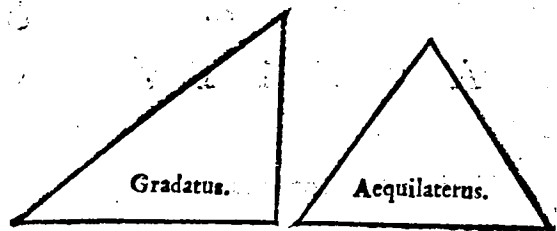
¶ idem denarius, vel ternarius propter diuersitatem, quæ est secundum numerum ex parte materiæ. Vnde secundum istam rationem, sequeretur quod tempus esset vnus species: sed non numero: & ideo, ad accipiendum veram temporis vnitatem, oportet recurrere ad vnitatem primi motus, qui primo mensuratur tempore, & quo etiam mensuratur tempus. Vltimo autem epilogando concludit, dictum esse de tempore, & de illis, quæ sunt propria ad considerationem temporis.

¶ idem denarius, vel ternarius propter diuersitatem, quæ est secundum numerum ex parte materiæ. Vnde secundum istam rationem, sequeretur quod tempus esset vnus species: sed non numero: & ideo, ad accipiendum veram temporis vnitatem, oportet recurrere ad vnitatem primi motus, qui primo mensuratur tempore, & quo etiam mensuratur tempus. Vltimo autem epilogando concludit, dictum esse de tempore, & de illis, quæ sunt propria ad considerationem temporis.

¶ idem denarius, vel ternarius propter diuersitatem, quæ est secundum numerum ex parte materiæ. Vnde secundum istam rationem, sequeretur quod tempus esset vnus species: sed non numero: & ideo, ad accipiendum veram temporis vnitatem, oportet recurrere ad vnitatem primi motus, qui primo mensuratur tempore, & quo etiam mensuratur tempus. Vltimo autem epilogando concludit, dictum esse de tempore, & de illis, quæ sunt propria ad considerationem temporis.

¶ idem denarius, vel ternarius propter diuersitatem, quæ est secundum numerum ex parte materiæ. Vnde secundum istam rationem, sequeretur quod tempus esset vnus species: sed non numero: & ideo, ad accipiendum veram temporis vnitatem, oportet recurrere ad vnitatem primi motus, qui primo mensuratur tempore, & quo etiam mensuratur tempus. Vltimo autem epilogando concludit, dictum esse de tempore, & de illis, quæ sunt propria ad considerationem temporis.

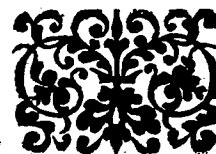
¶ idem denarius, vel ternarius propter diuersitatem, quæ est secundum numerum ex parte materiæ. Vnde secundum istam rationem, sequeretur quod tempus esset vnus species: sed non numero: & ideo, ad accipiendum veram temporis vnitatem, oportet recurrere ad vnitatem primi motus, qui primo mensuratur tempore, & quo etiam mensuratur tempus. Vltimo autem epilogando concludit, dictum esse de tempore, & de illis, quæ sunt propria ad considerationem temporis.

¶ idem denarius, vel ternarius propter diuersitatem, quæ est secundum numerum ex parte materiæ. Vnde secundum istam rationem, sequeretur quod tempus esset vnus species: sed non numero: & ideo, ad accipiendum veram temporis vnitatem, oportet recurrere ad vnitatem primi motus, qui primo mensuratur tempore, & quo etiam mensuratur tempus. Vltimo autem epilogando concludit, dictum esse de tempore, & de illis, quæ sunt propria ad considerationem temporis.

¶ idem denarius, vel ternarius propter diuersitatem, quæ est secundum numerum ex parte materiæ. Vnde secundum istam rationem, sequeretur quod tempus esset vnus species: sed non numero: & ideo, ad accipiendum veram temporis vnitatem, oportet recurrere ad vnitatem primi motus, qui primo mensuratur tempore, & quo etiam mensuratur tempus. Vltimo autem epilogando concludit, dictum esse de tempore, & de illis, quæ sunt propria ad considerationem temporis.

¶ idem denarius, vel ternarius propter diuersitatem, quæ est secundum numerum ex parte materiæ. Vnde secundum istam rationem, sequeretur quod tempus esset vnus species: sed non numero: & ideo, ad accipiendum veram temporis vnitatem, oportet recurrere ad vnitatem primi motus, qui primo mensuratur tempore, & quo etiam mensuratur tempus. Vltimo autem epilogando concludit, dictum esse de tempore, & de illis, quæ sunt propria ad considerationem temporis.

Te. cō. 133.

Left. 16.

Left. 2.

Left. 19. r. com. 112

Te. cō. 134.

Left. 16.

A R I S T O T E L I S
D E P H I S I C O A V D I T V
L I B E R Q V I N T V S .

Cum Sancti Thomae Aquinatis praclarissimis commentariis.

L E C T I O P R I M A .

Rostquam Philosophus determinavit de motu, & de his, quae consequuntur motum in communi, hic iam accedit ad dividendum motum, & dividitur in partes duas. In prima agit de divisione motus, & quod dividitur in species. In secunda de divisione motus in partes quantitas. & hoc in 6. lib. ibi. {Si autem est continuum.} Prima in duas.

L E C T I O I .

Ransmutatur autem transmutans oem aliud quidem secundum accidens, ut cum dicimus musicum ambulare, quoniam cui accidit musicum esse, hoc ambulat. Hoc autem ex eo quia huius aliquid mutatur, & simpliciter dicitur mutari, ut quaecumque dicitur secundum partes sanatur n. corp^o, quia ocul^o, aut thorax: haec autem partes totius corporis sunt. Est autem etiam aliquid, quod neque simpliciter accidens movetur, neque in eo, quod aliquid ipsum movetur primo: & hoc est simpliciter ipsum mobile. Secundum alium autem motum, & alium, alterum est, ut alterabile & alterationis sanabile, & calefactibile alterum.

b Est autem, & in mouente similiter. Aliud n. secundum accidens movetur. Aliud simpliciter parte, in eo quod huius aliquid. Aliud vero per se ipsum primo, ut Medicus quidem sanat, manus autem percutit.

c Quoniam autem est aliquid movens primum, est autem & aliud quod movetur: adhuc, in quo tempus, & propter haec, ex quo, & in quid (omnis enim motus a quodam, & in quiddam.)

d Alterum enim est quod primum movetur, & in quod movetur, & ex quo, ut lignum, & calidum, & frigidum. horum autem, aliud quidem mobile est,

f alterationem, & augmentabile secundum augmentum. Et iterum in specie alterationis, differt sanabile, quod movetur secundum sanationem, & calefactibile, quod movetur secundum calefactionem. Secundo ibi.

L E C T I O I .

Rorum autem, quae mutantur, aliud per accidens movetur, veluti, cum ambulat, cui accidit musicum esse.

Aliud ex eo quia, si huius aliquid mutatur, simpliciter dicitur mutari, ut ea, quae per partes mutari dicuntur. corpus enim sanatur, quia oculus aut peccus sanatur: haec vero parte totius corporis sunt. At est aliquid, quod neque per accidens movetur, neque ex eo, quia aliquid ipsum movetur: sed quare ipsum primo movetur. atque hoc est id quod per se mobile est. Est autem aliud in alio motu, ut alterabile, & alterabilis sanabile, aut calefactibile.

Similis est, & in eo quod movetur divisio. Aliud enim per accidens movetur. Aliud parte, quia ipsius aliquid movetur. Aliud per se primo, ut Medicus quidem sanat, manus autem percutit.

Cum autem sit quippiam, quod primo movetur, & quippiam quod movetur, & tempus in quo: & praeter haec id, ex quo, & id ad quod (omnis namque motus ex quippiam in quippiam est.)

Aliud est enim id, quod primo movetur, & id in quod, atque ex quo movetur. veluti lignum, & calidum, atque frigidum: quorum aliud est quod, aliud ad quod, aliud ex quo movetur.

dit. omnis enim motus est a quodam, in quiddam. Secundo ibi. d ¶ Comparat praemissa ad invicem. Et primo mobile ad duos terminos motus. Secundo duos terminos motus ad invicem ibi. ¶ Magis autem in quod. Dicit ergo primo, quod id quod primo, & per se movetur alterum est a termino in quem tendit motus, & a termino a quo motus incipit. Sicut patet in istis tribus, lignum, calidum, & frigidum. In motu enim calefactionis lignum quidem est subiectum mobile, aliud vero, scilicet, calidum est terminus ad quem, aliud autem, scilicet frigidum, est terminus a quo. Dicit autem id quod primum movetur esse alterum ab utroque termino, quia nihil prohibet illud quod movetur per accidens, esse alterum terminorum: subiectum enim

ut lignum, est quod calefit per se: privatio vero & contrarium. Abedo sit terminus in quem est motus: si albedo sit motus, sequitur quod motus sit terminus motus, quod non potest esse, ut infra probabitur. Et ex hoc determinat veritatem, & dicit, quod albedo non est motus: sed albedo. Addit autem {for talis} quia nondum probavit quod motus non terminetur in motum. Deinde cum dicit.

aliud vero in quod, aliud ex quo. Motus autem manifestus, & in ligno, non in specie est. neque n. movetur, neque movetur species, aut locus, aut quantum hoc. Sed est movens & quod movetur, & in quod movetur.

e Magis autem ab eo in quod, quam ex quo movetur, denominatur mutatio. Unde corruptio in non esse, mutatio est, quamvis ex esse mutetur, quod corruptitur. Et generatio in esse, quamvis ex non esse.

f Quid quidem igitur motus sit, dictum est prius. Species autem, & loc^o, & passiones, in quae moventur quae movetur, immobilia sunt, ut scientia, & calor.

g Et dubitabit aliquis, si passiones motus sunt, albedo autem passio est.

h Erit enim ad motum mutatio. Et fortassis non est albedo motus: sed albedo.

i Est autem & in illis, & quod est secundum accidens, & quod est secundum partem, & secundum aliud, & quod primo est, & non secundum aliud. Ut quod fit album, in id quod intelligitur, mutatur secundum accidens: colori enim accidit intelligi. In colorem autem, quia pars album coloris est, & in Europam, quia pars Europae Athenae sunt. In album autem colorem per se.

k Quomodo igitur per se movetur, & quomodo secundum accidens, & quomodo secundum aliud aliquid, & quomodo ipsum primum in mouente, & in eo quod movetur, manifestum est. & quod motus non in specie: sed in eo quod movetur, & mobili secundum actum est.

quod movetur. Patet motum in ligno esse, & non in forma. Neque enim forma, neque locus, neque etiam ipsum tantum movetur, aut movetur. Sed est id quod movetur, & id ad quod movetur.

Mutatio namque magis ab eo, ad quod est, quam ab eo ex quo est, nuncupatur. Quapropter corruptio mutatio est ad id quod non est, & si id quod corrumpitur, ex ente mutatur. Et generatio ad ens est mutatio, & si id, quod generatur ex non ente mutatur.

Quid igitur est motus, prius est dictum. Forma autem, & affectus, & locus, ad quae moventur ea, quae subeunt motum, immobilia sunt, veluti scientia, & caliditas.

Dubitaverit tamen quispiam, si affectus sunt motus: albedo autem, est affectus.

Ad motum enim erit mutatio. At fortasse non albedo est motus, sed de albedo.

Est autem & in illis id, quod est per accidens, & id quod est per partem, atque per aliud: & id etiam quod primo, & non per aliud est. Id enim, quod de albedo, ad id quidem quod intelligitur, mutatur per accidens: colori enim accidit, ut intelligatur. Ad colorem autem, quia album pars est coloris: & in Europam, quia Athenae pars sunt Europae. Ad colorem autem album per se.

Patet igitur, quomodo per se quippiam movetur, & per accidens, ac per aliud: & quomodo idem primum est in mouente, & in subeunte motum: & motum non in forma, sed in eo quod movetur, in ipsoque mobili actu.

¶ Epilogat quod dixerat, & dicit, quod manifestum est, quomodo aliquid per se movetur, & quomodo secundum accidens, & quomodo secundum aliquid aliquid, id est, secundum partem. Et iterum, quomodo hoc, quod dico primo, & per se, inuenitur tam in mouente quam in mobili. Dicitur enim, quid est movens primo, & per se, & quid est quod movetur primo, & per se. Et iterum dictum est, quod motus non est in specie, id est, in qualitate, quae est terminus motus: sed est in eo quod movetur, sive in mobili, secundum actum, quod idem est. Deinde cum dicit. Tho. sup. Phys. I. O. scilicet

Tex. com. 1.

Te. com. 1.

Tex. co. 7.

Tex. co. 6.

Tex. co. 3.

Tex. co. 2.

Tex. co. 3.

Tex. co. 5.

Lex. 1. ex. com. 61.

Tex. co. 4.

Lex. co. 5.

Lex. 2. ex. com. 6.

Lex. 3.

¶ Ostendit de quo motu sit agendum. Et primo ostendit...

Infra.

Tex. cō. 6.

Secundū igitur accidens mutatio dimittatur. Iōibus enim est, & semper. & omnium. Quæ vero non secundū accidens est...

Ex medio autem mutatur. vtitur enim ipso, sicut quod est contrarium, ad vtrūq; Etenim quodammodo mediū, vltima. Vñ & ad hoc, ad illa, & illa ad hoc quodammodo dicuntur...

LECTIO II.

Voniam autem omnis mutatio est a quodā, & in quiddam: (manif. testat autem & nomen. post aliud. n. aliquid, & aliud quidē significat prius, aliud autē posterius) id quod mutatur, mutari quatuor modis potest.

Quare necesse est ex ijs, quæ dicta sunt, tres esse mutationes scilicet, ex subiecto in subiectū: & ex subiecto in nō subiectum, & ex nō subiecto in subiectum.

Quæ. n. est ex nō subiecto in non subiectum. nō est mutatio: propter hoc q̄ non est secundū oppositionem. neq; enim contraria, neque contradictio est.

LECTIO II.

¶ Ostendit de quo motu sit agendum. Et primo ostendit quod motus sit in agendo. Et primo ostendit quod motus sit in agendo...

Tex. cō. 6.

Circa primum tria facit. Primo pręmittit quędam necessaria ad diuisionem mutationis. Secundo concludit ex pręmissis mutationis diuisionem. ibi ¶ Quare necesse est. ¶ Tertio excludit quādam obiectionem, ibi ¶ Quæ enim est ex non subiecto. ¶ Dicit ergo primo, quod cum omnis mutatio sit a quodam in quiddam, vt manifestatur ex ipso mutationis nomine, quod denotat aliquid esse post aliud, & aliud esse se prius, & aliud posterius, necesse est his suppositis, quod omne quod mutatur, quatuor modis mutetur. Aut enim vterque terminus est affirmatus, & sic dicitur aliquid mutari ex subiecto in subiectum. Aut terminus a quo est affirmatus, & terminus ad quem est negatus, & sic dicitur aliquid mutari ex subiecto in non subiectum. Aut e contra terminus a quo, est negatus, & terminus ad quem affirmatus, & sic dicitur aliquid mutari ex non subiecto in subiectum. Aut vterque terminus est negatus, & sic dicitur aliquid mutari ex non subiecto in non subiectum. Non enim accipitur hic subiectū eo modo quo sustinet formam: sed omne id, quod affirmatiue significatur, dicitur hic subiectū. Secundo ibi. ¶ Concludit ex pręmissis diuisionē mutationis: & dicit, quod necesse est ex pręmissis sequitur, quod tres sint mutationis species: quarum vna est ex subiecto in subiectum, sicut cum aliquid mutatur de esse in non esse. tertia est e contra ex nō subiecto in subiectum: sicut cū aliquid mutatur de non esse in esse. Tertio ibi. ¶ Excludit quādam obiectionem.

Mutatio igitur ea quæ est per accidens omittatur: est enim in omnibus, & semper, ac omnium. Ea vero, quæ non per accidens est, non in omnibus est: sed in contrarijs, & in medijs, & in contradictione, cuius fides est ex inductione.

Fit autem e medio mutatio, vtitur enim ipso ut contrario ad utrunque. Est enim medium quodammodo ipsa extrema. Quapropter, & hoc ad illa, & ad hoc contraria quodammodo dicuntur, ceu media fidium grauis ad vltimam dicitur, & acuta ad primā. fuscum etiam album ad nigrum dicitur, & nigrum ad album.

LECTIO II.

Vm autem omnis mutatio, e quopiam sit ad quippiam (ut ipsum quoque nomen significat, quorum aliud prius, aliud posterius est) id quod mutatur, mutari quatuor modis potest. Aut enim e subiecto ad subiectum, Aut e non subiecto ad nō subiectum, Aut e subiecto ad subiectum, Aut e subiecto ad non subiectum mutatur. Dico autem in subiectum, quod affirmatiue significatur.

Quare ex dictis tres mutationes esse necesse est. eam quæ e subiecto est ad subiectum, & eam, quæ e subiecto ad non subiectum, & eam, quæ e non subiecto est ad subiectum.

Ea nanque, quæ est e non subiecto ad non subiectum, non est mutatio, quia per oppositionem non est. neque enim contraria, neque contradictoria est.

¶ Possent. n. aliquis obiecere, q̄ cum pręmiserit quatuor modis aliquid mutari, debuisset cōcludere, quatuor esse species mutationis, & nō tres tantū. Sed hanc obiectionē excludit dicens, q̄ nō potest esse aliqua mutationis species de nō subiecto in nō subiectū: quia ois mutatio est inter opposita: dux autē negationes nō sunt oppositæ. Neq; .n. dici potest, q̄ sint cōtraria: neq; q̄ sint cōtradictoria. Et hōiō signū est: quia quascunq; negationes cōtingit simul esse veras de aliquo vno & eodē, sicut lapis, nec est sanus nec eger. Vnde, cum mutatio per se sit solū in contrarijs & contradictione (vt supra dictū est): sequitur q̄ ex negatione in negationē, nō sit mutatio per se, sed solū sic mutatur aliquid per accēs. Cum. n. aliquid sit de albo nigrū, sit etiā per accēs de non nigro nō albū: & per hūc modū dixit, aliquid mutari ex nō subiecto in nō subiectū. Quod autē est per accidens in aliquo genere,

Tex. cō. 8. Infra.

Tex. cō. 8.

genere, non potest esse species illius generis. & ideo ex non subiecto in non subiectum, non potest esse aliqua mutationis species. Deinde cum dicitur. ¶ Manifestat partes positæ diuisionis. Et circa hoc tria facit. Primo, manifestat duas partes diuisionis. Secundo, ostendit q̄ neutra earū est motus. ¶ Si igitur quod non est, & tertio, concludit q̄ residua pars diuisionis est motus ibi. ¶ Quoniam autē motus. ¶ Circa primum duo facit. Primo manifestat vnā partem diuisionis. Secundo, secundam ibi. ¶ Quæ vero ex subiecto in non. ¶ Dicit ergo primo, q̄ illa mutatio, quæ est ex non subiecto in subiectū, est inter opposita secundum cōtradictionem, & vocatur generatio, quæ est mutatio de non esse in esse. Sed hæc ē duplex: quædam enim est simplex generatio, quæ aliquid simpliciter generatur, alia vero est generatio quædam, quæ aliquid secundum compositionem, aut diuisionem contingit moueri: neq; quod est secundum potentiam, quod ei, quod est simpliciter secundum actum oppositū est (quod. n. est non album, aut non bonum, tamen contingit moueri secundū accidens, erit .n. homo non albus. Quod aut simpliciter non hoc aliquid est hoc nullo modo contingit moueri. impossibile ē enim quod non est moueri. Si autem hoc, & generationem esse motum, & impossibile erit. Fit. n. quod non est. Si enim & quod ex non esse maxime secundum accides sit: sed tamen verum est dicere quod est, quod nō est, de eo qd̄ sit simpliciter. similiter autem, & quiescere. Hæc igitur accidunt inconuenientia, si mouetur, quod non est.

Ex nō subiecto igitur in subiectū mutatio secundū cōtradictionem, generatio est. alia quidē simpliciter simplex. alia vero quædam cuiusdam. vt ea, quæ ex non albo in albū, generatio quidē, hōiō est. Quæ vero ex nō esse simpliciter in substantiam est, generatio simpliciter est, sicut fieri, & non fieri simpliciter aliquid dicim⁹.

Quæ vero ex subiecto, in nō subiectum, corruptio est. Simpliciter quidem, quæ ex substantia ad non esse, est, quædam autem est, quæ est in oppositam negationē, sicut dictum est in generatione.

Si igitur quod nō est, dicitur multipliciter, & neq; quod est secundum compositionem, aut diuisionem contingit moueri: neq; quod est secundum potentiam, quod ei, quod est simpliciter secundum actum oppositū est (quod. n. est non album, aut non bonum, tamen contingit moueri secundū accidens, erit .n. homo non albus. Quod aut simpliciter non hoc aliquid est hoc nullo modo contingit moueri. impossibile ē enim quod non est moueri. Si autem hoc, & generationem esse motum, & impossibile erit. Fit. n. quod non est. Si enim & quod ex non esse maxime secundum accides sit: sed tamen verum est dicere quod est, quod nō est, de eo qd̄ sit simpliciter. similiter autem, & quiescere. Hæc igitur accidunt inconuenientia, si mouetur, quod non est.

Et si omne, quod mouetur, in loco est, quod autem non est, non est in loco (esset enim alicubi.)

¶ possibile est quod non est moueri. vnde impossibile est generationem esse motum. Illud enim quod nō est, sit siue generatur. Et quāuis, vt in primo huius dictum est, ex non ente fiat aliquid per accidens, ex ente autē in potentia, per se, nihilominus tamen verum est dicere de eo quod sit simpliciter, quod simpliciter non est. vnde moueri non pot, & eadem ratione nec quiescere. vnde generatio nec motus est, nec quies. Hæc igitur inconuenientia sequuntur, si quis ponat generationem esse motū. ¶ Quæ talis est. Omne, quod mouetur, est in loco: sed quod nō est, nō est in loco, quia posset de eo dici q̄ alicubi esset. ergo qd̄ non est, non mouetur, & sic idē quod supra. Veritas autem primæ propositionis apparet ex hoc, quod cum motus localis

esse: quædam vero est in oppositam negationem cuiusdam affirmatiue, sicut de albo in non albū, quæ est corruptio hōiō, sicut & de generatione dictum est. Deinde cum dicitur. ¶ Ostendit, q̄ neutra prædictarum partium est motus. Et primo, q̄ generatio nō sit motus. Secūdo quod neq; corruptio ibi.

Ea igitur mutatio, quæ per cōtradictionem ex non subiecto est ad subiectum, generatio est. alia simplex quæ est simpliciter, alia quædam quæ est cuiusdam. vcluti ea quidem, quæ est ex non albo ad albū, huius est generatio, ea uero, quæ est ex eo, quod non est simpliciter ad substantiam, generatio simpliciter est, quæ quidem simpliciter fieri, & non aliquid fieri dicimus.

Ea uero, quæ ad non subiectum est ex subiecto, corruptio est: simpliciter quidem ea, quæ est substantia ad ipsū non esse. Quædam autem ea, quæ est ad negationem oppositam, ut in generatione est dictum.

Si igitur id, quod non est, multis dicitur modis, & neque id moueri potest, quod in compositione diuisioneque consistit: neque id, quod est potentia, quod quidem ei opponitur, quod est simpliciter. nam id quidem, quod est non album, aut non bonum, moueri per accidens potest. esse enim id homo potest, quod est non album, id autē, quod non hoc simpliciter est. nullo pacto moueri potest. fieri enim non potest, ut id, quod non est, moueatur. Impossibile est profecto generationem esse motum: id enim quod haud est generatur. Nam etsi quāmaxime per accidens generatur, uere tamen de eo quod simpliciter generatur id dici potest. ipsum inquam id esse, quod haud est. Similiter modo fieri etiam nequit, ut ipsum idem quiescat. Hæc igitur difficulta accidunt huic, moueri inquam id, quod non est.

Et si omne quod mouetur in loco sit: id autem quod non est in loco non sit (erit enim alicubi.) id profecto quod haud est, non mouetur.

¶ possibile est quod non est moueri. vnde impossibile est generationem esse motum. Illud enim quod nō est, sit siue generatur. Et quāuis, vt in primo huius dictum est, ex non ente fiat aliquid per accidens, ex ente autē in potentia, per se, nihilominus tamen verum est dicere de eo quod sit simpliciter, quod simpliciter non est. vnde moueri non pot, & eadem ratione nec quiescere. vnde generatio nec motus est, nec quies. Hæc igitur inconuenientia sequuntur, si quis ponat generationem esse motū. ¶ Quæ talis est. Omne, quod mouetur, est in loco: sed quod nō est, nō est in loco, quia posset de eo dici q̄ alicubi esset. ergo qd̄ non est, non mouetur, & sic idē quod supra. Veritas autem primæ propositionis apparet ex hoc, quod cum motus localis

Lec. 4. t. 4.

Tex. cō. 78.

fit primus motus, oportet quod omne quod mouetur, mouetur secundum locum, & ita sit in loco. Remoto enim priori, remouentur quæ consequenter sunt. Deinde cum dicitur...

Tex. cō. 9.

Concludit ex præmissis, quod residua pars supra posita diuisionis sit motus. Cū enim motus sit quædam mutationis species: quia in eo est aliquid post aliud, quod supra dixit ad rationem mutationis pertinere: motus autem neque est generatio, neque corruptio, quæ sunt mutationes secundum contradictionem: relinquitur ex necessitate cum non sint nisi tres species mutationis, quod motus sit mutatio de subiecto in subiectum. Ita tamen quod per se duo subiecta videtur, per duo affirmata, intelligamur contraria, aut media: quia etiam priuatio quodammodo est contrarium, & quandoque significatur affirmatiue, vt nudum, quod est priuatio, & album & nigrum sunt contraria.

Te. cō. 10.

quod per se duo subiecta videtur, per duo affirmata, intelligamur contraria, aut media: quia etiam priuatio quodammodo est contrarium, & quandoque significatur affirmatiue, vt nudum, quod est priuatio, & album & nigrum sunt contraria.

LECTIO III.

Igitur prædicamenta diuisa sunt, substantia, & qualitate, & vbi, & quando, & ad aliquid, & quantitate & facere, & pati, necesse est tres esse motus, & eum qui quantitatis, & eum qui qualitatis, & eum qui quietis, & eum qui loci.

Secundum substantiam autem non est motus: eo quod nullum entium est substantiæ contrarium.

LECTIO III.

ostquam Phylosophus diuisit mutationem in generationem, & corruptionem, & motum, hic subdividit motum in suas partes. Et quia oppositorum est eadem scientia, primo assignat species motus, secundo, ostendit quod modis immobile dicatur. ibi { Immobile autem. } Circa primum duo facit. Primo ponit quandam conditionalem, per quam accipitur diuisio motus in suas partes: secundo, manifestat conditionalem præmissam. ibi { Secundum substantiam autem. } Concludit ergo ex præmissis, quod cum motus sit de subiecto in subiectum, subiecta autem sint in aliquo genere prædicamentorum: necesse est quod species motus distinguantur secundum genera prædicamentorum: cum motus denominationem & specie a termino trahat, vt supra dictum est. Si ergo prædicamenta sunt diuisa in decem rerum genera. substantiam, & qualitatē &c. vt dictum est in libro prædicamentorum, & in quinto Metaphysicæ & in tribus illorum inueniatur motus, necesse est esse tres species motus. scilicet motus, qui est in genere quantitatis: & motus, qui est in genere qualitatis, & motus, qui est in genere vbi qui dicitur secundum locum. Qualiter autem motus sit in istis generibus: & qualiter pertineat motus ad prædicamentum actionis & passionis, in Tertio dictum est. Vnde nunc breuiter dicere sufficit, quod quilibet motus est in eodem genere cum suo termino, non quidem ita quod motus qui est ad qualitatem, sit species qualitatis: sed per reductionem. Sicut enim potentia reducitur ad genus actus, propter hoc quod omne genus diuiditur per potentiam & actum: ita oportet quod motus, qui est actus imperfectus, reducatur ad genus actus perfecti. Secundum autem quod motus consideratur, vt est in hoc ab alio, vel ab hoc in aliud: sic pertinet ad prædicamentum actionis & passionis. Secundo dicitur in libro...

Tex. cō. 10.

Tex. cō. 14.

Manifestat conditionalem præmissam. Et primo ostendit quod in aliis generibus a tribus prædictis, non potest esse motus: secundo, ostendit quomodo in istis tribus generibus motus sit ibi. { Quoniam autem neque substantiæ. } Circa primum tria facit: quia primo ostendit quod in genere substantiæ non est motus: secundo quod nec in genere ad aliquid, quod ibi dicitur. { Neque est in ad aliquid. } Tertio quod nec in genere actionis & passionis, ibi dicitur: { neque agere, neque pati. } Prætermittit autem tria prædicamenta, scilicet quando, & situm, & habere. Quod enim significat in tempore esse, tempus autem mensura motus est: vnde per quæ rationem non est motus in actione & passionem, quæ pertinent ad motum, eadem ratione nec in quod. Situs autem ordinem quendam partium demonstrat, ordo vero relatio est, vnde sicut in ad aliquid non est motus, ita nec in situ. Et similiter habere dicitur secundum quandam habitudinem corporis ad id, quod ei adiacet: vnde in his non potest esse motus, sicut nec in relatione. Quod ergo motus non sit in genere substantiæ: sic probat. Omnis motus est inter contraria, sicut supra dictum est: sed substantiæ nihil est contrarium: ergo secundum substantiam non est motus. Habet autem...

Neque ergo corruptio motus est. Motus nanque motus contrarius est, aut quies. At corruptio contrarium est generationi. Cum autem omnis motus sit quædam mutatio. tres uero sunt mutationes quas diximus, quarum duæ, quæ in contradictione consistunt, generatio inquam, atque corruptio motus non sunt, (ut ostendimus,) motum eam esse solum mutationem necesse est, quæ e subiecto ad subiectum acceditur. Subiecta uero aut contraria sunt, aut media. etenim priuatio ponitur contrarium. Atqui nudum & album, ac nigrum, affirmatione significantur.

LECTIO III.

Igitur prædicamenta diuisa sunt, substantia, & qualitate, & vbi, & quando, & ad aliquid, & quantitate & facere, & pati, necesse est tres esse motus, & eum qui quantitatis, & eum qui qualitatis, & eum qui quietis, & eum qui loci.

Substantia uero, motus non est, propterea quod nihil substantiæ contrarium est.

LECTIO III.

dubitationem quod hic dicitur, propter hoc quod idem Phylosophus dicit in libro secundo de Generatione, quod ignis est contrarius aquæ: & in primo libro de Cælo dicitur, quod Cælum non est generabile nec corruptibile, quia non habet contrarium. Vnde videtur relinquere, quod ea, quæ corruptuntur, vel sunt contraria, vel ex contrariis composita. Dicunt autem quidam ad hoc, quod vna substantia potest esse alteri contraria, vt ignis aquæ, secundum suam formam, non secundum suum subiectum. Sed secundum hoc, probatio Arist. non valet: sufficeret enim ad hoc quod motus sit in substantia, quod formæ substantiales sint contrariæ. Est enim motus de forma in formam, quia & in alteratione subiectum non est contrarium subiecto, sed forma formæ. Et ideo aliter dicendum, quod ignis est contrarius aquæ secundum qualitates actiuas & passiuas: quæ sunt calidum, frigidum, humidum, & siccum, non autem secundum formas substantiales. Non enim potest dici quod calor sit forma substantialis ignis, cū in aliis corporibus sit accidens de genere qualitatis. Quod enim est de genere substantiæ, non potest esse aliquid cui accidens. Sed hæc etiam responsio difficultatem patitur. Manifestum est enim, quod proprie passionem causantur ex principis subiecti, quæ sunt materia & forma. Si igitur proprie passionem ignis & aquæ sunt contrariæ, cum contrariorum sint contrariæ causæ: videtur quod formæ substantiales sint contrariæ. Item in 10. Metaphysicæ probatur, quod omne genus diuiditur per contrarias differentias: differentie autem sumuntur a formis, vt in Octauo eiusdem libri habetur: videtur ergo quod sit contrarietas in formis substantialibus. Dicendum est igitur, quod contrarietas differentiarum, quæ est in oibus generibus, attenditur secundum eam radice contrarietas, quod quid est excellentia & defectus: ad quam oppositione omnia contraria reducuntur: vt in Primo huius habitus est. Omnia differentie diuidetes aliquid genus, hoc modo se habent, quod vna eorum est vt abundans, & alia vt deficiens respectu alterius. Propter quod Aristoteles...

K

Aristoteles dicit in 8. Metaphysicæ, quod distinctiones rerum sunt ad numerum, quorum species variantur per additionem & subtractionem vnitate. Non autem oportet quod in quolibet genere sit contrarietas secundum propriam rationem huius & illius speciei: sed solum secundum communem rationem excellentiæ, & defectus. Quia enim contraria sunt quæ maxime distant, oportet quod in quocumque genere inueniatur contrarietas, quod inueniantur duo termini maxime distantes, inter quos cadunt omnia, quæ sunt illius generis. Nec hoc sufficeret ad hoc quod in illo genere esset motus, nisi de vno extremo in aliud contingeret. corinæ puenire. In quibusdam ergo generibus hæc duæ conditiones desunt, vt patet in numeris, quamuis enim oēs species numerorum differant secundum excellentiam & defectum: tamen non est accipere duo extrema maxime distantia in illo genere, est enim accipere minimum numerum. dualitatem, non tamen maximum. Similiter inter species numerorum non est continuas, quia quilibet species numerorum formaliter perficitur per vnitatem, quæ indiuisibilis est, & alteri vnitati non continua. Et similiter etiam est in genere substantiæ. Sunt enim formæ diuersarum specierum abinuenient differentes, secundum excellentiam & defectum, in quantum vna forma est nobilior alia, & propter hoc ex diuersis formis possunt causari diuersæ passiones, vt obiectum est: quod vna forma speciei secundum propriam rationem non habet contrarietatem ad aliam. Primo quia in formis substantialibus non attenditur maxima distantia inter aliquas duas formas, ita quod ab vna earum non veniatur ordinatum nisi per media: sed materia, dū exiit vna forma, potest in indifferentem recipere diuersas formas absque ordine. Vnde Aristoteles dicit in 2. de Generatione, quod cum ex terra sit ignis, non oportet quod sit transitus per media elementa. Secundo, quia cum esse substantiale cuiuslibet rei sit in aliquo indiuisibili, non potest aliqua continuas attendi in formis substantialibus, vt motus continuus possit esse de vna forma in aliam secundum remissionem vnus formæ, & intentionem alterius. Vnde probatio Aristotelis, quæ probat in substantia non esse motum, quia non est ibi contrarietas, est demonstratiua, & non probabilis tantum vt Commentator inuenit videtur. Licet possit & alia ratione probari quod motus non est in substantia, quam supra posuit, quia scilicet subiectum formæ substantialis est ens in potentia tantum. In qualitatibus autem tertie speciei, manifeste apparet contrarietas secundum vtranque rationem, & quia qualitates possunt intendi & remitti, vt sic possit esse continuus motus de qualitate in qualitatem, & quia inuenitur maxima distantia in vno genere inter duo determinata extrema, sicut in coloribus, inter album & nigrum, in saporibus, inter dulce & amarum, in quantitate autem & loco, alterum istorum manifeste inuenitur, scilicet continuitas: sed aliud, scilicet maxima distantia determinantium extremorum non inuenitur in eis, si secundum communem rationem quantitatis & loci accipiantur: sed solum secundum quod accipiuntur in aliqua re determinata, sicut in aliqua specie animalis vel plantæ est aliqua minima quantitas, a qua incipit motus augmenti, & aliqua maxima, ad quam terminatur. Si militer etiam in loco inueniuntur duo termini maxime distantes, per comparationem ad motum aliquem, in quorum vno incipit motus, & in aliud terminatur, siue sit motus naturalis, siue violentus. Secundo ibi...

Tex. cō. 11.

Tex. cō. 11.

Tex. cō. 24.

Tex. cō. 24.

Tex. cō. 24.

Tex. cō. 24.

Tex. cō. 24.

Neque est in ad aliquid. contingit enim altero mutato, verum esse alterum non mutari. quare secundum accidens motus horum est. Neque agentis neque patientis: neque omnis, quod mouetur aut mouentis, quia non est motus, motus, neque generationis generatio, neque omnino mutationis mutatio. Primum enim contingit dupliciter motus esse motus. Aut sicut subiecti. vt homo mouetur. quia ex albo in nigrum mutat an sic & motus, aut calefcit, aut frige fcit...

Neque item agentis est motus, ac patientis, neque mouentis, ac eius quod mouetur. quia motus non est motus, neque generationis est generatio, neque omnino mutationis, mutatio. Motus enim dupliciter motus esse potest. Aut ut subiecti, ut homo mouetur, quia ex albo in nigrum mutat. Et motus ne igitur hoc modo, aut calefcit, aut frige fcit, aut mutat locum, referitur per aliquam relationem in ipso existentem: sed quia aliud referitur ad ipsum, vt patet per Philosophum in 5. Metaphysicæ & similiter est cum columna dicitur dextra animali. Dextrum enim & sinistrum sunt relationes reales in animali, quia in eis inueniuntur determinate virtutes, in quibus horummodi relationes fundantur. in columna autem non sunt secundum rem, sed secundum rationem tantum, quia non habet prædictas virtutes, quæ sunt fundamenta harum relationum. Quædam vero relatiua sunt, in quibus ex parte vtriusque extremi inuenitur relatio realiter existens, sicut in æqualitate & similitudine: in vtraque enim inuenitur quantitas, vel qualitas, quæ est huius relationis radix, & simile etiam apparet in multis aliis relationibus. In illis igitur relationibus quæ non ponunt rem aliquam nisi in vno extremorum, non videtur difficile quod mutatio illo extremo, in quo relatio realiter existit, de nouo dicatur aliquid relatiue de altero absque sui mutatione: cum nihil ei realiter adueniat. Sed in illis in quibus relatio inuenitur realiter in vtroque extremo, vt difficile quod aliquid relatiue dicatur de vno per mutationem alteri absque mutatione sui: cū nihil de nouo adueniat alicui absque mutatione eius, cui aduenit. Vnde dicendum est, quod si aliquis per suam mutationem efficiatur mihi æqualis, me non mutato, ista æqualitas primo erit in me quodammodo, sicut in tua radice, ex qua habet esse reale. ex hoc enim habeo talem quantitatem, competit mihi quod sim æqualis omnibus illis, qui eandem quantitatem habent. Cum ergo aliquis de nouo accipit illam quantitatem, ista communis radix æqualitatis determinatur ad istum, & ideo nihil aduenit mihi de nouo per hoc, quod incipio esse alteri æqualis per eius mutationem. Tertio ibi... Probat quod non sit motus in genere actionis & passionis. Actio enim & passio non differunt subiecto a motu: sed addit aliquam rationem, vt in tertio dictum est. Vnde idem est dicere quod motus sit in agere & pati, & quod motus sit in motu. Circa hoc ergo tria facit. Primo, proponit quod intendit. Secundo, probat propositum ibi. { primum quidem cum contingit. } Tertio, ponit quod andam distinctionem ad propositum manifestationem ibi. { Omnino autem quousiam mouetur. } Dicit ergo primo, quod sicut motus non est eius, quod est ad aliquid, ita etiam non est agentis & patientis, neque etiam, vt absolute loquamur, est mouentis aut moti, quia non potest esse quod aliquid motus sit alicuius motus, neque quod generatio sit generationis, quæ sunt species mutationis: neque etiam quod mutationis sit mutatio, quæ est generatio eorum, & etiam corruptionis. Secundo ibi... Probat quod mutationis non possit esse mutatio, & hoc per sex rationes. Quarum prima est. Si mutationis sit mutatio, hoc potest intelligi dupliciter. vno modo vt mutatio sit mutationis sit subiecti, quod mouetur: sicut aliqua mutatio est hominis, quia homo mouetur, puta, de albedine in nigredinem. Sic ergo potest intelligi quod motus, aut mutatio sit mutationis, aut motus vt subiecti, ita scilicet quod motus, aut mutatio mouetur, puta quod calefcit, aut infrigidetur, vel mouetur secundum locum, aut secundum augmentum & diminutionem. Sed hoc est impossibile, quia mutatio non est de numero subiectorum, cū non sit substantia per se subsistens. non ergo potest esse mutatio mutationis. Tho. sup. Phys. I. 3. vt sup.

aut neque in hisce, quæ sunt ad aliquid: altero enim subeunte mutationem, alterum mutationem non subiens, vere dici potest: quare motus ipsorum per accidens est.

Neque item agentis est motus, ac patientis, neque mouentis, ac eius quod mouetur. quia motus non est motus, neque generationis est generatio, neque omnino mutationis, mutatio. Motus enim dupliciter motus esse potest. Aut ut subiecti, ut homo mouetur, quia ex albo in nigrum mutat. Et motus ne igitur hoc modo, aut calefcit, aut frige fcit, aut mutat locum,

referitur per aliquam relationem in ipso existentem: sed quia aliud referitur ad ipsum, vt patet per Philosophum in 5. Metaphysicæ & similiter est cum columna dicitur dextra animali. Dextrum enim & sinistrum sunt relationes reales in animali, quia in eis inueniuntur determinate virtutes, in quibus horummodi relationes fundantur. in columna autem non sunt secundum rem, sed secundum rationem tantum, quia non habet prædictas virtutes, quæ sunt fundamenta harum relationum. Quædam vero relatiua sunt, in quibus ex parte vtriusque extremi inuenitur relatio realiter existens, sicut in æqualitate & similitudine: in vtraque enim inuenitur quantitas, vel qualitas, quæ est huius relationis radix, & simile etiam apparet in multis aliis relationibus. In illis igitur relationibus quæ non ponunt rem aliquam nisi in vno extremorum, non videtur difficile quod mutatio illo extremo, in quo relatio realiter existit, de nouo dicatur aliquid relatiue de altero absque sui mutatione: cum nihil ei realiter adueniat. Sed in illis in quibus relatio inuenitur realiter in vtroque extremo, vt difficile quod aliquid relatiue dicatur de vno per mutationem alteri absque mutatione sui: cū nihil de nouo adueniat alicui absque mutatione eius, cui aduenit. Vnde dicendum est, quod si aliquis per suam mutationem efficiatur mihi æqualis, me non mutato, ista æqualitas primo erit in me quodammodo, sicut in tua radice, ex qua habet esse reale. ex hoc enim habeo talem quantitatem, competit mihi quod sim æqualis omnibus illis, qui eandem quantitatem habent. Cum ergo aliquis de nouo accipit illam quantitatem, ista communis radix æqualitatis determinatur ad istum, & ideo nihil aduenit mihi de nouo per hoc, quod incipio esse alteri æqualis per eius mutationem. Tertio ibi... Probat quod non sit motus in genere actionis & passionis. Actio enim & passio non differunt subiecto a motu: sed addit aliquam rationem, vt in tertio dictum est. Vnde idem est dicere quod motus sit in agere & pati, & quod motus sit in motu. Circa hoc ergo tria facit. Primo, proponit quod intendit. Secundo, probat propositum ibi. { primum quidem cum contingit. } Tertio, ponit quod andam distinctionem ad propositum manifestationem ibi. { Omnino autem quousiam mouetur. } Dicit ergo primo, quod sicut motus non est eius, quod est ad aliquid, ita etiam non est agentis & patientis, neque etiam, vt absolute loquamur, est mouentis aut moti, quia non potest esse quod aliquid motus sit alicuius motus, neque quod generatio sit generationis, quæ sunt species mutationis: neque etiam quod mutationis sit mutatio, quæ est generatio eorum, & etiam corruptionis. Secundo ibi... Probat quod mutationis non possit esse mutatio, & hoc per sex rationes. Quarum prima est. Si mutationis sit mutatio, hoc potest intelligi dupliciter. vno modo vt mutatio sit mutationis sit subiecti, quod mouetur: sicut aliqua mutatio est hominis, quia homo mouetur, puta, de albedine in nigredinem. Sic ergo potest intelligi quod motus, aut mutatio sit mutationis, aut motus vt subiecti, ita scilicet quod motus, aut mutatio mouetur, puta quod calefcit, aut infrigidetur, vel mouetur secundum locum, aut secundum augmentum & diminutionem. Sed hoc est impossibile, quia mutatio non est de numero subiectorum, cū non sit substantia per se subsistens. non ergo potest esse mutatio mutationis. Tho. sup. Phys. I. 3. vt sup.

Tex. cō. 20.

Left. 4. r. c. 20. & 22.

Tex. cō. 17.

ut subiecti. Alio modo potest intelligi, ut sit motus mutationis, ut termini, ita scilicet, quod aliquod subiectum moueatur ex vna specie mutationis in alteram, sicut ex calefactione in in frigiditatem, aut sanationem: ut duae mutationes intelligantur duo termini vnus mutationis, sicut aegritudo & sanitas in telliguntur duo ter-

Tex. cō. 11.

mini mutationis, cū homo mutatur a sanitate in aegritudinem. Sed non est possibile quod aliquod subiectum moueatur per se de mutatione in mutatione, sed solū per accidēs. Et quōd hoc non sit possibile per se, probat dupliciter: primo quidem sic. Omnis enim motus est mutatio ab vna specie determinata in aliam speciem determinatam: & similiter generatio & corruptio, quae con diuiditur motui habēt determinatos terminos: sed est differentia tantū quod generatio & corruptio sunt in terminū oppositū sic; id est, secundum contradictionem: sed motus est in terminum oppositum & non similiter: sed secundum contrarietatem. Si igitur aliquod subiectū mutetur de mutatione in mutationem, puta de aegritatione in deumatione: simul, dum mutatur subiectum de sanitate in aegritudinem, mutabitur etiā ex hac mutatione in aliam. Dū enim subiectum adhuc est partim in termino a quo, mouet in terminū ad quē, sicut dum aliquis habet aliquid de sanitate, mouetur ad aegritudinem. Si ergo motus de sanitate in aegritudinem sit terminus a quo, alicuius motus, dum adhuc durat ista mutatio, qua scilicet, aliquis mutatur de sanitate in aegritudinem, simul mutabitur subiectum de hac mutatione in aliam, quae succedit in subiecto huic mutationi. Manifestum est autem, quod quando prima mutatio fuerit terminata, scilicet cum iam quis ex sanitate mutatus est in aegritudinem, poterit deinceps succedere sibi quaecunque alia mutatio. Nec hoc est mirum, quia contingit terminata prima mutatione, subiectum quiescere, & nulla mutatione mutari, & eadem ratione contingit quod mutetur alia quacunque mutatione. Si igitur est aliquis motus de prima mutatione in secundam mutationem, quae succedit in subiecto, sequitur quod motus sit de prima mutatione in quancunque aliam indeterminatam. Et hoc est contra rationem motus per se: quia omnis motus est de determinato ad determinatum terminum: non enim corpus mouetur per se de albo in quodcunque, sed in nigrum aut medium. Patet ergo quod duae mutationes non sunt per se termini mutationis alicuius. Secundum autem probat idem per aliam rationem. Quia si mutatio quaedam per se est de mutatione precedente in mutationem subsequentem, non oportet quod semper sit mutatio in mutationem & contingentem: scilicet quam contingat simul esse cum mutatione precedente: sicut dealbario simul potest esse cum aegrotatione, sed sanatio non potest simul esse cum aegrotatione, quia sunt con-

Tex. cō. 13.

trariae mutationes. Contingit tamen quōd aegrotationi succedat in eodem subiecto dealbario, ita & sanatio. Et hoc est quod dicit quōd mutatio, quae ponitur esse de vna mutatione in aliam, non semper est in mutationem contingentem, cū quandoque succedat non contingens. Et illa etiam mutatio non contingens est ex quōdā in quōdā alterum: id est inter duos alios terminos, quare ista mutatio non contingens, in quam aliquis mutatur de aegrotatione erit sanatio opposita aegrotationi. Quod autem hoc sequatur inconueniens, patet ex propositione supra inducta, scilicet quod simul dum est prima mutatio, mutabitur in secundam: simul ergo dum aliquis mouetur ad aegritudinem, mutabitur ad sanationem. Sanationis autē terminus est sanitas: est enim de quodam in quodam alio, ut dicit. Vnde relinquatur, quod simul, dum aliquid mouetur ad aegritudinem, moueatur etiam ad sanationem: quod est moueri ad duo contraria simul & intendere ea simul: quod est impossibile. Sic igitur manifestū est, quod nulla mutatio est per se de vna mutatione in aliam. Sed quod hoc contingat esse per accidēs, ut praemisit, manifestat subdicens: quod per accidens hoc contingit, sicut quando subiectum nunc mutatur vna mutatione, & postmodū alia: puta, si aliquid dicitur mutari per accidens de recordatione in obliuionem, ut in quamcunque alia mutatione: quia subiectum mutationis quandoque mutatur in scientiam, quandoque in sanationem. Secundam rationem ponit ibi.

Præterea, si mutationis est mutatio, generationisque generatio, in infinitum erit abutio. Neceffe est autem, & priorem esse, si posterior erit: ueluti, si generatio simplex aliquando fiebat, & ipsum fiens fiebat. Quare nondum erat quod sit simpliciter: sed aliqd cum sit & factum est iam, & iterum fiebat hoc aliquando. Quare nondum erat tunc, quod sit. Quoniam autem infinitorum non est primum, non erit quid

quandoque mutatur in scientiam, quandoque in sanationem. Secundam rationem ponit ibi. f. Præmittit duas conditionales. Quarum prima est, quod si mutatio est mutationis, vel generationis generatio, quocumque modo necesse est procedere in infinitum: quia eadem ratio ne generatio secunda habeat aliam generationem, & sic in infinitum. Secunda conditionalis est, quod si ordinatur hoc modo generationes, & mutationes, quod mutatio sit mutationis, & generatio generationis, si vltima mutatio vel generatio erit, necesse est quod prima sit. Hanc autem secundam conditionalem sic probat. Sit enim aliquid, quod generetur simpliciter, puta ignis: si generationis est generatio, oportet dicere, quod etiam ista simpliciter generatio aliquando generabatur, & hoc ipsum fieri fiebat: cum autem fiebat ipsa generatio nondū erat illud, quod generatur simpliciter, scilicet ignis, quia aliquid nō est, dum sit, sed quando iam factum est, tunc primo est quod diu ergo fiebat generatio ignis, ignis nondum erat factus: nondum ergo erat: & iterum ipsa generatio sua generationis eadem ratione aliquando fiebat: & sicut quando fiebat generatio ignis, nondum erat ignis, ita sequitur quod quando diu fiebat generatio generationis ignis, nondum esset generatio ignis: ex quo manifestum est quod generatio ignis esse non potest, nisi completa sua generatione; & eadē ratione nec illa, nisi fuerit precedens, & sic

quandoque mutatur in scientiam, quandoque in sanationem. Secundam rationem ponit ibi. f. Præmittit duas conditionales. Quarum prima est, quod si mutatio est mutationis, vel generationis generatio, quocumque modo necesse est procedere in infinitum: quia eadem ratio ne generatio secunda habeat aliam generationem, & sic in infinitum. Secunda conditionalis est, quod si ordinatur hoc modo generationes, & mutationes, quod mutatio sit mutationis, & generatio generationis, si vltima mutatio vel generatio erit, necesse est quod prima sit. Hanc autem secundam conditionalem sic probat. Sit enim aliquid, quod generetur simpliciter, puta ignis: si generationis est generatio, oportet dicere, quod etiam ista simpliciter generatio aliquando generabatur, & hoc ipsum fieri fiebat: cum autem fiebat ipsa generatio nondū erat illud, quod generatur simpliciter, scilicet ignis, quia aliquid nō est, dum sit, sed quando iam factum est, tunc primo est quod diu ergo fiebat generatio ignis, ignis nondum erat factus: nondum ergo erat: & iterum ipsa generatio sua generationis eadem ratione aliquando fiebat: & sicut quando fiebat generatio ignis, nondum erat ignis, ita sequitur quod quando diu fiebat generatio generationis ignis, nondum esset generatio ignis: ex quo manifestum est quod generatio ignis esse non potest, nisi completa sua generatione; & eadē ratione nec illa, nisi fuerit precedens, & sic

Tex. cō. 14.

Tex. cō. 15.

Tex. cō. 16.

Tex. cō. 17.

Tex. cō. 18.

& sic; quod ad primam. Si ergo non fuerit prima generatio, non erit vltima, quae est generatio ignis: sed si procedat in generationibus in infinitum, non est accipere primam mutationem, vel generationem, quia in infinitis non est primum. Vnde sequitur quod neque sit habitum; id est consequenter se habens in generationibus, & mutationibus. Si autem non sit aliquid generatio, nec mutatio, nihil sit, neque mouet. Si ergo generationis sit generatio, & mutationis sit mutatio, nihil sit, neque mouetur. Est autem attendendum, quod hac rō nō excludit, quin mutatio possit sequi mutationem per accidens in infinitū: quod oportet dicere secundū opinionem Arist. qui posuit motum æternū. Sed intēdit offendere, sicut prius dictū est, quod mutatio nō sit mutatio nis per se in infinitū. Sic. n. postrema deperderet ex infinitis precedentibus, & nunquā finirentur. Tertiā rōnem ponit ibi.

g. Quae talis est. Eadem motui contrariatur & motus: quies: sicut ascensionis contrariatur descensus, & quies in loco inferiori, & similiter generatio & corruptio contrariantur: cōtraria autē nata sunt fieri circa idē. ergo quod generatur potest corrumpi. Sed si generatio est generatio: oportet quod generatio generetur, ergo generatio corrumpitur. Sed quod corrumpitur oportet esse, sicut. n. generatur quod nō est, ita corrumpitur quod est. ergo oportet quod scum fiat quod sit, id est cum generatur aliquid generatione existente, tūc ipsa generatio corrumpatur: non quidem statim cum generatio defierit, neque iterū in posteriori tempore: sed simul, quod videtur inconueniens. Est autem considerandum, quod generatio est ut terminus eius quod generatur sicut substantia, quia gñtio est transmutatio ad substantiam, quae autem est generationis subiectum, non est id quod generatur: sed materia eius. Vnde Arist. nō recedit a suo proposito: quo intendebat ostendere, quod mutatio non est mutationis, ut termini. Quartam rationem ponit ibi. h. Quae talis est, in omni generatione oportet esse aliquā materiam, ex qua fiat illud quod generatur, sicut in omni mutatione oportet esse aliquam materiam vel subiectum, ut in alteratione subiectum est corpus, quantum ad corporales alterationes, & anima quantum ad animales. Si ergo generatio generetur, oportet quod sit aliqua materia ipsius generationis, quae scilicet, in spē

ciem generationis transeat, sicut materia ignis generati, transit in spēm ignis, & talem materiam non est assignare. Ponit etiā sub eadem rōne aliud medium, quia. Sin qualibet generatione vel mutatione oportet esse aliquem terminum, in quē aliquid mouetur: & hmoi terminum oportet esse hoc aliquid demo nstratum, vel determinatum, hmoi autē non est nec motus, neque generatio. Nō est ergo possibile, quod gñationis, aut motus sit aliqua gñatio. Quin tā rōnem ponit ibi. i. Quae talis est. Si cut se hēt gñatio ad genus, sic & spēs ad speciem. Si igitur generationis sit gñatio, oportet quod sit doctrinā generatio sit doctrinā. Sed hoc apparet manifeste falsū. Doctrinā. n. est gñatio scientiā, & non generatio doctrinā: ergo nec generationis potest esse gñatio. Sextam rationem ponit ibi. k. Quae talis est. Si mutationis sit mutatio vel sicut subiectū vel sicut termini, cū tres sint spēs motus. f. motus in vbi, & motus in quantitate, & qualitate, sequet quod vna harū spēm pos sit esse subiectū alterius, & terminus etiā sui ipsius. Sequeretur ergo quod loci mutatio alteret, vel etiā feratur in locū: quae qui dē euidētius apparerent inconuenientia in speciali quā in cōi. Nō ergo dicitur est, quod mutationis sit mutatio, aut gñatiois generatio. Tertio ibi. l. Ostendit, quod possit esse mutatiois mutatio, & dicit quod cum tripliciter aliquid moueatur, (ut supra est dictū,) vel secundū accidēs, vel secundū partē, vel per se, solūmodo per accidens cōtingit mutari mutatione: in quātū f. subiectū mutatiois mutat, puta, si aliquis dum sit sanus currat, aut discat, tunc. n. sanatio curret, aut discat per accidens, sicut musici edificat. Sed de eo quod mouet per accidēs, nō intendimus nunc tractare, hoc enim supra iam prætermisimus. Lec. 1. c. 6.

quare, neque id erit quod heret. Impossibile est igitur generari quicquā, moueri, aut mutari.

Præterea, eiusdem est contrarius motus & quies: insuper, & generatio atque corruptio. Quare ipsum fiens tunc corrumpitur, cum sit fiens, neque enim statim fiens: neque posteriorius: fit enim oportet, id quod corrumpitur.

Præterea, & ei, quod generatur, & ei, quod mutatur, materiam subesse oportet. Erit igitur, ut alterabile corpus est, aut anima, sic aliquid id quod fit motus, uel generatio. Et aliquid rursus ad quod mouetur. Oportet enim huius ex hoc, ad hoc motum aliquid esse, non motum, uel generationem.

Et insuper quo pacto erit? non enim generatio perceptionis, erit perceptio. Quare neque generationis erit generatio, neque quaedam cuiusdam.

Præterea si tres mutationis species sunt, subiectam naturam harum aliquam esse, & ea, in quam mouentur necesse est. Veluti lationem alterari, aut ferri necesse est.

Omnino autem, cum omne quod mouetur trifariam moueatur, aut quia per accidens mouetur, aut quia pars aliqua mouetur, aut quia per se: secundū accidens solum contingit mutari mutationē, ut si qui sanus sit, currat, aut discat. Hanc autē sūm accidens dimissimus olim.

L E C T I O I I I I.

L E C T I O I I I I.

Voniam autem neque substantia, neque ipsius ad aliquid, neque ipsi facere aut pati, relinquitur sūm quale, aut quantū, & vbi, motū esse solū, in vnoquoque; enim horum est contrarietas.

Vm autem neque in substantia, neque in relatione, neque in actione, passione uel sit motus, restat in qualitate, quantitate ac ubi, tantummodo motum esse: in unoquoque namque istorum, contrarietas est.

L E C T I O I I I I.

L E C T I O I I I I.

Stesio, quod nō est motus in substantia, neque in ad aliqd, neque in actione & passione, cōcludit in qbus gñib⁹ sit mot⁹. Et circa hoc tria facit. Primo, inducit cōclusionē intēdā. Sed ostēdit, qualiter sit motus in vnoquoque; triū generū ibi. f. Motus quidē igitur. Tertio remouet quā dā dubitationē ibi. f. Quae autē est in eadem specie. f. Dicit ergo primo, quod cū motus nō sit, nec in substantia, nec in ad aliqd, nec in

Stesio, quod nō est motus in substantia, neque in ad aliqd, neque in actione & passione, cōcludit in qbus gñib⁹ sit mot⁹. Et circa hoc tria facit. Primo, inducit cōclusionē intēdā. Sed ostēdit, qualiter sit motus in vnoquoque; triū generū ibi. f. Motus quidē igitur. Tertio remouet quā dā dubitationē ibi. f. Quae autē est in eadem specie. f. Dicit ergo primo, quod cū motus nō sit, nec in substantia, nec in ad aliqd, nec in

Tex. cō. 19.

Infra.

facere: & pati, vt ostensum est: Relinquitur quod motus sit lo- lum in istis tribus generibus, scilicet qualitate, & quantitate, & vbi: quia in vnoquoque horum generum contingit esse con- trarietatem, quam requirit motus. Quare autem pratermit- tat tria genera, scilicet, quando, situm, & habere, & quomo- do in istis tribus ge- neribus, in quibus est motus, sit contra- rietas, supra osten- sum est. Secundo ibi.

Lecl. 3. t. com. 10.

b ¶ Ostendit quali- ter sit motus in præ- dictis generibus. Et primo qualiter sit in qualitate. Secundo, qualiter in quantita- te ibi. ¶ Qui vero se- cundum. ¶ Tertio, qualiter in vbi ibi. ¶ Qui autem secun- dum locum. ¶ Dicit ergo primo, qd motus, qui est in qua- litate, vocatur altera- tio. Huic enim ge- neri alludit hoc com- mune nomen, quod est alteratio. nam al- teru solet dici quod differt secundum qua- litatem. Loquimur autem nunc de qua- litate, nō secundum quod quale inueni- tur in genere substan- tiæ, sed qd differentia substantialis dicitur prædicari i eo quod quale: sed de quali- passiuo, quod conti- netur in tertia spe- cie qualitatis, fm qd quale dicitur aliquid pati, aut non pati, vt calidū, & frigidum, album, & nigrum, & huiusmodi. In his. n. contingit esse altera- tionem, vt in septi- mo probatur. Sec- undo ibi.

Tex. cō. 19.

c ¶ Qui vero secundum quan- tum, secundum commune qui- dem innominatus est: sed secū- dum vtrunq; , Augmētum, aut Decrementum. qui enim est in perfectam magnitudinē, Aug- mentum est, qui vero ex hac, Decrementum.

Lecl. 4. t. cō. 11 & 12

d ¶ Qui autem est secundum lo- cum, & secundum proprium & cōe innominatus est. sit autem latio vocata, quod cōmune est. quamuis dicantur ferri hæc so- la proprie, cum nō in seipsis sit- tare mutātibz locum, & quæ- cunque non ipsa seipsa mouent secundum locum.

Tex. cō. 10.

e ¶ Quæ autem est in eadem spe- cie mutatio in magis, & minus alteratio est. Quæ enim ex con- trario aut in contrarium, mo- tus est, aut simpliciter, aut sic. In minus quidem enim vadēs, in contrarium dicitur mutari: in magis autem tanquā ex con- trario in seipsum. Differt enim nihil sic mutari, aut simplici- ter, nisi quod sic oportebit con- traria esse. Magis autem & mi- nus est quo plus aut minus con- trarij inest, aut non.

f ¶ Quod quidē igit hī tres soli motus sunt, ex his manifestū ē.

g Immobile autē est, & quod omnino impossibile est moueri, sicut sonus inuisibilis. Et qd in multo tēpore vix mouetur. Aut quod tarde incipit: quod dicitur grauius mobile. Et qd

d ¶ Ostendit, qualiter sit motus in vbi, & dicit quod motus secundum locum non habet nomen commune generis, neque nomina propria specierum: sed impositum est et nomen com- mune, vt vocetur latio: quamuis hoc nomen sit proprium om- nino motus localis in communi. Illa enim sola dicuntur pro- prie ferri, quæ sic mouentur secundum locum, quod non est in potestate eorum quod stent, & huiusmodi sunt illa, quæ non mouentur a seipsis secundum locum: sed ab aliis. Ideo autem imponi potuit nomē cōmune motui in qualitate: quia qualitates sunt contrariæ secundum propriam rationem sua- rum specierum: secundum quas continentur sub genere qua- litatis. Contrarietas autem in quantitate non est secundum ra-

tionem suarum specierum: sed secundum perfectum & diminu- tum, vt supra dictum est, & secundum hoc denominantur spe- cies. Sed in loco est contrarietas solum per comparationem ad motum, respectu cuius duo termini maxime distant: & ideo, quia ista cōtrarietas est secundum id, qd omnino extraneum est ab hoc genere, nō potuit motus, qui est in hoc genere, habere nomen, neq; in ge- nerali, neq; fm par- tes. Deinde cū dicit, e ¶ Manifestat quod tam quod poterat ef- se dubium, ostendēs ad quā speciem mo- tus reducatur muta- tio, quæ est secundū magis & min⁹, puta, cū aliquid de magis albo fit minus albu, & e contrario, posset enim alicui videri qd reduceretur ad motū augmēti & decemē- ti. Sed ipse ostēdit qd reduceretur ad motū alterationis, & dicit quod mutatio, quæ est in eadem specie qualitatis, puta in al- bedine vel in magis, vel in minus, est alte- ratio. Et hoc probat p hoc qd alteratio est mutatio de cōtrario in cōtrarium secundum qualitatem, qd contingit dupliciter. ¶ Aut simpliciter. ¶ Cum aliquis mutatur de albo in nigrum, vel e cōtra. ¶ Aut sic. ¶ scilicet, quando ali- quid mutatur de ma- gis albo in minus al- bum, & e cōtra. Et qd sic mutari sit mutari de contrario in con- trarium probat per hoc, quod cum aliqd mutatur de magis albo in minus album, potest dici mutari de contrario in contra- rium, quia appropia- quat ad contrarium, scilicet, ad nigrum. cum autem mutatur aliquid de minus albo in magis album, idem est ac si mutare- tur de cōtrario in cō- trariū, scilicet de nig- ro in ipsum album, ex hoc enim sit ma- gis album, quia ma- gis recedit a nigro, & perfectius partici- pat albedinem. Et nihil differunt quan- tum ad hoc qd sit alteratio, qd mutetur aliquid de cōtrario in cō- trariū. ¶ Vel simpliciter, vel sic. ¶ secundū magis & minus, nisi qd qn mutatur aliquid simpliciter de cōtrario in cōtrariū, neces- se est qd sint duo contraria in actu termini alterationis, vt albu & nigrū: sed mutatio secundū magis & minus est, in quantum est plus & minus de altero contrario: um, vel nō est. Vltimus ibi.

Is igitur mot⁹, qui in qualitate est, alteratio sit, hoc enim cōmune nomen positum est. Atque qualitatem non eam dico, quæ in substantia est, (est enim & differentia qualitas) sed eam, quæ est passiuā, qua quippiam pati di- citur, aut impassibile esse.

His autē, qui est in quantitate, com- muni quidem nomine caret: habet au- tem earum partium, in quas diffundit- tur, nomina: quarum altera Accre- tio, alia decretio nuncupatur. Ea qui- dem, qua ad perfectam acceditur ma- gnitudinem, Accretio: ea uero, qua ex hac receditur, Decretio.

At is qui est in loco, & commu- ni nomine caret, & proprio. latio autem communi nomine nuncupe- tur. quāquam ea sola proprie fer- ri dicuntur, in quibus. cum mutant locum, non est situm stare, & quo loco, seipsa non mouerint.

Mutatio autem ea, quæ est eadem in forma ad magis, ac minus, tale alte- ratio est. Ea nanque mutatio, qua ex contrario ad contrarium itur, aut sim- pliciter, aut aliqua ex parte motus ni- mirum est. Nam, si ad minus tale, ac- ceditur ad contrarium, si ad magis ut ex contrario in ipsum mutari dicitur. Nihil enim interest aliqua ex parte quippiam, an absolute mutetur. at- tamen aliqua ex parte esse ipsa contra- ria oportebit. Est autem ex eo magis minusue tale, quia plus aut minus in- est contrarij, & non inest.

Ex his igitur, quæ dicta sunt, patet motus has tres solas esse mutationes.

Est autem immobile & id, quod moueri non potest, & id quod multo in tempore vix mouetur. Aut id, quod tarde admodum incipit. Et id insuper, quod aptum est quidē ut mo- ueatur, mouerique potest, non tamen

Concludit ex dictis tres solum prædictas species motus esse. Deinde cum dicit, g ¶ Ostendit quot modis dicitur immobile, & ponit tres mo- dos. Primo enim dicitur immobile illud, qd nullo modo est ap- tum natū moueri, vt Deus: sicut dicitur inuisibile, quod non est natum videri, vt sonus. Secundo modo dicitur immobile, quod

It. cō. 11.

It. cō. 12.

difficile est moueri, & hoc dupliciter, vel quia postquam ince- pit moueri, mouet tarde & cum magna difficultate, sicut si quis dicat claudum immobilem, vel quia difficile est, qd incipiat mo- ueri, & per multum tempus oportet ad hoc laborare: sicut si di- camus, qd aliquis mons, vel aliquod magnum saxum, est immo- bile. Tertio modo di- citur aliquid immo- bile, quod natum est moueri, & potest de- facili moueri: non ta- men moueri quan- do natum est moue- ri, & vbi, & eo modo, quo natum est moue- ri. & hoc solum pro- prie dicitur quiesce- re: quia quies est con- traria motui. Et ac- cipit hic contrarieta- tem large, secundum qd etiam includit pri- uationem. Vnde con- cludit, qd oportet, qd quies sit priuatio in susceptiuo motus. Cōtrarium enim & priuatio non est nisi in susceptiuo sui op- possit. Vltimo ibi.

h ¶ Epilogat quæ dicta sunt, dicens ma- nifestum esse ex di- ctis, quid sit motus, & qd quies, & quot sint mutationes, & quales mutationes possunt dici motus.

LECTIO V. Ost hæc autem dicam⁹, quid est simul, & quid separatim, & quid est tangere, & quid est medium, & consequenter, & quid habitū: & quid continuum, & in quali- bet re vnumquodque horum in esse aptum natum sit.

b Simul igitur dicuntur hæc esse secundum locum, quæ cun- que in vno loco sunt primo. Se- paratim autē quæcunque sunt in altero. Tangeri autem quo- rum vltima simul.

LECTIO V.

Ost quomodo Philosophus di- uisit muta- tionem & motum in suas species, hic p- cedit ad determinā- dum de vnitāte, & contrarietate motus in suas species. Et cir- ca hoc, duo facit. Pri- mo, præmittit quæ- dam necessaria ad se- quentia. Secundo, p- sequitur principale propositū, ibi. ¶ Vn⁹ autem motus. ¶ Circa primum, tria facit. Primo dicit de quo est intentio. Secundo, exequitur propositum, ibi. ¶ Simul igitur. Tertio, recapitulat, ibi. ¶ Quid quidem igitur. ¶ Dicit ergo primo, qd dicendum est post prædicta, quid est simul, & quid est extraneum, vel separatū, & quid est tangere, & quid est mediū, & quid consequenter, & quid habitū, & quid continuum. & in quibus hæc nata sunt esse. Præmittit autem hæc, quia horū diffinitionibus vtitur in demonstrationibus consequentibus per totum librum, sicut & in principio Euclidis ponuntur de- finitiones, quæ sunt sequentium demonstrationum principia. Secundo ibi.

b ¶ Exequitur propositum. Et primo, diffinit quæ præmissa sunt. Secundo, comparat ea adinuicem, ibi. ¶ Manifestum autē qd primum. ¶ Circa primum, tria facit: Primo diffinit ea, quæ pertinent ad tangere. Secundo, ea quæ pertinent ad hoc quod est consequenter, ibi. ¶ Medium vero. ¶ Tertio, ea quæ pertinent ad continuum, ibi. ¶ Continuum autem. ¶ Et quia in diffinitione eius quod est tangere, ponitur simul, ideo primo diffinit ipsum, & dicit, qd illa dicitur esse simul fm locum, quæ sunt in vno loco primo, & dicitur primum locus vniuersiusque, qui est proprius locus eius. Ex hoc enim aliqua dicuntur esse simul, qd sunt in vno loco proprio: non autem ex hoc, qd sunt in vno loco cō- muni: quia secundum hoc posset dici, qd omnia corpora essent simul, quia omnia continentur sub cœlo. Dicit autem, qd simul dicuntur hæc esse fm locum ad differentiam eorum, quæ dicā- tur esse simul tempore: hoc enim non est nunc ad propositum,

Per oppositum autē dicuntur esse separatim, vel seorsum, quæ- cunque sunt in alio & alio loco. Tangere autem se dicuntur, quo- rum sunt vltima simul. Vltima autem corpora sunt superficies, & vltima superficierum sunt lineæ, & vltima linearum sunt puncta. Si ergo ponatur, qd duæ lineæ se tangant in suis vltimis, duo puncta duarū linea- rum se tangentium, continebuntur sub vno puncto loci con- tinentis. Nec ppter hoc sequitur, qd loca- tum sit maius loco: quia punctum addi- tum puncto nihil ma- ius efficit. Et eadem ratione se habet in aliis. Secundo ibi.

c ¶ Definit ea, quæ pertinent ad hoc qd consequenter se hab- ber. & circa hoc, tria facit. Primo diffinit medium, quod poni- tur i diffinitione ei⁹, quod est consequen- ter. Secundo, diffinit hoc, quod est conse- quenter, ibi. ¶ Conse- quenter autē. ¶ Ter- tio, infert quoddam corollariū ex dictis, ibi. ¶ Quoniam autē omnis mutatio. ¶ Di- cit ergo primo, qd medium est, in quod primo aptum natum est peruenire id qd continue mutatur se- cundum naturam, qd in vltimum terminū motus in quem mutatur. Sicut si aliquid mutatur de A in C per B dummodo sit cōtinuus motus. Pri- mo peruenit ad B qd ad C. Medium autē potest quidem esse i pluribus: quia inter duo extrema pnt ef- se multa media: sicut inter album & nigrū sunt multi colores medii. Sed ad minus oportet qd sit in tri- bus: quorū duo sunt extrema, & vnum medium. Sic igitur medium est per quod in mutatione peruenitur ad vltimum: sed vltimū mutationis est contrarium. Dicitur enim supra, qd motus est de contrario in contrarium. Et quia in diffinitione medij posuerat continua- tionem motus. Consequenter ostendit quid dicatur continue moueri. Potest autem continuatio motus ex duobus attendi: & ex tēpore in quo mouetur: & ex re per quam transit, sicut est magnitudo in motu locali. Ad hoc igit, qd sit motus continuus requiritur, qd nulla interpolatio sit in tempore: quia quantum- cūque modicum interpolaretur motus secundum tempus, non esset continuus. Sed ex parte magnitudinis, per quam transit motus, potest esse aliqua media interpolatio sine præiudicio continuationis motus, sicut patet in transitibus viarum, in qui- bus ponuntur lapides abinuicem modicū distantes, per quos transit homo de vna parte viæ ad aliam, motu continuo. Hoc est ergo quod dicit, qd continue mouetur illud quod nihil aut pau- cissimum deficit rei. ¶ id est, quod non habet interpolatiōnem ex parte rei, per quam transit. Aut si deficit paucissime deficit. Sed tempus non potest, nec paucissime deficere, si sit motus continuus. Quomodo autem res possit deficere in motū conti- nuo manifestat subdens, qd nihil prohibet aliquid moueri conti- nue cum defectu rei, sed non temporis. Sicut si aliquis Cithari- zans, statim post hypaten. i. primam chordam grauem, sonet vl- timam acutam, intermissis quibusdam chordis in medio. Sed iste defectus est rei, in qua est motus, non autem temporis. Hoc autem, quod dictum est de continuitate motus, intelligendum est.

Quid igitur est motus, & quid quies, & quot sunt mutationes, & quomodo motus, per ea quæ diximus, per- spicuum iam euasit.

LECTIO V.

Ost hæc dicamus, quid est simul esse, & seorsum, & quid tangere, et quid in- ter, & quid deinceps, & quid hæres, & quid continuum, & quibus horum unū quodque competere aptum est.

Simul igitur ea loco dicuntur esse, quæ uno in loco sunt primo. Seorsum autem ea, quæ in diuersis sunt locis. Ea dicuntur tangere, quorum extre- ma sunt simul.

Id est inter, ad quod prius accede- re aptum id, quod mutatur, quā ad id, quod vltimum mutatur, secundum naturam continue subiens mutationē. atque hoc est in minimis tribus. est enim vltimum mutationis contrarium ipsum. Continue autem id mouetur, quod nihil, aut per parum rei, non tēs- poris, intermittit. Nihil enim inter- capedo pro-ibet, fierique potest ut

extrema, & vnum medium. Sic igitur medium est per quod in mutatione peruenitur ad vltimum: sed vltimū mutationis est contrarium. Dicitur enim supra, qd motus est de contrario in contrarium. Et quia in diffinitione medij posuerat continua- tionem motus. Consequenter ostendit quid dicatur continue moueri. Potest autem continuatio motus ex duobus attendi: & ex tēpore in quo mouetur: & ex re per quam transit, sicut est magnitudo in motu locali. Ad hoc igit, qd sit motus continuus requiritur, qd nulla interpolatio sit in tempore: quia quantum- cūque modicum interpolaretur motus secundum tempus, non esset continuus. Sed ex parte magnitudinis, per quam transit motus, potest esse aliqua media interpolatio sine præiudicio continuationis motus, sicut patet in transitibus viarum, in qui- bus ponuntur lapides abinuicem modicū distantes, per quos transit homo de vna parte viæ ad aliam, motu continuo. Hoc est ergo quod dicit, qd continue mouetur illud quod nihil aut pau- cissimum deficit rei. ¶ id est, quod non habet interpolatiōnem ex parte rei, per quam transit. Aut si deficit paucissime deficit. Sed tempus non potest, nec paucissime deficere, si sit motus continuus. Quomodo autem res possit deficere in motū conti- nuo manifestat subdens, qd nihil prohibet aliquid moueri conti- nue cum defectu rei, sed non temporis. Sicut si aliquis Cithari- zans, statim post hypaten. i. primam chordam grauem, sonet vl- timam acutam, intermissis quibusdam chordis in medio. Sed iste defectus est rei, in qua est motus, non autem temporis. Hoc autem, quod dictum est de continuitate motus, intelligendum est.

est tam in motu locali, & in aliis motibus. Sed quia non est manifestum, quo vltimum in motu locali sit contrarium, quia loc^o videtur esse contrarium loco, ideo hoc manifestat, & dicit, q^o contrarium fm locum est qd plurimum distat fm lineam rectam. Et intelligendum est plurimam distantiam esse fm comparationem ad motu, & mobilia, & mouentia, si cut maxime distat fm locum per comparationem ad motum grauium, & leuium, centrum, & extremitas caeli quo ad nos. Secundum aut motum meum, vel tum maxime distat id, quo intem dimus ire ab eo, a quo incipimus moueri. Quid autem sibi velit qd dixit fm rectitudinem. Exponit subdens, q^o minima autem finita. Ad cuius intellectum considerandum est, q^o minima distantia, quae est inter quaecunq; duo puncta, signata est linea recta, quam contingit vnus tantum esse inter duo puncta. Sed lineas curuas contingit infinitum multiplicari inter duo puncta, fm q^o duae lineae curuae accipiuntur, vt arcus maioru, vel minorum circulo. Et quia omnis mensura debet esse finita: alias non posset certificare quantitatem, quod est priu mensura: ideo distantia maxima, quae est inter duo, non potest mensurari fm lineam curuam, sed solum fm lineam rectam, quae est finita, & determinata. Secundo ibi. d^o Diffinit hoc qd consequenter se habet, & quandam speciem eius. f. habitum. & dicit, q^o ad hoc, q^o aliquid dicatur esse consequenter ad alterum, duo requiruntur: quorum vnus est, q^o sit post aliqd primum quodam ordine, vel fm positionem, sicut in his, quae sunt fm ordinem in loco: vel q^o secundum speciem sicut dualitas est post vnitatem, vel quocunq; alio modo aliqua determinate ordinentur, sicut fm virtute, fm dignitatem, fm cognitione, & huiusmodi. Aliud quod requiritur est, q^o inter id, quod est consequenter, & id cui est consequenter, non sit aliquid medium de numero eorum, quae sunt in eodem genere, sicut linea consequenter se habet ad lineam, si nulla linea sit in medio, & similiter est de vnitatem ad vnitatem, & de domo ad domum. Sed nihil prohibet ad hoc, q^o aliquid sit consequenter alteri, q^o aliquid sit medium inter ea alterius generis: sicut si aliquid animal sit medium in-

Tex. c. 25.

Tex. c. 26.

Tex. c. 27.

Tex. c. 28.

ter duas domus. Quare autem dixerit q^o tuis est consequenter, & quod est post primum manifestat subdens, q^o omne, quod dicitur consequenter, est respectu alicuius, & non tanquam prius, sed tanquam posterius. Non enim dicitur, q^o vnū sit consequenter duobus, neque, noua luna secundae, sed e contra. Deinde definit quendam speciem eius, quod est consequenter habitum. f. & dicit, q^o non oē quod est consequenter, est habitum. sed quando sic est consequenter quod tangit, ita q^o nihil sit medium, non solum eiusdem generis, sed nec alterius. Tertio ibi. e^o Concludit ex praemissis, q^o cum medium sit per qd aliquid mutatur in vltimum, & omnis mutatio sit inter opposita, quae, vel sunt contraria, vel contradictoria, in contradictoria autem nihil est medium, relinquuntur quod omne medium sit inter contraria aliquo modo. Deinde cum dicit. f. Manifestat, quid sit continuum, & dicit, quod continuum est aliqua species habitus. Cum enim vn^o & idem fiat terminus quorum, quae se tangunt, dicitur esse continuum. & hoc etiam significat nomen. Na continuum a continedo dicitur, quando igitur multae partes continentur in vno, id est quasi simul tenentur: tunc est continuum, sed hoc non potest esse cum sint duo vltima, sed solum cum est vnū. ex hoc autem vterius concludit, q^o continuatio esse non potest, nisi in illis, ex quibus natum est vnū fieri secundum contactum. Ex eadem ratione aliquod totum est secundum se vnū & continuum, ex qua ex multis fit vnū continuum, vel per aliquam conclautionem, vel per aliquam incoollationem, vel per quencūque modum coniungendi, ita q^o fiat vn^o terminus vtriusque, vel etiam p hoc q^o aliqd iuxta aliud naturaliter nascitur, sicut fructus adnascitur arbori, & continuatur quodammodo ei. Deinde cum dicit. g^o Comparat tria praemissorum adinuicem, de quibus principaliter intendit, scilicet consequenter se habens. Contactum, & continuum. Et circa hoc, tria facit. Primo comparat consequenter se habens ad contactum. Secundo contactum ad continuum, ibi. f. Et si continuum. Tertio infert quoddam corollarium ex dictis, ibi. f. Quare si est vnitatem. Dicit ergo primo manifestum esse, quod consequenter se habens, est primum inter caetera praemissa ordine naturae, secundum q^o dicitur esse prius a quo non conuertitur consequentia essendi, quia omne contactum necesse est esse consequenter. Oportet. n. inter ea, quae se contingunt, esse aliquem ordinem ad minus positione: sed non oportet omne, quod consequenter se habet, esse tangens: quia ordo potest esse in quibus non est tactus, sicut in separatis materia. Vnde hoc, quod est consequenter, inuenitur in his, quae sunt priora secundum ratione. inuenitur enim in numeris, in quibus non inuenitur tactus, qui inuenitur solum in continuis: numeris autem secundum rationem sunt priora continuis quantitatibus, sicut magis simplices, & magis abstracti. Secundo ibi. h^o Comparat contactum ad continuum. & dicit, q^o eadem ratione contactum est prius quam continuum, quia, si aliquid est continuum, necesse est, q^o sit tangens, sed non est necessarium, si tangit, q^o sit continuum. Et hoc probat per ratione vtriusque. Non enim necessarium est, q^o vltima aliquorum sint vnū, quod est de ratione continui, si sunt simul, qd est de ratione contacti: sed necesse est e contrario, si vltima sunt vnū, q^o sint simul, ratione qua potest dici, quod vnū sit simul sibi ipsi. Si autem hoc qd dico simul, importat habitudinem distinctorum, non possunt esse vnū, quae sunt simul: & secundum hoc nec contacta esse possunt, q^o sunt continua. sed communiter accipiēdo. Vnde concludit, q^o infertus. i. continuatio secundum quā vna pars inseritur alteri in vno termino, est vltimus in ordine generationis, put specialia sunt posteriora communibus, sicut prius generat animal q^o homo. Et ideo dico esse vltimum infertum, quia necesse est aliqua se tangere adinuicem, si vltima eorum sunt adnata: id est naturaliter vnita. Sed non est necessarium, q^o omnia, quae se tangunt q^o sint naturaliter adnata adinuicem. Sed in quibus non potest esse contactus, manifestum est q^o in his non potest esse consequenter. Tertio ibi. i^o Concludit quoddam corollarium ex dictis. i. quod si vnitatem & punctum sunt separata, sicut quidam dicunt, ponentes mathematica separari secundum esse, sequitur q^o vnitatem & punctum non sunt idem. & hoc manifestum sit duabus rationibus. Primo quidem, quia puncta sunt in his, quae nata sunt se tangere;

Tex. c. 29.

Tex. c. 30.

Tex. c. 31.

Tex. c. 32.

Tex. c. 33.

Tex. c. 34.

Tex. c. 35.

manifestum esse, quod consequenter se habens, est primum inter caetera praemissa ordine naturae, secundum q^o dicitur esse prius a quo non conuertitur consequentia essendi, quia omne contactum necesse est esse consequenter. Oportet. n. inter ea, quae se contingunt, esse aliquem ordinem ad minus positione: sed non oportet omne, quod consequenter se habet, esse tangens: quia ordo potest esse in quibus non est tactus, sicut in separatis materia. Vnde hoc, quod est consequenter, inuenitur in his, quae sunt priora secundum ratione. inuenitur enim in numeris, in quibus non inuenitur tactus, qui inuenitur solum in continuis: numeris autem secundum rationem sunt priora continuis quantitatibus, sicut magis simplices, & magis abstracti. Secundo ibi. h^o Comparat contactum ad continuum. & dicit, q^o eadem ratione contactum est prius quam continuum, quia, si aliquid est continuum, necesse est, q^o sit tangens, sed non est necessarium, si tangit, q^o sit continuum. Et hoc probat per ratione vtriusque. Non enim necessarium est, q^o vltima aliquorum sint vnū, quod est de ratione continui, si sunt simul, qd est de ratione contacti: sed necesse est e contrario, si vltima sunt vnū, q^o sint simul, ratione qua potest dici, quod vnū sit simul sibi ipsi. Si autem hoc qd dico simul, importat habitudinem distinctorum, non possunt esse vnū, quae sunt simul: & secundum hoc nec contacta esse possunt, q^o sunt continua. sed communiter accipiēdo. Vnde concludit, q^o infertus. i. continuatio secundum quā vna pars inseritur alteri in vno termino, est vltimus in ordine generationis, put specialia sunt posteriora communibus, sicut prius generat animal q^o homo. Et ideo dico esse vltimum infertum, quia necesse est aliqua se tangere adinuicem, si vltima eorum sunt adnata: id est naturaliter vnita. Sed non est necessarium, q^o omnia, quae se tangunt q^o sint naturaliter adnata adinuicem. Sed in quibus non potest esse contactus, manifestum est q^o in his non potest esse consequenter. Tertio ibi. i^o Concludit quoddam corollarium ex dictis. i. quod si vnitatem & punctum sunt separata, sicut quidam dicunt, ponentes mathematica separari secundum esse, sequitur q^o vnitatem & punctum non sunt idem. & hoc manifestum sit duabus rationibus. Primo quidem, quia puncta sunt in his, quae nata sunt se tangere;

quod consequenter autem non omne tangere. vnde in prioribus rōne consequenter est, vt in numeris, tactus aut non est. h Et si continuū est, necesse est etiā tangere. si vero tangit, non dum continuum est. Non. n. necesse est vnū esse priorū vltima, si simul sint. sed si vnū sunt, necesse est & simul esse. Quare in fertus vltimus, est fm generatio nem: necesse est. n. tangere si adnata erunt vltima. Contacta autem non omnia adnata sunt. in quibus aut nō est tactus manifestū est, q^o nō est cōsertus in his.

i Quare, si est vnitatem & punctū, qualia dicunt separata; nō possibile est vnitatem, & punctum esse idem. His quidem inest tangere. vnitatibus aut consequenter. Et horum quidem contingit esse mediū: ois. n. linea mediū punctōrū est: harum aut non est necesse. nullum. n. mediū est dualitatis & vnitatis.

k Quid igitur est simul, & separatum. & quid tangere, & quid medium, & quid consequenter, & quid habitum, & quid continuum: & in quolibet vnū quod quae eorum inest, dictum est.

b Specie autem vnus est, cum genere est vnus & in indiuidua specie fit, vt coloris quidem sunt differentiae. Iam igitur alius specie denigratio, & dealbatio. Omnis aut dealbatio omni

mento vbi: differt autem genere ab alteratione, quae est in praedicamento qualitatibus, vt supra dictum est. Secundo ibi. b^o Ostendit, quomodo motus sit vnus specie. Et primo ostendit propositum. Secundo mouet quandam dubitationem, ibi. f. Du bitabit autem aliquis. Dicit ergo primo, q^o motus dicitur vnus specie, cum non solum est vnus secundum genus, sed etiam secundum speciem indiuiduam. i. specialissimā, quae non diuiditur in alias species. Sunt enim quaedam species, quae diuiduntur, sicut color species est qualitatibus, sed tamen habet differentias, quibus in species diuersas diuiditur. Vnde motus, qui sunt secundum colorem

& secundum puncta aliqua se tangunt adinuicem. In vnitatibus autem non inuenitur contractus, sed solum hoc quod est consequenter. Secundo vero, quia inter duo puncta contingit esse aliquid medium: omnis enim linea est media inter duo puncta: sed inter duas vnitates non necesse est esse aliquid mediū.

Quapropter ipsum deinceps esse, est & in hisce, quae sunt ratione priora, velut in numeris, tactus vero non est. Et si continuum est, tangat necesse est. si vero tangat, nondum continuum est, non enim si simul sint extrema ipsorum, unum ipsa esse necesse est: sed si sint unum, & simul, esse necesse est. Quare copulatio vltima est generatione. Tangant enim necesse est, si copulabuntur extrema: ea vero, quae tangunt, non vniuersa sunt copulata. In quibus autem tactus non est, in hisce patet nec copulationem esse.

Quare si punctum est separatim, ac vnitatem (ut quidam dicunt) vnitatem ac punctum idem esse impossibile est. Puncto enim competit tactus: unitati esse deinceps. Et inter illa quidem esse aliquid potest: communis enim linea est inter puncta: inter unitates autem nihil esse necesse est: nihil est. n. inter dualitatem, ac vnitatem.

Quid igitur est simul esse, seorsumque, quid tangere, quid inter atq; deinceps esse, quid est haerens, atque continuum, & quibus horum unumquodque compet, satis iam diximus.

Quid igitur est simul esse, seorsumque, quid tangere, quid inter atq; deinceps esse, quid est haerens, atque continuum, & quibus horum unumquodque compet, satis iam diximus.

Nus autem motus dicitur modis. Vnum enim ipsum multipliciter dicitur. Genere igitur vnus est fm figuras praedicamenti. Loci mutatio. n. omni loci mutationi genere vnus est. Alteratio aut a loci mutatione altera gne est.

Nus autem motus dicitur modis. Vnum enim ipsum multipliciter dicitur. Genere igitur vnus est fm figuras praedicamenti. Lationes namque omnes vnus genere motus sunt. Alteratio autem a latione genere est diuersa.

Specie vero est vnus, quando & genere est vnus: & in indiuidua specie est, veluti coloris quidem sunt differentiae. Igitur dealbatio, & denigratio, diuersi sunt specie motus. Omnes igitur dealbationes eadem in speciemto vbi: differt autem genere ab alteratione, quae est in praedicamento qualitatibus, vt supra dictum est. Secundo ibi. b^o Ostendit, quomodo motus sit vnus specie. Et primo ostendit propositum. Secundo mouet quandam dubitationem, ibi. f. Du bitabit autem aliquis. Dicit ergo primo, q^o motus dicitur vnus specie, cum non solum est vnus secundum genus, sed etiam secundum speciem indiuiduam. i. specialissimā, quae non diuiditur in alias species. Sunt enim quaedam species, quae diuiduntur, sicut color species est qualitatibus, sed tamen habet differentias, quibus in species diuersas diuiditur. Vnde motus, qui sunt secundum colorem

LECTIO VI.

Ostquam Philosophus posuit quaedam definitiones necessarias ad frequentiam, procedit ad tractandum de vnitatem, & diuersitate motus. Et primo determinat de vnitatem & diuersitate motus. Secundo de contraritate, quae est quaedam diuersitas specierū ibi. f. Amplius autem determinandum. f. Circa primum duo facit. Primo distinguat vnitatem motus secundum tres communes modos. Secundo alterum eorū subdiuidit, ibi. f. Quoniam autem continuum est. f. Circa primum, tria facit. Primo ostendit, quomodo motus dicatur vnus genere. Secundo, quomodo dicatur vnus specie, ibi. f. Specie autem vnus ē, & c. Tertio, quo dicatur vnus numero, ibi. f. simpliciter autem vnus. f. Dicit ergo primo, q^o motus dicitur vnus multipliciter, secundum quod ipsum vnū in cōmuni acceptū multipliciter dicitur, scilicet genere & specie, & numero. Dicitur autem motus vnus genere secundum figuras praedicamenti. Omnes. n. qui sunt in vna coordinatione praedicamenti, pnt dici vnus motus genere. Sicut omnis loci mutatio genere est vnus motus, quae est in vno praedicamento

Tex. c. 46.

Tex. c. 36.

Infra.

Tex. c. 34.

Tex. c. 32.

colore

solentur esse, diuersi specie, sicut dealbatio & denigratio: sed ois dealbatio est eadem sicut spem, similiter & ois denigratio: quia albedini non sunt amplius spes, in quas diuidatur. Sed si sunt quaedam, quae sunt simul genera & spes, manifestum est, quod motus, qui conueniunt in specie subalterna sunt ut vnum specie. sicut enim quid vnus: sed simpliciter non sunt vnus specie, sicut scia quaedam est spes existimationis, & genus diuersarum sciarum. Vnde ois doctrinatio, quae est motus ad sciam, est quodammodo vna specie, non tamen simpliciter: quia doctrinatio, qua docetur grammatica, est simpliciter alia specie ab ea, qua docetur geometria. attendendum est autem, quod in primis, vnitatem & diuersitatem motus determinauit sicut genera, & spes in quibus contingit motus esse, quia motus quodammodo reducitur ad genus rerum, in quibus est motus. Secundo ibi.

dealbationi idem sicut spem erit, & ois denigratio, denigratio- ni, albedini aut non amplius. vnde specie vnus est dealbatio albationi omni. Si autem sunt quaedam, quae & genera simul & species sunt, manifestum est, quod specie vnus erit, simpliciter vnus specie non vt doctrinatio: sed scia quidem spes existimationis, genus autem sciarum aliarum.

Dubitabit autem aliquis si specie vnus motus sit, cum ex eodem idem in idem mutetur, vt vnus punctum ex hoc loco in hunc locum iterum & iterum. Si autem hoc est, erit circulatio rectitudini eadem, & volutatio ambulatio- ni. Aut determinatum est si id, in quo est, alterum est specie, quam alter motus est: circulare autem a recto alterum specie est. Genera igitur & specie motus vnus, sic est.

Simpliciter autem vnus motus est: quod substantia quod vnus & numero est. Quis autem homo sit, manifestum est diuidentibus. Trium sunt sicut numerus, circa quae vnus motus vnus, quod, & in quo, & quae. Dico autem quod, quoniam necesse est esse aliquid quod mouetur, vt hominem aut aurum. & in aliquo hoc moueri, vt in loco, aut in passione. & quoniam in tempore. n. omne mouetur. Horum autem trium, genere quidem, aut specie esse vnus, est in re in qua mouetur. habitum autem erat in tempore. Simpliciter autem vnus esse in omnibus his est. & namque in quo est, vnus oportet esse & indiuisibile, vt specie. Et ipsius quoniam vnus tempus, & non deficiens. Et quod mouetur vnus esse, non sicut accidens, vt album nigrum fieri, & Coriscum ambulare, vnus autem est Coriscus & album, sed sicut accidens. neque commune. esset enim duos homines simul sanari secundum eandem sanitatem, vt ophthalmiam, sed vnus hic est, sed specie vnus est.

hanc autem dubitationem soluit sicut praemissa. Determinatum est enim quod si id, in quo est motus, est alterum specie, & motus est alter specie, vt sic ad hoc, quod motus sit idem specie, non solum requiritur identitas termini sicut spem, sed etiam identitas eius, per quam transit motus. Manifestum est autem, quod linea recta, & circularis sunt diuersae sicut spem: vnde motus circularis, & rectus, & volutatio, & ambulatio, non sunt idem sicut spem, quamuis sint circa eodem terminos, quia via non est eadem sicut spem. Sed si sunt idem terminos, & eadem via sicut spem, sunt idem motus sicut spem: & multo magis, si termini, & via sunt eadem numero, motus iterati erunt idem secundum speciem. Deinde cum dicitur, quod ponit tertium modum, quo motus dicitur vnus numero. Et circa hoc, duo facit. Primo manifestum motus sit vnus numero. Secundo, circa hoc mouet quaedam dubitationes, ibi. Secundo autem. Dicitur ergo primo, quod sicut praedictos modos non dicitur motus vnus simpliciter, sed sicut quidam genere & specie. Tertio autem modo dicitur motus simpliciter vnus, qui est vnus numero sicut suam essentiam. Quis autem motus sit hoc modo vnus, manifestum erit distinguendo ea, quae requiruntur ad motum. Sunt enim numero tria, circa quae consistit vnitas motus. scilicet subiectum, quod mouetur: & genus, vel spes, in qua est motus: & tempus quoniam mouetur. Et manifestum est singula. Quod mouetur quidem dicitur esse, quia necesse est aliquid esse in quocumque motu quod mouetur, sicut homines aut aurum, vel quocumque corpus. Et sic necesse est hoc, vel quocumque alia mobilia moueri in aliquo genere, vel specie, puta in loco. sicut in passione. sicut in passibili qualitate. Et si manifestum est necesse est considerare quoniam mouetur, quia omne quod mouetur, mouetur in tempore. Contingit autem de numero horum trium, inueniri vnus genere, aut specie, & in quo est motus, sicut loco vel qualitate. Sed in tempore non est attendenda quantum ad vnitatem motus, vnitas generis, vel spes, cum non sit nisi vnus tempus sicut spem, sed quod sit habitus. i. continuo consequens absque interpollatione. vnitas autem motus sicut quam dicitur simpliciter vnus, consistit in vnitatem omnium horum. Oportet enim id, in quo est motus, esse vnus, & indiuisibile, eo modo quo species specialissima indiuisibilis dicitur. Et iterum oportet ipsum tempus, quod sit motus, esse vnus, & ad hoc, quod sit vnus motus numero, sufficit, quod subiectum sit sicut

ro magis, si termini, & via sunt eadem numero, motus iterati erunt idem secundum speciem. Deinde cum dicitur, quod ponit tertium modum, quo motus dicitur vnus numero. Et circa hoc, duo facit. Primo manifestum motus sit vnus numero. Secundo, circa hoc mouet quaedam dubitationes, ibi. Secundo autem. Dicitur ergo primo, quod sicut praedictos modos non dicitur motus vnus simpliciter, sed sicut quidam genere & specie. Tertio autem modo dicitur motus simpliciter vnus, qui est vnus numero sicut suam essentiam. Quis autem motus sit hoc modo vnus, manifestum erit distinguendo ea, quae requiruntur ad motum. Sunt enim numero tria, circa quae consistit vnitas motus. scilicet subiectum, quod mouetur: & genus, vel spes, in qua est motus: & tempus quoniam mouetur. Et manifestum est singula. Quod mouetur quidem dicitur esse, quia necesse est aliquid esse in quocumque motu quod mouetur, sicut homines aut aurum, vel quocumque corpus. Et sic necesse est hoc, vel quocumque alia mobilia moueri in aliquo genere, vel specie, puta in loco. sicut in passione. sicut in passibili qualitate. Et si manifestum est necesse est considerare quoniam mouetur, quia omne quod mouetur, mouetur in tempore. Contingit autem de numero horum trium, inueniri vnus genere, aut specie, & in quo est motus, sicut loco vel qualitate. Sed in tempore non est attendenda quantum ad vnitatem motus, vnitas generis, vel spes, cum non sit nisi vnus tempus sicut spem, sed quod sit habitus. i. continuo consequens absque interpollatione. vnitas autem motus sicut quam dicitur simpliciter vnus, consistit in vnitatem omnium horum. Oportet enim id, in quo est motus, esse vnus, & indiuisibile, eo modo quo species specialissima indiuisibilis dicitur. Et iterum oportet ipsum tempus, quod sit motus, esse vnus, & ad hoc, quod sit vnus motus numero, sufficit, quod subiectum sit sicut

cie sunt, & omnes iudem denigratio- nes, albedinis autem non sunt. quae propter dealbationem omnes, vnus specie motus sunt. Quod si sint aliqua, quae genera sunt & species simul, patet vnus quidem in illis specie motum esse. non absolute tamen specie vnus, qualis est disciplina, si scientia existimationis quidem est species, scientiarum autem genus.

Dubitauerit autem quispiam, si vnus sit specie motus, cum ex eodem, in idem, idem mutatur, velut punctum vnus ex hoc loco, in hunc locum iterum, & iterum. At si sit conuersio rectae latio idem erunt specie motus; & volutatio item, ac ambulatio. An definitum est diuersum esse motum si id, in quo sit motus, specie sit diuersum? Circumflexum autem a recto specie differt. Genera igitur, specieque motus, hoc pacto est vnus.

Absolute autem is vnus est motus, qui substantia & numero vnus est. Sed quoniam sitialis patet facta diuisione. Trium enim numero sunt, circa quae motus dicimus esse. quod, in quo, & quando. Dico autem hoc pacto: esse enim quippiam quod mouetur necesse est, velut hominem, aut aurum. & in aliquo hoc moueri, ceu in loco, aut in affectu: & quando, omne enim quod mouetur in tempore mouetur. Esse igitur genere aut specie vnus: in ipsa re, in qua sit motus, consistit. habere autem, in tempore erat. At esse simpliciter vnus in vniuersis hisce consistit; Etenim id, in quo sit motus, vnus & indiuiduum esse oportet. veluti formam: & tempus vnus esse: & non intercedentes fieri. Et id, quod mouetur vnus non per accidens esse, ut album nigrescere, & Coriscum ambulare. vnus autem est Coriscus, ac album, sed per accidens. Neque commune. Fieri enim potest, ut duo simul homines eadem sanatione sanentur, ex oculorum morbo, in sanitatem eorundem pergentes. At non vnus motus hic est, sed specie vnus.

tinuum & non deficiens. i. absque interpollatione. Et tertio oportet id, quod mouetur esse vnus. Sed excludit duos modos vnitatis subiecti, qui non sufficiunt ad hoc, quod motus sit vnus simpliciter. Primus modus est sicut accidens, sicut Coriscus, & album, sunt vnus sicut accidens, non tamen motus proprius Coriscus, & album, motus proprius albi est vnus. Motus. n. proprius albi est vnus fieri, & motus proprius Coriscus est ambulare. qui quidem motus differunt. Secundus modus, est vnitas generis, vel spes: non tamen ad hoc, quod sit vnus motus numero, sufficit, quod subiectum sit sicut

licet

licet aliquid esse vel genus vel spes. contingit. n. duos homines in eodem tempore sanari, & secundum eandem speciem sanationis, puta quae sanatur de ophthalmia, quae est infirmitas oculorum: & sic conueniunt vnitas ipsius quoniam, & eius in quo, et vnitas subiecti secundum speciem. Non tamen haec duae sanationes sunt vnus motus numero, sed vnus specie. Secundo ibi.

Secundo autem sicut alterationem eandem alterari specie, in alio aut tempore, & iterum in alio: siquidem contingit corruptum iterum vnus fieri numero. erit & hic vnus, si vero non, idem quidem sicut specie, vnus aut numero non.

Habet autem dubitationem huic similem, & vtrum vna sanitas, & omnino habitus, & passiones, substantia sint in corporibus. Moueri namque videntur habentia & fluere. Si igitur eadem & vna sit mane, & nunc sanitas, quare non & cum deficiens accipiat iterum sanitatem, & haec & illa vna numero erit?

Eadem enim ratio est. Nisi quod in tantum differunt: quia si duo idem hoc sunt. sicut numero, motus vnus, & habitus esse necesse est. vnus. n. numero actus vnus numero. Si vero habitus vnus est, fortassis alicui non videbitur vnus & actus esse. Cum enim pauset ambulans: non amplius est haec ambulatio. iterum autem ambulans, erit. Si igitur vnus & idem est, contingit vnus & idem corrupti, & esse multoties. Haec igitur sunt dubitationes, extra quae nunc est, intentione.

LECTIO VII.

Voniam autem continuus est omnis motus, & simpliciter quidem vnus necesse est & continuum esse: siquidem omnis diuisibilis est, & si continuus, vnus. Non enim omnis fiet continuus omni, sicut neque aliud nullum contingit contingens, sed quorum vnus sunt extrema. Vltima autem aliquorum quidem non sunt, aliquorum autem sunt, sed spe

tionem sunt extra principalem intentionem, & ideo sunt praetermittendae.

est

mo secundum sanitatem, vt puta si fiat homo magis vel minus sanus, non intercipitur esse sanitatis, sicut intercipitur quando totaliter corrumpitur sanitas. Tertio ibi.

Si Socrates autem eadem alteratione specie diuersis temporibus alteratur, si corruptum iterum vnus numero periri potest, erit & haec alteratio vna, si non potest, erit eadem specie, sed non numero vna.

Existit autem huic similis dubitatio si vna sit ipsa sanitas habitus ipsi omnino, atque affectus in corporibus ipsis necne. Ea namque, quae habent moueri, fluereque videntur. Si eadem igitur, atque vna sit mane, & nunc sanitas, cur & cum rursus quispiam amissam recuperauerit, & haec & illa non vna numero erit?

Est enim eadem ratio. Verum hoc interesse videtur, quod si habitus sint duo, duo erunt & ipsi actus, sicut si actus sit vnus & habitus vnus esse necesse est. Vnus enim actus numero, vnus numero habitus est. At si habitus sit vnus. non fortasse quippiam videbitur vnus etiam actus esse. Cum enim cessauerit quispiam ambulare, non est ipsa ambulatio. rursus autem ambulans, erit. Quod si vna & eadem est: idem ac vnus & corrupti & esse se persape potest. Haec igitur dubitationes extra praesentem considerationem esse videntur.

LECTIO VII.

Vt autem omnis motus continuus sit, si omnis est diuisibilis, eum qui simpliciter vnus est et continuum esse necesse est: & si continuus est, vnus est. Non enim omnis omni continuus fieri potest, sicut nec aliud quoduis cuius: sed quorum vltima vnus fieri possunt. Vltima vero quorundam non sunt, quorundam sunt, at diuersa specie, atque aequiuoca. Quo namque modo tanget aut vnus fiet, vltimum linea ambulationi

tionem sunt extra principalem intentionem, & ideo sunt praetermittendae.

LECTIO VII.

ostquam Philosophus posuit, quod tria requiruntur ad hoc, quod sit vnus motus simpliciter. scilicet vnitas temporis & rei, in qua est motus & subiecti, hic probare intendit hoc. Cum enim multipliciter dicitur vnus simpliciter, vno modo sicut aliquod indiuisibile est vnus, alio modo sicut continuum est vnus; motus non potest dici vnus simpliciter sicut indiuisibile: quia nullus motus indiuisibilis est. vnde relinquitur, quod hoc modo dicatur vnus sicut continuus, & hoc sit motui esse vnus simpliciter, quod est esse eorum, & ipsa continuitas motus sufficiat ad eius unitatem. Sequitur. & quod sit

est

Tex. co. 32.

Tex. co. 33.

Tex. co. 34.

Tex. co. 35.

Tex. d.

Tex. co. 36.

Tex. co. 37.

Tex. co. 38.

Tex. co. 38.

Tex. co. 39.

Tex. co. 39.

est continuus, qd sit vnus. Quæcunq; igitur requiruntur ad continuationem motus, requiruntur ad eius vnitatem. Ad continuationem autem motus requiruntur tria, quorum primum est vnitatis speciei. Non enim omnis motus potest continuari oî motui, sicut etiam in aliis continuis non indifferenter quæcunq; esse contin-

Tex. c6. 40.

Tex. c6. 17.

Tex. c6. 41.

cie differētia. & æquiuoca sunt. quō nāque tanget, aut vnū fiet vltimum lineæ, & ambulatio- nis? Habiti igitur sunt, & qui neque idem specie, neque idē genere sunt. Postquam enim currit aliquis, statim febricitabit. & vt lampas ex diffusione, loci mutatio est habita, continua autem non ponitur. n. con- tinuum, quorum vltima vnū sunt. Quare habiti, & consequē- ter sunt, quia tempus continuū est. Continuum autem est quia motus continui sunt. Hoc autē est cum vnū vltimum fiat am- bobus. Vnde necesse est eundē secundum speciem esse, & vni⁹, & in vno tempore simpliciter continuum motum & vnū. tempore quidem, vt nō immo- bilitas interfit: indeficienti. n. quiescere necesse est. Multi igitur, & non vnus motus est; quo- rū quies in medio est: quare, si aliquis mot⁹ statu occupetur, neque vnus est, neq; continu⁹. Intercepitur autē, si in medio tē- pus est. Qui autem specie non vnitur, non vnus motus est, & si non deficiat tempus. Tempus quidem enim vnū est, specie autem motus alius est. motum enim vnū, necesse est specie vnū esse. hunc autem, simpli- citer vnū esse non est necesse. Quis igitur motus simpliciter vnus est, dictum est.

Tex. c6. 42.

Tex. c6. 43.

b Amplius autem dicitur vn⁹ & perfectus, siue sū genus, siue sū speciem, siue sū substantiā sit: sicut & in aliis perfectum, & totum vnus est. Est autē aliquā- do, etsi imperfectus sit, vnū dicitur, si solum sit continuus.

c Amplius autē aliter præter prædictos, dicitur motus vnus regularis. Irregularis enim nō

requiritur, qd sit vnus secundum speciem; quæ quidem vnitas speciei est in motu ex re, in qua est motus in quantum est indi- uisibilis secundum speciem. Secundo requiritur ad continuitatem motus, qd sit vnus subiecti, quia diuersorum subiectorum motus possunt esse habiti, sed non continui, sicut dictum est de

ue? Hærentes igitur erunt & hi qui non idem specie, & hi, qui non idem genere sunt. Post cursum. n. quempiā continuo febres aggredi possunt: & ut facis ipsius ex successione motio, latio est hærens, continua uero non est. Positū est enim ea continua esse, quorum vltima sunt unum. quare heren-

tes quidem & deinceps ex eo sunt, quia tempus cōtinuum est. Continuum autem est, quia motus continui sunt, hoc autem est, cum vtrorumque ex- tremum est unum. Quapropter eum motum, qui simpliciter continuus, ac vnus est eundem esse specie, ac vnus, & uno in tempore esse necesse est. Vno quidem in tempore, ut immobi- litas inter partes non sit. intercedi- ne enim mobile quiescat, necesse est.

Multi igitur et nō vnus hi motus sunt, inter quos media quies cadit. Quare si quis motus intercipitur statu, is ne- que vnus, neque continuus est. Inter- cepitur autem si in medium tempus cadit. specie autē unum esse oportet, quia vltima eius, qui non vnus est specie, unum euadere nequeunt, & si tē- pus non intercipit. tempus enim est unum, ille uero specie est diuersus. Etenim motum unum & specie unum esse necesse est, hunc autem non necesse est simpliciter unum esse. Quis igitur motus vnus est absolute, iam di- ximus.

Præterea motus vnus & hisce di- citur, qui est perfectus siue genere sit, siue specie, siue numero vnus, quemadmodum & in cæteris perfe- ctum ipsum, ac totum, ipsius vnus est. Interdū autem, etsi imperfectus est, vnus dicitur, modo continuus sit.

Insuper & alio modo pter dictos, vnus hisce dicitur motus, q uniformis est. Difformis. n. aliqua ex parte non

quandam formam vnitatis, q ad ipsam unitatem. Secundum po- nit, ibi { Amplius autem aliter. } Dicit ergo primo, quod siue mo- tus dicatur vnus secundum genus, siue secundum speciem, siue secundum substantiā, sicut qui est numero vnus, dicitur vnus motus ex hoc, quod est perfectus, sicut in aliis rebus perfectum & totum, ad unitatis rationem pertinent. Non enim dicimus unum hominem, uel unum calceum, nisi de toto. Quandoque autē dī vnū etiā de imperfecto, dū modo sit continuū. Et rō hui⁹ est, qd vnū pōt attendi uel sū formā substantialem, quæ est perfe- ctio totius, & sic pfectū & totū dicitur unum. Secundo ibi. c. ¶ Ponit alium modum secundarium, prout dicitur motus vnus, qui est regularis. i. uniformis: sicut etiam in aliis rebus di- citur unum, quod est simile in partibus. Et circa hoc, tria faci-

Infra. Tex. c6. 44.

Tex. c6. 44.

Tex. c6. 45.

Tex. c6. 45.

Infra.

Tex. c6.

Primo, ponit hunc modum vnitatis, sū q regularis motus di- citur vnus. Secundo, ostendit in quibus inueniatur regularitas, & irregularitas, ibi. { Est autem & in omni motu. } Tertio ostendit modos irregularitatis, ibi. { Irregularitas autem. } Dicit ergo primo, qd præter prædictos modos vnitatis dicitur motus vn⁹, qui est regularis. i. uniformis. { Irregu- laris enim motus. } i. difformis non vide- tur esse vnus, sed magis motus regularis. i. vniformis, sicut motus, qui est totus in directum est vniformis. Ideo autem motus irregularis nō videtur vnus, quia est diuisibilis in par- tes diuisibiles. Indi- uisibiles autem per- tiner ad rōnem vni⁹: quia vnū est ens in- diuisum. sed tamen motus irregularis est quodammodo vnus. Sed vnitas mot⁹ irre- gularis, & regularis videtur differre secū- dū magis & minus: quia motus regula- ris est magis vnus, q motus irregularis. Si- cut & corpus simi- lium partium est ma- gis vnū, q corpus dissimiliū. Scdo ibi. d. ¶ Ostendit in qui- bus motibus iueniatur regularitas, & ir- regularitas. & dicit, qd in omni genere, vel specie motus, in- uenitur regulare, vel irregulare, quia po- test aliquid alterari regulariter, sicut qn tota alteratio est vni- formis, & potest ali- quid ferri. i. secundū locū moueri, in ma- gnitudine regulari, id est vniformi, sicut si feratur, aut per cir- culum, aut per lineā rectam. Et sit est in augmento, & decre- mento. Tertio ibi. e. ¶ Accedit ad deter- minandum de motu irregulari. Et primo assignat modos irre- gularitatis. Secundo, ostendit quomodo motus irregularis sit vnus, quod supra dixerat, ibi. ¶ Vnus igitur. { Circa primum, duo- bus modis assignat duos modos irregularitatis in motu. Secū- do, infert quosdam conclusiones ex dictis, ibi. } Vnde neque spe- cies. Dicit ergo primo, qd differentia, quæ facit irregularitatem motus, aliquando est ex parte rei, in qua mouetur, vt patet præ- cipue in motu locali: quia impossibile est, qd motus sit regularis vel vniformis, qui non transit per magnitudinem regularem. i. vniformem. Dicitur autē magnitudo regularis, vel vniformis, cuius quilibet pars vniformiter sequitur ad aliam partem: & sic quilibet pars potest supponi alteri parti, vt patet i linea cir- culari, & etiam in linea recta. Magnitudo autem irregularis est, cuius nō quilibet pars sequitur ad aliam partem vniformiter, sicut patet in duabus lineis facientibus angulum, quarum vna applicatur alteri non in directum, sicut partes vnus lineæ sibi inuicem in directum applicantur. & ideo motus circularis est regularis, & similiter motus rectus. Sed mot⁹ reflexi & obliqui, quia faciunt angulum, non sunt regulares, nec in magnitudine regulari, vel quicunque alius motus sit per quamcunque magni- tudinem, cuius quæcunque pars non conueniat quicunque parti per vniformitatem applicationis. vel cuius vna pars non con-

videtur vnus, sed magis regula- ris, sicut rectus. irregularis. n. diuisibilis est. videtur autem differre, sicut magis & minus. d Est autem & in omni motu, quod regulariter est, aut non. Et nāque alterabitur regulari- ter, & feret in regulari, vt circu- lo aut rectitudine: & circa aug- mentū similiter, & decemētū.

e Irregularitatis autē differen- tia est, aliquādo quidē, in quo mouetur. impossibile enim est regularem esse motum, non in regulari magnitudine, vt refle- xi mot⁹, aut obliqui, aut alius, magnitudinis equorū, non cō- uenit contingens in contingen- tem partem. Aliquādo autem neque in vbi, neque in quādo, neque in eo, ad quod, neque in quo, sed in eo quod vt. veloci- tate. n. & tarditate aliqñ deter- minatur. cuius quidē. n. veloci- tas est eadem, regularis est: cui- us autem non, irregularis est.

f Vnde neque species motus, neque differentia, sunt veloci- tas, & tarditas; quia omnes se- quantur differentes sū specie. Quare neque leuitas, neq; gra- uitas, quæ est in idē, est, vt. ter- ræ ad ipsam, aut ignis ad ipsū.

g Vnus igitur irregularis est, quo est continuus. minus autē, quod quidē reflexiuo accidit motui. Quod autē est minus, cōmissio semper contrarii est.

h Si autē oēm, vnū contingit, & regularem esse, & non, non erunt ipsi, qui non secundum

ue nienter possit contingere aliam partē. Si enim illa pars, quæ continet angulum supponatur illi parti, quæ angulum non con- tinet, non erit conueniens contactus. Secunda differentia irre- gularitatem faciens est, non ex parte loci, vel temporis { neque in quod quo. } i. neque ex parte eius quod dicitur quo. i. ex par- te cuiuscunq; rei,

unus esse videtur, sed hisce potius, qui uniformis est, p inde atq; linea recta. difformis. n. diuisibilis est. differre aut videtur, ut magis tale minusue differt.

Est autem uniformitas omni in mo- tu, aut difformitas. Etenim alterari quippiam uniformiter potest, & su- per uniformia fieri, ut super circulum aut lineam rectam: & circa accretio- nem, decrectionem, & simili modo.

Difformitatis autē differentia sunt. interdum enim est ratione eius, su- per quod efficitur motus. Impossi- bile est enim uniformem esse motum, si non super uniformi magnitudine fiat. qualis est motio super lineam fle- xam, aut aliam magnitudinem ta- lem, cuius quæuis pars ad quā- uis partem non accommodatur. In- terdum non est ratione spaciū, non temporis, non eius ad quod accedit, sed ratione modi. celeritate enim in- terdum, tarditateque motus distingui- tur. cuius enim eadem est celeritas, his est uniformis: cuius uero non ea- dem est, iis est difformis.

Quapropter celeritas, tarditasue non sunt species, nec differentia mo- tus, quippe cum omnes motus diuer- sos specie comitentur. Quare neque grauitas, leuitasque, quæ est respectu eiusdem, ceu terræ ad seipsam, aut ignis respectu sui.

Vnus est igitur et hisce motus, qui est difformis, cōtinuitatis nimirū rōne. sed minus, qd quidē ei lationi accidit, quæ sup lineam flexa sit. id aut, qd est minus, mitione cōuariū semp est tale.

Quod si omnis motus vnus et uni- formis, & non uniformis esse potest, ii, qui diuersi sunt specie, atque hæ-

Velocitas autem & tarditas se habent ad diuersos motus, vt di- ctum est. Deinde cum dicit.

¶ Ostendit quomodo motus irregularis sit vnus. Secundo, infert quoddam corollarium ex dictis, ibi. Si autem omnem- unū. } Dicit ergo primo, qd motus irregularis potest dici vnus, in quantum est continuus: sed minus dicitur vnus, quā regu- laris, sicut & linea, habens angulum, minus dicitur nna, quā linea recta. & hoc maxime apparet in motu reflexiuo: quia quasi uidentur duo motus. Ex hoc autem, quod est minus vnus, ui- detur, quod aliquid habeat de multitudine: quia ex hoc aliquid est minus, quod habet mitionem contrarii, sicut minus albū habet aliquid admixtum de nigro, ad minus, secundum quan- dam appropinquationem. Et sic patet, quod motus irregula- ris, & est vnus, in quantum est continuus: & est quodammodo multiplex, in quantum est minus vnus. Secundo ibi.

h ¶ Concludit ex immediate dictis, quod supra proposuerat, scilicet, quod motus, qui sunt diuersi secundum speciem, non possunt continuari. Omnem enim unum motum contingit esse unum, regularem, & iterum non regularem. Sed motus, qui est compositus ex diuersis motibus secundum speciem, non po- test esse regularis. quomodo enim esset regularis motus com-

posterior ex alteratione, & loci mutatione, necesse est enim ad hoc, quod motus sit regularis, quod partes conueniant adinueniem...

Tex. cō. 39. 40. 41.

LECTIO VIII.

ostquam Philosophus determinauit de unitate, & diuersitate motus, hic determinat de contrarietate motuum...

Tex. cō. 46.

Tex. cō. 13.

Tex. cō. 56.

Tex. cō. 53.

Tex. cō. 47.

Tex. cō. 47.

Tex. cō. 49.

Tex. cō. 48.

speciem habiti sunt, unus & continuus. Quomodo enim erit regularis, motus ex alteratione compositus. & loci mutatione indiget enim conuenire.

LECTIO VIII.

Mplius autem determinandum est, qualis motus est contrarius motui, & de mansione eodem modo. Sed primo diuidendum est, utrum contrarius motus sit, qui est ex eodem, ei, qui est in idem, vt qui est ex sanitate ei, q est in sanitate. vt generatio, & corruptio videntur; aut qui est ex contrariis, vt qui est ex sanitate ei, qui est ex ægritudine: aut qui est in contraria, vt qui est in sanitate ei, qui est in ægritudine. aut qui est ex contrario in contrariū, ei qui est ex sanitate in sanitate, vt qui est ex sanitate, ei, qui est in ægritudine. aut qui est ex contrario in contrarium, vt qui est ex sanitate, ei, qui est in morbum proficiscitur, ei, quo ex morbo acceditur. An hisce qui ex contrario in contrarium iur, ut hisce qui est ex sanitate, ei quo morbus petitur. An hisce qui ex contrario in contrarium pergit, ei, quo e contrario in contrarium iur, ut hisce, qui ex sanitate in morbum proficiscitur, ei, quo ex morbo acceditur. Vnum enim horum modorum quendā, aut plures esse necesse est. non fit. n. ut alio modo motus, ut oppositi disponantur.

b Est aut, qui ex contrario ei, qui est in contrarium, non contrarius, vt qui est ex sanitate ei, qui est in ægritudine. idē. n. & vnus est, esse tñ nō idem est ipsis. sicut non idē est sanitate mutari, & in ægritudine.

c Neque qui est ex contrario ei, qui est ex contrario. Simul quē. n. accidit mutari ex contrario in contrariū, aut in mediū. sed d hoc quē posteri dicem.

d Sed magis in contrariū mutari videbitur vtique causa esse contrarietatis, q̄ ex contrario.

agritudinem. Quartus modus est, vt accipiatur motuum contrarietas, secundum contrarietatem termini a quo, ad terminū ad quem. Et hoc est quod dicitur. Aut qui est ex contrario ei, qui est in contrarium, vt qui ex sanitate, ei, qui est in ægritudine. Quintus modus est, secundum contrarietatem ex parte vtroque terminorū. Et hoc est quod dicitur. Aut qui est ex contrario in contrarium, ei, qui est ex contrario in contrarium, vt qui est ex sanitate in ægritudine, ei, qui est ex ægritudine in sanitate. Necesse est. n. quod contrarietas motuum accipitur secundum vnum horum modorum, aut secundum plures: quia nō contingit secundum aliquam aliam rationem opponere motū motui. Secō ibi. b Excludit duos prædictorum modorum. Et primo quartum, qui accipiebatur secundum contrarietatem termini a quo, ad terminum ad quem. Secundo, secundum modum, q̄ est secundum contrarietatem terminorum, ex quibus incipit motus, ibi. Neg; qui est ex contrario. Tertio, ostendit, quo modo se habent duo modi reliqui adinueniem, ibi. Relinquitur autem. Dicit ergo primo, q̄ motus, qui est ex vno contrario, non potest dici contrarius ei, qui est in aliud contrarium, vt si diceretur, quod motus, qui est ex sanitate, sit contrarius motui, qui est in ægritudine. Idem enim non est sibi ipsi contrarium: sed motus, qui est ex sanitate, motui qui est in ægritudine, est vnus & idem subiecto, sed esse ipsi non est idē, idest differunt ratione, eo modo quo nō est idem secundū rationem moueri a sanitate, & moueri in ægritudine: quia vnus importat habitudinem motus ad terminum a quo, alius autem habitudinem eiusdem motus ad terminum ad quem. Non est igitur accipienda contrarietas motus secundum contrarietatem vnus terminum ad alium. Secundo ibi. c Ostendit, q̄ contrarietas motuū non est accipienda s̄m contrarietate terminorū ex quibus incipit motus. Et hoc tribus rōnib; quarū prima talis est. Duo motus, q̄ in idē tendunt, non sunt contrarii: sed duo motus ex contrariis recedentes, s̄nt in vnū & idē tendere. Simul. n. accidit mutari. i. æqualiter ex contrario in contrariū aut in mediū, vt postea dicit. & sic ex vtroq; contrario contingit in vnū mediū mutari. Nō ergo motus pp hoc sunt contrarii, q̄ a contrariis incipiunt moueri. Secūm rōnem ponit ibi. d Quæ talis est. Ex illo accipienda est ratio contrarietatis in motu, quod magis facit motū esse contrarium: sed contrarietas terminorū.

LECTIO VIII.

inceps definiendum est, quisnam motus cui motui contrarius est, & de quiete simili modo. Primum autem diuidendum est, utrum contrarius motus sit hisce, qui est ex eodem ei, quo iur ad idem, ut hisce, qui est ex sanitate ei, quo petitur sanitas, quales & generatio, & corruptio esse videntur. An hisce, qui ex contrariis est, ut hisce, qui ex sanitate, ei, qui est ex morbo. An hisce quo ad contraria pergunt, ut hisce quo ad sanitatem iur, ei, quo ad morbum acceditur. An hisce qui est ex contrario ei, quo ad contrarium iur, ut hisce qui est ex sanitate, ei quo morbus petitur. An hisce qui ex contrario in contrarium pergit, ei, quo e contrario in contrarium iur, ut hisce, qui ex sanitate in morbum proficiscitur, ei, quo ex morbo acceditur. Vnum enim horum modorum quendā, aut plures esse necesse est. non fit. n. ut alio modo motus, ut oppositi disponantur.

Hic igitur, qui est e contrario non est ei contrarius quo in contrariū iur, ut is qui est ex sanitate ei, quo iur ad morbum, est enim vnus, idemque, esse, tamen ipsorum non idem est. quemadmodum non idem est ex sanitate mutari, atque ad morbum.

Neque hisce motus, qui est ex contrario ei contrarius est, qui ex contrario est. Simul enim accidit e contrario, & in contrarium, aut in mediū ire. sed posterius de hisce dicemus.

Enimvero in contrarium mutari causa potius contrarietatis esse videbitur, quam e contrario mutari.

udinem motus ad terminum a quo, alius autem habitudinem eiusdem motus ad terminum ad quem. Non est igitur accipienda contrarietas motus secundum contrarietatem vnus terminum ad alium. Secundo ibi. c Ostendit, q̄ contrarietas motuū non est accipienda s̄m contrarietate terminorū ex quibus incipit motus. Et hoc tribus rōnib; quarū prima talis est. Duo motus, q̄ in idē tendunt, non sunt contrarii: sed duo motus ex contrariis recedentes, s̄nt in vnū & idē tendere. Simul. n. accidit mutari. i. æqualiter ex contrario in contrariū aut in mediū, vt postea dicit. & sic ex vtroq; contrario contingit in vnū mediū mutari. Nō ergo motus pp hoc sunt contrarii, q̄ a contrariis incipiunt moueri. Secūm rōnem ponit ibi. d Quæ talis est. Ex illo accipienda est ratio contrarietatis in motu, quod magis facit motū esse contrarium: sed contrarietas terminorū.

Tex. cō. 14.

Tex. cō. 49.

Tex. cō. 50.

Tex. cō. 50.

Tex. cō. 51.

Tex. cō. 47.

Tex. cō. 52.

Tex. cō. 51.

Tex. cō. 50.

terminorum, ad quos motus terminatur, magis videtur esse causa contrarietatis motuum, q̄ contrarietas terminorum a quibus incipit motus, quia cum dico motus incipere a contrariis terminis, dico remotionem contrarietatis: cū vero dico motus accedere ad contraria dico acceptiōem contrarietatis, ergo nō attendit, contrarietas motuum s̄m terminum a quo s̄m. Tertio ponit ibi. e Quæ talis est. Ab eo, a quo aliquid recipit nomē & spēm, recipit et contrarietate (cū contrarietas sit dīa s̄m formam, vti patet 10. Meta. Sed vnusquisq; mor' magis dī. n. denominat & spēm recipit a termino ex quo, sicut sanatio dicitur motus in sanitatem, & ægritudo motus in ægritudine, & hoc etiam supra dictum est. Magis ergo accipienda est contrarietas motuū, s̄m terminū i quē, s̄m terminum a quo. Et sic idē quod prius. Tertio ibi. f Concludit, q̄ re motus duobus modis s̄m contrarietate terminorū acceptis, reliquantur duo alii. f. tertius, & quintus, quorū vnus est s̄m solum contrarietate terminorū ad quos, quē tā gic cū dicit. Qui est in contraria. Alius q̄ est s̄m contrarietate vtroq; terminorū, quē tāgit cum dicit. Et q̄ est in contraria ex contrariis. Primo autem modus non accipiebatur, s̄m contrarietate aliquam terminorum, sed s̄m accessum & recessum ab eodem termino. Concludit autem vlteri' q̄ forte hi duo modi residui, sunt idem subiecto, quia illi motus, qui sunt in contraria, sunt etiam ex contrariis: sed forte, s̄m rationem non sunt idē pp diuersas habitudines mor' ad terminos, vt supra dictū est. & explicat, q̄ mot' q̄ est in sanitate ei, q̄ est ex ægritudine est idē subiecto, sed non rōne. Et s̄m qui est ex sanitate ei, qui est in ægritudine. Deinde cum dicit. g Ostendit quomodo accipitur contrarietas in motu. & primo s̄m q̄ motus est ad contrarium. Secundo, prout motus est ad medium, ibi. Qui aut ad medium. Circa primum, duo facit. Primo, ostendit quid facit contrarietatem in motibus. Secundo quid in mutationibus, ibi. Qui autem est in contrarium. Circa primum, duo facit. Primo, ostendit propositum syllogismo. Secundo inductione, ibi. Manifestum autem est. Pōnt autem primo talem rationem. Contrarietas aliquorum accipitur, secundum propriam speciem & rationem ipsorum: sed propria ratio specifica motus est, q̄ sit quædam mutatio a quodam subiecto affirmato, in quoddam subiectum affirmatū, habens duos terminos, in quo differt a mutatione, quæ non semper habet duos terminos affirmatos, ergo relinquitur, q̄ ad contrarietate motus requiritur contrarietas ex parte vtroq; terminorū.

hic quidem enim discessio contrarietate, ille vero acceptio. Et dicitur autem vnusquisq; eo, in quod mutatur magis q̄ eo ex quo: vt sanatio, qui in sanitatem: ægritudo autem, qui in ægritudine.

f Relinquitur igitur, qui est in contraria. & qui est ad contraria ex contrariis. Fortassis quidem igitur accidit eos, qui in contraria. & ex contrariis esse, sed esse forsitan non idē. Dico aut, qui in sanitatem ei, qui ex ægritudine, & q̄ ex sanitate ei, qui in ægritudine.

g Quoniam autem differt mutatio a motu (ex quodam enim subiecto in quoddam subiectū mutatio est motus:) qui est ex contrario in contrarium ei, qui est ex contrario in contrarium, motus contrarius est, vt qui est ex sanitate in ægritudine ei, q̄ est ex ægritudine in sanitatem.

h Manifestum est autem & ex inductione, qualia videntur contraria esse. Aegrotare enim ipsi sanari, & addiscere ipsi decipi, non per ipsum: in contraria. n. sicut enim in scientia est, sic & in deceptione, & per se ipsum consequi, & per alium. Et sursum motus ei, qui est deorsum: contraria enim hæc sunt in longitudine. Et qui est ad dextrā, ei, qui est ad sinistram: contraria enim hæc sunt in latitudine. Et qui est ante, ei, qui est retro: contraria enim hæc sunt in altitudine.

i Qui autem est in contrariū solum non est motus, sed mutatio: vt fieri album non ex quodam est.

in motibus et naturalibus, sed s̄m dextrū, & sinistrū, an & retro, inuenit contrarietas i motibus, nō s̄m naturā, sed s̄m motū, q̄ est ab aia, quæ mouet in has contrarias partes. Deinde cum dicit. i Ostendit qualiter sit contrarietas in mutationibus. Et primo ostendit quō accipiat contrarietas mutationū in rebus, in quibus inuenit contrarietas. Secō, quō accipitur in rebus, in quibus nō est contrarietas, ibi. Quibus aut non est contrariū. Dicit ergo primo, q̄ si accipiat contrarietas solum ex parte terminū ad quē, vt dicitur contrarius, qui est in contrarium, hoc non facit contrarietate motus, sed mutationis, quæ est generatio, & corruptio: sicut fieri album, & fieri nigrum contraria sunt. Nec oportet, q̄ contrarietas harum mutationū attendatur, s̄m contrarietate termini a quo, quia in generatione terminus a quo non est aliquid affirmatum, sed aliquid negatum. sicut enim album ex non albo, non aut ex aliquo affirmato. Non enim mutatio de subiecto in subiectum est mutatio, sed motus. Secundo ibi.

va. s̄ proprie dicat motus contrarius, q̄ est ex contrario in contrariū, vt q̄ est ex sanitate in ægritudine, ei, qui est ex ægritudine in sanitatem. Secō ibi. h Manifestat idē p inductionē. Et primo in alteratione corporali: q̄ ægrotare est contrarium ei, q̄ est sanari. quorū prius est motus a sanitate in ægritudine, alius vero ab ægritudine i sanitate. Hoc etiā patet in alterationibus aie. quia ei, qd est addiscere, contrarium est decipi: nō ab ipso: sed ab alio. Hi. n. motus sunt in contraria ex contrariis, q̄ addiscere est motus ab ignorantia ad sciām: decipi aut a sciā ad ignorantiam. Quare aut addit nō p ipsum q̄ ostendit subdens, q̄ sicut in sciā contingit, q̄ aliquis p seipsum acquirit eā, & hoc vocat inuenire: q̄nque vero nō p seipsū, sed ab alio, & hoc vocat addiscere, ita contingit, q̄ alī qd aliquis decipit a seipso, alīq̄ ab alio: & hoc pprie opponitur ei, qd est addiscere. & hoc et apparet in motu locali. quia motus sursum est contrarius ei, q̄ est deorsum: q̄ sunt contraria, s̄m longitudinē. Et motus, qui est ad dextrum, est contrarius ei, qui est ad sinistrū, qui sunt contrarii, s̄m latitudinē. Et mot' q̄ est ante, est contrarius ei, qui est retro, quæ sunt contraria, s̄m altitudinē. Sed considerandum est, q̄ hic loquitur de istis dīis positionum, vt de longitudine, latitudine, & altitudine, s̄m q̄ sunt in hoie, quia sursum & deorsum considerant, s̄m longitudinē hois: dextrū aut & sinistrum, s̄m latitudinē eius: ante & retro, s̄m grossitiem eius, quæ dī altitudo vel pfunditas. Iterū considerandū est, q̄ s̄m sursum & deorsū inuenitur contrarietas

Hoc enim abiectio contrarietatis, illud assumptio est. Dicitur etiam quisque motus ex eo potius, in quod iur, quam ex eo quod sit mutatio. sanatio enim hisce dicitur, quo acquiritur sanitas: ægritudo hisce, quo ad ægritudinem iur.

Restat igitur hisce, quo ad contraria pergunt, & hisce quo ad contraria ex contrariis iur: Forsitan igitur sit, ut i, quibus ad contraria proficiscitur, & ex contrariis sim, esse forsitan non idem: eundi, inquam, in sanitatem; atque ex morbo: & eundi in morbum, atque ex sanitate.

Cum autem a motu mutatio differat (ea nāque mutatio motus est, qua ex subiecto in subiectum iur) hisce profecto motus, quo ex contrario in contrarium pergunt, contrarius est ei, quo e contrario ad contrarium iur, ut hisce, quo ex sanitate in morbum iuri ei, quo sanitas e morbo acquiritur.

Patet autem & ex inductione, qui contrariū esse videntur. Egrotare enim ipsi sanari, & discere ipsi decipi, non per seipsum contraria videntur: ex contrariis enim in contraria sunt. ut enim scientiam per se quisquam, & p alium consequi potest. sic & deceptio nem. Latio etiā, qua supra loca petuntur, ei contraria est latitudo, qua ad in fra loca iur: hæc enim in longitudine contraria sunt. Et ea qua iur ad dextrā, ei, qua sinistra petuntur, hæc enim in latitudine contraria sunt. Et ea, qua perguntur ad ea que sunt ante, ei, qua iur ad ea que sunt post: hæc enim in profunditate contraria sunt.

Is autem, qui solum ad contrarium est, non motus, sed mutatio est: velut album fieri non ex aliquo.

Tho. sup Phis. K Ostendit

Ostendit, qd in illis, in quibus non est contrarietas, sicut in substantiis & aliis hmoi attenditur contrarietas mutationum, sicut accessus & recessus ab eodē termino. Et hoc est, qd dicit, qd in illis, in quibus non est contrarium, accipitur contrarietas mutationis ex eo, qd est recessus ab eo, & qd est accessus ipsū idē, sicut accessus ad formam ignis, quod pertinet ad generationem eius: & recessus ab eadem forma, qd pertinet ad eius corruptionem, sunt contraria. Vnde generatio est contraria corruptioni, & quācūque remotio cui cūque acceptioni. Sed huiusmodi non sunt motus, sed mutationes. Pater ergo qd ex quique modis supra positis, duo, scilicet secundus, & quartus ad nihil viles sunt. Vnus autem conuenit ad contrarietatem mutuū, duo autem congruunt ad contrarietatem mutationū. Deinde cū dicit, qd Determinat contrarietatem motus ex parte mediū, & dicit, qd in quibuscūque contrariis inuenitur mediū, motus, qui terminantur ad mediū, hoc modo ponendi sunt esse cōtrarii, sicut illi, qui terminantur ad contraria: quia motus vtitur mediū, sicut contrario, ita qd ex medio contingit mutari vtrūque terminorum: sicut ex fuscō, qd est mediū inter albū & nigrū, hoc modo mutatur in album, ac si mutaretur ex nigro in album; & e contra, ex albo sic mutatur aliquid in fuscū, ac si mutaretur in nigrū. Et ex nigro mutatur in fuscū, ac si mutaretur in album, qd fuscū, cum sit mediū ad vtrūque extremorum, dicitur vtrūque, quia in cōparatione albi est nigrū, & in cōparatione nigri est albū, vt supra dictū est. Vltimo autem concludit quod principaliter intendit, qd motus sit contrarius motui, secundum cōtrarietatem vtrorūque extremorum.

Tex. cō. 53.

Quibus autem non est contrarium, mutatio quæ est ex ipso, ei, quæ est in ipsum, contraria est. vnde generatio corruptioni cōtraria est, & remotio acceptioni. Hæ autem mutationes quidem, motus autem non sunt.

Qui autem ad mediū motus sunt, quibuscūque contrariorum aliquid est mediū, tanquā in cōtraria quodāmodo ponendi sunt. Sicut, n. cōtrario vtitur mediū motus, ad vtrauis fiat mutatio, vt ex fuscō quidē in albū, tanq̄ ex nigro: ex albo autē in fuscū, tanq̄ in nigrum: ex nigro aut in fuscū, tanq̄ in albū. fuscū n. mediū ad vtrūq; dicitur quodāmodo extremorum, sicut dictū est prius. Motus igitur motui cōtrarius est sic, qd est ex cōtrario in cōtrariū, ei qd ex contrario in contrarium.

Tex. cō. 53.

LECTIO IX.

Voniam autem motui nō solum esse videtur cōtrarius motus, sed & quies, hoc deteminandū est. Simpliciter quidē, n. cōtrarius est motus motui. Opponit autem, & quies. priuatio. n. est. Est autem sic, qd priuatio cōtraria dicat.

Qualis autē quali, vt ei, qui est secundum locum, quæ secundum locum. Sed hoc non dicitur simpliciter. Vtrum enim ei, quæ est hic, mansioni, qui est ex hoc, aut qui est in hoc, motus opponitur.

Manifestū igitur est, qd quia in duobus motus subiectis est, huic quidem, qui ex hoc est in contrarium, quæ est in hoc quæ: huic autem qui ex contrario in hoc, quæ in contrario quies.

Simul autem & adinuicem contrarij hæ sunt. Et nanque incōueniens est, si motus quidē contrarij sunt, quietes autē oppositæ non sunt. Sunt autem oppositæ hæ, vt quæ est in sanitate quies ei, quæ est in ægritudine.

LECTIO IX.

Ostendam determinauit Philosophus de contrarietate motuum, hic determinat de cōtrarietate quietū. Et primo in moribus. Secūdo in mutationibus, ibi. {Quibus autem non sunt contraria.} Circa primū, duo facit. Primo ostendit, qd quies sit contraria motui. Secūdo, quæ cui, ibi. {Qualis autem.} Dicit ergo primo, qd quia motus

Tex. cō. 55.

Infra.

Non solū videt contrariari motus, sed etiā quies, deteminandū est qualiter hæc. Quies contrariat motui, qd simpliciter quidem, & proprie, & pfecte cōtrariari motus, sed etiā quies opponitur motui, cū sit priuatio motus. Et qd priuatio quodāmodo sit cōtrariū patet. est. n. priuatio & habitus prima contrarietas, vt dicitur in 10. Meta. quia

Quibus etiam non est contrarium, ea mutatio, quæ est ex ipso, ei mutationi contraria est, quæ est ad ipsum, quapropter generatio corruptioni cōtraria est, abiectioneque accretioni. Hæ autem mutationes, non motus sunt.

Hi uero motus, quibus ad mediū itur, in quibus contrariorum est mediū, in contrariis quodāmodo sunt ponendi. Motus enim ad vtrum extremorum eatur, medio ipso vtitur, ut extremo. uelut e fuscō quidem itur in album, tanquam e nigro, e nigro uero in fuscū, tanquam in album. Mediū enim ad vtrūque extremorum contrariū rationem quodāmodo subit, ut prius dictū est. Motus igitur hoc pacto motui contrarius est, hęc quo e contrario in contrarium pergitur, ei, quo e contrario in contrarium itur.

LECTIO IX.

Vm autem motui non solum motus esse contrarius, sed quies etiam uideatur, hoc deteminamus oportet. absolute nanque motus motui contrarius est. Opponitur autem, & quies. priuatio enim est. Priuatio uero quodāmodo contraria dicitur.

Quæ autem cuiam contraria est: an ei motui, qui est in loco ea quies est contraria, quæ est in loco: uerum hoc, non simpliciter dicitur. Vtrum enim hęc motus, qui est ex hoc, ei quieti quæ est hic, opponatur, an hęc quo ad hoc itur.

Patet igitur, cum duobus in subiectis sit ipse motus, ei quidem motui, qui est ex hoc in contrarium, oppositam eam esse quietem, quæ est in hoc: ei uero, qui est ad hoc, e contrario eam quæ in contrario est.

Simul autem hæc inter sese sunt contrariæ. Etenim absurdum est, si motus quidem contrarij sunt, quietes uero contrariæ non sunt. Sunt autem hæc, quæ in contrariis sunt. ea nanque quies, quæ est in sanitate, ei quieti contraria est, quæ est in morbo.

Agit de contrarietate quietum adinuicem. & dicit, quod hæc quietes sunt contrariæ adinuicem, quæ sunt in contrariis terminis. Inconueniens enim est, si motus sunt contrarij adinuicem, & quietes adinuicem non opponantur. Et quomodo sunt oppositæ quietes, quæ sunt in oppositis, exemplificat subdens, quod quies, quæ est in sanitate, opponitur quieti, quæ est in ægritudine. Deinde cum dicit,

d qd Probat

Probat quod dicitur de contrarietate quietis ad motum, & dicit, qd motus, qui est ex sanitate in ægritudine, opponitur quies, quæ est in sanitate; quia irrationabile esset quod quies, quæ est in sanitate, opponeretur motui, qui est ex ægritudine in sanitatem. Et hoc sic probat, quia eius motus {qui est in ipso} id est ad aliquem terminum, status in eodem termino est magis quietatio, id est, eius conseruatio, vel perfectio, quā qd ei opponatur. Et quod quies in termino ad quem, sit motus perfectio, patet per hoc quod simul sit ipsa quies cum motu: quia ipsum moueri ad terminum, est fieri quietem. Vnde, cū motus sit causa ipsius quietis, non potest ei opponi, quia oppositum non est causa sui oppositi. Sed necesse est, quod motui contrarietur, vel hæc quies, quæ est in termino ad quem, aut quies, quæ est in termino a quo. Non enim potest dici, quod quies, quæ est in aliqua alia specie, contrarietur motui, vel quieti: sicut quod quies, quæ est in albedine, contrarietur quieti, quæ est in sanitate, aut motui, qui est in sanitate. Cum ergo quies, quæ est in termino ad quem, non contrarietur motui, relinquatur, quod contrarietur ei quies, qd est in termino a quo. Deinde cum dicit,

Motui autem ei, qui est ex sanitate in ægritudine, ei enim qui est ex ægritudine in sanitate, irrationabile est. Qui enim in ipso motus est, in quo stetit, quietatio magis est, secundum quod accidit simul fieri cū motu. necesse autem est hanc, aut illam esse. Non enim quæ est in albedine quies cōtraria est ei, quæ est in sanitate.

Quibus autem non sunt contraria, horum mutatio quidē est opposita ei, qd est ex seipso, ei quæ est in ipsum. Motus autem nō est, vt qd ex esse, ei, qd est in esse.

Quies quidem horum non est, immutatio autem est.

Et si quidem aliquid erit subiectum, quæ est in esse nō mutatio, ei, quæ est in non esse, cōtraria erit. Si uero non est aliquid ei quod non est, dubitabit aliquis cui sit contraria, quæ in esse non mutatio, vel quies est.

Si autem hoc est, aut non oīs quies motui contraria est, aut generatio & corruptio motus sunt. Manifestū igitur, qd quies nō dicenda est, si non & hęc motus.

Simile autem aliquid est, & immutatio. Contraria autem est, aut nulli, aut ei, quæ est in non esse aut corruptioni. hæc. n. ex ipsa, generatio autem in ipsam.

LECTIO X.

Vbitabit autem aliquis, quare in mutatione quidem secundum locum, sunt & secundum naturā,

Tex. cō. 56.

Infra.

Tex. cō. 51.

Simile autem aliqd est. Refertur ergo primo quod supra dictū est. qd in mutationibus, in quibus non est contrarietas in terminis, sicut in generatione & corruptione substantiæ, oppositio accipitur secundum accessum & recessum ex eodē termino. est enim mutatio, quæ est ex ipso aliquo termino, opposita mutationi, quæ est in ipsum. Sicut mutatio quæ est ex esse. scilicet corruptioni, opponitur ei quæ est in esse. scilicet generationi, cum tamen neutra earum sit motus. Secundo ibi.

Ostendit qd his mutationibus non opponitur quies. Et circa hoc, tria facit. Primo, proponit quod intendit. Secundo, interserit quandam dubitationem, ibi. {Et si quidem aliquid erit.} Tertio probat propositum, ibi. {Si autem hoc.} Dicit ergo primo, qd in his mutationibus, quæ non sunt inter contraria, non inuenitur quies opposita: sed illud, quod opponitur eis sicut quies, motui potest vocari {immutatio}. i. non mutatio. Secundo ibi.

Tex. cō. 54.

Interferit quandam dubitationem circa præmissa. Dictum est. n. qd mutatio, quæ est ad esse, cōtrariatur mutationi, quæ est ex esse: quæ quidem est in non esse. Hoc autem qd dico non esse, potest

Dupliciter accipi. Vno modo, quod habeat aliquod subiectum, vel ens actū, sicut non album in corpore, vel in potentia tantū ens, sicut priuatio formæ substantialis est in materia prima. aut intelligitur tale non esse, quod non habet aliquod subiectum, sed est oīno non ens. Si primo modo accipitur non esse, quod habeat aliquod subiectum, tunc inueniri poterit quomodo vna non mutatio, sit contraria alii nō mutationi: quia poterit dici, qd nō mutatio, quæ est in non esse, opponitur non mutationi, quæ est in non esse. ex quo enim non esse habet subiectū, nihil prohibet dicere, quod illud subiectum permaneat in illo nō esse, quod est ipsum non mutari. Si uero non est aliquid ei quod non est. i. in ipso non esse non est aliquod subiectum, tunc dubitatio remanet, cui non mutationi sit contraria illa non mutatio, vel quies, quæ est in esse. Quod enim omnino non est, non potest dici quiescere, aut immutabiliter permanere. & quia necesse est, quod nō mutationi, vel quieti: quæ est in esse, sit aliqua non mutatio contraria, manifestū ex hoc sit, quod illud non esse, a quo est generatio, & in quod tendit corruptio, est non esse habens subiectum. Tertio ibi.

Et ei motus, quo ex sanitate in morbum itur. & nanque quo e morbo itur in sanitatem contrariam esse ægritudine, extra fines est rationis. Motus, n. in ipsum, in quo statur, perfectio potius est ad quietem, quam accidit fieri simul cum motu. hunc autem, aut illum esse contrarium illi, necesse est. Non enim ea quies, quæ in albedine est, ei motui contraria est, quo ad sanitatem acceditur.

Quibus autem non est contrarium, eorum mutatio quidem opposita est ea, quæ est ex ipso ei, quæ est ad ipsum. Motus uero non est, uelut ea, quæ est ex ente ei, quæ est ad ens.

Et quies quidem, horum non est, mutationis autem uacuitas est.

Atque si subiectum quidem quippiam sit, ea mutationis uacuitas, quæ est in ente ei, quæ est in non ente contraria est. Similid, quod haud est non quippiam sit, dubitauerit quippiam sane, cui nam sit cōtraria ea mutationis uacuitas, quæ est in ente, et sit ne quæ.

Quod si est, aut nō omnis quies motui contraria est, aut generatio corruptione motus sunt. Patet igitur quietē illam non esse dicendam, nisi & ipse sint motiones.

Sed simile qd quieti, atq; mutationis uacuitatē. Cōtrariū uero, aut nulli prorusus, aut ei mutationis uacuitati: quæ est in nō ente, aut corruptioni. hæc est. n. ex ipsa, generatio uero in ipsam.

LECTIO X.

Vbitauerit autem quippiam, cur in mutatione quidem quæ est in loco, tam quietes quā motus secundum naturam sunt.

Signationi, & corruptioni, non dicitur quies, nisi generatio & corruptio esset motus, quod supra improbatum est. Deinde cū dicit, qd Ostendit quō non mutatio sit contraria mutationi. & dicit simile esse de contrarietate imutationis ad mutationē, sicut de contrarietate quietis ad motū, quia immutatio, quæ est in se, contraria est uel nulli imutationi (quod esset, si non esse nō haberet subiectū) aut ei non mutationi, qd est in non esse, si non esse haberet subiectum. Et hæc contrarietas est per modum, quo quies opponitur quieti. Aut etiā non mutatio, quæ est in esse, opponitur corruptioni, vt quies motui. Non autem opponitur generationi, quia corruptio recedit ab imutatione, vel quiete, qd est in esse, gnatio uero rēdit in illā. Motui autem & mutationi non opponitur quies in termino ad quē, sed in termino a quo.

Le. 1. c. 8.

LECTIO X.

Ostendam determinauit Philosophus de contrarietate motuū & quietū, hic mouet quāsdā dubitationes circa præmissa. Et circa hoc, duo facit. Primo non dubitationes, & soluit eas. Secūdo, manifestat quædam, quæ in illis dubitationibus possent esse dubia. ibi. {Dubitabit autem} Tho. sup. Phys. K a cca

Tex. cō. 64.

Prima pars diuiditur in tres partes, scilicet in tres dubitationes, quas mouet, & patet partes in litera. Circa primum, duo facit. Primo, mouet dubitationem. Secundo, soluit. ibi. Aut si est, quod violentia sit. Mouet ergo primo dubitationem, quare in genere motus localis inuenitur quidam motus, & quaedam quies, scilicet in natura, & quaedam

Tex. cō. 57.

extra naturam, & in aliis generibus non inuenitur hoc: puta, quod vna alteratio sit, scilicet in natura, & alia extra naturam: quia non videtur magis esse factio in natura, vel extra naturam, quam agrotatio, cum vtraque procedat a principio naturali intrinseco: & similiter est in dealbatione, & denigratione, & augmento, & decremento: quia neque isti duo motus sic contrariantur ad inuicem, ut vnus sit, scilicet in natura, & alter extra naturam, cum vtrunque naturaliter pueniat: neque augmentum sic contrariatur augmento, ut quoddam sit in natura, & quoddam extra naturam, & eadem ratio est de generatione, & corruptione. Non enim potest dici, quod generatio sit, scilicet in natura, & corruptio extra naturam: quia senescere, quod est via in corruptionem, accidit, scilicet in natura. Neque etiam videmus, quod vna generatio sit in naturam, & alia extra naturam. Videtur autem quod hic dicitur, contrarium ei, quod dicitur in 2. de Caelo, quod senium, & ois defectus, & corruptio est contra naturam. Sed dicendum est, quod senium, & corruptio, & decrementum est quodammodo contra naturam, & quodammodo in naturam, si enim consideretur propria natura alicuius rei, quod dicitur natura particularis, manifestum est, quod ois corruptio, & defectus, & decrementum est contra naturam: quia vniuersiusque natura intendit conseruationem proprii subiecti: contrarium autem accidit ex defectu, seu debilitate nature. si autem consideretur natura in vniuerso, tunc oia huiusmodi proueniunt ex aliquo principio naturali intrinseco, sicut corruptio animalis ex contrarietate calidi & frigidi, & eadem ratio est in aliis. Secundo ibi.

Tex. cō. 57.

At si est, quod violentia sit extra naturam, tunc & corruptio quae violenta, erit corruptioni contraria, ut quae extra naturam ei, quae est in natura. Ergo & generationes, quaedam sunt violentae, & non fatatae, quibus contrariae sunt ea, quae in naturam. Et augmenta sunt violenta, & decremēta, ut augmenta eorum, quae velociter per alimentum pubescunt, & tritica quae cito adulescunt, & non confringuntur. In alteratione autem qualiter, aut similiter. Erunt enim alia quidem violentae, aliae vero naturales, ut dimissi non in criticis diebus, alii autem in criticis. Illi quidem extra naturam alterantur, hi vero secundum naturam.

Tex. cō. 58.

Tex. cō. 37.

Erunt igitur corruptiones contrariae ad inuicem, non generationi. Et quid prohibet? est enim, ut sic, & nanque si haec quidem dulcis, illa vero tristis est. Quare

Tex. cō. 59.

mentum est contra naturam: quia vniuersiusque natura intendit conseruationem proprii subiecti: contrarium autem accidit ex defectu, seu debilitate nature. si autem consideretur natura in vniuerso, tunc oia huiusmodi proueniunt ex aliquo principio naturali intrinseco, sicut corruptio animalis ex contrarietate calidi & frigidi, & eadem ratio est in aliis. Secundo ibi. Soluit propositam quaestionem per interemptionem. Et circa hoc, duo facit. Primo, ostendit, quod in quolibet genere motus inuenitur in natura, & extra naturam. Secundo, ostendit quod haec duo in moribus, & quietibus contrariantur. ibi. Omnino quidem. Circa primum, duo facit. Primo, determinat veritatem. Secundo, mouet objectionem. ibi. Erunt igitur corruptiones. Dicit ergo primo, quod cum illud, quod fit ex violentia, sit extra naturam (quia violentum est cuius principium est extra, nil conferente vim passio; naturale autem est, cuius principium est intra) sequitur, quod corruptio violenta sit corruptioni naturali contraria: sicut corruptio extra naturam est contraria corruptioni, quae est in natura. Et per eandem rationem concludit, quod quaedam generationes sunt violentae, & non fatatae, id est non procedentes

secundum ordinem causarum naturalium. Quia ipse ordo causarum naturalium factum dici potest, sicut aliquis facit naturas, aut aliquos fructus per aliqua artificia temporibus non suis: & similiter etiam aliquo artificio procreatur generatio ranarum, aut aliquorum huiusmodi naturalium. Vnde, cum

praeferatur naturam, in ceteris vero non sunt, ut alteratio alia sit secundum naturam, alia praeter naturam. non enim sanatio magis, quam agrotatio secundum naturam est: aut dealbatio quam denigratio. Similiter & in accretione, & decretione. neque enim haec inter sese contrariae sunt, ut altera sit secundum naturam, altera praeter naturam. neque accretio accretioni simili modo contraria est, decretio decretioni. In generatione quoque corruptione eadem ratio est. neque enim generatio quidem est secundum naturam, corruptio autem praeter naturam: senescere enim secundum naturam est. Neque generationem aliam secundum naturam, aliam praeter naturam esse videmus.

Quod si id, quod est in, praeter naturam est: & corruptio sane corruptio contraria erit, ea quae est in, quae est praeter naturam ei, quae est secundum naturam. Sunt igitur & generationes violentae, fatatae non definita, quibus haec quae sunt secundum naturam contrariae sunt. Et accretiones iudem violentae, decretionesque, ut eorum accretiones, quae ob delicias cito pubescunt, & ea frumenta, quae cito adulescunt, incrementa; suscipiunt, antea quae humo bene compressa, stirpium eliciat fibras: In alteratione vero quo res se habent: An modo eodem esse, non possunt alterationes primum violentae, partim naturales. Qui nanque in non diiudicantibus diebus liberantur, hi praeter naturam alterari uidentur, qui vero in diiudicantibus, hi secundum naturam alterantur.

Ipsae igitur corruptiones inter sese erunt contrariae: non solum generationi. At quid prohibet? Sunt enim aliquo modo contrariae. et enim, si altera uoluptatis, altera doloris afferret, erunt hoc quoque naturam, & corruptio similiter: sequitur, quod corruptiones sunt contrariae ad inuicem, & non generationi: quia vnus non potest duobus esse, contrarium. Et hoc soluit dicens, quod nihil prohibet generationi generationem esse contrariam, & corruptionem corruptioni. Sic enim verum est hoc, etiam remota contrarietate eius, quod est secundum naturam, & eius, quod est extra naturam: quia si est quaedam generatio & corruptio dulcis, & alia tristis, oportet generationem generationi esse contrariam, & corruptionem corruptioni. Dicitur autem generatio & corruptio dulcis: quia ex minus nobili corrupto, generatur magis nobile: sicut ex aere corrupto generatur ignis. Generatio autem & corruptio tristis, quando ex magis nobili corrupto, generatur minus nobile, ut si ex igne generatur aer. Non tamen sequitur si corruptio opponitur corruptioni, quod non opponatur generationi: quia corruptio opponitur generationi, secundum rationem sui generis: corruptio autem corruptioni, secundum rationem propriae speciei. Sicut auaritia contrariatur largitati, scilicet contrarietatem vitii ad virtutem: prodigalitati

Tex. cō. 59.

Tex. cō. 60.

Tex. cō. 61.

Tex. cō. 62.

vero in propria spei ratione. Et hoc est quod concludit, quod corruptio non est contraria corruptioni simpliciter, id est in vniuerso: sed corruptionum, haec quidem est talis, illa vero talis, id est violenta, & extra naturam, vel dulcis & tristis. Deinde cum dicitur, ostendit quo sit contrarietas in motu & quiete per id, quod

non simpliciter corruptioni corruptio contraria est, sed haec quod est huiusmodi, alia vero huiusmodi harum est. Oportet igitur contrarii motus, & quietes, dicto modo sunt, ut qui est sursum, ei, qui est deorsum, loci enim contrarietates haec sunt. Fertur autem sursum quidem motu natura ignis, deorsum vero terra, & contrariae ipsorum loci mutationes sunt. ignis autem sursum quidem natura, deorsum autem extra naturam. Et contrarius quidem motus, qui est secundum naturam ipsius, ei qui est extra naturam, & quietes etiam similiter. Quae namque est sursum quies ei qui est deorsum in deorsum motui contraria est. est autem terra illa quidem quies extra naturam, motus autem hic in natura. Quare motui quies contraria est extra naturam, ei, qui est in natura eiusdem. motus etenim eiusdem contrarius sic est. Alia quidem secundum naturam ipsarum erit sursum, aut deorsum, alia autem extra naturam.

Habet autem dubitationem, si est ois quietis quae non semper est, generatio: & hoc, ipsum stare. manentis igitur extra naturam, ut terra sursum, erit generatio. Cum ergo ferebatur sursum violentia stetit, sed quod semper stat, videtur ferri velocius. Quod autem violentia est, contrarium est. Non factum ergo quiescens, erit quiescens.

Amplius videtur ipsum stare, aut omnino esse in ipsius locum ferri, aut accidere simul. Habet autem dubitationem, si contraria est quies, quae est hic, qui hinc est motui. Cum enim moueatur ex hoc, aut reiciatur, adhuc videtur hae quod abiectum est. quare, si haec quies contraria est ei, qui hinc est in contrarium motui, simul erunt contraria.

Mouet tertiam quaestionem de hoc, quod supradictum est, quod quies, quae est in aliquo termino, contraria motui, quo recedit ab illo termino. Sed hoc videtur falsum, quia cum aliquis moueatur ex hoc termino sicut ex loco, aut abiicitur ille terminus, sicut qualitas, vel quantitas, adhuc dum mouetur, videtur habere illud, quod abiectum est, vel derelictum. non enim subito deserit aliquid totum locum, sed successiue, & similiter successiue amittit albedinem, ergo dum mouetur, adhuc remanet in termino a quo. Sicut igitur quies, qua aliquid manet in termino a quo, contraria motui, quo idem recedit, sequitur, quod duo contraria sint simul, quod est impossibile. Soluit autem hanc dubitationem cum dicitur, Thosup Physic.

generari non potest nisi per motum praecedentem: motus autem praecedens quietem innaturalem, est violentus. Sic ergo sequitur, quod cum terra per violentiam ferebatur sursum, quod tunc stetit, id est quod tunc generabatur eius quies. Sed hoc non potest esse, quia quod semper stat videtur ferri velocius. id est dum generatur quies

per motum, semper quanto magis appropinquat ad quietem, tanto est velocior. Cum enim res generata sit per factio generationis, vnumquodque autem quanto est propinquius suae perfectioni, tanto est virtuosius, & intensius: sequitur quod motus per quem generatur quies, tanto sit velocior, quanto magis appropinquat ad quietem, ut apparet maxime in motibus naturalibus. Sed in his, quae mouentur per violentiam, accidit contrarium: quia semper inuenitur remissior, quanto magis appropinquat ad quietem, non ergo quies violenta habet generationem. Et hoc est quod dicitur, quod si erit aliquid quiescens violente: sed non factum quiescens, id est absque hoc, quod sua quies generetur. Secundam rationem ponit ibi.

Quae talis est, quia stare, id est generari quietem, aut omnino est idem cum motu naturali, quo aliquid fertur in proprium locum, aut simul cum eo accidit. Et manifestum est, quod sunt idem subiecto, sed differunt ordine terminum. non motus naturalis, est esse in loco naturali: esse autem in loco naturali, & quiescere in eo sunt idem subiecto: vnde & motus naturalis, & generatio quietis sunt idem subiecto, sed differunt ratione tantum. Manifestum est autem, quod quies violenta, non generatur per motum naturalem: ergo quies violenta non habet stationem, seu generationem. Deinde cum dicitur, g. Mouet tertiam quaestionem de hoc, quod supradictum est, quod quies, quae est in aliquo termino, contraria motui, quo recedit ab illo termino. Sed hoc videtur falsum, quia cum aliquis moueatur ex hoc termino sicut ex loco, aut abiicitur ille terminus, sicut qualitas, vel quantitas, adhuc dum mouetur, videtur habere illud, quod abiectum est, vel derelictum. non enim subito deserit aliquid totum locum, sed successiue, & similiter successiue amittit albedinem, ergo dum mouetur, adhuc remanet in termino a quo. Sicut igitur quies, qua aliquid manet in termino a quo, contraria motui, quo idem recedit, sequitur, quod duo contraria sint simul, quod est impossibile. Soluit autem hanc dubitationem cum dicitur, Thosup Physic.

Existit autem dubitatio, si est quietis ois, quae non semper est generatio, atque haec est stare. Eius igitur, quod praeter naturam quiescit, ceu terra supra, erit profecto generatio. Quando igitur in sursum ferebatur stabat. At id quidem quod stat, semper celerius ferri videtur. Id autem quod non fertur, tardius. Non factum ergo quiescens, erit quiescens. Praeterea ipsum stare est eo proprio dicitur, quod secundum naturam ad proprium locum fertur, & aut omnino id esse suum in locum ferri, aut simul accidere.

Habet autem hic locus dubitationem, si quis ea, quae hic est, ei motui, qui hinc est, contraria sit. Cum enim quippiam ex hoc mouetur, aut etiam abiicit, adhuc, id quod abiicitur, habere videtur. quare, si haec quies contraria sit ei motui, quo hinc ad contrarium itur, contraria simul erunt.

Quae talis est, quia stare, id est generari quietem, aut omnino est idem cum motu naturali, quo aliquid fertur in proprium locum, aut simul cum eo accidit. Et manifestum est, quod sunt idem subiecto, sed differunt ordine terminum. non motus naturalis, est esse in loco naturali: esse autem in loco naturali, & quiescere in eo sunt idem subiecto: vnde & motus naturalis, & generatio quietis sunt idem subiecto, sed differunt ratione tantum. Manifestum est autem, quod quies violenta, non generatur per motum naturalem: ergo quies violenta non habet stationem, seu generationem. Deinde cum dicitur, g. Mouet tertiam quaestionem de hoc, quod supradictum est, quod quies, quae est in aliquo termino, contraria motui, quo recedit ab illo termino. Sed hoc videtur falsum, quia cum aliquis moueatur ex hoc termino sicut ex loco, aut abiicitur ille terminus, sicut qualitas, vel quantitas, adhuc dum mouetur, videtur habere illud, quod abiectum est, vel derelictum. non enim subito deserit aliquid totum locum, sed successiue, & similiter successiue amittit albedinem, ergo dum mouetur, adhuc remanet in termino a quo. Sicut igitur quies, qua aliquid manet in termino a quo, contraria motui, quo idem recedit, sequitur, quod duo contraria sint simul, quod est impossibile. Soluit autem hanc dubitationem cum dicitur, Thosup Physic.

Leet. 9.

ARISTOTELIS DE PHYSICO AUDITV LIBER SEXTVS.

Cum Sancti Thomae Aquinatis praclarissimis commentariis.

LECTIO PRIMA.

h. Et dicit, quod illud quod mouetur recedendo a termino a quo recedit non simpliciter, sed secundum quid, scilicet secundum quod adhuc manet in illo, non totaliter, sed partim. quia hoc est vniuersaliter verum, quod semper eius quod mouetur, vna pars est ibi. in termino a quo, & alia in termino ad quem. nec est inconueniens, quod vnum contrariarum secundum quod permiscetur alteri, sed quanto est magis im permiscitum, tanto est magis contrariarum. Et ideo motus est magis contrarius motui, cum nunquam ei permiscetur quod quies, quae quodammodo permiscetur. Et vltimo epilogat, quod dictum est de motu, & quiete, quod in eis sit vnitas, & contrarietas. Deinde cum dicitur: i. Ponit quaedam ad manifestationem permiscitorum, quae tamen in exemplaribus Graecis dicitur non haberi, & Commentator etiam dicit, quod in quibusdam exemplaribus Arabicis non habentur. vnde magis videtur esse assumpta de dictis Theophrasti, vel alicuius alterius expositoris Aristoteli. Tria tamen ponuntur hic ad manifestationem praecedentium: quorum primum pertinet ad quaestionem (quam supra posuit) de generatione quies non naturalis. Vnde dicitur, quod dubitabit aliquis de ipso stare: quod est generari quiete, quia si oes motus, qui sunt praeter naturam, habent quietem oppositam, non naturalem: verum & illa quae habeat stare. i. generari. quia si dicitur, quod non sit aliqua statio quietis violentae, sequitur inconueniens. Manifestum est enim, quod id, quod per violentiam mouetur, quies manebit. i. quiescet, & hoc per violentiam, quare sequitur, quod aliquid erit quiescens non semper sine hoc, quod fiat quiescens. quod videtur impossibile, sed palam est, quod erit quies violenta. Sicut enim mouetur aliquid praeter naturam, ita & quiescit aliquid praeter naturam. Est autem hic attendendum, quod hoc, quod hic dicitur, videtur esse contrarium ei, quod supra dictum est. Vnde Auer. dicit, quod dubitatio superius mota, hic soluitur. Sed melius est: ut dicatur, quod id, quod supra positum est, est magis verum: licet & quod hic dicitur quodammodo sit verum. quies enim violenta non habet generationem proprie, sicut procedentem ab aliqua causa per se factiua quietis, sicut quies naturalis generatur. Sed habet generationem per accidens, per defectum virtutis factiuae: quia quoniam cessat violentia mouentis, vel impeditur, tunc fit quies violenta. Et per hoc motus violentus in fine remittitur, naturalis autem in fine intenditur. Sciendum tamen est, quod alia litera inuenitur in hoc loco, quam oportet ad aliam intentionem referre. Dicit enim sic: Quod quare aliquis, verum motui extra naturam, contrarietur aliqua.

quies non secundum naturam: non quod quies, quae est contra naturam, opponatur motui, qui est contra naturam proprie (ut supra Aristoteli docuit.) Sed hic dicitur large, & improprie, secundum eodem oppositio nem quietis ad motum. Et dicit, quod irrationabile videtur, si non inueniatur quaedam quies non naturalis. manifestum est enim, quod violentia mouentis remanebit, id est cessabit quies: & nisi quies aliqua fiat consequenter, motus non perueniet ad statum. vnde manifestum est, quod motibus violentis opponitur quies violenta: quia quod extra naturam mouetur, habet etiam extra naturam quiescere. Secundo ibi. k. Ponit secundam explanationem eius, quod dictum est de contrarietate motus naturalis & violenti, & dicit, quod cum in quibusdam sit motus, secundum naturam & praeter naturam, sicut ignis, qui mouetur sursum secundum naturam, & deorsum praeter naturam, quaeritur: verum motui naturali ignis sursum, sit contrarius motus violentus ignis deorsum, vel motus terrae, quae naturaliter mouetur deorsum? Et soluit, quod ambo ei contrariantur, sed non eodem modo. Sed motus terrae deorsum contrariatur motui ignis sursum, sicut naturalis naturali. Motus autem ignis deorsum contrariatur motui ignis sursum, sicut violentus naturali. Et eadem ratio est de contrarietate quietis. Tertio ibi. l. Ponit tertium, ad manifestandum id, quod dictum est de contrarietate quietis ad motum. & dicit, quod forte quieti, motus aliquatenus opponitur, & non simpliciter. cum enim aliquis mouetur ex hoc, in quo quiescebat, & abiicit illud, videtur adhuc habere illud quod abiicitur. Vnde si quies, quae est hic, sit contraria motui, qui est hinc in contrarium, sequitur, quod simul sint contraria: sed adhuc aliquatenus quiescit dum manet in termino a quo. Et vniuersaliter eius, quod mouetur, aliquid est in termino a quo, & aliquid in termino ad quem: vnde quies minus: opponitur motui quam motus contrarius, sicut supra expositum est. Et vltimo recapitulat, ut per se manifestum est. Ex hoc autem ipso, quod eadem verba repetuntur, quae supra dicta sunt, manifestum esse potest, quod non sunt verba Aristoteli, sed alicuius expositoris.

Libri Quinti Physicorum finis.

Orta Philosophus determinauit de diuisione motuum in suas species, & de vnitate, & contrarietate motuum & quietum, in hoc Sexto libro intendit de terminare ea, quae pertinent ad diuisionem motus, secundum quod diuiditur in partes quantitativas. Et diuiditur in partes duas. In prima ostendit motum, sicut & omne continuum, esse diuisibile. In secunda ostendit, qualiter motus diuidatur, ibi. Neceffe autem & ipsum nunc. Prima autem pars diuiditur in duas. In prima, ostendit nullum continuum ex indiuisibilibus componi. In secunda, ostendit nullum continuum indiuisibile esse, ibi. Manifestum autem, quod neque linea. Prima autem pars diuiditur in duas. In prima, ostendit nullum continuum ex indiuisibilibus componi. In secunda parte (quia probationes praemissae magis ad magnitudinem pertinere videntur) ostendit, quod eadem ratio est de magnitudine motuum, & tempore, ibi. {Eiudem autem rationis est.} Circa primum, duo facit. Primo, refert quaedam definitiones supra positas, quibus nunc vtitur ad propositum demonstrandum. Secundo, probat propositum, ibi. {Neque enim vnum sunt.} Dicit ergo primo, quod si definitiones prius positae continui, & eius, quod tangitur, & eius, quod est consequenter, sunt conuenientes. quod continua sunt, quorum vltima sunt vnitas: contacta, quorum vltima sunt simul: consequenter autem sunt, quorum nihil est medium sui generis: ex his sequitur impossibile sit aliquid continuum componi ex indiuisibilibus, ut lineam ex punctis (si tamen linea dicatur aliquid continuum, & punctum aliquid indiuisibile.) Addit autem hoc ne aliquis nomine lineae & puncti aliter vteretur. Secundo ibi. b. Probat propositum. Et primo, inducit rationes duas ad probandum propositum. Secundo manifestat quaedam, quae poterant esse dubia in suis probationibus, ibi. {Aliud autem genus.} Circa primam rationem, duo facit. Primo ostendit, quod ex indiuisibilibus non componitur aliquid continuum per modum continuationis, neque per modum contactus. Secundo, quod neque per modum consequenter se habentium, ibi. {At vero neque consequenter.} Circa primum, ponit duas rationes, quarum prima

LECTIO I.

I autem est continuum, & quod tangit, & consequenter, sicut definitum est prius (continua quidem quorum vltima vnum, quae vero tanguntur quorum simul, consequenter autem quorum nihil est medium sui generis) impossibile est ex indiuisibilibus esse aliquid continuum, ut lineam esse ex punctis; si vere linea quidem continuum est, punctum autem indiuisibile.

b Neque enim vnitas sunt vltima punctorum, non est enim hoc quod vltimum punctorum, aliud aliquid: illud autem aliqua pars indiuisibilis. Neque simul sunt vltima: non enim est vltimum vltimum, & cuius est vltimum.

c Amplius necesse est aut continuum esse puncta, aut tangetia se adinuenire: ex quibus est continuum. eadem autem ratio est & in omnibus indiuisibilibus. Continua igitur non erunt, propter praedictam rationem. Tangit autem omne, aut totum totum, aut pars partem, aut totum partem. Quoniam autem impartibile est indiuisibile, necesse est totum tangere totum, totum autem totum tangens, non est continuum. Continuum enim habet hoc quidem aliam, illud vero aliam partem, & diuiditur in sic diuersas, & loco separatas.

d At vero neque consequenter erit punctum ad punctum: aut

LECTIO I.

I autem ea continua sunt, ut antea definimus, quorum vltima sunt vnum, & ea tangetia, quorum fines sunt simul: eademque deinceps, inter quae nihil eiusdem generis cadit: impossibile est ex indiuisibilibus continuum quicquam constare, ut ex punctis lineam: si linea quidem continuum, punctum autem indiuisibile sit.

vltima namque punctorum nec vnum sunt, quippe cum indiuisibilis res non sit, hoc quidem vltimum, illud autem alia pars quaedam. Nec etiam simul, cum nullum sit prorsus vltimum eius, quod partibus caret vltimum enim, & id, cuius est vltimum, patet esse diuersa.

Præterea puncta, ex quibus continuum constat, aut continua sint, aut se tangant necesse est. atque eadem est de cunctis indiuisibilibus ratio. At continua sane nequeunt esse propter rationem iam dictam. Et cum quippiam tangit, aut totum tangit totum, aut pars partem, aut totum partem. Cum igitur indiuisibile partibus careat, totum ipsum tangat necesse est. At ex hisce, quae hoc pacto se tangunt, nullum continuum unquam emerget. Continuum enim habet aliam atque aliam partem: & diuiditur in partes eandem subeuntes legem, et separatas eandem loco.

At vero neque punctum ad punctum, neque nunc ipsum ad nunc ipsum tum tangat totum. Sed ex duobus, quorum vnum totum tangat aliud totum, non potest componi continuum. quia omne continuum habet partes seiunctas, ita quod haec sit vna pars, & haec alia, & diuiditur in partes diuersas & distinctas loco. i. positione, in his quae positione non habent: quae autem secundum se tota tangunt, non distinguuntur loco vel positione. Relinquitur ergo, quod ex punctis non possit componi linea per modum contactus. Deinde cum dicitur. Probatur quod continuum non componatur ex indiuisibilibus, per modum eius, quod est consequenter. Non enim punctum se habebit consequenter ad aliud punctum, ita quod ex eis constitui possit longitudo. i. linea, aut vnitas alteri nunc, ita quod ex eis possit componi pars, quae consequenter est vnitas alteri, quorum non est aliquid medium eiusdem generis, ut supra expositum est. Sed inter duo puncta semper est linea media.

Tho. sup. Phys. K 4 Et sic

Et sic si linea composita est ex punctis, vt tu das, sequitur, quod semper inter duo puncta sit aliud punctum medium: & similiter inter duo nunc est tempus medium. Non ergo linea componitur ex punctis, aut tempus ex nunc, sicut consequenter se habentibus. Secundam rationem principalem ponit ibi.

¶ Quæ sumitur ex alia definitione continui, quam supra posuit in principio Ter. in, scilicet quod continuum sit, quod est in infinitum diuisibile, & est ratio talis. Ex quibusconq; componitur, vel linea, vel tempus, in ipsa diuiditur: si ergo vtrunq; istorum componitur ex indiuisibilibus, sequitur, qd indiuisibilia diuidantur. Sed hoc est falsum, cum nulli continuorum sit diuisibile in impartibilia: sic enim non esset diuisibile in infinitum. Nullum igitur continuum componitur ex indiuisibilibus. Deinde cum dicitur.

¶ Manifestat duo, quæ supra dixerat, quorum primū fuit, quod inter duo puncta sit linea media: & inter duo nunc, tempus. Et hoc manifestat sic. Si inter duo puncta, oportet, qd differant secundum situm: alias non essent duo, sed vnum: non enim possunt se cōtingere, vt supra ostēsum est, vnde relinquitur, quod distent, & sit aliquid mediū inter ea, sed nullum aliud mediū potest esse inter ea, q̄ linea inter puncta, & tempus inter nunc: quod sic probat, quia si inter puncta esset aliud mediū quā linea, illud medium esset indiuisibile, aut diuisibile. si autem sit in diuisibile, oportet, qd sit distinctū ab vtroque in situ, & cū non tangat, oportet iterū qd sit aliquid alterū medium inter indiuisibile, quod ponitur medium, & extrema, & sic in infinitum, quod est inconueniens, nisi ponatur medium diuisibile. Si autem medium duorum punctorum fuerit diuisibile, aut erit diuisibile in indiuisibilia, aut in semper diuisibilia. Sed non potest dici, qd diuidatur in indiuisibilia, quia tunc rediret eadem difficultas, quomodo ex indiuisibilibus possit componi diuisibile. Relinquitur igitur, qd illud medium sit diuisibile in semper diuisibilia. Sed hæc est ratio continui, ergo illud medium erit quoddam continuum. Nullum autem aliud continuum potest esse medium inter duo puncta quā linea: ergo inter quolibet duo puncta est linea media. & eadem ratione inter quolibet duo nunc, tempus. Et similiter in aliis continuis. Secundo ibi.

ipsum nunc ad ipsum nunc, vt ex his sit longitudo, aut tempus. Consequenter enim sunt, quorum nullum est medium. Punctorum autem semper est medium linea, & ipsorum nunc tempus.

e Amplius diuidentur in indiuisibilia, si ex quibus est vtrunq; in ipsa diuiditur: sed nullum est continuorum in impartibilia diuisibile.

f Nullum autem aliud genus potest esse medium punctorum, & ipsorum nunc. Si nanque erit, manifestum est, quod aut diuisibile, aut indiuisibile erit & si diuisibile, aut in semper diuisibilia, aut in semper diuisibilia: hoc autem est continuum.

g Manifestum autē est, quod omne continuum est diuisibile in semper diuisibilia. si enim in indiuisibilia diuideretur continuum, esset indiuisibile indiuisibile tāgens. vnum enim est vltimum, continuorum, & quæ tanguntur.

LECTIO II.

Iusdem autem rationis est, & magnitudinem, & tempus, & morum ex indiuisibilibus componi, & diuidi in indiuisibilia, aut nihil.

b Manifestum est autē ex his, si enim magnitudo ex indiuisibilibus componitur. & motus qui huius est ex æqualibus erit motibus indiuisibilibus.

c Vt si ipsa ABC ex ABC est indiuisibilis, & motus, in quo DEZ, secundum quem motus est ipsum PK, in spatio quod est ABC, vnamquamque partem habet indiuisibile.

Si autem medium duorum punctorum fuerit diuisibile, aut erit diuisibile in indiuisibilia, aut in semper diuisibilia. Sed non potest dici, qd diuidatur in indiuisibilia, quia tunc rediret eadem difficultas, quomodo ex indiuisibilibus possit componi diuisibile. Relinquitur igitur, qd illud medium sit diuisibile in semper diuisibilia. Sed hæc est ratio continui, ergo illud medium erit quoddam continuum. Nullum autem aliud continuum potest esse medium inter duo puncta quā linea: ergo inter quolibet duo puncta est linea media. & eadem ratione inter quolibet duo nunc, tempus. Et similiter in aliis continuis. Secundo ibi.

¶ Manifestat secundum, quod supposuerat, scilicet, quod omne continuum sit diuisibile in indiuisibilia. quia si daretur, quod continuum diuisibile esset in indiuisibilia, sequeretur, quod duo indiuisibilia se contingerent, ad hoc, quod possint constituitur continuum. Oportet enim, qd continuorum sit vnum vltimum, vt ex definitione eius apparet, & quod partes continui se rangan: quia, si vltima sunt vnum, sequitur, sint simul, vt in 5. dictum est. Cum igitur sit impossibile duo indiuisibilia se contingere impossibile est, quod continuum in indiuisibilia diuidatur.

deinceps erit, ut ex illis longitudo: ex his tempus constet. Nam ea quidem deinceps sunt, inter quæ non est eiusdem generis quicquam: inter vero puncta semper est linea, & inter ipsa nunc tempus.

¶ Præterea in indiuisibilia diuidentur, si ex quibus vtrunq; constat, in ea quoque diuiditur. at nullum continuum in ea est diuisibile, quæ partibus carent.

Nullum autem genus inter puncta, & inter ipsa nunc, aliud esse potest. Nam si fuerit, aut diuisibile, aut indiuisibile erit, ut patet. Et si diuisibile, aut in indiuisibilia diuisibile erit, aut in diuisibilia semper: at id continuum esse constat.

Patet autem, qd omne continuum in semper diuisibilia diuisibile esse. Si enim in indiuisibilia diuideretur indiuisibile, nimirum indiuisibile tanget. Continuorum enim vltimum vnum est, & ea se tangunt, ex quibus continuum constat.

LECTIO II.

Iusdem autem rationis est sane magnitudinem, & tempus, ac motum ex indiuisibilibus constare, & in indiuisibilia diuidi. aut nihil horum hanc conditionem subire.

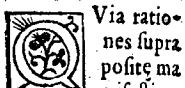
Quod quidem ex hisce patebit. nam, si magnitudo ex indiuisibilibus constat, motus quoque, qui super illa sit magnitudine, ex æqualibus motibus indiuisibilibus profecto constabit.

Ceu si ABC magnitudo ex indiuisibilibus constat A & B atque C motus quoque DEZ, quomobile P, super ABC dimensione est motum, unamquamque sui partem, D inquam & E, atque F indiuisibilem habet.

gnitudo ex indiuisibilibus componitur: & motus, qui transit per magnitudinem, componitur ex indiuisibilibus motibus æqualibus numero indiuisibilibus, ex quibus componitur magnitudo. Secundo ibi.

¶ Exemplificat autem sic. Sit linea ABC, quæ componatur ex tribus indiuisibilibus, quæ sunt A & B & C, & sic PK, mobile quod mouetur in spatio lineæ ABC, & motus eius sit DEZ. oportebit, quod si partes spatii, vel lineæ sint indiuisibiles, quod etiam partes prædicti motus sint indiuisibiles. Tertio ibi.

LECTIO II.

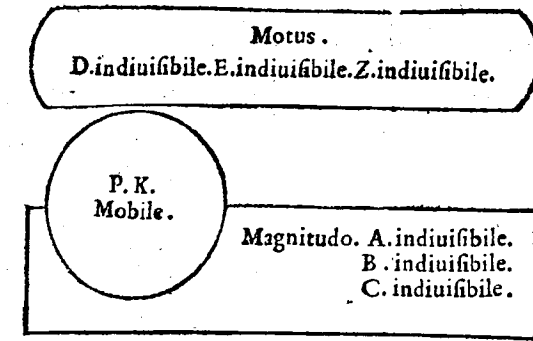
Via rationes supra posite manifeste res sunt in linea, & aliis continuis quantitatibus positione habentibus, in quibus proprie inuenitur contactus, vult hic ostendere, quod eadem ratio est de magnitudine, tempore, & motu. Et diuiditur in partes duas. Primo, proponit intentionem. Secundo, probat propositum, ibi. ¶ Manifestum autē ex his. Dicit ergo primo, qd eiusdem rationis est quod magnitudo, & tempus, & motus componantur ex indiuisibilibus, & diuidantur in indiuisibilia, vel nihil horum: quia quicquid dabitur de vno, ex necessitate, sequetur de alio. Secundo ibi.

¶ Probat propositum. Et primo quantum ad magnitudinem & motum. Secundo, quantum ad tempus & magnitudinem, ibi. ¶ Similiter autem necesse. ¶ Circa primum, tria facit. Primo, ponit propositum. Secundo, exemplificat, ibi. ¶ Vt si ipsa ABC, &c. ¶ Tertio, probat, ibi. ¶ Si igitur præsentis motus. ¶ Propositum est istud. Si magnitudo ex indiuisibilibus componitur: & motus, qui transit per magnitudinem, componitur ex indiuisibilibus motibus æqualibus numero indiuisibilibus, ex quibus componitur magnitudo. Secundo ibi.

¶ Exemplificat autem sic. Sit linea ABC, quæ componatur ex tribus indiuisibilibus, quæ sunt A & B & C, & sic PK, mobile quod mouetur in spatio lineæ ABC, & motus eius sit DEZ. oportebit, quod si partes spatii, vel lineæ sint indiuisibiles, quod etiam partes prædicti motus sint indiuisibiles. Tertio ibi.

Demon-

Demonstratio probans, quod partes motus correspondent, partibus magnitudinis.

Tex. cō. 6.

Tex. cō. 7.

Tex. cō. 8.

Tex. cō. 9.

Tex. cō. 10.

Tex. cō. 11.

Tex. cō. 12.

Tex. cō. 13.

¶ Probat propositum. Et circa hoc tria facit. Primo, præmittit quædam necessaria ad propositi probationem. Secundo, probat qd si magnitudo componitur ex punctis, qd motus componitur non ex motibus: sed ex momentis ibi. ¶ Secundo ¶ Tertio, ostendit esse impossibile, qd motus componatur ex momentis ibi. ¶ Et motum esse aliquid. ¶ Præmittit ergo primo, duo. Primum est, qd secundum quacunq; partem præsentis motus, necesse est aliquid moueri, & contra, si aliquid mouetur, necesse est qd ad sit aliquid motus. Et si hoc est verum, oportet qd mobile P, moueatur per A, quæ est pars totius magnitudinis, secundum partem motus, quæ est D, & secundum B, aliam partem magnitudinis moueatur alia parte motus, quæ est E, & secundum C, tertiam partem magnitudinis, moueat tertia parte motus, quæ est Z, ita qd singulæ partes motus, respondeant singulis partibus magnitudinis. Secundo proponit ibi.

¶ Et dicit, qd necesse est id, quod mouetur ab vno termino in alium, non simul moueri, & motum esse in quantum mouetur, & quando mouetur, sicut si aliquis vadit Thebas, impossibile est hæc duo simul esse, scilicet ire Thebas, & iuisse Thebas. Hæc autem duo supponit quasi per se manifesta. Nam quod necesse sit moueri ad præsentiam motus, apparet etiam in omnibus accidentibus & formis, quia ad hoc qd aliquid sit album, necesse est habere albedinem, & contra, si albedo adsit, necesse est qd sit album. Quod vero non simul sit moueri, & motum esse, apparet ex ipsa motus successione, quia impossibile est aliqua duo tempora simul esse, vt in Quarto habitū est, vnde impossibile est, quod simul sit motum esse, quod est terminus motus, cum ipso moueri. Secundo ibi.

¶ Probat propositum ex præmissis. Si enim præsentem aliquam partem motus, necesse est aliquid moueri, & si mouetur necesse est adesse motum. Si mobile quod est P, mouetur secundum impartibilem partem magnitudinis, quæ est A, oportet quod adsit

Si igitur præsentis motus, necesse moueri per aliquam partem, & si mouetur aliquid, ad esse motū, & moueri erit ex indiuisibilibus. Secūdu igitur A, motū esse ipsum C, motu quo D, mouetur, secundum vero B, quo ipsum E, & secundum C, quo ipsum Z.

Si igitur necesse est quod mouetur vnde & quo nō simul moueri & motum esse quomouit quādo mouet (vt si Thebas aliquis it, impossibile est simul ire Thebas, & iuisse Thebas. f Secundum A igitur impartibile motum est PK, secundum quod ipsum D motus aderat. Quare si posterius quidem deueniret qd venit diuisibile vtiq; erit. Cum A enim veniret, neq; quiescebat, neq; transferat, sed in medio erat: si autē simul veniret, & venit veniens, cum veniret: ventum ibi erit: & motum esse: vbi mouetur. Si vero sūm totū ABC moueatur aliquid: & motus quo mouetur DEZ, est secundum autem impartibile A, nihil mouetur, sed motū est, erit vtiq; motus non ex motibus, sed ex momentis.

Et motū esse aliquid non motum: secundum enim A transiuit non transiens. Quare erit aliquid transitum esse, non aliquando iens vel transiens: hæc n. transiuit non transiens hæc.

ei aliquis motus, qui est D, aut ergo P, simul mouetur per A, & motum est, aut non simul. Si autem non simul, sed posterius deueniret quā veniret. id est, sed posterius motum est quā mouetur, sequitur quod A, sit diuisibilis, quia, cum veniret, id est, dum erat in ipso moueri, neq; quiescebat in A, quiete, scilicet, præcedente motum, neque transferat totum ipsum A, quia iam non moueretur per A, nihil n. mouetur per spacium, per quod iam pertrāsuit: sed oportet quod medio modo se habeat, ergo, cum mouetur per A, partem eius transiuit iam, & in parte eius adhuc manet, & ita sequitur qd A, sit diuisibilis, quod est contra suppositum. Si vero simul veniret & veniret, id est, si simul motum est & mouetur per A, sequitur quod cum veniens veniret, erit ibi ventum & erit motum vbi mouetur: quod est contra secundam suppositionem: sic igitur patet, qd secundum impartibilem magnitudinem non potest aliquid moueri, quia vel oportet qd simul esset moueri & motum esse, vel qd magnitudo diuideretur. B Supposito ergo qd per A, impartibile, nihil moueri possit, si aliquid dicat qd mobile mouetur per totam magnitudinem, quæ est ABC, & motus totus quo per eam mouetur est DEZ, ita quod secundum A, impartibile nihil moueretur: sed tantū motum sit, sequitur quod motus non sit ex motibus: sed ex momentis. Ideo autē sequitur quod non sit ex motibus, quia cum pars motus, qui est D, respōdeat parti magnitudinis quæ est A, si D, esset motus, oporteret qd per A, moueretur, quia præsentem motum mobile mouet: sed probatum est qd secundum A impartibile nō mouetur: sed solum motū est, quando, scilicet, per transitum est hoc in diuisibile. ergo relinquitur qd D, non sit motus: sed sit momentū a quo denominat motū esse: sicut a motu denominatur moueri, & qd ita se habet ad motum, sicut punctum indiuisibile ad lineam. Et eadē ratio est de aliis partibus motus & magnitudinis. Ex necessitate ergo sequitur, si magnitudo componitur ex indiuisibilibus, quod motus ex indiuisibilibus componatur, id est, ex momentis. & hoc est quod demonstrare intendebat. Sed quia hoc est impossibile, qd motus componatur ex momentis, sicut impossibile est, quod linea componatur ex punctis: ideo consequenter, cum dicitur.

¶ Ostendit huiusmodi impossibilitatem ducendo ad inconuenientia tria, quorum primum est, quod si motus componatur ex momentis, & magnitudo ex indiuisibilibus: ita quod per indiuisibilem partem magnitudinis non moueatur: sed motum sit, sequitur quod aliquid sit motum, non motum, id est, quod prius non mouebatur: quia ponitur quod secundum indiuisibile transiuit, id est, motum est, non transiens: quia in eo moueri non poterat. vnde sequitur aliquid esse transitum absque hoc, quod aliquando iret, quod est impossibile, sicut impossibile est, quod aliquid sit præteritum, quod nunquam fuerit præsens. Sed quia hoc inconueniens post se concedere ille, qui diceret, motum componi ex momentis, ducit ad secundum inconueniens ibi.

¶ Quod si presente motu, necesse est quippiam moueri, & si quippiam mouetur, necesse est motum præsentem esse moueri etiam ipsum ex indiuisibilibus sane constabit. igitur P motum est per A, quidem motu D, per B, vero motu E, & per C, partem motu similiter F.

¶ At vero fieri potest, ut id quod ad locum ex loco mouetur, simul moueatur, atq; sit motum ad eum locum, ad quem mouebatur, cum mouebatur. Si n. quippiam Thebas petiit, impossibile est Thebas eū petere, simul & petiisse.

¶ At per A partem, parte uacantē cui D motus aderat P mobile mouebatur. Quare, si antea quidem transibat: postea uero transiuit, motus D, diuisibilis erit. Cum enim transibat, neque quiescebat, neque transferat, sed in medio nimirum erat. Sin uero simul transiit atque transiuit, id sane quod proficietur cum proficietur, eo profectum ac motum est, quo proficietur atque mouetur. Quod si per totā quidem ABC magnitudinem P, mouetur, motusque quo per illam mouetur est DEF, per partem autem A partem uacantem, non mouetur, sed motum est: motus profecto non ex motibus: sed ex momentis constabit.

¶ Et motum quippiam erit, quod non antea mouebatur, A nanque partem, non transeundo transiuit, Quare erit quippiam profectum, nunquā antea proficiens.

componatur ex momentis, sicut impossibile est, quod linea componatur ex punctis: ideo consequenter, cum dicitur. ¶ Ostendit huiusmodi impossibilitatem ducendo ad inconuenientia tria, quorum primum est, quod si motus componatur ex momentis, & magnitudo ex indiuisibilibus: ita quod per indiuisibilem partem magnitudinis non moueatur: sed motum sit, sequitur quod aliquid sit motum, non motum, id est, quod prius non mouebatur: quia ponitur quod secundum indiuisibile transiuit, id est, motum est, non transiens: quia in eo moueri non poterat. vnde sequitur aliquid esse transitum absque hoc, quod aliquando iret, quod est impossibile, sicut impossibile est, quod aliquid sit præteritum, quod nunquam fuerit præsens. Sed quia hoc inconueniens post se concedere ille, qui diceret, motum componi ex momentis, ducit ad secundum inconueniens ibi.

h q Talis

h Tali ratione, Omne quod natum est moueri & quiescere, necesse est quod quiescat vel moueatur: sed dum mobile est in A, non mouetur, & similiter dum est in B, & similiter dum est in C, ergo dum est in A, & dum est in B, & dum est in C, quiescit. ergo sequitur quod aliquid simul continue quiescat, & moueatur.

h Si igitur necesse est aut quiescere, aut moueri omne, quiescit sane per vnumquodque eorum, quæ sunt A B C. Ergo est aliquid continue quiescens simul, & quod mouetur: per totam enim A B C mouebat P, & quiescebat secundum quamlibet partem, quare & per totam.

i Et si indiuisibilia, quæ sunt D E Z motus sunt, motu presentente continget vtiq; non moueri, sed quiescere: si autem non sunt motus, motum non ex motibus esse.

LECTIO III.

Imiliter autem necesse longitudini, & motui indiuisibile esse tempus, & componi ex ipsis nunc existentibus indiuisibilibus.

b Si enim omnis diuisibilis est in minori autem tempore equaliter velox transibit minorem: diuisibile erit & tempus. Si autem tempus diuisibile erit, in quo fertur aliquid per ipsum A & q est ipsum A, erit diuisibile.

c Quoniam autem omnis magnitudo in magnitudines diuisibilis est (ostensum est enim, quod impossibile est ex atomis continuum esse aliquid: magnitudo autem omnis continua est) necesse est velocius in equali tempore maius: & in minori plus moueri, sicut definiunt quidam ipsum velocius.

d Sit enim ipsum in quo A eo, in quo B velocius. Quoniam igitur velocius est id, quod primum mutatur, in quo tempore ipsum A mutatum est, ab ipso C in ipsum D, s. in tempore Z I in hoc ipsum B non erit iuxta ipsum D, sed deficiet. Quare in equali tempore abibit velocius.

LECTIO III.

ostquam Phylosophus ostendit eiusdem rationis esse, quod magnitudo, & motus per eam transiens ex indiuisibilibus componatur, ostendit etiam idem de tempore, & magnitudine. Et diuiditur in partes duas. In prima ostendit, quod ad diuisionem magnitudinis sequitur diuisio temporis, & econtra.

In secunda ostendit quod ex infinitate vnus sequitur infinitas alterius ibi. Et si quodcunque infinitum est. Circa primum duo facit. Primo ponit propositum. Secundo demonstrat ibi. Si enim omnis. Dicit ergo primo, quod etiam tempus necesse est similiter esse diuisibile, & componi ex indiuisibilibus, sicut longitudo & motus. Deinde cum dicit. Probat propositum tribus rationibus, quarum prima sumitur per eque velocia. Secunda, per velocius & tardius.

Quoniam autem omnis. Tertia per idem mobile ibi. Amplius autem & ex consuetis. Dicit ergo primo, quod de ratione eque velocis est, quod minorem magnitudinem transeat in minori tempore. Deur ergo aliqua magnitudo diuisibilis, quam pertranseat aliquod mobile in aliquo tempore dato: sequitur ergo, quod mobile eque velox transeat partem magnitudinis in minori tempore, & sic oportuit tempus datum esse diuisibile.

Quod, si omne quoduis moueri aut quiescere necesse est, P sane in unaquaque magnitudinis A B C parte quiescit: quo fit, ut quippiam sit, quod continuo quiescit simul, atque mouetur. Per totam enim magnitudinem A B C mouebatur: & in unaquaque parte quiescebat eiusdem, quare & in tota etiam quiescebat.

Atque si indiuisibiles partes D F Z motus sint motus, fit ut presente motu, P mobile quiescat, & non moueatur: sin vero non sint motus, fit ut motus non ex motibus constet.

LECTIO III.

Imiliter etiam tempus, & longitudo, ac motus, indiuisibile esse necesse est, atque ex ipsis nunc, quæ indiuisibilia sunt constare, aut etiam diuisibile esse ex diuisibilibus constare.

Nam & si omnis est diuisibilis, atque minori in tempore minorem magnitudinem transit: id quod aqua celeritate mouetur: & tempus erit etiam diuisibile. Quod si tempus est diuisibile, in quo quippiam per A magnitudinem fertur, & A profecto diuisibilis erit.

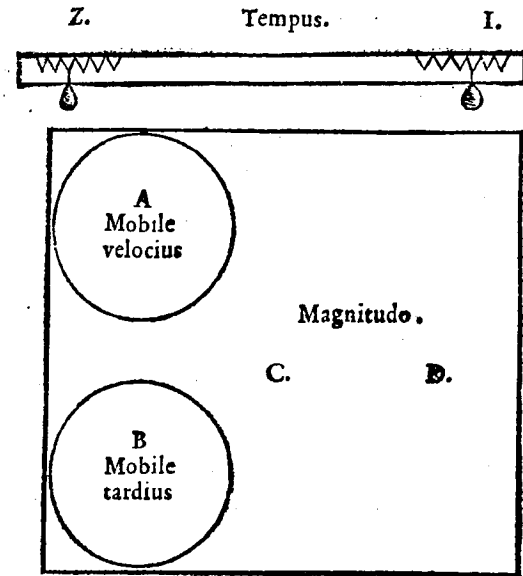
Cum autem omnis magnitudo sit in magnitudines diuisibilis (demonstratum est enim continuum ex indiuisiuis constare non posse: estque omnis magnitudo continuu) necesse est id, quod celerius mouetur, maiorem in equali, aequalem in minore: & maiorem insuper in minore tempore magnitudinem transeat, ut quidam id, quod celerius mouetur, definiunt.

Sit enim A, mobile celerius B, cum igitur id sit celerius quod prius mutatur, quo in tempore. sitque illud E F mutatum est A ipsum ex C in D in eo mobile B nondum accedet ad D, sed citra illud erit, ut patet. Quare id, quod celerius mouetur, plus magnitudinis in equali tempore transit.

diuisibilibus, & manifestum est, quod magnitudo omnis est de genere continuorum. Ex his sequitur quod necesse sit aliquid corpus, velocius in equali tempore per maiorem magnitudinem moueri, & etiam in minori tempore per maiorem magnitudinem moueri. Et hoc modo quidam definiunt velocius, quod plus mouetur in equali tempore, & etiam in minori. Secundo ibi. Probat duo præmissa. Et primo, quod velocius in equali tempore, & per maius spatium moueatur. Secundo quod etiam in minori tempore per maius spatium mouetur ibi. At vero & in minori. Dicit ergo primo. Sint duo mobilia A & B quorum A velocius sit quam B & sit magnitudo C D, quam pertranseat

A in tempore Z I. Moueatur autem B, quod est tardius, & A quod est velocius per eandem magnitudinem: & incipiant simul moueri: ergo positus, sic argumentat. Velocius est quod in equali tempore plus mouetur: sed A est velocius quam B. Ergo, cum A peruenit ad D B, nondum peruenit ad D, quod est terminus magnitudinis, sed adhuc deficiet, id est distabit ab eo: motus tamen erit in hoc tempore per aliquam partem magnitudinis: cum ergo omnis pars sit minor toto, relinquitur quod A in tempore Z I, mouetur per maiorem magnitudinem quam B, quod in eodem tempore mouetur per partem magnitudinis. Vnde sequitur, quod velocius in equali tempore plus de spatio pertranseat. Secundo ibi.

Demonstratio, quod mobile velocius moueatur in equali tempore per maiorem magnitudinem, quam mobile tardius.

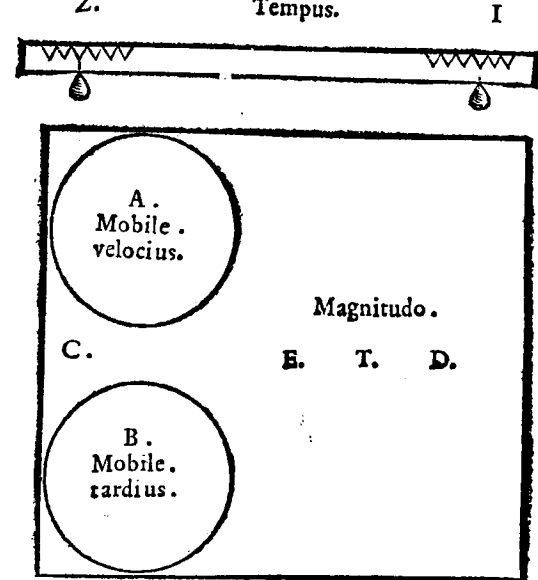
e Ostendit quod velocius in minori tempore plus de spatio pertranseat. Dicitur enim, quod in tempore in quo A iam peruenit ad D, B, quod est tardius, adhuc distat a D. Detur ergo quod in eodem tempore perueniat usque ad E: quia igitur omnis magnitudo diuisibilis est ut supra positum est, diuidatur residuum magnitudinis, C E D, in quo velocius excedit tardius, in duas partes in puncto T. Manifestum est ergo quod magnitudo C T est minor quam magnitudo C D. Sed idem mobile per minorem magnitudinem mouetur in minori tempore: quia ergo ipsum A peruenit ad D in toto tempore Z I ad punctum T peruenit in minori tempore: & sit illud tempus Z K, inde sic arguitur. Magnitudo C T, quam pertranseat A, maior est magnitudine C E, quam pertranseat B: sed tempus Z K, in quo pertranseat A magnitudinem C T, est minus toto Z I, in quo B tardius pertranseat magnitudinem C E: sequitur ergo quod velocius in minori tempore pertranseat maius spatium. Deinde cum dicit.

At vero & in minori plus. In quo enim A factum est iuxta ipsum D, ipsum B erit iuxta E cum tardius est. Ergo, quoniam ipsum A ad ipsum D factum est in omni in quo est Z I tempore: ad ipsum T erit in minori, hoc: & erit in quo Z K. Ipsum quidem igitur C T, quod transierit ipsum A, maius est ipso C E. Tempus autem, quod est Z K, minus est omni eo, quod est Z I: quare in minori transibit maius.

f Manifestum autem ex his, & quod velocius in minori tempore pertranseat aequale.

g Quoniam enim maiorem in minori transit tardiori, ipsum autem secundum seipsum acceptum in pluri tempore maiorem minori: ut quæ est L M ea, quæ est L O, plus vtiq; erit tempus, quod est Q R, in quo ipsum A transit L M quam quod est Q S, in quo transit ipsum L O, quare si Q R tempus minus est eo in quo est Q H, in quo quod est tardius transit ipsum L O, & quod est Q S tempus minus est eo in quo est Q H. Ipso enim Q R minus est, minore autem minus, & ipsum minus est. Quare in minori mouebitur per aequale.

Demonstratio, quod mobile velocius pertranseat maiorem magnitudinem in minori tempore, quam tardius mobile.

f Ostendit quomodo velocius se habeat ad tardius in moueri per aequalem magnitudinem. Et primo proponit intentum. Secundo probat propositum. ibi Quoniam quidem enim. Dicit ergo primo, quod ex præmissis manifestum esse potest, quod velocius pertranseat aequale spatium in minori tempore. Secundo ibi. Probat propositum duabus rationibus. Ad quarum primam duo præmittit, quorum vnus iam probatum est, quod velocius pertranseat maiorem magnitudinem in minori tempore quam tardius. Secundum vero est per se manifestum. scilicet quod ipsum mobile sem seipsum considerat, in maiori tempore pertranseat maiorem magnitudinem quam in minori. Pertranseat, hoc mobile A, quod est velocius, hanc magnitudinem, quæ est L M, in Q R tempore, & partem magnitudinis, scilicet L O, pertranseat in minori tempore: quod est Q S, quod est minus quam Q R, in quo pertranseat L M, sicut & L O est minor quam L M. Ex prima autem suppositione accipit, quod totum tempus Q R, in quo A pertranseat totam magnitudinem L M, sit minus tempore Q H, in quo B, quod est tardius, pertranseat minorem magnitudinem, scilicet L O. Dicitur est, n. quod velocius in minori tempore pertranseat maiorem magnitudinem. Ex his procedit sic. Tempus Q R, est minus tempore Q H, in quo B, quod est tardius, pertranseat magnitudinem L O, & tempus Q S, est minus quam tempus Q R, ergo sequitur quod tempus S sit minus quam tempus H, quia si aliquid est minus minore, et ipsum erit minus maiore. Cum ergo datum sit quod in tempore Q S velocius mouetur per L O magnitudinem, & tardius mouetur per eandem tempore Q H, sequitur, quod velocius mouetur in minori tempore per aequale spatium. Secundam rationem ponit ibi.

At vero plus etiam magnitudinis minore in tpe transit. Nam in minore tpe E F quod mobile A ad ipsum peruenit D, mobile B tardius erit in ipso G, citra terminum D. Si igitur A toto tpe E F, ad ipsum peruenit D, erit in minori tempore citra D, in ipso H, quod esse potest, inter G, atq; D, sitq; illud tempus E K. At magnitudo quidem C H, maior est magnitudine C, tpeus autem E K, minus est tempore toto E F. Quare id quod celerius est, maiorem magnitudinem minore in tempore transit. Ex his autem patet, id quod est celerius, minore etiam in tempore magnitudinem aequalem transire. Nam cum ipsum ad tardius quidem comparatum maiorem in minori tempore, per se autem sumptum maiorem in tempore, maiorem magnitudinem transeat. Tempus profecto E K, in quo C H, magnitudinem transit, maius erit eo tempore: quo C G, magnitudinem transit. Sit igitur minus illud tempus E L. Quare si E K, tempus minus est E F, in quo B, tardius mobile magnitudinem C G, transeat. Et E L profecto tempus E F, tempore minus erit. Est, n. minus tempore, E K. Quod uero est minus minore, minus est ipsum est. Quare minore in tempore magnitudinem aequalem transibit.

le spatium. Secundam rationem ponit ibi. Demonstratio

Et spatium infinitum quod est esse infinitum in vltimis non cōtingeret quod se inuicē tangerēt in tpe finito. si vero sint infinita sūm diuisione, hoc cōtingit quia ē tps quod est finitū sūm quāritatē, est sic infinitum. s. secundū diuisionē. Vnde sequitur, quod infinitū transeat, non quidē in tpe finito: sed in tpe infinito. Et quod infinita pūta magnitudinis transeantur in infinitis nunc temporis, non autem in nunc finitis. Est autē sciendum quod hęc solutio est ad hominem, & non ad veritatem, sicut infra Arist. manifestabit in octauo. Tercio ibi.

Tex. cō. 20.

Tex. cō. 22.

c ¶ Probat qđ supra posuit. Et primo, resumat propositū. Secundo, probat ibi. ¶ Sit. n. magnitudo. ¶ Dicit ergo primo, quod nullū mobile pōt transire infinitū spatium, in tēpore finito, neq; finitū spatium in tēpore infinito. Sed oportet si tempus est infinitum, quod magnitudo sit infinita, & econtra. Secundo ibi. d ¶ Probat propositum. Et primo, quod tēpus non pōt esse in finitum, si magnitudo sit finita. Secundo, quod econuerso, si longitudo sit infinita, tempus nō pōt esse finitū ibi. ¶ Eadem autē demonstratio est. ¶ Primo autē ostendit duabus rationibus, quarum prima talis est. Sit magnitudo finita quę est A B, & sit tēpus infinitum, quod est C D. Accipiat autem huius temporis in finiti aliqua pars finita, quę sit C D, quia igitur mobile p totum tempus C D, pertransit totam magnitudinē A B, oportet quod in hac parte temporis, quę est HD, pertransit aliquam partem illius magnitudinis, quę quidem sit B E, cum autem A B, magnitudo sit finita, & maior B E, K D, autem finitum, & minus ipso F, necesse est quod B C, aut mensuret totum A B, aut deficiat, aut excellat in mensurādo simul toties sumatur B C, sic n. omne finitum minus, se habet ad finitū maius, vt patet in numeris. Ternarius enim, qui est minor senario, bis acceptus mensurat ipsum: qui narium vero, qui ē est maior, non mensurat bis acceptus: sed excedit. p. n. est bis tria q̄ quinq; similitur etia & septenarius bis acceptus non mensurat: sed deficit ab eo: minus n. est bis tria q̄ septē: sed tñ trinaris ter accipiat, excedet etia septenarium. Nihil autē differt quocunq; mō horū triū B E, se habeat ad A B, quā idem mobile semp pertransibit magnitudinem æqualem ei, quod est B C, in tpe equali ei, quod ē B D: sed B C mensurat totum A B, vel excedit iolum: si multoties sumatur. ergo & B D, mensurabit totū tempus G vel excedit ipsum, si multoties sumatur. & sic oportet q̄ totū tempus G, sit finitū, i quo prāst totā magnitudinē finitā, quā oportet q̄ i equalia sūm numerū diuidatur tēpus, sicut & magnitudo. Secundā rationem ponit ibi.

dicatur, & lōgitudō, & tempus infinitum, & omnino omne cōtinuū, aut sūm diuisionē, aut in vltimis. Infinitis quidē igit secundū quāritatē, non cōtingit sese tāgere in finito tpe, eis at, quę sunt secundū diuisionē, cōtingit, & nanq; ipsum tps sic in finitū est. Quare & in finito tēpore & non finito, accidit transiri infinitum, & tangere infinita infinitis, & non finitis.

c Neq; iā infinitū pōt in finito tempore transire. neq; in infinito, finitum: sed si tēpus infinitū sit, & magnitudo erit infinita, & si magnitudo, & tempus.

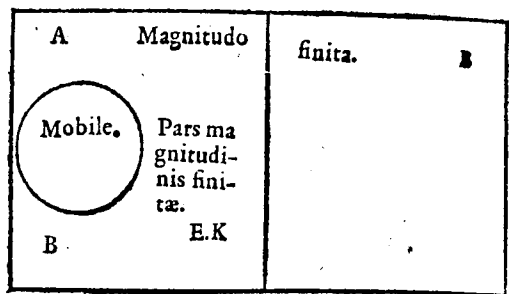
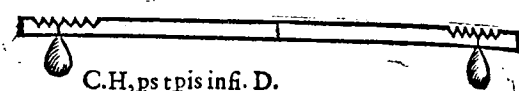
d Sit. n. magnitudo finita, in quo A B: tēpus autē infinitū, in quo est C D. Accipiat igitur tps aliquid finitū, in quo C D, in hoc igitur transibit aliquid magnitudinis. & sit quod trāsītū est, in quo B E, hoc autē, aut mensurabit in quo est A B, aut deficiet, aut excellat. differt. n. nihil. Si. n. semp æqualē ei, quę est in B E, magnitudinē, in equali tēpore transibit: hoc autē mensurat totum: finitū erit oē tps, in quo transibit, in equali. n. diuidetur, sicut & magnitudo.

e Amplius autē si non omnem magnitudinem in infinito tempore transibit: sed cōtingit aliquam & in finito tempore transire, vt quę est B E, hęc aut mensurabit totam, & æqualem in equali trāsibit. Quare finitum erit; & tempus.

f Quod aut non in infinito tēpore transibit quod est B C, manifestū est, si accipiat altera ex parte finitum tempus. Si enim

Demonstratio prima, per quam probatur, quod si magnitudo est finita, & tempus est finitum, & sumitur hęc demonstratio ex proportione partis ad totum.

C. H. tempus infinitum. D.

¶ omnino omne continuum, dicitur infinitum, aut diuisione, aut extremis. Igitur infinita quidem quantitate, tangere finito in tempore non potest, infinita uero diuisione, potest: etenim ipsum tempus hoc modo est infinitum. Quare fit, ut in finito in tempore non finitum quippiam transeat infinita, & infinitis non finitis, infinita etiam tangat.

Impossibile est ergo, aut infinitum finitum in tempore, aut finitum in infinito transire: sed si tempus sit infinitum, & magnitudo erit similiter infinita, & si magnitudo & tempus.

Designetur. n. magnitudo quedam A B, terminis definita. & tps infinitū mēte percipiatur. Sitq; id C, deinde accipiat ps aliqua finitū tps C, quę q̄ dē C D, finibus claudatur. i hoc igitur corpus qđ super A B mouetur, aliqua pte magnitudinis trāsīt, atq; ponatur A E iā partē pertrāsuisse, hęc at ps, aut æque totā A B, magnitudinē mensurabit, aut deficiet, aut excedet: nihil. n. refert. Nā si semp æqualē magnitudinē A E pti equali in tpe mobile trāsīt, ps at hęc magnitudinē totā metit, tps totū, in quo magnitudinem totā transibit, finitū erit profecto: in partes enim æquales diuidetur, ut magnitudo.

Præterea, si non omnem magnitudinem id quod mouetur in infinito tempore trāsīt: sed fieri potest, ut aliquam finitū ē in tēpore transeat, ut A E partem, hęc autem totam magnitudinem metietur, demique æqualem in equali tempore transibit: tempus ipsum profecto finitum erit.

Patet autem non in tempore infinito partem A B transire, si tempus altera ex parte finitum fuerit sumptum. Nam si in minore parte hanc tran-

¶ Quæ talis est. Quāuis enim def, magnitudinem finitā, quę est A B, pertransit aliquod mobile in tempore infinito, non tñ pōt dari q̄ omnem magnitudinem pertrāseat in tempore infinito: quā videm q̄ multā magnitudines finitē tēporib⁹ finitis pertrāseatur. Sit igitur magnitudo finita, quę est B C, quę transeat tēpore finito: sed B C, cum sit finita, mensurat A B, quę est tēpore finita. Sed idē mobile pertransibit æqualem magnitudinem ei, quę est B C, in equali tēpore finito, in quo ipsam pertransibat, & ita quod accipiebatur magnitudines equalēs, B C ad constituendam totam A B, tot tempore finita æqualia accipientur ad mensurationem vel constitutionem totius temporis. vnde sequitur q̄ totum tempus sit finitum. Differt autē hęc ratio a prima, quā i prima ratione, B C ponebatur pars magnitudinis A B, hic autem B C, ponitur quedam alia magnitudo separata. Necesse est autem huius secundæ rationis postea ostēdit cū subdit. ¶ Posset enim aliquis contra primam rationem cauillando dicere, q̄ scit totam magnitudinem A B, pertransibit in tempore infinito, ita & qualibet partem ei, & sic partem B C nō pertransibit tempore finito. Sed quia non pōt dari, q̄ quamlibet

Tex. cō. 20.

Tex. cō. 21.

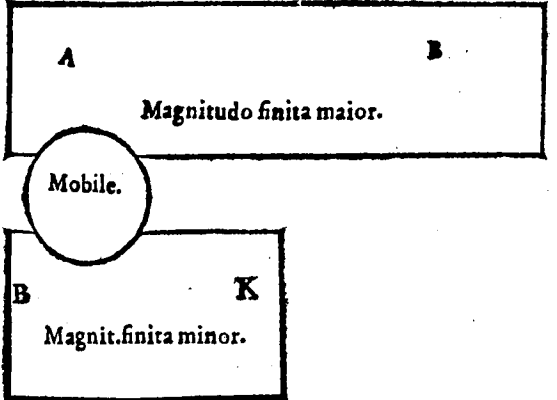
Tex. cō. 22.

Tex. cō. 23.

bet magnitudinē pertrāseat tpe infinito, oportuit inducere secundā rōnem q̄ B K sit quedā alia magnitudo, q̄ tpe finito pertrāseat. Er hoc est qđ subdit, q̄ manifestū est q̄ mobile nō pertransit magnitudinē quę est B K, in infinito tpe, si accipiat in altera finitū tps. i. si accipiat aliqua alia magnitudo a prima, quę dicat B C, quam pertransibit tpe finito. Si. n. in minori tēpore pertrāsit partē magnitudinis q̄ totū, necesse est hęc magnitudinem, quę est B K, finitam esse altero termino existēte finito, scilicet A B, quasi dicat. Si tempus, in quo pertransibit B K, est finitum, & minus tempore in finito, in quo pertransibit A B, necesse est quod B K, sit minor quā A B, & ita quod B K, sit finita, cū A B, finita sit. Deinde cum dicit.

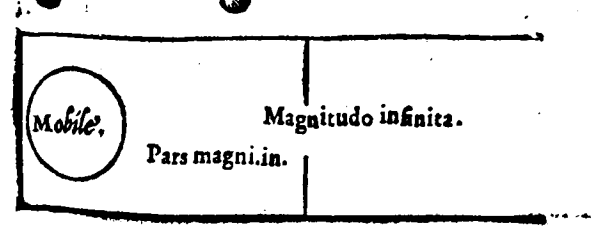
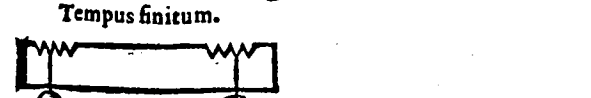
in minori pertransit, hanc necesse est finitam esse altero termino existente. g Eadem autem demonstratio est, & si longitudo infinita sit, tempus autem finitum. h Manifestum igitur ex dictis est quod neq; linea, neque planum, neq; oīno vllum cōtinuum erit atomus: nō solum pp id quod nunc dictum est: sed quā accidit diuidi indiuisibile. i Quoniam enim in omni tempore velocius & tardius est, velocius autē plus transit in equali tempore, contingit autē, & duplam & hemiolium transire lōgitudinem (sit enim hęc ratio velocis.) Adducatur igitur velocius sūm hemiolium in eodē tempore, & diuidantur magnitudines, quę quidem velocioris sunt, A B, B C, C D, in tres atomos: quę vero sunt tardioris, in duos, in quibus sunt E F, F G, itaque & tempus diuidetur i tria atoma. Aequale enim in equali tempore transibit. Diuidatur igitur tēpus in ea, quę

Demonstratio secunda, per quā probatur idem quod supra. Et sumitur ex proportione cuiuslibet finitū ad quodlibet finitum, sumendo tps infinitum, & magnitudinē finitam. C. Tempus infinitum.

¶ Ponit q̄ eadem demonstratio est ducens ad impossibile, si dicatur q̄ lōgitudō sit infinita, & tēpus finitū. Quia accipietur aliquid lōgitudinis infinitæ, quod erit finitum: sicut accipiebatur aliquid tēporis infiniti, quod est finitū. Deinde cū dicit.

Demonstratio, probans idem quod supra, assumēdo tempus finitum, & magnitudinem infinitam.

h ¶ Probat quod nullum continuum est indiuisibile. Et primo, ostēdit quod inconueniens sequitur si hoc ponatur. Secundo, ponit demonstrationem ad illud inconueniens ducentem ibi. ¶ Quoniam enim in omni tempore. ¶ Dicit ergo primo, manifestum esse ex dictis, quod neque linea, neque planum idē. s. perficiens, neq; omnino aliquid continuum, est atomus. i. indiuisibile: tū propter prædicta, quia videlicet, impossibilis est aliquid continuum ex indiuisibilibus componi, cū tamen ex continuis possit componi continuum, tum etiam quia sequeretur, q̄ indiuisibile diuidetur. Secundo ibi. i ¶ Ponit demonstrationem ad hoc inconueniens ducentem, in qua primo, præsupponit quedā superius manifesta:

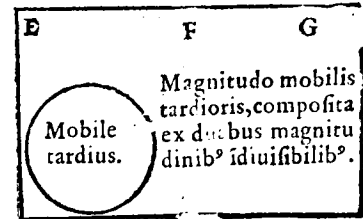
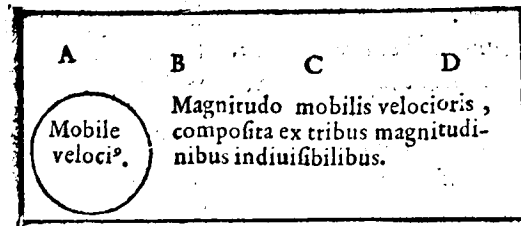
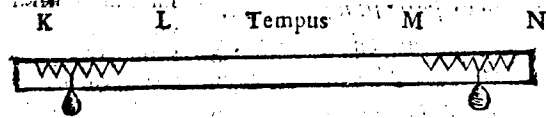
ta: quorum vnum est, quod in omni tempore contingat velocius & tardius moueri. Secundum est, quod velocius plus pertransit de magnitudine in equali tempore. Tertium est, quod contingit esse excessum velocitatis ad velocitatem, & longitudinis pertransitæ ad longitudinem secundum diuersas proportiones, puta secundum duplicem, quę est proportio duorum ad vnum, & secundum hemioliam, quę habet totum & dimidium, quę alio nomine dicitur sexquialtera, vt proportio trium ad duo, vel secundum quantamcunq; aliam proportionem. Ex his autem suppositis sic procedit. Sit hęc proportio velocis ad velox, vt inueniatur aliquid velocius altero secundum hemiolium, idēst sexquialteram proportionem. & sit ita, quod velocius pertransit vnam magnitudinem, quę sit A B, C D, compositam ex tribus magnitudinibus indiuisibilibus, quarum vna sit, A B, alia B C, tertia C D, in eodē autem tempore oportet, quod tardius secundum prædictam proportionem pertransit magnitudinem compositam ex duabus indiuisibilibus magnitudinibus, quę sit magnitudo, E F, F G. Et quia tempus diuidi potest, sicut etiam magnitudo, necesse est quod tempus, in quo velocius pertransit tres indiuisibiles magnitudines, diuidatur in tria indiuisibilia, quia oportet q̄ æquale in equali tempore pertransit. Sit ergo tempus diuisum in K L, L M, M N, tria indiuisibilia. Sed quia tardius in eodem tempore mouetur per E F, F G, quę sunt duę magnitudines indiuisibiles, necesse est quod tempus diuidatur in duo media, & sic sequeretur quod indiuisibile diuidatur. oportebit enim quod tardius vnam magnitudinem indiuisibilem pertransit in vno indiuisibili tempore & dimidio. non enim potest dici, quod vnam indiuisibilem magnitudinem transeat in vno tempore indiuisibili, quia sic non prius moueretur velocius quā tardius. Ergo relinquitur quod tardius pertransit indiuisibilem magnitudinem in pluri, quā in vno indiuisibili tempore, & in minori quā duobus, & sic oportebit vnum indiuisibile tempus diuidi. Et eodem modo sequitur, quod indiuisibilis magnitudo diuidatur, si ponatur quod tardius moueatur per tres indiuisibiles magnitudines, in tribus indiuisibilibus temporibus. velocius enim in vno indiuisibili tempore mouebitur per plures quā per vnam indiuisibilem magnitudinem, & per minus quā duas. Vnde manifestum sit, quod nullum continuum potest esse indiuisibile.

Tex. cō. 21

Lecl. 3. tex. com. 16.

Demonstratio.

Demonstratio, qd nullum continuum est indiuisibile.

LECTIO V.

Ostendam ostendit Philosophus, qd nullum continuum ex indiuisibilibus componitur, neque indiuisibile esse, ex quibus appareret motum esse diuisibilem, hic determinat de diuisione motus.

sunt KL, LM, MN. Iterum autem quoniam deductum est, tardius per EFG, & tempus secabitur in gemina. Diuidetur ergo atomum, & impartibile. Non enim in atomo transit: sed in pluri. Manifestum ergo est, quod nihil continuum impartibile est.

LECTIO V.

Ecesse est autem, & ipsum nunc, quod non secundum alterum: sed per se & primum dictum, indiuisibile esse, & in omni tempore huiusmodi esse.

b Est. n. aliquid vltimum eius quod factum est, cuius super hoc nihil futuri est, & iterum futuri est, cuius super hoc nihil est illius quod factum est, quod vtiq; diximus utrumque esse terminum. Hoc autem si demonstratur, quoniam hoc huiusmodi est per se, & ipsum, simul manifestum erit quod indiuisibile est.

c Necesse est igitur, idem esse ipsum nunc, quod vtriusque temporibus vltimum est.

d Si. n. alterum est, consequenter non erit alterum alteri, propter id, quod non est continuum ex impartibilibus. si autem seorsum est vtrumque, inter ea erit tempus. Omne enim continuum huiusmodi est, ut aliquid sit vniuersum inter terminos. At vero, si tempus, medium est, diuisibile erit. omne enim tempus, ostensum est, quod diuisibile sit. quare diuisibile est ipsum nunc.

Tex. c. 24. Tex. c. 33. Tex. c. 25. Tex. c. 25. Tex. c. 26. Tex. c. 26.

quod autem praeteritum, vel futurum est, non est nunc. sic ergo patet quod totus dies praesens, non est nunc primo & per se sed per aliquid sui, & similiter nec hora, nec quocumque; aliud tempus. Dicit ergo, quod id quod dicitur nunc primo, & per se, & non secundum alterum, ex necessitate est indiuisibile, & iterum ex necessitate est in omni tempore. Secundo ibi.

b Probat propositum. Manifestum est enim quod cuiuslibet continui finiti, est accipere aliquid vltimum, extra quod nihil est eius, cuius est vltimum, sicut nihil lineae est extra punctum, quod terminat lineam. Tempus autem praeteritum est quoddam continuum finitum ad praesens, est ergo accipere aliquid vltimum eius, quod factum est, id est praeteritum, extra quod nihil est praeteritum, & intra quod nihil est futuri. Et similiter erit accipere aliquid vltimum futuri, infra quod nihil est praeteritum, & illud vltimum est terminus vtriusque, praeteritum & futuri, quia cum totum tempus sit continuum, oportet quod praeteritum & futurum ad vniuersum terminum copulentur. Si igitur de aliquo demonstraretur quod ipsum sit tale per se ipsum, quod est esse nunc per se ipsum, & non per aliquid sui, simul cum hoc manifestum erit quod sit indiuisibile. Tertio ibi.

c Ostendit quoddam consequens ad praemissa. Et circa hoc duo facit. Primo, ostendit, supposito quod nunc sit indiuisibile, quod oportet idem nunc esse, quod est terminus praeteritum & terminus futuri. Secundo, ostendit quod e converso, si est idem vtriusque nunc, oportet quod nunc sit indiuisibile ibi. At vero si id est. Circa primum duo facit. Primo, concludit ex dictis, quod necesse est esse idem nunc, quod est vltimum vtriusque temporis, praeteritum & futuri. Secundo ibi.

d Probat tali ratione. Si est alterum nunc, quod est principium futuri, & alterum quod est finis praeteritum, oportet quod haec duo nunc, vel sint coaequantur ad inuicem, ita quod immediate sibi succedat, vel oportet quod vnum sit seorsum ab altero, distans ab eo. Sed non potest dici quod vnum consequenter se habeat ad alterum, quia sic sequeretur terminus praeteritum ex termino futuri, & iterum terminus futuri ex termino praeteritum, quod non potest esse, propter id quod nullum continuum componitur ex impartibilibus, ut supra ostensum est. Nec etiam dici potest, quod vnum sit seorsum ab altero distans ab eo, quia tunc oportet quod inter illa duo nunc esset tempus medium. Haec est enim natura omnis continui, quod inter quolibet duo indiuisibilia sit continuum medium, sicut inter quolibet duo puncta, linea. Quod autem hoc sit impossibile ostendit dupliciter, primo, quia si aliquid esset tempus medium inter praedicta duo nunc, sequeretur quod aliquid vniuersum esset medium inter duos terminos, quod est impossibile. Non enim est possibile quod inter extrema duarum linearum sit tantum, vel consequenter se habentium, sit aliqua linea media: hoc enim esset contra rationem eius, quod est consequenter, quia consequenter sunt, ut supra dictum est, quorum nihil est medium proximi generis, & sic.

LECTIO V. Tunc necesse est, & ipsum nunc, quod per se primoque non per aliud dicitur, indiuisibile esse, atque omni in tempore tale inesse.

Est enim extremum transacti temporis quiddam, circa quod nihil futuri temporis est, & in super consequentis, ultra quod nihil transacti temporis est, quod quidem utrorumque temporum finem diximus esse. Hoc igitur si tale per se, idemque demonstrabimus esse, patebit etiam, quod indiuisibile esse.

Necesse est itaque, idem nunc ipsum esse, quod finis utrorumque temporum est.

Nam, si sit aliud atque aliud deinceps alterum quidem ad alterum sane non erit, propterea quod continuum non ex indiuisibilibus constat. si vero sit seorsum utrumque, inter ea medium tempus erit. Omne namque continuum tale est, ut inter fines aliquid sit vniuersum. At si tempus sit illud, diuisibile erit ut patet. Demonstratum est enim omne tempus diuisibile esse. quare sit, ut nunc ipsum diuisibile sit.

quod autem praeteritum, vel futurum est, non est nunc. sic ergo patet quod totus dies praesens, non est nunc primo & per se sed per aliquid sui, & similiter nec hora, nec quocumque; aliud tempus. Dicit ergo, quod id quod dicitur nunc primo, & per se, & non secundum alterum, ex necessitate est indiuisibile, & iterum ex necessitate est in omni tempore. Secundo ibi.

ca. 27. ca. 28. ca. 29.

& sic, cum tempus futurum consequenter se habeat ad praeteritum, impossibile est quod inter terminum futuri, & terminum praeteriti cadat aliquid tempus medium. Alio modo ostendit idem. Quicquid est medium inter praeteritum & futurum, dicitur nunc: si igitur tempus aliquod sit medium inter extrema temporis praeteriti, & futuri: sequitur quod totum illud dicitur nunc. sed omne tempus est diuisibile, ut ostensum est: ergo sequitur quod ipsum nunc sit diuisibile. Et quamuis supra posuerit principia, ex quibus probari potest quod nunc sit indiuisibile: quia tamen conclusionem non deduxerat ex principis, hic consequenter ostendit quod nunc sit indiuisibile ibi.

e Si autem diuisibile est ipsum nunc, erit aliquid quod factum est in futuro, & futuri in eo quod factum est. Secundo quod n. diuidet hoc, determinat praeteritum & futurum tempus.

f Simul autem, & non per se erit hoc nunc, sed in alterum. diuisio enim non est per se ipsam, quod est. g Adhuc autem, ipsius nunc hoc quidem actum erit, illud autem futurum & non semper idem factum est, & futurum. Neque itaque, ipsum nunc, idem est simul, multipliciter. n. diuisibile est tempus. Quare: si hoc impossibile est in esse ipsi nunc, necesse est idem esse ei quod in utroque nunc est.

h At vero, si idem est manifestum quod indiuisibile. Si. n. diuisibile est, iterum contingent eadem, quae & prius. Quod igitur sit aliquid in tempore indiuisibile, quod dicimus esse ipsum nunc manifestum est ex his, quae dicta sunt.

i Quod autem nihil in ipso nunc mouetur, ex his manifestum est. si namque est, contingit & velocius moueri in ipso nunc: & tardius. Sit igitur ipsum nunc in quo nunc mouebatur per A B. Ergo tardius in ipso per minorem quam sit A B, mouebitur, ut per A G. Quoniam autem tardius in toto ipso nunc mouebatur per A G, velocius in minori quam hoc mouebit. quare diuidetur ipsum nunc: sed erat indiuisibile, non ergo est moueri in ipso nunc.

Demostatio ostendens, quod in ipso nunc, motus esse non potest.

Quia si nunc sit diuisibile, non erit nunc secundum se ipsum, sed secundum alterum; nullum enim diuisibile est sua diuisio, qua diuiditur: ipsa autem diuisio temporis est nunc. Nihil enim aliud est diuisio continui quam terminus communis duabus partibus: hoc autem intelligimus per nunc, quod est terminus communis praeteriti & futuri. Sic ergo manifestum est, quod id, quod est diuisibile, non potest esse nunc secundum se ipsum. Tertiam rationem ponit ibi. g Quae talis est. Semper facta diuisione temporis, una pars est praeterita, & alia futura. Si igitur & nunc diuidatur, oportet quod aliquid eius sit praeteritum, & aliquid futurum. sed non idem est praeteritum, & futurum: sequitur ergo, quod ipsum nunc non sit idem sibi ipsi, quasi totum simul existens, quod est contra rationem. eius quod dicitur nunc. Cum enim dicimus nunc, intelligimus simul in praesenti esse. Sed oportebit multam diuersitatem esse in nunc & successionem, sicut & in tempore, quod multipliciter est diuisibile. Sic ergo ostensum quod nunc sit diuisibile, quod erat consequens ad hoc quod dicebatur non esse idem nunc, quod est extremum praeteriti & futuri, & destructo consequente, concludit destructionem antecedentis. Et hoc est quod dicit quod, si hoc est impossibile inesse ipsi nunc, scilicet quod sit diuisibile, necesse est dicere, quod idem sit nunc

quod est extremum vtriusque temporis. Deinde cum dicitur. h Ostendit quod e contrario, si idem est nunc praeteriti & futuri, necesse est quod nunc sit indiuisibile: quia si esset diuisibile, sequerentur omnia praedicta inconuenientia. Et sic ex quo non potest dici quod nunc sit diuisibile, quasi existente altero nunc praeteriti, & altero nunc futuri, nec etiam est diuisibile si ponatur idem, concludit manifestum esse ex dictis, quod necesse est in tempore esse aliquid indiuisibile, quod dicitur nunc. Deinde cum dicitur.

Quod si sit diuisibile, erit aliquid praeteriti in futuro, & futuri etiam in transacto. Id enim quod videtur praeteritum tempus, & consequens terminabit.

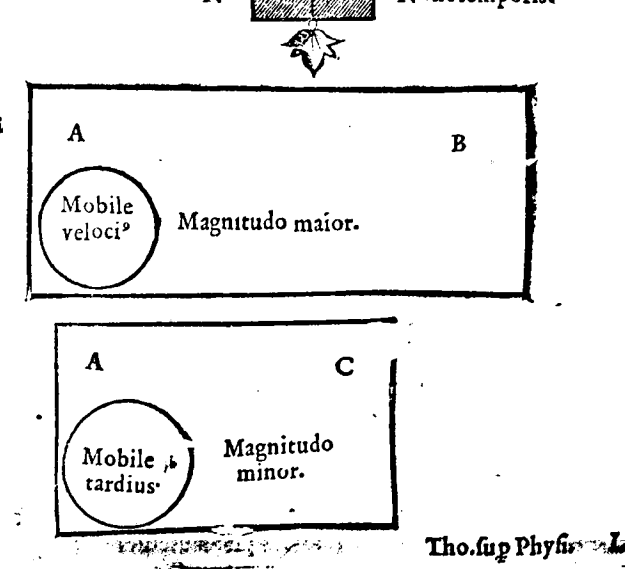
Praeterea, nec ipsum nunc per se, sed per aliud erit. Diuisio enim non est ipsius, quod est per se.

Et insuper ipsius nunc aliud transactum, aliud consequens erit, & non semper idem, aut praeteritum, aut futurum, neque nunc idem. multis est enim diuisionibus, diuisibile tempus. Quod si haec ipsi nunc in se non possunt, ipsum profecto nunc quod est utroque in tempore: idem esse necesse est.

At vero si sit idem, patet quod indiuisibile esse. Nam si diuisibile sit, ea rursus euenient, quae antea accidebant. Esse igitur in tempore indiuisibile quid, quod ipsum nunc dicimus esse, ex hisce, quae diximus; perspicuum iam euasit.

Atqui nihil in ipso nunc moueri ex hisce patebit, quae deinceps dicemus. Nam si quippiam in ipso moueri possit, fiet ut celerius in ipso, ac tardius moueatur. Sit itaque nunc ipsum nunc, atque in ipso celerius mobile longitudine transcat AB literis designata. Igitur mobile tardius in eodem longitudine pertransibit. Designetur, & ipsa, & sit A G. Quoniam autem mobile tardius in toto nunc ipso longitudine n. A C. pertransit celerius mobile per eandem in minore sane mouebitur. quare ipsum nunc diuidetur: at erat indiuisibile: fieri ergo non potest, ut quicquam in ipso nunc moueatur.

Demostatio ostendens, quod in ipso nunc, motus esse non potest.

¶ Offendit idem de quiete, tribus rationibus. Quarum prima, talis est. Dicitur enim in Quinto, quod illud quiescit, quod est aptum natum moueri, & non mouetur quando aptum natum est moueri, & secundum illam partem qua natura est moueri: uel eo modo, quo natum est moueri. Si enim aliquid caret eo, quod non est natum habere, ut lapis visu: aut eo tempore, quando non est natum habere, ut canis ante nonum die, aut in ea parte, qua non natum est habere, sicut in pede uel in manu: aut eo modo, quo non natum est habere, ut si homo non uideat ita acute ut aquila, non propter hoc dicitur esse priuatum visu, quies autem est priuatio motus, unde nihil quiescit nisi quod est aptum natum moueri, & quod, & sicut natum est moueri. sed ostensum est, quod nihil aptum natum est moueri in ipso nunc: ergo manifestum est, quod nihil quiescit in nunc. Secundam rationem ponit ibi.

T.com. 30.

At uero neque quiescere. quiescere enim diximus aptum natum moueri, quod non mouetur quando aptum natum est, & quo, & sic. Quare, quoniam in ipso nunc nihil aptum natum est moueri, manifestum, quia neque quiescere.

T.com. 31.

Amplius, si idem quidem nunc in utrisque temporibus est, contingit autem hoc quidem moueri, illud autem quiescere per totum. quod autem mouetur in tempore toto, in quolibet mouebitur hoc, secundum quod aptum natum est moueri, & quiescens similiter quiescet; contingit idem simul quiescere & moueri. Idem enim ultimum temporum utrorumque; ipsum nunc est.

Tex. cō. 20.

Amplius autem, quiescere quidem dicimus id quod similiter se habet & ipsum, & partes, & nunc & prius: in ipso nunc autem non est prius: quare neque quiescere. Necesse est ergo, & moueri quod mouetur. in tempore, & quiescere, quiescens.

T.com. 32.

Quod autem mutatur omnino, necesse est diuisibile esse. Quoniam enim ex quodam in quiddam omnis mutatio est, & cum quidem sit in hoc, in quod mutatum est, non amplius mutatur cum autem est in eo, ex quo mutatum est, & ipsum, & partes omnes non mutantur; quod enim si-

T.com. 33.

sequeretur quod aliquid simul quiesceret & moueret. quod est impossibile. Tertia ratione ponit ibi. Quare talis est. Illud dicimus quiescere, quod se habet similiter, & nunc, & prius, & secundum se totum, & secundum partes suas. Ex hoc enim dicitur aliquid moueri, quod nunc & prius dissimiliter se habet, uel secundum locum, uel secundum quantitatem, uel secundum qualitatem. Sed in ipso nunc non est aliquid prius: quia sic nunc esset diuisibile (quia si prius, pertinet ad prateritum) ergo non contingit in nunc quiescere. Ex hoc autem ulterius concluditur, quod necesse est omnino quod quiescit, moueri & quiescere in tempore. Deinde cum dicitur.

Tex. cō. 7.

¶ Ostendit quod omne quod mouetur est diuisibile, tali ratione. Omnis mutatio est ex quodam in quiddam: in quiddam aliquid est in termino ad quem mutatur, uel prius non mutatur sed iam mutatum est non enim simul aliquid mouetur, & mutatum est, ut supra dictum est: quando uero aliquid est in termino ex quo mutatur, secundum se totum & secundum omnes partes suas, tunc non mutatur. dictum est enim quod illud, quod similiter se habet, & ipsum, & omnes partes eius, non mutatur, sed magis quiescit. Addit autem & omnes partes, quia, cum aliquid incipit mutari, non simul totum egreditur de loco, quem prius occupabat, sed pars post partem. Neque iterum potest dici quod sit in utroque termino secundum se totum, & secundum partes suas dum mouetur: sic enim aliquid esset simul in duobus locis. Neque iterum potest dici quod in neutro terminorum sit: loquimur enim nunc de proximo termino, in quem mutatur, & non de ultimo extremo. Sicut, si ex albo aliquid mutetur in nigrum,

nigrum est ultimum extremum, fuscum uero est proximum. Et similiter, si sit una linea diuisa in tres partes aequales, scilicet linea A B C D, manifestum est, quod mobile in principio motus est in parte A B, sicut in loco sibi aequali, contingit tamen in aliqua parte sui motus non esse, neque in A B, neque in C D, quandoque enim est totum in B C. Cum ergo dicitur quod illud, quod mutatur, quando mutat, non potest in neutro esse, accipitur non extremus terminus, sed proximus. Relinquitur ergo, quod omne quod mutatur dum mutatur, secundum aliquid sui est in uno, & secundum aliquid sui est in altero. sicut, cum aliquid mutatur de A B in B C in ipso moueri, pars quae egreditur de loco A B, ingreditur locum B C. Et quod mouetur de albo in nigrum, pars, quae de sine esse alba, fit uel pallida. Sic igitur manifestum est quod omne quod mutatur, cum sit partim in uno & partim in altero, est diuisibile. Sciendum est autem quod Commentator in hoc loco mouet dubitationem de hoc, quod, si Aristoteles non intendit hic demonstrare quod mobile sit diuisibile, nisi de mobili quod mouetur motu, quod dixit esse in solis tribus generibus scilicet quantitate, qualitate, & ubi, demonstratio sua non crit uniuersalis sed particularis: quia est quod mutatur secundum substantiam diuisibile inuenit. Vnde uidetur, quod intelligat de eo, quod transmutatur secundum quamcumque transmutationem, ut includatur generatio & corruptio in substantia. Et hoc est ex ipsis uerbis eius apparet. non enim dicit, quod mouetur, sed quod mutatur. Sed tunc uidetur sua demonstratio non ualere, quia aliqua transmutationes sunt indiuisibiles, sicut ipsa generatio substantialis & corruptio, quae non sunt in tempore: & in huiusmodi transmutationibus non est uerum, quod illud, quod mutatur, sit partim in uno partim in alio. non enim cum ignis generatur, partim est ignis, partim non ignis. Et inducit ad hoc plures solutiones, quarum una est Alex. dicentis, quod nulla transmutatio est indiuisibilis, aut in non tempore. Sed hoc reprobatur, quia per hoc destruitur quoddam probabile & famosum apud Aristotelem & omnes peripateticos, scilicet quod aliqua transmutationes sint in non tempore, ut illuminatio, & alia huiusmodi. Inducit et solutionem Themistij dicentis, quod est sit aliqua transmutatio in non tempore, tamen hoc latet, & Aristoteles uidetur eo, quod est manifestum. scilicet quod transmutatio sit in tempore. Et hoc reprobatur, quia eodem modo se habet de diuisione mutationis & mutabilis. Et adhuc uidetur latetius diuisibilitas mobilis quae mutationis. Vnde demonstratio Aristoteles non esset efficax: quia possent aliquis dicere, quod licet ea, quae mutantur, mutationibus maxime diuisibilibus, sint diuisibilia, sunt tamen aliqua mutabilia latentia, quae sunt indiuisibilia. Ponit et solutionem Auerrois dicentis, quod hic non agitur de diuisione mutabilis secundum quantitatem, sed de diuisione mutabilis secundum substantiam. diuiditur per accidens contraria, de quorum uno mutatur in alterum. Et addit postea solutionem, quod illae mutationes, quae dicuntur fieri in non tempore, sunt

At uero nec in eodem quicquam quiescere potest. Quiescere enim id dicimus, quod est aptum ut moueatur, & non mouetur tunc, cum aptum est moueri, et ubi, & quoadmodum moueri est aptum. quare, cum in ipso nunc nihil sit aptum moueri, patet nihil etiam in eodem quiescere aptum esse.

Præterea, si nunc ipsum in utrisque temporibus idem est, fieri potest, ut in horum temporum altero toto quicquam moueatur, & altero toto quiescat. atque id quod toto in tempore mouetur, in quouis ipsius mouebitur, in quo ipsum moueri potest: & id, quod quiescit simili modo quiescet, fiet profecto ut idem moueatur simul, atque quiescat. Ipsum enim nunc ultimum utrorumque temporum est.

Insuper id quiescere dicimus, quod similiter se habet, & ipsum, & partes nunc atque prius: at in ipso nunc non est prius (ut patet): quare non sit, ut in ipso quicquam quiescat. Quare cum ita sim: necesse est, & id quod mouetur, & id quod quiescit, in tempore moueatur atque quiescat.

Omne autem quod mutatur diuisibile esse necesse est. Nam cum ex quodam in quiddam sit omnis mutatio, cum est quidem in eo in quod est mutatum, non ulterius, ut patet, mutatur; cum uero est in eo, ex quo est mutatio, & ipsum & omnes partes nondum mutatur. Quod enim eodem modo se

intelligat de eo, quod transmutatur secundum quamcumque transmutationem, ut includatur generatio & corruptio in substantia. Et hoc est ex ipsis uerbis eius apparet. non enim dicit, quod mouetur, sed quod mutatur. Sed tunc uidetur sua demonstratio non ualere, quia aliqua transmutationes sunt indiuisibiles, sicut ipsa generatio substantialis & corruptio, quae non sunt in tempore: & in huiusmodi transmutationibus non est uerum, quod illud, quod mutatur, sit partim in uno partim in alio. non enim cum ignis generatur, partim est ignis, partim non ignis. Et inducit ad hoc plures solutiones, quarum una est Alex. dicentis, quod nulla transmutatio est indiuisibilis, aut in non tempore. Sed hoc reprobatur, quia per hoc destruitur quoddam probabile & famosum apud Aristotelem & omnes peripateticos, scilicet quod aliqua transmutationes sint in non tempore, ut illuminatio, & alia huiusmodi. Inducit et solutionem Themistij dicentis, quod est sit aliqua transmutatio in non tempore, tamen hoc latet, & Aristoteles uidetur eo, quod est manifestum. scilicet quod transmutatio sit in tempore. Et hoc reprobatur, quia eodem modo se habet de diuisione mutationis & mutabilis. Et adhuc uidetur latetius diuisibilitas mobilis quae mutationis. Vnde demonstratio Aristoteles non esset efficax: quia possent aliquis dicere, quod licet ea, quae mutantur, mutationibus maxime diuisibilibus, sint diuisibilia, sunt tamen aliqua mutabilia latentia, quae sunt indiuisibilia. Ponit et solutionem Auerrois dicentis, quod hic non agitur de diuisione mutabilis secundum quantitatem, sed de diuisione mutabilis secundum substantiam. diuiditur per accidens contraria, de quorum uno mutatur in alterum. Et addit postea solutionem, quod illae mutationes, quae dicuntur fieri in non tempore, sunt

¶ Accidit ergo in non tempore, inquantum, sicut quilibet motus terminatur in instanti. Et quia illud, quod est per accidens, praetermittitur in demonstrationibus, ideo illo Aristoteles in hac demonstratione, ueritur, ac si omnis mutatio sit diuisibilis & in tempore. Sed si quis recte consideret, haec obiectio non est ad propositum. Non enim Aristoteles in sua demonstratione utitur quasi principio, quod omnis sit mutatio diuisibilis, cum magis se conuerso, ex diuisione mobilis procedat ad diuisionem mutationis, ut infra patebit. et sicut ipse post dicit, diuisibilitas per prius est in mobili, quam in motu, uel mutatione. Sed ueritur principii per se notis, quae necesse est concedere in quacumque mutatione, scilicet quod illud quod mutatur, quando est secundum totum & partes in termino ad quem mutatur, nondum mutatur secundum illam mutationem: & quod quando est in termino ad quem, non mutatur, sed mutatum est: & quod non potest esse nec in utroque totum, nec in neutro, sicut expressum est. Vnde ex necessitate sequitur, quod in qualibet mutatione, illud quod mutatur, dum mutatur, sit partim in uno termino, & partim in alio. Sed hoc diuersimode inuenitur in diuersis mutationibus. In illis enim mutationibus, inter quorum extrema est aliquid quod medium, contingit quod id, quod mutatur, dum mutatur, partim sit in uno extremo, & partim in alio secundum ipsa extrema. In illis uero, inter quorum terminos non est aliquid medium, illud quod mutatur non est secundum diuersas partes suas in diuersis extremis secundum ipsa extrema, sed secundum aliquid ei adiunctum. sicut cum materia mutatur de priuatione ad formam ignis, dum est in ipso mutari, est quidem sub priuatione secundum seipsum, sed partim est sub forma ignis non secundum seipsum, sed secundum aliquid ei adiunctum, scilicet secundum dispositionem propriam ignis, quam partim recipit antequam formam ignis habeat. Vnde infra probabit Aristoteles quod etiam generatio & corruptio sunt diuisibiles: quia quod generatur, prius generatur: & quod corrumpitur prius corrumpitur. Et forte hoc modo intellexit Alex. quod omnis transmutatio est diuisibilis scilicet uel secundum seipsum, uel secundum motum ei adiunctum. Sic etiam intellexit Themistius, quod Aristoteles amplius id quod erat manifestum: & praetermisit id, quod erat latens: quia nondum erat locus tractandi de diuisibilitate uel indiuisibilitate mutationum, sed hoc referatur in posterum. In omnibus tamen uel diuisibilibus uel indiuisibilibus saluatur quod Aristoteles hic dicit: quia etiam quae dicuntur indiuisibiles mutationes, sunt quodammodo diuisibiles non secundum propria sua extrema, sed per ea quae eis adiunguntur. Et hoc est quod Auerrois uoluit, quod hoc est per accidens: aliquid mutationes esse in non tempore. Est etiam hic alia dubitatio. Non enim uidetur hoc uerum in motu alterationis, quod id quod alteratur, partim sit in uno termino & partim in altero, dum alteratur. Non enim sic procedit motus alterationis, quod prius una pars alteretur, & postea altera: sed totum prius est minus calidum, & postea magis calidum. Vnde etiam Aristoteles in libro de Sensu & sensato dicit, quod non similiter se habet in alteratione sicut in latione. Lationes namque rationabiliter medium prius attingunt. Quaecumque uero alteratur non adhuc similiter. Contingit enim simul alterari: & non dimidium prius, uel ut aquam omnem simul coagulari. Est autem ad hoc dicendum quod Aristoteles in hoc Sexto libro agit de motu secundum quod est continuus. Continuitas autem primo & per se & proprie inuenitur in motu locali tantum, qui solum potest esse continuus & regularis, ut ostenditur in octauo. Et ideo demonstrationes in hoc libro postea pertinent quidem ad motum localem perfecte, ad alios autem motus non totaliter, sed secundum quod aliquid continuitatis & regularitatis participant. Sic ergo dicendum est, quod mobile secundum locum, semper prius subintrat locum, in quem tendit secundum partem quam secundum totum: in alteratione autem est quidem ut sic, est autem ut non. Manifestum est enim quod omnis alteratio sit per uirtutem agentis quod alterat, cuius uirtus quando fuerit maior, tanto maius corpus alterare potest, quia igitur alterans est finitum uirtutis, uel ad determinatam quantitatem corpus alterabile subditur eius uirtuti, & simul recipit impressio-

1. cō. 33.

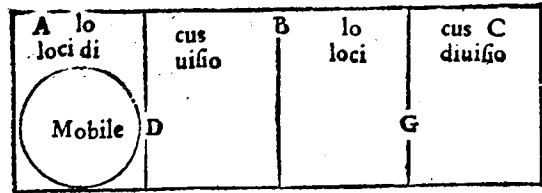
1. cō. 15.

¶ ngen ageris, unde simul alteratur totum, non pars post partem. Sed illud alteratum iterum alterat aliquid aliud sibi coniunctum: est tamen minoris efficacit in agendo, & sic inde, quousque; deficiat uirtus alteratiua, sicut ignis calefacit unam partem aeris statim, & illa calefacta calefacit aliam, & sic pars post partem alteratur. Vnde & Aristoteles in libro de Sensu & sensato post uerba praemissa subiungit: At tamen si multum fuerit quod calefacit aut coagulatur, habitum ab habito patit. Primum autem ab ipso faciente transmutari necesse est, & simul alterari, & subito. Verum tamen & in hoc ipso quod simul alteratur, est quaedam successio nem considerare. quae cum alteratio fiat per contractum alteratis,

habet, & ipsum & partes, id non mutatur. Necesse est igitur ipsum partim in hoc, partim in altero esse. neque enim in utroque, neque in neutro esse potest. Dico autem in quod mutatur primum, mutatione, ut fuscum cum ex albo mutatur, non in nigrum. Non enim id, quod mutatur in utriusque extremorum esse, necesse est. Patet igitur, omne quod mutatur diuisibile esse.

partes alterati quanto magis appropinquat ad corpus alteras, perfectius a principio recipiunt impressionem alterantis: & sic successiue secundum ordinem partium ad perfectam alterationem perueniunt, & maxime quando in corpore alterabili est aliquid contra resistentem alteranti. Sic ergo id, quod concludit (quod uidelicet id, quod mutatur, dum mutatur partim est in termino a quo, & partim in termino ad quem: quali una pars prius perueniat ad terminum ad quem quam alia) simpliciter & absolute uerum est in motu locali: in motu autem alterationis aliqua licet, (ut dictum est.) Quodam uero conuerso dixerunt, quod hoc, quod hic dicitur, magis habet ueritatem in motu alterationis, quod in motu locali. Dicunt enim hoc, quod dicitur, quod id quod mutatur partim est in termino a quo, & partim in termino ad quem, non sic est intelligendum, quod una pars eius quod mouetur sit in uno termino, & alia in alio, sed est referendum ad partes terminorum: quia scilicet id quod mouetur partem habet de termino a quo, & partem de termino ad quem, sicut illud quod mouetur de albedine in nigredine, primo non habet perfecte albedine, nec perfecte nigredine, sed aliquid participat imperfecte de utroque. In motu autem locali hoc non uidetur uerum nisi secundum id quod mouetur, dum est in medio duorum terminorum, quodammodo aliquid participat de utroque extremo. sicut si terra moueatur ad locum ignis, dum est in loco aeris in suo moueri partem habet utriusque termini, inquam. scilicet locus aeris & est sursum respectu loci terrae, & deorsum respectu loci ignis. Hoc autem expositio extorta est, & contra opinionem Aristoteles. Et primo quidem apparet hoc ex ipsis uerbis Aristoteles. Concludit enim necesse igitur quidem aliquid in hoc esse, aliud uero in altero mutatis, i. eius quod mutatur. Loquitur ergo de partibus mobilis, non de partibus terminorum. Secundo ex eius intentione, inducit enim ad probandum, id quod mutatur esse diuisibile: quod non posset concludi ex praemissis. Vnde & Auerrois dixit, quod non intendit hic probare quod mobile sit diuisibile in partes quantitatis, sed secundum formas: inquam. scilicet id quod mutat de contrario in contrarium, dum est in ipso mutari, habet aliquid de utroque contrario. Sed intentio Aristoteles est expresse ostendere, quod mobile est diuisibile in suas partes quantitatis, sicut & alia continua. Et sic ueritur in sequentibus demonstrationibus. Nec hoc uidetur esse conueniens, quod dicitur quod, quod hoc probatur est diuisibilitas mobilis secundum continuitatem. Quia per hoc quod mobile, dum mouetur participat utrumque terminum, & non statim habet perfecte terminum ad quem, manifestum est mutationem esse diuisibilem secundum continuitatem, & ita, cum diuisibile non possit esse in indiuisibili, sequitur quod est mobile sit diuisibile, ut continuum. Manifeste enim Aristoteles in subsequenti ostendit diuisionem motus ex diuisione mobilis, sicut in ostendit concludere diuisionem mobilis per diuisionem motus, esset demonstratio circularis. Tertio apparet hanc expositionem esse inconuenientem ex ipsa expositione Aristoteles. cum dicit: Dico autem in quod mutatur primum secundum mutationem. Ex quo apparet quod non intendit dicere, quod partim sit in termino a quo, & partim in termino ad quem per hoc quod sit in medio, quod participat utrumque extremum, sed quia secundum unam partem sui est in uno extremo, & secundum aliam in medio. Sed circa hanc expositionem Aristoteles dubium esse uidetur quod dicitur in quod primum mutatur non enim uidetur posse accipi in quod primum mutat per diuisibilitatem magnitudinis in infinitum. Et ideo dicitur quod id, in quod primum mutat in motu locali, dicitur locus, qui contangit locum a quo mutatur, ita quod nihil est eius. Si enim acciperetur secundus locus, qui haberet aliquid primi, non esset accipere primum locum, in quem mutatur. Quod sic patet. Tho. sup. Phys. 1. 2. Osten-

Ostendo, qd si accipiatur aliquis secundus locus, qui habeat aliquid primi loci, non est accipere primum locum, in quem mobile mutatur,

Sit locus unde mutatur aliquod mobile A B, & locus ei contractus æqualis sit B C, quia enim A B, diuisibile est, diuidatur in puncto D, & sumatur de loco B C, versus C quod est æquale ei quod est B D, & sit illud G C. Manifestum est igitur, qd mobile prius mutatur ad locum D G, qd ad locum B C, & iterum, cum A D, sit diuisibile, erit accipere aliud locum priorē: & sic in infinitum. Et similiter in motu alterationis accipiendū est primum in quod mutat, mediū alterius speciei, sicut cum mutatur de albo in nigrū, accipi debet fuscum, non aut minus album.

LECTIO VI.

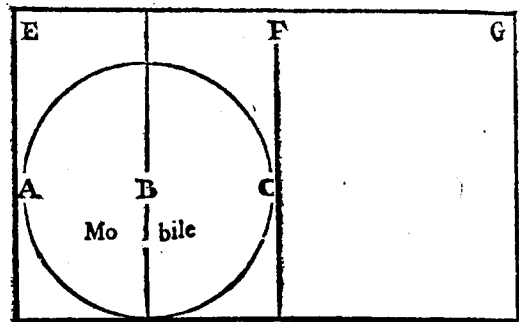
Remissis quibusdam quæ sunt necessaria ad diuisionem motus, hic incipit agere de diuisione motus. Et diuiditur in partes duas. In prima agit de diuisione motus. In secunda ex determinatis excludit quoddam errores circa motum ibi. {Zeno autem deratiocinatur.} Prima autē pars diuiditur in partes duas. In prima determinat de diuisione motus. In secunda de diuisione quietis ibi. {Quoniam autem omne qd mouetur.} Prima diuiditur in duas. In prima agit de diuisione motus. In secunda de finito & in infinito circa motum (vtrunq enim videtur ad rationem continui pertinere, scilicet diuisibile, & infinitū) ibi. {Quoniam autem omne quod mouetur in tēpore mouetur.} Prima pars diuiditur in duas. In prima, ostendit quomodo motus diuiditur. In secunda agit de ordine partium motus ibi. {Quoniam autem omne quod mutatur ex quodam.} Circa primum duo facit. Primo, ponit duos modos quibus motus diuiditur. Secundo, ostendit quæ sunt illa quæ simul diuiduntur cum motu ibi. {Quoniam autem omne quod mouetur in aliquo.} Circa primum duo facit. Primo, ponit modos quibus motus diuiditur. Secundo, exponit eos ibi. {Sit igitur ipsius A B,} Dicit ergo primo, qd duobus modis diuiditur motus. Vno modo, secundum tempus, quia ostensum est qd motus non est in nunc sed in tempore. Alio vero modo, diuiditur secundum motus partium mobilis. Sit enim A C, mobile & diuidat, ostensum est enim omne quod mouetur diuisibile esse. Si ergo ipsum A C, totum mouetur, necesse est qd moueatur vtraque pars eius, scilicet A B, & B C. Est autem considerandum, qd diuisio motus secundum partes mobilis, potest intelligi dupliciter. Vno modo, vt pars post partem moueatur, quod quidem non est possibile in eo, quod secundum se totum mouetur, quia eius quod secundum se totum mouetur, omnes partes simul mouentur, non quidem seorsum a toto, sed in ipso toto. Alio modo, potest intelligi ista diuisio motus secundum partes mobilis, sicut & diuisio cuiuslibet accidentis, cuius subiectum est diuisibile, attenditur secundum diuisionem sui subiecti, sicut si totum hoc corpus est album, secundum diuisionem corporis diuidetur per accidens albedo. Et sic accipitur hic diuisio motus secundum partes mobilis, vt sicut vtraque pars mobilis simul mouetur in toto, ita motus vtrarumque partium sunt simul. Et per hoc, ista diuisio motus, quæ est se

LECTIO VI.

Motus autem est diuisibilis dupliciter. vno quidem modo tempore, alio vero, secundum motus partium illius, quod mouetur. Vt si ipsum A C mouetur totum, & A B, mouebitur, & B C.

Sit igitur ipsius quidē A B, qui est D E. motus: B C autem qui est E F motus partium. necesse est igitur totū, in quo est D F ipsius A C esse motum. mouebitur enim sū hunc. quippe cū vtraque partium mouetur sū vtrunq. nulla .n. mouebitur sū alterius motum. Quare totus motus, totius est magnitudinis motus.

Ostendo quod motus unius partis comparatus ad motum alterius partis, non simpliciter, sed secundum aliquod signum determinatum, tempore præcedit motum alterius partis.

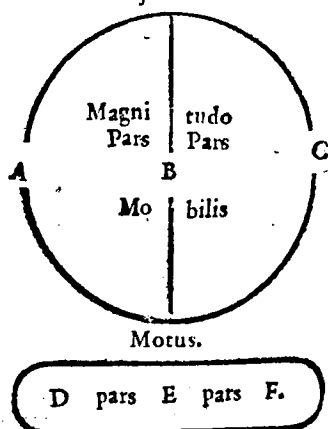
LECTIO VI.

Motus autem duobus est diuisibilis modis. uno quidem modo tempore, altero vero ratione partium eius quod subit motum. ueluti si A C totum mouetur: & A B, & B C sane mouebitur.

Atque, sit partis quidem A B motus D E, partis uero B C motus E F. Totum igitur motum D F ipsius A C mobilis motum esse necesse est. Etenim hoc ipso motu mouebitur, quippe cum utraque pars, utroque moueatur motu. & nihil alieno motu, sed proprio moueatur. Quare totus motus totius est magnitudinis motus.

que partium motus, ita tamen qd neutra pars mobilis mouetur sū motum alterius partis (quia sū hoc totus motus esset vnus partis, quæ moueretur motu suo, & motu alterius partis) oportet dicere, qd totus motus D F. sit totius mobilis A C, & sic motus totius diuiditur p motū partium. Secundā rōnem ponit ibi.

Prima demonstratio ostendens quod motus diuiditur secundum diuisionem mobilis.

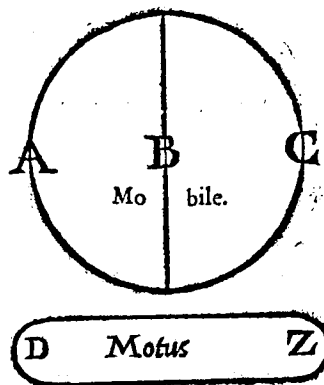
Secundum partes mobilis, est alia ab illa, quæ est secundum tempus, in qua duæ partes motus non sunt simul. Si tamen motus partis vnus comparatur ad motum partis alterius, non simpliciter, sed secundum aliquod signum determinatum, sic motus vnus partis etiam tempore præcedit motum alterius partis. Si enim mobile A B C, moueatur in magnitudine E F G, ita qd E F, sit æquale toti A C, manifestum est, quod hoc signum F, secundum prius pertransibit B C, quàm A B, & secundum hoc simul curret diuisio motus secundum partes temporis, & secundum partes mobilis. Secundo ibi.

Tex. cō. 34.

Quæ talis est. Omnis motus est alicuius mobilis, totus autem motus D Z, neque est alterius partium, quia neutra mouetur secundum motum motum: sed vtraque mouetur secundum partes motus, vt dictum est. Neque iterum potest dici qd sit motus cuiuscunque alterius mobilis separati ab A C, quia si totus ille motus esset toti

aliquis mobilis: sequeretur quod partes huius motus essent partium illius mobilis: sed partes huius motus, qui dicitur D Z, sunt partium huius mobilis, quæ sunt A B C, & nullarum aliarū, quia si essent & harū, & aliarum, sequeretur quod vnus motus esset plurium, quod est impossibile. Relinquitur ergo, quod totus motus sit totius magnitudinis, sicut & partes partium, & ita motus totius diuiditur in partes mobilis. Tertiam rationē ponit ibi.

Demonstratio secunda, ostendens idem quod supra.

Quæ talis est. Omne, quod mouetur, habet aliquem motum. si igitur totus motus, qui est D Z, non sit totius mobilis, quod est A C, oportet qd aliquis alius motus sit eius. Et sit ille motus T I. Ab hoc ergo motu, qui est T I auferatur per diuisionem motus vtrarūq; partium, quos oportet esse æquales eis, quæ sunt D E Z, hac ratio

Tex. cō. 35.

ne, qd vnus mobilis non est nisi vnus motus. vnde non potest dici, quod motus partium, quæ auferitur a motu T I, qui ponit esse totius, sint maiores aut minores qd D E, & E Z, qui ponebantur motus eardem partium. Aut ergo motus partium confusunt p diuisionem totum T I, aut deficiunt ab eo, aut superexcedunt. Si confusunt totum T I, & non excedunt, nec deficiunt, sequitur qd motus T I, sit æqualis D Z, qui est motus partium, & non differat ab eo. Si autem motus partium deficiunt a T I, ita qd T I, excedat D Z, in K I, ista pars motus, quæ est K I, nullius mobilis erit. Non .n. est motus totius A C, neque partium eius, quia vnus non est nisi vnus motus, & tā toti quàm partibus assignatus est iam alius motus. Neque iterū

Tex. cō. 36.

Amplius autē, si omnis motus alicuius est, totus autem motus, qd est in quo est D Z, neq; partium est neutra (partis enim vtraque est, neque alterius nullius, cuius enim totus, totus, & partes, partium sunt: partes autem ipsius D Z, sunt ipsarum, quæ sunt A B C, & nullarum aliarū, plurium enim non erat vnus motus) & vtiq; totus motus erit ipsius A B C, magnitudinis.

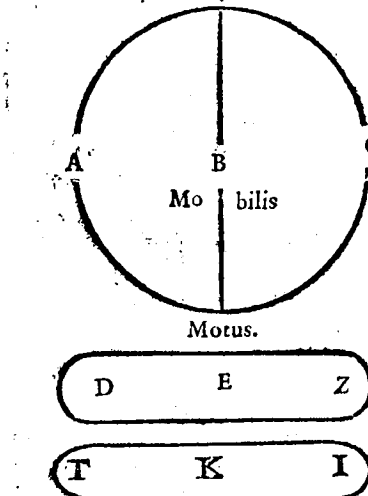
Tex. cō. 37.

Quæ autē oē qd mouet in aliquo mouetur, & quodā tpe, & oīs moti ē motus, necesse ē eadē diuisiones esse tēporis, & motus.

potest dici quod sit alicuius alterius mobilis, quia totus T I, est quidam motus cōtinuus, & motus cōtinuus oportet quod sit cōtinuorum (vt in quinto ostensum est, vnde non potest esse qd pars huius motus cōtinui, qui est T I, sit alicuius mobilis, quod non cōtinuetur cum A B C. Similiter etiam sequitur inconuenies, si dicatur quod motus partium excellat secundum diuisionē, quia sequetur qd partes excedant totum, quod est impossibile. si ergo hoc ē impossibile quod excedat, vel deficiat, necesse est qd motus partium sit æqualis & idem motui totius. Deinde concludit. Hæc igitur diuisio est secundū motus partium, & necesse est quod talis partitio inueniatur in motu propter hoc, quod omne, quod mouetur est partibilis. Secundo ibi.

Le. 7. c. 4.

Demonstratio tertia ostendens id quod supra.

C

C

C

Insuper si totius A C, magnitudinis alius quidā sit motus, ceu T I, auferatur ab ipso vtrarūq; partium motus, qd æquales erūt motus D E, et E Z. Vnus .n. vnus est motus, quare, si totus T I, motus in motus partium diuidetur, motus T I, motui D Z, erit æqualis. Sin uero stabit aliquid in T K, hic nullius erit motus, ut patet. Neq; .n. totius, neq; partium, quia motus vnus est vnus. At neq; cuiquam alii tribuetur, cōtinuus .n. motus, cōtinuorum quorundā est motus. Eadē erit profecto rō, & si D E Z, excefferunt in diuisione motus T I. Quare, si hoc esse necesse est. Hæc igitur diuisio ratione partium eius, quod mouetur, atq; cuiuslibet partibilis ipsam esse, necesse est.

Le. 3. tex. c. 36

Cōcludit, qd motus diuidatur secundū diuisionē tēpore. Oīs motus est in tpe: & omne tempus est diuisibile, vt probatū est. cum ergo in minori tēpore sit minor motus, necesse est qd omnis motus diuidatur secundum tempus. Dein de cum dicit.

Ostendit quæ simul diuidantur cum motu. Et circa hoc tria facit. Primo, ponit quinq; quæ simul diuiduntur. Secundo, ostendit qd in oibus prædictis simul inuenitur finitum & infinitum ibi. {Et in ipso finita esse.} Tertio, ostendit in quo horum inuenitur diuisio & infinitū ibi. {Securum autem maxime est.} Circa primum duo facit. Primo, proponit qd intendit. Secundo, manifestat propositū ibi. {Accipiat motus vnus.} Dicit ergo, qd quia omne quod mouetur, mouetur in aliquo, secundum aliquod genus vel speciem, & iterum in aliquo tēpore, & iterum cuiuslibet mobilis est aliquis motus, necesse est qd ista quinque similiter diuidantur, scilicet tēpus, & motus, & ipsum moueri, & mobile quod mouetur, & id in quo est motus, vel locus, vel qualitas, vel quantitas. Sed

L. 3. Sed

Sed tamen no est eo dem modo diuisio omnium eorum, in quibus est motus: sed quorundam quidem per se, quorundam vero per accidens. Per se quidem omnium eorum que pertinent ad genus quantitatis, vt est in motu locali, & etiam in augmento, & decremento. Per accidens vero in iis, que pertinent ad qualitatē, vt in motu alterationis. Secundo ibi.

¶ Manifestat qd dixerat. Et primo, quantum ad hoc quod tempus & motus simul diuiduntur. Secundo, quod motus & ipsum moueri simul diuiduntur ibi. ¶ Eodem autem modo. ¶ Tertio, ostendit idem de motu, & eo, in quo est motus ibi. ¶ Similiter autem demonstrabitur. Circa primum duo facit. Primo, ostendit quod ad diuisionem temporis diuiditur motus. Secundo, quod econuerso ad diuisionem motus diuiditur tempus ibi. ¶ Similiter autem & si motus. ¶ Dicit ergo primo. Ponatur quod tempus in quo aliquid mouetur sit A, & motus, qui est in hoc tempore, sit B, manifestum est autem, quod si aliquid mouetur per totam magnitudinem in toto tempore, quod iam medietate temporis mouetur per minorem magnitudinem. Idem est autem moueri toto motu, & per totam magnitudinem: & per partem motus, & per partem magnitudinis. vnde manifestum est, quod si in toto tempore mouetur toto motu, quod in parte temporis mouebitur minori motu: & iterum diuiso tempore, inuenietur minor motus, & sic semper. Ex quo patet, quod secundum diuisionem temporis, diuiditur motus. Secundo ibi.

& ipsius moueri, & eius, quod mouetur. & eius in quo motus est. Sed non omniū similiter est in quibus motus est: sed quanti quidem secundū seipsum, qualis autem secundum accidens.

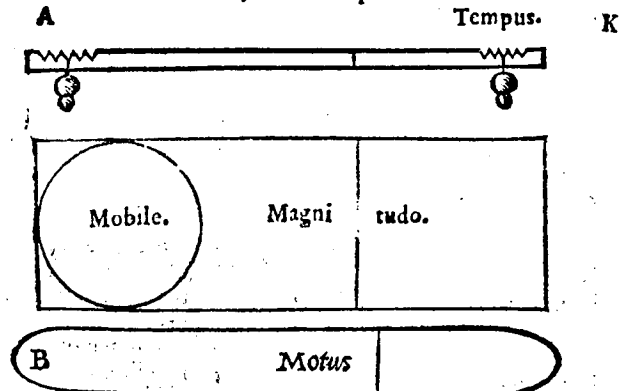
g Accipiat enim tempus in quo mouetur, in quo A, & motus in quo B. Si igitur secundum totum motum in toto tempore est motus, in medio per minorem, & iterum hoc diuiso, per minorem huius, & sic semper. g

h Similiter autem, & si motus diuisibilis sit, & tempus diuisibile. si enim per totum in toto, per medium in medio. & iterum per minorem in minori.

i Eodem autem modo, & ipsum moueri diuidetur. sit enim in quo est C, ipsum moueri. Secundum igitur medium motū, minor erit toto, & iterum secundum medietatis medium, & sic semper. h

k Est autem, & ponentem secundum vtrunque motum ipsum moueri, vt secundum D C & C F, dicere, quod totum erit secundum totū. Si namque aliud, plus erit ipsum moueri secundum eundem motum, sicut de terminauimus, & motum diuisibilem in partium motus esse. Accepto enim ipso moueri secundum vtrunque, continuum erit totum.

Demonstratio ostendens quod motus diuiditur secundum diuisionem temporis.

¶ Dicit quod econuerso, si motus diuiditur, & tempus diuiditur: si per totum motum mouetur in toto tempore, & sic semper.

¶ mouetur, & etiam eius, in quo est motus, necesse est. Verum non omniū similiter, in quibus est motus: sed quantitatis quidem per se, qualitatis uero per accidens.

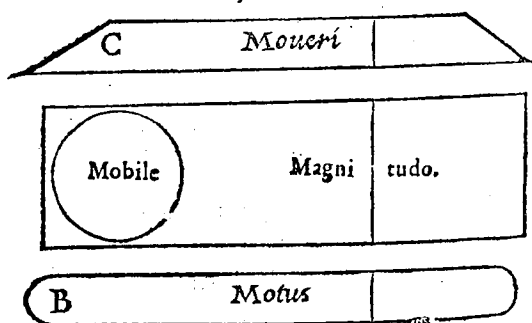
Accipiat enim tempus in quo quippiam mouetur, & sit A, & motus sit B. Si igitur in toto tempore motus est, in illius dimidio, motu minore est motus. Quo rursus diuiso, minori motu rursus est motus, & sic semper.

Simili modo, si motus est diuisibilis, & tempus est diuisibile, si enim toto motu, toto in tempore motus est, si dimidio in dimidio, & minore rursus in minore, est motus.

Ipsam quoque moueri, modo diuidetur eodem. sit enim ipsum moueri C. In dimidio igitur motus, minor erit toto, & in dimidio rursus dimidij, & ita semper diuidetur.

Licet etiam ipsum moueri quod est partis utriusque motus D E, & E F designando, totum totius dicere esse. Nam si sit aliud, plura motus eiusdem erunt moueri: sicut & motum in motu partium (prius ostendimus) diuisibilem esse. Accommodatum enim ipsum moueri parti utriusque motus, continuum totum erit.

Demonstratio ostendens, quod motus diuiditur secundum diuisionem moueri.

¶ Probat quod econuerso, motus diuiditur secundum diuisionem eius quod est moueri. Sint enim duæ partes motus D C, & C F, secundum quarum vtranque aliquid mouetur. Et sic si partibus eius quod est moueri respondent partes motus, oportet dicere, quod toti respondeat totum. quia si aliquid plus esset in vno quam in altero, erit hic argumētari de moueri ad motum, sicut supra argumentati sumus, quando ostendimus quod motus totus est diuisibilis in motus partium. ita quod quod non potest deficere nec excellere. Similiter etiā & partes eius quod est moueri non possunt excedere partes motus, nec deficere, quia enim necesse est accipere secundum vtranque partē motus, hoc quod est moueri, necesse est quod totum moueri sit continuum, correspondens toti motui, & ita semper partes eius, quod est moueri, respondent partibus motus, & totum toti, & sic vnum diuiditur secundum alterum. Deinde cum dicit.

medium motus mouebitur in medio tempore, & semper inuoluntari tempore, si sit mobile idem, vel eque velox. Deinde cum dicit.

¶ Ostendit quod motus & moueri simul diuiduntur. Et circa hoc duo facit. Primo, ostendit quod ipsum moueri diuiditur secundum diuisionem motus. Secundo, quod motus diuiditur secundum diuisionem eius, quod est moueri ibi. ¶ Est autem & ponētem. ¶ Dicit ergo primo, quod eodem modo probatur quod ipsum moueri diuiditur secundum diuisionem temporis, & motus, & ipsum moueri sit C. Manifestum est autem, quod non tantum mouetur aliquid secundum partē motus, quantum secundum totum motum. Manifestum est ergo, quod secundum medium motum, pars eius, quod est moueri, erit minor toto ipso moueri, & adhuc minor secundum medietatis medium, & sic semper procedetur. ergo sicut tempus & motus semper diuiduntur, ita & ipsum moueri. Secundo ibi.

Text. 38.

Text. 39.

Text. 40.

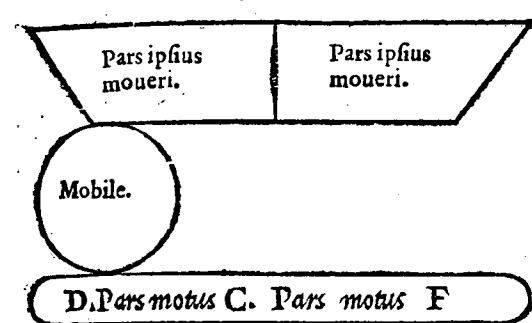
Text. 41.

Text. 42.

Text. 43.

Text. 44.

Demonstratio ostendens quod moueri diuiditur secundum diuisionem motus.

¶ Ostendit idem de eo in quo est motus, & dicit quod eodem modo demonstrari potest, quod longitudo, in qua mouetur aliquid secundum locum, sit diuisibilis secundum diuisionem temporis, & motus, & ipsum moueri. Et quod dicimus de longitudine in motu locali, et etiam intelligendum de omni eo, in quo est motus, nisi quod quedam sunt diuisibilia per accidens, sicut qualitates in motu alterationis, vt dictum est. Et inde est quod omnia ista sic diuiduntur, quia illud quod mutat est diuisibile, vt ostensum est supra. Vnde vno horum diuiso, oportet quod oia diuidantur. Deinde cum dicit.

¶ Ostendit quod sicut consequuntur præmissa diuisibilitatem, ita se sequuntur in hoc quod est esse finita, vel infinita: ita quod si vnum istorum fuerit finitum, omnia erunt finita, & si infinitum similiter. Deinde cum dicit.

¶ Ostendit in quo præmissa primo inueniatur diuisibilitas, & huius seu in finitū, & dicit quod maxime ab ipso, quod mouetur, consequitur de omnibus aliis quod diuidantur, & quod sint finita vel infinita, quia illud quod est primum naturaliter in motu, est ipsum mobile, & statim ipsi ex sua natura inest esse diuisibile, & esse finitum vel infinitum: & sic ex ipso, ad alia deriuatur diuisibilitas, vel finitum. quo modo autem ipsum mobile sit diuisibile, & per ipsum alia diuidantur, ostensum est prius. Sed quomodo etiam hoc sic se habet de infinito, ostendetur inferius in hoc eodem libro.

¶ Similiter autem demonstrabitur, & longitudo diuisibilis, & omnino illud omne, in quo est mutatio, præter quedam, quæ secundum accidens. quod enim mutat, est diuisibile, vno enim diuiso, omnia diuidentur.

¶ Et in ipso finita esse, aut infinita similiter se habebit in omnibus.

¶ Secutum autem maxime est, diuidi omnia, & infinita esse ab ipso mutante, mox enim inest mutati diuisibile, & infinitum. Diuisibile igitur ostensum est prius, infinitum autem in sequentibus erit manifestum.

LECTIO VII.

¶ Vniam autem omne quod mutat, ex quodam in aliquid mutatur, necesse est quod mutatur, cum mutatum est, esse in quo mutatum est.

¶ Quod mutatur enim, ex quo mutatur distat, aut deficit ipsum, & aut idem est mutari, & deficere, aut sequitur ad mutari ipsum deficere, aut quod est mutatum esse, defecisse. similiter n. vtrunq; se hēt ad vtrūq;. Quia ergo vna mutationū quæ secundum contradictionem est, quando mutatum est ab eo, quod non est: in esse defecit non ens, erit igitur in esse. omne enim necesse est esse, aut non esse. Manifestum igitur, quod in mutatione, secundum contradictionem, quod mutatum est erit in quo mutatum est. Si autē in hac, & in aliis est. similiter n. in vna, & in alijs est.

Text. 43. Text. 44. Text. 45.

LECTIO VII.

¶ Ostendit quomodo ea quæ sunt in motu præcedunt se inuicem ibi. ¶ Quoniam autem omne quod mutatur in tempore mutatur. ¶ Circa primum duo facit. Primo, ostendit quod id in quo primum mutatum est, est indiuisibile. Secundo, ostendit quomodo in motu possit inueniri primum, & quomodo non possit ibi. ¶ Dicitur autem in quo primum mutatum est. ¶ Circa primum duo facit. Primo, præmittit quoddam, quod est necessarium ad propositi ostensionem. Secundo, ostendit propositum ibi. ¶ In quo autem primo mutatum est. ¶ Circa primum duo facit. Primo, proponit quod intendit. Secundo, probat propositum ibi. ¶ Quod mutatur enim. ¶ Dicit ergo primo, quod quia omne quod mutatur, mutatur de vno termino in alium, necesse est eō quod mutat, quā tam mutatum est, esse in termino ad quē. Secundo ibi.

¶ Similiter & longitudo, & omne id omnino, in quo fit mutatio diuisibile demonstrabitur, & si quedam per accidens diuisibilia sunt, propterea quod id quod mutatur, est diuisibile: nam si vnum diuidatur, omnia diuidentur.

¶ Similiter sese habebunt, hæc omnia infinitionis etiam, atque oppositi ratione.

¶ Ab eo autem maxime, quod mutatur hoc est secutum, omnia, inquam, diuidi, infinitaque esse. continuo enim est, quod mutatur diuisibilitas ac infinitio inest. Diuisibilitas igitur prius est demonstrata, infinitio autem in sequentibus innotescet.

LECTIO VII.

¶ Vn autem omne quod mutatur, e quodam in quodam mutetur, ipsum mutatum, cum primo mutatum, in eo esse, in quo est mutatum, necesse est.

¶ Id. n. quod mutatur, exit ab eo ex quo mutatur, aut ipsū relinquit. Atque aut idē est mutari atque relinquere, aut sequitur relinquere quod mutari, reliquisse autē esse mutatum. Nam ad vtrūq; similiter se habet vtrunque. Cum igitur vna mutationum sit ea, cuius termini contradictoria subeunt oppositionē, patet cum mutatum est quippiam in id quod est, ex eo quod haud est, id iā ipsum, quod haud est reliquisse: quo sit, ut sit in eo quod est. oē namque quoduis, aut esse, aut non esse necesse est. Patet igitur ipsum mutatum ea mutatione, cuius termini contradictoria subeunt oppositionē in eo esse, in quod est mutatum. quod si in hoc ita est, & in ceteris ita erit. Similiter enim in vna, & in ceteris, hoc sese habet.

¶ Patet enim ex præmissis, quod omne quod mutatur deficit a termino a quo, & quod mutatum est iam defecit. Quando igitur mutatum est aliquid a non esse in esse, iam defecit a non esse: sed de quolibet verum est dicere, quod aut est, aut non est: S. Tho. sup. Phyl. L 4 quod

Text. 30.

Text. 44. Infra.

Tex. cō. 42. quod ergo mutatu est de non esse in esse, mutatum est in esse. & similiter quod mutatum est de esse in non esse, oportet quod sit in non esse. Manifestum ergo est quod in mutatione, quae est secundum contradictionem, quod mutatum est, est in eo, ad quod mutatum est. Et si est verum in ista mutatione, pari ratione est verum in aliis mutationibus. Ex quo patet id, quod primo propositum est. Secundam rationem ponit ibi.

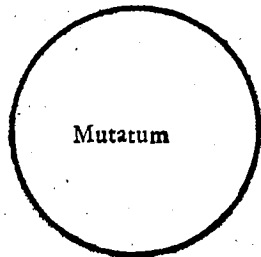
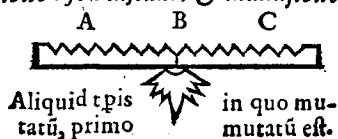
Tex. cō. 43. Et dicitur quod hoc idem potest esse manifestum considerando secundum vnamquamque mutationem. Et manifestat in mutatione locali. Omne enim quod mutatum est, necesse est esse alicubi, vel in termino a quo, vel in aliquo alio. Sed quia illud, quod mutatum est, iam defecit ab eo ex quo mutatum est, necesse est quod sit alibi, aut igitur necesse est quod sit in hoc, de quo intendimus, scilicet in termino ad quem, aut in alio, & si est in hoc, habetur propositum. Si autem in alio ponamus quod aliquid mouetur in B, & quando mutatum est non sit in B, sed in C, tunc oportebit dicere, quod etiam de C, mutetur in B, quia C, & B, non sunt habitus, id est consequenter se habentia. Oportet enim quod tota huius mutatio sit continua, & in continuis vnum signum non est consequenter se habens ad alterum, quia necesse est quod cadat in medio aliquid sui generis, ut supra probatum est. Unde sequetur, si illud quod mutatum est, quando mutatum est, sit in C, & de C, mutatum in B, quod est terminus ad quem, quod quod mutatum est, tunc mutatur in quod mutatum est, quod est impossibile. non enim simul est mutari & mutatum esse, ut supra dictum est. Nihil autem differt si huiusmodi termini C, & B accipiantur in motu locali, vel in quacunque alia mutatione. Necesse est ergo vniuersaliter verum esse, quod id quod mutatum est, quando mutatum est, est in hoc ad quod mutatum est, id est in termino ad quem. Ex hoc vterius concludit quod illud, quod factum est, quando factum est, habet esse, & quod corruptum est quando corruptum est, est non ens. Ostensum est enim vniuersaliter hic de omni mutatione, & maxime manifestum est in mutatione, quae est secundum contradictionem, ut ex dictis patet. Sic igitur manifestum est, quod id, quod mutatum est, cum primo mutatum est, est in illo ad quod mutatum est. Addit autem {primo} quia postquam mutatum est ad aliquid, posset exinde moueri, & ibi non esset: sed quod ad primo mutatum est, oportet quod ibi sit. Deinde cum dicit,

c Amplius autem, & secundum vnamquamque accipientibus manifestum est, si quidem necesse est quod mutatum est alicubi esse, aut ex quo mutatum est, aut in aliquo. Quia autem ex quo mutatum est, defecit, necesse est, aut esse alicubi, aut in hoc, aut in alio erit. Si igitur in alio, ut in ipso C, quod in ipsum B, mutatum est, iterum ex C, mutatur in B, non enim erat habitum ipsi B, mutatio enim continua est, quare quod mutatum est, quando mutatum est, mutatur in quod mutatum est: hoc autem est impossibile. necesse ergo quod mutatum est esse in hoc, in quod mutatum est. Manifestum igitur est, & quod factum est, cum factum est, erit, & quod corruptum est, non erit. vniuersaliter enim dictum est, & de omni mutatione, & maxime est manifestum in ea, quae est secundum contradictionem. Quod igitur id quod mutatum est, cum mutatum est primo, in illo est, manifestum est.

F Præterea, si quæsumatur, hoc etiam in vniuersis esse patebit, si ipsum mutatum alicubi, aut in aliquo esse, necesse est. Quonia enim id e quod est mutatum relinquit, atque ipsum alicubi esse necesse est, aut in hoc erit, aut in alio. At si in alio, ut in C, id profecto quod in ipsum B est mutatum; rursum in B, mutatur ex C, ipsum nanque C, non erat ipsi coherens B, mutatio enim continua est. quo fit ut ipsum mutatum, cum est mutatum, ad id mutetur, in quod est mutatum, quod fieri nequit. Id ergo, quod est mutatum, in eo esse, in quod est mutatum, necesse est. Patet igitur quod ipsum factum esse, cum factum est, & ipsum corruptum, tum non esse, cum est corruptum, Hoc enim, & si de omni mutatione est dictum, maxime tamen in ea dilucidum est, cuius termini contradictoriam subeunt oppositionem. patet igitur ipsum mutatum in eo esse, in quod est mutatum, cum mutatum est primo.

d ¶ Ostendit quod mutatum esse primo, & per se in indiuisibili. & dicit quod illud tempus, in quo primo mutatum est, necesse est quod sit atomum, id est, indiuisibile. Quare autem addit {primo} exponit subdicens quod in illo primo dicitur aliquid mutatum esse, in quo non dicitur mutatum esse, ratione alicuius suae partis. sicut si dicatur aliquid mobile mutatum esse in die, quia mutatum est in aliqua parte illius diei, non enim primo mutatur in die. Quod autem illud tempus in quo primo mutatum est, sit in indiuisibili, sic probat.

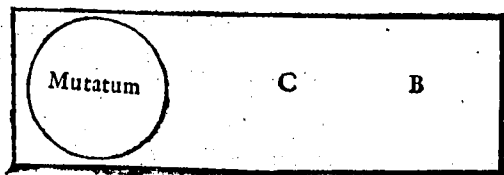
Demonstratio ostendens, quod id, in quo aliquid primo mutatum est, non est tempus, neque aliquid diuisibile: sed instans, & indiuisibile.

Id autem in quo primo quippiam est mutatum, indiuiduum esse, necesse est. Atque id dico primum: quod non ex eo est tale, quia aliquid ipsius est tale. Sit enim diuisibile literis A C, designatum, atque diuisum in B, si igitur in A B, aut rursus in B C, est mutatum, non in ipso primo A C, est mutatum, sin in utroque

utroque parte, oportebit dicere quod transmutetur in toto. (Sic n. d. aliquid in toto tpe mutari, quia mutat in qualibet eius parte.) Hoc autem est contra positum. positum. n. erat quod in toto A C, erat mutatum. si autem detur quod in vna parte mutat & in alia sit mutatum, sequitur id esse inconueniens, scilicet quod non sit primo mutatum in toto, quia cum pars sit prior toto, & prius mutetur aliquid in parte temporis quod in toto, sequetur quod sit aliquid prius primo, quod est impossibile. ergo oportet dicere, quod id id tempus, in quo aliquid mutatum est, sit indiuisibile. Ex hoc autem vterius concludit, quod omne quod corruptum est, & omne quod factum est, est in indiuisibili temporis factum & corruptum, quia generatio, & corruptio

Demonstratio probans quod illud quod mutatum est, est in eo, in quod mutatum est.

Lec. 1. t. c. 1.

Le. 5. t. c. 32

Tex. cō. 44.

In quo autem primo mutatum est id quod mutatum est, necesse est atomum esse. Dico autem primo, quod non propterea quod alterum aliquid ipsius sit, hmoi est. Sit igitur diuisibile quod est A C, & diuidatur secundum B. Si igitur in A, mutatum est, aut iterum in B C, non utique in primo quod est A C, quod mutatum est, erit. In quo autem primo mutatum est, necesse est quod sit in hoc, de quo intendimus, scilicet in termino ad quem, aut in alio, & si est in hoc, habetur propositum. Si autem in alio ponamus quod aliquid mouetur in B, & quando mutatum est non sit in B, sed in C, tunc oportebit dicere, quod etiam de C, mutetur in B, quia C, & B, non sunt habitus, id est consequenter se habentia. Oportet enim quod tota huius mutatio sit continua, & in continuis vnum signum non est consequenter se habens ad alterum, quia necesse est quod cadat in medio aliquid sui generis, ut supra probatum est. Unde sequetur, si illud quod mutatum est, quando mutatum est, sit in C, & de C, mutatum in B, quod est terminus ad quem, quod quod mutatum est, tunc mutatur in quod mutatum est, quod est impossibile. non enim simul est mutari & mutatum esse, ut supra dictum est. Nihil autem differt si huiusmodi termini C, & B accipiantur in motu locali, vel in quacunque alia mutatione. Necesse est ergo vniuersaliter verum esse, quod id quod mutatum est, quando mutatum est, est in hoc ad quod mutatum est, id est in termino ad quem. Ex hoc vterius concludit quod illud, quod factum est, quando factum est, habet esse, & quod corruptum est quando corruptum est, est non ens. Ostensum est enim vniuersaliter hic de omni mutatione, & maxime manifestum est in mutatione, quae est secundum contradictionem, ut ex dictis patet. Sic igitur manifestum est, quod id, quod mutatum est, cum primo mutatum est, est in illo ad quod mutatum est. Addit autem {primo} quia postquam mutatum est ad aliquid, posset exinde moueri, & ibi non esset: sed quod ad primo mutatum est, oportet quod ibi sit. Deinde cum dicit,

pro sunt termini alterationis. vnde, si quilibet motus terminatur in instanti idem est. n. primo mutatum esse, quod terminari motum sequitur, quod generatio & corruptio sunt in instanti. Deinde cum dicit, ¶ Ostendit quo in motu possit accipi primum. Et circa hoc, duo facit. Primo, proponit veritatem. Secundo, probat, ibi {Sit. n. primo.} Dicit ergo primo, quod hoc quod dicitur in quo primo mutatum est, necesse est quod sit atomum, id est, indiuisibile. Quare autem addit {primo} exponit subdicens quod in illo primo dicitur aliquid mutatum esse, in quo non dicitur mutatum esse, ratione alicuius suae partis. sicut si dicatur aliquid mobile mutatum esse in die, quia mutatum est in aliqua parte illius diei, non enim primo mutatur in die. Quod autem illud tempus in quo primo mutatum est, sit in indiuisibili, sic probat.

Si autem transmutabatur in utroque: necesse est enim in utroque transmutatum esse: aut transmutari: & utique in toto transmutabatur: sed erat mutatum. Eadem autem ratio: & si in hoc quidem mutatur: in hoc autem mutatum est. Erit enim aliquid primo prius. Quare non erit utique diuisibile, in quo mutatum est. Manifestum est igitur quia & quod corruptum est, & quod factum est, in athomo hoc quidem corruptum: hoc autem factum est.

e Dicitur autem in quo primo mutatum est dupliciter. Aliud quidem in quo primo perfecta est mutatio. Tunc enim verum est dicere, quod mutatum est. Aliud vero in quo primo cepit mutari. Secundum quidem igitur finem mutationis; quod primum dicitur existit, & est: contingit enim perfici mutationem: & est mutationis finis: quod ostensum est indiuisibile esse: propter id quod finis est. Quod autem secundum principium omnino non est: non enim principium est mutationis: neque in quo prius quis mutabitur.

f Sit enim primum, in quo sit A D. Hoc igitur indiuisibile quidem non est: accidit enim habita esse ipsa nunc. Amplius autem sit in C A tempore omnino quiescit: ponatur enim quiescens. & in A quiescit. Quare si impartibile est A D simul quiescet. & mutatum erit. In A quidem enim quiescit. In D. autem mutatum est: quoniam autem non est impartibile: necesse est diuisibile esse: & in quolibet huiusmodi mutatum esse: diuiso enim ipso A D siquidem in neutro mutatum est, neque in toto est A D. si autem in ambobus mutatur in omni: si vero in altero tantum mutatum est, non in toto primo. Quare necesse est in quolibet mutatum esse: manifestum igitur est, quod non est in quo primo mutatum est: infinitae enim diuisiones sunt.

Quod quidem inconueniens hac ratione sequitur, quod tempus dicitur sicut & motus, ut supra ostensum est. Si autem aliqua pars motus fuerit in A D, necesse est dicere, quod A D sit aliqua pars tempus; & ita tempus erit compositum ex indiuisibilibus. Indiuisibile autem

tempus est ipsum nunc: sequitur ergo, quod ipsa nunc consequenter se habeant in tempore. Secundum inconueniens est. Ponamus enim quod in tempore, quod praecedit ipsum A D, quod est C A, idem mobile quod ponebatur moueri in A D, totaliter quiescat: si ergo in toto C A quiescat, sequitur, quod quiescat in A, quod est aliquid eius. Si ergo A D est indiuisibile, ut dictum est, sequitur, quod simul aliquid quiescat, & moueatur. conclusum est. n. quod quiescat in C A, & positum erat, quod in A D moueretur. Idem autem est A, & A D, si A D sit in diuisibili. sequitur ergo, quod in eodem quiescat & moueat. Sed aduertendum est, quod non sequitur si aliquid quiescit in toto tempore, quod quiescat in ultimo eius indiuisibili: quia ostensum est supra, quod in nunc neque mouetur aliquid, neque quiescit. Sed Aristoteles hoc concludit hic ex hoc, quod ponitur ab aduersario. quia id tempus, in quo mouetur, est in diuisibili. & si contingit moueri in indiuisibili tempus, contingit eadem ratione in diuisibili tempore quiescere. Remoto ergo, quod A D, in quo dicitur primo moueri, sit impartibile, relinquitur, quod necesse sit illud esse diuisibile: & ex quo in A D ponitur primo moueri, sequitur, quod in quolibet eius moueatur. Quod sic probatur. Diuidatur enim ipsum A D in duas partes, aut igitur in neutra parte mutat, aut in ambabus, aut in altera parte tantum. si in neutra mutat, sequitur, quod neque in toto, sed in mutet in ambabus partibus, tunc poterit poni, quod mutat in toto. Sed si in altero tantum moueatur, sequitur, quod moueat in toto, sed non in primo, sed ratione partium. Quia igitur primo ponitur moueri in toto, oportet hoc accipere, quod in qualibet parte eius moueat. Sed tempus diuiditur in infinitum, sicut & quodlibet continuum, & ita semper est accipere partem minorem ante partem maiorem, sicut si acciperem diem ante me semel, & horam ante diem. Manifestum est ergo, quod non est accipere aliquid tempus, in quo primo mouetur, ita scilicet quod non sit accipere aliquam partem eius, in qua prius moueat. Sicut si daret, quod dies est in quo primo aliquid mouetur, hoc non potest esse, quia in parte eius. si in prima hora diei, primo mouetur, quod in toto die. Secundo ibi.

Lec. 5. te. c. 29. & 30.

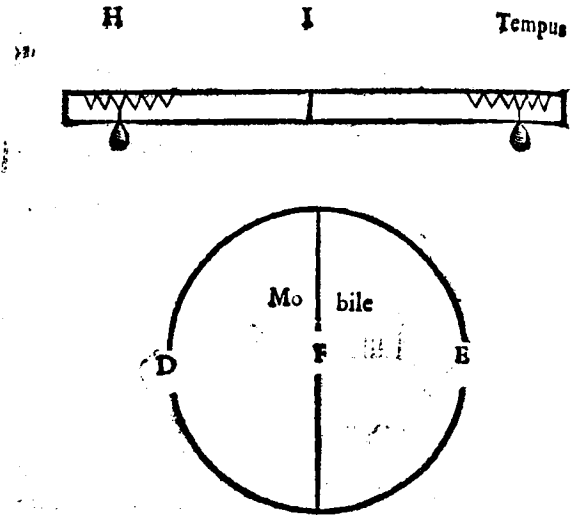
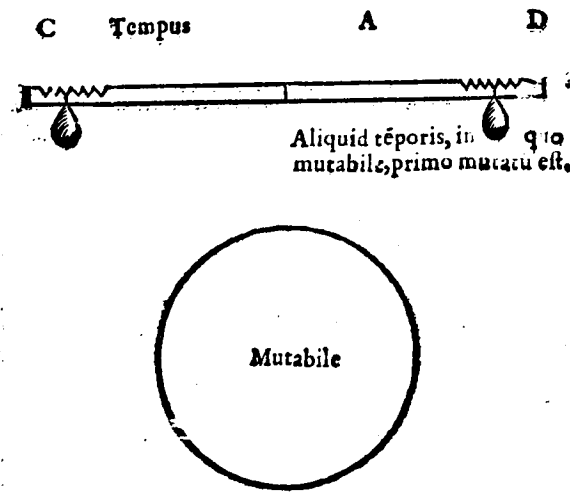
Bifariam autem dicitur id, in quo primo quippiam est mutatum. Vno modo, in quo primo finita mutatio est. Tunc enim uere dicere licet illud esse mutatum. Altero, in quo primo mutari cepit. Id igitur quod in fine mutationis dicitur primum: est, uereque dicitur esse. Nam quod sit ut finiat talem mutationem: est exitus finis mutationis. Quem iam ostendimus in diuisibilem esse: propterea quod ultimo est. At quod in principio mutationis dicitur primum: id omnino non est. Non enim mutationis principium, nec id, in quo primo temporis mutabitur.

Sit enim primum A D. Hoc igitur indiuisibile quidem non est. Accidet enim ut sint herentia ipsa nunc. Præterea si in F A tempore toto quiescit: ponatur enim in illo quiescere: & in A, quoque quiescit. Quare si ipsum A D partibus uacet: simul quiescet atque erit mutatum. In A nanque quiescit: in D uero mutatum est. Cum autem non sit partibus uacans: diuisibile necesse est esse. Atque in quauis eius parte mutatum esse. Etenim A D diuiso: si in neutra quidem parte mutatum est, neque in toto sane mutatum est. Sin in ambabus mutatur: in toto quoque mutatur. Quod si in altera est mutatum: non in toto primo mutatum est. Quare necesse est in quacunque esse mutatum. Patet igitur non esse id, in quo primo mutatum est: quippe cum diuisiones sint infinitae.

diem. Manifestum est ergo, quod non est accipere aliquid tempus, in quo primo mouetur, ita scilicet quod non sit accipere aliquam partem eius, in qua prius moueat. Sicut si daret, quod dies est in quo primo aliquid mouetur, hoc non potest esse, quia in parte eius. si in prima hora diei, primo mouetur, quod in toto die. Secundo ibi.

Demonstratio

Demonstratio prima, sumpta ex parte t'pis, ostendens, q' non est accipere primū, in quo mutatu est ex pte principii.

Tex. cō. 48. g ¶ Ostendit idem ex parte mobilis concludens ex p'missis quod neque in ipso quod mutatur est accipere aliquid, quod primo mutetur. Qd quidem intelligendum est secundum quod per motum totius, vel partis, aliquid determinatum signum pertrahitur. Manifestū est enim, quod primo pertran sit aliquid determinatum prima pars mobilis, & secundo, secunda, & sic deinceps; alioquin, si intelligeretur de motu absolute, non haberet locū quod hic dicitur. Manifestum est enim, quod simul mouetur totum, & omnes partes eius, sed non simul pertran sit aliquid determinatū, sed semper pars ante partem. Vnde sicut non est accipere primam partem mobilis, ante quam non sit alia minor pars, ita non est accipere aliquam partem mobilem, quæ primo mouetur. Et quia tempus & mobile similiter diuiduntur, vt supra ostensum est, conuenienter ex eo qd demonstratum est de tempore, concludit idem de mobili, & probat sic. Sit mobile ipsum D E: & quia omne mobile diuisibile est, vt supra probatum est, sit pars eius, quæ primo mouetur D F, & mouetur D F pertran secundo aliquid determinatum signum in tempore quod sit H I. Si igitur D F. mutatur est in toto hoc tempore, sequitur, quod illud quod mutatum est in medio temporis, sit minus & prius motum quàm D F, & eadem ratione erit aliud prius isto, & iterum aliud prius illo, & sic semper: quia tempus in infinitum diuiditur. Manifestum est ergo, quod in mobili non est accipere aliquid, quod primo mutatum est. Et sic patet, quod primum in motu non potest accipi neque ex parte temporis, neque ex parte mobilis. Tertio ibi.

g Neque igitur in eo quod mutatum est, aliquid ipsius prius est, quod mutatu est. Sit enim D F, quod primo mutatum est ipsius D E. omne enim, quod mutatur, diuisibile esse demonstratum est: Tempus autem, in quo D F, mutatum est, sit in quo H I. Si ergo in omni D F mutatum est in medio minus est quod mutatum est, & prius est ipso D F, & iterū hoc aliud & illo alterum, & sic semper. quare nihil erit primum mutantis quod mutatu est. Quod igitur neque in eo quod mutatur, neque in quo mutatur tempore nihil prius sit, manifestū ex his, quæ dicta sunt.

h Ipsum autem quod mutatur, non eodem modo se habebit. Tria nanque esse dicuntur in ipsa mutatione, id quod mutatur, & id, in quo, atque id quo mutatur, ut homo, tempus, atque albedo. Homo igitur, ac tempus, diuisibilia sunt, sed de albedine est alia ratio, atque tamen per accidens, omnia diuisibilia sunt. cui nanque albedo, uel qualitas accidit, id est diuisibile. Nam neque in his erit primum quæ per se, & non per accidens dicuntur diuisibilia, quales sunt magnitudines ipsæ. sit enim mobile A B, motum ex B in C, primum igitur, si

At uero nec ipsius mutati quicquid erit primum, quod est mutatum. Sit enim ipsius D F mutatum primum D E, nam omne quod mutatur, demonstratum est diuisibile esse. Tempus autem, in quo D F, mutatum est, sit H I. Si igitur in illo toto ipsum D F, est mutatum, & prius ipso D F, & hoc rursus aliud prius, & sic semper. Quare nihil erit eius quod mutatur quod primum est mutatum. Patet igitur ex his quæ diximus, neque eius quod mutatur, neque temporis, in quo mutatur, primum aliquid esse.

Ipsam autem, quod mutatur, non eodem modo se habebit. Tria nanque esse dicuntur in ipsa mutatione, id quod mutatur, & id, in quo, atque id quo mutatur, ut homo, tempus, atque albedo. Homo igitur, ac tempus, diuisibilia sunt, sed de albedine est alia ratio, atque tamen per accidens, omnia diuisibilia sunt. cui nanque albedo, uel qualitas accidit, id est diuisibile. Nam neque in his erit primum quæ per se, & non per accidens dicuntur diuisibilia, quales sunt magnitudines ipsæ. sit enim mobile A B, motum ex B in C, primum igitur, si

magis, vel minus alba, non est ex ipsa ratione albedinis: quia si esset separata, non diceretur secundum magis & minus (sicut neque substantia suscipit magis, neque minus) sed ex diuerso modo participandi albedinem ex parte subiecti diuisibilis. Prætermisso igitur hoc quod diuiditur per accidens, si accipiamus ea secundum quæ est motus, quæ diuiduntur per se, & non per accidens, neque etiam in his erit primum, & manifestat hoc primo in magnitudinibus, in quibus est motus localis. Sit enim magnitudo spatii, in quo est A B, & diuidatur in C, detur ergo, quod ex B in C aliquid primo moueatur. Aut igitur B C, est diuisibile, aut indiuisibile. Si indiuisibile, sequitur, quod impartibile erit conuinctum impartibili, quia eadem ratione secunda pars

¶ Ostendit idem ex parte rei, in qua est motus. Permittit tamen, quod non similiter se habet de eo quod mutatur, vel ut melius dicatur, secundum quod mutatur, sicut de tempore & mobili, cum enim sit tria accipere in mutatione, scilicet mobile, quod mutatur, ut homo: & in quo mutatur, ut tempus: & in quo mutatur, ut album, horum duo, scilicet tempus, & mobile, sunt tempore diuisibilia. Sed de alio est alia ratio, quia album non est diuisibile per se, sed ea ipsum, quàm omnia alia huiusmodi, sunt diuisibilia per accidens, in quantum scilicet illud cui accidit album, vel quæcunque alia qualitas, est diuisibile. Diuisio autem albi per accidens, potest esse dupliciter. Vno modo secundum partes quantitatis, si cut si superficies alba diuidatur in duas partes: album, per accidens diuisū erit alio modo, secundū intentionem, & remissio nē quod enim vna & eadē pars sic

Tex. cō. 50. Tex. cō. 51.

Tex. cō. 32.

motus erit in impartibili (sic enim oportet diuidere magnitudinem, sicut & motum, vt supra de tempore dictum est) Si autem B C, sit diuisibile, erit accipere aliquid signum prius, id est propinquius ipsi B, quàm C, & sic prius mutatur ex B I in illud, quàm in C, & iterum illo erit accipere aliud prius, & sic semper, quia diuisio magnitudinis non deficit. Patet ergo, quod non est accipere aliquid primum, in quod mutatum sit in motu locali. Et similiter manifestum est in mutatione quantitatis, quæ est augmentum, & decrementum: quia hæc etiam mutatio est secundum aliquid cōtinuum, scilicet secundum quantitatem accrescentem, vel subtrahentem: quæ cum sit in infinitum diuisibilis, non est in ea accipere primum. Et sic manifestum est, quod in sola mutatione, quæ est secundum qualitatem, contingit aliquid esse indiuisibile per se. In quantum tamen est diuisibile per accidens, similiter non est accipere primum in mutatione tali, siue accipiat successio mutationis in quantum pars post partem alteratur. Manifestum est enim, quod non erit accipere primam partem albi, sicut nec primam partem magnitudinis, siue accipiamur successio mutationis, secundum quod aliquid idem est albus, vel minus albus: quia subiectum infinitis modis potest variari secundum magis album, & minus album. Et sic motus alterationis potest esse continuus, & non habens aliquid primum.

ibi. ¶ Ostensio autē hoc } Dicit ergo primo, quod omne quod mutatur, mutatur in tempore, vt supra ostensum est: sed in tempore aliquo dicitur aliquid mutari duplici modo primo, & per se, alio modo, scilicet alterum. ratione partis: sicut dicitur mutari in anno, quod mutatur in die. Hæc ergo distinctione præmissa, proponit quod intendit probare. scilicet si aliquid mutatur primo in aliquo tpe, necesse est, quod mutetur in qualibet parte illius t'pis. & hoc probat dupliciter. Primo quod eadem ex definitione eius quod dicitur primum. Hoc nō dicitur primo alicui conuenire, quod conuenit ei & m quamlibet partem, vt in principio Quinti dictum est. Secundo, probat idem per rationem. Sit n. t'ps in quo primo aliquid mouetur Y R. & quia omne t'ps est diuisibile, diuidatur in K: necesse est ergo dicere, quod in parte t'pis quæ est Y K, aut moueatur, aut non moueatur, & similiter de parte quæ est K R. Si ergo detur, quod in neutra harum partium mouetur, sequitur quod neque in toto Y R, moueatur, sed quiescat in eo: quia impossibile est, quod aliquid moueatur in tpe, in cuius nulla parte mouetur. Si autem detur quod in vna parte t'pis moueatur, & non in alia, sequetur, quod nō primo moueatur in Y K tpe: quia oporteret, quod in vtraque partem moueretur, & non solum in altera tantum. Necesse est ergo dicere, quod moueatur in qualibet parte temporis, quod est Y K, & hoc est quod demonstrare volumus. In quo primo tempore aliquid mouetur, in qualibet parte eius mouetur. Secundo ibi.

Tex. cō. 52. Le. 5. c. 32. Lec. 1. c. 1.

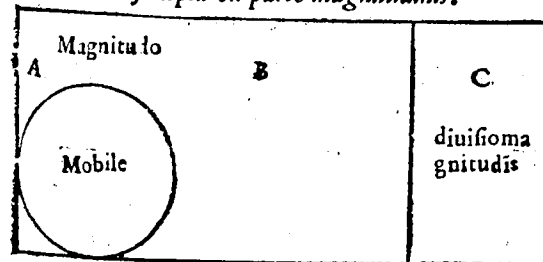
LECTIO VIII.

Voniā autē omne quod mutatur, in tpe mutatur: dicitur autē in tpe mutari, & sicut primo, & sicut solum alterū, vt in anno, quia in die mutatur: in quo primo tpe mutatur id, quod mutatur, & in qualibet huius necesse est parte mutari. Manifestū est igitur & ex definitione: primū. n. sic diximus. sed & ex his manifestū est. sit n. in quo primo mouetur quod mouetur Y C, & diuidatur solum K. oē. n. t'ps diuisibile est, in Y K tpe igitur aut mouetur, aut nō mouetur: & iterū in K R similiter. si igitur in neutro mouetur quiescet itaq; in toto. moueri. n. id. quod in nulla huius parte mouetur impossibile est. si vero in altera solum mouetur, non vtique in primo mouetur, quod est. Y R: solum enim vtrunque motus est. Necesse est igitur, in quolibet ipsius Y K motum ipsum esse.

LECTIO VIII.

Vni autem omne quod mutatur, in tpe mutatur: ut in tpe dicitur, et ut in primo, & ut per aliud, quo pacto in anno mutari dicitur, quia mutatur in die: id sane, quod mutatur, in quacunque eius t'pis parte mutari, in quo primo mutatur, necesse est. Id ita esse patet quidem, et ex definitione ipsius primi. sic n. ipsum antea definiebamus. Patet autem & ex his, quæ deinceps dicemus. sit enim tempus A B, in quo quippiam primo mouetur: atque cum omne tempus sit diuisibile, diuidatur in C: ut tempore igitur A C mouetur, aut non mouetur: & eodem modo rursus in ipso C B. Si igitur neutra in parte mouetur, in toto sane quiescit. impossibile est enim moueri si nulla in parte eius moueatur, si in altera tantum mouetur, non in A B tempore primo mouetur: per aliud enim in ipso mouetur. Ergo quacunque in parte t'pis moueatur necesse est.

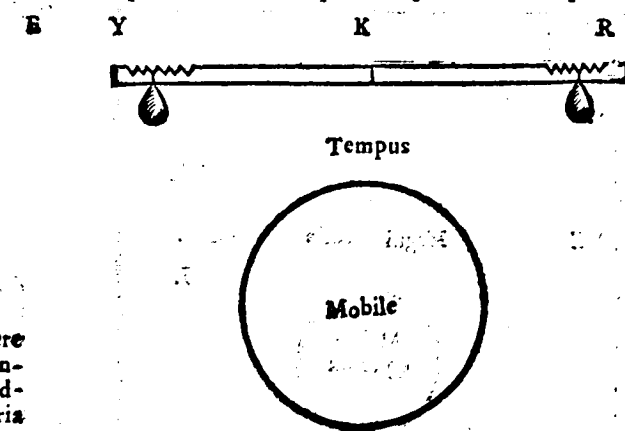
Demonstratio tertia ostendens idem quod supra, sumpta ex parte magnitudinis.

LECTIO VIII.

¶ Ostendam Philosophus ostendit qualiter sit accipere primum in mutatione, & qualiter non, hic ostendit ordinem eorum, quæ in motu inueniuntur adinuicem. Et primo præmittit quædam necessaria ad propositum ostendendum. Secundo, ostendit propositum

Demonstratio probans, quod id quod mouetur primo in aliquo tempore: mouetur in qualibet parte illius temporis.

Procedit ad principale ppositu ostendū. Et circa hoc, duo facit. Primo, inducit demonstrationes ad ppositu ostendū. Secundo, cōcludit veritatē determinatā, ibi. Quare necesse est. Circa primū, duo facit. Primo ostendit, qd ante omni moueri pcedit mutari esse. Secundo, qd eō uerfo: an quodlibet mutatu esse pcedit moueri, ibi. Non solū aut qd mutā. Pri- mū ostendit tribus rō- nibus, quarū prima, talis est. Detur, qd in XR primo tpe, aliqd mobile motū sit p KL magnitudinē: ma- nifestū est, qd si acci- piatur aliud mobile eque uelox, qd simul incepu est moueri cū ipso in medietate tps, motū erit p me- dium magnitudinis. cū ergo sic eque uelox illud mobile, qd ponit moueri p totā magnitudinē, sequit qd etiā ipsum in eodē tpe. In medie- tate tps XR motū est iam p eandē mag- nitudinē, quā. f. est pars totius magni- tudinis KL. sequit ergo, qd illud qd mouetur, prius est muta- tum. ut aut illud qd hic dī, manifestius in- telligatur, considerā- dum est, qd sic ut pun- ctus noiat terminū li- neæ, ita mutatu esse noiat terminum mo- rus, quancunque autē lineam, uel partem li- neæ accipias, semper est dicere, quod ante consummationem li- neæ totius, sit accipere aliquod pūctum, sū qd linea diuidat, & sit ante quemlibet motum, & ante quamcūque partem mo- rus, est accipere aliqd mutatu esse. Quia dum mobile est in moueri ad aliqd terminum, iam pertransiuit aliquod signum, res- pectu cuius iā dī mutatu esse. sed sicut punctum infra lineā est in potentia ante lineā diuisione, in actu aut, qn iam linea est di- uisa, cum punctum sit ipsa lineā diuisione: sic hoc qd dico, muta- tu esse, infra motum est in potentia, qn motus non ibi termina- tur: sed si ibi terminetur, erit in actu. Et quia qd est in actu, notius est eo qd est in potentia, ideo Arist. probauit, qd illud, quod continue mouet iā mutatu, est aliquid p aliud mobile eque uelox, cuius motus iā terminatus est. Sicut si quis pbaret, qd in ali- qua lineā esset punctum in potentia per hoc, qd alia lineā eiuf- dē rationis esset diuisa in actu. Secundam rationem ponit ibi.

Tex. cō. 52.

Oñso aut hoc, manifestū est, qd oē qd mouet, necesse est mo- tū eē prius. Si. n. XR primo tpe p KL motū est magnitudinē: in medietate qd eque uelociter mouet & simul incepu est, mediū erit motū. Si aut eque uelox in eodē tpe motū est aliquid, & al- terū necesse est p eandē motum esse magnitudinē. quare erit motum prius, quod mouetur.

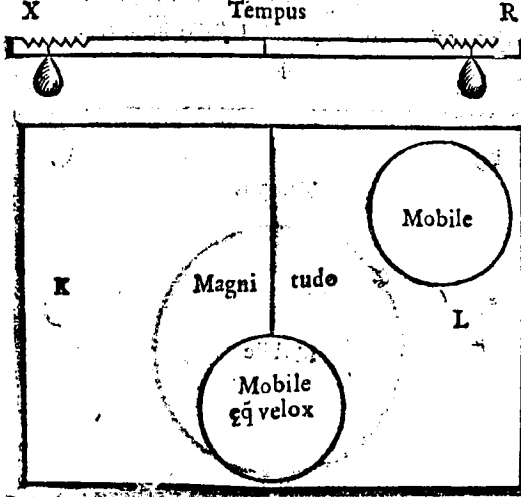
Tex. cō. 53.

Amplius aut, & si in i tpe qd est. XR motū esse dicimus, aut oīno in quolibet tpe: in accipiē do vltimum ipsius tps, nunc: (hoc. n. determinans est, & me- diū ipsorum nunc tps est:) & in aliis similiter dicitur motū eē. Medietatis aut vltimū, diuisio est quare & i medio motū erit: & oīno i qualibet partiū. semp. n. simul cū diuisione, tps est de- terminatū ab ipsis nunc. Si igit oē tps diuisibile est: mediū aut ipsorum. nunc tps est oē: quod mutā, infinities mutatu erit.

Tex. cō. 54.

Amplius autem, si id quod continue mutatur, & non cor- rumpitur, neque pausat a muta- tione, aut mutari, aut esse muta- tum in quocunque: necesse est ut mu- tetur: in ipso autem nunc fieri nequit: in quocunque sane temporis puncto mutatum sit ipsum, necesse est. Quare si temporis puncta sint infinita, omne nimirum quod mutatur, infinities est mutatum.

Demonstratio prima, probans, quod ante omni moueri pcedit mutatum esse, sumpta a magnitudine.

Tex. cō. 55.

Præterea, si in AB toto, uel quouis oīno tpe propterea motū dicimus quippiā esse, qd ipsius vltimū nunc accipimus: (id est. n. qd terminat: atque inter ipsa nunc semper est tps:) in caeteris etiam sane simili modo motum esse dicitur. Dimidiū aut extremum, est ipsa diuisio. quare & dimidiū motum erit: & in quacunque omnino parte. Semper. n. per diuisionem cōtinuū, tempus ab ipsis nunc terminatum euadit. Quod si omne tps est diuisibile: & id quod est inter. nunc ipsa tempus est (uti diximus) omne profecto, quod mutatur, infinities est mutatum.

Quæ talis est. In toto tempore XR, uel in quocunque alio, dicitur aliquid mutatum esse, per hoc, quod accipitur vltimum nunc ipsius temporis: non quod in nunc moueatur aliquid, sed quia in nunc terminatur motus. Vnde hic non accipit mutatum esse pro eo, quod est aliquando moueri, sed pro eo, quod est terminari motū. Ideo autem necesse est terminari motum in vltimo nunc tps mensurantis motum, quia ipsum nunc determinat tempus, id est, est terminus ipsius, sicut punctum lineæ. & oportet omne tempus esse medium inter duo nunc, sicut linea est inter duo pūctā. Quia ergo moueri est in tempore, sequitur, quod motum esse sit in nunc, quod est terminus tēporis. & si ita est de motu, qui est in toto tēpore, oportet etiā quod similiter dicatur de partibus motus, quæ sunt in partibus temporis. Iam enim ostensum est, quod si aliquid mouetur primo in toto tempore, quod mouetur i qualibet parte temporis. Quælibet autem pars tēporis accepta terminatur ad aliqd nūc: oportet enim, quod vltimum medietatis temporis sit diuisio. i. ipsum nunc, quod diuidit inter

Hoc aut demonstrato, patet, omne qd mouetur, prius necessario motum esse. Nam si in AB tempore primo p FC spatium quippiam motum est: id quod aqua celeritate mouetur, simulque incipit p dimidiū, in dimidiū tps erit motum. Quod, si id tpe in eodem motum est per magnitudinē aliquam: & alterum per eandē necesse est esse motum. Quare motū est id, uti diximus, quod mouetur.

Præterea, si in AB toto, uel quouis oīno tpe propterea motū dicimus quippiā esse, qd ipsius vltimū nunc accipimus: (id est. n. qd terminat: atque inter ipsa nunc semper est tps:) in caeteris etiam sane simili modo motum esse dicitur. Dimidiū aut extremum, est ipsa diuisio. quare & dimidiū motum erit: & in quacunque omnino parte. Semper. n. per diuisionem cōtinuū, tempus ab ipsis nunc terminatum euadit. Quod si omne tps est diuisibile: & id quod est inter. nunc ipsa tempus est (uti diximus) omne profecto, quod mutatur, infinities est mutatum.

Præterea, si id, quod continue mutatur, & non corrum- pitur, neque pausat a muta- tione, aut mutari, aut esse muta- tum in quocunque: necesse est ut mu- tetur: in ipso autem nunc fieri nequit: in quocunque sane temporis puncto mutatum sit ipsum, necesse est. Quare si temporis puncta sint infinita, omne nimirum quod mutatur, infinities est mutatum.

Non solum aut id qd mutatur, necesse est esse mutatu: sed etiam ipsum mutatum, prius mouetur necesse est.

Omne n. qd ex quodam in quiddam mutatum est, in tpe mutatum est. Sit. n. in ipso nūc ex A in B mutatum, ergo in eodē quidem nunc, in quo est in ipso A, non mutatu est: simi- liter. n. esset in ipso A & in B. Quod. n. mutatu est, qn muta- tum est. qd non est in hoc, osten- sum est prius: si vero in alio est, in medio erit tps. non. n. coniu- cta erant ipsa nunc.

Quonia igitur in tpe muta- tum est: tps aut omne diuisibi- le: in medio aliud erit mutatu, & iterū i illius medio aliud, & sic semp, quare mutabat prius.

Amplius autem in magnitu- dine manifestius est qd dicit, pp id quod cōtinua est magni- tudo, in qua mutatur id qd mu- tatur.

Quæ talis est. Omne quod mutatur, si non corrum- pitur, neque pausat a mutatione. i. neque definit moueri, quasi continue mutatum, necesse est, quod in quolibet nunc tempo- ris, in quo mouetur, uel mouetur, uel sit mutatum: sed in nunc non mutatur, ut ostensum est: ergo necesse est, quod in quolibet nunc temporis mensurantis motum continuum, sit mutatum. Sed in quolibet tempore sunt infinita nunc: quia

Tex. cō. 55.

Tex. cō. 56.

Tex. cō. 57.

Tex. cō. 58.

Tex. cō. 59.

Tex. cō. 60.

Tex. cō. 61.

Tex. cō. 62.

Tex. cō. 63.

Tex. cō. 64.

quia nunc est diuisio temporis, & tempus est in infinitum diui- sibile: ergo omne quod mutatur, sit infinities mutatum. Et ita sequitur, qd ante omne moueri, sit mutatum esse: non quasi ex- tra ipsum moueri existens, sed in ipso, ut terminans aliquam partem eius. Secundo ibi.

Tex. cō. 57.

Tex. cō. 58.

Tex. cō. 59.

Tex. cō. 60.

Tex. cō. 61.

Tex. cō. 62.

Tex. cō. 63.

Tex. cō. 64.

Tex. cō. 65.

Tex. cō. 66.

Tex. cō. 67.

Tex. cō. 68.

Tex. cō. 69.

Tex. cō. 70.

Tex. cō. 71.

Tex. cō. 72.

Tex. cō. 73.

Tex. cō. 74.

Tex. cō. 75.

Tex. cō. 76.

Tex. cō. 77.

Tex. cō. 78.

Tex. cō. 79.

Tex. cō. 80.

Tex. cō. 81.

Tex. cō. 82.

Tex. cō. 83.

Tex. cō. 84.

Tex. cō. 85.

Tex. cō. 86.

Tex. cō. 87.

Tex. cō. 88.

Tex. cō. 89.

Tex. cō. 90.

Tex. cō. 91.

Tex. cō. 92.

Tex. cō. 93.

Tex. cō. 94.

Tex. cō. 95.

Tex. cō. 96.

Tex. cō. 97.

Tex. cō. 98.

mo est qd generatur, mensurat aliqd motum: sequitur, qd sicut illud instans, in quo primo est quod generatur, est terminus pcedentis tempois mensurantis motum, ita incipere esse est terminus pcedentis motus. Si ergo generatio dicatur ipsa incepu essendi, sic est terminus motus, & sic est in instan- ti: quia terminari motum, quod est mutatum esse, est in in- diuisibili temporis, ut supra ostensum est. Si aut generatio ac- ciptur ipsa incepu essendi cum toto motu pcedente, cui est terminus, sic non est in instanti, sed in tempore: ita quod in toto tempore pcedenti est non ens illud quod generatur, & in vltimo instanti est ens. Et similiter dicendum est de corrup- tione. Tertio ibi.

Tex. cō. 44.

Tex. cō. 45.

Tex. cō. 46.

Tex. cō. 47.

Tex. cō. 48.

Tex. cō. 49.

Tex. cō. 50.

Tex. cō. 51.

Tex. cō. 52.

Tex. cō. 53.

Tex. cō. 54.

Tex. cō. 55.

Tex. cō. 56.

Tex. cō. 57.

Tex. cō. 58.

Tex. cō. 59.

Tex. cō. 60.

Tex. cō. 61.

Tex. cō. 62.

Tex. cō. 63.

Tex. cō. 64.

Tex. cō. 65.

Tex. cō. 66.

Tex. cō. 67.

Tex. cō. 68.

Tex. cō. 69.

Tex. cō. 70.

Tex. cō. 71.

Tex. cō. 72.

Tex. cō. 73.

Tex. cō. 74.

Tex. cō. 75.

Tex. cō. 76.

Tex. cō. 77.

Tex. cō. 78.

Tex. cō. 79.

Tex. cō. 80.

Tex. cō. 81.

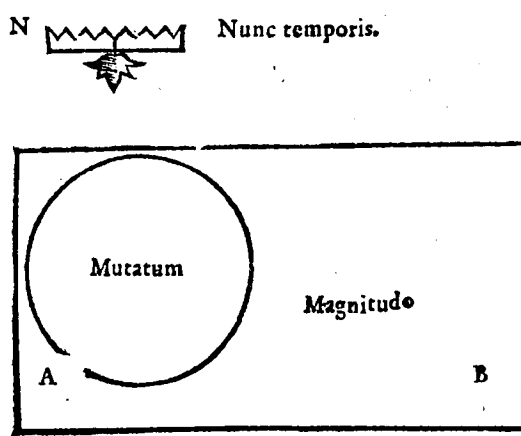
Tex. cō. 82.

Tex. cō. 83.

Tex. cō. 84.

Tex. cō. 85.

Demonstratio probans, quod omne quod mouetur, mouetur in tempore.

Probat princi- pale ppositum tali ratione. Omne quod mutatum est, in tempore mutatur, ut probatum est: omne autem tempus est di- uisibile: quod autem in aliquo tempore mutatur, in qualibet parte illius temporis mutatur: ergo oportet dicere, qd illud qd mutatum est in toto aliquo tempore, mu- tabatur prius in medie- tate temporis, & iterum in medietate medietatis: & sic semp per procedet, pp hoc, quod tēpus est in infinitum diuisibi- le. Ergo sequitur, qd omne quod mutatu est, prius mutabatur: & ita ante omne mu- tatum esse, pcedit mutari. Deinde cum dicit.

Non solum aut id qd mutatur, necesse est esse mutatu: sed etiam ipsum mutatum, prius mouetur necesse est.

Omne nanque quod ex quopiam in quippiam est mutatum, in tempore est mutatum. Sit enim in ipso nunc ex A mutatum in B: in eodem igitur nunc, in quo est in A, mutatum non est. nā & in A, & in B simul erit. Ipsum nā que mutatum nō esse in hoc ipso, cum est mutatum, antea demonstrauimus. Quod si in alio sit mutatum: inter illa profecto medium tempus erit. nō sunt enim hærentia ipsius tēporis puncta.

Cum igitur in tempore sit muta- tum: tempus autem omne sit diuisibi- le: in dimidio sane mutatum est, & in dimidiū dimidio rursus, & sic semp, quare antea mutabatur.

Præterea id, quod dictum est, in magnitudine magis est manifestum, propterea quod magnitudo continua est, in qua mutatur id, quod mutatur.

manife- stius potest accipi ex parte magnitudinis: quia magnitudo est manifestior q tempus, & magnitudo continua

Tex. cō. 44.

Tex. cō. 59.

Tex. cō. 58.

LECTIO IX.

est sicut & tempus: & in ea aliquid mutatur, scilicet illud, quod mouetur secundum locum, vel quod mouetur secundum augmentum & decrementum. Sit ergo aliquid mutatum ex C in D, non autem potest dici, quod totum quod est C in D, sit indiuisibile: quia oportet, quod C in D sit pars alicuius magnitudinis, sicut motus, qui est ex C in D, est pars motus totius. Similiter. n. diuiditur magnitudo & motus, ut supra ostensum est. Si autem aliquid indiuisibile sit pars magnitudinis, sequitur quod duo impartibilia erant immediate coniuncta, quod est impossibile, ut supra ostensum est, non ergo potest dici, quod totum C in D sit indiuisibile. Ergo necesse est, quod id quod est inter C & D, sit quaedam magnitudo, & per consequens, quod in infinitum diuidi possit. Sed semper prius mutatur in parte magnitudinis, quod sit mutatum per totam magnitudinem: ergo necesse est, omne quod mutatum est prius mutari, sicut necesse est, quod ante quamlibet magnitudinem totam, sit pars eius. Secundo ibi.

tatur. Sit enim mutatum ex C in D: ergo si indiuisibile est ipsum C in D, impartibile erit impartibili coniunctum. Quonia autem hoc impossibile est, necesse est magnitudinem esse quod inter est, & in infinita diuisibile. Quare si in illa mutatur prius, necesse ergo omne quod mutatum est, mutari prius. Eadem enim demonstratio est, & in non continuis, ut in contrariis & contradictione. Accipimus. n. tps, in quo mutatum est, & iterum eadem dicemus. Quare necesse est, mutatum omne mutari prius, & quod mutatur, mutatum esse. & est ipso mutari, mutatum esse prius: ipso autem mutatum esse, mutari, & nullo modo comprehenditur primum. Causa autem huius est, non esse impartibile impartibili coniunctum. In infinitum. n. diuisio est, sicut in iis, quae augmentantur, & minuuntur lineis. Manifestum igitur, quod quod factum est, necesse est fieri prius, & quod fit factum esse, quaecunque diuisibilia & continua sunt, non tamen semper quod fit, sed aliud aliquando, ut illius aliquid, sicut domus fundamentum. Similiter autem & in eo quod corrumpitur, & eo quod corruptum est, mox enim inest ei quod fit, & quod corrumpitur, cum sit continuum, infinitum quoddam.

Sit enim ex C quippiam mutatum in D. Si igitur C diuisibile sit, partibus uacanti, partibus profecto uacans habebit. Quod, si id fieri nequeat, medium ipsum magnitudinem esse necesse est, diuisibileque esse in infinita, quare prius in illa mutatur, omne ergo mutatum, prius mutari necesse est. Eadem est enim & in hisce, quae non continua sunt, demonstratio, ut in contrariis, & in hisce, quae contradictoriam subeunt oppositionem. Sumemus enim id tempus, in quo est mutatum, & eadem rursus dicemus. Quare mutatur ipsum mutatum, & mutatum si id quod mutatur, necesse est, atque mutari, prius est ipso mutatum esse, & mutatum esse, ipso mutari, ac nunquam primum sumetur. Causa autem huius est, partibus uacans, non esse uacanti partibus habens. In infinitum enim ipsa diuisio proficiunt, ut in crescentibus, ac decrescentibus intueri lineis, licet. Quae cum ita sint, patet necesse esse, & id quod est factum, fieri prius, & id quod fit, ante factum esse, modo diuisibilia atque continua sunt. Non tamen semper quod fit, factum est prius, sed interdum aliud; ceu illius aliquid, ut in aedibus, fundamentum. Similiter fit, & in eo quod corrumpitur, & corrupto. inest enim ei quod fit, & ei quod corrumpitur infinitum quaedam; quippe cum continuum sit utrunque. & impossibile est, aut fieri

Concludit principale propositum. Et primo, in communi. Secundo, specialiter quantum ad generationem, & corruptionem, ibi. Manifestum igitur, quod claudit ergo primo ex praemissis, quod necesse est omne mutatum, prius mutari: & quod mutatur, prius esse mutatum. Et sic verum est dicere, quod hoc ipso quod est mutari, prius est mutatum esse: & iterum, hoc ipso, quod est mutatum esse, est prius mutari. & ita manifestum fit, quod nullo modo comprehenditur aliquid primum. Et huiusmodi causa est, quia in motu non coniungitur impartibile impartibili, ita quod totus motus componatur ex impartibilibus: quia si hoc esset, esset accipere aliquid primum: hoc autem non est verum, quia motus est diuisibilis in infinitum: sicut etiam & linea, quae in infinitum diuinauntur per diuisionem, & in infinitum augmentatur per additionem oppositam diminutioni, de scilicet quod subtrahitur ab uno, alteri additur, ut in Tertio est ostensum. Manifestum est enim in linea, quod ante quamlibet parte linea est accipere punctum in medio illius partis: & ante illud punctum medium est accipere aliquam partem lineae, & sic in infinitum. non tamen linea est infinita: quia ante primum punctum linea non est aliqua pars lineae. Et similiter consideranda est in motu: quia cum quaelibet pars motus sit diuisibilis, ante quamlibet partem motus est accipere indiuisibile aliquid in medio illius partis, quod est mutatum esse, & ante illud indiuisibile est accipere partem motus, & sic in infinitum. Non tamen sequitur, quod motus sit infinitus: quia ante primum indiuisibile motus non est aliqua pars motus. Illud tamen primum indiuisibile, non dicitur mutatum esse, sicut nec primum punctum lineae dicitur diuisio. Secundo ibi.

se est prius fieri, & illud, quod fit, necesse est factum esse: quae uero tamen sunt diuisibilia & continua. Quod quidem ponitur, ut Commentator dicit, ad excludendum quaedam, quae indiuisibiliter sunt absque motu continuo, sicut intelligere, & sentire: quae etiam non dicitur motus nisi aequiuoce, ut in Tertio de Anima dicit. Vel potest dici aliter, quod hoc Philosophus addidit, ut accipatur generatio cum toto motu continuo precedente. sed id, quod fit prius, factum esse diuersimode inuenitur in diuersis. Quaedam enim sunt simplicia, quae habent simplicem generationem, sicut aer, aut ignis. & in istis non generatur pars ante partem, sed simul generatur, & alteratur totum, & partes: & in talibus id, quod factum est, ipsummet prius fit: & quod fit, ipsummet prius factum est, propter continuitatem alterationis praecedentis. Quaedam uero sunt composita ex dissimilibus partibus, quorum pars generatur post partem, sicut in animali prius generatur cor, & in domo fundamentum: & in istis quod fit prius factum est, non ipsummet, sed aliquid eius. Et hoc est quod subdit, quod non semper id quod fit, prius ipsummet factum est, sed aliquando aliquid eius factum est, sicut fundamentum domus. Sed quia oportet deuenire ad aliquam partem, quae tota simul sit, oportet, quod in aliqua parte id quod fit, factum sit secundum aliquem terminum acceptum in alteratione praecedenti. Sicut dum generatur animal iam factum est cor, & dum generatur cor, iam factum est aliquid, non quidem aliqua pars cordis, sed aliqua alteratio facta est, ordinata ad generationem cordis, & sicut dictum est de generatione, intelligendum est de corruptione. statim enim ei quod fit, & corrumpitur, inest quoddam infinitum, cum sit continuum, quia ipsum fieri & ipsum corrumpi continuu est. Et ideo non est fieri, nisi ubi aliquid factum sit prius: nec est aliquid factum esse, nisi fiat prius. Et similiter dicendum est de corruptione, & de corruptum esse. Semper enim corruptum esse est prius ipso corrumpi, & corrumpi est prius hoc quod est corruptum esse. unde manifestum est, quod omne quod factum est, necesse est prius fieri, & omne quod fit, necesse est prius factum esse aliquo modo. Et hoc ideo, quia omnis magnitudo, & omne tempus sunt in infinitum diuisibilia. Et ideo in quocunque tempore fit aliquid, hoc non erit in primo, quia erit accipere partem priorem. Et hoc quod dictum est de generatione, & corruptione, intelligendum est etiam de illuminatione, quae est terminus motus localis corporis illuminantis, sicut generatio & corruptio est terminus alicuius rationis.

ostquam Philosophus determinauit de diuisione motus, hic determinat de finito & infinito in motu: sicut enim diuisio pertinet ad rationem continui, ita finitum & infinitum. Sicut autem supra ostendit, quod diuisio simul inuenitur in motu, & magnitudine, tempore, & mobili, ita ostendit nunc idem de infinito. Unde circa hoc, tria facit. Primo ostendit, quod infinitum similiter inuenitur in magnitudine, & tempore. Secundo, quod similiter cum his inuenitur etiam in mobili, ibi. Demonstratis enim his, &c. Tertio, quod similiter inuenitur in motu, ibi. Quoniam autem neque finitum, &c. Circa primum, duo facit. Primo ostendit, quod si magnitudo est finita, tempus non potest esse infinitum. Secundo, quod econuerso, si tempus est finitum, quod magnitudo non potest esse infinita. ibi. Eadem autem ratio, &c. Circa primum, duo facit. Primo, proponit quod intendit. Secundo probat propositum, ibi. Quod igitur si aliquid moueatur, & in pluri maiore magnitudine, in infinito tempore impossibile est moueri per magnitudinem finitam non eandem semper, & illius aliquid, quod mouetur, sed in omni per omnem. Quod igitur si aliquid moueat aequae uelociter, necesse est finitum in finito moueri, manifestum est. Accepta. n. parte, quae mensurabit totam, in equalibus temporibus, quot sunt magnitudinis partes, totam illam profectio magnitudinem pertransibit. Quare, cum harum quaeque finitae sit quantitates, & omnes numero sint finitae, tempus pluri tempore ab eodem mobili, pertransibit maior magnitudo. Et ex his duobus suppositis intendit probare tertium, scilicet quod impossibile sit in tempore infinito pertransire magnitudinem finitam. Quod tamen sic intelligendum est, quod non reiteretur illud, quod mouetur per eandem magnitudinem, aut per aliquam partem eius multoties: sed ita, quod in toto tempore moueatur per totam magnitudinem. Et addit hoc, ut praeseruet se a motu circulari, qui est super magnitudine finita, & tamen potest esse in tempore infinito, ut ipse dicit in Octauo. Secundo ibi. Probatur propositum. Et primo, si detur mobile quod aequae uelociter moueatur per totam magnitudinem. Secundo, si non uniformiter, & regulariter moueatur. ibi. Sed si non sit, &c. Dicit ergo primo, quod si sit aliquid mobile, quod aequae uelociter moueatur per totum, necesse est, quod si pertransit finitam magnitudinem, quod hoc sit in tempore finito. Accipiat enim una pars magnitudinis: quae mensuret totum, puta si tertia, vel quarta pars magnitudinis. si ergo mobile aequae uelociter mouetur per totum, & aequae uelox est, quod aequale spatium in equali tempore pertransit, sequitur quod in aequalibus temporibus, & tot quot sunt partes magnitudinis pertransit mobile totam magnitudinem: puta, si accepta sit quarta pars magnitudinis, eam pertransibit in aliquo tempore, & aliam quartam in alio tempore aequali, & sic totam magnitudinem pertransit in quatuor aequalibus temporibus. Quia ergo partes magnitudinis sunt finitae numero, & vnaequeque etiam est finita secundum quantitatem: & tot modis pertransit omnes partes, id est in totidem temporibus aequalibus, sequitur, quod totum

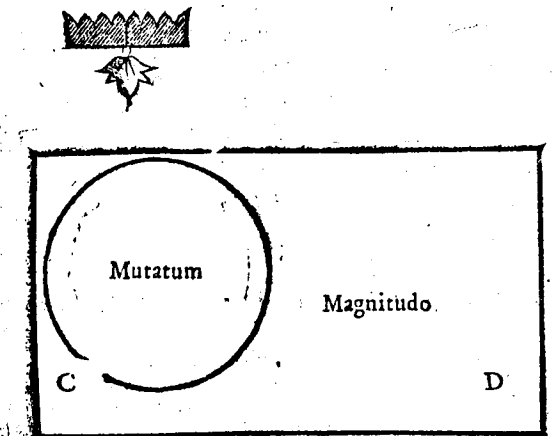
Tex. c. 58.

Le. 6. t. c. 7.

Lec. 1. a. pri.

Tex. c. 59.

Demonstratio probans, quod ante omne mutatum esse praecedat mutari.

Ostendit, quod idem necesse est esse in illis mutationibus, quae non sunt secundum aliquam continuam, sicut de alteratione, quae est inter contrarias qualitates, & de generatione & corruptione, quae sunt inter contradictorie opposita. Licet enim in his non possit hoc demonstrari ex parte rei secundum quam est motus, accipietur tamen tempus, in quo sunt huiusmodi mutationes, & eodem modo procedetur. Sic igitur in tribus mutationibus. scilicet alteratione, & corruptione, & generatione, habet locum solae prima ratio: in aliis autem tribus. scilicet augmento, & decremento, & de mutatione, habet locum utraque. Deinde cum dicitur.

Tex. c. 28.

Tex. c. 60.

Tex. c. 61.

Tex. c. 62.

Tex. c. 37.

Tex. c. 63.

Tex. c. 64.

Tex. c. 62.

Infra.

Lec. 19. 20.

per totum.

totum tempus, in quo pertransit totam magnitudinem, sit finitum. Mensurabitur enim a tempore finito: quia erit toties tantum, quantum est tempus, in quo pertransit partem, quoties magnitudo tota est tanta quanta est pars: & sic totum tempus erit multiplicatum secundum multiplicationem partium. Omne autem multiplicatum, mensuratur ab submultiplici, sicut duplum a dimidio: & triplum a triplo: & sic de aliis. Tempus autem quo pertransit partem est finitum: quia si datur, quod sit infinitum, sequetur, quod in aequali tempore pertransit totum & partem: quod est contra id, quod suppositum est. Et sic oportet, quod totum tempus sit finitum, quia nullum infinitum mensuratur a finito. Sed quia posset aliquis dicere, quod licet partes magnitudinis sint equeales, & mensuret totam magnitudinem: tamen potest contingere, quod partes temporis non sunt equeales, sicut quando non est equalis velocitas in toto motu: & sic tempus, quo mouetur per partem magnitudinis, non mensurabitur tempus, quo mouetur per totam. Ideo consequenter ibi.

Toties enim erit tantum, quantum tempus, quod est partem multiplicatum, secundum multitudinem partium.

c Sed si non sit eque velociter, differt nihil. Sit enim in quo A & B spatium finitum: quod motum sit in infinito tempore, & tempus infinitum in quo C D. Si igitur necesse est prius alterum altero motum esse: hoc autem manifestum, quod temporis in priori, & posteriori alterum motum est. Semper enim in pluri, alterum erit motum esse, siue eque velociter mutet, siue non eque velociter mutet: & siue intendatur motus, siue remittatur, siue maneat, nihil minus. Accipiat igitur aliquod A B spatium, quod sit A E, quod mensurat A B. Hoc itaque, infiniti in quodam factum est tempore: in infinito enim non potest esse: etenim in infinito est. Et iterum alterum iam si accipiamus quantum est A E, necesse in infinito tempore esse. omne enim in in finito, & sic accipiendo. Quoniam autem, infiniti quidem nulla pars est quae mensuret: (impossibile enim infinitum esse ex finitis, & aequalibus, & inaequalibus: propter id quod mensuratur finita multitudine, & magnitudine a quodam vno, siue aequalia, siue inaequalia sint: finita autem magnitudine nihil minus. spatium autem finitum quantis, quae sunt A E mensuratur) ergo in finito tempore A B mouetur. Similiter autem & in quiete. Quare neque fieri, neque corrumpi possibile est semper, aliqd vnu & idem.

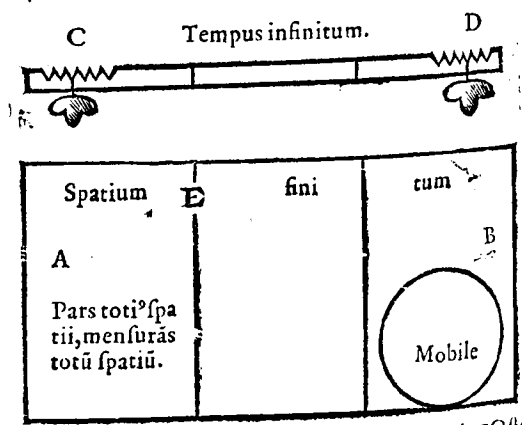
c Ostendit, quod hoc nihil differt quantum ad propositum. Sit enim A B spatium finitum, quod pertransit in tempore infinito quod est C D. Necesse est autem in omni motu, quod prius pertransit vna pars, quae altera: & hoc etiam manifestum est, quod in priori parte temporis & posteriori, altera & altera pars magnitudinis pertransit: & ita oportet, quod neque duae partes magnitudinis pertransantur in vna & eadem parte tps, neque quod in duabus partibus tps pertransit vna & eadem pars magnitudinis: & sic oportet si in aliquo tpe pertransit aliqua pars magnitudinis, quod in pluri tpe pertransit non solum illa pars magnitudinis, sed etiam cum hac & altera: & haec indifferenter, siue eque velociter moueatur mobile, siue non: vel per hoc quod velocitas semper magis, ac magis intenditur, sicut in motibus naturalibus, vel per hoc, quod magis, & magis remittitur, sicut in motibus violentis. His igitur suppositis, accipiat aliquam partem spatii A B, quae quidem pars sit A E, & mensuret totum A B, ita scilicet, quod sit aliquota pars eius vel tertia, vel quarta. Haec igitur pars spatii, pertransita est in aliquo tpe finito. Non enim potest dari quod sit pertransita in tpe in finito, quia totum spatium pertransit in tpe infinito, & in minori pertransit pars, quae totum. Item accipiamus aliam partem spatii quae sit aequalis parti A E, & eadem ratione necesse est, quod haec pars pertransit in tpe finito, quia totum spatium pertransit in tempore infinito, & sic accipiendo accipiam tota tempora finita, quod sunt partes spatii, ex quibus constituetur totum tempus, in quo mouetur per totum spatium. (Impossibile est autem, quod aliqua pars infiniti mensuret totum, neque secundum magnitudinem, neque secundum multitudinem, quia impossibile est quod infinitum constet ex partibus finitis numero: quarum etiam vnaquaeque sit finita quae nititur: siue dicatur, quod illae partes sint equeales, siue, quod sint inaequales: quia quacunque mensurantur a quodam vno, siue secundum multitudinem, siue secundum magnitudinem, oportet ea esse finita. Ideo autem dico multitudinem, & magnitudinem, quia nihil minus mensuratur aliquid per hoc, quod habet finitam magnitudinem, siue partes mensurantes sint equeales, siue inaequales. Quando enim sunt equeales, tunc pars mensurat totum & multitudine, & magnitudine: quando vero sunt inaequales, mensurat multitudine, sed non magnitudine.) Sic ergo patet, quod omne tempus, quod habet partes finitas numero, & quantitate, siue sint equeales, siue inaequales, est finitum. Sed spatium finitum mensuratur aliquibus finitis ex quantis contingit componi A B, & oportet esse equeales numero partes temporis, & partes magnitudinis, & quilibet esse finitas quantitate: ergo relinquitur, quod per totum spatium moueatur in tempore finito. Deinde cum dicit.

e etiam ipsum profecto finitum erit. tantum enim toties erit, quantum est tempus partis toties repetitum, quot sunt magnitudinis partes.

Nihil autem interest, & si non eque celeritate mouetur. Sit enim spatium quidem A B finitum, quod in finito in tempore pertransit, tempus autem infinitum C D: Si igitur per priorem aliam aliam partem motum esse necesse est, patet in priori aliamue pertransiisse. Semper enim maiori in tempore per aliam motum erit, idque non minus fiet, siue aqua, siue non aqua celeritate mutetur: & siue intendatur motus, siue remittatur, siue in eodem persistat. Accipiat igitur itaque pars aliqua spatii, quae metietur A B, longitudinem totam, atque A E literis designetur. Hanc igitur aliquam partem transiit tempore infinito. quippe cum impossibile sit eam in infinito tempore transiisse. totum enim spatium, in infinito pertransit. Et rursus si aliam sumpsero tantam quanta est ipsa A E, necesse est, & hanc eadem ratione finito in tempore transiisse: & sic usque ad ultimam proficiscar. Cum igitur infiniti quidem nulla sit pars, quae metietur ipsum, ut patet, fieri enim non potest ut infinitum ex finitis aequalibus, & inaequalibus constet: propterea quod ea quae multitudine, magnitudineque sunt definita, siue inaequalia sint, tandem aliquo uno possunt: spatium autem finitum quantitate partis A F mensuret) finito profecto in tempore, tale etiam mobile per magnitudinem A B finitam mouetur. Similiter, & de quiete dicendum est. Quare fieri non potest, ut idem unum que generetur semper uel corrumpatur.

quitur, quod per totum spatium moueatur in tempore finito. Deinde cum dicit.

Demonstratio probans, quod si magnitudo est finita, quod tempus infinitum esse non potest.

d ostendit

tem tempus, in quo mouetur per totum spatium. (Impossibile est autem, quod aliqua pars infiniti mensuret totum, neque secundum magnitudinem, neque secundum multitudinem, quia impossibile est quod infinitum constet ex partibus finitis numero: quarum etiam vnaquaeque sit finita quae nititur: siue dicatur, quod illae partes sint equeales, siue, quod sint inaequales: quia quacunque mensurantur a quodam vno, siue secundum multitudinem, siue secundum magnitudinem, oportet ea esse finita. Ideo autem dico multitudinem, & magnitudinem, quia nihil minus mensuratur aliquid per hoc, quod habet finitam magnitudinem, siue partes mensurantes sint equeales, siue inaequales. Quando enim sunt equeales, tunc pars mensurat totum & multitudine, & magnitudine: quando vero sunt inaequales, mensurat multitudine, sed non magnitudine.) Sic ergo patet, quod omne tempus, quod habet partes finitas numero, & quantitate, siue sint equeales, siue inaequales, est finitum. Sed spatium finitum mensuratur aliquibus finitis ex quantis contingit componi A B, & oportet esse equeales numero partes temporis, & partes magnitudinis, & quilibet esse finitas quantitate: ergo relinquitur, quod per totum spatium moueatur in tempore finito. Deinde cum dicit.

cc.62.

cc.63.

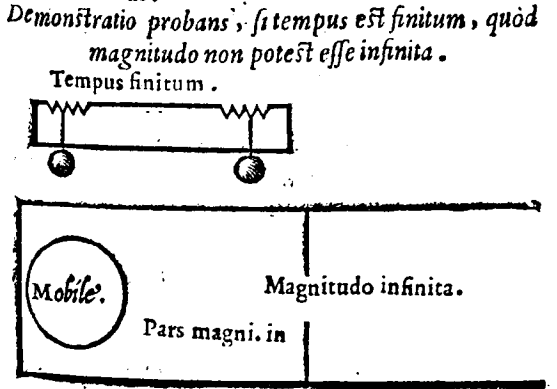
cc.64.

d Ostendit, quod econuerso, si tempus est finitum, & magnitudo est finita. Et dicit quod per eandem rationem potest ostendi, quod infinitum spatium non potest pertransiri in tempore finito: neque iterum potest quiete esse infinita tempore finito. Et hoc indifferenter, siue moueat aliquid regulariter, id est eque velociter, siue non regulariter: quia ex quo tempus ponitur finitum, accipiat aliqua pars temporis, quae mensuret totum tempus, in quo mobile pertransit aliquam partem magnitudinis, non autem totam, quia tota praesentia in toto tempore, & iterum inaequali tempore pertransit aliam partem magnitudinis: & similiter pro vnaquaque parte temporis accipietur aliqua pars magnitudinis: & hoc indifferenter, siue pars magnitudinis, secundo accepta, sit equealis primae parti (quod contingit quando eque velociter mouetur) siue sit inaequalis (quod contingit, quando non eque velociter mouetur) hoc enim nihil differt, dummodo ponatur quod quilibet pars magnitudinis accepta sit finita: quod oportet dicere, alioquin tantum moueretur in parte temporis, quantum in toto. Sic enim manifestum est, quod per diuisionem temporis, auferretur totum spatium infinitum per aliquam finitam ablationem: quae cum tempus diuidatur in partes finitas equeales: & tot oportet esse partes magnitudinis, quot temporis, sequitur quod spatium infinitum consumetur facta infinita ablatione, eo quod tot modis oportet diuidi magnitudinem, sicut & tempus, hoc autem est impossibile: ergo manifestum est, quod infinitum spatium non pertransit in tempore finito. Et hoc indifferenter, siue magnitudo spatii sit infinita ex vna parte, siue ex vtraque: quia eadem ratio est de vtroque. Deinde cum dicit.

e Demonstratis. n. his, manifestum est, quod neque finitum magnitudinem infinitum contingit transire in finito tempore per eandem causam. In parte n. temporis, finitum transibit, & in vnaquaque, similiter. Quare in omni, finitum.

f Quonia autem finitum non transibit in infinito tempore, manifestum est, sic neque infinitum finitum. Si enim infinitum finitum necesse est & finitum infinitum transire. Nihil enim differt quodlibet esse quod mouet: vtroque n. finitum pertransibit finitum. Cum enim mouetur in finitum, in quo est A erit aliquid ipsius finitum B finitum, vt C D, & iterum aliud, & aliud, & semper sic. Quare simul accidit finitum motum esse per finitum, & finitum, transire in infinito tempore, manifestum est, quod neque finitum magnitudinem infinitum contingit transire in finito tempore per eandem causam. In parte n. temporis, finitum transibit, & in vnaquaque, similiter. Quare in omni, finitum.

Demonstratio probans, si tempus est finitum, quod magnitudo non potest esse infinita.

e Ostendit, quod infinitum & finitum similitur in mobili sicut in magnitudine & tempore. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit quod mobile non est infinitum, si tempus & magnitudo sint finita. Secundo, quod mobile non est infinitum, si magnitudo sit infinita, & tempus finitum. ibi. Ar vero neque infinitum. Tertio, quod mobile non potest esse infinitum, si magnitudo sit finita, & tempus infinitum. ibi. Amplius autem & tempore. Primum ostendit duabus rationibus: circa quarum primam dicit, quod demonstrato quod magnitudo finita non pertransit tempore infinito: neque infinita finitum, manifestum est ex eadem causa, quod neque infinitum mobile potest pertransire finitam magnitudinem in tempore finito. Accipiat enim aliqua pars temporis finiti, in illa parte spatium finitum pertransibit non totum mobile, sed pars mobilis: & in alia parte temporis similiter, & sic de alijs: & sic oportet accipere tot partes mobilis, quot accipiuntur partes temporis. Infinitum autem non componitur ex partibus finitis, vt ostensum est, ergo sequetur, quod mobile quod mouetur in toto tempore finito, sit finitum. Secunda ratio ponit ibi. Et differt haec secunda ratio a priori, quia in priori assumebatur pro principio idem medium, ex quo superius demonstrabatur: hic autem accipit pro principio ipsa conclusio superius demonstrata. Ostensum est enim, quod mobile finitum non potest pertransire spatium infinitum in tempore finito, vnde manifestum est, quod eadem ratione, nec mobile infinitum potest pertransire spatium finitum in tempore finito. Quia, si finitum mobile pertransit spatium finitum, sequitur quod etiam finitum mobile pertransit spatium infinitum: quia cum tam mobile quod spatium, sit quantum, datis duobus quantis, nihil differt quod eorum moueatur, & quod quiescat: hoc enim habetur pro spatio, quo quiescat, & illud pro mobili, quod mouetur: manifestum est enim, quod quocumque ponatur moueri, sequitur quod finitum pertransit in finitum. Moueatur enim infinitum, quod est A, & sit aliqua pars eius finita, quae est C D, quando totum mouetur, haec pars finita, erit secundum aliquod signum spatii, quod sit B, & continuato motu, iterum alia pars finiti mobilis fiet iuxta illud spatium, & sic semper: vnde sicut mobile pertransit spatium, ita spatium, quod eadem pertransit mobile, in quantum successiue alternantur diuersae partes mobilis iuxta spatium. Vnde patet, quod simul accidit infinitum mobile moueri per finitum spatium, & finitum transire in finitum: non enim aliter est possibile, quod infinitum moueatur per spatium finitum, quod finitum pertransit in finitum: aut ita quod finitum feratur per infinitum, sicut quando mobile est finitum, & spatium infinitum: aut ita quod finitum finitum metiatur in finitum, sicut cum spatium est finitum, & mobile infinitum.

Eadē sane ratione probabitur, fieri etiam non posse, ut finito in tempore quicquid aut infinitam magnitudinem transcat: siue uniformiter, siue difformiter moueatur, aut quiete infinita quiescat. Superius namque temporis aliqua parte, quae totum metietur tempus: in illa parte aliqua magnitudinis, non totam magnitudinem transcat. Totam enim toto in tempore transcat: & rursus in alia parte aequali, partem aliam magnitudinis transcat: & in vnaquaque, similitudo: siue equeales sint primae parti, siue etiam inaequales: nihil enim refert, modo sit quaeque finita. Patet enim exhausto tempore, infinitam magnitudinem exhaustam non fore: si ablatio fiat magnitudinem numeroque finita. Quare, non infinitam magnitudinem finitum in tempore transcat: atque nihil interest altera ex parte tantum, an ex vtraque: infinita sit magnitudo: eadem enim semper accommodabitur ratio.

His demonstratis, patet neque fieri posse, ut magnitudo infinita, finito in tempore transcat magnitudinem finitam causam ob eandem. In parte namque temporis, finitum pars transcat, & in vnaquaque similitudo. Quo sit, ut tota in tempore finitum transcat magnitudo.

At vero, cum magnitudo finita non transcat finitum in tempore magnitudinem infinitam, patet neque magnitudinem infinitam longitudinem finitam transire. Nam, si infinita magnitudo finitum pertranscat, & finitum infinitum transire necesse est: nihil enim interest, vtra sit ea, quae motu cietur: vtroque namque modo, infinitam transcat finitum. Nam, cum A magnitudo infinita mouetur, erit aliqua pars eius finita, ut B, seu C D, & alia, atque alia rursus, & sic semper. Quare fiet, ut si infinita pertranscat, et finitum pertranscat sit

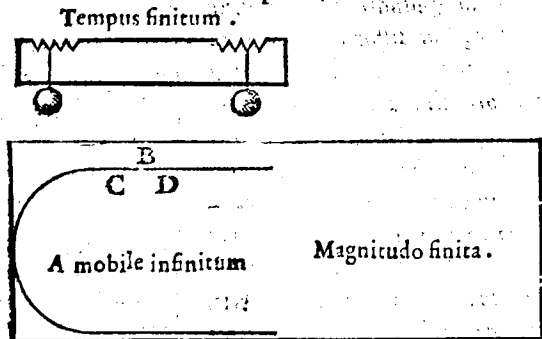
non potest pertransire spatium infinitum in tempore finito, vnde manifestum est, quod eadem ratione, nec mobile infinitum potest pertransire spatium finitum in tempore finito. Quia, si finitum mobile pertransit spatium finitum, sequitur quod etiam finitum mobile pertransit spatium infinitum: quia cum tam mobile quod spatium, sit quantum, datis duobus quantis, nihil differt quod eorum moueatur, & quod quiescat: hoc enim habetur pro spatio, quo quiescat, & illud pro mobili, quod mouetur: manifestum est enim, quod quocumque ponatur moueri, sequitur quod finitum pertransit in finitum. Moueatur enim infinitum, quod est A, & sit aliqua pars eius finita, quae est C D, quando totum mouetur, haec pars finita, erit secundum aliquod signum spatii, quod sit B, & continuato motu, iterum alia pars finiti mobilis fiet iuxta illud spatium, & sic semper: vnde sicut mobile pertransit spatium, ita spatium, quod eadem pertransit mobile, in quantum successiue alternantur diuersae partes mobilis iuxta spatium. Vnde patet, quod simul accidit infinitum mobile moueri per finitum spatium, & finitum transire in finitum: non enim aliter est possibile, quod infinitum moueatur per spatium finitum, quod finitum pertransit in finitum: aut ita quod finitum feratur per infinitum, sicut quando mobile est finitum, & spatium infinitum: aut ita quod finitum finitum metiatur in finitum, sicut cum spatium est finitum, & mobile infinitum.

Tex. cc. 65.

Secunda parte.

... enim licet finitum non feratur per infinitum...

Demonstratio probans, quod mobile infinitum non potest pertransire magnitudinem finitam in tempore finito.

¶ Ostendit, quod non potest esse mobile infinitum...

fire infinitum. Neque enim fortassis possibile est aliter infinitum moveri per finitum...

At vero neque infinitum, in finito tempore transibit infinitum...

Amplius autem & tempore accepto, eadem erit demonstratio.

Quonia autem neque finitum infinitum transibit, neque infinitum finitum...

LECTIO X.

Voniam autem omne, aut mouetur, aut quiescit quod aptum natum est...

Hoc autem demonstrato, manifestum est quod in tempore necesse est stare...

In quo autem tempore primo id quod stat, stat in quouis huius necesse est stare.

non differt motum dicere in infinito, aut magnitudinem...

LECTIO X.

Ostendam quod Philosophus determinavit de ijs que pertinent ad divisionem motus...

Probat quod omne quod stat, stat in tempore, duabus rationibus...

At vero nec infinita infinitam, finitum in tempore transibit...

Præterea & tempore sumpto, eadem demonstratio erit.

Cum igitur nec infinitam finitam, nec finitum finitum in tempore transibit...

LECTIO X.

Im autem id omne moueatur aut quiescat quod aptum est moveri...

Quo demonstrato, patet necesse esse, & in tempore stare. Omne namque, quod mouetur...

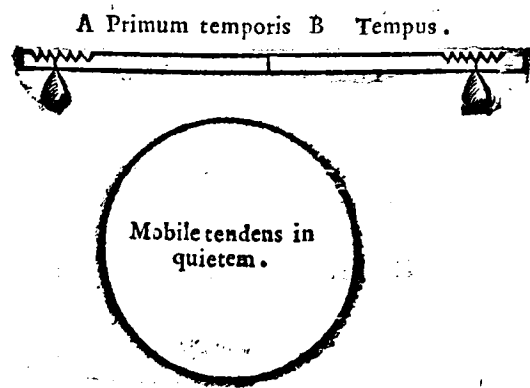
At vero id quod stat, stat quacunque in parte temporis eius...

unde relinquitur quod stat in toto, quare neque utique stat quod stat...

Sicut autem quod mouetur non est in quo primo mouetur, sic utique neque in quo stat...

Neque igitur quiescens cum primo quieuit est. In impartibili non quieuit...

Demonstratio, ostendens quod non est accipere primum temporis in statione mobilis.

diviso, si neutra in parte stat, neque toto profecto in tempore stat...

Ut autem non est quicquam in quo primo mouetur id quod motu cietur...

Neque igitur id est in quo primo quiescens ipsum quieuit. In eo namque quiescere & moveri...

Ostendit idem de quiete. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit...

Quoniam autem omne quod mouetur, Et quia eadem ratio est...

In eodem autem est quiescere & moveri quia non dicimus quiescere...

licet quod similiter se habet in duobus: sed in impartibili non est accipere nunc & prius...

Tex. c. 65.

Tex. c. 66.

Tex. c. 67.

Tex. c. 68.

Tex. c. 69.

Tex. c. 70.

Tex. c. 56.

Tex. c. 71.

Tex. c. 59.

Tex. c. 72.

Tex. c. 55.

Tex. c. 73.

Tex. c. 74.

Tex. c. 30.

quiescens est aliquid primum, Secundo ibi. Ponit quandam considerationem, per quam distinguitur id quod mouetur, ab eo quod quiescit. Et primo ponit eam. Secundo probat ibi. Quiescere. n. est. Circa primum prae-

mittit duas suppositiones. Quarum vna est, qd omne quod mouetur, mouetur in tempore. Secunda est, qd omne quod mutatur, mutatur ex vno termino in alium. Ex his duobus intendit concludere tertium, scilicet qd si accipitur aliquid quod mobile, quod primo & per se mouetur, & non solum ratione suae partis, impossibile est quod sit secundum aliquid vnum & idem illius rei, in qua est motus, vt puta in vno & eodem loco, vel in vna & eadem dispositione albedinis in aliquo tempore: ita qd accipiamus in tempore esse secundum se, & non ratione cuius quod in tempore sit. Ideo autem oportet quod accipiamur mobile quod primum mouetur. Quia nihil prohibet aliquid moueri secundum partem: & tamen ipsum manet per totum tempus in vno & eodem loco, sicut cum homo sedet in pedibus. Ideo autem dixit ex parte temporis qd in vno tempore mouetur sibi se & non quod illius aliquid: quia aliquid, dum mouetur, potest dici qd est in aliquo vno & eodem loco in tali die: sed hoc dicitur, quia fuit in illo loco non in toto die, sed in aliquo nunc illius diei. Secundo ibi.

Quoniam autem omne quod mouetur, in tempore mouetur, & ex quodam in quiddam mutatur: in quo tempore mouetur secundum se, & non quia in illius aliquo, impossibile est tunc sibi aliquid esse primum, qd mouetur.

Quiescere enim est eo quod in eodem sit tpe quodam, & ipsum, & partium vnaquaq; sic, n. dicimus quiescere, cum in alio, & in alio ipso nunc, verum sit dicere qd in eodem, & ipsum, & partes sunt. Si autem hoc est quiescere, non contingit quod mutatur secundum aliquid esse totum sibi primum tempus. tempus, n. diuisibile oē. Quare in alia, & alia ipsius parte verum erit dicere, qd in eodem sit ipsū & partes. Si, n. non sic est, sed in uno solo nunc non erit tēpus vllū sibi aliqd, sed secundum terminum temporis. In ipso autem nunc est, quod semper secundum aliquid manens, nō tñ quiescit, neq; n. moueri, neq; quiescere est in ipso nunc. Sed non moueri quidem est verum in ipso nunc, & esse secundum aliquid, in tempore autem non contingit esse secundum aliquid quiescens: accidit. n. quod fertur quiescere.

Probat propositum, & dicit qd si id quod mutatur, sit per totum aliquod tēpus in aliquo vno & eodem, puta in vno loco, sequitur qd quiescat propter hoc qd in quodam tēpore est in vno & eodem loco, & ipsum & quaelibet pars eius: & iam supra dictum est, qd hoc est quiescere, cum verum sit dicere de aliquo, qd ipsum & partes eius sunt in vno, & eodem in diuersis nunc. Si ergo hac est definitio eius, qd est quiescere, & nō contingit aliquid simul quiescere, & moueri, sequitur, qd non contingat id qd mouetur esse totum secundum aliquid, id est in aliquo, puta in vno, & eodem loco qd sibi primum tempus, s. sibi aliquod totum tempus, & nō tantum secundum aliquid eius. Et quare hoc sequatur ostendit: quia omne tēpus est diuisibile in diuersas partes, quam vna est prior altera. vnde, si per totum tempus sit in aliquo loco, verum erit dicere, qd in alia, & in alia parte temporis ipsum nobile, & partes eius sunt in uno, & eodem, puta loco, qd est quiescere. Quia si dicatur quod non est in diuersis partibus temporis in uno, & eodem, sed solum in vno, & eodem est per vnum nunc, non sequitur quod sit tempus in quo est secundum aliquid id est in aliquo vno & eodem, sed quod sit in vno & eodem secundum terminum temporis id est secundum nunc. Licet autem ex hoc quod est aliquid esse in tempore in vno, & eodem, sequatur quod quiescat, hoc tamen nō sequitur de nunc, si sit ibi in vno solo nunc: quia omne, quod mouetur, in quolibet nunc temporis in quo mouetur semper manens, id est existens secundum aliquid rei in qua est motus, puta secundum locum cum aut qualitatem, aut quantitatem, non tamen quiescit, quia iam ostensum est, quod neque quiescere, neque moueri con-

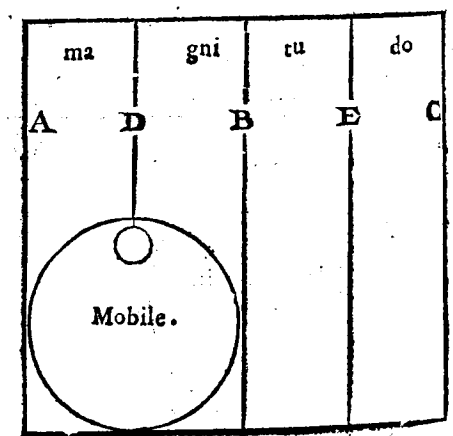
tingit in ipso nunc. Sed verum est dicere, qd in ipso nunc aliquid non mouetur, & quod in ipso nunc est aliquid, vel secundum aliquid, vel etiam illud quod mouetur. Sed non contingit illud, quod mouetur, esse quiescens in tempore secundum aliquid: accideret enim quod aliquid, dū fertur, quiesceret, quod est impossibile. Relinquitur ergo, quod omne quod mouetur, quādiu mouetur, nūquam est in vno & eodem per duo nunc: sed per vnum solum. Et hoc patet in motu locali. Sit, n. magnitudo AC, & diuidatur in duo media in puncto B, & accipiatur aliquod corpus, qd sit O, & equaliter vtrique, scilicet AB, & BC, & moueatur de AB in BC. Si autem accipiamur loca totaliter abinueniēta distincta, nō est hic accipere nisi duo loca: sed manifestum est quod mobile non simul, sed successiue deserit primum locū & subintrat secundū vnde secundū quod locus est diuisibilis in infinitum, secundū hoc multiplicatur loca in infinitū: quia si diuidatur AB in duo media in puncto D, & BC in duo media in puncto E, manifestum est, quod DE erit alius locus ab vtroque. Et similiter semper diuisione facta, fiet alius locus. Et idem etiam manifestū est in alteratione, quia quod de albo transit in nigrū, per infinitos gradus albedinis & nigredinis & mediocolorum pertranfit. Non tamen sequitur, qd cum sint infinita media loca nō sunt infinita in actu, sed in potētia tantū, sicut & magnitudo nō est diuisa actu in infinitū, sed in potētia diuisibilis.

Cum autem omne quod mouetur, in tempore moueatur, atque ex quodam in quippiam mutetur: impossibile est eo in tempore, quo per se quippiam mouetur, & non in aliquo illius, ipsum in aliquo primo esse.

Quiescere namq; quippiam est in aliquo eodem, & ipsum, & partem ipsius quamq; tempore quodam esse. Sic, n. quiescere dicimus, cum in alio nunc atq; alio vere dicere licet ipsum in eodem, partesq; ipsius esse. Quod si id est quiescere, non sit profecto, ut id quod mutatur in aliquo, sit totum ipso tempore primo. Est, n. diuisibile tēpus omne. Quare alia in parte ipsius, atque alia vere dicere licebit, in eodem, & ipsam, & quamque partem ipsius esse. Quod si non sit hoc pacto in aliquo, sed uno in temporis puncto, non erit in aliquo profecto tempore ullo: sed in tēporis tantummodo fine. In ipso vero nunc est quidem semper in aliquo, non tamen quiescit. In ipso namque nunc neq; moueri quicquā, neque quiescere potest. Sed verum quidem est in ipso nunc non moueri, atque in aliquo esse. In tempore autem ut quiescens esse non potest, eueniret enim ut id quod fertur quiescat.

quod nullo modo possit perueniri ad vltimū, quia hmoi media loca nō sunt infinita in actu, sed in potētia tantū, sicut & magnitudo nō est diuisa actu in infinitū, sed in potētia diuisibilis.

Ostensio, quod id quod mouetur, quādiu mouetur, nunquam est in uno & eodem per duo nunc, sed per vnum solum.

LECTIO

LECTIO XI.

ostquam Philosophus determinauit de diuisione motus & quietis, hic excludit quaedam, ex quibus errabant aliqui circa motum. Et circa hoc tria facit.

Primo soluit rationes Zenonis, negantis totaliter motum esse, Secundo ostendit, qd indiuisibile non mouetur, contra Democritum, qui ponebat indiuisibilia moueri semper. ibi ostendit autem ex his. Tertio ostendit mutationem omnem esse finitam, contra Heraclitū, qui ponebat omnia moueri semper. ibi Mutatio autem omnis. Circa primum duo facit. Primo ponit quandam rationem Zenonis & soluit eam, quae prinet ad id quod immediata de motu praemiserat, Secundo explicat omnes rationes eius per ordinem. ibi Quatuor autem sunt rationes. Dicit ergo primo qd Zeno male ratiocinabatur, & aparetū syllogismo vtebatur ad ostendendū qd nihil mouetur et id quod videtur velocissime moueri, sicut sagitta quae fertur: & erat talis. Omne qd est in loco sibi equali, aut mouetur, aut quiescit: sed omne quod fertur in quolibet nunc, est in aliquo loco sibi equali: ergo & in quolibet nunc aut mouetur, aut quiescit: sed non mouetur, ergo quiescit. Si autem in nullo nunc mouetur, sed magis videtur quiescere: sequitur quod in toto tempore nō mouetur, sed magis quiescat. Posset autem hac ratio solui per id quod supra ostensum est, quod in nunc neque mouetur, neque quiescit. Sed hac solutio intentionem Zenonis non excluderet: sufficit enim Zenoni si ostendere possit, quod in toto tempore non mouetur, quod videtur sequi ex hoc, quod in nullo nunc eius mouetur. Et ideo Arist. aliter soluit, & dicit falsum esse, quod ratio concludit, & non sequi ex praemissis. Ad hoc enim quod aliquid moueatur in tempore aliquo, oportet quod moueatur in quolibet parte illius temporis: ipsa autem nunc non sunt partes tēporis: non enim componitur tempus ex nunc indiuisibilibus, sicut neque aliqua magnitudo componitur ex indiuisibilibus, vt supra probatum est: vnde non sequitur, quod in tempore non moueatur aliquid ex hoc, quod in nullo nunc mouetur. Secundo ibi.

Eno autem male ratiocinat, & paralogizat. Si, n. semper (dicit) quae scit omne, aut mouetur, cum e secundum æquale: est autem semper quod fertur in ipso nunc: imobilem eā esse sagittam quae fertur. Hoc autem falsum est: non enim componitur tempus ex ipsis nunc indiuisibilibus, si cut nec alia magnitudo vlla.

Quatuor autem sunt rationes de motu Zenonis, ingentes difficultatem soluentibus. Prima quidem de eo quod non mouetur, propter hoc qd prius in mediū oportet accedere, qd fertur, qd ad finem: de qua diuimus in prioribus rationibus.

Secunda autē, vocata achilles. Est autē hac, qd tardius nequaquam iugetur currens a velocissimo: ante autē necesse est pseques eat, vnde mouit fugies: quare semper aliquid habere necesse est tardius. Est autē hac eadem ratio, in decidēdo in duo: differt autē in diuidendo, non in duo acceptam magnitudinem. Non quidē igitur coniungi tardius, accidit ex ratione. Fit autem ad idem, in duo decisio: in vtriusque enim accidit nō attingere ad terminum, diuisa quodammodo magnitudine. Sed apponitur in hac, quia neq; velocissimum (quod cum tragedia dictum est) in perfectum mouetur, sed magis quiescat. Posset autem hac ratio solui per id quod supra ostensum est, quod in nunc neque mouetur, neque quiescit. Sed hac solutio intentionem Zenonis non excluderet: sufficit enim Zenoni si ostendere possit, quod in toto tempore non mouetur, quod videtur sequi ex hoc, quod in nullo nunc eius mouetur. Et ideo Arist. aliter soluit, & dicit falsum esse, quod ratio concludit, & non sequi ex praemissis. Ad hoc enim quod aliquid moueatur in tempore aliquo, oportet quod moueatur in quolibet parte illius temporis: ipsa autem nunc non sunt partes tēporis: non enim componitur tempus ex nunc indiuisibilibus, sicut neque aliqua magnitudo componitur ex indiuisibilibus, vt supra probatum est: vnde non sequitur, quod in tempore non moueatur aliquid ex hoc, quod in nullo nunc mouetur. Secundo ibi.

Ponit seriatim omnes rationes Zenonis, quibus vtebatur ad destruendum motum. Et circa hoc tria facit. Primo manifestat, quomodo destruebat per suas rationes motum localem, secundo, quomodo destruebat alias species mutationum ibi. Neque igitur secundum mutationem. Tertio, quomodo destruebat specialiter motum circulare. ibi Iterum autem in circulo. Circa primum quatuor rationes ponit. Et hoc est quod dicit, quod Zeno vtebatur quatuor rationibus contra motum, quae ingerebant difficultatem multis eas soluere volentibus: quarum prima talis est. Si aliquid mouetur per totum

aliquod spatium, oportet quod prius pertranseat medium illius medij, & sic in infinitum: cum magnitudo sit in infinitum diuisibilis: infinita autem non est transire in aliquo tempore finito: ergo nihil potest moueri. Dicit ergo Aristot. quod superius circa principium huius Sexti libri soluit istam rationem per hoc, quod similiter tempus in infinita diuiditur, sicut & magnitudo. Quae quidem solutio est magis ad interrogantem, si infinita contingat transire in tempore finito, quam ad interrogationem, vt dicit in Octauo, vbi soluit hanc rationem per hoc, quod mobile non vtitur infinitis, quae sunt in magnitudine, quasi in actu existentibus, sed vt in potentia existentibus. Tunc autem aliquo puncto spatij vtitur quod mouetur, vt in actu existenti, quando vtitur eo vt principio, & vt fine: & tunc necesse est, qd ibi stes (vt ibi ostenditur.) Et si sic, oporteret transire infinita quasi in actu existentia, nunquam veniretur ad finem. Secunda rationem ponit ibi, qd Er dicit qd hac secundam rationem vocabant achillem, quasi inuincibilem, & insolubilem. Et erat ratiocinatio. Quia si aliquid mouetur, sequitur quod id qd currit tardius, si incipit primo moueri, nunquam iungetur vel attingeret a quocunque velocissimo, quod sic probabat. Si tardum incepit moueri ante velocissimum per aliquod tempus, in illo tempore pertranseat aliquod spatium: ante igitur quam velocissimum, quod persequitur, possit attingere tardissimum quod fugit, necesse est quod vadat ab illo loco vnde mouit fugiens, vsque ad illum locum quo peruenit fugiens tempore illo, quo persequens non mouebatur: & oportet quod adhuc velocissimum illud spatium pertranseat in aliquo tempore, in quo tempore iterum tardius aliquid spatium modicum pertranseat, & sic semper: ergo semper tardius habet aliquid ante, id est aliquid spatium, in quo praecedit velocissimū, quod ipsum persequitur: & ita velocius nunquam attingeret tardius: hoc autem est inconueniens: ergo magis dicendum est, quod nihil mouetur. Ad soluendum autem hanc rationem dicit, quod haec ratio est eadem cum prima, quae procedebat ex decisione spatij in duo media quatum ad virtutem medij: sed differt ab ea in hoc, quod aliqua accepta magnitudo spatij non diuiditur in duo media, sed diuiditur secundum proportionem excessus velocioris ad tardius in motu. Nam in primo tempore, quo mouebatur solum tardius, accipitur maior magnitudo: in secundo autem tempore, in quo velocius pertranseat praedictum spatium, cum sit minus, accipitur minor magnitudo pertransea a tardiori, & sic semper. Vnde, quia tempus, & magnitudo semper diuiduntur, videtur accidere ex hac ratione quod tardius nunquam iungatur a velociori.

LECTIO XI.

Eno vero prae ratiocinatur. Dicit, n. si semper omne quiescit, aut mouetur, cum est in sibi equali id autem quod fertur est in sibi equali spatio in ipso nunc se per: immobilem eam esse sagittam quae fertur. Hoc autem est falsum: tempus enim non ex ipsis nunc indiuisibilibus constat, quemadmodum nec ulla alia magnitudo.

Quatuor autem Zenonis de motu sunt rationes, quae difficultatem soluentibus afferunt. At prima quidem est ea, quae motus ex eo tollitur, quia prius ad medium, quam ad finem id quod fertur peruenire oportet: de qua distinximus antea,

Secunda vero est ea, quae nuncupatur achilles, quae motus rursus ex eo tollitur, quia nunquam id quod celerissime currit, id cōsequetur, qd tardius currit. Id, n. quod persequitur eo perueniat ante necesse est, unde id quod fugit, fugā arripuit. Quare tardius ipsum semper aliquo spatio praecedat, necesse est. Est autē & huius rationis eadem vis, sed hoc differt, qd magnitudinē, quae accipitur, nō in diuisa diuidit. Accidit igitur, ut tardius ipsum nō attingatur, ex ratione nimirū ipsa. Fit autē ob diuisionē, qua quidē & antecedens vniuer ratio: in vtriusque enim fit ut non perueniatur ad finem magnitudine subeunte, & si non eodem modo, diuisionem. Sed in hac additur tanq; tragice decāta, neq; celerissimū

bat. Si tardum incepit moueri ante velocissimum per aliquod tempus, in illo tempore pertranseat aliquod spatium: ante igitur quam velocissimum, quod persequitur, possit attingere tardissimum quod fugit, necesse est quod vadat ab illo loco vnde mouit fugiens, vsque ad illum locum quo peruenit fugiens tempore illo, quo persequens non mouebatur: & oportet quod adhuc velocissimum illud spatium pertranseat in aliquo tempore, in quo tempore iterum tardius aliquid spatium modicum pertranseat, & sic semper: ergo semper tardius habet aliquid ante, id est aliquid spatium, in quo praecedit velocissimū, quod ipsum persequitur: & ita velocius nunquam attingeret tardius: hoc autem est inconueniens: ergo magis dicendum est, quod nihil mouetur. Ad soluendum autem hanc rationem dicit, quod haec ratio est eadem cum prima, quae procedebat ex decisione spatij in duo media quatum ad virtutem medij: sed differt ab ea in hoc, quod aliqua accepta magnitudo spatij non diuiditur in duo media, sed diuiditur secundum proportionem excessus velocioris ad tardius in motu. Nam in primo tempore, quo mouebatur solum tardius, accipitur maior magnitudo: in secundo autem tempore, in quo velocius pertranseat praedictum spatium, cum sit minus, accipitur minor magnitudo pertransea a tardiori, & sic semper. Vnde, quia tempus, & magnitudo semper diuiduntur, videtur accidere ex hac ratione quod tardius nunquam iungatur a velociori.

Tex. 65. 74.

Le. 5. c. 32.

Tex. 65. 29. & 30.

Le. 4. tex. com. 19.

Le. 17. tex. com. 68.

Sed hoc in idem tendit cum eo, quod in prima ratione dicebatur de diuisione magnitudinis in duo media, quia in vtraque ratione videtur accidere, quod mobile non possit adiungere vsq; ad terminum quandam, propter diuisionem magnitudinis in infinitum, quocumque modo diuidatur, scilicet, vel in duo media, sicut prima ratio procedebat: vel secundum excessum velocioris ad tardius, sicut procedit secunda ratio. Sed in hac secunda ratione apponitur, quod velocissimum non potest attingere ad tardius, dum persequitur ipsum: quod dictum est cum quadam tra...

Tex. cō. 80.

do tardius. Quare necesse est eandem esse solutionem. Velle autem quod precedens non iungatur, falsum est. cum enim preccedit, non coniungitur: sed tamen coniungitur, siquidem dabitur transire finitam, hæ quidem igitur rationes sunt duæ.

Tertia autem, quæ nunc dicta est, quoniam sagitta, quæ fertur, stat. Accidit autem, quia accipit tempus componi ex ipsis nunc: non dato enim hoc, nullus erit syllogismus.

Tex. cō. 81.

Quarta autem ex his, quæ mouentur stadio ex contrarietate æqualium magnitudinū, iuxta æqualia. his quidem a fine stadii, illis vero a medio æquali velocitate. In quo accidere opinat. æquale tps dimidiū duplo.

Tex. cō. 82.

Est autem deceptio in eo, quod quidem secus motum, illud autem secus quiescens æqualem magnitudinem vel æquali velocitate, secundum æquale, ferri tempus. hoc autem falsum est.

Vt sint stātes æquales magnitudines, i quibus sunt AAAA, alia aut in quibus ipsa BBBB.

Sed tamen quandoque coniungitur sibi, si hoc detur, quod mobile possit pertransire finitam magnitudinem in tempore finito. Pertransibit enim velocius persequens totam illam magnitudinem, qua præcedebat ipsum tardius fugiens. & adhuc maiorem in minori tempore, quam tardius moueatur vltra per aliquam determinatam quantitatem, & ita non solum attinget ipsum, sed etiam vltra transibit. Hæ igitur sunt duæ rationes Zenonis sic solutæ. Tertiam rationem ponit ibi.

Et dicit, quæ tertia ratio Zenonis erat illa quam supra posuit, antequam inciperet rationes enumerare. scilicet sagitta quando fertur, quiescit: & sicut supra dictum est, hoc accidere videtur ex eo quod ipse supponit, quod tempus componatur ex ipsis nunc. nisi enim hoc concedatur, non potest syllogizare ad propositum. Quartam rationem ponit ibi.

Circa quam, tria facit. Primo, ponit rationem. Secundo, solutionem, ibi. Est autem deceptio. Tertio manifestat ipsam rationem Zenonis, per exempla, ibi. Vt sint stantes æquales magnitudines. Dicit ergo primo, quod quarta ratio Zenonis procedebat ex aliquibus, quæ mouentur in aliquo stadio: ita quod sint duæ magnitudines æquales quæ mouentur iuxta æqualia: id est, per aliquod spatium stadii æquale vtrique in quantitate: & sit iste motus, ex contrarietate, id est ita quod vna magnitudinum æqualium moueatur, per illud spatium stadii versus vnam partem, & alia versus aliam partem: ita tamen, quod vna magnitudinum mobilium incipiat moueri a fine stadii ei æqualis alia vero incipiat moueri a medietate stadii, siue spatii in stadio dato, & vtrunquo moueatur æque velociter. Hac positione facta, opinabatur Zeno, quod accideret, quod tempus dimidium esset æquale duplo. quod cum sit impossibile, volebat ex hoc vterius inferre, quod impossibile est aliquid moueri. Secundo ibi.

Ponit solutionem, & dicit, quod Zeno in hoc decipiebatur, quod accipiebat ex vna parte mobile moueri iuxta magnitudinem motam, & ex alia parte accipiebat, quod mouebatur iuxta magnitudinem quiescentem, æqualem magnitudini motæ. Et quia supponit æqualis velocitas mobilium, volebat, quod secundum æquale tempus, esset æqualitas æque velocitatis circa æquales magnitudines: quarum vna mouetur, & alia quiescit. Quod patet esse falsum, quia cum aliquid mouetur iuxta magnitudinem quiescentem, non est ibi nisi vnus motus: sed quando aliquid mouetur iuxta magnitudinem motam, sunt ibi duo motus, & si sint in eadē parte, additur de tempore: si autē sint in oppositas partes, diminuetur de tempore secundum quantitatem alterius motus. Quia si magnitudo iuxta quam aliquid mobile mouetur, in eandem partē moueatur æquali velocitate, vel etiā maiori, nunquā mobile poterit eam pertransire. Si vero minori velocitate magnitudo moueatur, pertransibit eā quoadque, sed in maiori tempore, quam si quiesceret. Contra-rio autem est, si magnitudo moueatur in oppositum mobilis: quia quantum magnitudo velocius mouetur, tanto mobile in minori tempore eam pertransit: quia vterque motus comparatur ad hoc, quod inuicem se pertransiant. Tertio ibi.

unq; tardissimū attingere psequendo. Quare solutionē vtriusq; eadē esse necesse est. Id vero qd cōset nunq; id attingi qd antecedit, falsum est profecto, nā cū antecedit, nō attingitur. At tamē attingitur tandē, si dabit magnitudinē finitā id qd mouetur transire. hæ sunt igitur duæ rationes Zenonis.

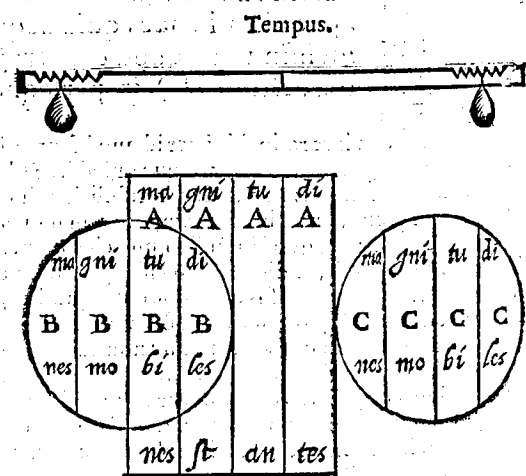
Tertia vero est ea, quæ quiescere dicit sagittam cum fertur, de qua paulo ante diximus. Accidit autem id ex eo, quia tempus sumitur ex suis punctis constare. Quod si non dederis, ratio continuo expirabit.

Quarta est ea, quæ de his est æqualibus molibus, quæ propter æquales alias moles æquali celeritate: partim e calce stadii, partim e contra mouentur. Vbi fieri putat, ut duplo tempore, dimidium sit æquale.

Rationis autem fallacia in existimatione illa consistit. ea nanque, quorum alterum fertur per quiescēs, alterum per id quod mouetur, æqualem magnitudinem celeritate æquali transire, in æquali tempore censet. hoc autem falsum est.

Sint quiescentes quidē æquales moles AAAA, sup has aut moueantur moles BBBB, incipiendo a me-

in minori tempore eam pertransit: quia vterque motus comparatur ad hoc, quod inuicem se pertransiant. Tertio ibi.

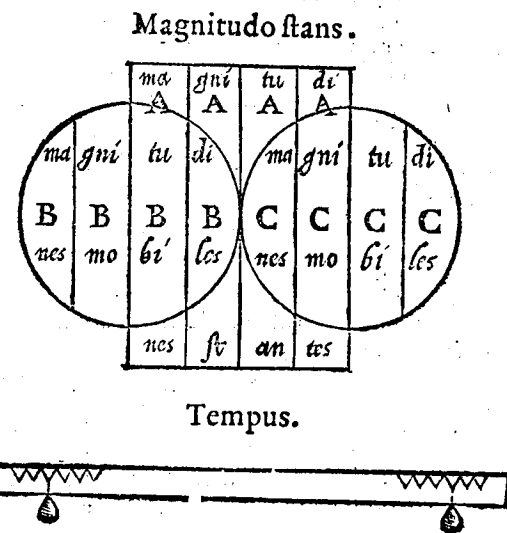

Manifestat quod dixerat i terminis. Ponatur enim, quod sint quatuor magnitudines æquales sibi inuicem, in quarum qualibet ponatur A, & sint istæ magnitudines stantes. i. non motæ: vt si intelligatur, quod sit aliquod spatium quatuor cubitorū in quodlibet describat A. Et sint alia quatuor magnitudines æquales sibi inuicē, in quarum qualibet describat B, vt puta, si intelligamus, quod sit vnum mobile quatuor cubitorū. Incipiant autē hæ magnitudines moueri a medio spatii. Sint etiam quatuor magnitudines alia æquales numero, & magnitudinē, & veloci-

care ipsis B, & scribatur in istis C, & incipiant moueri ab vltimo spatii, scilicet a primo A. Hac ergo suppositione facta, contingit, quod primum B, per suum motum perueniat ad hoc, quod sit simul cum vltimo A, & iterum primum C, per suum motum perueniet, vt sit cum primo A opposito vltimo: & simul etiam cum hoc erit cum vltimo B, quasi transiens scilicet inuicem motorum. Id est iuxta omnia B, quæ inuicem ei contrā mouentur: Cum autem hoc factum fuerit, constat, quod istud primum C transiit omnia A, sed ipsum B non transiit nisi media. cum ergo B, & C sint æqualis velocitatis: & æque velox minorem magnitudinem in minori tempore traueat, sequitur, quod tempus, in quo B peruenit ad vltimum C, sit dimidium temporis, in quo C peruenit ad primum A oppositum. in æquali enim tempore, vtrunque, scilicet B, & C est iuxta vnum quodque, id est in æquali tempore C & B pertransiunt quodcumque A. Hoc igitur supposito, quod tempus, in quo B peruenit ad vltimum A, sit dimidium temporis, in quo C peruenit ad primum A, oppositum, vterius confiderandum est quomodo Zeno volebat concludere, quod hoc dimidium temporis sit æquale illi duplo: Ex quo enim ponitur tempus motus ipsius C, duplum temporis motus ipsius B, ponatur quod in prima medietate temporis B quiescebat, & C mouebatur: & sic C in illa medietate temporis peruenit vsque ad medietatem spatii, vbi est B, & tunc B incipiat moueri ad vnam partem, & C ad aliam. quando autem B peruenit ad vltimum A, oportet quod pertransierit omnia C, quia simul primum B, & primum C sunt in contrariis vltimis, scilicet vnum in primo A, & aliud in vltimo. Et sicut ipse dicebat C in æquali tempore sit iuxta vnum quodque B, in quanto tempore pertransit vnum quodque ipso A. Et hoc id eo, quia ambo, B, & C in æquali tempore pertransiunt vnum A. Et sic videtur quod, si B in æquali tempore pertransit in quanto pertransit ipsum C: quod C in æquali tempore pertransit ipsum B, & ipsum A: ergo tempus, in quo C pertransit omnia B, est æquale tempori, in quo pertransiit omnia A. Tempus autē, in quo C pertransit omnia B, est æquale tempori, in quo C, vel B pertransit medietatem ipsorum A, vt dictum est. Probatur autē, quod tempus, in quo ipsum B pertransit medietatem ipsorum A, est dimidium temporis, in quo C pertransit omnia A, ergo sequitur, quod dimidium sit æquale duplo. quod est impossibile. Hæc igitur est ratio Zenonis. Sed incidit in falsitatem prædictam: quia scilicet accipit, quod C in eodem tempore pertransit B contra motum, & A quiescens, quod est falsum, vt supra dictum est. Deinde cum dicit.

Tex. cō. 83.

Demonstratio, quod si magnitudo moueatur in oppositum mobilis: mobile in minori tempore eam pertransibit.

At vero secundum eam, quæ in contradictione est mutationem, nihil nobis erit impossibile, vt si ex non albo in album mutetur, & in neutro est. tanquam ergo neque album erit: neque non album. Non enim, si non totum in quolibet est, non dicetur album, aut non album: album enim dicimus, aut non album, non quia totum, sed quia pluribus partibus sit, aut maxime præcipuis, tale. non est autem idem non esse in hoc, & non esse in hoc totum. Similiter sese habet & in eo quod est, & in eo quod non est, & in eo quod non est, & non esse totum in hoc, scilicet in albo, vel non albo. Et quod dictum est de albo, vel non albo, intelligendum est de esse, vel non esse simpliciter: & in omnibus, quæ Tho. super Phy. M 4 oppo-

At vero neque in ea mutatione, cuius termini contradictoriam subeunt oppositionem, impossibile quicquam nobis eueniet. ueluti quippiam si e non albo in album mutetur, atque in neutro est, neque album, neque non album esse. non enim si non totum in utrovis sit, non dicetur album, aut non album esse. Album enim dicimus, aut non album, non quia totum, sed quia pluribus partibus sit, aut maxime præcipuis, tale. non est autem idem non esse in hoc, & non esse in hoc totum. Similiter sese habet & in eo quod est, & in eo quod non est, & in eo quod non est, & non esse totum in hoc, scilicet in albo, vel non albo. Et quod dictum est de albo, vel non albo, intelligendum est de esse, vel non esse simpliciter: & in omnibus, quæ Tho. super Phy. M 4 oppo-

opponuntur secundum contradictionem, sicut calidum & non calidum, & huiusmodi. Semper enim oportebit, qd sit in altero contra oppositorum illud, quod mutatur: quia denominabit ab eo, qd principali inest: sed non sequitur, quod semper sit totum in neutro ex terminorum, vt Zeno putabat. Sciendum est autem, quod hanc responsio sufficit ad repellendum rationem Zenonis: quod hic principaliter iuratur. Quomodo autem circa hoc se habeat veritas in octauo plenius ostenditur. Non enim, in quolibet verum est, quod pars ante partem alteretur, vel generetur: sed aliquando totum simul, vt supra dictum est, & tunc non habet locum hanc responsio, sed illa quae ponitur in octauo. Deinde cum dicitur.

Tex. c6. 84.

Tex. c6. 85.

Le. 17. tex. com. 67.

Le. 8. t. c. 59

Tex. c6. 86.

esse & in aliis, quae sunt contradictionem sunt: sicut n. ex necessitate i altero oppositorum in neutro aut, non semper totum.

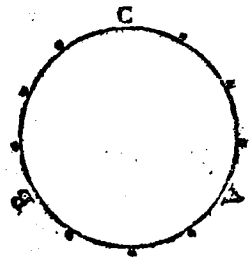
i Iterum autem est in circulo, & in sphaera, & omnino in his, quae in ipsis mouentur, quia accidit ipsa quiescere. In eodem. n. loco, sicut tps quoddam sunt, & ipsa, & partes. quare quiescet simul, & mouebuntur. Primum namque, partes non sunt in eodem nullo tempore. Postea, & totum mutatur semper in alterum. non enim eadem est ab ipso A accepta circulatio, & quae est ab ipso B & C, & aliorum vnūquodque signorum, nisi sicut musicus homo, & homo, quia accidit. Quare mutatur semper altera in alteram, & nequaquam quiescet. Eodem autem modo est, & in sphaera, & in aliis, quae in seipsis mouentur.

LECTIO XII.

Stentis autem his, dicimus, qd impartibile non contingit moueri, nisi sicut accidens, vt corpore moto, aut magnitudine, in qua

Demonstratio, quod totum ex circulo transfertur, sicut transferuntur partes.

Solutio rationem Zenonis, quae destruebat motum sphaericum. Dicebat enim, qd non est possibile aliquid circulariter, vel sphaerice moueri, vel quocunque alio modo, ita quod aliqua moueantur in seipsis, id est non progrediendo a loco, in quo sunt, sed in ipso loco. Et hoc probabat tali ratione. Omne illud, quod per aliquod tempus secundum totum & partes est in vno & eodem loco, quiescit: sed omnia huiusmodi sunt in eodem loco, & ipsa, & partes eorum secundum aliquod tempus, etiam dum ponuntur moueri: ergo sequitur, qd simul moueantur & quiescant, quod est impossibile. Huic autem rationi obuiat Philosophus dupliciter. Primo, quantum ad hoc quod dixerat: partes sphaerae motae esse in eodem loco per aliquod tempus. contra quod Arist. dicit qd partes sphaerae motae, in nullo tempore sunt in eodem loco: Zeno enim accipiebat locum totius: & verum est, qd dum sphaera mouetur, nulla pars ex it extra locum totius sphaerae. Sed Arist. loquitur de proprio loco partis, secundum quod pars potest habere locum. Dicitur enim in Quinto, quod partes continui sunt in loco in potentia. Manifestum est autem in motu sphaerico, quod pars mutat proprium locum, sed non locum totius. quia vbi fuit vna pars, succedit alia pars. Secundo obuiat ad praedictam Zenonis rationem, quantum ad hoc quod dixit, quod totum manet in eodem loco per tempus. Contra quod Arist. dicit, quod etiam totum semper mutatur in alium locum, quod sic patet. Ad hoc enim, quod sint duo loca diuersa, non oportet, quod vnus illorum locorum sit totaliter extra alium, sed

Le. 7. t. c. 44

atque in ceteris, quae contradictoria subeunt oppositionem, Etenim in oppositorum quidem altero necessario erit totum, aut in neutro semper erit.

In circulo rursus, ac sphaera, & in iis omnino, quae in seipsis mouentur, non eueniet ipsa quiescere, in eodem enim loco tempore quoddam, ut inquit, & ipsa, & partes sunt, quo fit, ut quiescant simul, ac moueantur. Primo namque partes non sunt eodem in loco tempore ullo. Deinde, totum etiam in alium semper locum mutatur. Non est enim eadem circumferentia quae ab A & B, & C, sumitur ceterorumque quolibet puncto, nisi ut musicus homo, & homo, quia id accidit. quare in aliam alia semper mutatur, & nunquam quiescet. Idem est modus, & in sphaera, atque in ceteris, quae in seipsis mouentur.

LECTIO XII.

Emonstratis autem his, dicimus id quod partibus uacat, moueri non posse, nisi per accidens: melius, si corpus, uel magnitudo, in qua est, moueatur. quem-

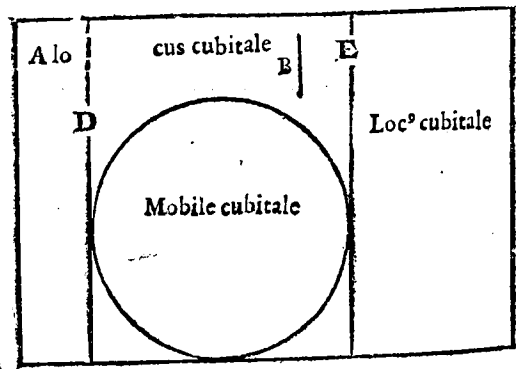
secundum quod principium loci in diuersis signis accipitur: vbi, scilicet est principium mobilis, id est aliquod signum quod in mobili accipitur, vt principium. & sic erunt duo loca sicut rationem, sed vnus locus secundum subiectum. Et sic intelligendum est, quod hic dicit: quod non est eadem circulatio sicut accipitur incipiens ab A, & vt incipiens a B, & vt incipiens a C, vel a quocunque alio signo. Nisi forte dicatur eadem circulatio subiecto, sicut musicus homo, & homo: quia vnus accidit alteri. Vnde manifestum est, quod semper de vno circulari loco mouetur in alterum, & non quiescit, vt Zeno probare nitebatur. Et eodem modo se habet, & in sphaera, & in omnibus aliis, quae infra locum proprium mouentur: sicut rota, & columna, vel quicquid aliud huiusmodi.

LECTIO XII.

ostquam Philosophus soluit rationes Zenonis improbantis motum, hic intendit ostendere, quod impartibile non mouetur, per quod destruitur opinio Democriti, ponentis atomos per se mobiles. Et circa hoc, duo facit. Primo, proponit intentionem Zenonis im-

quandoque quidem secundus locus est partim coniunctus primo loco, & partim ab eo diuisus, vt potest in his considerari quae mouentur motu recto. Si enim aliquod cubitale corpus mouetur de A B loco, in B C locum: quoru vterque locus sit cubitalis, dum mouetur ab vno loco, in alium, oportet, quod partim deferat vnū, & subintret alium: sicut si deferat de loco A B quantum est A D, subintret in locum B C, quantum est B E: manifestum est ergo, quod locus D E, est alius a loco A B, non tamen totaliter ab eo seiunctus, sed partim. Si autem daretur, quod illa pars mobilis, quae subintret secundum locum, & regrederetur in partem loci, quam mobile deserit, essent duo loca: & tamen in nullo ab inuicem separata, sed solum differrent secundum rationem,

scilicet linea vel superficie. Moueri autem ad motum alterius contingit dupliciter. Vno modo, quando id quod mouetur ad motum alterius, non est aliqua pars eius. sicut illud quod est in naui mouetur ad motum nauis: & albedo etiam mouetur ad motum corporis: cum non sit pars eius. Alio modo, sicut pars mouetur ad motum totius. Et quia impartibile dicitur multipliciter sicut & partibile, ostendit quomodo accipiat hic impartibile: & dicit, qd impartibile hic dicitur illud quod est in diuisibile secundum quantitatem. Dicitur enim & aliquid impartibile secundum speciem sicut si dicamus ignem impartibilem: aut aerem: quia non potest resolui in plura corpora specie diuersa. Sed tale impartibile nihil prohibet moueri. In tendit ergo exclude re motum ab impartibili secundum quantitatem. Et quia dixit quod pars mouetur ad motum totius, & aliquis potest dicere quod pars nullo modo mouetur. subintret quod sunt alii qui motus partium, in quantum sunt partes, qui sunt diuersi a motu totius, in quantum est motus totius. Et hac differentiam aliquis maxime potest considerare in motu sphaerico: quia non est eadem velocitas partium quae mouentur circa centrum: & partium quae sunt extra: id est versus superficiem exteriorē sphaerae: & quae erant velocitas totius: ac si motus iste non sit vnus sed diuersus. Manifestum est enim quod velocitas est, quod in equali tempore pertranseat maiorem magnitudinem. Dum autem sphaera mouet, manifestum est quod maiorem circulum pertranseat pars exterior sphaerae quam pars interior. vnde maior est velocitas partis exterioris quam interioris. Tamen velocitas totius, est eadem cum velocitate interioris, & exterioris partis. Ista autem diuersitas motuum intelligenda est secundum quod partibus continui conuenit moueri, scilicet in potentia. Vnde actu est vnus motus totius & partium: sed potentia sunt diuersi motus partium, & adiuicem, & a motu totius. Et, sic cum dicitur pars moueri per accidens ad motum totius, est tale per accidens, quod est in potentia per se: quod non est de motu per accidens, secundum quod dicitur accidentia, uel forma per accidens moueri. Posita igitur distinctione eius quod mouetur, explicat sua

Tex. c6. 87.

Tom. 88.

est, sicut, si id, quod in nauis est, moueat nauis motu; aut pars, totius motu. Impartibile autem dico id, qd est sicut quantitatem indiuisibile. Etenim partium motus alii sunt & sicut quod partium, & sicut quod totius motus. videbit autem in sphaera aliquis maxime, differentiam. Non enim eadem erit velocitas eorum quae iuxta centrum sunt, & quae extra, & quae totius, sicut non uno existente motu. Sicut igitur dicebam, sic quidem contingit moueri impartibile, sicut in nauis sedens nauis eunte, per se autem non contingit.

b Mutetur. n. ex A B, in B C, siue ex magnitudine in magnitudine, siue ex specie in specie, sicut sicut contradictione. tps autem fit in quo primo mutatur D: ergo necesse est ut in tempore, in quo mutatur aut in A B esse, aut in B C, aut aliquid quidem huius in hoc, aliud vero in altero. omne. n. quod mutatur sic se habuit. in utroque: igitur, non erit aliquid ipsius: partibile. n. utiq; esset. At uero neq; in B C, mutatum erit: concessum est autem mutari. Relinquitur igitur ipsum in A B esse, eo quo mutatur tempore: quiescet ergo. In eodem enim esse per tempus quoddam, quiescere est. Quare non contingit impartibile moueri, neq; omnino mutari. Solum enim sic esset ipsius motus, si tempus esset ex ipsis nunc. Semper enim in ipso nunc motum esset, & mutatum: quare moueri quidem nequaquam est, motum autem esse semper hoc autem quod impossibile sit. ostensum est. neque enim ex ipsis nunc tps, neque linea ex ipsis punctis, neq; motus ex momentis est. Nihil. n. aliud facit hoc dicens, qd motum ex indiuisibilibus. sicut si tempus ex ipsis nunc, aut magnitudinem ex punctis.

intentionem: & dicit, quod id quod est impartibile secundum quantitatem, potest moueri quidem ad motum corporis per accidens: non tanquam pars: quia nulla magnitudo componitur ex indiuisibilibus: vt ostensum est: sed sicut mouetur aliquid ad motum alterius quod non est pars eius: sicut sedens in nauis mouetur ad motum nauis. Sed per se non contingit impartibile moueri. Hoc autem id supra probauit non ex principali intentione: sed incidenter. Vnde preter rationem supra positam, hic magis explicat veritatem, & rationes addit efficaces ad propositum ostendendum. Secundo ibi. Probat propositum tribus rationibus. Quarum prima talis est. Si ponatur quod impartibile mouetur, moueatur ex A B, in B C. Nec differt quantum ad hanc rationem, utrum ista duo scilicet A B, & B C sint duae magnitudines, siue duo loca, ut in motu locali, & augmenti & decrementi: uel duae species, i. duae qualitates, sicut in motu alterationis, uel sicut duo contradictorie opposita, vt in generatione, & corruptione. & sic tempus E D, in quo aliquid mutatur de vno termino in alterum primo, id est non ratione partis. In hoc ergo tempore, necesse est quod id, quod mutatur, aut sit in A B, scilicet, in termino a quo, aut in B C, id est, in termino ad quem: aut aliquid eius est in uno termino, alia uero pars eius est in altero. omne enim quod mutatur, oportet quod aliquo horum trium modorum se habeat, sicut supra dictum est. Non autem potest dari certum membrum, scilicet quod sit in utroque secundum diuersas partes sui: quia sic sequeretur, quod esset partibile, & positum erat, quod esset impartibile. Sed similiter non potest dari secundum membrum, s. qd sit in B C, i. in termino ad quem, quia qd est in termino ad quem, tunc iam est mutatum, ut ex superioribus patet. ponebatur tamen qd in hoc tempore mutaretur. Relinquitur ergo, qd in hoc toto tempore, in quo mutatur indiuisibile: sit in A B, & in termino a quo. ex quo sequitur, quod quiescat. nihil enim est aliud quiescere, quam quod aliud sit in uno, & eodem per totum aliquod tempus. cum enim in quolibet tempore sit prius & posterius, & tempus

admodum si id, quod est in nauigio, latione nauigii: uel totius motu pars moueatur. Vacare autem in partibus dico, quod est indiuisibile quantitate. Partium enim motus, & inter sese differunt: & a totius etiam motu: atq; in sphaera maxime, differentia ipsam quispam inuebitur. Non enim eadem erit celeritas earum partium, quae propinqua sunt centro, & earum, quae sunt ab eo distantes, totiusq; sphaerae, quo patet non unum omnium esse motum. Vt igitur diximus, sic ipsius quod partibus uacat moueri potest, ut isce qui sedet in corrente nauis, & mouetur, per se autem moueri non potest.

liter non potest dari secundum membrum, s. qd sit in B C, i. in termino ad quem, quia qd est in termino ad quem, tunc iam est mutatum, ut ex superioribus patet. ponebatur tamen qd in hoc tempore mutaretur. Relinquitur ergo, qd in hoc toto tempore, in quo mutatur indiuisibile: sit in A B, & in termino a quo. ex quo sequitur, quod quiescat. nihil enim est aliud quiescere, quam quod aliud sit in uno, & eodem per totum aliquod tempus. cum enim in quolibet tempore sit prius & posterius, & tempus

Lec. 1.

Lec. 5. Tex. com. 29.

Lec. 2. Tex. com. 83.

Lec. 7. Tex. com. 49.

si tempus est diuisibile, quicquid per aliquod tempus est in vno & eodem, similiter se habet nunc & prius, quod est quiescere: sed hoc est impossibile, quod aliquid dum mutatur quiescat. relinquitur ergo quod non contingit impartibile moueri, neque aliquo modo mutari. Hoc enim solo modo potest motus aliquis esse rei indiuisibilis, si tempus componeret ex ipsis nunc, quia in nunc est semper motus esse, vel mutatum, & quia quod motum est, inquantum huiusmodi non mouetur, sequitur quod in nunc, nihil mouetur, sed sit motum. Sic igitur postea ponitur indiuisibile moueri in aliquo tempore, si tempus ex ipsis nunc componeretur, quia postea dari, quod in quolibet ipsorum nunc, ex quibus componitur tempus, esset in uno, & in toto tempore. i. in omnibus nunc esset in multis: & sic in toto tempore moueretur, non autem in aliquo nunc. Sed quod hoc sit impossibile, scilicet tempus componi ex ipsis nunc, ostensum est prius. ostensum est n. supra, quod neque tempus componitur ex ipsis nunc, neque linea ex ipsis punctis, neque motus componitur ex momentis, ut per momentum intelligamur hoc quod est mutatum esse. Qui enim hoc dicit, quod indiuisibile mouetur, aut quod motus componatur ex indiuisibilibus, nihil aliud facit quam quod tempus componatur ex nunc, aut magnitudo ex punctis, quod est impossibile, ergo & impossibile est impartibile moueri. Se eundem rationem ponit ibi.

T.com. 89.

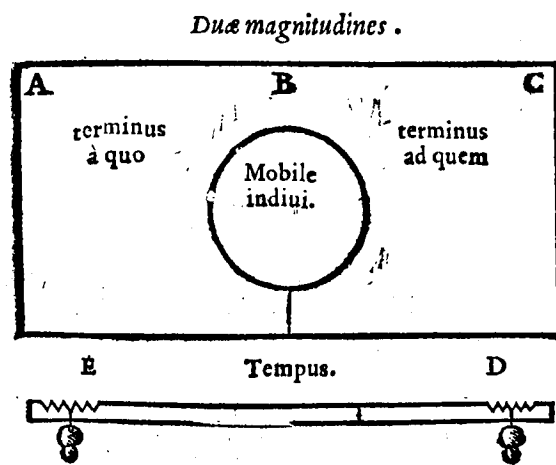
Tex. 68. 90.

Le. 1. 2. pri. in fin.

Amplius autem ex hiis manifestum est, quod neque punctum, neque aliud indiuisibile vllum contingit moueri. Orane. n. quod mouetur, impossibile est prius per maius moueri seipso, quam aut per æquale, aut per minus. Si igitur hoc manifestum est, quia & punctum per minus, aut æquale mouebitur primum. Quia autem in diuisibile est, impossibile est minus moueri prius. per æquale ergo si bijs, quare erit linea expunctis sp. n. per æquale motum, oem lineam punctum mensurabit. si autem hoc impossibile est, & moueri indiuisibile impossibile est.

Amplius autem, si oem in tempore mouetur, & in ipso autem nunc nihil; oem autem tempus diuisibile, erit utique tempus eo tempore minus, in quo transit id quod mouetur æquale spatium sibi. Id enim in quo mouetur tempus erit plene, propterea quod omne tempus autem diuisibile esse, prius est demonstratum. Si igitur punctum mouetur, erit aliquod tempus eo tempore minus, in quo motum est ipsum per æquale spatium sibi. at esse non potest: in minore namque transit minus necesse est. quo continuo fit ut indiuisibile, in se minus sit diuisibile: quemadmodum et tempus in tempore. Enimvero unice id quod partibus uacat atque indiuisibile moueretur, si fieri posset ut in ipso nunc indiuiduo quippiam moueretur. Eiusdem enim est rationis in ipso nunc moueri, & indiuiduum aliquod moueri.

Demonstratio, quod impossibile est impartibile per se moueri.

Et dicit, quod ex his, quæ sequuntur, potest esse manifestum, quod neque punctum, neque aliud quodcumque indiuisibile potest moueri. Et ista ratio specialis est de motu locali. Omne enim quod mouetur secundum locum, impossibile est, quod prius pertranseat maiorem magnitudinem ipsi mobili, quam æqualem, vel minorem, sed semper mobile prius pertranseat magnitudinem æqualem sibi aut minorem, quam maiorem. Si ergo hoc ita se habet, manifestum est, quia & punctum si mouetur, prius pertranseat aliquid minus se, aut æquale sibi, quam longitudinem maiorem se: sed impossibile est quod pertranseat aliquid minus se: quia est in diuisibile. relinquitur ergo quod pertranseat æquale sibi. & ita oportet quod numeret omnia puncta, quæ sunt in linea: quia semper punctum, cum mouetur motu æquali lineæ, propter hoc quod mouetur per totam lineam, sequitur quod totam lineam mensuret. hoc autem facit numerando omnia puncta, sequitur ergo quod linea sit ex punctis. si ergo hoc est impossibile, impossibile est quod indiuisibile moueat.

Præterea neque punctum, neque indiuisibile quicquam moueri ex his etiam patet. fieri namque non potest: ut id quod motu cietur, maius seipso transeat prius, quam aut per æquale, aut minus se moueatur. Quod si ita sit, patet quod punctum seipso minus, aut æquale prius transire. At cum indiuisibile sit, fieri non potest, ut per minus antea moueatur. per æquale ergo sibi mouebitur. quo fit, ut ex punctis linea constet. punctum enim transeundo sibi semper æquale, totam quam transit lineam metietur. Quod si id esse non potest, fieri quoque nequit, ut indiuisibile moueatur.

Insuper, si omne motu cietur in tempore, & nihil in ipso nunc moueatur: omneque tempus sit indiuisibile, erit utique tempus eo tempore minus, in quo transit id quod mouetur æquale spatium sibi. Id enim in quo mouetur tempus erit plene, propterea quod omne tempus autem diuisibile esse, prius est demonstratum. Si igitur punctum mouetur, erit aliquod tempus eo tempore minus, in quo motum est ipsum per æquale spatium sibi. at esse non potest: in minore namque transit minus necesse est. quo continuo fit ut indiuisibile, in se minus sit diuisibile: quemadmodum et tempus in tempore. Enimvero unice id quod partibus uacat atque indiuisibile moueretur, si fieri posset ut in ipso nunc indiuiduo quippiam moueretur. Eiusdem enim est rationis in ipso nunc moueri, & indiuisibile quid moueri.

aliquod minus mobile. quia manifestum est, quod supposita eadem velocitate, in minori tempore pertranseat minus mobile aliquod signum datum, quam mobile maius, sicut in minore tempore pars quam totum, ut ex superioribus patet. Si ergo punctum mouetur, erit accipere aliquod tempus minus tempore, in quo ipsum mouetur. sed hoc est impossibile, quia sequitur quod in illo minori tempore moueretur aliquid minus quam punctum, & sic indiuisibile esset diuisibile in aliquod minus, sicut tempus diuiditur in tempus. Hoc enim solo modo posset moueri indiuisibile, si esset possibile aliquid moueri in nunc indiuisibilis: quia sicut non esset accipere aliquod minus ipso nunc, in quo mouetur, ita non oportet accipere aliquod minus mobile. Et sic patet, quod eiusdem rationis est, quod fiat motus in nunc, & quod indiuisibile aliquod moueatur: hoc autem est impossibile, quod scilicet, in nunc fiat motus: ergo impossibile est quod indiuisibile moueatur.

Tex. 68. 91.

Tex. 94.

Tex. 68. 92.

Tex. 94.

Tex. 68. 93.

Le. 10.

ostquam Philosophus ostendit, quod impartibile non mouetur, hic intendit ostendere, quod nulla mutatio est infinita, quod est contra Heraclitum,

LECTIO XIII.

utatio autem non est, neque una infinita: omnis. n. erat ex quodam in quidam, & quæ est in contradictione, & in contrariis. Quare earum, quæ sunt secundum contradictionem affirmatio & negatio terminus est, ut generationis quidam esse, corruptionis autem non esse. Earum autem, quæ sunt in contrariis, contraria: hæc enim vltima sunt mutationis, quare & alterationis omnis: ex contrariis enim quibusdam est alteratio. Similiter autem augmenti & decrementi: augmenti quidem terminus est, qui est secundum propriam naturam perfectæ magnitudinis: decrementi, qui est ab hac remotio.

b Loci autem mutatio, sic quidem non erit finita, non enim omnis in contrariis est. Sed quoniam impossibile est decimum esse sic ex eo, quia non contingit decidi: (multipliciter enim dicitur impossibile) non contingit sic impossibile decidi neque omnino impossibile factum esse fieri neque mutari in quod impossibile est mutari. Si ergo quod fertur mutari in aliquid, & possibile est mutari, quare non erit infinitus motus, neque feretur in infinito: impossibile est enim transire ipsum. Quod igitur sic non sit infinita mutatio, ut non finiatur terminis, manifestum est.

c Sed si sic contingit, ut tempore sit infinitus idem existens & vnus, considerandum est. Non vno quidem enim facto nihil forte prohibet, ut si post loci mutationem alteratio sit, & post alterationem augmentum, & iterum generatio. sic si sic contingit, ut tempore sit infinitus idem existens & vnus, considerandum est. Non vno quidem enim facto nihil forte prohibet, ut si post loci mutationem alteratio sit, & post alterationem augmentum, & iterum generatio. sic

LECTIO XIII.

utatio autem nulla est infinita. e. quoniam enim in quippiam est omnis, & ea, quæ est in contradictoriis, & ea, quæ in contrariis est. Quare mutationum quidem earum, quæ in contradictoriis sunt, affirmatio atque negatio finis est. generationis quidem id quod est, corruptionis autem id, quod non est. Mutationum uero, quæ inter contraria sunt, ipsa contraria sunt extrema: hæc enim vltima sunt mutationis, quare, & alterationis omnis (alteratio namque ex contrariis est quibusdam) Similiter et accretionis & detractionis. Nam accretionis quidem, id est extremum, quod est magnitudinis perfectæ, quæ accommodatur naturæ finis. Detractionis uero, casus ab hoc ipso remotio.

Latit autem hoc quidem modo non erit finita. non enim omnis est in contrariis. Sed quoniam quod hoc pacto est, impossibile diuisum fore, ut non contingat ipsum fore diuisum, id ut diuidatur non potest. (multipliciter enim impossibile dicitur) atque quod ita est impossibile secari non possit: Et omnino quod factum fore non potest, id fieri non contingit, & id profecto quod mutatum fore non potest in id mutari nequit, in quod mutatum fore non potest. Si igitur id quod fertur in quippiam mutatur, & in illud sane fore mutatum potest. Quare motus non est infinitus, neque quicquam per infinitum feretur, fieri enim non potest, ut illud unquam pertranseat. Patet igitur hoc pacto nullam infinitam esse mutationem, ut non sit finibus terminata.

Verum considerandum est, si sic esse possit, ut una eademque tempore sit infinita. Nam, si non fiat una, nihil forsitan prohibet, veluti si alteratio fiat post lationem, & accretio post alterationem, & generatio rursus post illam, sic enim semper quidem locum, mutatur in aliquid: ergo impossibile est per motum peruenire in illud. Sed infinitum non potest pertranfiri. Non ergo fertur aliquid localiter per infinitum. Sic ergo nullus motus localis est infinitus. Et ita uniuersaliter patet, quod nulla mutatio potest esse sic infinita, ut non terminetur certis terminis, a quibus speciem habet. Deinde cum dicit.

Ostendit, quomodo motus possit esse infinitus tempore: & dicit, quod considerandum est utrum contingat motum sic esse motum infinitum tempore, ut semper maneat vnus, & idem numero. Quod enim motus duret per infinitum tempus, non existente uno ipso motu, nihil prohibet. quod sub dubitatione dicit, addens forte. quia posterius de hoc inquireret. Et ponit exemplum

exemplum. sicut si dicamus, qd post loci mutationem est alteratio: & post alterationem, est augmentum: & post augmentum iterum generatio, & sic in infinitum. sic enim semper posset motus durare tempore infinito. sed non esset unus secundum numerum, quia ex huiusmodi motibus, non fit u-

enim semper quidem erit in tempore motus, sed non unus, propter id qd non est vnus ex oib. Vt aut fiat vnus, no cōtingit in finitum esse tpe præter vnum. hic autem est circulatio.

erit tempore motus, sed non vnus: quia non est vnus ex vniuersis. Vt autem vnus infinitum tempore fiat, præter unum non potest: hic autem est ipsa conuersio.

num humero, ut in Quinto ostensum est. Sed quod motus duraret tempore infinito, ita quod semper vnus maneat numero, hoc non contingit nisi in una specie motus. Motus enim

circularis potest durare vnus, & continuus tempore infinito, vt in Octauo ostendetur.

Sexti libri Physicorum finis.

ARISTOTELIS

DE PHISICO AVDITV

LIBER SEPTIMVS.

Cum Sancti Thomæ Aquinatis præclarissimis commentariis.

LECTIO PRIMA.

ostquam Philosophus in præcedentibus libris determinauit de motu secundum se, & de consequentibus ad ipsum, & de partibus eius, hic incipit determinare de motu per comparisonem ad motores & mobilia. Et diuiditur in partes duas. In prima ostendit esse primū motum, & primum motore.

LECTIO I.

Mne aut quod mouet, necesse est ab aliquo moueri. Si igitur in seipso non habet principium motus, manifestum est, qd ab altero mouetur: aliud. n. erit mouens. si aut in seipso, accipiat A B, quod mouetur sū se, & nō eo qd eorum, quæ huius sunt aliqd mouetur. Primum igitur opinari A B a seipso moueri pp id quod totum mouetur, & a nullo exteriorum. simile est, sicut si quis ipso D E mouente E Z, & ipso moto, opinetur D E Z a se ipso moueri propter id, qd non uidet vtrū ab utro moueat; & utrū D E ab E Z, aut E Z, a D E.

Secundo hoc ostendit propositū ibi. Quoniam autem omne quod mouetur. Tertio manifestat quoddam quod supposuerat ibi. Primum aut moues & c. Proponit ergo primo quod necesse est, omne quod mouetur, ab aliquo alio moueri. Quod quidem in aliquibus est manifestum. Sunt enim quedam, quæ non habent in seipsis principium sui motus, sed principium motus ipsorum est ab extrinseco, sicut in his quæ per uiolentiam mouentur. Si ergo aliquid sit, quod non habeat in seipso principium sui motus, sed principium sui motus est ab extrinseco, manifestum est quod ab alio mouetur. si uero sit aliquid mobile, quod habeat in seipso principium sui motus. circa hoc potest esse dubium, an ab alio mouetur, & ideo circa hoc instat, ad ostendendum quod ab alio mouetur. Si ergo aliquid tale ponatur non moueri ab alio: accipiat mobile A B, cui quidem moueri conueniat secundū se & primo, non autem ex eo quod aliqua pars eius mouetur; sic enim non moueretur secundum se, sed secundum partem. oportet autem, si aliquid mouet seipsum non motum ab altero, quod sit primo & per se motum. sicut si aliquid est calidum non ab alio, oportet quod sit primo & per se calidum. Hoc ergo dato, procedit ad propositum ostendendum dupliciter. Primo quidem excludendo illud, unde maxime uideri posset qd aliquid non ab alio mouetur, secundo directe ostendendo, qd nihil potest a seipso moueri. ibi. Amplius autem quod a seipso

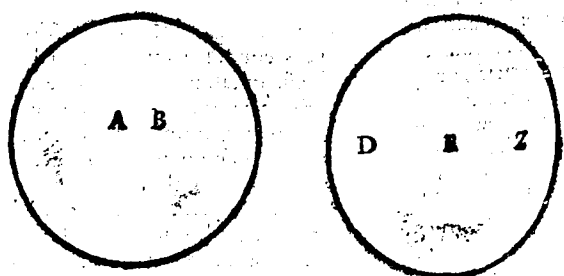
mouetur, & c. Id autem, ex quo maxime videtur, quod aliquid non mouetur ab alio, est, quia non mouetur ab aliquo exteriori, sed ab ipso interiori principio. Dicit ergo primo, quod opinari quod A B mouetur a seipso, propter hoc quod totū mouetur, & non mouetur ab aliquo exteriori, simile est, ac si

LECTIO I.

Mne quod mouetur ab aliquo mouetur necesse est. Si igitur in se non habeat principium motus, ab alio patet ipsum moueri. si in se habeat, accipiat ipsū A B, quod quidem mouetur non ex eo, quia quid sui ciatur. Primum igitur A B putare a se moueri, quia qd totum ab externo nullo mouetur: simile est atque si quis cum ipsum D G mouet ipsum G F, simulque cum eo mouetur ipsum D G F a seipso moueri putaret, quia non perspicit utrum ab utro mouetur, utrum D G A G F, an G F ab ipso D G.

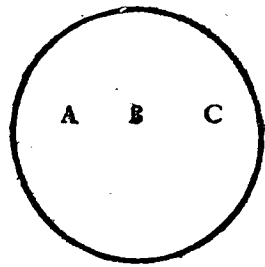
quod nō totum mouetur, sed una pars eius corporalis est mouens, & alia mota, in quo quidem mobili manifestum est quod id quod mouetur, ab alio mouetur: & ex hoc uult simile ostendere de corpore animato, quod uidetur mouere seipsum. Hoc enim ei conuenit inquantū vna pars aliam mouet, scilicet anima corpus, ut in Octauo plenius ostendetur. Secundo ibi

Demonstratio probans, omne quod mouetur, ab alio moueri, quāuis non appareat ipsum moueri.

ostendit directe, qd omne quod mouet ab alio mouetur, a ratione. Omne quod mouetur a seipso, non quiescit a suo motu per quietem cuiuscunque alterius mobilis. & hoc accidit quasi per se notum. Ex hoc autem ulterius concludit, quod, si aliquid mobile quiescit ad quietem alterius, quod hoc mouetur ab altero. Hoc autem supposito concludit quod necesse est, omne quod mouetur, ab aliquo alio moueri. Et quod hoc sequatur ex præmissis, sic probat. Illud mobile, quod suppositum a seipso moueri, scilicet A B, oportet diuisibile esse, quia omne quod mouetur est diuisibile, ut supra probatum est. & quia diuisibile est, nullum inconueniens sequitur, si diuidatur. Diuidatur ergo in puncto C, ita quod una pars eius sit B C, & alia A C. si ergo B C est pars eius, quod est A B, necesse est qd quiescente B C parte, quiescat totum A B. Si ergo non quiescat totum quiescente parte: accipiat quod totū moueat, & una pars quiescat: sed quia pars ponitur quiescere, non poterit ponitur moueri nisi ratione alterius partis. sic ergo B C quiescente, quod est una pars, mouetur A C, quod est alia pars: sed nullum totum, cuius una sola pars mouetur, mouetur primo & per se: non ergo mouebitur A B primo & per se: quod erat suppositum. Ergo oportet qd B C quiescente, quiescat totum A B. Et sic illud quod mouetur pausat: id est desinet moueri ad quietem alterius. Sed supra habitum est, quod si aliquid quiescit & desinet moueri ad quietem alterius, hoc ab altero mouetur: ergo A B ab altero mouetur. Et eadem ratio est de quolibet alio mobili, quia oē quod mouetur est diuisibile. & eadem ratione oportet quod quiescente parte quiescat totum. Manifestū est ergo, quod omne quod mouetur ab aliquo alio mouetur.

Demonstratio probans, quod cessans a motu per cessationem alterius, ab alio mouetur.

Contra istam autem Aristot. probationem multipliciter obicitur. Obicit enim Galenus cōtra hoc quod dicit Aristot. quod si una tantū pars eius mobilis mouetur, & reliqua quiescat, quod totum non per se mouetur. dicens hoc esse falsum, quia ea quæ mouentur secundū partem, per se mouentur. Sed deceptus est Galenus ex æquiuocatione eius quod est per se. Per se enim quandoque sumitur secundum quod opponitur ei tantum quod est per accidens, & sic quod mouetur secundum partem mouetur per se, ut Gal. intellexit. Quandoque uero sumitur secundum quod opponitur simul ei, quod est per accidens, & ei quod est secundum partem. & hoc dicit non solum per se, sed etiam primo. Et sic accipit per se Aristot. hic. quod patet, quia cū concludit qd non ergo mouetur per se A B, subiungit. Sed

concessum est quod per seipsum moueri primo. Sed magis urget obiectio Auicennæ, qui obicit contra hanc rationem, dicens eam procedere ex suppositione impossibilis, ex quo sequitur impossibile, & non ex eo quod ponitur aliquid a seipso moueri. Si enim ponamus aliquid mobile a seipso moueri primo

Deinde quod a seipso mouetur, id nunquam ex eo moueri desinet, quia aliquid aliud stetit, mouerique cessauit. igitur siquid ex eo moueri desinit, quia quippiam aliud stetit, id ab alio mouetur necesse est. Hoc enim patefacto, omne quod mouetur, ab aliquo mouetur necesse est. Cum enim ipsum A B moueri sit sumptū, diuisibile erit profecto, omne nanque quod mouetur, diuisibile est. Sit igitur diuisum in C. Igitur B C quiescente, & ipsum A B quiescat necesse est. Quod si non quiescat mente sumatur moueri, B C igitur quiescente, A C mouetur. Non ergo per se mouetur ipsum A B. at per se primo moueri supponebatur. Patet igitur B C quiescente, & A B quiescere, ac tunc cessare moueri. At si quid ex eo moueri desinit, quia quiescit aliud, id ab alio plane mouetur. Patet igitur omne quod mouetur, aliquo motu moueri. Omne enim, quod mouetur est (ut patuit) diuisibile, parteque quiescente, & totum ipsum quiescet.

& per se, naturale est ei quod mouetur & secundum totum & secundum partes. Si ergo ponat quod aliqua pars eius quiescat, erit positio impossibilis. & ex hac positioe sequitur impossibile, ad quod Arist. inducit, qd totum mouetur non primo & per se, ut positum est. Huic autem obiectioni posset aliquis obuiare dicendo, quod licet impossibile sit partē quiescere secundum determinatam naturam, in quantum est corpus talis speciei, ut puta cælum vel ignis: non est tamen impossibile, si ratio communis corporis consideretur: quia corpus, in quantum corpus, non prohibetur quiescere uel moueri. Sed hanc respōsionē excludit Auic. dupliciter. Primo quidem, quia pari ratione posset dici de toto corpore, quod nō prohibetur quiescere, ex hoc qd corpus est, sicut dicitur de parte. & ita superfluum fuit assumere ad probationem propositi diuisionem mobilis & quietem partis. Secundo, quia aliqua propositio simpliciter red dicitur impossibilis, si prædicatum repugnet iubiecto ratione differentiæ specificæ, quāuis non repugnet ei ratione generis. Est enim impossibile quod homo sit irrationalis, quāuis non impediatur, irrationalem esse ex hoc, quod est animal. Sic igitur simpliciter impossibile est, quod pars corporis, mouentis seipsum quiescat, quia hoc est contra rationem talis corporis, licet nō sit contra rationem communem corporis. Hac igitur responsione remota, Auic. aliter soluit, & dicit, qd aliqua condicionalis potest esse uera, cuius antecedens est impossibile, & consequens est possibile, sicut ista, si homo est asinus, est animal irrationale. Concedendum est ergo, quod impossibile est, quod, si aliquid mobile ponitur mouere seipsum, quod uel totum uel pars eius quiescat, sicut impossibile est ignem non esse calidum, propter hoc quod est sibi ipsi causa caloris. Vnde hæc condicionalis est uera, si mobilis mouentis seipsum, quod uel totum quiescit. Aristot. autem, si uerba eius diligenter considerentur, nunquam uisitur quiete partis, nisi per locutionem habentem vim conditionalis propositionis. Non enim dicit qd quiescat B C. Sed necesse est B C quiescente, quiescere & A B. Et iterum qd quiescente parte, quiescit totum. & ex hac condicionalis uera, Aristot. propositum demonstrat. Sed dicit Auic. quod ista demonstratio non est de genere demonstrationū simpliciter, sed de genere demonstrationum, quæ dicuntur demonstrationes quia, in quibus est usus talium conditionalium. Est autem hæc solutio conueniens quantum ad hoc quod dicit de ueritate conditionalis. Sed uideretur dicendum, quod non sit demonstratio quia, sed propter quid. contingit enim causam, quare impossibile est aliquid mobile mouere seipsum. Ad cuius euidentiā sciendum est, quod aliquid mouere seipsum nihil aliud est, quā esse sibi causa motus, quod autem est sibi causa aliquid, oportet quod primo ei conueniat quia quod est primum in quolibet genere, est causa eorum quæ sunt post. unde ignis, qui sibi & aliis est causa caloris, est primum calidum. Ostendit autem Arist. in Sexto, quod in motu non inuenitur primum, neque ex parte temporis, neque ex parte magnitudinis, neque etiam ex parte mobilis, propter horum diuisibilitatem: non ergo potest inueniri primum, cuius motus non dependeat

Tex. 63.

dependeat ab aliquo priori. motus enim totius dependet a motibus partium, & dividitur in eas, ut in Sexto probarum est. Sic ergo ostendit Aristot. causam quare nullum mobile mouet seipsum: quia non potest esse primum mobile, cuius motus non dependeat a partibus, sicut si ostenderem, quod nullum diuisibile potest esse primum ens: quia esse cuiuslibet diuisibilis dependet a partibus, ut sic hęc conditionalis sit uera, Si pars non mouetur, totum non mouetur, sicut hęc conditionalis ę vera, Si pars non est, totum non est. Vnde & Platonici, qui posuerunt aliqua mouere seipsa, dixerunt quod nullum corporeum, aut diuisibile mouet seipsum: sed mouere seipsum est tantummodo substantię spiritalis quę intelligitur seipsam, & amat seipsam (vniuersaliter omnes operationes motus appellando) quia & huiusmodi operationes, scilicet sentire, & intelligere, etiam Aristot. in tercio de anima nominat motum, secundum quod motus est actus perfectus. Sed hic loquitur de motu secundum quod est actus imperfectus, id est existens in potentia, secundum quem motum indiuisibile non mouetur, ut in sexto probarum est, & hic assumitur. Et sic patet, quod Aristoteles ponens, omne quod mouetur ab alio moueri, a Platone, qui posuit aliquid mouere seipsum, non dissentit in sententia, sed solum in verbis.

LECTIO II.

Voniam omne quod mouetur, ab aliquo mouetur, necesse est, & omne quod mouetur in loco moueri ab altero: & mouens igitur ab altero, quonia & ipsum mouetur, & iterum hoc ab altero, non autem in infinito abibit, sed stabit alicubi, & erit aliquid, quod primo causa erit motus.

Si enim non est, sed in infinito procedet, sit A quidem, quod ab ipso B moueatur: B vero ab ipso C: C autem ab ipso D, & hoc igitur modo in infinitum ascendat. Quoniam ergo simul mouens mouetur & ipsum quod mouetur, manifestum est, quoniam simul mouetur, & A & B. cum enim mouetur A, mouebitur B, & cum mouetur B, & ipsum C, & cum C, ipsum D. erit igitur simul motus, qui est A, & B, & reliquorum uniuscuiusque. et accipere igitur unumquodque istorum poterimus. et nanq; si unumquodq; ab unoquoq; mouetur: nihil minus vnus numero vnus cuiusque est motus, & non infiniti in ultimis, quoniam quod mouetur omne ex quodam in quiddam mouetur, aut numero accidit eundem esse motum aut genere, aut specie. Numero quidem igitur dico eundem motum, qui ex eodem in idem numero, & in tempore eodem fit, ut ex hoc albo, quod est unum numero, in hoc nigro, secundum hoc tempus, quod est unum numero, si enim secundum aliud, non adhuc vnus erit numero, sed specie. Genere autem motus vnus est, qui in eodem predicamento substantię, uel alterius generis est. Specie autem, qui ex eadem specie in idem specie, ut ex albo in nigro, aut ex

LECTIO II.

ostendam Philo-ophus, quod omne quod mouetur, ab alio, hic accedit ad principale propositum ostendendum, scilicet, quod sit primus motus & primus motor. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit, Secundo probat propositum ibi. Si n. non est, sed in infinitum procedet & c. Dicit ergo primo, quod cum ostensum sit vniuersaliter, quod omne quod mouetur, ab aliquo alio mouetur, necesse est hoc etiam verum esse in motu locali, scilicet ut omne quod mouetur in loco, ab altero moueatur. Applicat autem specialiter ad motum localem, quod supra vniuersaliter demonstratum est: quia motus localis est primus motus, ut in Octauo ostendetur, & ideo secundum hunc motum procedit hic ad demonstrandum primum motorem. Accipitur igitur aliquid quod mouetur secundum locum hoc mouetur ab altero, aut ergo il-

LECTIO II.

V autem omne quod mouetur ab aliquo moueatur, necesse est, & id quod in loco mouetur ab alio moueatur necesse est, cum moueatur & ipsum, & hoc ab alio rursus: at non in infinito hoc proficiscitur, sed stabit tandem alicubi, atque erit quippiam, quod primo causa erit ut omnia moueantur.

Quod, si non sit ita, sed sit in infinito profectio, moueatur A quidem a B, ipsum autem B moueatur a C, & C rursus a D, & hoc in infinitum hoc modo proficiscitur. Cum igitur simul moueatur & id quod mouet, simul A & B mouebuntur. nam, cum B mouetur, & mouebitur & ipsum A: & item, cum B mouetur, ipsum C sane mouebitur: & similiter, cum C mouetur, mouebitur ipsum D. Motus igitur ipsius A simul erit cum motu ipsius B, & caterorum cuiusque: & unumquodque igitur ipsorum, & motum cuiusque poterimus sumere. Nam & si a singulis, singula simul mouentur, non minus tamen vnus cuiusque motus vnus est numero, & non infinitus extremis, cum omne quod mouetur, e quodam ad quoddam proficiscatur. Fit enim ut aut numero, aut genere, aut specie sit idem motus. Numero igitur eum motum dico eundem esse, qui in eodem numero tempore, ex eodem in idem numero fit, ut hęc, qui hęc ex albedine, quę est una numero, hanc in nigredine, hoc in tempore, quod sit unum numero fit. nam, si in alio atque alio fiat, vnus specie non numero motus erit. Genere autem idem est motus, qui eodem in predicamento, aut in substantia, aut in alio genere fit. Specie uero est vnus, quo ex eodem specie ad idem specie pergitur, ut motus, qui est ex albo in nigro, aut in malum e bono. Hęc autem & in superioribus dicta sunt. Accipitur

quod vnus ab omnibus, sed singula a singulis: nihilominus tamen licet sint infinita mouentia & mobilia, tamen vnus cuiusque motus vnus est numero. Et licet omnes motus sint infiniti numero: non tamen sunt infiniti in ultimis, id est per priuationem ultimorum, sed vnus cuiusque motus est finitus habens determinata ultima. Et quod vnus cuiusque motus vnus est numero & finitus, probat. Quia, cum omne quod mouetur, moueatur inter duos terminos, ex quodam scilicet, in quiddam, necesse est, quod secundum duos

lud alterum mouetur, aut non. si non mouetur, habetur propositum, scilicet quod aliquid sit mouens immobile, quod est proprietas primi mouentis. si autem & ipsum mouens mouetur, oportet quod moueatur ab altero mouente, & hoc iterum mouens, si & ipsum mouet, mouet ab altero. sed hoc non potest procedere in infinitum, sed oportet in aliquo stare. erit ergo aliqd primum mouens, quod erit prima causa motus: ita scilicet, quod ipsum non mouetur, sed mouet alia. Secundo ibi.

Probat quod sup. posuerat. Et circa hoc tria facit. Primo inducit probationem, Secundo ostendit probationem esse insufficientem ibi. Sicigit videt & c. Tertio supplet quod dam per quod ratio formalis: ibi. Sed si quod mouetur. Dicit ergo primo, quod si hoc non concedatur, quod sit ali qua prima causa motus (cu omne quod mouetur ab alio moueatur) sequitur quod procedatur in infinitum in mouentibus & motis. & hoc ostendit esse impossibile. Sit enim A quoddam, quod mouetur secundum locum, & moueatur ab ipso B: B uero a C: C uero a D, & sic procedatur in infinitum ascendendo: manifestum est autem, quod, cum aliquid mouet, ex eo quod mouetur, simul mouetur mouens & ipsum mobile: sicut, si manus suo motu mouet baculum, simul mouetur manus & baculus. Sic ergo simul mouetur B, quod mouetur A, & eadem ratione quando mouetur B, simul mouetur C, & cum mouet C simul mouetur D. Sic ergo simul, & in eodem tempore est motus ipsius A, & omnium aliorum: & poterit seorsum accipi motus vnus cuiusque horum infinitorum. Et quia vnus vnusquodq; horum mobiliu moueatur ab vnquoquoq; mouentium, non ita

sum modum identitatis terminorum, etiam ipse motus sit diuersimode vnus, scilicet aut numero, aut specie, aut genere. Numero quidem est idem motus, qui est ex eodem termino a quo in idem numero, sicut in terminum ad quem: ita tamen quod sit etiam in eodem numero tempore: & cum hoc oportet, quod sit eiusdem mobilis numero. Et ad exponendum quod dixerat, subiungit quod motus vnus est ex eodem in idem, sicut ex hoc albo, quod significat vnus numero, in hoc nigro, quod etiam nominat aliquid idem numero, & secundum hoc tempus determinatum, quod etiam est vnus numero: quia, si esset motus secundum aliud tempus, licet æquale, non esset numero vnus, sed specie tantum. Sed motus est vnus genere, qui est in eodem predicamento, uel substantię, uel cuiuscunque alterius generis, sicut omnis generatio substantię est eadē genere, & omnis alteratio similiter. Sed motus est specie vnus, qui est ex eodem secundum speciem. in idem secundum speciem, sicut & omnis deprauatio, quę est ex bono in malum. Et hęc etiam in Quinto dicta sunt. His igitur duobus suppositis, scilicet quod simul mouetur & mouens & motum: & quod potest accipi motus vnus cuiusque mobiliu tanquam finitus & vnus, accipitur motus huius mobilis quod est A, & sit E: & motus ipsius B sit Z, & motus CD, & omnium consequentium sit G T. Tempus autem in quo mouetur A, sit K. Sed, quia motus ipsius A est determinatus id est finitus, etiam tempus in quo est iste motus, scilicet R est determinatum & non infinitum: quia sicut in Sexto ostensum est, finitur & infinitum simul inuenitur in tempore & motu. Ex dictis aut patet, quod in eodem tempore, in quo mouetur A, mouetur & B, & omnia alia: ergo motus omnium qui est EZGT, est in tempore finito, sed ille motus est infinitus, cum sit infinitum ergo sequetur quod motus infinitus sit in tempore finito, quod est impossibile. Hoc autem ideo sequitur, quia in quo tempore mouetur A, mouentur omnia alia, que sunt infinita numero. Nec differt quantum ad propositum pertinet, utrum motus omnium mobiliu sit æqualis velocitatis: aut inferiora mobilia tardius moueantur, & in maiori tempore: quia omnino sequetur quod motus infinitus sit in tempore finito. quia vnus quodque mobiliu necesse est quod habeat uelocitatem & tarditatem finitam. Hoc autem est impossibile, scilicet motum infinitum esse in tempore finito: ergo & primum est impossibile, scilicet quod procedatur in mobilibus & mouentibus in infinitum. Secundo ibi.

bono in malum, hęc aut dicta sunt & in Prioribus. Accipitur igit, qui est motus ipsius A, & sit i quo est E, & qui est ipsi B, sit in quo Z, & qui est C D, in quo G T: & tempus, in quo moueatur A sit K. Determinato aut motu ipsi A determinatum erit & tempus, & non infinitum erit, quod est K. sed in eodem tpe motum est A, & reliquorum vnusquodq; B. Accidit ergo motus, qui est EZGT, cum sit infinitus, in tpe finito moueri, quod est K: in quo. n. A motum est, & quę sunt ipsi consequenter omnia mota sunt infinita. quare in eodem mouetur. Etenim aut æqualis motus erit, q est ipsi A ipsi, q B, aut maior. differt aut nihil. penit. n. infinitum motum i finito tpe accidit moueri: hoc aut impossibile ę.

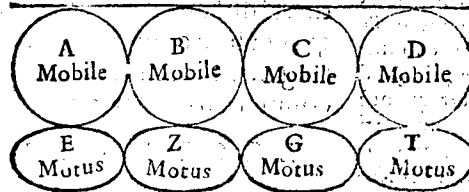
Sic igitur vř demonstrari id quod est a principio: non tamē demonstratur pp hoc, quod nullum inconueniens accidit. Cōtingit .n. in finito tpe infinitum motū esse, non eundem autem, sed alterum & alterum multis & infinitis motis. Quod quidem accidit & in his, quę nunc diximus.

Sed, si id, quod mouetur primo scđm locum, & corporale motum, necesse est tangi aut cōtinuum eē mouēti, sicut vř hoc in oibus cōtingere. erit. n. ex oib; vnū ipsum totū: aut cōtinuum. Hoc igit cōtingens accipiat, & sit magnitudo quidē aut cōtinuum, i quo sunt A B C D, huius autē motus est E F G H. Differt autē nihil magnitudinē finitā, aut infinitā esse: similiter enim in finito tempore, quod est K,

Demonstratio, ostendens per deductionem ad impossibile quod non proceditur in infinitum in mouentibus, & motis, scilicet quia infinitum mouetur in finito tempore.

Figura hęc deseruit etiam textui octauo.

R. Tempus.

Ostendit quod præcedens ratio non efficaciter cōcludit. & dicit, quod prædicto modo vř demonstrari principale propositum, scilicet quod non in infinito procedatur in mouentibus & motis, non tamen efficaciter demonstratur: quia nullum inconueniens accidit ex præmissis. Contingens est enim & possibile, quod in tempore finito sit motus infinitus: ita tamen, quod non sit vnus & idē, sed alius & alius, in quantum scilicet infinita sunt quę mouentur. nihil enim prohibet infinita in tempore finito moueri simul. Et hoc cōcludebat ratio prædicta. Erant enim mobilia infinita diuersa, & sic motus eorū erāt diuersi, quia ad vnitatem motus non solum requiritur unitas temporis & termini, sed etiam unitas mobilitatis, ut in Quinto dictum est. Tertio ibi.

Hoc igitur pacto quod propositum uidebitur demonstrari. non tamen demonstratur, quia nullum absurdum emergit. Fieri enim potest ut finito in tempore, motus sit infinitus, non tamen idem, sed alius atque alius, si multa sint ea, quę mouentur ac infinita. Quod & in his quę nunc sumpsimus accidit.

At si id, quod primo mouet in loco, motuque corpori accommodato, tangere necesse est id quod mouetur, aut continuum esse (ut in vniuersis fieri cernimus) totum ipsum vnus ex omnibus, aut continuum erit. Id igitur, quod fieri potest, esse sumatur, & sit magnitudo quidē aut continuum ipsum A B C D, motus autem huius sit E F G H. Nihil autem interest in finito in tempore K aut infinitum, aut finitum in infinito mouebitur motu: bos uidetur

Tex. 4.

Tex. 55.

Tex. 3.

Tex. 4.

Tex. 6.

Tex. 60.

Tex. 7.

Tex. 8.

Tex. 35.

PHYSICORVM

...mouens semper coniungitur mobili altero...

mouebitur aut finita, aut infinita. Horu aut utrumq; impossibile...

LECTIO III.

Rimum autem mouens non sicut cuius causa, sed vnde est principium...

Quoniam autem tres sunt motus qui sunt locum, & qui sunt qualitatem, & secundum quantitatem...

motus, quoddam est immediatum, & quoddam remotum. intelligit autem hic de immediate mouente...

muni, nondum applicando ad determinata mobilia...

rum autem utrumque est impossibile, Stabit igitur tandem, ut patet id ipsum...

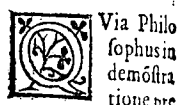
LECTIO III.

Autem, quod primum mouet, non ut id gratia cuius cetera sunt uel fiunt...

Cum autem tres sint motus, is, inquam, qui ad locum, is qui ad qualitatem...

motus, quoddam est immediatum, & quoddam remotum. intelligit autem hic de immediate mouente...

LECTIO III.

Via Philosophia demonstratone procedente supposuerat quod mouens est contiguum...

Offendit propositum in singulis trium predictorum motuum. Et primo in motu locali...

Omne igitur, quod fertur, aut ipsum a seipso mouetur, aut ab altero...

Quod autem ab alio mouetur, quadrifariam mouetur. Qui sunt ab altero motus...

Pulsio igitur, alia est impulsio, alia expulsio, alia expulsiio. Impulsio quidem est...

Vectio autem in tribus erit motibus. Quod quidem vehitur non sine se mouetur...

Tractio autem est, cum etiam ad ipsum, uel ad alterum velocior sit motus trahentis...

Manifestat praemissos quatuor modos. Et primo manifestat pulsionem...

Manifestat de vectioe & dicit, quod vectio fundatur in tribus aliis motibus...

Manifestat de vectioe & dicit, quod vectio fundatur in tribus aliis motibus...

est quod vectio in tribus aliis motibus continetur. Tertio ibidem...

Omne itaque quod fertur, aut a seipso mouetur, aut ab alio. Si igitur a seipso mouetur...

Sin ab alio mouetur, quatuor modis mouetur. Motus enim qui ab alio afferuntur quatuor sunt...

Pulsio igitur, alia est impulsio, alia expulsio. Atque impulsio quidem est...

Vectio autem in tribus erit motibus. Non enim per se, sed per accidens mouetur...

Tractio uero est cum motus trahentis, aut ad se, aut ad aliud velocior eius est motu...

Manifestat praemissos quatuor modos. Et primo manifestat pulsionem, quae est cum mouens...

Te. com. 9.

Tex. co. 10.

Lib. 6. tex. com. 65.

Te. 11.

Infra.

Te. 6. 10.

Te. 10. prin. ppio.

Te. 6. 10.

Te. 6. 10.

Te. 6. 10.

Te. 6. 10.

Te. 6. 10.

Te. 6. 10.

Te. 6. 10.

Te. 6. 10.

Te. 6. 10.

Te. 6. 10.

Te. 6. 10.

Te. 6. 10.

Exponit autem quod dixerat { Ad ipsum vel ad alterum } quia contingit esse tractionem ad ipsum attrahentem, & ad alterum in motibus voluntariis, ut dictum est. Et quia sunt quidam motus, in quibus non ita manifeste saluatur ratio tractionis, consequenter ostendit eos etiam reduci ad hos modos tractionis, quos posuerat, scilicet ad seipsum, & ad alterum. Et hoc est quod dicit, quod omnes alii tractus, qui non nominantur tractus, reducuntur in hos duos modos tractionis, quia sunt idem specie cum eis quantum ad hoc, quod motus accipiunt speciem a terminis, quia & illi tractus sunt ad seipsum vel ad alterum, sicut patet in inspiratione, & expiratione. Inspiratio enim est attractio aeris, expirationis vero est aeris expulsio, & similiter spiritus est expulsio spiritus. Et similiter dicendum est de omnibus aliis motibus per quoscumque aliqua corpora extramittuntur, vel intra recipiuntur, quia emissio reducitur ad pulsionem, receptio autem ad attractionem. Et similiter sphæresis est pulsio, & cercisus est attractio. Spati enim in Græco dicitur ensis, vel spatha. vnde sphæthesis, idem est quod spathatio, id est percussio per ens. m, quæ sit pellendo. Et ideo alia litera quæ dicitur {speculatio} videtur esse vitio scriptoris corrupta: quapropter spathatione, posuit speculationem. Cercisus autem est attractio. Est autem cercisus in Græco quoddam instrumentum, quo uruntur textores, quod ad se trahunt texendo, quod latine dicitur rarius. Vnde alia litera habet {radiatio}. horum enim duorum, & quoruncumque motuum emissiuorum & receptiuorum, aliud est congregatio, quod pertinet ad attractionem, quia congregans mouet aliquid ad alterum: aliud est disgregatio, quæ pertinet ad pulsionem, quia pulsio est motus alicuius ab alio. Sic ergo patet, quod omnis motus localis est aggregatio vel disgregatio, quia motus localis est ab aliquo, vel ad aliquid. Et per consequens patet, quod omnis motus localis est pulsio vel tractio. Deinde cum dicitur h. ¶ Manifestat quid sit vertigo. & dicit quod vertigo est quidam motus compositus ex tractu & pulsu. Cum enim aliquid uertitur, ex una parte pellitur, & ex alia trahitur. Deinde cum dicitur

h Vertigo autem componitur quidem ex tractu, & pulsione. hoc quidem pellit mouens, illud autem trahit.

i Manifestum igitur est quod si simul pellens, & trahens est cum eo quod pellitur & trahitur, nullum medium eius quod mouetur, & mouentis est.

k Hoc autem manifestum ex dictis. Pulsio quidem aut a se ipso, aut ab alio ad aliud motus est. Tractus autem, ab alio ad ipsum aut ad aliud est. Adhuc autem synopsis & diosis.

l Proiectio autem, quando vel locior motus fiat qui simul naturam latioris facta pulsio: & hoc factio tandiu accidit ferri, quousque fortior sit motus eius quod fert. Manifestum igitur, quoniam quod mouetur, & mouens simul sunt, & nullum medium est ipsorum.

LECTIO IIII.

T vero neque alterati, neque alterantis ullum medium est. hoc autem manifestum est ex inductione. In omnibus enim simul esse accidit alterans ultimum, & primum quod alteratur.

Tex. cō. 11.

¶ Ostendit quod omnes quatuor motus prædicti ad pulsionem & tractum reducuntur: & quod idem est iudicium de omnibus, & de istis duobus. Quia enim uectio consistit in tribus aliis, & vertigo componitur ex pulsu & tractu, relinquuntur quod omnis motus localis, qui est ab alio, reducitur ad pulsionem, & tractum. Vnde manifestum est, quod si in pulsu & tractu, mouens & motus sine simul: id est ita quod pellens sit simul cum eo quod pellitur, & trahens cum eo quod trahitur, consequens erit uniuersum

¶ Ostendit quod omnes quatuor motus prædicti ad pulsionem & tractum reducuntur: & quod idem est iudicium de omnibus, & de istis duobus. Quia enim uectio consistit in tribus aliis, & vertigo componitur ex pulsu & tractu, relinquuntur quod omnis motus localis, qui est ab alio, reducitur ad pulsionem, & tractum. Vnde manifestum est, quod si in pulsu & tractu, mouens & motus sine simul: id est ita quod pellens sit simul cum eo quod pellitur, & trahens cum eo quod trahitur, consequens erit uniuersum

saliter verum esse, quod nullum sit medium inter mouens secundum locum, & motum. Deinde cum dicitur

¶ Probat propositum in his duobus motibus. Et primo ponit duas rationes ad propositum ostendendum, Secundo excludit obiectionem. ibi {Proiectio autem & c.} Prima autem ratio sumitur ex definitione utriusque motus, quia pulsio est motus ab ipso mouente, vel ab aliquo alio in aliquo alio. & sic oportet quod saltem in principio motus pellens sit simul cum eo quod pellitur, dum pellens, id quod pellitur remouet a se, vel ab alio. Sed tractus est motus ad ipsum uel ad alterum, ut dictum est, & quod non separatur trahens ab eo quod trahitur. Ex quo manifestum est in his duobus motibus, quod mouens & motum sint simul. Secunda ratio sumitur ex congregatione & disgregatione. Dicitur enim quod pulsio est disgregatio, & tractio est congregatio. Et hoc est quod dicitur. {Adhuc autem synopsis} id est congregatio, & {diosis} id est uisio. Non autem posset aliquid congregare vel disgregare, nisi adesset his quæ congregantur & disgregantur. Et sic patet quod in pulsione & tractu mouens & motus sunt simul. Secundo ibi. ¶ Excludit quandam obiectionem, quæ accidere potest circa pulsionem. De Tractione enim dictum est, quod motus trahentis non separatur ab eo quod trahitur: sed in pulsione dictum est, quod aliquid deficit pellens ab eo quod pellitur, & talis pulsio uocatur expulsio, cuius species est proiectio, quæ est quando pellitur cum quadam uolentia in remotum. & sic in proiectione videtur, quod id quod proicitur non sit simul cum proiciente. Et ideo ad hoc excludendum dicitur, quod proiectio est quando motus eius quod fertur sit uelocior quod motus naturalis. & hoc per aliquam fortem impulsione facta. Cum enim aliquid proicitur, ex forti impulsione mouetur aer uelociori motu quam sit motus eius naturalis, & ad motum aeris deferitur corpus proiectum. Et quia diu durat aer impulsus, tãdiu proiectum mouetur. Et hoc est quod dicitur quod facta tali impulsione, tãdiu accidit aliquid ferri proiectum, quandiu in aere sit fortior motus, quam eius motus naturalis. Sic ergo remota hac dubitatione, concluditur quod mouens & motum sint simul, & quod inter ea nihil est medium.

¶ Volutio uero ex tractione pulsioneque componitur. Mouens enim partim pellit, partim trahit id quod motu hoc agitur.

¶ Perspicuum igitur est, si pellens ac trahens est simul cum eo quod pellitur atque trahitur, ni il esse inter ea, quorum alterum mouetur, alterum mouet.

¶ Hoc ex definitionibus patet. Nã pulsio quidem est, aut ex se, aut ex alio in aliud motus. Tractio autem ex alio, uel ad se, uel ad aliud. Insuper com pulsio atque dispulsio.

¶ Proiectio uero est, cum motus celerior sit naturali motu corporis eius quod fertur, pulsione uehementiore nimium facta. Quod quidem eouque fertur, quousque motus is uehementior sit illo motu. Quæ, cum ita sint, patet esse simul id quod mouetur, & id quod mouet, & nihil inter ipsa medium esse.

LECTIO IIII.

T uero nec inter alterans, & id, quod alteratur, medium quicquam, quod quidem ita esse per inductionem patere potest. In uniuersis enim fit ut id, quod ultimum alterat, & id quod primum alteratur sint simul.

¶ Ostendit quod omnes quatuor motus prædicti ad pulsionem & tractum reducuntur: & quod idem est iudicium de omnibus, & de istis duobus. Quia enim uectio consistit in tribus aliis, & vertigo componitur ex pulsu & tractu, relinquuntur quod omnis motus localis, qui est ab alio, reducitur ad pulsionem, & tractum. Vnde manifestum est, quod si in pulsu & tractu, mouens & motus sine simul: id est ita quod pellens sit simul cum eo quod pellitur, & trahens cum eo quod trahitur, consequens erit uniuersum

LECTIO IIII.

¶ Ostendit quod omnes quatuor motus prædicti ad pulsionem & tractum reducuntur: & quod idem est iudicium de omnibus, & de istis duobus. Quia enim uectio consistit in tribus aliis, & vertigo componitur ex pulsu & tractu, relinquuntur quod omnis motus localis, qui est ab alio, reducitur ad pulsionem, & tractum. Vnde manifestum est, quod si in pulsu & tractu, mouens & motus sine simul: id est ita quod pellens sit simul cum eo quod pellitur, & trahens cum eo quod trahitur, consequens erit uniuersum

¶ Probat propositum in his duobus motibus. Et primo ponit duas rationes ad propositum ostendendum, Secundo excludit obiectionem. ibi {Proiectio autem & c.} Prima autem ratio sumitur ex definitione utriusque motus, quia pulsio est motus ab ipso mouente, vel ab aliquo alio in aliquo alio. & sic oportet quod saltem in principio motus pellens sit simul cum eo quod pellitur, dum pellens, id quod pellitur remouet a se, vel ab alio. Sed tractus est motus ad ipsum uel ad alterum, ut dictum est, & quod non separatur trahens ab eo quod trahitur. Ex quo manifestum est in his duobus motibus, quod mouens & motum sint simul. Secunda ratio sumitur ex congregatione & disgregatione. Dicitur enim quod pulsio est disgregatio, & tractio est congregatio. Et hoc est quod dicitur. {Adhuc autem synopsis} id est congregatio, & {diosis} id est uisio. Non autem posset aliquid congregare vel disgregare, nisi adesset his quæ congregantur & disgregantur. Et sic patet quod in pulsione & tractu mouens & motus sunt simul. Secundo ibi. ¶ Excludit quandam obiectionem, quæ accidere potest circa pulsionem. De Tractione enim dictum est, quod motus trahentis non separatur ab eo quod trahitur: sed in pulsione dictum est, quod aliquid deficit pellens ab eo quod pellitur, & talis pulsio uocatur expulsio, cuius species est proiectio, quæ est quando pellitur cum quadam uolentia in remotum. & sic in proiectione videtur, quod id quod proicitur non sit simul cum proiciente. Et ideo ad hoc excludendum dicitur, quod proiectio est quando motus eius quod fertur sit uelocior quod motus naturalis. & hoc per aliquam fortem impulsione facta. Cum enim aliquid proicitur, ex forti impulsione mouetur aer uelociori motu quam sit motus eius naturalis, & ad motum aeris deferitur corpus proiectum. Et quia diu durat aer impulsus, tãdiu proiectum mouetur. Et hoc est quod dicitur quod facta tali impulsione, tãdiu accidit aliquid ferri proiectum, quandiu in aere sit fortior motus, quam eius motus naturalis. Sic ergo remota hac dubitatione, concluditur quod mouens & motum sint simul, & quod inter ea nihil est medium.

¶ Probat propositum in his duobus motibus. Et primo ponit duas rationes ad propositum ostendendum, Secundo excludit obiectionem. ibi {Proiectio autem & c.} Prima autem ratio sumitur ex definitione utriusque motus, quia pulsio est motus ab ipso mouente, vel ab aliquo alio in aliquo alio. & sic oportet quod saltem in principio motus pellens sit simul cum eo quod pellitur, dum pellens, id quod pellitur remouet a se, vel ab alio. Sed tractus est motus ad ipsum uel ad alterum, ut dictum est, & quod non separatur trahens ab eo quod trahitur. Ex quo manifestum est in his duobus motibus, quod mouens & motum sint simul. Secunda ratio sumitur ex congregatione & disgregatione. Dicitur enim quod pulsio est disgregatio, & tractio est congregatio. Et hoc est quod dicitur. {Adhuc autem synopsis} id est congregatio, & {diosis} id est uisio. Non autem posset aliquid congregare vel disgregare, nisi adesset his quæ congregantur & disgregantur. Et sic patet quod in pulsione & tractu mouens & motus sunt simul. Secundo ibi. ¶ Excludit quandam obiectionem, quæ accidere potest circa pulsionem. De Tractione enim dictum est, quod motus trahentis non separatur ab eo quod trahitur: sed in pulsione dictum est, quod aliquid deficit pellens ab eo quod pellitur, & talis pulsio uocatur expulsio, cuius species est proiectio, quæ est quando pellitur cum quadam uolentia in remotum. & sic in proiectione videtur, quod id quod proicitur non sit simul cum proiciente. Et ideo ad hoc excludendum dicitur, quod proiectio est quando motus eius quod fertur sit uelocior quod motus naturalis. & hoc per aliquam fortem impulsione facta. Cum enim aliquid proicitur, ex forti impulsione mouetur aer uelociori motu quam sit motus eius naturalis, & ad motum aeris deferitur corpus proiectum. Et quia diu durat aer impulsus, tãdiu proiectum mouetur. Et hoc est quod dicitur quod facta tali impulsione, tãdiu accidit aliquid ferri proiectum, quandiu in aere sit fortior motus, quam eius motus naturalis. Sic ergo remota hac dubitatione, concluditur quod mouens & motum sint simul, & quod inter ea nihil est medium.

¶ Ostendit quod omnes quatuor motus prædicti ad pulsionem & tractum reducuntur: & quod idem est iudicium de omnibus, & de istis duobus. Quia enim uectio consistit in tribus aliis, & vertigo componitur ex pulsu & tractu, relinquuntur quod omnis motus localis, qui est ab alio, reducitur ad pulsionem, & tractum. Vnde manifestum est, quod si in pulsu & tractu, mouens & motus sine simul: id est ita quod pellens sit simul cum eo quod pellitur, & trahens cum eo quod trahitur, consequens erit uniuersum

¶ Ostendit quod omnes quatuor motus prædicti ad pulsionem & tractum reducuntur: & quod idem est iudicium de omnibus, & de istis duobus. Quia enim uectio consistit in tribus aliis, & vertigo componitur ex pulsu & tractu, relinquuntur quod omnis motus localis, qui est ab alio, reducitur ad pulsionem, & tractum. Vnde manifestum est, quod si in pulsu & tractu, mouens & motus sine simul: id est ita quod pellens sit simul cum eo quod pellitur, & trahens cum eo quod trahitur, consequens erit uniuersum

cet non sit in eis naturaliter. sicut dicimus differre calefacta ab infrigidatis, & ea quæ sunt dulcia ab his quæ sunt amara, per aliquam passionem, & non ex natura. Alterari autem secundum huiusmodi qualitates est omnium corporum sensibilium tam animatorum quam inanimatorum. {Et quia in corporibus animatis quædam partes sunt animatæ} id est sentiunt, ut oculus & manus, & quædam autem inanimatæ, id est non sentiunt, ut capilli & ossa, utque partes secundum huiusmodi qualitates alterantur: quia sensus sentiendi partium sunt actiones. n. sensuum, ut auditio, & visio sunt quidam motus per corpus cum aliqua sensus passione. Non enim sensus habent aliquam actionem, nisi per organum corporeum: corpori autem conuenit moueri & alterari. unde passio & alteratio magis proprie dicitur in sensu, quam in intellectu, cuius operatio non est per aliquod organum corporeum. Sic igitur patet, quod secundum quascunque qualitates alterantur corpora animata, secundum eisdem motus, & eisdem qualitates alterantur corpora animata: sed non conuertitur, quia in corporibus animatis inuenitur alteratio secundum sensum, quæ non inuenitur in corporibus inanimatis. non enim corpora inanimata cognoscunt suam alterationem, sed latec ea. quod non accideret si secundum sensum alterarentur. Et ne aliquis hoc reputaret impossibile, quod aliquid alteraretur secundum sensum abscque sensu alterationis, subiungit quod non solum hoc est verum in rebus animatis, sed hoc contingit etiam in rebus inanimatis. Nihil enim prohibet, quod etiam animata corpora lateat cum alterantur. sicut cum aliqua alteratio accidit in ipsis absque alteratione sensus, ut cum alterantur secundum partes non sentiunt. Ex hoc igitur patet, quod si passiones sensus sunt tales, quod nihil est medium inter agens, & patiens: & omnis alteratio est per huiusmodi passiones, quibus alterantur sensus, sequitur quod alterans inferens passiones, & alteratum patiens sint simul, & nullum sit ipsorum medium. Deinde cum dicitur

¶ Omne enim quale ex eo alteratur, quia sensibile est. Sensibilia uero sunt ea, quibus inter sese corpora differunt, ut grauitas, leuitas, durities, mollities, sonus, huius uacuitas, albedo, nigredo, dulcedo, amaritudo, humiditas, siccitas, densitas, raritas, & ea quæ inter hæc sunt. Similiter & cætera, quæ sensui subiiciuntur, & lenitas, & asperitas. Hæc enim affectus sunt qualitatis subiectæ, & his inier se differunt sensibilia corpora, aut horum gradibus. atque, quia aliquod horum patiuntur, alterari dicimus tam animata corpora, quam inanimata, & animantium partes, quæ animæ sunt expertes (calefiunt enim aut frigeant, aut dulcia fiunt, aut amara, aut aliquo alio prædictorum afficiuntur.) Ipsi quoque sensus alterantur: patiuntur enim. Nam ipsorum actio motus est per corpus, patiente aliquid sensu. Atque quibus alterantur inanimata, his uniuersis animantia etiam alterantur: at quibus animantia alterantur, hæc non alterantur inanimata. Per sensus enim non alterantur, neque sentiunt inanimata, cum alterantur. Nihil tamen prohibet, ut & animantia cum alterantur non sentiant, quando non per sensus ipsi accidunt alteratio. Si igitur affectus quidem sensibiles sunt, per hos autem fit alteratio, patet iam simul esse patiens ipsum, atque affectum, & nihil inter ipsa medium esse.

¶ Nam huic quidem aer continuus est, aeri uero coniungitur corpus. & superficies quidem luminis, uisui uero lumen cobaret. similiter & auditus, ac odoratus primo mouenti coniungitur. Sapor etiã simul est modo

¶ Ostendit quod omnes quatuor motus prædicti ad pulsionem & tractum reducuntur: & quod idem est iudicium de omnibus, & de istis duobus. Quia enim uectio consistit in tribus aliis, & vertigo componitur ex pulsu & tractu, relinquuntur quod omnis motus localis, qui est ab alio, reducitur ad pulsionem, & tractum. Vnde manifestum est, quod si in pulsu & tractu, mouens & motus sine simul: id est ita quod pellens sit simul cum eo quod pellitur, & trahens cum eo quod trahitur, consequens erit uniuersum

¶ Probat secundam, quod in alteratione sensus, alterans & alteratum sint simul, quia {huic} scilicet sensui, puta uisui {aer continuus est} id est absque medio coniunctus. aeri uero corpus uisibile. & superficies quidem uisibilis corporis, quæ est subiectum coloris {terminatur ad lumen} id est ad aeren: illuminata, qui terminatur ad uisum. Et sic patet quod aer alterans, & Tho. super Phy. N. 2. alterans

Alterans ipsum sunt simul. & similiter visus alteratus cum aere alterante, & similiter est in auditu & in odoratu, si comparatur ad id quod primum mouet, scilicet ad sensibile corpus, quia hi sensus sunt per medium extrinsecum. Gustus autem & sapor sunt simul; non enim coniunguntur per aliquod medium extrinsecum. & simile est de tactu. Et eodem modo se habet in rebus inanimatis, & in sensibilibus, scilicet, quod alterans & alteratum sunt simul.

Tex. 60. 13.

Deinde cum dicitur d. Probat idem in motu augmenti, & decrementi. Et primo in motu augmenti. Oportet enim quod augetur & auget esse simul, quia augmentatio est quaedam appositio: per appositionem enim alicuius quanti aliquid augetur. Et similiter est in decremento, quia causa decrementi est quaedam subtractio alicuius quanti. Et potest intelligi haec probatio dupliciter, vno modo, secundum quod ipsum quantum appositum, vel subtractum, est proximum mouens illis motibus.

Tex. 60. 14.

Nam & Aristoteles dicit Secundo de Anima, quod caro augetur pro ut est quanta, & sic manifeste simul cum mouente motum est, non enim potest aliquid apponi, vel subtrahi alicui, si non sit simul cum eo. Proce dit etiam haec ratio de principali agente. Appositio enim omnis congregatio quaedam est: subtractio vero disgregatio quaedam. Supra autem ostensum est, quod in motu congregationis & disgregationis mouens, & motum sunt simul. vnde relinquitur, quod etiam in motu augmenti, & decrementi. Et sic ulterius concludit vniuersaliter, quod inter ultimum mouens & primum motum, nihil est medium.

Tex. 60. 15.

Tex. 60. 47.

Tex. 60. 11.

Tex. 60. 11. Via in praecedenti ratione Philosophus supposuerat, quod omnis alteratio sit secundum sensibiles, hoc intendit hic probare. Et primo proponit quod intendit, Secundo probat propositum. ibi. Aliorum enim maxime. Secundo probat propositum. arguendo a maiori. Quod quidem primo ponit, Secundo quaedam quae supponit probat. ibi. Ex quo quidem enim &c. Dicit ergo primo, quod praeter quae

Eodem autem modo simul, & gustus, & sapor est. Similiter autem & in inanimatis: & insensibilibus.

Et quod augetur, & augens, appositio enim quaedam est augmentum, quare simul sunt, & quod augetur, & augens. & de decrementum, decrementum enim causa est ablatio quaedam, Manifestum igitur est, quod motus ultimi, & moti primi nullum est medium.

LECTIO V.

Videtur autem ea, quae alterantur, alterantur omnia a sensibilibus: & solum horum alteratio est, quae cunctae scilicet dicuntur pati ab his, ex his considerabimus.

Aliorum enim maxime utique quis existimabit, in figuris & formis & habitibus, & horum remotionibus & acceptionibus alteratio enim esse. Non est autem neque in his, sed sunt haec, cum quaedam alterantur. densata enim aut rarefacta, aut cum fit calida, aut frigida materia: alteratio autem non est.

Ex quo quidem enim est forma statua, non dicimus formam, neque ex quo figura pyramidis est, aut lectica: sed denominantes hoc quidem aeneum, illud vero cereum, aliud autem ligneum: quod autem alteratur dicimus, aequidem enim humidum esse dicimus, aut forte, aut calidum. & non solum hoc pacto, sed etiam ipsum humidum, atque calidum esse dicimus, affectus nomine materiam nuncupantes. Cum igitur id quidem ex quo est forma & figura, & id quod est ortum figurarum nomine non dicatur, id vero quod alteratur nomine dicatur a sensibilibus esse.

LECTIO V.

Via in praecedenti ratione Philosophus supposuerat, quod omnis alteratio sit secundum sensibiles, hoc intendit hic probare. Et primo proponit quod intendit, Secundo probat propositum. ibi. Aliorum enim maxime. Secundo probat propositum. arguendo a maiori. Quod quidem primo ponit, Secundo quaedam quae supponit probat. ibi. Ex quo quidem enim &c. Dicit ergo primo, quod praeter quae

Tex. 60. 15.

Infra.

litate sensibiles maxime videtur esse alteratio in quarta specie qualitatis, quae est qualitas circa quantitatem, scilicet forma & figura: & in prima specie qualitatis, quae conuenit sub se habitus & dispositiones. videtur enim quod alteratio quaedam sit per haec, quod huiusmodi qualitates de nouo remouentur, aut de nouo acquiruntur, non enim videtur hoc sine mutatione posse contingere, mutatio autem secundum qualitatem alteratio est, ut supra dictum est. Sed in praedictis qualitatibus prima & quarta species, non est alteratio primo & principaliter, sed secundario: quia huiusmodi qualitates consequuntur quaedam alterationes primarum qualitatum, sicut patet, quod, cum materia subiecta densatur, aut rarefit, sequitur mutatio secundum figuram, & similiter cum calefiat, aut frigidetur, sequitur mutatio secundum sanitatem & aegritudinem, quae pertinet ad primam speciem qualitatis. rari autem & densum, calidum & frigidum sunt sensibiles qualitates. & sic patet, quod non est alteratio in prima & quarta specie qualitatis primo & principaliter. Sed remotio & accipio huiusmodi qualitatum consequuntur ad aliquam alterationem, quae est secundum sensibiles qualitates. Ex quo etiam patet, quare non facit mentionem de secunda specie qualitatis, quae est potentia vel impotentia naturalis. Manifestum est enim, quod potentia naturalis non accipitur, nisi transmutata natura, quod fit per alterationem. & ideo hoc quasi manifestum praetermittit. Secundo ibi.

Quod augetur, & id quod auget eodem modo se habent. Accretio namque quaedam additio est: quare simul sunt quod auget, & quod augetur, & in diminutione eodem modo. Causa namque decretionis ablatio quaedam est. Patet igitur nihil esse medium inter id, quod ulimum mouet, & id quod primo mouetur.

LECTIO V.

Enceps autem vniuersa, quae alterantur, a sensibilibus alterari: & eorum alterationem esse duntaxat, quae per se ab hisce pati dicuntur, per haec contempleremur oportet.

Maxime namque quispiam in figuris, formis, atque habitibus, & horum deiectionibus, acquisitionibus alterationem esse existimabit. videtur enim in his alteratione esse. uerum non est. sed cum quaedam alterantur haec fiunt. cum densatur, inquam, aut rarefit, aut calefit, aut frige fit materies ipsa: sed alteratio non est.

Non enim statuae formam nominamus dicimus eius, ex quo forma est orta: nec eius etiam ex quo est pyramidis, aut lecticae figura, pyramidem aut lecticam: sed denominantes aliud aeneum, aliud terreum, aliud ligneum. Quod autem alteratur appellamus, ipsum enim a humidum esse dicimus, aut calidum, aut durum. Et non solum hoc pacto, sed etiam ipsum humidum, atque calidum esse dicimus, affectus nomine materiam nuncupantes. Cum igitur id quidem ex quo est forma & figura, & id quod est ortum figurarum nomine non dicatur, id vero quod alteratur nomine dicatur a sensibilibus esse.

Et primo quantum ad habitus, & dispositiones corporis, Secundo quantum ad habitus, & dispositiones animae. ibi. Neque itaque circa animae virtutes &c. Circa primum ponit talem rationem. Habitibus, qui sunt in prima specie qualitatis, etiam corporei, sunt quaedam virtutes & malitiae. Virtus enim vniuersaliter cuiuslibet rei est, quae bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit. vnde virtus corporis dicitur, secundum quam

Tex. 60. 16.

Tex. 60. 17.

Tex. 60. 18.

predicamus de subiecto: quia dicimus aequale esse humidum, aut calidum, aut calidum: & conuerso, humidum uel calidum dicitur esse aequale, aequaliter predicantes materiam de passione, & conuerso: & dicimus hominem esse album, & album esse hominem. Quia ergo in formis & figuris materia non aequaliter dicitur cum ipsa figura, ita quod alterum de altero dicitur in principali & recto, sed solum denominatiue materia predicatur de figura, & forma in his autem, quae alterantur, subiectum & passio aequaliter de iunctis predicatur, sequitur ergo quod in formis, & figuris non fit alteratio, sed solum in sensibilibus qualitatibus. Secunda rationem ponit ibi.

Amplius & aliter dicere inconueniens est. Dicere enim hominem alteratum esse, aut domum accipientem finem, ridiculum est. Si perfectionem domus tectionem, aut laterationem dicimus alterationem esse: domo autem laterata aut coopata alterari domum. Manifestum autem est, quia quod est alterationis non est in his quae fiunt.

Neque enim in habitibus, habitus enim virtutes, & malitiae sunt. Virtus autem omnis & malitia ad aliquid sunt, sicut sanitas quidem calidum & frigidum mensuratio quaedam est, aut eorum quae sunt infra, & ad continens. Si militer autem & pulchritudo, & macies ad aliquid sunt: dispositiones enim quaedam perfecti ad optimum sunt. Dico autem perfecti, quod sanat & dispositum est circa naturam. Quoniam ergo virtutes & malitiae, sunt ad aliquid; haec autem neque generationes sunt, neque generatio est ipsorum, neque alteratio omnino: manifestum est, quod non est omnino, quod est alteratio circa habitus.

LECTIO VI.

Equae itaque circa animae virtutes, & malitias. Virtus enim quaedam perfectio est unumquodque, nunc tunc maxime perfectum est, cum

Equae itaque circa animae virtutes, & malitias. Virtus enim quaedam perfectio est unumquodque, nunc tunc maxime perfectum est, cum

ostendit, quod non est alteratio in prima specie qualitatis. Et primo quantum ad habitus, & dispositiones corporis, Secundo quantum ad habitus, & dispositiones animae. ibi. Neque itaque circa animae virtutes &c. Circa primum ponit talem rationem. Habitibus, qui sunt in prima specie qualitatis, etiam corporei, sunt quaedam virtutes & malitiae. Virtus enim vniuersaliter cuiuslibet rei est, quae bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit. vnde virtus corporis dicitur, secundum quam

bene se habet & bene operatur, ut sanitas. e contrario autem est de malitia, ut de aegritudine. Omnis autem virtus & malitia dicuntur ad aliquid, & hoc manifestat per exempla. Sanitas enim, quae est quaedam virtus corporis, est quaedam commensuratio calidum & frigidum. Et dico hanc commensurationem fieri secundum debitam proportionem, quae sunt infra id est humorum, ex quibus componitur corpus adiuuicem, & ad continens id est ad totum corpus. Aliqua enim contemptio humorum est sanitas in leone, quae non esset sanitas in homine, sed eius extimatio: quia eam humana natura ferre non potest. Commensurator autem exponit quod continens, scilicet ad aerem continentem. Sed primum melius est, quia sanitas animalis non attenditur per comparationem ad aerem, sed potius conuerso, dispositio aeris dicitur sana per comparationem ad animal. Similiter pulchritudo, & macies dicuntur ad aliquid, & sumitur macies pro dispositione, qua aliquis est expeditus ad motum & actionem. huiusmodi enim, sunt quaedam dispositiones eius, quod est perfectum in sua natura per comparationem ad optimum, id est ad finem, qui est operatio. Sicut enim dictum est, ex hoc huiusmodi dispositiones virtutes dicuntur, quod bonum faciunt habentem, & opus eius bonum reddunt, dicuntur enim huiusmodi dispositiones per relationem ad debitum opus, quod est optimum rei. Nec oportet exponere optimum, aliquid extrinsecum, sicut quod est pulcherrimum aut sanissimum, ut Commensurator exponit. accidit enim pulchritudini, & sanitati relatio, quae est ad extrinsecum optime dispositum: sed per se competit eis relatio, quae est ad bonum opus. Et ne aliquis accipiat perfectum, quod iam adeptum est finem, dicit, quod perfectum hic accipitur hoc, quod est sanatiuum & dispositum secundum naturam. Non autem est hic intelligendum, quod huiusmodi habitus, & dispositiones hoc ipsum quod sunt, ad aliquid sunt: quia sic non essent in genere qualitatis, sed relationis. sed quia eorum ratio ex aliqua relatione dependet. Quia ergo huiusmodi habitus ad aliquid sunt: & in ad aliquid non est motus, neque generatio, neque alteratio, ut in Quinto probatum est: manifestum est, quod in huiusmodi habitus non est alteratio primo & per se, sed eorum transmutatio consequitur aliquam priorem alterationem calidi & frigidi, aut alicuius huiusmodi: sicut etiam relationes esse incipiunt per consequentiam ad aliquos motus.

Praterca absurdum est, & alio modo dicere. Dicere namque hominem alteratum esse, uel domum sumpto sine, ridiculum est. Si perfectionem domus, aut parietes, aut tegulam, alterationem esse dixerimus: & si cum parietibus domus clauditur, aut tegitur, ipsam dixerimus alterari. Patet autem alterationem in hisce non esse quae generantur.

Atqui nec in habitibus alteratio est, habitus enim virtutes, ac uitia sunt. Virtus autem omnis, & uitium ad aliquid est, quemadmodum sanitas temperatio quaedam est calidum ac humidum, aut internorum, aut ad continens. Similiter & pulchritudo & robur ad aliquid sunt. sunt enim dispositiones quaedam eius quod praestantissimum est, ad id quod est optimum. Atque id praestantissimum dico quod conseruat, ac circa ipsam naturam disponit. Cum igitur virtutes quidem ac uitia sint ex hisce quae sunt ad aliquid: haec autem generationes non sunt: nec ipsorum sit generatio, nec alteratio omnino: patet circa habitus alterationes non esse.

LECTIO VI.

T uero, neque circa virtutes animi, uitaque alterationes esse uidentur. Virtus namque perfectio quaedam est unumquodque, nunc maxime tunc est perfectum, cum

T uero, neque circa virtutes animi, uitaque alterationes esse uidentur. Virtus namque perfectio quaedam est unumquodque, nunc maxime tunc est perfectum, cum

ostendit, quod non est alteratio in prima specie qualitatis. Et primo quantum ad habitus, & dispositiones corporis, Secundo quantum ad habitus, & dispositiones animae. ibi. Neque itaque circa animae virtutes &c. Circa primum ponit talem rationem. Habitibus, qui sunt in prima specie qualitatis, etiam corporei, sunt quaedam virtutes & malitiae. Virtus enim vniuersaliter cuiuslibet rei est, quae bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit. vnde virtus corporis dicitur, secundum quam

Tex. 60. 10.

Tex. 60. 10.

Tex. 20.

per se.

Suuantur tamen & hæ rationes secundum opinionem. Arist. Ad cuius euidentiam considerandum est, quod susceptiuum aliquod tripliciter potest habere ad formam suscipiendam. Quandoque enim est in vltima dispositione ad susceptionem formæ, nullo impedimento existente, nec in ipso, nec in alio, & tunc statim ad præsentiam actiui susceptiuum recipit formam absq; aliqua alteratione, sicut patet in aere illuminato ad præsentiam solis. Aliquando autem susceptiuum non est in vltima dispositione ad susceptionem formæ, & tunc per se requiritur alteratio, secundum quam materia dispositionem acquirat, ut sit propria huic formæ, sicut cum de aere fit ignis. Aliquando vero susceptiuum est in vltima dispositione ad formam, sed adest aliqd impedimentum sicut cum aer impeditur ad susceptionem luminis, vel per clausuram fenestree, vel per nebulas, & tunc requiritur alteratio vel mutatio per accidens, quæ remoueat prohibens. Intellectus ergo possibilis secundum se consideratus, semper est in vltima dispositione ad recipiendam speciem intelligibilem. Si ergo non sit impedimentum, statim ad præsentiam obiectorum, per experimentum acceptorum, aduenit ei species intelligibilis, sicut speculo forma specularis ad præsentiam corporis, & sic in hoc procedit prima scientia, quæ dicit scientia esse ad aliquid. Si vero sit impedimentum, sicut in iuuenibus accidit, oportet huiusmodi impedimentum autem ad hoc quod species intelligibilis in intellectu recipiatur & sic per accidens necessaria est alteratio.

Tex. cō. 21.

vigilans ad actum. Manifestum igitur quod huius ipsi alteratio nis in sensibilibus est, & in sensibili parte animæ in alio autem nullo, nisi secundum accidens.

LECTIO VII.

Vbitabit autem utique aliquis, utrum omnis motus omni comparabilis sit aut non? Si igitur omnis comparabilis est, & æqualiter velox est, quod in æquali tempore per æquale mouetur, erit circularis aliquis æqualis recto, & maior etiam & minor. Amplius alteratio, & loci mutatio quædam æqualis, cum in æquali tempore, aliquid quidem alteretur, aliud vero ducatur, Erit ergo passio æqualis longitudini; sed impossibile est.

Si ergo cum in æquali tpe, secundum æquale mouetur, tunc æqualiter velox est: æqualis autem non est passio omnis longitudini: quare non erit alteratio loci mutationi æquali, neq; minor, quare non omnis comparabilis.

In circulo autem, & recto, quomodo contingit? Inconueniens enim est, nisi sit circulo similiter hoc aliquid moueri, & hoc in recto. Sed mox necesse est, aut velocius aut tardius, sicut hoc deorsum, hoc autem sursum.

Amplius nihil differt ratio ne, si aliquis dicat necessarium esse

LECTIO VII.

Ostquam Philosophus ostendit, quod in mobilibus, & motoribus necesse est ponere aliquod primum, quia ea, quæ sunt vnius ordinis videntur comparabilia esse, & hoc ipsum quod est prius & posterius comparationem importat: vult ex consequenti inquirere de motu comparationem. Et circa hoc duo facit. Primo, ostendit, qui motus sint comparabiles ad inuicem. Secundo, qualiter motus ad inuicem comparentur ibi. { Quoniam autem mouens mouet & c. } Circa primum tria facit, primo mouet dubitationem, secundo obicit ad partes dubitationis, ibi. { Si ergo cum in æquali & c. } Tertio dubitationem soluit, ibi. { Sed quæcunque non æquiuoca & c. } Mouet autem dubitationem, primo quidem in communi, quærens, utrum omnis motus sit comparabilis cuilibet motui, vel non? deinde vero in speciali dubitationem inferens, primo quidem de motibus vnius generis, quia, si omnis motus cuiuslibet motui sit comparabilis, semper veloxitatem & tarditatem dicendum est aut in Sexto quod æqualiter velox est, quod mouet in æquali tempore per æquale spacium: sequetur quod motus circularis sit æqualis recto, & maior & minor in velocitate; & vterius, quod linea circularis sit æqualis lineæ rectæ in quantitate, aut maior & minor: ex quæ velox est, quod per æquale mouetur in æquali tempore. Deinde inferet dubitationem de motibus diuersorum generum, Si enim omnes motus

Tex. cō. 21.

Tex. cō. 24.

comparabiles sunt in uelocitate, sequetur quod si in æquali tempore hoc quidem alteretur, illud uero moueatur secundum locum, quod sit æqualis in uelocitate alteratio loci mutationi. Et vterius per definitionem æque uelocis, sequetur quod passio, id est passibilis uarietas, secundum quam est alteratio, sit æqualis longitudini spæci, quæ pertrahitur per motum locale, quod est impossibile nisi uelox sit: quia non conueniunt in eadem ratione quantitatis. Secundo ibi.

Quis ex perrectus factusque sobrius, aptus ad operationem euadit. Patet igitur alterationem in sensibilibus, & in parte animæ sensitua, & nullis in aliis nisi per accidens esse.

LECTIO VII.

Vbitabit autem quispiam, si sit omnis motus omni motui comparabilis, necne? Nam si sit, atque id celeritas sit, æque quod in tempore æquali spatium transeat æqualis, erit aliqua circumferentia æqualis lineæ rectæ, & maior etiam atque minor. Præterea, alicui latiori alteratio erit æqualis, cum in æquali tempore aliud fuerit alteratum, aliud latum. affectus ergo longitudini erit æqualis: at esse non potest.

At enim cum in æquali tempore quippiam per æqualem mouetur: tum illud æque celere est: affectus uero nullus longitudini est æqualis, quare non erit alteratio latiori æqualis nec minor. Quo fit, ut non omnis motus sit comparandus.

Sed in circulo rectaq; lineæ: quomodo accidet modo? Nam absurdum est, si non sit, ut hoc similiter super circulo, & hoc super recta linea moueatur. Sed continuo celerius alterum, aut tardius moueri necesse est, quasi hoc sit decline, illud accliuæ.

Præterea, nihil refert ad rationem, si quispiam necessitate dixerit eæ celerius.

fit æque velox motui recto. Secundo obicit in contrarium, ibi. { Ad vero si sunt comparabilia & c. } Circa primum duo facit. Primo obicit ad propositum. Secundo excludit cauillosam rationem, ibi. { Amplius nihil differt & c. } Obicit autem primo sic. Motus circularis & rectus sunt differentie motus localis, sicut & motus sursum & deorsum: sed statim necesse est, quod aliquid velocius aut tardius moueatur, si unum mouetur sursum, aliud deorsum, vel etiam, si idem quandoque mouetur sursum, quandoque deorsum. Videtur ergo quod similiter oporteat dicere, quod motus rectus sit uelocior aut tardior circulari: siue idem sit quod mouetur circulariter & recte, siue aliud & aliud. Est autem considerandum quod in hac ratione non laicit mentionem de graui & leui, sed de uelociori & tardiori: quia hæc ratio sumitur ex similitudine motus, qui est sursum, cuius principium est leuitas, & motus, qui est deorsum, cuius principium est grauitas. Quidam autem existimauerunt grauitatem & leuitatem idem esse uelocitati, & tarditati: quod in Quinto remouit. Secundo ibi.

Excludit quandam cauillosam obuiationem. Posset enim aliquis propter rationem præmissam concedere, quod motus circularis esset, aut uelocior, aut tardior quam rectus, non autem æque uelox. Et hoc excludit dicens, quod nihil differt quantum ad præsentem rationem, si aliquis dicat quod necessarium est, quod id, quod mouet circulariter moueatur uelocius aut tardius quam id quod mouetur recte, quia sic in hoc motu circularis erit maior vel minor in uelocitate quam rectus, unde sequitur quod erit æque uelox. Et hoc sequatur, manifestat sic. Sit A tps i quo

Tex. 3.

Tex. cō. 11.

Tex. cō. 24.

Tex. cō. 25.

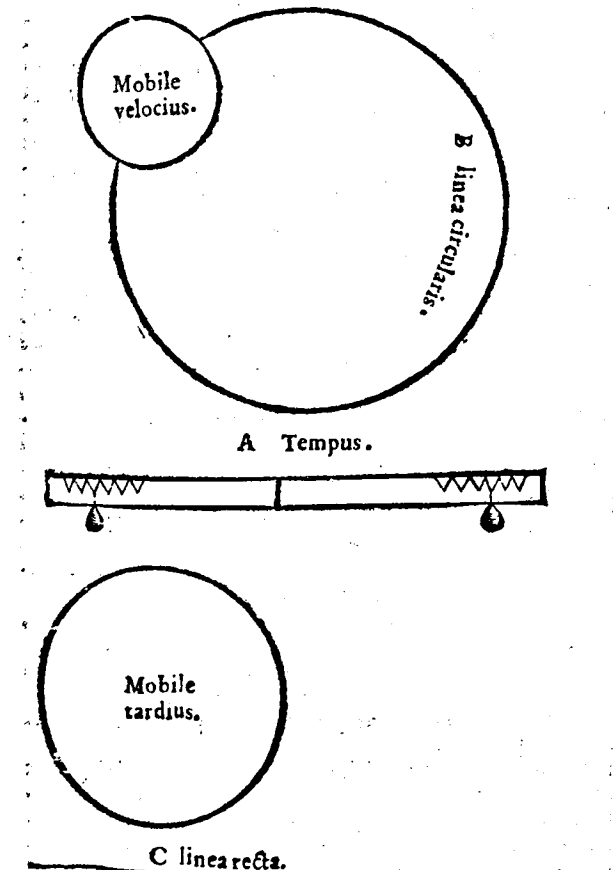
Uelocius mox aut tardius moueri: erit autem maior & minor circularis recta, quare & æqualis. Si enim in A tempore, hoc ipsum B transit, aliud autem ipsum C, maius erit B ipso C, sic enim velocius esse dictum est: ergo, si & in minori æquale, uelocius est. Quare erit aliqua pars ipsius A, in quo ipsius B, circuli transibit, cum in toto A ipsum C.

At uero, si sunt comparabilia accidit modo dictum, æquale esse rectum circulo: sed comparabilia non sunt: neque ergo motus.

Sed quæcunque non æquiuoca omnia comparabilia sunt: ueluti cur non comparabile est, ueluti cur non comparabile est, ueluti cur non comparabile est, ueluti cur non comparabile est, ueluti cur non comparabile est.

Aut primum quid hoc non uerum est, quod si non sint æquiuoca, comparabilia sunt: multum

Ostendit, quod si motus circularis sit maior, uel minor in uelocitate quam rectus, & possit etiam æqualis esse.

Continuo, aut tardius moueri: erit enim circumferentia maior & minor linea recta, quare & æqualis: nam si in eodem A tempore, hoc quidem B, illud uero C lineam pertransiit, maior erit B, linea profecto ipsa linea C: hoc enim pacto celerius mobile definebatur. Et si in minore, igitur æqualem transierit, celerius erit, quare pars quædam erit temporis A in qua celerius mobile partem aliquam transiit ipsius circumferentia B, toto in tempore, mobili tardiore transeunte totam lineam C.

At uero, si comparabilia sint, accidit id quod nuper est dictum, lineam inquam rectam æqualem circumferentia esse: at comparabilia non sunt, nec igitur motus ipsi comparabiles sunt.

Sed ut uidetur ea cuncta comparabilia sunt, quæ non æquiuoca sunt: ueluti cur comparabilia non sunt, stilus & uinum, aut ueluti cur comparabilia non sunt, sed ueluti cur comparabilia non sunt, sed ueluti cur comparabilia non sunt, sed ueluti cur comparabilia non sunt.

An id uerum non est, si non æquiuoca sint comparabilia esse. Multum enim idem in aere, atq; aqua significat:

comparationem. Secundo obicit in contrarium, ibi. { Aut & in his eadem ratio. } Dicit ergo primo, quod quæcunque non sunt æquiuoca, uidentur esse comparabilia, ita scilicet, quod secundum ea, quæ non æquiuoce prædicantur, possint ea de quibus prædicantur ad inuicem comparari: sicut acutum æquiuoce sumitur: vno enim modo, dicitur in magnitudinibus, secundum quem modum angulus dicitur acutus, & stilus acutus: alio modo, dicitur in sonis, secundum quem modum uinum dicitur acutum: tertio modo dicitur in uocibus, secundum quem modum uox ueluti, id est ueluti in melodis, uel corda in cythara dicitur acuta. Ideo ergo non potest fieri comparatio, ut dicatur quid sit acutus, utrum stilus, aut uinum, aut uox ueluti, quia acutum de eis æquiuoce prædicatur: sed uox ueluti potest comparari secundum acuitatem, ei quæ est iuxta ipsam in ordine melodie propter hoc, quod acutum non æquiuoce, sed secundum eandem rationem prædicatur de utraque. Secundum hoc ergo poterit dici ad propositam quæstionem, quod ideo motus rectus & circularis non comparantur in uelocitate: quia uelox æquiuoce dicitur hic, & ibi. Et multo minus est eadem ratio uelocis in alteratione, & loci mutatione, unde etiam hæc multo minus comparabilia sunt. Secundo ibi.

Ergo obicit contra id, quod dictum est: & dicit, quod quantum ad primum aspectum hoc non uidetur esse uerum, quod si aliqua non sunt æquiuoca, quod sint comparabilia, inueniuntur enim aliqua non æquiuoca, quæ tamen non sunt comparabilia: sicut hoc ipsum, quod est multum, secundum eandem rationem dicitur de aqua, & de aere: & tamen non sunt comparabilia aer & aqua, secundum multitudine. Si autem non uelit aliquis hoc concedere, quod multum idem significet propter eius communitatem, saltem concedet, quod duplum, quod est species multiplicis, idem significat in aere & aqua: utrobique enim significat proportionem duorum ad unum: & tamen non sunt comparabilia aer & aqua, secundum duplum & dimidium, ut dicatur, quod aqua est duplum aeris, aut e conuerso. Tertio ibi.

Ergo obicit in contrarium: quia si motus circularis & rectus sunt comparabiles in uelocitate, sequitur quod modo dictum est, scilicet, quod linea recta sit æqualis circulo: propter hoc quod æque uelox est, quod per æquale mouetur: sed linea circularis, & linea recta non sunt comparabiles, ut possint dici æquales: ergo neque motus circularis & rectus possunt dici æque ueloces. Deinde cum dicit.

Soluit propositam dubitationem. Et primo, inquit in communi quid, & cui sit aliquid comparabile. Secundo, adaptat ad propositum ibi. { Sic & circa motum & c. } Circa primum tria facit. Primo ponit unum, quod requiritur ad comparisonem. Secundo, quod requiritur ad comparisonem. Secundo, quod requiritur ad comparisonem. Secundo, quod requiritur ad comparisonem. Secundo, quod requiritur ad comparisonem.

Tertia. 19.

Tertia. 27.

Secda. 29.

Tex. cō. 25.

Tex. cō. 26.

h. Soluit propositam objectionem. Et circa hoc duo facit. **Primo** ponit solutionem, secundo confirmat eam. quandam quæstionem mouendo. ibi { Quoniam propter quid. } Dicit ergo primo, quod potest dici quod in multo & duplo est eadem ratio, quare non sunt comparabilia secundum quod dicuntur de aqua & aere, quæ dicta est de acuto, secundum quod dicitur de stilo, vino, & voce; quia etiam hoc ipsum quod est multum, æquiuocum est. Et quæ postea aliquis contra hoc obiecit ex hoc, quod est eadem ratio multi secundum quod dicitur de vtroque; ad hoc excludendum subiungit, quod etiam rationes, id est definitiones quorundam sunt æquiuocæ: sicut si dicat aliquis, quod finitio multi est, quod est tantum & adhuc amplius: hoc ipsum quod est tantum, & æquale, quod idem est, æquiuocum est: quia æquale est, quod habet vnam quantitatem: non est autem eadē ratio vnius quantitatis in omnibus. Ponitur autē hic ratio multi secundum quod multum importat comparationem, put opponitur paucis, & non secundum quod accipitur absolute prout opponitur vni. Et quod dixerat de multo, dicit consequenter de duplo. Quamuis enim ratio dupli sit, quod est proportio duorum ad vnum: tamen ista est ratio continens æquiuocationem: quia forte potest dici, quod ipsum vnum est æquiuocum: & si vnum æquiuoce dicitur, sequitur quod duo: quia duo nihil aliud est quibus vnum. Est autem considerandum, quod multa quidem secundum abstractam considerationem vel Logicæ vel Mathematicæ non sunt æquiuoca, quæ tamen secundum concretam rationem naturalis ad materiam applicantis, æquiuoce quodammodo dicuntur: quia non secundum eandem rationem in qualibet materia recipiuntur. Sicut quantitatem & vnitatem, quæ est principium numeri, non secundum eandem rationem contingit inuenire in corporibus cælestibus, & in igne, & aere, & aqua. Secundo ibi.

Tex. cō. 26.

i. An & in his eadem ratio. Et nanque multum æquiuocum est: sed quorundā & rationes æquiuocæ sunt: ut si dicat aliquis, quod multum est tantum, & adhuc aliud tantum, & æquale æquiuocum esset. Et vnum etiam si contingit, statim æquiuocum: si autem hoc. & duo.

Tex. cō. 27.

i. Verum propter quid alia comparabilia sunt, alia vero non si quidem erat vna natura?

k. Aut, quia sunt in alio primo susceptiuo. Equus quidem igitur & canis comparabilia sunt vtrum albus. In quo enim primo idem est, superficies: & magnitudo similiter. A qua autem & vox non in alio, nanque subiecto sunt.

Tex. cō. 28.

l. Aut manifestum est, quod erit omnia sic vnum facere: in alio autem vnum quodque est dicere esse, quod erit idem æquale, & dulce, & album, sed in alio.

Tex. cō. 29.

m. Amplius susceptiuum cuiuslibet accidentis non contingens est, sed vnum vnius est primum.

n. Sic ergo non solum oportet comparabilia non æquiuoca esse, sed non habere differentiam, neque quod; neque in quo. Dico autem, sicut color habet diuisionem: non ergo comparabile secundum hoc, ut vtrum

Tex. cō. 33.

quorum est vna natura, sunt comparabilia, quædam vero non, quia si vna natura recipiatur in diuersis secundum vnum, primum subiectum, erunt illa adinuicem comparabilia, sicut equus & canis comparari possunt secundum albedinem, ut dicitur, quod eorum sit albus, quia non solum est eadem natura albedinis in vtroque, sed etiam est vnum primum subiectum, in quo recipitur albedo, scilicet, superficies: & similiter magnitudo est comparabilis in vtroque, ut dicitur quod eorum sit maius: quia idem est subiectum magnitudinis in vtroque, scilicet, substantia corporis illius. Sed aqua & vox non sunt comparabilia secundum magnitudinem, ut dicitur quod vox est maior quam aqua, aut econuerso: quia licet magnitudo secundum se sit eadem, non tamen est idem receptiuum: quia secundum quod dicitur de aqua, subiectum eius est substantia: secundum autem quod dicitur de voce, subiectum eius est sonus, qui est qualitas. Secundo ibi.

l. Ostendit, quod nec hoc sufficit duabus rationibus. Quorum prima est, si propter hoc solum aliqua esset non comparabilia, quia est subiectum in differens: sequeretur quod omnia haberent vnam naturam: quia de quibuscumque diuersis posset dici, quod non differunt, nisi quia sunt in alio & alio subiecto primo: & secundum hoc sequeretur, quod hoc ipsum, quod est æquale, & quod est dulce, & quod est album, esset vna & eadem natura, sed differet solum per hoc, quod est in alio & alio receptiuo: & hoc videtur inconueniens, quod omnia habeant vnam naturam. Est autem considerandum, quod ponere diuersitatem rerum propter diuersitatem susceptiuum tantum, est opinio Platonica, quæ posuit vnum ex parte formæ, & dualitatem ex parte materię: ut tota diuersitas ratio ex materiali principio proveniret. Vnde, & vnum & ens posuit vniuoce dici, & vnam significare naturam: sed secundum diuersitatem susceptiuorum rerum species diuersificari. Secundam rationem ponit ibi.

m. Et est, quod non quodlibet est susceptiuum cuiuslibet, sed vnum est primo susceptiuum vnius: & sic forma & susceptiuum adinuicem dicuntur. Si ergo sunt plura prima susceptiuua, necesse est quod sint plures nature susceptæ: aut, si est vna natura suscepta, necesse est quod sit vnum primum susceptiuum. Deinde cum dicit.

n. Concludit, quod requiritur tertium, ad hoc quod aliqua sint comparabilia: & dicit, quod oportet ea, quæ sunt comparabilia, non solum non esse æquiuoca (quod erat primum): sed etiam non habere differentiam, neque ex parte subiecti primi, in quo aliquid recipitur (quod erat secundum): neque ex parte eius, quod recipitur.

comparabilia tamen non sunt. Quod si hoc non sit, at duplum est unum (est enim id quod rationem duorum habet ad unum) non tamen comparabilia sunt.

An & in his eadem est ratio. Nā & ipsum multum æquiuocum est: sed sunt, quorum & rationes æquiuocæ sunt: ceu si quispiam dicat multum id esse, quod est tantum ac ultra, & æquale æquiuocum. Et si forte fuerit & ipsum continuo unum: quod si hoc est æquiuocum, & ipsa etiam duo æquiuoca sunt.

Nam cur alia comparabilia, alia non comparabilia sunt, si natura est una?

An, quia in alio primo sunt susceptiuo. Equus igitur & canis comparabilia sunt, vtrum ipsorum albus sit. Est enim ipsa superficies idem, in qua primo est ipsa albedo: & de magnitudine modo eodem. At vox & aqua comparanda non sunt: in alio nanque est susceptiuo.

An hoc pacto omnia quispiam faciet unum. Vnum quodque autem in alio dicit esse, atque erit idem æquale, & dulce, & album, sed in alio susceptiuo.

Præterea, susceptiuum non est quoduis, sed unum vnius primum.

At videtur non solum ea quæ comparantur non æquiuoca esse, sed etiam nec id, quod inest: nec id, in quo inest, differentiam habere oportet. Dico autem hoc modo, color habet diuisionem: non igitur

conueniens, quod omnia habeant vnam naturam. Est autem considerandum, quod ponere diuersitatem rerum propter diuersitatem susceptiuum tantum, est opinio Platonica, quæ posuit vnum ex parte formæ, & dualitatem ex parte materię: ut tota diuersitas ratio ex materiali principio proveniret. Vnde, & vnum & ens posuit vniuoce dici, & vnam significare naturam: sed secundum diuersitatem susceptiuorum rerum species diuersificari. Secundam rationem ponit ibi.

m. Et est, quod non quodlibet est susceptiuum cuiuslibet, sed vnum est primo susceptiuum vnius: & sic forma & susceptiuum adinuicem dicuntur. Si ergo sunt plura prima susceptiuua, necesse est quod sint plures nature susceptæ: aut, si est vna natura suscepta, necesse est quod sit vnum primum susceptiuum. Deinde cum dicit.

n. Concludit, quod requiritur tertium, ad hoc quod aliqua sint comparabilia: & dicit, quod oportet ea, quæ sunt comparabilia, non solum non esse æquiuoca (quod erat primum): sed etiam non habere differentiam, neque ex parte subiecti primi, in quo aliquid recipitur (quod erat secundum): neque ex parte eius, quod recipitur.

recipitur, quod est forma (& hoc est tertium.) Et exemplificat de hoc tertio, quia color diuiditur in diuersas species coloris: vnde non est comparabile secundum quod de eis prædicatur, licet non dicatur æquiuoce: & licet etiam habeat vnum primum subiectum, quod est superficies, quod est primum subiectum generis, non autem alicuius speciei coloris. Non enim possumus dicere quid sit magis coloratum, vtrum album vel nigrum: hæc enim comparatio non esset secundum aliquam de terminatam speciem coloris, sed secundum ipsum colorem commune: secundum vero album, quod non diuiditur in diuersas species, potest fieri comparatio omnium alborum, ut dicitur, quod sit albus.

LECTIO VIII.

ostendam quomodo philosophus dicit in communi, quod requiratur ad hoc quod aliqua sint comparabilia, applicat inuentam veritatem ad comparationem motuum, de qua hic intendit. Et primo in communi, Secundo comparando motus diuersorum generum. ibi { Si autem aliud. } Tertio comparando motus vnius generis adinuicem: ibi { Quare si qua in æquali. } Dicit ergo primo, quod sicut in alijs requiritur ad hoc quod sint comparabilia, quod non sint æquiuoca, & quod sit idem primum susceptiuum, & quod sit eadem species, sic & circa motum, æque velox dicitur illud quod mouetur in æquali tempore, per tantum & æquale alterius longitudinis: in hac id est secundum mutationem eiusdem speciei. Secundo ibi.

Tex. cō. 30.

Ic & circa motum, æque velox quod in æquali tempore mouetur per æquale tantum longitudinis, in hac.

b. Si autem aliud quidem alteratum est, aliud vero ducatur: equalis ne erit hæc alteratio & æque velox loci mutationi? sed inconueniens: causa autem, quæ motus habet species.

Tex. cō. 30.

c. Quare, si qua in æquali tempore ducta æquali longitudine æque velocia, erit æqualis rectus & circularis.

d. Vtrum ergo causa sit, quia loci mutatio generis, aut quia linea generis? Tertio n. semper idem atomo species. Aut quia simul illa specie differunt. Etenim loci mutatio species habet, si illud super quod mouetur, species habeat.

e. Aliquando autem in quo, ut si pedes ambulationis, si alæ volatio. At non, sed figuris loci mutatio alia.

Tex. cō. 32.

Tex. cō. 34.

b. Agit de comparatione motuum diuersorum generum: & dicit secundum præmissa, quod si vnum mobile alteretur, aliud vero ducatur, id est secundum locum moueatur: nunquid potest dici quod alteratio sit æque velox loci mutationi? sed hoc dicere est inconueniens. Cuius causa est, quia motus habet diuersas species: & iam dictum est, quod ea, quæ non sunt vnius speciei, non sunt comparabilia: quia ergo loci mutatio non est eiusdem speciei cum alteratione, non sunt comparabiles velocitates alterationis, & loci mutationis. Tertio ibi.

c. Agit de comparatione motuum vnius generis in eodem genere. Et primo quantum ad loci mutationem, secundo quantum ad alterationem ibi. { De alteratione autem quomodo. } Tertio quantum ad generationem & corruptionem. ibi { Et in generatione autem. } De augmento autem & diminutione mentionem non facit, quia eadem ratio est in his, & in loci mutatione, cum sint & ipsi secundum aliquam magnitudinem. Circa primum tria facit. Primo ostendit quid requiritur ad hoc quod duo motus locales sint adinuicem comparabiles: secundo excludit quoddam quod videbatur ad hoc requiri ibi. { Aliquando autem in quo. } Tertio concludit principalem intentum. ibi { Quare quæ in æquali tempore &c. } Circa primum duo facit. Primo concludit inconueniens quod sequeretur, si omnes loci mutationes essent comparabiles: secundo assignat causam, quare non sint comparabiles. ibi { Vtrum

ergo causa. } Dicit ergo primo, quod si æque velocia sunt, quæ mouentur localiter per æqualem magnitudinem in æquali tempore: & omnes loci mutationes contingit esse æque veloces: sequitur quod sit æqualis rectus & circularis. Quod potest intelligi dupliciter: vno modo de motu recto, & circulari: alio modo de linea recta & circulari: & hoc melius est. Hoc enim sequitur ex eo quod præmissis. Si enim omnis motus rectus & circularis sunt æque veloces: sunt autem æque veloces motus quando æquales magnitudines pertranseunt in æquali tempore, sequitur quod magnitudo recta & circularis sint æquales. Quod relinquuntur pro inconuenienti. Secundo ibi.

LECTIO VIII.

igitur & circa motum, id est æque celer, quod in æquali tempore per æquale est motum, tantum inquam longitudinis huius.

Sed si aliquid fuit alteratum, aliud latum, erit ne æqualis hæc alteratio lationi, atque eiusdem celeritatis? At absurdum est sane: & causa est, species motum habere.

Quare, si ea, quæ in æquali tempore per æqualem longitudinem lata æqualis celeritatis sint recta linea circumferentia erit æqualis.

Vtrum ergo causa sit, quia loci mutatio generis, aut quia linea generis? Tertio n. semper idem atomo species. Aut quia simul illa specie differunt? Etenim latio species habet si id super quo sit motus, species habeat.

Præterea, si id, in quo sit motus specie differat, latio quoque erit diuersa: ueluti si pedes sint, ambulatio est: si alæ uolatio. at non hoc, sed figuris alia est latio.

est, quia linea est genus continens sub se rectum & circulare, sicut diuersas species. Ex parte autem temporis non potest esse causa huius incomparabilitatis: quia omne tempus est atomum, id est indiuisibile secundum speciem. Huic autem questioni respondet, quod vtrumque simul coniungitur: quia ex vtraque parte inuenitur differentia speciei: ita tamen, quod diuersitas speciei in loci mutatione causatur ex diuersitate speciei in magnitudine, super quam est motus. Et hoc est quod dicit, quod si illud, super quod mouetur, habet species, sequitur quod loci mutatio species habeat. Deinde cum dicit.

e. Excludit quoddam, quod posset videri esse requirendum ad identitatem speciei, & comparabilitatem in motibus: & dicit, quod aliquando loci mutationes diuersificantur secundum illud in quo id est per quod, sicut per instrumentum, est loci mutatio: sicut si pedes sint, quibus aliquid mouetur, dicitur ambulatio: si autem sint alæ, dicitur volatio. Sed hoc non facit diuersitatem speciei in motibus localibus sed figuris loci mutatio alia id est, ista diuersitas mutationum non est secundum speciem, sed solum secundum quandam figuram motus, ut Commentator exponit. Sed melius potest dici, quod hic intendit dicere, quod loci mutatio specie non diuersificatur per instrumenta motus, sed per figuras magnitudinis, super quam transit motus: sic enim rectum & circulare differunt: & ratio huius est, quia motus non recipiunt speciem a mobilibus, sed potius a rebus, secundum quas mobilia mouentur: instrumenta autem se tenent ex parte mobiliū, figuræ autem ex parte rei, in qua est motus. Deinde cum dicit.

lari: alio modo de linea recta & circulari: & hoc melius est. Hoc enim sequitur ex eo quod præmissis. Si enim omnis motus rectus & circularis sunt æque veloces: sunt autem æque veloces motus quando æquales magnitudines pertranseunt in æquali tempore, sequitur quod magnitudo recta & circularis sint æquales. Quod relinquuntur pro inconuenienti. Secundo ibi.

Inquirunt de causa incomparabilitatis motus recti & circularis. Quia enim concluditur, quod si sunt æque veloces, sequitur etiam magnitudines esse æquales, quod inconueniens videtur: posset aliquis obviare, vtrum causa huiusmodi incomparabilitatis sit ex parte motus, vel ex parte magnitudinum. Et hoc est quod querit, vtrum causa, quare motus rectus non sit æque velox motui circulari, sit, quia loci mutatio est genus continens sub se diuersas species. Dicitur enim autem supra, quod ea, quæ sunt diuersa secundum diuersitatem speciei, non comparantur: aut causa eius

D. 693. 780. 908. 1197.

f. Concludit

¶ Concludit propositum. Et circa hoc tria facit. Primo concludit principale propositum: secundo elicit quoddam confide...

Secunda 37. Tertia.

f Quare, quæ in æquali tempore mouentur secundum eandem magnitudinem, æque velocia sunt...

Tex. c. 37.

g Et si significat ratio hæc, quæ genus nõ vnũ aliquid est, sed iuxta hoc latent multa...

Tex. c. 37.

h Quando igitur altera est species, si idem in alio, aut si aliud in alio? Aut quis terminus, aut quo discernimus quod idem est...

Tex. c. 32.

i De alteratione autem quomodo est equaliter velox altera alteri. Si itaq; est sanari alterari...

D. 636.

D. 1197.

¶ Quæ vero sunt vnus speciei, comparabilia sunt, cum tamen supra dictum sit, quod eadem natura comparabilium est. Ex quo videtur quod genus non sit vna natura...

¶ Quare, quæ in æquali tempore magnitudinem eandem transeunt, ea celeritatis equalis sunt...

¶ Quare, quæ in æquali tempore magnitudinem eandem transeunt, ea celeritatis equalis sunt...

¶ Atque hic sermo significat genus ipsum non esse quid unum, sed ob hoc multa latere. Aequiuocationum autem, alia nimium distant, alia similitudinem quandam habent...

¶ Quando igitur diuersa est species, utrum cum idem alio, an cum aliud in alio est? Et quæ nam est definitio, aut quonam diiudicabimus idem album vel dulce...

¶ At vero quonam modo alterationes æque celeres sint? Si igitur sanari est alterari: fit autem ut alius celerius, alius tardius sanetur...

¶ Quæ vero sunt vnus speciei, comparabilia sunt, cum tamen supra dictum sit, quod eadem natura comparabilium est. Ex quo videtur quod genus non sit vna natura...

¶ Quia in motu locali ad hoc quæ sit æqualis velocitas requiritur non solum æqualitas temporis, sed etiam æqualitas magnitudinis quæ pertransitur...

¶ Sed quid alteratũ est? Equale enim hic non dicitur. Sed sicut in quãtitate æqualitas, ita hic similitudo.

¶ Sed sit idem, quod mutatum est in æquali tempore, æque velox.

¶ Vtrũ ergo in quo passio, aut in passione oportet comparare?

¶ Hic igitur quæ sanitas eadẽ sit est accipere, aut neq; magis, neque minus, sed similiter existit. Si autẽ altera passio sit, qua alteratur quod sit album, & quod sanatur, his nihil idẽ neq; equaliter, neq; simile...

¶ Sed vtrũ oportet ad passionem respicere, si eadẽ sit, aut similibus aut equaliter veloces alterationes, aut in id, quod alteratur, vt si huius quidem tantum albatum sit, huius autẽ tantum aut vtrumq;...

¶ Et in generatione autem & corruptione idem considerandum est: quomodo æque velox generatio est, si in æquali tempore generetur idem indiuisibile, vt homo, sed non animal. velocius autem est si in æquali tempore alterum est. Non enim habemus aliqua duo, in quibus alteritas sicut dissimilitudo.

¶ In generatione etiam & corruptione idem considerandum est: quonam modo est æque celeris atque celerior generatio: an æque celeris est si in æquali tempore generetur idem ac in diuiduum, ut homo, sed non animal. celerior autem si in æquali diuersum. Non enim habemus quæ nam sint ea duo, in quibus est ipsa diuersitas: quæ admodum habemus ea, in quibus est dissimilitudo.

¶ Quæ quidem duo sunt eadem cum his quæ supra posuit, si idem in alio, aut si aliud in alio. Manifestum est enim, quod eadem est ratio identitatis & diuersitatis, & in specie, & in definitione. Deinde cum dicitur: Agit de comparatione alterationum. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, quod vna alteratio est æque velox alteri, Secundo inquiri, secundum quid æqualitas velocitatis attendatur in alteratione...

¶ Vtrum, scilicet eadẽ vel plures. Et hoc quidem potest considerari ex rebus, in quibus est motus: quia si illa quæ mouentur, idest secundum quæ est motus per se & non secundum accidens, differunt specie, & motus specie differunt: si vero differunt genere, & motus: si numero, & motus differunt numero, vt in Quinto dictum est.

¶ Sed quid est id quod ad alterationem accommodatur? non enim dicitur hic æquale. sed vt æqualitas in quantitate, sic similitudo dicitur hic.

¶ Vtrũ sit cũ æqualitate tps idem, in quo celeritas alterationis æqua consistit.

¶ Vtrũ igitur eo in quo est affectus, an in ipso affectu comparare alterationis oporteat?

¶ Atque hic quidem eandem sanitatem esse, quæ neque magis, neque minus, sed similiter inest, sumere licet, sed si affectus alius sit, vt si hoc dealbat, illud sanatur, his nihil est idem, uel æquale, uel simile, aut hæc alterationis species faciunt, nec una est alteratio, sicut nec ibi latio. Quare sumendum est, quot alterationis, & quot uem lationis species sunt. Si igitur ea, quæ mouentur, specie differunt quorum motus per se sunt, & non per accidens, & motus sane specie differunt, si genere, genere: si numero, numero.

¶ At, si alterationes sint æque celeres, utrum ad affectum si sit idem, uel similis, an ad id, quod alteratur respicere oporteat, ueluti si huius qui dealbat, huius autem tantum sit dealbatum, an ad utrumque. At eadem est aut alia, si idem aut alius sit affectus: æqualis uero aut inæqualis, si æquale aut inæquale sit illud.

¶ Ostendit quomodo debeat fieri comparatio in generatione, & corruptione. Et primo secundum opinionem propriam: secundo, secundum opinionem Platoni. Erat igitur primo, quod si numerus substantia. Dicit ergo primo, quod in generatione & corruptione ad hoc quod generatio dicatur æque velox, considerandum est, si in æquali tempore sit idem quod generatur, & indiuisibile secundum speciem: puta si in vtraque generatione generetur homo, in æquali tempore, est æque velox generatio: sed nõ est æque velox generatio ex hoc solo, quod in æquali tempore generatur animal: quia quædam animalia propter sui perfectionem indigent maiori tempore ad generationem. Sed velocius dicitur esse generatio, si in æquali tempore generetur alterum: puta si tanto tempore, in quo ex vna parte generatur canis, ex alia parte equus generetur, esset equi velocior generatio. Et quia in alteratione ex parte passionis dixerat duo consideranda, scilicet si est eadem sanitas: & iterum si similiter existit, & neq; magis neq; minus: hic autem in generatione vnũ tantum dixit considerandum, scilicet si sit idem quod generatur, huius modo causam assignat dicens: Non enim habemus aliqua duo

Tex. c. 41.

Infra.

¶ Quia

duo in quibus alteritas sicut dissimilitudo. } quasi dicat. ideo in generatione hoc solum considerandum, vtrum sit idem quod generatur: quia in generatione non habemus aliquid quod possit variari per duo, secundum quae attendatur aliqua alteritas: sicut in alteratione accidit dissimilitudo, propter hoc quod vna & eadem qualitas variatur secundum magis & minus: substantia enim, cuius est generatio, non recipit magis & minus. Secundo ibi.

q ¶ Agit de comparatione generationis secundum opinionem Platonis, qui ponebat numerum esse substantiam rei propter hoc, quod vnum, quod est principium numeri, putabat esse idem cum vno, quod conuertitur cum ente, & rei substantiam significat. Ipsum autem, quod est vnum, est omnino vnius naturae & speciei. Si ergo numerus, qui nihil est aliud quam aggregatio unitatum, sit substantia rerum secundum Platonicos, sequitur quod dicitur quidem maior numerus secundum diuersam speciem quantitates, sed tamen quantum ad substantiam erit similis speciei. Et in de e quod Plato posuit speciem, vnum: contraria vero, per quae diuersificantur res, magnum & paruum, quae sunt ex parte materiae: & sic sequitur quod sicut vna & eadem sanitas habet duo in quantum recipit magis & minus, sic etiam & substantia, quae est numerus, cum sit vnius speciei ex parte unitatis, habebit aliqua duo, in quantum est maior & minor numerus. Sed in substantia non est commune nomen positum, quod significet vtrumque, id est diuersitatem, quae accidit ex maiori & minori numeri, sicut in passionibus, cum passio plus inest, aut qualitercunque est excellens dicitur maius: ut puta magis album, vel magis sanum: in quantitate autem, cum fuerit excellens, dicitur maius vel minus corpus, aut maior superficies. Sic autem non habemus nomen positum, quo communiter significetur excellentia substantiae, quae est ex maiori & minori numeri secundum Platonicos.

LECTIO IX.

Voniã autẽ mouẽs, mouet semp̃ aliquid, & in aliquo, & vsq; ad aliquid, dico autẽ in aliquo, quia in tẽpore: vsq; autẽ ad aliquid quia quãtam aliquam longitudinem: semp̃ enim simul mouet & mouit: quare quantum aliquid erit quod motum est: & in quanto.)

b Si igitur A quod est mouẽs, B autem quod mouetur, quantumcunq; autem longitudo mota C, in quantumcunq; est in tempore, in quo est D. In æquali igitur tẽpore æqualis potentia ei, in qua est A medietatem ipsius B duplicem ipsius C transibit: ipsum autẽ C in medietate ipsius D. sic enim erit analogia.

c Et si eadem potentia idem in hoc tempore per tantum mouet & medietatẽ in medietate mouebit: & media virtus, medium mouebit in æquali tempore. Vt ipsius A potentia, sit & medietas, quae est ipsum E: & ipsius B sit medium. Similiter igitur se habet & secundum analogiam virtus ad graue: quare æquale, & in æquali tempore mouebit.

LECTIO IX.

¶ Ostendit Philosophus ostendit quod motus sunt comparabiles adinuicem, hic docet quomodo comparentur. Et primo in motu locali: secundo in alijs motibus. ibi ¶ Si igitur alteratione. } Circa primum duo facit. Primo ponit ea, secundum quae oportet comparari motus locales adinuicem: secundo accipit regulas comparationis secundum praedicta. ibi ¶ Sit igitur A quod est mouens. } Dicit ergo primo, quod mouens localiter semp̃ mouet aliquid mobile, & iterum in aliquo tempore, & vsq; ad aliquam quantitatem spatij, per aliquam partem temporis. Quod iam oportet esse: quia sicut in Sexto probatum est, semp̃ simul aliquid mouet & mouit. Probatum est enim ibi quod omne quod mouetur, iam est motum per aliquam partem spatij, & per aliquam partem temporis: unde sequitur, quod & illud quod mouetur est aliquid quantum & diuisibile, & etiam illud, per quod mouetur: & tempus in quo mouetur. Mouens autem non omne est aliquid quantum esse moues: & de hoc mouente hic proponit regulas comparationis. Secundo ibi, ¶ Ponit regulas comparationis. Et primo secundum diuisionem mobilis: secundo quando mouens diuiditur ibi, ¶ Et si eadem potentia & c. } Dicit ergo primo, accipitur aliquid quando mouens, quod sit A, & aliquid mobile quod sit B, & longitudo spatij pertransitum, quae sit C, & tempus, in quo A mouet B per C, sit D. Si ergo accipitur aliqua alia potentia mouens æqualis potẽtia ipsi A, sequetur quod illa potentia mouebit medietatem mobilis quod est B in eodem tempore per longitudinem, quae sit duplicem C, sed medietatem mobilis mouebit per totam longitudinem C i medietate temporis, quod est D. Ex his igitur verbis Philosophi duae regulae generales accipi possunt: quarum prima est, quod si aliqua potentia mouet aliquid mobile per aliquod spatium in aliquo tempore, medietatem illius mobilis per duplum spatium mouebit: vel æqualis potentia in eodem tempore, vel eadem in alio æquali. Alia regula est, quod medietatem mobilis mouebit per idẽ spatium, æqualis potentia in medietate temporis. Et horum ratio est, quia sic conseruabitur eadem analogia: id est eadem proportio. Manifestum est enim, quod velocitas motus est ex victoria potentiae mouentis super mobile: quanto autem mobile fuerit minus, tanto potentia mouentis magis excedit ipsum: unde velocius mouebit. Velocitas autem motus diminit tempus, & auget longitudinem spatij: quia velocius est quod in æquali tempore pertransit maiorem magnitudinem, & æqualem magnitudinem in minori tempore: ut in Sexto probatum est, ergo secundum proportionem qua subtrahitur a mobili, oportet subtrahi de tempore, vel addi ad longitudinem spatij, dummodo mouens sit idem vel æquale. Deinde cum dicit, ¶ Docet comparare motus ex parte mouentis. Et primo secundum diuisionem mouentis. Secundo, secundum oppositam congregationem. ibi ¶ Si vero duo & vtrumque & c. } Circa primum tria facit. Primo ponit comparationem veram, Secundo remouet comparationes falsas. ibi ¶ Et si. E ipsum F, } Tertio ex hoc soluit rationem Zenonis: ibi ¶ Propter hoc Zenonis ratio & c. } Dicit ergo primo, quod si aliqua potentia idem mobile mouet in eodem tempore, per tantum spatium, ipsa met mouet medietatem mobilis in medietate temporis, per idẽ spatium: vel in eodem tempore mouet medium mobilis, per duplum spatium, sicut & de æquali potentia dictum est. Et vterius, si diuidatur

Quod, si substantia numerus est, plus erit et minus numeri speciei eiusdem. Sed ipsum commune nomine caret, atque utrunque quale est: in qualitate quidem plus affectus aut excedens magis, in quantitate autem maius.

LECTIO IX.

Vm autem omne quod mouet & aliquid semp̃ moueat: & in aliquo, & vsq; ad aliquid (atque in aliquo dico, quia in tempore: vsq; ad aliquid, quia per quantitatem aliqua mouet: semp̃ enim simul mouet ac mouit: quare quantitas quaedam erit, per quam est motus, atque in quanto.)

Hac (inquam) cum ita sint, si A quidem sit id quod mouet, B vero id quod mouetur, & C, sit longitudo per quam, & D tempus in quo est motus: In tempore nimirum æquali, potentia æqualis A dimidium ipsius B, per duplum mouebit ipsius C: per ipsum autem C, in dimidio temporis D. Sic enim erit rationis similitudo.

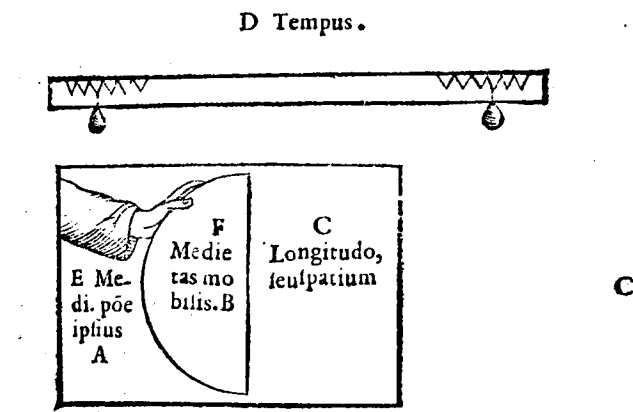
Et si potentia eadem hoc in tempore per tantum spatium moueat, per ipsum etiam dimidium idem in dimidio sane mouebit. Et dimidium potentiae dimidium per æquale spatium in tempore mouebit æquali: ipsius enim potentia A, sit dimidium F, & ipsius B sit dimidium G. Vires igitur ad pondera similiter sese habent, ut patet: quare per æquale, in tempore mouebit æquali.

¶ Docet comparare motus ex parte mouentis. Et primo secundum diuisionem mouentis. Secundo, secundum oppositam congregationem. ibi ¶ Si vero duo & vtrumque & c. } Circa primum tria facit. Primo ponit comparationem veram, Secundo remouet comparationes falsas. ibi ¶ Et si. E ipsum F, } Tertio ex hoc soluit rationem Zenonis: ibi ¶ Propter hoc Zenonis ratio & c. } Dicit ergo primo, quod si aliqua potentia idem mobile mouet in eodem tempore, per tantum spatium, ipsa met mouet medietatem mobilis in medietate temporis, per idẽ spatium: vel in eodem tempore mouet medium mobilis, per duplum spatium, sicut & de æquali potentia dictum est. Et vterius, si diuidatur

¶ Docet comparare motus ex parte mouentis. Et primo secundum diuisionem mouentis. Secundo, secundum oppositam congregationem. ibi ¶ Si vero duo & vtrumque & c. } Circa primum tria facit. Primo ponit comparationem veram, Secundo remouet comparationes falsas. ibi ¶ Et si. E ipsum F, } Tertio ex hoc soluit rationem Zenonis: ibi ¶ Propter hoc Zenonis ratio & c. } Dicit ergo primo, quod si aliqua potentia idem mobile mouet in eodem tempore, per tantum spatium, ipsa met mouet medietatem mobilis in medietate temporis, per idẽ spatium: vel in eodem tempore mouet medium mobilis, per duplum spatium, sicut & de æquali potentia dictum est. Et vterius, si diuidatur

diuidatur potentia, media potentia mouebit medietatem mobilis per idem spatium in æquali tempore. Sed hoc intelligendum est, quando potentia est talis, quod per diuisionem non corrumpitur. Loquitur enim secundum considerationem communem, nondum applicando ad aliquam specialem naturam, sicut & in omnibus quae praemisit. Et ponit exemplum. Si enim accipitur medietas huius potentiae quae est A, & dicatur E, & accipitur medietas mobilis quod est B, & dicatur F, sicut A mouebat B per C in tempore D, ita E mouebit F, per idem spatium in æquali tempore: quia & hic etiam seruatur eadem proportio virtutis motuæ ad corpus ponderosum, quod mouetur. Unde sequitur quod in æquali tempore fiat motus per æquale spatium, sicut dictum est. Secundo ibi.

Demonstratio, ostendens quod si aliqua potentia mouet aliquid mobile, per aliquod spatium in aliquo tempore: dimidiata potentia medietatem mobilis mouebit, per idem spatium in eodem tempore.

¶ Excludit duas falsas comparationes: quarum prima est, quod addatur ad mobile, & non addatur ad potentiam mouentem. Unde dicit, quod si E, quod est medietas motuæ potentiae moueat F, quod est medietas mobilis, tempore D, secundum spatium C, non est necessarium quod ipsa potentia dimidiata, quae est E, moueat eadem, quod sit in duplo maius quam F in æquali tempore secundum medietatem spatij quod est C: quia poterit esse quod dimidia potentia duplum mobile nullo modo mouere poterit. Sed si possit mouere, teneret hæc comparatio. Secunda falsa comparatio est, quando diuiditur mouens, & non diuiditur mobile, Et hæc excludit ibi.

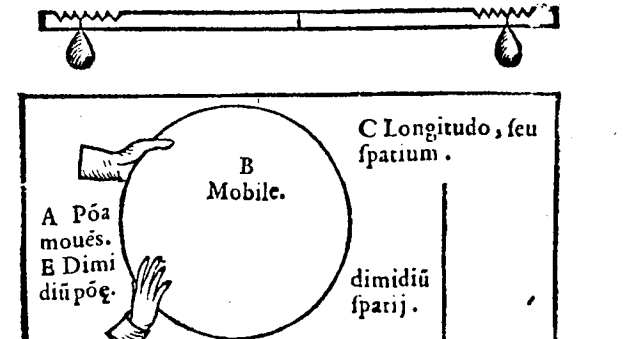
¶ Si vero A, mouebit B in ipso D quantum est ipsum C, medietas ipsi A quae est, in quo est E, ipsum B non mouebit in tempore, in quo est D, neque in aliquo ipsius D, per aliquam partem quae est ipsius C secundum quod est analogia ad totum C, sicut est A ad E. Omnino enim si contingit, non mouebit aliquid. Si enim tota virtus totum mouit medietas non mouebit, neque quantum, neque in quocunque. Vnus enim moueret nauem: si nauem trahentiũ diuiditur potentia in numerum & longitudinem, quam omnes mouerunt.

¶ Propter hoc Zenonis ratio non est vera, quod sonet milij quae libet pars: nihil enim prohibet non mouere aerẽ, in vilo tempore tantum quantum moueret cadens totus modius: neque itaque tanta pars, tantum quantum mouebit cum toto, si sit per se, hoc mouet: neque enim vlla est, sed potentia in toto.

cunq; partem spatij C, cuius partis sit proportio ad totum spatium C, sicut econuerso erat quando comparabamus A ad B, id est totam potentiam motuam ad partem mobilis. Illa enim erat conueniens comparatio: sed hic non, quia potest contingere, quod medietas mouentis, non mouebit totum mobile per aliquod spatium. Si enim aliqua tota virtus mouet totum mobile, neque mouebit per quocunque spatium, neque in quocunque tempore: quia sequeretur quod solus vnus homo posset mouere nauem per aliquod spatium, si potentia trahentiũ diuidatur secundum numerum trahentium, & secundum longitudinem spatij, per quod omnes simul trahunt nauem. Deinde cum dicit.

Demonstratio, probans quod si aliqua potentia mouet aliquid mobile, per aliquod spatium, in aliquo tempore, dimidium illius potentiae non mouebit duplum illius mobilis, per medietatem illius spatij, in eodem tempore, neque in aliqua parte illius temporis, per aliquam partem illius spatij.

Figura hæc, ambas designat disproportiones.

¶ Si F moueat ipsum C in tempore D per longitudinem C, non necessarium sit ut F in æquali tempore duplum ipsius C moueat per dimidium spatij C.

¶ Si igitur A per C spatium totum in D tempore B mouebit, dimidiũ ipsius A, quod est F, non mouebit B totum in D tempore: aut in eius aliqua parte per aliquam C spatij partem: quae rationem eandem ad totum habebit C, quam F, pars uel quæuis alia ad totam A potentiam habet. Omnino enim si forte fuerit, nullam partem mouebit. Non enim si tota vires quippiam per tantum mouerunt spatium, dimidium ipsarum per quantumuis spatij quouis in tempore idem mouebit. Nam vnus eam trahet profecto nauem, quam centum traxerunt: si vires eorum tam in ipsorum numerum quod in spatij diuidatur partes, quod nauim oēs simul traxerunt.

¶ Quapropter, Zenonis ratio non est vera, qua concludit, quamuis partẽ milij facere sonum: nihil enim prohibet ut nullo in tempore eum moueat aerem, quem totus modius mouit cum cecidisset. Neque pars si per se fuerit id mouebit, quod una cum toto mouere potest: neque est enim pars vlla, nisi potentia in toto.

Tex. cõ. 35.

Tex. cõ. 56.

Tex. cõ. 39.

Infra.

Tex. cõ. 52.

Ter. 4.

Ter. 4.

Ter. 4.

Ter. 4.

Ter. 4.

Ter. 4.

autem prou.

non est in toto, non est diuisa in actu, sed in potentia tantum; unde non est actu ens neque vna, sed in potentia tantum, & ppter hoc non agit pars, sed totum. Deinde cum dicitur...

Tex. cō. 38.

se moueat tantum mobile, in tanto tempore, per tantum spatium, quando coniunguntur ista duo potentie mouentium, mouebunt illud quod est coniunctum ex ponderibus motis per æ-

Tex. cō. 39.

quale spatium, in æquali tempore: quia in hoc etiam seruatur eadem analogia, Deinde cum dicitur... h Num igitur sic est in alteratione, & in augmento? aliquid quidem. n. est augēs, aliquid autem & id quod augetur: in quāto aut tēpore, & quantum, aliud quidē auget, aliud autē auget. Et alterans, & quod alteratur, similiter & aliquid & quātum, secundum maius & minus alterata sunt, & in quāto tēpore.

Secūda 39.

i In duplo duplū. Aut duplum in duplo: medium autem in medio tempore, aut in medio medio, aut in æquali duplum.

Tertia. 39.

k Si autem alterans, aut augēs tantum in tāto tempore auget aut alteret, nō necesse est, & medium in medio, & in medio medio. Sed si cōtigerit, nihil augmentabit, aut alterabit, sicut & in graui.

l Si vero id quod alterat, aut auget, tantum in tanto auget: aut alterat, non necesse est, & dimidium in dimidio: & in dimidio dimidium alterare, uel augere. Sed nihil (si forte fuerit) alterabit uel augebit, quemadmodum & in pondere.

F duplo tempore mouebit duplum: & si moueat duplum, hoc erit in duplo tempore. Et similiter mouebit eadem potentia medium in medio tempore: aut si moueat in medio tempore, erit dimidium, quod est motum: aut si sit dupla potentia, in æquali tempore mouebit duplum. Tertio ibi.

Si uero duo quædam seorsum per tantum spatium, tanto in tēpore duo seorsum pondera mouent, & composita per longitudinem æqualem, æquali uero in tempore compositum ex ponderibus utrisque mouebunt: est enim in eis eadem ratio.

Sunt ne igitur eadem & in alteratione atque accretione? Est enim aliquid id, quod auget: & id etiam quod augetur: atque in tempore tanto & tantum, aliud auget, aliud augetur. Et id quod alterat, & quod alteratur similiter est & aliquid, & quantum intensiōe remissionē uel est alteratum & in tempore tanto.

In duplo duplum, & duplum in duplo: dimidium autem in dimidio tēporis, aut in dimidio dimidium, aut in æquali duplum.

Si uero id quod alterat, aut auget, tantum in tanto auget: aut alterat, non necesse est, & dimidium in dimidio: & in dimidio dimidium alterare, uel augere. Sed nihil (si forte fuerit) alterabit uel augebit, quemadmodum & in pondere.

l In motu locali: alioquin non similiter esset in his motibus, & in motu locali. In motu enim locali dictum est, quod si tanta potentia mouet tantum mobile, medietas mouebit medietatem mobilis. Hic autem dicitur, quod medietas forte nihil mouebit. Sed intelligendum est de toto mobili integro: quia uirtus motiua dimidiata, non mouebit ipsum, neque per tantam quantitatem, aut qualitatem, neque per eius medium.

Excludit falsā comparationem: & dicit quod si aliqua potentia moueat in motu alterationis & augmenti tantum in tanto tempore, non necesse est quod medietas potentie moueat medietatem in eodem tempore, aut in medio tēpore tantum: sed forte cōtingit quod nihil augmentabit uel alterabit sicut & i graui id est sicut dictum est quod dimidiata potentia nō potest mouere totum pondus: neque per totum spatium, neque per aliquam eius partem. Est enim intelligendum, quod hoc quod dicitur. In medio medium, aut in æquali duplum & duplum & medium (quod in accusatiuo ponitur) non accipitur pro dimidio uel duplo ipsius mobilis, sed p dimidio & duplo ex parte rei, in qua est motus: id est qualitatis, aut quantitatis, quæ ita se habent in istis duobus motibus, sicut longitudo spatij in motu locali: alioquin non similiter esset in his motibus, & in motu locali. In motu enim locali dictum est, quod si tanta potentia mouet tantum mobile, medietas mouebit medietatem mobilis. Hic autem dicitur, quod medietas forte nihil mouebit. Sed intelligendum est de toto mobili integro: quia uirtus motiua dimidiata, non mouebit ipsum, neque per tantam quantitatem, aut qualitatem, neque per eius medium.

ARISTOTELIS DE PHISICO AVDITV LIBER OCTAVVS.

Cum Sancti Thomæ Aquinatis præclarissimis commentariis.

LECTIO PRIMA.

Quam Philosophus in precedenti libro ostendit, quod necesse est ponere primum mobile, & primum motum, & primum motorem. In hoc libro intendit inquirere, qualis sit primus motor, & primus motus, & primum mobile. Et diuiditur in partes duas. In prima præmittit quoddam quod est necessarium ad sequentem inuestigationem scilicet, motū esse sempiternum. In secunda procedit ad inuestigationem propositi, ibi Principium autem considerationis &c. Circa primum tria facit. Primo mouet dubitationem, Secundo ostendit ueritatem, secundum suam opinionem, ibi Incipimus aut primū &c. Tertio soluit ea, quæ in contrarium obijci possunt. ibi Contraria autē his &c. Circa primum tria facit. Primo proponit dubitationē, Secundo ponit opiniones ad utranque partem. ibi Sed quantum quidem. Tertio ostendit ueritatem huius considerationis, ibi Considerandum igitur est hoc &c. Circa primum duo facit. Primo proponit dubitationē, de qua inuestigare intendit. Secundo respondet tacite quæstioni, ibi Esse quidem igitur &c. Circa primum sciendum est, quod Auerrois dicit, quod Aristoteles in hoc capitulo non intendit inquirere in uniuersali de motu, utrum sit sempiternus, sed de primo motu. Sed si quis consideret uerba, & processum Philosophi, hoc est omnino falsum. Verba enim Philosophi uniuersaliter de motu loquuntur: quia dicit Verum factus sit aliquando motus, cum non esset prius, & corrumpitur iterum, sic quod moueri nihil sit. Ex quo manifeste apparet, quod non de aliquo motu determinato querit, sed uniuersaliter, utrum aliquando nihil fuerit motus. Ex ipso etiam Aristotele. processu apparet hoc esse falsum. Primo quidem, quia consuetudo sua est semper ad propositum ex propriis argumentari: si quis autem sequentes rationes consideret, quas inducit, in nulla earum sumitur aliquid pro medio, quod proprie ad primum motum pertineat, sed ad motum in communi. Vnde ex hoc satis apparet, quod intendit hic inquirere de sempiternitate motus in communi. Secundo, quia si iam probatum esset, quod est aliquis motus unus uel plures sempiterni, frustra inquireret inferri, utrum aliqua mouentur semper, cum hoc iam esset probatum. Ridiculum est etiam dicere, quod Aristoteles inferret iterum suam considerationem a principio, quasi aliquid omisit, ut Commentator fingit. Erat enim copia Aristotele corrigendi librum suum, & supplendi in loco debito, quod fuerat omisissum, ut non inordinate procederet. Si enim hoc capitulum exponatur secundum prædicti Commentatoris intentionem, omnia sequentia confusa & inordinata apparebunt. Nec est mirum, quia uero inconuenienti positio, alia sequuntur. Adhuc autem manifestus hoc apparet per hoc, quod Aristoteles inferret inquirere intendens de sempiternitate primi motus, utitur eo, quod hic demonstratur, quod sit principio. Quod nullo modo faceret, si hic probasset

LECTIO I.

Trum autem factus sit aliquando motus, cum non esset prius, & corrumpitur iterum, sic quod moueri nihil sit: aut neque factus est neque corrumpitur, sed erat sepe & erit. Et hoc immortalis, & sine quiete existit in his que sunt, ut uita quedam ens natura omnibus subsistentibus.

b Esse quidem igitur motum omnes affirmant, de natura aliquid dicentes, propter hoc mundum faciunt, & de generatione & corruptione est consideratio omnibus ipsis, quam impossibile est esse, nisi sit motus.

c Sed quotquot quidem infinitos mundos dicunt esse, & quotdam quidem fieri, quosdam

deficiat, p nihil postmodū moueatur. Aut e contrario, neq; vnq̄ incæperit, neque vnquam deficiet, sed semper erit, & semper erit. Et ponit exemplum in animalibus, propter hoc quod quidam dixerunt, mundum esse quoddam animal magnum. videmus enim quod animalia uiuunt, quamdiu apparet in eis aliquis motus: cessante autem omni motu, dicuntur animalia mori. Sic igitur in tota uniuersitate naturalium corporum, motus consideratur ut uita quedam. Si ergo motus semper fuit, & semper erit, ista quasi uita naturalium corporum, erit immortalis sine cessatione. Secundo ibi. Respondet tacite quæstioni. In precedentibus enim libris Aristotele locutus fuerat de motu in communi non applicando ad res: nunc autem inquitens, an motus semper fuerit applicat communem considerationem motus: ut esse, quod habet in rebus. Posset ergo aliquis dicere, quod in hac consideratione, prius erat querendum de motu, an habeat esse in rebus, quam queratur, an sit sempiternus: & præcipue, cum quidam negauerint esse motum: ad hoc responderet dicens, quod omnes, qui locuti sunt de natura rerum, affirmant quod motus sit. Et hoc patet per hoc, quod dicitur mundum esse factum: & quod omnes considerant de generatione & corruptione rerum, que non potest esse sine motu. Est igitur communis suppositio in scientia naturali, quod motus habeat esse in rebus. Vnde de hoc non est querendum in scientia naturali: sicut nec in aliqua scientia mouetur quæstio de suppositionibus illius scientie. Deinde cum dicitur. Ponit opiniones ad utranque partem quæstionis motus. Et primo ponit opiniones dicentium motum semper esse, secundo opiniones ponentium motum non semper esse. ibi Qui cunque autem. Ad euentiam ergo primæ partis, sciendum est, quod Democritus posuit prima rerum principia corpora indiuisibilia, & semper mobilia: ex quarum congregatione dicebat mundum casualiter factum: & non solum istum, in quo

LECTIO I.

Tortus ne aliquando est motus, antequam non erat, rursusque adeo corrumpitur, ut nihil penitus moueatur, an neque factus est, neque corrumpitur, sed semper erat & semper erit? Atque hoc hisce que sunt immortale ac inceffabile inest, quasi sit uita quedam his uniuersis, que natura constant.

Motum igitur omnes inquitunt esse, qui de natura aliquid dicunt, tum quia mundum faciunt, tum quia contemplatio ipsis omnis est de generatione corruptione, quam impossibile est esse, si non sit motus.

Verum qui mundos infinitos esse, & alios ipsorum fieri, alios corrumpi dicunt, hi motum inquitunt semper esse.

Deficiat, p nihil postmodū moueatur. Aut e contrario, neq; vnq̄ incæperit, neque vnquam deficiet, sed semper erit, & semper erit. Et ponit exemplum in animalibus, propter hoc quod quidam dixerunt, mundum esse quoddam animal magnum. videmus enim quod animalia uiuunt, quamdiu apparet in eis aliquis motus: cessante autem omni motu, dicuntur animalia mori. Sic igitur in tota uniuersitate naturalium corporum, motus consideratur ut uita quedam. Si ergo motus semper fuit, & semper erit, ista quasi uita naturalium corporum, erit immortalis sine cessatione. Secundo ibi. Respondet tacite quæstioni. In precedentibus enim libris Aristotele locutus fuerat de motu in communi non applicando ad res: nunc autem inquitens, an motus semper fuerit applicat communem considerationem motus: ut esse, quod habet in rebus. Posset ergo aliquis dicere, quod in hac consideratione, prius erat querendum de motu, an habeat esse in rebus, quam queratur, an sit sempiternus: & præcipue, cum quidam negauerint esse motum: ad hoc responderet dicens, quod omnes, qui locuti sunt de natura rerum, affirmant quod motus sit. Et hoc patet per hoc, quod dicitur mundum esse factum: & quod omnes considerant de generatione & corruptione rerum, que non potest esse sine motu. Est igitur communis suppositio in scientia naturali, quod motus habeat esse in rebus. Vnde de hoc non est querendum in scientia naturali: sicut nec in aliqua scientia mouetur quæstio de suppositionibus illius scientie. Deinde cum dicitur. Ponit opiniones ad utranque partem quæstionis motus. Et primo ponit opiniones dicentium motum semper esse, secundo opiniones ponentium motum non semper esse. ibi Qui cunque autem. Ad euentiam ergo primæ partis, sciendum est, quod Democritus posuit prima rerum principia corpora indiuisibilia, & semper mobilia: ex quarum congregatione dicebat mundum casualiter factum: & non solum istum, in quo

Tex. cō. 59.

sumus, sed infinitos alios, secundum quod accidit in diuersis partibus infiniti vacui, praedicta corpora congregata mundos fecisse. Nec tamen hos mundos ponebat in perpetuum duraturos, sed quosdam eorum fieri per aggregationem atomorum, quosdam vero corrumpi per eorum segregationem. Quod can que igitur Philosophi hoc ponunt cum Democrito, dicunt semper esse motum: quia semper dicunt esse generationes & corruptiones aliquorum mundorum, quas necessarium est esse cum motu. Secundo ibi.

Tex. c. 2.

¶ Ponit opiniones ad partem contrariam: & dicit, quod quicunque ponunt vnum solum mundum & non esse eum semper eternum, etiam de motu ponunt: quia consequitur secundum rationem, ut scilicet, non semper sit. Si ergo ponatur quod sit aliquod tempus, in quo nihil mouebatur, oportet quod hoc accidat duobus modis. Ponitur enim duobus modis hic mundum non semper fuisse: vno modo, quod mundus iste sic incipit, quod nunquam antea fuerat, sicut posuit Anaxagoras: alio modo, quod mundus sic incipit quod aliquo tempore non fuit, sed ante illud tempus iterum fuerit, ut posuit Empedocles & similiter circa motum. Anaxagoras autem dixit, quod quodam tempore omnia simul erant vnum cum alio commixtum, & nihil erat ab alio segregatum: In qua quidem rerum mixtura, necesse fuit ponere quod omnia quiescerent: motus enim non est absque segregatione: omne enim quod mouetur, ab aliquo recedit, ut in aliud tendat: hanc ergo rerum mixturam, & quietem posuit praerexistisse in tempore infinito, infra quod nunquam antea fuerat: alius motus, & quod intellectus, qui solus non erat permixtus, incepit de nouo facere motum, & segregare res ab invicem. Empedocles vero dixit quod in aliqua parte temporis esse aliquid moueri, & iterum in alia parte temporis esse omnia quiescere. Ponebat enim Empedocles, quod amicitia & discordia sunt prima rerum mouentia. Amicitia autem proprium est, quod ex multis faciat vnum, discordia vero ex vno faciat multa. Quia vero ad esse corporis mixti requiritur quod elementa sint in vnum commixta: ad esse vero mundi requiritur, quod elementa sint in locis suis per ordinem distributa: ponebat quod amicitia est causa generationis corporum mixtorum, discordia vero causa corruptionis: sed & contrarium in toto mundo, amicitia causa corruptionis, & discordia generationis. Sic ergo ponebat moueri totum mundum, cum vel amicitia ex multis facit vnum: vel discordia multa facit ex vno. Sed quietem ponebat esse in medijs temporibus, non quidem ita quod nihil mouetur, sed quantum ad generalem mundi mutationem. Et quia posuit sententiam Empedocles, ponit etiam eius verba, quae difficultatem habent quia metricis scriptis. Sic ergo suam sententiam expressit.

Tex. c. 3.

¶ Considerandum igitur de hoc, quomodo se habet. Praepere enim non solum ad naturam considerationem scire veritatem, sed ad scientiam de principio primo.

¶ Considerandum est igitur de hoc, quomodo se habet. Est enim opera pretium hanc perspicere veritatem: & non solum ad naturalem contemplationem, sed & ad eam doctrinam, quae circa principium primum uersatur uehementer conducit.

sic consuetum est aliquid generari in quantum ex pluribus fit vnum, & iterum idem alio modo. Ex vno geminato idem composito. Perficiuntur plurima idem multa sunt per segregationem. Quaedam enim sunt, quae generantur per compositionem, quaedam vero per segregationem. Et sicut hic videmus in particularibus generationibus. Sic sunt res, idem sic est intelligendum in vniuersali rerum generatione: quantum ad totum mundum. Et nullo modo est ipse seculum vnum, idem non est vnus status durationis rerum, sed quandoque generatur mundus, quandoque corrumpitur, quandoque mediocriter modo se habet. Seculum n. dicitur mensura durationis alicuius rei. Distinctione autem horum seculorum exprimit subdens. Sic autem permittuntur quasi dicat, vnum seculum est, in quo res permittuntur per congregationem, vel segregationem. Et ne aliquis opinaretur quod ad generationem mundi non requiritur seculum, idem tempus aliquod, sed mundus sit in instanti, ad hoc excludendum subiungit. Neg. simul per seculum, sed per multam moram temporis. Deinde de alio seculo subdens dicit. Si autem semper sunt immobiles. Quia scilicet in medio tempore generationis & corruptionis posuit res quiescere. Et ne aliquis crederet quod semper ante fuerit permixtio, & postea semper futura sit quae ad hoc excludendum dicit. Secundum circuli quasi dicitur circuli, quod permittuntur res & postea quiescunt, & iterum permittuntur, & sic in infinitum.

Sint enim generationes & corruptiones ipsorum cum motu, necesse est.

Qui vero mundum, aut vnum, & semper eundem esse dicunt, aut vnum quidem, sed non semper, hi de motu quoque similiter opinantur. Si igitur contingit aliquando nihil moueri, dupliciter id accidere necesse est: aut enim ut Anaxagoras censet: dicitur. n. cum omnia simul essent atque quiescerent tempore infinito, mentem mouisse atque segregasse. Aut, ut Empedocles dicit interdum res moueri, interdum quiescere: moueri quidem, cum aut vnum ex multis concordia, aut ex uno multa discordia facit: quiescere vero in hisce temporibus, quae inter haec media cadunt. Dicitur. n. hoc modo.

Nam quo de multis nasci consueuerit vnum, atque iterum ex uno generato, plura renasci. Hoc sunt, fixumque sibi non permanet aenum: At quo mutantur, nunquam cessante recursu. Hoc si perpetuo, stabilem uersantur in orbem. Cum enim dicit, at quo mutantur nunquam cessante recursu, id. Empedocles arbitrandum est intelligere, hinc (inquam) illuc, & illinc huc fieri motum.

Considerandum est igitur de hoc, quomodo se habet. Est enim opera pretium hanc perspicere veritatem: & non solum ad naturalem contemplationem, sed & ad eam doctrinam, quae circa principium primum uersatur uehementer conducit.

Deinde subiunguntur verba Aristotelis, exponentis praedicta verba Empedocles. maxime quantum ad hoc quod dixit. Sic autem permittuntur. Dicit ergo quod opinandum est in hoc quod dixit. Sic permittuntur: intellexisse ab hinc inde idem a quodam principio usque nunc, non quod semper fuerit motus, vel quod postquam incipit sit interruptus. Deinde cum dicitur. Ostendit utilitatem huius considerationis: & dicit, quod considerandum est, quomodo se habeat veritas circa hanc questionem: quia scire veritatem huius questionis, est praepere, idem per necessarium non solum ad considerationem scientiae naturalis, sed etiam ad scientiam de primo principio: quia in hoc Octauo & Duodecimo Meta. ad probandum vnum principium vititur aeternitate motus. Hae enim via probandi principium vnum principium esse, est efficacissima, cui resisti non potest. Si enim mundo & motu existente sempiterno necesse est ponere vnum principium, multo magis sempiternitate eorum sublati: quia manifestum est, quod omne nouum indiget aliquo principio in nouari. Hoc ergo solo modo poterat videri, quod non est necessarium ponere primum principium, si res sunt ab aeterno. Vnde etiam, si hoc posito sequitur primum principium esse, ostenditur omnino necessarium primum principium esse.

LECTIO

LECTIO II.

¶ Ostendam moueri dubitatione de sempiternitate motus, hic ostendit motum esse sempiternum. Et diuiditur in partes duas: in prima ostendit propositum: in secunda soluit ea quae in contrarium obijci possent.

Tex. c. 16.

Tex. c. 4.

Tex. c. 13.

Tex. c. 11.

Tex. c. 10.

Tex. c. 5.

Tex. c. 8.

Tex. c. 6.

¶ Contraria autem his &c. Circa primum duo facit. Primo ponit rationes ad ostendum sempiternitatem motus, Secundo ponit rationes contra opinionem Philosophorum contrarium opinionantium. ibi. Sed non aliquando &c. Circa primum duo facit. Primo ostendit quod motus semper fuit, Secundo quod semper erit. ibi. Eadem autem ratio est &c. Circa primum duo facit. Primo ostendit propositum ratione accepta ex parte motus, Secundo ratione accepta ex parte temporis. ibi. Adhuc autem prius & posterius &c. Circa primum tria facit. Primo praemittit quoddam, quod est necessarium ad probationem sequentem, Secundo inducit probationem ad propositum ostendum. ibi. Ergo & hoc necessarium est &c. Tertio ostendit necessitatem rationis inducitur. ibi. Alia quidem mouent singulariter. Dicit ergo primo, quod ad propositum ostendum debemus incipere ab his, quae primo determinata sunt in Physicis, ut eis quasi principijs utamur. Per quod dicitur intelligere praecedentes libros, in quibus de motu in communi determinauit: & propter hoc appellantur vniuersaliter de Naturalibus. habent enim quaedam distinctionem ad hunc librum Octauum in quo iam incipit motum ad res applicare. Assumit ergo id quod dictum est in Tertio Physi. scilicet quod motus est actus mobilis in quantum huiusmodi. Ex quo apparet, quod ad hoc quod sit motus, necesse est existere res, quae possint moueri quocumque motu: quia non potest esse actus sine eo cuius est actus. Sic ergo ex definitione motus apparet, quod necesse est esse subiectum mobile, ad hoc quod sit motus. Sed etiam absque definitione motus per se manifestum est hoc, ut patet ex communi sententia omnium. Quilibet enim confitetur hoc esse necessarium, quod non mouetur nisi quod est possibile moueri, & hoc secundum vnumquemque motum: sicut quod non contingit alterari nisi quod est alterabile: neque mutari secundum locum, nisi quod est secundum locum mutabile. Et quia subiectum naturaliter prius est eo quod est in subiecto, nossumus concludere in singulari mutationibus, & ex parte mobilis, & ex parte mouentis, quod prius est ipsum subiectum combustibile comburatur, & combustuum idem subiectum potens comburari, quam comburatur, prius inquam non semper tempore, sed natura. Ex hac autem Aristotelis probatione, Auer. occasione sumptis loquendi contra id quod secundum fidem de creatione tenemus. Si enim fieri quoddam mutari est: omnis autem mutatio requirit subiectum, ut hic Aristotelis probat: necesse est, quod omne quod sit, fiat ex aliquo subiecto: non ergo possibile est quod fiat aliquid ex nihilo: Aduertit etiam ad hoc secundam rationem: quia cum dicitur nigrum fieri ex albo, hoc non dicitur per se, ita quod ipsum album conuertatur in nigrum, sed hoc dicitur per accidens, quia scilicet recedente albo, succedit nigrum: omne autem, quod est per accidens, reducitur ad id quod est per se: hoc autem ex quo aliquid fit per se, est subiectum quod intrat substantiam rei factae: omne ergo, quod dicitur fieri ex opposito, fit quidem ex opposito per accidens, per se autem ex subiecto: non ergo est possibile, quod ens fiat ex non ente simpliciter. Adducit autem ad hoc tertio communem opinionem omnium Antiquorum Physicorum ponentium, nihil ex nihilo fieri. Assignat autem duas causas, ex quibus reputat hanc positionem exortam, quod aliquid ex nihilo fiat. Quarum prima est, quod vulgus non reputat existentiam, nisi ea quae sunt comprehensibilia visu: quia ergo vulgus videt aliquid factum visibile, quod prius visibile non erat, reputat possibile aliquid ex nihilo fieri. Secunda causa est, quia apud vulgus reputatur esse ex diminutione virtutis agentis quod indiget materia ad agendum: quod tamen non est ex impotentia agentis, sed ex ipsa ratione motus: quia ergo primum agens non habet potentiam aliquid modo defectiuam, sequitur, quod non agat absque subiecto. Sed si quis recte consideret, ex simili causa ipse deceptus fuit, ex qua causa nos deceptos arbitratur, scilicet ex consideratione particularium entium. Manifestum enim est, quod potentia actiua particularis, praesupponit materiam, quam agens vniuersalis operatur: sicut artifex vitru materiam, quam natura facit: ex hoc ergo, quod omne particulare agens praesupponit materiam quam non agit, non oportet opinari quod primum agens vniuersale, quod est actiuum totius entis aliquid praesupponat, quasi non creatum ab ipso. Nec hoc etiam est secundum intentionem Aristotelis. probat enim in secundo. Meta. quod id, quod est maxime verum, & maxime ens, est causa efficiendi omnibus existentibus: vnde hoc ipsum esse potentia, quod habet materia prima, sequitur derivatum esse a primo efficiendi principio, quod est maxime ens: non igitur necesse est praesupponi aliquid eius actioni, quod non sit ab eo productum. Et quia omnis motus indiget subiecto, ut hic Aristotelis probat, & rei veritas habet, sequitur, quod productio vniuersalis entis a Deo non sit motus nec mutatio, sed sit quaedam simplex emanatio. Et sic fieri & facere aequiuoce dicuntur in vniuersali rerum productione, & in alijs productionibus. Sicut ergo, si intellegamus rerum productionem esse a Deo ab aeterno, (ut Aristotelis posuit, & plures Platonici) non est necessarium, immo impossibile, quod huic vniuersali productioni, aliquid subiectum non productum praesupponatur: ita est, si ponamus secundum nostrae fidei sententiam, quod non ab aeterno produerit res, sed produerit eas postquam fuerant, non est necessarium quod ponatur aliquid subiectum huic vniuersali productioni. Patet ergo, quod hoc quod Aristotelis hic probat, quod omnis motus indiget subiecto mobili, non est contra sententiam nostrae fidei: quia iam dictum est, quod vniuersalis rerum productio, siue ponatur ab aeterno, siue non ab aeterno, non est motus nec mutatio. Ad hoc. n. quod sit motus vel mutatio, requiritur quod aliter se habeat nunc & prius, & sic aliquid esset prius existens, & per consequens haec non esset vniuersalis rerum productio, de qua nunc loquimur. Similiter quod dicit, quod aliquid dicitur fieri ex opposito per accidens, & ex subiecto per se, veritatem habet in particularibus actionibus, secundum quas fit hoc, aut illud ens, ut homo aut canis: non autem habet veritatem in vniuersali entis productione. Quod patet ex hoc, quod Philosophus dixit in primo Physicorum. Dixit. n. ibi, quod si fiat hoc animal, in quantum est hoc animal, non oportet quod fiat ex non animali, sed ex non animal: puta si fiat homo ex non homine, aut equus ex non equo: si autem fiat animal in quantum est animal, oportet quod fiat non ex animali. Sic ergo, si fiat aliquid particulare ens, non sit ex omnino non ente: sed si sit totum ens, quod est fieri ens in quantum est ens, oportet quod fiat ex penitus non ente: sitamen & hoc debeat dici fieri, aequiuoce. n. dicitur ut dictum est. Quod etiam intro ducit de Antiquis Physicorum opinionibus, efficaciam non habet: quia antiqui naturales non potuerunt peruenire ad causam primam totius esse, sed considerabant causas solam mutationum. Quorum primi considerauerunt causas solam mutationum accidentalium, ponentes fieri esse alterari: sequentes vero peruenierunt ad cognitionem mutationum substantiarum: postremi vero, ut Plato & Aristotelis, peruenierunt ad cognoscendum principium totius esse. Sic igitur patet, quod non mouemur ad ponendum aliquid fieri ex nihilo, quod reputemus ea esse solam entia, quae sunt visibile, sed magis e contrario: quia non consideramus solas productiones particulares a causis particularibus, sed productionem vniuersalem totius esse a primo efficiendi principio. Nec est ponimus, quod indigere materia ad agendum sit potest diminuta, quasi deficientis a virtute naturali: sed dicimus hoc esse potest particularis, quae non potest super totum ens, sed facit aliquid ens. Et potest sic dici esse potentia diminuta facere aliquid, ex aliquo, sicut si dicamus potentia particulari esse minorem potentia vniuersali. Secundo ibi.

LECTIO II.

¶ X his autem ordiemur, quae prius a nobis in libris Naturalis scientiae sunt definita. Dicimus itaque, motum ipsum mobile hoc actum esse, quo mobile est: necesse est ergo res esse, quae unoquoque motu moueri possunt. Et sine de finitione etiam motus quibus profecto fatebitur necessarium esse motum possibile moueri secundum vnumquemque motum. Et sine motus definitione, omnis utique confitebitur necessarium esse motum possibile moueri secundum vnumquemque motum, ut alterari alterabile, ferri autem secundum locum mutabile. Quare prius oportet esse combustibile, quam comburatur, & combustuum, quam comburere.

Tex. c. 4.

¶ est causa efficiendi omnibus existentibus: vnde hoc ipsum esse potentia, quod habet materia prima, sequitur derivatum esse a primo efficiendi principio, quod est maxime ens: non igitur necesse est praesupponi aliquid eius actioni, quod non sit ab eo productum. Et quia omnis motus indiget subiecto, ut hic Aristotelis probat, & rei veritas habet, sequitur, quod productio vniuersalis entis a Deo non sit motus nec mutatio, sed sit quaedam simplex emanatio. Et sic fieri & facere aequiuoce dicuntur in vniuersali rerum productione, & in alijs productionibus. Sicut ergo, si intellegamus rerum productionem esse a Deo ab aeterno, (ut Aristotelis posuit, & plures Platonici) non est necessarium, immo impossibile, quod huic vniuersali productioni, aliquid subiectum non productum praesupponatur: ita est, si ponamus secundum nostrae fidei sententiam, quod non ab aeterno produerit res, sed produerit eas postquam fuerant, non est necessarium quod ponatur aliquid subiectum huic vniuersali productioni. Patet ergo, quod hoc quod Aristotelis hic probat, quod omnis motus indiget subiecto mobili, non est contra sententiam nostrae fidei: quia iam dictum est, quod vniuersalis rerum productio, siue ponatur ab aeterno, siue non ab aeterno, non est motus nec mutatio. Ad hoc. n. quod sit motus vel mutatio, requiritur quod aliter se habeat nunc & prius, & sic aliquid esset prius existens, & per consequens haec non esset vniuersalis rerum productio, de qua nunc loquimur. Similiter quod dicit, quod aliquid dicitur fieri ex opposito per accidens, & ex subiecto per se, veritatem habet in particularibus actionibus, secundum quas fit hoc, aut illud ens, ut homo aut canis: non autem habet veritatem in vniuersali entis productione. Quod patet ex hoc, quod Philosophus dixit in primo Physicorum. Dixit. n. ibi, quod si fiat hoc animal, in quantum est hoc animal, non oportet quod fiat ex non animali, sed ex non animal: puta si fiat homo ex non homine, aut equus ex non equo: si autem fiat animal in quantum est animal, oportet quod fiat non ex animali. Sic ergo, si fiat aliquid particulare ens, non sit ex omnino non ente: sed si sit totum ens, quod est fieri ens in quantum est ens, oportet quod fiat ex penitus non ente: sitamen & hoc debeat dici fieri, aequiuoce. n. dicitur ut dictum est. Quod etiam intro ducit de Antiquis Physicorum opinionibus, efficaciam non habet: quia antiqui naturales non potuerunt peruenire ad causam primam totius esse, sed considerabant causas solam mutationum. Quorum primi considerauerunt causas solam mutationum accidentalium, ponentes fieri esse alterari: sequentes vero peruenierunt ad cognitionem mutationum substantiarum: postremi vero, ut Plato & Aristotelis, peruenierunt ad cognoscendum principium totius esse. Sic igitur patet, quod non mouemur ad ponendum aliquid fieri ex nihilo, quod reputemus ea esse solam entia, quae sunt visibile, sed magis e contrario: quia non consideramus solas productiones particulares a causis particularibus, sed productionem vniuersalem totius esse a primo efficiendi principio. Nec est ponimus, quod indigere materia ad agendum sit potest diminuta, quasi deficientis a virtute naturali: sed dicimus hoc esse potest particularis, quae non potest super totum ens, sed facit aliquid ens. Et potest sic dici esse potentia diminuta facere aliquid, ex aliquo, sicut si dicamus potentia particulari esse minorem potentia vniuersali. Secundo ibi.

Lect. 14. Tex. c. 7. 8.

Tho. sup Phy. O. 3. 8. Supposita

Supposito, quod ad hoc quod sit motus requiratur mobile...

Tex. cō. 5.

Tex. cō. 6.

Tex. cō. 7.

Tex. cō. 8.

Tex. cō. 8.

Ergo & hæc necessarium est, aut facta aliquando esse, cum non essent...

Alia quidem n. mouet singulariter, alia autem & scilicet contrarios motus...

Si igitur quæcunq; possibilia sunt facere, aut pati aut mouere...

Probat necessitatem præmissæ rationis. Posset enim aliquis dicere, quod contingit quandoque quiescere...

Primo præmittit quoddam, quod est necessarium ad propositum...

Igitur & hæc ipsa necesse est, aut si non erant, aliquando facta esse, aut perpetua esse...

Nam quædam unice, quædam & motibus contrarijs mouentur, ignis namque calefacit...

Verum ea quæ agere, aut mouere: & ea quæ pati, aut moueri possunt...

Sicut frigidum per se semper frige facit, sed per accidens calefacit...

non possibilia facere, aut pati, aut mouere, vel moueri non pe-

Tex. cō. 9.

Tex. cō. 10.

Tex. cō. 10.

Tex. cō. 11.

Tex. cō. 10.

Tex. cō. 10.

Tex. cō. 9.

aliud mouet, aliud autem mouetur, cum sint ut sit hoc quidem motuum...

Adhuc autem prius & posterius, quomodo erunt, tempore non existente...

Si igitur tempus numerus motus est, aut motus quidam: si quidem tempus semper erit...

At vero de tempore præter unum concorditer intelligi videtur omnes...

Si igitur impossibile est & esse & intelligere tempus sine ipso nunc...

Concludit quendam conditionalem ex ijs quæ in Quarto dicta sunt...

Probat autem antecedens prædictæ conditionalis dupliciter. Primo quidem...

viderentur sentire de tempore, quod sit ingenitum, id est, quod non incæperit esse...

autem sit mobile, aliud motuum. Si igitur non semper mouebatur, non ita sese habebant...

Insuper, quonam modo prius, atque posterius erit, si non sit tempus...

Quod si tempus numerus motus, aut quidam sit motus, si tempus est semper...

At de tempore uniuersi (preter unum) consentire uidentur. Omnes enim tempus, inquit, ingenitum esse...

Quod si impossibile quidem est tempus esse, ac intelligere sine nunc ipso: nunc autem ipsum medium quoddam principii simul finisue subiens rationem...

iam abiit, quod autem futurum est, nondum est. Nunc autem, quod accipitur in extremo temporis, est principium & finis...

Tex. cō. 2.

Aristo. in assumptione huius modij supponere sempiternitatem temporis, quam debet probare. Auer. autem volens saluare Aristot. rationem, dicit quod nunc leop. sit principium & finis. Conuenit enim, inquam, ut tempus non est sans sicut linea, sed fluens: quod manifestum est nihil ad propositum pertinere. Ex hoc enim quod tempus est fluens & non sans, sequitur quod vnum nunc non possit bis sumi, sicut bis sumitur vnu punctum: sed fluxus temporis nihil facit ad hoc quod sit principium, & finis simul. Eiusdem enim rationis est incipitio & terminatio in omnibus continuis, siue sit permanentia siue fluctuantia, vt ex Sexto patet. Et ideo dicitur aliter dicendum est, secundum intentionem Aristot. quod hoc, quod omnino nunc sit principium & finis, vult accipere ex eo, quod primo suppositum, scilicet quod prius & posterius non sit, tempore non existente: hoc enim principio supposito ad nihil aliud vsus est: sed ex hoc concluditur, quod omne nunc sit principium, & finis. Detur enim quod aliquod nunc sit principium aliquid temporis, manifestum est autem ex definitione principij, quod principium temporis est ante quod nihil eius existit: est ergo accipere aliquid ante vel prius quam ipsum nunc, quod ponitur principium temporis: prius autem non est sine tempore: ergo nunc, quod ponitur principium temporis, est etiam temporis finis. Et eodem modo, si ponatur nunc esse finis temporis, sequitur quod sit etiam principium: quia de ratione finis est, quod post ipsum nihil sit eius. Posterius autem non est sine tempore: sequitur ergo, quod nunc, quod ponitur finis, sit etiam principium temporis. Deinde cum dicitur.

Tex. co. 12.
Le. 9. te. 60.
D. 571.

accipere in tempore prater nunc. Quare, quoniam est finis, & principium ipsum nunc, & cessit est ipsius in vtraque parte semper esse tempus, at vero, si tempus, manifestum est quia necesse est & motu esse. si quidem tempus passio quaedam motus est.

Eadem autem ratio est, & de eo quod incorruptibilis sit motus, sicut n. de fieri motu, accidit prior quodam esse mutationem prima, sic hic posterior est posteriori. non enim simul

omne nunc sit principium & finis, vult accipere ex eo, quod primo suppositum, scilicet quod prius & posterius non sit, tempore non existente: hoc enim principio supposito ad nihil aliud vsus est: sed ex hoc concluditur, quod omne nunc sit principium, & finis. Detur enim quod aliquod nunc sit principium aliquid temporis, manifestum est autem ex definitione principij, quod principium temporis est ante quod nihil eius existit: est ergo accipere aliquid ante vel prius quam ipsum nunc, quod ponitur principium temporis: prius autem non est sine tempore: ergo nunc, quod ponitur principium temporis, est etiam temporis finis. Et eodem modo, si ponatur nunc esse finis temporis, sequitur quod sit etiam principium: quia de ratione finis est, quod post ipsum nihil sit eius. Posterius autem non est sine tempore: sequitur ergo, quod nunc, quod ponitur finis, sit etiam principium temporis. Deinde cum dicitur.

Offendit, quod motus semper sit futurus. Et ostendit hoc ex parte motus: quia ratio supra ex parte motus accepta, non condebat nisi, quod motus nunquam incipiat: ratio vero sumpta ex parte temporis, condebat vtrunque, & quod non quam inciperet, & quod nunquam deficiat. Dicit ergo, quod eadem ratione potest probari quod motus sit incorruptibilis, id est quod nunquam deficiat, per quam probatur quod motus nunquam incipit. Sicut enim ex hoc, quod est motum incipere, sequitur quod sit quaedam mutatio prior mutatione quae ponitur prima, sic, si ponatur quod motus nunquam deficiat sequitur quod sit aliqua mutatio posterior ea, quae ponitur postrema. Et quomodo hoc sequatur, manifestat abbreviando quod supra diffusius dixerat circa incipionem motus: postuerat enim quod si motus inciperet, aut mobilia aut mouentia inciperent, aut semper fuerunt. Et similis diuisio posset fieri, quia si motus deficiat, aut mobilia & mouentia remanebant, aut non: sed quia similiter ostendit, quod idem sequitur secundum vtrunque, ideo hic non vtriusque nisi altera via, scilicet, quod ponatur sic motus deficiere, quod mobilia & mouentia deficiant. Hoc ergo supposito, dicit quod non simul quiescit, id est deficit motus in actu, & ipsum mobile: sed sicut prior est generatio mobilis quam motus eius, ita posterior est corruptio mobilis, quam cessatio motus. Quod sic patet, quia contingit quod remaneat aliquid combustibile, postquam definit comburi. Et sicut dictum est de mobili, ita dicendum est de motu: quia non simul definit esse mouens in actu, & esse motuum in potentia. Sic igitur patet quod si etiam ipsum mobile corruptitur post cessationem motus, necessarium erit esse quandam corruptionem ipsius mobilis. Et iterum, quia omnia mouentia & mota definiunt, necessarium erit posterius, quod etiam ipsum corruptum corruptatur. Cum ergo corruptio sit mutatio quaedam, sequitur quod post vltimam mutationem sint aliqua mutationes: cum ergo hoc sit impossibile, sequitur quod motus in perpetuum duret. Haec igitur rationes sunt, ex quibus Aristotel. probare intendit motum semper fuisse, & nunquam deficiere. Quod quidem quantum ad vnam partem fidei nostrae repugnat, scilicet quod ponatur motus semper fuisse. Nihil enim secundum fidem nostram ponitur semper fuisse, nisi solus Deus, qui est omnino immobilis, nisi forte, quis ipsum diuinum intelligere velit nominare motum, quod aequiuocum intelligitur. non enim de tali motu Aristote. hic intelligit, sed de motu proprie dicto. Quantum vero ad aliam partem

tem non omnino est contrarium fidei: quia, vt supra dictum est, non agit Ari. de motu cali, sed vniuersaliter de motu. ponimus autem secundum fidem nostram substantiam Mundi sic quaedamque incapabile, quod tamen nunquam definit esse. ponimus etiam quod aliqui motus temper etunt, praesertim in hominibus, qui semper remaneunt incorruptibilem vitam agere, vel miseram, vel beatam. Quoniam vtriusque conueniens Aristot. ostendere non contra fidem locuti esse, dixerunt quod Aristot. non intendit hic probare quatuor, quod motus sit perpetuus: sed incipere rationem ad vtraque partem quasi ad rem dubiam, quod ex ipso modo procedendi friuolum apparet. Et praeterea, perpetuitate temporis & motus quasi principio vitur ad probandum primum principium esse, & in hoc Octauo. & Vndecimo Meta. vnde manifestum est, quod supponit hoc tanquam probatum. Sed, si quis recte rationes hic positas consideret, huiusmodi rationibus veritas fidei efficaciter impugnari non potest. Sunt enim huiusmodi rationes efficaces ad probandum, quod motus non inciperet per viam naturam, sicut ab aliquibus ponebatur: sed quod non inciperet quasi rebus de nouo productis a primo rerum principio, vt fides nostra ponit, hoc ipsi rationibus probari non potest, quod patet per singulas illationes hic positas considerari. Cum enim quaerit, si motus non fuit: vtrum mouentia & mobilia semper fuerunt vel non, Respondendum est, quod prima mouens semper fuit: omnia vero alia, siue sint mouentia, siue mobilia non semper fuerunt, sed inciperunt esse a causa vniuersali totius esse. Ostentum est autem supra, quod productio totius esse a causa prima essendi, non est motus, siue ponatur, quod haec rerum emanatio sit ab aeterno, siue non. Sic ergo non sequitur, quod ante primam mutationem sit aliqua mutatio, sequeretur autem si mouentia & mobilia essent de nouo producta in esse ab aliquo agente particulari: quod ageret aliquo subiecto praesupposito, quod transmutaretur de non esse, siue de priuatione ad formam. de hoc enim modo incipiendi procedit ratio Aristot. Sed, quia ponimus saltem primum motum semper fuisse, Respondendum restat sequenti eius deductioni: quia concludit quod, si praesistentibus mouentibus & mobilibus, incipiat de nouo esse motus, oportet quod mouentia vel mobilia prius non essent in hac dispositione, in qua sunt, dum est motus. & sic oportet quod primam mutationem praecedat aliqua mutatio. Et siquidem de ipso motu loquimur, facilis est responsio. non enim mobilia prius erant in hac dispositione, in qua nunc sunt: quia prius non erant. vnde moueri non poterant. sed sicut dictum est, ipsum esse non acquisierunt per mutationem vel motum, sed per emanationem a primo rerum principio. & sic non sequitur, quod ante primam mutationem sit aliqua mutatio. Sed vltimus remanet quaestio de prima rerum productione. Si enim primum principium, quod est Deus, non aliter se habet nunc quam prius, non magis nunc res producit quam prius. si vero aliter se habet, saltem mutatio, quae est ex parte eius, erit prior mutatione, quae ponitur prima.

Eadem autem erit ratio, & quae mouem corruptum non posse probari. Nam, vt si motus ortus esse dicatur, sit ut prima mutatione sit aliqua prior, sic fiet, vt vltima mutatione posterior aliqua sit. non enim moueri

Et ostendit, quod motus semper sit futurus. Et ostendit hoc ex parte motus: quia ratio supra ex parte motus accepta, non condebat nisi, quod motus nunquam incipiat: ratio vero sumpta ex parte temporis, condebat vtrunque, & quod non quam inciperet, & quod nunquam deficiat. Dicit ergo, quod eadem ratione potest probari quod motus sit incorruptibilis, id est quod nunquam deficiat, per quam probatur quod motus nunquam incipit. Sicut enim ex hoc, quod est motum incipere, sequitur quod sit quaedam mutatio prior mutatione quae ponitur prima, sic, si ponatur quod motus nunquam deficiat sequitur quod sit aliqua mutatio posterior ea, quae ponitur postrema. Et quomodo hoc sequatur, manifestat abbreviando quod supra diffusius dixerat circa incipionem motus: postuerat enim quod si motus inciperet, aut mobilia aut mouentia inciperent, aut semper fuerunt. Et similis diuisio posset fieri, quia si motus deficiat, aut mobilia & mouentia remanebant, aut non: sed quia similiter ostendit, quod idem sequitur secundum vtrunque, ideo hic non vtriusque nisi altera via, scilicet, quod ponatur sic motus deficiere, quod mobilia & mouentia deficiant. Hoc ergo supposito, dicit quod non simul quiescit, id est deficit motus in actu, & ipsum mobile: sed sicut prior est generatio mobilis quam motus eius, ita posterior est corruptio mobilis, quam cessatio motus. Quod sic patet, quia contingit quod remaneat aliquid combustibile, postquam definit comburi. Et sicut dictum est de mobili, ita dicendum est de motu: quia non simul definit esse mouens in actu, & esse motuum in potentia. Sic igitur patet quod si etiam ipsum mobile corruptitur post cessationem motus, necessarium erit esse quandam corruptionem ipsius mobilis. Et iterum, quia omnia mouentia & mota definiunt, necessarium erit posterius, quod etiam ipsum corruptum corruptatur. Cum ergo corruptio sit mutatio quaedam, sequitur quod post vltimam mutationem sint aliqua mutationes: cum ergo hoc sit impossibile, sequitur quod motus in perpetuum duret. Haec igitur rationes sunt, ex quibus Aristotel. probare intendit motum semper fuisse, & nunquam deficiere. Quod quidem quantum ad vnam partem fidei nostrae repugnat, scilicet quod ponatur motus semper fuisse. Nihil enim secundum fidem nostram ponitur semper fuisse, nisi solus Deus, qui est omnino immobilis, nisi forte, quis ipsum diuinum intelligere velit nominare motum, quod aequiuocum intelligitur. non enim de tali motu Aristote. hic intelligit, sed de motu proprie dicto. Quantum vero ad aliam partem

Le. 11.
14.
15.

procedit de agente in tempore: quod, scilicet agit tempore praesupposito: in huiusmodi enim actione, quae fit in tempore, oportet considerare aliquam determinatam habitudinem ad hoc tempus, vel ad aliquod eorum, quae sunt in hoc tempore, vt fiat magis in hoc tempore quam in alio. Sed haec ratio locum non habet in agente vniuersali, quod & ipsum tempus simul cu exeret producit. cum enim dicimus res non semper fuisse a Deo productas, non intelligimus, quod infinitum tempus praecesserit, in quo Deus ab agendo cessauerit, & post modum tempore determinato agere ceperit: sed quod Deus tempus & res simul in esse produxerit, postquam non fuerat. Et sic non restat in diuina voluntate considerandum, quod voluerit facere res, non tunc sed postea, quasi tempore iam existente: sed considerandum solum est hoc, quod voluit quod res, & tempus durationis carum inciperent esse postquam non fuerunt. Si autem quae ratur, quare hoc voluit. sine dubio dicendum, quod propter seipsum. Sicut enim propter seipsum res fecit, vt in eis suae bonitatis similitudinem manifestaretur, ita voluit eas non semper esse, vt sua sufficientia manifestaretur in hoc, quod omnibus alijs non existentibus, ipse in seipso omnem sufficientiam beatitudinis habuit, & virtutis ad rerum productionem. Et hoc quidem dici potest quantum humana ratio capere potest de diuinis: saluo tamen secreto diuiniae sapientiae, quod a nobis comprehendere non potest. Quia igitur huius rationis solutio procedit supponendo quod tempus non fuerit semper, restat soluere rationem, per quam ostendit videretur, tempus semper fuisse: & ideo forte Aristot. post rationem de motu posuit rationem de tempore: quia considerauit quod praemissa ratio de motu efficaciam non haberet, nisi poneretur tempus aeternum. Quod ergo ponit, quod quodcunque est tempus, necesse est ponere aliquid nunc esse, indubitanter concedendum est: omne autem nunc esse principium & finem temporis concedi non oportet, nisi ponatur etiam motum semper esse: vt scilicet, sic quod quodlibet indiuisibile in motu acceptum, quod momentum dicitur, sit principium & finis motus: sic enim habet se nunc ad momentum, sicut tempus ad motum. Si ergo ponimus motum non semper fuisse, sed esse accipere aliquod primum indiuisibile in motu, ante quod nihil fuit motus: erit etiam accipere aliquod nunc in tempore, ante quod non fuit aliquod tempus: iam autem ostendimus exponendo litteram, quod id quod Auer. dicit ad hanc rationem confirmandam, efficaciam non habet. Sed nec illud quod Aristot. ad hoc ponit, scilicet quod prius & posterius non sunt sine tempore, efficax esse potest. Cum enim dicimus quod principium temporis est, ante quod nihil eius est: non propter hoc oportet quod ipsum nunc, quod est principium temporis, praecedat tempus: quod significatur cum dicitur, ante: sicut, si in magnitudine dicamus, quod principium magnitudinis est, extra quod nihil est eius, non oportet quod illud extra quod, significet aliquem locum in rerum natura existentem, sed imaginabilem tantum: alioquin esset ponere locum extra caelum cuius est magnitudo finita, habens principium & finem. Similiter etiam & primum nunc, quod est principium temporis, non praecedit tempus in rerum natura existens, sed secundum imaginationem nostram tantum. Et hoc tempus designatur cum dicitur, quod primum nunc est principium temporis, ante quod nihil est temporis. Vel potest dici, quod cum dici-

tur principium temporis est, ante quod nihil est temporis, ly ante, non remanet affirmatum, sed negatur: & sic non oportet ponere tempus ante principium temporis. In ijs enim, quae sunt in tempore, accidit quod in eorum principio tempus aliquod praexistat. Sicut cum dicitur, quod principium iuuentutis est, ante quod nihil est de iuuentute: potest intelligi ante etiam affirmatiue: quia iuuentus tempore mensuratur: tempus autem non mensuratur tempore: vnde eius principio tempus non praexistit: & sic ly ante quod ponitur in definitione principij temporis, & non oportet quod remaneat affirmatiue, sed negatiue. Est autem ante tempus aliqua duratio, scilicet. Aeternitas Dei, quae non habet extensionem, aut prius & posterius, sicut tempus, sed est tota simul: & non est eiusdem rationis cum tempore, sicut nec magnitudo diuina cum magnitudine corporali. Sicut ergo cum dicimus extra mundum non esse nisi Deum, non ponimus aliquam dimensionem extra mundum: ita cum dicimus, ante mundum nihil fuisse, non ponimus aliquam successiuam durationem ante mundum.

LECTIO III.

Ed non aliquando quidem erat, aliquando autem non: & nanque assimilat sic dicere, figmento magis.

Et item dicere sic esse aptum, atque hoc oportere principium esse putare. Quod quidem Empedo. dixisse videtur, rebus (inquam) competere necessario, ut nunc concordiam nunc discordiam vincat, ac eas moueat, in medio vero tempore quiescant. Fortasse etiam, & hi qui principium unum faciunt, ut Anaxagoras, hoc dixerunt modo

LECTIO III.

Ostendam quod Philosophus posuit rationes ad ostendum motum semper esse, hic ponit rationes contra Anaxag. & Empedoc. qui contrarium ponebant. Et circa hoc duo facit. Primo ponit rationem contra eorum positionem, secundo contra rationem, quam supponebant. ibi { Similiter autem & dicere, &c. } Dicit ergo primo, quod cum ostensum sit quod motus semper est, non erit dicendum, quod aliquando sit motus, & aliquando non, sicut dixerunt. Empedoc. & Anaxag. sic enim dicere, sicut ipsi posuerunt, assimilatur cuidam figmento, quia scilicet, absque ratione hoc ponebant. Omne enim, quod ponitur absque ratione vel autoritate diuina fictitium esse videtur. Autoritas autem diuina praevalet etiam rationi humanae, multo magis, quam autoritas alicuius Philosophi praevalet alicui debili rationi, quam aliquis puer induceret. Non ergo assimilantur figmento, quae per fidem tenentur, licet absque ratione credantur: credimus enim diuinae autoritati miraculis approbatam, id est illis operibus, quae solus Deus facere potest. Secundo ibi.

Obijcit contra rationem, cui innitebantur. Et circa hoc tria facit. Primo ponit istam rationem esse inconuenientem, secundo ostendit, quod inconuenientior erat secundum positionem Anax. quam secundum positionem Empe. ibi { At vero nihil inordinatum, &c. } Tertio ostendit, quod nec secundum opinionem Empedo. conuenienter se habet. ibi { Sed & oportet hoc dicentem. } Dicit ergo primo, quod similiter etiam hoc videtur esse fictitium, quod aliquis ponens motum quandoque esse, & quandoque non esse, dicat hoc pro ratione, quod hoc ideo est, quia natum est sic esse: & hoc oportet accipere tamquam principium sicut Empe. videtur dicere, quod hoc, quod res in parte temporis teneant amicitiam, & in parte temporis teneant discordiam, & moueantur, & quod in medio tempore quiescant, inest rebus ex necessitate: sicut si aliquis diceret, quare calidum calefacit, quia sic necesse est esse: & hoc accipitur quasi principium, quod calidum calefaciat. Similiter Thosup Phy. accipiebatur

Tex. co. 14.
Secundum Tertia.

accipiebat Empedo. quasi principium, quod necesse est sic esse, quandoque res moueri per amicitiam, quandoque per discordiam, & quandoque quiescere. Et forte etiam eodem modo diceret Anaxago. & alii ponentes vnum principium actiuum, quia oportet hoc accipere quasi principium, quod motus inceperit postquam in infinito tempore non fuit. Secundo ibi. ¶ Ostendit quod hac ratione inconuenientius utebatur Anax. quam Empe. Manifestum est enim, quod cum ponitur aliquid esse quasi principium, oportet, accipere, quod hoc sit finis rei naturam, hoc est, ut natura rei sit talis, quod hoc ei conueniat. Sic enim accipimus quasi principium, quod omne totum maius est sua parte, quia hoc est de ratione & natura totius, quod excedit partem quantum ad itatem. vnde Emped. dicebat sic aptum natum esse, & dans in teili gere, quod hoc est accipiendum quasi principium. Et sicut Anax. diceret, licet non ex primeret. Sed manifestum est, quod nulla res naturalis nec aliquid eorum, quae naturaliter rebus conueniunt, potest esse absque ordine, quia natura est causa ordinationis. Videmus enim naturam in suis operibus, ordinare de uno in aliud procedere: quod ergo non habet aliquem ordinem, non est finis naturam, nec potest accipi ut principium, sed duo infinita non habent ordinem ad inuicem, quia infiniti ad infinitum nulla est proportio, ois autem ordo proportio quaedam est. Sic ergo patet, quod quiescere res in infinito, & postea incipere moueri per infinitum tempus, sine hoc quod sit aliqua differentia inter hoc tempus & illud, quare nunc magis quam prius motus fiat, neque iterum assignare aliquam ordinationem inter aliqua duo, quorum vno deficiente, alterum incipiat & fiat motus, ut Anaxag. ponebat, hoc non est opus naturae, quia quicquid est natura, aut semper simpliciter, i. eodem modo se habet, & non aliquando sic, aliquando aliter, sicut ignis semper sursum fertur. Aut aliqua ratio est, quare non semper est eodem modo, sicut non semper animalia crescunt, sed quandoque diminuuntur. & hoc habet aliquam rationem. Sic ergo non videntur secundum naturam procedere, quod in infinito tempore res quiescerint, & postmodum moueri inceperint, ut Anaxag. posuit. Vnde melius est, quod dicatur sicut Empe. dixit, uel quicumque alius similiter opinatus est, quod totum vniuersum in quadam parte temporis quiescit, & iterum mouetur in alia parte temporis, quia iam hoc potest ha-

b At vero nihil inordinatum, eorum quae natura & finis naturam sunt. natura .n. omnibus causa ordinationis est. Infinitum autem ad infinitum, nullam rationem habet: ordinatio autem omnis, ratio est. Infinito autem tempore quiescere, postea motum esse aliquando: huius autem neque unam differentiam esse, quare nunc magis quam prius neque iterum aliquam ordinationem habere, non iam natura est opus. Aut .n. simpliciter se habet quod est natura, & non aliquando quidem sic, aliquando vero aliter (ut ignis natura sursum fertur, & non aliquando quidem sic, aliquando vero non) aut rationem habet, quod non est simpliciter. Quare dignum est, sicut Emped. & si quis alter dixit sic habere, in parte quiescere omne, & moueri iterum. ordinationem enim iam habet quaedam huiusmodi.

c Sed & oportet hoc dicentem non affirmare solum, sed causam ipsius dicere, & non apponere nihil, neque uelle dignitatem irrationabile: sed aut inductionem, aut demonstrationem afferre. haec enim non causae positae sunt. Neque in hoc erat amicitiae vel inimicitiae esse, sed huius quidem congregare, illius vero disgregare. Si vero determinetur quod est in parte, dicendum est in quibus sic sunt: sicut quia est aliquid quod congregat homines amicitia, & fugiunt inimici abinuicem. Hoc enim supponitur, & in toto esse: videtur enim in quibusdam esse sic. quod autem & secundum aequalia tempora, indiget aliqua ratione.

d Omnino .n. existimare principium hoc esse sufficiens, quod semper aut est sic, aut fit. non recte se habet opinari. In quo Democritus reducit de natura causas

bere aliquam ordinationem: finiti enim ad finitum potest esse proportio. Est autem considerandum, quod sententia fidei nostrae non est similis positioni. Anaxag. Non enim ponimus ante mundum infinita spatia temporis, cuius sit necesse accipere proportionem ad tempus sequens. sed antequam mundus inciperet, sola Dei simplex aeternitas fuit, sicut dictum est: quae est omnino extra genus temporis. Tertio ibi. ¶ Ostendit quod nec etiam Empe. conuenit praedicta ratio. Et primo ostendit propositum: secundo, excludit quandam falsam existimationem. ibi. ¶ Omnino enim existimare, &c. ¶ Dicit ergo primo, quod etiam qui hoc dicit, quod Empe. dixit, non oportet quod solum affirmet quod dicit, sed etiam quod assignet causam sui dicti, & quod nihil ex se apponat, ultra id, quod causa assignata requirit: neque enim aliquid uelit accipere ut dignitatem, id est ut principium absque ratione. Sed oportet, quod adducat ad manifestationem eius quod accipit quasi principium, aut inductionem, sicut in principis naturalibus, quae ex sensibilibus experimentis accipiuntur: aut demonstrationem, sicut in principis priora demonstrantur. Sed hoc Empedo. non seruat. Est enim quod ipse ponat amicitiam, & litteram esse causas, tamen non est de ratione amicitiae, vel inimicitiae, quod vnum eorum post alterum moueat. Non est enim de ratione amicitiae, quod in inimicitiam conuertatur, nec econuerso, sed de ratione amicitiae est, quod congreget, de ratione vero inimicitiae est, quod disgreget. Sed, si ueterius determinetur, quod in quadam parte temporis haec congreget, & iterum in quadam parte temporis illa disgreget, est ulterius manifestandum in aliquibus particularibus, in quibus hoc contingat. Sicut, quod amicitia congreget, & inimicitia disgreget, manifestatur in hominibus, quia amicitia homines adunantur adinuicem, inimicitia vero fugiunt ab inuicem. & ideo hoc ab Emp. supponitur esse in toto vniuerso, quia videtur esse in aliquibus sic. Sed quod secundum aequalia tempora moueat successiue amicitia, & inimicitia, hoc indiget aliqua ratione manifestante: non enim uidetur hoc in hominibus contingere. Secundo ibi.

¶ Excludit quandam falsam existimationem. Posset enim aliquis credere, quod quicquid semper est non habet causam: propter hoc, quod videmus ea, quae apud nos. causantur, de nouo

¶ Verum & eum, qui ita dicit, non solum id dicere, sed ipsius causam etiam afferre, et non ponere neque censere uel lam sine ratione sententiam, sed aut inductionem, aut demonstrationem afferre oportet. Ipsa .n. quae sunt supposita, non sane causa sunt. Neque hoc erat concordia, uel discordia esse, sed illius quidem congregare, huius disgregare officium est. Quod si insuper assignauerit: ipsum interdum dicendum est, & in quibus sic fit, cum esse apud nos aliquid quod congregat homines (amicitiam inquam) & esse etiam aliquid, quod inimicos seungit (inimicitiam inquam). Haec .n. & in ipso toto esse supponit. in quibusdam .n. sic esse uidetur. Per aequalia uero ita fieri tempora, alicuius indiget rationis.

¶ Omnino autem hoc principium sufficiens esse putare, semper (inquam) esse sic, aut fieri, non recte se habet, ad quod Democritus causas naturales reducit, sic inquit, & prius

¶ Excludit quandam falsam existimationem. Posset enim aliquis credere, quod quicquid semper est non habet causam: propter hoc, quod videmus ea, quae apud nos. causantur, de nouo

nono incipere: & ideo uidebatur aliquibus, quod quando reducebatur aliqua quaestio in aliquid, quod est semper, non oportere ulterius causam, seu rationem quaerere. Sic ergo posset Empedocles dicere, quod amicitia & his semper secundum aequalia tempora mouerunt: & ideo non est quaerenda huius alia ratio. Hoc

¶ sic, & quod prius factum est: ipsius autem semper noluit principium quaerere, in quibusdam dicens recte. quod aut in omnibus, non recte. Etenim triangulus semper habet duobus rectis aequalibus angulos: sed tamen est perpetua tertia huiusmodi altera causa. Principiorum igitur non est altera causa, sed perpetua sunt. Quod quidem igitur nullum tempus erit, neque erat quando motus non erit, siue non erat, tanta dicta sunt.

LECTIO IIII.

¶ Contraria autem his, non difficile est soluere. Videtur autem ex huiusmodi considerantibus contingere maxime motum esse aliquando, cum non esset omnino. Primum quidem, quia neque vna perpetua mutatio est: mutatio .n. omnis apta nata est ex quodam in quiddam. Quare, necesse est omnis mutationis terminum esse contraria in quibus fit: in infinitum autem moueri nullum.

b Amplius videmus, quoniam possibile est moueri, quod neque mouetur, neque habet in seipso, neque vnum motum: ut in inanimatis, quorum neque pars vlla neque totum mouetur, sed quiescens mouetur quandoque. Conuenit autem aut semper moueri, aut nequaquam, siquidem non fit, cum non sit existens.

c Multo autem magis huiusmodi esse inanimatis manifestum est. Neque vnum quidem in nobis, cum sit motus aliquando, sed quiescentes, tamen mouemur aliquando, & si nihil extra moueat. Hoc .n. in inanimatis esse non videmus similiter, sed semper mouet ipsa aliquid exteriorum alterum. Animal autem di-

LECTIO IIII.

¶ Ostendam Philosophus posuit rationes ad probandum motum semper esse, hic intendit soluere ea, quae in contrarium obijci possunt. Et circa hoc duo facit. Primo ponit rationes, Secundo soluit eas. ibi. ¶ Hoc autem primum. ¶ Circa primum ponit tres rationes praemittens suam intentionem: & dicit, quod ea, quae in contrarium obijci possunt, non est difficile soluere. Ex tribus enim rationibus videtur maxime sequi, quod motus aliquando incipiat esse cum prius omnino non fuerit: quarum prima est, quae supra probauit in Sexto quod nulla mutatio est infinita: eadem enim ratione probari potest, quod nulla mutatio sit perpetua. Nulla

enim mutatio terminata, est perpetua, sicut nec infinita. sed omnis mutatio est terminata: omnis enim mutatio naturaliter est ex quodam in quiddam, & ista duo sunt contraria: vnde necesse est, quod terminus cuiuslibet mutationis sint ipsa contraria, in quibus fit transmutatio. Sed quia non in omni motu locali manifesta est contrarietas terminorum, subiungit quod est commune omni motui, quod nihil mouetur in infinito, quia nihil mouetur ad id, ad quod pertingere non potest, ut in Sexto dictum est. Sic ergo patet, quod nulla mutatio est perpetua. Videtur etiam possibile dari tempus, in quo nulla mutatio sit. Et haec prima ratio accepta est ex parte motus. Secunda ratio accipitur ex parte mobilis, quam ponit ibi.

¶ ipse autem semper non quere principium censet. In quibusdam dicit hoc recte dicens, in omnibus autem non recte. Etenim triangulus suos angulos duobus rectis semper aequales habet. Autamen aeternitatis huius est alia causa. Principiorum tamen, quae quidem sunt perpetua, non est alia causa. Tot igitur a nobis sint dicta, quibus iam patet nullum unquam fuisse, uel fore tempus, quando non erat, aut non erit motus.

LECTIO IIII.

¶ A uero, quae sunt hisce contraria, non est difficile soluere. Nam ex hisce uidebitur posse maxime motum esse ortum, & antea nunquam fuisse. Primo, quia nulla mutatio perpetua est, omnis namque mutatio suapte natura e quopiam ad quippiam est. Quare mutationis omnis finis sint ea contraria, inter quae sit, & nihil in infinitum moueatur, necesse est.

¶ Deinde uidemus id posse moueri, quod neque mouetur, neque motum in se ullum habet. Quod intueri licet in experibus animae, quorum neque pars ulla, neque totum mouetur. Sed quiescentia aliquando mouentur: at oportebat aut semper, aut nunquam moueri, si non oritur primo motus, sed semper erat.

¶ Multo autem magis hoc in ipsis animantibus patet: nullus enim interdum in nobis est motus, sed quiescimus: & tamen aliquando mouemur, & fit in nobis a nobis ipsis principium motus, etiam si nihil prorsus extrinsecus mouerit. Hoc enim experibus animae fieri similiter non uidemus, sed semper aliquid aliud eorum, quae sunt extra ipsa nimirum

aliquo exteriori, a quo mouetur: ideo tertiam rationem ponit ex parte animalium, quae non mouentur ab extrinsecis, sed a seipsis: & hoc ibi.

¶ Et dicit, quod incipere motum, cum prius non esset, multo magis est manifestum in rebus animatis, quam inanimatis. Cum .n. nos quiescerimus aliquando, nullo motu in nobis existente, aliquid moueri incipimus, & est ex nobis ipsis principium nostri motus, etiam si nihil extrinsecus moueat: quod quidem in rebus inanimatis non contingit, sed semper aliquid extrinsecum mouet ipsa, vel generans, vel remouens prohibens, vel violentiam inferens. Ex quo sequitur, quod si animal quandoque totaliter quiescat, quod in aliquo immobili incipiat esse motus, cum prius non fuerit, non ex aliquo extrinsecis mouente, sed ab ipso motu quod mouetur. Et si hoc potest esse in animali, nihil prohibet

hibere videtur, quin idem accidat in vniuerso. habet enim animal, & maxime homo similitudinem quandam cum mundo. vnde dicitur a quibusdam, quod homo sit paruus mundus. Et sic, si in paruo mundo incipit motus, cum prius non fuerit, videtur quod etiam in magno mundo, idem possit contingere. Et si hoc contingit in mundo, potest etiam contingere in toto infinito, quod quidem posuerunt extra mundum. si tamen sit aliqd infinitu qd possit quiescere, & moueri. Deinde cu dicitur qd soluit per ordinem rationes premissas. In solutione ergo primae rationis dicit, quod istud recte dicitur, quod motus, qui est inter contraria, non potest semper durare vnus & idem numero, quia forte hoc est necessarium (vt infra probabitur.) & ideo ponit sub dubitatione, quia nondum erat probatum. Sed, quia a posset aliquis dicere, quod etiam motus, qui est in contraria, potest esse semper vnus numero propter identitatem mobilis, quod iterato, de contrario in contrarium mouetur. sicut si prius mouebatur de albo in nigrum, postea mouetur de nigro in albu, & sic semper: ideo subiungit, quod non est possibile, quod semper motus, qui est vnus & eiusdem mobilis, per reiterationem sit vnus & idem. Et hoc manifestat per exemplum. ponatur enim quod chorda citharae similiter se habeat, & moues q percussit chordam, similiter se habeat in mouedo, potest esse dubitatio, vtrum vnus chordae bis percussa sit vnus & idem motus, & sonus, aut similiter alius & alius. Sed tamen quicquid sit de aliis mobilibus, nihil tamen prohibet, quin aliquis motus, qui non est inter contraria, sicut circularis motus, idem semper maneat cotinuu & perpetuus, quod magis ex sequentibus erit manifestum. Licet ergo omnis motus sit finitus secundum terminos, tamen per reiterationem aliquis motus potest esse cotinuu & perpetuus. Secundo ibi, e Soluit secundam rationem: & dicit quod nullum inconueniens est, si aliquid inanimatum incipiat moueri, cum prius non moueretur, si hoc accidat propter hoc, quod mouens extrinsecus aliquando sit perueniens, aliquando non. Manifestum. n. est quod oportet preexistere motum ex parte mouentis, quod

aliquando sit prope, cum prius non esset. Sed istud videtur esse inquirendum quasi dubium, scilicet, si existente mouente, idem ab eodem quandoque moueatur, & quandoque non. hoc enim supra dixit non posse accidere, nisi procedente mutatione vel ex parte mobilis, vel ex parte mouentis: & sic semper praexistat motus, siue praexistat mouens, siue non. Ideo autem hoc videtur inquirendum, quia ille, qui hanc rationem induxit, de nullo alio videtur dubitare, quam propter quod quiescentia non semper quiescent, & mobilia non semper mouent. Tertio ibi, e Soluit tertiam rationem: & dicit, quod id quod tertio obiectum est, maxime facit dubitari quod possit esse motus, cum prius non fuerit, sicut videtur accidere in rebus animatis. videtur enim quod animal, quod prius quiescebat, postmodum moueat processiuo motu, nullo motu facto ab exteriori. Et sic videtur, quod illud motum animalis non praecedebat aliquis motus, neque in ipso animal, neque in alio, sicut in rebus inanimatis dicebatur. Sed hoc est falsu. qd motus animalis non fiat ab aliquo exteriori. videmus enim semper in animalibus aliquid naturae motu, quod scilicet, non mouetur per uoluntatem. Et huius, quod mouetur naturaliter, causa non est ipsum animal per suum appetitum, sed forsitan causa huius naturalis mutationis est continens. i. aer, & ulterius corpus celeste. Sicut manifeste apparet cu alteratur corpus animalis per calorem aeris, & frigus aeris. Et dicit forsitan quia in animali, etiam aliqd naturae motus ab interiori principio, sicut patet in mutationibus, quae sunt in anima vegetabili, ut apparet in digestionibus, & in secretionibus, quae dicuntur naturales, quae non sequuntur apprehensionem & appetitum. Et hoc videtur esse contra id, quod est proprium animalis, scilicet, quod moueat seipsum, & ideo subiungit, quod cum dicimus animal mouere seipsum, non intelligimus hoc de quolibet motu, sed de motu locali, secundum quem, animal mouet seipsum per apprehensionem, & appetitum. Sic igitur nihil prohibet, immo necessarium est, quod in corpore animalis fiant multae transmutationes a continenti, scilicet aere & corpore caelesti, quarum quaedam mouent intellectum

animam ipsum mouere se, non omnem motum, sed secundum locum. Nihil igitur prohibet, magis autem fortassis necessarium est, in corpore multos fieri motus a continente. Horum autem quosdam intellectum, aut appetitum mouere, illum, aut totum iam animal mouere, quae contingit circa somnos. Sensibilibus quidem enim cum neque vnus infirmitas, in existente tamen aliquo, surgunt animalia iterum. Sed nanque manifestum erit, & de his ex sequentibus.

Moueri autem quod non mouetur nullum inconueniens est, si aliquando quidem sit extrinsecus mouens, aliquando autem non. Hoc autem quomodo utique erit, inquirendum est dico autem, ut idem ab eodem motiuo existente, aliquando moueatur, aliquando non. Nihil enim aliud dubitat, qui id dicit, quam cur non semper alia rerum quiescunt, alia mouentur.

Maxime uero Tertium illud dubitationem habere uidebitur. propterea quod sit motus nullo alio precedente, id (inquam) ipsum, quod in animalibus fieri solet. Nam animal prius quiescens postea mouetur, ac ambulat a nullo (lout uidetur) externo motu impresso. hoc autem est falsum. Certum enim semper aliquid eorum, quae natura insunt in animali moueri. Huius autem motus causa non animal est, sed ipsum forsitan continens.

Maxime uero Tertium illud dubitationem habere uidebitur. propterea quod sit motus nullo alio precedente, id (inquam) ipsum, quod in animalibus fieri solet. Nam animal prius quiescens postea mouetur, ac ambulat a nullo (lout uidetur) externo motu impresso. hoc autem est falsum. Certum enim semper aliquid eorum, quae natura insunt in animali moueri. Huius autem motus causa non animal est, sed ipsum forsitan continens.

Horum igitur id, quod primo est dictum eum (inquam) non eundem semper, unumque numero motum esse, quo ad opposita iur, recte ad modum dicitur. Hoc. n. fortasse necessarium est, si fieri nequeat ut semper vnus, idemque sit motus, qui vnus eiusdemque mobilis est. Dico autem utram vnus idemque sit sonus vnus chordae, quae similiter sese habet, atque mouetur, an alius atque alius semper. Vtrum tamen utrouis modo id sese habeat, nihil obstat, ut hic motus aliquis idem sit, quo cotinuuus, atque perpetuus est. Atque hoc per ea, quae posterius dicentur magis patebit.

Moueri autem quippiam quod prius non mouebatur, non est absurdum, si nunc adsit, nunc non adsit id extremum, quod illud mouet, hoc tamen quaerendum est, quoniam sit praeter idem (inquam) ab eodem motiuo nunc moueri, nunc non moueri. Nihil enim aliud dubitat, qui id dicit, quam cur non semper alia rerum quiescunt, alia mouentur.

Maxime uero Tertium illud dubitationem habere uidebitur. propterea quod sit motus nullo alio precedente, id (inquam) ipsum, quod in animalibus fieri solet. Nam animal prius quiescens postea mouetur, ac ambulat a nullo (lout uidetur) externo motu impresso. hoc autem est falsum. Certum enim semper aliquid eorum, quae natura insunt in animali moueri. Huius autem motus causa non animal est, sed ipsum forsitan continens.

Maxime uero Tertium illud dubitationem habere uidebitur. propterea quod sit motus nullo alio precedente, id (inquam) ipsum, quod in animalibus fieri solet. Nam animal prius quiescens postea mouetur, ac ambulat a nullo (lout uidetur) externo motu impresso. hoc autem est falsum. Certum enim semper aliquid eorum, quae natura insunt in animali moueri. Huius autem motus causa non animal est, sed ipsum forsitan continens.

Maxime uero Tertium illud dubitationem habere uidebitur. propterea quod sit motus nullo alio precedente, id (inquam) ipsum, quod in animalibus fieri solet. Nam animal prius quiescens postea mouetur, ac ambulat a nullo (lout uidetur) externo motu impresso. hoc autem est falsum. Certum enim semper aliquid eorum, quae natura insunt in animali moueri. Huius autem motus causa non animal est, sed ipsum forsitan continens.

ante appetitum, ex quo ulterius iam totum animal mouetur. Est autem considerandum, quod hic declarat modum quo corpora caelestia in nos agunt, non enim agunt directe in animas nostras, sed in corpora. Motus autem corporibus, per accidens fit motus in utriusque animae, quae sunt actus corporalium organorum. non autem ex necessitate in intellectu, & in intellectu appetitu, qui non videntur organa corporeis. Aliquando tamen intellectus & uoluntas sequuntur aliquas praedictarum mutationum. Sicut cum aliquis per rationem eligit, vel sequi, vel repellere, uel aliquid agere propter passionem, uel in corpore, uel in parte sensitiva exortam. Et ideo non dicit, quod omnes motus, qui sunt a continente mouent intellectum aut appetitum sed quidem vnus omnino necessitatem ab intellectu parte excludat. Ponit autem exemplum eorum, qui dixerant in dormientibus, in quibus maxime quies esse videtur quantum ad animales motus: cum tamen in eis nullus motus sit sensibilis, scilicet, a sensibili apprehensione procedens. iterum surgunt animalia euigilata, propter aliquem motum interius existentem, uel ex opere animae nutritiuae, sicut cum digesto cibo, deficit euaporationes, quae somnum causabant, & animal excitatur: siue cum alteratur corpus a continente per calorem, aut per frigus. Et sic diligenter consideranti apparet, quod nunquam in nobis aliquis motus apparet de nouo, nisi precedente aliquo alio motu. Et hoc promittit se in sequentibus magis manifestaturum.

animam ipsum mouere se, non omnem motum, sed secundum locum. Nihil igitur prohibet, magis autem fortassis necessarium est, in corpore multos fieri motus a continente. Horum autem quosdam intellectum, aut appetitum mouere, illum, aut totum iam animal mouere, quae contingit circa somnos. Sensibilibus quidem enim cum neque vnus infirmitas, in existente tamen aliquo, surgunt animalia iterum. Sed nanque manifestum erit, & de his ex sequentibus.

LECTIO V.

Principium autem considerationis est, quod quidem & dicitur dubitationis, quare quaedam eorum, quae sunt, aliquando quidem mouentur, aliquando autem quiescunt iterum. Necessesse autem aut omnia quiescere semper, aut omnia semper moueri: aut alia quidem moueri, alia autem quiescere. Et iterum horum aut quae mouentur moueri semper, quae uero quiescunt quiescere semper, aut omnia apta nata sunt similiter moueri & quiescere, aut reliquum amplius, & tertium est, cotingit enim alia quidem semper immobilia esse eorum, quae sunt, alia uero semper moueri, alia autem cum utrisque accipere. quod quidem nobis dicendum est. Hoc enim habet solutiones omnium dubitatorum, & finis nobis est huius negotii.

LECTIO V.

ostquam Philosophus in Septimo ostenderat quod in mouentibus & in mobilibus non est procedere in infinitum, sed est deuenire ad aliquod primum: & etiam iam ostendit quod motus semper fuit, & semper erit, ulterius procedit ad inquirendum conditionem primi motus, & primi motoris. Et diuiditur in partes duas. In prima ostendit, quod motus primus est sempiternus, & qd primum mouens est omnino immobile. Secundo ex hoc procedit ad ostendendum, qualis sit primus motus, & qualis sit primus motor. ibi. At uero aliud facientibus principium, &c. Prima autem pars diuiditur in tres partes. In prima ponit sub quaestione quaedam diuisionem quinque membrum, In secunda excludit tres partes propositae diuisionis ibi. Omnia igitur quiescere &c. Tertio inquirat de duobus residuis membris, qd eorum sit ueritas, quia ex hoc dependet ueritas, quam inquirere intendit. ibi. Omnia autem uelle aliquando quidem &c. Dicit ergo primo, qd principium sequentis considerationis, quam inquirere

intendimus de primo motu, & primo motore est, quod pertinet ad dubitationem praedictam, quam scilicet, mouens soluen do secundam rationem. Vnde concludit, quod quaedam aliquando mouentur, & aliquando quiescunt iterum, & non semper, uel mouentur, uel quiescunt, ex quo ponitur motus sempiternus in communi, & dicit, quod necesse est dispositionem rerum, quantum ad motum uel quietem, tripliciter se habere. Quorum vnus modus est, ut omnia semper moueantur, & nihil quiescat. Tertius modus est, quod quaedam moueantur, & quaedam quiescant. Sed iste tertius modus iterum diuiditur in tres modos: quorum primus est, quod quaedam mouentur, & quaedam quiescant, ita tamen, qd ea quae mouentur, semper moueantur, & ea, quae quiescunt, semper quiescant, & nihil sit, quod quandoque moueatur, & quandoque quiescat. secundus modus est, & contrario, quod omnia sunt nata & moueri, & quiescere, & nihil est quod semper moueatur, uel semper quiescat, tertius modus huius secundae diuisionis est, qd alia semper sint immobilia, & nunquam moueantur, alia semper mobilia, & nunquam quiescant: alia uero possunt accipi cum utroque, scilicet cu motu, & quiete, ita quod quandoque moueantur, quandoque quiescant. & istud ultimum membrum est nobis determinandum pro ueritate, quia in hoc habentur solutiones omnium obiectionum. Et quando hoc ostenderimus, habebimus finem quem intendimus in isto opere, scilicet peruenire ad primum motum sempiternum, & ad primum mouens immobile. Sic ergo tertium membrum primae diuisionis diuiditur in tria membra, & sunt in uniuerso quinque membra huius diuisionis. Est autem considerandum quod in tribus horum membrorum, omnia entia ponuntur vnus dispositionis, sicut patet in primo membro, quod dicitur omnia quiescere, & in secundo, quo dicitur omnia semper moueri, & in quarto, quo dicitur omnia quandoque quiescere, & quandoque moueri. In uno autem membro, scilicet in tertio diuiduntur entia in duas dispositiones, scilicet, quod quaedam semper moueantur, & quaedam semper quiescant. In uno etiam membro, scilicet in quinto, diuiduntur entia in tres dispositiones, scilicet, quod quaedam semper moueantur, quaedam nunquam moueantur, quaedam quandoque moueantur, & quandoque non moueantur. Et considerandum est, quod in hoc ultimo membro non facit mentionem de quiete, sed de immobilitate: quia primus motor, qui nunquam mouetur, non potest dici proprie quiescere: quia ut in Quinto dictum est, illud proprie quiescit, quod natum est moueri, & non mouetur. Secundo ibi.

At animal ipsum, seipsum mouere dicimus, non omni motu, sed eo, qui ad locum accommodatur. Nihil igitur prohibet, quin potius fortasse necessarium est, complures a continente in corpore fieri motiones, & harum non nullis mentem, uel appetitum moueri. Hac uero totum iam animal ipsum mouere, quale accidit circa somnos, nam tamen nullus tunc sensitiuus in animalibus inest motus, inest tamen aliquis motus, & animalia rursum expergiscuntur, at enim haec per ea, quae sequuntur, patebunt.

LECTIO V.

Principium autem considerationis id erit, quod fuit & dubitationis, cur nam aliqua eorum, quae sunt, interdum mouentur, interdum quiescunt. Necessesse est itaque aut uniuersa semper quiescere, aut uniuersa semper moueri, ut Heraclitus, aut quaedam moueri, quaedam quiescere. Et horum rursus, aut ea, quae mouentur semper moueri, & ea, quae quiescunt, semper quiescere, aut uniuersa esse apta simul, ut moueantur atque quiescant, aut id esse quod restat atque tertium est: eorum (inquam) quae sunt, alia semper immobilia esse, alia semper mobilia, atque quiescere posse, quod quidem a nobis dicendum est. Hoc enim eorum omnium, quae dubitantur solutionem habet, & huiusce nostrae tractationis est finis.

rate, quia in hoc habentur solutiones omnium obiectionum. Et quando hoc ostenderimus, habebimus finem quem intendimus in isto opere, scilicet peruenire ad primum motum sempiternum, & ad primum mouens immobile. Sic ergo tertium membrum primae diuisionis diuiditur in tria membra, & sunt in uniuerso quinque membra huius diuisionis. Est autem considerandum quod in tribus horum membrorum, omnia entia ponuntur vnus dispositionis, sicut patet in primo membro, quod dicitur omnia quiescere, & in secundo, quo dicitur omnia semper moueri, & in quarto, quo dicitur omnia quandoque quiescere, & quandoque moueri. In uno autem membro, scilicet in tertio diuiduntur entia in duas dispositiones, scilicet, quod quaedam semper moueantur, & quaedam semper quiescant. In uno etiam membro, scilicet in quinto, diuiduntur entia in tres dispositiones, scilicet, quod quaedam semper moueantur, quaedam nunquam moueantur, quaedam quandoque moueantur, & quandoque non moueantur. Et considerandum est, quod in hoc ultimo membro non facit mentionem de quiete, sed de immobilitate: quia primus motor, qui nunquam mouetur, non potest dici proprie quiescere: quia ut in Quinto dictum est, illud proprie quiescit, quod natum est moueri, & non mouetur. Secundo ibi.

Tex. c6. 18.

Lex. 5.

Tex. c6. 19.

Tex. c6. 20.

21.

22. pri in fi.

24.

25.

26.

27.

Tex. 10.

b q Excludit

Excludit tria membra prædictæ diuisionis. & primo ponit, quod non omnia quiescunt semper, secundo quod non omnia mouentur semper ibi { Ferè autem adhuc & c. } Tertio excludit tertium membrum quo dicebatur, quod quæ mouentur, mouentur semper, & quæ quiescunt, quiescunt semper. ibi

Infra.

Tex. 24. Tex. co. 23.

{ At vero neque alia quidem. } Circa primū tria ponit. Quorum primum est, quod ex quadam intelligentia infirmitate procedit, quod aliqui dicant omnia quiescere, & quod inquirat ad hoc aliquam sophisticam rationem dimisso sensu. procedit enim ex hoc, quod intellectus non est sufficiens ad dissoluendū sophisticas rationes, quæ repugnant istis, quæ sunt manifesta secundū sensum. Dicitur è autem in Primo Topicorum, quod non est curandum disputare contra quascunque positiones, vel pblemata, de quibus aliquis dubitat indigēs sensu, uel pena. vnde contra istam positionem non oportet dubitare, propter stultitiam dicentis. Secundum quod dicitur est, quod ista dubitatio non est de aliquo particulari ente, sed vniuersaliter de toto ente. neque etiā pertinet solū ad Naturalem philosophiā, sed quoddammodo pertinet ad oēs scientias demonstratiuas, & ad omnes opiniones, id est ad omnes artes, quæ utuntur quibusdam opinionibus, sicut Rhetorica, & Dialectica. quia omnes artes, & scientiæ vtuntur motu. Præter quidem, quæ dirigentes aliquos motus. Naturalis autem philosophia, speculando naturā motus & mobilitatem. Mathematicam vtuntur motu imaginato, dicentes, quod punctus motus facit lineam. Metaphysicus autem considerat de primis principiis. Sic igitur patet, quod de struere motum repugnat omnibus scientiis. Error autem qui pertinet ad omnia entia, & ad omnes scientias, non est reprobandum a Naturali, sed a Metaphysico. non ergo pertinet ad Naturalem contra istum errorem disputare. Tertium quod dicitur est, quod irrationabiles & importunæ dubitationes de principiis, in doctrinis mathematicis, non pertinent ad Mathematicum, ut eas remoueat. & similiter est in aliis scientiis. Et similiter nec ad Physicum pertinet destruere huiusmodi positionem, quæ repugnat suis principiis. In qualibet enim scientia, supponitur pro principio definitio subiecti. Vnde & in scientia, quæ est de Natura, supponitur quasi principium, quod natura sit principium motus. Sic ergo per tria media apparet, quod ad Naturalem non pertinet contra hanc positionem disputare. Secundo ibi.

Cap. 9.

Tex. co. 23.

b Omnia igitur quiescere, & huius rationem querere dimittere sensum, infirmitas quædam est intellectus, & de toto aliquo, sed non de parte ambiguitas est. Neque solum ad Physicum, sed ad omnes scientias (ut ita dicam) & omnes opiniones, propter id, quod motu vtuntur omnes. Amplius autem de principiis importunitates, sicut in rationibus circa doctrinas, nihil sunt ad Mathematicum: similiter autem in aliis, sic neque de eo, quod nunc dicitur, ad Physicum. Suppositio enim est, quod natura principium motus sit.

c Ferè autem adhuc & omnia dicere moueri, falsum quidè, minus autem hoc præter artē. Positum quidem n. est, quod natura in physicis, principium sit motus & quietis. Similiter autem physicum est motus.

d Et dicunt quidam moueri eorum, quæ sunt, non alia quidem, alia vero non, sed omnia & semper: sed latere hoc nostrum sensum. Ad quos etiā quidem non determinantes qualem motum dicunt, aut omnes, non difficile est contradicere.

e Neque enim augeri, neque minui possibile est continue, sed est & medium. Est autem si milis ratio huic de eo, quod est, guttam contere, & enascencia lapides scindere. Non enim si tantum effodit, aut remouit gutta, & mediū in medio tempore prius. sed sicut natura

quo particulari ente, sed vniuersaliter de toto ente. neque etiā pertinet solū ad Naturalem philosophiā, sed quoddammodo pertinet ad oēs scientias demonstratiuas, & ad omnes opiniones, id est ad omnes artes, quæ utuntur quibusdam opinionibus, sicut Rhetorica, & Dialectica. quia omnes artes, & scientiæ vtuntur motu. Præter quidem, quæ dirigentes aliquos motus. Naturalis autem philosophia, speculando naturā motus & mobilitatem. Mathematicam vtuntur motu imaginato, dicentes, quod punctus motus facit lineam. Metaphysicus autem considerat de primis principiis. Sic igitur patet, quod de struere motum repugnat omnibus scientiis. Error autem qui pertinet ad omnia entia, & ad omnes scientias, non est reprobandum a Naturali, sed a Metaphysico. non ergo pertinet ad Naturalem contra istum errorem disputare. Tertium quod dicitur est, quod irrationabiles & importunæ dubitationes de principiis, in doctrinis mathematicis, non pertinent ad Mathematicum, ut eas remoueat. & similiter est in aliis scientiis. Et similiter nec ad Physicum pertinet destruere huiusmodi positionem, quæ repugnat suis principiis. In qualibet enim scientia, supponitur pro principio definitio subiecti. Vnde & in scientia, quæ est de Natura, supponitur quasi principium, quod natura sit principium motus. Sic ergo per tria media apparet, quod ad Naturalem non pertinet contra hanc positionem disputare. Secundo ibi.

c ¶ Excludit secundum membrum, quo ponebatur ab Heraclito, omnia semper moueri, Et primo comparat hanc opinionem

nem præcedenti opinioni, quæ ponebat omnia semper quiescere: & dicit, quod dicere omnia moueri semper, vt Heraclitus dixit, est quidem falsum, & contra principia scientiæ Naturalis, sed tamen minus repugnat arti hæc positio, quam prima. Et quod quidem repugnet arti manifestum est, quia tollit sup-

Vniuersa itaque censere quiescere, & huius querere rationem, ipsum posthabendo sensum, imbecillitas est profecto mentis ac hebetudo. & de toto quodam, sed non de parte quadam, est controuersia. Neque solum est aduersus philosophum Naturalem, sed aduersus etiam omnes scientias (ut simpliciter dicam) opinionesque omnes, propterea quod omnes motu utuntur. Præterea ut infirmitas principiorum in rationibus mathematicis, non ad ipsum mathematicum pertinent, in cæterisque simili modo, sic neque id ipsum resellere, quod nunc est dictum, ad Naturalem philosophiā attinet. Est. n. a. apud ipsum hoc suppositio, naturam principium motus esse.

Afferere autem cuncta moueri, est quidem ferè falsum: at minus Scientiæ Naturales fines egreditur. Quamquam in naturalibus posita est natura motus principium, & quietis, tamen motus nāle magis esse uidetur.

Atque inquirunt quidam non eorum, quæ sunt, alia non moueri: sed vniuersa semperque moueri, non tamen uideri, sed latere id nostrum sensum. Quibus, & si non distinguant quonam motu, an omnibus dicant, non est difficile occurrere, falsamque hanc sententiam esse ostendere.

Fieri enim non potest, ut incrementa continue, uel decremēta suscipiantur, sed est & medium ipsum. Est autem hæc sententia persimilis ei, quæ est de consumptione lapidis a gutta: & de diuisione saxorum cum a plantis, quæ inde pullulant, discinduntur. Non enim sitantum pepulit planta, aut abstulit gutta, & dimidium in di-

minant de quali motu loquantur, sed dicunt de omnibus motibus, ideo non est difficile contra illos obicere: quia multi motus sunt, de quibus manifestum est, quod non possunt semper esse. Tertio ibi.

¶ Ponit rationes contra opinionem prædictam. Et primo, quantum ad motum augmenti, Secundo, quantum ad alterationis motum ibi { Similiter autem & in alteratione. } Tertio, quantum ad motum localem ibi { Et secundum quod ferè & c. } Ideo autem ab augmento incipit, quia Heraclitus maxime inducebatur ad suam positionem, ex consideratione augmenti. Videbat enim aliquem augeri secundum aliquam modicam quantitatem in uno anno, & supponens augmentum esse continuū, credebat quod in qualibet parte illius temporis, secundum aliquod illius quantitatis augetur, & tamen non sentitur istud augmentum, quia fit in modica temporis parte. & sic arbitrabatur esse in aliis, quæ uidentur quiescere. Dicit ergo contra hoc Arist. quod non est possibile continue aliquid augeri vel minui: ita scilicet, quod quantitas aucta diuidatur secundum tempus

Tex. 36.

Tex. 36.

tempus, ita quod in qualibet parte aliquid eius augeatur, sed in terponitur medium tempus post augmentum vnius partis, in quo nihil augeatur, sed sit dispositio ad augmentum sequentis partis. Et hoc manifestat per similia. quorum primum est, quia videmus quod gutta pluuiæ multiplicata, conterit lapidem. Secundo exemplum est, quia videmus quod nascencia, id est plantæ in lapidibus nascentes, lapides diuidunt. sed non possunt dicere, quod si gutta multiplicata tantum fodit, uel remouet de lapide in tanto tempore, quod medietas guttarum prius in medio tempore remouerit medietatem illius quantitatis: sed ita contingit hic, sicut in trahentibus nauem, non enim, si centum homines trahunt nauem per tantum spatium in tanto tempore, sequitur quod medietas illorum moueat per medietatem spatii in eodem tempore, uel per idem spatium in duplo tempore, ut in Septimo dictum est. Ita etiam non sequitur, si multæ guttæ effodiant lapidem, quod aliqua pars illarum guttarum prius remouerit medietatem in aliquo tempore. & huius ratio est, quia illud, quod remouetur a lapide per multas guttas, est quoddam diuisibile in plura: sed tamen non teronum aliquid illorum plurium a lapide remouetur, sed simul omnes partes prout sunt in potentia in toto remoto. Et loquitur hic de primo quod remouetur. nihil enim prohibet per longinquum tempus aliquid tam magnam quantitatem remoueri a lapide per guttas, quod aliqua pars remota est prius per partem guttarum. est tamen deuenire ad aliquod quantum remotum, quod totum simul remouetur, & non pars post partem. In remotione ergo illius totius, nulla guttarum præcedentium aliquid remouebatur: sed disponebat tantum ad remotionem. vltima autem agit in uirtute omnium remouendo id ad cuius remotionem cæteræ disponebant. Et similiter etiam est in motu diminutionis. Nō est enim necessarium, quod si aliquid decrescit tantum in tanto tempore, licet illa quantitas in infinitum diuidatur, quod semper in qualibet parte temporis aliquid illius quantitatis subtrahatur habeat, sed totum simul aliquando abibit. & similiter etiam est in augmento. Et sic non oportet, quod continue aliquid augeatur, uel minuatur. Deinde cum dicitur

uis tractus est. & guttæ tot tantum mouent, pars autem illarum in nullo tempore tantum. Diuiditur enim quod remotū est in plura. sed nihil eorū motum est seorsim. sed simul. Manifestum igitur quod nō est necessarium semper aliquid abire, quia diminutio in infinita, sed totum aliquando abire.

f Similiter autem & in alteratione qualibet, non enim si partibile in infinitū est quod alteratur per hoc & alteratio: sed uelox fit multoties, sicut congelatio.

g Amplius, cum infirmetur aliquis, necesse est tempus fieri, in quo sanabitur, & non in termino temporis mutari. necesse autem in sanitatem mutari, & in aliud nullum. Quare dicere continue alterari, multum in manifestis est ambigere. In contrarium enim alteratio.

h Atque lapis, neque durior fit, neque mollior.

i Et de ipso ferri mirabile est, si latuit lapis deorsum, aut manens in terra.

k Amplius autem terra & aliorum unūquodque ex necessitate permanet quidè in propriis locis, mouentur autem uolenter ex hiis. Si igitur quædam ipsorum sunt in propriis locis, necesse neque si in locū oīa moueri. Quod igitur impossibile sit, aut se oīa quiescere, ex his & aliis hmoi sciet utiq; aliqs.

¶ Dicit quod lapis non fit neque durior, neque mollior, etiā per temporis longinquitatem. Et sic stultum est dicere, quod omnia semper alterentur. Deinde cum dicitur

¶ Contradicit prædictæ opinioni quantum ad motum localem, dupliciter. Primo quidè, quia aliqui motus locales & quietes ita sunt manifesti, quod latere non possunt. Mirabile enim uideretur, si lateat quando lapis fertur deorsum, aut quando quiescit in terra. Et sic non potest dici, quod propter latentiam motus localis, ponantur omnia semper moueri localiter. Secundo ibi.

denfatione, siue congelatione aquæ: tota enim aliqua aqua simul congelatur, non pars post partem. si tamen accipiatur multum de aqua, nihil prohibet partem post partem congelari. Est autem considerandum quod hoc, quod hic dicitur de alteratione & augmento, uidetur contrariari us, quæ dicta sunt in Sexto,

midio tps pepulit, aut abstulit prius: sed ut in nauis sit tractu, sic et tantū tot gutta mouent. pars autē ipsarū nullo in tēpore tantū mouet. Atq; diuiditur quidē id, quod est abiatum plures in partes: attamen illarum nulla seorsum est mota, sed totum simul est motum. Patet igitur non necessariū esse semper aliquid abire, quia diuidatur in infinita decretio, sed totum interdum abire.

Similiter & in quauis alteratione dicendum est. non enim si id quod alteratur in infinitum est diuisibile, ideo & alteratio fit simul per partes: sed per sepe fit, ut congelatio.

Præterea, cum quispiam ægrotauerit, necesse est tempus, in quo sanabitur fieri, & non in temporis fine mutari. atque ad sanitatem, & ad nihil aliud mutari necesse est. Quare, alterari continue dicere, rebus est perspicuis admodum aduersari. Alteratio enim ad contrarium est transiitio.

Lapis etiam, neque durior fit, neque mollior.

Atque de Litione mirabile est profecto, si lapis latuit deorsum ferri, aut in terra manere.

Præterea, terra cæteraque singula corpora, necessario suis in locis manent, ex his autem uolenter mouentur. Quod si quædam ipsorum sunt suis in locis, neque loco omnia moueri necesse est. ex his igitur atque similibus alijs crediderit quispiam fieri non posse, ut aut omnia semper moueantur, aut omnia semper quiescant.

¶ Dicit quod lapis non fit neque durior, neque mollior, etiā per temporis longinquitatem. Et sic stultum est dicere, quod omnia semper alterentur. Deinde cum dicitur

¶ Contradicit prædictæ opinioni quantum ad motum localem, dupliciter. Primo quidè, quia aliqui motus locales & quietes ita sunt manifesti, quod latere non possunt. Mirabile enim uideretur, si lateat quando lapis fertur deorsum, aut quando quiescit in terra. Et sic non potest dici, quod propter latentiam motus localis, ponantur omnia semper moueri localiter. Secundo ibi.

¶ Ratiocinatur sic. Terra & quodlibet aliud corpus naturale, quando sunt in propriis locis, ex necessitate nature quiescunt, & non mouentur ex propriis locis, nisi per violentiam: sed manifestum est, quædam corporum naturalium esse in propriis locis: necesse est ergo dicere, quod quædam quiescant secundum locum, & quod non omnia localiter mouentur. Vltimo autem epilogando concludit, quod ex præmissis & alijs similibus, potest quis scire, quod impossibile est, aut semper omnia moueri, sicut dixit Heraclitus, aut semper omnia quiescere, sicut dixit Zeno, & Parmenides, & Melissus.

Lec. 6. a principio in fi.

Lec. 4. rex. com. 19.

LECTIO VI.

Reprobatis duobus membris praximiffa diuifionis, hic reprobatur tertium, quo fcilicet poni poffet, entia diuifi in duas difpofitiones tantum, ita qd quaedam femper quiefcerent, alia femper mouerentur, & non fit

tertium genus entium, quæ quandoque moueantur, quandoque quiefcant. Hoc autem reprobatur dupliciter. Primo quidem, ficut & prædictas duas pofitiones, ex eo qd repugnat fenfui. Nō folūm, videmus ad fenfum, quod quædam mouentur, per quod destruitur prima pofitio pofitum omnia quiefcere femper, & quod quædam quiefcunt, per quod destruitur fecunda pofitio ponentium omnia moueri femper, fed etiā videmus, quod in eifdem rebus fiunt prædictæ mutatiōes feu variationes de motu in quiete, & de quiete in motum: per quæ apparet, quod aliqua fiunt, quæ quandoque mouentur, & quandoque quiefcunt. Secundo ibi.

LECTIO VI.

T vero neque alia quidem femper cōtingit quiefcere, alia uero femper moueri: aliquando autem quiefcere, & aliquando moueri nullum. Dicendum est autem, quod impossibile fit, ficut & in dictis prius, & in his, videmus enim in eifdem fieri dictas mutationes.

Et adhuc, quæ oppugnat manifestis dubitans. Neque enim augmentum, neque violentus erit motus, nisi mouebitur extra naturam quiefcens prius. Generatio nem igitur remouet, & corruptionem hæc ratio. Ferè autem & moueri, fieri quiddam & corrumpi videtur oibus. In quæ quidē. n. mutatur fit hoc, aut in hoc: ex quo autem mutatur, corrumpitur hoc, aut ab hinc. Quare manifestum est quod alia quidem mouentur, alia uero quiefcunt aliquando.

Omnia autem velle aliquando quiefcere, aliquando autem moueri, hoc iam copulandum ad antiquas rationes.

Principium autem iterum faciendum a nunc determinatis, a quo quidē incepimus prius. Aut enim omnia quiefcunt, aut oia mouentur, aut hæc quidem quiefcunt, hæc autem mouentur eorum, quæ fiunt. Et, si alia quæ quiefcunt, alia uero mouentur eorū quæ fiunt, necesse ē, aut oia aliquid quidē quiefcere, aut omnia aliquando moueri, aut quædam femper quiefcere, alia uero moueri ipforum.

Reprobat idem per hoc, qd qui hanc dubitationem induceret, repugnaret iis, quæ fiunt manifesta in natura. Primo enim tolleretur motus augmenti, videmus enim motum augmenti esse in his, quæ non sepe augebantur, alioquin, si femper augebantur, non esset augmentum ad determinatam quantitatem, fed in infinitum. Secundo tollitur motus localis violentus. Non enim est motus violentus, nisi fit aliquid, quod extra naturam moueatur, quod prius quieuerit secundum naturam, cum motus violentus non fit nisi recessus a quiete naturali. Si ergo nullum quiefcens potest moueri, sequetur quod id, quod quiefcit naturaliter, non possit postmodum per violentiam moueri. Tertio excluditur generatio & corruptio per hanc pofitionem: Generatio enim est mutatio de non esse, in esse: corruptio uero de esse in non esse. Ad hoc ergo quod aliquid corrumpatur, oportet quod prius fuerit ens per aliquod tempus, & ad hoc quod generetur, oportet quod prius fuerit non ens per tempus aliquod. Quod autem per tempus aliquod ens est vel non ens, quæ scit: (vt large de quiete loquamur.) Si igitur nullum quiefcens potest moueri, sequitur quod nihil quod non est per aliquod tempus, possit generari, & nihil quod est in aliquo tempore, possit corrumpi. Quarto autem ulterius, hæc pofitio destruit vniuersaliter omnem motum, quia in omni motu est quædam generatio, & corruptio, uel simpliciter, uel secundum quid. Quod enim aliquid mouetur sicut in terminum generatur hoc, quantum ad motum alterationis & augmenti: Aut in hoc, quantum ad motum localem, sicut quod mouetur de nigro in albu,

Tex. 25.

Tex. 26.

aut de paruo in magnum, fit album, aut magnum, quod autem mouetur ad aliquem locum, fit existens in loco illo. Sed ex quo aliquid mutatur, sicut a termino a quo corrumpitur hoc, in motu alterationis & augmenti, ut nigrum aut paruum, & a loco hinc, quantum ad motum localem. Quia ergo in omni motu est generatio & corruptio (dum prædicta pofitio tollit generationem & corruptionem) per consequens tollit omnem motum. Quia ergo hæc, quæ dicta fiunt, sunt impossibilia, manifestum fit, quod quædam mouentur, non quidem femper, sed aliquando: & quædam quiefcunt, non femper, sed aliquando. Deinde cum dicitur.

LECTIO VI.

T uero neque fieri potest, ut alia femper moueatur, alia uero quiefcant: & nihil interdum moueatur, interdum quiefcat. Atque dicendum est, ut antea dicta esse non possunt, sic & hæc esse non posse, videmus enim dictas mutationes fieri in eifdem.

Et insuper is qui contendit, rebus profecto manifestissimis aduersatur. Neque enim accretio, neque violentus motus erit profecto, si non præter naturam mouebitur prius quiefcens. Præterea generationem hæc sententia, corruptionem tollit. Pene autem, & ipsum moueri, fieri quoddam uniuersis, & corrumpi uidetur, ut in hoc. Ex quo uero mutatur in id corrumpitur, aut hinc. Quare perspicuum est rerum esse nonnullas, quæ mouentur interdum, atque quiefcunt.

Omnia autem interdum moueri, interdum quiefcere censere, iam ad oia dictas rationes est adiungendum.

Principium autem idem rursus, quod prius fecimus, post hæc est sumendum, quæ modo determinauimus. Aut enim uniuersa quiefcunt, aut uniuersa mouentur, aut quædam quiefcunt, quædam mouentur. Et, si quædam eorum, quæ fiunt, quiefcunt, quædam mouentur, aut cuncta nunc quiefcant, nunc moueantur, aut alia femper quiefcant, alia uero moueantur, interdum quiefcant necesse est.

sumit ea, quæ dicta fiunt in diuisione suprapofita, secundo reprobationem primæ partis, qua ponitur omnia quiefcere femper ibi. Quod quidem igitur non possibile &c. Tertio reprobationem aliorum duorum membrorum ibi. Similiter autem impossibile, &c. Dicit ergo primo, quod ad manifestandum magis intentionem sequentium, debemus incipere ab iis, quæ nuper determinauimus, sumentes idem principium, quod prius, scilicet quod entia oportet primo, quod se habeant in aliqua harum trium difpofitionum, scilicet, quod vel omnia quiefcant, vel omnia moueantur, vel quod quædam quiefcant, & quædam moueantur. Et hoc tertium iterum in tria diuiditur: quia, si eorum, quæ fiunt, quædam quiefcunt, & quædam mouentur, necesse est, quod vel omnia sic se habeant, quod quandoque quiefcant, & quandoque moueantur, uel quod quædam quiefcant, quædam autem femper moueantur, uel quod cum iis duobus apponatur tertium membrum, scilicet quod alia fiunt, quæ quiefcant aliquando, & non femper, alia uero quandoque motis & non femper. Deinde cum dicitur.

Reprobat primum membrum: & dicit, quod supra dictum est, quod non fit possibile omnia quiefcere femper, sed & nunc etiam aliquid est addendum. Et duo dicit contra hanc pofitionem. Primo quidem, quod necesse est ponere aliquem motum saltem in anima. Quia, si aliquis velit dicere, quod secundum veritatem sic se habet, quod nihil mouetur, sicut dixerunt sequentes Melissam, qui posuit quod ens est infinitum, & immobile, sed tamē non uideret ita secundum sensum, sed multa entia mouentur, ut sensus iudicat. Si ergo aliquis dicat, quod ista opinio est falsa, quæ opinatur quædam moueri, adhuc sequitur quod motus sit. Quia, si opinio falsa est, motus est, & vniuersaliter, si opinio est, motus est, & similiter si phantasia est, motus est. Et hoc ideo, quia phantasia est quidam motus seficiuæ partis factus a sensu secundum actum. Opinio etiam quidam motus est rationis ex aliquibus rationibus procedens. Sed adhuc manifestum sequitur, quod motus sit in opinione, uel phantasia si aliquando uideatur non sic esse, aliquando aliter. quod contingit, cum quandoque uidentur nobis aliqua quiefcere, quædoque uero non quiefcere. sic ergo omnino sequitur, quod motus sit. Secundo contra hanc opinionem dicit, quod apponere intentionem ad destruendum hanc opinionem, & querere rationem ad probandum illas res, quas debemus habere in maiori dignitate, quod quod ratione indigeant, quia scilicet, habentur ut per se manifesta, hoc (inquā) facere nihil est aliud quam male iudicando discernere inter melius & peius in moralibus, & inter credibile & incredibile in iogicis, & inter principium, & non principium in demonstratiuis. Qui enim querit rationem ad probandum ea, quæ per se sunt manifesta, & sic habentur ut principia, non cognoscit ea esse principia, dum ea per alia principia probare intendit. Similiter uidetur, quod non sciat cognoscere quid sit credibile, & incredibile: quia id quod est per se credibile, per aliud probare intendit, ac si non esset per se credibile. Nec etiam inter melius & peius posse discernere uidetur, qui magis manifesta per minus manifesta probat. est autem per se manifestum, aliqua moueri. Non ergo ad hoc debet esse nostra intentio, ut hæc probare rationibus nitamur. Tertio ibi.

Quod quidem igitur non possibile fit omnia quiefcere, dictum est prius: dicamus autem & nunc, si enim sim veritatem sic se habet, (sicut quidam dicunt) esse id quod est infinitum & immobile, sed non uidetur aliquid sim sensum, sed mouentur multa eorū quæ fiunt. Si igitur opinio est falsa, aut omnino opinio, & motus est: & utique si phantasia sit, & si aliquid sic uidetur esse, aliquid autem aliter. Phantasia quidem & opinio, motus quidam esse uidentur. Sed de hoc quidem intendere & querere rationem, quorū dignius habemus, quam ratio ne indigere, male iudicare est id quod melius & peius, & credibile, & non credibile, & principium & non principium.

Similiter autem & impossibile est, & oia moueri, aut alia quædam moueri, alia uero quiefcere. Ad oia enim hæc sufficiens est una fides. videmus enim quædam interdum moueri, aliquid quidē quiefcere. Quare manifestum est, quod impossibile fit similiter oia quiefcere, & oia moueri cōtinue, eo quod alia quidē femper mouentur, alia uero quiefcunt femper.

Reliquum ergo considerandum est, utrum oia sint huiusmodi possibilis moueri, & quiefcere; aut quædam quidē sic, aliqua uero quiefcant, aliqua uero femper moueantur. hoc enim demonstrandum est a nobis.

LECTIO VII.

Mouentium igitur, & eorum, quæ mouentur, alia quidem mouentur, & mouentur secundum accidens, alia autem per seipsa. Secundum

quod mouentur, & quandoque quiefcant, ita quod nihil sit quod quandoque moueatur, & quandoque quiefcat. Contra omnia hæc sufficit fides facere per unum medium, quia scilicet, videmus quod quædam quandoque mouentur, & quandoque quiefcunt, unde manifestum est, quod impossibile est dicere, quod omnia cōtinue quiefcant, quod erat primum membrum: & quod omnia cōtinue moueantur, quod erat secundum membrum: uel quod quædam femper moueantur, & quædam femper quiefcant, & nihil sit medium. Deinde cum dicitur.

Impossibile igitur esse cuncta quiefcere, dictum quidem est prius est: dicamus autem & nunc id ipsum, atque habebimus. Nam & si uere res ita se habet, ut quidam iniquiunt, id quod est infinitum esse, atque immobile, non tantum sensu sic esse uidetur: sed eorum, quæ sunt complura mouentur. Si igitur sit opinio falsa, uel omnino opinio, & motus etiam est, & si imaginatio etiam sit: & si interdum sit de quibusdam, interdum aliter uideatur. Imaginatio enim & opinio motus quidam esse uidentur. Sed de iis quidem considerare, & eorum querere rationem, quæ melius habemus, quam si ratione indigeremus, hominis est profecto male, id quod est melius, & id quod est deterius, id quod est credibile, & id quod non est credibile, principium denique, & non principium discernentis.

Similiter autem est impossibile & omnia moueri, aut alia moueri femper, alia quiefcere femper. Ad hæc enim omnia una est sufficiens fides. uidemus enim quædam interdum moueri, interdum quiefcere. Quare patet, impossibile esse similiter cuncta quiefcere, & omnia cōtinue moueri, ac alia moueri femper, alia quiefcere femper.

Restat igitur contemplandum esse, utrum uniuersa talia sint, ut moueantur atque quiefcant: an alia quidem talia sint, alia uero femper quiefcant, & alia cōtinue moueantur. hoc enim iam a nobis est demonstrandum.

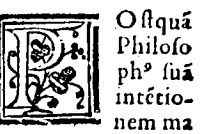
Orum igitur, quæ mouentur, & quæ mouentur, alia per accidens, alia per se mouentur. Per accidens quidem ea, quæ fiunt in hisce, quæ mouentur

LECTIO VII.

Orum igitur, quæ mouentur, & quæ mouentur, alia per accidens, alia per se mouentur. Per accidens quidem ea, quæ fiunt in hisce, quæ mouentur

primum mobile femper moueri ibi. At uero si aliquid est. Prima pars diuiditur in duas: In prima ostendit primum mouens esse immobile ex ordine mouentium & mobilium, In secunda ex sempiternitate motus: ibi. Et iterum confiderans &c. Prima pars diniditur in partes duas. In prima ostendit primum mouens esse immobile, In secunda ostendit ipsum esse perpetuum ibi. Quoniam autem oportet. Circa primum duo facit. Primo ostendit quoddam, quod est necessarium ad probationem sequentium, scilicet, quod omne quod mouetur, ab alio moueatur, secundo ostendit propositum ibi. Hoc autem dupliciter. Ostendit siquidem supra in principio Septimi, omne quod mouetur, ab alio moueri, ratione communi accepta ex parte ipsius motus: sed, quia incipit

LECTIO VII.

ostendit quod primum mouens esse immobile, & quod quædam quandoque mouentur, & quandoque quiefcunt, sed aliquid esse omnino immobile, aliquid autem quod femper mouetur. Diuiditur autem ista pars in duas, In prima ostendit primum mouens esse immobile, In secunda ostendit

Tex. 53.

Tex. 50.

Tex. 45.

Scda 35.

incipit

Lect. 1. Tex. 6. 2.

Accipit applicare motum ad res mobiles, illud quod supra vniuersaliter est ostensum, hic ostendit vniuersaliter verificari in omnibus mobilibus & mouentibus. Vnde prima pars diuiditur in partes duas. In primo ponit diuisionem mouentium, & mobilitum. In secunda manifestat propositum in singulis: ibi

Tex. 12. 8.

Et maxime mouentur. Circa primū duo facit. Primo diuidit mouentia, & mobilita, secundo manifestat postquam diuisionem: ibi Quod enim ipsum a seipso. Primo ergo ponit tres diuisiones mouentium & mobilitum: quarum prima est, quod mouentium, & mobilitum, quædam mouentur per accidens, quædam autem per se. Et accipit hic per accidens large, secundū quod comprehendit sub eadem, quod est secundum partem. vnde exponens quod dixerat. Per accidens subdit, quod per accidens moueri aut mouere dicitur dupliciter. Primo quidem dicuntur mouere per accidens, quæcunque mouere dicuntur ex eo quod insunt aliquibus mouentibus, sicut cū dicitur, Musicum sanare, quia is, cui inest musicum, sanatur. & similiter dicitur moueri per accidens, ex eo quod insunt iis, quæ mouentur, vel sicut locatum in loco, prout dicimus hominem moueri, quia nauis mouetur, in qua est, vel sicut accidens in subiecto, prout dicimus albu moueri, quia corpus mouetur. Alio modo, dicuntur aliqua mouere vel moueri per accidens, quia mouent aut mouentur secundum partem, sicut homo dicitur percutere aut percuti, quia manus percutitur aut percutit. Per se autem dicuntur moueri aut mouere per remotionem duorum prædictorum: quia scilicet, nec dicuntur mouere, aut moueri ex eo quod sint in aliis, quæ mouent aut mouentur, neque ex eo quod aliqua pars ipsorum moueat aut moueat. Omnis igitur iis quæ mouent, & mouentur per accidens, subdividit ea, quæ mouentur per se. Primo quidem, quia eorum, quæ mouentur per se, alia mouentur a seipsis, sicut animalia: alia vero ab aliis, sicut inanimata. Terciam diuisionem ponit, quia alia mouentur secundum naturam, alia extra naturam. Secundo ibi.

Infra.

Manifestat qualiter inueniatur secundum naturam, & extra naturam in iis, quæ mouentur a seipsis, & quæ mouentur ab alio. Et primo dicit de iis, quæ mouentur a seipsis, sicut sunt animalia, quæ mouent seipsa. quod mouentur secundum naturam, quod probat per hoc, quod mouentur a principio intrinseco. Illa autem dicimus a natura moueri, quorum principium motus in ipsis est. vnde manifestum est, quod motus animalis, quo mouet seipsum, si comparatur ad totum animal, est

Tex. co. 28.

accidens quidem, ut quæcunque in eo sunt in mouentibus, aut in iis, quæ mouent, & quæ sunt secundum partem. Alia autem per seipsa quæcunque non in eo sunt in mouente aut in his, quæ mouent, neque in eo pars aliqua ipsorum mouet, aut mouetur. Eorum autem, quæ mouentur per se, alia quidem a seipso, alia vero ab alio, & alia quidem natura, alia vero uiolentia, & extra naturam. b Quod n. ipsam a seipso mouetur, natura mouetur, ut quodlibet animal mouetur. n. animal a seipso. Quorumcunque autem principium motus in seipsis est, hoc natura dicimus moueri: unde animal quiddam totū nā ipsum seipsū mouet: corpus autem sū q est corpus, cōtingit & nā, & extra naturā moueri. Differt. n. sūm qualem motū quod mouentur eueniat. & ex quali elemento constet. Et eorū, quæ mouentur ab alio, alia quidem mouentur nā, alia vero extra nām. extra nām quidem, vt terra fursū, & ignis deorsum. Amplius autem partes animalium multoties mouentur extra naturā iuxta positionem, & modos motus. c Et maxime moueri a quodā. quod mouetur, in iis, quæ extra naturā mouentur, est manifestum, propter id quod manifestum est ab alio moueri. Postea autem, quæ sunt extra naturam, eorum autem, quæ sunt secundum naturam ipsa a seipsis, vt animalia. hoc n. nō immanifestū est, si ab aliquo mouentur, sed quomodo oportet accipere ipsum mouens, & quod mouetur. Videtur. n. quod ibi sit accipiendum, sicut in nauibus,

naturalis: quia est ab anima, quæ est natura & forma animalis, sed, si comparatur ad corpus, contingit huiusmodi motum esse naturalem, & extra naturam. hoc n. considerandum est. secundum differentiam motus & elementi, ex quo constat animal. Si enim animal constat ex elemento graui predominanti, sicut corpus humanū, & mouetur sursum, erit motus uolentus quantum ad corpus: si vero mouetur deorsum, erit motus corporis naturalis. Si autem essent animalia aliqua corpore aerea, vt quidam Platonici posuerunt, de illis esset contrario dicendum. Secundo manifestat, qualiter inueniatur motus uolentus, & naturalis in iis, quæ mouentur ab alio: & dicit, quod horū, quædam mouentur secundum naturā, vt ignis fursum, terra deorsum: quædam vero extra naturā, vt terra fursum, ignis deorsum, qui est motus uolentus. Tertio ponit alium modū naturalis motus in animalibus, secundum scilicet, quod multoties partes animalium mouentur extra naturam, si considerentur rationes & modi naturalis motus in partibus animalium, sicut homo brachia flectit ad anteriora, tibias autem ad posterius: canes vero, & equi & huiusmodi animalia anteriores pedes ad posterius, posteriores vero ad anteriora. si autem fiat motus in animalibus per contrariū, erit motus uolentus, & extra naturā. Deinde cum dicit.

Idem enim, quod a seipso mouetur, natura sane mouetur, ut animalium unumquodque: animal enim a seipso motu dicitur. Ea vero natura moueri dicimus, quorum principium motus in ipsis inest. Quamobrem totum quidem animal natura seipsum mouet: corpus tamen & natura, & præter naturam moueri potest. interest enim tali, an tali moueatur motu, & ex quo magis elemento constet. eorum autem, quæ mouentur ab alio, quædam natura, quædam præter naturam mouentur: præter naturam, terra fursum, ignis deorsum. Partes insuper animalium se penumero præter naturam mouentur ob positiones, motusque modos.

Atque maxime quidem perspicitur id, quod mouetur ab aliquo motu dicitur in hisce, quæ præter naturam mouentur, propterea quod ab alio moueri patet. Postea vero, quæ præter naturam mouentur, perspicitur in hisce, quæ natura quidem mouentur, a se autem ipsis motu dicitur, in animalibus, inquā. non est enim obscurum, si animal ab aliquo moueatur: sed quoniam pacto distinguere oportet id quod mouet ipsum, & id quod mouetur. nam ut in nauibus, & in hisce, quæ non natura constant, sic & in ani-

uentur per accidens, quia ipsa non mouentur, sed dicuntur moueri ex eo quod quædam alia mouentur, inter ea, quæ per se mouentur, maxime in his, quæ mouentur per uiolentiam, & extra naturam, manifestum est, quod id, quod mouetur, ab alio mouetur. Manifestum est enim, quod ea, quæ per uiolentiam mouentur, ab alio mouentur ex ipsa uiolenti definitione. Est enim uiolentum, vt dicitur in Tertio Ethicorū, cuius principium est extra, nil conferente vim passio. Post ista vero, quæ mouentur per uiolentiam, manifestum est quod id, quod mouetur, ab alio mouetur, in iis, quæ mouentur secundum naturam a seipsis, sicut animalia dicuntur seipsa mouere. In iis enim manifestum est, quod aliquid ab alio mouetur. Sed dubium potest esse, quomodo oportet accipere in ipsis mouens, & quod mouetur. Quantum enim ex primo aspectu apparet, & secundum quod multis videtur, sicut in nauibus, & in aliis artificialibus, quæ non sunt secundum naturam, diuersum est quod mouet, ab eo quod mouetur, sic

Tex. 1.

Lex. 9.

Lex. 10.

Tex. co. 29.

Infra.

Tex. 31.

Tex. co. 30.

Lex. 3.

& in animalibus. Videtur enim, quod hoc modo se habeat anima quæ mouet ad corpus quod mouetur, sicut nauis ad nauim, vt dicitur in Secundo de Anima. Et per hunc modum videtur quod totum animal seipsum moueat, in quantum una pars eius aliam mouet. Vtrum autem se habeat anima ad corpus, sicut nauis ad nauim, in libro de Anima, in quaerendū relinquit. Quod autem sic aliquid dicit seipsum mouere in quantum una pars eius mouet, & alia mouet, in se quæntibus ostenditur. Secundo ibi.

Manifestat propositum in iis, in quibus est magis dubium, & circa hoc facit tria. Primo ponit, in quibus sit magis dubium, omne quod mouetur ab alio moueri, quia scilicet in grauius & leuius, cum secundum naturā mouentur: secundo ostendit, quod huiusmodi non mouent seipsa ibi. Et naque ipsa a seipsis &c. Tertio ostendit a quo mouetur ibi. Sed accidit & hoc. Dicit ergo primo, quod ex quo maxime manifestum est, quod mouetur ab alio moueri in iis, quæ mouentur per uiolentiā, & post hæc in iis, quæ mouent seipsa maxime videtur dubium in residuo membro vltimæ diuisionis, sicut in his, quæ non mouent seipsa, & tamen mouentur naturaliter. Vltimam autem diuisionem dicit istā, scilicet quod eorum, quæ mouentur non a seipsis, sed ab alio, quædam mouentur extra naturam, & in istis dubium est a quo mouentur: sicut sunt nauis & leuia, quæ quidem in contraria loca mouentur per uiolentiā, sed in propria secundum naturam: leue, scilicet sursum graue vero deorsum. sed a quo mouentur non est manifestum cum mouentur secundum naturam, sicut est manifestum, cum mouentur extra naturam. Secundo ibi.

Et nanque ipsa a seipsis moueri, impossibile est. vitale. n. hoc & animatorum est proprium.

Et facere stare possēt ipsa sū seipsa dico aut, velut si ambulandi cā inest ipsi. & non ambulandi.

Quare. si in ipso ē fursū ferri igni, manifestū est, quod in ipso & deorsū. Irrationabile autem ē, sū vnum motum moueri solū hoc a seipsis, si ipsa seipsa mouent.

Amplius quomodo cōtingit continuū aliqd & ipsum seipsū mouere? Sū. n. q vnum & continuū non tactu sū hoc impassibile est. sed sū q diuiditur, sic hoc quidem apud natū facere, illud vero pati. Neque ergo nullum horum ipsum seipsum mouet. (constituta. n. sunt) neque aliud continuū nullum: sed necesse est diuidi mouens in unoquoque ad id quod mouetur, sicut in inanimatis videm, cum moueat aliqd animatorū ipsa.

Quæ talis est. Quæcunque mouent seipsa, possunt etiam sibi esse causa quietis: sicut videmus quod animalia per suum appetitum mouentur & stant. si ergo grauia & leuia mouerent seipsa motu naturali, possent facere stare seipsa. sicut si aliquis sibi causa ambulandi, est etiam sibi causa non ambulandi. Hoc autem videmus esse falsum: quia huiusmodi non quiescunt extra propria loca, nisi propter aliquam causam extrinsecam

prohibentem motum ipsorum. ergo non mouent seipsa. Sed quia possent aliquis dicere, quod huiusmodi, et si non sint sibi causa standi extra propria loca, sunt tamen sibi causa standi in propriis locis, subiungit tertiam rationem ibi.

Quæ talis est. Irrationabile est dicere, quod illa quæ mouent seipsa, moueantur solū a seipsis sū vnum motum, & non pluribus motibus: quia quod mouet se ipsum nō habet motum determinatum ab alio, sed ipsum sibi determinat motum, & quandoque determinat sibi hunc motum, & quandoque alium. vnde est in potestate eius quod mouet seipsum, quod determinet sibi hūc vel illum motum. Si ergo grauia & leuia mouerent seipsa, sequeretur, quod si in potestate ignis esset quod moueretur fursum, quod in potestate eius esset quod moueretur deorsum: quod nunquam videmus accidere, nisi ex causa extrinseca. non igitur mouent seipsa. Est autem sciendum quod istæ duæ rationes sunt probabiles secundum ea, quæ apparent de mouentibus seipsa, quæ sunt apud nos, quæ quandoque inueniuntur moueri hoc motu, quandoque alio, quandoque etiam quiescere. vnde nō dixit impossibile est, sed & irrationabile est, quo modo loquendo in probabilitibus vti consuevit. Ostendit enim inferius, quod si aliquid est mouens seipsum, in quo mouens est omnino immobile, quod illud semper mouetur, & vno motu. sed tamē hoc non possent dici in grauibus, & leuibus, in quibus non est aliquid, quod nō moueatur per se, vel per accidens, cū etiam generentur &

Maxime vero dubitatur, reliquum dicit diuisionis ultimo membrum. Eorum enim quæ motu dicitur ab alio, quædam præter naturam moueri dicimus, quædam natura moueri. Hæc autem sint, quæ dubitationem afferunt, a quonam mouentur, ceu leuia, grauiaque. hæc enim ad opposita quidem loca ui pulsa mouentur: ad propria vero ad infera suapte natura feruntur. quonam autem mouentur?

Nam impossibile est a seipsis ipsa moueri. est enim hoc officium uitæ, ac animantium proprium.

Consistere etiā a seipsis possent. nā si quippiam sibi causa sit ambulandi, est etiam causa sibi non ambulandi.

Quare, si collocatum esset in igne moueri fursum, esset in ipso situm deorsum etiam ferri. Metas quoque rationis egreditur, & uno motu duntaxat a seipsis moueri, si ipsa seipsa moueāt.

Præterea, qui fieri potest ut continuum quod copulatiue seipsum moueat? Nam quo quippiam unum atque continuum est, non tactu, hoc passionis est expertis. quo uero separatim est, eo nimirum aliud agere aliud pati est aptum. Neque ergo quicquam ipsorum seipsum mouet: quippe cum copulatum sit, neque aliud continuum ullum, sed in unoquoque ut diuisum sit quod mouet, & quod mouetur necesse est, quod intueri licet in expertibus aut cum quippiā animantium ipsa mouet.

Quæ talis est. Nullum continuum mouet seipsum: grauia autem & leuia sunt continua: ergo nihil horum mouet seipsum. Quod autem nullum continuum seipsum moueat, sic probat, quia mouens ad motum se habet, sicut agens ad patiens: cum autem agens sit contrarium patienti, necesse est quod diuidatur id quod est aptum natum agere, ab eo quod est aptum natum pati. secundum ergo quod aliqua sunt non contracta ad inuicem, sed sunt omnino vnum & continuum, & quantitate & forma, secundum hoc non possunt pati ab inuicem. sic ergo sequitur, quod nullum continuum moueat seipsum: sed necesse est, quod mouens diuidatur ab eo quod mouetur, sicut apparet cū res inanimatæ mouentur ab animatis, vt lapis a manu. Vnde & in animalibus, quæ mouent seipsa, est magis grauius colligatio partium, quam perfectæ continuitatis, sic enim vna pars potest moueri ab alia, quod non inuenitur in grauibus & leuibus. Tho. sup Phy. B L E C.

LECTIO VIII.

Quam ostendit, quod graua & leua non mouent seipsa, hic ostendit a quo moueantur, & primo ostendit, a quo moueantur, secundo concludit principale intentum ibi: Si igitur omnia quae mouentur &c. Circa primum duo facit: Primo ostendit quod naturaliter mouentur ab aliquo, Secundo inquirat a quo moueantur ibi: Quoni- am autem quod potentia &c. Dicit ergo primo, quod est graua, & leua non moueant seipsa, tamen mouentur ab aliquo. Et hoc potest manifestari, si distinguantur causae mouentes. Sicut enim in his quae mouentur est accipere quaedam secundum naturam moueri, & quaedam extra naturam, ita & in mouentibus, Quaedam mouet extra naturam, & vt uetis, id est baculus, qui non naturaliter motus est corporis grauis, pura lapidis: Quaedam uero mouent secundum naturam, sicut quod est actu calidum naturaliter mouet id, quod secundum suam naturam est potentia calidum, & similiter est in aliis talibus. Et sicut quod est in actu naturaliter mouet, ita id quod est in potentia naturaliter mouetur, vel secundum qualitatem, vel secundum quantitatem, vel secundum ubi.

LECTIO VIII.

Ed accidit, & haec ab aliquo semper moueri. sicut autem utiq; manifestum diuidentibus causis. Est autem & in mouentibus accipere, quae dicta sunt, Alia quidem enim extra naturam ipsorum motiua sunt, ut uetis non natura grauis motius est: Alia uero natura, ut actu calidum motiuum est potentia calidi. similiter autem, & in aliis huiusmodi est. Et mobile autem similiter natura quod potentia quale, aut quantum, aut ubi est, cum habeat principium huiusmodi in seipso, & non secundum accidens.

Erit enim idem, & quantum, & quale, sed alteri alterum accidit, & non sibi existit. Ignis itaq; & terra mouetur ab alio, uolentia quidem, cum extra naturam, natura autem, cum in ipsorum actus potentia existit.

Quoniam autem quod potentia est, multipliciter dicitur. haec causa est, non esse manifestum a quo huiusmodi moueantur. ut ignis sursum, terra uero deorsum.

Est autem potentia aliter ad discens sciens, & habens iam scientiam, & non considerans. Sp autem, cum simul actiuum, & passiuum sunt, fit aliquando actu, quod in potentia, ut addiscens. et ex potentia ente, alterum fit potentia. habens. n. scientiam non considerans aut potentia est sciens quodammodo, sed non sicut & ante addiscere. Cum autem sic se habeat, si aliquid non prohibeat, operatur, & considerat, aut erit in contradictione & ignorantia.

Similiter autem haec se habent & in physicis. Frigidum enim modo est in potentia ad actum scientiae. sed non eodem modo, sicut antequam addisceret: ergo de potentia prima reducitur in actum, cui adiungitur secunda potentia, per aliquod agens, sicut licet per docentem. Sed quando sic se habet, quod habet habitum scientiae, non oportet quod reducatur in secundum actum per aliquod agens, sed statim per seipsum operatur considerando, nisi sit aliquid prohibens, puta occupatio, vel infirmitas, aut uoluntas. Vel si non impeditus, non posset considerare, tunc non esset in habitu scientiae, sed in eius contrario, scilicet in ignorantia. Secundo ibi.

Manifestat idem in qualitatibus: & dicit, quod sicut dicitur est de potentia ad sciendum in anima, ita est etiam in corporibus naturalibus. Corpus enim, cum est actu frigidum, est potentia calidum, sicut ignorans est potentia sciens. sed cum fuerit productum per transmutationem, ut habeat formam ignis,

eorum est extra naturalem ipsorum potentiam: sed naturaliter mouentur, cum mouentur in actus proprios, ad quos sunt in potentia secundum suam naturam. Secundo ibi. Ostendit a quo moueantur. & quia quod est in potentia mouetur ab eo quod est in actu, primo distinguunt potentiam, secundo ex hoc ostendit a quo mouentur: quia mouentur ibi: Potentia autem est leue. Circa primum tria facit. Primo ostendit necessarium esse cognoscere, quot modis aliquid dicitur esse in potentia, secundo manifestat, ibi: Est autem potentia. Tertio soluit ex hoc quandam questionem. ibi: Et tamen quaeritur. Dicit ergo primo, quod ideo non est manifestum a quo graua & leua mouentur suis motibus naturalibus, ut puta ignis sursum, & terra deorsum, quia ens in potentia dicitur multipliciter. Secundo ibi. Distinguit esse in potentia. Et primo in intellectu, secundo in qualitate, ibi: Similiter autem haec se habent. Tertio in motu locali, ibi: Similiter autem haec se habent. Dicit ergo primo, quod aliter est in potentia ad scientiam ille qui ad discit, & nondum habet habitum scientiae, & ille, qui iam habet habitum scientiae, sed non considerat uolens habitu. Ex prima autem potentia in secundum reducitur aliquid, cum actiuum suo passiuo coniungitur, & tunc passiuum per praesentiam actiuum fit in tali actu, qui adhuc est in potentia, sicut addiscens per actionem docentis reducitur de potentia in actum, cui actui coniungitur altera potentia. & sic existens in potentia prima fit in alia potentia: quia iam habens scientiam & non considerans quodammodo est in potentia ad actum scientiae. sed non eodem modo, sicut antequam addisceret: ergo de potentia prima reducitur in actum, cui adiungitur secunda potentia, per aliquod agens, sicut licet per docentem. Sed quando sic se habet, quod habet habitum scientiae, non oportet quod reducatur in secundum actum per aliquod agens, sed statim per seipsum operatur considerando, nisi sit aliquid prohibens, puta occupatio, vel infirmitas, aut uoluntas. Vel si non impeditus, non posset considerare, tunc non esset in habitu scientiae, sed in eius contrario, scilicet in ignorantia. Secundo ibi.

LECTIO VIII.

Erum fit, ut haec etiam semper ab aliquo moueantur. quod quidem patebit, si causas diuidamus. atque licet in mouentibus ea, quae dicta sunt sumere. Alia namque praeter naturam motiua sunt, ut est uetis motius ponderis, non natura: Alia sunt motiua natura. ut calidum actu motiuum est eius, quod est potentia calidum. Similiter et in huiusmodi ceteris. Mobile etiam id est, natura, quod est potentia quale, uel quantum, uel ubi, cum in seipso tale principium, & per accidens habet.

Erit enim idem, et quantum, & quale, sed accidit alteri alteri, & non per se competit. Ignis igitur atque terra mouentur ab aliquo, ut quidem, cum praeter naturam: natura uero, cum sub potentia suos ad actus mouentur.

Quoniam autem esse potentia, multipliciter dicitur, haec est sane causa, ut non sit perspicuum a quo nam talia moueantur, ut ignis sursum, & terra deorsum.

Diuerso autem modo potentia sciens est, qui discit, & qui iam scientiam habet, & non contemplantur. Cum autem actiuum, atque passiuum sunt simul, euadit interdum id quod est potentia actu tale, ut id quod discit, & ex eo quod est potentia, si aliud potentia rursus: Qui namque scientiam habet, & non contemplantur, est potentia quodammodo sciens, sed non ut erat antea quam didicisset. At, cum ita sese habet, nisi quid prohibeat, operatur ac contemplantur, uel in contradictione. ignorantiaque erit.

Simili modo sese habent haec & in ipsis naturalibus rebus. Frigidum. n. est

modo est in potentia ad actum scientiae. sed non eodem modo, sicut antequam addisceret: ergo de potentia prima reducitur in actum, cui adiungitur secunda potentia, per aliquod agens, sicut licet per docentem. Sed quando sic se habet, quod habet habitum scientiae, non oportet quod reducatur in secundum actum per aliquod agens, sed statim per seipsum operatur considerando, nisi sit aliquid prohibens, puta occupatio, vel infirmitas, aut uoluntas. Vel si non impeditus, non posset considerare, tunc non esset in habitu scientiae, sed in eius contrario, scilicet in ignorantia. Secundo ibi.

nam est ignis in actu habens uirtutem operandi, & operatur statim comburendo, nisi aliquid prohibeat in contrarium agendo, uel qualitercunque aliter impediatur: puta subtrahendo combustibile. sicut dicitur est, quod postquam aliquis addiscendo factus est sciens, statim considerat, nisi aliquid impediatur. Tertio ibi.

potentia est calidum. cum autem fuerit mutatum, iam ignis est. ardet autem nisi aliquid prohibeat & impediatur.

Similiter autem se habet & circa graue & leue. leue. n. fit ex graui, ut ex aqua aer. hoc enim potentia primum, & iam leue operatur mox, nisi aliquid prohibeat. actus autem leuis est, alicubi esse & sursum. prohibet autem cum in contrario loco sit. similiter & hoc se habet in quanto, & quali.

Et tamen quaerit hic, quare in ipsorum locum mouetur graua & leuia? Causa autem est, quia apta natura sunt, & hoc est graui & leui esse, hoc quidem, eo quod sursum, illud autem, eo quod deorsum determinatum.

Potentia autem est leue & graue multipliciter, sicut dictum est. Cumque enim sit aqua, potentia quodammodo est leue. & cum aer, est adhuc in potentia. Contingit enim impeditum non sursum esse. sed si auferatur impedimentum, agit & semper sursum fit: similiter autem & quale ad actum esse immutat. mox enim considerat sciens, nisi aliquid prohibeat. Sustinens autem & prohibens mouens est, sicut mouet. est autem sicut non, ut est columnas diuellens, aut lapidem remouens a uase in aqua: sicut accidens enim mouet: sicut repercutit sphaera, non a pariete mora est, sed a proiciente. Quod quidem igitur nihil horum ipsum mouet seipsum, manifestum est: sed motus quidem habet principium, non mouendi, neque faciendi, sed patiendi.

Si igitur omnia quae mouentur, a natura mouentur, aut extra naturam, & uolentia: & quae ui & extra naturam omnia a quodam, & ab alio: eorum autem quae natura iterum quaecumque; a seipsis mouentur, ab aliquo mouentur, & quae non

Ex praemissis ostendit quid moueat graua & leuia: & dicit, quod cum id, quod est in potentia, moueat ab eo quod est in actu, sicut dictum est, considerandum est, quod multipliciter dicitur aliquid esse in potentia leue uel graue. Vno enim modo, cum adhuc est aqua, est in potentia ad leue. Alio autem modo, cum iam ex aqua factus est aer, est tamen adhuc in potentia ad actum leuis, quod est esse sursum. sicut habens habitum scientiae & non considerans, adhuc dicitur esse in potentia. contingit enim quod id, quod est leue, impediatur ne sit sursum. si ergo auferatur illud impedimentum, statim agit ad hoc quod sit sursum ascendendo. Sicut etiam dictum est in qualitate, quod quando est quale

in actu, statim tendit in suam actionem. sicut ille, qui est sciens, statim considerat, nisi aliquid prohibeat. Et similiter in motu quantitatis: quia ex quo facta est additio quanti ad quantum, statim sequitur extensio in corpore augmentabili, nisi aliquid prohibeat. Sic ergo patet, quod illud quod mouet, id est remouet hoc quod est prohibens & sustinens, id est detinens, quodammodo mouet, & quodammodo non mouet. puta si columna sustineat aliquod graue, & sic impediatur ipsum descendere, ille, qui diuellit columnam, quodammodo dicitur mouere graue columnae superpositum. Et similiter ille, qui remouet lapidem, qui impedit aquam effluere a uase, dicitur quodammodo mouere aquam. Dicitur enim mouere per accidens, & non per se, sicut si sphaera id est pila, repercutiatur a pariete, per accidens quidem mota est a pariete, non autem per se, sed a primo proiciente per se mota est. Paries enim non dedit ei aliquid impetus ad motum, sed proiciens. Per accidens autem fuit, quod dum a pariete impediatur, ne secundum impetum ferretur, eodem impetu manente, in contrarium motum resiliuit. Et similiter ille, qui diuellit columnam, non dat graui supposito impetum vel inclinationem ad hoc quod sit deorsum. hoc enim habuit a primo generante, quod dedit ei formam, quam sequitur talis inclinatio. Sic igitur generans est per se mouens graua & leuia, remouens autem prohibens per accidens. Concludit igitur, manifestum esse ex dictis, quod nihil horum, scilicet grauium & leuium mouet seipsum: sed tamen motus eorum est naturalis, quia habent principium motus in seipsis: non quidem principium motuum aut actiuum, sed principium passiuum, quod est potentia ad talem actum. Ex quo patet, contra intentionem philosophi esse, quod in materia sit principium actiuum, quod quidam dicunt esse necessarium ad hoc quod sit motus naturalis. sufficit enim ad hoc passiuum principium quod est potentia naturalis ad actum. Deinde cum dicitur.

in actu, statim tendit in suam actionem. sicut ille, qui est sciens, statim considerat, nisi aliquid prohibeat. Et similiter in motu quantitatis: quia ex quo facta est additio quanti ad quantum, statim sequitur extensio in corpore augmentabili, nisi aliquid prohibeat. Sic ergo patet, quod illud quod mouet, id est remouet hoc quod est prohibens & sustinens, id est detinens, quodammodo mouet, & quodammodo non mouet. puta si columna sustineat aliquod graue, & sic impediatur ipsum descendere, ille, qui diuellit columnam, quodammodo dicitur mouere graue columnae superpositum. Et similiter ille, qui remouet lapidem, qui impedit aquam effluere a uase, dicitur quodammodo mouere aquam. Dicitur enim mouere per accidens, & non per se, sicut si sphaera id est pila, repercutiatur a pariete, per accidens quidem mota est a pariete, non autem per se, sed a primo proiciente per se mota est. Paries enim non dedit ei aliquid impetus ad motum, sed proiciens. Per accidens autem fuit, quod dum a pariete impediatur, ne secundum impetum ferretur, eodem impetu manente, in contrarium motum resiliuit. Et similiter ille, qui diuellit columnam, non dat graui supposito impetum vel inclinationem ad hoc quod sit deorsum. hoc enim habuit a primo generante, quod dedit ei formam, quam sequitur talis inclinatio. Sic igitur generans est per se mouens graua & leuia, remouens autem prohibens per accidens. Concludit igitur, manifestum esse ex dictis, quod nihil horum, scilicet grauium & leuium mouet seipsum: sed tamen motus eorum est naturalis, quia habent principium motus in seipsis: non quidem principium motuum aut actiuum, sed principium passiuum, quod est potentia ad talem actum. Ex quo patet, contra intentionem philosophi esse, quod in materia sit principium actiuum, quod quidam dicunt esse necessarium ad hoc quod sit motus naturalis. sufficit enim ad hoc passiuum principium quod est potentia naturalis ad actum. Deinde cum dicitur.

potentia calidum. Cum autem est mutatum, iam est ignis, atque comburitur, nisi quid prohibeat atque impediatur.

Similiter res sese habet et circa graue & leue. ex graui namque fit ipsum leue, ut aer ex aqua. hoc. n. erat primo potentia, & iam est leue, atque continuo operabitur, si non aliquid obstat. actus autem leuis est alicubi esse, atque in supero loco. prohibetur uero cum est in loco contrario. Et hoc similiter sese habet, & in quanto, & quali.

Quaeritur igitur, propter quid leuia grauiusque ad sua loca mouentur? Est autem causa, ipsa apta esse aliquo moueri, atque hoc est ipsius grauis leuisque esse in loco, superoque distinctum.

Leue uero graueque potentia, plumbus est modis (ut diximus) Nam cum est aqua, leue potentia quodammodo est: & cum est aer, adhuc potentia est. Fieri enim potest, ut ob impedimentum non sit supero in loco, sed si id quod impedit sublatum, operatur semperque superius fit. similiter & quale ipsum ab actu tale mutatur. Continuo namque contemplantur & hisce, qui scientiam habet, nisi quid obstat. Et ipsum etiam quantum extenditur, si nihil sit quod impediatur. Qui uero id quod sustinet prohibetque, dimouit, partim mouet, partim non mouet. ut qui columnam diuellit, aut ab utre, qui est in aqua, lapidem praementem dimouit, per accidens enim mouet. quemadmodum & pila reflexa, non a pariete, sed ab eo, qui proiecit est mota. Nihil igitur horum ut patuit seipsum mouet. sed motus quidem habet principium, non mouendi tamen, atque agendi, sed patiendi.

Quod si omnia quae mouentur, a natura, aut per naturam, et a uolenti motu ciuntur: et ea quae ui perterque nam mouentur, ab aliquo cuncta atque ab alio mouentur ut patet. et ea rursus, quae natura mouentur, ab aliquo motu ciuntur, siue a seipsis mouentur, ut animalia, siue non a seipsis,

Quod si omnia quae mouentur, a natura, aut per naturam, et a uolenti motu ciuntur: et ea quae ui perterque nam mouentur, ab aliquo cuncta atque ab alio mouentur ut patet. et ea rursus, quae natura mouentur, ab aliquo motu ciuntur, siue a seipsis mouentur, ut animalia, siue non a seipsis,

Concludit conclusionem principaliter intentam in toto capitulo: & dicit, quod si hoc uerum est, quod omnia, quae per se mouentur, aut mouentur secundum naturam, aut extra naturam, & per uolentiam: & de illis quae mouentur per uolentiam manifestum est quod omnia mouentur, non solum a quodam mouente, sed etiam a mouente alio extrinseco, & iterum inter ea, Tho. sup Phy. P 2 quae

Tex. 33. Tex. 32.

Tex. 31.

Tex. 32.

Tex. 33.

D. 690.

quæ mouentur secundum naturam, quædam mouentur a se-
ipsis, in quibus manifestum est quod mouentur ab aliquo, non
quidem extrinseco, sed intrinseco: quædam etiam sunt quæ mo-
uentur secundum naturam, non tamen a seipsis, sicut graua &
leuia: & hæc etiam ab aliquo mouentur, vt ostensum est: quia

aut mouentur per se
a generante, quod fa-
cit ea esse graua, &
leuia: aut mouentur
per accidens ab eo
quod soluit: id est
remouet ea, quæ im-
pediunt, vel remo-
uet naturalem motum.
Sic ergo patet, quod
omnia quæ mouentur,
mouentur ab aliquo vel intrin-
seco motore, vel extrin-
seco, quod dicitur
ab alio moueri.

a seipsis, vt leuia & graua: (aut
enim a generante & faciente le-
ue & graue, aut ab eo, quod im-
pedientia & prohibetia soluit:)
omnia ergo, quæ mouentur, ab
aliquo mouebuntur,

LECTIO IX.

Oc autem dupliciter.
Aut. n. non propter se-
ipsum est mouens, sed
propter alterum, quod mouet
mouens, aut propter ipsum. Et
hoc aut mouens ex se primum
post vltimū, aut per plura me-
dia, vt baculus mouet lapidem,
& mouetur a manu mota ab ho-
mine: hic autem non amplius,
eo quod ab alio moueatur.

LECTIO IX.

Ostquam
Philoso-
phus ostē-
dit quod
omne quod mouetur
ab alio mouetur,
hic incipit ostēde-
re quod necesse est
deuenire ad aliquod
primum mouens im-
mobile. Et diuiditur
in partes duas. In
prima ostēdit quod
necesse est deuenire
ad aliquod primum,
quod vel sit immobile,
vel moueat seipsum:
in secunda ostēdit
quod etiam, si deueniatur ad ali-
quod primum, quod
moueat seipsum, ne-
cessesse est tamen vl-
terius deuenire ad ali-
quod primum mouens
immobile. ibi
{Necesse igitur omne
quod mouetur.} Cir-
ca primum duo fa-
cit. Primo ostēdit
quod non est possibi-
le, quod in infinitū
aliquid ab alio moueatur:
in secunda quod
non est necessarium
quod omne mouens
moueat seipsum. Ad di-
cta autē. } Circa pri-
mum duo facit. Pri-
mo ostēdit propo-
situm ascendendo in
ordine mobilium & mouentium,
secundo descendendo. ibi
{Amplius autem & sic ipsam}.
Circa primum duo facit. Pri-
mo præmittit quædam necessaria
ad propo-
situm ostensionem, Secundo
inducit rationem ad propo-
situm ostendendum. ibi {Si
ergo necesse.} Præmittit autem
duo, quorum primum est di-
uisio mouentis. Cum enim dictum
sit, quod omne motum ab ali-
quo mouetur, contingit aliquid
esse mouens dupliciter. vno
modo, quando non mouet pro-
pter se ipsum. i. propria virtute,
sed quia est motum ab aliquo
alio mouente, & hoc est secun-
dum mouens: alio modo aliquid
mouet propter seipsum, id est
propria virtute, non quia est
motum ab alio. Contingit autem
quod tale mouens moueat
dupliciter. vno modo, ita quod
primum mouens moueat proximum
post vltimum: id est, id quod
est sibi proximum post secun-
dum mouens: & hoc contingit,
quando primum mouens mouet
mobile per vnum tantum me-
dium. alio vero modo quando
mouens mouet mobile per plura
media. vt patet, cum baculus
mouet lapidem, & mouetur a ma-

Tex. c6. 34.

Tex. 41.
Tex. c6. 36.

Tex. 34.

Tex. 35.

nu, quæ mouetur ab homine, qui non mouet eo quod ab
aliquo alio moueatur. sic ergo homo est primum mouens pro-
pter seipsum, & mouet lapidem per plura media. si autem mo-
ueret lapidem manu, moueret per vnum medium tantum.
Secundo ibi.

ut leuia, grauaque (nam aut ab eo mo-
uentur, quod generauit, ac leue fecit
uel graue, aut ab eo, quod ea, quæ
prohibent obstantque, dimouit) uni-
uersa utique, quæ motu ciuntur, ab ali-
quo profecto mouentur.

LECTIO IX.

D autem quod mouet est du-
plex: aut enim non per se
ipsum mouet, sed per aliud,
quod quidem id motu ciunt quod mouet,
aut per se mouet. Et hoc aut primum
post vltimum, aut per plura media
mouet, ut baculus mouet lapidem, &
mouetur a manu, quæ quidem ab ho-
mine motu ciuntur. at is non alterius ex
eo mouet, quæ ab alio ipse motu ciuntur.

Vtrunque igitur mouere dicimus,
& vltimum mouentium, & etiam pri-
mum, sed magis primum, hoc enim
vltimum mouet, sed vltimum primum
non mouet. Et sine primo quidem vlti-
mum non mouebit, sine vero hoc pri-
mum mouere potest: baculus enim, si
homo non moueat, non mouebit.

Si igitur omne quod mouetur ab ali-
quo moueri necesse est, & aut ab eo
quod mouetur ab alio, aut ab eo quod
non mouetur ab alio, & si ab eo moue-
tur quod ab alio motu ciuntur, mouens
aliquod esse primum, quod non ab alio
moueatur necesse est. Sin vero tale est
primum, non necesse est alterum esse,
si fieri. n. non pot ut in infinitū proficiat
tur id quod mouet, atque mouetur ab ali-
o. quippe cum infinitorū nihil sit pri-
mum. Si igitur, uti diximus, oē quidem,
quæ mouetur ab aliquo motu ciuntur, id
vero quod primū mouet mouetur qui-
dem, at non ab alio: ipsum profecto pri-
mum a seipso moueatur necesse est.

Bium, s. quod si inuenitur aliquid, quod mouetur ab alio, quod inueniatur
aliquod primum, quod non mouetur ab alio. & ideo conse-
quenter hoc probat sic. quia si aliquid mouetur ab alio, & ite-
rum illud ab alio, & nunquam est deuenire ad aliquid, quod
non moueatur ab alio: sequitur quod sit procedere in infinitum
in mouentibus & motis. Et hoc quidem esse impossibile supra
probatum est in Septimo. sed hic probat certiori via, quia in in-
finitis non est aliquid primum: si ergo mouentia & mota pro-
cedant in infinitum, non erit aliquid primum mouens. Iam
autem dictum est, quod si primum mouens non mouet, nec vlti-
mum mouet. non erit ergo aliquid mouens, quod est manifeste
falsum. Non est ergo procedere in infinitum in hoc, quod aliquid
moueatur ab alio. Si ergo non detur quod omne quod mouetur ab ali-
quo moueatur, vt ostensum est: si iterum supponatur quod primum
mouens mouet, cum probatum sit, quod non moueat ab alio, necesse est
quod moueatur a seipso. Est autem in hac ratione attendendum, quod
primum mouens moueri non est hic probatum. supponit aut hoc
secundum

Ponit comparationem primū mouentis, & secundū. Cū enim tam primum mouens quam vltimum mouere dicimus, dicimus quod magis mouet primū mouens, quam vltimum. Et hoc patet per duas rationes: quarum prima est, quod primum mouens mouet secundum mouens, sed non econuerso. Secunda ratio est, quia secundum mouens non potest mouere sine primo, sed primum mouens potest mouere sine secundo. sicut si baculus non potest mouere lapidem, nisi moueatur ab homine, sed homo potest mouere etiam sine baculo. Deinde cum dicitur. **O**stendit propositum s. præmissa. Ostensum est. n. quod oē quod mouetur ab aliquo mouetur. id aut a quo mouetur, aut mouetur, aut non mouetur: & si mouetur, aut ab alio mouetur, aut non. Hæc autem duo, scilicet quod mouetur ab alio, & quod mouetur non ab alio, sic se habent, quod posito vno, ponitur aliud, & non econuerso. quia si sit aliquid quod mouetur ab alio, necesse est deuenire ad aliquod primum, quod non mouetur ab alio. Sed si ponatur aliquod primum huiusmodi: scilicet quod non moueatur ab alio, non est necessarium ulterius ponere alterum, sed mouetur ab alio. & hoc quidem per se manifestum est. Sed primum poterat esse dubium, s. quod si inuenitur aliquid, quod mouetur ab alio, quod inueniatur aliquod primum, quod non mouetur ab alio. & ideo consequenter hoc probat sic. quia si aliquid mouetur ab alio, & iterum illud ab alio, & nunquam est deuenire ad aliquid, quod non moueatur ab alio: sequitur quod sit procedere in infinitum in mouentibus & motis. Et hoc quidem esse impossibile supra probatum est in Septimo. sed hic probat certiori via, quia in infinitis non est aliquid primum: si ergo mouentia & mota procedant in infinitum, non erit aliquid primum mouens. Iam autem dictum est, quod si primum mouens non mouet, nec vltimum mouet. non erit ergo aliquid mouens, quod est manifeste falsum. Non est ergo procedere in infinitum in hoc, quod aliquid moueatur ab alio. Si ergo non detur quod omne quod mouetur ab aliquo moueatur, vt ostensum est: si iterum supponatur quod primum mouens mouet, cum probatum sit, quod non moueat ab alio, necesse est quod moueatur a seipso. Est autem in hac ratione attendendum, quod primum mouens moueri non est hic probatum. supponit aut hoc secundum

Tex. c6. 35.

Tex. c6. 36.

secundum communem opinionem Platoniorum. Quantum
autem ad virtutem rationis non magis concluditur, quod pri-
mum mouens moueat seipsum, quam quod sit immobile. Vnde
in sequentibus hanc eandem conclusionem sub disunctione
inducit, ut infra patebit. Deinde cum dicitur.

Amplius autem & sic ipsam hanc
eadem rationem est aggredi. Oē. n.
mouens aliquid quidem mouet,
& aliquo. aut enim seipso mo-
uens ipsum mouet. aut alio, vt
homo seipso, aut baculo. aut
vetus piccit, aut ipse. aut lapis,
quæ mouet. Impossibile autem est
mouere sine non ipso mouere. &
agente id quo mouet. Sed & si
ipsū seipso mouet, non necesse est
aliud esse, quo mouet. si vero sit
alterū id, quo mouet, est aliqd
quod mouebit. non quodā alio, sed
seipso, aut in infinitū abibit. Si
ergo quod mouetur aliqd mouet,
necesse est stare, & non in infinitū
ire. si. n. baculus mouet eo quod
mouet a manu, & manu mouet
baculū. si autem & hanc aliud mouet.
& hūc alterū aliqd mouens
est. Cū itaque aliquo moueat sp
alterū, necesse est prius ipsum
seipsū mouens esse. Si igitur mouet
quæ hoc, non aliud aut mouens ip-
sū. necesse ipsum seipsū mouere:
quare & secundum hanc ratio-
nem, quod mouet, aut mox ab
ipso mouente mouebitur, aut
venit, aliquando in huiusmodi.

Ad dicta autem, & sic intēdit
contingent eadē hæc. Si. n. ab eo
quod mouet, mouet oē quod mouet,
aut hoc reb^o existit sibi accidēs,
vt moueat quæ quod mouetur, non
tamen propter id quod mouetur
ipsum, aut non, sed per se.

Primū igitur, si sibi accidēs, non
necesse est moueri, quod mouet. Si
autem hoc est, manifestū est, quod cō-
tingit aliqd moueri nihil eorū
quæ sunt. Non. n. necessarium est
accidēs, sed cōtingit non esse. Si
ergo ponamus possibile esse, nul-
lum impossibile accidit, falsum
autem fortassis: motum autem
impossibile est non esse. Osten-
sum enim prius est hoc, quod necesse
est motum semper esse.

Manifestum est in instrumentis, quā in mobilibus ordinatis,
licet habeat eandem veritatem: quia non quilibet confidera-
ret secundum mouens esse instrumentum primi. Sicut etiam su-
pra dixerat deducendo, quod si sit aliquid, quod mouetur ab
alio, necesse est esse aliquid, quod non mouetur, sed non econ-
uerso. ita hic dicit descendendo, quod si inueniatur quod illud,
quo mouens mouet, sit alterum, sicut instrumentum, necesse est
esse aliquid, quod mouebit, non aliquo instrumento, sed per se-
ipsum, aut procedat in infinitum in instrumentis: quod est
idem ac si procederet in infinitum in mouentibus, quod est
impossibile, vt supra ostensum est. Si est ergo aliquid mouens
id quod mouetur, necesse est stare, & non in infinitum ire. quia:
si baculus mouet eo quod mouetur a manu, sequitur quod ma-

nus moueat baculum, si autem & manū aliquid aliud mouet,
etiam sequitur econuerso, quod aliquid mouens moueat ma-
nū, & ita oportet quod sicut proceditur in instrumentis mo-
tis, ita procedat in mouentibus quæ mouent instrumentis. non
est autem procedere in infinitum in mouentibus, ut supra ostē-
sum est: ergo neque
in instrumentis. Cū
ergo semper alte-
rum, quod mouetur,
moueat alio mo-
uente, & non sit pro-
cedere in infinitum:
necesse est esse ali-
quod primum mo-
uens, quod moueat
per seipsum, & non
per aliquod instru-
mentum. Si ergo de-
tur quod hoc primū,
quod mouet per se-
ipsum, mouetur qui-
dem, sed non est ali-
quid aliud mouens
ipsum: quia sic & ip-
sum esset instrumen-
tum, sequitur ex ne-
cessitate, quod ipsum
seipsum moueat, sup-
posito secūdam Pla-
tonicos, quod omne
mouens moueatur.
Vnde & secundum
istam rationem, il-
lud, quod mouetur
aut statim mouebi-
tur a mouente, quod
mouet seipsum: aut
aliquando erit deue-
nire in aliquod tale
mouens, quod seipsū
moueat. Deinde
cum dicitur.

Praterea hoc etiam rationem hanc
eandem transigere licet. Omne nanq;
quod mouet & aliquid, & aliquo sanc
mouet. aut. n. seipso, aut alio mouet. ut
homo aut seipso, aut baculo mouet. &
aut ipse uentus deiecit, aut lapis, quæ
pepulit uentus. Fieri uero non pot, ut
id, quo motus affertur, moueat absque
eo quod mouet seipso. Sed si id quidē
sit, quod motū affert seipso, non neces-
se est aliud esse, quo motus affertur.
sin uero sit aliud, quo motus affertur,
est aliquid profecto, quod quidem non
aliquo, sed seipso mouebit, uel in infini-
tum abibit. Si igitur mouet quippiā
atque mouetur, stetur & non in infinitū
pergatur necesse est. nā si baculus mo-
ueat, quæ mouetur a manu: manus ipsa
profecto baculo motū affert. si ma-
nū et quippiam aliud moueat, & illud
idem idē manu mouet. Cū igitur id quod
motum affert aliud aliquo mouet, tū id
sit prius, quod seipso mouet necesse est.
quod si hoc motu quæ dicitur, ab alio aut
non mouetur, necesse est ipsum profe-
cto seipsum motu ciere. Quare hæc et
ratione, aut ab eo statim quod seipsum
mouet id, quod mouetur, motu ciuntur,
aut ad hoc ipsum tandem acceditur.

Insuper si sic etiam, consideranti-
bus eandē accidēt uniuersa. Nā, si oē
quæ mouetur, ab eo mouetur quæ motu
ciuntur, aut hoc ipsis rebus per accidēs cō-
petit, ut quæ ppiā moueat quidē, motū &
ipsum suscipiens, non tamen quia moue-
tur aut non per accidēs, sed per se inest.

Si igitur per accidēs competit, non
necesse est moueri quod motu ciuntur.
Quod si id sit, patet posse aliquando
nihil eorum quæ sunt, moueri. Non
enim est necessarium id quod accidit,
sed potest non esse. si igitur id esse po-
suerimus quod esse potest, nullum ac-
cidet impossibile, sed forsitan falsum:
at non esse motum est impossibile. Id
enim iam demonstratum est, motum
inquam, necessario semper esse.

At vero si non secundum accidēs. } Dicit ergo primo,
quod si omne quod mouetur, mouetur ab eo quod mouetur,
quod est omne mouens moueri, hoc potest esse dupliciter. vno
modo, quod hoc inueniatur per accidēs in rebus, ut mouens
moueatur: ita scilicet, quod mouens non moueatur propter id
quod mouetur. vt si dicamus ædificatorem esse musicum, non
quia musicus est, sed per accidēs, aut non est per accidēs, quod
mouens moueatur, sed per se. Secundo ibi.
} Destruit primum membrum tripliciter. Primo quidem ta-
li ratione. Nihil quod est per accidēs est necessarium: quod
enim inest alicui per accidēs non ex necessitate inest ei, sed cō-
tingit non inesse, sicut musicum ædificatori. Si ergo mouentia
per accidēs mouentur, sequitur quod contingat ea non moueri.
Infra. Tex. 38.

Et tunc tu ponas, quod omne mouens mouetur, consequens est, quod si non mouetur mouentia, quod non moueant. Sequitur ergo quod aliquando nihil moueatur. hoc autem est impossibile; quia ostensum est supra, quod necesse est motum semper esse. Itud autem impossibile non sequitur ex hoc, quod suppositum, mouentia non moueri: quia si hoc est p accidens, quod mouens moueatur, mouentia non moueri erit possibile. possibile autem positum, nullum sequitur impossibile. relinquitur ergo, quod aliud, ex quo sequitur, sit impossibile, scilicet quod omne mouens moueatur. Secundo ibi.

Tex. co. 37.

g Et rationabiliter hoc accidit. Tria enim est necesse esse, quod mouet, & mouens, & quod mouet. Quod igitur mouetur, necesse quidem moueri, mouere autem non necesse est. sed quod mouet & mouere, & moueri: communitur. n. simul hoc, & secundum idem existens ei quod mouetur. manifestum autem est in mouentibus secundum locum. tangere enim necesse adinuicem, sicut vsque ad aliquid. Mouens autem sic, ut sit non quo mouet, immobile. Quoniam autem videmus vltimum, quod moueri quidem potest, motus autem principium non habet, & mouetur quidem, ab alio autem, sed non a seipso, rationabile est (vt non necessarium dicamus) & tertium esse, quod mouet quidem cum sit immobile.

h Vnde Anaxagoras dicit recte, intellectum impassibilem inquiens, & immixtum esse: quoniam motus principium ipsum facit esse. sic enim utique solum mouebit, cum sit immobilis, & imperabit, cum sit immixtus.

i At uero, si non secundum accidens, sed ex necessitate mouetur mouens, nisi autem moueatur, non utique mouet, necesse est mouens, si mouetur, aut moueri sic, ut secundum eandem speciem motus, aut secundum alteram.

Tex. co. 38.

k Dico autem quale est aut calefaciens, & ipsum calefacienti: & sanans sanari, & ferens ferri: aut sanans ferri, ferens autem augeri.

l Sed manifestum quoniam impossibile est. Oportet enim usque ad indiuidua diuidentem dicere. vt si aliquis docet Geometrizare, hoc doceri geometrizare idem, aut si prouocantur, prouocantur eundem modo

si sine dulci, ut in niue: probabile est quod & dulce inueniatur in aliqua re sine albo, vt in cassia. Si igitur mouens moueri est per accidens: & inuenitur moueri absque mouere in aliquo, sicut in vltimo moto, probabile est, quod inueniatur mouere absque moueri, ut sit aliquid mouens, quod non mouetur. Ex quo patet, quod ista ratio non habet instantiam in substantia, & accidente, & materia, & forma, & similibus: quorum vnum inuenitur sine alio, sed non conuerso. accidens enim per se inest substantie, & materia per se conuenit, vt habeat esse per formam. Tertio ibi.

g ¶ Probat idem alia probabili ratione, quod talis est. In motu tria inueniuntur. quorum vnum est mobile, quod mouetur: aliud autem est mouens, tertium est instrumentum, quo mouens mouet. In istis autem tribus manifestum est, quod id, quod mouetur, necesse est moueri: sed non est necesse, quod moueat. instrumentum autem, quo mouens mouet, necesse est & mouere, & moueri. Mouetur autem a principali mouente, & mouet vltimum motum: vnde & omne quod mouet & mouetur habet rationem instrumenti. Ideo autem instrumentum, quo mouens mouet, & mouetur & mouet, quia communicat cum utroque existens in quadam identitate ad id quod mouetur. & hoc maxime manifestum est in motu locali. Necesse est enim, quod mouentia a primo mouente usque ad vltimum motum, omnia se tangant ad inuicem. Et sic patet, quod instrumentum medium est idem per contactum cum mobili: & sic simul mouetur cum ipso, in quantum communicat ipsi, sed etiam communicat mouenti, quia est mouens: hoc modo tamen, vt instrumentum, quo mouet, non sit immobile. Sic igitur ex premissis apparet, quod vltimum motum mouetur quidem, sed non habet in se principium mouendi, neque seipsum, neque aliud, & mouetur quidem ab alio, sed non a seipso. Vnde videtur esse rationabile, id est probabile, nec ad presens curamus dicere quod sit necessarium esse aliquid tertium, quod moueat, cum sit immobile. Probabile enim est, quod si aliqua duo coniunguntur per accidens, & unum inuenitur sine alio, quod etiam aliud inueniatur sine illo. Sed quod possit inueniri sine illo, hoc est necessarium: quia quod per accidens coniunguntur, contingit non coniungi. sicut si album & dulce per accidens coniungantur in zaccaro, & album inuenitur

Atque id ipsum cum ratione etiam accidit. Tria namque necesse est esse, id quod mouetur, id quod mouet, & id insuper quo mouens mouetur. Id igitur, quod mouetur, moueri quidem necesse est, non necesse est autem motu cicere. id autem quo motus affertur, & mouere necesse est, & moueri. Cum enim sit simul cum eo quod motu cietur, una cum ipso mutatur. quod inueniri licet in hijs, quae loco mouentur. nam aliquo in tempore tangant ea quae mouentur necesse est. At id, quod ita mouet, ut eius non subeat rationem, quo motus affertur, immobile nimirum est. Cum igitur sit & vltimum ipsum, ut cernimus, quod motu quidem cieri potest: principium autem motus non habet: & id item quod mouetur quidem, sed ab alio, non a seipso cietur, rationi consentaneum est (necessarium ne dicam) & ipsum tertium esse, quod mouet quidem: immobile autem est.

Quapropter & Anaxagoras recte dicit mentem, iniquens passione uacantem, & non mixtam esse. quippe cum motus ipsam principium faciat. hoc enim pacto solum mouebit, nullum sciens motum, & vincet, mixtione penitus uacans.

At uero, si non per accidens, sed necessario mouetur id, quod motum alijs affert, atque adeo ut non moueat, si non moueatur, necesse est ipsum, ut motum subijciat, aut eadem specie motus, aut alia moueatur.

Ceu, aut si calefaciat calefaciat, & si sanet sanetur, & si ferat feratur, aut si sanet feratur, & si ferat, accrescat.

At primum, ut patet, fieri nequit. Nam dicere hoc oportet usque ad indiuidua descendendo, ceu si quid Geometriam doceat, id eandem Geometriam doceri, & si prouocantur eodem prouocantur eundem modo: Nec est sicut motus

Sic enim dicimus mouens moueri secundum eandem speciem motus, puta si calefaciens calefaciat, & sanans sanetur, & ferens feratur secundum locum feratur. Et secundum modum exponitur cum dicitur: Vel sanans feratur, vel ferens augetur. hoc enim est vt & in aliam speciem motus moueat, & moueatur. Deinde ostendit impossibilitatem primi modi cum dicit.

¶ Manifestum est enim impossibile esse quod mouens secundum eandem motus speciem moueatur. Non enim sufficit stare in aliqua specie subalterna, sed oportet peruenire per diuisionem vsque ad indiuidua: id est vsque ad species specialissimas. Puta, si aliquis doceat, non solum doceatur, sed idem doceat & doceatur. puta, si docet Geometriam, quod hoc idem doceatur

¶ Sic enim dicimus mouens moueri secundum eandem speciem motus, puta si calefaciens calefaciat, & sanans sanetur, & ferens feratur secundum locum feratur. Et secundum modum exponitur cum dicitur: Vel sanans feratur, vel ferens augetur. hoc enim est vt & in aliam speciem motus moueat, & moueatur. Deinde ostendit impossibilitatem primi modi cum dicit.

¶ Manifestum est enim impossibile esse quod mouens secundum eandem motus speciem moueatur. Non enim sufficit stare in aliqua specie subalterna, sed oportet peruenire per diuisionem vsque ad indiuidua: id est vsque ad species specialissimas. Puta, si aliquis doceat, non solum doceatur, sed idem doceat & doceatur. puta, si docet Geometriam, quod hoc idem doceatur

Tex. 9.

Tex. co. 39.

Tex. co. 40.

docetur, aut si mouet specie motus localis, quae est projectio, aut secundum eundem motum projectionis moueatur. & hoc est manifeste falsum. Deinde destruit secundum modum, vt scilicet, non moueatur mouens secundum eandem speciem motus, sed quod mouet vno genere motus, moueatur alio genere: puta quod mouet secundum locum, moueatur per augmentum: & quod mouet per augmentum, moueatur ab aliquo alio per alterationem, & illud alterans moueatur secundum alium motum. Manifestum est autem, quod motus non sit infinitus, neque secundum finem, neque secundum speciem. Est enim habitus in Quinto, quod motus differunt genere & specie secundum differentias rerum, in quibus sunt motus: genera autem rerum & species non sunt infinitae, vt alibi probatur, & sic neque genera aut spes motus. Si ergo mouens non necesse est moueri alio genere, aut alia specie motus, non erit procedere in infinitum. sed erit aliquid quod mouet, quod mouetur, & sit immixtus, quod enim mouetur quodammodo ad motum ipsum. Deinde cum dicit.

¶ Prosequitur aliam partem diuisionis, scilicet, quod omne quod mouetur mouetur ab aliquo, quod mouetur per se, non enim accidens. Et improbat hoc duabus rationibus. quarum prima talis est. Si hoc non est secundum accidens, sed ex necessitate, vt mouens moueatur, & nunquam possit moueri nisi moueatur, oportet hoc contingere duobus modis. quorum vnus est, vt mouens moueatur secundum eandem speciem motus, qua mouet: alius est, vt mouens moueat secundum vnam speciem motus, secundum alteram moueatur. Exponit autem consequenter primum modum cum dicit.

¶ Sic enim dicimus mouens moueri secundum eandem speciem motus, puta si calefaciens calefaciat, & sanans sanetur, & ferens feratur secundum locum feratur. Et secundum modum exponitur cum dicitur: Vel sanans feratur, vel ferens augetur. hoc enim est vt & in aliam speciem motus moueat, & moueatur. Deinde ostendit impossibilitatem primi modi cum dicit.

¶ Manifestum est enim impossibile esse quod mouens secundum eandem motus speciem moueatur. Non enim sufficit stare in aliqua specie subalterna, sed oportet peruenire per diuisionem vsque ad indiuidua: id est vsque ad species specialissimas. Puta, si aliquis doceat, non solum doceatur, sed idem doceat & doceatur. puta, si docet Geometriam, quod hoc idem doceatur

¶ Manifestum est enim impossibile esse quod mouens secundum eandem motus speciem moueatur. Non enim sufficit stare in aliqua specie subalterna, sed oportet peruenire per diuisionem vsque ad indiuidua: id est vsque ad species specialissimas. Puta, si aliquis doceat, non solum doceatur, sed idem doceat & doceatur. puta, si docet Geometriam, quod hoc idem doceatur

¶ Manifestum est enim impossibile esse quod mouens secundum eandem motus speciem moueatur. Non enim sufficit stare in aliqua specie subalterna, sed oportet peruenire per diuisionem vsque ad indiuidua: id est vsque ad species specialissimas. Puta, si aliquis doceat, non solum doceatur, sed idem doceat & doceatur. puta, si docet Geometriam, quod hoc idem doceatur

¶ Manifestum est enim impossibile esse quod mouens secundum eandem motus speciem moueatur. Non enim sufficit stare in aliqua specie subalterna, sed oportet peruenire per diuisionem vsque ad indiuidua: id est vsque ad species specialissimas. Puta, si aliquis doceat, non solum doceatur, sed idem doceat & doceatur. puta, si docet Geometriam, quod hoc idem doceatur

¶ Manifestum est enim impossibile esse quod mouens secundum eandem motus speciem moueatur. Non enim sufficit stare in aliqua specie subalterna, sed oportet peruenire per diuisionem vsque ad indiuidua: id est vsque ad species specialissimas. Puta, si aliquis doceat, non solum doceatur, sed idem doceat & doceatur. puta, si docet Geometriam, quod hoc idem doceatur

¶ Manifestum est enim impossibile esse quod mouens secundum eandem motus speciem moueatur. Non enim sufficit stare in aliqua specie subalterna, sed oportet peruenire per diuisionem vsque ad indiuidua: id est vsque ad species specialissimas. Puta, si aliquis doceat, non solum doceatur, sed idem doceat & doceatur. puta, si docet Geometriam, quod hoc idem doceatur

¶ Manifestum est enim impossibile esse quod mouens secundum eandem motus speciem moueatur. Non enim sufficit stare in aliqua specie subalterna, sed oportet peruenire per diuisionem vsque ad indiuidua: id est vsque ad species specialissimas. Puta, si aliquis doceat, non solum doceatur, sed idem doceat & doceatur. puta, si docet Geometriam, quod hoc idem doceatur

¶ Manifestum est enim impossibile esse quod mouens secundum eandem motus speciem moueatur. Non enim sufficit stare in aliqua specie subalterna, sed oportet peruenire per diuisionem vsque ad indiuidua: id est vsque ad species specialissimas. Puta, si aliquis doceat, non solum doceatur, sed idem doceat & doceatur. puta, si docet Geometriam, quod hoc idem doceatur

¶ Manifestum est enim impossibile esse quod mouens secundum eandem motus speciem moueatur. Non enim sufficit stare in aliqua specie subalterna, sed oportet peruenire per diuisionem vsque ad indiuidua: id est vsque ad species specialissimas. Puta, si aliquis doceat, non solum doceatur, sed idem doceat & doceatur. puta, si docet Geometriam, quod hoc idem doceatur

¶ Manifestum est enim impossibile esse quod mouens secundum eandem motus speciem moueatur. Non enim sufficit stare in aliqua specie subalterna, sed oportet peruenire per diuisionem vsque ad indiuidua: id est vsque ad species specialissimas. Puta, si aliquis doceat, non solum doceatur, sed idem doceat & doceatur. puta, si docet Geometriam, quod hoc idem doceatur

¶ Manifestum est enim impossibile esse quod mouens secundum eandem motus speciem moueatur. Non enim sufficit stare in aliqua specie subalterna, sed oportet peruenire per diuisionem vsque ad indiuidua: id est vsque ad species specialissimas. Puta, si aliquis doceat, non solum doceatur, sed idem doceat & doceatur. puta, si docet Geometriam, quod hoc idem doceatur

¶ Manifestum est enim impossibile esse quod mouens secundum eandem motus speciem moueatur. Non enim sufficit stare in aliqua specie subalterna, sed oportet peruenire per diuisionem vsque ad indiuidua: id est vsque ad species specialissimas. Puta, si aliquis doceat, non solum doceatur, sed idem doceat & doceatur. puta, si docet Geometriam, quod hoc idem doceatur

¶ Manifestum est enim impossibile esse quod mouens secundum eandem motus speciem moueatur. Non enim sufficit stare in aliqua specie subalterna, sed oportet peruenire per diuisionem vsque ad indiuidua: id est vsque ad species specialissimas. Puta, si aliquis doceat, non solum doceatur, sed idem doceat & doceatur. puta, si docet Geometriam, quod hoc idem doceatur

¶ Manifestum est enim impossibile esse quod mouens secundum eandem motus speciem moueatur. Non enim sufficit stare in aliqua specie subalterna, sed oportet peruenire per diuisionem vsque ad indiuidua: id est vsque ad species specialissimas. Puta, si aliquis doceat, non solum doceatur, sed idem doceat & doceatur. puta, si docet Geometriam, quod hoc idem doceatur

¶ Manifestum est enim impossibile esse quod mouens secundum eandem motus speciem moueatur. Non enim sufficit stare in aliqua specie subalterna, sed oportet peruenire per diuisionem vsque ad indiuidua: id est vsque ad species specialissimas. Puta, si aliquis doceat, non solum doceatur, sed idem doceat & doceatur. puta, si docet Geometriam, quod hoc idem doceatur

bus, quarum prima concludunt, quod non in infinitum hoc pro...

LECTIO X.

Necessse igitur oē quod mouetur, esse diuisibile in semper diuisibilia.

Totum .n. feretur utiq; & feret fm eandem loci mutationē vnū cū sit, & indiuiduū specie.

Amplius, determinatum est, quia mouetur mobile. hoc autē est quod potentia mouetur, nō actū.

LECTIO X.

ostquam Philosophus ostendit quod in mobilibus & in mouentibus non proceditur in infinitū, sed est deuenire ad aliquod primum, quod vel est immobile, vel est se ipsum mouens, hic ostendit, quod etiam si perueniatur ad primum, quod est se ipsum mouens, quod nihilominus oportet deuenire ad primum, quod est immobile.

Tex. 43.

Tex. 44.

Tex. 41.

Infr. in fine.

Tex. 40.

Tex. 32.

Tex. 49.

LECTIO X.

Mne itaque quod mouetur, in semper diuisibilia diuisibile esse necesse est. Demonstratum est enim prius, in hisce, quæ de natura uniuersaliter dicebamus, omne quod per se mouetur continuū esse, fieri igitur nequit, ut id, quod motu seipsum ciet, se totum penitus moueat.

Vnum enim ac indiuiduum specie feretur totum, feretque latuone eadem, & alterabitur, & alterabit: quare docebit, atque docebitur simul, & sanabit, & sanabitur eadem utique sanitate.

Præterea, definitum est antea id moueri quod mobile est: hoc autem est potentia cum mouetur, non actū, sed quod est potentia proficiscitur: nimirū ad actum. motus autem actus est mobilis imperfectus. At id quod mouet, actū iam est (ut patet): calefacit enim id, quod est calidum actū, & omnino generat id, quod formam iam habet. Quare simul idem eodemque calidum erit atque non calidum: et unumquodque caterorum similiter, quæ terminos habeant eiusdem nominis rationisque necesse est. Eius ergo, quod motu cietur interno, & suo aliud mouet, aliud mouetur.

Quæ talis est. Determinatum est in Tertio, quod id, quod mouetur, est mobile scilicet in potentia existens: quia quod mouetur, in quantum est in potentia & non in actu, mouetur. Ex hoc enim mouetur aliquid, quod cum sit in potentia, tendit in actum. Nec tamen id, quod mouetur, est ita in potentia, ut nullo modo sit in actu: quia ipse motus est quidam actus mobilis in quantum mouetur, sed est actus imperfectus: quia est actus eius, in quantum est adhuc in potentia. sed illud, quod mouet, iam est in actu. Non enim reducitur quod est in potentia in actum, nisi per id, quod est actus: hoc autem est mouens, sicut calefacit calidum, & generat illud, quod habet speciem generatiuam, sicut hominem generat, quod habet speciem humanam, & sic de aliis. Si ergo totum moueat se totum, sequitur quod idem secundum idem simul est calidum & non calidum: quia, in quantum est mouens, erit actū calidum: in quantum est motum, erit calidum in potentia. & similiter est in omnibus alijs, in quibus mouens est uniuocum, id est conueniens in nomine, & ratione cum motu. sicut cum calidum facit calidum, & homo generat hominem. Et hoc ideo dicitur: quia sunt quedam agentia non uniuoca, quæ scilicet non conueniunt in nomine & ratione cum suis effectibus, sicut Sol generat hominem. In quibus tamen agentibus, & si non sit species effectus secundum eandem rationem, est tamen quodam modo alio & ulteriori. Et sic uniuersaliter uerum est, quod mouens est quodam modo in actu secundum id, secundum quod mobile est in potentia. si igitur totum moueat se secundum totum, sequitur quod idem sit simul actū & potentia: quod est impossibile. Ex hoc ergo concludit principale intentum, quod mouentis seipsum vna pars mouet, & alia mouetur. Deinde cum dicit.

Tex. 41.

Tex. 42.

Tex. 9.

Tex. 34.

Infra.

Tex. 41.

Tex. 9.

Tex. 33.

Tex. 9.

Tex. 33.

Tex. 9.

Tex. 33.

Excludit

Excludit quosdam modos, quos aliquis posset existimare in motu mouentis seipsum. & primo ostendit quod mouētis seipsum non mouetur utraque pars ab altera, secundo ostendit quod pars mouentis seipsum, non mouet seipsam ibi. At uero neque primum seipsum. Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit, secundo probat propositū ibi. Neque .n. erit. Dicit ergo primo, manifestum esse ex iis quæ sequuntur, quod non contingit aliquid mouere seipsum, hoc modo, quod utraq; pars eius mouetur a residua. si uero, si A B moueat seipsum, eo quod A moueat B, & B moueat A. Secundo ibi. Probat propositū quatuor rationibus. Et est attendendum, quod ad hanc conclusionem, reuertit rationes supra positas ad ostendendum, quod non omne mouens mouetur ab alio. vnde ex pmissis abbreviate hic colligit quatuor rationes. quarum primam sumit ex prima ratione, quam supra posuit duplici ordine, ad ostendendum quod etiam non proceditur in infinitum in hoc, quod semper aliquid ab alio moueatur, propter hoc, quod non esset aliquid primum mouens, quo remoto, remoueretur sequētia. Vnde & hic primo præmittit idē inconueniens. Dicit enim quod si in primo moto, quod ponitur mouens seipsum, utraque pars ab altera reciproce mouetur, sequetur quod non sit aliquid primum mouens. Et hoc ideo, quia, sicut supra dictum est, mouēs prius est magis causa mouendi & magis mouet, quam posterius mouēs. & hoc ideo supra probatur, quia dupliciter aliquid mouet. vno enim modo mouet aliquid ex eo quod mouet ab alio, sicut baculus mouet lapidem eo quod mouetur a manu, & hoc est secundum mouens. alio modo mouet aliquid ex eo quod mouetur ex seipso, sicut homo mouet. & hæc est dispositio primi mouentis. Illud autem quod mouet non eo quod mouetur ab alio, magis est remotum ab ultimo quod mouetur, & magis proximum primo mouenti, quam medium, quod scilicet, mouet eo quod ab alio mouet. Debet ergo ratio sic formari: Si totius mouentis seipsum utraque pars mouet aliā reciproce, non magis mouet una quam alia: sed primum mouēs magis mouet quam secundum. ergo neutra earum erit primum mouens, quod est inconueniens: quia si sequeretur, quod illud quod mouetur ex seipso, non esset propinquius primo principio motus, quam id quod mouetur ab alio, cum tamen supra sit ostensum, quod mouens seipsum sit primum in genere mobilium. Non ergo hoc est uerum, quod mouentis seipsum utraque pars per aliam moueatur. Deinde cum dicit. Sumit duas rationes ad idem ex una ratione quam supra posuerat, ad ostendendum, quod non omne mouens mouetur, ita quod moueri conueniat mouenti per accidens. In qua quidem ratione supra duas conclusiones intulit. Primam scilicet, quod mouens contingit & non moueri. Alteram, quod motus non sit æternus. & secundum has duas conclusiones, duas hic rationes format. Primo enim dicit, quod non necessarium est mouens

moueri nisi a seipso secundum accidens. & est sensus, quod nisi accipiat primum mouens moueri a seipso, non erit etiam necesse quod mouens primum moueatur secundum accidens. sicut quidam posuerunt, quod omne mouēs mouetur, & tamen hoc est si per accidens. Cum ergo ponitur quod mouētis seipsum, pars, quæ mouet, e contra æqualiter mouetur ab altera, hoc non erit nisi per accidens. sed sicut supra accipiebamus, quod est per accidens, contingit non esse: ergo contingit illam partem, quæ mouet, non moueri. sic ergo remanet quod mouentis seipsum vna pars mouetur, & alia mouet, & nō mouetur. Deinde cum dicit. Ponit aliā rationem correspondentem secundæ conclusioni, quam supra intulerat, scilicet, quod sequitur motum nō semper esse. Hic autē conuerso ordine, sic arguit, si necesse est motum semper esse, non necesse est mouens cū mouet e contrario moueri: sed necesse est, quod vel mouens sit immobile, vel quod ipsum moueatur a seipso. Huius autem conditionalis ratio ex supra posita ratione apparet. quia si mouens non mouet nisi moueatur & cum nō inest ei moueri nisi per accidens: sequitur quod contingat ipsum nō moueri: ergo per consequens neque mouere, & sic non erit motus: sed motū supra ostenderat sempiternum. ergo non necesse est mouēs cum mouet contra moueri. & ita non est verum, quod vtraque pars mouentis seipsum moueatur ab altera. Deinde cum dicit. Ponit quartam rationem, quæ sumitur ex ratione quam supra posuit ad ostendendum, quod non inest mouenti per se quod moueatur: quia sequeretur quod esset deuenire in hoc, quod mouens eodem motu moueretur quo mouet, ut supra expositum est. & ideo hic abbreviando hanc rationem dicit, quod si vtraque pars ab altera moueatur, sequetur, quod secundum eundem motum mouet & mouetur. vnde sequitur, quod calefaciens calefit: quod est impossibile. Ideo autem sequitur, si mouentis seipsum vtraque pars ab alia moueatur, quod secundum eundem motum aliquid mouet & mouetur: quia mouentis se ipsum est vnus motus, & secundum illum oportebit, quod pars quæ mouet moueatur. Deinde cum dicit. Excludit alium modum, scilicet quod mouentis seipsum, pars seipsam non mouet. & primo proponit quod intendit, secundo probat propositū ibi. Totum enim si mouetur. Dicit ergo primo, quod si accipiat aliquid, quod est primo mouens seipsum, non potest dici, neque quod vna pars eius seipsam moueat, neque quod plures: ita quod quilibet earum seipsam moueat. Secundo ibi. Probat propositum duabus rationibus. quarum prima talis est. Si totum mouetur ipsum a seipso, aut hoc conueniet ei ratione suæ partis, quæ mouetur a seipsa, aut ratione totius. si conueniat ei ratione suæ partis: ergo illa pars erit primum seipsum mouens: quia illa pars separata a toto mouebit seipsam: sed totum iam non erit mouens seipsum primum, ut ponebatur.

Tex. 36.

infra

Tex. 37.

si vero

¶ Pro dicatur, quod totum mouet seipsum ratione totius: ergo quod aliquæ partes mouent seipfas, hoc non erit nisi per accidens: quod autem est per accidens, non est necessarium: ergo in primo mouente seipsum maxime oportet accipere quod partes non moueantur a seipsis: totius ergo primi mouentis seipsum vna pars mouebit, cum sit immobilis, alia mouebitur. Istis enim solum duobus modis possibile est quod pars mouens moueat, scilicet aut quod moueretur a parte altera, quam mouet, aut quod moueret seipsam: Vnde attendendum est, quod Aristoteles excludendo hos duos modos, intendit concludere, quod pars mouens in mouente seipsum, sit immobilis non autem quod mouens seipsum diuidatur in duas partes: quarum vna sit mouens, & alia mota: hoc enim sufficenter conclusum est per id quod primo ostendit, quod totum non mouet seipsum totum, & sic patet, quod non fuit necessarium Aristoteles inducere diuisionem quinquemembrorum, ut quidam dixerunt: quorum vnum membrum sit, quod totum moueat totum: secundum, quod totum moueat partem: tertium, quod pars moueat totum: quartum, quod duæ partes vicissim se moueant: quintum, quod vna pars sit mouens & alia mota: si enim totum non mouet totum, per eandem rationem sequitur, quod totum non moueat partem, nec pars totum: quia utrobique sequeretur, quod aliqua pars mota moueret seipsam. Vnde hoc, quod totum non mouet totum, sufficit ad concludendum, quod vna pars sit mota, & alia mouens: sed non sufficit ad concludendum, quod pars mouens non moueatur a mota, & quod non moueatur a seipfa. Et ad hoc secundum probandum inducit secundam rationem ibi.

¶ Quæ talis est: Si detur quod pars mouens mouentis seipsum, ipsa tota seipsam moueat, sequitur (per supra probata) quod ipse motus iterum vna pars moueat, & alia moueatur: iam enim ostensum supra est, quod totum non mouet seipsum aliter, nisi per hoc quod vna pars eius mouet, & alia mouetur. Sit ergo pars mouens mouentis seipsum A B: per rationem ergo præmissam sequitur, quod vna pars eius sit mouens, scilicet A, & alia mota, scilicet B, si ergo A B moueat tota se totam (ut tu ponis) sequitur quod idem moueatur A duobus motoribus, scilicet a toto, quod est A B, & a parte, quæ est A: quod est impossibile. Relinquitur ergo, quod pars mouens in mouente seipsum, est omnino immobilis.

¶ Si ergo pars mouens mouentis seipsum A B: per rationem ergo præmissam sequitur, quod vna pars eius sit mouens, scilicet A, & alia mota, scilicet B, si ergo A B moueat tota se totam (ut tu ponis) sequitur quod idem moueatur A duobus motoribus, scilicet a toto, quod est A B, & a parte, quæ est A: quod est impossibile. Relinquitur ergo, quod pars mouens in mouente seipsum, est omnino immobilis.

LECTIO IX.

¶ Vniam autem mouet aliud quidam quod mouetur ab alio, aliud autem, cum sit immobile, & mouetur aliud quidem mouens, aliud autem nihil mouens, ipsum seipsum mouens, necesse est ex immobili esse, mouente autem: & adhuc ex eo quod mouetur, non mouente autem ex necessitate, sed qualiter euenit.

¶ Sit enim A mouens quidem immobile, B autem quod mouetur ab A, & mouens quod est in quo C: hoc autem motum quidem a B, mouens autem nihil: si quidem enim & per plura media venit aliquando in C, sit per vnum solum: omne ergo A B C ipsum seipsum mouet: sed si au

¶ Quæ talis est: Si detur quod pars mouens mouentis seipsum, ipsa tota seipsam moueat, sequitur (per supra probata) quod ipse motus iterum vna pars moueat, & alia moueatur: iam enim ostensum supra est, quod totum non mouet seipsum aliter, nisi per hoc quod vna pars eius mouet, & alia mouetur. Sit ergo pars mouens mouentis seipsum A B: per rationem ergo præmissam sequitur, quod vna pars eius sit mouens, scilicet A, & alia mota, scilicet B, si ergo A B moueat tota se totam (ut tu ponis) sequitur quod idem moueatur A duobus motoribus, scilicet a toto, quod est A B, & a parte, quæ est A: quod est impossibile. Relinquitur ergo, quod pars mouens in mouente seipsum, est omnino immobilis.

A mouens. B motum.

Tota linea ex seipfa mouetur, & ab A primo.

¶ Ostquam Philosophus ostendit quod mouens seipsum diuiditur in duas partes, quarum vna mouetur, & non mouetur, alia autem mouetur, hic ostendit quod modo huiusmodi partes se habeant adinuicem: & circa hoc tria facit.

¶ Primo proponit quod intendit, secundo ostendit propositum, ibi: Sit enim A mouens. Tertio concludit conclusionem principaliter intentam ex omnibus præmissis. ibi: Manifestum igitur ex his est. Dicit ergo primo, quod cum mouens diuidatur in duo, quorum vnum mouetur etiam ab alio, aliud vero mouens est immobile: & iterum mobile diuidatur in duo (est enim quoddam mobile) quod etiam mouet: quoddam vero mobile, quod nihil mouet: oportet dicere, quod mouens se ipsum componatur ex duabus partibus, quarum vna sit mouens, quod mouens sit immobilis, alia vero sic mouetur, quod tamen non moueat. Quod autem subdit ex necessitate dupliciter potest intelligi: quia, si intelligatur, quod pars mota mouentis seipsum non moueat aliquid, quod sit pars mouentis seipsum, sic legenda est litera, quod necessitas remaneat affirmata, cadens super hoc quod dicitur: non mouente. Probatur enim statim impossibile esse, quod eius, quod primo mouet seipsum, sit tertia pars, quod moueatur a parte mota. Si vero intelligatur quod pars mota non moueat aliquid extrinsecum, sic hoc quod dicitur: Ex necessitate cadit sub negatione. Non enim est de necessitate mouentis se ipsum quod pars eius mota moueat aliquid extrinsecum: nec tamen est impossibile. Qualiter autem hoc contingat ostendit consequenter cum dicit.

¶ Præterea, si totum seipsum mouet aliud ipsius mouebit, aliud sane mouebitur. Ipsum igitur A B, a seipso, & ab ipso mouebitur A.

LECTIO XI.

¶ Vniam autem eorum quidem, quæ mouent, quoddam ab alio moueatur, quoddam immobile sit: eorum vero quæ mouentur, aliud moueat, aliud non moueat quicquam: id, quod seipsum mouet ex eo sane quod mouet, & non mouetur, & ex eo quod mouetur, & non necessario mouet, sed interdum mouet, interdum non mouet, constare necesse est.

¶ Nam sit A quidem mouens immobile, B vero id quod ab A mouetur, & mouet etiam C, hoc autem moueatur quidem, sed non moueat quicquam: nam si sit ut per plura quoque perueniatur ad ipsum C, per unum tantum solum nunc accedatur. Totum igitur A B C, seipsum mouet. Sed si auferam C, ipsum quidem B seipsum mo

¶ Nam sit A quidem mouens immobile, B vero id quod ab A mouetur, & mouet etiam C, hoc autem moueatur quidem, sed non moueat quicquam: nam si sit ut per plura quoque perueniatur ad ipsum C, per unum tantum solum nunc accedatur. Totum igitur A B C, seipsum mouet. Sed si auferam C, ipsum quidem B seipsum mo

¶ Non enim potest dici, quod fiat descensus in infinitum in partibus mouentis seipsum scilicet, quod pars mota iterum moueatur aliam: quia sic mouens seipsum esset in infinitum, quod est impossibile, ut supra ostensum est: erit ergo aliqua pars mouentis seipsum, quæ est mota non mouens, quam dicimus C.

¶ Et licet contingat per multa media, quæ sunt mouentia & mota peruenire in vltimum motum, quod dicitur C: accipiatur loco omnium mediorum, etiam vnum medium, quod sit B. Sic ergo hoc totum, quod est A B C, mouet se ipsum a quo toto, si auferatur hæc pars, quæ est C, adhuc ipsum A B mouebit se ipsum: quia vna pars eius est mouens, scilicet A, & alia mota, scilicet B, quod requirebatur ad hoc quod aliquid sit mouens seipsum (ut supra ostensum est) sed C non mouebit seipsum, neque aliquam aliam partem secundum supposita. Similiter etiam B C non mouet seipsum, sine A: quia B non mouet nisi in quantum mouetur ab alio, quod est A, quod non est pars eius. Relinquitur ergo, quod solum AB moueat seipsum primo & per se. Vnde necesse est quod mouens seipsum habeat duas partes: quarum vna sit mouens immobile, alia vero sit mota, quam necesse est nihil mouere, quod sit pars mouentis seipsum: hoc enim conclusum est per præmissam rationem. Vel nihil mouens ex necessitate: quia non est de necessitate mouentis seipsum, quod pars mota moueat aliquid extrinsecum. Secundo ibi.

¶ Ostendit quomodo hæc duæ partes se habeant adinuicem. Vbi considerandum est, quod Aristoteles non probauit primum mouens non habere aliquam magnitudinem, quod infra probabit. Quidam autem antiqui Philosophi posuerunt nullam substantiam absque aliqua magnitudine esse. Vnde Aristoteles ante probationem hoc subdubio secundum suam consuetudinem derelinquens, dicit, quod duas partes mouentis seipsum, quarum vna est mouens & alia mota, necesse est aliquo modo coniungi, ad hoc quod sint partes vnius totius: non autem per continuationem, quia supra dixit, quod mouens seipsum, & motum non possunt coniungi, sed necesse est ea diuidi: vnde relinquitur quod oportet has duas partes coniungi per contactum: aut ita, ut ambæ partes contingant se inuicem, si ambæ partes habeant magnitudinem: aut ita quod altera tantum pars contingatur ab alia & non e converso, quod erit, si mouens non habet magnitudinem. Quod enim est incorporatum potest quidem tangere corpus sua virtute mouendo ipsum, non autem contingitur a corpore: duo autem cor

¶ Contacta autem utraq; abinui cæ, aut ab altero alterum.

¶ Si igitur continuum est mouens: (quod non mouetur, continuum necessarium est esse) manifestum est, quod totum ipsum seipsum mouet, non eo quod ipsius aliquid huiusmodi sit, ut ipsum seipsum moueat, sed totum mouet ipsum seipsum. motum autem & mouens, eo quod ipsius aliquid est mouens, & aliquid motum. Non enim totum mouet, neque totum mouetur, sed mouet quidem A, B autem mouetur tantum. Sed C ab ipso B non iam: impossibile enim est.

¶ Dubitationem autem habet, si auferatur aliquid quis ab ipso A, si continuum mouens quidem, immobile autem: ut ab ipso B, quod mouetur, reliqua vero ipsius A mouebit, reliqua autem ipsius B mouebitur. Si enim hoc, non utique erit quæ primo mouetur a seipfa, quæ est A B. Remota enim ab A B, adhuc mouebit seipsam reliqua A B.

¶ Aut potentia quidem nihil prohibet, utrumque; aut alterum quod mouetur diuisibile esse,

¶ Aut potentia quidem nihil prohibet, utrumque; aut alterum quod mouetur diuisibile esse, aliquam magnitudinem, quod infra probabit. Quidam autem antiqui Philosophi posuerunt nullam substantiam absque aliqua magnitudine esse. Vnde Aristoteles ante probationem hoc subdubio secundum suam consuetudinem derelinquens, dicit, quod duas partes mouentis seipsum, quarum vna est mouens & alia mota, necesse est aliquo modo coniungi, ad hoc quod sint partes vnius totius: non autem per continuationem, quia supra dixit, quod mouens seipsum, & motum non possunt coniungi, sed necesse est ea diuidi: vnde relinquitur quod oportet has duas partes coniungi per contactum: aut ita, ut ambæ partes contingant se inuicem, si ambæ partes habeant magnitudinem: aut ita quod altera tantum pars contingatur ab alia & non e converso, quod erit, si mouens non habet magnitudinem. Quod enim est incorporatum potest quidem tangere corpus sua virtute mouendo ipsum, non autem contingitur a corpore: duo autem cor

¶ pora se inuicem tangunt. Deinde cum dicitur. Ostendit qua ratione totum dicatur mouens seipsum, vna parte mouente, & alia mota: & supponamus quantum ad præsens, quod vtraque pars sit continua, id est magnitudinem habens, quia de eo, quod mouetur, in Sexto probatum est, quod sit aliquid continuum: & accipiatur nunc idem de mouente, antequam veritas probetur. Hac igitur suppositione facta, ipsi totum composito ex duobus tria attribuatur, scilicet moueri, mouere, & mouere seipsum. Sed hoc quod est mouere seipsum, non attribuitur ei propter hoc, quod aliqua pars eius moueat seipsam, sed ipsum totum seipsum mouet: sed hoc quod est mouere & moueri, attribuitur toti ratione partis: non enim totum mouet neque totum mouetur: sed mouet vna pars eius, scilicet A, reliqua vero pars eius solum mouetur, scilicet B. iam enim ostensum est, quod non est aliqua tertia pars, ut C, quæ moueatur ab ipso B. Impossibile est enim hoc, si accipiatur id quod primo mouet seipsum, sicut supra ostensum est. Deinde cum dicitur. Mouet quandam dubitationem circa præmissa. Et primo mouet eam: secundo soluit. ibi: Aut poterit quidem. Habet autem hæc dubitatio ortum ex hoc, quod supra probauerat, quod in primo mouente seipsum, non sunt nisi duæ partes: quarum vna mouet, & alia mouetur: quia, si esset tertia, etiam ea remota compositum ex primis duabus mouet seipsum: & sic ipsum est primum mouens seipsum. Ex hoc ergo sequitur dubitatio talis. Ponamus quod pars mouentis seipsum, quæ est mouens immobile, ut A, sit quoddam continuum: de parte autem eius, quæ mouetur, scilicet B, manifestum est, quod est aliquid continuum secundum prius probata: omne autem continuum est diuisibile: est ergo dubitatio, si auferatur aliqua pars per diuisionem ab A aut a B, utrum reliqua pars moueat, aut moueatur: quia si reliqua pars moueat aut moueatur, adhuc residua pars de A B mouebit seipsum, & sic A B non primo mouebat seipsum. Et sic sequitur vltimus, quod nihil erit primo mouens seipsum. Secundo ibi.

¶ quippe cum A moueat, B moueatur, (ut patet) at C non seipsum motu ciebit, neque omnino mouebitur. At vero nec ipsum B C sine A seipsum mouebit: nam ex eo B mouet, quia ab alio motu ciatur, & non ex eo quia mouetur a se parte sua mouente: ipsum igitur A B, solum seipsum mouet. Quæ cum ita sint, id omne, quod seipsum mouet, habeat necesse est, & id quod mouet, & est immobile, & id quod motu ciatur, non autem necessario mouet.

¶ Quæ quidem aut sese mutuo tangunt, aut alterum alterum tangit.

¶ Quod si id quod mouet continuum sit (nam in quod motu ciatur, necessario continuum est.) patet totum seipsum motu ciere, non ex eo, quia aliquid ipsius est tale, ut ipsum seipsum moueat, sed quia totum seipsum mouet. mouetur autem & etiam mouet ex eo sane, quia ipsius est aliquid & id quod mouet: & id quod mouetur.

¶ Non enim totum mouet: neque totum mouetur, sed mouet quidem A, mouetur autem tantummodo B, ipsum vero C non necessario mouetur a B: est enim hoc impossibile.

¶ Existit autem dubitatio hoc loco quædam, si quisquam, aut ipsius A, si continuum sit, id quod mouet quidem, sed non mouetur, aut ipsius B, quod mouetur, aliquam auferat partem, mouebit ne reliquum ipsius A, aut reliquum ipsius B motu ciebitur? Nam, si mouebit aut mouebitur, non erit A B profecto id, quod a seipso primo mouetur. Ablata enim ab eo parte, reliquum A B seipsum adhuc mouebit.

¶ An nihil prohibet utrumque, aut alterum, id, inquam, quod mouetur, diuisibile quidem esse potentia, indi

¶ An nihil prohibet utrumque, aut alterum, id, inquam, quod mouetur, diuisibile quidem esse potentia, indi

¶ Vbi considerandum est, quod in motu non est aliquid primum, neque ex parte temporis, neque ex parte rei, in qua est motus, præcipue in augmento, & motu locali: hoc ideo, quia tunc loquebatur de motu in communi, & de mobili, secundum quod est quoddam continuum, nondum applicando ad determinatas naturas: & secundum hoc sequeretur, quod non esset aliquid

Tex. cõ. 31.

Infra.

Tex. cõ. 46.

aliquid primo motum, & per consequens, nec aliquid primo mouens, si mouens sit continuum: & ita etiam non esset aliquid primo mouens seipsum. Sed nunc iam Arist. loquitur de motu, applicando ad determinatas naturas: & ideo ponit aliquid esse primo mouens seipsum: & soluit præmissam dubitationem sic, quod nihil prohibet esse diuisibile in potentia ex eo quod sunt continua, scilicet mouens & motum, si vtrumque sit continuum, aut ad minus alterum tantum, scilicet quod mouetur, quod necesse est esse continuu. Sed tamen possibile est, quod aliquod continuum, siue sit mouens, siue motum, habeat talem naturam vt non possit actu diuidi: sicut patet de corpore Solis. Et si contingat quod aliquod continuum diuidatur, non retinebit eandem potentiam ad hoc quod moueat vel moueatur, quam prius habebat: quia huiusmodi potentia sequitur aliquam formam: forma autem naturalis requirit quantitatem determinatam. Vnde, si sit corpus incorruptibile, diuidi non potest in actu.

actu autem indiuisibile: si autem diuidatur, non adhuc esse eandem habens potentiam. Quare nihil prohibet & indiuisibilibus potentia primu esse vnu.

LECTIO XII.

Quoniam autem oportet semper motum esse, & non deficere, necessarium est aliquid esse, quod primum mouet, siue vnum sit, siue plura, & primum mouens immobile esse.

Vnumquodque igitur perpetuu esse immobilium quidem, mouentiu autem, nihil pertinet ad eam, quæ nunc rationem.

Quonia autem necessarium est esse aliquid immobile quidem ipsum ab omni exterius mutatione & simplicitate, & secundum accidens, motiuu autem alterius manifestum est considerantibus.

Sit autem, si aliquis velit in quibusdam contingens esse, vt & sit aliquando, & non sit sine generatione & corruptione. Fortassis .n. necessarium est, si aliquid

quod est immobile vel mouens seipsum. Siue enim mouentia & mota stent ad aliquod primum, immobile, siue ad aliquod primum, quod mouet seipsum, vtrouique accidit, quod primum mouens sit immobile, per hoc, quod mouentis etiam seipsum vna pars est mouens immobile, vt nunc ostensum est.

LECTIO XII.

Ostendam Philosophus ostendit quod in ijs quæ mouentur ab alio, non est procedere in infinitum, sed est deuenire ad aliquod primum, quod vel est immobile, vel mouet seipsum: & ostendit vterius quod mouentis seipsum vna pars est mouens immobile: & sic vtrouique accidit quod primum mouens sit immobile: quia tamen in mouentibus se, quæ sunt apud nos, scilicet animalibus corruptibilibus contingit, quod pars mouens in mouente seipsum, est corruptibilis, & mouetur per accidens, scilicet anima, vult hic ostendere quod primum mouens est incorruptibile: & non mouetur nec per se, nec per accidens. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit, secundo probat, ibi sic. **Sic** autem si aliquid velit. **C**irca primum tria facit. Primo refert ea quæ supra ostensa sunt, secundo prætermittit quoddam, quod videbatur posse valere ad suum propositum. ibi **V**num quodque quidem igitur. **T**ertio exponit suum propositum: ibi **Q**uonia autem necessarium est esse. **D**icit ergo primo, quod supra ostensum est, quod motus semper est, & nunquam deficit: & quia omnis motus est ab aliquo mouente: in mouentibus autem non est procedere in infinitum: necesse est esse aliquod primum mouens. **E**t quia nondum probatum est, quod primum mouens sit vnum, ideo sub dubio derelinquit, vtrum sit vnum, vel plura. **E**t vterius ostensum est, quod primum mouens est immobile, siue ue statim ascendendo de motis ad mouentia perueniatur ad primum immobile, siue perueniatur ad primum mouens seipsum cuius vna pars est mouens immobile. **F**uit autem quorundam positio quod omnia principia mouentia in ijs quæ mouent seipsa, sunt perpetua: posuit .n. Plato omnes animas animalium perpetuas. **E**ri vere esset hæc opinio, iam statim Arist. habet propositum quantum ad hoc, quod primum mouens sit perpetuum: sed opinio Arist. est quod de partibus anime solus intellectus est incorruptibilis: cum tamen etiam alie partes anime sint mouentes. **E**t ideo hoc consequenter prætermittit dicens, **q**uod si dicitur quod ratio, quæ præ manibus habetur, nihil pertinet ad vnumquodque principium quod mouent & sunt immobiles, sit perpetuum, quamuis hoc aliqui posuerunt ponentes omnes animas incorruptibiles. **E**t dicit hoc non esse ad præsentem rationem: quia hoc non supposito, habebit propositum. **D**einde cum dicit, **q**uod exponit quid intendit probare: & dicit, quod consideranda, quæ sequuntur, manifestum potest esse, quod si non omne mouens immobile sit perpetuum, necesse est tamen esse aliquid immobile, ita quod nullo modo ab extrinseco moueatur, nec simpliciter, nec per accidens: & tamen sit motiuum alterius. **D**icit autem **q**uod ab omni exterius mutatione non intendens excludere motum, id est operationem, quæ est in operante, prout intelligere dicitur motus, & prout appetit mouetur ab appetibili. **H**uiusmodi enim motus non excluditur a primo mouente, de quo intendit, **q**uod probat quod dixerat, scilicet quod sit aliquid primum mouens perpetuum & penitus immobile. **E**t primo probat hoc per mouentia se, quæ quandoque sunt, & quandoque non sunt, secundum principia mouentia, quæ quandoque mouent, & quandoque non mouent, ibi **E**t iterum considerans. **C**irca primum tria facit. **P**rimo, ostendit quod oportet esse aliquid primum mouens perpetuum, secundo, quod tale mouens magis debet esse vnum quam plura, ibi **V**num autem magis. **T**ertio ostendit a vtrumque simul, scilicet quod est vnum primum mouens, & perpetuum. **I**bi **M**anifestum est igitur ex his. **C**irca primum duo facit. **P**rimo excludit quandam rationem, per quam aliquis posset niti ad probandum propositum: secundo procedit ad propositum ostendendum: ibi **M**anifestu est enim: **P**osset autem aliquis sic procedere. **O**mne quod non potest quandoque esse & quandoque non esse, est perpetuum: sed primum mouens, cum sit immobile, vt ostensum est, non potest quandoque esse, & quandoque non esse: (quia quod quandoque est & quandoque non est, generatur & corrumpitur: quod autem generatur & corrumpitur mouetur:) ergo primum mouens est perpetuum. **A**risto. autem de hac ratione non curat: quia potest aliquis dicere, si vult, quod in quibusdam contingit, quod quandoque sunt, & quandoque non sunt absque hoc, quod generentur & corrumpantur, per se loquendo, & per consequens absque hoc quod per se moueantur. **N**ecessesse est enim si aliquid impartibile, quod scilicet non sit compositum ex materia, & forma, quandoque sic est & quandoque non est, quod omne tale sine mutatione sui quandoque sit: & quandoque non sit: sicut potest dici de puncto, & de albedine, & de quolibet huiusmodi: ostensum enim est in Sexto quod omne quod mouetur est partibile: & in Septimo Meta. quod omne quod generatur est compositum ex materia & forma. **H**uiusmodi quidem igitur impartibile per se quidem non generatur neque mutatur, sed per accidens generatur & mutatur alijs. **E**x quo etiam patet, quod si aliquid neque per se neque per accidens mouetur, quod illud est perpetuum: & si est perpetuum, neque per accidens neque per se mouetur, secundum hoc quod est perpetuum. **S**i ergo conceditur esse contingens, quod aliquid quandoque sit, & quandoque non sit, absque eo quod generetur & corrumpatur, etiam & hoc concedatur esse contingens, quod quædam principia mouentia immobilia, ita tamen quod possint moueri per accidens, quandoque sunt, & quandoque non sunt. **N**equaquam tamen possibile est, omnia principia mouentia & immobilia talia esse, vt quandoque sint & quandoque non sint. **S**ecundo ibi. **O**stendit propositum: & dicit, quod si quædam mouentia seipsa quandoque sunt, & quandoque non sunt, necesse est quod sit aliqua causa generationis & corruptionis ipsorum, quæ quandoque sunt & quandoque non sunt: quia omne quod mouetur, habet causam sui motus: quod autem quandoque est & quandoque non est, si sit compositum, generatur & corrumpitur: mouens autem seipsum necesse est quod habeat magnitudinem, quia mouetur: & ostensum est in Sexto quod nihil impartibile mouetur. **S**ed ex dictis non potest haberi, quod sit necessarium mouens habere magnitudinem, & sic non mouetur per se, si quandoque sit, & quandoque non sit. **S**i autem generationis & corruptionis eorum, quod mouet seipsa, est aliqua causa, oportet quod etiam huiusmodi sit aliqua causa, quod eorum generatio & corruptio perpetue continuatur. **N**on autem potest dici quod huiusmodi continuitas causa sit aliquod illorum immobilium, quæ non semper sunt, neque etiam potest dici, quod sempiternæ generationis & corruptionis quorundam mouentium seipsa, sit causa quædam mouentia immobilia, quæ non semper sunt, & aliarum alia. **E**t hoc exponit subdens, quod huiusmodi generationis non potest esse causa neque vnum ipsorum, neque omnia. **E**t quod vnu non potest esse causa, sic ostendit, quia id, quod non est semper, non potest esse causa eius, quod est semper perpetuum, & ex necessitate. **Q**uod autem omnia non possint esse causa, ostendit per hoc, quod omnia huiusmodi principia corruptibilia, si generatio est perpetua, sunt infinita, & non simul sunt: impossibile est autem vnu effectum dependere ex infinitis causis. **E**t iterum, quæ non simul sunt, non possunt esse causa alii: licet possit esse, quod eorum quæ non simul sunt, quædam disponant, & quædam causent. **V**t patet in guttis successive cadentibus, quæ causant lapidis effusio-

Tex. cō. 45.

Tex. cō. 46.

Tertia. 46.

aliquando non est, omne tale sine mutatione esse, atque non esse. **E**t hoc in super concedatur fieri posse, ut principiorum immobilium, motiuorum quædam aliquando sint, aliquando non sint: sed impossibile est hanc omnia conditionem subire.

Nam aliquam huiusmodi causam esse patet, quæ ipsa seipsa mouent, ut aliquando sint, aliquando non sint. **E**t enim id quidem, quod seipsum mouet, magnitudinem habeat omnem necesse est, si nihil paribus uacans mouetur: id autem quod mouet, nulla necessitate est tale. **V**t igitur alia generentur, alia corrumpantur idque continue sit, nihil eorum est causa, quæ immobilia quidem sunt, tamen non semper sunt, neque rursus eorum, quæ semper quidem hæc mouent, alia vero alia mouent. **P**erpetui enim atque continui, nec unum ipsorum est causa, nec uniuersa: nam sic se se quidem habere perpetuum, ac necessarium est: uniuersa autem sunt infinita, & non simul omnia sunt. **P**atet igitur, etsi infinites nonnulla principia immobilia mouentia, & multa eorum quæ seipsa mouent, partim corrumpuntur, partim insuper generantur, atque hoc quidem hoc, aliud autem hoc mouet, at nihilominus aliquid esse quod hæc omnia continet: idque præter unumquodque istorum, aliud quidem esse, quod quidem est causa, ut alia sint, alia non sint, & mutationis continua: atque hoc quidem his, hæc autem cæteris motus causæ esse. **S**i igitur motus perpetuus est, perpetuum erit & mouens primum, si unum sit: quod si sint plura, plura quoque perpetua erunt.

Manifestu igitur est, quod quamuis decies milies principia quædam immobilium quidem, mouentiu autem, & multa ipsa seipsa mouentiu corrumpantur, alia vero stant, & hoc quidem immobile sit, aliud vero mouet, alteru autem hoc, sed nihilominus est aliqd quod continet: & hoc extra vnu quodque, quod est causa eius quod est alia esse, alia vero non, & continuo mutationis: & hoc quidem his hæc autem alijs, causa motus sunt. **S**i igitur perpetuus motus est perpetuu erit & mouens primum, si vnum: si vero plura, plura, & perpetua.

Sed si aliqua multa sunt directe causa alicuius, oportet quod simul sint. **S**ic ergo manifestum est, quod si sint decies milies principia mouentia & immobilia: & si sint etiam multa, quæ moueant seipsa, quorum quædam corrumpantur, & alia generentur: & inter ista, quædam sint mobilia & quædam mouentia, nihilominus tamen oportet esse aliquid super omnia, quod sua virtute contineat omnia, quæ prædicto modo generantur & corrumpuntur: quod quidem sit causa continua mutationis ipsorum, per quam quandoque sunt & quandoque non sunt: & per quam hæc sunt causa generationis & motus his, & hæc alijs: quia omne generans est causa generationis generato. **S**ed tamen generantia corruptibilia habent, quod sint causa generationis ab aliquo primo incorruptibili. **S**i ergo motus, per quem quædam quandoque sunt, & quandoque non sunt, est perpetuus, vt supra ostensum est: & effectus perpetuus non potest esse nisi a causa perpetua: necesse est, quod primum mouens sit perpetuum.

Tex. 29.

Tex. cō. 5.

LECTIO XIII.

nam, si est vnum: & si sunt plura prima mouentia, quod etiam ista plura sunt perpetua. Deinde cum dicitur.

¶ Ostendit quod magis debeat poni vnum principium perpetuum, quam multa: & dicitur, quod sicut oportet existimare magis esse principia finita, quam infinita, ita oportet existimare, quod sit magis vnum principium, quam plura. Si enim eadem accidant vel consequantur in effectibus ex positione finitorum principiorum, quam ex positione infinitorum, magis est accipiendum quod sit principia finita, quam infinita: quia in his, quae sunt secundum naturam, semper est magis accipiendum illud quod est melius, si sit possibile: quia ea quae sunt secundum naturam, sunt optime disposita. melius est autem finitum principium, quam infinitum: & vnum, quam multa. Sufficit autem ad causandum perpetuitate motus, quod sit vnum principium primum immobile, si sit perpetuum: non ergo sunt ponenda plura prima principia. Deinde cum dicitur.

¶ Concludit ex praedictis, quod necesse est esse aliquid vnum primum mouens & perpetuum. Et quoniam hoc ex superioribus sufficenter probatum videatur, posset tamen aliquis calumniose dicere, quod causa continuitatis generationis est aliquid primum mouens seipsum perpetuum: sed motor illi mouetis seipsum, non est perpetuum & vnum: sed mouetur a diuersis mouentibus, quorum quaedam generantur & quaedam corrumpuntur. Sed hoc intendit excludere: quia si motus est perpetuus, vt supra probauerat, necesse est quod motus primi mouentis seipsum, quod ponitur causa totius perpetuitatis motus, sit sempiternus & continuus. Si enim non esset continuus, non esset sempiternus: sed quod consequenter est, non est continuum. Ad hoc autem quod motus sit continuus, necesse est quod sit vnus: ad hoc vero quod sit vnus, necesse est quod sit ab vno mouente, & vnus mobilis. Si vero sit aliud & aliud mouens, non erit totus motus continuus, sed consequenter se habens. Necesse est ergo omnino, quod primum mouens sit vnum & perpetuum. Mouens autem immobile, quod mouetur per accidens, non est perpetuum, vt supra dictum est. Relinquitur ergo, quod primum mouens sit omnino immobile & per se & per accidens.

LECTIO XIII.

¶ Iterum considerans principia mouentium. Esse quidem igitur quaedam eorum quae sunt, quae aliquando mouentur, aliquando autem quiescunt, manifestum est. Et propter hoc, manifestum factum est, quod neque omnia mouentur, neque omnia quiescunt, neque alia semper mouentur, & alia semper quiescunt. Quae nanque sunt utrobique, & potentiam sunt habentia huiusmodi. quod est aliquando quiescere, demonstrat de his.

b Quoniam autem huiusmodi manifesta sunt: volumus autem demonstrare & duorum utraque naturam, quae sunt alia quidem semper immobilia, alia autem quae semper mouentur: procedentes autem in hoc, & proponentes, omne

¶ Cum autem talia cunctis sint manifesta, ostendere volumus & utraque duorum naturam, esse inquam, & quae semper sunt immobilia, & quae semper mouentur. atque ad id ipsum proficiscentes, posito hoc, omne quod mouetur ab aliquo moueri: idque

¶ Ostendam Philosophus ostendit, quod primum mouens est perpetuum, & omnino immobile, ratione sumpta ex perpetuitate generationis & corruptionis animalium, quae mouent seipsa, hic intendit id ostendere, ratione sumpta ex principis mouentibus. Et circa hoc tria facit. Primo commemorat ea quae dicta sunt a principio huius tractatus: secundum ex praemissis accipit rationem ad propositum: tibi ex quibus est scire. Tertio concludit solutionem cuiusdam dubitationis supra motae. ibi Manifestum igitur factum est ex dictis. Circa primum tria refert. Primo destructionem quarundam improbabiliu positionum: & dicit, quod non solum ex praemissis potest aliquis scire, quod est aliquid primum mouens immobile, sed etiam per considerationem principiorum motus. Et sicut supra dictum est, manifestum est ad sensum, quod in rebus naturalibus inueniatur quaedam, quae aliquando mouentur, & aliquando quiescunt. & ex hoc manifestum est supra, quod nulla trinum positionum est vera, neque illa, quae dicit, quod omnia mouentur semper: neque illa, quae dicit quod illa quae quiescunt, quiescunt semper: & illa quae mouentur, mouent semper. Huius enim rei veritatem demonstrat illa quae sub utroque inueniuntur, scilicet motu & quiete, dum habent potentiam, vt quandoque moueantur, & quandoque quiescant. Secundo ibi.

¶ Trursum, si ad eorum principia quae mouent respexerit. esse igitur quaedam eorum quae sunt, quae aliquando mouentur, aliquando quiescunt, lucet clarius extat. Atque per hoc ipsum iam patuit, nec uniuersa moueri, nec uniuersa quiescere: nec alia semper quiescere, alia semper moueri. ea nanque, quae potentiam habent, ut interdum mouentur, interdum quiescant, veras hasce sententias esse demonstrant.

LECTIO XIII.

¶ Cum autem talia cunctis sint manifesta, ostendere volumus & utraque duorum naturam, esse inquam, & quae semper sunt immobilia, & quae semper mouentur. atque ad id ipsum proficiscentes, posito hoc, omne quod mouetur ab aliquo moueri: idque

¶ Quae quandoque mouentur, & quandoque quiescunt, sunt omnibus manifesta: ne iterum aliquis sequeretur quartam positionem, ponentem omnia entia esse huiusmodi, vt quandoque moueantur & quandoque quiescant, volumus demonstrare duplicem naturam diuersam: ostendentes, scilicet quod quaedam sunt, quae semper sunt immobilia: & iterum quod quaedam sunt, quae semper mouentur. Et circa hoc procedentes, propositum primo, quod omne quod mouetur, mouetur ab aliquo: & quod necesse est hoc a quo aliquid mouetur, aut esse immobile, aut moueri: & si mouetur, aut a seipso, aut ab alio: & cum non sit procedere in infinitum, vt ab alio moueatur, oportet deuenire ad hoc

ad hoc, quod sit quoddam primum principium mouens, ita quidem, quod in genere eorum, quae mouentur, est primum principium, quod mouet seipsum: sed ulterius simpliciter inter omnia primum principium est, quod est immobile. Nec debet reputari inconueniens, quod aliquid moueat seipsum: quia videmus manifeste esse multa talia in genere animalium. Tertio ibi.

¶ Commemorat quandam obiectionem supra positam & soluit. Cum enim probasset motus perpetuitate, posuit obiectionem in contrarium ex rebus animalibus, quae cum prius quieuerant incipiunt quandoque moueri. Et hoc est quod hic dicit, quod ista animalia, quae mouent seipsa, videbantur opinionem inducere, quod contingit in toto vniverso motum fieri, cum prius non fuerit, propter hoc, quod videmus in eis hoc contingere, quod, cum prius non mouerentur, incipiunt quandoque moueri. Et ad huiusmodi solutionem oportet hic accipere, quod animalia mouent seipsa secundum vnum motum, scilicet secundum motum localem. Hic enim solus motus inuenitur in animalibus appetitui subiectus, & tamen nec secundum hunc motum proprie animalia seipsa mouentur, ita scilicet, quod huiusmodi motus alia causa non praexistat. Non enim animalia ex seipso est prima causa, quod localiter moueatur, sed procedunt alii motus, non voluntarii, sed naturales, vel ab interiori, vel ab exteriori, secundum quos animalia non mouent seipsa, sicut patet de motu augmenti, & decrementi, & respirationis, secundum quos motus animalia mouentur: quamuis quiescant secundum motum localem, quo mouentur a seipsis. Horum autem motuum naturalium causa est, vel continens extrinsecum, scilicet caelum, & aer, a quo immutantur corpora animalium exteriori: vel aliquid intrinsecum animalium, sicut aer intrat per respirationem, & alimentum intrat per comestitionem & potum, & ex huiusmodi transmutationibus, siue ab interiori, siue ab exteriori causatis, contingit quod animalia quandoque incipiunt moueri, cum prius non mouerentur. sicut patet ex transmutatione, quae est circa alimentum: quia dum de

quod mouet ab aliquo moueri: & hoc esse aut immobile, aut quod mouet: & quod mouet, aut a seipso, aut ab alio, semper deueniemus in hoc accipere, quonia eorum quod mouetur, est principium, eorum quod mouet, quae mouent, quod ipsum seipsum mouet: omni autem immobili, videmus n. & manifeste esse eiu scemodi quae mouet ipsa seipsa, vt animatorum, & animalium genus.

d Ex quibus est scire, quia si aliquid est immobile quidem, mouentium autem, & ipsorum, quae secundum accidens mouentur, impossibile est continuo motu mouere. Quare, si necesse est quidem continuo esse motum, esse oportet aliquid primum mouens immobile, & non secundum accidens, si debet,

¶ Hae igitur & opinionem praebent, ne forte contingat motum fieri, cum non sit oino propter id, quod in his videmus hoc contingere, immobilia. n. cum sint aliqua, mouentur iterum, sicut videtur. Hoc autem oportet accipere, quod secundum vnum motum ipsa mouet, & quod secundum hunc non proprie. Non enim seipso est causa, sed insunt alij motus natura animalibus, secundum quos non mouetur per seipsa, vt augmentum, & decrementum, & respiratio: quibus mouet animalium vnus quodque: quiescens, cum non mouetur a seipso motu. Horum autem causa, continens & multa intrantia, vt quorundam alimentum, dum coquitur. n. dormiunt: disgregato autem, surgunt & mouet seipsa. cum primum principium extra sit, vnum non semper mouetur continue a seipsis, aliud. n. est mouens ipsum, quod mouet, & mutat ad vnum quodque mouentium seipsa. In omnibus autem his mouet primum mouens, & causa ipsum seipsum mouendi a seipso, secundum accidens tamen, mutat. n. locum corpus: quare & quod in corpore existens, & necessario mouens seipsum.

¶ miunt. sed quando alimentum est iam digestum & diffusum vaporibus residentibus, euigilant animalia, & surgunt, & mouent seipsa motu locali: cum tamen primum principium motionis sit aliquid extrinsecum a natura animalis, quod mouet ipsum. Et inde est, quod animalia non semper mouentur a se-

aut immobile esse, aut moueri, vel a seipso, vel ab alio semper: ad hoc sumendum tandem processimus, eorum (inquam) quae mouentur, principium esse, subeuntium quidem motum id, quod ipsum seipsum mouet: omnium autem id quod immobile est. Cernimus autem, atque admodum clare, res esse tales: quae quidem seipsas mouent, quale est animalium, ac animalium genus.

¶ Hae igitur & opinionem praebent, ne forte contingat motum omnino non esse, deinde oriri: quia in ipsis id accidere cernimus, nam prius immobilia sunt, vt videtur, deinde mouentur. Hoc autem nos sumamus oportet, vno, inquam, haec seipsa motu cedere, atque illo non proprie, quippe cum non in ipsis eius sit causa, sed insunt animalibus naturales alij motus, quibus ipsa non per seipsa mouentur, vt accretio, decretio, & respiratio, quibus, ut patet, animalium vnus quodque mouetur, cum quiescit, & non mouetur eo motu, quo ipsum seipsum ciet. Atque horum causa est continens ipsum, & eorum multa, quae corpus ingrediuntur, vt nonnullorum ipsum alimentum, cum enim digeritur, dormiunt: cum disgregatur, expergiscuntur, & seipsa mouent, ac ipsum primum principium est externum. Tccirco non semper continue a seipsis mouentur, aliud est enim id quod mouet ipsum: subiens motum atque mutationem ad vnum quodque eorum, quae seipsa motu ciet. In vniuersis autem his, id quod primo mouet, & quod est causa ipsa seipsa moueat, a seipso mouetur, patet: quare & id, quod in corpore est, & motione velis seipsum mouet.

¶ Ex quibus credi potest, impossibile esse, siquid immobile quidem est, mouet autem & ipsum subiens per accidens motum, id continuo motu mouere. Quare, si necesse est continue motum esse, sit aliquid oportet primum mouens immobile, neque per accidens subiens motum, si oportet in hisce, quae sunt, incessabilem quendam esse motum, mouentur per accidens. Sed ostensum est supra, quod necesse est motum vniuersi esse continuum: ergo necesse est primum causam mouentem in toto vniverso esse immobilem, ita quod nec etiam secundum accidens moueatur. Sed sicut supra dictum est, in rebus naturalibus inueniri debet quidam motus immortalis & incessabilis: & quod totum ens, id est dispositio huius vniversi, maneat in sua dispositione, & in eodem statu. Ex immobilitate enim principii, quod ponitur

¶ vniversi, quia respectu vniversi, animalis mouetis seipsum inuenitur aliud aliquid prius mouens, quod mouetur & mouet. si enim esset omnino immobile, semper eodem modo se haberet in mouendo: & ita motus animalis esset sempiternus, sed quia hoc mouet extraneum, quod mouet animalia, etiam ipsum mouetur, non semper eodem modo mouet. Vnde neque animalia eodem modo mouet seipsa: quia in his omnibus primum mouens, quod est causa animalis mouendi seipsum, sicut anima, sic mouet quod mouetur, non quidem per se, sed per accidens: quia corpus mutatur secundum locum: mutato autem corpore, mutatur & id, quod in corpore existit per accidens, scilicet anima. & sic ex necessitate mutatur totum mouens seipsum, vt non sit in eadem dispositione mouendi. Deinde cum dicit.

¶ Ex praemissis ostendit propositum. & primo, quod primum mouens sit immobile, secundo quod primum motus sit sempiternus, ibi. At vero si aliquid est. Circa primum duo facit. Primo ostendit propositum, secundo excludit quaedam obiectionem, ibi. Non est idem moueri secundum accidens. Dicit ergo primo, quod ex praemissis possumus scire, quod si aliquid primum est mouens immobile, quod tamen mouetur secundum accidens, non potest facere continuum motum & sempiternum. ista enim causa est assignata, quare animalium animae non mouentur semper: quia mouentur per accidens. Sed ostensum est supra, quod necesse est motum vniuersi esse continuum: ergo necesse est primum causam mouentem in toto vniverso esse immobilem, ita quod nec etiam secundum accidens moueatur. Sed sicut supra dictum est, in rebus naturalibus inueniri debet quidam motus immortalis & incessabilis: & quod totum ens, id est dispositio huius vniversi, maneat in sua dispositione, & in eodem statu. Ex immobilitate enim principii, quod ponitur

Tex. 66. 49.

Tex. 66. 50.

Tex. 53. Iura.

Tex. 46.

manere immobile, sequitur, quod totum vniuersum habeat...

Excludit quendam obiectionem. Dixerat enim, quod si aliquid mouetur...

sicut diximus, in ijs q̄ sunt, esse incessabilis quidam, & immortalis motus...

Non est autem idē moueri secundum accidens a seipso, & ab altero...

At vero, si aliquid est semper hmoi, mouens quidem, immobile autem...

Hoc autem est manifestum quidem, ex eo quod non est possibile aliter esse generationem...

Manifestum igitur factum est ex dictis, & quod in principio dubitauimus...

ab altero, id est ratione alterius, inest quibusdam principis...

biliter primus motoris per perpetuitatem motus supra ostensam...

immortalem, ut diximus, atque ipsum quod est in seipso...

Non est autem idem per accidens a seipso moueri, atque ab alio...

At vero, si sit quippiam semper tale, mouens quidem aliquid...

Hoc autem uel ex eo patere potest, quia secus non esset ceteris in rebus...

Per speciem igitur iam euasit, ex hisce quae diximus...

quandoque aliquid generatur, quandoque corrumpitur: non ergo sunt...

Intam, scilicet quare quaedam mouentur semper, & quaedam non mouentur...

LECTO XIII.

ostendam quod quaedam mouentur semper, & quaedam non mouentur...

LECTIO XIII.

T vero aliud facientibus principiū magis erit de iis manifestum...

LECTIO XIII.

Tribus autem existentibus: alio quidem secundum magnitudinem...

ostendit quod motus localis est primus: secundum quod motus localis...

Secundo per distinctionem prioris & posterioris. ibi Amplius & hic considerantibus...

semper mouentur, alia semper quiescunt sed quaedam interdum mouentur...

LECTIO XIII.

T qui si principium est aliud considerationis fecerimus, de hisce magis patebit...

Cum ita tres sint motus...

in affectu, atque in loco, quem quidem lationem consueuimus appellare...

fit prima motus. Et si inter loci mutationes una est prior alia, necesse est...

Tex. 53.

Tex. 54.

Tex. 55.

Le. 5. i. pri. c ¶ Quæ talis est. Alteratio sicut in septimo probatum est, fit secundum passiones vel passibiles qualitates, inter quas secundum antiquorum opinionem principium esse videtur densitas & raritas, quia & graue & leue, & molle & durum, & calidum & frigidum videtur consequi rarum & densum, & secundum ea distingui. In elementis enim densa quidem inueniuntur graua & frigida, rara vero calida & leuia. Et hoc quidem aliquando verum est, si in passibilibus ordo attendatur secundum propinquitatem ad materiale principium. Nam rarum & densum videtur maxime ad materiam pertinere, vt patet ex his quæ in quarto sunt dicta. Densitas autem & raritas videtur esse quædam congregatio, & disgregatio, secundum quas, scilicet congregationem & disgregationem antiqui philosophi ponebant tã generationem, quã corruptionem substantiarum. Quæ quidem opinione nunc vitur vt probabili, antequam veritatem generationis & corruptionis ostendat in libro de generatione. Illa autem quæ congregantur & disgregantur ex hoc ipso, secundum locum mutari videntur. Loci ergo mutatio principium est alterationis. Sed attendendum, quod congregatio & disgregatio corporum existunt in actu ad motum localem pertinent, congregatio vero & disgregatio, secundum quod eadem materia continentur sub magnis, vel paruis dimensionibus, non pertinent ad motum localem, sed ad motum alterationis. Et secundum hoc Aristoteles in 4. assignauit rationem rari & densi. Sed hic loquitur secundum quod erat probabile ex opinione aliorum Philosophorum. Si autem motus localis requiritur ad alterationem, ita etiam requiritur ad augmentum. Necessè enim, quod eius quod augetur & decrescit, magnitudo mutetur secundum locum, quia quod augetur excrescit in maiorem locum, quod autem decrescit in minorem contrahit. Sic ergo patet, quod motus localis est naturaliter prior & alteratione, & augmento. Secundo ibi

Tex. cõ. 56. c Amplius autem omnium passionum principium densitas & raritas. Et graue nanque & leue, & molle & durum, & calidum & frigidum, & densitates videntur esse & raritates quædam. Densitas autem & raritas, congregatio & disgregatio sunt, secundum quas generatio & corruptio dicitur substantiarum. Quæ autem congregantur, & disgregantur, necesse est secundum locum mutari. At vero, sed eius quod augmentatur & decrementum patiens, mutatur secundum locum magnitudo.

Tex. cõ. 56. d Amplius & hinc considerantibus erit manifestum, quod loci mutatio prima. Primum enim sicut & in aliis, sic & in motu dicitur vtique multifarie. Dicitur autem prius, quo non existente, non erunt alia, illud vero sine reliquis. Et quod secundum substantiam, & quod tempore.

e Quare, quoniam motum quidem necesse est esse continue, erit vtique continue, aut qui continetur, aut qui consequenter. Magis autem qui continuus & dignus est continuus, quã consequenter esse. Dignius autem semper accipimus in natura esse, si possibile est. Possibile autem est continuus esse, monstrabitur aut posterius. Nunc autem hoc supponatur. Et huc neque vnũ aliud possibile est esse, sed aut loci mutationem esse primam. Neque vnã necessitas est, neque augmentari, neque alterari quod fertur. Nam neque fieri aut corrumpi. Horum autem neque contingit, nisi continuus sit, quæ mouet primum mouens.

Tex. cõ. 57. f Adhuc tempore prior est. Perpetuum enim conringit solum mouere secundum hunc.

¶ Probat idem, distinguendo modos, prioris & posterioris, & dicit, quod ex hac consideratione manifestum erit, quod loci mutatio est prima inter motus, quia sicut in aliis rebus, prius aliquid altero dicitur multipliciter, ita & in motu. Dicitur enim vno modo prius, quo non existente, non erunt alia, sed illud potest esse sine alijs. Sicut vnũ est prius duobus, quia

duo nõ possunt esse, nisi sit vnũ, vnũ autem potest esse, si nõ sunt duo. Secundo dicitur aliquid prius tempore, quod scilicet, est remotus a presenti, sicut in præterito, vel propinquius, sicut in futuro; vt in Quarto dictum est. Tertio dicitur aliquid prius secundum substantiam, scilicet secundum substantiam com-

¶ Præterea densitas raritasque principium omnium affectuum est. Etenim graue ac leue, molle & durum, calidum denique frigidumque densitates quædam, ac raritates esse videntur. Densitas autem raritasque congregatio est, ac segregatio, quibus (vt inquitur) substantiæ generantur ac corrumpuntur. At ea quæ congregantur, ac segregantur, loco mutantur necesse est. At vero magnitudo etiam eius loco mutetur quod accrescit, atque decrescit.

¶ Insuper et hinc, si animaduertam, lationem primum motum esse patebit. Primum enim ipsum ut in alijs, sic & in motu multipliciter dici potest. Dicitur autem prius, & id quo sublato, cetera tolluntur, ipsum autem alijs sublatum est, & id quod tempore præcedit, & id denique quod substantia præstat.

¶ Quare, si necesse est continue motum esse, erit autem continue, aut hisce qui continuus est, aut hisce qui est deinceps. Magis autem hisce qui est continuus, præstatque continuum esse, atque id quod præstat, in natura semper esse putamus, modo possit esse. Potest autem continuus esse, ut posterius demonstrabitur, nunc autem supponatur. Atque hic nullus alius esse potest, nisi latio tantum, latio profecto motus sit primus, necesse est. Nulla nanque necessitas est, & id quod fertur accrescat, uel alteretur, uel generetur, uel corrumpatur. At harum mutationum nulla esse potest, si continuus hisce motus, quo mouet primum mouens, auferatur.

¶ Præterea primum tempore esse necesse est. Hic enim solus corporibus æternis accommodatur.

¶ autem & alteratio locum habet in ijs, quæ generantur, & corrumpuntur. Sed nullum horum motuum esse contingit, nisi sit ille motus sempiternus: & quem mouet primum mouens, quem diximus non esse, nisi motum localem. Sic igitur motus localis potest esse sine alijs, sed non e conuerso. Est ergo primus, primo modo prioritatis. Secundo ibi.

¶ Probat quod sit prius tempore. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, quod simpliciter loquendo, est prius tempore, quia id, quod est perpetuum, simpliciter loquendo, est prius tempore, quã non perpetuum: solum autem motum localem contingit esse perpetuum, vt dictum est, ergo simpliciter loquendo, est prius tempore. Secundo ibi.

¶ Excludit quandam obiectionem per quam videtur hoc remoueri, quia si consideremus aliquod vnũ corpus quod de nouo generatur, loci mutatio est postrema tempore inter omnes motus, quia primo generatur, postea alteratur & augetur, & demum habet motum secundum locum, quando iam perfectum est, vt patet in homine & in pluribus animalibus. Sed per hoc non excluditur quin simpliciter motus localis sit primus tempore, quia ante omnes istos motus qui sunt in hoc generato, necesse est præcedere quendam motum localem in alio quo prior mobili, quod sit causa generationis his quæ generantur, sicut generans est causa ei quæ generatur, ita tamen quod ipsum non est generatum. Quod autem motus qui præcedit generationem sit motus localis, & quod sit simpliciter primus motum, ostendit subdès quæ generatio videtur esse prima motuum in his quæ generantur, quia primo oportet rem fieri quæ in mouetur, & hoc verum est in quocunq; generato. Sed tamè necesse est esse aliquod prius motum quã ea quæ generantur, & quod ipsum non sit generatum, vel si est generatum, quod etiam illo priori sit aliud prius, & sic vel procedatur in infinitum, quod est impossibile, vt supra ostensum est, vel pueniatur ad aliquod primum. Sed impossibile est generationem esse primam, quia sic sequeretur, quod omnia quæ mouentur essent corruptibilia: omne enim generabile est corruptibile: si ergo primum mobile generatur, sequitur quod sit corruptibile, & per consequens omnia consequentia mobilia. Si ergo generatio nõ est prima simpliciter, manifestum est quod nullus consequentium motuum potest esse simpliciter primus. Et dico consequentes motus augmentum, alterationem, decrementum, qui omnes motus tempore generationem sequuntur. Si ergo generatio nõ est prior loci mutatione, sequitur quod nulla aliarum mutationum possit esse prior simpliciter, quã loci mutatio. Et

¶ Sed in vno quidem aliquo habetium generationem, loci mutationem necesse est postremam motum esse. Post enim ipsum fieri alteratio & augmentum. Sed loci mutatio iam perfectorum motus est. Sed alterum necesse motum esse secundum loci mutationem prius, quod & generationis causa erit his quæ sunt non factum, vt generans eius quod generatur. Quoniam videtur vtique generatio esse prima motuum, propter id quod fieri oportet rem primum, hoc in vno quidem quodlibet eorum quæ sunt, sic se habet, sed alterum necesse est prius aliquid moueri his quæ fiunt, cum & ipsum non factum, & isto alterum prius. Quoniam igitur generationem impossibile est esse primam, omnia enim essent quæ mouentur corruptibilia, manifestum est, quod neque consequentium motuum, neque vnus prior est. Dico autem consequentes augmentum postea alterationem & decrementum, & corruptionem. Omnes enim posteriores generatione sunt. Quare si non est generatio prior loci mutatione, neque aliarum, neque vna permutationum.

¶ Omnino autem videtur, quod sit imperfectum ad principium iens. Quare quod generatione posterius, natura prius est. Vltimum autem loci mutatio omnibus inest, quæ sunt in generatione. Vnde alia omnino immobilia sunt viuientium propter indigentiam organi, vt plantæ & multa genera animalium, perfectis autem inest. Quare si magis inest loci mutatio, magis comprehenditur naturam, & motibus hic primus aliorum vtique erit secundum substantiam per hoc

¶ Et qua nequaquam substantiam mutat, quod mouetur motu in eo quod fertur. Secundum enim huc solum nihil mutat inesse, sicut eius quod alterat quale, ei aut quod auget & decrementum patiens quod.

¶ Maxie aut manifestum est, quia motus est prior loci mutatione, sequitur quod nulla aliarum mutationum possit esse prior simpliciter, quã loci mutatio. Et

¶ ita cum necesse sit esse aliquam primam simpliciter, sequitur, quod loci mutatio sit prima. Deinde cum dicitur, huc probat quod motus localis sit primus perfectione. Et hoc ostendit dupliciter, primo sic. Omne quod sit dum sit est imperfectum, & tendit ad principium, id est vt assimil-

¶ At in vno quoque quidem eorum quæ generantur, lationem motuum vltimum esse necesse est. Post ortum enim alteratione primum accretionem, deinde iam perfectum latione mouetur. Verum aliud prius necesse est esse subiens lationem, quod & generationis huius quæ sunt causa erit, non ipsum subiens generationem, vt id quod genuit, rem generatam præcedat. Nam generatio motuum ob hoc prima esse videbitur, quia res sic orta prius oportet. At hoc in vna quidem quãuis re generanda, ita sese habere videtur. Aliquid tamen aliud ante moueatur necesse est, quod quidem ex his est quæ oriuntur & occidunt, non subiens, generationem, & hoc itum aliud prius. Quoniam autem impossibile est generationem esse primam, essent enim omnia quæ mouentur caduca, patet nec vllum motuum qui sunt deinceps prior rem esse. Dico autem motum deinceps accretionem, deinde alterationem, & decrementum, atque corruptionem. Omnes hi motus posteriores sunt generatione. Quare si generatio prior latione non est, neque ceterarum profecto mutationum eandem vlla præcedit.

¶ Omnino autem id quod generatur imperfectum esse videtur, & ad principium proficisci. Quo fit, vt id natura sit prius quod generatione posterius est. At vniuersis huius quæ generantur, vltimo latio cõpõitur. Quocirca, quædam vniuersi oino, quæ instrumentis uacant immobilia sicut ut plantæ, & alia genera multa. Quædam cum perficiuntur, hoc ut patet motu cientur. Quare si magis inest his latio quæ magis naturã sicut cõsecuta, motus hic quoque ceteris motibus substantia prior erit. Atque hoc ita se habet non solum ob ea quæ dicta sunt, sed ob hanc etiam rationem.

¶ Quia id quod hoc motu cietur minime dum fertur substantiam suam amittit. Sola namque latio nihil in hisce quæ insunt sibi mutatur, ut cum quippiam alteratur, & cum incrementa decrementaue suscipit in qualitate sit ut patet atque in quantitate mutatio.

¶ Maxie vero patet ex eo quia id quod iter- ergo quod motus localis sit maxime perfectus. Deinde cum dicitur, huc probat quod motus localis sit primus ex parte mobilis. Tho. su p Phy. Manifestum

Manifestum est enim, quod mouens seipsum propriissime. mo- uet se secundum motum localem. Cum igitur mouens seipsum sit principium aliorum mouentium & mobilium, & per conse- quens sit primum inter omnia quæ mouentur, sequitur quod motus localis qui est ei proprius sit primus inter omnes motus.

LECTIO XV.

Philosophus ostendit, quod motus localis sit primus inter omnes motus, hic ostendit, quod motus localis sit primus inter omnes motus, hic ostendit, quod motus localis sit primus inter omnes motus.

L. 14. a. pri. Tex. cō. 62.

Et quia sicut supra dixit, necesse est eundem esse motum continuum & primum, diuiditur hæc pars in duas. In prima ostendit, quis motus possit esse semper continuus. In secunda ostendit, quod ille motus est primus, ibi { Quod autem latiorum circularis. } Prima autem pars diuiditur in tres partes. In prima ostendit, quod nullus motus potest esse continuus nisi localis. In secunda, quod nullus motus localis potest esse continuus præter circula- rem, ibi { Quonia autem contingit esse motum. } In tertia ostendit, quod motum circula- rem contingit esse continuu, ibi { Quod autem in circulari. } Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo probat propositum, ibi { Omnes enim ex oppositis. } Dicit ergo primo, quod cum ostensum sit, quod loci mutatio est prima inter omnes species motus, nunc ostendendum est quæ loci mutatio sit prima, quia eius etiam sunt multæ species, ut in se-

L. 3. t. c. 10.

L. 14. i. pri.

Et simul etiam secundum eadem methodum, id est artem. i. secundum eandem artificialem considerationem erit manifestum, id quod nunc paulo supra diximus, & quod etiam prius suppositum est in principio huius octauæ, quod contingit aliquem motum esse continuu & perpetuum. Oportet enim quod idem sit primus & continuus, ut supra ostensum est, & ideo sub eadem consideratione utrunque eorum cadit. Quod ergo nulla alia species motus præter loci mutationem possit esse continua, & perpetua, manifestum est ex his quæ dicuntur. Secundo ibi.

Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, quod nulla alia species mutationis præter localem potest esse continua, & perpetua, vna & eadem existens. Secundo, quod nec duæ mutationes, aliæ oppositæ possunt sibi succedere sine

uens ipsum seipsu maxime mouet hunc proprie, quia secundum locum, & etiam dicimus hic esse eorum quæ mouentur, & mouentium principium, & primum in his quæ mouentur ipsum seipsum mouens. Quod quidem igitur loci mutatio prima sit, manifestum est ex his.

LECTIO XV.

Væ autem loci mutatio prima sit, nunc monstrandum est. Simul autem, & quod nunc & prius positum est, quod contingit quendam motum continuum esse & perpetuum, manifestum erit eadem methodo. Quod quidem igitur aliorum motuum continuum, neque vnum contingit esse, ex his manifestum est.

Omnes enim ex oppositis in contraria sunt motus & mutationes, ut generationi quidem & corruptioni ens, & non ens termini sunt. Alterationi contrariæ passionis, augmento & decremento, aut magnitudo, aut paruitas, aut perfectio magnitudinis, aut imperfectio. Contrarij autem sunt, qui sunt in contraria. Quod autem non semper mouetur secundum huc motum existens prius, necesse est prius quiescere. Manifestum igitur quoniam quiescet in contrario mutans.

Similiter autem & in mutationibus. Opponuntur enim generatio, & corruptio simpliciter, & singularis singulari. Quare si impossibile est simul mutari oppositas, non erit continua mutatio, sed medium erit ipsorum tempus,

interpositione quietis, ibi { Amplius in generatione. } Circa primum duo facit. Primo ostendit propositum. Secundo exci- dit quasdam obiectiones, ibi { Nihil enim differt. } Circa primum duo facit. Primo ostendit propositum in motibus. Secundo in mutationibus, ibi { Similiter autem & in mutationibus. } Proponit ergo primo vnam propositionem, quæ communiter vera est in motibus, quam in mutationibus, quod scilicet, omnes motus & mutationes sunt ex oppositis in opposita, a qua generalitate excipitur quodammodo loci mutatio, ut in fine lecti dictum est. Generationis enim, & corruptio quæ sunt mutationes habent terminos esse & non esse. Alterationis vero termini oppositi, sunt contrariæ passionis, id est passibiles qualitates, ut calidum & frigidum, album & nigrum. Augmentum vero & diminutionem oppositi termini sunt magnum & paruum, siue perfectum & imperfectum, seu quantitate. Manifestum est autem ex his quæ dicta sunt in quinto, quod motus qui sit in contraria sunt contrarij. motus igitur qui est in album contrarius est motui, qui est in nigrum. Sed contraria non possunt esse simul, ergo dū aliquid album mouetur non simul mouetur ad nigrum. Quod ergo incipit moueri ab albo in nigrum motu denigra- tionis, etiam si moueretur motu deal- bationis dum fiet album, manifestum est quod non poterat simul moueri motu denigra- tionis. Quod autem prius existeret, si non semper mouebatur aliquo motu determinato, necesse est dicere, quod prius quiescebat quiete opposita huic motui, quia omne quod est natum moueri, vel quiescit, vel mouetur. Manifestum est ergo, quod id quod mouetur in aliquo contrarij, aliqui quiescebat quiete opposita tali motui. Nullus ergo motus cui est aliquod contrarij, potest esse continuus & perpetuus. Si ergo huic conclusioni addat quod propositum est. scilicet, quod omnis motus alterationis, vel augmenti vel decre- menti sit in aliquo contrarij, sequetur quod nullus huiusmodi motus possit esse continuus & perpetuus. Secundo ibi.

LECTIO XV.

Vnc autem demonstrandum est quænam sit latior prima. Atque simul eadem via patebit, & id quod nunc & antea suppositum, continuum inquam, motum, atque perpetuum aliquem esse posse. Nullum itaque ceterorum motuum continuum esse posse ex hisce sane patebit.

Omnes enim motus atque mutationes ex oppositis sunt ad opposita migrationes, ut patet. Nam generationis quidem, atque corruptionis, id quod est, & id quod non est terminos esse constat. Alterationis vero contrariæ qualitates atque effectus. Accretionis uero decretionis, aut magnitudinem paruitatemque, aut perfectionem magnitudinis imperfectionemue. Contrarij vero sunt motus quibus ad contrarios fines iur. Id autem quod non semper hoc motu cietur, modo si prius, quiescat prius necesse est. Id igitur quod mutatur, ut patet, in contrario profecto quiescet.

Similiter & in ipsis mutationibus sit corruptioni namque generatio simpliciter, & quidam quædam opponitur. Quare si fieri non potest, ut simul oppositis mutationibus quicquam mutetur, non erit mutatio profecto continua, sed inter ipsas medium tempus erit.

est natum moueri, vel quiescit, vel mouetur. Manifestum est ergo, quod id quod mouetur in aliquo contrarij, aliqui quiescebat quiete opposita tali motui. Nullus ergo motus cui est aliquod contrarij, potest esse continuus & perpetuus. Si ergo huic conclusioni addat quod propositum est. scilicet, quod omnis motus alterationis, vel augmenti vel decre- menti sit in aliquo contrarij, sequetur quod nullus huiusmodi motus possit esse continuus & perpetuus. Secundo ibi.

L. c. 62.

L. c. 64.

L. c. 19.

& prius de motibus: sed necesse erit iter duas generationes eiusdem interuenire medium tempus in quo erat corruptio: & si- militer inter corruptiones: tempus generationis. Deinde cum dicitur, Excludit tres obiectiones. Primo quia potest aliquis dicere quod cum mutationes opponantur secundum oppositionem terminorum: termini autem generatio- nis, & corruptionis non sunt contrarij: sed oppositi secundum contradictionem: videtur sequi, quod generatio & corruptio non sunt contraria: & sic non erit eadem ratio de eis, & de motibus qui sunt contrarij. Huic ergo obiectioni respondet dicens, quod nihil differt mutationes quæ differunt secundum contradictorios terminos esse contrarias vel non contrarias: dum modo hoc solum verum sit: quod impossibile sit ambas eidem simul inesse. Hoc enim quod est esse contrarium vel non contrarium, nihil est vitale ad rationem præmissam. Secundam obiectionem excludit ibi.

Proponit ergo primo vnam propositionem, quæ communiter vera est in motibus, quam in mutationibus, quod scilicet, omnes motus & mutationes sunt ex oppositis in opposita, a qua generalitate excipitur quodammodo loci mutatio, ut in fine lecti dictum est. Generationis enim, & corruptio quæ sunt mutationes habent terminos esse & non esse. Alterationis vero termini oppositi, sunt contrariæ passionis, id est passibiles qualitates, ut calidum & frigidum, album & nigrum. Augmentum vero & diminutionem oppositi termini sunt magnum & paruum, siue perfectum & imperfectum, seu quantitate. Manifestum est autem ex his quæ dicta sunt in quinto, quod motus qui sit in contraria sunt contrarij. motus igitur qui est in album contrarius est motui, qui est in nigrum. Sed contraria non possunt esse simul, ergo dū aliquid album mouetur non simul mouetur ad nigrum. Quod ergo incipit moueri ab albo in nigrum motu denigra- tionis, etiam si moueretur motu deal- bationis dum fiet album, manifestum est quod non poterat simul moueri motu denigra- tionis. Quod autem prius existeret, si non semper mouebatur aliquo motu determinato, necesse est dicere, quod prius quiescebat quiete opposita huic motui, quia omne quod est natum moueri, vel quiescit, vel mouetur. Manifestum est ergo, quod id quod mouetur in aliquo contrarij, aliqui quiescebat quiete opposita tali motui. Nullus ergo motus cui est aliquod contrarij, potest esse continuus & perpetuus. Si ergo huic conclusioni addat quod propositum est. scilicet, quod omnis motus alterationis, vel augmenti vel decre- menti sit in aliquo contrarij, sequetur quod nullus huiusmodi motus possit esse continuus & perpetuus. Secundo ibi.

Non oportet autem turbari: quod idem pluribus erit contrarium: ut motus & statui & motui qui est in contrarium. Sed hoc solum est accipere quod opinatur quodammodo & motui & quieti motus contrarius: sicut equale & mensurabile: excellenti & ei quod excellitur: & quod non contingit simul oppositos neque motus neque mutationes esse.

Amplius in generatione, & corruptione, & penitus inconueniens esse videbitur: si factum mox necesse est corrumperetur: & nullo tempore permanere. Quare ex his utique fides alius fiet. Physicum enim est quod similiter se habet in omnibus.

LECTIO XVI.

Voniam autem contingit esse motum infinitum vnum & continuu: & hic circularis: nunc dicem.

Et si mutatio non contrariatur quieti: quia fortasse illud quod non est, non potest quiescere: corruptio autem est in non esse: unde videtur quod in termino corruptionis non potest esse quies. Sed hoc solum sufficit ad propositum: si sit tempus medium inter duas generationes aut corruptiones. Sic enim consequens erit quod neutra istarum mutationum sit continua. Post hoc autem redit ad primam: & dicit quod ideo non differt contrarias aut non contrarias esse secundum contradictionem mutationes: quia neque in prioribus in quibus agebatur de motibus, non erat vitale ad propositum quod in eis est contrarietas: sed quod non contingit eas simul esse: quod non est proprium contrarij: sed commune omnibus oppositis. Tertiam obiectionem excludit ibi.

Ad hoc ergo excludendum dicit quod non oportet de hoc turbari, quod videtur sequi idem esse contrarium pluribus, scilicet motus quieti & motui qui est in contrarium. Sed hoc solum debemus accipere quod vnum motus contrarius opponitur quodammodo & motui contrario & quieti. Motui quidem cō-

trario secundum directam contrarietatem: quieti autem magis secundum oppositionem priuariam, quæ tamen habet aliquid de contrarietate, in quantum quies opposita, est finis & complementum contrarij motus. Sicut etiam equale & commensurabile opponitur quodammodo duobus, scilicet excellenti, & ei quod excellitur, siue magno & paruo, quibus opponitur secundum priuationem magis, ut patet in decimo Metaphysicorum. Et iterum hoc oportet accipere, quod non contingit simul esse neque oppositos motus, neque oppositas mutationes. Deinde cum dicitur.

Nihil enim interest contraria sint, an non contraria mutationes hæc, quarum termini contradictoriam oppositionem suscipiunt, si modo simul eidem adesse non possint. Hoc enim non est rationi conducens.

Nec si non necesse est in contradictione quiescere, nec est mutatio quieti contrarium. Forsitan enim id quod haud est non quiescit. Corruptio vero ad id quod haud est (ut patet) mutatio est. Sed si solum inter ipsas sit tempus, sic enim continua non erit sane mutatio. Neque enim in prioribus contrarietas conducebat, sed id ipsum simul, inquam inesse non posse.

Atque non conturbemur oportet, si contrarium sit pluribus idem. Ut motus quieti, & ei motui quo ad contrarium itur. Sed hoc tantum sumamus, tum motui, tum quieti motum opponi, ut equale, ac mediocre ei quod excedit aduersatur. Et insuper fieri non posse, ut motus oppositi mutationesque simul eidem insunt.

Præterea in generatione, corruptione penitus absurdum esse videbitur, si corrumperetur continuo generatum nulloque in tempore permanere necesse est. Quare de ceteris ex his idem profecto credetur. Est enim naturale in uniuersis mutationibus similiter se habere.

LECTIO XVI.

Vnc autem dicamus motum infinitum aliquem esse posse, qui quidem unus sit, & continuus, atque hunc esse conuersionem.

& generatur, statim cum generatum est corruptatur, ita in conueniens videtur, quod id quod dealbatur, statim quod factum est album denigretur, & quod illud quod augetur statim decrescat. In omnibus enim his naturæ intentione frustraretur.

LECTIO XVII.

Ostendit Philosophus ostendit, quod nulla mutatio potest esse continua & perpetua nisi localis, hic ostendit, quod nulla loci mutatio potest esse continua & perpetua nisi circularis. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit propositum demonstratiue. Secundo, logice, ibi { Rationabiliter. } Circa primum duo facit. Primo ostendit propositum. Secundo, ex veritate determinata soluit quasdam dubitationes, ibi { Unde & ad dubitationem. } Circa primum tria facit. Primo dicit quid principaliter intendat. Intendit enim ostendere, quod possibile est esse e quendam motum, qui vnus existens, in infinitum continetur, & quod talis motus

Tex. cō. 19.

Tho. sup. Phy. Q 3 est

Solum circularis. Et hoc primo ostendet. Secundo ibi. **¶** Ostendit quomodo procedendum sit, quia enim omne quod localiter fertur, mouetur vel circulariter, vel motu recto, vel motu composito ex vtroque; sicut si aliquis mouetur per chordam & arcum, manifestum est, quod si quis duorum simplicium motuum scilicet, vel circularis vel rectus, non potest esse in infinitum continuus, quod multo minus ille qui est compositus ex vtroque. Vnde oportet prætermittere motum compositum, & agere de simplicibus. Tercio ibi.

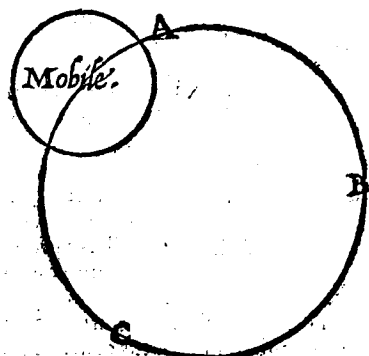
¶ Ostendit, quod motus rectus qui est super magnitudinem rectam & finitam non possit esse in infinitum continuus, & ita nullus motus rectus, continuus potest esse in infinitum, nisi poneret aliqua magnitudo infinita in actu, quod supra im probatum est in tercio Physic. Ostendit autem hoc duplici ratione, quarum prima talis est. Si aliquis super rectam magnitudinem & finitam mouetur in infinitum, oportet quod hoc fiat per reflexionem: ostensum est enim in sexto, quod magnitudinem finitam pertranseat aliquid tempore finito. Cum ergo peruenitur ad terminum magnitudinis finitæ cessabit motus, nisi mobile reuertatur per reflexionem ad principium magnitudinis vnde cepit moueri. Sed illud quod refertur secundum motum rectum mouetur contrariis motibus. Quod sic probatur. Contrarii motus sunt quorum termini sunt contrarii, vt habitum est in 5.

L. 8. r. c. 48. Sed contrarietates loci sunt sursum & deorsum, & ante & retro, dextrum & sinistrum, omne autem quod reflectitur secundum aliquam istarum contrarietatum necesse est, quod reflectatur: omne ergo quod reflectitur mouetur contrariis motibus. **L. 7. r. c. 41.** Ostensum est autem supra in quinto, quis motus sit continuus & vnus, scilicet qui est vnus subiecti, & in vno tempore, & in eadem re non differenti secundum speciem. Hæc enim tria considerantur in omni motu. Primum est tempus, secundum est subiectum quod mouetur, vt homo, aut deus secundum eos qui corpora cælestia deos dicebant, tertium autem est in quo mouetur, quod quidem in motu locali est locus, in alteratione passio, id est passibilis qualitas. In generatione, & corruptione species, in augmento & diminutione magnitudo. Manifestum est autem, quod contraria differunt secundum speciem, vnde motus contrarii non possunt esse vnus & continuus. Prædicta autem sex sunt loci differentiarum, & sic oportet, quod sint contraria, quia cuiuslibet generis differentiarum sunt contrarie. Relinquitur ergo, quod impossibile sit id quod reflectitur moueri vno motu continuo. Et quia postea aliquis dubitare, an id quod reflectitur, contrariis motibus moueatur

F propter hoc quod non apparet manifesta, & determinata contrarietas in loco sicut in alijs generibus in quibus est motus, vt supra in quinto dictum est, ideo addit quoddam signum ad hoc idem ostendendum præter rationem suprapositam ex contrarietate terminorum, & dicit quod signum huius est, quod motus qui est ab A in B, sit contrarius ei qui est ab B in A, sicut contingit in motu reflexo, quia huius motus, si simul fiant & itant & repaunt adinuicem, id est vnus impedit alium, & facit eum stare. Et non solum hoc contingit in reflexione motus recti, sed etiam in reflexione motus circularis. Signetur enim in aliquo circulo tria signa, scilicet A B C, constar quod si incipiat moueri ab A in B, & postea moueatur ab A in C, versus aliam partem, quod erit reflexio, & isti duo motus impediunt se: & vnus sicut id est facit stare alium. Sed si continue moueatur aliquid ab A in B, & per B iterum in C, non erit reflexio. Ideo autem motus reflexi impediunt se inuicem tam in recto, quam in circulo, quia hoc est de natura contrarietatum, quod se impediunt & corrumpunt. Motus autem qui sunt diuersi & non contrarii non se impediunt, sicut motus qui est sursum, & qui est in latus puta in dextrum vel sinistrum non se impediunt, sed simul potest aliquid moueri, & infursum & dextrum.

¶ Patet id quod recto motu finitoque fertur, continue non moueri, reflectitur enim. Sed quod recto motu reflectitur id contrariis motibus profecto cietur. Loco namque contrarius est motus, quo deorsum itur motui quo pergitur sursum, & hisce quo retrorsum itur, ei quo contraria loca petuntur, & is item quo dextrorsum itur, ei quo pergitur sinistrorsum. Nec enim sunt loci contrarietates, vt patet. Quis est autem vnus atque continuus motus, prius est definitum. Est enim hisce qui vnus est mobilis, in vno quoque fit tempore, atque nullam specie differentiã habet. Tria namque sunt. Id quod mouetur, vt homo vel deus, & quando, vt tempus, & tertium id in quo. Hoc autem est, aut affectus, aut forma, aut locus, aut etiam magnitudo. Contraria vero specie differunt, non unum sunt. Atque ea quæ diximus sunt differentiarum loci. Indicat autem motum quo ex A pergitur ad ipsum B, contrarium esse ei quo itur ex B in A, id quod ipsi accidit. Sese enim mutuo sistunt, si simul fiant. Et in circulo simili modo. Is enim quo itur ex A per B, contrarius est ei quo itur ex A per C. Sese enim mutuo sistunt, si conuiniunt, & non reflexio fiat, quia contraria mutuo se corrumpunt, sibi que fiunt impedimento. At is quo itur in latus non est contrarius ei quo pergitur sursum.

Signum, quod id quod reflectitur moueatur contrariis motibus.

Deinde cum dicit.

Ponit

¶ Ponit secundam rationem ad ostendendum, quod motus reflexus non potest esse in infinitum continuus, quæ quidem ratio accipitur ex quiete, quam necesse est interuenire. Dicit ergo, quod maxime ex hoc manifestum est, quod impossibile est motum rectum esse continuum in infinitum, quia necesse est id quod reflectitur quiescere inter duos motus. Et hoc verum est non solum si moueatur per lineam rectam, sed etiam si feratur secundum circulum. Et ne aliquis intelligat ferri secundum circulum id esse quod ferri circulariter, ad hoc excludendum subdit, quod non est idem ferri circuli, id est circulariter secundum proprietatem circuli, & ferri circuli, id est pertranseat suum motu circulum. Continuitur enim aliquando, quod secundum quandam continuationem sit motus eius quod mouetur, dum scilicet pertranseat partem post partem secundum ordinem partium circuli, & hoc est ferri circulariter. Quandoque autem contingit, quod pertranseat circulum, quando redierit ad principium, vnde incipit moueri, non pertranseat ultra secundum ordinem partium circuli: sed redire retro, & hoc est reflecti. Siue ergo fiat reflexio in linea recta, siue in linea circulari: necesse est quod interueniat quies media. Et huius rei fides accipi potest non solum ex sensu, quia sensibiliter hoc apparet, sed etiam ex ratione. Cuius quidem rationis principium hoc sumendum est, quod cõ tria sint in magnitudine, quæ pertranseant, scilicet principium mediũ & finis, mediũ verumque, & respectu finis est principium, & respectu principii est finis, & sic cõ sit vnũ subiecto, & duo rone. Iterũ aliud principium est sumendum, quod aliud est id est i actus. His igitur visis, considerandum est ex dictis, quod quilibet signũ. i. quilibet punctũ signatũ infra terminos lineæ supra quã aliqd mouet, mediũ est i potentia, sed nõ est mediũ in actu, nisi fiat diuisio in motũ, ita. s. quod in illo puncto id quod mouet stet, & iterũ ab illo puncto incipiat moueri, quia sic mediũ illud fiet actu principium & finis. Principium quod posterioris iquãtũ inde incipit rursus moueri, finis autẽ primũ inquitũ. s. ibi terminatus est primus motus quod quæ. Sic. n. vna linea cuius principium sit A i medio B, in fine C. Moueatur ergo

ab A i B, & ibi stet, & iterũ incipiat moueri ab B, & referat vsq; in C. Sic. n. manifestũ erit, quod B, est actu finis prioris motus, & principium posterioris. Sed si aliqd feratur continue ab A in C, sine in repositioe alicuius quæ. n. nõ est possibile dicere mobile factũ ee. i. aduenire, neque abesse. i. abscedere, neque in hoc signo quod est A, neque in hoc signo quod est B, sed solum hoc potest dici, quod in A, vel in B, sit i quodã nũc, nõ aut in aliquo tpe erit, nisi forte secundũ hoc, quod aliquid dicitur esse alicubi i tpe, quia est ibi in nũc tps, & ita quod mouetur continue ab A in C, in aliquo tpe erit in B, in nũc, quod est diuisio quãdã illius tps, & sic dicitur ee in B, in illo toto tpe eo mō loquẽdi, quod dicitur aliquid moueri in die, quia mouetur in parte illius diei. Et quia hoc videbat dubiũ, quod id quod feratur non addit & abicit cuiusque signo in magnitudine signato, quæ motu pertranseat continuo. Oñdit hoc cõsequenter dicens, quod si aliquis cõcedat, quod mobile addit & abicit alicui signo im magnitudine signato, sequitur, quod ibi quæ. n. impossibile est. n. quod in eodẽ instanti addit & abicit mobile ab hoc signo quod est B, quia adesse aliquid & abesse sunt cõtraria, quæ nõ pñt esse in eodẽ instanti. Oportet ergo, quod in alio, & in alio nunc temporis mobile addit, & abicit alicui signo magnitudinis. Inter quælibet autem duo nunc est tempus medium, ergo sequitur, quod mobile quod est A, quiescit in B. Omne enim quod est alicubi per aliquod tempus est in eodem prius & posteriori. Et similiter est dicendum in omnibus alijs signis vel punctis, quia de omnibus est eadem ratio. Vnde manifestũ est, quod illud quod continue fertur per magnitudinem aliquam, in nullo intermedio signo magnitudinis adest & abest, id est accedit & recedit. Cum enim dicitur, quod mobile addit alicui signo, vel fiat in eo, vel accedat id ipsum, per omnia huius significatur, quod illud signum sit terminus motus. Cum autem dicitur, quod abicit vel abscedat, significatur, quod sit principium motus. Non est enim actu medium signum magnitudinis, nec principium, nec finis motus, quia nec terminatur, nec incipit motus ibi, sed in potentia tantum. Posset enim ibi motus incipere, vel terminari. Vnde nec adest, nec abest mobile a signo

ab A i B, & ibi stet, & iterũ incipiat moueri ab B, & referat vsq; in C. Sic. n. manifestũ erit, quod B, est actu finis prioris motus, & principium posterioris. Sed si aliqd feratur continue ab A in C, sine in repositioe alicuius quæ. n. nõ est possibile dicere mobile factũ ee. i. aduenire, neque abesse. i. abscedere, neque in hoc signo quod est A, neque in hoc signo quod est B, sed solum hoc potest dici, quod in A, vel in B, sit i quodã nũc, nõ aut in aliquo tpe erit, nisi forte secundũ hoc, quod aliquid dicitur esse alicubi i tpe, quia est ibi in nũc tps, & ita quod mouetur continue ab A in C, in aliquo tpe erit in B, in nũc, quod est diuisio quãdã illius tps, & sic dicitur ee in B, in illo toto tpe eo mō loquẽdi, quod dicitur aliquid moueri in die, quia mouetur in parte illius diei. Et quia hoc videbat dubiũ, quod id quod feratur non addit & abicit cuiusque signo in magnitudine signato, quæ motu pertranseat continuo. Oñdit hoc cõsequenter dicens, quod si aliquis cõcedat, quod mobile addit & abicit alicui signo im magnitudine signato, sequitur, quod ibi quæ. n. impossibile est. n. quod in eodẽ instanti addit & abicit mobile ab hoc signo quod est B, quia adesse aliquid & abesse sunt cõtraria, quæ nõ pñt esse in eodẽ instanti. Oportet ergo, quod in alio, & in alio nunc temporis mobile addit, & abicit alicui signo magnitudinis. Inter quælibet autem duo nunc est tempus medium, ergo sequitur, quod mobile quod est A, quiescit in B. Omne enim quod est alicubi per aliquod tempus est in eodem prius & posteriori. Et similiter est dicendum in omnibus alijs signis vel punctis, quia de omnibus est eadem ratio. Vnde manifestũ est, quod illud quod continue fertur per magnitudinem aliquam, in nullo intermedio signo magnitudinis adest & abest, id est accedit & recedit. Cum enim dicitur, quod mobile addit alicui signo, vel fiat in eo, vel accedat id ipsum, per omnia huius significatur, quod illud signum sit terminus motus. Cum autem dicitur, quod abicit vel abscedat, significatur, quod sit principium motus. Non est enim actu medium signum magnitudinis, nec principium, nec finis motus, quia nec terminatur, nec incipit motus ibi, sed in potentia tantum. Posset enim ibi motus incipere, vel terminari. Vnde nec adest, nec abest mobile a signo

Maxime autem patet ex eo motum qui super linea recta sit continuum esse non posse, quia id quod reflectitur consistat, non solum si super linea recta, sed etiam si super circulo feratur, necesse est. Non enim idem est super circulo ferri atque versari. Fieri namque potest, ut interdum prosequatur motu, interdum ad id profectum vnde moueri cepit redeat ac reflectatur. Esse vero necessarium stare, non modo sensu, sed ratione etiam credere profecto cõpellimur. Est autem principium hoc. Cum enim sint tria. Principium inquam, medium, atque finis. Medium vtrunque est ad vtrunque, & numero quidem est vnum, ratione autem duo. Præterea aliud est esse potentia, aliud actu. Quare quoduis recte linea punctum, quod inter extrema est collocatum, potentia quidem est medium, actu vero non est, si non id quod fertur eam diuiserit, constitueritque, atque inceperit rursus moueri. Hoc autem pacto medium ipsum principium fit & finis. Principium quidem posterioribus, finis autem vt si fertur A, stet in B, & iterum feratur in C. Cum autem continue feratur, neque factum esse, neque abesse possibile est A, & B signum, sed solum esse in ipso nunc, in tempore autem nullo præter cuius ipsum nunc est diuisio in toto A B C. Si autem adesse concedat aliquis & abesse, semper stabit A, quod fertur. Impossibile enim est A, simul adesse in B, & abesse, in alio ergo, & alio signo temporis est. Tempus itaque erit quod in medio. Quare quiescet A in B. Similiter autem & in alijs signis. Eadem enim ratio in omnibus. Cum autem vtrunque A, quod fertur ipso B, medio, & principio, & fine, necesse est stare, pp id quod duo facit, sicut vtiq; si, & intelliget. Sed ab A, quidẽ signo abfuit principio, in C aut affuit, cõ pficiat & stet.

Maxime autem patet ex eo motum qui super linea recta sit continuum esse non posse, quia id quod reflectitur consistat, non solum si super linea recta, sed etiam si super circulo feratur, necesse est. Non enim idem est super circulo ferri atque versari. Fieri namque potest, ut interdum prosequatur motu, interdum ad id profectum vnde moueri cepit redeat ac reflectatur. Esse vero necessarium stare, non modo sensu, sed ratione etiam credere profecto cõpellimur. Est autem principium hoc. Cum enim sint tria. Principium inquam, medium, atque finis. Medium vtrunque est ad vtrunque, & numero quidem est vnum, ratione autem duo. Præterea aliud est esse potentia, aliud actu. Quare quoduis recte linea punctum, quod inter extrema est collocatum, potentia quidem est medium, actu vero non est, si non id quod fertur eam diuiserit, constitueritque, atque inceperit rursus moueri. Hoc autem pacto medium ipsum principium fit & finis. Principium quidem posterioribus, finis autem vt si fertur A, stet in B, & iterum feratur in C. Cum autem continue feratur, neque factum esse, neque abesse possibile est A, & B signum, sed solum esse in ipso nunc, in tempore autem nullo præter cuius ipsum nunc est diuisio in toto A B C. Si autem adesse concedat aliquis & abesse, semper stabit A, quod fertur. Impossibile enim est A, simul adesse in B, & abesse, in alio ergo, & alio signo temporis est. Tempus itaque erit quod in medio. Quare quiescet A in B. Similiter autem & in alijs signis. Eadem enim ratio in omnibus. Cum autem vtrunque A, quod fertur ipso B, medio, & principio, & fine, necesse est stare, pp id quod duo facit, sicut vtiq; si, & intelliget. Sed ab A, quidẽ signo abfuit principio, in C aut affuit, cõ pficiat & stet.

Maxime autem patet ex eo motum qui super linea recta sit continuum esse non posse, quia id quod reflectitur consistat, non solum si super linea recta, sed etiam si super circulo feratur, necesse est. Non enim idem est super circulo ferri atque versari. Fieri namque potest, ut interdum prosequatur motu, interdum ad id profectum vnde moueri cepit redeat ac reflectatur. Esse vero necessarium stare, non modo sensu, sed ratione etiam credere profecto cõpellimur. Est autem principium hoc. Cum enim sint tria. Principium inquam, medium, atque finis. Medium vtrunque est ad vtrunque, & numero quidem est vnum, ratione autem duo. Præterea aliud est esse potentia, aliud actu. Quare quoduis recte linea punctum, quod inter extrema est collocatum, potentia quidem est medium, actu vero non est, si non id quod fertur eam diuiserit, constitueritque, atque inceperit rursus moueri. Hoc autem pacto medium ipsum principium fit & finis. Principium quidem posterioribus, finis autem vt si fertur A, stet in B, & iterum feratur in C. Cum autem continue feratur, neque factum esse, neque abesse possibile est A, & B signum, sed solum esse in ipso nunc, in tempore autem nullo præter cuius ipsum nunc est diuisio in toto A B C. Si autem adesse concedat aliquis & abesse, semper stabit A, quod fertur. Impossibile enim est A, simul adesse in B, & abesse, in alio ergo, & alio signo temporis est. Tempus itaque erit quod in medio. Quare quiescet A in B. Similiter autem & in alijs signis. Eadem enim ratio in omnibus. Cum autem vtrunque A, quod fertur ipso B, medio, & principio, & fine, necesse est stare, pp id quod duo facit, sicut vtiq; si, & intelliget. Sed ab A, quidẽ signo abfuit principio, in C aut affuit, cõ pficiat & stet.

Maxime autem patet ex eo motum qui super linea recta sit continuum esse non posse, quia id quod reflectitur consistat, non solum si super linea recta, sed etiam si super circulo feratur, necesse est. Non enim idem est super circulo ferri atque versari. Fieri namque potest, ut interdum prosequatur motu, interdum ad id profectum vnde moueri cepit redeat ac reflectatur. Esse vero necessarium stare, non modo sensu, sed ratione etiam credere profecto cõpellimur. Est autem principium hoc. Cum enim sint tria. Principium inquam, medium, atque finis. Medium vtrunque est ad vtrunque, & numero quidem est vnum, ratione autem duo. Præterea aliud est esse potentia, aliud actu. Quare quoduis recte linea punctum, quod inter extrema est collocatum, potentia quidem est medium, actu vero non est, si non id quod fertur eam diuiserit, constitueritque, atque inceperit rursus moueri. Hoc autem pacto medium ipsum principium fit & finis. Principium quidem posterioribus, finis autem vt si fertur A, stet in B, & iterum feratur in C. Cum autem continue feratur, neque factum esse, neque abesse possibile est A, & B signum, sed solum esse in ipso nunc, in tempore autem nullo præter cuius ipsum nunc est diuisio in toto A B C. Si autem adesse concedat aliquis & abesse, semper stabit A, quod fertur. Impossibile enim est A, simul adesse in B, & abesse, in alio ergo, & alio signo temporis est. Tempus itaque erit quod in medio. Quare quiescet A in B. Similiter autem & in alijs signis. Eadem enim ratio in omnibus. Cum autem vtrunque A, quod fertur ipso B, medio, & principio, & fine, necesse est stare, pp id quod duo facit, sicut vtiq; si, & intelliget. Sed ab A, quidẽ signo abfuit principio, in C aut affuit, cõ pficiat & stet.

Maxime autem patet ex eo motum qui super linea recta sit continuum esse non posse, quia id quod reflectitur consistat, non solum si super linea recta, sed etiam si super circulo feratur, necesse est. Non enim idem est super circulo ferri atque versari. Fieri namque potest, ut interdum prosequatur motu, interdum ad id profectum vnde moueri cepit redeat ac reflectatur. Esse vero necessarium stare, non modo sensu, sed ratione etiam credere profecto cõpellimur. Est autem principium hoc. Cum enim sint tria. Principium inquam, medium, atque finis. Medium vtrunque est ad vtrunque, & numero quidem est vnum, ratione autem duo. Præterea aliud est esse potentia, aliud actu. Quare quoduis recte linea punctum, quod inter extrema est collocatum, potentia quidem est medium, actu vero non est, si non id quod fertur eam diuiserit, constitueritque, atque inceperit rursus moueri. Hoc autem pacto medium ipsum principium fit & finis. Principium quidem posterioribus, finis autem vt si fertur A, stet in B, & iterum feratur in C. Cum autem continue feratur, neque factum esse, neque abesse possibile est A, & B signum, sed solum esse in ipso nunc, in tempore autem nullo præter cuius ipsum nunc est diuisio in toto A B C. Si autem adesse concedat aliquis & abesse, semper stabit A, quod fertur. Impossibile enim est A, simul adesse in B, & abesse, in alio ergo, & alio signo temporis est. Tempus itaque erit quod in medio. Quare quiescet A in B. Similiter autem & in alijs signis. Eadem enim ratio in omnibus. Cum autem vtrunque A, quod fertur ipso B, medio, & principio, & fine, necesse est stare, pp id quod duo facit, sicut vtiq; si, & intelliget. Sed ab A, quidẽ signo abfuit principio, in C aut affuit, cõ pficiat & stet.

Medio: sed simpliciter dicitur esse ibi in nunc. Est enim mobile in aliquo signo magnitudinis, comparatum ad totum motum, sicut nunc ad tempus. Sed cum mobile quod est A utrum ipso B, ut medio, principio, & fine in actu, necesse est quod ibi stet, propter hoc quod facit ipsum mouedo & stando vnum finem esse duo, scilicet principium & finem. Sicut etiam contingit in intelligendo. Possumus enim simul intelligere vnum punctum esse in vno subiecto. Sed si seorsum intelligamus ipsum vt principium, seorsum autem vt finem, non simul hoc continget. Ita & cum id quod mouetur vitur aliquo signo vt vno, non erit ibi nisi in vno nunc. Si autem vitur eo vt duobus, scilicet vt principio & fine in actu, necesse erit quod sit in duobus nunc, & per consequens in tempore medio, & ita quiescat. Manifestum est ergo, quod illud quod mouetur continue ab A in C, in medio B, neque affuit, neque abfuit ideft neque accessit, neque recessit, sed a primo signo quod est A abfuit, vel abcessit quasi a principio in actu: in vltimo autem signo quod est C affuit, vel accessit, quia ibi perficitur motus, & mobile quiescit. Et est attendendum, quod in præmissis ponitur A, quandoque quidem pro mobili, quandoque pro principio magnitudinis. Ex istis autem patet quod motus reflexus siue in circulari, siue in recta uagitudine, non potest esse continuus, sed intercidit quies media, quia idem signum est quod actu sit finis primi motus & principium reflexionis. Sed in motu circulari mobile non vitur aliquo signo, vt principio vel fine in actu, sed quolibet signo magnitudinis vitur vt medio: & ideo motus circularis potest esse continuus, non autem reflexus.

LECTIO XVII.

Quam Philosophus ostendit, quod motus reflexus non potest esse continuus, & vnus: hic secundum præmissa, soluit quasdam dubitationes. Et diuiditur in partes tres, secundum tres dubitationes quas ex præmissis soluit.

Secunda pars incipit, ibi. Eodem autem modo obuiandum est. Tertia ibi. Manifestat autem. Circa primum duo facit. Primo ponit dubitationem. Secundo soluit eam, ibi. Non ergo ponendum est &c. Dicit ergo primo, quod hoc quod dictum est ad probandum, quod motus reflexus non est continuus, potest etiam dici ad soluendum quamdam dubitationem. Est enim vna talis dubitatio. Sint duæ magnitudines æquales, quarum vna dicatur E, alia Z. Sint etiam duo mobilia æqualiter velocitatis, quorum vnum sit A, & aliud sit D, & moueatur A, continue ab extremo. I. principio magnitudinis ad C, D vero ad I feratur, & ponatur, quod in magnitudine quæ est E, signetur quoddam signum mediū quod est B, quod tantum distet a C, quantum in magnitudine quæ est Z distat Z ab I, & ponamus, quod simul dum A, in suo motu continuo accedit ad B signum, quod D mobile in suo motu continuo recedat a Z, & veniat ad I. Cum ergo motus sint regulares, & æque veloces vtriusque mobilis, sequitur, quod prius veniat D in I, quam A veniat in C.

LECTIO XVII.

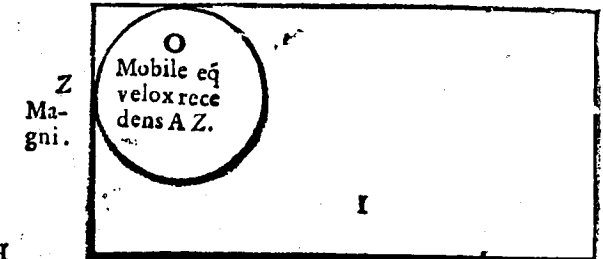
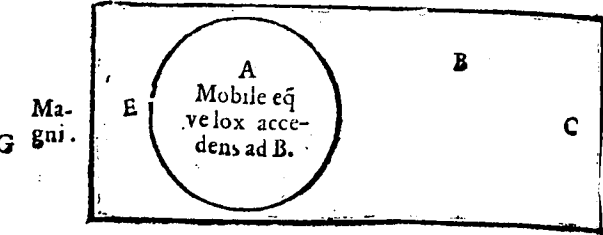
Vnde & ad dubitationē hoc dicendum. Habet enim dubitationē hanc. Si enim sit quod est E, ei quod est Z, æquale, & A feratur continue ab extremo ad C. Simul autem sit A in B, signo, & D, feratur continue a Z, extremo ad I, regulariter & velocitate simili ipsi A, ipsum D, ante veniat in I, quam A in C. Prius enim mouens & discedens, primum venire necesse est. Non ergo simul affuit A in B, & abfuit ab eodem. Vnde posterius. Si enim simul, non posterius est: sed necessitas erit stare.

Non ergo ponendum est cum A affuit secundum B, ipsum D, moueri a Z vltimo. Si enim affuit A in B erit, & abesse, & non simul. Sed erat in decisione temporis, & non in tempore. Hoc quidem igitur est impossibile sic dicere & in continuo. Sed in reflectenti necesse est sic dicere. Si enim quod est I, feratur ad ipsum D, & iterum reflectat deorsum feratur, vltimo D, & non ergo ponendum est cum S, fuit in B simul G, ipsum ex D moueri. Nam si F in puncto fuerit B, abfuerit etiam ab eodem, atque non simul. At in diuisione temporis in illo, & non tempore erat. Igitur hic quidem in continua magnitudine impossibile est, hoc dicere modo. In eo vero quod redit, atque reflectitur, hoc soluere patet necesse est. Nam si A feratur E in C rursusque rediens E C, in B moueatur: ipso C tum extremo, & primo

Tex. 66.

quia quod prius recedit, prius perueniet ad finem equalis magnitudinis, prius autem recessit D A Z, quam recederet A a B, quia D recessit a Z, quando A perungebat ad B, ergo secundo hoc A, non simul aduenit in B, & recessit ab eo. Et ita sequitur, quod posterius recessit, quam aduenit, quia si simul adueniret & recederet, non posterius moueri inciperet, & ita necessitas est quod A, dum continue, fertur quietat in B, & sic motus continuus erit compositus ex quietibus: sicut Zeno ponebat, vt supra habitum est in sexto. Secundo ibi.

Ratio qua dubitatur quod id quod continue mouetur in aliquo signo quiescat.

LECTIO XVII.

Vapropter & ad dubitationē hoc est dicendum, habet enim hic locus hanc dubitationem. Nam si sint due linee recte A B C, & D E, quarum D E sit æqualis B C & F, mobile ex A, continue moueatur ad C, atque cum est in B, puncto G mobile ex D, ad E, uniformiter eademque celeritate feratur G, prius accedet ad E, quam F, ad terminum perueniet C. Quod enim prius recessit ac abiiit: id prius accedat necesse est. Non ergo F, mobile simul, in B puncto fuit, atque abfuit ab eodem. Itcirco & posterius accedit ad C. Nam si fuit & abfuit simul, non potest fieri in illo necesse est.

Non est igitur ponendum cum S, fuit in B simul G, ipsum ex D moueri. Nam si F in puncto fuerit B, abfuerit etiam ab eodem, atque non simul. At in diuisione temporis in illo, & non tempore erat. Igitur hic quidem in continua magnitudine impossibile est, hoc dicere modo. In eo vero quod redit, atque reflectitur, hoc soluere patet necesse est. Nam si A feratur E in C rursusque rediens E C, in B moueatur: ipso C tum extremo, & primo

decisione temporis, i. in aliquo nunc, quod diuidit tempus. Hoc ergo quod obieccio supponebat, quod scilicet A adesset, & G etiam abesset ab aliquo signo medio, impossibile est dicere in motu continuo. Sed in reflexo est necesse vt dicatur ita, Si enim aliquid quod

Magni.

Z Magni.

Tex. 67.

Tex. 68.

quod mobile quod est I, feratur ad punctum quod est D, & iterum reflectatur: manifestum est quod mobile vitur vltimo quod est D, quasi principio, & quasi fine, scilicet vno signo vt duobus: vnde necesse est, quod ibi quietetur. Nec est dicendum quod simul accesserit ad ipsum D, & recessit ab eodem: quia si quæretur, quod simul in eodem instante esset ibi, & non esset. Omne enim quod motum est, est in termino ad quem mouebatur: & omne quod incipit moueri, non est adhuc in termino ad quem: hoc autem significatur cum dicimus adesse, vel accedere: quod est terminari motum ad punctum illud: cum autem dicimus abesse vel recedere, significamus motum incipere. Vnde necesse est omne quod accedit, vel adest ad aliquod signū esse in eo: quod autem abest vel abscedit non est in eo. Quia ergo impossibile est, simul esse & non esse in aliquo signo: per consequens impossibile est quod simul adit & abiiit eodem: vt superius pluries est suppositum. Est autem attendendum quod aliter vitur hic literis quam supra. Vitur enim hic. I pro mobili. D. vero pro termino. Supra autem econuerso. Non est autem in motu reflexo data solutio, quæ prius data est in motu continuo. Non enim potest dici quod mobile quod est I, sit in termino quod est D, a quo incipit reflecti solum in decisione temporis, ideft in nunc: & quod mobile nequedeferret, neque affuerit eidem: sicut dicebatur in motu continuo: quia in motu reflexo necesse est venire ad finem qui est actu finis & nō in potentia tantum: sicut medium in motu continuo erat principium, & finis solum in potentia. Illud ergo quod est in medio motus continuus, est in potentia tantum principium, & finis: sed hoc a quo incipit reflexio, est actu principium & finis. Finis quidem motus qui erat deorsum puta lapidis: principium autem est in actu motus reflexi qui est sursum: dum lapis cadens in terram reflectit sursum. Sicut ergo in magnitudine in qua est motus: signum a quo reflectitur est principium, & finis in actu: ita & in ipsis motibus est accipere actu finem vnius: & principium alterius: quod nō est nisi quies interueniret media. Necesse est ergo, quod id quod redit in linea recta quiescat. Et ita sequitur quod in recta magnitudine non potest esse motus continuus, & perpetuus: quia magnitudo recta non est infinita: & ita non potest esse in perpetuum motus rectus continuus nisi reflecteret. Deinde cum dicit.

sine vitetur & principio: vno signo vt duobus. Vnde stare necesse est. Neque simul affuit in ipso D, & abiiit ab ipso D, Ibi enim simul esset: & non esset in eodem nunc. At vero olim solutio non danda est. Non enim contingit dicere quod secundum ipsum D, sit ipsum I, in decisione: non affuit autem: neque defuit. Necesse enim est in finem venire qui actu est, non potentia. Quod quidem igitur est in medio: potentia est: hoc autem actu: & finis quidem deorsum: principium autem sursum: & motum ergo similiter. Necesse est ergo stare reflectens in recto. Non ergo contingit continuum motum in recto & perpetuum esse.

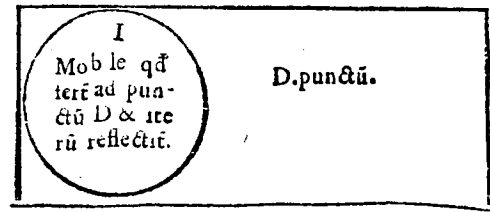
Eodem autem modo obuiandum est ad interrogantes Zenonis rationem: & volentes si semper medium transfiri oportet: hæc autem infinita sunt: infinita autem transfiri impossibile est. Aut sicut ipsam hanc eandem quidam rationem aliter interrogant; volentes simul eum qui moueri medietatem prius numerare secundum vnum quodque factum medium. Quare ab eunte totam: infinitum accidit numerare numerum. Hoc autem confitentur impossibile esse.

In primis igitur rationibus de motu soluimus per id quod tempus infinita habet in seipso. Non enim inconueniens est: si in infinito tempore infinitum transit aliquis. Similiter autem infinitum vitique in longitudine est & tempore.

C.

B.

Ostensio quod necesse sit mobile quod reflectitur quiescere in illo signo a quo reflectitur.

Ponit secundam dubitationem. Et circa hoc tria facit. Primo mouet dubitationem. Secundo excludit quamdam solutionem in sexto positam ibi. In primis igitur. Tercio ponit veram solutionem ibi. Sed verum dicitur. Dicit ergo primo, quod eodem modo per ea, quæ supra ostensa sunt, possumus obuiare ad eos qui ponunt obiectionem Zenonis: qui sic volebant arguere. Omne quod mouetur oportet vt prius pertranseat mediū, quam perueniat ad finem: sed inter quoslibet duos terminos sunt infinita media, per hoc quod magnitudo est diuisibilis in infinitum: & ita impossibile est transfire media: quia infinita non contingit transfiri: ergo nihil potest mouendo; ad aliquem terminum peruenire. Vel potest eadem dubitatio aliter formari sicut quidam ea proponunt. Omne quod pertranseat aliquod totū, prius pertranseat medietatem: & cum medietas iterum diuidatur in medietatem: oportet vt prius pertranseat medietatem medietatis: & ita omne quod mouetur, numerat quælibet medietatem pertingendo ad ipsam. Sed medietates sic acceptæ possunt in infinitum ire: ergo sequitur quod aliquid pertranseat totam magnitudinem quæ numerauit numerum infinitum: quod manifeste impossibile. Secundo ibi. Excludit solutionem quam supra in sexto posuerat adhuc obiectionem. Et primo recitat eam. Secundo excludit. Ibi. Sed hæc solutio &c. Dicit ergo primo prædicta obieccio soluta est in sexto, cum de motu in communi agebatur: per hoc quod sicut magnitudo diuiditur in infinita: ita & tempus, & sic eodem modo tempus habet in seipso infinita sicut & magnitudo diuiditur in infinitum: & ita non est inconueniens, si infinita quæ sunt in magnitudine, transeat aliquis in infinita quæ sunt in tempore: quia non est inconueniens vt infinita magnitudo transeat tempore infinito. Sed sicut in sexto

Eodem autem modo & his est obuiandum, qui Zenonis rationem interrogant: censentes si semper dimidium transfire oportet: dimidia vero sint infinita, & infinitorum transitio esse nō potest, motum non esse: neque posse quicquam moueri. Aut ut quidam hanc eandem interrogant rationem: censentes mobile cum mouetur: dimidia singula super quæ fertur enumerare. Quo fit ut ab eo cum totum tranferit spatium enumeratus sit numerus infinitus: hoc autem omnium sententia fieri nequit.

In primis igitur de motu sermonibus ex eo rationem hanc soluebamus: quia tempus infinita in seipso habet. Non est enim absurdum, si in infinito tempore transeat quispian infinita. In finitio autem inest tan in longitudine, quam in tempore simili modo.

Secundo excludit. Ibi. Sed hæc solutio &c. Dicit ergo primo prædicta obieccio soluta est in sexto, cum de motu in communi agebatur: per hoc quod sicut magnitudo diuiditur in infinita: ita & tempus, & sic eodem modo tempus habet in seipso infinita sicut & magnitudo diuiditur in infinitum: & ita non est inconueniens, si infinita quæ sunt in magnitudine, transeat aliquis in infinita quæ sunt in tempore: quia non est inconueniens vt infinita magnitudo transeat tempore infinito. Sed sicut in sexto

Lec. 4.

Tex. 68.

Lec. 4.

Lec. 6. c. c. 39.

in sexto ostensum est infinitum eodem modo inuenitur magnitudine & tempore. Secundo ibi. **E** Excludit hanc solutionem: & dicit, quod hec solutio sufficiens est ad obuiandum interroganti qui sic interrogabat: an contingeret in tempore finito transire, & numerare infinita. Quae quidem interrogatio repellatur per hoc quod subditur, quod tempus finitum habet infinita in quibus possunt transiri infinita quae sunt in magnitudine. Sed ista solutio non sufficit ad rei veritatem: quia si aliquis praetermittat querere de magnitudine: & praetermittit interrogare: an in tempore finito contingat infinita transire: & faciat hanc eadem interrogationem de ipso tempore: vtrum scilicet infinita quae sunt in tempore possint transiri propter hoc quod tempus finitum diuiditur: ad hanc interrogationem non sufficit praedicta solutio. Deinde cum dicit. **P**onit veram solutionem secundum ea quae supra praemisit: & dicit quod secundum veritatem hoc dicendum est ad solutionem dubitationis motus illud quod praemisimus in rationibus supra positus, scilicet quod si aliquis diuidat continuum in duo media, tunc videtur vno signo scilicet in quo diuiditur continuum tantumquam duobus: quia facit ipsum & principium vnius partis & finem alterius. Facit autem hoc numerando: & in duo media diuidendo. Cum autem sic diuisum fuerit continuum: iam non erit continuum siue diuidatur magnitudo ut linea: siue diuidatur motus: quia nec motus potest esse continuum, nisi sit continuum, scilicet subiecti & temporis & magnitudinis super quam transit motus. Sic ergo diuides numerat: & numerando continentem soluit. Sed in continuo dum continentitas durat, sunt infinita media non in actu: sed in potentia, quia si faciat aliquis aliquod medium in esse in actu, hoc erit per diuisionem: vtrum dictum est inquantum accipietur ut principium vnius, & finis alterius: & sic non re-

Sed haec solutio ad interrogantem quidem se habet sufficienter. Interrogabat enim si infinito tempore infinitum transire atque numerare contingit. Ad rem autem ad veritatem non sufficiet. Si enim aliquis dimittens magnitudinem: & interrogauerit si infinito tempore contingit infinita transire: interroget in ipso tempore eadem: habet enim tempus infinitas diuisiones: nec adhuc sufficiens haec solutio.

Sed verum dicendum est: quod quidem diximus in rationibus. Si enim aliquis continuum quidem diuiserit in duo media: hoc vno signo tantum duobus videtur. Facit enim ipsum principium, & finem. Sic autem facit numerans & in media diuidens. Sic autem diuidente non erit continua: neque linea: neque motus. Continuum enim motus: continui. In continuo autem sunt infinita media: sed non actu: sed potentia. Si vero facit actu: non faciet continuum: sed stabit. Quod quidem in numerante media manifestum est: quia accidit. Vnum enim signum necesse est ipsum numerare duo. Alterius quidem enim medii finis: alterius autem principium erit: si non vnum numeret continuum, sed duas medietates. Quare dicendum est ad interrogantem: si contingit infinita transire aut in tempore aut in longitudine: quia est quidem sic: est autem non sic. Actum enim cum sint: non contingit: potentia autem contingit. Quod enim continue mouetur: secundum accidens infinita transiuit: simpliciter autem non. Accidit autem lineae infinita media esse substantia aut altera est & esse.

manebit continuum: sed stabit, id est, iam media in actu non erit infinita: sed in eis erit status. Quod maxime accidit in eo qui vult numerare media: quia necesse est ei quod vnum signum numeret quasi duo, in quantum est vnius medietatis finis: & alterius principium. Et hoc dico quando non numeratur totum continuum ut vnum: sed numeratur duae medietates in ipso. Si enim accipietur totum continuum ut vnum, tunc iam dictum est quod si vnum medium non accipitur ut finis & principium in actu, sed in potentia tantum. His ergo visis, respondendum est ad eum qui interrogat, an contingat infinita transire huc in tempore siue in magnitudine: quod quodammodo contingit & quodammodo non contingit. Cum enim sint infinita media in actu, non contingit ea transire: cum autem sint in potentia: contingit infinita transire. Et sic cum in continuo non sint infinita media nisi in potentia: contingit infinita transire: quia illud quod continue mouetur transiuit secundum accidens, infinita scilicet in potentia. Per se enim transiuit lineam finitam: cui accidit quod infinita in infinita media in potentia: sed ipsa linea secundum substantiam, & rationem est alia ab his medijs infinitis. Non enim linea componitur ex punctis: sed puncta possunt signari in linea in quantum diuiditur. Deinde cum dicit. **S**oluit tertiam dubitationem. Et citat ea haec tria facit. Primo proponit dubitationem & solutionem: secundo manifestat vtrumque per exempla ibi. **T**ertio infert quoddam correlarium ex dictis ibi. **P**onit ergo dubitationem primo quae in generationibus fieri solet. Quod enim generatur definit non esse, & incipit esse. Oportet autem aliquid tempus assignari ei quod est esse rei generatae: vel corruptae, & aliud ei quod est non esse: puta si ex aere generetur ignis in toto tempore A, B, C, est ignis. Cum ergo hoc signum tempus

Sed ea dicenda est veritas quam paulo ante diximus. Nam si quispiam lineam diuidat in duo dimidia: is uno puncto videtur ut duobus: faciet enim ipsum principium atque finem. Sic autem facit: & qui numerat: & qui in dimidia diuidit. Quo sic diuidente, neque linea est continua: neque motus. Continuum enim motus: continui est. In continuo autem insunt quidem dimidia infinita: sed non actu: sed potentia sunt: ut patet. Si vero quispiam dimidiam faciat actu: non continua faciet: sed modum ipsorum ponet.

Quod quidem in eo accidere patet qui dimidia numerat. Vnum namque punctum uti duo numerare ipsum necesse est. Alterius enim dimidij principium alterius finis erit: si non ut vnum ipsum continuum lineam: sed ut dimidia numeret duo. Quare ad interrogantem, si fieri potest ut in tempore, aut in longitudine pertransiat quispiam infinita: partim posse, partim fieri non posse dicamus oportet. Si enim infinita sint actu: fieri nequit. Sin vero potentia: fieri potest. Qui namque mouetur continue: per accidens sane non simpliciter infinita transiuit. Accidit enim lineae ut dimidia sint infinita. Substantia vero ipsius diuersa est, atque esse.

At qui perspicuum etiam est si quispiam temporis punctum quod prius posteriusque diuidit: non posteriori tempore respectu rei tribuat semper idem esse simul atque non esse & cum est ortum: non esse. Punctum igitur temporis utriusque commune est, priori inquam posteriorique: & unum ac idem est numero: ratione vero non idem. Alterius enim finis alterius principium est. At respectu rei po-

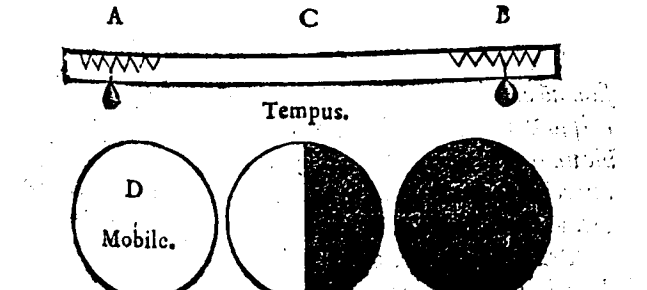
quod est B. sic utriusque tempore commune videtur quod in illo instanti communi sic simul esse ignis, & non esse eiusdem. Haec ergo dubitationem Philosophus soluens dicit manifestum esse quod nisi aliquis hoc signum temporis quod diuidit tempus prius a posteriori faciat semper esse posterioris rei: id est quod in illo instanti hoc modo se habeat res sicut in tempore sequenti: sequitur quod idem sit ens, & non ens simul: & sequitur quod quando aliquid factum est sit non ens. Tunc autem factum est, quando generatio terminatur, scilicet in illo nunc, quod diuidit tempus prius, & posteriori. Si ergo in toto tempore priori non erat ens: in hoc etiam nunc quando iam generatum est, etiam non ens est: quia illud nunc est finis prioris temporis. Quomodo autem ista inconuenientia non sequatur ostendit subdicens, quod vnum & idem numero signum, scilicet nunc: est commune utriusque tempore, scilicet priori, & posteriori. Sed quamuis sit vnum subiecto: non tamen est vnum ratione, sed duo: est n. finis prioris temporis, & principium posterioris. Sed si accipiat in ipso nunc, quod res est, id est si accipiat secundum quod est vnum re: semper tenet se cum posteriori passione. Vel aliter: quamuis sit ipsum nunc finis sit temporis prioris: & principium posterioris, & sic sit communis utriusque tamen secundum quod est rei, id est secundum quod comparatur ad re quae mouetur: semper est posterioris passionis, quia res quae mouetur in illo instanti, est subiecta passioni posterioris temporis. Sic ergo obiectione, & solutione posita, manifestant vtrumque per exempla. **S**ic enim tempus. **S**ic dicit sit tempus A C B. res autem quae mouetur sit D. quod quidem D. in A. tempore sit album in B. autem non album. Videtur ergo sequi quod in C. sit album, & non album: & quomodo hoc sequatur ostendit subdicens. Si enim in toto tempore A. est album: sequitur quod in quolibet accepto in ipso A. sit album: & similiter si in toto tempore B. est non album: sequitur quod in quolibet ipsius accepto sit non album: cum ergo C. sit acceptum in utroque, quia est huius finis, & illius principium: videtur sequi quod in C. sit album, & non album. Secundo ibi.

Res autem semper posterioris passionis est. Sit tempus in quo est A C B res in quo D. Hoc in A quidem tempore album. In B autem non album. In C ergo album, & non album. In quolibet enim ipsius A. verum est dicere album: si omni tempore hoc erat album, & B non album: C, autem in utrisque.

Non ergo dandum est in omni; sed praeter ultimum nunc in quo est C. Hoc autem iam postremum est: & si fiebat album, & si corrumpebatur album in A, omni: factum est, & corruptum est in C. Quare album aut non album primum in illo verum est dicere: aut cum est factum: non erit, aut cum corruptum est: erit. Aut simul album: & non album: & omnino esse, & non esse necesse est.

Si autem quodcumque fuerit prius non ens necesse est fieri ens: & cum sit: non est: non possibile est in aethera tempora diuidi tempus. Si enim in A tempore D. fiebat album. factum est autem simul, & est in altero individuo tempore: habito autem in B, si in A fiebat: non erat in B autem: generationem oportet esse quaedam mediam.

Exemplaris ostensio qua dubitatur, quod id quod generatur vel corrumpitur, in eodem instanti sit, & non sit.

Manifestat solutionem supra positam, & dicit quod non est concedendum quod in quolibet accepto in A. sit album: sed est excipiendum vltimum nunc, quod est C. quod quidem iam est postremum, id est vltimus terminus mutationis. Puta, si album vel fiebat, vel corrumpebat in toto A. in C. non corrumpebatur, nec sit album, sed iam factum est, & corruptum. Quod autem factum est, est. quod autem corruptum est, non est. Vnde manifestum est quod in C. primo verum est dicere hoc esse album: si ibi terminetur generatio albi: aut esse non album: si ibi terminetur corruptio albi. Aut si hoc non dicatur: sequitur inconuenientia supra posita, scilicet, quod cum aliquid iam generatum adhuc est non ens. & cum corruptum est adhuc est ens. Aut etiam sequitur, quod aliquid simul sit album & non album: & vniuersiter ens, & non ens. Deinde cum dicit. **I**nfert quoddam correlarium ex premissis, scilicet, quod tempus non diuidatur in indiuisibilia tempora: quia hoc posito, non poterit solui praemissa dubitatio. Dicit ergo, quod necesse est omne quod est prius non ens, & postea ens: aliquando fieri ens: & iterum necesse est quod cum aliquid sit: non est. Si autem haec duo quae supponit sunt vera: impossibile est quod tempus diuidatur in indiuisibilia tempora.

Non est igitur dandum in omni tempore A C, puncto D album esse: sed in quouis praeter vltimum C. hoc autem iam ipsum posterius est: & si non album fiebat: & si album corrumpebatur in A C, toto factum est sane: aut corruptum in C. Quare album aut non album esse primum, in illo uere dicere licet. Vel non est, ortum non est: & cum corruptum est, erit aut album, aut non album: & ens omnino, atque non ens simul esse necesse est.

Quod si id generetur necesse est, quod prius non est: & cum generatur non est: fieri profecto non potest ut tempus in indiuisua tempora diuidatur. Nam si in A, tempore D, ipsum album fiebat: factum est autem simul & est in alio individuo tempore B, habente tempore A: si in A quidem fiebat & non erat, est autem in ipso tempore B. generationem aliquam nimirum mediam esse oportet. Quare, &

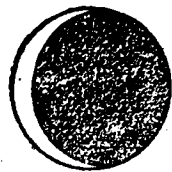
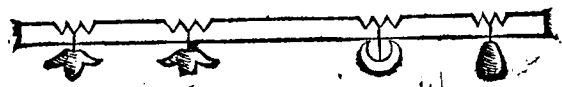
Diuidatur enim tempus in indiuisibilia tempora: & sit primum tempus indiuisibile A. secundum autem consequenter se habens ad ipsum sit B. D autem quod prius non erat album: & postmodum est album fiebat album in A. & tunc non erat album: oportet autem dare quod sit factum in aliquo tempore indiuisibili, & habito, id est consequenter se habente, scilicet in B. in quo iam est. Si autem fiebat album in A. sequitur quod in A. non erat album: in B. autem est album. Cum ergo inter non esse & esse sit generatio media, quia nihil transit de non esse in esse, nisi per generationem: sequitur quod inter A, & B, sit generatio media: ergo erit aliquod tempus medium inter A, & B. in quo fiebat album, quia hoc ponitur tempus B, D, generationis. Et similiter cum in illo medio tempore indiuisibili fiat album, est non album: vnde eadem ratione oportebit ponere aliud tempus adhuc medium, & sic in infinitum. Et hoc ideo quia non potest poni quod in eodem tempore fiat & factum sit. Sed non est eadem ratio si dicatur quod non sunt indiuisibilia tempora in qua tempus diuiditur. Dicemus enim secundum hoc, quod vnum, & idem tempus est in quo fiebat & factum est. Sed fiebat, & erat non ens in toto tempore praecedenti: est autem factum & ens in vltimo nunc tempore; quod quidem non se habet ad tempus praecedens, sicut habitum, aut consequenter: sed sicut terminus eius. Sed si ponantur tempora indiuisibilia: necesse est, quod consequenter se habeant. Manifestum est autem, secundum praemissa, quod non suppositis temporibus indiuisibilibus, si aliquid fiat album in toto tempore A, non est maius tempus in quo factum est, & fiebat: quam in quo fiebat solum: quia in toto tempore sit: in vltimo autem termino temporis est factum. Tempus autem, & terminus temporis non sunt aliquid maius quam tempus tantum. Sicut etiam punctum nihil magnitudinis

Tex. c. 69.

quantitatis adicitur lineæ. Sed si ponantur tempora indivisibilia...

Ostentio quod tempus non diuidatur in indivisibilia.

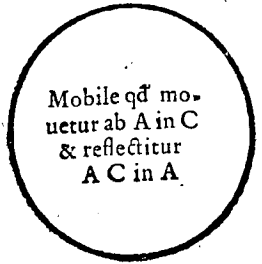
A. Tempus indivisibile B. Tempus diuisibile.

D. Mobile quod fit albu.

D. Mobile factum album.

Mobile quod mouetur ab A in C & reflectitur AC in A.

Ratio prima qua ostenditur, quod motus reflexus non possit esse continuus.

LEC. XVIII.

Ostendam quod motus reflexus non est continuus...

Quare & tempus erat in quo fiebat. Non enim eadem erat ratio...

LECTIO XVIII.

Ationabiliter autem & ex his ita debet videbitur...

Omne enim quod mouetur continue, si a nullo prohibeatur...

Simul autem & ex hoc mutatur in quo non est. Si igitur hoc impossibile...

Amplius & ex his manifestum vniuersaliter magis de omni...

tempus id erat in quo fiebat. Non enim eadem & his erit ratio...

LECTIO XVIII.

Idem insuper ita se habere videtur...

Omne itaque quod continue mouetur, modo nihil prohibeat...

Et insuper ut ex eo mutetur in quo ipsum non est...

Præterea ex hisce magis vniuersaliter de omni...

una pars motus ab aliis partibus eiusdem motus: vt vna pars dealbationis...

Amplius autem & hæc ratio magis propria est his quæ dicta sunt...

Amplius non si continuum est tempus: & motus: sed consequenter...

LECTIO XIX.

Vi autem in circulari: erit vnus & continuus. Nullum enim impossibile contingit...

Quæ talis est. Simul corrumpitur non album, & generatur album...

Nam si omne quod mouetur, aliquo motu dictorum motuum omnino mouetur...

Insuper hoc etiam modo ratio magis erit accommodata. Simul enim corruptum est non album...

Præterea non si tempus continuum est: & motus continuus est...

LECTIO XIX.

Motus autem iste, qui super circuleam lineam fit: vnus atque continuus erit...

Nullus motus localis potest esse continuus præter circulearem. Hic ostendit quod motus circulearis potest esse continuus...

corruptione exte ditur ad omnes motus: quia in quolibet motu est quedam generatio, & corruptio.

Quæ talis est. Si cur supra in Quinto habitum est: non est necessarium si continuum est tempus...

Insuper hoc etiam modo ratio magis erit accommodata. Simul enim corruptum est non album...

Præterea non si tempus continuum est: & motus continuus est...

Insuper hoc etiam modo ratio magis erit accommodata. Simul enim corruptum est non album...

LECTIO XIX.

Motus autem iste, qui super circuleam lineam fit: vnus atque continuus erit...

Nullus motus localis potest esse continuus præter circulearem. Hic ostendit quod motus circulearis potest esse continuus...

Tex. cō. 70.

Le. 8.

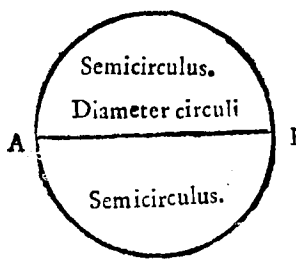
Tex. cō. 71.

Tex. cō. 40.

Le. 8. Tex. cō. 48.

Nihil autē sequitur impossibile si dicamus, q̄ motus circularis sit in perpetuum continuus. Quod patet ex hoc, quod in motu circulari, illud quod mouetur ex aliquo: puta A, simul mouetur in idem signum {secundum eandem positionem} id est, secundum eundem processum mobilis eodem ordine partium, seruat: quod in motu reflexo non contingit: quia cum aliquid retrocedit, disponitur secundum contrarium ordinem, partium in mouendo: quia, vel oportet quod pars mobilis quæ in primo motu erat prior: ex reflectione fiat posterior: vel oportet quod illa pars mobilis, quæ in primo motu aspicietur ad vnam differentiam loci: puta dextrum, vel sursum: in reflexione aspiciatur ad contrarium. Sed in motu circulari seruat eandem positio: dum aliquid mouetur ad id a quo recedit. Sic ergo poterit dici, quod etiam a principio sui motus dum recedebat ab A, mouebatur ad hoc, ad quod tandem perueniet, scilicet ad ipsum A. Nec propter hoc sequitur hoc impossibile, q̄ simul moueatur motibus contrariis, aut oppositis: sicut sequitur in motu recto. Non enim omnis motus qui est ad aliquem terminum, est contrarius: aut oppositus motui qui est ex illo eodem termino. Sed ista contrarietas inuenitur in linea recta: secundum quam attenditur contrarietas in loco. Non attenditur contrarietas inter duos terminos, secundum lineam circulearem quæcunque pars sit circumferentiæ, sed secundum diametrum. Contraria enim sunt quæ maxime distat. Maxima autem distantia inter duos terminos non mensuratur secundum lineam circulearem: sed secundum lineam rectam. Possunt enim inter duo puncta in finitæ lineæ curuæ describi: sed non nisi vna linea recta. Id autem quod est unum, est mensura in quolibet genere. Sic igitur patet quod si sit aliquis circularis: & diuidatur per mediū: & sit diameter eius A. B, motus qui est per diametrum ab A in B, est contrarius motui, qui est per eundem diametrum a B, in A. Sed motus qui est per semicirculū ab A, in B, non est contrarius motui qui est per alium semicirculū a B, in A. Contrarietas autem erat quæ impediebat, quod motus reflexus non posset esse continuus: vt ex superioribus rationibus apparet. Nihil ergo prohibet contrarietate sublata, motum circulearem esse continuū: & tamen nullo tempore deficere. Et huius ratio est: quia motus circularis habet suum complementum per hoc quod est ab eodem in idem, & sic per hoc non impeditur eius continuatio. Sed motus rectus habet suum complementum per hoc, quod est ab eodem in aliud. Vnde si ab illo alio reuertatur in idem a quo inceperat moueri: non erit unus motus continuus: sed duo. Deinde cum dicitur.

Ostensio quod motus qui sunt per diametrum circuli, sunt contrarij: non autem qui sunt per semicirculos.

In quod enim veniet: & mouetur in hoc. Sed non simul mouebitur contrariis neque oppositis. Non enim omnis qui est in hoc: ei qui est ex hoc, contrarius est neque oppositus. Sed contrarius in recta quidem. Hic enim est contrarius secundum locum: vt qui secundum diametrum distat. n. plurimū. Oppositus autem qui est secundum eandem longitudinem. Quare nihil prohibet moueri continue: & nullo tempore deficere. Circularis quidem enim motus est ab eodem in idē. Rectus autem ab eodem in aliud.

B Et quod quidem in circulo; nequaquam in eisdem est. Qui vero secundum rectitudinē: multoties in eisdem est. Eum quidem igitur qui semper in alio & alio sit; contingit moueri continue. Qui vero in eisdem multoties: non contingit. Necessē est .n. simul moueri contrarios. Quare neque in semicirculo: neque in alia circulatione, neque vna contingit moueri continue. Multoties enim necesse eadem moueri: & contrarias mutationes mutari. Non enim copulat principio finem. Qui autē circuli, copulat, & solus est perfectus.

C Manifestum autem, & ex hac diuisione: quoniā nō contingit alios motus eē continuos. In oibus enim accidit eadē moueri multoties, vt in alteratione media: & in eo qui est quantitatis secundū mediū magnitudinis: vt ex superioribus rationibus apparet. Nihil ergo prohibet contrarietate sublata, motum circulearem esse continuū: & tamen nullo tempore deficere. Et huius ratio est: quia motus circularis habet suum complementum per hoc quod est ab eodem in idem, & sic per hoc non impeditur eius continuatio. Sed motus rectus habet suum complementum per hoc, quod est ab eodem in aliud. Vnde si ab illo alio reuertatur in idem a quo inceperat moueri: non erit unus motus continuus: sed duo. Deinde cum dicitur.

B Ponit secundam rationem dicens, q̄ motus circularis nō est in eisdem: sed motus rectus multoties est in eisdem. Quod sic intelligendum est. Si enim aliquid moueatur ab A, in B, per diametrum: & iterū a B, in A, per eundem diametrum: necesse est, quod per eandem media redcat p̄ quæ prius transierat: & sic pluries per eandem fertur. Sed si aliquid moueatur ab A, in B, per semicirculū, & iterum a B, in A, per semicirculū aliu: est circulariter moueri: manifestū est, q̄ non redit ad idem per eadē media. Est autē de ratione oppositorum, quod circa idem considerentur: & sic manifestum est, quod moueri ab eodem in idem secundum motum circulearem, est absque oppositione: sed moueri ab eodem in idē secundū motum reflexum, est cum oppositione. Sic igitur patet, q̄ motus circularis q̄ non redit ad idem p̄ eandem media: sed semper pertransit aliud, & aliud, potest esse vnus, & continuus: quia non habet oppositionem. Sed ille motus reflexus, scilicet qui dum redit in idem pluries in eisdem medijs sit pertransiendum, non potest esse in perpetuum continuus: quia necesse esset, q̄ aliquid sic moueretur contrariis motibus. vt supra ostensum est. Et ex eadē ratione concludi potest: q̄ neq; motus quidem in semicirculo: neque in quacunque alia circuli portione potest esse in perpetuum continuus, quia in his motibus necesse est quod multoties pertransierit eadē media: & q̄ moueatur contrariis motibus, quasi debeat fieri reditus ad principium: & hoc ideo, quia neque in linea recta: neque in quacunque circuli portione copulatur finis principio: sed distat ab inuicem principium, & finis. Sed in solo circulo si finis copulatur principio: & ideo solus motus circularis est perfectus. Vnumquodque enim perfectum est ex hoc, quod attingit suum principium. Secundo ibi.

Et sic quidem motus qui sit in circulo: nunquam sit in eisdem. Rectus autem sepe sit in eisdem. Is igitur motus qui semper in alio, atque alio sit: continue fieri potest. At huius continue fieri non potest, qui sepe sit in eisdem. Motibus enim oppositis: id quod mouetur simul moueatur necesse est. Quare fieri non potest; ut aut in semicirculo quicquam: aut in alia ulla circumferentiā continue moueatur. Sepe enim in eisdem moueatur, & contrariis mutationibus mutetur necesse est. Non enim coniunguntur hic principium, atque finis. Circuli autem coniunguntur; & hic est solus motus perfectus.

Ex hac autem diuisione patet fieri non posse quo ceterorum motuum quicquam continuus sit. Accidit enim in vniuersis: ut per eandem quicquam fiat. Vt in alteratione per medium ipsum; & in motu qui quantitatis accommodatur per magnitudines medias, & in

appetitione. Ad quod .n. perueniet: ad id & mouetur, sed non simul contrariis circuitur motibus: neq; oppositis sane. Nō enim oīs motus quo p̄gitur ad hoc, contrarius ei quo itur ex hoc, aut oppositus est. Sed contrarius quod ē rectus, huius .n. motus loco accommodatus contrarius est: ut his q̄ p̄ diametrum sit. Terminum .n. plurimum distat. Oppositus autem est, qui per eandem sit longitudinem. Quare nihil uetat, ut talis motus continuus sit: nullasque prorsus intercapedines habeat. Etenim conuersio quidem a seipso in seipsum, rectus autem motus a seipso in aliud transiitio est.

Et sic quidem motus qui sit in circulo: nunquam sit in eisdem. Rectus autem sepe sit in eisdem. Is igitur motus qui semper in alio, atque alio sit: continue fieri potest. At huius continue fieri non potest, qui sepe sit in eisdem. Motibus enim oppositis: id quod mouetur simul moueatur necesse est. Quare fieri non potest; ut aut in semicirculo quicquam: aut in alia ulla circumferentiā continue moueatur. Sepe enim in eisdem moueatur, & contrariis mutationibus mutetur necesse est. Non enim coniunguntur hic principium, atque finis. Circuli autem coniunguntur; & hic est solus motus perfectus.

Ex hac autem diuisione patet fieri non posse quo ceterorum motuum quicquam continuus sit. Accidit enim in vniuersis: ut per eandem quicquam fiat. Vt in alteratione per medium ipsum; & in motu qui quantitatis accommodatur per magnitudines medias, & in

esse aliquis motus continuus. Et primo ostendit propositum. Secundo infert quoddam correlarium ex dictis. ibi {Manifestū igitur ex his} Dicit ergo primo, quod etiam ex ista distinctione quæ ponit inter motum circulearem, & alios motus locales, manifestum est, quod nec in alijs generibus motus contingit esse aliquos motus in infinitum continuos: quia in omnibus alijs generibus motus, si debeat aliquid moueri ab eodem in idem: sequitur quod multoties pertransierit eadem: sicut in alteratione oportet quod pertransierit medias qualitates. Ex calido enim transitur in frigidum per tepidum: & si debeat rediri ex frigido in calidum: oportet quod per tepidum transeat. Et idem apparet in motu qui est secundum quantitatem: quia si quod mouetur de magno in paruū: & iterum redeat ad magnum: oportet quod bis sit in media quantitate. Et simile est et generatione & corruptione. Si enim ex igne fiat aer: & iterum ex aere fiat ignis: oportet quod medias dispositiones bis transeat. Sic enim mediū potest poni in generatione & corruptione. Si enim secundum quod accipitur cum transmutatione dispositionum. Et quia media transire contingit in diuersis mutationibus diuersimode: subiungit q̄ nihil differt, vel pauca vel multa media facere: per quod aliquid moueatur de extremo in extremū, neq; accipere aliquod medium positum: vt pallidum inter albu & nigrum: vel remouere: vt inter bonum & malum: quod neque bonum neque malum est: quia quatercunque media se habeant: sepe accidit quod eadem multoties pertransiantur. Secundo ibi.

D Manifestū igitur ex his: quoniam neque physiologi bene dicunt: omnia sensibilia moueri sepe dicentes: moueri enim necesse ē aliquem horum motuū: & maxime secundum illos est alterari. Fluere enim dicunt, & sepe corrumpi. Adhuc autem, & generationem & corruptionem alterationem dicunt. Ratio autem nunc dixit vniuersaliter de omni motu: quod secundum nullum motum contingit moueri continue extra quē circulo. Quare neque secundum alterationem: neque secundum augmentum. Quod quidem igitur neq; infinita sit mutatio, neque vna, neq; cōtinua extra circuli motū, nobis dicta sint tāta.

E Quod autem lationū circularis prima sit, manifestum est. Omnis enim secundum locum motus, sicut & prius diximus, aut in circulo: aut in recto, aut mixtus est. Hoc autem necesse est priores esse illos. Ex illis .n. constitutus est. Recto autem circularis. Simplex enim & per circuitum magis est. In infinitum .n. non est rectū ferri, sic enim infinitum nō est. Sed neque si esset, moueretur vtique nihil. Non enim sit impossibile. Transire autem infinitum impossibile ē. In finito autem recto reflectēs quidem compositus est, & duo sunt motus. Non reflexus autē imperfectus & corruptus. Prius autē & natura, & ratione, & tempore est perfectum quidem imperfecto. Corruptibili autem incorruptibile.

F Amplius prior est quem contingit perpetuum esse non con-

secundum alterationem: neque secundum augmentum: possunt omnia sepe moueri, vt illi dicebant. Vltimo autem principale intentum epilogando concludit, scilicet q̄ nulla mutatio possit esse infinita & continua nisi circularis. Deinde cum dicitur.

E Probat quod motus circularis sit primus motuum duobus rationibus: quarum prima talis est. Omnis motus localis: vt prius dictum est: aut est circularis: aut rectus, aut commixtus. Circularis autē & rectus sunt priores commixto: quia ex illis constituitur. Inter illos autē duos, circularis est prior recto. Circularis enim est simplicior, & perfectior recto. Quod sic probat. Motus .n. rectus non potest precedere in infinitum. Hoc enim est dupliciter. Vno modo sic quod esset magnitudo per quam transit motus rectus infinita: quod est impossibile. Sed etiam si esset aliqua magnitudo infinita nihil moueretur ad infinitū. Quod enim impossibile est esse, nec sit aut generatur: im possibile est autem transire in infinitum: nihil ergo mouetur ad hoc quod infinita pertransierit. Non ergo potest esse motus rectus infinitus super magnitudinem infinitam. Alio modo, posset intelligi motus rectus infinitus super magnitudine finita per reflexionē. Sed motus qui est reflexus non est vnus: vt supra probatum est: sed est compositus ex duobus motibus. Si autem super linea recta finita non fiat reflexio: erit motus imperfectus & corruptus. Imperfectus quidem, quia possibile est ei fieri additionem. Corruptus autem, quia cum peruenit ad terminum magnitudinis, cessabit motus. Sic ergo patet quod motus circularis qui non est compositus ex duobus: & qui non corrumpitur cum venit ad terminū cum sit idem eius principium & finis: est simplicior, & perfectior quā motus rectus. Perfectum autem est prius imperfecto, & similiter incorruptibile corruptibili, & natura, & tempore, sicut supra ostensum est, cū probabatur loci mutationem esse priorem alijs motibus. Necessē est ergo motum circulearem esse priorem recto. Deinde cum dicitur.

Ex his igitur patet, nec eos natura les bene sensisse, qui res vniuersas sensibiles inquit sepe moueri. Nam motuum iam dictorū aliquo moueatur, maximeque secundum illos alterentur necesse est. Fluere enim, inquit, eas sepe decremētaque suscipere. Præterea generationem atque corruptionem alterationem esse dicunt. Ratio uero nostratunc dixit, nullo quicquam omnino motu præter conuersionem cōtinuè moueri posse. Quare nec alteratione nec accretione, decremētone.

Hæc igitur satis sint dicta ad demonstrandum nullam infinitam, esse mutationem, aut continuam præter ipsam solam conuersionem.

Ipsam autem conuersionem lationum omnium esse primam, perspicuum inde fieri potest. Omnis enim latio, aut circularis est, aut recta, aut mixta, sicut & antea diximus. At huius quidem illas priores esse necesse est, ex illis enim constat, ut patet. Recta uero, circularis est prior. Est enim simplex perfectaque magis. Fieri igitur non potest, ut super infinita linea recta quicquam feratur. Non enim id in ratione rerum, quod hoc pacto dicitur infinitum. At neque si esset moueretur quicquam omnino. Non enim id sit quod impossibile est. Impossibile autem est (ut patet) transire quicquam infinitum. Ea uero latio quæ super finita recta linea sit, si reuertatur, composita erit profecto duo que motus, si nō reflectatur, imperfecta ac corruptibilis. At imperfecto perfectū, et incorruptibile corruptibili natura prius esse, et ratione, atque tpe constat.

Hisce præterea motus qui perpetuus esse potest, prior est eo qui perpetuus esse potest, & natura, & tempore, sicut supra ostensum est, cū probabatur loci mutationem esse priorem alijs motibus. Necessē est ergo motum circulearem esse priorem recto. Deinde cum dicitur.

Ponit secundam rationem: quæ talis est. Motus qui potest esse perpetuus, est prior eo qui perpetuus esse non potest, quia perpetuum est prius non perpetuo, & tempore, & natura. Circularis

Com. 74.

Left. 16. t. com. 64.

Left. 16. t. com. 64. Left. 18.

Left. 14. com. 55.

PHYSICORVM

Circularis autem motus potest esse perpetuus, & nullus aliorum motuum: cum oporteat eis succedere quietem. Vbi autem motus superuenerit: corrumpitur motus. Relinquitur ergo quod motus circularis sit prior omnibus aliis motibus. Hæc autem quæ in hac ratione supponit, ex superioribus parent.

LECTIO XV.

Postquam Philosophus ostendit per proprias rationes: quod motus circularis est continuus, & primus, hic ostendit idem per quasdam logicas, & communes rationes. Et ponit tres rationes.

Circa quarum primam dicit, quod rationabiliter accidit, quod motus circularis sit vnus, & continuus in perpetuum: non autem motus rectus; quia in recto determinatur principium, medium, & finis: & oia hæc tria est assignare in ipsa linea recta, & ideo est in ipsa linea vnde incipit motus, & vbi finiatur: quia omnis motus quiescit apud terminos, scilicet vel a quo, uel ad quem.

Com. 74.

Has enim duas quietes supra in Quinto distinxerat. Sed in linea circulari termini non sunt distincti. Nulla enim est ratio, quare vnus punctus signatus in linea circulari, sit magis terminus, quam alius: quia vnusquodque similiter est, & principium, & medium, & finis: & sic quodammodo quod mouetur circulariter: semper est in principio, & in fine: inquantum, scilicet quodlibet punctum signatum in circulo, potest accipi ut principium, vel finis; & quodammodo nonquam est in principio, vel fine inquantum scilicet nullum punctum circuli est principium, vel finis in actu. Vnde sequitur, quod sphaera quodammodo mouetur, & quodammodo quiescit, quia sicut in Sexto dictum est. Sphaera dum mouetur semper obtinet eundem locum secundum subiectum: & quantum ad hoc quiescit: alii tamen, & alium secundum rationem: & quantum ad hoc mouetur. Ideo autem in ipsa linea circulari non distinguitur principium, medium, & finis: quia hæc tria pertinent ad centrum: a quo sicut a principio procedunt lineæ ad circumferentiam: & ad ipsum terminantur.

LECTIO XX.

Ationabiliter autem accidit, & circulem vnũ esse & continuũ: & non rectum. Eius enim qui in recto determinatur est principium, & finis, & mediũ, & oia hæc hêt in seipso. Quare est. vnde incipit quod mouetur: & vbi finiet. Apud terminos. n. quiescit oẽ, aut uide, aut ubi. Circularis autem indeterminati sunt. Quid. n. magis quicunq; terminus eorum qui sunt in linea. Similiter enim vnusquodque principium & medium est, & finis. Quare sp̄ quædam sunt in principio, & fine, & nunquam in vno tantũ sunt. Vnde mouetur, & quiescit quodammodo sphaera. Eundem enim obtinet locum. Causa autem est, quod omnia hec accidunt centro. Principium enim & medium magnitudinis, & finis est. Quare propter id, quod extra circulem est: nõ est vbi quod fertur quiescat. Sic enim semper fertur circa medium: sed non ad vltimũ. Propter hoc autem manet, & semper quiescit quodammodo totum: & mouetur continue.

tingenti. Circulem quidẽ igitur cõtingit perpetuũ esse: aliorum aut neque loci mutatione; neque alium: neque vnum contingit esse perpetuum. Statũ. n. oportet fieri. Si aut status est, corruptus est motus prior.

LECTIO XX.

Ationabiliter autem accidit, & circulem vnũ esse & continuũ: & non rectum. Eius enim qui in recto determinatur est principium, & finis, & mediũ, & oia hæc hêt in seipso. Quare est. vnde incipit quod mouetur: & vbi finiet. Apud terminos. n. quiescit oẽ, aut uide, aut ubi. Circularis autem indeterminati sunt. Quid. n. magis quicunq; terminus eorum qui sunt in linea. Similiter enim vnusquodque principium & medium est, & finis. Quare sp̄ quædam sunt in principio, & fine, & nunquam in vno tantũ sunt. Vnde mouetur, & quiescit quodammodo sphaera. Eundem enim obtinet locum. Causa autem est, quod omnia hec accidunt centro. Principium enim & medium magnitudinis, & finis est. Quare propter id, quod extra circulem est: nõ est vbi quod fertur quiescat. Sic enim semper fertur circa medium: sed non ad vltimũ. Propter hoc autem manet, & semper quiescit quodammodo totum: & mouetur continue.

Accidit autem conuersim, & nanque, quoniam mensura motuum circulem: primam necesse est ipsam esse. Omnia enim mensurantur primo. Et quia primum mensura aliorum est.

Amplius autem, & regularem contingit circulem esse solum. Quæ enim in recto: a principio irregulariter feruntur ad finem. Omnia enim quantum distant quidem plus a quiescente: feruntur velocius. Circ-

qui non est æqualiter velox per totum: quod necesse est accidere in omni motu recto, quia in motibus naturalibus, quanto aliqua quæ mouetur plus distant a prima quiete a qua incipit motus, uelocius mouetur: in motu autem violento, quanto plus

tur lineæ a circumferentiã protracta; & est etiam medium totius magnitudinis secundum æquidistantiam ad omnia signa circumferentiæ. Et ideo quia principium, & finis circularis magnitudinis est extra circulationem, scilicet in centro: ad quod non pertingit quod circulariter mouetur: nõ est assignare in motu circulari vbi quiescat illud quod fertur ad punctum ad ipsum, quia quod circulariter mouetur, semper fertur circa medium, sed non fertur ad vltimum: quia nõ fertur ad medium quod est principium, & vltimum. Et propter hoc, totũ quod sphaerice mouetur: quod modo semper quiescit: & quodammodo continue mouetur, ut dictum est. Ex his ergo quæ dicta sũt, sic ratio extrahi potest. Omnis motus qui nunquã est in principio, & fine est continuus: sed motus circularis est huiusmodi, ergo &c. Et per idem mediũ probatur, quod motus rectus non possit esse continuus. Deinde cum dicitur: b ¶ Ponit secundam rationem dicens: quod hæc duo conuersim se sequuntur, scilicet quod motus circularis sit mensura omnium motuum: & quod sit primus motuum. Omnia enim mensurantur primo sui generis. ut in Decimo meta. ostenditur. Et sic ista propositio conuertibilis est: Omne quod est mensura, est primum sui generis: & omne quod est primum, est mensura. Sed motus circularis est mensura omnium aliorum motuum. ut patet ex his que in fine quæriti sunt dicta. ergo motus circularis est primus motuum. Vel si supponatur, quod motus circularis sit primus motuum propter supradictas rationes: concludetur quod sit mensura aliorum motuum. Tertiam rationem ponit ibi. c ¶ Dicitur quod solus motus circularis potest esse regularis: quia quæ in linea recta mouentur: regulariter feruntur a principio usque ad finem. Est enim motus irregularis, ut dictũ est: qui non est æqualiter velox per totum: quod necesse est accidere in omni motu recto, quia in motibus naturalibus, quanto aliqua quæ mouetur plus distant a prima quiete a qua incipit motus, uelocius mouetur: in motu autem violento, quanto plus

LECTIO XX.

Qui recte cum ratione; accidit: conuersionem unum esse motum, atque continuum, & non eã ratione qua super recta linea pergitur. Huius. n. principium, et finis & mediũ definitum est: & uniuersa hæc sunt in ipsa. Quo fit, ut id sit unde incipiat quod mouetur, & id uem ad quod perueniet, desinetque moueri. In ipsis nanque simbus quiescit id omne, quod motu recto cietur: ut in eo ex quo incipit motu cieri, aut in eo ad quem accidit. Sed in circumferentiã sumi hæc ut patet in definitiã. Quod enim ipsius punctum, finis potius ratione, quam principii subit. Aque. n. quoduis punctum principium est, & medium: atque finis ut semper id quod mouetur in principio sit, & medio, atque fine, & nunquam in uno tantũ. Quæ ipse sphaera mouetur, & aliquo modo quiescit. Eundem. n. occupat locum. Causa autem est, hæc omnia accidisse ipsi centro. Nã principium est, & magnitudinis, atque finis. Quare sit, ut quia hoc extra circumferentiã est, non sit in quo quiescit id quod fertur quasi transierit. Sp̄. n. circa medium: sed nõ ad vltimũ fertur. Quia uero sp̄ hoc manet: ideo totum ipsum continue partim quiescit, partim mouetur.

Accidit autem hæc conuersio; ut econtra conuersio motuum sit prima, atque mensura, quia nãq; motu est mensura ipsa conuersio, ideo primus sit ipsa motus necesse est, ipso. n. primo oia mensuratur. Et quæ rursum primus est, & oium motus, ideo ipsa mensura est ceterorum.

Præterea uniformis etiã motus sola conuersio esse potest. Quæ nanque recto motu cietur, difformiter sane feruntur. Discrepant. n. partes motus propinque principio ab hisce partibus quæ propinque sunt fini. Etenim uniuersa quæ suapte natura feruntur, quo magis

qui non est æqualiter velox per totum: quod necesse est accidere in omni motu recto, quia in motibus naturalibus, quanto aliqua quæ mouetur plus distant a prima quiete a qua incipit motus, uelocius mouetur: in motu autem violento, quanto plus

plus distant ab vltima quiete ad quam terminatur motus: tanto velocius mouentur. Nam motus naturalis intenditur in fine: violentus autem in principio. Hoc autem in motu circulari locum non habet: quia in circulo principium, & finis non est nãq; motus esse inter ipsam circulationem, quæ fit per circumferentiã, sed extra: id est in centro. ut dictũ est. Vnde nulla est ratio quare intendatur, & remittatur motus circularis quasi per approximationem ad principium uel finem: cum semper æqualiter appropinquat centro, quod est principium, & finis. Manifestum est autem ex his quæ in 5. dicta sunt, quod motus regularis est magis vnusquam irregularis: & sic motus circularis est prior naturali quàm motus rectus. Quanto. n. aliquid est magis vnusquam naturali numer: tanto naturali prius est. Deinde cum dicitur: d ¶ Ostendit per opiniones antiquorum philosophorum quod motus localis sit primus motuum: & dicitur quod huic ueritati attestat dicta omniũ philosophorum antiquorum quod motu fecerunt memoriam: quia principium attribuunt quod mouetur motu locali. Et hoc ostendit primo per opinionem Empedocle, qui posuit amicitiam, & hanc prima principia mouentur: quorum amicitia congregat: his uero disgregat. congregatio autem, & disgregatio sunt motus locales. Secundo ostendit idem per opinionem Anaxagoræ, qui posuit intellectum primam causam mouentem: cuius opus secundum ipsum est disgregare commissa. Tertio ostendit idem per opinionem Democriti, qui non posuit causam mouentem: sed dixit quod omnia mouentur propter naturam uacui. Motus autem qui est propter uacuum est loci mutatio: uel similis loci mutationi: quia uacuum, & locus nõ differunt nisi ratione, ut in quarto dictum est. Et sic dum ponunt res primo moueri propter uacuum, ponunt motum localem naturalem: primum, & nullum aliorum motuum. Sed alios motus opi-

plus distant ab vltima quiete ad quam terminatur motus: tanto velocius mouentur. Nam motus naturalis intenditur in fine: violentus autem in principio. Hoc autem in motu circulari locum non habet: quia in circulo principium, & finis non est nãq; motus esse inter ipsam circulationem, quæ fit per circumferentiã, sed extra: id est in centro. ut dictũ est. Vnde nulla est ratio quare intendatur, & remittatur motus circularis quasi per approximationem ad principium uel finem: cum semper æqualiter appropinquat centro, quod est principium, & finis. Manifestum est autem ex his quæ in 5. dicta sunt, quod motus regularis est magis vnusquam irregularis: & sic motus circularis est prior naturali quàm motus rectus. Quanto. n. aliquid est magis vnusquam naturali numer: tanto naturali prius est. Deinde cum dicitur: d ¶ Ostendit per opiniones antiquorum philosophorum quod motus localis sit primus motuum: & dicitur quod huic ueritati attestat dicta omniũ philosophorum antiquorum quod motu fecerunt memoriam: quia principium attribuunt quod mouetur motu locali. Et hoc ostendit primo per opinionem Empedocle, qui posuit amicitiam, & hanc prima principia mouentur: quorum amicitia congregat: his uero disgregat. congregatio autem, & disgregatio sunt motus locales. Secundo ostendit idem per opinionem Anaxagoræ, qui posuit intellectum primam causam mouentem: cuius opus secundum ipsum est disgregare commissa. Tertio ostendit idem per opinionem Democriti, qui non posuit causam mouentem: sed dixit quod omnia mouentur propter naturam uacui. Motus autem qui est propter uacuum est loci mutatio: uel similis loci mutationi: quia uacuum, & locus nõ differunt nisi ratione, ut in quarto dictum est. Et sic dum ponunt res primo moueri propter uacuum, ponunt motum localem naturalem: primum, & nullum aliorum motuum. Sed alios motus opi-

plus distant ab vltima quiete ad quam terminatur motus: tanto velocius mouentur. Nam motus naturalis intenditur in fine: violentus autem in principio. Hoc autem in motu circulari locum non habet: quia in circulo principium, & finis non est nãq; motus esse inter ipsam circulationem, quæ fit per circumferentiã, sed extra: id est in centro. ut dictũ est. Vnde nulla est ratio quare intendatur, & remittatur motus circularis quasi per approximationem ad principium uel finem: cum semper æqualiter appropinquat centro, quod est principium, & finis. Manifestum est autem ex his quæ in 5. dicta sunt, quod motus regularis est magis vnusquam irregularis: & sic motus circularis est prior naturali quàm motus rectus. Quanto. n. aliquid est magis vnusquam naturali numer: tanto naturali prius est. Deinde cum dicitur: d ¶ Ostendit per opiniones antiquorum philosophorum quod motus localis sit primus motuum: & dicitur quod huic ueritati attestat dicta omniũ philosophorum antiquorum quod motu fecerunt memoriam: quia principium attribuunt quod mouetur motu locali. Et hoc ostendit primo per opinionem Empedocle, qui posuit amicitiam, & hanc prima principia mouentur: quorum amicitia congregat: his uero disgregat. congregatio autem, & disgregatio sunt motus locales. Secundo ostendit idem per opinionem Anaxagoræ, qui posuit intellectum primam causam mouentem: cuius opus secundum ipsum est disgregare commissa. Tertio ostendit idem per opinionem Democriti, qui non posuit causam mouentem: sed dixit quod omnia mouentur propter naturam uacui. Motus autem qui est propter uacuum est loci mutatio: uel similis loci mutationi: quia uacuum, & locus nõ differunt nisi ratione, ut in quarto dictum est. Et sic dum ponunt res primo moueri propter uacuum, ponunt motum localem naturalem: primum, & nullum aliorum motuum. Sed alios motus opi-

LECTIO XXI.

Quod autem secundum locum mutatio, primus motu est, testantur omnes quicunq; de motu feruntur memoria. Principia. n. tradunt ipsius mouentibus secundum huiusmodi motum. Disgregatio autem & congregatio motus secundum locum sunt: sic. n. mouentur concordia & discordia: hæc quidem. n. disgregat, illa autem congregat. Et ipsum autem intellectum mouentem primam (ait Anaxagoras) disgregare. Similiter autem & quicunq; huiusmodi quidem neque vnã causam dicunt, propter uacuum autem moueri dicunt, & nanque hi secundum locum motu natura moueri dicunt: motus. n. qui propter uacuum fit, loci mutatio est, & sicut in loco. Aliorum autem, neque vnũ inesse primis corporibus, sed his que sunt ex his opinantur. Augmentari. n. & corrupti & alterari congregatis, & disgregatis a primis corporibus dicunt. Eodem autem modo, & quicunq; propter densitatem aut raritatem efficiunt generationem & corruptionem: congregatio. n. & disgregatione hæc componunt. Amplius autem & præter hos animã causam faciētes motus: ipsum seipsum. n. mouens principium esse dicunt eorum quæ mouentur. Mouebit autem animal, & omne animatum secundum eã, quæ est secundum locum cinefim. Et proprie autem moueri dicimus solũ, quod mouetur secundum locum motu: si autem quiescat quidem in seipso, augmentetur autem, aut detrimentum patiat, aut alteret, contingit quodammodo moueri, simpliciter autem moueri nõ dicimur.

LECTIO XXI.

Vod autem hoc necesse est impartibile esse, & nullam habere magnitudinem nunc dicamus, deter-

tantur consequi ad motum localem. Dicunt enim sequentes Democritum, quod augmentari, & corrumpi, & alterari contingit per quandam congregationem, & disgregationem indiuisibilium corporum. Quarto, ostendit idem per opiniones antiquorum naturalium, qui ponebant unam causam materialem tantum, uel aerem uel ignem, uel aliquid medium. Ex illo enim uno materiali principio conseruunt generationem, & corruptionem rerum per condensationem, & rarefactionem, quæ per quandam congregationem & disgregationem compleretur. Quinto, ostendit idem per opinionem Platonis quod posuit animã esse primã causam motus. Posuit. n. Plato, quod mouens se ipsum quod est anima: est principium omnium eorum quæ mouentur. Mouere autem seipsum conuenit animalibus, & oia aiatu em eũ quod est finem locum cinefim. p. trãsmutationem localem. Sexto autem ostendit idem per ea quæ communiter & uulgariter loquentes dicunt. Illud enim solum dicimus moueri, quod mouetur secundum motum localem. Si autem aliquid quiescat in loco, sed mouetur motu augmenti, aut decrementi, aut alterationis, dicunt quod mouetur quodammodo sed non simpliciter. Deinde cum dicitur: e ¶ Epilogat quæ dixerat. scilicet quod motus semper fuerit, & semper erit, & quod est aliquod primum principium motus perpetuum, & quis sit primus motus, & quem motum contingat esse perpetuum, & quod primum mouens sit immobile. Hæc enim omnia in præcedentibus declarata sunt.

LECTIO XXI.

Motus igitur omni in tempore semper fuisse, semperque fore, & quid esse principium perpetui motus, quis præterea primus est motus, et quis solus perpetuus esse potest, & id insuper quod primum mouet immobile esse: satis iam hisce, quæ dicta sunt explicauimus.

LECTIO XXI.

Vnc autem partibus hoc uacuum, & magnitudinemque nullam prorsus habere necessariũ esse dicamus, ac demonstramus. oportet. Tho. Sup Phy.

tantum, uel aerem uel ignem, uel aliquid medium. Ex illo enim uno materiali principio conseruunt generationem, & corruptionem rerum per condensationem, & rarefactionem, quæ per quandam congregationem & disgregationem compleretur. Quinto, ostendit idem per opinionem Platonis quod posuit animã esse primã causam motus. Posuit. n. Plato, quod mouens se ipsum quod est anima: est principium omnium eorum quæ mouentur. Mouere autem seipsum conuenit animalibus, & oia aiatu em eũ quod est finem locum cinefim. p. trãsmutationem localem. Sexto autem ostendit idem per ea quæ communiter & uulgariter loquentes dicunt. Illud enim solum dicimus moueri, quod mouetur secundum motum localem. Si autem aliquid quiescat in loco, sed mouetur motu augmenti, aut decrementi, aut alterationis, dicunt quod mouetur quodammodo sed non simpliciter. Deinde cum dicitur: e ¶ Epilogat quæ dixerat. scilicet quod motus semper fuerit, & semper erit, & quod est aliquod primum principium motus perpetuum, & quis sit primus motus, & quem motum contingat esse perpetuum, & quod primum mouens sit immobile. Hæc enim omnia in præcedentibus declarata sunt.

LECTIO XXI.

Motus igitur omni in tempore semper fuisse, semperque fore, & quid esse principium perpetui motus, quis præterea primus est motus, et quis solus perpetuus esse potest, & id insuper quod primum mouet immobile esse: satis iam hisce, quæ dicta sunt explicauimus.

LECTIO XXI.

Vnc autem partibus hoc uacuum, & magnitudinemque nullam prorsus habere necessariũ esse dicamus, ac demonstramus. oportet. Tho. Sup Phy.

tantum, uel aerem uel ignem, uel aliquid medium. Ex illo enim uno materiali principio conseruunt generationem, & corruptionem rerum per condensationem, & rarefactionem, quæ per quandam congregationem & disgregationem compleretur. Quinto, ostendit idem per opinionem Platonis quod posuit animã esse primã causam motus. Posuit. n. Plato, quod mouens se ipsum quod est anima: est principium omnium eorum quæ mouentur. Mouere autem seipsum conuenit animalibus, & oia aiatu em eũ quod est finem locum cinefim. p. trãsmutationem localem. Sexto autem ostendit idem per ea quæ communiter & uulgariter loquentes dicunt. Illud enim solum dicimus moueri, quod mouetur secundum motum localem. Si autem aliquid quiescat in loco, sed mouetur motu augmenti, aut decrementi, aut alterationis, dicunt quod mouetur quodammodo sed non simpliciter. Deinde cum dicitur: e ¶ Epilogat quæ dixerat. scilicet quod motus semper fuerit, & semper erit, & quod est aliquod primum principium motus perpetuum, & quis sit primus motus, & quem motum contingat esse perpetuum, & quod primum mouens sit immobile. Hæc enim omnia in præcedentibus declarata sunt.

LECTIO XXI.

Postquam Philosophus ostendit, quæ sit primus motus, hic ostendit quale sit primum mouens. Et diuidit in partes duas. Primo, dicit de quo est icetio. Secundo, exequit propositum, ubi dicitur aut quidem. Dicit aut primo, quod dicitur sit supra, quod primum mouens est immobile: nunc dicitur est in diuisibile, & nullam habes magnitudinem, sicut oia incorporata. Sed

Tho. Sup Phy.

Sed antequam hoc ostendamus oportet prædeterminare quædam quæ exiguntur ad huiusmodi probationem. Secundo ibi...

Primo ostendit, quod ad motum infinitum requiritur potentia infinita. Secundo, quod potentia infinita non potest esse in magnitudine finita...

minantes primum de prioribus ipso.

Horum autem vnum quid est, quod impossibile est nullum finitum mouere secundum infinitum tempus. Tria enim sunt, quod mouetur, mouens, in quo tertium tempus...

bitur in minori tempore quam totum. Nihil enim prohibet conditionalem esse veram, cuius antecedens est impossibile...

tet prius bisce definitis, quæ hanc sententiam antecedunt.

Atque horum vnum est hoc fieri inquam non posse, quo finitum quicquam tempore moueat infinitum. Tria namque esse in omni motu constat...

a toto, & dicere quod minor albedo est in parte quam in toto. Et per huc etiam modum potest dici, quod virtus ad mouendum in parte corporis...

79.

9.

77.

75.

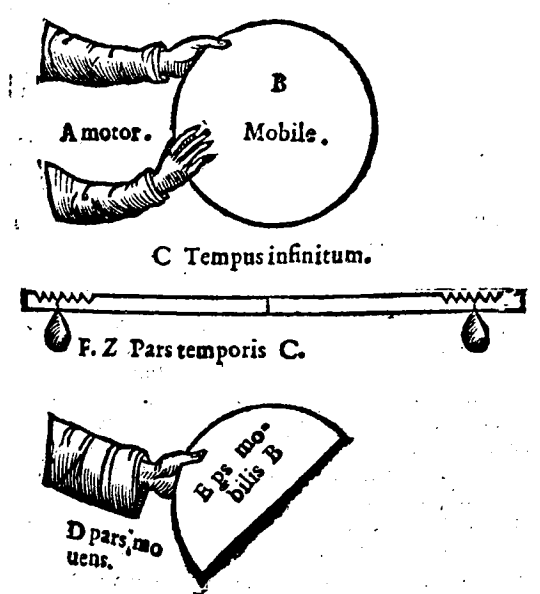
hoc quod ponitur, quod motor finitus moueat mobile finitum, motu qui sit infinitus secundum partes mobilis.

moueri nihil secundum infinitum motum, quod quidem igitur non contingit finitum in infinito tempore mouere...

Quod autem omnino in finita magnitudine non contingit infinitam esse potentiam: ex his manifestum est.

semper causa quæ est per se, est prior ea quæ est per aliud, ut supra dictum est. Virtus autem causa per se, determinatur ad effectum per se...

Demonstratio, qua probatur quod finitum mouens non potest mouere aliquid in tempore infinito.

ostendit quod necesse est uirtutem quæ est in magnitudine proportionari magnitudini in qua est. Et primo ostendit in magnitudine finita quod non potest esse potentia infinita...

finito in tempore. C. mouebit: fieri ergo non potest: ut a finito quicquam infinito in tempore moueatur...

Fieri uero non potest: ut finita in magnitudine uires sint infinitæ: ex bisce sane fuerit notum...

cum potentia infinita sit maior quam potentia finita: necesse est, quod si sit aliqua finita magnitudo habens potentiam infinitam...

Infra.

Le. 8. i pri.

Te. c. 101.

1.6.t.c.37.

1.6.t.c.59.

in toto, quod totum mobile in maiori tempore pertranseat aliquid finitum, quam pars eius. Cum ergo tempus quod est C, sit infinitum, relinquatur quod tempus in quo D mouetur...

Similiter autem additur ad potentiam motuam, & subtrahitur a tempore motus, quia maior potentia in minori tempore mouere potest. Sic ergo sequitur, quod finita potentia periciat motum in æquali tempore cum potentia infinita...

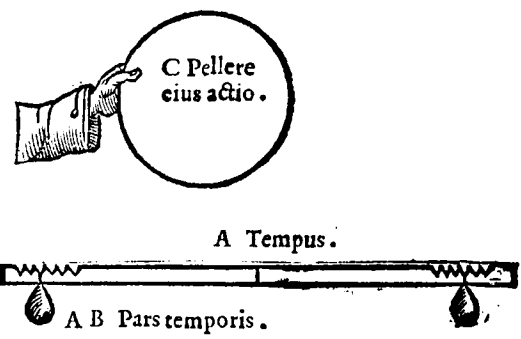
Quod patet esse falsum tam secundum opinionem ipsius quam secundum sententiam fidei christianæ: quæ ponit substantiam mundi in infinitum duraturam. Postet etiam moueri obiectum de diuisione & additione quibus vitur: quæ non conueniunt rerum nature. Sed quia superius facti dictum est, præmittatur ad præsens. His ergo dubitationibus per ordinem respondentes dicendum est ad primam: quod Philosophus non intendit hic facere demonstrationem ostensiuam sed demonstrationem ad impossibile ducentem: in qua, quia ex aliquo dato aliquid sequitur quod est impossibile: concluditur primum datum impossibile esse. Non autem est verum quod primum datum simul cum conclusione esse sit possibile: sicut si daretur quod esset aliqua potentia quæ posset remouere genus a specie: sequeretur quod illa potentia posset facere quod homo non esset animal. Sed quia hoc est impossibile: impossibile est & primum. Non autem ex hoc potest concludi esse possibile quod sit aliqua potentia quæ faciat hominem non esse animal. Ita est hoc quod est aliquam potentiam infinitam esse in magnitudine: ex necessitate sequitur motum esse in non tempore, sed quia hoc est impossibile: impossibile est infinitam potentiam esse in magnitudine. Nec potest ex hoc concludi esse possibile quod potentia infinita moueat in non tempore. Ad secundam autem dubitationem respondet Auerro. in commento huius loci dicens: quod ratio Aristo. hic procedit de potentia ratione suæ infinitatis: finitum autem & infinitum conuenit quantitati: vt supra habitum est. Vnde potentia quæ non est in magnitudine non proprie competit quod sit finita vel infinita. Sed hæc responsio est & contra Aristotelis intentionem & contra veritatem. Contra intentionem quidem Aristotelis est: quia Aristoteles in precedenti demonstratione probauit quod potentia mouens tempore infinito sit infinita: & ex hoc infra concludit quod potentia mouens calum non est potentia in magnitudine. Est etiam contra veritatem: quia cum omnis potentia actiua sit secundum aliquam formam: eo modo conuenit magnitudi potentia: & per consequens finitū & infinitum: sicut conuenit formæ. Formæ autem conuenit magnitudo per se: & per accidens. Per se quidem secundum perfectionem ipsius formæ: sicut dicitur magna albedo etiam parue nituis secundum perfectionem propriæ rationis. Per accidens autem secundum quod aliqua alia forma habet extensionem in subiecto: sicut dicitur magna albedo propter magnitudinem superficiei. Hæc autem secunda magnitudo non potest competere potentia: quæ non est in magnitudine, sed prima magnitudo maxime ei competit: quia potentia immateriales quæ sunt minus contractæ per applicationem ad materiam: tanto sunt perfectiores & vniuersaliores. Velocitas autem motus non sequitur magnitudinem virtutis quæ est per accidens per extensionem ad magnitudinem subiecti: sed magis eam quæ est per se secundum propriam perfectionem: quia quanto aliquod ens actu est perfectius: tanto est vehementius actiuum. Vnde non potest dici quod potentia quæ non est in magnitudine: quia non est infinita infinitate magnitudinis quæ est ex magnitudine subiecti: propter hoc non causet augmentum velocitatis in infinitum: quod est moueri in non tempore. Vnde & idem Commentator hanc dubitationem aliter soluit in 11. Meta. vbi dicit quod corpus celeste mouetur a duplici motore, scilicet a motore coniuncto: qui est anima cæli: & a motore separato quod non mouetur neque per se neque per accidens. Et quia ille motor separatus est infinitæ virtutis: motus cæli acquirit ab eo perpetuam durationem. Quia vero motor coniunctus est finitæ virtutis: ideo motus cæli acquirit ab eo velocitatem determinatam. Sed nec ista responsio sufficiens est. Cum enim vtrumque videtur consequi potentiam infinitam, scilicet quod moueat tempore infinito: vt præcedens demonstratio concludit: & quod moueat in non tempore: vt videtur concludere hæc demonstratio, iterum restat dubitatio: quare anima cæli quæ mouet in virtute motoris separati infiniti: magis ab eo sortitur, vt possit mouere tempore infinito: quod vt moueat velocitate infinita, id est in non tempore. Ad hanc igitur dubitationem dicendum est quod omnis potentia quæ non est in magnitudine, mouetur per intellectum. Sic enim Philosophus probat calum moueri a

motore in vndecimo Meta. Nulla autem potentia quæ est in magnitudine, mouetur quasi intelligens. Probatur enim in tertio de anima quod intellectus non est virtus alicuius corporis. Hæc autem est differentia inter agens per intellectum, & agens materiale: quia actio agentis materialis proportionatur nature agentis: tantum enim procedit calefactio quantum est calor. Sed actio agentis per intellectum non proportionatur nature ipsius, sed forme apprehensæ. Non enim edificator tantum edificat quantum potest, sed quantum exigit ratio forme conceptæ. Sic igitur si aliquid esset virtus infinita in magnitudine, sequeretur quod motus ab ipsa procedens esset secundum proportionem eius: & ita procedit demonstratio præsens. Si autem sit virtus infinita non in magnitudine, motus ab ipsa non procedit, sed in proportionem virtutis, sed secundum rationem forme apprehensæ. i. secundum quod conuenit fini & nature subiecti. Est et aliquid attendendum: quod sicut probatur in 6. huius nihil: mouetur nisi magnitudinē hñs: vnde velocitas motus est effectus receptus a mouente in aliquo hñte magnitudinē. Manifestū est autem quod nihil hñs magnitudinē: potest recipere equalē effectū proportionatū potentia quæ non est in magnitudine: quia omnis natura corporea coparatur ad naturā incorporatā sicut quoddā particulare ad absolutū & vniuersale. Vñ non potest concludi hñ virtus infinita non sit in magnitudine, quod ex ea consequatur infinita velocitas in aliquo corpore quod est effectus proportionatus tali potentia: vt dictū est. Sed nihil prohibet in aliqua magnitudine recipi effectū virtutis quod est in magnitudine: quia causa proportionata effectui. Vñ si poneretur quod aliqua virtus infinita esset in magnitudine: sequeretur quod effectus correspondens esset in magnitudine. i. velocitas infinita. Et hoc est impossibile: ergo & primum. Ex his autem patet solutio tertie dubitationis. Nam moueri tpe infinito, non repugnat rationi magnitudinis motus: conuenit enim magnitudinē circulari, vt supra ostensum est. Vñ a primo mouente infinitæ virtutis causetur motus diurnitatis infinitæ: non autem motus velocitatis infinitæ. Quartā vero dubitationē soluit Alex. vt Auer. dicit hic in commento, quod corpus celeste acquirit æternitatem a motore separato, quod est infinitæ virtutis: sicut & perpetuitatem motus. Vñ sicut non est ex infinitate celestis corporis quod in perpetuū moueatur: ita non est ex infinitate corporis celestis quod in perpetuū duret, sed vtrumque: est ex infinitate motoris separati. Hanc autem responsionē Auer. improbare nititur in hoc commento, & in 11. Meta. dicens quod impossibile est quod aliquid acquirat perpetuitatem essendi ab aliquo, quia sequeretur quod id quod in se est corruptibile: fieret æternū. Sed perpetuitatem motus potest aliquid acquirere ab altero: eo quod motus est actus mobilis a mouente. Dicit ergo quod in corpore celesti quantum est de se, non est aliqua potentia ad non esse: quia eius substantia non est aliquid contrariū. Sed in ipso est aliqua potentia ad quietem: quia motui eius contrariatur quies. Et inde est, quod non indiget acquirere perpetuitatem essendi ab alio: sed perpetuitatem motus ab alio acquirere indiget. Quod autem in corpore celesti non sit aliqua potentia ad non esse: ex hoc contingere dicit: quod corpus celeste dicit non esse compositum ex materia & forma quasi ex potentia & actu. Sed dicit ipsum esse materiam actu existentem: & formam eius dicit animam ipsius, ita tamen quod non constituat in esse per formam: sed solum in moueri. Et sic dicit in eo esse non potentia ad esse: sed solum ad vbi: sicut Philosophus dicit in. ii. Meta. Sed hæc solutio, & veritati repugnat: & intentioni Aristotelis. Veritati quidem repugnat multipliciter. Primo: quia dicit quod corpus celeste non compositum ex materia, & forma. Hoc enim est omnino impossibile. Manifestū est enim: corpus celeste esse aliquid actu: alioquin non moueretur. Quod enim est in potentia tantum non est subiectū motus: vt in 6. habitū est. Oporteret autem omne quod est actu: vel esse formā subsistentem: sicut substantia separata: vel habere formā ad actu. Quod si se habet ad formā sicut materia & sicut potentia ad actu. Non autem potest dici quod corpus celeste sit forma subsistens: quia sic esset intellectum in actu non cadens sub sensu neque sub quantitate. Relinquitur ergo quod est compositum ex materia & forma, & potentia & actu, & sic est in ipso potentia quodammodo ad non esse. Sed dato quod corpus celeste non sit compositum ex materia & forma: adhuc oportet ponere in ipso quoddammodo potentiam essendi. Necesse

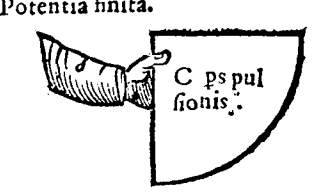
Necesse est enim, quod omnis substantia simplex subsistens, ad moueri in tempore infinito, respicit infinitatem temporis directe & per se. Sed potentia quæ est ad esse tempore infinito: si quidem illud esse sit transmutabile, respicit quantitatem temporis: & ideo maior virtus requiritur ad hoc quod aliquid duret in esse transmutabili maiori tempore. Sed potentia quæ est respectu esse intransmutabilis: nullo modo respicit quantitatem temporis. Vnde magnitudo vel infinitas temporis, nihil facit ad infinitatem vel magnitudinem potentia respectu talis esse. Dato ergo per impossibile quod corpus celeste non haberet esse ab alio: adhuc non potest ex perpetuitate ipsius concludi quod in eo esset virtus infinita. Deinde cum dicitur.

Demonstratio quod nulla magnitudo finita habet potentiam infinitam.

B Potentia infinita.

C Potentia finita.

autem est impossibile: fieri ergo non potest: ut magnitudo finita vires habeat infinitas.

Neque igitur fieri potest: ut infinita in magnitudine finitæ sint vires.

Atque quam quam sit ut minore in magnitudine plus virium insit: multo tamen maiores sunt in maiore.

Sit itaque magnitudo infinita A B, atque pars eius C B, vires aliquas habet: quibus D mouit aliquo in tpe quod E F, lueris designetur. Si igitur ipsius C B duplum cepero magnitudinē: hac enim nunc ratione utamur illa tēporis in dimidio: quod est E G, idē profecto mouebit. Quod si hoc pacto sumptero partes A B, quidem magnitudinem nunquam transibo. Tempore uero

e ¶ Ponit quoddam per quod alicui videri posset quod in magnitudine infinita sit potentia finita. Videmus enim quod aliqua minor magnitudo habet maiorem virtutem quam maior magnitudo, sicut paruus ignis habet maiorem virtutem actiuā, quam multus aer. Sed per hoc non potest haberi quod quantum infinitum habeat potentiam finitam: quia si accipitur aliqua adhuc magis excedens magnitudo: habebit maiorem virtutem: sicut si aer maior secundum aliquam quantitatem habet minus de virtute quod paruus ignis: si multum augeatur aeris quantitas habebit maiorem virtutem quod paruus ignis. Tertio ibi. f ¶ Ponit demonstrationem intentam quæ talis est. Sit quantum infinitum A B, & sit B C, magnitudo finita alterius generis quæ habet quandam potentiam finitā, & sic quoddā mobile D quod moueatur a magnitudine B C, in tempore quod est E Z.

Similiter. In æquali ergo tempore mouebit finita ipsi infinitæ. Hoc autem est impossibile.

d Nullum itaque finitum contingit infinitam potentiam habere: neque infinitum infinitam.

e Et tamen cōtingit in minori magnitudine ampliorē potentiam esse. Sed adhuc magis in maiori plurima.

f Sit igitur in quo est A B, infinitum: sed B C, habet potentiam quandam quæ in aliquo tempore mouet ipsum D, in tempore in quo est E Z. Si igitur ipsi B C duplam accipio: in medio mouebit tempore ipsius E Z. Sit. n. hæc proportio. Quare in Z, & T, mouebit ergo sic accipiens semper A B, quidē nequaquam transibo.

¶ Probat quod in magnitudine infinita non potest esse potentia finita. Et hoc duabus rationibus. Circa quarum primam tria facit. Primo ponit conclusionem principaliter intentam dicens: quod sicut in magnitudine finita non potest esse potentia infinita: ita nec in aliquo quanto infinito potest esse potentia finita secundum totum. Nam pars infiniti si accipitur finita habebit potentiam finitam. Hoc autem inducit non quali necessarium ad principale propositum ostendendum: sed qua si adherens & affinis conclusioni prius demonstratæ. Secundo ibi.

I. ec. vlt. t. c. vlt.

Vel. 12. cō. 41.

Leb. 7. Lc. 16. tex. com. 110.

Leb. 7. com. 110.

Leb. 7. com. 110.

Ter. cō. 6. Ta. cō. 15.

Vel. 12. cō. 41.

Leb. 7. com. 110.

Necesse

Et quia B C, est magnitudo finita poterit accipi maior magnitudo. Accipiat igitur maior secundum duplam proportionē. Quanto autem est maior potentia mouentis: tanto in minori tempore mouet: vt habitum est in Septimo, ergo duplum ipsius B C, mouebit idem mobile scilicet D, in medio tempore quod sic Z 1, ita quod intelligatur tempus E Z, diuidi per medium in puncto T. Semper autem sic addendo ad B C, nunquam potest transire A B, quod improporcionabiliter excedit B C, sicut infinitum finitum, & cum A B, habeat potentiam finitam, mouet in tempore finito D. Et sic diuidendo semper de tempore quo mouebat B C, peruenimus ad aliquod tempus minus quam sit tempus in quo mouebat A B, quia omne finitum transcenditur per diuisionem. Sequitur ergo, quod minor potentia moueat in minori tempore: quod est impossibile. Relinquitur ergo, quod in magnitudine infinita erat potentia infinita: quia scilicet potentia magnitudinis infinita excedit omnem potentiam finitam. Et hoc probatum est per subtractionem temporis: quia omnis potentia finita necesse est ponere quoddam determinatum tempus in quo mouet. Quod ex hoc apparet: quia si tanta potentia mouet in tanto tempore: minor mouebit in minori tempore: sed tamen determinato idest finito secundum conuersam proportionem: vt scilicet quantum additur ad potentiam, tantum diminuat de tempore. Et sic quā tumcunque addas ad potentiam finitam: dummodo remaneat potentia finita, semper habebit tempus finitum: quia erit accipere aliquod tempus quod erit tanto minus tempore prius dato, quanto potentia superexcreuit ex additione est maior potentia prius data. Sed potentia infinita excellit in mouendo omne determinatum tempus: sicut in omnibus aliis infinitis contingit: quia omne infinitum sicut multitudo, & magnitudo, excedit omne determinatum sui generis. Et sic manifestum est quod potentia infinita excedit omnem potentiam finitam ex quo excessus potentia super potentiam est sicut minoratio temporis a tempore: vt dictum est. Vnde patet quod conclusio predicta, scilicet quod magnitudinis infinita: ex necessitate sequitur ex præmissis. Deinde cum dicit.

Le. 9. tex. com. 30.

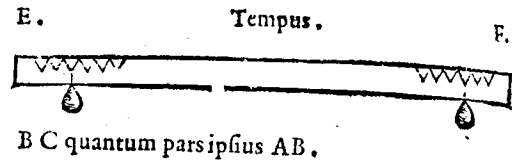
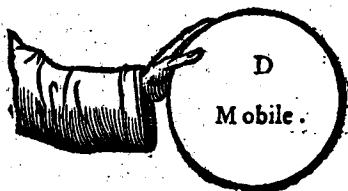
Tex. cō. 81.

Demonstratio, quod nulla magnitudo, vel quantum infinitum habet potentiam finitam.

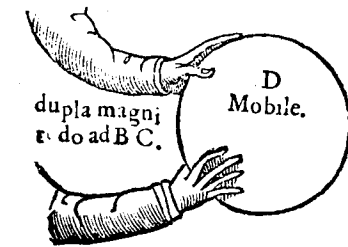
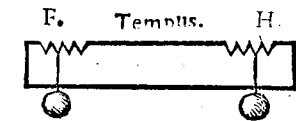
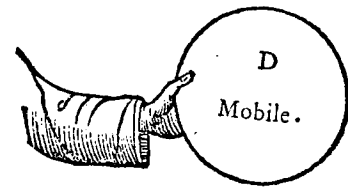
Tempus in quo quantum infinitum potentia finitæ mouet, D.

AB quātū infinitū, hūc potētiā finitā.

B C quantum pars ipsius AB.

dato semper accipiam minus. Erunt ergo vires ipsius AB, magnitudinis infinita. Omnes enim finitas exuperant vires. Omnium autem finitarum virium tempus etiam finitum esse necesse est. Nam si aliquo in tempore moueant tante maiore minore in tempore quidem: at definito mouebunt conuersione contraria rationis. Sunt autem infinita vires perinde: atque multitudo: magnitudoque infinita est ea: que multitudinem omnem: magnitudinemque exuperat definitam.

Licet autem hoc idem: sic et demonstrare. Accipimus .n. magnitudinis finitæ cuiuspiam potentiam aliquā generis eius potentia: quæ in magnitudine infinita magnitudinis metietur. Ex his igitur: quæ dicta sunt patet fieri non posse: ut finita in magnitudine vires sint infinita: aut in infinita finitæ.

surabit potentiam finitam, quæ est in infinita magnitudine, quæ omne finitū mensuratur ab aliquo finito minori a quoque sumpto, vel etiam exceditur. Cum ergo in magnitudine eiusdem generis oporteat quod maior magnitudo habeat maiorem potentiam: sicut maior aer habeat maiorem potentiam quod minor, necesse erit quod illa magnitudo finita, quæ habeat eandem proportionem ad magnitudinem finitā prius acceptam, quam habeat potentiam finitā infinitæ magnitudinis, ad potentiam magnitudinis finitæ acceptæ, habeat æqualem potentiam magnitudinis finitæ. Sicut si potentia finita magnitudinis infinitæ sit centupla, potentia finitæ cuiusdam magnitudinis finitæ daret, oportebit quod magnitudo, quæ est centupla illius magnitudinis potentia finitæ, habeat æqualem potentiam magnitudinis finitæ: ex quo proportionabiliter in re eiusdem generis augetur magnitudo & potentia. Hoc autem est impossibile quod conclusum est, quia oportet vel quod magnitudo finita esset æqualis infinitæ, vel quod minor magnitudo eiusdem generis habeat æqualem potentiam maiori. Est ergo impossibile & primum, ex quo sequitur, scilicet quod magnitudo infinita habeat potentiam finitam. Sic ergo epilogando concludit duas conclusiones demonstratas, quod in magnitudine finita non possit esse potentia infinita, & quod in magnitudine infinita, non possit esse potentia finita.

LECTIO

LECTIO XXII.

Quoniam Philosophus ostendit duo, quæ sunt necessaria ad principale propositum ostendendum, scilicet quod potentia finita non possit mouere tempore

infinito, & quod potentia infinita non possit esse in magnitudine finita. Nunc accedit ad probandum certum, id est vnitatem primi motoris. Et circa hoc duo facit. Primo enim ostendit, quod propter diuersitatem motorum deficit continuitas, vel vnitatis motus in quibusdam mobilibus quæ videntur continue moueri. Secundo ostendit, ex hoc quod primum motorem necesse est esse vnum, ibi Quoniam autem in his. Circa primum tria facit. Primo enim mouet dubitationem de his, quæ proiciuntur. Secundo soluit dubitationem, ibi Necesse est autem. Tertio ostendit, ex hoc quod motus corporis proiceti non est continuus, ibi Hoc quidem igitur. Circa primum duo facit. Primo ponit dubitationem. Secundo excludit quandam solutionem, ibi Si autem simul. Proponit ergo dubitationem primo de his quæ feruntur proiceta, quæ talis est. Ostensum est supra in principio huius, quod omnino non mouetur, ab alio mouetur, dummodo non sint de illis quæ mouent seipsa, sicut sunt animalia, de quorum numero non est lapis proicetus. Mouet autem corpus per contactum. Est ergo dubitatio quomodo proiceta continue mouentur etiam postquam tanguntur a mouente. Videtur enim, quod moueatur nullo mouente ipsa. Secundo ibi. Excludit quandam solutionem, quæ dicitur fuisse Platonis, qui dicebat, quod proiciens qui primo mouit lapidem, simul etiam mouet cum lapide aliquid, scilicet aerem, & aer motus mouet lapidem etiam post contactum proicetoris. Sed hanc solutionem excludit, quia similiter videtur impossibile, quod moueatur aer non tangente, neque mouente primo, scilicet proicetore, sicut erat impossibile de lapide, sed videtur esse necessarium, quod simul dum primum mouens mouet, omnia moueantur, & dum primum mouens quiescit, id est cessat a mouendo, omnia quiescant, quamuis etiam aliquid mouetur a primo mouente, sicut lapis faciat aliquid moueri, sicut id quod primo mouit, mouebat. Deinde cum dicit.

Tex. 81.

Tex. 7.1. com. 16.

LECTIO XXII.

De his autem quæ feruntur bene se habet dubitationem primum. Si enim omnino quod mouetur, mouetur ab aliquo, quæcumque non ipsa seipsa mouent, quomodo mouentur aliqua continue non tangente eo, quod mouet vt proiceta.

Si autem simul mouet, & aliud aliquid qui mouet, vt aer qui motus mouet, similiter impossibile primo non tangente, neque mouente moueri, sed simul omnia moueri & quiescere, cum primum mouens quiescet. Et si facit sicut lapis, vt mouere quod mouet aliud.

Necesse autem hoc quidē dicere, quod primum mouens facit possibile & mouere, aut aerem huiusmodi, aut aquam, aut aliud aliquid tale, quod aptum natum est mouere & moueri, sed non simul pausat mouens & quod mouetur. Sed quod mouetur quidem simul, cum mouens quiescit, mouens autem adhuc est. Vnde mouetur cum alio habitum, & in hoc eadem ratio est. Pausat autem cum minor virtus mouendi fit in habitu. Tandem autem quiescit, cum non amplius faciat quod prius mouens, sed motum solum. Hæc autem necesse est simul pausare, hoc quidem mouens. Hoc autem motum, & totum motum.

Hic quidem igitur in contingentibus aliquando quidē moueri, aliquando quidem quiescere fit motus, & non continuus, sed videtur. Aut enim consequenter entium est, aut tangentium. Non enim vnum mouens, sed habita adinuicem sunt. Vn

His igitur motus in hisce fit, quæ nunquam moueri, nonnunquam quiescere possunt, & non est continuus, sed apparet, nam aut deinceps collocatorum, aut tangentium est. Non est enim vnum mouens, sed plura, quorum aliud aliud hæret. Quo circa talis motus in aere fit, & in aqua, quem

lud vltimum mouens pausat a mouendo, & motum ab ipso pausat a moueri, & per consequens pausat totus motus, quæ vltimum motum non potest mouere aliquid aliud. Deinde cum dicit.

Tex. 7.1. com. 16.

LECTIO XXII.

Ed de his quæ feruntur bene se habet, aliquam primo dubitationem asserre. Nam si omne quod mouetur ab aliquo mouetur, quo pacto eorum quæ seipsa mouent continue nonnulla mouentur, eo quod mouerant non tangente, vt corporum ea quæ proiciuntur.

Quod si hisce qui mouit, & aliquid aliud simul mouet, vt aerem, qui quidem mouet subiens motum simili modo profecto fieri nequit, vt illa moueatur ipso primo non tangente, neque mouente. Sed simul omnia moueantur, rursusque moueri tum desinant. Cum id quod primo mouet, desinit mouere necesse est, & si perinde facit, vt magnes veluti si mouet quod mouet.

At enim hoc dicatur necesse est, id quod primum mouit facere, vt mouere etiā possit, aut aer, aut aqua, aut aliquid tale, quod quidem est aptum mouere, motumque subire, sed non desinit quidem moueri, cum his qui mouet moueri desinit. Est autem adhuc mouens. Quapropter mouetur alij hæret, vt in hoc eadem ratio est, desinit autem cum mouendi potentia minor fit in eo, quod hæret. Panitus autem desinit, cum antecedens non vltius mouens fecerit, sed motum subiens solum. Hæc autem simul desinere alterum mouere, alterum moueri, totumque motum necesse est.

His igitur motus in hisce fit, quæ nunquam moueri, nonnunquam quiescere possunt, & non est continuus, sed apparet, nam aut deinceps collocatorum, aut tangentium est. Non est enim vnum mouens, sed plura, quorum aliud aliud hæret. Quo circa talis motus in aere fit, & in aqua, quem

lud vltimum mouens pausat a mouendo, & motum ab ipso pausat a moueri, & per consequens pausat totus motus, quæ vltimum motum non potest mouere aliquid aliud. Deinde cum dicit.

Lib. 5. tex. cō. 22.

Ex præmissis demonstratis, concludit principale intentū, & dicit quòd impossibile est primum mouens immobile habere aliquam magnitudinem, vel ita quòd ipsum sit corpus, vel quòd sit virtus in corpore, quia si haberet aliquam magnitudinem, aut esset finita, aut infinita. Ostensum est autem supra in tertio, in communibus naturæ, quòd non est possibile esse aliquam magnitudinē infinitam. Relinquitur ergo si habet magnitudinem, quòd habeat magnitudinem finitam. Et ex hoc probatur, quòd impossibile est, finitam magnitudinem habere potētiam infinitam. Quod autē primum mouēs immobile necessē sit habere potētiam infinitam, probat per id quòd supra demonstratum est, quòd impossibile est a potentia finita moueri aliquid, secundum infinitum tempus. Primum autem mo-

Lec. 7.
Tex. c. 68.
Le. 21.

g Determinatis autem his, manifestum est quoniam impossibile est primum mouens & immobile habere aliquam magnitudinē. Si enim magnitudinē hēt, necesse ē, aut finitā ipsam esse, aut infinitā. Infinitam quidem igitur, quod non contingit magnitudinem esse, ostensum est prius in Physicis. Quod autē impossibile est finitam habere infinitā potētiam, & quòd impossibile est a finito moueri aliquid secundum infinitum tempus, demonstratum est nunc. Primum autē mouens, perpetuū mouet motū, & infinito tpe. Manifestū, itaque, quòd indiuisibile ē & imparitabile, & nullā hēs magnitudinē.

uens, causar perpetuum motum, & continuum, & tempore infinito vnus & idem existens, alioquin motus ille non esset continuus, ergo habet potētiam infinitam, & sic non habet magnitudinem finitam, nec infinitam. Manifestum est itaque, quòd primum mouens est indiuisibile, & quòd nullam partem habet, sicut etiam est indiuisibile punctum, & etiam sicut omnino nullam magnitudinem, quasi extra genus magnitudinis existens. Et sic terminat Philosophus considerationem cōmunem de rebus naturalibus in primo principio totius nature, qui est super omnia Deus benedictus in secula seculorum. Amen.

His hoc pacto determinatis, patet impossibile esse primum mouens, atque immobile magnitudinem ullam habere. Nam si habet, aut finitam, aut infinitam ipsam esse necesse est. At demonstratum est prius in naturalibus fieri non posse, ut magnitudo sit infinita, & nunc demonstrauimus finitam magnitudinem infinitas vires habere non posse, & impossibile insuper esse, infinito in tempore quicquam a magnitudine finita moueri. Primum autem mouens æterno motu, infinitoque tempore mouet. Patet igitur ipsum indiuisibile, ac uacare partibus, ac magnitudinem nullam prorsus habere.

qui est super omnia
Deus benedictus
in secula seculorum.
Amen.

Commentariorum Diui Thomæ Aquinatis, In octo Libros
Physicorum Aristotelis finis.

R E G I S T R V M,

A B C D E F G H I K L M N O P Q R

Omnes sunt Quaterniones, præter R, qui est Ternio.

R O M A E

Apud hæredes Antonij Bladi, & Ioannem Osmarinum Liliotum socios

M D L X X

DIVI
THOMAE AQUINATIS
IN LIBROS QUATVOR
DE CAELO, ET MUNDO
ARISTOTELIS EXPOSITIO

PROOEMIUM S. THO.

SICUT Philosophus dicit in primo Physicorum, A
Tunc opinamur cognoscere vnumquodque, cum
causas cognoscimus primas, & principia prima &
vsque ad elementa: ex quo manifeste Philosophus
ostendit, in scientijs esse processum ordinatum, prout procedi-

tur a primis causis,
& principijs, vsque
ad proximas causas,
quæ sunt elementa
constituenda essen-
tiam rei. Et hoc est
rationabile. nam p-
cessus scientiarum
est opus rationis, cu-
ius proprium est or-
dinare. vnde in om-
ni opere rationis, or-
do aliquis inueni-
tur, secundum quem
proceditur ab vno
in aliud. Et hoc pa-
ter tam in ratione
practica, cuius confi-
deratio est circa ea,
quæ nos facimus, q̄
in ratione speculati-
ua, cuius considera-
tio est circa ea, quæ

sunt aliunde tacta. Inuenitur autem processus de priori ad po-
sterius in consideratione practice rationis secundum quadru-
plicem ordinem. Primo quidem, secundum ordinem apprehen-
sionis, prout artifex primo apprehendit formam domus abso-
lute, & postea inducit eam in materiam. Secundo, secundum
ordinem intentionis, secundum quod artifex intendit totam
domum perficere, & propter hoc facit quicquid operatur circa
partes domus. Tertio, secundum ordinem compositionis,
prout scilicet prius dolat lapides, & postea compingit eos in
vnum parietem. Quarto, secundum ordinem sustentationis
artificij, prout artifex primo facit fundamentum, super quod
ceteræ partes domus sustentantur. Similiter etiam inuenitur
quadruplex ordo in consideratione rationis speculatiuæ. Pri-
mus quidem, secundum quod proceditur a communibus ad
minus communia. Et hic ordo responderet proportionaliter pri-
mo ordini, quem diximus apprehensionis. vniuersalia enim
considerantur secundum formam absolutam: particularia vero
secundum applicationem formæ ad materiam, sicut Philosophus
in primo de Cælo dicit, quod qui dicit cælum, dicit for-
mam: qui autem dicit hoc cælum, dicit formam in materia. Se-
cundus ordo proportionaliter responderet ordini, quem diximus
intentionis, prout scilicet totum est prius in consideratione
quàm partes, non qualescunque, sed partes quæ sunt secundum
materiam, & quæ sunt indiuidui, sicut semicirculus, in cuius de-
finitione ponitur circulus. Est enim semicirculus media pars
circuli: & acutus angulus, in cuius definitione ponitur reclusus,
est enim acutus angulus minor recluso. Accidit autem circulo &
recluso angulo sic diuidi: vnde huiusmodi non sunt partes spe-
ciei. Huiusmodi enim partes sunt priores in consideratione
quàm totum, & ponuntur in definitione totius, sicut carnes &
ossa in definitione hominis, vt dicitur in 7. Metaphysicæ. Ter-
tius autem ordo est secundum quod proceditur à simplicibus
ad composita, in quantum composita cognoscuntur per simpli-
cia, sicut per sua simplicia principia. Et hic ordo comparatur
tertio ordini, quem diximus compositionis. Quartus autem
ordo est, secundum quod principales partes necesse est prius
considerare, sicut cor & hæpar, quàm arterias & sanguinem: &
ordo hic proportionatur practico ordini, qui fundamentum

prius iacit. & hic quadruplex ordo consideratur etiam in pro-
cessu scientiæ naturalis. Nam primo determinatur commu-
nia naturæ in libro Physicorum, in quo agitur de corpore mo-
bili in quantum est mobile. vnde restat in alijs libris scientiæ
naturalis huiusmodi communia applicare ad propria subiecta.

Subiectum aut mo-
tus est magnitudo &
corpus: quia nihil
mouetur nisi quan-
tum. In corporibus
autem est attendere
tres alios ordines.
Vno quidem modo,
secundum quod totum
vniuersum corpo-
reum est prius in cõ-
sideratione quàm partes
eius. Alio modo sicut
quod simplicia corpo-
ra prius considerant
quàm mista. Tertio
sicut quod inter simpli-
cia corpora prius ne-
cesse est de priori cõ-
siderare. s. de celesti
corpore, per quod
omnia alia firmanf.
Et hæc tria in hoc li-
bro aguntur, qui apud Græcos intitulantur de Cælo. Traduntur
enim in hoc libro quædam pertinentia ad totum vniuersum,
sicut patet in primo libro: quædam pertinentia ad corpus ce-
leste, sicut in secundo: quædam pertinentia ad alia simplicia cor-
porea, sicut patet in tertio & quarto. Et ideo rationabiliter hic
liber ordinatur primus post librum Physicorum. Et propter
hoc statim in principio huius libri agitur de corpore, cui ne-
cesse est applicari omnia, quæ tradita sunt de motu in libro Phy-
sicorum. Quia igitur diuersa in hoc libro traduntur, dubium
fuit apud antiquos expositores Aristotelis de subiecto huius li-
bri. Alexander namque opinatus est quod subiectum, de quo princi-
paliter in hoc libro agitur, sit ipsum vniuersum. Vnde, cum cælum
tripliciter dicatur, quandoque ipsa vltima sphaera, quando-
que totum corpus quod circulariter mouetur, quandoque au-
tem ipsum vniuersum, asserit hunc librum intitulari de Cælo,
quasi de Vniuerso, vel de Mudo. In cuius asseritionem assumit,
quod Philosophus in hoc libro determinat quædam ad totum vni-
uersum pertinentia, puta quod sit finitum, & sit vnum tantum, &
alia huiusmodi. Econtrario autem alijs videtur, quod subiectum
de quo principaliter in hoc libro intenditur, est corpus celeste
quod circulariter mouetur. Et propter hoc intitulari de Cælo.
De alijs autem corporibus determinatur in hoc libro vel ex
consequenti, in quantum continentur à cælo, & eius influen-
tiam recipiunt, sicut Iamblicus dixit: vel per accidens, in quan-
tum aliorum corporum notitia assumitur ad manifestandum
ea quæ dicuntur de cælo, vt dicit Sirianus. Sed hoc non videtur
probabile: quia postquam Philosophus in secundo libro deter-
minauit de cælo: in tertio, & quarto subiungit considerationē
de alijs simplicibus corporibus quasi principaliter de eis inten-
dens. Non enim confuevit Philosophus principalem partem ali-
cuius scientiæ assignare his, quæ per accidens assumuntur. Et
ideo alijs visus est, sicut Simplicius dicit, quod intentio Philosophi
in hoc libro est determinare de simplicibus corporibus, in quan-
tum conueniunt in communi intentione simplicis corporis. Et
quia inter simplicia corpora principaliter est cælum, a quo alia
dependent: ideo denominatur totus liber de cælo. Et sicut dicit,
non obstat quod in hoc libro determinantur quædam quæ perti-
nent ad totum vniuersum: quia huiusmodi conditiones con-

ueniunt
B. Tho. de Cælo. A

ARISTOTELIS STAGIRITÆ,

PERIPATETICORVM PRINCIPIS,

DE CAELO, ET MUNDO

LIBER PRIMVS.

LECTIO PRIMA.

Tralatio Antiqua.

Ioannis Argyropoli tralatio.

NE Natura Scientia fe-
rè plurima videtur
circa corpora, & ma-
gnitudines, & horum
existens passiones & motus:
adhuc autem & circa princi-

CIENTIA Naturalis fe-
rè plurima circa corpora,
magnitudines, atque ho-
rum affectus motus ue, &
in super circa principia, quæ sunt sub-
stantiæ talis, versari videtur. Eorum

bro aguntur, qui apud Græcos intitulantur de Cælo. Traduntur
enim in hoc libro quædam pertinentia ad totum vniuersum,
sicut patet in primo libro: quædam pertinentia ad corpus ce-
leste, sicut in secundo: quædam pertinentia ad alia simplicia cor-
porea, sicut patet in tertio & quarto. Et ideo rationabiliter hic
liber ordinatur primus post librum Physicorum. Et propter
hoc statim in principio huius libri agitur de corpore, cui ne-
cesse est applicari omnia, quæ tradita sunt de motu in libro Phy-
sicorum. Quia igitur diuersa in hoc libro traduntur, dubium
fuit apud antiquos expositores Aristotelis de subiecto huius li-
bri. Alexander namque opinatus est quod subiectum, de quo princi-
paliter in hoc libro agitur, sit ipsum vniuersum. Vnde, cum cælum
tripliciter dicatur, quandoque ipsa vltima sphaera, quando-
que totum corpus quod circulariter mouetur, quandoque au-
tem ipsum vniuersum, asserit hunc librum intitulari de Cælo,
quasi de Vniuerso, vel de Mudo. In cuius asseritionem assumit,
quod Philosophus in hoc libro determinat quædam ad totum vni-
uersum pertinentia, puta quod sit finitum, & sit vnum tantum, &
alia huiusmodi. Econtrario autem alijs videtur, quod subiectum
de quo principaliter in hoc libro intenditur, est corpus celeste
quod circulariter mouetur. Et propter hoc intitulari de Cælo.
De alijs autem corporibus determinatur in hoc libro vel ex
consequenti, in quantum continentur à cælo, & eius influen-
tiam recipiunt, sicut Iamblicus dixit: vel per accidens, in quan-
tum aliorum corporum notitia assumitur ad manifestandum
ea quæ dicuntur de cælo, vt dicit Sirianus. Sed hoc non videtur
probabile: quia postquam Philosophus in secundo libro deter-
minauit de cælo: in tertio, & quarto subiungit considerationē
de alijs simplicibus corporibus quasi principaliter de eis inten-
dens. Non enim confuevit Philosophus principalem partem ali-
cuius scientiæ assignare his, quæ per accidens assumuntur. Et
ideo alijs visus est, sicut Simplicius dicit, quod intentio Philosophi
in hoc libro est determinare de simplicibus corporibus, in quan-
tum conueniunt in communi intentione simplicis corporis. Et
quia inter simplicia corpora principaliter est cælum, a quo alia
dependent: ideo denominatur totus liber de cælo. Et sicut dicit,
non obstat quod in hoc libro determinantur quædam quæ perti-
nent ad totum vniuersum: quia huiusmodi conditiones con-

B. Tho. de Cælo. A

ueniunt vniuerso, in quantum conueniunt caelesti corpori. esse infinitum & sempiternum, & alia huiusmodi. Si autem intentio principalis Philosophi esset determinare de vniuerso, siue de mundo, oporteret qd Aristoteli considerationem suam extenderet ad oes partes mundi, & vsq; ad platas & aialia, sicut Plato in Timaeo. Sed eade rone possemus arguere contra Simplicium: quia si in hoc libro principaliter intenderet de corporibus simplicibus, oporteret qd oia, qd pertinent ad corpus simplicia, in hoc libro traderent. Nunc autem in hoc libro traditur solum ea quae pertinent ad leuitate & grauitate ipsorum alia vero tradunt in libro de Gene. Et ideo ronabilius dicitur vtr in hoc libro traditur solum ea quae pertinent ad leuitate & grauitate ipsorum alia vero tradunt in libro de Gene. Et ideo ronabilius dicitur vtr in hoc libro traditur solum ea quae pertinent ad leuitate & grauitate ipsorum alia vero tradunt in libro de Gene.

Tex. c6. 2.

LECTIO II.

Ontinum quidem igitur est, qd diuisibile in semper diuisibilia.

Corpus autem quod omniquaque diuisibile. Magnitudinis autem, quae quidem ad vnum, linea: quae ad duo, planum: quae autem ad tria, corpus. & pter has no est alia magnitudo, propter tria omnia esse, & ipsum ter omniquaque.

LECTIO PRIMA.

Via igitur in hoc libro primo incipit applicare Aristoteli ad corpora, quae coeter dicta sunt de motu in libro Physicorum. ideo primo poenialiter ostendit qd ad scientiam naturalem pertinet determinare de corporibus & magnitudinibus. Secundo incipit prosequi suum propositum, ibi Continuum quidem &c. Circa primum ponit tale rationem. Res naturales sunt corpora, & magnitudines, & quae ad haec pertinent: sed scia naturalis est de rebus naturalibus. ergo scia naturalis consistit circa corpora & magnitudines. Primo ergo ponit conclusionem dicens, qd scia quae est de natura, ferè plurima. in maiori parte vtr esse exis circa corpora & magnitudines. i. lineas, & superficies, de quibus tñ aliter considerat Naturalis qd Geometra. Naturalis qdã considerat de corporibus, in quantum sunt mobilia, de superficiebus aut & lineis, in quantum sunt termini corporu mobilia. Geometra autem considerat de eis, ut sunt qdam quata mensurabilia. Et quia ad sciam pntinet no solu considerare subiecta, sed et passiones, ut dicitur in primo Posteriorum, ideo subiungit, qd Naturalis scia existit circa pñctorum & alij motus & motus: ut p passiones intelligant alterationes & alij motus consequentes, qm quos alteratur aliquid in substantia rei. Subdit aut & motus, quasi pcedens a speciali ad coe. Vel p motus intelligit specialem motus locales, q sunt pfectiores in gne motuum: vel p passiones intelligit prietates, & p motus operationes reru naturaliū, q non sunt sine motu. Sed qa in qualibet scia oportet considerare principia, subiungit, quod naturalis scia est circa quacūq; principia pñctae substantiae, s. corpora mobilia: p qd dat intelligi, qd ad Naturalem pertinet pncipue considerare de corpore, in quantum est in gne sube: sic. n. est subiectum motus: ad Geometra aut, in quantum est in gne quantitatis, sic. n. mensuratur. Et quia minor est manifesta, scilicet qd scia naturalis sit de rebus naturalibus, subiungit maiorē dicens, quod ideo scia naturalis existit circa pñctae, quia eorum, quae sunt secundum naturam, quaedam sunt corpora, & magnitudines, sicut lapides & alia inanimata, quaedã habet cor

pus & magnitudines, sicut platas & aialia, quorum principalior pars est aia. Vn magis sunt id quod sunt em animam, quam em corpus. quaedam vero sunt principia habentium corpus & magnitudinem, sicut anima, & vtr forma, & materia. Et ex hoc apparet quare dicit, qd scia de natura ferè plurima existit circa corpora & magnitudines: quaedam, n. pars eius est circa habentia corpus & magnitudines. Est etia circa principia horu: est etiam circa quaedam, quae non sunt in natura, quae aliqui attribuerunt corporibus & magnitudinibus, scilicet circa vacuum, & infinitum.

LECTIO II.

Ontinum igitur est, quod in diuisibilia semper diuisibile est.

Corpus autem est, quod est diuisibile, omni ex parte magnitudinis, ea quidem quae ad vnum est diuisibilis, linea est: ea vero quae ad duo, superficies. at ea quae ad tria est, corpus. Atque praeter has nulla alia magnitudo est, propterea quod ipsa tria oia sunt, et ter ipsu omni ex pte.

LECTIO II.

ostquam Philosophus ostendit poeniam liter qd determinandum est de corporibus, & magnitudinibus in scientia natu

rali, hic incipit prosequi principale propositum. Et quia, ut supra dictum est, in hoc libro principaliter intendit Aristoteles determinare de vniuerso corporeo, & principalibus partibus eius, quae sunt corpora simplicia, inter quae potissimum est corpus caeleste: ideo diuiditur liber iste in tres partes. In prima determinat de vniuerso corporeo: in secunda determinat de corpore caelesti, & hoc in secundo libro, ibi Quod quidem igitur neque factum est &c. In tertia parte determinat de alijs simplicibus, scilicet de graui & leui, ibi. De primo quidem igitur caelo &c. Circa primum duo facit. Primo ostendit perfectionem vniuersi: Secundo determinat quasdam conditiones, seu proprietates ipsius, ibi. Sed quonia manifestum de his &c. Circa primum duo facit. Primo ostendit perfectionem vniuersi: Secundo ostendit ex quibus partibus eius perfectio integretur, ibi. De totius quidem igitur natura &c. Circa primum duo facit. Primo ostendit perfectionem vniuersi, quam habet secundum communem rationem sui generis, in quantum scilicet est corpus: Secundo probat perfectionem propriam ipsius, ibi. Partialium quidem igitur corporum &c. Circa primum tria facit. Primo manifestat definitionem corporis, qua vtitur ad propositum ostendendum: Secundo probat propositum, ibi. Itaque quoniam, & totum &c. Tertio quid ex praemissis possit esse manifestum, ibi. Quaeunque quidem igitur &c. Circa primum duo facit. Primo definit continuum, quod est genus corporis: Secundo manifestat corporis definitionem, ibi. Corpus autem &c. Circa primum considerandum est, quod continuum inuenitur a Philosopho dupliciter definitum. Vno modo definitione formalit, prout dicitur in Praedicamentis, quod continuum est cuius partes copulantur ad vnum communem terminum: vntas enim continui est quasi forma ipsius. Alio modo definitione materialit, quae sumitur ex partibus, quae habent rationem materiae, ut dicitur in secundo Physicorum: & sic definitur hic quod continuum est, quod est diuisibile in semper diuisibilia. Nulla enim pars continui potest esse indiuisibilis, quia ex indiuisibilibus non componitur aliquod continuum, ut probatur in sexto Physicorum. Satis conuenienter haec definitio ponitur hic. alia autem in Praedicamentis: quia consideratio Naturalis versatur circa materiam: consideratio autem Logici circa rationem, & speciem. Deinde cum dicit.

Definit corpus, & primo proponit definitionem dicens, quod corpus est continuum, quod est diuisibile omniquaque, id est, quo ad omnem partem, vel secundum omnem dimensionem: secundum ibi Magnitudinis autem &c. Probat propositam definitionem tali ratione. Illud quod diuiditur secundum tres dimensiones, diuiditur secundum omnes dimensiones, vel omniquaque: corpus diuiditur secundum tres dimensiones. ergo corpus est diuisibile secundum omnes dimensiones. Primo

Primo ergo manifestat Minorem quasi per diuisionem. Nam magnitudinum quaedam est, quae diuiditur ad vnam partem, & haec dicitur linea: quaedam autem est, quae diuiditur ad duas partes, & haec dicitur planum, id est, superficies: quaedam autem est, quae diuiditur secundum tres dimensiones. & cum talis magnitudo non sit linea neque superficies, sequitur quod sit corpus. Maiorem propositionem ponit, ibi Et praeter has &c. & primo ponit eam & dicit, quod praeter has magnitudines, seu dimensiones non est alia magnitudo, seu dimensio, propter hoc, quod tria habet rationem ut sint omnia: quia habent rationem cuiusdam rationalitatis, & quod est corpus videtur esse tria omniquaque, vel omnino, id est, secundum omnem modum. Secundo ibi.

Quemadmodum enim aiunt & Pythagorici totum & omnia tribus determinata sunt. Consummatio enim, & mediū principium numerum habent eum qui omnis. hic autem eum, qui trinitatis est.

Propter quod a natura accipientes tanquam leges illius, & ad sacrificia deorum hoc vtmur numero.

Assignamus autem & appellationes secundum modum hunc: Quae enim duo, ambo dicimus, & duos ambo, omnes autem non dicimus: sed de tribus hanc appellationem dicimus primum. Hoc autem, quaedam dictum est, propter naturam ipsam sic inducentem sequimur.

Itaque, quoniam omne, & totum & perfectum, non secundum speciem differunt ab inuicem, nisi vti que in materia, & in quibus dicuntur: corpus vti que erit solum e magnitudinibus perfecta. solum enim determinatum est tribus. Hoc autem est omne: ter quaque autem existens diuisibile, omniquaque est diuisibile. aliorum autem hoc quidem ad duo, hoc autem ad vnum. Vt enim numerum adepti sunt, sic & diuisionem & continuitatem: hoc quidem enim ad vnum cotinuum, hoc autem ad duo, hoc autem omniquaque tale.

hoc, scilicet ternario ad sacrificiationem Deorum, quos scilicet gentiles colebant in sacrificijs & laudibus ipsorum. ac si acceperimus a natura leges & regulas ipsius, ut scilicet, sicut natura perficit omnia ternario numero: ita illi, qui instituerunt cultu diuinum, volentes Deo attribuerent omne quod perfectum est, attribuunt ei ternarium numerum. Tertio ibi.

Probat idem per communem vsu loquendi: & dicit, qd etiam assignamus vocabula rebus secundum modum praedictum, quod scilicet perfectio competit ternario. Si enim aliqua sint duo, dicimus quod sunt ambo, & duos homines dicimus ambo, non autem de his dicimus omnes: sed primo hoc vocabulo vtmur circa tres. Et istum modum loquendi sequuntur communiter omnes propter hoc, quod natura ad hoc nos inclinat. Ea enim, quae sunt propria singulari in modo loquendi, videntur prouenire ex proprijs coceptionibus vniuersiuique: sed id quod obseruatur communiter apud omnes, videtur ex naturali inclinatione prouenire. Est autem attendendum, quod nusquam alibi Aristoteli inuenitur Pythagorici rationibus vtens ad propositum ostendendum: neque inuenitur alibi per numerorum proprietates aliquid de rebus concludere. & forte hoc hic facit propter affinitatem numerorum ad magnitudines, de quibus hic agit. Videtur etiam cum hoc, qd haec probatio non est efficax: non enim magis videtur sequi, quod dimensiones sint

tres, propter hoc quod ternarius est numerus totius, & omnis: alioquin sequeretur per eandem rationem, quod essent solum tria elementa, vel tres digiti manus. Sed sciendum est, quod sicut dicit Simplicius in commento Aristotelis, non procedit hic demonstratiue, sed secundum probabilitatem, & hic modus sufficiens est post demonstrationes praemissas, vel praesuppositas ab alia scientia. Manifestum est autem, quod determinare de dimensionibus corporum in quantum huiusmodi, per se pertinet ad Mathematicam: Naturalis autem praesupponit Mathematico ea, quae circa dimensiones considerat. Et ideo probare demonstratiue esse solum tres dimensiones, pertinet ad Mathematicum: sicut Ptolemaeus probat per hoc, qd impossibile est coniungi simul lineas perpendiculares plures qd tres super idem punctum: omnis autem dimensio mensuratur secundum aliquam lineam perpendiculararem. Huius igitur demonstratione supponens Aristoteli mathematico vtmur testimonio, & signis, sicut conuenit facere post demonstrationes a se inductas. Deinde cum dicit.

Nam ut Pythagorici etiam inueniunt ipsum omne, ac omnia tribus sunt definita. Finis enim medium, atque principium ipsius omnis numerum habent, haec autem trinitatis.

Quapropter hoc a natura numero sumptio, perinde atque quadam illius lege, & in deorum sacrificijs celebrandis vti solemus.

Assignamus insuper & appellationes hoc modo. duo enim ambo dicimus, & duos ambo atque utroque non omnes: at de tribus hanc appellationem dicimus primo. Haec autem ita dicimus, quia sequimur, vti diximus, ipsam sic proficiscentem naturam.

Quare, cum omnia omne atque perfectum inter se non differant forma, nisi materia tantum, & hisce de quibus dicuntur: corpus profecto magnitudinum solum perfectum erit. solum enim istis tribus est definitum: hoc autem est omne. Atq; cum sit tribus ex partibus diuisibile, omni ex parte, atque omnino est diuisibile. ceterarum autem magnitudinum altera ad unum, altera ad duo est diuisibilis.

Nam ut numerum subeunt, sic & diuisionis continuationisue participes sunt. alia enim ad unum continua est, alia ad duo, alia omni ex parte, atque omnino est talis.

tertia & subiecto, in quantum de diuersis dicuntur. Nam hoc, quod dicitur omne, vtmur in discretis, sicut dicimus omne nomen hominem. vtmur etiam eo in continuis, quae sunt propinqua diuisioni, sicut dicimus, omne aquam, & omne aerem. totum autem dicitur, & in his & in continuis: dicimus enim totum populum, & totum lignum. Perfectum etiam dicimus & in his, & in formis. dicimus enim perfectam albedinem, & perfectam virtutem. Quia igitur omne, & perfectum est idem, consequens est, quod corpus sit perfectum inter magnitudines: quia solum corpus est determinatum tribus dimensionibus: & hoc habet rationem omnis, ut supra ostensum est. Cum enim sit tribus modis diuisibile omniquaque, id est, secundum omnem dimensionem, diuisibile est. Sed inter alias magnitudines aliquid est diuisibile secundum duas dimensiones, scilicet, superficies: aliud autem secundum vnam, scilicet lineam. Vt enim numerum adepti sunt, id est, sicut magnitudines habent numerum dimensionum, ita habent diuisionem, & continuitatem: ita scilicet, quod aliqua magnitudo est continua secundum vnum modum, scilicet linea: alia est continua duobus modis, scilicet superficies: corpus autem est continuum secundum omnem modum. Vnde patet, quod corpus est magnitudo perfecta, quasi habens omnem modum continuitatis. Deinde cum dicit.

Tho. de Caelo.

A 2 Ostendit

¶ Ostendit quid ex premissis manifestum sit, vel non, & ponit tria, quorum primum secundum se manifestum est, scilicet, quod quaelibet magnitudo diuisibilis sit continua. Si enim non esset continua: non haberet rationem magnitudinis, sed potius numerum. Secundum autem est conuersum huius, scilicet, quod omne continuum sit diuisibile, sicut in definitione fuit positum, &

Tex. 26. 4. Tex. 26. 3.

hoc quidem manifestum est ex his quae probata sunt in 6. Physicorum, vt supra dictum est. Non est autem manifestum ex his quae praedicta sunt, quia quod continuum sit diuisibile, hic supponitur, non probatur. Tertium est manifestum ex premissis, scilicet, quod non sit transitus a corpore in aliud genus magnitudinis, sicut sit transitus ex longitudine in superficiem, & ex superficie in corpus. Et videtur modo loquendi quo videntur Geometrae imaginantes punctus motus facit lineam, linea vero mota facit superficiem, superficies autem corpus a corpore autem non fit transitus ad aliam magnitudinem: quia talis exitus siue processus ad aliud genus magnitudinis est secundum defectum eius a quo transiunt: vnde etiam motus naturalis est actus imperfecti. Non est autem possibile corpus, quod est perfecta magnitudo, deficiat secundum hanc rationem: quia est continuum secundum omnem modum; & ideo non potest fieri transitus a corpore in aliud genus magnitudinis. Deinde cum dicitur h. ¶ Manifesta propriam perfectionem vniversi per differentiam ad corpora particularia. & primo ponit qualiter particularia corpora se habent ad perfectionem, & dicit, quod vniquodque particulatum corporum fm rationem corporis est tale, id est, perfectum, in quantum habet omnes dimensiones: sed tamen terminatur ad proximum corpus, in quantum contingit ipsum. Et ita vnunquodque talium corporum quodammodo est multa, id est, perfectum, in quantum habet omnes dimensiones: & imperfectum, in quantum habet extra se corpus ad quod terminatur: vel est multa secundum contactum ad diuersa corpora, vel est multa quia sunt plura vnus species propter imperfectionem, in quod non contingit de vniverso. Secundo ibi.

Tex. 26. 5.

i. ¶ Ostendit quomodo vniversum se habet ad perfectionem, & dicit, quod totum, id est, vniversum, cuius partes particularia corpora, necesse est quod sit perfectum omnibus modis; & sicut ipsum nomen vniversi significat, omniquaque, id est, omnibus modis perfectum, & non secundum vnum modum, ita quod

g. Quaecunq; igitur diuisibiles magnitudines sunt, & continuae haec sunt. Si autem & continuae omnes diuisibiles sunt, nondum manifestum ex his quae nunc. Sed illud quidem palam, quoniam non est in aliud genus transitio: quemadmodum ex longitudine in superficie, in corpus autem ex superficie, non enim adhuc talis perfecta erit magnitudo. Necesse enim fieri exitum secundum defectionem. Non autem possibile perfectum deficere: omniuaque enim est.

h. Partialium quidem igitur corporum secundum rationem, vnunquodque tale est: omnes enim habet dimensiones: sed terminatum est ad proximum tactu. propter quod modo quodam, multa corporum vnunquodque est.

i. Totum autem cuius haec partes sunt, perfectum necesse est esse, & quemadmodum nomen significat, omniquaque, & non hac quidem. hac autem non.

LECTIO III.

E totius quidem igitur natura quidem in finitum sit secundum magnitudinem, siue finitum secundum totam molem, posterius intendendum. De his autem, quae secundum speciem ipsius partis sunt, nunc dicamus, principium facientes hoc.

b. Omnia enim Physica corpora, & magnitudines secundum seipsa mobilia dicimus esse secundum locum. Naturam enim principium motus esse dicimus in ipsis.

f. non secundum alium; quia habet omnes dimensiones, & comprehendit in se corpora.

LECTIO III.

Ostendit quomodo vniversum esse perfectum, & ratione suae corporeitatis, & ratione suae vniversalitatis, hic ostendit ex quo est intentio, scilicet, quando ostendit propositum, ibi. ¶ Omnia enim Physica corpora, & c. ¶ Circa primum considerandum est, quod sicut dicitur in 3. Physicorum, Antiqui dixerunt infinitum esse, extra quod nihil est. Quia igitur probatur vniversum esse perfectum ex hoc, quod nihil est extra ipsum, sed omnia complectitur, postea aliquis suspicari ipsum esse infinitum; & ideo huic opinioni occurrit concludit subdend, quod posterius intendendum est quantum ad naturam totius vniversi, si est infinitum fm magnitudinem, siue finitum secundum totam suam molem. interrim tamen, antequam hoc tractetur, dicendum est de partibus eius, quae sunt secundum speciem, in quibus, si integritas speciei ipsius consistit, cuiusmodi sunt simplicia corpora. Nam animalia, & plantae, & alia huiusmodi, sunt secundariae partes eius, quae magis pertinent ad bene esse ipsius, quod ad primam eius integritatem: & hanc considerationem inchoabimus a principio intra positum. Deinde cum dicitur b. ¶ Ostendit propositum, lex quibus partibus principalibus perfecta species vniversi integret. primo ostendit, quod praeter quatuor elementa, necesse est aliud corpus simplex esse: secundo ostendit, quod praeter quae corpora simplicia, non est aliud corpus, ibi. ¶ Manifestum autem ex dictis & c. Circa primum duo facit. Primo ostendit esse quatuor elementa, ibi. ¶ Quae autem huiusmodi sunt necessaria ad propositum ostendendum: secundo argumentatur ad propositum, ibi. ¶ Siquidem igitur est simplex motus & c. Circa primum duo facit. Primo praemittit quaedam, quae pertinent ad corpora mobilia, ibi. ¶ Quae autem corporum haec quid & c. Circa primum duo facit. Primo praemittit continentem motus localis ad corpora naturalia: secundo ponit distinctionem motuum localium, ibi. ¶ Omnis autem & c. Dicit ergo primo, quod omnia corpora Physica, i. Naturalia, dicimus esse mobilia secundum istam considerationem. Secundo sui naturam, & similiter

Eorum igitur corporum, quae partis subeunt formam, tale est vnunquodque per rationem: omnes enim habent dimensiones. Attamen ad id quod est propinquum tactu est definitum. idcirco corporum vnunquodque multa quodammodo est.

Ipsium autem omne ac vniversum cuius haec sunt partes, perfectum esse necesse est, & omni ex parte atque omnino, vt nomen ipsum significat, & non partim esse, partim non esse.

LECTIO III.

E ipsius igitur vniversi natura, siue sit magnitudine infinita, siue tota mole finita, posterius consideremus oportet. Nunc de partibus ipsius per speciem dicendum esse videtur, hinc exordio sumo.

Omnia namque corpora naturalia magnitudinesue mobiles per se loco dicimus esse. Natura enim principium ipsius institutum esse motus asserimus.

cia, non est aliud corpus, ibi. ¶ Manifestum autem ex dictis & c. Circa primum duo facit. Primo ostendit esse quatuor elementa, ibi. ¶ Quae autem huiusmodi sunt necessaria ad propositum ostendendum: secundo argumentatur ad propositum, ibi. ¶ Siquidem igitur est simplex motus & c. Circa primum duo facit. Primo praemittit quaedam, quae pertinent ad corpora mobilia, ibi. ¶ Quae autem corporum haec quid & c. Circa primum duo facit. Primo praemittit continentem motus localis ad corpora naturalia: secundo ponit distinctionem motuum localium, ibi. ¶ Omnis autem & c. Dicit ergo primo, quod omnia corpora Physica, i. Naturalia, dicimus esse mobilia secundum istam considerationem. Secundo sui naturam, & similiter

Lex. 1. Tex. 26. 3.

Lex. 4.

Lex. 2.

Lex. 14. Tex. 26. 5.

Lex. 26. 6.

Sec. 4. Met. 11. Lex. 6. 1. D. 14. 3. pr. prima parte. q. 90. 3.

Lex. 13. Tex. 26. 8.

D. 690. Lex. 3. Tex. 26. 8.

¶ infra.

¶ infra.

¶ infra.

Lex. 15.

Lex. 15.

Lex. 15.

similiter alias magnitudines naturales, puta superficies, & lineas, prout sunt termini naturalium corporum: ita tñ, q; corpora per se mouentur, alia tamen magnitudines per accidens motus corporibus. Et ad huius probationem inducit definitionem naturae, quae est principium motus in eis, in quibus est, vt dñ in secundo Physicor.

c. Omnis autem motus secundum locum, quem vocamus lationem, aut reclus, aut circularis, aut ex his mixtus.

d. Simples enim hi duo soli causa autem, quia magnitudines istae simplices solum sunt, reclus & circularis.

e. Circulatio quidem igitur est qui circa medium fit.

f. Rectus autem, qui sursum & deorsum. Dico autem sursum quidem eum, qui a medio: Deorsum autem eum, qui ad medium.

g. Itaq; necesse omnem esse simplicem lationem, hanc quidem a medio, hanc autem circa medium.

h. Et videtur sequi secundum rationem hoc ea is, quae a principio: etenim & corpus perfectum est in tribus, & motus ipsius.

¶ Probatur quod dixerat per hoc, quod motus simplices non sunt nisi duo, scilicet reclus & circularis. & huius causam assignat ex hoc, quod sola sunt duae magnitudines simplices, scilicet reclus & circularis: motus autem localis fm loca specificatur, sicut, & quilibet alius motus fm suos terminos. Sed videtur quod probatio Arist. non sit conueniens: quia vt dicitur in 1. Posterior, transcendente in aliud genus non contingit demonstrare. inconuenienter igitur per demonstrationem magnitudinum, quae pertinet ad Mathematicum, concludit aliquid circa motus, qui pertinent ad Naturalem. Sed dicendum, quod scientia, quae se habet ex additione ad aliam, vtitur principijs eius in demonstrando. sicut Geometra vtitur principijs Arithmetice: mathematico. n. addit positionem supra numerum, vnde punctus dicitur esse vnitas posita. Similiter autem corpus naturale addit materiam sensibilem super magnitudinem mathematicam: & ideo non est inconueniens si Naturalis in suis demonstrationibus vtatur principijs Mathematicis: non enim est omnino aliud genus, sed quodammodo sub illo continetur. Item videtur esse falsum, quod sola sunt duae magnitudines simplices, scilicet reclus & circularis, elix enim videtur esse vna linea simplex, quia omnis pars eius est vniformis: & tamen linea elica, nec est reclus, nec est circularis. Sed dicendum, quod elix, si quis eius originem consideret, non est

A linea simplex, sed mixta ex reclus & circulari, causatur enim elix ex duobus motibus imaginatis, quorum vnus est linea circumuehens columnam, alius est puncti moti per lineam. si enim vterque motus simul & regulariter perficiatur, constituitur elica linea per motum puncti in linea mota. Item videtur quod motus circularis non sit simplex: partes enim sphaerae circulariter motae non vniformiter mouentur: sed pars, quae est circa polos, vel circa centrum, mouetur tardius: quia peragit minorem circulum in eodem tempore, & ita motus sphaerae videtur compositus ex tardo, & veloci. Sed dicendum, quod continuum non habet partes in actu, sed solum in potentia: quod autem non est actu, non mouetur actu: vnde partes sphaerae, cum sint corpus continuum, non mouentur actu. vnde non sequitur, quod in motu sphaerico, vel circulari sit diuersitas actualis, sed solum potentialis, quae non repugnat simpliciter, de qua nunc loquimur. om

¶ Ostendit quomodo vniversum se habet ad perfectionem, & dicit, quod totum, id est, vniversum, cuius partes particularia corpora, necesse est quod sit perfectum omnibus modis; & sicut ipsum nomen vniversi significat, omniquaque, id est, omnibus modis perfectum, & non secundum vnum modum, ita quod

Simplices enim hi duo sunt soli, propterea quod & magnitudines haec solum simplices sunt, reclus & circularis.

¶ Circularis igitur est qui circa medium fit. Rectus autem, quo sursum itur atque deorsum. Atque eo sursum iri dico, quo a medio pergitur. Eo vero deorsum, quo ad medium proficiuntur.

¶ Quare lationum simplicium, aliam ad medio, aliam ad medium, aliam circa medium esse necesse est.

¶ Atque hoc cum ratione ea, quae in titio dicta est, sequitur esse videtur: nam & corpus tribus confectum est, & ipsius etiam motus.

n. ¶ Distinguit motus simplices, & primo ponit vnun, scilicet circularem, secundo ponit duos reclus, ibi. ¶ Rectus autem & c. Tertio concludit numerum ternarium simplicium motuum, ibi. ¶ Itaque necesse & c. Dicit ergo primo, quod circulatorio, id est motus circularis, dicitur, qui est circa medium: & est intelligendum circa mundi medium. rota enim, quae mouetur circa medium sui, non mouetur proprie circulariter, sed motus eius est compositus ex eleuatione & depressione. Sed videtur secundum hoc, quod non omnia corpora caelestia circulariter moueantur. nam secundum Ptholomaeum motus planetarum est in eccentricis, & epicyclis: qui quidem motus non sunt circa medium mundi, quod est centrum terrae, sed circa quaedam alia centra. Dicendum, quod Aristote. non fuit huius opinionis, sed existimauit, quod omnes motus caelestium corporum sunt circa centrum terrae, vt ponebant Astrologi sui temporis. postmodum autem Hyparchus, & Ptholomaeus adinuenerunt motus eccentricorum & epicyclorum ad saluandum ea, quae apparent sensibus in corporibus caelestibus. vnde hoc non est demonstratum, sed suppositio quaedam: si tamen hoc verum sit, nihilominus omnia corpora caelestia mouentur circa centrum mundi secundum motum diurnum, qui est motus supremae sphaerae reuoluentis totum caelum. Deinde cum dicit.

¶ Distinguit motum reclus in duos, scilicet in eum qui est sursum, & in eum qui est deorsum. & describit vtunque per habitudinem ad medium mundi, sicut describerat motum circularem, vt sit vniformis descriptio. & dicit, quod motus sursum est, qui est a medio mundi: motus autem deorsum est, qui est ad medium mundi: vnde primus est motus leuium, secundus autem est motus grauium. Deinde cum dicit.

¶ Concludit numerum simplicium motuum. & primo inducit conclusionem intentam: & quod necesse est simplicem lationem, id est, motum localem quendam esse a medio, & hic est motus sursum corporum leuium: quendam vero esse ad medium, & hic est motus deorsum corporum grauium: alium vero esse circa medium, & huiusmodi est motus circularis corporum caelestium. Secundo ibi.

¶ Ostendit hanc conclusionem supradictis congruere, & dicit, quod hoc quod dicitur est de numero simplicium motuum,

Tho. de Caelo. motuum,

...videtur consequenter se habere ad id quod supradictum est de perfectione corporis, quæ, sicut consistit in tribus dimensionibus, ita & motus simplices corporis in tres diriguntur. Hoc autem dicitur esse secundum rationem, id est, secundum probabilitatem quandam. non enim proprie tres motus coaptantur tribus dimensionibus. Deinde cum dicitur...

Tex. c6.7.

Lea. 4.

Quoniam autem corporum hæc quædam sunt simplicia, hæc autem composita ex his. Dico autem simplicia quæcumque motus principium habent secundum naturam, puta ignem, & terram. & horum species, & cognata his: necesse est & motus esse hos quidem simplices, hos autem mixtos quodammodo: simplicium quidem simplices, mixtos autem compositorum: moueri autem secundum prædominans in eis simplex.

LECTIO III.

Quidam igitur est simplex motus, & qui est motus in circulo simplex est: atque corporis simplicis simplex est motus, & simplex motus simplicis corporis. Etenim si compositi fuerit, secundum simplex prædominans erit: erit igitur necessarium esse aliquod corpus simplex, quod naturam esse ferri circulari motu secundum sui ipsius naturam. Violentia quidem enim continet eo qui alterius, secundum autem naturam impossibile: si quidem vnus sit vnus cuiusque simplicium motus: qui secundum naturam.

Tex. c6.8.

Tex. c6.9.

motus simplicis: & ex hoc concludit, quod necesse est motuum quosdam esse simplices, quosdam autem aliquantulum mixtos: sicut ita quod motus mixtus non sit vnus, sed habens diuersas partes, sicut ille qui componitur ex eleuatione, & depressione, aut ex pulsu, & tractu: siue ita, quod motus mixtus sit vnus, sicut patet de motu, qui est super lineam elicam: unde simplicium corporum necesse est esse motus simplices: mixtos autem, mixtos. ut patet de motu pluuie, aut alicuius vnus corporis, in quo non totaliter grauitas, aut leuitas dominatur. Et, si aliquando contingat, quod corpus mixtum moueatur motu simplici, hoc est secundum elementum, quod in eo est prædominans, sicut ferrum mouetur deorsum secundum motum terræ, quæ in eius mixtione dominatur.

LECTIO. III.

Postquam Philosophus præmisit quædam necessaria ad propositum ostendendum: hic incipit arguere ad propositum, & hoc quinque rationibus. quarum prima talis est. Motus circularis est motus simplex: motus autem simplex est primo, & per se corporis simplicis: quia, & si contingat quod aliquis motus simplex sit alicuius corporis compositi, hoc erit in corpore simplex, quod in eo prædominatur: sicut in lapide prædominatur terra, in cuius naturam mouetur deorsum, ergo necesse est, esse aliquod corpus simplex, quod moueatur naturaliter in motum circulem. Possit autem aliquis huic rationi obuiare dicendo, quod licet simplex motus sit simplicis corporis, non tamen oportet quod id simplex corpus, quod mouetur circulariter, sit aliud a corpore simplici, quod mouetur motu simplici recto: & ideo hoc excludit subdens, quod nihil prohibet, quin diuersa corpora moueantur vno motu non naturaliter: ita, si vnus corpus moueatur per violentiam motu alterius...

sed quod vnus corpus moueatur secundum naturam motu naturali alterius corporis, est impossibile. Necesse enim est esse vnus motum simplicem naturalem vnus simplicis corporis, & diuersos diuersorum: unde, si motus circularis est simplex, & alius a moribus rectis, necesse est quod sit naturalis corpori simplici, & quod sit aliud a corporibus simplicibus, quæ mouentur motu recto. Sed videtur hoc esse falsum, quod vnus motus simplex sit solius vnus corporis simplicis. Motus enim deorsum est naturalis aquæ, & terræ, & motus sursum est naturalis igni & aeri. Sed dicendum, quod motus localis attribuitur elemento non, secundum calidum & frigidum, humidum & siccum, & motus distinguuntur quatuor elementa, ut patet in secundo de Generatione. hæc enim sunt principia alterationum: motus autem localis attribuitur elementis secundum grauitatem & leuitatem: unde duo corpora grauiora comparantur ad motum localem sicut vnus corpus, & similiter duo corpora leuia. Humidum enim & siccum, secundum quæ differunt aqua & terra, vel ignis & aer, accidentalem habitudinem habent ad motum localem. & tamen graui & leui differunt quædam est: nam ignis est leuis simpliciter & absolute: terra autem grauis: aer autem est leuis per comparationem ad duo elementa: & similiter aqua est grauis. unde non omnino est idem secundum speciem motus aquæ & terræ, vel ignis & aeris: quia non sunt idem termini, secundum quos significantur eorum motus: aer enim natus est moueri ad locum, qui subditur igni: aqua autem ad locum, qui supereminet terræ. Item videtur quod non sit necessarium, si corporis simplicis est vnus motus simplex, quod propter hoc aliquis motus simplex sit alicuius corporis simplicis: sicut etiam non est necessarium, quod tot sint corpora composita, quot sunt motus compositi, qui diuersificantur in infinita. Sed dicendum est, quod sicut motus simplex localis non respondet corpori simplici quantum ad calidum & frigidum, humidum & siccum, ita etiam neque motus compositus respondet corpori mixto secundum gradus mixtionis prædictarum: quod corpori mixto secundum gradum mixtionis prædictarum qualitatum, sed secundum compositionem grauis & leuis, secundum cuius diuersitatem diuersificatur obliquatio corporis mixti a simplici motu grauis, vel leuis: vtraque autem diuersitas non tendit in infinitum secundum speciem, sed solum secundum numerum. Item videtur secundum hoc, quod sunt multa corpora simplicia: quia sicut motus sursum, & deorsum videntur esse motus simplices ita motus: qui dextrorsum, vel sinistrorsum, & qui ante & retro. Sed dicendum est, quod cum corpora simplicia sint essentialia & primæ partes vniuersi, oportet quod motus simplices, qui sunt naturales corporibus simplicibus, attendantur secundum conditionem vniuersi: quod cum sit simplicium, ut infra probabitur, oportet quod motus eius attendatur per comparationem ad medium, quod est immobile: quia omnibus motus fundatur supra aliquod immobile, ut dicitur in libro de Causa motus animalium: & ideo oportet esse solum tres motus simplices, secundum diuersas habitudines ad medium, scilicet, qui est a medio: & eum, qui est ad medium: & eum, qui est circa medium. Dextrum autem & sinistrum, aut ante,

Cum autem corporum alia simplicia sint, alia ex hisce composita: Atque ea simplicia dico, quæ motus secundam naturam principium habent, ut ignem, terram, harumque species, & ea quæ sunt hisce propinqua: motio: necesse est etiam mixtas esse necesse est, simplicium quidem simplices, compositorum autem mixtas moueri; compositorum eiusce simplicis, quod in his ipsis dominatur ac superat.

LECTIO III.

Igitur simplex in ratione rerum est motus, conuersio autem motus, est simplex. Atque corporis simplicis simplex est motus, & simplex motus corporis simplicis est. Nam si compositi sit, per id illi simplex, quod superat competit: simplex quippiam esse corpus in ratione rerum profectio necesse est, quod quidem sit aptum circulari motu suapte natura ferri. Etenim fieri potest ut ui quippiam eo moueatur motu, qui ad aliud corpus accommodatur, at ut eo moueatur secundum naturam fieri nequit: si vnus cuiusque corporis simplicis vnus sit motus, ei competens secundum naturam.

ra autem grauis: aer autem est leuis per comparationem ad duo elementa: & similiter aqua est grauis. unde non omnino est idem secundum speciem motus aquæ & terræ, vel ignis & aeris: quia non sunt idem termini, secundum quos significantur eorum motus: aer enim natus est moueri ad locum, qui subditur igni: aqua autem ad locum, qui supereminet terræ. Item videtur quod non sit necessarium, si corporis simplicis est vnus motus simplex, quod propter hoc aliquis motus simplex sit alicuius corporis simplicis: sicut etiam non est necessarium, quod tot sint corpora composita, quot sunt motus compositi, qui diuersificantur in infinita. Sed dicendum est, quod sicut motus simplex localis non respondet corpori simplici quantum ad calidum & frigidum, humidum & siccum, ita etiam neque motus compositus respondet corpori mixto secundum gradus mixtionis prædictarum: quod corpori mixto secundum gradum mixtionis prædictarum qualitatum, sed secundum compositionem grauis & leuis, secundum cuius diuersitatem diuersificatur obliquatio corporis mixti a simplici motu grauis, vel leuis: vtraque autem diuersitas non tendit in infinitum secundum speciem, sed solum secundum numerum. Item videtur secundum hoc, quod sunt multa corpora simplicia: quia sicut motus sursum, & deorsum videntur esse motus simplices ita motus: qui dextrorsum, vel sinistrorsum, & qui ante & retro. Sed dicendum est, quod cum corpora simplicia sint essentialia & primæ partes vniuersi, oportet quod motus simplices, qui sunt naturales corporibus simplicibus, attendantur secundum conditionem vniuersi: quod cum sit simplicium, ut infra probabitur, oportet quod motus eius attendatur per comparationem ad medium, quod est immobile: quia omnibus motus fundatur supra aliquod immobile, ut dicitur in libro de Causa motus animalium: & ideo oportet esse solum tres motus simplices, secundum diuersas habitudines ad medium, scilicet, qui est a medio: & eum, qui est ad medium: & eum, qui est circa medium. Dextrum autem & sinistrum, aut ante,

ante & retro, considerantur in animalibus, & non in toto vniuerso, nisi secundum quod ponitur in celo, ut in secundo dicitur. Et secundum hoc motus circularis celi est secundum dextrum, & sinistrum, ante, & retro. Etiam videtur, quod motus rectus, & circularis non sunt eiusdem rationis. est enim motus rectus corporis nondum habentis complementum suæ speciei, ut in Quarto dicitur, & existens extra proprium locum: motus autem circularis est corporis habentis complementum suæ speciei, & in loco proprio existens: unde non videtur quod secundum eadem rationem motus simplicis corporales sint simplicium corporum, sed quod alij motus sint corporum, prout sunt in fieri, circularis autem prout sunt in facto esse. Sed dicendum, quod quia motus proportionatur mobili itaquam actus eius, conueniens est quod corpori, quod est separatim a generatione, & a corruptione, & non potest per violentiam expelli a proprio loco, debeat motus circularis, qui est corporis in suo loco existentis: corporibus autem alijs generabilibus, & corruptibilibus debeat extra proprium locum, qui est absque complemento speciei. non tamen ita quod corpus, quod mouetur naturaliter motu recto non habeat primum complementum suæ speciei, quod est forma: hanc enim sequitur talis motus: sed, quia non habet vltimum complementum, quod est in consecutione finis, qui est locus conueniens, & consequens. Deinde cum dicitur...

Adhuc, si qui præter naturam contrarius est ei, qui secundum naturam est, & vnus vnus contrarium, necesse est, cum simplex circularis sit, si non erit secundum naturam latum corporis, præter naturam ipsius esse. Si igitur ignis aut aliud aliquod talium est circulo latum, contraria, quæ secundum naturam ipsius est latio, erit circulari. sed vnus vnus contrarium: quæ autem sursum, & deorsum inuicem contrarie. Si autem alterum aliquod est corpus latum circulariter præter naturam, erit aliquis ipsius alius motus secundum naturam. hoc autem impossibile: siquidem enim, qui sursum, ignis erit, aut aer: si autem qui deorsum, aqua, aut terra.

Sed adhuc & primam quidem necessarium est esse talem lationem. Perfectum enim est prius natura imperfecto. circulus autem perfectiorum est: recta autem linea neque vnus, neque enim quæ infinita: haberet enim vtiq; finem, & terminum

Secundam rationem ponit. Et primo supponit duo principia, quorum vnus est quod motus, qui est præter naturam, id est violentus, contrariatur motui naturali, sicut terra mouetur deorsum secundum naturam, sursum autem contra naturam. Secundum autem principium est, quod vnus vnus est contrarium, ut probatum est in decimo Meta. Oportet autem tertium supponere, quod sequi videtur, scilicet esse aliquod corpus circulariter motum: & siquidem ille motus sit illi corpori naturalis, habemus propositum secundum præmissam rationem, quod scilicet illud corpus naturaliter motum circulo, sit aliud a quatuor corporibus simplicibus. si vero motus huius non sit ei naturalis, oportet quod sit ei contra naturam. Ponatur ergo primo, quod illud corpus circulariter motum sit ignis, ut quidam dicunt, vel quodcunque aliud quatuor elementorum, oportebit ergo quod motus naturalis ignis, qui est moueri sursum, sit contrarius motui circulari. sed hoc non potest esse: quia vnus vnus est contrarium. motui autem sursum contrariatur motus deorsum: & sic non potest esse contrariari motus circularis, & eadem ratio est de alijs tribus elementis. Et similiter, si detur quod illud corpus, quod contra naturam mouetur circulariter sit quodcunque aliud corpus præter quatuor elementa, oportebit quod habeat aliquem alium motum naturalem. Sed hoc est impossibile: quia si sit ei naturalis motus, qui est sursum, erit ignis, aut aer: si autem motus, qui est deorsum, erit aqua, aut terra. positum est autem, quod sit extra quatuor elementa. sic ergo necesse est corpus, quod mouetur circulariter, naturaliter hoc motu moueri. Videtur autem Aristotele secundum ea quæ hic dicit, contrarium esse Platoni, qui posuit corpus, quod circulariter fertur, esse ignem: sed se-

Secundum fluxum, & refluxum maris. terra vero vel remotissima a celo, nihil a tali permutatione participat, nisi secundum solam alterationem partium ipsius. Quod autem inest inferioribus corporibus ex impressione superiorum, non est eis violentum, nec contra naturam: quia naturaliter apta sunt moueri a superiori corpore. Sed videtur falsum esse quod hic dicitur, vnus vnus esse contrarium. Vni enim vitio contrariatur & virtus, & vitium oppositum, sicut illiberalitati prodigalitas, & liberalitas. Dicendum est, quod eidem secundum idem est vnus tantum contrarium: nihil tamen prohibet, quin vnus secundum diuersa sint plura contraria: sicut si sit idem subiectum dulce & album, contraria videntur ei nigrum & amarum. sic igitur illiberalitati contrariatur virtus liberalitatis, sicut ordinatum inordinato, prodigalitas autem, sicut superabundantia defectui. Non potest autem dici, quod vterque motus, scilicet qui est sursum, & qui est deorsum contrarietur motui circulari secundum communem rationem recti. Rectum enim & circulare non sunt contraria: pertinent enim ad figuram, cui nihil est contrarium. Deinde cum dicitur...

Tertiam rationem ponit. Circa quam primo ostendit, quod motus circularis sit primus inter motus locales. Est enim comparatio motus circularis ad motum rectum, qui est sursum, vel deorsum, sicut comparatio circuli ad rectam lineam. Probatur autem quod circulus, id est linea circularis, est perfecta: quia quicquid in ea accipitur est principium, & finis, & medium: unde non accipit aliquid exterioris additionem, linea autem recta nulla est perfecta, quod patet. & quantum ad lineam infinitam, quæ imperfecta est, quia sine caret ex quo denominatur aliquid perfectum in greco, & idem patet in linea finita: quia quamlibet lineam finitam contingit augeri: id est, accipere maiorem quantitatem, & sic est aliquid extra eam. & si linea...

cundum veritatem eadem est circa hæc vtriusque Philosophi opinio. Plato enim corpus, quod circulariter fertur, ignem vocat propter lucem, quæ species ignis ponitur, non quod sit de natura ignis elementaris. unde & posuit quinque esse in vniuerso, quibus adaptauit quinque figuras corporales, quas Geometre tradunt, quantum corpus æthere nominans. Sed vltimus quod hic dicitur, ignem moueri circulariter esse præter naturam, videtur contrarium ei quod dicitur in Primo Meteororum, ubi idem Aristoteles ponit, quod hypercauma, id est ignis, & superior pars aeris feruntur circulariter motu firmamenti, sicut patet per motum stellæ comatæ. Sed dicendum est, quod illa circulatio ignis, vel aeris non est ei naturalis, quia non causatur ex principio intrinseco: neque iterum est per violentiam siue contra naturam, sed est quodammodo supra naturam: quia talis motus inest eis ex impressione superioris corporis, cuius motum ignis, & aer sequuntur secundum completam circulationem: quia hæc corpora sunt celo propinqua. aqua vero secundum circulationem incompletam, scilicet secundum fluxum, & refluxum maris. terra vero vel remotissima a celo, nihil a tali permutatione participat, nisi secundum solam alterationem partium ipsius. Quod autem inest inferioribus corporibus ex impressione superiorum, non est eis violentum, nec contra naturam: quia naturaliter apta sunt moueri a superiori corpore. Sed videtur falsum esse quod hic dicitur, vnus vnus esse contrarium. Vni enim vitio contrariatur & virtus, & vitium oppositum, sicut illiberalitati prodigalitas, & liberalitas. Dicendum est, quod eidem secundum idem est vnus tantum contrarium: nihil tamen prohibet, quin vnus secundum diuersa sint plura contraria: sicut si sit idem subiectum dulce & album, contraria videntur ei nigrum & amarum. sic igitur illiberalitati contrariatur virtus liberalitatis, sicut ordinatum inordinato, prodigalitas autem, sicut superabundantia defectui. Non potest autem dici, quod vterque motus, scilicet qui est sursum, & qui est deorsum contrarietur motui circulari secundum communem rationem recti. Rectum enim & circulare non sunt contraria: pertinent enim ad figuram, cui nihil est contrarium. Deinde cum dicitur...

Si hisce præterea motus, qui præter naturam est, ei qui secundum naturam est aduersatur: vnus vnus contrarium est, cum conuersio sit motio simplex, si non secundum naturam ei corpori quod fertur inest, præter naturam inest eidem necesse est. Si igitur ignis sit quod aduersatur, aut quippiam aliud tale naturalis ipsius motus conuersioni contrarius erit. at vnus vnus contrarium est: atque motus huius, quibus inferat supraque loca petuntur, inter sese contrarij sunt. Sin vero quippiam aliud corpus adsit, quod præter naturam in orbem fertur, erit alius quippiam motus ipsius secundum naturam. at id esse non potest: nam, si sit hisce motus quo sursum itur, ignis vel aer erit: sin hisce, quo deorsum accedatur, terra erit, vel aqua.

At vero talem lationem, & primam esse necesse est. Perfectum enim imperfectum antecedit natura. atque circulus quidem perfectum est: linea vero recta nulla est sanè perfecta. neque enim infinita: terminum cuiusque finem habet. neque finita est ulla ratio: est enim quippiam

Secundum fluxum, & refluxum maris. terra vero vel remotissima a celo, nihil a tali permutatione participat, nisi secundum solam alterationem partium ipsius. Quod autem inest inferioribus corporibus ex impressione superiorum, non est eis violentum, nec contra naturam: quia naturaliter apta sunt moueri a superiori corpore. Sed videtur falsum esse quod hic dicitur, vnus vnus esse contrarium. Vni enim vitio contrariatur & virtus, & vitium oppositum, sicut illiberalitati prodigalitas, & liberalitas. Dicendum est, quod eidem secundum idem est vnus tantum contrarium: nihil tamen prohibet, quin vnus secundum diuersa sint plura contraria: sicut si sit idem subiectum dulce & album, contraria videntur ei nigrum & amarum. sic igitur illiberalitati contrariatur virtus liberalitatis, sicut ordinatum inordinato, prodigalitas autem, sicut superabundantia defectui. Non potest autem dici, quod vterque motus, scilicet qui est sursum, & qui est deorsum contrarietur motui circulari secundum communem rationem recti. Rectum enim & circulare non sunt contraria: pertinent enim ad figuram, cui nihil est contrarium. Deinde cum dicitur...

Tertiam rationem ponit. Circa quam primo ostendit, quod motus circularis sit primus inter motus locales. Est enim comparatio motus circularis ad motum rectum, qui est sursum, vel deorsum, sicut comparatio circuli ad rectam lineam. Probatur autem quod circulus, id est linea circularis, est perfecta: quia quicquid in ea accipitur est principium, & finis, & medium: unde non accipit aliquid exterioris additionem, linea autem recta nulla est perfecta, quod patet. & quantum ad lineam infinitam, quæ imperfecta est, quia sine caret ex quo denominatur aliquid perfectum in greco, & idem patet in linea finita: quia quamlibet lineam finitam contingit augeri: id est, accipere maiorem quantitatem, & sic est aliquid extra eam. & si linea...

ὁ ἀπὸ τοῦ αἵματος

Circularis naturaliter est prior, quam recta. ergo & motus circularis est prior naturaliter recto motu; sed prior motus est naturaliter prioris corporis; motus autem rectus naturaliter alicuius simplicium corporum, sicut ignis mouetur sursum, & terra deorsum, & ad medium; & si contingat, quod motus rectus sit corporum mistorum, hoc erit secundum naturam simplicis corporis dominantis in mixtione. Cuiusmodi corpus simplex sit naturaliter prius misto, consequens est, quod motus circularis est proprius, & naturalis alicuius corporis simplicis, quod est prius corporibus elementaribus, quae sunt hic apud nos; & ita ex his patet, quod praeferat substantias corporales, quae est dignior, & prior omnibus substantiis corporalibus, quae sunt apud nos. Videtur autem esse falsum, quod nulla linea recta sit perfecta, si enim perfectum est quod habet principium, medium, & finem, ut supra habitum est: videtur quod linea recta finita, quae habet principium, & medium, & finem, sit perfecta. Sed dicendum est, quod ad hoc, quod aliquid sit perfectum partialiter, oportet quod habeat principium, medium, & finem in seipso; sed ad perfectionem perfecti simpliciter, requiritur, quod non sit aliquid extra ipsum: & hic modus perfectionis competit primo & supremo corpori, quod est omnium corporum contentiuum; & secundum hunc modum linea recta dicitur esse imperfecta, circularis vero perfecta. Item videtur quod etiam secundum hunc modum, quod aliqua linea recta sit perfecta, quia diameter caeli non potest additionem accipere. Sed dicendum est, quod hoc ei accidit in quantum est in tali materia: non autem hoc habet ex hoc quod est linea recta. secundum hoc, non impeditur, ne ei possit additio fieri: sed circulus ex propria ratione circuli habet quod non sit additionis susceptiuus. Videtur quod secundum hoc concludi non possit, quod motus circularis sit perfectus: additionem enim recipit, cum sit continuus, & sempiternus secundum Aristot. Ad hoc dicendum est, quod una circularis habet complementum suae speciei, cum redierit ad principium a quo incepit. unde non fit additio ad eandem circulationem: sed quod sequitur, ad aliam circulationem pertinet. Item, si hoc solum perfectum dicitur, cui non potest fieri additio, sequitur quod neque homo, neque aliquid aliud finitum in corporibus sit perfectum, cum eis possit additio fieri. Ad hoc dicendum est, quod hic dicuntur esse perfecta secundum speciem, in quantum non potest eis fieri additio alicuius, quod pertinet ad rationem speciei ipsorum: linea autem recte sit additio eius, quod pertinet ad speciem suam; & pro tanto dicitur imperfecta in quantum est linea. Item videtur quod circularis sit imperfectus, perfectum enim est in magnitudinibus quae habent tres dimensiones, hoc autem lineae circulari non competit. Sed dicendum est, quod linea circularis non est simpliciter magnitudo perfecta: quia non habet quicquid pertinet ad rationem magnitudinis, est tamen quoddam perfectum in linea: quia linealiter aliquid ei addi non potest. Videtur etiam falsum esse, quod perfectum sit prius

Tex. cō. 13.

Tex. cō. 14.

neque finitarum vlla: extra enim omnes aliquid est: augeri enim contingit quacūque. Itaque siquidem prior motus prioris natura corporis, qui autem in recta, simplicium corporum est. (Etenim ignis ad rectū sursum fertur, terrae vero deorsum ad medium) necesse est, & circulare motum alicuius simplicium esse corporum. mistorum enim lationem dicebamus esse secundum praedominans in mixtura simplicium, Ex his igitur quaedam substantia corporis alia praeter eas, quae hic sunt consistentias, diuiniore, & prior horum omnium.

d Et utique si quis adhuc accipiat, omnem esse simplicem motum aut secundum naturam, aut praeter naturam: & eum, qui alij praeter naturam, alteri secundum naturam, quale qui sursum, & qui deorsum passim sunt. hic quidem enim igni, hic autem terrae praeter naturam, & secundum naturam, quare necessarium, & circulare motum, quoniam his praeter naturam, alterius cuiusdam esse secundum naturam,

& hic modus perfectionis competit primo & supremo corpori, quod est omnium corporum contentiuum; & secundum hunc modum linea recta dicitur esse imperfecta, circularis vero perfecta. Item videtur quod etiam secundum hunc modum, quod aliqua linea recta sit perfecta, quia diameter caeli non potest additionem accipere. Sed dicendum est, quod hoc ei accidit in quantum est in tali materia: non autem hoc habet ex hoc quod est linea recta. secundum hoc, non impeditur, ne ei possit additio fieri: sed circulus ex propria ratione circuli habet quod non sit additionis susceptiuus. Videtur quod secundum hoc concludi non possit, quod motus circularis sit perfectus: additionem enim recipit, cum sit continuus, & sempiternus secundum Aristot. Ad hoc dicendum est, quod una circularis habet complementum suae speciei, cum redierit ad principium a quo incepit. unde non fit additio ad eandem circulationem: sed quod sequitur, ad aliam circulationem pertinet. Item, si hoc solum perfectum dicitur, cui non potest fieri additio, sequitur quod neque homo, neque aliquid aliud finitum in corporibus sit perfectum, cum eis possit additio fieri. Ad hoc dicendum est, quod hic dicuntur esse perfecta secundum speciem, in quantum non potest eis fieri additio alicuius, quod pertinet ad rationem speciei ipsorum: linea autem recte sit additio eius, quod pertinet ad speciem suam; & pro tanto dicitur imperfecta in quantum est linea. Item videtur quod circularis sit imperfectus, perfectum enim est in magnitudinibus quae habent tres dimensiones, hoc autem lineae circulari non competit. Sed dicendum est, quod linea circularis non est simpliciter magnitudo perfecta: quia non habet quicquid pertinet ad rationem magnitudinis, est tamen quoddam perfectum in linea: quia linealiter aliquid ei addi non potest. Videtur etiam falsum esse, quod perfectum sit prius

F imperfecto, ex quo simplex est prius composito; cum tamen compositum se habeat ad simplicia, ut perfectum ad imperfecta. Ad quod dicendum est, quod perfectum ad imperfectum se habet sicut actus ad potentiam: qui quidem simpliciter est prior potentia in diuersis, in vno autem & eodem, quod mouetur de potentia ad actum, potentia est prior actu tempore, sed actus est prior secundum naturam; quia scilicet hoc est, quod primo & principaliter natura intendit. non autem Philosophus intendit, quod perfectum sit prius imperfecto in vno & eodem, sed in diuersis: nec etiam quod sit prius tempore, sed natura, sicut expressè dicit. Item videtur, quod Philosophus inconuenienter argumentetur. procedit enim ex perfectione lineae circularis ad probandum perfectionem circularis motus, ex cuius perfectione procedit ad probandum perfectionem circularis corporis, & sic videtur eius probatio esse circularis: quia linea circularis non videtur esse alia, quam quae ipsius corporis, quod circulariter mouetur. Sed dicendum est, quod motus circularis probatur esse perfectus ex perfectione lineae circularis absolute: ex perfectione autem motus circularis in communi probatur hoc corpus, quod circulariter mouetur, esse perfectum: & sic non proceditur ab eodem in idem, sed ex communi ad proprium. Deinde cum dicit,

d Quartam rationem ponit, Quae quidem procedit ex duabus propositionibus suppositis, quarum prima est, Quod omnis motus simplex, aut est secundum naturam: aut praeter naturam. secunda est, quod motus, qui est praeter naturam vni corpori, est alij corpori secundum naturam: sicut patet in motu, qui est sursum, qui est secundum naturam igni, & praeter naturam terrae, & in motu, qui est deorsum, qui est naturalis terrae, & praeter naturam igni. Manifestum est autem, quod motus circularis inest alicui corpori, quod ad sensum circulariter mouetur. & si quidem talis motus sit eodem naturalis, habebimus propositum, scilicet quod praeter quatuor elementa sit quoddam aliud corpus, quod circulariter mouetur. si autem motus circularis sit praeter naturam corpori, quod circulariter fertur, sequitur ex praemissa suppositione, quod sit alterius corporis secundum naturam, quod consequenter erit aliud in natura a quatuor elementis. Videtur autem Aristote. sibi esse contrarium. Nam supra probauit, quod motus circularis non est praeter naturam corpori, quod circulariter fertur: hic autem supponit contrarium. Dicunt igitur quidam, quod Philosophus supra accipit praeter naturam pro eo, quod est contra naturam. sic enim oportet, quod motus contra naturam alicuius corporis sit contrarius motui etiam naturali eiusdem, ut supra procedebat. hic autem accipit praeter naturam communiter, secundum quod praeter naturam idem est, quod non secundum naturam: sic enim in se comprehendit tam id quod est contra naturam, quam id quod est supra naturam: & hoc modo

H Prater ea, si motus omnis aut secundum naturam, aut praeter naturam est, & qui motuum est cuiuspiam praeter naturam, is alij naturalis est, quod quidem intueri licet in hisce motibus, quibus sursum iur atque deorsum: alter enim igni, alter terrae secundum naturam, & praeter naturam est: conuersionem etiam (cum horum respectu sit praeter naturam) alij cuiuspiam competere secundum naturam, necesse est.

K circularis in communi probatur hoc corpus, quod circulariter mouetur, esse perfectum: & sic non proceditur ab eodem in idem, sed ex communi ad proprium. Deinde cum dicit,

d Quartam rationem ponit, Quae quidem procedit ex duabus propositionibus suppositis, quarum prima est, Quod omnis motus simplex, aut est secundum naturam: aut praeter naturam. secunda est, quod motus, qui est praeter naturam vni corpori, est alij corpori secundum naturam: sicut patet in motu, qui est sursum, qui est secundum naturam igni, & praeter naturam terrae, & in motu, qui est deorsum, qui est naturalis terrae, & praeter naturam igni. Manifestum est autem, quod motus circularis inest alicui corpori, quod ad sensum circulariter mouetur. & si quidem talis motus sit eodem naturalis, habebimus propositum, scilicet quod praeter quatuor elementa sit quoddam aliud corpus, quod circulariter mouetur. si autem motus circularis sit praeter naturam corpori, quod circulariter fertur, sequitur ex praemissa suppositione, quod sit alterius corporis secundum naturam, quod consequenter erit aliud in natura a quatuor elementis. Videtur autem Aristote. sibi esse contrarium. Nam supra probauit, quod motus circularis non est praeter naturam corpori, quod circulariter fertur: hic autem supponit contrarium. Dicunt igitur quidam, quod Philosophus supra accipit praeter naturam pro eo, quod est contra naturam. sic enim oportet, quod motus contra naturam alicuius corporis sit contrarius motui etiam naturali eiusdem, ut supra procedebat. hic autem accipit praeter naturam communiter, secundum quod praeter naturam idem est, quod non secundum naturam: sic enim in se comprehendit tam id quod est contra naturam, quam id quod est supra naturam: & hoc modo

A modo supponit hic, quod aliquid corpus potest circulariter praeter naturam moueri, sicut dictum est supra, quod ignis in sphaera circulariter mouetur praeter naturam delatus a motu caeli. Sed hoc videtur esse contra intentionem Aristot. eodem enim modo videtur utrobique accipere praeter naturam: quia tam hic, quam supra explicat de motu, qui est sursum & deorsum, qui est vni corpori contra naturam, & alteri secundum naturam. Et ideo dicendum est, & melius, quod Arist. in prima ratione probauit, quod aliquid corpus secundum naturam circulariter mouetur: & quia posset aliquis dicere quod corpus, quod videtur circulariter moueri, mouetur hoc motu contra naturam, dupliciter contra hos arguitur. Vno modo ostendendo quod iste motus non est contra naturam, ut patet in secunda ratione, & etiam in tertia. Alio modo ostendendo quod etiam, si moueatur contra naturam, adhuc sequitur esse aliud corpus, quod secundum naturam mouet circulariter. Sic ergo quod supra negauit secundum veritatem propriam opinionis loquens, hic negauit quasi utens suppositione aduersariorum. Item non videtur sequi quod, si aliquid motus sit praeter naturam alicui corpori, quod sit alteri corpori naturalis. Pot. n. ignis, vel quodcumque aliud corpus multiformiter moueri: nec tamen propter hoc oportet, quod huiusmodi motus omnes sint naturales alicuius corporibus. Est autem aduertendum quod Philosophus hic loquitur de simplici motu, ad quem natura corporis simplicis inclinatur, sicut ad aliquid unum. motus autem diuersimode variati magis videntur ex arte dispositi, quae potest esse principium diuini. Est etiam considerandum, quod licet motus, qui est alicui corpori praeter naturam, sit alteri corpori secundum naturam, non tamen oportet quod omne corpus, cui est aliquid motus secundum naturam, habeat aliquem motum praeter naturam: quia omne corpus, quod susceptiuum est alienae impressionis, habet aliquid sibi proprium, & connaturale. non autem omne corpus potest extraneam impressionem accipere, ut sic possit naturalem motum habere. Deinde cum dicit,

e Quintam rationem ponit hic, quae est talis. Cōsulit ex praemissa ratione, quod, si corpus quod ad sensum circulariter mouetur, moueatur praeter naturam, oportet quod talis motus sit alteri corpori secundum naturam: quod quidem, si concedatur, scilicet quod circularis motus sit alicui corpori secundum naturam, notum est, quod erit aliquid corpus simplex & primum, quod circulariter mouetur propter simplicitatem, & perfectionem circularis motus, ut ex praemissa patet: sicut ignis mouetur sursum & terra deorsum. Si autem non concedatur procellus praecedentis rationis, sed dicatur quod omnia quae mouentur circulariter secundum periferiam, i. secundum circumferentiam, mouentur praeter naturam, ita quod hic motus nulli cor-

145.

146.

147.

A pori sit secundum naturam: hoc videtur esse mirabile omnino, immo irrationabile. Ostensum est enim in .8. Physicorum, quod solum motum circulem contingit esse continuum, & sempiternum: irrationabile autem videtur quod id, quod est sempiternum, sit contra naturam, & motus non sempiterni sint secundum naturam. Videm? enim quod ea, quae sunt praeter naturam, citissime trahuntur: & corrumpuntur: sicut calefactio aquae, & proiectio lapidis in altum. Ea vero, quae sunt secundum naturam, videntur diutius permanere. sic ergo oportet omnino motum circulem esse alicui corpori naturalem. si ergo istud corpus quod videtur circulariter ferri est de natura ignis, ut quidam dicunt, motus iste erit praeter naturam: sicut, & motus qui est deorsum. videm? enim quod motus naturalis ignis est sursum secundum naturam rectam lineam: & sic, sicut motus qui est deorsum est alteri corpori naturalis, scilicet terrae, ita erit motus circularis alicui alii corpori naturalis. f. Vltimo epiloga do concludit, quod si aliquid ex omnibus praemissis syllogizauerit per modum praedictum, credet, id est firmiter assentiet, quod sit aliquid corpus praeter corpora, quae sunt hic circa nos, scilicet quatuor elementa, & ex his composita, separatam ab eis: & in natura tanto habens nobiliorum naturam, quanto est magis elongatum secundum loci distantiam ab his quae sunt hic. Corpora enim continentia in vniuerso se habent ad corpora contenta, sicut forma ad materiam, & actus ad potentiam, ut dictum est in quarto Physicorum.

B Insuper, si conuersio cuiuspiam competit secundum naturam, patet esse quippiam corporum simplicium atque primorum, quod quidem sic uersate natura uersatur, ut ignis sursum, & terra deorsum fertur. Si vero corpora quae uersantur circa medium praeter naturam feruntur, mirabile sane, metasque penitus egredi rationis uidetur, hunc solum motuum continuum esse perpetuum, qui quidem praeter naturam illis corporibus inest. in ceteris enim ea quae praeter naturam sunt, citissime corrumpi, perireque uidentur. Quare, si ignis sit id quod uersatur, ut quidam inueniunt, non minus haec motio praeter naturam est ipsi, quam ea quae infera loca petuntur. Ignis enim eum esse motum uidemus, quo recta pergitur e medio sursum.

Lec. 19. T.c. 75.

C Quapropter ex his omnibus quippiam rationibus, corpus quippiam aliud esse crediderit, praeter ea corpora, quae hic, & circa nos sunt, separatam, tanto praestantiorum habens naturam, quanto plus ab istis corporibus distat.

Lec. 8. T.c. 49.

LECTIO V.

LECTIO V.

Voniam autem haec quae de supponuntur, haec autem ex dictis ostensa sunt: manifestum, quia neque leuitatem, neque grauitatem habet corpus totum.

Vm eorum quae dicta sunt alia supposita sint, alia demonstrata, patet non omne corpus leuitatem, aut grauitatem habere.

LECTIO V.

Ostendam quod Philosophus ostendit, quod est corpus quoddam aliud a corporibus quae sunt hic, scilicet a quatuor elementis, & his quae componuntur ex eis: hic ostendit differentiam huius corporis, & corporum quae sunt hic. & primo per comparationem ad motum localem, secundo secundum alios motus, ibi. Similiter autem rationabile &c. } Circa primum tria facit. Primo ponit quod intendit: secundo ostendit propositum, ibi. Oportet autem supponere, &c. } Tertio excludit quandam obiectionem, ibi. Quoniam autem in idem feruntur &c. } Dicit ergo primo, quod quia eorum, quae dicta sunt, quaedam sunt supposita, scilicet quod vnum vni sit contrarium: & quod sunt solae duae simplices magnitudines, scilicet recta, & circularis, & quaedam alia huiusmodi: quaedam autem sunt demonstrata ex quibusdam praemissis, puta quod sunt tres motus simplices: & quod motus circularis sit naturalis alicui corpori, quod est aliud in natura a corporibus quae sunt hic: motum potest esse ex praedictis, quod totum corpus illud, quod circulariter mouetur, non habet grauitatem

uitatem, neque leuitatem, quæ sunt principia quorundam

motuum localium. Deinde cum dicitur b ¶ Ostendit propositum. & quia principium demonstrationis est quod quid est, vt dicitur in libro Posteriorum. Primo supponit definitiones grauis, & leuis, secundo ex his argumen-

tatur ad propositum, ibi ¶ Necessè est autè &c. ¶ Circa primum duo facit. Primo describit quid graue, & quid leue est, secundo describit quid est grauisimum, & quid leuissimum, ibi ¶ Grauisimum vero &c. ¶ Dicit ergo primo qd ad propositum ostendendum oportet supponere quid dicam graue, & quid leue. Ideo autem dicit supponere: quia nõ perfecte inuestigat hic eorum definitiones, sed vtitur eis vt suppositionibus quantum sufficit ad necessitatè præsentis demonstrationis. Diligentius autem considerabitur de eis in Quarto huius, vbi exponitur substantia siue naturæ ipsorum. Definit ergo graue, quod natum est moueri ad mediũ: leue vero quod natum est moueri a medio. Vtitur autè tali modo diffiniendi vt seruet se a contrarietate Platonis, qui dicebat quod in mundo secundum se non est sursum propter rotunditatem mundi: corpus enim rotundum est vndique vni forme. Dicebat autè quod sursum, & deorsum est in mundo solo quo ad nos: quia nominamus sursum quod est supra caput nostrũ: deorsum autem id quod est sub pedibus nostris. Si autem effemus e contrario situati, nominamus sursum & deorsum e contrario. sic ergo Plato non accipit id quod est sursum, & deorsum secundum rei naturam, sed quo ad nos. Arist. autem vtitur his omnibus secundum commune modum loquendi, prout dicit in Secundo Topicorum, quod nominibus vtendum est vt plures. vnde sursum, & deorsum appellat in mundo id, quod communiter ab omnibus appellatur sursum, & deorsum, nec tamen est distinctum solum quo ad nos, sed etiam secundum naturam: sicut enim in nobis distinguuntur dextrum, & sinistrum secundum diuersam habitudinem ad motum animalium, qui est secundum locum: ita sursum, & deorsum determinantur in mundo secundum habitudinem ad motus simplicium corporum, quæ sunt principales partes mundi: & propter hoc ipse dicit, qd sursum est locus in quem feruntur leuia: deorsum autem locus, in quem feruntur grauia. & hoc rationabiliter: nam sicut in nobis nobilior pars est, quæ est sursum, ita in mundo corpora leuia sunt nobiliora quia formaliora. Hic tamen, vt sine calumpnia procedat ad propositum ostendendum, definit graue, & leue per habitudinem ad medium. Deinde cum dicit

c ¶ Definit grauisimum, & leuissimum. & dicit, quod Grauisimum est quod substat omnibus, quæ deorsum feruntur:

b Oportet autem supponere quid dicimus graue, & quid leue, nunc quidem sufficiet vt ad præsentem necessitatem: diligentius autem iterum cum considerabimus de substantia ipsorum. Graue quidem igitur fit quod ferri natum est ad medium. Leue autem quod a medio.

c Grauisimum autem, quod omnibus substat deorsum latis. Leuissimũ quod omnibus superfertur sursum latis. d Necessè autem omne quod fertur deorsum, aut sursum, aut leuitatem habere, aut grauitatem, aut ambo, non ad idem autem. Adiuicem enim sunt grauia & leuia, puta aer ad aquam, & ad terram aqua. Quod autè circumfertur corpus impossibile habere grauitatem, aut leuitatem. Neque enim secundum naturam, neque præter naturam conuenit ipsi moueri ad medium, vel a medio. secundum naturam quidem non est ipsi, quæ in rectum latio: vna enim erit vniuscuiusque simplicium. quare erit idè alicui sic latorum. Quod si præter naturam feratur. siquidem, quæ deorsum præter naturam quæ sursum erit secundum naturam. Si autem quæ sursum præter naturam, quæ deorsum, secundum naturam. Posuimus enim contrarium, cui altera præter naturam, alteram esse secundum naturam.

e Quoniam autè in idem fertur, qd corpus quod circulariter fertur, sit eiusdem nature cum aliquo corporum quod mouetur motu recto: cuius contrarium est supra ostensum. Similiter nõ potest dici, quod motus rectus propter hoc conueniat corpori quod circulariter fertur: quia si vnus contrariorum motuum inest alicui corpori præter naturam, alius motus erit ei secundum naturam, vt ex supra dictis patet. Si ergo motus deorsum sit quinto corpori præter naturam, motus sursum erit ei secundum naturam, & e conuerso: vtrique autem eorum est falsum, vt patet per præcedentem rationem. sequitur ergo quod corpus quintum, quod circulariter fertur, non moueatur a medio, vel ad medium neque secundum naturam, neque præter naturam. Omne autem corpus habens grauitatem, aut leuitatem mouetur vno horum motuum secundum naturam, & altero præter naturam. ergo corpus quintum neque habet grauitatem, neque leuitatem. Deinde cum dicit

e ¶ Excludit quandam obiectionem. Dicebant enim quidam, quod partes elementorum sunt corruptibiles, ita quod extra proprium locum existentes mouentur naturaliter motu recto. Ipsa autem elementa secundum suam totalitatem sunt incorruptibilia, & nunquam extra proprium locum esse possunt, vnde

Leuissimum autem est, quod supra eminet omnibus quæ sursum feruntur. Et est intelligendum inter ea quæ deorsum, & sursum feruntur. nam cælum non est leuissimum, licet omnibus supereminet quæ feruntur sursum. Est autem attendendum, quod hic vtitur eo quod est sursum & deorsum tanquam ter fertur, nõ moueatur a medio, vel ad medium, quod circulariter est a medio, vel ad medium. Deinde cum dicitur d ¶ Ostendit propositum ex præmissis, dicens notum esse qd omne corpus, quod fertur deorsum aut sursum, habeat absolute grauitatem, tanquam grauisimum, sicut terra quæ substat omnibus: aut qd habeat leuitatè absolute, sicut ignis qui superstat omnibus: aut habeat ambo, nõ quidè respectu eiusdem, sed respectu diuersorum. Median. elemēta, aer, & aqua sunt adiuicem grauia, & leuia: sicut aer est leuis per respectum ad aquam, quia superfertur ei: & eadem ratione aqua ad terram. aer vero ad ignem quidè grauis est, quia substat ei: & similiter aqua ad aerem. Corpus autem, qd circulariter mouet, impossibile est quod habeat grauitatem, aut leuitatem. neque enim potest moueri ad medium, vel a medio secundum naturam, neque præter naturam. Et quod non possit secundum naturam hoc modo moueri, manifestat per hoc, quod motus rectus qui est ad medium, vel a medio, naturalis quatuor elementis est. dictum est autè supra, quod vnus motus est naturalis uni simplicium corporum. ergo sequere

Atque supponatur, quidnam sit id quod leue, & quid id quod graue nuncupamus, oportet quod satis est ad usum præsentem: exactius autem rursus dicemus, cum substantiam ipsorum considerandam aggrediemur. Graue igitur id sit, quod aptum est ad medium ferri. Leue id quod aptum est medio ferri.

Grauisimum id, quod sub his omnibus collocatur, quæ deorsum feruntur: leuissimum id quod super omnia collocatur, quæ sursum pergunt.

Omne autem quod fertur sursum aut deorsum, aut leuitatem aut grauitatem habeat, aut vtrumque, at non ad idem necesse est. Ad alia nanque grauia sunt leuiaque, ut aer ad aquam, & aqua ad terram. Corpus igitur id quod uersatur, impossibile est grauitatem, aut leuitatem habere.

Fieri enim nõ potest, ut ipsum aut secundum naturam, aut præter naturam ad mediũ, aut a medio moueatur. Latio enim recta non competit ipsi natura: nam vniuscuiusque corporis simplicis vna esse latio dicebatur. quare erit idem quod ignis, aut caterorum quippiã corporũ, quæ recto motu cietur. Quod si præter naturam feratur, si ea latio qua deorsum itur sit præter naturam, ea sanè qua sursum pergitur, ipsi competit secundum naturam: si præter naturam sit ista, secundum naturam illa competit sanè. Posuimus enim, si contrariorum motuum alter est cuiuspiam præter naturam, alterum eidem competere secundum naturam.

Cum autem ad idè totum, & pars fertur, qd corpus quod circulariter fertur, sit eiusdem nature cum aliquo corporum quod mouetur motu recto: cuius contrarium est supra ostensum. Similiter nõ potest dici, quod motus rectus propter hoc conueniat corpori quod circulariter fertur: quia si vnus contrariorum motuum inest alicui corpori præter naturam, alius motus erit ei secundum naturam, vt ex supra dictis patet. Si ergo motus deorsum sit quinto corpori præter naturam, motus sursum erit ei secundum naturam, & e conuerso: vtrique autem eorum est falsum, vt patet per præcedentem rationem. sequitur ergo quod corpus quintum, quod circulariter fertur, non moueatur a medio, vel ad medium neque secundum naturam, neque præter naturam. Omne autem corpus habens grauitatem, aut leuitatem mouetur vno horum motuum secundum naturam, & altero præter naturam. ergo corpus quintum neque habet grauitatem, neque leuitatem. Deinde cum dicit

e ¶ Excludit quandam obiectionem. Dicebant enim quidam, quod partes elementorum sunt corruptibiles, ita quod extra proprium locum existentes mouentur naturaliter motu recto. Ipsa autem elementa secundum suam totalitatem sunt incorruptibilia, & nunquam extra proprium locum esse possunt, vnde

vnde in locis suis mouentur circulariter: & sic corpus, quod circulariter mouetur in suo loco secundum suam totalitatem, nõ oportet quod careat grauitate, & leuitate. Ad hoc igitur excludendum Philosophus proponit, quod in eundem locum feruntur naturaliter pars & totum, sicut tota terra, & vnus bolus eius.

runtur totum & pars secundum naturam, puta tota terra & paruus bolus, accidit primum quidem neque leuitatem habere ipsam, neque vnã, neque grauitatem. Aut enim vtique ad medium aut a medio posset ferri secundum sui ipsius naturam. deinde, quia impossibile moueri eo qui secundum locum motu, aut sursum, aut deorsum detractum. Neque enim secundum naturam contingit ipsi moueri motu alio, neque præter naturam, neque ipsi, neque particularum nulli. Eadem enim ratio de toto, & partibus.

LECTIO VI.

Imiliter autem rationabile existimare de ipso, & quod ingentum, & incorruptibile, & inaugmentabile: & inalterabile: propter fieri quidem omne generabile ex contrario & subiecto quodam: & corruptum pi similiter supposito quodam: & a contrario & in contrariũ: quemadmodum in Primis dictum est Sermonibus. Contrarium autem, & lationes contrariæ. Si autem & huic nihil con-

LECTIO VI.

Ostendit autem Philosophus ostendit differentiam quinti corporis ad alia corpora, quæ sunt hic, ex parte leuitatis & grauitatis, secundum qd corpora habent inclinationem ad motum localem: hic ostendit differentiam quinti corporis ad corpora, quæ sunt hic, secundum alios motus, ostendens quod illud corpus non subicitur aliis motibus, quibus hæc corpora subiciuntur: & primo ostendit hoc per rationem, secundum per signa, ibi ¶ Videtur autè & ratio &c. ¶ Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit, & dicit, quod sicut dictum est de quinto corpore, quod careat grauitate, & leuitate similiter, rationabile est estimare de ipso quod sit ingentum, & incorruptibile, & inaugmentabile, & inalterabile, id est non subiectum generationi & corruptioni, neque augmento, neque alterationi. Secundo, ibi ¶ Propter si militer quidem &c. ¶ Probat propositum: & primo ostendit corpus cælestis esse in generabile & incorruptibile: secundo quod est in augmentabile. ibi ¶ Ad vero, & augmentabile, &c. ¶ Tertio quod non est alterabile, ibi ¶ Si autem est & inaugmentabile. ¶ Circa primum ponit talem rationem, Omne generabile fit ex contrario, & subiecto quodam siue materia. Nam ex contrario fit aliquid, sicut ex non permanente, & subiecto sicut ex permanente, ut patet primo Physico. & similiter etiam omne corruptibile corrumpitur existente aliquo subiecto: Et etiam omnis corruptio a contrario actiuo: omnis etiam corruptio terminatur in contrarium, sicut dictum est in primis Sermonibus, id est in Primo Physico, sed corpori quinto nõ est aliquid contrarium, ergo nec est generabile, nec est corruptibile. Medium probat per hoc, quod contrariorum contrariũ sunt motus: sicut leue mouetur sursum, & graue deorsum. Sed motui naturali quinti corporis, qui est motus circularis, nul-

lus motus est contrarius, ut infra probabitur, ergo huic corpori nihil est contrarium, & ita recte videtur natura fecisse excrucians siue eximens hoc corpus a contrarietate, tanquam futurũ, id est, debens esse ingentum, & incorruptibile. Sed circa ea, quæ hic Arist. dicit, duplex consideratio occurrit. vna quidem circa positionem eius, qua ponit corpus cæli esse in generabile, & incorruptibile, alia autem est circa rationem ipsius. Sciendũ est autem circa primum, quod quidam posuerunt cæli corpus esse generabile & corruptibile secundum suam naturam, sicut Ioannes Grammaticus, qui dictus est Philoponus. Et ad suam intentionem instruendam primo vtit auctoritate Platonis, qui posuit cælum esse genitum, & totum mundum. Secundo inducit talem rationem, Omnis virtus corporis finiti est finita, vt probat in octauo Physicorum: sed virtus finiti non potest se extendere ad durationem infinitam: vnde per virtutem finitam non potest aliquid moueri tempore infinito, vt ibidem probatur, ergo corpus cælestis non habet virtutem, vt sit infinitum tempore. Tertio obicit sic. In omni corpore naturali est materia & priuatio, vt patet in Primo Physico sed vbicunq; est materia cū priuatione est potentia ad corruptionem. ergo corpus cælestis est corruptibile. Siquis autem dicat, quod non est eadem materia cælestium corporum & inferiorum, obicit in contrarium: quia secundum hoc oporteret quod materia esset composita, ex eo scilicet, quod est commune vtrique materiæ: & ex eo quod facit diuersitatem inter materias. Sed hæc necessitatem non habent. Quod enim Plato posuit cælum genitum, non intellexit ex hoc quod est generatio subiectum, quod Arist. hic negare intendit: sed quod necesse est ipsum habere esse ab aliqua superiori causa, vt pote multitudinem, & distensionem in suis partibus habes, per quod figuratus esse eius a primo uno causari, a quo oportet multitudinem causari. Quod autem obicit, virtutem corporis cælestis esse finitam: soluit Aucrois dicendo, quod in corpore cælesti est virtus siue potentia ad motum secundum locum. Non est autem virtus siue potentia ad esse neque finita, neque infinita. Sed in hoc manifeste dixit contra Arist. qui infra in hoc eodem libro ponit in sempiternis virtutem ad hoc quod sint semper, sunt autem deceptus per hoc, quod existimauit virtutem essendi pertinere solum ad potentiam passiuam, quæ est potentia materiæ, cum magis pertineat ad potentiam formæ: quia vnus quodque est per suam formam. vnde tantum & tam diu habet vnaqueque res de esse, quanta est virtus formæ eius: & sic non solum in corporibus cælestibus, sed etiam in substantiis separatis est virtus essendi semper. Dicitur autem ergo, quod illud quod requirit virtutem infinitam, oportet esse infinitum: in finitum autè, secundum Philosophorum in primo Physico, pertinet ad quantitatem, ita quod illud, quod quantitate caret, neque finitum neque infinitum est: motus autem quantitate habet, quæ mensuratur tempore & magnitudine, vt patet in 6. Physico. & ideo virtus quæ potest in motum sempiternum, potest esse infinita in finitum, & propter hoc talem virtutem oportet esse infinitam. Ipsa autem esse aliquid rei si eundem se considerari non est quantum

Lec. 22. T.c. 79.

Lec. 27. T.c. 56.

T.c. 15.

Lec. 3. T.c. 36. Lec. 8.

Lec. 2. di. bri.

T.c. 18.

T.c. 19.

T.c. 20.

Lec. 31.

Lec. 11. T.c. 44.

sum non enim habet partes, sed totum est simul, accidit autem...

trarium contingit esse, eo quod circulationi non est contrarius...

Comm. 79.

Lec. 19. T. c. 10.

D 335.

Lec. 11. T. c. 85.

Deus produxit caelum secundum suum esse, non per aliquid aliud...

prius, secundum ordinem reuolutionis caelestis corporis. Non est autem dare...

lectum ipsius. Et hoc etiam potest dici circa quantitatem dimensiuam...

quod non consequitur finem ad quem est: bonitas autem diuina non est...

quod nos remittit. Et hoc modo contrarium inuenitur in omnibus...

maior, vel secundam formam substantialem. est tamen ali-

LECTIO. VII.

T vero & augmentabile omne augetur a naturali adueniente...

Si autem est & inaugmentabile, & incorruptibile, eiusdem intellectus est...

Itaque, siquidem circulare corpus neque augmentum habere contingit...

quod non est figurabile aliqua alia figura. Sic igitur in corpore caelesti...

LECTIO. VII.

T vero & id quod accrescit a propinquo quodam, accedente subeunteque resolutionem in materiam...

Quod si neque accrescere neque corrumpi potest, eiusdem est profectio sententiae, & alterationibus ipsam subijci non posse putare...

est rationi. Patet igitur ex hisce dictis, id quod primum est corporum perpetuum esse...

corruptioni. ad cuius manifestationem proponit, quod omne corpus augmentabile augetur...

LECTIO VII.

ostendam Philoophi ostendit quod corpus quintum non est subiectum generationi...

Lec. 4. T. c. 8. Lec. 5. T. c. 15.

neant ad genus qualitatis, non tamen cauantur sine trāsmutatione, quæ sit secundum passionem sicut sanitas & languor proueniunt ex trāsmutatione frigidi & calidi, humidi & siccī; omnia autem corpora naturalia, quæ trāsmutantur secundum passionem, vel passibilem qualitatem, per consequens videntur habere augmentum, & decrementum; sicut patet de corporibus animalium & de partibus eorum, & etiam de plantis, in quibus proprie est augmentum. Ita etiam de elementis est, quæ quidem secundum trāsmutationem calidi, & frigidi rarefiunt & condensantur, & per consequens trāsmutantur in maiorem vel minorem quantitatem, quod est quoddammodo augmentari, & diminui. Sic igitur patet quod si corpus quod circulatoriter mouetur non subiacet augmento, vel decremento, quod etiam non subiacet alterationi. Vltimo autem epilogoando, concludit manifestum esse ex dictis, si quis velit consentire prioribus demonstrationibus

Lec. 11.
T.c. 57.

T.c. 34.
T.c. 84.

non proterue contradicendo, quod corpus primum, quod scilicet mouetur motu primo & perfecto, id est, circulari, est sempiternum, quasi non subiacens generationi & corruptioni: neque etiam habet augmentum, neque decrementum, & non subiacet senescenti, neque alterationi, neque passioni. Postea obijci contra hanc Arist. rationem dupliciter. Primo quidem contra conclusionem. Videtur enim esse falsum, quod corpus celeste non alteretur. manifeste enim apparet Lunam a Sole illuminari, & per vmbra terræ obscurari. Dicendum est autem, quod duplex est alteratio, Vna quidem passiva, secundum quam ita aliquid abicitur, quod etiam aliquid aliud additur: sicut, cum aliquid alteratur de calido in frigidum, amittit calorem, & recipit frigiditatem: & talem alterationem quæ fit per passionem, intendit hic Philosophus excludere a corpore celesti. Est autem alteratio perfecta, quæ fit secundum quod aliquid ab alio perficitur absque alterius abiectione, qualem alterationem ponit Philosophus in Secundo de Anima, etiam in potentia sensitiva, & talem alterationem nihil prohibet esse in corporibus celestibus, quorum quedam recipiunt virtutes ab aliis secundum coniunctiones, & varios aspectus absque hoc, quod aliquid eorum propriam virtutem amittat. Secundo obijciuntur contra processum rationis hic inductæ. Non enim videtur esse verum, quod quæcunque alterantur, augmentum & decrementum suscipiant. n. & decrementum fit per additionem aliquid, quod est conuersum in substantiâ eius quæ augetur, vt dicitur in Libro de Generatione, & in Secundo de Anima, & etiam hoc supra dictum est. hic autem motus augmenti non est nisi in animalibus, & plantis: nam ea quæ rarefiunt & condensantur, non augentur ex aliquo addito, vt probatur in 4. Physico. Inconuenienter igitur videtur hic Arist. attribueret motum augmenti non solum animalibus & plantis & partibus eorum, sed etiam elementis. Dicendum est autem, quod Aristor. attribuit motum augmenti non solum animalibus & plantis & partibus eorum, sed etiam elementis. dicendum est autem quod Aristor. hic loquitur de augmento pro quolibet motu quo aliquid proficit in maiorem quantitatem: nondum enim perfecte explicauerat naturam motus augmenti. Est autem sicut consuetudinis vt ante manifestationem veritatis, vtatur opinionibus communibus. nec impeditur virtutem probationis eius, quod supra exclusit augmentum a corpore celesti per exclusionem additionis corporis in ipsum quod augetur: quia sicut quod augetur per additionem, non est omnino liberum a generatione & corruptione, ita etiam quod augetur per rarefactionem. Est autem considerandum, quod signanter in hac ratione mentionem facit de corporibus Physicis: quia in corporibus mathematicis potest esse augmentum sine alteratione, puta, cum quadratum creuit ap-

posito gnomone, sed non est alteratum, vt dicitur in Prædicationibus: & e contrario potest aliquid alterari sine hoc quod augetur, sicut cum fit triangulus æqualis quadrato. Deinde

¶ Manifestat propositum etiam per signa: & dicit, quod ratio; & ea quæ apparent, probabiliter videntur in materia ista inuicem testificari. & ponit tria signa, quorum primum est ex communi hominum opinione, qui ponunt multos Deos, vel vnum Deum, cui alias substantias separatas feruere dicunt. & omnes sic opinantes attribuunt supremum locum scilicet celestem, Deo, sive sine Barbari sive Græci, quicunque, scilicet putant esse res diuinas. Sic autem tribuunt celum diuinis substantiis quas adaptantes immortalem locum immortalibus, & diuinis rebus, vt sic habetato Dei in celo intelligatur esse secundum similitudinem, & adaptationem: quia scilicet illud corpus inter cætera corpora magis accedit ad similitudinem spiritualium substantiarum, & diuinarum. Est enim impossibile, quod aliter Deo habitatio cæli attribuitur: quasi indigeat loco corporali à quo comprehendatur. Si igitur ponenda sint tales res, immo quod certo ponenda sunt, consequens est, quia bene sint dicta ea, quæ dicta sunt de prima substantia corporali, scilicet de corpore celesti, quod scilicet est in genitum, & impassibile. Quamuis autem existimant homines templa esse locum Dei: hoc tamen non existimant ex parte ipsius Dei, sed ex parte colentium Deum, quos oportet Deum in aliquo loco colere. vnde templa corruptibilia sunt proportionabilia hominibus corruptibilibus: celum autem est in corruptibile proportionabile substantiæ diuinæ. Secundum signum ponit ibi.

¶ Emergit autem hoc & per sensum respectu fidei humane sufficienter: in toto namque præterito tempore per traditam successionem memoriam posteris non mutatum ullo pacto fuisse videtur, aut in toto ultimo calo, aut in suarum partium ulla.

¶ Videtur autem, & ipsum nomen

¶ Quod quidem accipitur ab experientia longi temporis & dicit, quod id quod probatum est per rationem & per communem opinionem, accidit, id est, consequitur sufficienter: non quidem simpliciter, sed sicut potest dici per comparationem ad humanam fidem, & quantum homines possunt testificari de his quæ paruo tempore, & a remotis viderant. Secundum enim memoriam, quam sibi inuicem tradiderunt Astrologi, dispositiones, & motus celestium corporum obseruantes, in toto præterito tempore non videtur aliquid trāsmutatam, neque secundum totum calum, neque secundum aliquam partem eius, quod quidem non esset, si celum generabile, & corruptibile esset. Quæcunque enim generantur, & corrumpuntur, paulatim, & successiue ad perfectum statum perueniunt, & ex eo paulatim recedunt: quod quidem non possent tanto tempore latere in calo, si naturaliter generationi, & corruptioni subiaceret. Nec tamen hoc est necessarium, sed probabile: quanto enim aliquid est diuturnius, tanto maius reuerfus requiritur ad hoc, quod eius mutatio deprehendatur: sicut trāsmutatio hominis non deprehenditur in duobus, vel tribus annis, in quibus deprehenditur trāsmutatio canis, vel aliquid alterius animalis breuiorem uitam habeatis. Postea igitur aliquid dicere, quod si celum sit naturaliter corruptibile, est tamen tam diuturnum, quod totum tempus, cuius memoria potest haberi, non sufficit ad comprehendendam eius trāsmutationem. Tertium signum ponit ibi.

¶ Quod quidem sumitur a nomine imposito ab Antiquis, quod durat vsque ad præsens tempus: per quod datur intelligi quod ipsi etiam hoc modo opinantur celum esse incorruptibile, sicut nos opinamur. Et ne aliquid contra hoc obijciat, quod aliqui, circa suum tempus celum generabile, & corruptibile posuerunt, subiungit, & opinionem veræ renouat: sunt secundum diuersa tempora non semel, aut bis, sed in infinitis supposita in-

nitæ temporis. destruantur enim studia veritatis per diuersas mutationes in his inferioribus accidentes: sed quia mentes hominum naturaliter inclinantur ad veritatem cellantibus impedimentis, renouantur studia, & homines tandem perueniunt ad opiniones veras, quæ prius fuerunt. Opiniones autem falsas non necesse est renouari: & ideo antiqui opinantes, quod primum corpus, scilicet cæli esset alterius nature præter quatuor elementa, nominauerunt supremum locum mundi æthere, ponentes scilicet ei nomen ab eo, quod semper currit sempiterno tempore. Thein enim in Græco id est est quod currere, sed Anaxagoras male interpretatus est hoc nomen, attribuens ipsum igni, quasi celeste corpus sit igneum. Ethein enim in Græco, idem est quod ardere, quod est proprium ignis: sed quod celeste corpus non sit igneum, patet ex supra dictis.

antiquis datum, esse vsque ad tempus præsens, hoc modo existimantibus, quo quidē & nos dicimus. Non enim semel, neque bis, sed infinities oportet putare easdem aduenisse opiniones ad nos. Propter quod tãquam altero quodam existente primo corpore præter terrā, & ignē, & aerem, & aquam, æthera appellauerunt supremum locum, a currere semper sempiterno tempore ponentes denominationem ipsi. Anaxagoras autem vititur nomine hoc non bene: nominat enim æthera pro igne.

LECTIO VIII.

¶ Manifestum autem ex dictis, quia & numerum impossibile est esse maiorem dictorum corporum simplicium. Simplicis quidem enim corporis necesse motum simplicem esse. Solos autem hos esse dicimus simplices, eum qui circum, & eum qui in rectum: & huiusmodi duas partes. Hunc quidē a medio, hunc autem ad medium.

LECTIO VIII.

¶ Ostendit autem ex dictis, quia & numerum impossibile est esse maiorem dictorum corporum simplicium. Simplicis quidem enim corporis necesse motum simplicem esse. Solos autem hos esse dicimus simplices, eum qui circum, & eum qui in rectum: & huiusmodi duas partes. Hunc quidē a medio, hunc autem ad medium.

¶ Quod autem non est circulari contraria alia ratio, ex multis utique quis accipiet fidem.

¶ Primum quidem, quia circulari rectum opponi maxime ponimus. Concauum enim & gibbosum non solum adinueniem opponi videntur, sed & recto combinata, & iuxta se posita. Itaque si quidem contraria aliqua est ratio, eam in recto maxime necessarium

¶ Quod autem non est circulari contraria alia ratio, ex multis utique quis accipiet fidem.

¶ Primum quidem, quia circulari rectum opponi maxime ponimus. Concauum enim & gibbosum non solum adinueniem opponi videntur, sed & recto combinata, & iuxta se posita. Itaque si quidem contraria aliqua est ratio, eam in recto maxime necessarium

¶ Quod autem non est circulari contraria alia ratio, ex multis utique quis accipiet fidem.

hoc etiam ualet ad ostendendum, quod non sit maior numerus simplicium corporum. Si enim motui circulari esset aliquis motus contrarius, posset dici, quod duplex corpus quod mouetur motu recto propter contrarietatem huius motus, ita etiam est duplex corpus, quod mouetur motu circulari.

hoc etiam ualet ad ostendendum, quod non sit maior numerus simplicium corporum. Si enim motui circulari esset aliquis motus contrarius, posset dici, quod duplex corpus quod mouetur motu recto propter contrarietatem huius motus, ita etiam est duplex corpus, quod mouetur motu circulari.

¶ Ostendit propositum, circa quod considerandum est, quod si in motu circulari sit contrarietas, oportet hoc esse altero trium modorum, quorum vnus est, vt motui circulari rectus sit contrarius. Alius modus est, vt sit aliqua contrarietas in ipsis partibus motus circularis. Tertius, vt vni motui circulari alius motus circularis contrarietur. Primo ergo ostendit, quod motui circulari non contrarietur motus rectus. Secundo ostendit, quod non sit contrarietas in partibus motus circularis, ibi

LECTIO VIII.

¶ Ostendit propositum, circa quod considerandum est, quod si in motu circulari sit contrarietas, oportet hoc esse altero trium modorum, quorum vnus est, vt motui circulari rectus sit contrarius. Alius modus est, vt sit aliqua contrarietas in ipsis partibus motus circularis. Tertius, vt vni motui circulari alius motus circularis contrarietur. Primo ergo ostendit, quod motui circulari non contrarietur motus rectus. Secundo ostendit, quod non sit contrarietas in partibus motus circularis, ibi

¶ Ostendit propositum, circa quod considerandum est, quod si in motu circulari sit contrarietas, oportet hoc esse altero trium modorum, quorum vnus est, vt motui circulari rectus sit contrarius. Alius modus est, vt sit aliqua contrarietas in ipsis partibus motus circularis. Tertius, vt vni motui circulari alius motus circularis contrarietur. Primo ergo ostendit, quod motui circulari non contrarietur motus rectus. Secundo ostendit, quod non sit contrarietas in partibus motus circularis, ibi

¶ Ostendit propositum, circa quod considerandum est, quod si in motu circulari sit contrarietas, oportet hoc esse altero trium modorum, quorum vnus est, vt motui circulari rectus sit contrarius. Alius modus est, vt sit aliqua contrarietas in ipsis partibus motus circularis. Tertius, vt vni motui circulari alius motus circularis contrarietur. Primo ergo ostendit, quod motui circulari non contrarietur motus rectus. Secundo ostendit, quod non sit contrarietas in partibus motus circularis, ibi

¶ Ostendit propositum, circa quod considerandum est, quod si in motu circulari sit contrarietas, oportet hoc esse altero trium modorum, quorum vnus est, vt motui circulari rectus sit contrarius. Alius modus est, vt sit aliqua contrarietas in ipsis partibus motus circularis. Tertius, vt vni motui circulari alius motus circularis contrarietur. Primo ergo ostendit, quod motui circulari non contrarietur motus rectus. Secundo ostendit, quod non sit contrarietas in partibus motus circularis, ibi

¶ Ostendit propositum, circa quod considerandum est, quod si in motu circulari sit contrarietas, oportet hoc esse altero trium modorum, quorum vnus est, vt motui circulari rectus sit contrarius. Alius modus est, vt sit aliqua contrarietas in ipsis partibus motus circularis. Tertius, vt vni motui circulari alius motus circularis contrarietur. Primo ergo ostendit, quod motui circulari non contrarietur motus rectus. Secundo ostendit, quod non sit contrarietas in partibus motus circularis, ibi

¶ Ostendit propositum, circa quod considerandum est, quod si in motu circulari sit contrarietas, oportet hoc esse altero trium modorum, quorum vnus est, vt motui circulari rectus sit contrarius. Alius modus est, vt sit aliqua contrarietas in ipsis partibus motus circularis. Tertius, vt vni motui circulari alius motus circularis contrarietur. Primo ergo ostendit, quod motui circulari non contrarietur motus rectus. Secundo ostendit, quod non sit contrarietas in partibus motus circularis, ibi

¶ Ostendit propositum, circa quod considerandum est, quod si in motu circulari sit contrarietas, oportet hoc esse altero trium modorum, quorum vnus est, vt motui circulari rectus sit contrarius. Alius modus est, vt sit aliqua contrarietas in ipsis partibus motus circularis. Tertius, vt vni motui circulari alius motus circularis contrarietur. Primo ergo ostendit, quod motui circulari non contrarietur motus rectus. Secundo ostendit, quod non sit contrarietas in partibus motus circularis, ibi

¶ Ostendit propositum, circa quod considerandum est, quod si in motu circulari sit contrarietas, oportet hoc esse altero trium modorum, quorum vnus est, vt motui circulari rectus sit contrarius. Alius modus est, vt sit aliqua contrarietas in ipsis partibus motus circularis. Tertius, vt vni motui circulari alius motus circularis contrarietur. Primo ergo ostendit, quod motui circulari non contrarietur motus rectus. Secundo ostendit, quod non sit contrarietas in partibus motus circularis, ibi

D. 335.

licet est super lineam rectam, sed motus recti contrariatur ad inuicem propter loca contraria: motus enim qui est sursum, contrariatur ei, qui deorsum est, quia deorsum & iursum important differentiam, & contrarietatem loci, & sic vni motui recto contrariatur alius motus rectus, & circularis. hoc autem est impossibile: quia vnum est contrarium, ergo impossibile est, quod motui circulari sit aliquid motus contrarius. Potest autem aliquis obicere contra hoc quod dicitur, quod circulari maxime contrariatur rectum. Dicitur enim in Prædicamentis, quod figura nihil est contrarium, rectum autem, & circulare sunt differentie figurarum. Potest autem dici, quod Philosophus hic ex hypothesi loquitur, & non simpliciter. Si enim esset aliquid contrarium circulari, maxime contrariaretur sibi rectum, ratione supra dicta. Potest etiam dici, quod in quolibet genere inuenitur contrarietas differentiarum, ut patet. 10. Metaphysicorum, licet non sit in omni genere contrarietas specierum. Et si enim rationale, & irrationale sint contrariae differentie, non tamen homo, & asinus sunt contrariae species. sic igitur ponitur contrarietas inter rectum, & circulare, non sicut inter species, sed sicut inter differentias eiusdem generis. Huiusmodi autem contrarietas posset attendi in motibus secundum differentiam recti, & circularis, quæ non est contrarietas corruptiua, qualem intendit hic Philosophus excludere a corpore celesti, sicut est contrarietas calidi, & frigidi: contrarietatem autem secundum differentias aliquorum generum nihil prohibet in corpore celesti esse, puta, secundum quod par, & impar, vel aliquid huiusmodi. Obicit autem Ioannes Grammaticus contra id, quod Philosophus videtur ponere concauum, & gibbosum opponi secundum relationem, quia relatiua videntur simul esse: concauum autem, & gibbosum non sunt simul ex necessitate. potest enim esse aliquid corpus sphericum exterius conuexum absque hoc, quod sit interius concauum. sed in hoc deceptus fuit: quia Philosophus loquitur de concauo, & conuexo secundum quod inueniuntur in linea circulari, non autem secundum quod inueniuntur in corpore spherico, in quo vnum potest esse sine altero, non autem in linea. Deinde cum dicit.

contrariam esse ad eum, qui in circuitu motum. Quæ autem in recto, ad inuicem opponuntur propter loca. Quod enim sursum, ei quod deorsum, & loci est differentia, & contrarietas.

Deinde si quis existimat eandem rationem esse, quam & in recto circulari: eam enim, quæ ab A ad B, lationem contrariam ei quæ à B ad A eam quæ in recto dicit. Hæ enim finitæ sunt. Circulares autem infinitæ utiq; erunt circa eadē signa.

e Similiter autem & quæ in semicirculo vno, puta à G ad D, & à D, ad G, Eadem enim est quæ in diametro est. Semper enim vnumquodque distare secundum rectum ponimus.

T.c.27.

T.c.28.

Tex.c6.13.

¶ Ostendit non esse contrarietatem in partibus motus circularis, & primo excludit contrarietatem a partibus huius motus. Secundo ostendit quod contrarietas partium non sufficit ad contrarietatem totius, ibi { Si autem istæ contrariæ &c. } Circa primum tria facit. Primo ostendit, quod non est contrarietas in partibus motus circularis, quæ accipiuntur secundum diuersas portiones circuli, quæ designantur inter duo puncta. Secundo ostendit, quod non est contrarietas in partibus motus circularis, quæ accipiuntur secundum eundem semicirculum, ibi { Similiter autem & quæ in semicirculo &c. } Tertio ostendit, quod non est contrarietas in partibus motus circularis quæ accipiuntur secundum duos semicirculos, ibi { Similiter autem & vtique &c. } Dicit ergo primo, quod posset aliquis existimare, quod eadem sit ratio contrarietatis in motu qui est per lineam circulem, & in motu qui est per lineam rectam. Si enim designetur, una linea recta inter duo puncta quæ sunt A & B, manifestum, quod motus localis qui fiet super lineam rectam ab A in B, contrarius

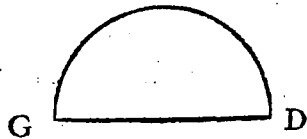
erit motui locali qui fiet e conuerso a B in A. sed non est similis ratio, si describatur vna linea circularis super duo puncta, quæ sint A & B: quia inter duo puncta non potest esse nisi vna linea recta, sed inter duo puncta possunt describi infinitæ linee curuæ, quæ sunt diuersæ portiones circuloꝝ. Sequeretur igitur, si motui qui est ab A in B per circulem lineam, esset contrarius motus qui est a B in A secundum lineam circulem, quod infiniti motus essent contrarii vni. Est autem attendendum, quod loco huius quod debuit dicere, quod linea recta est vna inter duo puncta, dixit, quod linea recta sit finita: quia si accipiamus in diuersis locis duo puncta, et in ter ea linea recta finita: sed inter quolibet duo puncta poterunt describi linee curuæ infinite. Obicit autem contra hanc rationem Ioannes grammaticus: quia non videtur quod vni motui sint infiniti motus contrarii, sed infiniti in finitibus: quia secundum vnamquamque portionem circuli, qui describuntur super duo puncta, erunt duo motus sibi inuicem contrarii. Item videtur, quod sit idem inconueniens quod sequitur ex contrarietate motuum rectorum. Manifestum est enim, quod sicut inter duo puncta possunt describi infinitæ linee curuæ, ita à centro mundi ad circumferentiam possunt describi infinitæ linee rectæ: sed dicendum est ad primum, quod si contrarietas sit motuum, qui sunt per lineas curuas secundum contrarietatem terminorum, sicut accidit in motibus rectis, sequitur ex hac suppositione, quod quilibet motus, qui sit à B, in A per quamcunq; lineam curuam, sit contrarius motui qui est ab A, in B: & sic sequetur, quod non solum vni motui sint infiniti motus contrarii, sed quod quilibet infiniti motus, qui incipiunt ex parte contraria. Ad secundum dicendum, quod in finitibus lineæ rectæ, quæ sunt à centro ad circumferentiam sunt æquales, & ideo designant eandem distantiam inter contrarios terminos, & ideo in omnibus est eadē ratio contrarietatis, quæ importat maximam distantiam, sed omnes linee curuæ infinite, quæ describuntur super eadē puncta, sunt inæquales. vnde non est in eis eadē ratio contrarietatis, quia non est vna & eadē distantia accepta secundum quantitatem lineæ curuæ. Deinde cum dicit.

At hi qui super lineam rectam sunt, inter sese oppositi sunt ob loca: supra enim & infra differentia loci atque contrarietas est.

Deinde si quispiam eandem etiam rationem & in recta linea & in circumflexa: lationem enim ab A, ad B, ei contrariam esse dicit, quæ à B ad A pergitur: is eam lationem dicit, quæ super lineam rectam fit: hæc enim finita est: circumflexa autem circa eadem puncta infinitæ esse possunt.

Similiter & in semicirculo uno, ut a C, ad D, & a D, ad C: est enim illa quæ super diametro fit. Semper enim vnumquodque per lineam rectam distare ponimus.

que portionem circuli, qui describuntur super duo puncta, erunt duo motus sibi inuicem contrarii. Item videtur, quod sit idem inconueniens quod sequitur ex contrarietate motuum rectorum. Manifestum est enim, quod sicut inter duo puncta possunt describi infinitæ linee curuæ, ita à centro mundi ad circumferentiam possunt describi infinitæ linee rectæ: sed dicendum est ad primum, quod si contrarietas sit motuum, qui sunt per lineas curuas secundum contrarietatem terminorum, sicut accidit in motibus rectis, sequitur ex hac suppositione, quod quilibet motus, qui sit à B, in A per quamcunq; lineam curuam, sit contrarius motui qui est ab A, in B: & sic sequetur, quod non solum vni motui sint infiniti motus contrarii, sed quod quilibet infiniti motus, qui incipiunt ex parte contraria. Ad secundum dicendum, quod in finitibus lineæ rectæ, quæ sunt à centro ad circumferentiam sunt æquales, & ideo designant eandem distantiam inter contrarios terminos, & ideo in omnibus est eadē ratio contrarietatis, quæ importat maximam distantiam, sed omnes linee curuæ infinite, quæ describuntur super eadē puncta, sunt inæquales. vnde non est in eis eadē ratio contrarietatis, quia non est vna & eadē distantia accepta secundum quantitatem lineæ curuæ. Deinde cum dicit.

¶ Ostendit quod non sit contrarietas in motu circulari secundum vnum & eundem semicirculum. Posset enim aliquis dicere, quod motui qui est super vnam lineam curuam ab A in B non contrariatur quilibet motus, qui est a B, in A per quamcunq; lineam curuam, sed per vnam & eandem, puta, per vnum semicirculum. Si autem semicirculus GD & sit ita, quod motus qui est per semicirculum a G ad D, contrarietur motui, qui est super eundem semicirculum a D, ad G: sed contra hoc procedit Aristoteles ex hoc, quod eadem distantia reputatur quæ est a G in D per semicirculum, illi distantie, quæ accipitur per diametrum, non quod semicirculus sit æqualis diametro, sed quia omnem distantiam mensuramus per lineam rectam. Cuius ratio est: quia omnis mensura debet esse certa, & determinata, & minima. Inter duo autem puncta mensura lineæ rectæ est certa & determinata: quia non potest esse nisi una: & est minima omnium linearum quæ sunt inter duo puncta & alia uero curuæ inter

inter duo puncta describi possunt infinitæ, quæ omnes sunt maiores linea recta inter eadem puncta descripta. Vnde distantia quæ est inter duo puncta, mensuratur per lineam rectam & non per lineam curuam semicirculi, seu cuiuslibet alterius portiones circuli aut maioris, aut minoris portiones circuli. Cum igitur de contrarietatis ratione sit quod habet maximam distantiam, ut dicitur in 10. Metaphysicorum, cum distantia quæ est inter duo puncta non mensuretur secundum lineam curuam, sed secundum rectam: consequens est, quod contrarietas terminorum non faciat contrarietatem in motibus qui sunt super semicirculum, sed solum in motibus qui sunt super diametrum. Obicit autem contra hoc Ioannes Grammaticus, quia non solum Geometræ & Astrologi accipiunt quantitatem lineæ curuæ per lineam rectam, sed etiam e conuerso. probat enim quantitatem chordæ per arcum, & quantitatem arcus per chordam, sed in hoc deficit ab intellectu Aristoteli. Non enim hoc intendit Aristoteli, quod linea curua mensuretur per rectam, sed quod distantia quæ est inter quolibet duo puncta, mensuretur per lineam rectam ratione iam dicta. Obicit etiam quod maxima distantia est in celo, quæ est inter duo puncta opposita, puta inter principium Arietis, & principium Librae, & tunc si contrarietas est maxima distantia, potest secundum hanc distantiam attendi contrarietas in motu circulari. Sed dicendum est, quod illa distantia maxime attenditur secundum quantitatem diametri, & non secundum quantitatem semicirculi, alioquin plus distaret principium Arietis a principio Sagittarii, quod est spicis trino aspectu, quam a principio Librae, quod respicit aspectu rectæ oppositionis. Deinde cum dicit.

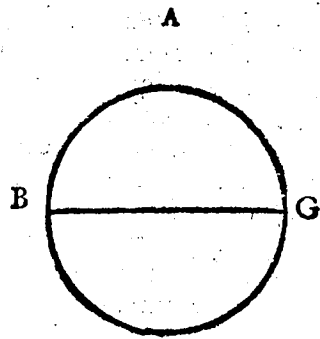
T.c.29.

T.c.30.

T.c.30.

T.c.61.

T.c.61.

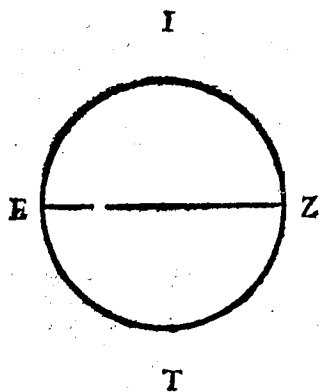
Similiter res sese habet, & si quispiam circulo facto lationem eam quæ super altero fit semicirculo, ei contrariam posuerit lationi, quæ super altero fit veluti toto in circulo eam quæ ab E ad F, itur super G semicirculum, ei quæ ab F, ad E pergitur in semicirculo H.

Quod si hæc sunt contrariæ, at non hæc sunt ob hoc inter se contrariæ lationes, quæ super toto circulo fiunt.

At uero neque ea latio circularis, quæ ab A ad C petitur, ei contraria est, quæ ab A ad G proficiscitur. Ad idem enim hæc ex eodem est motio: contraria uero latio contrariis est locis definita: à contrario enim ad contrarium itur.

per B reuertatur ad A: dicit ergo illos duos motus non esse contrarios. vterque enim horum motuum ab eodem incipit, scilicet ab A, & in idē terminatur, scilicet in ipsum A. & sic patet quod isti duo motus non incipiunt a contrario, neque terminantur ad contrarium: contrarius autem motus localis est, qui est a contrario in contrarium. patet ergo prædictos motus circulares non esse contrarios. Obicit autem contra hoc iterum Ioannes grammaticus. primo quidem, quia in diuersis videtur esse diuersa ratio contrarietatis. Moueri enim a contrario in contrarium determinat contrarietatem in motibus rectis: vnde non oportet, si talis contrarietas non est in motibus circularibus, quod propter hoc nulla contrarietas in eis esse possit. Item, sicut est de ratione motus contrarii in motibus rectis, quod sit de contrario in contrarium: ita est de ratione motus, quod sit de vno in aliud. Per hoc autem quod motus circularis est ab eodem in idem, non solum excluditur a motibus circularibus quod non sint contrarii, sed etiam quod penitus non sint motus. Dicendum est autem ad primum, quod esse a contrario in contrarium, non est ratio contrarietatis propria in motibus localibus, qui sunt secundum lineam rectam: sed est communis ratio contrarietatis in omnibus motibus, ut patet in 5. Phy. Et huius ratio est: quia contrarietas est differentia secundum formam, ut ostenditur in 10. Meta. motus autem habet formam seu speciem ex suo termino, & ideo in nullo motu potest esse contrarietas absque contrarietate terminorum. Ad secundum dicendum, quod motus circularis, quia est primus motuum, minimum habet de diuersitate, & plurimum de uniformitate, & hoc quidem apparet proportionabiliter in mobili & in motu, in mobili quidem, quia non mutat suum vbi secundum totum subiecto, sed solum ratione. pars vero quilibet mutat suum vbi etiam, subiecto: ut ostensum est in 6. Physicorum. Et similiter etiam pars motus circularis est de vno in aliud subiecto differentis: Totus autem motus circularis est quidem de eodem in idem secundum subiectum, sed est de uno in aliud differentis

¶ Ostendit quod toti motui circulari non est alius totus motus circularis contrarius, & hoc duabus rationibus, quarum prima sumitur ex consideratione ipsius motus circularis in communi. Sit ergo vnus circulus, super quem in tribus punctis describantur A & B & G, super hunc autem circulum intelligantur duo motus circulares, quorum vnus incipiat ab A, & per B vadat in G, & sic reuertatur ad A: alius autem motus e conuerso incipiens ab A primo vadat ad G, & sic transiens

¶ Ostendit non esse contrarietatem in motu circulari secundum duos semicirculos: & dicit, quod similis est ratio, si quis describens circulum totum ponat motum qui est in uno semicirculo, contrarium ei qui est in alio semicirculo. Sit enim circulus, cuius diameter sit E Z, diuidens ipsum in duos semicirculos, in vno quorum describatur I, in alio T. posset ergo aliquis dicere quod motui qui est ab E ad Z, per semicirculum I, contrarietur motus qui est a Z ad E, per semicirculum T: sed hoc improbat eadem ratione qua & primum: quia scilicet distantia quæ est inter E T Z, non mensuratur semicirculo, sed diametro E Z. Adhuc alia ratio est: quia vnus motus continuus est, qui incipiens ab E, venit in Z per semicirculum, & iterum per semicirculum T, redit a Z in E: duo autem motus contrarii non possunt sibi inuicem continuari, ut patet in 8. Physicorum. Deinde cum dicit.

Lec. 8. T.c.13.

Lec. 11. T.c.85.

folia ratione. Si enim accipiatur circulatio vna, quae ab A redit in A ipsum A quod est terminus a quo, & in quem, est idem subiecto, sed differens ratione, in quantum accipitur, ut principium & finis: & ideo, quia motus circularis plurimum habet de unitate, est natura eius loquua a contrarietate, quae est maxima distantia. Et ideo talis motus competit primis corporibus, quae sunt propinquissima substantiis simplicibus, quae penitus contrarietate carent. Secundam rationem ponit ibi.

Et haec quidem ratio sumitur per applicationem circularis motus ad corpora naturalia, quae quidem ratio talis est. Si vnus motus circularis esset contrarius alius, oporteret quod alter eorum esset frustra: sed nihil est frustra in natura. Ergo non sunt duo motus circulares contrarii. Conditionalem autem probat sic. Si essent duo motus circulares contrarii, oporteret quod corpora, quae mouerentur illis duobus motibus, transirent per eadem signa in circulo signata, & hoc ostendit: quia contrarietas motus localis exigit contrarietatem locorum, quae attingit utrumque mobilium. si ergo essent motus circulares contrarii, oportet quod loca designarentur contraria in circulo. In recta quidem linea designantur sola duo loca contraria, quae scilicet maxime distant: alia vero loca signata per lineam rectam, quae sunt infra duo loca extrema, cum non maxime distant, non habent contrarietatem adinuicem: sed in circulo cuiuslibet puncti, est accipere maximam distantiam ad aliquod aliud punctum circuli, quia a quolibet puncto signato in circulo contingit ducere aliquam diametrum, quae est maxima linearum rectarum cadentium in circulo. dictum est autem, quod omnis distantia mensuratur secundum lineam rectam: quia igitur ea quae mouentur contrariis motibus, necesse est attingere contraria loca: necesse est, si motus circulares sint contrarii, quod utrumque corpus circulariter motum, a quouis puncto circuli moueri incipiat, perueniat ad omnia loca circuli, quae omnia sunt contraria. Nec est inconueniens, si in circulo describantur loca contraria secundum omnem partem, quia contrarietates loci accipiuntur non solum secundum sursum, & deorsum, sed etiam secundum ante, & retro, & dextrum, & sinistrum. dictum est autem, quod contrarietates motus localis accipiuntur secundum contrarietates locorum. Et sic, si motus circulares sunt contrarii, necesse est accipi contrarietates in circulo secundum praedicta. Ex his autem sequitur quod alterum motuum, vel corporum esset frustra: quia si aequales essent magnitudines motuum, id est, aequalis virtutis, neutra ipsarum moueretur, quia vna totaliter impediret alteram, cum oporteret utraque transire per eadem loca. si vero alter motus dominaretur propter praeminentiam uirtutis in altero mobilium, uel mouentium, consequens est, quod alter motus esse non posset, quia totaliter impediretur per motum fortiozem. Itaque, si ambo corpora essent, quae essent nata moueri contrariis motibus circularibus, frustra esset alterum istorum corporum, quod non posset moueri illo motu, qui impediretur per fortiozem. Vnum, quodque enim dicimus esse frustra, quod non potest habere suum usum: sicut dicimus calciamentum esse frustra, quo non potest aliquis calciari: & similiter corpus erit frustra, quod non potest moueri proprio motu: & etiam motus erit frustra, quo nihil potest moueri. Sic ergo patet, quod si sint duo motus circulares contrarii, necesse est aliquid esse frustra in natura, sed quod hoc sit impossibile, probat sic. Omne quod est in natura, uel est a Deo, sicut primae res naturales, uel est a natura, sicut a secunda causa, puta inferiores effectus, sed Deus nihil facit frustra, quia, cum sit agens per intellectum, agit propter finem. Similiter etiam natura nihil facit frustra, quia agit sicut mota a Deo, ve-

T.c.31.

T.c.32.

lut a primo mouente, sicut sagitta non mouetur frustra in quantum emittitur a sagittante ad aliquod cerum. Relinquitur ergo, quod nihil in natura sit frustra. Est autem attendendum, quod Aristoteles hic ponit Deum esse factorem celestium corporum, & non solum causam per modum finis, ut quidam dixerunt. Obicit autem contra hanc rationem Ioannes grammaticus, quia paratione posset aliquis concludere, quod in motibus rectis non sit contrarietas: quia contraria mobilia impediunt se inuicem. Sed dicendum quod alia ratio est in motibus rectis, & circularibus, propter duo. Primo quidem, quia duo corpora mouentur contrariis motibus rectis, absque eo quod se inuicem impediunt, eo quod non attenditur contrarietas in motibus rectis nisi secundum extremitatem linearum rectarum, puta secundum centrum mundi, & circumferentiam eius. A centro autem ad circumferentiam possumus infinita lineae duci, ita quod id quod mouetur per vnam earum sursum, non impedit id quod mouetur deorsum per aliam: sed in motu circulari eadem ratio contrarietatis est in omnibus partibus circuli. & ideo oportet, quod per eadem loca circuli utrumque transeat: & sic ex necessitate oportet quod motus circularis contrarii se inuicem impediunt. Secundo est diuersa ratio utrobique, quia corpus, quod mouetur naturaliter motu recto sicut naturaliter est aptum corrumpi, ita naturaliter est aptum impediri. vnde si impediatur, non est hoc frustra, sicut nec quod corrumpatur. Sed corpus circulariter motum, est naturaliter incorruptibile: vnde non est natum impediri. vnde si in natura esset aliquod impedimentum ipsius, esset frustra. Item potest obici de motu planetarum, qui mouentur propriis motibus ab occidente in orientem: quod videtur esse in contrarium motus firmamenti, quod mouetur motu diurno ab oriente in occidentem. Sed dicendum est, quod tales motus habent quidem aliquam diuersitatem abinuicem, quae designat aliquo modo diuersam naturam mobilium: non tamen est aliqua contrarietas, propter tria. Primo quidem, quia huiusmodi diuersitas non est secundum contrarios terminos, sed secundum contrarias vias perueniendi ad eundem terminum: puta, quia firmamentum a puncto orientis mouetur ad punctum occidentis per hemisphaerium superius, & redit ad punctum orientis per hemisphaerium inferius: planeta autem mouetur a puncto occidentis ad orientem per aliud hemisphaerium. Moueri autem diuersis viis ad eundem finem, non facit contrarietatem actionum, vel motuum, sed pertinet ad diuersum ordinem motuum, uel mobilium: quia quod nobiliori uia pertingit ad terminum est nobilior: sicut melior est Medicus qui efficaciori uia sanitatem inducit. Et inde est, quod motus primus firmamenti est nobilior secundo motu, qui est planetarum, sicut, & supremus orbis est nobilior: vnde & orbis planetarum mouentur motu primi orbis absque hoc, quod impediuntur a suis propriis motibus. Secunda ratio est, quia quamuis uterque motus sit super idem centrum, est tamen uterque motus super alios & alios polos. vnde non sunt contra-

Quod, si circularis motus circulari esset contraria, frustra altera esset. Ad idem enim sit profectio per utrasque: praeterea id quod uersatur a quocunque signo inciperit, ad omnia similiter accedere contraria loca necesse est: sunt autem loci contrarietates supra & infra, ante & retro, dextrum & sinistrum: latioris uero contrarietates per locorum sunt contrarietates. Si igitur aequalia essent, motus ipsorum non esset. Si alterum superaret, alter profectio non esset. Quare, si utraque essent, frustra sanè corpus alterum esset, suum non subsistentem. frustra enim calceum, cum dicimus esse, cuius usus opus non est. At Deus & natura nihil prorsus faciunt frustra.

impedit id quod mouetur deorsum per aliam: sed in motu circulari eadem ratio contrarietatis est in omnibus partibus circuli. & ideo oportet, quod per eadem loca circuli utrumque transeat: & sic ex necessitate oportet quod motus circularis contrarii se inuicem impediunt. Secundo est diuersa ratio utrobique, quia corpus, quod mouetur naturaliter motu recto sicut naturaliter est aptum corrumpi, ita naturaliter est aptum impediri. vnde si impediatur, non est hoc frustra, sicut nec quod corrumpatur. Sed corpus circulariter motum, est naturaliter incorruptibile: vnde non est natum impediri. vnde si in natura esset aliquod impedimentum ipsius, esset frustra. Item potest obici de motu planetarum, qui mouentur propriis motibus ab occidente in orientem: quod videtur esse in contrarium motus firmamenti, quod mouetur motu diurno ab oriente in occidentem. Sed dicendum est, quod tales motus habent quidem aliquam diuersitatem abinuicem, quae designat aliquo modo diuersam naturam mobilium: non tamen est aliqua contrarietas, propter tria. Primo quidem, quia huiusmodi diuersitas non est secundum contrarios terminos, sed secundum contrarias vias perueniendi ad eundem terminum: puta, quia firmamentum a puncto orientis mouetur ad punctum occidentis per hemisphaerium superius, & redit ad punctum orientis per hemisphaerium inferius: planeta autem mouetur a puncto occidentis ad orientem per aliud hemisphaerium. Moueri autem diuersis viis ad eundem finem, non facit contrarietatem actionum, vel motuum, sed pertinet ad diuersum ordinem motuum, uel mobilium: quia quod nobiliori uia pertingit ad terminum est nobilior: sicut melior est Medicus qui efficaciori uia sanitatem inducit. Et inde est, quod motus primus firmamenti est nobilior secundo motu, qui est planetarum, sicut, & supremus orbis est nobilior: vnde & orbis planetarum mouentur motu primi orbis absque hoc, quod impediuntur a suis propriis motibus. Secunda ratio est, quia quamuis uterque motus sit super idem centrum, est tamen uterque motus super alios & alios polos. vnde non sunt contra-

LECTIO

LECTIO IX.

ostendam Philosophus ostendit perfectionem vniuersi, & ex quibus partibus eius perfectio integretur, hic incipit

LECTIO IX.

Ed quoniam manifestum de his, & de reliquis intendendum est. Et primo, utrum est corpus infinitum, quemadmodum pluri antiuorum Philosophorum putauerunt: aut hoc vnum est aliquid impossibile.

Sic enim aut illo modo habere se, non aliquid modicum, sed totum differre facit, & omne ad eam, quae de veritate speculationem. Ferè enim hoc omnium principium contradictionum enunciatis, aliquid de tota natura, & fuit, & erit utique.

Si quidem qui modicum transgressus fuerit a veritate sit longe plus decies millies: puta si quis minimam aliquam dicat esse magnitudinem. sic enim minimum introducens maxima utique amouebit mathematicorum. Huius autem causa: quia principium virtute maius, quam magnitudine. Quapropter quod in principio modicum, in fine fit multum: infinitum autem principii habet virtutem, & quanti maximam. Itaque nihil inconueniens, neque irrationabile mirabile esse differentiam, ex eo quod sumitur, quod est aliquid corpus infinitum: propter quod de ipso dicendum a principio resumentibus.

utrum sit aliquid corpus infinitum in actu secundum magnitudinem; sicut primi antiquorum Philosophorum putauerunt, omnes, scilicet qui posuerunt vnum principium naturale, puta ignem, aut aerem, aut aquam, aut aliquid medium horum: vel potius hoc est impossibile, quod sit aliquid corpus infinitum in actu, sicut probatum est in 3. Physicorum: supponendo tamen, quod non sit aliquid corpus praeter quatuor elementa secundum opinionem aliorum: sed quia iam probauit, quod est aliquid corpus praeter quatuor elementa, repetit hanc considerationem, ut vniuersalior sit inquisitio veritatis. Deinde cum dicitur:

Assignat rationem suae intentionis ex diuersitate, quae accidit propter praedictam positionem, & primo proponit hanc diuersitatem consequentem: & dicit, quod non modicum differit in comparatione ad speculationem veritatis in Naturali Philosophia, utrum hoc, aut illo modo se habeat, scilicet quod sit aliquid corpus infinitum secundum magnitudinem, vel non: sed magis inducit differentiam circa totum, id est, circa totum vniuersum, & circa omnem considerationem.

LECTIO IX.

Erunt ubi haec satis emergerunt, de reliquis consideremus oportet atque primo considerandum

est, utrum sit corpus quippiam infinitum, ut complures antiquorum putarunt, an id ipsum unum quid sit, eorum quae fieri nequeunt.

Hoc enim an illo modo res sese habeat, non parum sed totum ad ueritatis contemplationem utique refert. Etenim hoc se contra-rietatum omnium hisce, quae de natura tota aliquid dixerunt, principium, & fuit, & fieri sane potest.

Siquidem & paruis exitus a ueritate sit hisce qui exorbitarunt, si longe progrediantur, decies milles maior: ueluti si quispiam magnitudinem aliquam minimam dixerit esse. Hic enim minima magnitudine introducta, maximas rerum mathematicarum utique dimouebit. Atque huius causa est, principium maius, quam magnitudinem esse. Idcirco quod in principio paruum est, id in fine ualde magnum emergit. Infinitum autem, & principium, & quantitatis maximam habet, quare non est absurdum neque egreditur rationem admirabilem, differrentiam esse ex infiniti positione, si quispiam sumpsit infinitum corpus in ratione rerum quippiam esse. Quamobrem a principio repetentes, de ipso dicamus oportet.

gnitudine, seu quantitate, est tamen magnum virtute, sicut ea modico semine producit magna arbor. Et inde est, quod illud quod est modicum in principio, in fine multiplicatur, quia pertingit ad totum id, ad quod se extendit uirtus principii: siue hoc sit verum, siue falsum. infinitum autem habet rationem principii. Omnes enim quicunque sunt locuti de infinito posuerunt infinitum esse principium, ut dictum est in 3. Physicorum, & cum hoc habet maximam uirtutem quo ad quantitatem: quia excedit omnem quantitatem datam. si igitur principium, quod est minimum quantitate facit magnam differentiam in sequentibus, multo magis infinitum, quod non solum excedit in uirtute principii, sed etiam in quantitate: & ideo neque inconueniens, neque irrationabile est, si mirabilis differentia sequatur in scientia naturali, ex eo quod sumitur aliquid corpus esse infinitum: & ideo de hoc dicendum est, resumendo considerationem nostram a principio, quod supra accepimus de differentia simplicium corporum, & compositorum. Deinde cum dicitur.

propter infinitatem illius principii dixerunt generationem rerum non deficere: sicut si aliquis diceret, quod ex infinita massa posset fieri panes in infinitum. Illi, uero qui posuerunt principia finita, dixerunt res fieri in infinitum per reciprocam congregationem, & separationem elementorum. Deinde cum dicitur.

Assignat causam, quare tanta diuersitas ex hoc sequatur, quia si quis modicum transgreditur a ueritate circa principium procedens in ueteriora, fit magis longe a ueritate decies milles: & hoc ideo, quia omnia sublequentia dependent ex suis principiis: & hoc maxime apparet in errore uariarum, quia qui parum elo-gatur a recta uia, post modum procedens fit multum longe. Et ponit exemplum de eo quod dictum est in his, qui posuerunt aliquam minimam magnitudinem, sicut Democritus posuit corpora indiuisibilia. sic autem introducens aliquid minimum in quantitate, destruit maximas propositiones Mathematicorum, puta, quod lineam datam contingit secari in duo media: & huius causa est, quia principium, & si sit modicum magnitudine, seu quantitate, est tamen magnum virtute, sicut ea modico semine producit magna arbor. Et inde est, quod illud quod est modicum in principio, in fine multiplicatur, quia pertingit ad totum id, ad quod se extendit uirtus principii: siue hoc sit verum, siue falsum. infinitum autem habet rationem principii. Omnes enim quicunque sunt locuti de infinito posuerunt infinitum esse principium, ut dictum est in 3. Physicorum, & cum hoc habet maximam uirtutem quo ad quantitatem: quia excedit omnem quantitatem datam. si igitur principium, quod est minimum quantitate facit magnam differentiam in sequentibus, multo magis infinitum, quod non solum excedit in uirtute principii, sed etiam in quantitate: & ideo neque inconueniens, neque irrationabile est, si mirabilis differentia sequatur in scientia naturali, ex eo quod sumitur aliquid corpus esse infinitum: & ideo de hoc dicendum est, resumendo considerationem nostram a principio, quod supra accepimus de differentia simplicium corporum, & compositorum. Deinde cum dicitur.

Lec. 5. T.c. 3.

DE CAELO, ET MUNDO

¶ Ostendit quo ordine agendum sit, & dicit quod necesse est omne corpus, aut de numero simplicium, aut de numero compositorum corporum esse. vnde oportet etiam quod corpus infinitum aut sit simplex, aut compositum, iterum manifestum est, quod si corpora simplicia essent finita multitudine, & magnitudine, necesse est quod compositum sit finitum & multitudine, & magnitudine. Tantam enim quantitatem habet corpus compositum, quanta est quantitas corporum simplicium, ex quibus compositum est. ostensum est autem supra, quod corpora simplicia sunt finita multitudine: quia non est aliquod corpus præter prædicta. Restat igitur videre, utrum aliquod corpus simplicium sit infinitum magnitudine, vel si hoc sit impossibile. Et hoc quidem ostendimus primo argumentatæ de primo corporum, quod scilicet circulariter mouetur, & sic intendimus ad reliqua corpora, quæ scilicet mouentur motu recto. Deinde cum dicitur.

Tex. c. 34.

T. c. 35.

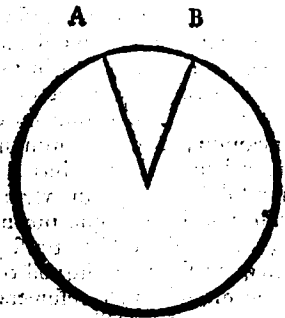
¶ Necesse itaq; omne corpus aut simplicium esse, aut compositum: quare & infinitum, aut finitum, aut compositum. Sed adhuc & quod finitum simplicibus, necesse finitum esse compositum palâ. Ex finiti. n. & multitudine, & magnitudine compositum, finitum est & multitudine & magnitudine. tantum enim est, ex quâtis est compositum. Restat igitur videre, utrum contingat aliquod simplicium infinitum esse magnitudine, aut hoc impossibile. præargumtantes autem de principio corporum, sic intendamus & de reliquis.

e Quod quidē igit necesse sit corpus quod circumferatur finitum esse omne, ex his palam.

f Si enim infinitum quod circumferatur corpus, infinite erunt quæ a medio egredientes. In finitarum autem distantia infinita. Infinita. n. distantiam dico linearum, cuius nulla est extra sumere magnitudinem tangentem lineas sumi potest. Hoc igitur infinitum esse necesse est. finitarum. n. intervallum semper finitum erit: fieri præterea potest, ut eo maius semper sumatur, quod datum est. Quare eadem ratio est, & de spacio, quemadmodum numerum ex eo dicimus infinitum, quia maximus non est: si igitur fieri nequit ut infinito transitus fiat: atq; cælum si sit infinitum, intervallum cælum infinitum esse necesse est, fieri profecto non potest ut ipsum cælum uersetur.

g Cælum autem uidemus circumuolui, & ratione determinauimus, quia est alicuius circularis motus.

est primum corporum. Deinde cum dicitur.

f ¶ Probat propositum, sex rationibus, quarum prima talis est. Si aliquod corpus est infinitum, non potest moueri circulariter, sed corpus primum mouetur circulariter. ergo non est infinitum. Primo ergo probat conditionalem sic, quia si corpus quod circulariter fertur est infinitum, necesse est quod linea recta, quæ egrediuntur a centro ipsius sine infinita, protendantur enim quandiu durat corporis quantitas, distantia autem, quæ est inter infinitas lineas, est infinita. Posset autem aliquis dicere, quod etiam si lineæ infinitæ a centro egredientes, tamen inter eas est aliqua distantia finita: quia omnis distantia mensuratur secundum lineam rectam, posset autem aliqua linea finita protrahi infra duas prædictas lineas, puta, in proximiori propinquitate ad centrum, sed manifestum est, quod extraliam lineam poterit alia linea recta maior protrahi inter illas lineas, de quibus primo loquebamur. Et ideo dicit, quod non loquitur de distantia quæ mensurat tales lineas, sed illam distantiam dicit esse infinitam, quæ mensuratur per lineam, extra quam non est sumere aliquam aliam lineam maiorem, quæ tangat utranque primarum linearum. Et ealem distantiam probat esse infinitam dupliciter. primo quidē quia omnis talis distantia finita est inter lineas egredientes a centro finitas, oportet enim quod idem sint termini linearum egredientium a centro, & lineæ finitæ mensurantis extremam distantiam inter eas. Secundo probat id per hoc, quod quilibet distantia data inter duas lineas mensuratas egredientes a centro, est accipere

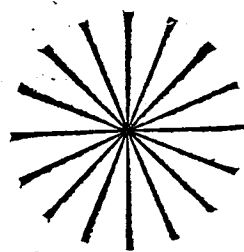
Omne itaque corpus aut simplex, aut compositum esse necesse est: quare & infinitum ipsum, aut simplex, compositum erit. At qui patet si simplicia sint finita, compositum necesse finitum esse. Quod enim ex multitudine finitis ac magnitudine constat, id & multitudine, & magnitudine est finitum, tantum enim erit quanta sunt ea ex quibus componitur atque constat. Restat igitur uidere, utrum simplicium quippiam corporum infinitum magnitudine esse possit, an hoc fieri nequeat. Atque prius hoc de primo corpore, uiso ac pertractato, de reliquis deinceps consideremus.

Corpus igitur quod uersatur, necesse sario omne finitum esse, ex hisce patere potest.

H Nam si corpus quod uersatur est infinitum, infinite profecto erunt & rectæ lineæ: quæ e medio protrahuntur. Infinitarum autem intervallum infinitum etiam est. Atque intervallum linearum id dico, extra quod nulla magnitudo tangens lineas sumi potest. Hoc igitur infinitum esse necesse est. finitarum. n. intervallum semper finitum erit: fieri præterea potest, ut eo maius semper sumatur, quod datum est. Quare eadem ratio est, & de spacio, quemadmodum numerum ex eo dicimus infinitum, quia maximus non est: si igitur fieri nequit ut infinito transitus fiat: atq; cælum si sit infinitum, intervallum cælum infinitum esse necesse est, fieri profecto non potest ut ipsum cælum uersetur.

At uersari cælum uidemus: rationeque iam definitiuimus conuersionem corporis motionem cuiuspiam esse.

aliâ maiore: sicut quolibet numero dato accipere maiore. Vnde sicut est infinitum in numeris, ita est infinitum in tali distantia. Ex hoc sic arguitur: infinitum non est pertransire, ut probatum est in 6. Phy. sed si corpus sit infinitum, necesse est quod distantia sit infinita inter lineas egredientes a centro, ut probatum est. ad hoc autem quod fiat motus circularis, oportet quod una linea egrediens a centro pertingat ad situm alterius. sic igitur nunquam contingeret aliquid circulariter moueri. Secundo ibi. g ¶ Probat destructionem consequentis dupliciter. primo quidem quia ad sensum uidemus, quod cælum circulariter mouetur. secundo, quia supra per rationem probatum est, quod motus circularis est alicuius corporis: vnde relinquuntur, quod impossibile sit esse corpus infinitum, quod circulariter mouetur.

LECTIO X.

Ræmissa prima ratione, quæ procedebat ad ostendendum corpus non esse infinitum quod circulariter fertur ex hoc, quod distantia quæ est inter duas lineas a centro egredientes erit infinita, & impetrabilis. hic ponit secundam rationem ex hoc, quod lineæ descriptæ imaginatæ in corpore infinito, siue in eius loco non possunt seinuicem interfecare. Et præmittit in hac ratione quoddam principium, scilicet quod si a tempore finito subtrahatur tempus finitum, quod relinquitur necesse est esse finitum, quia pars finiti non potest esse infinita, alioquin totum esset minus sua parte: & si illud residuum temporis est finitum, consequens est, quod habeat principium. Hoc enim tempus dicimus esse finitum, quod habet principium, & finem. Demonstratum est autem in 6. Physicor. quod tempus, & motus, & mobile consequuntur seinuicem in hoc quod est esse finitum. Vnde si tempus mensurans incessum, siue motum, est finitum, & habens principium, necesse est quod motus sit finitus, & quod habeat principium, & quod etiam magnitudo mota sit finita & habens principium. & sicut hoc dicimus in motu cæli, similiter oportet se habere in aliis motibus, & mobilibus. Istitis igitur præmissis tanquam principiis, procedit ad demonstrandum propositum. Supponatur ergo quod a centro corporis infiniti quod est A, trahatur quædam linea, scilicet A G E, quæ sit infinita ad aliam partem, scilicet ex parte E, & intelligat ista linea circumuolui secundum motum totius corporis, & quod secundum punctum G, describat quendam circulum sub motu. imaginetur etiam in spatio imaginato in quo reuoluitur corpus infinitum, quædam linea itans immobilis, quæ non transeat per centrum, sed sit infinita ex utraque parte, & sit linea B B. si ergo sicut dictum est linea, quæ est A G E, sua incesione describat circulum A G E, id est cuius semidiameter sit A G, continget quod linea A G B, circumuolui prædictum, secabit totam lineam B B

T. c. 37.

T. c. 48.

LECTIO X.

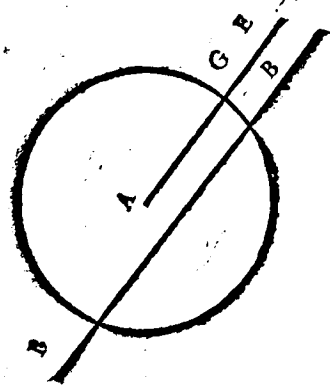
Dhuc, a finito tempore si auferas finitum tempus, necesse est reliquum esse finitum, & habere principium. Si autem tempus incessum hæt principium, est principium, & motus. Quare & magnitudinis quæ mota est: similiter autem hoc & in aliis. Sit itaque linea infinita, in qua A G E, ad alteram partem, quæ E, in qua autem B B, ad utranque partem infinita. Si itaque scribet circulum quæ A G E a G centro incidens: quandoque fertur circum per eam, quæ B B, a G E in tempore finito. Omne enim tempus in quanto circulo latum est cælum finitum est, & ablatum igitur quo incidens ferebatur. Erit igitur aliquod principium, quo primum quæ A G E eam quæ B B, incidit: sed impossibile. Non contingit igitur circumuolui infinitum. Quare neque mundum, si erat infinitum.

b Adhuc autem, & ex his manifestum, quod infinitum impossibile est moueri. Sit. n. quæ A, lata iuxta eam quæ B finita iuxta finitam. necesse igitur simul, & eam quæ A ab ea quæ B, absolu: & eam quæ B, ab ea quæ A. Quantum enim altera acciperit alterius, & altera illius tantum. siquidem igitur ambæ moueantur in contrarium, velocius utique disjungentur. si autem iuxta manentem feratur

F in tempore finito. Manifestum est autem quod semidiameter circuli non potest uolui in circuitu nisi incidat, vel fecerit successiue totam lineam immobilem imaginatam in circulo extra centrum. Et quod tempus sit finitum, in quo linea quæ educitur a centro fecerit lineam infinitam, quæ describitur extra centrum, manifestat per hoc, quod totum tempus, in quo cælum mouetur, est finitum: sicut patet ad sensum. vnde consequens est, quod pars illius temporis, quod auferatur a toto tempore, sit finita, in quo scilicet linea A G E, incidit lineam B B: vel potius sequitur illud tempus esse finitum, in quo ista linea incidens, fertur usque ad lineam, quæ inciditur, & hoc oportet auferri a toto tempore finito, ut residui temporis accipiat quoddam principium secundum principium supra positum. sequitur ergo quod sit aliquod principium temporis, in quo linea A G E, inciperit incidere lineam B B: hoc autem est impossibile, quia cum vnâ partem incidat ante aliam, si sit dare principium temporis, in quo incipit incidere, esset dare principium aliquod in linea infinita, quod est contra rationem infiniti. Sic ergo oportet quod corpus in nitum non contingit reuolui circulariter. Vnde si mundus sit infinitus, sequitur quod non moueatur circulariter. Videmus autem firmamentum moueri circulariter: non ergo est in finitum. Tertiam rationem ponit ibi.

LECTIO X. Præterea, si a finito tempore finitum tempus abstuleris, & reliquum finitum esse, principiumque habere necesse est. Si tempus autem ambulationis principium habet, & motionis etiam principium est. Quare principium & magnitudinis eius erit super qua ambulationis fuit: eadem est & in cæteris ratio. Sit itaque A B C linea altera ex parte infinita qua ipsum est C, & rursus alia infinita utraque ex parte D E. Si igitur ab A centro circulum lineam A B C describat lineam secans D E in orbem aliquando lata finito tempore erit. Totum enim tempus, quo uersatur est cælum, finitum est: & id ergo tempus finitum est quod est ablatum, in quo secans linea ferebatur. Erit igitur principium quoddam, quo primum A B C linea, D E lineam secuit. At esse non potest. Non ergo fieri potest, ut finitum uersetur. Quare neque mundus si infinitus est.

Præterea ex his etiâ patet fieri non posse, ut infinitum motu sit agitatū. Sit enim linea A, quæ prope B lineam feratur finita, finita inquam prope finitam. Simul igitur A lineam a B & B ab A absolutâ fore necesse est. Quantum enim alterius altera occupabit, tantum illius & altera occupabit. si igitur ambæ in contrarium moueantur, citius absoluentur sin altera prope manentem alteram moueatur, tardius: si modo eadem quod prope illâ mouetur celeritate feratur. Verum illud est manifestum fieri non

b ¶ Et sumitur hæc ratio ex infinitate totius corporis, quod ponitur circulariter moueri. Dicit ergo, quod ex his etiâ quæ sequuntur, manifestum quod impossibile est corpus infinitum moueri circulariter. Præmittit autem, quod si sint duæ lineæ finitæ, quarum una S. Tho. sup Metaphy. B 3 sit A,

fit A, & alia B, ita quod A feratur iuxta B, quiescente B, ex necessitate sequitur quod simul linea mota quae est A, separatur a linea stante. quae est B: & e contra, linea stans quae est B, separetur a linea mota quae est A: & huius ratio, est quia quantam partem vna earum accipit de alia, tantam e conuerso alia accipit de ipsa. Sed tamen, si ambae moueantur vna contra aliam, velocius separabuntur linea abinuicem dum sit aequalis uelocitas duarum motarum contra se inuicem, & unius motae iuxta aliam stantem. & hoc ideo praemisit: quia idem est tempus, quo una linea pertransit aliam, & quo alia pertransit ipsam. Et postquam hoc manifestum est per lineas finitas, applicat hoc ad lineas infinitas, de quibus intendit: & dicit manifestum esse, quod impossibile est lineam infinitam pertransiri tempore finito a linea finita. vnde relinquitur, quod linea finita pertransit in finitam tempore infinito, quod quidem ostensum est prius in his, quae de motu, id est in 6. Phys. sicut autem apparet ex his quae dicta sunt de lineis finitis, nihil differet quod linea finita moueatur per infinitam, & quod infinita moueatur super finitam, cum enim linea infinita moueatur per lineam finitam: similis ratio est, si linea finita moueatur, vel non moueatur. Manifestum est autem, quod si moueatur linea finita, sicut & infinita, utraque earum velocius pertransit aliam. vnde de manifestum est, quod etiam, si non moueatur linea finita, simile erit quod transitur a linea infinita, ac si transiret illam. Sed quia dixerat, quod similiter se habeat siue moueatur altera, siue no, no ostendit in quo. Circa hoc posset esse differentia, quia si utraq; linearum moueatur vna contra aliam, velocius separabuntur abinuicem. Sed hoc intelligendum est, si lineae eadem uelocitas, sicut supra dictum est: aliquando tamen nihil prohibet, quin etiam linea quae mouetur iuxta quiescentem, velocius pertransit eam, quam si moueretur iuxta lineam in contrarium motam, puta quando duae lineae, quae contra se mouentur, habere motum lentum: illa uero quae moueretur iuxta quiescentem, habere motum velocem. Sic igitur patet, quod nullum impedimentum est quantum ad rationem istam, quod linea infinita moueatur iuxta lineam finitam quietam:

tardius: eandem celeritate mota est ea, quae iuxta fertur.

finita A infinita B

Sed illud quidem manifestum, quod impossibile infinitam pertransire in tempore finito: in infinito igitur. Ostensum enim est hoc prius in his quae de Motu. differt autem nihil aut finitam, ferri iuxta infinitam, aut infinita iuxta illam. Cu enim illa permutetur iuxta illam similiter mota. Veruntamen, si iuxta moueantur ambae uelocius absoluuntur: quauis aliqui nihil phibet motam iuxta quiescentem velocius pertransire, quam supra mota: si quis fecerit contra motas quidem ambas latas lente. Ea autem quae iuxta quietam multo illius uelocius lata. Nul lum igitur ad rationem impedimentum, quia iuxta quietam: quoniam quidem motam contingit eam, quae A iuxta motam eam, quae B tardius pertransire. Si igitur infinitum tempus quo finita absoluatur mota, & in quo per infinita infinitam mouebatur, necesse infinitum esse. impossibile igitur infinitum per infinitum moueri totum. Si enim, & per minimum moueatur, necesse infinitum fieri tempus. Sed tamen caelum circuit & vertitur totum in circuitum in tempore finito: quare continet totam circuli, quae intus puta, eam quae A B, finitam, impossibile igitur infinitum esse quod in circuitu.

LECTIO XVI.

Adhuc, quemadmodum lineam, cuius finis est, impossibile est esse infinitam, sed siquidem ad longitudinem & superficiem: similiter cuius finis non contingit. cu autem determinatur nusquam, puta tetragonum infinitum aut circulum, aut spatium: quemadmodum neque;

quia contingit quod linea mota, quae est A, tardius transeat iuxta lineam B motam, quam si non moueretur: dicitur enim quod linea B, quiescente linea A, uelocius moueretur. Si ergo ostensum quod nihil differet lineam infinitam moueretur iuxta finitam quiescentem ab ea, quod linea finita moueretur iuxta infinitam, ex hoc sequitur, quod linea finita mouetur per lineam finitam, sicut & infinita mouetur per lineam finitam. Sic igitur patet, quod impossibile est totum corpus infinitum moueri per totum spatium infinitum, in quo imaginatur motum eius, tempore finito: quia si finitum moueretur, etiam per minimum spatium finitum, sequeretur quod tempus esset infinitum, probatum est enim quod infinitum mouet per finitum tempore infinito, sicut et finitum per infinitum. videmus autem quod caelum circuit totum spatium suum tempore finito. vnde manifestum est, quod pertransit tempore finito aliquam lineam finitam, puta quae continet interius totum circulum descriptum circa centrum eius, scilicet lineam A B: quod non contingeret si esset infinitum. Impossibile est igitur corpus quod circulariter fertur, esse infinitum.

posse, ut finito in tempore quicquam transeat infinitum: transitu ergo in tempore infinito. Hic est enim demonstratum prius in hisce, quae de motu sunt pertractata. nihil autem interest finita prope infinitam feratur, an infinita prope finitam. Nam cum hac prope illam mouetur, & illa per hanc transire uidetur. Similiter & si moueatur, & si non moueatur. Verum si moueantur ambae, citius absoluuntur: quamquam nihil prohibet eam interdum quae prope quiescentem mouetur, citius quam eam quae fertur contra transire si quisquam eas quidem quae contra mouentur utrasque ferri tarde posuerit: eam uero quae prope quiescentem mouetur multo celerius illis ferri. Nullum igitur rationi prorsus impedimentum afferetur, si prope quiescentem altera moueatur, cum fieri possit ut A, si prope B lineam moueatur, motionem & ipsam etiam subeuntem tardius transeat, uti diximus. Si igitur id infinitum est tempus, quo finito subiens motum absoluatur, & id sane quo infinita finitam transiit, infinitum esse pari ratione necesse est. Ut infinitum ergo sit motum minime fieri potest: nam tempus fiat infinitum necesse est, etiam si per minimum fuerit motum. At caelum tempore finito uersatur, totumque fertur in orbem. Quare totam eam transit circumsferentiam, quae est intus, seu A B, finitam. Impossibile est ergo id infinitum esse, quod subit conuersionem.

LECTIO XVI.

Reterea, ut esse non potest linea infinita ex ea parte, qua finis est, nisi ad longitudinem sine careret: sic & superficies infinita esse non potest ex parte, qua finis est. Cu uero fuerit terminata, nulla ex parte est infinita. Quadratum. n. aut circulum, aut sphaeram infinitam esse non dixeris, quemadmodum neque lineam bipedalem. Si igitur

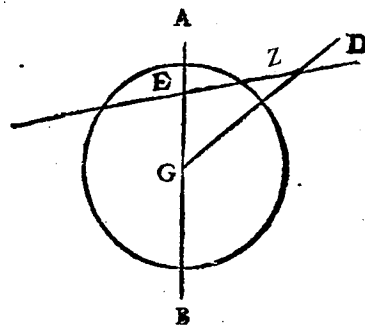
infinita: sicut patet quod non contingit esse tetragonum, i. quadratum infinitum: neque circulum, qui est superficialis figura, neque sphaeram, quae est figura corporea. haec enim sunt nomina figurarum: figura autem est quae termino, vel terminis comprehenditur. & sic patet quod nullam superficiem figuratam, est infinita, ergo neque sphaeram est infinitam. Si ergo neque sphaera est infinita, neque quadratum, neque circulus, manifestum est quod non potest esse motus circularis infinitus. Sicut enim si non est circulus, non potest esse

LECTIO XVI.

Remissio tribus rationibus ad probandum, quod corpus quod circulariter mouetur, non potest esse infinitum, hic ponit quartam, quae talis est. Impossibile est lineam esse infinitam, cuius est aliquid finis, nisi forte ad alteram partem habeat finem, & ad alteram partem sit infinita, & simile etiam est de superficie, quod si habeat finem ad unam partem, quod non contingit esse et in finitam ad illam partem: sed quod ad omnem partem determinatur, nullo modo potest esse

LIBER PRIMVS.

motus circularis, ita si non sit infinitus circulus non potest esse infinitus motus circularis: sed si corpus infinitum moueatur circulariter, necesse est motum circularem esse infinitum. non est ergo possibile quod corpus infinitum circulariter moueatur. Quintam rationem ponit ibi.

Supponat quod corpus infiniti circulariter moti centrum sit G: ducatur autem per hoc centrum linea ad utramque partem infinita, quae sit linea A B: ducatur autem alia linea praeter centrum, cadens ad rectos angulos super lineam A B in puncto, scilicet, E: sit etiam linea infinita ex utraque parte, & haec duae lineae sint stantes, quae si imaginatae in spatio, in quo corpus in finitum mouetur circulariter. sit etiam alia linea egrediens a centro, quae sit linea D G infinita ex parte D: nam ex parte G, oportet eam esse finitam: haec autem linea moueatur per motum corporis, utpote in eo descripta. Quia igitur linea E, est infinita, nunquam absoluatur, id est separabitur ab ea, quia non potest eam pertransire, cum sit infinita: sed semper se habeat quemadmodum G E, id est, semper continget, vel secabit lineam E, sicut secabat eam in principio a quo incepit moueri, puta, quando linea G D, superponebatur lineae B A, & secabit lineam E perpendiculariter in puncto E, recedens enim ab hoc situ, incidet lineam E in puncto Z, & sic semper in alio & alio puncto secabit illam: nunquam tamen totaliter poterit ab ea separari. Impossibile est autem quod motus circularis compleatur, nisi linea G D

pedale infinitum. Si igitur neque sphaera, neque circulus, neque tetragonum, neque circulus est infinitus: non existeret autem circulo, neque uti que quae circum erit latio: similiter autem neque infinito existente, non utique erit infinita: si neque circulus infinitus est, non utique mouebitur circulariter infinitum corpus.

Adhuc autem si G centrum sit, quae aut A B, infinita, & quae est ad rectum infinita: & quae G D mota, nunquam absoluatur ab E, sed semper se habeat quem admodum G E incidit ei quae C. Non igitur circuit circulum quae infinita.

Adhuc, siquidem infinitum caelum, mouetur autem circulum in tempore finito infinitum erit pertransitum. Erit enim hoc quidem manens caelum infinitum: hoc autem in hoc motum equale erit. itaque siquidem circuit in finitum eius infinitum: equale ipsi in tempore finito. sed hoc erat impossibile.

Est autem & conuertibiliter dicere. Quod si finitum tempus, in quo reuolutum est, & magnitudinem quae pertransita est, necesse est esse finitam: equale autem ipsi pertransiit. finitum igitur & ipsum. Quod quidem circulo motum non est interminatum, neque infinitum, sed habet finem manifestum.

LECTIO XII.

Ed adhuc, neque quod ad medium, neque quod a medio fertur, infinitum erit.

Contrariae enim rationes, quae sursum, & quae deorsum. Contrariae enim eas, quibus sursum

dimittat lineam E: quia oportebit antequam compleatur motus circularis, quod linea G D pertransiret partem circuli, quae est in opposito lineae. Sic patet ergo, quod linea infinita nullo modo potest circuire circulum, ita, scilicet quod totus motus circularis compleatur: & ita sequitur quod corpus infinitum non potest circulariter moueri. Sextam rationem ponit ibi.

Et hanc siquidem rationem format dupliciter. Primo ducendo ad impossibile hoc modo. Sit caelum infinitum, sicut tu ponis, manifestum est ad sensum, quod mouetur circulum quae tempore finito, videmus enim eius reuolutionem perfici in 24. horis: ex hoc ergo sequitur, quod infinitum sit pertransitum tempore finito. & hoc ideo, quia necesse est imaginari aliquod spatium aequale caelo, in quo caelum mouetur. hoc autem spatium imaginatur, ut quiescens, sic igitur oportebit, quod sit quoddam caelum manens infinitum, i. ipsum spatium, in quo caelum mouetur, & quod sit corpus caeli, quod mouetur in hoc spatio aequale dicto spatio: quia oportet corpus aequari spatio in quo est. Si igitur caelum infinitum existens: circulariter est motum tempore finito, consequens est quod pertransierit spatium infinitum tempore finito quod improbatum est in 6. Phys. Impossibile est igitur, quod corpus infinitum circulariter moueatur. Secundo ibi.

neque sphaera, neque circulus, neque quadratum est infinitum: atque si circulus non est, conuersio non erit: & si infinitus non est, infinita non erit: si ipse circulus infinitus non est, uersari profecto corpus infinitum non potest.

Præterea si C sit centrum, A B uersari sit infinita, et E, sit erecta ad rectos angulos infinita, & insuper infinita sit C D, subiens motum, nunquam ipsa C D ab E linea absoluatur, sed semper perinde atque A B linea se se habeat. Secat enim in ipso F puncto. Non ergo infinita uersatur.

Insuper, si caelum est infinitum, atque uersatur, infinitum profecto finito tempore pertransiit. Sit enim caelum quidem quod manet, infinitum: id autem quod in hoc mouetur, equale: quare si uersatum fuerit, cum sit in finitum, aequale sibi infinitum tempore finito transiit. At hoc esse impossibile dicebatur.

At qui dicere contra etiam licet. Cum finitum sit id tempus, in quo est uersatum: magnitudinem quoque finitam esse necesse est eam quam conuersione transiit. At aequale sibi conuersione transiit. & ipsum ergo caelum finitum est. Corpus igitur id quod uersatur, exitu non uacare, nec infinitum esse, sed finem habere, ex hisce iam quae diximus patuit.

LECTIO XII.

Tuero neque id quod a medio, neque id quod a medio fertur, infinitum erit.

Lationes enim eas, quibus sursum itur, atque deorsum, contrarias esse conueniunt, ut supra Metaphy.

Format rationem e conuerso, ut sit probatio ostensiu: & dicit, quod possumus e conuerso dicere, quod tempus est finitum, ex quo caelum reuolutum est tempore finito, sicut ad sensum patet. confitetur quod quod magnitudo, quae est pertransita sit finita. manente autem quod spatium pertransitum est aequale ipsi corpori pertransiente. Sequitur ergo corpus quod circulariter mouetur, esse finitum. Sic ergo epilogando concludit manifestum esse, quod corpus quod circulariter mouetur, non est interminatum, i. carens termino, quia figuratum: & per consequens non est infinitum, sed habet finem.

LECTIO XII.

Ostendam Philosophus ostendit, quod corpus circulariter motum non est infinitum, hic ostendit idem de corpore quod mouetur motu recto, uel a medio, uel ad medium. Et primo proponit quod intendit dicere, quod sicut corpus quod circulariter fertur non potest esse infinitum, ita corpus quod fertur motu recto, uel a medio, uel ad medium, non potest esse infinitum. Secundo ibi. Ostendit propositum, & primo ex parte locorum, quae sunt huiusmodi corporibus propria: recundo ex parte grauitatis & leuitatis, per quae hmoi corpora in pro-

Tex. c. 38.

T. c. 62.

144.

propria loca mouentur, ibi adhuc si grauitas &c. Circa primam duo facit. Primo ostendit propositum quantum ad extrema corpora, quorum vnū est simpliciter graue, scilicet terra, & aliud simpliciter leue, scilicet ignis: secundo quantum ad corpora medio modo se habentia, quae sunt aer, & aqua, ibi ad huc si sursum &c.

Proponit ergo primo, quod huiusmodi motus, qui sunt sursum & deorsum, vel a medio, & ad medium sunt motus contrarii, contrarii autē motus locales sunt, qui sunt ad loca contraria, ut supra dictū est, & est ostensum in 5. Phis. relinquitur ergo quod loca propria, in quae feruntur huiusmodi corpora sint contraria. Ex hoc ergo statim concludere poterit, huiusmodi loca esse determinata: contraria, n. sunt, quae maxime distant. Maxima vero distantia locorum non potest esse nisi sint loca determinata: quia maxima distantia est, qua non est alia maior. In finitū autem semper est maiorem ac maiorem distantiam accipere, vnde, si loca essent infinita, cessaret locorum contrarietas, sed Aristoteli, praetermissa hac probatione tanquam manifesta, procedit per alium modum. Verū est enim, quod si vnū contrariorum est determinatum, quod reliquum erit determinatum, eo quod contraria sunt vnus generis: medium autem mundi, quod est medius terminus motus deorsum, est determinatum. Ex quacunque, n. parte caeli aliquid feratur deorsum, quod si substat superiori parti, quae est versus caelum, non contingit longius pertransire recedendo a caelo, quod perueniat ad medium: id est, n. fieret per iniquius caelo, & sic moueretur sursum, sic igitur patet, quod medius locus est determinatus. Patet et ex predictis, quod determinato medio, quod est locus deorsum, necesse est & determinatum esse locum, qui est sursum, cum sint contraria. Si autē ambo loca sunt determinata & finita, necesse est quod corpora quae sunt nata esse in his locis, sint finita. Vnde patet huiusmodi corpora extrema, quae mouentur motu recto, esse finita. Deinde cum dicitur.

Adhuc si sursum, & deorsum determinata sunt, & intermedium necesse est determinatum esse. Si enim non est determinatum, infinitus vtique erit motus. hoc autem quod impossibile, ostensum est prius. Determinatum est igitur medium: quare & quod in hoc corpus, determinatum est, quod vel in hoc est, aut esse potest.

Sed & adhuc quod sursum & deorsum fertur, potest in hoc factum esse. natū est enim hoc quidem a medio moueri, hoc autem ad medium. Ex his itaque manifestum est, quod non cōtingit corpus esse infinitum.

Et adhuc si grauitas non est infinita, neque vtique horum & corporum vllum erit infinitum. Necesse enim infiniti corporis infinitam esse & grauitatem. Eadem autē ratio erit, & in leui si enim est infinita grauitas, & leuitas: si infinitum sit id, quod superfertur.

Palam autē ex his. Sit enim finita & sumatur infinitum quidem corpus, in quo A B: gra-

uitas autem ad contraria loca. Contrariorum autē, si alterum determinatum est, & alterū determinatum erit. Medium autem determinatum est: si enim vndeunque feratur deorsum quod substat, nō cōtingit pertransire longius medio loco. Determinato igitur medio loco, & eū qui sursum locū necesse est determinatum esse. Si autē loca determinata sunt & finita, & corpora erunt finita.

Adhuc si sursum, & deorsum determinata sunt, & intermedium necesse est determinatum esse. Si enim non est determinatum, infinitus vtique erit motus. hoc autem quod impossibile, ostensum est prius. Determinatum est igitur medium: quare & quod in hoc corpus, determinatum est, quod vel in hoc est, aut esse potest.

loco, consequens est quod corpus sit finitum, quod actu existit in hoc loco, vel quod potest ibi existere. Secundam rationem ponit ibi.

Quae talis est. Corpus quod fertur sursum, potest peruenire ad hoc, quod sit factum existens in loco tali. Quod quidem patet per hoc, quod tale corpus natum est moueri a medio, vel ad medium, id est, habet naturalem inclinationem ad hunc, vel illum locū. Naturalis autem inclinatio nō potest esse frustra, quae Deus, & natura nihil faciunt frustra, vt habitum est. Sic igitur omne quod mouetur naturaliter sursum, vel deorsum, potest motus eius determinari ad hoc, quod sit sursum, vel deorsum: sed hoc nō potest esse, si locus medius esset infinitus. est ergo locus medius finitus, & corpus in eo existens finitum. Ex praemissis epilogando concludit manifestum esse, quod nō cōtingit aliud corpus esse infinitum. Deinde cum dicitur.

Ostendit non esse corpus graue, vel leue infinitum, ratio ne sumpta ex grauitate, vel leuitate quae talis est. Si est corpus graue, vel leue infinitum, necesse est quod sit grauitas, vel leuitas infinita: sed hoc est impossibile, ergo & ipsum ex quo sequitur. Circa hoc duo facit. Primo probat conditionalem: secundo probat destructionem consequentis, ibi. Sed adhuc quoniam infinita &c. Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit dicens, si non est grauitas infinita, nullum erit corporum horum, scilicet grauiū, infinitum: & hoc ideo, quia necesse est infiniti corporis infinitam esse grauitatem. Et eadem ratio est de corpore leui, quia si infinita est grauitas corporis grauis, necesse est quod etiam leuitas corporis sit infinita, si supponatur corpus leue, quod sursum fertur, esse infinitum. Secundo ibi.

Probat quod supponerat, & primo proponit probationem: secundo excludit obiectiones quasdam, ibi. Nihil autem differt gra. &c. Ponit ergo primo rationem ducētem ad impossibile, quae talis est. Si non est verum quod supra dictum est, supponatur quod corporis infiniti sit grauitas finita, & sit corpus infinitum A B: grauitas autem eius finita sit G. corpore igitur infinito praedicto auferatur aliqua pars eius finita, quae est magnitudo B D quam necesse est esse multo minorem toto corpore infinito. Minoris autē corporis minor est grauitas. sit ergo grauitas corporis B D, quod est pars finita ablata a corpore infinito, cuius grauitas est minor quae sit grauitas G, quae est grauitas totius corporis infiniti, & sit ista minor grauitas E, haec autem minor grauitas scilicet E, mensuret maiorem grauitatē finitam, quae est G, quotiescunque, id est, secundum quemcunque numerum, puta, secundum tria, vt scilicet dicatur quod E est tertia pars totius G: accipiat autem a corpore infinito aliqua pars, quae superaddatur corpori finito B D secundum proportionem, quae G excedit E, & hoc corpus excedens sit B Z: ita, sicut grauitas minor, quae est E, se habet ad maiorem, quae est B D, ita corpus B D se habet ad B Z. & quod hoc fieri possit probatur: quia a corpore infinito potest auferri quantumcunque oportuerit, ed quod, sicut dicitur in 3. Phis. In finitum est, cuius quantitatem accipientibus, semper est aliquid extra accipere. His igitur praesuppositis, arguitur ducendo ad iram inconuenientiam, primo quidem sic. Eadem est proportio magnitudinum grauiū, quae est ipsarum grauitatum. Videmus enim quod minor grauitas est minoris magnitudinis, & maior maioris: sed quae est proportio E ad G, minoris, scilicet grauitatis ad maiorem, eadem est proportio B D ad B Z, minoris, scilicet corporis ad maius, vt suppositum est. Cum igitur E, sit grauitas corporis B D, sequitur quod G, sit grauitas corporis B Z. Supponebatur autē quod esset grauitas totius corporis infiniti, ergo aequalis numero eadem erit grauitas corporis finiti, & infiniti, quod est inconueniens: quia sequeretur quod totum residuum corporis finiti nihil haberet grauitatis, ergo & primum est impossibile, id est, quod corpus finiti sit grauitas finita. Secundo ibi.

Ducit ad alud inconueniens: quia enim a corpore infinito potest accipi quantumcunque, quis voluerit, vt dictum est: accipiat adhuc aliqua pars corporis infiniti, quae superaddatur corpori B Z, & sit vnū corpus B infinitum maius corpore finito, quod est B Z, maioris autem corporis maior est grauitas, vt supra dictum est, ergo grauitas corporis B est maior quae grauitas corporis B Z: sed primo supponebatur quod grauitas totius corporis infiniti erit maior quam grauitas corporis finiti, quod est impossibile, ergo & primum, scilicet, quod grauitas corporis infiniti sit finita Tertio ibi.

Ducit ad tertium inconueniens, scilicet, quod inaequalium magnitudinum sit eadem grauitas. illud manifeste sequitur ex praemissis: quia infinitum est inaequale finito, cum sit maius eo. Vnde,

Et in super si pondus non sit infinitum, neque quicquam horum corporum infinitum esse profecto potest. Infinitū namque corporis pondus infinitum esse necesse est: eadem fuerit ratio, & de corpore leui. Nam si est grauitas infinita, est & leuitas infinita: si id e. 7 in finitum quod super omnia eminet.

Quod quidem ex hisce patere potest. Sit enim finitum, atque sumatur infinitum quidem corpus A B, pondus autem ad contraria loca. Contrariorum autē, si alterum determinatum est, & alterū determinatum erit. Medium autem determinatum est: si enim vndeunque feratur deorsum quod substat, nō cōtingit pertransire longius medio loco. Determinato igitur medio loco, & eū qui sursum locū necesse est determinatum esse. Si autē loca determinata sunt & finita, & corpora erunt finita.

cum haec sint impossibilia, impossibile est corporis infiniti esse grauitatem finitam. Deinde cum dicitur.

Excludit duas obiectiones contra praemissam rationem. Primo primam, secundo secundam, ibi. Nec vtique magnitudinem &c. Prima autem obiectio est, quia supposuerat in praecedenti ratione, quod grauitas minor, quae est B, mensuret E in aliquem numerum grauitatem maiorem, quae est G: quod quidem aliquis potest negare. Nō enim omne maius mensuratur a minori, quia linearum palmarum nō mensurat lineam octo palmarum. Hanc autem obiectionem excludit Philoſophus dupliciter, primo quidem, quia nihil differt ad propositum, vtum duarū praedictarū grauitates, scilicet quod maior & minor sint commensurata, sic, scilicet quod minor maiorem mensuret: vel quod sint incommensurata, sic, scilicet quod minor maior non mensuret, eadem enim ratio sequitur vtrobique. Necesse est enim quod minus aliquotiens sumptum, aut mensuret maius, aut excedat ipsum: sicut binarius ter sumptus mensurat senarium, tertium duo sunt sex: quinarium autē non mensurat, sed excedit, sic igitur, si grauitas E, non mensuret grauitatē G, sit ita quod ter sumpta mensuret quandam maiorem grauitatem quae excedit grauitatem G, & ex hoc sumitur inconueniens, sicut prius: quia, si assumptum ex corpore infinito tres magnitudines E in quantitatē B D, magnitudinis ex his tribus composita, erit tripla grauitas grauitatis E, quae ponitur esse grauitas corporis B D: grauitas autē tripla ad E est maior semper praedicta, quae grauitas G, quae est grauitas corporis infiniti, quare sequitur idem impossibile quod prius, scilicet quod maior sit grauitas corporis finiti quam infiniti. Secundo ibi.

Excludit eadem obiectionem hoc modo, & dicitur, quod possimus sumere in demonstratione praedicta, quod duae grauitates sint commensuratae, ita, scilicet quod E commensuret G. supra enim sumpta est magnitudinis pars, B D, cuius grauitatem diximus esse E. Et ideo dici poterat, quod E non mensurat G. nihil autem differt ad propositum, vtum incipiamus a grauitate accipiendo partem eius quacunque volumus, aut a magnitudine sic sumpta: puta, si incipiendo a grauitate sumatur quaedam pars eius, si

Adhuc autem si maioris corporis maior grauitas, eius quae est I B maior erit grauitas, quae est Z B. Quare finiti grauitas erit maior quam infiniti.

Et inaequalium magnitudinum eadem grauitas erit. Inaequale enim finito infinitum.

Nihil autem differt grauitates commensuratas esse, aut incommensuratas. Etenim non commensuratis existentibus eadem erit ratio: puta si in tertio mensurans excedit G grauitatem. Magnitudinibus enim B D tribus totis sumptis, maior erit grauitas, quam quae in quo G. quare idē erit impossibile.

Adhuc autem etiam contingit commensuratas sumere. Nihil enim differt incipere a grauitate, aut a magnitudine: puta si sumatur commensurata grauitas ei, quod est G, ei quod est E, & ab infinito auferatur habens grauitatem in quo, puta B D. Deinde vt grauitas ad grauitatem B D ad aliam fiat magnitudinem, puta ad B Z. Contingit enim infinita existente magnitudine quantumcunque; ablatū esse. his enim sumptis, commensuratae erunt magnitudines & grauitates inuicem.

Excludit eadem obiectionem hoc modo, & dicitur, quod possimus sumere in demonstratione praedicta, quod duae grauitates sint commensuratae, ita, scilicet quod E commensuret G. supra enim sumpta est magnitudinis pars, B D, cuius grauitatem diximus esse E. Et ideo dici poterat, quod E non mensurat G. nihil autem differt ad propositum, vtum incipiamus a grauitate accipiendo partem eius quacunque volumus, aut a magnitudine sic sumpta: puta, si incipiendo a grauitate sumatur quaedam pars eius, si

autem ipsius C. Ab infinito igitur magnitudo finita auferatur B D, atque pondus ipsius sit E: ipsum igitur E pondus minus erit ipso pondere C. Minoris enim magnitudinis pondus minus nimirum est. Minus itaque pondus maius mensuret numero aliquo repetitum. At ut minus sese habet ad maius, ita B D, sese habent ad B F, magnitudinem. Fieri enim potest, ut quanta vis ab infinita auferatur. Si igitur magnitudines similitudinem rationum subeunt cum ponderibus, & minus pondus minoris est magnitudinis, maius etiam magnitudinis erit maioris. aequale ergo finiti pondus erit ac infiniti.

Si maioris praeterea corporis maior est pondus ipsius B D, pondus maius erit pondere corporis ipsius B F. Quare finiti pondus maius erit pondere infiniti.

Inaequalium etiam magnitudinum idem fuerit pondus. Finitum enim ac infinitum inaequalia esse constant.

Nihil autem interest commensurabilia ipsa pondera, an incommensurabilia sint. Etenim eadem erit ratio si incommensurabilia sint. ueluti si E, pondus mensurans C, pondus ter repetitum exuperet. Nam si tres totae magnitudines B D, sumantur: pondus ipsarum maius erit pondere C. Quare idem eueniet impossibile.

Praeterea fieri potest, ut commensurabilia ipsa sumantur. Nihil enim interest a pondere, an a magnitudine inueniuntur. ueluti si E, pondus commensurabile sumatur ipsi pondere C, atque ab initio ea magnitudo auferatur, quae habet ipsum E pondus, ceu B D. deinde allata fuerit alia magnitudo, ceu B F ad quam ita B D magnitudo se habet, ut pondus se habet ad pondus. Fieri enim potest, ut si magnitudo A B, sit infinita, quanta vis ab ea magnitudo auferatur. His enim sumptis tam magnitudines, quam pondera inter sese sunt commensurabilia erunt.

Excludit eadem obiectionem hoc modo, & dicitur, quod possimus sumere in demonstratione praedicta, quod duae grauitates sint commensuratae, ita, scilicet quod E commensuret G. supra enim sumpta est magnitudinis pars, B D, cuius grauitatem diximus esse E. Et ideo dici poterat, quod E non mensurat G. nihil autem differt ad propositum, vtum incipiamus a grauitate accipiendo partem eius quacunque volumus, aut a magnitudine sic sumpta: puta, si incipiendo a grauitate sumatur quaedam pars eius, si

DE CAELO, ET MVNDO

Text. cō. 50. **Text. cō. 51.** **Text. cō. 52.** **Text. cō. 53.** **Text. cō. 54.** **Text. cō. 55.** **Text. cō. 56.** **Text. cō. 57.** **Text. cō. 58.** **Text. cō. 59.** **Text. cō. 60.** **Text. cō. 61.** **Text. cō. 62.** **Text. cō. 63.** **Text. cō. 64.** **Text. cō. 65.** **Text. cō. 66.** **Text. cō. 67.** **Text. cō. 68.** **Text. cō. 69.** **Text. cō. 70.** **Text. cō. 71.** **Text. cō. 72.** **Text. cō. 73.** **Text. cō. 74.** **Text. cō. 75.** **Text. cō. 76.** **Text. cō. 77.** **Text. cō. 78.** **Text. cō. 79.** **Text. cō. 80.** **Text. cō. 81.** **Text. cō. 82.** **Text. cō. 83.** **Text. cō. 84.** **Text. cō. 85.** **Text. cō. 86.** **Text. cō. 87.** **Text. cō. 88.** **Text. cō. 89.** **Text. cō. 90.** **Text. cō. 91.** **Text. cō. 92.** **Text. cō. 93.** **Text. cō. 94.** **Text. cō. 95.** **Text. cō. 96.** **Text. cō. 97.** **Text. cō. 98.** **Text. cō. 99.** **Text. cō. 100.**

F n ¶ Probat propositum, & primo præmittit quasdam suppositiones: Secundo ex his arguit ad propositum, ibi ¶ Necessè est ex his &c. ¶ Tertio excludit quandam obiectionem, ibi ¶ Neque si esset &c. ¶ Ponit autem primo tres suppositiones, quarum prima est, quòd si grauitas tanta, id est, alicuius determinatæ mensuræ, mouet tantum, p determinatam magnitudinem spatij, in hoc tempore. scilicet terminato: necesse est quòd tanta, & adhuc, id est, quòd grauitas maior, quæ habet tantam quantitatem spatij in minori tempore: quia quæto virtus motiua est fortior, tanto motus eius est velocior, & ita prætransit æquale spatium in minori tempore, vt probatum est in 7. Physic. Secundam suppositionem ponit ibi, o ¶ Et hæc sequitur ex prima, si enim maior grauitas mouet in minori tempore, consequens est quòd eadè analogia, id est, proportio grauitatum, & temporum è conuersa: ita quòd si media grauitas mouet in tanto tempore, duplum grauitatis mouet in medietate eius, scilicet temporis. Tertiam suppositionem ponit ibi, p ¶ Et dicit, quòd si finita grauitas mouet per finitam magnitudinem spatij in quodam tempore finito. Deinde cum dicit, q ¶ Arguit ex præmissis, si n. sit grauitas infinita, sequentur duo contradictoria, scilicet quòd aliq. moueatur secundum eam, & quòd non moueatur. Quòd moueatur quidem sequitur ex prima suppositione: quia si tanta grauitas mouet in tanto tempore, maior mouebit velocius, in minori tempore, quia ergo infinita grauitas est maior quàm finita, si finita mouet secundum determinatum tempus per determinatum spatium, vt tertia suppositio dicebat, consequens est, quòd infinita moueatur tantum, & adhuc amplius, id est, vel per maius spatium in equali tempore, vel per æquale spatium in minori tempore, quòd est velocius moueri. Sed quòd aliquid non moueatur secundum infinitam grauitatem, sequitur ex secunda suppositione. oportet enim proportionabiliter aliquid moueri secundum excellentias, scilicet quòd maior grauitas moueat in minori tempore, nulla autem proportio potest esse infinita grauitatis ad finitam. Minoris autem temporis ad maius, dummodo sit finitum, est aliqua proportio, sic igitur non erit aliquod tempus dare, in quo infinita grauitas moueat, sed semper erit accipere aliquid moueri in minori tempore, quàm sit tempus, in quo moueat grauitas infinita, cū non moueat ita, quòd nō possit dici, quòd non posset aliquid moueri in minori tempore. Ideo autem non est minimum tempus accipere: quia cum omne tempus sit diuisibile, sicut & quodlibet continuum, quolibet tempore est accipere

per aliquod minus, partem, scilicet temporis diuisi. Sic igitur non potest esse grauitas infinita. Deinde cum dicit, q ¶ Excludit quandam obiectionem. Posset, n. aliquis dicere, aliquod esse minimum tempus, scilicet indiuisibile, in quo mouet grauitas infinita: sicut & quidam posuerunt aliquas magnitudines esse minimas & indiuisibiles. Sed hanc obiectionem excludit, & primo dicit, quòd inconueniens sequetur si ponatur minimum tempus, & quòd in hoc infinita grauitas moueret. Secundo ostendit idem inconueniens sequi in quolibet tempore etiam non minimo, in quo infinita grauitas moueat, ibi ¶ Sed adhuc necesse est &c. ¶ Dicit ergo primo, quòd etiam si esset tempus minimum, nulla utilitas ex hoc esset ponenti grauitatem infinitam ad vitandum inconueniens. Quamuis, n. ponamus minimum tempus, non tñ excludimus quin sit aliqua proportio huius minimi temporis ad tempus maius, eò quòd hoc tempus minimum erit pars maioris temporis, sicut vnitas est pars numeri: unde est aliqua proportio eius ad omnem numerum. Illud autè indiuisibile non habet proportionem ad diuisibile, quòd non est pars eius, sicut punctus non est pars lineæ: & ideo non est aliqua proportio puncti ad lineam. Accipiat ergo alia grauitas finita è cœteris, tanto maior grauitate finita, quæ mouebat in maiori tempore, quàm grauitas infinita, in qua proportio tempus minimum grauitatis finitæ, puta, sit grauitas infinita E, tempus minimum in quo mouet B: grauitas autem finita G, quæ mouet in maiori tempore quàm B, in tempore D. Accipiat ergo alia grauitas tanto maior, quàm G, in qua proportio D excedit B, & sit hæc grauitas F: sic ergo cum minoratio temporis sit secundum additionem grauitatis, sequitur quòd grauitas, scilicet quæ est finita, moueat in eodem tempore cum grauitate infinita, quòd est impossibile. Est autem attendendum, quòd sicut non est proportio puncti ad lineam, ita etiam non est proportio instantis ad tempus: quia instans non est pars temporis, sic solū ista ratio tolleretur, si quis poneret, quòd grauitas infinita moueret in instanti, quòd est impossibile, vt probatum est in 6. Physic. scilicet quòd aliquis motus sit in instanti. Deinde cum dicit, f ¶ Ostendit, quòd illud inconueniens sequitur in quocumque tempore ponamus grauitatem infinitam moueri, etiam in tempore non minimo: & hoc est quòd dicit, quòd si in quocumque tempore finito, etiam non minimo, grauitas infinita moueret, adhuc necesse est, quòd in ipso tempore ali-

qua grauitas finita moueat per finitum spatium: quia erit accipere excessum grauitatis secundum diminutionem temporis, vt prædictum est, sic igitur patet, quòd impossibile est esse grauitatem infinitam: & eadè ratio est de leuitate, scilicet, quòd impossibile est esse leuitatem infinitam.

LECT. XIII.

Ostendit de singularibus corporibus naturalibus, quòd nullum eorū sit infinitum, hic ostendit cōmuni ratione, quòd nullum corpus naturale sit infinitum. Probatio enim, quæ est p medium commune, pfectiorem scientiam causat. Circa hoc ergo duo facit. Primo dicit de quo est in tētio. Secundo ostendit propositum, ibi ¶ Necessè itaque corpus omne &c. ¶ Circa primum tria facit. Primo ostendit epilogando, quòd prius est dictum, dicens, quòd prædicto modo considerantibus manifestum est, quòd non est corpus infinitū per ea quæ sunt secundum partem, id est, secundum proprias rationes singularium partium vniuersi, scilicet corporis quòd mouetur circulariter: & quòd mouetur sursum, aut deorsum. Secundo ibi, b ¶ Ostendit quid immediate restat dicendum: & dicit, quòd idem potest esse manifestum si aliqui in tēdar vniuersaliter, id est, per medium cōmune: & hoc non est solum secundum illas rationes communes, quæ positæ sunt in libr. Physic. vbi determinatū est de principijs communibus corporum

I Nec vtiq; magnitudinē homiomeram esse aut anhomiomeram nihil differt ad demonstrationē. Semper, n. erit sumere equaliter grauia corpora ei, quod est B D ab infinito, quantacūq; aut auferentes aut apponentes. Quapropter manifestum ex dictis, quoniā non erit infiniti corporis finita grauitas. Infinita igit. Si igitur hoc impossibile, & infinitum aliquod esse corpus impossibile.

m Sed adhuc quoniam infinitam esse grauitatem impossibile, sit ex his manifestum.

n Si enim tanta grauitas tantam in hoc tempore mouet, maior tantum & adhuc in minori.

o Et analogiam, quam grauitates habent, tempora è cōuerso habebunt, puta si media grauitas in hoc, duplum in medietate eius.

p Adhuc finita grauitas omnem finitam mouet in quodam tempore finito.

q Necesse igitur ex his, si qua est infinita grauitas, moueri quidē secundum tantum quantum finita: & adhuc non moueri quidem, eò quòd proportionabiliter oportet secundum excellentias moueri. contrariæ autem maior in minori. Proportio autem nulla est infiniti ad finitum. Minoris autem temporis ad maius finitum, sed semper in minori. Minimum autem non est.

accipiamus aliquas partes habere æqualem grauitatem parti primo sumptæ, scilicet B D, siue illæ partes postterius assumptæ sint maiores in magnitudine, siue minores. Si ergo primo acciperemus, quòd B D sit tricubitum, habens grauitatem E: & accipiamus alias multas partes, puta, decem cubitorum habentes æqualem grauitatem, idem erit ac si sumeretur alia pars æqualis habens æqualem grauitatem. sic igitur sequitur idem inconueniens. Præmissa igitur demonstratione, & exclusis obiectionibus, concludit ex dictis, quòd infiniti corporis non potest esse finita grauitas. Relinquitur ergo, quòd sit infinita. Si ergo impossibile est esse grauitatem infinitam, vt statim probabit, consequens est, quòd impossibile sit esse aliquod corpus infinitum. Deinde cum dicit,

m ¶ Ostendit quod supposuerat, scilicet quòd non possit esse grauitas infinita: & in hoc destruit consequens præmissæ conditionalis. Circa hoc autem duo facit. Primo proponit quod intendit, & dicit quòd adhuc oportet manifestare ex his, quæ subsequuntur, quòd impossibile sit grauitatem infinitam esse. Secundo ibi,

Atqui pondus infinitum quid in ratione rerum esse non posse, ex hiscere patere potest.

Si enim tantum pondus per tantum spatium hoc in tempore motu cictur, tantum & insuper in minore sanè mouebitur.

Atque tempora rationem eam quam habent pondera contra sanè habebūt. Veluti si dimidium pondus hoc in tempore mouetur, duplum in dimidio huiusce mouetur.

Præterea pondus finitum omnem finitum spatium finito quodam in tempore transit.

Quæ cum ita sint, si quippiam pondus sit infinitum moueatur ipsum, & non moueatur necesse est. Moueatur enim necesse est, quo tantum quantum est finitum: & insuper non moueatur rursus necesse est, quo excessuum quidem ratione ipsum moueri oportet. contraq; maius in minore moueri. Ratio vero infiniti nulla est ad finitum. Temporis autem minoris est ad maius tempus finitum, sed in minore semper. Minimum autem non est.

tanto tempore, maior mouebit velocius, in minori tempore, quia ergo infinita grauitas est maior quàm finita, si finita mouet secundum determinatum tempus per determinatum spatium, vt tertia suppositio dicebat, consequens est, quòd infinita moueatur tantum, & adhuc amplius, id est, vel per maius spatium in equali tempore, vel per æquale spatium in minori tempore, quòd est velocius moueri. Sed quòd aliquid non moueatur secundum infinitam grauitatem, sequitur ex secunda suppositione. oportet enim proportionabiliter aliquid moueri secundum excellentias, scilicet quòd maior grauitas moueat in minori tempore, nulla autem proportio potest esse infinita grauitatis ad finitam. Minoris autem temporis ad maius, dummodo sit finitum, est aliqua proportio, sic igitur non erit aliquod tempus dare, in quo infinita grauitas moueat, sed semper erit accipere aliquid moueri in minori tempore, quàm sit tempus, in quo moueat grauitas infinita, cū non moueat ita, quòd nō possit dici, quòd non posset aliquid moueri in minori tempore. Ideo autem non est minimum tempus accipere: quia cum omne tempus sit diuisibile, sicut & quodlibet continuum, quolibet tempore est accipere

LECTIO. XIII.

Vod quidē igitur non est infinitum corpus, palam per ea quæ secundum partem speculantibus hoc modo.

Et vniuersaliter intendentibus, non solum secundum rationes eas, quæ in dictis a nobis circa principia determinatum est enim & ibi vniuersaliter prius de infinito quomodo est, & quomodo non est: sed nunc & alio modo.

Post hæc autem intendendum, vtrum si non infinitum quidem corpus quod omne, sed tamen adhuc tantum quidem vt possint esse plures cæli. Forte enim vtiq; quis hoc dubitauit: quoniam quemadmodum qui circa nos mundus constitutus est, nihil prohibet & alios esse plures quidem vno, non tñ infinitos. Primū autē dicam vniuersaliter de infinito.

LECTIO. XIII.

At igitur corpus infinitum non esse, & si hoc modo contemplatio de ipso fiat per rationes particulares.

Et si vniuersaliter consideretur non solum per rationes eas, quæ in sermionibus de principijs a nobis sunt dictæ, determinatum est enim & illo in loco de infinito vniuersaliter prius quomodo est, & quomodo non est: sed etiam nunc alio modo.

Post hæc autem considerandum est, si infinitum quidem vniuersum corpus non sit, tantum tamen sit, vt plures sint cæli. Forstan enim hoc quippiam dubitauerit nihil ob stare, vt hic qui nos circumdat motus est constitutus, sic & plures alios esse cælos, plures quidem vno, non tamen infinitos. Prius autem vniuersaliter de infinito dicamus.

In tertio enim Physic. determinatur vniuersaliter de infinito quomodo sit, & quomodo non sit. Ostensum est ibi, quòd infinitum est in potentia, sed non in actu. Nunc autem determinandum est alio modo de infinito, ostendendo, scilicet vniuersaliter, quòd nullum corpus sensibile potest esse infinitum in actu. Tertio ibi,

Ostendit quid sit determinandū immediate post ista, & dicit, quòd postquam ostendimus hoc quòd dictum est, intentio nostra erit inquirere, supposito quòd totum corpus vniuersi nō sit infinitum, vtrum tamen totum corpus sit tantæ quantitatis, quòd possint ex eo esse plures cæli, id est, plures mundi. Forte, n. posset de hoc aliquis dubitare, an sit possibile, quòd sicut iste mundus est constitutus circa nos, ita sint alij mundi plures vno, non tamen infiniti. Sed antequam hoc pertractemus, dicemus naturaliter de infinito, ostendendo scilicet communibus rationibus, quòd nullum corpus sit infinitum. Deinde cum dicit,

d ¶ Ostendit

Prima part. q. 7. 3.

I. c. 9. Incipit in tex. 24.

Ostendit propositum, & primo per rationes naturales demonstratiuas. Secundo per rationes logicas, ibi {Rationabilibus autem &c.} Dico autem rationes demonstratiuas & naturales, quæ summuntur ex proprijs principijs scientiæ naturalis: cuius consideratio consistit circa motum, & actionem, & passionem, quæ in motu consistunt, vt dicitur in 3. Physic.

Lec. 4. T.c. 16.

Primo ergo ostendit nullum corpus esse infinitum ex parte motus localis, qui est primus & communissimus motus. Secundo naturaliter ex parte actionis & passionis, ibi {Quod autem omnino impossibile &c.} Circa primum duo facit. Primo mittit quasdam diuisiones: secundo profequitur singula membra, ibi {Quod quidem igitur &c.} Præmittit ergo primo tres diuisiones: quarum prima est, quod necesse est omne corpus aut esse finitum, aut infinitum, & siquidem sit finitum, habemus propositum: si autem sit infinitum, restat secunda diuisio, scilicet quod aut sit totum anhomioomerum siue heterogeneum, idest, dissimilium partium, sicut corpus animalis quod componitur ex carnibus ossibus & neruis: aut est homioomerum siue homogeneum, idest, similitium partium, sicut aqua cuius qualibet pars est aqua. Si vero sit totum dissimilium partium, restat tertia diuisio, vtrum scilicet species partium talis corporis sint finitæ numero, aut infinitæ. Si ergo probabitur quod non sunt infinitæ, neque rerum sunt finitæ: & quod iterum nullum corpus similitium partium sit infinitum, probatum erit quod nullum corpus vniuersaliter sit infinitum. Deinde cum dicit.

T.c. 57.

Quod quidem igitur non possibile est ex infinitis, manifestum siquis nobis sinat manere primas hypotheses. Finitis. n. primis motibus existentibus necesse est & species simplicium corporum esse finitas: simplex quidem. n. qui simplicis corporis motus: simplices autem finiti motus sunt. Necesse autem semper motum habere omne corpus physicum.

T.c. 58.

Sed tamen, siquidem ex finitis erit infinitum, necesse est & partium vnamquamque esse infinitam. dico autem, puta aquam & ignem: sed impossibile. Ostensum est. n. quoniam neque grauitas, neque leuitas est infinita.

Adhuc necessarium, infinita magnitudine esse etiã loca ipsa, quare & motus infinitos esse omnium. Hoc autem impossibile, si ponamus veras esse primas hypotheses: & neque quod deorsum fertur in infinitum contingere ferri: neque quod sursum fertur secundum eãdem rationem. Impossibile. n. fieri, quod non cõ-

tinuum dissimilium partium componatur ex finitis speciebus partium. Potest autem aliquis obicere, quod non sequitur hac ratione facta, quod vnaquæque partium sit infinita: esset enim possibile totum esse infinitum, vna parte existente infinita in magnitudine, & alijs existentibus finitis. Sed hoc reprobatum est in 3. Physic. si enim vna pars esset infinita, consumeret alias partes finitas propter excessum virtutis. Potest tamẽ dici, quod etiam hoc posito sequitur idem inconueniens. si quod sit grauitas vel leuitas infinita, & ideo de hoc Anst. non curauit. Secundam rationem ponit ibi.

Porum mistorum: tamen oporteret, quod species primorum componentium sint finitæ: quamuis etiam hoc non videatur possibile, quod finitorum elementorum diuersificentur commissiones in infinitum. Nec tamen aliquod corpus mistum potest dici omnium similitium partium: quia & si partes eius quantitate sunt similitudines, sicut quilibet pars lapidis est lapis: partes tamen essentielles eiusdem sunt diuersæ secundum speciem. Cõponitur enim substantia corporis misti ex corporibus simplicibus. Deinde cum dicit.

Omne itaque corpus aut finitum, aut infinitum necesse est: & si infinitum est aut similitium, aut dissimilium partium esse. Et si dissimilium partium est, aut ex finitis specie, aut ex infinitis constare.

Patet igitur ex infinitis constare non posse: si quisquam nobis primas suppositiones manere sinat. Nam si primi motus finiti sint, species quoque simplicium corporum finitas esse necesse est. Etenim simplicis quidem corporis motio simplex est: simplices autem motiones finitæ sunt, atque omne naturale corpus motionem habere necesse est.

At vero si infinitum ex finitis erit, & quamque partium infinitam esse necesse est. dico autem aquam vel ignem: at hoc esse non potest. Demonstratum est enim neque pondus, neque leuitatem in ratione rerum infinitam esse.

Præterea loca quoque ipsarum magnitudine infinita esse necesse est. Quare et motus omnium infinitos esse. hoc autem esse nequit, si primas suppositiones posuerimus veras esse, & neque id quod deorsum, neque id quod sursum fertur in infinitum moueri possit. Impossibile est enim fieri, id quod ortum subire non potest tam in qualitate, quam in quantitate,

Si enim partes totius infiniti sint infinitæ secundum magnitudinem, oportet etiam quod loca earum essent infinita secundum magnitudinem, quia loca oportet esse æqualia locatis: sed motus mensuratur secundum magnitudinem loci in quem pertransit, vt probatur in 6. Physic. ergo sequitur quod motus omnium partium harum sint infiniti. Sed hoc est impossibile, si sint vera ea quæ supra supposuimus. si quod non conuenit aliquid moueri deorsum in infinitum, neque etiam sursum, quia deorsum est determinatum, cum sit medium, & eadem ratione sursum est determinatum: si enim vnum contrarium est determinatum, & aliud. Et hoc etiam hic ostendit per id quod est commune omnibus motibus. Videmus enim in transmutatione quæ est secundum substantiam, quod impossibile est id fieri quod non potest esse factum: sicut non potest fieri alius rationalis, quia impossibile est alium esse talem: & simile est in tali, scilicet in motu qui est secundum locum. Si enim impossibile est, quod aliquid nigrum sit factum album, sicut corpus impossibile est quod fiat album, & si aliquid impossibile est quod sit formica, impossibile est quod ad hoc moueatur: & si impossibile est quod aliquid sit in Aegypto, puta, Danubius, impossibile est,

quod ad id moueatur. Etenim ratio est, quia natura nihil facit frustra: esset autem frustra si moueretur ad id, ad quod est impossibile peruenire, sic igitur impossibile est, quod aliquid moueatur localiter ad illud, ad quod non potest peruenire. non est autem pertransire locum infinitum. si igitur loca essent infinita, nullus esset motus, quod cum sit impossibile, non potest esse, quod partes corporis infiniti distimilium partium sint infinitæ in magnitudine. Tertiam rationem ponit ibi.

Posterior enim aliquid dicere, quod non est vnum cõtinuum infinitum: sunt quidem partes discretæ, idest, distinctæ & non continuæ infinitæ: sicut Democritus posuit infinita corpora indiuisibilia: & sicut Anaxagoras posuit infinitas partes consimiles: sed ipse dicit, quod ex hac positione nihil minus sequitur inconueniens: quia si sint infinitæ partes ignis non contingit, nihil prohibet illas omnes coniungi, & sic fieri ex omnibus vnum ignem infinitum. Quartam rationem ponit ibi.

Cum enim aliquid dicitur esse infinitum, oportet quod infinitum accipiatur secundum propriam eius rationem, puta, si dicimus lineam esse infinitam, intelligemus quod sit infinita secundum longitudinem: si superficies secundum longitudinem & latitudinem: corpus autem secundum longitudinem latitudinem & profunditatem. Corpus. n. distenditur ad omnem partem, quia habet omnes dimensiones, vt supra dictum est. Et sic si corpus dicatur infinitum, oportet quod sit infinitum ad omnem partem, & ita ex nulla parte erit aliquid extra ipsum. Non ergo est possibile, quod in corpore infinito sint plura dissimilia, quorum vnumquodque sit infinitum: quia non est possibile esse plura infinita secundum prædicta. Deinde cum dicit.

Ostendit quod corpus infinitum non potest esse similitium partium, & hoc duabus rationibus, quarum prima est: quia cuiuslibet corporis naturalis oportet esse aliquid motum localem: non est autem alius motus præter istos qui supra dicti sunt, quorum vnus est circa medium, alius a medio, & tertius ad medium: sequitur ergo quod habeat vnum istorum motuum. sed hoc est impossibile: quia si moueatur sursum vel deorsum, erit graue vel leue, & ita accidet grauitatem & leuitatem esse infinitam, quod est impossibile secundum præmissa supra. & non est possibile quod moueatur circulariter, quia est impossibile in-

tingit factum esse, similiter in tali, & tanto, & vbi. Dico autem si impossibile est factum esse album, aut cubitale, aut in Aegypto, & fieri aliquid horum impossibile. Impossibile igitur & ferri illuc, quod nullum quod fertur possibile est peruenire.

Adhuc, si & discreta sunt, nihil minus continget vtiq; ex omnibus ignem infinitum esse.

Sed corpus est vndique distimilium habens. Itaque quod possibile est plura quidem dissimilia, vnumquodque autem eorum infinitum esse: vndiq; enim vnumquodque oportet infinitum esse.

Sed adhuc neque totum homioomerum contingit infinitum esse. Primum quidem. n. non est alius præter istos motus. Habebit igitur vnum horum, si autem hoc accidet aut grauitatem infinitam aut leuitatem esse infinitam. Sed adhuc non est possibile corpus quod circumfertur. Impossibile. n. infinitum circumferri. Nihil. n. differt hoc dicere, quod celum dicere infinitum esse. Hoc autem dicere motum est quod non est possibile. Sed adhuc neque omnino infinitum contingit moueri: aut. n. secundum naturam mouebitur, aut violentia. & siquidem violentia, est ipsi, & quod secundum naturam, quare & locus alius æqualis in quem fertur: hoc autem impossibile.

animum circumferri. nihil. n. differt hoc dicere, quod dicatur celum infinitum, quod est impossibile, vt supra ostensum est, non ergo contingit totum corpus infinitum esse homogeneum. Secundam rationem ponit ibi. Sed adhuc neque omnino &c. quæ sequitur ex communi ratione motus localis. si enim sit corpus similitium partium infinitum, sequitur quod nullo modo possit moueri: quia si moueretur, aut mouebitur in naturam, aut secundum violentiam. Si autem sit ei aliquis motus violentus, sequitur quod etiam sit ei aliquis motus naturalis: quia motus violentus contrariatur motui naturali, vt supra habitum est. Si autem aliquis sit ei motus naturalis, sequitur quod sit etiam aliquis locus æqualis sibi, in quem naturaliter fertur: quia motus naturalis est eius quod fertur in proprium locum. hoc autem est impossibile: quia sequeretur quod sint duo corpora loca infinita, quod est æquè impossibile: sicut quod corpus infinitum moueatur. Si ergo omne corpus naturale mouetur, sequitur quod nullum corpus naturale sit infinitum. Est tamẽ attendendum, quod hæc ratio non procedit nisi de motu recto. Nam id quod mouetur circulariter, non mutat totum locum subiecto, sed solù ratione, vt probatur in 6. Physic. sed quod corpus infinitum non possit moueri circulariter, supra multipliciter est ostensum.

Præterea & si seuncta sunt, non minus tamen hisce, qui est ex omnibus, ignis infinitus esse potest.

Ad corpus est id, quod omni ex parte dimensionem habet. Quare quomodo fieri potest ut plura quidem sint dissimilia, vnumquodque autem ipsorum sit infinitum? omni enim ex parte quodque infinitum esse oportet.

Ad vero neque similitium partium infinitum esse potest. Primo enim non est alius præter hos motus: habet igitur vnum habebit. Quod si hoc concedatur, eueniet sanè grauitatem, aut leuitatem infinitam in ratione rerum esse. atqui impossibile est id quod versatur infinitum esse: fieri enim non potest, ut infinitum ipsum versetur: nihil enim interest hoc, an celum infinitum esse dicatur: hoc autem demonstratum est impossibile esse. At vero fieri omnino non potest, vt infinitum subeat motum. aut enim secundum naturam, aut vi motu cõbitur: atque si vi moueatur, est ipsius profecto, & secundum naturam motus: quare et locus proprius alius erit, ad quem ipsum suapte natura ferretur: at hoc impossibile esse constat.

Tex. cõ. 35. Lec. 11.

LECTIO. XIII.

LECTIO XIII. LEC. XIII.

Minimo autem fieri non possibile sit infinitum a finito pati aliquid, aut facere finitum, ex his manifestum est. Sit. n. infinitum in quo A, finitum autem in quo B. tps autem in quo mouit aliquid, aut motum est G. Si itaq; ab A, calefactum est, aut latum est, aut

Minimo autem fieri non possibile sit infinitum a finito pati aliquid, aut facere finitum, ex his manifestum est. Sit enim infinitum quidem A, finitum autem B. & tempus in quo finitum mouit, ac infinitum est motum C. Si igitur ipsum A calefactum est aut pulsatum a B, aut aliquid quippiam

ostendit, quod non est infinitum corpus, ratione accepta ex parte motus localis, hic ostendit idem cõmuniõri ratione, quæ accipitur a motu in cõmuni: siue ex actione vel passione, quæ con-

comitantur omnem motum. Et circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit: secundo probat propositum, ibi. {Sit enim infinitum &c.} Tertio excludit quandam obiectionem, ibi. {Sed tamen & quandoque &c.} Dicit ergo primo, quod ex his quæ sequuntur manifestum est, quod corpus infinitum non solum non potest moueri localiter, sed quod vniuersaliter non potest aut pati, aut agere aliquid in corpus finitum. Deinde cum dicit. {Sit enim infinitum &c.} Probat nullam corpus sensibile esse infinitum tali ratione. Nullum corpus infinitum habet virtutem actiuam, aut passiuam, aut vtrãque: sed omne corpus sensibile habet virtutem actiuam, aut passiuam, aut vtrãque ergo

que ergo nullum corpus sensibile est infinitum. Circa hoc ergo duo facit. Primo probat maiorem: secundo ponit minorem & conclusionem, ibi: Si igitur omne corpus &c. Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit, & dicit manifestum esse ex his quæ dicuntur, quod non solum impossibile est infinitum moveri localiter: sed vniuersaliter est impossibile infinitum pati aliquid, vel etiam agere in aliquo corpore finito: secundo, ibi: Sit n. infinitum &c. probat propositum, & primo ostendit, quod infinitum non patitur a finito: secundo ostendit, quod finitum non patitur ab infinito, ibi: Neque utique in finitum &c. Dicit ergo primo, quod si corpus infinitum in quo est A, corpus autem finitum in quo est B, & quia omnis motus est in tempore sit tempus G in quo mouit A, aut A motum est. Si ergo ponamus, quod A, quod est corpus infinitum, a B, quod est corpus finitum sit alteratum, puta calefactum, aut latum, id est, motum secundum locum, aut aliquid passum, puta, infrigidatum, aut humectatum, aut quocumque modo motum in tempore G: accipiamus vnam partem B mouentis, quæ sit D, & nihil refert ad propositum si D esset quoddam aliud corpus minus q̄ B. manifestum est, quod minus corpus mouet minus mobile in æquali tempore, hoc tamen supposito, quod in minori corpore sit minor virtus, quod oportet esse, si sit corpus similitum partium: minor autem virtus in æquali tpe mouet minus mobile. Sit ergo corpus E, quod alteratur, aut qualitercūq; mouetur a D in tpe G: ita quod intelligamus corpus E, esse partem totius infiniti, quod est A: sed quia tam D quam B est finitum, & quouslibet duorum finitorum corporum, est aliqua proportio adinuicem: sicut illam proportionem, quam habet D ad B, accipiat proportio corporis E, ad quocumque corpus maius finitum, puta, quod sit F. Hac igitur positione facta ponit quædam suppositiones, quarum prima est, quod alterans æquale in magnitudine & virtute, in æquali tempore alterat æquale corpus: secunda est quod minus corpus alterans, in æquali tempore alterabit minus: ita scilicet quod tantum erit corpus motum minus altero corpore moto, quantum erit analogum quodcūq; maius G ad minus: id est, quanta est proportio excessus maioris corporis mouentis ad minus. Ex præmissis igitur concludit, quod infinitum a nullo finito potest moveri sicut finitum: tempus, quia aliquid minus q̄ infinitum mouebitur in æquali tempore ab illo minori, quam sit corpus mouens infinitum, si E, quod est minus quam A, mouebitur a D quod est minus q̄ B sicut præmissa. Id autem quod est analogum ad E, id est, in eadem proportionem se habens ad E, sicut B ad D est quoddam finitum: non enim potest dici, quod ipsum infinitum quod est A, se habeat ad E, sicut B se habet ad D: quia infinitum ad finitum nullam proportionem habet. supposito autem, quod aliquid

aliud aliquid passum est, aut & quodcūq; motum est, in tpe, in quo G sit D, eo quod est B minus: & minus in æquali tempore minus moueat. sit autem qd̄ in quo E, ab eo quod D alteratum. Quod itaq; est D, ad B, E, erit ad finitum aliquid puta F. Sit itaq; æquale quidē in æquali tēpore æquale alterans: minus aut in æquali minus: maius autem maius: tū autem quantum analogum, erit quodcūq; maius ad minus. Non igitur finitū ab aliquo finito mouebit in nullo tpe. minus. n. aliud in æquali a minori mouebitur. At quod quidem analogum, finitum erit: Infinitum. n. ad finitū in nulla proportione est.

b Sed adhuc neq; infinitum in nullo tpe mouebit finitum. Sit enim in quo A infinitū, B vero finitum sit alteratum, puta calefactum, aut latum, id est, motum secundum locum, aut aliquid passum, puta, infrigidatum, aut humectatum, aut quocumque modo motum in tempore G: accipiamus vnam partem B mouentis, quæ sit D, & nihil refert ad propositum si D esset quoddam aliud corpus minus q̄ B. manifestum est, quod minus corpus mouet minus mobile in æquali tempore, hoc tamen supposito, quod in minori corpore sit minor virtus, quod oportet esse, si sit corpus similitum partium: minor autem virtus in æquali tpe mouet minus mobile. Sit ergo corpus E, quod alteratur, aut qualitercūq; mouetur a D in tpe G: ita quod intelligamus corpus E, esse partem totius infiniti, quod est A: sed quia tam D quam B est finitum, & quouslibet duorum finitorum corporum, est aliqua proportio adinuicem: sicut illam proportionem, quam habet D ad B, accipiat proportio corporis E, ad quocumque corpus maius finitum, puta, quod sit F. Hac igitur positione facta ponit quædam suppositiones, quarum prima est, quod alterans æquale in magnitudine & virtute, in æquali tempore alterat æquale corpus: secunda est quod minus corpus alterans, in æquali tempore alterabit minus: ita scilicet quod tantum erit corpus motum minus altero corpore moto, quantum erit analogum quodcūq; maius G ad minus: id est, quanta est proportio excessus maioris corporis mouentis ad minus. Ex præmissis igitur concludit, quod infinitum a nullo finito potest moveri sicut finitum: tempus, quia aliquid minus q̄ infinitum mouebitur in æquali tempore ab illo minori, quam sit corpus mouens infinitum, si E, quod est minus quam A, mouebitur a D quod est minus q̄ B sicut præmissa. Id autem quod est analogum ad E, id est, in eadem proportionem se habens ad E, sicut B ad D est quoddam finitum: non enim potest dici, quod ipsum infinitum quod est A, se habeat ad E, sicut B se habet ad D: quia infinitum ad finitum nullam proportionem habet. supposito autem, quod aliquid

c Sed adhuc in infinito tēpore non est mouisse: neq; motum esse: finem. n. non habet. Factio autem & passio habent.

f. finitum se habeat ad E, sicut B ad D; erit commutatim dicere, quod sicut D se habeat ad E, ita B se habeat ad illud finitum. Sed D mouet E in tempore G: ergo B mouet finitum in tempore G. sed in hoc tempore positum est B mouere A. ergo finitum in tempore eodem mouebit finitum & infinitum. Deinde cum dicit.

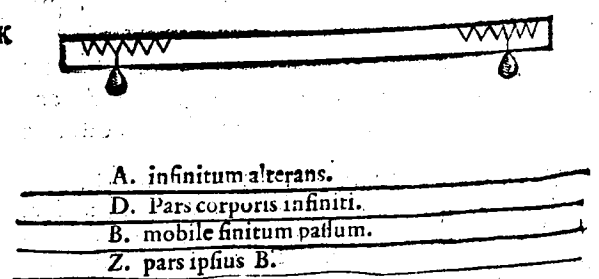
b ¶ Probat quod infinitum corpus non mouet corpus finitum in aliquo tpe, & primo ostendit q̄ nō mouet in tpe finito, secundo quod non mouet in tpe infinito, ibi: Sed adhuc infinito &c. Dicit igitur primo, quod neque etiam corpus infinitum mouebit corpus finitum in nullo tpe. f. determinato. Si. n. detur contrarium, sit corpus infinitum in quo est A, corpus vero finitum quod ab eo mouet sit B & Z, tps aut in quo mouetur sit G. D autem sit quædam pars finita corporis infiniti qd̄ est A. Et quia minus in æquali tpe minus mouet, cōsequens est quod corpus finitum D, in G tpe moueat minus corp⁹, quod est B Z, & sic id minus Z quæ est pars eius, quia igitur totum B Z, habet aliquam proportionem ad Z, accipiat, quod sicut totum B Z, se habeat ad Z, ita E se habeat ad D, quorum uterque est pars finiti. ergo commutatim quæ est proportio D ad Z, eadem est proportio E ad B Z: sed D mouet Z in G tempore. ergo si in hoc tpe, B Z mouebatur ab A corpore infinito, sequitur quod infinitum & finitum moucant in eodem tpe vnum & idem mobile. sic igitur impossibile est quod finitum moueatur ab infinito in tpe G. Et idem sequitur quodcumque aliud tempus finitum sumatur, nullum ergo tempus finitum est dare in quo infinitum moueat finitum. Deinde cum dicit.

At vero neque infinitum ullo in tempore finitum mouebit. Sit enim infinitum quidem A, finitum vero B, tempus autem C. Igitur D in C tempore minus B ipso mouebit. Sit illud F atque quam rationem B totum habet ad F, eam habeat E ad D: ergo E mouebit ipsum B F in tempore C: finitum ergo & infinitum æquali tempore alterabunt. at fieri non potest. Supponebatur enim maius minore in tempore alterare: atque tempus sumptum idem faciet semper: quare nullum erit tempus, in quo mouebit.

At vero fieri non potest, ut tempore infinito moueat aut etiam moueatur: finem enim non habet: actio autem atque passio habent.

ter impossibile est quod finitum moueatur ab infinito in tpe G. Et idem sequitur quodcumque aliud tempus finitum sumatur, nullum ergo tempus finitum est dare in quo infinitum moueat finitum. Deinde cum dicit.

G. Tempus.

A. infinitum alterans.
D. Pars corporis infiniti.
B. mobile finitum passum.
Z. pars ipsius B.

¶ Probat quod infinitum non moueat infinitum, & dicit, quod infinitum non contingit aliquid pati ab infinito secundum quacūq; speciem motus. Alioquin sit corpus infinitum agens, in quo est A, & corpus infinitum patiens, in quo est B, tempus aut in quo B passum est ab A, sit DG: sit autem E pars infiniti mobilis, qd̄ est B: quia ergo totū B passum est ab A, in toto tempore quod est DG, manifestum est, quod E quod est pars eius, non mouetur in toto hoc tempore. oportet. n. supponere, quod ab eodem mouetur minus mobile moueatur in minori tēpore. Quāto enim mobile magis vincitur a mouente, tanto velocius mouetur ab ipso. sit ergo quod E quod est minus quam B, mouetur ab A in tempore D, quod est pars totius temporis G: D autem ad G D, est aliqua proportio, eum verumq; sit finitum. Accipimus autē quod eadem proportio habet E ad aliquā partem ipsius mobilis infiniti maiorem, quam. f. D habet ad DG. Sit ergo illud finitum magis quam E, necesse est quod moueatur ab A in G D tempore. oportet. n. supponere quod ab eodē mouente moueatur maius & minus mobile in maiori & minori tempore: ita quod sit diuisio mobilium secundum proportionem tēporum. Quia igitur proportio illius finiti ad E, est sicut proportio totius temporis G D ad D, oportet commutatim dicere, quod proportio totius temporis G D ad illud mobile finitum maius, sit sicut proportio temporis D ad mobile E, sed E mouetur ab A in tempore D. ergo illud finitum maius mouebitur ab A in tempore G D: & sic in eodem tempore mouebitur finitum & infinitum, quod est impossibile, & idem inconueniens sequitur, quodcūq; tempus finitū accipiat: sic igitur impossibile est quod infinitū moueatur ab infinito in tempore finito. Relinquitur igitur si mouetur, quod moueatur in infinito tempore: sed hoc est impossibile, vt supra ostensum est, quia infinitum non habet finem, omne autem quod mouetur, habet finem: quia & si totus motus cæli nō haberet finem, vna tamen circulatio habet finem. Sic igitur manifestum est quod infinitum non habet virtutem actiuam, neque passiuam. Deinde cum dicit.

d Neq; infinitum vtique ab infinito contingit nihil pati. Sit. n. A infinitum & B. Tempus autem in quo passum est B ab A, in quo G D. Quod aut in quo E. infiniti pars: quæ totū B passum est, non in æquali tpe hoc ipsum mouetur. Supponebat enim in minori tpe moueri minus. Sit. n. motum ab A in D. Quod itaque D. ad G D, est ad aliquid eius quod est B finitū. hoc igitur necesse ab A motū esse in G D tpe, Ab eodem. n. supponatur in pluri & minori tpe maius & minus pati quocūq; proportionabiliter tēpori diuisiua sunt. In nullo igitur tpe finito possibile infinitū ab infinito motū esse: in infinito igitur. Sed infinitum tempus non habet finem: quod autem motum est habet.

e Si igitur omne corpus sensibile habet virtutē actiuam, aut passiuā, aut ambo: impossibile est corp⁹ infinitū sensibile esse.

f Sed tū & quacūq; quidē corpora in loco, oīa sensibilia. Nō est igitur corpus infinitum extra cælum, neq; vnum, neq; simpliciter, neq; secundum quod nihil. Igitur oīo corpus extra cælū nullum. Siquidem. n. intellectuale, erit in loco: si vero sensibile, erit in tpe. Extra. n. & intra, locū significant. Itaq; erit & sensibile. Sensibile autem nullum non ens in loco.

LECTIO XV.

Ationabilius autem est conari & sic. Neq; enim in circuitu possibile est moueri infinitum homiomerum ens: medium qui-

¶ Assumpta minori, inferet conclusionem dicens, quod omne corpus sensibile habet virtutem actiuam, aut passiuam, aut vtranque. Dicitur autem corpus sensibile ad differentiam corporis Mathematici: ita quod corpus sensibile dicatur omne corpus naturale, quod in quantum huiusmodi, natum est moueri & moueri. sic ergo concludit, quod impossibile

A est aliquid corpus sensibile esse infinitum. Deinde cum dicit.

¶ Excludit quandam obiectionem, quia posset aliquis dicere quod sit aliquid corpus extra cælum intelligibile, quod sit infinitū, & dicat quod omnia corpora, quæ sunt in loco sunt sensibilia: non. n. sunt corpora Mathematica, quia talibus non debetur locus nisi secundum metaphoram, vt dicitur in Primo de Generatione. Locus. n. non queritur, nisi ppter motū, vt dicitur in 4. Physic. nō autē mouetur, nisi corpora sensibilia & naturalia: nam Mathematica sunt extra motum. Sic igitur manifestū est quod quæcumque corpora sunt in loco, sunt sensibilia, & ex hoc concludit quod corpus infinitum non sit extra cælum, neque simpliciter. corpus infinitum, neque secundum quid vel vsum ad aliquid. i. corpus finitū. cum. n. corpus omne sit finitum vel infinitum, sequitur quod nullum oīo corpus sit extra cælū, quia si dicat q̄ sit intellectuale, sequitur quod sit in loco, ex quo ponitur extra cælū. Extra. n. & intra significant locum. sic igitur relinquitur, quod si aliquid corpus sit extra cælū finitum, vel infinitū, quod sit sensibile, eo quod nullum sensibile corpus est, qd̄ non sit in loco: quia etiā cælum quoddammodo est in loco, vt patet in 4. Physic. Manifestum est autem sicut hoc vtr, quod nullū corpus intelligibile, neque finitum neq; infinitū, est extra cælum, quia extra significat locum: nihil autem est in loco nisi corpus sensibile. Manifestum est etiam, quod nullum corpus infinitum sensibile, est extra cælū. ostensum ē. n. supra, quod

Si igitur omne sensibile corpus actiuam, aut passiuam, aut vtranque potentiam habet: impossibile est corpus infinitum sensibile esse.

At vero quæ corpora etiam sunt in loco, omnia sensibilia sunt. Non ergo corpus vllum extra cælum infinitum erit: at neque etiam finitum. Nullum ergo corpus omnino est extra cælum. Nam si intelligibile sit, erit sanē in loco. Extra enim & intus, locum significat. Quare sensibile corpus erit: sensibile autem nullum, est non in loco.

LECTIO XV.

¶ Ict etiam & rationes afferre ad artificem disserendi magis accommodatas. Neque enim uersari potest infinitum si sit similitum partium:

¶ nullum corpus sensibile est infinitum. Quod autē corpus sensibile finitum non sit extra cælum, non videtur hic probari, sed supponi: nisi forte per hoc quod omne corpus sensibile est in loco: omnia autem loca continentur infra cælum, quæ determinantur tribus motibus localibus supra positiss. Iqui sunt circa medium, a medio, & ad medium.

LECTIO XV.

¶ Ostendam Philosophus ostendit nullum esse corpus infinitum rationibus philosophicis, id est, quæ sumuntur ex principijs scientiæ naturalis, hic ostendit idem rationibus logicis, id est, quæ sumuntur ex aliquibus communioribus principijs, vel aliquibus probabilibus & non necessarijs, & hoc est quod dicit: est. i. contingit conari ad propositum ostendendum rationabilius. i. per viam Logicam

Lec. 18. Tex. cō. 93. Lec. 5.

Lec. 7. T. c. 4.

D E C A E L O , E T I M V N D O

logicam, sic. secundum rationes sequentes. vnde alia litera plinior est quae sic habet. Magis autem logice argumentari sic. Primo autem ostendit propositum de corpore infinito continuo: secundum de non continuo, ibi. Sit autem non continuum &c. Circa primum duo facit. Primo ostendit quod corpus infinitum similitudinem partium existens, non potest moueri circulariter: quod quidem probat per hoc quod infiniti non est aliquod medium, sicut nec extremum: motus autem circularis est circa medium, vt supra habitum est. ergo &c.

Tex. c6.71.

Secundo ostendit tribus rationibus, quod non est possibile quod tale corpus infinitum motu recto moueatur, quarum prima talis est. Omne corpus quod mouetur motu recto, potest moueri naturaliter & per violentiam. Quicquid autem mouetur per violentiam habet aliquem locum in quem mouetur naturaliter: locus autem omnis est aequalis loco. Sic ergo sequitur, quod si duo loca tanta, quantum est corpus infinitum, in quorum vnum mouetur violenter, & in alium naturaliter. hoc autem est impossibile. s. quod sint duo loca infinita, sicut & quod sint duo infinita corpora, vt supra habitum est. Relinquit ergo quod nullum corpus naturale sit infinitum. Videtur autem vtrique ratio logica esse, quia procedit ex eo quod contingit corpori infinito in quantum est infinitum, sive sit mathematicum, sive sit naturale, scilicet habere medium, & non habere aliquid aequale extra se. supra autem posuit aliqua similia, sed non tanquam principalia, sed tanquam assumpta ad manifestationem aliorum. Secundam rationem ponit ibi.

T. c. 72.

Ratio talis est. Siue dicatur quod corpus infinitum moueatur motu recto naturaliter, sive per violentiam, sive vtroque modo, oportet dicere quod sit potentia mouens corpus infinitum. Ostensum est enim in 7. & 8. Physic. quod omne quod mouetur, ab alio mouetur, non solum in his quae mouentur per violentiam, de quibus magis est manifestum, sed etiam in his quae mouentur naturaliter, sicut corpora grauiora & leuiora mouentur a generante, vel remouente prohibens. Cum autem fortius non moueatur a debiliore, impossibile est quod infinitum, cuius virtus est infinita, moueatur a potentia finita mouentis. vnde relinquitur, quod oportet potentiam mouentis esse infinitam. Manifestum est autem, quod si potentia sit infinita, erit rei infinitae: & e converso, si corpus infinitum est, oportet quod virtus sit infinita. si ergo est corpus infinitum, quod mouetur, necesse est quod corpus mouens sit & infinitum. probatum est enim in his quae de Motu primo in 8. Physic. quod nullum finitorum habet virtutem infinitam, nec aliquod finitorum

T. c. 73.

ideo proponit, quod necesse est dicere, si sit corpus infinitum, quod mouens ipsum sit aliquid aliud: quia si moueret seipsum, esset animatum. Hoc. n. est proprium animalium quod seipsa moueant. si ergo corpus infinitum sit mouens seipsum, sequitur quod sit animal infinitum, sed hoc non videtur esse possibile: quia omne animal habet determinatam figuram, & determinatam proportionem partium ad totum, quod non competit infinito. sic igitur non potest dici, quod infinitum moueat seipsum. Si autem dicatur, quod aliquid aliud moueat ipsum, sequitur quod sint duo infinita, scilicet mouens, & quod mouetur. & ex hoc sequitur, quod differunt secundum speciem & virtutem: quia mouens comparatur ad mobile, sicut actus ad potentiam. hoc autem est impossibile, sicut prius dictum est. Deinde cum dicit.

Lex. 1. Tex. c6.12. Lex. 3.

Si autem non continuum totum, sed quemadmodum dicit Democritus & Leucippus determinatum vacuo, vnum necessarium est esse omnium motum. Determinata sunt quidem igitur figuris. Naturam autem esse dicunt ipsorum vnam, quae admodum si aurum vnum quodque sit segregatum. Horum autem quemadmodum dicimus ne-

Lex. 31. Tex. c6.79.

habet virtutem finitam. Sic igitur patet, quod si sit corpus infinitum quod mouetur motu recto, oportet quod moueat a corpore infinito. Si ergo ponamus, quod corpus infinitum contingit moueri & finem naturam, & praeter naturam: similiter continget finem vtriusque modum, quod sint duo infinita, sicut illud quod mouet sic, id est, naturaliter, vel violenter, & aliud quod mouetur: hoc autem est impossibile, quod sint duo corpora infinita, vt supra ostensum est. ergo non est possibile esse corpus infinitum, quod moueatur motu recto. Haec etiam ratio logica est, quia procedit ex eo proprietate infiniti corporis, quod non habet extra se aliud corpus aequale. Potest autem ex hac ratione concludi, non solum quod sint duo infinita, sed plura. Nam si corpus infinitum mouetur naturaliter, corpus naturaliter ipsum mouens erit infinitum: & quod contingit ipsum moueri violenter, corpus quod mouet ipsum violenter erit infinitum, & sic erunt tria infinita. Rursus quia motus qui est violentus vni, est naturalis alteri, vt supra dictum est: sequitur quod etiam sit aliud corpus infinitum, quod naturaliter hoc modo moueatur a virtute infinita. Tertiam rationem ponit ibi.

Præterea quid est id quod infinitum mouet? Nam si ipsum seipsum mouet, animatum erit profecto. Hoc autem quoniam pacto infinitum animal esse potest? Si aliud quippiam est, duo erunt infinita profecto: id inquam quod mouet, & id quod mouetur, forma, potentiaque diuersa.

Si vniuersum autem non sit continuum, sed ut Democritus dicit, ac Leucippus, corpora vacuo sint distincta, unum omnium esse motum necesse est: sunt enim figuris distincta. Naturam autem ipsorum unam inquirunt esse, perinde atque si quodque separatim aurum esset. Horum autem uti dicimus eundem esse motum necesse est. Quod

ostendit non esse infinitum non continuum, sed distinctam interpositionem vacui, sicut posuerunt Democritus & Leucippus. Et hoc ostendit tribus rationibus. Circa quarum prima dicit, quod si infinitum non sit vnum totum continuum, sed sicut dicunt Democritus & Leucippus, quod distinguatur vacuo inuicem coniungi, nisi vacuo mediante. Secundum

horum positionem sequitur, quod necessarium sit omnium esse vnum motum. Dicebant enim quod ista corpora indiuisibilia infinita sint determinata, id est, distincta adinuicem solummodo per figuras, in quantum. s. vnum eorum est pyramidale, aliud sphaericum, aliud cubicum, & sic de alijs: & tunc dicunt naturam omnium eorum esse vnam. Sicut si quis dicat, quod vniuersa quodque eorum per se separatum sit de natura auri: si autem eorum est vna natura, necesse est quod sit vnus & idem motus eorum, non obstant quod sint minime partes corporum: quia idem est motus totius & partis, sicut totius terrae, & vnius boli, i. vnius particulae, & totius ignis, & vnius scintillae. Si ergo omnia sunt eiusdem naturae, & habent eundem motum, aut omnia mouentur deorsum quasi habentia grauitatem, & sic nullum corpus erit simpliciter leue, cum omnia corpora dicantur esse ex his composita: aut omnia mouentur sursum quasi habentia leuitatem, & sic nullum corpus erit graue, quod est impossibile. Secundam rationem ponit ibi.

Tex. c6.74.

Tex. c6.75.

Adhuc, si grauitatem habet, aut leuitatem, erit aut extremum aliqd totius, aut medium. Hoc autem impossibile infinito ente. Totaliterque vbi non est medium, neque extremum: neque hoc quidem sursum, hoc autem deorsum. Nullusque locus erit corporibus lationis: hoc autem non existente, motus non erit. Necesse. n. moueri aut secundum naturam, aut praeter naturam. Haec autem determinata sunt locis proprijs, & alienis.

Adhuc, si vbi praeter naturam aliquid manet, aut fertur, necesse cuiusdam esse alterius hunc locum secundum naturam. Hoc autem credibile ex inductione. Necesse igitur neque omnia grauitatem habere, aut leuitatem: sed hoc quidem, hoc autem non.

Quod quidem igitur non est corpus omnino infinitum, ex his manifestum.

LECTIO XVI.

Vod autem neque plures possibile sit esse caelos, dicamus. Hoc. n. dicebamus intendendum, si quis non putat vniuersaliter ostensum esse de corporibus, quod impossibile est esse extra mundum, s. de quocumque ipsorum, sed solum in infinite positis dictam esse rationem.

Dicit quod locus, ad quem mouetur aliquid praeter naturam, vel in quo quiescit praeter naturam, necesse est quod sit eiusdem alterius secundum naturam, ad quem scilicet naturaliter mouetur, & in quo naturaliter quiescat & hoc credibile sit ex inductione. Nam terra mouetur sursum praeter naturam, ignis vero secundum naturam: & econuerso, ignis deorsum praeter naturam, terra vero secundum naturam. Videmus autem quaedam moueri deorsum, & quaedam sursum. Si autem ista quae mouentur sursum, mouentur praeter naturam, oportet dicere aliqua alia esse, quae mouentur sursum secundum naturam. Similiter si ponatur quod ea quae mouentur deorsum, mouentur praeter naturam, necesse est ponere alia, quae mouentur deorsum secundum naturam. Vnde non omnia habent grauitatem, neque omnia habent leuitatem secundum positionem praedictam: sed haec quidem habent grauitatem, quae naturaliter mouentur deorsum: haec autem non, quae naturaliter mouentur sursum.

Præterea si pondus habent, vel leuitatem: aut vltimum quid vniuersi, aut medium erit. Hoc autem esse nequit, quippe cum sit infinitum. omnino autem etiam medium non est, aut vltimum: neque hoc quidem est supra, hoc autem infra: & nullus lationis locus corporibus erit. At hic si non sit, notus non erit. moueantur enim aut secundum naturam, aut praeter naturam necesse est. Haec autem definita sunt proprijs, alienisque locis.

Præterea, si vbi praeter naturam manet quippiam, aut quo fertur, illud alij locum cuiuspiam competere naturae necesse est: quod quidem ex inductione patere potest. Non omnia sane pondus, aut leuitatem habere, quaedam non habere necesse est.

Vniuersi igitur corpus infinitum non est, ex his quae diximus patet.

LECTIO XVI.

Vnc autem dicamus cur & plures esse caeli non possunt. Hoc enim considerandum diximus esse, si quispiam demonstratum esse de corporibus vniuersaliter non putet, extra mundum hunc nihil ipsorum esse posse: sed sermonem dictum esse duntaxat existimet de hisce corporibus, quae indefinite ponuntur.

LEC. XVI.

ostendit, quod non sunt plures mundi numero, nedum quod sint infiniti. Et primo dicit de quo est intentio. Secundo exequitur propositum, ibi. Omnia enim & manent &c. Dicit ergo primo, quod quia ostensum est, quod corpus totius vniuersi non est infinitum, restat dicendum, quod non est possibile esse plures caelos, id est, plures mundos. Iam enim supradiximus, quod de hoc erat intendendum. Est autem considerandum, quod extra caelum non est aliquid corpus neque finitum, neque infinitum: ex quo sequitur, quod non est alius mundus praeter istum. esset enim aliquid corpus extra caelum: & ideo si sufficienter esset supra probatum, quod extra caelum non sit aliquid corpus neque finitum, neque infinitum, nihil restaret probandum. Sed si quis non putat quod in superioribus sit oñsum vniuersaliter de corporibus

Prima pars. q. 47. 3.

vniuersum non est infinitum magnitudine, hic ostendit, quod non sunt plures mundi numero, nedum quod sint infiniti. Et primo dicit de quo est intentio. Secundo exequitur propositum, ibi. Omnia enim & manent &c. Dicit ergo primo, quod quia ostensum est, quod corpus totius vniuersi non est infinitum, restat dicendum, quod non est possibile esse plures caelos, id est, plures mundos. Iam enim supradiximus, quod de hoc erat intendendum. Est autem considerandum, quod extra caelum non est aliquid corpus neque finitum, neque infinitum: ex quo sequitur, quod non est alius mundus praeter istum. esset enim aliquid corpus extra caelum: & ideo si sufficienter esset supra probatum, quod extra caelum non sit aliquid corpus neque finitum, neque infinitum, nihil restaret probandum. Sed si quis non putat quod in superioribus sit oñsum vniuersaliter de corporibus

corporibus, quod scilicet impossibile sit quodcumque eorum esse extra mundum, sed solum quod ratio supra sit inducta de corporibus, quae ponuntur esse infinita, secundum hoc adhuc restat videndum, an sit possibile esse plures caelos, siue plures mundos. Deinde cum dicit.

b ¶ Probat propositum, & primo ostendit, quod tm est vnus mundus. Secundo inquit an possibile sit esse plures mundos, ibi ¶ Quod autem non solum vnus. ¶ Circa primum duo facit. Primo ostendit esse tantummodo vnum mundum rone sumpta ex inferioribus corporibus, ex quibus omnes ponebant mundum existere. Secundo ostendit idem conueniens esse ex vtrisque corporibus tam inferioribus q̄ celestibus, ibi ¶ Adhuc autem, & per eas &c. ¶ Circa primum duo facit. Primo inducit rationes ad propositum ostendendum. Secundo probat quoddam quod supposuerat, ibi ¶ Quod autem est aliquid &c. ¶ Circa primum ponit tres rationes. Secunda incipit, ibi ¶ Adhuc necesse &c. ¶ Tertia ibi. ¶ Sed adhuc &c. ¶ Circa primum duo facit. Primo praemittit tres suppositiones, quarum prima est, quod oia corpora quiescunt, & mouentur tam fm naturam q̄ etiam fm violentiam, quod quidem habet veritatem in corporibus inferioribus, quae cum sint generabilia & corruptibilia, sicut pyram fortioris agetis possunt permutari a sua specie, ita etiam possunt remoueri a suo loco per motum violentum. In corporibus autem celestibus nihil potest esse violentum, & extra naturam, cum sint incorruptibilia. Secunda suppositio est, quod in quocumque loco aliqua corpora manent secundum naturam, & non per violentiam, in illum locum per naturam feruntur, & in quocumque locum econuerso, aliqua per naturam feruntur, in illo loco naturaliter quiescunt. & idem dicendum est circa violentiam: quia in quo loco aliqua quiescunt per violentiam, in illum locum feruntur per violentiam, & econuerso. Si ad aliquem locum feruntur per violentiam, in illo loco per violentiam quiescunt. & huius suppositionis ratio est: quia cum quies in loco sit finis motus localis, oportet motum proportionari quieti, sicut finis proportionatur his quae sunt ad finem. Tertia suppositio est, quod si aliqua loci mutatio sit per violentiam alicui corpori, contraria est ei secundum naturam. sicut patet ex his, quae supra dicta sunt. Secundo ibi.

c Ad medium itaque quod huc si ferretur terra inde, hinc ferretur illuc secundum naturam.

d Et si manet hic non violentia & ferretur secundum naturam huc. Vna enim quae secundum naturam loci mutatio.

e Adhuc necesse est omnes mundos ex eisdem esse corporibus similiter quidem existentem secundum naturam. Sed adhuc necesse est & corporum vnumquodque eandem habere virtutem, ut puta, dico ignem & terram, & intermedia eorum. Si enim equiuoca haec, & non secundum eandem ideam dicuntur, quae ibi his quae apud nos, & totus aequiuoce utique dicitur mundus. palam igitur quod hoc quidem a medio ferri natura est. hoc autem ad medium ipso rum: siquidem omnis eiusdem speciei ignis, igni & aliorum vnumquodque, quemadmodum & quae in hoc partes ignis.

primo quidem ratione accepta ex parte mundi. Secundo ratione accepta ex parte motus, ibi ¶ Quod autem necesse sit &c. ¶ Dicit ergo primo, quod si plures mundi qui ponuntur, sint similis naturae, necesse est quod sint ex eisdem corporibus: & adhuc vltimus necesse est, quod vnumquodque illorum corporum habeat eandem virtutem cum corpore, quod est in hoc mundo: & sic oportet ignem, & terram esse eiusdem virtutis in quolibet illorum mundorum. & eadem ratio est de intermedijs corporibus, quae sunt aer & aqua: quia si corpora quae sunt ibi in alio mundo, dicantur aequiuoce cum corporibus quae sunt apud nos, & in hoc mundo, & non secundum eandem ideam, id est, non secundum eandem speciem, consequens erit quod etiam ipsum totum constans ex huiusmodi partibus aequiuoce dicatur mundus. Ex partibus enim diuersis in specie necesse est & totum diuersum in specie componi. hoc autem non videntur intendere qui ponunt plures mundos, sed vniuocum vtuntur nomine mundi. Vnde sequitur secundum eorum intentionem, quod corpora quae sunt in diuersis mundis, habeant eandem virtutem: & ita manifestum est, quod etiam in alijs mundis sicut & in illo aliquod ipsum corpus, ex quibus constituitur mundus, natum sit ferri a medio, quod competit igni: aliud autem ad medium, quod competit terrae, si hoc verum est quod omnis ignis omni igni est eiusdem speciei in quocumque mundo sit ignis: sicut & diuersae partes ignis in hoc mundo existentis sunt vnus speciei: & eadem est ratio de alijs corporibus. Deinde cum dicit.

c ¶ Ex praedictis suppositionibus arguit ad propositum. primo quidem ex parte motus, si. n. sunt duo mundi, oportet esse in vtroque aliquam terram. terra ergo quae est in alio mundo, aut ferretur ad medium huius mundi per naturam, aut per violentiam: si per violentiam, oportet dicere secundum tertiam suppositionem, quod contraria loci mutatio, quae est ab isto mundo in medium illius mundi, sit ei secundum naturam: & hoc patet esse falsum, quia a medio istius mundi nunquam ter-

ra mouetur secundum naturam. ergo & primum est falsum, quod sint plures mundi. Secundo ibi.

d ¶ Arguit ad idem ex parte quietis. sicut. n. manifestum est, quod natura terrae non patitur, quod moueatur secundum naturam a medio huius mundi, ita etiam terra natura hoc habet, quod in medio huius mundi quiescat naturaliter. Si ergo inde huc delata terra manet hic non per violentiam, sed per naturam, sequitur per secundam suppositionem, quod ab illo medio ferretur huc secundum naturam, & hoc ideo: quia vnus est motus, vel vna loci mutatio terra secundum naturam. Vnde non potest esse quod vterque motus sit terrae naturalis, sed ab illo medio ad istud: & ab isto ad illud. Deinde cum dicit.

e ¶ Ponit secundam rationem, quae excludit quandam defectum, quem posset aliquis imponere primae rationi. Posset enim aliquis ad primam rationem respondere, quod terra quae est in illo mundo, est alterius naturae quam terra quae est in hoc mundo. Primo ergo Aristotele. hoc excludit, Secundo ex hoc arguit ad propositum, ibi ¶ Natura sunt igitur ferri &c. ¶ Tertio excludit quandam obiectionem, ibi. ¶ Dignificare autem &c. ¶ Ostendit autem primo terram quae est in alio mundo, esse eiusdem naturae cum terra quae est in hoc mundo.

e ¶ Ponit secundam rationem, quae excludit quandam defectum, quem posset aliquis imponere primae rationi. Posset enim aliquis ad primam rationem respondere, quod terra quae est in illo mundo, est alterius naturae quam terra quae est in hoc mundo. Primo ergo Aristotele. hoc excludit, Secundo ex hoc arguit ad propositum, ibi ¶ Natura sunt igitur ferri &c. ¶ Tertio excludit quandam obiectionem, ibi. ¶ Dignificare autem &c. ¶ Ostendit autem primo terram quae est in alio mundo, esse eiusdem naturae cum terra quae est in hoc mundo.

h ¶ Ostendit idem ratione accepta ex parte motus, & dicit manifestum esse, quod necesse sit sic habere, sicut dictum est de vniformitate corpori, quae sunt in diuersis mundis ex suppositionibus, quae accipiuntur circa motus. Vocat autem suppositiones ea, quibus vtitur ad propositum ostendendum pp hoc, quia haec supponuntur sicut principia, licet quaedam eorum supra fuerint probata. Est autem vna suppositio, quod motus sint finiti, i. determinati fm spe. n. non. n. sunt infinite species motuum simpliciu, sed tres tm, vt supra probatum est. Secunda suppositio est, quod quodlibet elementorum dicitur fm qd habet naturam ad aliquem vnum motum: sicut terra dicitur grauis pp habitudinem ad motum deorsum: ignis dicitur leuis pp aptitudinem ad motum sursum. qa igitur sunt determinatae spes motus, necesse est, qd sint determinata loca. va motus fm speciem in quolibet mundo, & quia vnu quodque elementorum dicitur fm aliquem motum, necesse est vltius, quod elementa sint eade fm spe. n. vbiq; i. in quolibet mundo. Deinde cum dicit.

h ¶ Ostendit idem ratione accepta ex parte motus, & dicit manifestum esse, quod necesse sit sic habere, sicut dictum est de vniformitate corpori, quae sunt in diuersis mundis ex suppositionibus, quae accipiuntur circa motus. Vocat autem suppositiones ea, quibus vtitur ad propositum ostendendum pp hoc, quia haec supponuntur sicut principia, licet quaedam eorum supra fuerint probata. Est autem vna suppositio, quod motus sint finiti, i. determinati fm spe. n. non. n. sunt infinite species motuum simpliciu, sed tres tm, vt supra probatum est. Secunda suppositio est, quod quodlibet elementorum dicitur fm qd habet naturam ad aliquem vnum motum: sicut terra dicitur grauis pp habitudinem ad motum deorsum: ignis dicitur leuis pp aptitudinem ad motum sursum. qa igitur sunt determinatae spes motus, necesse est, qd sint determinata loca. va motus fm speciem in quolibet mundo, & quia vnu quodque elementorum dicitur fm aliquem motum, necesse est vltius, quod elementa sint eade fm spe. n. vbiq; i. in quolibet mundo. Deinde cum dicit.

Tex. co. 71.

Tex. co. 72.

¶ Ostendit idem ratione accepta ex parte motus, & dicit manifestum esse, quod necesse sit sic habere, sicut dictum est de vniformitate corpori, quae sunt in diuersis mundis ex suppositionibus, quae accipiuntur circa motus. Vocat autem suppositiones ea, quibus vtitur ad propositum ostendendum pp hoc, quia haec supponuntur sicut principia, licet quaedam eorum supra fuerint probata. Est autem vna suppositio, quod motus sint finiti, i. determinati fm spe. n. non. n. sunt infinite species motuum simpliciu, sed tres tm, vt supra probatum est. Secunda suppositio est, quod quodlibet elementorum dicitur fm qd habet naturam ad aliquem vnum motum: sicut terra dicitur grauis pp habitudinem ad motum deorsum: ignis dicitur leuis pp aptitudinem ad motum sursum. qa igitur sunt determinatae spes motus, necesse est, qd sint determinata loca. va motus fm speciem in quolibet mundo, & quia vnu quodque elementorum dicitur fm aliquem motum, necesse est vltius, quod elementa sint eade fm spe. n. vbiq; i. in quolibet mundo. Deinde cum dicit.

f Quod autem necesse sit sic habere, ex his quae circa motus suppositionibus manifestu. Motus. n. finiti, & vnumquodque elementorum dicitur secundum motum quaedam motu. Quare siquidem, & motus idem, & elementa necesse est esse vbiq; eadem.

g Natura sunt igitur ferri, & ad hoc quidem medium quae in alio mundo terrae partes, & ad hoc quidem extremum, quae ibi ignis: sed impossibile. Si. n. hoc acciderit, necesse est ferri sursum quidem terram in proprio mundo, ignem autem ad medium. Similiter autem, & eam quae hic terram a medio ferri secundum naturam latam ad id quod ibi medium propter mundos, sic poni adiuicem. Aut enim non ponendum eandem esse naturam simplicium corporum in pluribus caelis, aut dicentes sic medium vnum, necesse est facere & vnum extremum. Hoc autem existente in consequenti, impossibile est esse mundos plures vno.

h Dignificare autem aliam esse naturam simplicium corporum, si distent minus vel plus a proprijs locis, irrationabile. Quid. n. differt tanta quae dicere longitudine distare, aut tanta? differt. n. secundum rationem quae to plus magis: spes autem eadem.

LECTIO XVII.

Sed adhuc necesse est esse aliquem motum ipsorum. Quod quidem. n. mouent manifestum est. vtrum igitur vi oibus dicemus moueri motibus, et contrarijs: sed quod non

deficere ad primam rationem. Posset. n. aliquis dicere, quod corporibus non inest moueri naturaliter ad aliqua loca determinata: vel si ad aliqua loca determinata mouentur, ea quae sunt vnus speciei, & diuersa secundum numerum, mouentur ad loca diuersa secundum numerum, quae conueniunt in specie, non autem ad eundem locum secundum numerum, sicut prima ratio supponebat. Ad haec igitur certificanda Philosophus inducit tertiam rationem circa quam tria facit. Primo ponit rationem. Secundo excludit quandam obiectionem, ibi ¶ Si autem ad speciem eandem &c. ¶ Tertio infert principalem conclusionem, ibi ¶ Itaque necessarium &c. ¶ Dicit ergo primo, necessarium esse, quod sit aliquis motus praedictorum corporum. Manifestum est autem, quod mouentur: quod quidem apparet & per sensum, & per rationem, quia huiusmodi sunt corpora naturalia, quibus competit moueri. Potest ergo dubitatio permanere, vtrum sit dicendum, quod corpora naturalia moueantur per violentiam omnibus motibus, quibus mouentur, etiam si sint contrarij, puta, quod ignis

diu, ad quod feruntur omnia grauia vbiq; que sint, & vnum extremum, ad quod feruntur omnia leuia vbiq; que sint, quod impossibile est esse plures mundos, quia ad vnitatem medij & extremi, sequitur vnitas circuli, seu sphaerae. Deinde cum dicit.

h ¶ Excludit quandam obiectionem, qua posset aliquis dicere, quod corpora quae sunt in alio mundo non mouentur ad medium, & extremum huius mundi propter distantiam: sed ipse hoc excludens dicit, quod irrationabile est dignu reputare, quod sit alia natura simplicium corporum propter hoc, quod distat plus, vel minus a proprijs locis, ita scilicet quod ad propria loca moueatur de propinquo, & non de remoto. non. n. videtur differre quantum ad naturam corporis, quod per tantam longitudinem distet a suo loco, vel p maiorem: quia differentia maioriu mathematica non diuersificat naturam, est enim fm rone, quod quato plus corp⁹ appropinquat ad suu locum, tanto magis velociter moueatur: ita tm quod species sit eadem, & motus, & mobilis. differentia. n. velocitatis est fm quantitatem, non secundum speciem, sicut & differentia longitudinis.

h ¶ Excludit quandam obiectionem, qua posset aliquis dicere, quod corpora quae sunt in alio mundo non mouentur ad medium, & extremum huius mundi propter distantiam: sed ipse hoc excludens dicit, quod irrationabile est dignu reputare, quod sit alia natura simplicium corporum propter hoc, quod distat plus, vel minus a proprijs locis, ita scilicet quod ad propria loca moueatur de propinquo, & non de remoto. non. n. videtur differre quantum ad naturam corporis, quod per tantam longitudinem distet a suo loco, vel p maiorem: quia differentia maioriu mathematica non diuersificat naturam, est enim fm rone, quod quato plus corp⁹ appropinquat ad suu locum, tanto magis velociter moueatur: ita tm quod species sit eadem, & motus, & mobilis. differentia. n. velocitatis est fm quantitatem, non secundum speciem, sicut & differentia longitudinis.

h ¶ Excludit quandam obiectionem, qua posset aliquis dicere, quod corpora quae sunt in alio mundo non mouentur ad medium, & extremum huius mundi propter distantiam: sed ipse hoc excludens dicit, quod irrationabile est dignu reputare, quod sit alia natura simplicium corporum propter hoc, quod distat plus, vel minus a proprijs locis, ita scilicet quod ad propria loca moueatur de propinquo, & non de remoto. non. n. videtur differre quantum ad naturam corporis, quod per tantam longitudinem distet a suo loco, vel p maiorem: quia differentia maioriu mathematica non diuersificat naturam, est enim fm rone, quod quato plus corp⁹ appropinquat ad suu locum, tanto magis velociter moueatur: ita tm quod species sit eadem, & motus, & mobilis. differentia. n. velocitatis est fm quantitatem, non secundum speciem, sicut & differentia longitudinis.

LECTIO XVII.

Tuero motum ipsorum aliquid quem esse necesse est: patet enim ipsa moueri. Omnibus ne igitur motibus ui moueri, contrarijque dicemus? At quod omnino moueri aptum non est, id ut ui

h ¶ Excludit quandam obiectionem, qua posset aliquis dicere, quod corpora quae sunt in alio mundo non mouentur ad medium, & extremum huius mundi propter distantiam: sed ipse hoc excludens dicit, quod irrationabile est dignu reputare, quod sit alia natura simplicium corporum propter hoc, quod distat plus, vel minus a proprijs locis, ita scilicet quod ad propria loca moueatur de propinquo, & non de remoto. non. n. videtur differre quantum ad naturam corporis, quod per tantam longitudinem distet a suo loco, vel p maiorem: quia differentia maioriu mathematica non diuersificat naturam, est enim fm rone, quod quato plus corp⁹ appropinquat ad suu locum, tanto magis velociter moueatur: ita tm quod species sit eadem, & motus, & mobilis. differentia. n. velocitatis est fm quantitatem, non secundum speciem, sicut & differentia longitudinis.

LEC. XVII.

Ramiffis duab⁹ rationibus ad ostendendum vnitatem mundi, hic Aristotele ponit tertiam rationem ad idem: quae quae addit quoddam aliud, quod videbat

deficere ad primam rationem. Posset. n. aliquis dicere, quod corporibus non inest moueri naturaliter ad aliqua loca determinata: vel si ad aliqua loca determinata mouentur, ea quae sunt vnus speciei, & diuersa secundum numerum, mouentur ad loca diuersa secundum numerum, quae conueniunt in specie, non autem ad eundem locum secundum numerum, sicut prima ratio supponebat. Ad haec igitur certificanda Philosophus inducit tertiam rationem circa quam tria facit. Primo ponit rationem. Secundo excludit quandam obiectionem, ibi ¶ Si autem ad speciem eandem &c. ¶ Tertio infert principalem conclusionem, ibi ¶ Itaque necessarium &c. ¶ Dicit ergo primo, necessarium esse, quod sit aliquis motus praedictorum corporum. Manifestum est autem, quod mouentur: quod quidem apparet & per sensum, & per rationem, quia huiusmodi sunt corpora naturalia, quibus competit moueri. Potest ergo dubitatio permanere, vtrum sit dicendum, quod corpora naturalia moueantur per violentiam omnibus motibus, quibus mouentur, etiam si sint contrarij, puta, quod ignis

S. Tho. de Caelo. C 2 inducatur

inducatur sursum, & deorsum per violentiam, sed hoc est impossibile: quia quod non est omnino natum moueri, i. quod nullum motum habet ex sua natura, impossibile est, quod moueatur per violentiam. hoc. n. dicimus violentiam pati, quod p. superioris agentis naturam remouetur a ppria inclinatione. Si igitur corporibus non inesset aliqua naturalis inclinatio ad quosdam motus, violentia in eis locum non haberet. sicut si aial non esset natum videre, non attribueretur ei cecitas. Oportet igitur dicere, quod istorum corporum, quae sunt partes mundi, sint aliqui motus secundum naturam: ergo quorum est vna natura, est vnus motus. vnus aut motus dicitur, qui est ad vnum terminum, vt patet in Physicis. necesse est ergo quod motus singulorum, quae sunt vnus speciei, sit ad vnum locum numero: videlicet si sint graua, ad medium huius mundi: & si sint leuia, ad hoc extremum huius mundi: & ad hoc sequitur esse vnum mundum. Deinde cum dicit.

Tex. c6. 83.

T. c. 84. T. c. 6.

b Si autem ad specie eadem, plura autem numero: qui & singularia plura quidem numero, specie autem vnumquodque; indifferens, non huic quidem, huic autem non, tale erit partium, sed similiter omnibus. Similiter. n. omnia secundum specie indifferencia abinuicem: numero autem alterum quodcunque; a quocunque; . Dico autem hoc: quoniam partes quae hic adinuicem, & quae in altero mundo, similiter se habent. Sumptum igitur hinc nihil differt per comparationem ad aliquid earum, quae in alio aliquo mundo partium & respectu earum, quae in hoc ipso, sed similiter. non enim specie abinuicem differunt.

Tex. c6. 85.

c Itaque; necessarium, aut amouere has suppositiones, aut medium vnum esse, & extremum. Hoc autem existere necesse est, & caelum vnum solum esse, & non plures eiusdem his argumentis, & eiusdem necessitatibus.

Tex. c6. 86.

d Quod autem est aliquid, quo nata est terra ferri & aqua, palam est ex alijs.

e Omnino. n. quod mouetur, ex quodam in quiddam transmutatur: & hoc ex quo, & in quod specie differunt. Omnis. n. finita transmutatio est, puta, quod sanatur ex infirmitate in sanitate, i. signa praedicta, & per necessitates, id est, necessarias rationes praedictas. Deinde cum dicit.

corporebus videmus autem, quod omnes partes terrae, quae sunt in hoc mundo, mouentur ad vnum numero locum: & sicut est in alijs corporibus, ergo omnes partes terrae, in quocunque mundo sint, naturaliter mouentur ad hoc medium huius mundi. Ipsa igitur naturalis inclinatio omnium corporum grauium ad vnum numero medium, & omnium leuium corporum ad vnum numero extremum, manifestat vnitatem mundi. Non enim potest dici, quod in pluribus mundis ordinem corpora secundum diuersa media, & extrema, sicut & in pluribus hominibus sunt media, & extrema diuersa numero, sed in eadem specie: quia natura membrorum hominis, vel cuiuslibet animalis, non determinatur ad certam loca, ita. s. quod oia, quae habent eandem naturam ad vnum numero locum, vnam numero habent naturalem inclinationem. Deinde cum dicit.

G

Si vero ad eadem specie, plura autem numero motus ipsorum sit: propterea quod et singula plura quidem sunt, specie vero non differunt non huic quidem partium tale, huic autem non tale, sed similiter omnibus idem accommodabatur. Eadem enim omnes inter sese specie constat esse, numero vero quamuis a quouis differre. Hoc autem ideo dico, quia partes quae hic sunt, & partes quae in altero mundo sunt, inter sese similiter habent: & ea quae hinc est sumpta, nullam differentiam ad earum partium ullam habet quae in alio, & in eodem sunt mundo: sed eodem se habet ad omnes, quippe cum inter sese non differant forma.

Quare autem has suppositiones remouere, aut medium vnum, & vltimum vnum esse necesse est. Quod si sit, & haec his eiusdem profecto signis eiusdemque necessitatibus vnum solum, & non plures esse necesse est.

Esse autem quippiam, quod ferri terra est apta ac ignis, ex ceteris etiam patet.

Omnino enim id quod mouetur ex quopiam in quippiam mutatur. atque haec, ex quo inquam, & in quod specie differunt. Omnis autem mutatio finita est sane. Id enim quod sanatur, ex morbo it ad sanitatem: & id quod

g Argumentum autem est eius quod non infinitum ferri, hoc est. Terra enim quanto vtique propinquior sit medio, velocius ferri. Ignem autem quanto vtique ei quod est sursum si autem infinitum esset, infinita itaque velocitas. Si autem velocitas, & grauitas & leuitas. Vt enim amplius descendente velocitate alterum grauitate vtique erat velox, sic si infinita erat huiusmodi additio, & velocitatis additio infinita vtique esset.

Tex. c6. 87. Tex. c6. 88.

ex nigro. haec autem duo. lex quo motus procedit, & in quod terminatur differunt specie: sunt enim contraria, vt patet in 5. Physic. contrarietas autem est differentia secundum formam, vt dicitur in 10. Meta. Hoc autem quod praedictum est, probatur per hoc, quod omnis transmutatio est finita, vt probatur in 6. Physic. & etiam per ea quae supra dicta sunt, scilicet quod nihil mouetur ad id quod non potest peruenire: nihil autem potest peruenire ad infinitum. vnde oportet omnem mutationem esse finitam. Si autem non esset aliquid determinatum in quod tendit motus differens specie ab eo a quo motus incipit, oporteret motum esse infinitum. nulla enim ratio esset, quare magis motus terminaretur hic quam alibi, sed eadem ratio, qua incipit illic moueri, incipiet moueri & hic. Manifestum etiam per exemplum quod dictum est. Illud. n. quod sanatur, mouetur ex infirmitate in sanitatem. & illud quod augetur, mouetur ex paruitate in magnitudinem. oportet igitur etiam illud quod fertur, i. quod mouetur in locum, moueri a quodam determinato in quodam determinato, & haec sunt loca, vnde incipit motus, & locus, quod tendit. Sic igitur oportet, quod specie differat locus i quo aliquid mouetur loca, & in quem naturaliter fertur. sicut id quod sanatur, non inedit vbi-cunque; contingit quasi a casu, neque ex sola voluntate mouentis, sed ad aliquid determinatum ad quod natura inclinatur. sic igitur & ignis, & terra, & alia corpora naturalia non feruntur ad infinitum, id est, ad aliquid indeterminatum, sicut posuit Democritus: sed feruntur in loca opposita locis in quibus prius erant. contrariatur autem sursum secundum locum ei quod est deorsum. sequitur ergo, quod sursum, & deorsum sunt termini naturalium motuum corporum simplicium. Tertio ibi.

Excludit quandam obiectionem, qua posset aliquis obuiare ex motu circulari, qui non videtur esse ex opposito in oppositum, sed magis ex eodem in idem. ideo dicit, quod etiam motus circularis aliquid habet oppositum in termino. dicit autem, aliquid, propter duo. Primo quidem, quia non inuenitur oppositio in motu circulari secundum aliqua puncta in circulo designata, prout sunt puncta ipsius circuli, sed solum prout sunt extrema diametri, secundum quam mensuratur magna distantia in circulo, vt supra dictum est: vnde subdit. Ea quae secundum diametrum scilicet extrema opposita sunt. Secundo, quia sicut totum corpus sphaericum non immutat locum subiecto, sed solum ratione, partes autem eius variant locum etiam subiecto: ita si accipiat totus motus circularis, non inuenitur aliqua oppositio in terminis, nisi secundum rationem, prout scilicet idem a quo, & in quid motus circularis accipitur vt principium, & vt finis: sed accipiendi partes motus circularis, accipitur ibi oppositio secundum lineam re-

etiam, vt supra dictum est: & ideo subdit, quod toti circulationi non est aliquid contrarium. Sic ergo patet, quod etiam in his quae circulariter feruntur, mutatio est aliquo modo in opposita, scilicet finita: & sic vniuersaliter concludit quod intendit, scilicet quod necesse est esse aliquem finem motus localis, non autem in infinitum fertur corpus naturale, id est, ad aliquid indeterminatum, sicut posuit Democritus motum atomorum. Deinde cum dicit.

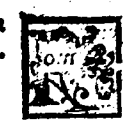
Nam & conuersio opposita quodammodo habet ea, quae per diametrum distant. Toti vero non est contrarium quicquam. Quare & ex his motio quodammodo in opposita sit atque finita. Sit igitur quippiam exitus, & non sine fine ferantur necesse est.

Non ferri autem haec in infinitum, signum etiam hoc esse videtur. Terra namque, & ignis quod propinquiora sunt locis suis, illa quidem medio, ignis vero supero loco, eo celerius porro feruntur. Quod si infinitus esset superus locus, infinita nimirum & celeritas esset. Et si celeritas infinita esset, & grauitas etiam & leuitas infinita esset. Nam ut id quod inferius pergeret celeritate differens grauitate celeritate esset: sic si infinita esset huius accretio, & incrementum, sane celeritatis infinitum etiam esset.

ita poterit esse additio infinita ad velocitatem, si sit additio infinita ad grauitatem vel leuitatem. Ostensum est autem supra, quod non potest esse grauitas vel leuitas infinita, & quod non potest aliquid moueri ad id ad quod non potest pertingere. Sic igitur additio grauitatis non potest esse infinita, & per consequens nec additio velocitatis vnde nec motus corporum naturalium potest esse in infinitum. Sciendum est autem, quod causam huius accidentis, quod terra velocius mouetur quanto magis descendit, Hipparchus assignauit ex parte mouentis per violentiam: quia quanto elongatur motus, tanto minus remanet de virtute mouentis, & sic motus fit tardior: vnde motus violentus in principio quidem intenditur, in fine autem remittitur tantum, quod finaliter graue non potest plus sursum ferri, sed incipit moueri deorsum propter paruitatem eius quod remanserat de virtute motoris violenti, quae quanto magis minoratur, motus contrarius fit velocior. Sed ista ratio est particularis solum in his, quae mouentur naturaliter post motum violentum, non autem habet locum in his, quae mouentur naturaliter, eo quod generantur extra propria loca. Alij assignauerunt huius causam ex quantitate medij, per quod fit motus, puta, aeris qui minus resistit, quanto plus proceditur in motu naturali: & ideo minus potest impedire motum violentum. Sed & haec ratio non minus competeret in motibus violentis, quae naturalibus, quibus tamen contrarium accidit, vt infra dicitur. Et ideo dicendum est cum Aristotele, quod causa huius

accidentis est, quod quanto corpus graue magis descendit, tanto magis confortatur grauitas eius propter propinquitatem ad proprium locum . & ideo argumentatur, quod si cresceret in infinitum velocitas, quod cresceret etiam in infinitum grauitas. Et eadem est ratio de leuitate.

LEC. XVIII.

ostendit Philosophus, quod corpora naturalia mouentur naturaliter ad determinata loca, hic excludit opinionem contrariam, & primo proponit quod intendit: secundo probat propositum, ubi {Tardius.n.&c.} Quia vero per hoc quod falsitas excluditur, veritas comprobatur, inducit hic Philosophus conclusionem erroris, quasi quandam veritatis demonstrationem dicens, Quod adhuc etiam quod dictum est manifestatur per hoc, quod corpora naturalia non feruntur sursum & deorsum, neque sicut ab alio exteriori motu. Per quod quidem intelligendum est, quod remouet exteriori motorem, qui huiusmodi corpora moueat, postquam sunt formam specificam sortita. Mouentur enim lenia quidem sursum, graua autem deorsum a generante, in quantum dat eis formam, quam sequitur talis motus a remouente prohibens per accidens, & non per se. Quidam vero posuerunt, quod postquam speciem sunt adepti huiusmodi corpora, indigent ab aliquo extrinseco moueri per se, quod hic Philosophus remouet. Neque etiam dicendum est, quod huiusmodi corpora moueantur per violentiam, sicut quidam dixerunt, quod mouentur per quandam extrusionem, in quantum scilicet vnum corpus truditur ab alio fortiori. Ponebant enim, quod omnium corporum erat naturaliter vnus motus, sed dum quaedam eorum ab alijs impelluntur fit, quod quaedam eorum mouentur sursum, quaedam autem deorsum. Deinde cum dicit.

Sed adhuc neq; ab alio fertur ipsorum hoc quidem sursum, hoc autem deorsum. Neque vi, quemadmodum quidam aiunt extrusione.

Tardius.n.vtiq; moueretur maior ignis sursum, & maior terra deorsum: nunc autem contrarium semper, maior ignis velocius fertur, & maior terra in eum, quod est ipsorum proprius locus.

Neque velocius vtiq; in fine ferretur, si vi extrusioneque moueretur. Omnia enim a vi inferente longius facta tardius feruntur.

Et vnde vi, illuc feruntur non vi. Itaque ex his speculantibus est accipere fidem de dictis sufficienter.

Adhuc autem & per eas, quae ex prima Philosophia rationes, ostenditur vtiq; & ex eo qui in circuitu motu, quam necessarium sempiternum, similiter, & hic esse, & in alijs mundis.

Tex. cō. 89.

Tex. cō. 90.

Tex. cō. 79.

¶ Probat propositum tribus rationibus, quarum prima principaliter inducit ad ostendendum quod huiusmodi corpora in suis naturalibus motibus non mouentur ab exterioribus motoribus. Manifestum est enim, quod tanto tardior est motus, quanto mouens minus vincit super mobile. eadem autem virtus mouentis minus vincit maius mobile, si ergo huiusmodi corpora mouerentur ab aliquo exteriori mouente, tardius moueretur maior ignis sursum, & maior terra deorsum, nunc autem contrarium accidit, quod maior ignis, & maior terra velocius feruntur in propria loca, per quod datur intelligi, quod huiusmodi corpora habent intrinsecus principium sui motus, quorum virtutes motiuas tanto sunt maiores, quanto corpora fuerint maiora: & ideo velocius feruntur. Sic ergo patet, quod huiusmodi corpora suis motibus naturalibus mouentur non per virtutem exteriorem, sed per virtutem intrinsecam, quam acceperunt a generante. Secundam rationem ponit ibi.

¶ Quae quidem principaliter ad hoc inducitur, quod motus horum corporum non est per violentiam. Videmus enim

LECTIO XVIII.

T vero neque ab alio, neque vi, ut quidam inveniunt, extrusum sursum alterum ipsorum, deorsum alterum fertur.

Tardius enim maior ignis sursum, & maior terra deorsum utique moueretur, nunc autem contrarium fit. Ignis enim maior, & terra etiam maior, celerius semper proprium locum petit.

Neque porro celerius prope finem pergerent, si vi extrusioneque mouerentur. Omnia namque quae ita mouentur, cum longius ab eo quod vim attulit distant, tardius sanè feruntur.

Atque vnde vi pulsa sunt, illuc non vi, sed suo pte nutu feruntur. Quare fides ex hisce sumi de hisce, quibus de loquimur, satis potest.

Præterea per rationes etiam quae ex prima Philosophia adduci possunt, ex ipsa conuersione, quam quidem hic similiter, & in cæteris mundis per petuam esse necesse est, hoc idem demonstrari profecto potest.

¶ per speculationem horum contingit accipere fidem de his, quae dicta sunt. Deinde cum dicit.

¶ Ostendit vnitatem mundi per corpora superiora, quae circulariter feruntur, & primo specialiter per corpora superiora. Secundo communiter per superiora & inferiora, ubi {Palam autem vtiq; &c.} Dicit ergo primo, quod: ihuc ostendit potest, quod sit solum vnus mundus per rationes sumptas ex primo, id est, per ea quae determinata sunt in Metaph. & per hoc quod ostensum est in 8. Physic. quod motus circularis est sempiternus, quod quidem habet naturalem necessitatem, & in hoc, & in alijs mundis. Concludit enim Philosophus sempiternitatem motus caeli in 8. Physic. per ordinem mobilitum & mouentium, quod quidem necesse est similitur se habere in quolibet mundo, si mundus vniuoce dicatur. si autem motus caeli sit sempiternus, oportet quod moueatur a virtute infinita, quae non sit virtus in magnitudine, vt probatur in 8. Physic. talis autem virtus est immaterialis, & per consequens vna numero, cum sit tantum forma, & species. Multiplicatio autem indiuiduorum eiusdem speciei est per materiam, & sic oportet quod virtus, quae mouet caelum, sit vna numero: vnde oportet quod & caelum sit vnum numero, & per consequens totus mundus. Potest autem aliquis dicere hanc rationem non ex necessitate concludere. Primum. n. mouens mouet caelum, sicut desiderat, vt dicitur in 12. Metaph. nihil autem prohibet idem a pluribus possit ex necessitate concludi vnitatem caeli. Sed dicendum est, quod multa possunt vnum desiderare, non quidem quasi de par, eo quod vni primo non immediate adiungitur absoluta multitudine, sed secundum quandam ordinem possunt multa desiderare vnum, quaedam propinquius, & quaedam remotius, quorum ordo ad vnum vltimum facit vnitatem mundi. Deinde cum dicit.

quod omnia quae per violentiam mouentur, tanto tardius feruntur, quanto magis elongantur a motore, qui vim intulit, sicut patet in his quae proiciuntur, quod eorum motus in fine est remissior, tandem totaliter deficit. Si ergo corpora graua & leuia mouerentur per violentiam, quasi mutuo se trahentia, sequeretur quod eorum motus ad propria loca non esset velocior in fine, sed magis tardior: cuius contrarium ad sensum apparet. Tertiam rationem ponit ibi.

¶ Quae potest respicere ad vtrumque: quia videmus quod nullum corpus illic fertur per violentiam, vnde per violentiam remouetur. Ex hoc enim aliquod corpus a loco aliquo per violentiam remouetur, quia natura est ibi esse. vnde illud naturaliter, & non per violentiam fertur. Si ergo ponatur, quod motus aliqui corporum grauium & leuium, quibus ab aliquibus locis remouentur, sint violenti, non potest dici quod motus contrarij, quibus ad illa loca feruntur, sint violenti. Et ita non est verum, quod omnes motus horum corporum sint ab alio, & per violentiam. Concludit autem ex dictis epilogando, quod

quod vnus quidem locus est, qui est circa medium, qui est corporis subsistentis, cuius quod subsistat omnibus, scilicet terra, alius autem locus, qui est extremus in altitudine, qui est corporis quod circulariter mouetur, tertius autem locus, qui est intermedium horum, qui est medij corporis. Circa, quae quidem naturalia primo considerandum est, quod etiam caelum inter elementa computatur: cum tamen elementum sit, ex quo componitur res, vt dicitur in 5. Metaph. caelum autem, & si non veniat in compositionem corporis, venit tamen in compositione totius vniuersi, quasi quaedam pars eius. Vel elementa large nominat, quaeunque simplicia corpora, quae quidem vocat corporalia elementa ad differentiam materiae primae, quae est elementum, non tamen corporale, sed abique omni forma, prout in se consideratur. Secundo autem considerandum est de hoc, quod dicitur: tria esse loca, cum autem locus sit terminus corporis continentis, vt dicitur in 4. Physic. satis potest esse manifestum, quod sit locus medij elementis: quia superficies supremae corporis continentis ipsum de primo autem corpore quo sit in loco, ostensum est in quarto. Sed quo medium, quod non habet rationem continentis, sed contenti, sit locus corporis grauis, videtur dubitationem habere. Sed dicendum est, quod sicut dictum est in 4. Physic. superficies corporis continentis, non habet rationem loci secundum quod est superficies talis corporis, sed secundum ordinem situs, quem habet ad primum continentem, prout, s. magis & minus ei appropinquat, corpus autem graue in sua natura est maxime elongatum a corpore caelesti propter eius materialitatem: & ideo debetur ei locus remotissimus a primo continente, qui est propinquissimus medio, & ita superficies continens corpus graue dicitur locus eius, secundum propinquitatem ad medium. Vnde signanter dicit, quod locus, qui est circa medium, est corporis subsistentis. Ex his autem, quae probata sunt, procedit ad propositum ostendendum ex corpore leui, sicut supra processerat ex corpore graui. necesse est enim corpus, quod superferretur, esse in hoc loco medio: quia, cum omne corpus sit in aliquo loco, si corpus leue non esset in hoc loco medio, esset extra ipsum, quod est possibile esse: quia extra hunc locum medium, ex vna parte est corpus caeleste, quod est sine grauitate & leuitate, ex alia parte est corpus terrestre, quod habet grauitatem: Non potest autem dici, quod sit aliquis locus magis deorsum,

Tex. cō. 91.

Tex. cō. 4.

Tex. cō. 91.

Tex. cō. 92.

Tex. cō. 41.

Tex. cō. 43.

D. 110.

Tex. cō. 33.

Tex. cō. 6.

Tex. cō. 33.

¶ Probat

¶ Probat propositum ratione sumpta communiter ex corporibus superioribus & inferioribus, & dicit, quod etiam sic intendendo sicut dicitur, necesse est esse vnum caelum, i. vnum mundum. Ad quod probandum assumit, quod sicut tria sunt corporalia elementa, scilicet caelum & terra & medium, ita sunt & tria loca eis correspondentia: vnde vnus quidem locus est, qui est circa medium, qui est corporis subsistentis, cuius quod subsistat omnibus, scilicet terra, alius autem locus, qui est extremus in altitudine, qui est corporis quod circulariter mouetur, tertius autem locus, qui est intermedium horum, qui est medij corporis. Circa, quae quidem naturalia primo considerandum est, quod etiam caelum inter elementa computatur: cum tamen elementum sit, ex quo componitur res, vt dicitur in 5. Metaph. caelum autem, & si non veniat in compositionem corporis, venit tamen in compositione totius vniuersi, quasi quaedam pars eius. Vel elementa large nominat, quaeunque simplicia corpora, quae quidem vocat corporalia elementa ad differentiam materiae primae, quae est elementum, non tamen corporale, sed abique omni forma, prout in se consideratur. Secundo autem considerandum est de hoc, quod dicitur: tria esse loca, cum autem locus sit terminus corporis continentis, vt dicitur in 4. Physic. satis potest esse manifestum, quod sit locus medij elementis: quia superficies supremae corporis continentis ipsum de primo autem corpore quo sit in loco, ostensum est in quarto. Sed quo medium, quod non habet rationem continentis, sed contenti, sit locus corporis grauis, videtur dubitationem habere. Sed dicendum est, quod sicut dictum est in 4. Physic. superficies corporis continentis, non habet rationem loci secundum quod est superficies talis corporis, sed secundum ordinem situs, quem habet ad primum continentem, prout, s. magis & minus ei appropinquat, corpus autem graue in sua natura est maxime elongatum a corpore caelesti propter eius materialitatem: & ideo debetur ei locus remotissimus a primo continente, qui est propinquissimus medio, & ita superficies continens corpus graue dicitur locus eius, secundum propinquitatem ad medium. Vnde signanter dicit, quod locus, qui est circa medium, est corporis subsistentis. Ex his autem, quae probata sunt, procedit ad propositum ostendendum ex corpore leui, sicut supra processerat ex corpore graui. necesse est enim corpus, quod superferretur, esse in hoc loco medio: quia, cum omne corpus sit in aliquo loco, si corpus leue non esset in hoc loco medio, esset extra ipsum, quod est possibile esse: quia extra hunc locum medium, ex vna parte est corpus caeleste, quod est sine grauitate & leuitate, ex alia parte est corpus terrestre, quod habet grauitatem: Non potest autem dici, quod sit aliquis locus magis deorsum,

f Palam autem vtiq; sic fiet intendentibus, quoniam necesse est vnum esse caelum. Tribus. n. existentibus corporalibus elementis tria erunt & loca elementorum. Vnus quidem qui subsistentis, qui circa medium. Alius autem qui circularis, qui quidem est extremus. Tertius autem, qui medius horum, qui medij corporis. Necesse. n. in hoc esse quod superferretur. si. n. non in hoc, extra erit: sed impossibile extra: hoc quidem. n. sine grauitate, hoc autem habet grauitatem, Magis deorsum autem quam grauitatem habentis corporis locus non est: siquidem qui apud medium grauis. Sed & neque praeter naturam, alij enim erat secundum naturam, alij autem non erat. Necesse igitur in intermedio esse: huius autem ipsius, quae sunt differentiae, posterius dicemus.

g De corporeis quidem igitur elementis, quae sint, & quot, & quis vnusquisque locus, adhuc autem vniuersaliter quot secundum multitudinem sint loca, palam nobis ex dictis.

LECTIO XIX.

Videtur autem non solum vnus esse, sed & impossibile fieri plures: adhuc autem, quod sempiternus, & incorruptibilis sit, & ingenuus, dicimus primum dubitantes de ipso.

¶ Vltimo epilogando concludit, quod ex dictis manifestum est de corporeis elementis, quae, & quot sint, & quis sit locus cuiuslibet eorum, & similiter, quot sint loca corporalia.

quam locus qui est corporis habentis grauitatem, quia locus qui est apud medium, est proprius eius. Ex hoc autem patet, quod impossibile est esse alium mundum: quia oportet ibi esse aliquid corpus leue, & sic, si mundus ille esset supra hunc mundum, corpus leue esset supra locum caeli. si autem esset infra hunc mundum, corpus leue esset infra locum corporis grauis, quod est impossibile. Sed huius rationi potest aliquid obuiare dicendo, quod corpus leue est extra hunc locum medium, non secundum naturam, sed praeter naturam. Sed ad hoc excludendum subdit, quod neque etiam praeter naturam possibile est corpus leue esse extra hunc medium locum, quia omnis locus, qui est alicuius corporis praeter naturam, est alicuius corporis secundum naturam. Non enim Deus vel natura fecit aliquem locum frustra, i. quo, scilicet non sit natum esse aliquid corpus, non autem inuenitur in rerum natura aliquid aliud corpus praeter ista tria, quibus tria loca deputantur, vt ex dictis patet: Vnde neque secundum naturam, neque praeter naturam, potest esse corpus leue extra hunc medium locum, & sic impossibile est esse multos mundos. Quod vero locutus fuerat de medio elemento, quasi de vno quodam corpore, subiungit quod posterius, scilicet, in tertio & quarto, dicitur quae sunt differentiae istius medij. diuiditur. n. in ignem, aerem, &

Fuerit insuper manifestum caelum necessarium vnum esse, & si hoc considerabimus modo: Nam, cum tria sint elementa corporea, tria nimirum, et loca elementorum erunt. Atque vnus quidem locus corporis eius erit, quod sub omnibus collocatur, qui quidem circa medium est. Alius autem eius, quod orbe fertur, qui quidem vltimus est. Et tertius eius, quod est medium corpus, qui quidem inter haec loca medius est. In hoc. n. id esse corpus necesse est, quod eminet leuitate. Nam si in hoc non est. extra collocabitur sanè, at fieri non potest. Aliud. n. pondere caret, aliud pondus habet: locus autem eius corporis, quod pondus habet, inferior est: si hisce qui est in medio, grauis est corporis locus. At neque praeter naturam in hoc est loco, competet. n. alij secundum naturam. At nullum est aliud corpus in ratione rerum vt patuit. In ipso ergo medio, qui est inter dicta loca, hoc esse necesse est. Huius autem ipsius quae nam sint differentiae, posterius explicabimus.

De corporeis igitur elementis quanam, & quot sunt, & quis cuiusque locus, & quot insuper sunt in multitudine ipsa loca, ex his quae diximus patuit.

LECTIO XIX.

Icamus autem deinceps oportet, mundum non solum vnum esse, sed etiam plures esse non posse, & insuper perpetuum esse, cum neque corruptionem neque generationem subire possit: primo dubitatione de ipso allata.

¶ Vltimo epilogando concludit, quod ex dictis manifestum est de corporeis elementis, quae, & quot sint, & quis sit locus cuiuslibet eorum, & similiter, quot sint loca corporalia.

LECTIO XIX.

¶ Ostendit Philosophus ostendit quod est vnus solus mundus, hic ostendit quod impossibile est esse plures, & hoc necessarium fuit ostendere: quia nihil prohibet aliquid esse falsum, quod tamen contingit esse verum. Circa hoc autem tria facit. Primo, ponit obiectionem, ex qua vtiq; quod possibile sit esse plures mundos. Secundo, soluit eam, ubi {Considerandum autem iterum &c.} Tertio probat quod in solutione suppoierat, ubi {Hoc ipsum igitur restat ostendere &c.} Circa primum duo facit. Primo dicit de intentione, & quo ordine sit agendum. Secundo incipit exequi propositum, ubi {Videbitur. n. vtiq; &c.} Dicit ergo, quod post predicta, restat ostendendum, quod non solum sit vnus mundus, sed & est impossibile sit esse plures, & vltimus, quod mundus sit sempiternus: ita. scilicet, quod sit incorruptibilis, tanquam nunquam desinens esse, & ingenuus, tanquam nunquam esse incipiens: & opinio: & hoc adiungit, quia videt prima consideratio aliquantulum dependere ex secunda. si. n. esset mundus generabilis & corruptibilis per compositionem, & dissolutionem & amicitiam, Tho. de Caelo. C 4 & litem,

& item, ut Empedocles posuit, possibile esset esse multos mundos, ita scilicet quod uno corrupto, alius postea generaretur, sicut ipse Empedocles posuit. Et quia tunc vere cognoscitur veritas, quando dubitationes sunt soluta, quae videlicet pes non potest esse veritatem, ideo prius oportet ponere dubitationes circa hoc ipsum, ex quibus scilicet videatur, quod sunt, vel possint esse plures mundi. Huiusmodi solutio est confirmatio veritatis. Deinde cum dicitur.

b ¶ Ponit rationem, ex qua aliquis possit dubitare existimans possibile esse, quod sint plures mundi. vnde de praemittit, quod sic intenditur, scilicet secundum rationem, quae sequitur, videbitur esse impossibile, ipsum, scilicet mundum esse unum & solum: subintelligendum est, ex necessitate. Non enim sequens ratio probat, quod necesse sit esse plures mundos, quod equipollent ei, quod est impossibile esse unum solum mundum: sed probat, quod possibile est esse plures mundos, quod equipollent ei, quod est non necesse esse unum solum mundum. Ad hoc autem ostendendum, inducit rationem, quae continet duos syllogismos, quorum primum primum ponit: secundo secundum, ibi ¶ Quorum autem est forma quaedam &c. ¶ primus syllogismus talis est. In omnibus sensibilibus, quae sunt ab arte, vel a natura, alia est consideratio formae secundum se considerata, alia est consideratio formae prout est in materia: sed caelum est quoddam sensibile habens formam in materia. ergo alia est consideratio absoluta formae ipsius, prout consideratur in vniuersali, & alia est consideratio formae ipsius in materia, prout consideratur in particulari. Primo ergo ponit Maiorem: secundo Minorem, ibi ¶ Quia igitur est caelum &c. ¶ Tertio infert conclusionem, ibi. Si autem singularium &c. ¶ Dicit ergo primo, quod in omnibus existentibus, & generatis, id est factis, vel a natura, vel ab arte, alterum est secundum nostram considerationem, ipsa forma secundum se ipsam considerata, & alterum est ipsa forma mixta cum materia, secundum quod accipitur, prout est coniuncta cum materia. Et hoc primo manifestat per exemplum in Mathematicis, in quibus est magis manifestum, eo quod in ratione eorum non ponitur materia sensibilis. Alterum est, scilicet secundum nostram ipsa species sphaerae: & alterum forma sphaerae in materia sensibilis, prout significatur, cum dicitur aurea, vel aerea sphaera: & similiter, aliud est ipsa forma circuli, & aliud est, quod dicitur aereus, aut ligneus circulus, & hoc manifestat, quia cum dicimus Quod quid erat esse, id est, diffinitiuam rationem sphaerae, aut circuli, non ponimus in eius ratione aureum & aereum, tanquam hoc quod dicimus aureum, aut aereum non sint de eorum substantia, quam significat definitio. Sed videtur hic magis esse dubium in rebus naturalibus, quarum formae non possunt esse nec intelligi sine materia sensibili, sicut simum non potest esse nec

b Videbitur. n. vtiq; sic intenditur impossibile unum, & solum esse ipsum. In omnibus enim his quae natura, cum his quae ab arte constantibus generatis, alterum est ipsa secundum seipsam forma, & mixta cum materia, puta sphaera: alterum species, & aurea, & aerea sphaera: iterum circuli altera forma, & aereus, & ligneus circulus. Quod quid. n. erat esse dicentes sphaera, aut circuli, non dicemus in ratione auream, aut aereum tanquam non existentibus his de substantia. Si vero aream, aut auream dicamus, & si non possumus intelligere, neque sumere aliud aliquid praeter singulare: quandoque enim nihil prohibet hoc accidere, puta si solum affirmatur circulus: nihil. n. minus aliud erit circulo esse, & huic quidem circulo, & haec quidem species, haec autem species in materia, & singularium.

c Quoniam igitur est caelum sensibile, singularium utique erit: sensibile enim omne in materia existit.

d Si autem singularium, alterum vtiq; erit huic quidem caelo esse, & caelo simpliciter. Alterum igitur hoc caelum, & caelum simpliciter: & hoc quidem ut species, & forma, hoc autem ut materiae mixtum.

e Quorum autem est forma quaedam & species, aut sunt, aut continentur plura facta esse singularia.

intelligi sine materia sensibili in communi, possunt tamen intelligi sine materia sensibili signata, quae individuationis, & singularitatis est principium: sicut pes non potest intelligi sine carnibus, & ossibus, potest tamen intelligi sine his carnibus, & his ossibus. Et ideo subdit, quod si non possumus intelligere, neque sumere in nostra consideratione aliquid aliud praeter singulare, id est, praeter materiam, quae includitur in ratione singularis, scilicet prout est signata, quia quandoque nihil prohibet hoc accidere, ut scilicet non possit formam intelligi sine materia sensibili, sicut si intel ligamus circulum sine materia sensibili: nihilominus tamen, in naturalibus, in quibus hoc accidit, quod non intelligitur forma sine materia, alia est ratio rei communi acceptae, & in singulari, sicut hominis, & huius hominis, puta, si dicamus, quod aliud est esse circulo, & huic circulo, id est, alia est ratio definitiva utriusque: & haec quidem, scilicet ratio rei in communi, est species, id est, ipsa ratio speciei. haec autem, scilicet ratio rei in particulari significat rationem speciei in materia de terminata, & est de numero singularium. Deinde cum dicitur.

Nam, si hoc pacto considerauerimus, impossibile esse videbitur unum ipsum, ac solum esse. Vniuersis enim rebus, quae aut a natura, aut ab arte sunt factae, aliud est ipsa per se ipsam forma, & quae est cum materia mixta. Cuius sphaera forma aliud est, & aurea atque aerea sphaera. Et circuli rursus alia est ipsa forma, & aeneus circulus ligneus uel. Sphaera namque quidditatem aut circuli assignantes, non aurum, non aes in ratione dicemus, quippe cum haec substantia hisce non sint. Si uero aeneam aut auream sphaeram dicemus, etiam si praeter singulare quicquam aliud intelligere, aut sumere non possumus: interdum enim ut hoc accidat nihil obstat, uelut, si solus unus circulus fuerit sumptus: non minus enim aliud esse circuli, & huius circuli erit: & illud quidem forma, hoc autem in materia forma erit, ac singulare.

Cum igitur caelum sensibile sit, singulare erit profecto. Sensibile enim omne in materia est.

Singulare autem est: aliud esse huiusce caeli, & caeli simpliciter erit. Est ergo aliud hoc caelum, & simpliciter caelum. Atque hoc est ut species atque forma, illud ut cum materia mixtum.

Quorum autem forma quaedam, & species est, eorum aut sunt, aut esse plura singulariter possunt.

ma non in materia, non est sensibile, sed in intelligibile tantum, qualitates. n. sensibiles sunt dispositiones mediae. Deinde cum dicitur. ¶ Ponit conclusionem & dicit, quod si caelum, id est, mundus est de numero singularium, ut ostensum est, alterum erit esse huic caelo singulariter dicto, & caelo simpliciter, id est, vniuersaliter sumpto, id est, alia erit ratio utriusque: et sic sequitur, quod alterum sit secundum considerationem hoc caelum singulariter dictum, & caelum vniuersaliter sumptum, ita scilicet quod hoc caelum vniuersaliter sumptum, sit forma coniuncta materiae. Quod non est sic intelligendum, quod in ratione rei naturali vniuersaliter sumptae nullo modo cadat materia, sed quod non cadit in eius ratione materia signata. Deinde cum dicitur.

¶ Ponit secundum syllogismum, qui talis est. Quorumcumque est forma in materia aut sunt, aut contingit esse plura in diuidua vnius speciei: sed hoc caelum significat formam in materia, ut dictum est: ergo aut sunt, aut possunt esse plures caeli. Circa hoc autem primo ponit Maiorem: secundo manifestat eam, ibi ¶ Siue enim sint species &c. ¶ Tertio infert conclusionem, ibi ¶ Itaque autem sunt &c. ¶ Minorem supponit ex praemissis syllogismo. Dicit ergo primo, quod omnia illa, quorum est forma quaedam species, i. quae non sunt ipsa forma, & species, aut sunt plura singularia vnius speciei, aut contingit fieri plura:

plura illa vero, quae ipsamet sunt formae & species subsistentes sunt substantiae separatae, & non possunt esse plura vnius speciei. Deinde cum dicitur.

f ¶ Manifestat praedictam propositionem tam secundum opinionem platoniam, quam secundum opinionem propriam: & dicit, siue sint species, id est, separatae, sicut Platonici dicunt.

f Siue enim sint species, quem admodum dicunt quidam, necesse est hoc accidere: siue etiam separatim nullum talium nihil minus. In omnibus. n. sic videmus, quorumcumque substantia in materia est, plura & infinita entia quae eiusdem speciei.

g Itaque aut sunt plures caeli, aut contingit esse plures. Ex his quidem igitur suspicabitur utique aliquis & esse, & quod contingit plures caelos esse.

h Considerandum autem iterum quid horum dicitur bene, & quid non bene. Alteram quidem igitur esse rationem eam, quae sine materia: & eam quae in materia formae bene quidem dicitur: & sit hoc uerum: sed nihilominus neque vna necessitas propter hoc plures esse mundos, neque contingit factos esse plures: siquidem iste ex tota est materia, quemadmodum est.

i Sic autem forte magis quod dicitur erit manifestum. Si enim est similitudo curuitas in naso, aut caro, & est materia similitudo carnis: si ex omnibus carnibus vna fiat caro, & existat in hac simum, nihil utique aliud erit simum, neque contingit factum esse. Similiter autem & si homini sunt materia carnes & ossa: si ex omni carne, & omnibus ossibus homo fiat, quae dissolui minime possent, non utique contingit esse alium hominem: similiter autem & in aliis. Omnino enim quorumcumque est substantia in subiecta quadam materia, horum nihil contingit factum esse non existente quadam materia.

k Caelum autem quidem singularium, & eorum, quae ex materia. Sed si non ex parte ipsius

exemplari secundum unitatem numeralem. Deinde cum dicitur. h ¶ Solutio obiectionem praedictam. & primo ponit solutionem: secundo manifestat ea mibi. Sic autem forte &c. ¶ Dicit ergo primo, quod oportet iterum ad solvendum dubitationem praedictam, considerare quid dicatur bene, & quid non bene. Si enim omnia praemissa sint vera, necesse est conclusionem esse ueram. Dicit igitur, quod bene dictum est, quod altera sit ratio formae ea, quae est sine materia & ea, quae est cum materia. hoc cedatur tanquam uerum: & sic concedatur conclusio primi syllogismi, quae est minor secundum, sed non sequitur ex necessitate propter hoc quod sint multi mundi, vel quod possint esse plures, si uerum sit, quod iste mundus sit ex tota sua materia, sicuti est uerum, & infra probabitur. Maior enim propositio syllogismi, scilicet quod illa quae habent formam in materia possunt esse multa numero vnius speciei, non habet ueritatem, nisi in illis, quae non consistunt ex tota sua materia. Deinde cum dicitur. i ¶ Manifestat quod dixerat per exemplum, & primo ponit exemplum. Secundo adaptat ad propositum, ibi ¶ Caelum autem est quidem singularium, &c. ¶ primo ergo ponit exempla illius quae dictum est. Similitudo enim est curuitas in naso, aut in carne, & ita caro est materia similitudo. si ergo ex omnibus carnibus fieret vna caro, & vni nati: & in hac esset similitudo, nihil aliud quod aliud esset simum, neque posset esse. Et eadem ratio est de homine, cum carnes & ossa sint materia hominis si ex omnibus carnibus, & ossibus fieret vnus homo, ita scilicet quod nullo modo posset esse aliquis alius homo quam vnus. si uero posset dissolui, possibile esset illo homine corrupto alium hominem esse, sicut dissoluta arca, ex eisdem lignis fit alia arca: & ita etiam est in aliis. Et huius rationem assignat: quia nihil eorum, quorum forma est in materia, potest fieri si non affuerit propria materia: sicut domus non potest fieri si non sint lapides, & ligna & ita si non sint aliae carnes, & ossa praeter ea ex quibus componitur vnus homo non poterit fieri alius homo praeter illum. Deinde cum dicitur. k Adaptat ad propositum: & dicit uerum esse caelum esse de numero singularium, & eorum, quae ex materia consistunt. non tamen ex parte suae materiae, sed ex tota sua materia. & ideo quae sit alia ratio caeli, & huius caeli, non tamen potest esse aliud caelum:

exemplari secundum unitatem numeralem. Deinde cum dicitur.

Nam si sint, ut quidam inquam, formae, hoc accidere sane necesse est. Sin nihil sit talium separatum, non minus idem euenire necesse est. In omnibus enim hisce quorum substantia in materia est, plura esse ei infinita ea, quae sunt eiusdem speciei uidemus.

Quare aut plures sunt caeli, aut plures esse profecto possunt. Ex his igitur quispiam existimauerit & esse plures caelos, & etiam esse posse.

Considerandum autem rursus est, quidnam horum dicitur recte, et quid non recte. Aliam igitur esse formae rationem eam, quae sine materia est: aliam eam, quae in materia est recte profecto dicitur, atque uerum esse potest. Nulla tamen ob id ipsum mundos, aut plures esse, aut plures esse posse, necessitas est: si hic uniuersa ex materia constat, & ut constare uidetur.

Hoc autem modo forsitan id quod dicitur magis patebit. Si enim similitudo concuuitas est in naso, aut in carne, & est materia similitudo carnis: si ex omnibus carnibus vna fieret caro, atque in hac similitudo esset orta, nullum aliud simum, aut esset, aut fore omnino posset. Simili quoque modo, si materies in homine caro est, atque ossa, si uniuersa ex carne, atque ossibus fieret homo, atque illa dissolui non possent, alius homo profecto esse non posset: Eadem fuerit, & in ceteris ratio. Omnino enim quorum substantia in subiecta materia quadam est, eorum nihil oriri potest, si non aliqua materia sit.

Caelum autem est quidem singularare, & ex materia constat. Sed si non ex ipsius materiei parte, sed ex

homine corrupto alium hominem esse, sicut dissoluta arca, ex eisdem lignis fit alia arca: & ita etiam est in aliis. Et huius rationem assignat: quia nihil eorum, quorum forma est in materia, potest fieri si non affuerit propria materia: sicut domus non potest fieri si non sint lapides, & ligna & ita si non sint aliae carnes, & ossa praeter ea ex quibus componitur vnus homo non poterit fieri alius homo praeter illum. Deinde cum dicitur. k Adaptat ad propositum: & dicit uerum esse caelum esse de numero singularium, & eorum, quae ex materia consistunt. non tamen ex parte suae materiae, sed ex tota sua materia. & ideo quae sit alia ratio caeli, & huius caeli, non tamen potest esse aliud caelum:

caelo: propter hoc, quia tota materia caeli apprehensa est sub hoc caelo. Sciendum est autem, quod quidam alii modis probant possibile esse plures caelos. vno modo sic. Mundus factus est a Deo: sed potentia Dei, cum sit infinita, non determinatur ad istum solum mundum: ergo non est rationabile, quod non possit facere etiam alios mundos.

constat, sed ex omni esse quidem ipsi caelo, & huic caelo alterum est, non tamen neque utique erit aliud, neque utique contingeret factos esse plures: propter quod, omnem materiam comprehendit.

LECTIO XX.

Est ergo hoc demonstrare, ex universo inquam ipsum naturali corpore sensibilibus constare. Dicamus autem primum quid dicimus esse caelum, & quot modis dicitur, ut magis nobis manifestum fiat quod quaeritur.

Vno quidem igitur modo caelum dicimus substantiam extremam totius circulationis: aut corpus naturale, quod est in extrema circumferentia totius. consueuimus. n. extremum, & quod sursum est, maxime vocare caelum, in quo & diuinum omnem locatum esse dicimus. Alio autem rursus modo continuum corpus extremam circumferentiam totius: in quo Luna & Sol, & quaedam astrorum. etenim haec in caelo esse dicimus. Adhuc autem aliter dicimus caelum continuum corpus ab extrema circumferentia: totum enim & omnem consueuimus dicere caelum.

C Tripliciter autem dicto caelo.

magis virtuosus. Tertio obicitur sic. Melius est multiplicari optima, quam ea quae sunt minus bona: sed mundus est optimus, ergo melius est esse plures mundos, quam plura animalia, aut plures plantas. Et ad hoc dicendum, quod hoc ipsum pertinet ad bonitatem mundi, quod sit vnus: quia vnus habet rationem boni. videmus enim, quod per diuisionem aliqua decidit ad propria bonitate.

LECTIO XX.

Offensa solutione inducta, hic Philosophus probat quod supposita erat. scilicet quod mundus consistit ex tota sua materia. & primo dicit de quo est intentio, & quo ordine sit procedendum, dicens, quod hoc ipsum restat ostendere ad complementum praemissae solutionis, quod mundus consistit ex omni corpore naturali, & sensibili, quod est materia eius: sed ante quam hoc ostendamus, oportet primo dicere quid significetur per hoc nomen caelum, & quot modis dicitur, ut id quod quaeritur magis possit manifestari. Secundo ibi. b. Exequitur propositum, & primo ostendit quot modis dicitur caelum: secundo ostendit principale propositum ibi. {Triplex autem, & c.} Circa primum ponit tres significationes caeli. Vno enim modo dicitur caelum substantiam quaedam, quae est extrema circulationis totius, id est, quae in toto universo est extrema & circulariter mouetur. Et, quia exposuerat significationem vo-

minis per substantiam, cuius ratio transcendit considerationem naturalem, cum pertineat ad considerationem Metaphysicam, adhibet aliam expositionem, in eadem tamen significatione, dicens, quod caelum est corpus naturale, quod est in extrema circumferentia totius: & haec expositio est magis propria scientiae naturali. Probat autem hanc significationem ex consuetudine loquendi, quia nominibus est videndum, ut plures, sicut dicitur in Secundo Thopicorum. Confueuerunt enim homines vocare caelum id, quod est extremum totius mundi: & quod est maxime sursum, non qui dem secundum quod sursum accipitur, in scientia naturali, prout est terminus motus leuium: sic enim nihil magis est sursum quam locus, in quem fertur ignis: sed sumitur hic sursum, secundum communem modum loquendi, prout id quod est remotius a medio, vocatur sursum. Confueuit etiam vocari sursum id, quod est locus omnium diuinorum, ut dicuntur corpora caelestia, quae non omnia sunt in suprema sphaera: Sed sciendum, quod diuina dicuntur substantiae immateriales, & incorporeae: dictum est enim supra, quod omnes homines locum, qui est sursum, attribuunt deo. Secundo modo dicitur caelum non solum suprema sphaera, sed totum corpus quod continuatur cum extrema circumferentia totius universi. i. omnes sphaerae caelestium corporum, in quibus sunt Luna, & Sol, & quaedam stellarum. scilicet alii quinque planetarum: nam stellae fixae sunt in suprema sphaera secundum opinionem Aristotelis, qui non posuit aliam sphaeram esse stellarum fixarum. Haec etiam significationem probat per communem usum loquendi. dicimus enim Solem, & Lunam, & alios planetas esse in caelo. videntur autem haec corpora continuari cum suprema sphaera, propter convenientiam in natura, quia scilicet sunt incorruptibilia, & circulariter mobilia: non autem ita quod ex omnibus sit unum corpus continuum: quia sic eorum non possent esse si miles, & diuersi motus. continuum est enim, cuius motus est vnus, ut dicitur in 5. Metaphysicorum. Tertio modo dicitur caelum totum corpus, quod continetur ab extrema circumferentia, id est a suprema sphaera. & hoc probat etiam ex usu loquendi: quia consueuimus totum mundum, & omne, id est vniuersum, vocare caelum. Est autem considerandum, quod caelum his tribus modis dicitur, non aequiuoce, sed analogice, scilicet per respectum ad vnum primum. Primo enim, & principaliter dicitur caelum suprema sphaera. Secundo autem, aliae sphaerae caelestes ex contiguitate quam habent ad supremam sphaeram. Tertio modo vniuersitas corporum, secundum quod continetur ab vltima sphaera. Deinde cum dicitur.

LECTIO XX.

Est ergo hoc demonstrare, ex universo inquam ipsum naturali corpore sensibilibus constare. Dicamus autem primum, quid dicimus esse caelum, & quot modis, ut magis id nobis manifestum quod quaeritur fiat.

Vno igitur modo caelum dicimus substantiam ultimam vniuersi conuersionis: aut id naturale corpus, quod est in vltima vniuersi conuersione ultimam superumque corpus caelum maxime consueuimus appellare, in quo & vniuersum diuinum dicimus esse. Alio modo caelum id corpus dicimus, quod est proximum vltima vniuersi conuersioni, in quo Luna, & Sol, & nonnullae stellarum sunt collocatae. haec enim in caelo dicimus esse. Insuper, alio modo dicitur caelum id corpus, quod a conuersione vltima continetur, totum enim ac vniuersum caelum dicere consueuimus.

Cum igitur caelum tribus modis dicitur.

sunt Luna, & Sol, & quaedam stellarum. scilicet alii quinque planetarum: nam stellae fixae sunt in suprema sphaera secundum opinionem Aristotelis, qui non posuit aliam sphaeram esse stellarum fixarum. Haec etiam significationem probat per communem usum loquendi. dicimus enim Solem, & Lunam, & alios planetas esse in caelo. videntur autem haec corpora continuari cum suprema sphaera, propter convenientiam in natura, quia scilicet sunt incorruptibilia, & circulariter mobilia: non autem ita quod ex omnibus sit unum corpus continuum: quia sic eorum non possent esse si miles, & diuersi motus. continuum est enim, cuius motus est vnus, ut dicitur in 5. Metaphysicorum. Tertio modo dicitur caelum totum corpus, quod continetur ab extrema circumferentia, id est a suprema sphaera. & hoc probat etiam ex usu loquendi: quia consueuimus totum mundum, & omne, id est vniuersum, vocare caelum. Est autem considerandum, quod caelum his tribus modis dicitur, non aequiuoce, sed analogice, scilicet per respectum ad vnum primum. Primo enim, & principaliter dicitur caelum suprema sphaera. Secundo autem, aliae sphaerae caelestes ex contiguitate quam habent ad supremam sphaeram. Tertio modo vniuersitas corporum, secundum quod continetur ab vltima sphaera. Deinde cum dicitur.

ostendit propositum, & primo ostendit, quod non est aliud corpus sensibile extra caelum, tertio modo dicitur, id est, extra hunc mundum: Secundo ostendit, quod non est extra ipsum aliquid eorum, quae sequuntur ad corpora naturalia, ibi. Si militer autem manifestum & c. Circa primum tria facit. Primo proponit

proponit quod intendit. Secundo probat propositum, ibi. Si enim est & c. Tertio concludit principale intentum, ibi. Manifestum igitur ex dictis & c. Dicit ergo primo, quod cum tripliciter dicitur caelum, nunc intendimus de caelo tertio modo dicto, secundum quod caelum dicitur totum, quod continetur ab extrema circumferentia: & hoc caelum necesse est quod consistat ex omni corpore sensibili, & naturali, quod est eius materia: & sic constat ex tota sua materia propter hoc, quod extra hoc caelum nullum corpus est, nec contingit esse. Deinde cum dicitur.

lo, totum ab extrema circumferentia contentum, ex omni necesse consistat naturali, & sensibili corpore, ob id quod extra caelum nullum est corpus, nec esse contingit.

Si enim est extra extremam peripheriam corpus physicum, necesse est ipsum aut simplicium esse corporum, aut compositorum, aut secundum naturam, aut praeter naturam se habere.

Simplicium quidem igitur nullum utique erit. Quod enim circumfertur, ostensum est, quoniam non contingit permutare sui ipsius locum: sed & neque quod a medio potest, neque quod in medio subsistans. Secundum naturam quidem non utique erit, alia enim ipsorum propria loca.

Praeter naturam autem si quidem sunt, alii quidam erit secundum naturam, qui extra est locus. Eum enim qui huic inest praeter naturam, necessarium alii inesse secundum naturam: sed non erat aliud corpus praeter hoc. non igitur est ullum possibile simplicium extra caelum esse corpus.

Si autem non simplicium, neque mistorum. Necesse est enim esse simplicia, misto existente.

Sed & neque factum est possibile. Aut enim secundum naturam erit, aut praeter naturam, aut simplex, aut mistum. quare iterum idem ueniet sermo. Nihil enim differt considerare si est, aut si factum esse possibile sit.

Manifestum igitur ex dictis, quod neque est extra, neque contingit factam esse corporis mo-

se extra extremam circumferentiam corpus leue, quod mouetur a medio: neque etiam corpus graue, quod subsistat aliis corporibus in medio. Si enim dicatur quod sit extra extremam circumferentiam naturaliter: hoc esse non potest, quia habent alia loca naturalia, scilicet infra extremam circumferentiam totius. Ostensum est autem supra quod omnium grauium est vnus numero locus, & similiter omnium leuium. vnde non est possibile le quod ista corpora sint naturaliter extra extremam circumferentiam totius. Et est sciendum, quod ista ratio & in quantum ad corpus circulariter motum, & in quantum ad corpus quod mouetur motu recto, habet necessitatem, ex eo quod supra probatum est, quod tantum vnus est extremum, & vnus medium. Secundo ibi. Ostendit quod nullum corpus est extra caelum praeter naturam: quia ille locus alicui corpori esset naturalis. Locum enim qui est vni corpori praeter naturam, necesse est quod sit alicuius corporis secundum naturam: quia si alicui loco deesset proprium corpus, locus ille esset frustra: sed non potest esse quod ille locus sit naturalis alicui corpori. non enim est naturalis neque corpori circulariter motum, neque corpori leui aut graui. ostensum est autem supra quod nullum aliud corpus est praeter ista. Sic igitur patet, quod nullum corpus simplex est extra caelum, neque secundum naturam, neque praeter naturam. Tertio ibi.

Probat propositum, & primo ostendit quod nullum corpus est extra caelum: Secundo quod nullum potest esse, ibi. Sed etiam neque factum esse, & c. Circa primum duo facit. Primo praemittit quandam diuisionem, per quam manifestat propositum: secundo excludit singula membra diuisionis, ibi. Simplicium quidem igitur & c. Ostendit ergo primo quod si est aliquid corpus physicum, id est, naturale extra peripheriam, id est, circumferentiam, necesse est quod id corpus aut sit de numero simplicium corporum, aut de numero compositorum. Item necesse est vel quod sit ibi secundum naturam, vel praeter naturam. Deinde cum dicitur.

Nam si extra vltimam conuersionem corpus sit naturale, ipsum aut simplicium quippiam corporum, aut compositorum esse, & aut secundum naturam, aut praeter naturam sese habere necesse est.

Simplicium igitur corporum quicquam omnino non erit. Demonstratum est enim id quod orbe fertur, utare suum locum non posse. At neque id esse potest quod e medio fertur, neque etiam id quod sub omnibus collocatur. etenim natura quidem ibi non erunt, alia namque sunt ipsorum propria loca.

Si uero praeter naturam sunt, alii quippiam corporum exterius ille locus competet secundum naturam. Qui namque huic praeter naturam tribuitur, is alii competat secundum naturam necesse est. At nullum aliud praeter haec in ratione rerum simplex est corpus. Impossibile est ergo corporum extra caelum quicquam simplicium esse.

Quod si corpus simplex nequeat nullum esse neque quicquam mistorum etiam esse potest. Sint enim & simplicia, si sit mistum, necesse est.

At uero neque fore etiam potest. Aut enim praeter naturam, aut secundum naturam, & aut simplex, aut mistum identidem erit. quare eadem ratio sane redit: nihil enim refert si sit, an fore possit considerare.

Patet igitur ex dictis nec esse, nec fore posse ullius extra caelum corporis molem. Vniuersus enim mundus

Ostendit quod etiam extra caelum non contingit esse aliquid corpus. vnde dicit, quod non est possibile fieri aliquid corpus extra caelum, quia aut esset ibi secundum naturam, aut praeter naturam. & iterum aut esset simplex, aut mistum. Et quicquid horum de tur, erit eadem ratio quae est supra: quia non differt secundum rationes praemissas, an sit aliquid corpus extra caelum, vel possit ibi fieri: quia rationes praemissae utrunque concludunt, & quia in sempiternis non differt esse & posse, ut dicitur in 3. Physico. Deinde cum dicitur.

Concludit conclusionem principaliter intentam. Et dicit, manifestum esse ex dictis, quod extra caelum neque est aliqua moles

Tex. co. 69.

T. a. 97.

T. co. 95.

T. co. 96.

T. co. 98.

T. c. 32.

moles cuiuscunque corporis, neque contingit ibi tale aliquid fieri: quia totus mundus est ex tota materia sua propria. materia autem mundi est corpus naturale sensibile. Nec est intelligendum quod velit probare nullum corpus sensibile esse extra caelum propter hoc, quod est ex tota sua materia, sed potius econuerso. vti- tur autem illo modo loquedi propter hoc quod ista duo inuicem conuertuntur. Concludit igitur quod neque sunt in presenti plures caeli, neque fuerunt in praeterito, neque vnquam poterunt fieri in futuro: sed istud caelum est vnu, & solum, & perfectu, vt pote constans ex omnibus suis partibus, siue ex tota sua materia.

lem vllius. Ex omni. n. est propria materia totus mundus. Materia enim erat ipsi corpus naturale sensibile. Itaque non sunt plures caeli, neque fuerunt, neque contingit fieri plures: sed vnum & solum & perfectu est istud caelum.

LECTIO XXI.

Imul autem manifestum est, quod neque locus, neque vacuum, neque tempus est extra caelum.

LECTIO XXI.

ostquam Philosophus ostendit, quod extra caelum non est aliquod corpus sensibile, nec potest esse, hic ostendit quod extra caelum non est aliquod eorum, quae consequuntur ad corpora sensibilia. Et primo ostendit propositum: secundo ostendit qualia sunt quae extra caelum nata sunt esse. ibi: Propter quod quidem neque in loco &c. Circa primum tria facit. Primo proponit quod intendit: Secundo probat propositum. ibi: In omni. n. loco &c. Tertio infert conclusionem intentam. ibi: Manifestum igitur &c. Dicit ergo primo quod simul cum hoc quod probatum est extra caelum non esse corpus sensibile, manifestum est, quod extra caelum neque est locus, neque vacuum, neque tempus. de his enim tribus determinatur in 4. Physico. sicut de quibusdam consequentibus corpora naturalia. Deinde cum dicit.

Propter quod quidem neque in loco esse quae ibi sunt apta nata esse, neque tempus ipsa facit senescere, neque etiam vllius vna transmutatio eorum quae super eam, quae maxime extra ordinatam lationem.

Probat propositum, primo quidem quantum ad locum. In omni enim loco possibile est existere corpus, alioquin locus esset frustra: sed extra caelum non est possibile existere aliquod corpus, ut probatum est. ergo extra caelum non est vacuum. Illi enim qui ponunt vacuum, definiunt vacuum esse locu, in quo non existit corpus, sed possibile est esse. ergo extra caelum non est vacuum. Est autem sciendum, quod Stoici posuerunt vacuu infinitum, in cuius quadam parte est mundus: & ita relinquunt secundum eos, quod extra extremam circunferentiam sit vacuum. Quod quidem tali imaginatione probare volebant. Si enim esset aliquis in extrema circunferentia caeli, aut posset extendere manum suam, aut non. si non posset: ergo impediretur ab aliquo extrinseco existente: & redibit eadem quaestio de illo extrinseco, si in extremo eius aliquis existens posset vltra manum porrigere: & ita vel procederetur in infinitum, vel veniret ad extremum corpus, vltra quod homo ibi existens non posset manum porrigere: quo dato, sequitur quod extra id posset esse corpus, & cum non sit, extra erit vacuum. Ad hoc autem respondet Alexander dicens, positionem esse impossibilem. cum enim corpus caeli sit impassibile, non est receptiuum alicuius extranei. vnde si ex hac impassibilitate positione sequitur aliquod inconueniens, non est curandum. Sed ratio non videtur esse sufficiens: quia impossibilitas huius positionis non est ex parte huius, quod est extra caelum, sed ex parte ipsius caeli: nunc autem agit de eo, quod est extra caelum. vnde eadem ratio est, si totum vnuersum esset terra, in cuius extremo posset esse homo. Et ideo oportet aliter dicere sicut ipse etiam dicit, quod manum suam extra

extendere non posset homo i extrema circunferentia constitutus, non propter extrinsecum impediens, sed quia de natura omnium corporum naturalium est, quod contineatur infra extremam circunferentiam caeli: alioquin caelum non esset vnuersum. vnde si esset aliquod corpus, quod non deberet a corpore caeli sic contineri, id nihil prohiberet esse extra caelum, sicut substantiae spirituales, ut infra dicitur. Quod autem non sit vacuum extra caelum, probat Alexander: quia aut illud vacuum erit finitum, aut infinitum. si finitum, oportet quod alicubi terminetur: & redibit eadem quaestio, vtrum extra id possit aliquis manum extendere. Si autem sit infinitum, aut ergo ista potentia vacui erit frustra, aut oportebit ponere corpus infinitum, quod posset recipi in infinito vacuo. Item, si sit vacuum extra mundu, similiter se habet mundus ad aliam partem vacui, sicut ad ista in qua est mundus. ergo ista non est proprie locus eius. nulla ergo est ca, quare in hac parte vacui maneat. Si autem mundus non feratur magis ad vnam partem quam ad aliam, quia in vacuo non est

ex sua tota materia constat. Materia nanque ipsius, naturale est atque sensibile corpus, quare neque nunc plures sunt caeli, neque fuerunt, neque etiam fore possunt: sed vnicum est hoc caelum atque perfectum.

LECTIO XXI.

Set insuper neque locus extra caelum esse, neque vacuum, neque tempus.

In omni nanque loco corpus esse profecto potest. Vacuum autem id esse dicunt, in quo corpus non est, sed esse potest.

Tempus uero motus numerus esse constat, & motus sine naturali corpore nullus est. At demonstratum est extra caelum nec esse corpus, nec etiam esse posse. Patet ergo neque locum extra caelum esse, neque vacuum, neque tempus.

Quo circa neque apta sunt ea quae illic sunt esse in loco, neque tempus senescere ipsa facit, neque illius eorum est ulla mutatio quae super extrema sunt disposita latione.

differentia: fertur ergo ad omnem partem, & ita mundus destruetur. Tertio ibi.

Probat quod extra caelum non sit tempus. Tempus enim est numerus motus, vt patet in 4. Physicorum, motus autem non potest esse sine corpore naturali: corpus autem nec est, nec potest esse extra caelum, ut probatum est. ergo extra caelum non potest esse nec tempus, nec motus. Deinde cum dicit.

Ostendit qualia sunt ea quae sunt extra mundum. & circa hoc duo facit. Primo concludit ex praemissis eorum qualitate. Secundo ostendit ex his idem quod communiter dicitur, ibi: Etenim quemadmodum &c. Circa primum duo facit. Primo remouet ab eis conditionem eorum quae sunt hic: secundo ostendit propriam conditionem eorum, ibi: Sed inalterabilia &c. Dicit ergo primo, quod ex eo quod extra caelum non est locus, sequitur quod ea quae ibi sunt nata esse, non sunt in loco: & hoc quidem Alexander dicit posse intelligi de ipso caelo, quod quidem non est in loco secundum totum, sed secundum partes, vt probatur in 4. Physico. Item quia tempus non est extra caelum, sequitur quod non sit in tempore, & ita tempus non facit ea senescere. quod etiam dicit Alexander. posse caelo conuenire, quod quidem non est in tempore, secundum quod esse in tempore, est quadam parte temporis mensurari, vt dicitur in 4. Physicorum: & non solum talia non senescunt in tempore, sed neque est aliqua transmutatio eorum quae sunt super illam lationem quae est maxime extra ordinata, id est, super motum localem corporum leuium: motum enim rectum consequitur uocatio-

lationem. Sed hoc non videtur esse verum, quod corporum caelestium non sit aliqua transmutatio, cum moueantur localiter: nisi forte exponamus de transmutatione quae est in substantia, sed haec videtur extorta expositio, cum Philosophus vnuerfaliter omnem mutationem excludat. Similiter etiam, non potest dici propter quod caelum sit ibi, id est, extra caelum, & ideo conuenientius est quod hoc intelligatur de Deo, & de substantiis separatis, quae maxime neque in tempore, neque in loco continentur, cum sint separatae ab omni magnitudine & motu. huiusmodi autem substantiae dicuntur esse ibi, id est, extra caelum, non sicut in loco, sed sicut non contenta, nec inclusa sub contenta corporaliu rerum, sed totam corporalem naturam excedentia: & his conuenit eorum dicitur, quod eorum nulla sit transmutatio, quia superexcedunt supremam lationem, scilicet vltimam sphaerae, quae ordinatur sicut extrinseca, & contentia omnis mutationis. Deinde cum dicit.

Sed inalterabilia, & impassibilia optimam habentia vita, & per se sufficientissimam perficiunt toto aeterno.

Etenim hoc nomen diuine enunciatum est ab antiquis. Finis enim continens id quod vniscuiusque vitae tempus, cuius nihil est extra secundum naturam, aeternum vniscuiusque vocatum est. Secundum eandem autem rationem, & totius caeli finis, & omne tempus, & infinitatem continens perfectio, aeternum est, a semper esse sumens denominationem immortalis, & diuinus.

Vnde & aliis communicatum est, his quidem clarius, his autem obscurius esse, & viuere.

Etenim quemadmodum in enchyridiis philosophis matibus circa diuina multoties declaratum est rationibus, quod diuinum, intransmutabile necessarium esse omne, primum, & summum: quod sic habens testificatur dictis.

Neque enim aliud melius est quod mouebit: illud enim vti que erit diuinius.

Neque habet prauum nihil

habentia optimam vitam, in quantum scilicet eorum vita non est materiae permixta, sicut vita corporaliu rerum: habet etiam vitam per se sufficientissimam, in quantum non indiget aliquo vel ad conseruationem suae vitae, vel ad executionem operum vitae. habent etiam vitam non temporalem, sed in toto aeterno. Horum autem quae dicuntur, quaedam possunt attribui corporibus caelestibus, puta, quod sunt impassibilia, & inalterabilia: sed alia duo non possunt eis conuenire, etiam si sint animata. non enim habent optimam vitam, cum eorum vita sit ex unione animae ad corpus caeleste: nec etiam habent vitam per se sufficientissimam, cum per motum suum bonum consequuntur, vt dicitur in secundo. Deinde cum dicit.

Exponit nomen aeterni, quo vsus fuerat: & dicit, quod antiqui pronunciauerunt hoc nomen diuine, hoc est conuenienter rebus diuinis: hoc enim nomen dupliciter accipitur. Vno quidem modo secundum quid, quod scilicet est aeternum, vel saeculu rei vnus. idem enim apud Graecos significat. Dicit ergo quod aeternum, vel saeculum vniscuiusque rei vocatur finis, id est, mensura quaedam terminans, quae continet tempus vite cuiuslibet rei, ita quod nihil de tempore vitae, quae est alicuius rei secundum naturam, est extra illum finem, vel mensuram. sicut si dica mus quod spatium centum annorum est saeculum, vel aeternu hominis. Alio modo dicitur aeternum simpliciter, quod comprehendit, & continet omnem durationem, & hoc est quod dicitur, quod secundum eandem rationem, aeternum dicitur finis totius caeli, id est, spatium continens totam durationem caeli, quod est spatium totius temporis. Et secundum hoc dicitur aeternum perfectio quaedam, quae continet omne tempus, & omnem infinitatem durationis, non quidem sic quod ipsum caelum di-

stendatur secundum successionem praeteriti, & futuri, sicut spatium temporis quantumcunque sit, quia talis successio sequitur motum: ista autem sunt penitus immobilia, quae dicit habere vitam in aeterno, sed aeternum totum simul existens comprehendit omne tempus, & omnem infinitatem. & deriuatur in gre-

Sed nullis alterationibus, nullis passionibus prorsus subiecta, optimam in vniversa sempiternitate vitam, & sufficientissimam habent.

Diuine nanque nomen hoc pronunciatum est ab antiquis. Finis enim qui vitam vniscuiusque continet tempus, cuius nihil est contra secundum naturam, sempiternitas vniscuiusque est nuncupatus: per eandem etiam rationem finis vniversi caeli, ac finis huius, qui tempus totum infinitumque continet, sempiternitas est, a semper essendo appellatione sumpta, immortalis sane, atque diuina.

Vnde & ceteris alijs exactius, alijs offuscatus ipsum esse viuere, que dependet.

Etenim ut in externis circa diuina sententis per sepe rationibus diuinum omne necessario mutatione uacare uidetur, primum ipsum ac summum, ita se habens testis est dictis.

Neque enim aliud praestabilis est, quod quidem moueret: illud enim porro diuinius esset.

Neque prauitatis cuiuscquam

Manifestat quod dixerat de conditione praedictorum entium, quae sunt extra caelum, & primo proponit quod intendit: Secundo inducit rationes, ibi: Neque enim aliud &c. Circa primum considerandum est, quod apud Philosophos erant duo genera dogmatum. Quaedam enim erant, quae a principio secundum ordinem doctrinae multitudini apponebantur, quae quidem vocabantur enchyridia. quaedam autem erant magis subtilia, quae proponebantur auditoribus iam prouectis, quae uocabantur syntagmatica, id est, coordinalia, uel acroamatica. i. auditorialia: dogmata autem Philosophorum dicuntur philosophis matibus. Dicit ergo, quod in hmoi enchyridiis philosophis matibus circa res diuinas multoties rationibus manifestabant, quod necesse est omne diuinum esse intransmutabile, quasi non subiectum motui. & primum, quasi non subiectum tempori. & summum, quasi non contentum loco. Diuinum autem dicebant omnem substantiam separatam, & hoc attestatur his, quae dicta sunt de huiusmodi entibus. Deinde cum dicit.

Ponit rationes ad ostendendum quod dixerat. f. quod primum, & supremum sit intransmutabile. & primo ostendit propositum: Secundo infert quamdam conclusionem ex dictis, ibi: Et inaccessibilia itaque &c. Circa primum ponit duas rationes, quarum prima talis est: Semper mouens, & agens est melius moto & passio: sed non est aliquid melius primo, & summo diuino, quod possit ipsum mouere, quia id adhuc esset diuinius. primum ergo diuini non mouetur, quia omne quod mouetur, necesse est ab alio moueri, ut probatur in 7. & 8. Physicorum. Secundum autem rationem ponit ibi.

Quae talis est. Omne quod mouetur, aut ad hoc mouetur vt fugiat aliquod malum, aut ad hoc quod requirat. aliquod bonum

Tex. co. 2. T. c. 4.

ἐνκχυρίδιον συνταγματικόν ἀπροσμάτικόν φιλοσοφίας μαθη.

Lec. 1. Tex. co. 2. Lec. 2.

num: sed primum non habet aliud malum quod possit euadere, neque indiget aliquo bono, quod possit acquirere: quia est perfectissimum. ergo primum non mouetur. Potest autem & sic formari ratio. Omne quod mouetur, aut mouetur ad melius, aut ad deterius: sed neutrum potest Deo conuenire secundum ea, quae hic dicuntur. ergo Deus nullo modo mouetur. Et est attendendum, quod haec secunda ratio potest induci ad hoc quod non moueat. Deinde cum dicitur. Inferit conclusio nem ex dictis. Et dicit rationabiliter, i. probabiliter sequi, quod istud primum mobile moueat motu incessabili. quacunque enim mota quiescunt, tunc quiescunt quando perueniunt ad proprium locum, sicut patet in grauiibus, & leuiibus: sed hoc non potest dici in primo mobili, quod circulariter mouetur: quia idem est unde incipit motus eius, & in quod terminatur. ergo primum mobile mouetur a primo motore non in cessabili. Et est attendendum, quod haec ratio non ex necessitate concludit. potest enim dici quod motus caeli non cessat, non propter naturam loci, sed propter voluntatem mouentis: & ideo non inducit eam rationem necessariam, sed tanquam probabilem.

LECTIO XXII.

Is autem determinatis dicamus post hoc vtrum ingenitus, aut genitus: & vtrum incorruptibilis, aut corruptibilis sit mundus, pertransientes prius aliorum suspitiones.

Contrariorum enim demonstrationes, dubitationes de contrariis sunt.

Simul autem & magis utique erunt credibilia dicenda praudentibus dubitatorum sermonum certificationes.

Gratis enim condemnare videri minus optet nobis in erit. Etenim oportet disquisitores se non inimicos esse iudicatos verum sufficienter.

Genitum quidem igitur omne esse dicunt.

Sed genitum, hi quidem sempiternum, hi autem corruptibilem, quemadmodum quodcunque constitutorum. Hic autem vicissim quandoque quidem sic, quandoque autem aliter habere corruptionem:

LECTIO XXII.

ostquam Philosopho ostendit quod corpus totius mundi non est infinitum, & quod non est multiplex numero, hic inquit utrum sit in finitum durationis aeternitate. Et primo ponit opiniones aliorum. Secundo determinat propositum secundum propriam opinionem, ibi. Primum autem diuidendum & c. Circa primum tria facit. Primo dicit de quo est intentio. Secundo ponit opiniones, ibi. Genitum quidem igitur & c. Tertio improbat eas, ibi. Factum esse quidem & c. Circa primum duo facit. Primo dicit de quo est intentio, & quo ordine sit agendum. & dicit, quod post determinationem praemissorum dicendum est postea, vtrum mundus sit ingenitus, id est, vtrum per generationem incipit esse a quodam principio temporis, aut non: & vtrum sit incorruptibilis, aut corruptibilis, id est, vtrum per corruptionem post aliquod tempus esse desinat, vel non. Prius tamen quam haec haec pertractemus secundum nostram opinionem debemus pertransire, & breuiter dicere suspitiones aliorum, id est, opiniones aliorum Philosophorum, quas suspitiones hic vocat: quia ex leuius ad haec dicenda mouebantur. difficile enim est ad hoc inducere efficaci rationes. vnde & ipse Arist. dicit in primo Topicorum, quod quaedam proplemata sunt, de quibus rationes non habemus, ut vtrum mundus sit aeternus, vel non. Secundo ibi. b. Assignat rationes tres quare hic. & alibi aliorum opiniones pertractat, quarum prima est: quia demonstrationes, id est, pro-

bationes contrariorum, id est, contrariarum opinionum, sunt demonstrationes de contrariis. s. opinionibus, id est, sunt obsecutiones: ad contrarias opiniones. expedit autem ei, qui vult cognoscere aliquid quem veritatem, solvere dubitationes: quia solutio dubitationum est inuentio veritatis, ut dicitur in 3. Metaphy. & ita ad sciendum veritatem, multum valent rationes contrariarum opinionum. Secunda ratio ponit ibi.

Et incessabili gitor motu non absque ratione mouetur. Vniuersa enim cessant desinuntque moueri, cum uenerint suum in locum. Eius autem corporis, quod uersatur, idem est locus in quo incipit, & in quo finit.

LECTIO. XXII.

Isce determinatis consideremus deinceps oportet, vtrum mundus ingenerabilis sit, an generabilis: & incorruptibilis, an corruptibilis, prius ceterorum opinionibus recitatis.

Demonstrationes enim contrariorum, dubitationes de contrariis sunt.

Insuper & dicenda magis credentur, si sententiarum earum quae in controuersiam ueniunt, iura prius fuerint audita.

Absentes enim condemnare minus utique uidebimur. etenim eos qui satis indicauerunt, ueritatem non aduersarios, sed arbitros esse oportet.

Omnes itaque factum quidem asserunt esse.

Sed factum quidam perpetuum, quidam caducum, perinde ut quoduis alius eorum quae natura constant inquit esse. Quidam uicissim interdum hoc, interdum alio modo sese habere subeuntem corruptionem:

principio temporis esse incipiens per generationem. Secundo ibi. f. Ponit in quo differant, & tangit tres opiniones. Quidam enim dicebant, quod quamuis inceperit esse ab aliquo principio temporis, tamen in sempiternum durabit, sicut primo dixerunt quidam poete, ut Orpheus, & Idorus, qui dicitur in Theologi: quia res diuinas, poeticae, & fabulariter ediderunt quos in hac positione secutus est Plato, qui posuit mundum generatum, sed indissolubilem. Secunda opinio fuit quorundam aliorum, qui posuerunt mundum corruptibilem esse eo modo, quo quodlibet aliud generatorum, quae constituntur ex multis: ita scilicet quod mundus post corruptionem nunquam reparabitur, sicut Socrates post corruptionem nunquam reparatur per naturam: & haec fuit positio Democriti, qui posuit mundum generari casu per concursum atomorum semper mobilium, & ita per eorum segregationem quandoque esse dissolubilem. Tertia opinio est dicentium, quod mundus quandoque uicissim generatur, & quandoque corrumpitur: & ista uicissitudo semper durauit, & durabit: & hoc dicit Empedocles Agrigentinus, qui posuit enim quod amicitia congregant elementa, & lite dissoluent ea, mundus generabatur, & corrumpitur, hoc etiam

posuit Eraclitus Ephesius, qui posuit quod quandoque totus mundus exureretur per ignem, & post certos decursus temporum iterum totus mundus generaretur per ignem, quem ponebat esse principium omnium rerum. Dicunt autem quidam quod isti Poetae, & Philosophi, & praecipue Plato, non sic intel-

& hoc semper perficere sic, quemadmodum Empedocles Agrigentinus, & Eraclitus Ephesius.

Factum esse quidem igitur, sempiternumque tamen esse dicere, est impossibile. Sola enim haec ponenda rationabiliter sunt, quae in multis, aut omnibus uidemus existentia. De hoc autem accidit contrarium. Omnia enim quae generantur, & corrumpi uidentur.

Adhuc autem si non habeat principium eius quod est sic se habere, sed impossibile aliter se habere prius per omnia saecula, impossibile transmutari. Erit enim aliqua causa, quae si extitit prius, possibile utique erit aliter habere, impossibile aliter habere. Si autem prius ex aliter habentibus consistit mundus: siquidem semper sic habentibus, & impossibilitibus aliter habere, non utique fieret. Si autem factus est, necesse scilicet & illa possibilia esse aliter se habere, & non semper sic se habere. Itaque constantia dissoluentur, & dissoluta constiterunt prius: & hoc in finities, aut sic se non habebat, aut possibile erat. Si autem haec, non utique erit incorruptibilis, neque si aliter habebat aliquando, neque si possibile aliter habere.

LECTIO. XXIII.

Vxilium autem quod quidam conatur ferre sibiipsis dicentium incorruptibilem quidem esse, factum autem, non est verum. Similiter enim dicitur his, qui descriptiones scri-

num daret. cum enim aliqua uolumus sumere rationabiliter, id est, probabiliter absque demonstratione, talia oportet ponere, quae uidemus esse vera in omnibus, aut in multis. hoc enim est de ratione probabilis, sed in proposito accidit contrarium: quia omnia quae generantur, uidemus corrumpi. non ergo est ponendum quod mundus sit generatus, & quod sit incorruptibilis. Secunda ratio ponit ibi. h. Et inducit primo quoddam principium: & dicit, quod si aliquid est quod habet in se potentiam, quae si principium eius quod est sic, & aliter se habere, sed impossibile est quod aliter se habeat prius per omnia saecula, impossibile est quod talis res transmutetur, & hoc probat inducendo ad impossibile: quia si talis res transmutatur, erit quando transmutatur aliqua causa

faciens eam transmutari scilicet sua potentia ad transmutationem, quae si prius fuisset, possibile erat illam rem aliter se habere: quod tamen ponebatur impossibile se aliter habere, & postea habet eam, hoc ipsum est transmutari illam rem: & sic prius antequam haberet potentiam transmutandi, erat potens transmutari, ad hoc scilicet, quod acciperet potentiam transmutandi. Ex his autem sic arguitur ad propositum. Si mundus corruptus est ex quibusdam rebus, quae prius quam mundus fieret aliter se habebant: si ita sit quod illa ex quibus constitutus est mundus semper sic se haberent, sicut prius se habebant: & impossibile sit aliter ea se habere, non fieret mundus ex eis, si ergo factus est mundus ex eis, necesse est quod illa, ex quibus factus est mundus, sint possibilia aliter se habere: & quod non semper eodem modo se habeant, vnde sequitur, quod etiam constantia, id est, postquam fuerint adunata ad constitutionem mundi, iterum possint dissolui: & quando erant dissoluta, prius fuerunt composita: & quod infinites vicissim haec sic se habeant, aut possibile erat sic se habere. Et si hoc est verum, sequitur quod mundus non sit incorruptibilis, neque vnquam erit incorruptibilis: si ea ex quibus constat mundus aliter se habebat, neque etiam si possibile erat quod aliter se haberent: quia ex utroque sequitur quod etiam non possibile sit ea aliter se habere.

idque semper hoc ferri modo dicunt, ut Agrigentinus Empedocles, & Ephesius Eraclitus dicit.

Igitur factum quidem esse, perpetuum tamen esse asserere, ex his est profecto quae nequeunt esse. Eae namque sola ponenda sunt, quae in multis, aut in omnibus esse uidemus. De hoc autem contrarium accidit: uniuersa enim quae fiunt, & corruptionem subire uidentur.

Præterea, quod non habet principium hoc habendi modo, sed aliter habere prius uniuersa aeternitate non potest, id est, mutari profecto nequit. Erit enim aliqua causa, quae quidem si prius esset, aliter id sese habere posset, quod aliter sese habere non potest. Quod si mundus ex aliter prius habentibus, constat: si semper sic se habentibus, & non potestibus aliter se habere, factus ipse profecto non est. Si uero factus est, & illa aliter sese habere posse: & non semper ita sese habere necesse est. Quare & constituta dissoluentur, dissoluta ante constiterunt. Atque hoc infinites, aut sic se habuit, aut poterat sic habere. Quod si ita est, non uacabit sane incorruptibile, neque si olim aliter sese habebat, neque si aliter sese habere possit.

LECTIO XXIII.

Vrsidium autem quod quidam eorum, qui dicunt mundum incorruptibilem esse, at tamen factum esse, sibiipsis enuntiant ferre, uerum non esse uidetur. Inquit enim, & se perinde ut geo-

alii Platonici asserbant. Et circa hoc duo facit. Primo proponit excusationem: Secundo excludit eam, ibi. Hoc autem quemadmodum est dicimus & c. Dicit ergo primo, quod non est verum illud auxilium, id est, illa excusatio, quam quidam Platonici eorum dicentium mundum esse incorruptibilem, sed tamen factum, vel genitum, conatur ferre: sed ipsi non irrationabiliter posuisse uideantur, dicunt se dixisse de generatione mundi, ad similitudinem eorum, qui describunt figuras geometricas, qui primo describunt quasdam partes figurarum, puta trianguli, postea alias, non quasi prius fuerint huiusmodi partes antequam alia figura ex huiusmodi partibus constitueretur, sed ut magis explicite demonstrarent ea, quae ad figuram requiruntur. Et similiter dicunt Platonem dixisse mundum factum esse ex elementis

LECTIO XXIII.

Ramissis rationibus contra opinionem.

Platonis, hic Philosophus excludit quaedam excusationem praedictae opinionis, quam Xenocrates, &

elementis, non tanquam aliquo tempore determinato mundus sit generatus, sed causa doctrinae, ut facilius instrueretur aliqui de natura mundi, dum prius demonstrantur partes mundi, & quid habeant huiusmodi partes: ex ipsis postea demonstrat eis compositionem, quam habent a causa mundi, quae Deus est ita aspiciunt, id est, confiderant mundum esse genitum ad modum descriptionis, qua videntur Geometrae in descriptione figurarum. Deinde cum dicitur...

Tex.c.105.

Tex.c.106.

Tex.c.107.

b Hoc autem est, quemadmodum dicimus, non idem. In factione quidem enim descriptionum positus omnibus esse si mul idem accidit: in demonstrationibus autem horum non idem, sed impossibile. Quae enim accipiuntur prius & posterius, subcontraria sunt. Ex inordinatis quidem enim ordinata facta esse dicunt: simul autem idem inordinatum esse & ordinatum impossibile, sed necesse generationem esse separantem, & tempus: in descriptionibus autem nihil tempore segregatum est. Quod quidem igitur impossibile ipsum sempiternum esse, & factum esse, manifestum.

c Vicissim autem constare, & dissolui nihil aliud facere est quam astruere ipsum sempiternum quidem, sed transmutantem formam: quemadmodum si quis ex puero virum factum, & ex viro puerum, quandoque non corrumpi, quandoque esse putet. Palam enim quod & adiuuicem continentibus elementis, non contingens ordo sit, & constitutio, sed eadem, aliterque & secundum eos qui dixerunt hunc sermonem qui dispositionis vtriusque causant contrarium. Itaque si totum corpus continuum sit, quandoque quidem, sic quandoque autem illo modo disponitur & aptatur: totius autem consistencia mundus, & caelum, non utique mundus generabitur, & corrumpetur, sed dispositiones ipsius.

amicitia, congregabuntur tunc elementa, ex qua & prius congregata sunt, & sic eadem constitutio mundi sequitur. Sed etiam hoc manifestum est secundum eos, qui hanc positionem ponunt qui asserunt contrarietatem licet amicitia, ponunt causam contrarie dispositionis in elementa, ut scilicet quandoque sint con iuncta, quandoque separata. Vnde concludit, quod si totum corpus mundi continuum existens, id est, coniunctum, quandoque disponatur, & aptetur vno modo, quandoque alio modo, cum ipsa consistencia, siue substantia omnium corporum vocetur mundus siue caelum, sequitur quod mundus non generetur, & corrumpatur, sed solum dispositiones ipsius. Deinde cum dicitur...

re fuerit in elementis mundi, & posterius aliquo tempore in ceperint ordinari: sed quia inordinatio semper quantum ad aliquod adiuncta est elementis mundi, licet quantum ad aliud ordinentur. sicut etiam ipse Aristoteles ponit, quod materia semper adiungitur priuatio, quamuis & semper sit secundum aliquid formata. Potest etiam intelligi Platonem deesse intelligere, quod elementa ex se inordinatiorem haberent si non esset ordinata a Deo, non quod prius tempore fuerint inordinata. Sed quicquid Plato intellexit, Aristoteles sicut dictum est, obiecit contra id quod verba Platonis expriment. Concludit ergo ex praemissis, quod impossibile sit mundum factum esse per generationem, & tamen eum in sempiternum durare. Deinde cum dicitur...

Hoc autem non idem est uti dicimus. nam in designationum quidem effectione omnibus positus esse simul accidit idem: in horum autem demonstrationibus non idem, sed impossibile sane accidit. Ea namque quae prius posteriusue sumuntur, subcontraria sunt. Ex inordinatis enim olim inquirunt ordinata fuisse: ut autem idem ordinatum sit simul atque inordinatum, fieri nequit, sed generationem esse quae separat tempus necesse est: in designationibus vero nihil est tempore separatum. Esse igitur impossibile perpetuum ipsum simul ac factum esse, ex his quae diximus, patet.

Constituere vero mundum vicissim atque dissolui, nil aliud esse videtur, quam ipsum sempiternum quidem, formam autem mutantem extruere: perinde atque si quis interdum corrumpi, interdum esse putaret quempiam, qui uir ex puero, & ex viro fieret puer. Est enim perspicuum, si elementa inter sese conueniunt, non quemuis, sed eundem ordinem, eandemque fieri constitutionem, praesertim secundum eos, qui hanc sententiam dicunt, qui quidem vtriusque dispositionis contrarium ipsum causam inquirunt esse. Quare si totum quidem corpus continuum permanens interdum hoc, interdum illo disponitur modo ac perornatur: constitutio vero totius, mundus est atque caelum, non utique mundus, sed dispositiones ipsius sunt ac corrumpuntur.

amicitia, congregabuntur tunc elementa, ex qua & prius congregata sunt, & sic eadem constitutio mundi sequitur. Sed etiam hoc manifestum est secundum eos, qui hanc positionem ponunt qui asserunt contrarietatem licet amicitia, ponunt causam contrarie dispositionis in elementa, ut scilicet quandoque sint con iuncta, quandoque separata. Vnde concludit, quod si totum corpus mundi continuum existens, id est, coniunctum, quandoque disponatur, & aptetur vno modo, quandoque alio modo, cum ipsa consistencia, siue substantia omnium corporum vocetur mundus siue caelum, sequitur quod mundus non generetur, & corrumpatur, sed solum dispositiones ipsius. Deinde cum dicitur...

d Prosequitur autem opinionem Democriti, quam supra secundam posuerat. & primo dicit qualiter se habeat ista opinio. Secundo ostendit quid circa hanc postmodum erit manifestum, ibi Sed tamen &c. Dicit ergo primo, quod si aliquis ponat quod mundus sit factus, & totaliter corrumpatur absque regressu, ita scilicet quod nunquam iterum fiat, hoc quidem est impossibile, si ponatur vnus tantum mundus, & hoc ideo quia si sit vnus mundus, qui quandoque est factus, cum non sit factus ex nihilo priusquam fieret, existebat substantia, quae erat ante eum. aut ergo ponemus quod illa substantia, quae preerat mundo, poterat subici generationi, aut non: & si quidem non poterat ex ea fieri mundus, & hoc est quod dicitur, quod non facta vel non genita, id est, quae non subiecta generationi impossibile esse dicimus transmutari, id est non possibile esse quod transmutetur ad hoc, ut ex ea fiat mundus. Si vero in sua natura habebat quod posset transmutari ad hoc quod fieret ex ea mundus, & etiam post corruptionem mundi poterit transmutari, ut ex ea iterum fiat mundus. Sed si aliquis ponat infinitos mundos, ita scilicet quod ex quibusdam atomis vno alio modo compositis fiat hic mundus, & ex eisdem, vel alio modo compositis fiat alius mundus & hoc in infinitum, poterit sustineri quod dictum est, scilicet quod mundus semel corruptus nunquam iterum generetur: quia, ex quo possibile est esse alios mundos ex illis atomis, poterit alius mundus constitui, sed si non posset esse mundus nisi vnus, sequeretur inconueniens, quia materia in quam mundus solueretur, esset adhuc in potentia, ut ex ea fieret mundus. vnde si non posset esse alius mundus, oporteret quod idem ipse iterum fieret. Deinde cum dicitur...

Totaliter autem factum corrumpi, & non reflecti existente quidem vno, impossibile est. priusquam enim fieret, semper existebat, quae ante ipsum consistencia qua non facta, non possibile esse dicimus transmutari. Infinitis autem existentibus mundis, contingit magis.

Sed tamen hoc utrum impossibile, aut possibile, erit manifestum ex posterioribus. Sunt enim quidam, quibus contingere videtur & in genitum aliquid ens corrumpi, & genitum incorruptibile durare, sicut in Timaeo. Ibi enim ait caelum factum esse quidem non solum, sed & fore de caetero sempiternum tempore. Ad quos naturaliter quidem de caelo solum dictum est, vniuersaliter autem de omni speculantibus, erit, & de hoc manifestum.

LECTIO XXIII.

Rimum autem distinguendum, quomodo ingenerabilia, & generabilia dicimus, & corruptibilia, & incorruptibilia.

Multipliciter enim dictis, si nulla differentia ad sermonem necesse intellectum confuse habere, si quis diuiso multipliciter tanquam diuiso vtatur. Immanifestum enim secundum quam naturam ipsi accidit quod dictum est.

Dicitur autem ingenitum vno

quo est intentio: & dicit, quod circa inquisitionem praedictae quaestiones, primo oportet distinguere, quibus modis aliqua dicuntur generabilia, & ingenerabilia: & iterum corruptibilia, & incorruptibilia. Deinde cum dicitur... Assignat rationem suae intentionis, & dicit, quod quando aliqua multipliciter dicuntur, contingit quandoque, quod illa multiplicitas nullam differentiam inducat quantum ad rationem, quae proponitur, quando scilicet in illa ratione sumitur nomen solum in vna significatione. Tunc autem multiplicitas differentiam facit in rationem, quando nomen sumitur in diuersis significationibus, sed tamen licet nulla differentia fiat quantum ad rationem, tamen intellectus audientis se confuse habet, si aliquis utatur nomine quod multipliciter potest distinguere, tanquam distinguere non posset: quia, quando aliquis vtatur indistincte multiplici, non est manifestum secundum quam naturam significari accidit conclusio. Deinde cum dicitur... Distinguit praedicta nomina. & primo ingenitum, & genitum. Secundo corruptibile, & incorruptibile, ibi Et corruptibile autem &c. Circa primum duo facit. Primo distinguit hoc nomen ingenitum. Secundo hoc nomen...

quo est intentio: & dicit, quod circa inquisitionem praedictae quaestiones, primo oportet distinguere, quibus modis aliqua dicuntur generabilia, & ingenerabilia: & iterum corruptibilia, & incorruptibilia. Deinde cum dicitur... Assignat rationem suae intentionis, & dicit, quod quando aliqua multipliciter dicuntur, contingit quandoque, quod illa multiplicitas nullam differentiam inducat quantum ad rationem, quae proponitur, quando scilicet in illa ratione sumitur nomen solum in vna significatione. Tunc autem multiplicitas differentiam facit in rationem, quando nomen sumitur in diuersis significationibus, sed tamen licet nulla differentia fiat quantum ad rationem, tamen intellectus audientis se confuse habet, si aliquis utatur nomine quod multipliciter potest distinguere, tanquam distinguere non posset: quia, quando aliquis vtatur indistincte multiplici, non est manifestum secundum quam naturam significari accidit conclusio. Deinde cum dicitur... Distinguit praedicta nomina. & primo ingenitum, & genitum. Secundo corruptibile, & incorruptibile, ibi Et corruptibile autem &c. Circa primum duo facit. Primo distinguit hoc nomen ingenitum. Secundo hoc nomen...

At vero hoc etiam si fieri possit nec ne, perspicuum ex hisce, quae posterius dicuntur, euadet. Sunt enim quibus fieri posse videtur, ut et ingenerabile quippiam corrumpatur, & ortum uacat corruptione, ut in Timaeo asseritur. Illic enim Timaeus caelum, esse quidem ortum, non tamen esse caducum, sed reliquo semper fore tempore dicit: ad quos naturaliter, quidem de caelo solum est dictum. Si uero de omnibus uniuersaliter considerauerimus, de hoc quoque fuerit manifestum.

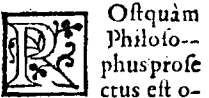
LECTIO XXIII.

Rimum autem distinguendum, quomodo generabilia & ingenerabilia: & corruptibilia & incorruptibilia dicimus.

Nam cum multipliciter dicantur, & si nihil ad rationem refert, mentem indefinitae sese habere necesse est: si quisquam ut indiuisibili eo utatur, quo multus diuiditur modis. Non est enim manifestum per quem ipsorum naturam id accidit quod est dictum.

Dicitur itaque ingenerabile uno modo

quo est intentio: & dicit, quod circa inquisitionem praedictae quaestiones, primo oportet distinguere, quibus modis aliqua dicuntur generabilia, & ingenerabilia: & iterum corruptibilia, & incorruptibilia. Deinde cum dicitur... Assignat rationem suae intentionis, & dicit, quod quando aliqua multipliciter dicuntur, contingit quandoque, quod illa multiplicitas nullam differentiam inducat quantum ad rationem, quae proponitur, quando scilicet in illa ratione sumitur nomen solum in vna significatione. Tunc autem multiplicitas differentiam facit in rationem, quando nomen sumitur in diuersis significationibus, sed tamen licet nulla differentia fiat quantum ad rationem, tamen intellectus audientis se confuse habet, si aliquis utatur nomine quod multipliciter potest distinguere, tanquam distinguere non posset: quia, quando aliquis vtatur indistincte multiplici, non est manifestum secundum quam naturam significari accidit conclusio. Deinde cum dicitur... Distinguit praedicta nomina. & primo ingenitum, & genitum. Secundo corruptibile, & incorruptibile, ibi Et corruptibile autem &c. Circa primum duo facit. Primo distinguit hoc nomen ingenitum. Secundo hoc nomen...

Philosophus profectus est opinionem aliorum circa praepositam quaestionem de mundo, an sit genitus, & corruptibilis, hic profectus quod praedicta quaestionem secundum suam opinionem, & primo praemittit quaedam, quae sunt necessaria ad inuestigationem, & positi. Secundo profectus quod praedicta quaestione, ibi Determinatis autem his, &c. Circa primum duo facit. Primo distinguit multipliciter horum nomina, quibus vtatur in quaestione, & ingeniti: corruptibilis, & incorruptibilis. Secundo distinguit multipliciter quorundam nomina, quae in praedictorum definitione cadunt, scilicet possibilis, & impossibilis. ibi Si, itaque haec sic habet, &c. Circa primum duo facit. Primo dicit de quo est intentio: secundum praedictum profectus, ibi Dicitur autem ingenitum, &c. Circa primum duo facit. Primo dicit de quo est intentio: & dicit, quod circa inquisitionem praedictae quaestiones, primo oportet distinguere, quibus modis aliqua dicuntur generabilia, & ingenerabilia: & iterum corruptibilia, & incorruptibilia. Deinde cum dicitur... Assignat rationem suae intentionis, & dicit, quod quando aliqua multipliciter dicuntur, contingit quandoque, quod illa multiplicitas nullam differentiam inducat quantum ad rationem, quae proponitur, quando scilicet in illa ratione sumitur nomen solum in vna significatione. Tunc autem multiplicitas differentiam facit in rationem, quando nomen sumitur in diuersis significationibus, sed tamen licet nulla differentia fiat quantum ad rationem, tamen intellectus audientis se confuse habet, si aliquis utatur nomine quod multipliciter potest distinguere, tanquam distinguere non posset: quia, quando aliquis vtatur indistincte multiplici, non est manifestum secundum quam naturam significari accidit conclusio. Deinde cum dicitur... Distinguit praedicta nomina. & primo ingenitum, & genitum. Secundo corruptibile, & incorruptibile, ibi Et corruptibile autem &c. Circa primum duo facit. Primo distinguit hoc nomen ingenitum. Secundo hoc nomen...

LECTIO XXIII.

Rimum autem distinguendum, quomodo generabilia & ingenerabilia: & corruptibilia & incorruptibilia dicimus.

Nam cum multipliciter dicantur, & si nihil ad rationem refert, mentem indefinitae sese habere necesse est: si quisquam ut indiuisibili eo utatur, quo multus diuiditur modis. Non est enim manifestum per quem ipsorum naturam id accidit quod est dictum.

Dicitur itaque ingenerabile uno modo

quo est intentio: & dicit, quod circa inquisitionem praedictae quaestiones, primo oportet distinguere, quibus modis aliqua dicuntur generabilia, & ingenerabilia: & iterum corruptibilia, & incorruptibilia. Deinde cum dicitur... Assignat rationem suae intentionis, & dicit, quod quando aliqua multipliciter dicuntur, contingit quandoque, quod illa multiplicitas nullam differentiam inducat quantum ad rationem, quae proponitur, quando scilicet in illa ratione sumitur nomen solum in vna significatione. Tunc autem multiplicitas differentiam facit in rationem, quando nomen sumitur in diuersis significationibus, sed tamen licet nulla differentia fiat quantum ad rationem, tamen intellectus audientis se confuse habet, si aliquis utatur nomine quod multipliciter potest distinguere, tanquam distinguere non posset: quia, quando aliquis vtatur indistincte multiplici, non est manifestum secundum quam naturam significari accidit conclusio. Deinde cum dicitur... Distinguit praedicta nomina. & primo ingenitum, & genitum. Secundo corruptibile, & incorruptibile, ibi Et corruptibile autem &c. Circa primum duo facit. Primo distinguit hoc nomen ingenitum. Secundo hoc nomen...

men genitum, ibi Eodem autem modo, &c. } ponit autē, quod hoc nomen ingenitum, dicitur tribus modis, quorum primus est prout dicitur aliquid ingenitum quod quidem nunc est, sed prius non erat, ita tamen, quod hoc contingat sine generatione & transmutatione eius quod esse incipit: sicut aliqui ponunt exemplum de eo quod est tangi, & moueri. dicunt enim, quod tactum, & motum non contingit generari, & hoc probatur in 5. Physicorum quia, cum generatio sit quaedam species motus siue transmutationis, si motus generaretur, sequeretur, quod mutationis esset mutatio. Sic ergo tactus, & motus licet esse incipiant, tamen dicuntur ingenita, quia non generantur: nec nata sunt generari. Secundo modo dicitur aliquid esse ingenitum, quod quidem contingit fieri, vel non fieri, & tamen nondum est factum: sicut hominē qui nascitur cras contingit in futurum fieri, vel non fieri, & tamen dicitur ingenitus, quia nondum est natus. Similiter enim, & hoc potest dici in genitum, quasi non genitum, quod contingit generari. Tertio modo dicitur aliquid ingenitum quod omnino impossibile est fieri, hoc modo, ut quandoque sit, & quandoque non sit: siue per generationem, siue quocunque alio modo. & secundum hoc ingenita dicuntur quae non possunt esse, vel quae non possunt non esse. Hic modus distinguitur in duos: nam impossibile dicitur dupliciter esse, vel fieri. Vno modo absolute, quando scilicet simpliciter non est verum dici, quod hoc aliquando fiat. Secundo modo, prout dicitur aliquid impossibile fieri, quia non de facili potest fieri & hoc quia non cito potest fieri, vel quia non est bene factibile, sicut si dicamus aliquid malum ferrum non esse bene fabricabile. Ad eundem autem horum modorum considerandum est, quod generatio importat aliquid commune, quod est incipere esse: & etiam importat determinatum modum essendi, scilicet per transmutationem. Negatio igitur, quae importatur hoc nomine ingenitum, vno modo potest negare vtrunque, scilicet inceptioem, & modum incipiendi: vel potest solum negare modum incipiendi: & vtrunque contingit dupliciter. vno modo secundum actum: alio modo secundum potentiam. Si igitur praedicta negatio non neget inceptioem, sed solum modum incipiendi, sic est primus modus, secundum quem dicitur aliquid ingenitum, quod potest incipere esse, sed non per generationem. Si vero neget non potentiam, sed solum actum, ut puta, quia potest incipere esse, & potest generari, non tamen adhuc incipit esse, vel est generatum, sic est secundus modus. Si vero non solum neget modum incipiendi, sicut in primo modo, nec solum actum generationis, sicut in secundo, sed modum inceptioem, & inceptioem, & quantum ad actum, & quantum ad potentiam, sic est tertius modus qui est perfectissimus, secundum quem proprie & simpliciter dicitur aliquid ingenitum. quāuis & hic modus distinguitur secundum quod possibile dicitur aliquid, vel simpliciter, vel secundum quid. Deinde cum dicitur,

Lec. 3. Tex. c. 112.

T. c. 113.

quidem modo si sit aliquid nunc prius non ens sine generatione. & transmutatione, quaedam modum quidam tangi, & moueri dicunt. Non enim generari quidam dicunt tactum neque motum. Vno autem si quidem contingens fieri aut non fieri non est autem. Similiter enim & hoc ingenitum, quod contingit fieri. Vno autem si quid omnino impossibile fieri, ut & quandoque sit quandoque autem non. Impossibile autem dicitur dupliciter. aut enim simpliciter non verum erit dicere quod fiet utique: aut non facile, neque cito. aut bene.

Eodem autem modo & genitum, vno quidem si non ens prius, posterius, siue genitum siue non generatum, siue sine generatione, siue sine generatione. Alio modo si possibile sit, siue ueritate siue facilitate possibile ipsum sit definitum. Alio modo si generatio sit ipsius ex eo quod non est ad id quod est; siue iam sit, per generationem autem sit: siue & nondum sit, esse autem possit.

Idus potest distingui in duos secundum distinctionem potentiae. Secundum autem modum tertium asseritur non solum inceptio, sed determinatus modus incipiendi: & hic modus potest distingui in duos, quia vel asseritur determinatus modus incipiendi secundum actum, ut quia sit aliquid iam generatum: aut secundum potentiam, ut quia aptum natum sit generari. Et si quis recte consideret modos, quos posuit circa genitum, differunt a modis, quos posuit circa ingenitum dupliciter. Vno modo secundum distinctionem quidem, quia in distinctione modorum ingeniti sub alio modo comprehendebatur negatio determinati modi incipiendi secundum potentiam, & in alio secundum actum. Nam in primo modo dicebatur ingenitum, quod non poterat incipere per generationem, sed nondum erat generatum: sed quantum ad negationem inceptioem in communi, sub eodem modo comprehendebatur negationem potentiae & actus. dicebatur enim tertio modo ingenitum, quod nec incipit esse, nec potest incipere. Sed circa modos geniti, e conuerso: ex parte inceptioem in communi distinguit modos secundum potentiam, & actum. Nam primus modus est quod actum incipit esse quocunque modo. Secundus est quod potest incipere quocunque modo, licet nondum inciperit. Sed ex parte determinati modi incipiendi sub vno modo comprehendit potentiam, & actum. dicitur enim tertio modo genitum, quod vel est genitum, vel potest generatum esse, vel poterit generari. Et sic patet, quod isti tres modi non directe opponuntur tribus primis: quia quod ibi distinguebatur, hic remanet indistinctum, & conuerso. Secundum ordinem autem differunt isti modi. nam in modis ingeniti praemittitur id quod pertinet ad determinatum modum inceptioem ei, quod pertinet ad inceptioem in communi. Sed circa modos geniti praemittitur id quod est ex parte inceptioem in communi, & hoc

¶ Distinguitur significationem huius nominis genitum:

& dicit, quod eodem modo genitum dicitur tribus modis, quorum primus est, si aliquid prius non fuit, & postea incipit esse, siue per generationem, sicut homo: siue sine generatione, sicut tactus, dummodo id quod dicitur genitum quandoque non sit, & iterum postea sit. Secundo modo dicitur aliquid genitum, si possibile sit id incipere esse, siue possibile determinatur per verum, ut scilicet dicitur possibile, quod potest esse, siue determinetur per facile, ut scilicet dicitur possibile fieri quod deiacili potest. Tertio modo dicitur aliquid genitum, cuius potest esse generatio, ut per hoc procedat de non esse in esse: & hoc indifferenter, siue iam esse inciperit, & hoc per fieri, id est, per modum generationis: siue nondum esse inciperit, sed contingat illud esse incipere per modum generationis. Apparet etiam secundum praemissam ratio horum modorum. Quia cum dicitur aliquid genitum secundum primum modum, asseritur actualis inceptio, non autem modus determinatus incipiendi quem significat generatio. Secundum autem modum secundum asseritur possibilis inceptioem abque determinato modo incipiendi: & hic mo-

do, si sit quippiam nunc, quod antea non erat, sine generatione mutatione, ut ipsum tangi quidam inueniunt atque moueri. dicunt enim non posse tangens generari, neque subiciens motum. Alio modo si fieri uel ortum esse quippiam possit, & non sit nam & hoc ingenerabile dicitur, quia ortum subire potest. Alio modo si quippiam omnino factum esse impossibile sit, ut interdum sit, interdum non sit. Impossibile autem dupliciter dicitur, aut enim quia non uerum est dicere ortum esse posse, aut quia non facile, nec cito, nec bene oriari potest.

Eodem modo & generabile uno dicitur modo, si sit quippiam posterius, quod prius non erat, siue per generationem, siue sine generatione. Alio modo si possibile sit, siue ueritate siue facilitate possibile ipsum sit definitum. Alio modo si generatio sit ipsius ex eo quod non est ad id quod est; siue iam sit, per generationem autem sit: siue & nondum sit, esse autem possit.

¶ Distinguitur modos corruptibilis, & incorruptibilis: et primo corruptibilis, secundum inceptioem, ibi De incorruptibilis, &c. ¶ Dicit ergo primo, quod corruptibile, similiter, & incorruptibile dicuntur multipliciter: & ponit tres modos corruptibilis. Vbi considerandum est, quod sicut generatio importat inceptioem cum determinato modo, ita corruptio importat definitionem cum determinato modo, scilicet transmutationis. Primus ergo modus corruptionis ponit definitionem in communi absque distinctione potentiae, & actus. & est eadem ratio ordinis, quae est supra de genito. Sicut enim non dicitur aliquid perfecte genitum, ex hoc: quod incipit esse, ita non dicitur aliquid perfecte corruptum, ex hoc: quod definit esse: nec perfecte corruptibile, ex hoc: quod potest definere esse. Est ergo primus modus, secundum quem dicimus aliquid esse corruptibile, quod cum prius sit aliquid, posterius autem vel non est, vel contingit non esse: siue hoc contingat per corruptionem, & transmutationem, sicut homo est corruptibilis: siue non per corruptionem, & transmutationem desinat esse, sicut tactus, & motus. Secundo modo dicimus aliquid esse corruptibile, quod contingit non esse, id est, quandoque potest definere esse per specialem modum corruptionis. Tertio modo dicitur aliquid corruptibile, quod de facili corrumpitur: quod potest dici euphthartō, id est bene corruptibile. Est autem considerandum, quod licet modi corruptibilis cum modis geniti conueniant quantum ad ordinem, quia sicut ibi praemittitur generalis inceptio, ita hic praemittitur generalis definitio: est tamen differentia quantum ad distinctionem. nam ibi distinguebatur modi secundum actum & potentiam: hic autem distinguuntur modi secundum potentiam absolutam & perfectam, quae est vlti-

T. c. 113.

T. c. 114.

d ¶

B

subtili ratione Arist. fecit. voluit enim primo ponere modos imperfectos, & vltimo modos perfectos. differenter autem se habent negatio & affirmatio circa proprium & commune. Nam negatio quae negat proprium, est imperfecta: negatio autem quae negat commune, est perfecta, quia negato commune negatur proprium. & ideo vltimum modum ingeniti, quasi perfectum posuit, quo negatur inceptio in communi. Et quia negatio particularis modi incipiendi est imperfecta, ideo ex hac parte posuit partiales modos distinctos secundum potentiam, & actum. sed affirmatio proprii est perfecta, quia posito proprio ponitur commune. affirmatio autem communis est imperfecta: & ideo vltimum modum geniti posuit tanquam perfectum, quod incipit esse per generationem. Et comprehendit sub hoc modo, tanquam sub perfecto, & potentiam, & actum. Modos autem pertinentes ad inceptioem in communi, praemittit tanquam imperfectos: non enim perfecte dicitur aliquid genitum ex hoc solo, quod incipit esse. & ideo expresse distinguit hos modos tanquam partiales secundum potentiam, & actum. Deinde cum dicitur,

Et corruptibile autem, & incorruptibile similiter. Siue enim prius aliquid ens, posterius autem non est, aut non esse contingit, corruptibile esse dicimus siue corruptum aliquando & transmutatum. siue non. Est autem quando & quod per corrumpi contingit non esse, corruptibile esse dicimus. Et adhuc aliter quod facile corrumpitur: quod dicitur utique aliquis euphthartō.

Et de incorruptibili eadem ratio. Aut enim quod sine corruptione quandoque quid ens, quandoque autem non ens: puta tactus, quia sine corrumpi, prius existentes postremo non sunt. Aut ens quidem impossibile aut non fore. aut non futurum aliquando, nunc autem ens. Tu enim es, & tactus nunc, sed tamen corruptibiles: quia erit aliquando tempus, quando non verum te dicere, quia es, neque hoc tangi. Maxime autem proprie incorruptibile ens quidem, impossibile autem corrumpi sic ut & nunc ens postremo non sit, aut contingat non esse. Et si nondum corruptum, contingens autem postremo non esse. Dicitur autem incorruptibile, & quod non facile corrumpitur.

¶ Distinguitur modos corruptibilis, & incorruptibilis: et primo corruptibilis, secundum inceptioem, ibi De incorruptibilis, &c. ¶ Dicit ergo primo, quod corruptibile, similiter, & incorruptibile dicuntur multipliciter: & ponit tres modos corruptibilis. Vbi considerandum est, quod sicut generatio importat inceptioem cum determinato modo, ita corruptio importat definitionem cum determinato modo, scilicet transmutationis. Primus ergo modus corruptionis ponit definitionem in communi absque distinctione potentiae, & actus. & est eadem ratio ordinis, quae est supra de genito. Sicut enim non dicitur aliquid perfecte genitum, ex hoc: quod incipit esse, ita non dicitur aliquid perfecte corruptum, ex hoc: quod definit esse: nec perfecte corruptibile, ex hoc: quod potest definere esse. Est ergo primus modus, secundum quem dicimus aliquid esse corruptibile, quod cum prius sit aliquid, posterius autem vel non est, vel contingit non esse: siue hoc contingat per corruptionem, & transmutationem, sicut homo est corruptibilis: siue non per corruptionem, & transmutationem desinat esse, sicut tactus, & motus. Secundo modo dicimus aliquid esse corruptibile, quod contingit non esse, id est, quandoque potest definere esse per specialem modum corruptionis. Tertio modo dicitur aliquid corruptibile, quod de facili corrumpitur: quod potest dici euphthartō, id est bene corruptibile. Est autem considerandum, quod licet modi corruptibilis cum modis geniti conueniant quantum ad ordinem, quia sicut ibi praemittitur generalis inceptio, ita hic praemittitur generalis definitio: est tamen differentia quantum ad distinctionem. nam ibi distinguebatur modi secundum actum & potentiam: hic autem distinguuntur modi secundum potentiam absolutam & perfectam, quae est vlti-

mus modus tanquam perfectissimus. Perfectissime enim est corruptibile, quod de facili potest corrumpi: & huius ratio est, quia genitum dicitur secundum actum, corruptibile autem dicitur secundum potentiam. vnde genitum potest intelligi secundum actum & potentiam. Sed corruptibile non potest intelligi nisi secundum potentiam. ideo autem posuit genitum secundum actum, & corruptibile secundum potentiam: quia cum generatio sit de non esse in esse, corruptio de esse in non esse, id quod est generabile, nondum est ens, sed solum id quod iam est genitum. e conuerso, id quod est corruptibile, est ens, non autem id quod iam est corruptum. Intendit autem Philosophus facere quaedam distinctionem de entibus, non autem de non entibus. & ideo vtritur nomine geniti, & corruptibilis. Deinde cum dicitur,

Corruptibile etiam, & incorruptibile similiter dicitur. Nam si quippiam prius erat, postea uero non est, aut est quidem, non esse autem potest siue per corruptionem mutationem, siue sine corruptione, corruptibile illud dicimus esse. Interdum & id quod per corruptionem non esse potest, corruptibile esse dicimus. Et usuper alio modo id quod facile corrumpitur, quod quidem quippiam facile corruptibile dixerit.

De incorruptibili eadem est etiam ratio. Aut enim id quod sine corruptione interdum est, interdum non est, in corruptibile dicimus, quo pacto tactus incorruptibilis esse dicuntur propterea quod prius erant, & postea non sunt sine corruptione. Aut id quod quidem est, non esse autem potest, aut non est futurum inquam, nunc autem est. tu enim es nunc, & tactus est etiam nunc, corruptibilis tamen estis: quia erit aliquando tempus, quando nec te esse, nec hanc tangere uere dicitur. Id uero maxime proprie & incorruptibile dicitur, quod quidem est, non potest autem sic corruptum esse, ut nunc quidem sit, postea uero non sit, aut non esse possit. Aut & id quod nondum corruptum est, non esse autem posterius potest. Dicitur etiam incorruptibile, & id quod non facile corrumpitur.

¶ Distinguitur modos corruptibilis, & incorruptibilis: et primo corruptibilis, secundum inceptioem, ibi De incorruptibilis, &c. ¶ Dicit ergo primo, quod corruptibile, similiter, & incorruptibile dicuntur multipliciter: & ponit tres modos corruptibilis. Vbi considerandum est, quod sicut generatio importat inceptioem cum determinato modo, ita corruptio importat definitionem cum determinato modo, scilicet transmutationis. Primus ergo modus corruptionis ponit definitionem in communi absque distinctione potentiae, & actus. & est eadem ratio ordinis, quae est supra de genito. Sicut enim non dicitur aliquid perfecte genitum, ex hoc: quod incipit esse, ita non dicitur aliquid perfecte corruptum, ex hoc: quod definit esse: nec perfecte corruptibile, ex hoc: quod potest definere esse. Est ergo primus modus, secundum quem dicimus aliquid esse corruptibile, quod cum prius sit aliquid, posterius autem vel non est, vel contingit non esse: siue hoc contingat per corruptionem, & transmutationem, sicut homo est corruptibilis: siue non per corruptionem, & transmutationem desinat esse, sicut tactus, & motus. Secundo modo dicimus aliquid esse corruptibile, quod contingit non esse, id est, quandoque potest definere esse per specialem modum corruptionis. Tertio modo dicitur aliquid corruptibile, quod de facili corrumpitur: quod potest dici euphthartō, id est bene corruptibile. Est autem considerandum, quod licet modi corruptibilis cum modis geniti conueniant quantum ad ordinem, quia sicut ibi praemittitur generalis inceptio, ita hic praemittitur generalis definitio: est tamen differentia quantum ad distinctionem. nam ibi distinguebatur modi secundum actum & potentiam: hic autem distinguuntur modi secundum potentiam absolutam & perfectam, quae est vlti-

Quam Philosophus ostendit quot modis dicitur genitum & ingenitum, corruptibile & incorruptibile, hic exponit significationem huius quod dicitur possibile & impossibile. Et primo dicit de quo est intentio: secundo exequitur propositum, ibi { Si itaq; aliquid potest &c. } Circa primum duo facit. Primo dicit de quo est intentio, & dicit quod cum ita se habeat ea que dicta sunt circa significationem geniti & ingeniti, corruptibilis & incorruptibilis, oportet considerare quomodo dicitur aliquid possibile, & impossibile. Secundo ibi.

¶ Assignat rationem sue intentionis quia scilicet possibile & impossibile includuntur in ratione predictorum: quia ut supra dictum est, propriissime dicitur aliquid esse incorruptibile, quod non solum non potest corrumpi, sed nec etiam quocumque modo aliquando esse, & postea non esse. & similiter ingenitum proprie dicitur, quod est impossibile, scilicet esse, & non esse: & quod non potest fieri quocumque tali modo, quod prius non sit, & postea sit: sicut diametrum quadrati esse simetrum, id est, commensuratum lateri quadrati est ingenitum, quia nulla modo potest accidere esse. Deinde cum dicit.

¶ Ostendit quomodo aliquid dicitur possibile & impossibile. vno modo dicitur aliquid possibile & impossibile absolute, quod scilicet secundum se est tale, quod possit esse, vel non possit esse. verum propter habitudinem terminorum adiuicem. Alio modo dicitur possibile & impossibile alicui, quod scilicet potest esse, vel non esse verum vel secundum potentiam actiuam, vel passiuam: & sic accipiat hic possibile & impossibile, secundum quod aliquid agens, aut patiens potest, aut non potest. hanc enim significatio maxime congruit rebus naturalibus. primo ergo ostendit quomodo dicitur aliquid esse possibile, vel impossibile: Secundo excludit obiectionem, ibi { Nihil autem nos &c. } Circa primum duo facit. Primo manifestat quomodo dicitur aliquid esse possibile. Secundo ostendit, quomodo dicitur aliquid esse impossibile ibi { Et vniue quidem, &c. } Ad primum manifestandum dicit, quod, si contingat aliquam rem posse in aliquid magnum, puta, quod si aliquis ambulet per centum stadia, aut possit leuare aliquid magnum pondus, semper determinamus, siue denominamus eius potentiam per respectum ad plurimum id quod potest: sicut dicimus potentiam huius hominis esse, quod potest leuare pondera ducentorum talentorum, aut quod potest ire per spatium centum stadiorum, quamuis possit omnes partes infra istam quantitatem contentas, siquidem potest in id quod superabundant: nec tamen denominatur ab illis partibus, puta, quod de terminetur eius potentia, quod potest ferre. 50. talenta, aut ire. 50. stadia: sed per id quod est maximum, ita scilicet quod potentia vniuersalis, que denominatur per respectum ad finem, id est, per vltimum, & per maximum ad quod potest, & per virtutem suam excellentiam: sicut etiam & magnitudo cuiuslibet rei determinatur per id quod est maximum: sicut quantitatem tricubiti notificat, non dicimus quod sit tricubitum, similiter rationem hominis assignamus per rationale, & non per sensibile: quia semper per illud quod est vltimum, & maximum, & completiuum, & dans speciem rei. Sic igitur patet, quod ille qui potest in ea, que excellunt, necesse est quod possit etiam que sunt infra, puta si aliquis potest portare centum talenta, poterit etiam portare duos: & si potest ire per centum stadia, potest ire per duo: sed tamen virtus rei non attribuitur nisi excellentiam, id est, secundum id at tenditur virtus rei, quod est excellentissimum omnium rerum in quod potest. & hoc est quod dicitur in alia translatione, Virtus est vltimi potentia, quasi scilicet, virtus rei determinatur secundum vltimum in quod potest: & hoc etiam habet locum in virtutibus animae. Dicitur enim virtus humana per quam homo potest in id quod est excellentissimum in operibus humanis, scilicet, in opere quod est

LECTIO XXV.

Itaque hanc sic se habent, considerandum quomodo dicimur possibile, & impossibile.

¶ Propriissime . n. dictum incorruptibile, eo quod non potest corrumpi, neque aliquando quidem esse, aliquando autem non. Dicitur autem & ingenitum, quod impossibile, & quod non potens fieri sic, vt & prius quidem non sit posterius autem sit, puta diametrum symmetrum.

¶ Si itaque aliquid potest moueri per stadia centum, aut leuare pondus, semper ad plurimum dicimus, puta, talenta leuare centum, aut stadia ire centum, quamuis & partes potest que intus, siquidem & superabundantiam, ut nominetur ad finem & excellentiam virtutem. Necesse quidem igitur potens secundum excellentiam tanta, & que infra posse: puta, si talenta centum tollere, & duo: & si stadia centum, & duo posse ire. virtus autem excellentiam est semper.

¶ Et vti que si quidem impossibile tantum secundum excellentiam dicentibus, & plura impossibile: puta, non potens mille ire stadia, & manifestum quia & mille, & unum.

¶ Nihil autem nos turbet. Determinandum enim secundum excellentiam terminum dictum quidem proprie possibile. Forsitan enim instabit quis utique, quasi

LECTIO XXV.

Igitur hanc ita sunt, considerandum est quomodo possibile, & impossibile dicimus.

¶ Nam & quod propriissime incorruptibile dicitur, ex eo dicitur sane, quia corrumpi non potest, neque quandoque esse, quandoque non esse. Et ingenerabile id propriissime dicitur, quod sic generari non potest, ut prius quidem non sit, posterius uero sit, qualis est diametrum commensurabilis lateri.

¶ Si igitur quippiam per decem milia passuum moueri potest, aut pondus leuare, id quod maximum potest dicere semper solemus, veluti centum leuare libras, aut per decem milia passuum ambulare, quamquam & partes que citra sunt potest, si & excessum potest. Quo patet ad finem at que excessum definitur potestiam oportere. Id igitur quod potest tot per excessum, & ea que sunt citra necesse est: cen, si centum libras leuare potest, & duas posse, & si per decem milia passuum ambulare potest, & per duo ambulare posse. Potentia uero ipsius excessus est.

¶ Et si quippiam tantum non potest eo per exuperationem dicto, & plura non potest. Qui nanque centum passus transire non potest, is & centum, & unum non potest.

¶ Nihil autem nos conturbet: id enim quod proprie potest per finem excessus sit definitum. Forsitan enim quispiam dicet id quod dictum est, non necessario ita esse. Qui nanque magni-

secundum rationem. Deinde cum dicit. **¶** Ostendit quomodo dicitur aliquid alicui esse impossibile: & dicit, quod si aliquid tantum est impossibile alicui, si aliquis accipiat ea que excellunt, manifestum est, quod impossibile erit ei portare, vel facere plura: sicut ille qui non potest ire per mille stadia, manifestum est, quod non potest ire per mille, & vnum. Vnde patet, quod sicut determinatur possibile, id quod est possibile alicui, per maximum in quod potest, in quo attenditur virtus eius: ita id quod est impossibile alicui determinatur per minimum eorum, in que non potest: in quo consideratur eius debilitas, puta si maximum in quod potest aliquid, sit ire. 20. stadia, minimum eorum in que non potest, est ire. 20. & vnum. & ad hoc oportet determinare eius debilitatem, non autem ex eo, quod non potest ire per centum, vel mille. Deinde cum dicit. **¶** Excludit quandam obiectionem. Et primo mouet eam que dicitur secundum solui ibi { Sed nihil differt, &c. } Dicit ergo primo, quod nihil debet nos turbare, quia id quod proprie dicitur possibile, sit determinandum secundum

terminum excellentiam. Potesse . n. aliquis instare, quia non sit necessarium in omnibus id quod dictum est. videtur enim habere instatium in visu, & alijs sensibus. Ille enim qui videt aliquam magnam in quantitatem, puta, vnius stadij, non potest propter hoc videre magnitudines minoris quantitatis, que infra quantitatem illam continentur, sed magis accidit contrarium: quia iste qui potest videre punctum. i. aliquid minimum sensu perceptibile: aut etiam qui potest audire paruum sonum, potest & maiora sentire. Deinde cum dicit. **¶** Soluit praedictam obiectionem. Et dicit, quod hoc quod dictum est, nihil differt ad rationem, qua determinabatur, quod possibile determinatur secundum excellentiam: quia huiusmodi excellentiam, secundum quam attenditur virtus rei, potest determinari vel secundum virtutem, vel secundum rem. secundum rem quidem, quando in ipsa re est excellentia, sicut dictum est de centum stadijs, vel centum talentis: & secundum hanc excellentiam oportet determinari virtutem actiuam: quia quod potest agere in rem maiorem, potest et in rem minorem. Secundum virtutem autem attenditur excellentiam, quando aliquid quod non excellit in quantitate, requirit excellentiam virtutis: & hoc maxime videtur accidere circa potestas passivas. Quanto enim aliquid est passibilis, tanto a minori potest moueri: & quia potentia sensitiva sunt potentia passiva, id in sensibilibus accidit, vt qui potest sentire minus, potest sentire maius. Illud autem quod dictum est, hoc modo manifestat: quia visus qui est sensitivus minoris corporis, excedit in virtute: & sic attenditur excellentiam in virtute, non in re: sed velocitas est excellentior, que est maioris magnitudinis. Illud enim est velocius, quod in eodem tempore per maius spatium mouetur: & talis excellentiam non solum est in virtute, sed etiam in re.

¶ Sed nihil differt ad rationem. Determinetur enim in uirtute aut in re excellentia. Quod . n. dicitur, manifestum, visus quidem enim qui minoris, excedit: velocitas autem, que maioris.

¶ Sed nihil differt ad rationem. Determinetur enim in uirtute aut in re excellentia. Quod . n. dicitur, manifestum, visus quidem enim qui minoris, excedit: velocitas autem, que maioris.

¶ Sed nihil differt ad rationem. Determinetur enim in uirtute aut in re excellentia. Quod . n. dicitur, manifestum, visus quidem enim qui minoris, excedit: velocitas autem, que maioris.

LECTIO XXVI.

Determinatis autem his, dicendum quod deinceps. Si ita que sunt quedam possibilia, & esse & non, necesse aliquid tempus determinatum esse plurius, & eius quod est esse, & eius quod non. Dico autem possibile rem esse, & possibile non esse secundum quantum aliquod, sed semper plus proposito, & non est cuius minus, in infinito erit tempus idem possibile esse, & non esse alio infinito: sed hoc impossibile.

¶ Principium autem sit hinc. Impossibile, & falsum non idem signant. Est autem impossibile, & possibile: & falsum & uerum, hoc

¶ Principium autem sit hinc. Impossibile, & falsum non idem signant. Est autem impossibile, & possibile: & falsum & uerum, hoc

¶ Principium autem sit hinc. Impossibile, & falsum non idem signant. Est autem impossibile, & possibile: & falsum & uerum, hoc

LECTIO XXVI.

Quam Philosophus exposuit significationem nominum, que in questione proponuntur, hic incipit argumentari ad questionem propositam, verum, si aliquid possit esse genitum & incorruptibile: vel in genitum & corruptibile. Et primo ostendit hoc esse impossibile per rationes communes: secundo per rationem propriam scientie naturalis, ibi { Et naturaliter &c. } Circa primum duo facit. Primo ostendit quid sequitur ex premissis circa propositum. Secundo incipit argumentari ad propositum ostendendum, ibi { Principium autem sit hinc &c. } Dicit ergo primo, quod terminatis premissis circa significationem nominum, nunc oportet dicere illud quod consequenter se habet in hac consideratione. Dicitur enim supra, quod possibile dicitur secundum aliquid determinatum, puta, potens currere dicitur aliquis secundum

¶ dum centum stadia. Sunt autem in rebus quedam, que potest esse, & non esse. necesse est ergo ex premissis, quod sit determinatum aliquid plurimum tempore, & respectu ipsius est ita. Quod non possit ampliori tempore non esse. Et ne hoc intelligatur solum de esse substantiali, subiungit quod cum dicimus possibile non esse, potest intelligi in

¶ Verum nihil ad rationem refert. Ipsa enim exuperatio, aut in potentia, aut in re ipsa sit definita. Id enim quod dicitur patet, nam visus quidem ipse qui est minoris, excedit: celeritas autem ea que est maioris.

¶ Verum nihil ad rationem refert. Ipsa enim exuperatio, aut in potentia, aut in re ipsa sit definita. Id enim quod dicitur patet, nam visus quidem ipse qui est minoris, excedit: celeritas autem ea que est maioris.

LECTIO XXVI.

Is autem determinatus, dicenda sunt ea que deinceps sequuntur. Si igitur aliqua sint que esse, & non esse possunt, quoddam tempus maximum & essendi, & non essendi definitum esse necesse est. Atque dico rem esse posse, & non esse posse in uno quoque predicamento, ut hominem, aut album, aut tricubitum, aut aliquid aliud tale: nam si non erit definitum quiddam, sed semper propositio maius & quo non est minus, idem erit profecto possibile esse tempore infinito, & non esse alio tempore infinito: at hoc esse nequit.

¶ Principium autem sit hinc. Impossibile enim & falsum non idem significant. Est autem impossibile, & possibile: & falsum ac uerum ex

¶ Incipit argumentari ad propositum. Et circa hoc duo facit. Primo arguit propositum per communes rationes. Secundo per propriam rationem scientie naturalis, ibi { Et naturaliter autem &c. } Circa primum duo facit. Primo ostendit veritatem, scilicet quod incorruptibile & ingenitum se consequuntur, & similiter corruptibile & genitum: Secundo improbat positionem contrariam, ibi { Dicere itaque nihil, &c. } Circa primum duo facit. Primo ostendit propositum, ostendendo quomodo se habeat sempiternum ad ingenitum: & incorruptibile ad genitum & corruptibile. Secundo quomodo ista se habeant adiuicem, ibi { Palam autem & ex determinatione &c. } Circa primum tria facit. Primo ostendit quod omne sempiternum est incorruptibile, & ingenitum: S. Tho. de Caelo. D 3. Secundo

¶ Incipit argumentari ad propositum. Et circa hoc duo facit. Primo arguit propositum per communes rationes. Secundo per propriam rationem scientie naturalis, ibi { Et naturaliter autem &c. } Circa primum duo facit. Primo ostendit veritatem, scilicet quod incorruptibile & ingenitum se consequuntur, & similiter corruptibile & genitum: Secundo improbat positionem contrariam, ibi { Dicere itaque nihil, &c. } Circa primum duo facit. Primo ostendit propositum, ostendendo quomodo se habeat sempiternum ad ingenitum: & incorruptibile ad genitum & corruptibile. Secundo quomodo ista se habeant adiuicem, ibi { Palam autem & ex determinatione &c. } Circa primum tria facit. Primo ostendit quod omne sempiternum est incorruptibile, & ingenitum: S. Tho. de Caelo. D 3. Secundo

Tex. c. 115.

T. c. 116.

T. c. 117.

T. c. 118.

T. c. 119.

Secundo ostendit, quod nullum sempiternum est genitum, vel corruptibile, nec e converso, ibi Quoniam autem negatio &c. Tertio quod omne ingentum, & incorruptibile est sempiternum, ibi Quod si & ingentum. Circa primum duo facit. Primo praeimitit quaedam necessaria: secundo arguit ad propositum, ibi Si itaq; aliquid &c. Dicit ergo primo, quod oportet hinc sumere propositum ad principium ostendendum, quod impossibile, & falsum non significant idem. Circa quod quatuor ponit: quorum primum est, quod tam possibile quam impossibile, tam verum quam falsum dicuntur dupliciter. Vno modo ex suppositione, quod scilicet necesse est esse verum, vel falsum: possibile, vel impossibile suppositis quibusdam, sicut triangulum secundum rei veritatem necesse est habere tres angulos aequales duobus rectis, sed tamen hoc est impossibile suppositis quibusdam, puta, si supponamus quod triangulum sit quadratum, ad quod sequitur triangulum habere quatuor rectos. Similiter etiam diametrum quadrati sequitur esse commensurabile lateri, si quod supposita sint vera, puta, si ponamus, quod quadratum diametri sit quadruplum quadrati lateris. sic enim sequitur quod proportio diametri ad latus, sit sicut proportio numeralis, quae est ratio commensurabilis. Alio modo dicuntur aliqua simpliciter, absolute & secundum se possible, & impossibilia, falsa & vera. Secundum ponit ibi.

c Non autem idem est, falsum aliquid esse simpliciter & impossibile simpliciter. Te. n. non stantem dicere stare, falsum quidem non impossibile autem. Similiter autem cantantem autem, cantare dicere, falsum, sed non impossibile. Simul autem stare & sedere, & diametrum commensurabilem esse, non solum falsum, sed & impossibile.

d Non itaque idem est supponi falsum, & impossibile. Accidit autem impossibile ex impossibili.

e Hoc quidem igitur federe, & stare simul habet virtutem: quia quando habet illam, & alteram habet: sed non ut simul sedeat & stet, sed alio tempore.

f Si itaq; aliquid infinito tempore plurius habet virtutem, non est in alio tempore, sed hoc simul. Quapropter si quidem infinito tempore ens corruptibile est, virtutem habebit utique eius quod est non esse. Si itaq; in infinito tempore est sic existens, quod potest non esse, simul igitur erit, & non erit secundum actum. Falsum quidem igitur accidit utique, quia falsum positum est. Sed si non impossibile erat, non utique impossibile esset quod accidit. Omne igitur semper ens incorruptibile simpliciter est.

c Et dicit quod non est idem aliquid esse falsum simpliciter, id est, absolute, & esse impossibile absolute. Si enim dicam te stare, qui non stas, sed sedes, falsum erit quod dicitur, non autem impossibile: sed similiter falsum erit, & non impossibile, si quis dicat catere qui citharizat, sed non citharizat: sed quod aliquis simul stet & sedeat, vel quod diametrum sit commensurabilis lateri, non solum est falsum, sed & impossibile. Tertium ponit ibi. d Concludit ex praemissis, cum idem non sit falsum, & impossibile, sequitur quod non sit idem supponere falsum, & impossibile: nam ex falso sequitur falsum, sed ex impossibili sequitur impossibile. Quarta ponit ibi.

e Et quia dictum est, quod simul stare & sedere est impossibile, concludit, quod licet aliquid simul habeat virtutem ad opposita, puta, ad sedere & stare, tali ratione: quia quicquid una potentia reducit in actum, quicquid altera nihil tamen hanc habet potentiam, ut simul habeat opposita: puta, ut simul sedeat & stet, sed oportet hoc in alio, & alio tempore esse. Deinde cum dicitur. f Ostendit propositum, scilicet quod omne sempiternum sit incorruptibile, & ingentum. & primo ostendit, quod omne sempiternum sit incorruptibile. Secundo quod omne sempiternum sit ingentum. Similiter autem & ingentum. Dicit ergo concludens primo ex praemissis, in quibus dictum est pos-

ibile determinari ad aliquod tempus, si aliquid habet virtutem ad plura tempore infinito, non potest dici, quod possit aliquid eorum respectu unius temporis, & aliud respectu alterius temporis: sed quicquid potest, potest respectu huius temporis, quia non est aliquod tempus extra tempus infinitum. Si ergo ponamus, quod aliquid existens in infinito tempore sit corruptibile, sequitur ex hoc quod est corruptibile, quod habeat virtutem ad hoc, quod quandoque non sit: quod quidem oportet intelligi respectu eiusdem temporis infiniti in quo est, vel respectu alicuius partis eius, quia ergo est in infinito tempore, & tamen ponitur potens non esse, eo quod est corruptibile sic existens, quod potest non esse: & quia poterat non esse respectu infiniti temporis, vel alicuius partis eius, sequitur, quod simul secundum actum sit, & non sit: quia in infinito tempore ponatur esse, & postea ponebatur non esse respectu eiusdem temporis. Manifestum quidem igitur, quod hoc falsum accidit ex falso posito, sed hoc quod tu ponebas, istud existens in infinito tempore non esse quicquid, sed si hoc falsum, esset falsum tamen, tunc non sequeretur impossibile: sequitur autem impossibile, si idem simul esse, & non esse. ergo impossibile fuit illud non esse. non ergo poterat non esse, & ita non erat corruptibile. Sic ergo patet, quod omne quod erat semper ens, non potest esse corruptibile, & ita simpliciter est incorruptibile. Sed videtur, quod iste processus Arist. necessitate non habeat: quia quibus nullius potentia sit ad hoc, quod duo opposita sint in eodem tempore: in actu tamen nihil prohibet, quod potentia alicuius sit ad duo opposita respectu eiusdem temporis sub divisione aequaliter & eodem modo. sicut potentia mea est ad hoc, quod cras in ortu Solis vel sedeam, vel stem: non tamen quod utrunque sit simul, sed equaliter possum stare non sedendo, vel sedere non stando. Sic igitur potest aliquis obviare rationi Aristote. Ponamus enim aliquod semper ens, ita tamen quod istud esse suum sempiternum, sit contingens, & non necessarium: poterit ergo non esse respectu cuiuscunque partis temporis infiniti, ut in quo ponitur semper esse: non tamen hoc sequitur, quod aliquid sit simul ens, & non ens. Si enim ponamus, quod aliquis sit in domo semper per totam diem, tamen non est impossibile eum in domo non esse in quacunque parte diei: quia non ex necessitate est in domo per totam diem, sed contingenter. Sed dicendum quod, quod non est eadem ratio utrobique: nam id quod semper est, sicut per infinitum tempus, habet potentiam ut sit in infinito tempore. potentia autem existendi non est ad verumque respectu temporis, in quo quis potest esse, oia appetunt esse, & unumquodque tantum est, quantum potest esse: & hoc precipue patet in his quae sunt a natura: quia natura est determinata

Suppositione. Veluti triangulum impossibile est suos tres angulos duobus rectis aequales habere, si haec sint, & diametrum commensurabile est. Sunt autem simpliciter, & possible & impossible, & vera & falsa.

Non igitur idem falsum aliquid esse simpliciter, & simpliciter impossibile. Te. n. non stantem dicere stare, falsum est quidem, sed non impossibile. Similiter & eum qui citharam quidem pulsant, non autem cantant, cantare dicere falsum est, sed non impossibile est. Simul autem stare atque sedere, et diametrum commensurabile esse, non solum est falsum, sed etiam impossibile.

Non igitur idem est supponere falsum, ac impossibile. Impossibile autem ex impossibili accidit.

Sedendi itaque quippiam standique simul potentiam habet: quia quando habet illam, & alteram habet: at non ut simul stet atque sedeat, sed in alio tempore.

Si vero quippiam plurium potentiam habeat tempore infinito, non est hoc in alio atque alio tempore, sed simul. Quare si quippiam quod est tempore infinito, est corruptibile, illud non sit potentiam habet. Si igitur est tempore infinito id quod potest non esse, simul ergo erit atque non actu. Falsum igitur accidit, quia falsum suppositum est: sed si impossibile non esset, non id utique accideret quod & impossibile esset. Omne ergo quod semper est, incorruptibile simpliciter est.

uis nullius potentia sit ad hoc, quod duo opposita sint in eodem tempore: in actu tamen nihil prohibet, quod potentia alicuius sit ad duo opposita respectu eiusdem temporis sub divisione aequaliter & eodem modo. sicut potentia mea est ad hoc, quod cras in ortu Solis vel sedeam, vel stem: non tamen quod utrunque sit simul, sed equaliter possum stare non sedendo, vel sedere non stando. Sic igitur potest aliquis obviare rationi Aristote. Ponamus enim aliquod semper ens, ita tamen quod istud esse suum sempiternum, sit contingens, & non necessarium: poterit ergo non esse respectu cuiuscunque partis temporis infiniti, ut in quo ponitur semper esse: non tamen hoc sequitur, quod aliquid sit simul ens, & non ens. Si enim ponamus, quod aliquis sit in domo semper per totam diem, tamen non est impossibile eum in domo non esse in quacunque parte diei: quia non ex necessitate est in domo per totam diem, sed contingenter. Sed dicendum quod, quod non est eadem ratio utrobique: nam id quod semper est, sicut per infinitum tempus, habet potentiam ut sit in infinito tempore. potentia autem existendi non est ad verumque respectu temporis, in quo quis potest esse, oia appetunt esse, & unumquodque tantum est, quantum potest esse: & hoc precipue patet in his quae sunt a natura: quia natura est determinata

terminata ad unum, & sic quicquid semper est, non contingenter semper est, sed ex necessitate. Deinde cum dicitur, Ostendit idem ex parte geniti, vel ingentis: & dicit, quod similiter illud quod est semper, scilicet in infinito tempore, necesse est esse ingentum: quia si esset genitum, esset possibile

quod quodam tempore non esset, sicut de corruptibili dictum est. Sicut enim corruptibile, quod tamen prius fuerit, nunc non est, vel contingit non esse quandoque in futuro: ita genitum est quod nunc est, sed prius non fuit. Non est autem dare aliquid tempus in quo id quod semper est, possibile sit non esse, neque in tempore finito, neque in tempore infinito: quia quod potest esse tempore infinito, sicut id quod semper est, potest esse quolibet tempore finito, quod includitur a tempore infinito: & ita sequitur secundum praedictam deductionem, quod aliquis simul sit, & non sit: quod est impossibile. Non igitur contingit, quod unum & idem semper possibile sit esse, & semper non esse: quia hoc esset semper esse, & semper non esse tempore infinito. Similiter etiam non est possibile negatio eius quod semper esse, puta, ut si dicamus, quod semper est, potest non semper esse. hoc enim esse posse non esse ad minus tempore finito. Sic igitur patet, quod impossibile est aliquid semper esse, & quod sit corruptibile, vel etiam quod sit genitum: quia si sint duo termini ita se habentes, quod posterior non possit esse sine primo, sicut homo non potest esse sine animali, si id, scilicet primum est impossibile esse, sequitur quod posterior etiam sit impossibile esse. Sicut si impossibile est lapidem esse animal, impossibile est, lapidem esse hominem. hoc autem quod est aliquando non esse, sequitur ad corruptibile & genitum, sicut quoddam commune, ut ex dictis patet. Si ergo id quod semper est, non contingit quandoque non esse, sequitur etiam, quod impossibile sit id quod semper est, esse genitum: & similiter impossibile est id esse corruptibile, & sic patet, quod omne quod est sempiternum, est ingentum & incorruptibile.

LECTIO XXVII.

Voniam autem negatio eius quidem quod est semper possibile esse, non semper possibile esse, semper autem possibile non esse, contrarium cuius negatio non semper possibile non esse,

b Necessae negationes ambarum eidem existere & esse medium semper entis, & semper non entis quod possibile esse, & non esse.

c Vtriusque enim negatio quandoque existet, si non semper sit. Quare & non semper non ens erit quandoque & non erit: & non semper possibile esse simul, sed quandoque ens: quare & non esse. Idem igitur erit possibile

esse, quod equipollet huic quod est, nonquam esse. huic vero contradictorie opponitur, non semper non esse, quod equipollet ei quod est, aliquando esse. Secundo cum dicitur, Concludit ex praedicto modo oppositionis, quod oportet eidem subiecto inesse negationes ambarum. scilicet eius quod est semper esse, & eius quod est semper non esse, quae negationes sunt, non semper esse, & non semper non esse, quae quidem negationes eodem modo in sunt eidem, ut illud sit medium inter semper ens, & non semper ens quod quidem potest quandoque esse, & quandoque non esse. sicut si dicamus, inter omnem hominem esse, & nullum hominem esse, medium est, aliquid hominem esse, & aliquid hominem non esse. Tertio ibi, Probat hanc conclusionem sequi ex praemissis. & primo ratione propria, quae scilicet sumitur ex ratione termino

LECTIO XXVII.

Ostendam Philosophus ostendit, quod omne sempiternum est ingentum & incorruptibile, hic comparat sempiternum ad corruptibile & genitum, ostendens quod si

mul esse non possunt. Et primo praemittit quaedam, ex quibus procedit ratio. Secundo ex illis arguuntur ad propositum, ibi. Neque ita semper existens &c. Circa primum tria proponit. Primo quidem declarat oppositionem eius, quod est semper esse, & semper non esse: Et quantum ad hoc, quod est possibile, non tamen tradit oppositionem, quae attenditur secundum possibile, & non possibile, sed secundum semper esse, & non semper esse. Dicit ergo primo, quod huius affirmativa quae est, possibile semper esse, negatio contradictoria ei opposita est, possibile non semper esse, non quidem ex parte ipsius possibile, cuius haec est affirmativa, & possibile est non semper esse: sed quantum ad ipsum, quod est non semper esse: sed hoc quod est possibile semper non esse, opponitur contrarie, secundum eundem modum ei quod est, possibile semper esse. Negativa autem huius est, possibile non semper non esse, & huius ratio est, quia hoc aduerbium, semper, significat univertaliteratem temporis, licet hoc signum, omnis, designat univertaliteratem supposito- rum. Vnde sicut huic enunciationi, omnis homo est, contradictoria est, non omnis homo est, equipollens est quae est, aliquis homo non est, contraria vero huic, omnis homo est, dicitur, omnis homo non est, equipollens huic, nullus homo est, huius autem contradictoria est, non omnis homo non est, equipollens huic, aliquis homo est: ita huic quod dico, semper esse, contradictorie opponitur, non semper esse, quod equipollet ei quod est, aliquando non esse, sed ei quod est semper esse, contrarie opponitur, semper non esse, quod equipollet huic quod est, nonquam esse. huic vero contradictorie opponitur, non semper non esse, quod equipollet ei quod est, aliquando esse. Secundo cum dicitur, Concludit ex praedicto modo oppositionis, quod oportet eidem subiecto inesse negationes ambarum. scilicet eius quod est semper esse, & eius quod est semper non esse, quae negationes sunt, non semper esse, & non semper non esse, quae quidem negationes eodem modo in sunt eidem, ut illud sit medium inter semper ens, & non semper ens quod quidem potest quandoque esse, & quandoque non esse. sicut si dicamus, inter omnem hominem esse, & nullum hominem esse, medium est, aliquid hominem esse, & aliquid hominem non esse. Tertio ibi, Probat hanc conclusionem sequi ex praemissis. & primo ratione propria, quae scilicet sumitur ex ratione termino

Similiter & ingentum est. Nam si generabile est, erit possibile aliquo in tempore non esse. Corruptibile. n. id est, quod prius quidem erat, tunc vero non est, aut quod nunc quidem est, potest autem aliquando posterius non esse. Generate vero id quod prius non esse potest. At non est tempus aut infinitum, aut finitum, in quo id quod semper est non esse potest, etenim finitum tempore esse potest, quippe cum esse & tempore infinito possit. Non ergo contingit idem ac unum, & semper esse, & semper non esse posse: at neque non semper esse, quod patet esse negationem. Impossibile est ergo & semper quippiam esse, & corruptibile esse. Pari modo nec generabile. nam si duo sint termini, posteriorque sine priore inesse non possit: si ille competere non potest, & posterior etiam competere nequit. Quare si id quod est semper non esse aliquando non potest, impossibile est & generabile esse.

LECTIO XXVII.

Vm autem negatio quidem eius, quod semper esse potest, sit id quod non semper esse potest, contrarium autem id quod semper non esse potest, & negatio est id quod non semper non esse potest,

Negationes ambarum competere eidem necesse est, & esse medium eius quod semper est, & eius quod semper non est, id quod esse, & non esse potest.

Vtriusque namque negatio quandoque competet, si non semper sit. Quare si id quod non semper non est, erit quandoque atque non erit, & id quod non semper esse potest, sed quandoque est, ut & non sit, erit sane atque non erit. Idem ergo esse, quod equipollet huic quod est, nonquam esse. huic vero contradictorie opponitur, non semper non esse, quod equipollet ei quod est, aliquando esse. Secundo cum dicitur, Concludit ex praedicto modo oppositionis, quod oportet eidem subiecto inesse negationes ambarum. scilicet eius quod est semper esse, & eius quod est semper non esse, quae negationes sunt, non semper esse, & non semper non esse, quae quidem negationes eodem modo in sunt eidem, ut illud sit medium inter semper ens, & non semper ens quod quidem potest quandoque esse, & quandoque non esse. sicut si dicamus, inter omnem hominem esse, & nullum hominem esse, medium est, aliquid hominem esse, & aliquid hominem non esse. Tertio ibi, Probat hanc conclusionem sequi ex praemissis. & primo ratione propria, quae scilicet sumitur ex ratione termino

Tex. c. 120.

1211.

1212.

Text. c. 123. **Text. c. 124.** **Text. c. 125.** **Text. c. 126.**

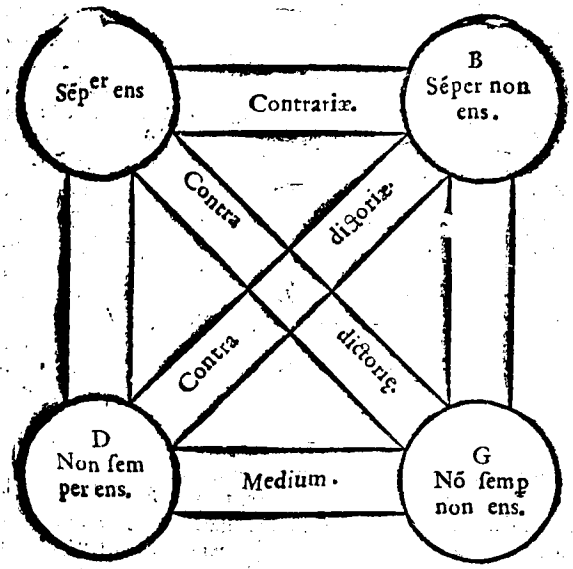
in quaestione po-
Georgii dicens. Vtrius-
quod enim negatio, sci-
licet tam eius quae est
semper esse, quae eius
quae est semper non
esse, quandoque exi-
stet, id est, ponit ali-
quid quandoque esse,
si non semper sit,
id est, si per negatio-
nem non ponitur quid
semper, Verbi gratia
ista negatio, Non sem-
per ens, non ponit
sempiternum, neque
circa esse, neque circa
non esse, & ideo ponit
quandoque esse, &
& quandoque non esse.
Et simile est de
hac negatione, Non
semper non esse. Con-
cludit ergo, quod
id quod non semper
est non ens, erit quan-
doque, & quandoque
non erit: quia sic ne-
gatur semper non esse,
quod non ponitur
semper & esse: simili-
ter ista negatio, quae
est, Non semper possi-
bile esse, quia remo-
uet sempiternitatem
circa esse, ita quod non
ponit sempiternita-
tem circa non esse, &
ponit ens quandoque;
quia non ponit esse
semper, nihil prohibens
illud non esse, sic
ergo id erit possi-
bile esse quandoque,
& non esse quando-
que. & hoc est medi-
um inter duo contraria,
quae sunt semper
esse, & semper
non esse. Secun-
do ibi.

esse, & non, & hoc est amborum
medium.

d Ratio autem vniuersalis haec.
Sint enim A. & B; nulli eidem
possibilia inesse. Oportet autem
A, aut G, & B. aut D. neces-
se ita quod cui neque A. existit
neque B. omni existere G. D.
Sit itaque E, intermedium eor-
um quae A. B. Contrariorum
enim quod neutrum medium.
Huic itaque necesse ambo existe-
re & G, & D. omni enim G. aut
A. quare & ei quod est E. Quo-
niam igitur A. impossibile, G.
existet. Eadem autem ratio &
in D.

e Neque itaque semper existi-
tens genitum, aut corruptibile,
neque semper ens. Palam
autem quia & si genitum, aut
corruptibile, non sempiter-
num. Simul enim erit possibi-
le semper esse, & possibile non
semper esse, hoc autem quod
impossibile sit, ostensum est
prius,

f Igitur, si & ingenitum est,
ens autem hoc, necesse est sem-
piternum esse. Similiter autem
& si incorruptibile: ens au-
tem. Dico autem ingenitum,
& incorruptibile quae proprie
dicuntur. Ingenitum quidem
quod est nunc, & prius non
verum erat dicere non esse.
Incorruptibile autem quod nunc
ens, posterius non verum erit di-
cere non esse.

¶ Probat idem ratione communi: quae scilicet in quibuslibet
terminis locum habet. Sint enim duo termini A, & B, ita se

possibile erit esse, atque non esse; &
hoc est medium utrorumque.

Ratio autem vniuersalis haec est.
Nam A. & B. nulli eidem inesse pos-
sunt A. uero aut C. & B, aut D. cui-
libet insint. Cui igitur neque A. ne-
que B. inest: ei C. B. cui libet insint,
necesse est. Sit autem id quod inter
A, & B. medium est, E: id enim
quod neutrum contrariorum est, co-
rundem medium esse constat. Am-
bo igitur, C. inquam & D huic insint
necesse est, nam aut A, aut C. cui-
bet inest, quare & ipsi E, Cum igitur
A impossibile sit esse: inuit ip-
sum C. Eadem est & in ipso D, ra-
tio.

Neque igitur id quod semper est,
neque id quod semper est, genera-
bile aut corruptibile est. Patet au-
tem & si generabile aut corruptibi-
le sit, non perpetuum esse. simul enim
poterit semper esse, & non semper esse.
hoc autem prius demonstratum est
impossibile esse.

Si igitur & ingenerabile quippiam
est, atque est ens, id sempiternum esse
necesse est; & pari modo si incorrupti-
bile est. Dico autem ingenerabile, &
incorruptibile ea quae proprie dicun-
tur. Ingenerabile quidem id quod
nunc est, & prius non erat verum di-
cere haud esse. Incorruptibile uero
quod nunc, & posterius verum non erit
dicere haud esse.

quod cuiusque insit G, aut A. vnde oportet quod alterum eor-
um sint ei quod est E. Quia igitur ei quod est E, impossibile
est quod insit A. sequitur quod insit ei G. Et eadem ratione pro-
batur quod insit ei D. Sic igitur G. & D. praedicatur de B.
& A. a quo remouetur & A. & B, quia scilicet aliquid est quan-
doque ens, quandoque non ens: quod neque est semper ens, ne-
que semper non ens, & hoc est quod probare intendit. Deinde
cum dicit.

¶ Ex praemissis argumentatur ad propositum. Si enim est ali-
quis semper existens, neque est genitum, neque corruptibile. Si-
militer & si est semper non existens, neque est genitum neque
corruptibile. Manifestum est autem, quod & conuerso, si ali-
quid est genitum, aut corruptibile, non est sempiternum, neque
quantum ad esse, neque quantum ad non esse. Si enim detur op-
positum, scilicet quod aliquid sit simul sempiternum, & genitum,
& corruptibile, sequitur quod aliquid sit simul semper esse, ge-
nerabile & corruptibile non semper est. Quod autem hoc sit
impossibile, ostensum est prius: quia dictum est, quod semper esse,
& non semper esse opponuntur contradictorie, vnde relinqui-
tur quod impossibile est, quod aliquid sit simul sempiternum &
corruptibile. Deinde cum dicit,

¶ Ostendit quod omne ingenitum & incorruptibile, est sem-
piternum. Et primo concludit hoc ex praemissis dicens, quod
necesse est quod ingenitum omne sit sempiternum: & simi-
liter incorruptibile omne sit sempiternum. dummodo sit
ens: ita tamen, quod accipiamus ingenitum & incorruptibi-
le, secundum quod proprie dicuntur, prout scilicet ingenitum
dicitur

habentes, quod nulli
eidem possit inesse,
quia sunt contraria,
aut semper ens, &
semper non ens, ac-
cipiatur autem alius
terminus, scilicet G,
qui ita se habeat ad
A, quod omni subie-
cto insit, vel A, vel G
habet enim se sicut
affirmatio & nega-
tio, vt semper ens, &
non semper ens: sit
autem alius terminus,
scilicet D, qui eodem
modo se habeat ad
B, sicut semper non
ens, & non semper
non ens. Necesse est
ergo quod omni ei,
quod neque est A, ne-
que B, id est, quod ne-
que est semper ens,
neque semper non
ens, insint & G. & D,
quae sunt negationes
amborum: quia a quo
remouetur semper esse,
& semper non esse,
necesse est quod at-
tribuat ei non sem-
per esse, id est, quan-
doque non esse, & non
semper non esse, id est,
quandoque esse, & sic
illud subiectum, a quo
remouetur vtraque
affirmatio, cui attri-
buitur vtraque nega-
tio, est medium inter
A & B, quia id quod
negat vtrumque ex-
tremum, est medium
inter duo contraria:
sicut quod neque est
album, neque nigrum,
est medium inter al-
bum & nigrum. Huic
ergo medio necesse
est quod ambae nega-
tiones insint, scilicet
G, & D: quia sicut
dictum est, oportet

Autem quod ita est nunc, quod non erat prius verum dicere de
ipso quod non erat, & secundum quod incorruptibile dicitur,
quod ita nunc est, quod posterius non erit verum dicere de ipso,
quod non sit: sicut patet ex his, quae supra dicta sunt in distin-
ctione horum nominum. Secundo ibi.

¶ Probat idem
ex his, quae infra ostē-
dentur, dicens, quod
cum ingenitum, &
incorruptibile conse-
quuntur se inuicem
hoc modo, quod om-
ne ingenitum sit in-
corruptibile, & con-
uerso, necesse est quod
sempiternum conse-
quatur ad vtrumque,
vt, sicut ingenitum,
& omne incorrupti-
bile sit sempiternum.
Ex omnibus autem
praemissis, talis potest
intelligi ratio, Nullum
sempiternum est
genitum, neque corrup-
tibile: omne in-
genitum, & incorru-
ptibile est sempiter-
num. ergo, nullum
ingenitum est corrup-
tibile, & nullum in-
corruptibile est ge-
nitum, nec corrup-
tibile.

LECTIO XXVIII.

¶ Atam autem & ex de-
terminatiōe ipsorum.
Est enim necesse, si cor-
ruptibile, genitum, aut enim in-
genitum, aut genitum. Si enim
ingenitum, incorruptibile sup-
ponitur.

b Et si genitum autem, corrup-
tibile esse necesse est. Aut enim
corruptibile, aut incorruptibi-
le: sed si incorruptibile, ingeni-
tum supponitur.

c Si autem non consequuntur
adinuicem incorruptibile & in-
genitum, necesse est neque inge-
nitum, neque incorruptibile sem-
piternum esse.

d Quod autem necessario haec
se se consequantur, ex his mani-
festum fiet. Genitum, n. & cor-
ruptibile consequuntur se inuicē.

e Palam autem & hoc ex prio-
ribus semper, n. entis, & semper
non entis, est intermedium, cui
autem est genitum, & corruptibi-
le, possibile n. & esse, & non esse
determinato tempore vtrumque.
Dico autem vtrumque, & esse
quanto quodam tempore, & non
esse. Si igitur est quod genitum,
aut corruptibile, necesse hoc in-
termedium esse.

f Sit enim A semper ens, B au-
tem ens non semper: C. autē ge-
nitum, & corruptibile, & si autem
non consequuntur &c. ¶ Dicit ergo primo, quod id quod inten-
dimus, potest fieri manifestum ex determinatione ipsorum, id est
ex distinctione, & habitudine horum trium adinuicem. Et primo
ostendit, quod genitum sequatur ad corruptibile, ita scilicet quod
si aliquid sit corruptibile, ex necessitate sit genitum. Oportet enim
id quod est corruptibile aut esse genitum, aut ingenitum, quia de
quolibet existentium alterum horum oportet praedicari. Si ergo
aliquid sit corruptibile, quod non sit genitum, sequitur quod sit in-
genitum. supponamus autem quod ingenitum, & incorruptibile
conuertantur: & ita, si aliquid est ingenitum, erit incorruptibile. si
ergo aliquid corruptibile non sit genitum, sequitur quod aliquid
corruptibile sit incorruptibile. Secundo ibi.

¶ Probat eodem modo, quod necesse sit quod si aliquid est ge-
nitum, sit corruptibile. oportet enim id quod est genitum, aut esse
corruptibile, aut incorruptibile: sed hoc supponitur, si aliquid
est incorruptibile, quod ingenitum sit propter eorum conuer-

atilitatem. sequitur ergo, quod si sit aliquid genitum, & quod
sit ingenitum, quod est impossibile. Et sic probatum est, quod
omne corruptibile est genitum, & conuerso: supposito tamen
quod ingenitum & incorruptibile conuertantur. Deinde
cum dicit.

¶ An si haec mutuo se sequuntur, at-
que generabile est incorruptibile, &
incorruptibile ingenerabile, ipsum
etiam perpetuum vtrumque sequatur
necesse est. Et si est quippiam inge-
nerabile, & si est quippiam incorru-
ptibile, sit continuo sempiternum ne-
cesse est.

LECTIO XXVIII.

¶ Oc ita esse & ex definitione
ipsorum patet. etenim si cor-
ruptibile est, generabile
esse necesse est: aut enim ingenerabi-
le, aut generabile est. At si ingenerabi-
le est, incorruptibile esse supponitur.

Et si generabile est, corruptibile es-
se necesse est. Aut enim corruptibile,
aut incorruptibile est. at si incorrupti-
bile est, ingenerabile esse sane suppo-
nebatur.

¶ Sin vero mutuo se non sequuntur
incorruptibile atque ingenerabile, non
necesse est ipsum ingenerabile, aut in-
corruptibile perpetuum esse.

¶ Sequi autem haec sese mutuo ne-
cessario ex his emergere potest, gene-
rabile enim & corruptibile mutuo se
sequuntur.

¶ Manifestum est autem & hoc ex
ante dictis. Est enim id medium inter
id quod semper est, & id quod sem-
per non est, quod neutrum sequitur:
hoc autem est generabile ipsum ac
corruptibile. Vtrumque enim definito
tempore quodam, & esse, & non esse
potest. Si igitur quippiam aut genera-
bile, aut corruptibile sit, id medium es-
se necesse est.

¶ Sit enim id quidem quod semper
est, A. id autem quod semper non est
le, quia vtrumque eorum est possibile esse,
aliquid tempus determinatum, ita scilicet quod aliquid tempore
finito vtrumque eorum sit, & iterum non sit quodam alio tempo-
re. si ergo est aliquid quod sit genitum, aut quod sit corruptibile,
necesse est quod huius sit medium inter semper ens, & semper non
ens, & sic vtrumque eorum eidem attribuitur, & se inuicem con-
sequi videntur. Tertio ibi.

¶ Manifestat praemissam rationem in terminis, dicens: Sit A
semper ens, & B sit semper non ens, C autem sit genitum, D
autem sit corruptibile, necesse est C, quod est genitum, esse me-
dium inter A & B, id est, inter semper ens, & semper non ens: quia
his, si A & B, non est aliquid tempus ad neutrum terminum, id est
nec ante nec post, in quo vel A, quod est semper ens, non sit: aut
B, quod est semper non ens, sit: & hoc vel secundum actum, vel se-
cundum potentiam: cum tamen his quae sunt A & B neutro mo-
do existat tempus ad oppositum, id est, nec secundum actum, nec
secundum

Secundum potentiam. Relinquitur ergo, quod genitum quod est in aliquo determinato tempore est, & quodam determinato tempore non est, & similis ratio est de D. sequitur igitur quod vtrumque eorum sit ingentium & incorruptibile sit vtrumque. Sic ergo patet, quod genitum & corruptibile se inuicem consequuntur. Sed videtur quod haec ratio non sit efficax: non enim est necesse, quod quicquid est medium inter duo contraria, sit vnum & idem. nam inter album & nigrum medium quoddam est, quod neque est album, neque nigrum, & tamen hoc dicitur de diuersis, quae se inuicem non sequuntur: quia & rubeum, & pallidum, & quilibet mediorum colorum, neque est album, neque nigrum: & tamen isti colores non se inuicem consequuntur, & ita posset aliquis dicere, quod medium inter semper ens, & semper non ens, est quod neque est semper ens, neque semper non ens: sed alio modo hoc conuenit corruptibili, & alio modo generabili: nam genitum habet non esse, antequam sit: corruptibile autem habet non esse, postquam fuit. Sed haec obiectio excluditur per hoc quod dicitur, quod vtrumque eorum est, & non est quodam determinato tempore: & ita oportet, quod vtrumque habeat esse post non esse, & ante non esse, & hoc magis manifestabitur in sequentibus. Deinde cum dicitur,

g ¶ Ostendit ex hoc etiam quod ingentium & incorruptibile conuertantur dicens. Sit E, ingentium Z genitum. I incorruptibile, T corruptibile: quia igitur ostensum est, quod genitum & corruptibile se inuicem consequuntur, planum est quod Z & T, se inuicem consequuntur, quando igitur oppositum fuerit, quod Z & T se consequuntur, sicut genitum & corruptibile, & quod E, & Z I, genitum & ingentium nulli eidem insunt, sed cuiuslibet oportet inesse alterum eorum. Et eadem ratio est de T & I: sicut corruptibile & incorruptibile, sicut nulli eidem insunt, sed omni alteri. Quando igitur haec ita ponuntur, necesse est, quod I, & E I, ingentium & incorruptibile se inuicem consequantur. Et hoc probat ducendo ad impossibile, si enim

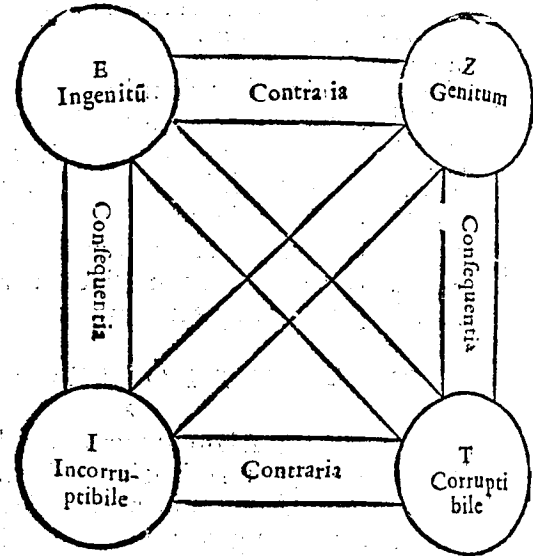
ad I, quod est incorruptibile, ex necessitate non consequatur E, quod est ingentium, sequitur quod Z, quod est genitum, simul possit stare cum I, quod est incorruptibile: quia iam dictum est, quod de quolibet praedicatur aut E I, ingentium, aut Z I, genitum, insuper dictum est, quod cui inest Z I genitum, ei inest & T I, corruptibile. sic igitur sequitur quod T I, corruptibile, inest ei, quod est I, id est incorruptibile, quod est contra suppositum. Positum. n. erat, quod T & I, numquam eidem inessent: nihil enim est corruptibile & incorruptibile. Et eadem ratio est, quod I, id est incorruptibile consequatur ad id, quod est E, scilicet ingentium, quia eodem modo se habet ingentium, quod est E, ad genitum, quod est Z: sicut corruptibile, quod est I, ad corruptibile quod est T. Sic igitur

ad I, quod est incorruptibile, ex necessitate non consequatur E, quod est ingentium, sequitur quod Z, quod est genitum, simul possit stare cum I, quod est incorruptibile: quia iam dictum est, quod de quolibet praedicatur aut E I, ingentium, aut Z I, genitum, insuper dictum est, quod cui inest Z I genitum, ei inest & T I, corruptibile. sic igitur sequitur quod T I, corruptibile, inest ei, quod est I, id est incorruptibile, quod est contra suppositum. Positum. n. erat, quod T & I, numquam eidem inessent: nihil enim est corruptibile & incorruptibile. Et eadem ratio est, quod I, id est incorruptibile consequatur ad id, quod est E, scilicet ingentium, quia eodem modo se habet ingentium, quod est E, ad genitum, quod est Z: sicut corruptibile, quod est I, ad corruptibile quod est T. Sic igitur

LECTIO XXIX.

Dicere itaque nihil prohibere factum esse quod incorruptibile, & quod ingentium corrumpi posse se-

patet ex praedictis, quod omne corruptibile est genitum, & econuerso, & omne incorruptibile ingentium, & econuerso.

B. C. uero sit generabile, & D. sit corruptibile. C. igitur inter A & B. medium esse necesse est. Illorum enim ad neutrum vltimum tempus est, in quo A. ipsum non erat, aut B. ipsum erat. Generabile autem aut actu, aut potentia necesse est esse, ipsi uero A & B neutro modo. Tempore igitur quodam ac definito C ipsum & erit, & rursum non erit. Similiter est dicendum & de ipso corruptibili D. Generabile ergo corruptibile uel mutuo se sequuntur.

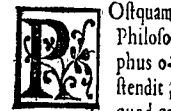
Sit itaque ingenerabile E, generabile F, incorruptibile G, & corruptibile H. Est igitur demonstratum F atque H sese mutuo sequi. Quando autem sic aliqua, ut haec iacent, velut F quidem, & H, sese mutuo sequuntur, E uero & F nulli eidem competunt, sed alterum omni competit, & simili modo ipsa G atque H, tunc & E G, mutuo se sequantur necesse est. E namque ipsum G non sequatur. ergo F, ipsum sequetur, quippe cum cuiuslibet ipsum E, aut F competat. At H, etiam id sequetur, quod sequitur ipsum F. ergo H, sequetur G ipsum. at impossibile supponebatur. Eadem ratione & G sequi ipsum E demonstratur. At sic se habet ingenerabile E, ad generabile F, & incorruptibile G, ad corruptibile H.

LECTIO XXIX.

Dicere autem nihil prohibere generatum quippiam incorruptibile esse, & ingenerabile quippiam corruptum esse,

per hoc necesse est destruere aliquod principiorum sup-

LEC. XXIX.

ostendit, quod generabile & corruptibile se inuicem consequuntur: & similiter ingentium & incorruptibile. hic reprobat opinionem contrariam per hoc, quod ex opinione contraria necesse est aliqua principiorum suppositorum destrui. Et primo ostendit, quomodo per hanc positionem destruitur id quod suppositum est, scilicet quod non continetur simul idem esse, & non esse, ibi & Adhuc quidem magis & c. Dicit ergo primo, quod cum ostensum sit demonstratiue ex praesuppositis quibusdam principijs, quod omne genitum est corruptibile, & omne ingentium est incorruptibile, & econuerso, consequens est, quod qui dicit nihil prohibere, quod aliquid quod est factum, seu genitum sit incorruptibile, & aliquid quod est ingentium possit corrumpi, ita scilicet, quod vni eorum, scilicet genito addit semel tantum generatio, alteri adit tantum semel corruptio sine vicissitudine generationis & corruptionis, per hoc necesse est destruere aliquod principiorum sup-

posteriorum: sic enim conclusio syllogistice sequitur ex praemissis, nisi incrimatur aliquod praemissorum. Hic autem videtur dicere contra Platonem, qui posuit mundum genitum, sed corruptibile: & ex consequenti posuit quod id inordinatum, ex quo mundus est genitus, fuerit ingentium, sed corruptibile: quamuis quidam dicat hic Platonem non sic intellexisse, sicut sonant verba eius, contra quae hic Arist. disputat. Sed quantum pertinet ad expositionem huius libri, non refert vtrum sic vel aliter Plato senserit, dummodo videatur qualiter haec positio improbetur per rationes Arist. Resumit aut vnum principium datorum, ex cuius suppositione argumentabitur ad propositum ostendendum, & dicit, quod omnia habentia aliquam virtutem, possunt facere vel pati, vel esse vel non esse ea, quorum habent virtutem, vel in tempore infinito, vel in quodam tempore determinatae quantitate, quod non sit simpliciter infinitum.

Tex. c. 131.

Tex. c. 132.

Tex. c. 61.

mel existete. Huic quidem generatione, huic autem corruptione perimere est datorum aliquid. Aut. n. infinito, aut quato quodam determinato tempore potest oia, aut facere, aut pati, aut esse, aut non esse. & infinito per hoc quia determinatum est aliquantulum finitum, cuius non est plus. Quod autem quo infinitum, neque finitum, neque determinatum.

b Adhuc quod magis in hoc signo semper ens prius corruptum est, aut non ens infinito factum est? Si. n. nihil magis, infinita autem signa, palam quae in infinito tempore erat aliquid generabile & corruptibile. potest igitur non esse infinito tempore. Si mul igitur habebit virtutem eius, quod non esse & esse: hic quidem prius si corruptibile, hic autem posteriori si generabile. Itaque si existere ponamus quae possunt, opposita simul existunt.

c Adhuc autem & hoc similiter in omni signo existet. quare infinito tempore eius quod non esse & esse habebit virtutem: sed ostensum est, quia impossibile hoc.

facere, vel esse tempore infinito: quia etiam ipsum tempus infinitum est determinatum aequaliter. sicut ratione, ut non possit in eo diuersitas inueniri: quia scilicet infinitum est, cuius non est plus, id est non potest maius accipi. Nec obstat quod Arist. in tertio Phy. improbat hanc definitionem infiniti, dicens eam esse definitionem perfecti & totius, cum tamen infinitum sit imperfectum, & sic per modum partis se habens: quia Philosophus ibi loquitur de definitione secundum id quod de eo est in actu, cui semper potest additio fieri: hic autem loquitur de infinito secundum totum, quod est de eo in potentia, cui non potest additio fieri. Et talis etiam est dispositio temporis, de quo nunc loquitur: quia tempus non est totum simul, sed est successiuum. Illud autem tempus, quod est infinitum quo, id est, secundum aliquid, scilicet secundum principium vel finem, neque est infinitum simpliciter, quia potest eo aliquid esse plus: neque simpliciter determinatum, quia non habet aliquam certam quantitatem. Et ideo secundum praedictam suppositionem non potest esse, quod aliquid habeat virtutem faciendi vel patendi, siue essendi vel non essendi aliquo tempore, quod sit finitum ex vna parte, & infinitum ex alia. Quicunque autem ponit, quod aliquid est ingentium & corruptibile: vel genitum & incorruptibile, ponit quod aliquid habeat potentiam essendi vel non essendi in tempore secundum quod infinitum, & secundum quod finitum. ergo destruit praedictum principium suppositum. Deinde cum dicit,

b ¶ Ostendit quod praedicta positio destruit aliud principium suppositum, scilicet quod impossibile est idem esse & non esse. et circa hoc duo facit. Primo ostendit propositum ex parte potentiae eius quod ponitur generari vel corrumpi: secundum ex parte cause ipsius, ibi & sic videre & c. Circa primum duo facit: quia primo ostendit quod ponentibus aliquod ingentium corrumpi, vel aliquod genitum incorruptibile, sequitur quod aliquid possit simul esse & non esse. Secundo ostendit, quod idem inconueniens sequitur ponentibus aliquid esse corruptibile, quod non corrumpitur, ibi & Manifestum autem & aliter & c. Circa primum ponit tres rationes, circa quarum primam dicit, Si ponamus quod aliquid ingentium prius sem-

per fuit, & postea corrumpatur in aliquo signo temporis, id est, in aliquo instanti, nulla ratio potest assignari, quare magis possit corrumpi in isto instanti, quam in aliquo infinitorum praecedentium. Et similiter, si aliquid sit genitum, quod prius non erat tempore infinito, postea factum est in aliquo instanti,

per fuit, & postea corrumpatur in aliquo signo temporis, id est, in aliquo instanti, nulla ratio potest assignari, quare magis possit corrumpi in isto instanti, quam in aliquo infinitorum praecedentium. Et similiter, si aliquid sit genitum, quod prius non erat tempore infinito, postea factum est in aliquo instanti,

per fuit, & postea corrumpatur in aliquo signo temporis, id est, in aliquo instanti, nulla ratio potest assignari, quare magis possit corrumpi in isto instanti, quam in aliquo infinitorum praecedentium. Et similiter, si aliquid sit genitum, quod prius non erat tempore infinito, postea factum est in aliquo instanti,

per fuit, & postea corrumpatur in aliquo signo temporis, id est, in aliquo instanti, nulla ratio potest assignari, quare magis possit corrumpi in isto instanti, quam in aliquo infinitorum praecedentium. Et similiter, si aliquid sit genitum, quod prius non erat tempore infinito, postea factum est in aliquo instanti,

per fuit, & postea corrumpatur in aliquo signo temporis, id est, in aliquo instanti, nulla ratio potest assignari, quare magis possit corrumpi in isto instanti, quam in aliquo infinitorum praecedentium. Et similiter, si aliquid sit genitum, quod prius non erat tempore infinito, postea factum est in aliquo instanti,

per fuit, & postea corrumpatur in aliquo signo temporis, id est, in aliquo instanti, nulla ratio potest assignari, quare magis possit corrumpi in isto instanti, quam in aliquo infinitorum praecedentium. Et similiter, si aliquid sit genitum, quod prius non erat tempore infinito, postea factum est in aliquo instanti,

per fuit, & postea corrumpatur in aliquo signo temporis, id est, in aliquo instanti, nulla ratio potest assignari, quare magis possit corrumpi in isto instanti, quam in aliquo infinitorum praecedentium. Et similiter, si aliquid sit genitum, quod prius non erat tempore infinito, postea factum est in aliquo instanti,

præmissa, ponitur habuisse potentiam oppositi eius quod ei inerat, non secundum aliquod signum vel instans, sed simpliciter in omni signo, id est, in omni instanti, & sic sequitur quod aliquid habeat potentiam, ut sit & non sit tempore infinito: quod est impossibile, ut supra ostensum est. Tertiam rationem ponit ibi.

¶ Quæ ratio talis est, in eo quod incipit esse postquam non fuerat, vel non esse postquam fuerat, prius est virtus vel potentia quam actus. & si aliquid ens est ingenitum quod semper fuit, sequitur quod semper habuit virtutem vel potentiam ad non esse. nulla. n. est ratio quare aduenit ei ista potentia non essendi post tempus infinitum. Similiter etiam si sit aliquid genitum quod prius non fuerit tempore infinito, sequitur quod toto illo tempore fuerit possibile fieri: ita quod simul dum non erat, habebat potentiam essendi & non essendi hic, & quod esset posterius secundum infinitum tempus, ex quo ponitur quod habet esse incorruptibile. Si igitur in infinitum antequam esse habeat, habeat potentiam, ut esset in futurum in infinito tempore, nulla ratio erit, quare poterit esse in tali instanti, & non prius, ex quo non est in potentia ad hoc esse in tempore determinato. Relinquitur ergo quod poterit esse etiam in aliquo tempore ante quam fuerit: & ita poterit esse in illo in quo non erat, & sic sequitur secundum præmissa quod poterit simul esse & non esse: & eadem ratio est de eo quod ponitur semper fuisse, quandoque corrumpi. Deinde cum dicit.

¶ Concludit secundum eandem rationem, quod impossibile est quod aliquid sit corruptibile, quod quandoque non corrumpatur. Posset autem aliquis obiurgare prædictis rationibus, dicendo, quod omne genitum est corruptibile secundum suam naturam: sed potest contingere, quod id quod est corruptibile, nunquam corrumpatur propter aliquam causam cōseruantem ipsum in esse. sicut Plato posuit quod mundus est genitus & corruptibilis secundum seipsum, sed semper manebit propter voluntatem Dei. quāvis quidam dicant quod Plato non sic intellexerit mundum esse corruptibile, sicut ea quæ in se habent necessariam causam corruptionis: sed per hoc voluerit designare dependentiam sui esse ab alio, quæ necessitas essendi non est ei a seipso, sed a Deo. Sed quicumque fuerit intellectus Platonis non refert ad propositum, quia Aristoteles obiicit contra verba ipsius, unde dicit manifestum esse, quod impossibile est id quod est corruptibile, quandoque non corrumpi, quia si quandoque non corrumpatur, potest non corrumpi, & ita erit incorruptibile, & tum ponitur sempiternum tempore corruptibile existens. Semper igitur in infinito tempore, erit simul actu corruptibile & incorruptibile: sed quod corrumpitur non semper est, quod

Adhuc, si prius virtus existit actu, omni existet tempore, & ens ingenerabile. aut etiam non ens infinito, fieri autem possibile: simul aut non esse, & eius quod est esse virtutem habebat, & hoc quoque esse & posterius infinito utique tempore.

¶ Manifestum autem & aliter quod impossibile est corruptibile ens, non corruptum esse quandoque; semper enim simul & corruptibile & incorruptibile eundem delecta. quare simul erit possibile & semper esse, & non semper. corrumpitur igitur quandoque; corruptibile, & si generabile factum est: possibile. n. factum esse, & non semper quidem esse.

¶ Est autem & sic videre quod impossibile aut quod factum est quandoque; incorruptibile aliquid esse, aut ingenerabile ens: & semper prius corrumpi. neque. n. a casu neque; incorruptibile, neque ingenerabile esse. Quod quidem est casuale est, aut a fortuna præter semper, aut frequenter, aut est, aut fit. Quod autem infinito tempore, aut simpliciter, aut a quadam parte est, aut semper, aut frequenter existit ens. Necessesse igitur natura talia, quandoque quidem esse, quandoque; aut non. Talium autem eadem potentia contradictionis, & materia quod causa eius, quod esse & non. Itaque; necesse est simul existere actu opposita.

¶ Sed adhuc neque verum dicere nunc, quia est annus prior quia nunc est. Impossibile ergo

autem est incorruptibile, semper esse. ergo erit aliquid simul possibile semper esse, & non semper esse: quod est impossibile, ut patet ex his quæ supra dicta sunt: quia quod potest semper esse, ex necessitate semper est, unde non potest non semper esse. sic igitur patet, quod omne corruptibile quandoque corrumpetur.

¶ Præterea, si actum potentia antecedit, uniuerso tempore erit, & quo ingenerabile erat, atque non ens, fieri potens tempore infinito. Simul igitur non erat, & ut si potentiam habebat, & ut tunc sit, & postea tempore infinito.

¶ Patet autem & alio modo impossibile esse quippiam corruptibile non aliquando corrumpi. Semper enim simul & corruptibile, & incorruptibile erit actu. quare simul erit possibile semper esse, & non semper esse. Corruptibile ergo aliquando corrumpitur, & si generabile est, ortum est. Possibile enim est ortum esse, & non semper esse.

¶ Possumus autem & hic contemplari modo impossibile esse: aut si ortum aliquando quippiam est incorruptibile esse: aut si ingenerabile est, & antea semper erat corruptionem subire. nihil enim casu aut incorruptibile, aut ingenerabile esse potest. Quod enim casu est atque fortuna, est præter id quod semper, aut plerumque est, aut fit: quod vero infinito tempore aut simpliciter, aut ab aliquo tempore est. Id autem semper aut plerumque est ens. talia igitur interdum esse, interdum non esse natura necesse est. Talium autem eadem potentia est contradictionis: & ut sint, & non sint causa materies est. Quare opposita simul esse actu necesse est.

¶ At vero neque verum est dicere, nunc transacto in anno esse: neque transacto in anno nunc esse. Impossibile est a casu, vel a fortuna, neque sicut semper, neque sicut frequenter aut est, aut fit. Id autem quod est in infinito tempore, siue sit simpliciter infinitum, siue infinitum ex vna parte, scilicet ante vel post, vel est sicut semper, sicut id quod est in infinito tempore simpliciter: vel sicut frequenter, sicut id quod est in infinito tempore ex vna parte. necesse est ergo quod talia, quæ vel generantur vel corrumpuntur post infinitum tempus, a natura habeant quod quandoque sint, & quandoque non sint: sed eorum quæ naturaliter quandoque sunt, quandoque non sunt, eadem potentia est ad contradictoria, scilicet ad esse & non esse. quia quod aliqua quandoque sint, quandoque non sint, habent ex materia, in quantum subicitur privationi vel forme. sic igitur idem sequitur quod prius, scilicet quod opposita possint simul in esse eidem. In eo enim quod est generatum, remanet materia potens non esse, & ita cum sit incorruptibile, simul erit potens esse, & potes non esse: & eadem ratio est ex parte ingentis. Deinde cum dicit.

¶ Excludit quendam obiectionem. Posset enim aliquis dicere, quod, id est incorruptibile quod est genitum, habet potentiam ad non esse, non quidem in futurum, sed respectu præteriti: & similiter id quod est ingenitum, sed corruptibile habet potentiam ad esse respectu præteriti. sed hoc ipse excludit dicens quod non est verum dicere nunc, quod modo sit annus prior, vel aliquid eorum quæ in præterito tempore fuerunt: neque

que etiam potest dici, quod id quod est nunc, fuerit in anno præterito. sic enim aliqua sunt secundum tempus distincta, ut ordinis temporis perueniri non possit, ut scilicet quæ sunt præterita vertantur in præsentia, & ea quæ sunt præsentia attribuantur temporis præteriti. Ex quo patet, quod impossibile est id quod aliquando non fuit pro posterius, habeat esse in sempiternum, sicut iam conclusum est ex præmissa ratione: quia ratione materia ex qua genitum est, postquam est, habet virtutem ad non esse: sed non potest dici quod habeat potentiam ad non esse nunc, quia iam existit actu ens. & sic opposita essent simul, ut in præmissis rationibus concluderetur: sed sequitur quod habeat potentiam ad non esse respectu prioris anni, vel præteriti temporis. Quod autem hoc sit impossibile sic patet: quia id ad quod habet aliquid potentiam vel virtutem, potest poni esse in actu. Si ergo possibile est aliquid respectu præteriti temporis, vel esse vel non esse, poterit poni quod annus prior non sit, id est, quod id quod fuit in anno prior non fuerit, sed hoc est impossibile, ut præmissum est: & ideo, quia nulla potentia respicit id quod factum est in præterito, sed id quod est in præsentia, vel quod futurum est. Et quia dictum est circa genitum, quod ponitur incorruptibile: eadem etiam ratio est, si aliquid ponatur prius existens in sempiterno tempore, & postea ponatur non existens per corruptionem ratione materia. Habet enim potentiam ad id quod non potest poni in actu, scilicet ad esse in priori tempore. quod si ponatur esse possibile, verum erit dicere, quod nunc est annus prior, & quod nunc est quicumque fuit in tempore præterito, ex quo potentia non est nisi respectu præteriti, ut dictum est. Virtus igitur huius rationis in hoc consistit, quod cum potentia non sit nisi respectu præteriti, sequitur quod præteritum conuertatur & fiat præsens, vel futurum. Deinde cum dicit.

¶ Ostendit propositum principale per rationem propriam non ens aliquando, posterius sempiternum. Habebit enim posterius & eius quod est non esse virtutem. Veruntamen non eius quod tunc non esse. Existit enim actu ens: sed in anno prior, & in præterito tempore. Si itaque cuius habet virtutem existens actu, erit igitur verum dicere nunc, quia est annus prior, sed impossibile. Neque vna enim virtus eius quod est factum esse, sed eius quod esse, aut futurum esse. Similiter autem & si prius ens sempiternum posterius non erit: habebit virtutem, cuius actus non est. Itaque si ponamus possibile, verum est dicere nunc, quia est annus prior, & vniuersaliter in præterito tempore.

¶ Et naturaliter autem, & non vniuersaliter intenditibus impossibile, aut sempiternum ens prius corrumpi posterius: aut prius non ens posterius sempiternum esse. Corruptibilia. n. & generabilia sunt, & alterabilia omnia. alterantur autem contrariis, & ex quibus constant natura entia, & ab eisdem ipsis corrumpuntur.

¶ Naturaliter etiam & vniuersaliter si consideremus, impossibile sanè videbitur aut corrumpi posterius quod perpetuum prius erat, aut posterius sempiternum esse quod prius non erat. Corruptibilia enim, & generabilia, & alterabilia sunt vniuersalia. alterantur autem contrariis, & ex quibus constant natura, ab his ipsis & corrumpuntur.

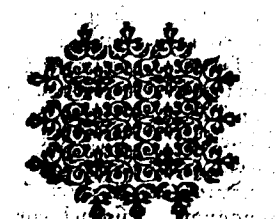
scientiæ naturali, & dicit quod etiam per rationem naturalem, & non per rationem vniuersalem, id est, logicam, vel metaphysicam, sicut in præcedentibus potest considerari, quod impossibile est id quod semper fuit, postea corrumpi: vel id quod prius non fuit, postea esse sempiternum: quia omnia corruptibilia & generabilia sunt alterabilia. Generatio autem & corruptio est terminus alterationis: alteratio autem fit a contrario in contrarium. Et sic patet, quod ex illis contrariis, ex quibus aliqua sunt cum prius non essent, ab illis etiam postea corrumpuntur, & eadem reducuntur per corruptionem: sicut si aliquid ex calido factum sit frigidum. Et sic patet quod illud quod est generatum, potest iterum corrumpi: & id quod est corruptum, fuit quandoque genitum.

¶ Est enim ens actu: sed in anno præterito tempore transacto. Si igitur id actu, cuius potentiam habet, verum igitur erit, si transacto in anno non esse dicatur, at impossibile est. Nulla namque potentia est respectu ipsius fuisse: sed esse vel fore. Similiter & si prius sempiternum erat, & posterius non est: habebit enim potentiam eius quod actu non est. Quare si posuerimus id quod potest, vere dicetur nunc hoc esse transacto in anno, in tempore quo omnino exacto.

¶ Naturaliter etiam & vniuersaliter si consideremus, impossibile sanè videbitur aut corrumpi posterius quod perpetuum prius erat, aut posterius sempiternum esse quod prius non erat. Corruptibilia enim, & generabilia, & alterabilia sunt vniuersalia. alterantur autem contrariis, & ex quibus constant natura, ab his ipsis & corrumpuntur.

¶ Naturaliter etiam & vniuersaliter si consideremus, impossibile sanè videbitur aut corrumpi posterius quod perpetuum prius erat, aut posterius sempiternum esse quod prius non erat. Corruptibilia enim, & generabilia, & alterabilia sunt vniuersalia. alterantur autem contrariis, & ex quibus constant natura, ab his ipsis & corrumpuntur.

FINIS LIBRI PRIMII DE CAELO ET MVNDO.

que etiam potest dici, quod id quod est nunc, fuerit in anno præterito. sic enim aliqua sunt secundum tempus distincta, ut ordinis temporis perueniri non possit, ut scilicet quæ sunt præterita vertantur in præsentia, & ea quæ sunt præsentia attribuantur temporis præteriti. Ex quo patet, quod impossibile est id quod aliquando non fuit pro posterius, habeat esse in sempiternum, sicut iam conclusum est ex præmissa ratione: quia ratione materia ex qua genitum est, postquam est, habet virtutem ad non esse: sed non potest dici quod habeat potentiam ad non esse nunc, quia iam existit actu ens. & sic opposita essent simul, ut in præmissis rationibus concluderetur: sed sequitur quod habeat potentiam ad non esse respectu prioris anni, vel præteriti temporis. Quod autem hoc sit impossibile sic patet: quia id ad quod habet aliquid potentiam vel virtutem, potest poni esse in actu. Si ergo possibile est aliquid respectu præteriti temporis, vel esse vel non esse, poterit poni quod annus prior non sit, id est, quod id quod fuit in anno prior non fuerit, sed hoc est impossibile, ut præmissum est: & ideo, quia nulla potentia respicit id quod factum est in præterito, sed id quod est in præsentia, vel quod futurum est. Et quia dictum est circa genitum, quod ponitur incorruptibile: eadem etiam ratio est, si aliquid ponatur prius existens in sempiterno tempore, & postea ponatur non existens per corruptionem ratione materia. Habet enim potentiam ad id quod non potest poni in actu, scilicet ad esse in priori tempore. quod si ponatur esse possibile, verum erit dicere, quod nunc est annus prior, & quod nunc est quicumque fuit in tempore præterito, ex quo potentia non est nisi respectu præteriti, ut dictum est. Virtus igitur huius rationis in hoc consistit, quod cum potentia non sit nisi respectu præteriti, sequitur quod præteritum conuertatur & fiat præsens, vel futurum. Deinde cum dicit.

¶ Ostendit propositum principale per rationem propriam non ens aliquando, posterius sempiternum. Habebit enim posterius & eius quod est non esse virtutem. Veruntamen non eius quod tunc non esse. Existit enim actu ens: sed in anno prior, & in præterito tempore. Si itaque cuius habet virtutem existens actu, erit igitur verum dicere nunc, quia est annus prior, sed impossibile. Neque vna enim virtus eius quod est factum esse, sed eius quod esse, aut futurum esse. Similiter autem & si prius ens sempiternum posterius non erit: habebit virtutem, cuius actus non est. Itaque si ponamus possibile, verum est dicere nunc, quia est annus prior, & vniuersaliter in præterito tempore.

ARISTOTELIS DE CAELO ET MUNDO LIBER SECVNDVS,

Cum Diui Thomæ expositione.

LECTIO PRIMA.

OSTQVAM in primo libro Philosophus determinauit de toto mundo, in quo ostendit esse quaedam corpora, quæ mouentur circulariter, quædam quæ mouentur motu recto, hic incipit determinare de corporibus quæ mouentur circulariter. Et primo determinat de ipsis corporibus circulariter motis: secundo determinat de centro, super quod circulariter mouentur, ibi Reliquum autem de terra dicere &c. Circa primum duo facit. Primo determinat de celo, quod est corpus circulariter motum: secundo de stellis, quæ sunt in celo, ibi De vocari autem astris &c. Circa primum duo facit. Primo determinat de his quæ pertinent ad motum eius, ibi Quod autem est dupliciter &c. Circa primum tria facit. Primo determinat de duratione cæli: secundo de diuersitate partium eius, ibi Quod autem quidam sunt &c. Tertio de figurâ eius, ibi Figuram autem sphericam &c. Circa primum duo facit. Primo infert conclusionem in præcedentibus manifestatâ, secundo ex illa conclusionem arguit ad propositum, ibi Propter quod bene habet &c. Dicit ergo primo, quod ex præmissis possumus accipere creditatem, quod totum cælum neque sit factum, neque contingat ipsum corrumpi, sicut quidam dicunt. Dicit autem totum cælum esse ingenitum & incorruptibile, eo quod maxima pars corporum mundi est substantia corporis cælestis, quod est ingenitum & incorruptibile per modum quo in primo Libro probatum est. Vel hoc dicit ad differentiam quarundam partium mundi, quæ sunt generabiles & corruptibiles secundum partes, licet non sint totum, sicut patet de elementis. Vel quia huius corpora, quæ sunt generabilia & corruptibilia, sicut animalia & plantæ, & lapides non proprie sunt partes mundi: alioquin mundus nunquam perfectus esset, cum non habeat omnia huius similia, sed huiusmodi sunt quidam effectus partium mundi. & ideo licet huius res subiaceant generationi & corruptioni, non solum secundum partem, sed secundum totum, nihilominus tamen totus mundus caret generatione & corruptione. Et est notandum, quod cælum omne non est factum, neque corruptum, sed neque contingit corrumpi, propter illos qui dicebant mundum ex natura sua esse corruptibilem, & tamen nunquam corruperetur propter voluntatem Dei & ideo signanter dicit, Quemadmodum quidam dicunt, sed probatum est supra, quod est vnum tantum & sempiternum, quod dicitur ne crederetur sempiternum esse non vnum numero, sed specie, scilicet quod non habet principium, neque finem totius æterni, scilicet totius sue durationis infinitæ. Et ne aliquis putaret mundum corporeum sic dici æternum, sicut Deus, cuius esse & viuere est totum simul, absque successione prioris & posterioris, subiungit, Habens infinitum tempus, quia scilicet

re de corporibus quæ mouentur circulariter. Et primo determinat de ipsis corporibus circulariter motis: secundo determinat de centro, super quod circulariter mouentur, ibi Reliquum autem de terra dicere &c. Circa primum duo facit. Primo determinat de celo, quod est corpus circulariter motum: secundo de stellis, quæ sunt in celo, ibi De vocari autem astris &c. Circa primum duo facit. Primo determinat de his quæ pertinent ad motum eius, ibi Quod autem est dupliciter &c. Circa primum tria facit. Primo determinat de duratione cæli: secundo de diuersitate partium eius, ibi Quod autem quidam sunt &c. Tertio de figurâ eius, ibi Figuram autem sphericam &c. Circa primum duo facit. Primo infert conclusionem in præcedentibus manifestatâ, secundo ex illa conclusionem arguit ad propositum, ibi Propter quod bene habet &c. Dicit ergo primo, quod ex præmissis possumus accipere creditatem, quod totum cælum neque sit factum, neque contingat ipsum corrumpi, sicut quidam dicunt. Dicit autem totum cælum esse ingenitum & incorruptibile, eo quod maxima pars corporum mundi est substantia corporis cælestis, quod est ingenitum & incorruptibile per modum quo in primo Libro probatum est. Vel hoc dicit ad differentiam quarundam partium mundi, quæ sunt generabiles & corruptibiles secundum partes, licet non sint totum, sicut patet de elementis. Vel quia huius corpora, quæ sunt generabilia & corruptibilia, sicut animalia & plantæ, & lapides non proprie sunt partes mundi: alioquin mundus nunquam perfectus esset, cum non habeat omnia huius similia, sed huiusmodi sunt quidam effectus partium mundi. & ideo licet huius res subiaceant generationi & corruptioni, non solum secundum partem, sed secundum totum, nihilominus tamen totus mundus caret generatione & corruptione. Et est notandum, quod cælum omne non est factum, neque corruptum, sed neque contingit corrumpi, propter illos qui dicebant mundum ex natura sua esse corruptibilem, & tamen nunquam corruperetur propter voluntatem Dei & ideo signanter dicit, Quemadmodum quidam dicunt, sed probatum est supra, quod est vnum tantum & sempiternum, quod dicitur ne crederetur sempiternum esse non vnum numero, sed specie, scilicet quod non habet principium, neque finem totius æterni, scilicet totius sue durationis infinitæ. Et ne aliquis putaret mundum corporeum sic dici æternum, sicut Deus, cuius esse & viuere est totum simul, absque successione prioris & posterioris, subiungit, Habens infinitum tempus, quia scilicet

Quod quidam igitur neque est omne factum cælum, neque contingit corrumpi, quemadmodum quidam dicunt ipsum, sed est vnum & sempiternum principium quidem, & consummationem non habens, habens autem & continens in seipso infinitum tempus, ex dictis licet accipere fidem, & per opinionem eam, quæ ab aliter dicentibus, & generatibus ipsum. Si. n. sic quidam habere contingit, secundum quæ autem modum illi factum esse dicunt non contingit, magnam utique habebit & hoc inclinationem ad fidem de immortalitate ipsius, & sempiternitate,

Propter quod bene se habet, persuasibilem seipsum exhibere antiquis, & maxime patrum nostrorum veros credere esse sermones, ut sit immortale ali-quid, & diuinum habentium

durationem extenditur secundum successionem temporis, non tamen totus mundus habet hoc modo durationem temporalem, sicut aliquid singulare, & generabile, & corruptibile, cuius duratio comprehenditur a tempore, non tamen continet tempus, sed tempus continetur a toto mundo: quia tempus non extenditur ultra durationem mundi, quia tempus confatur ex motu primi corporis mundi, ut in 4. Phis. habitu est. Unde tempus continetur a mundo, sicut effectus a causa, habet autem tempus quod mensuratur motum cæli, non quidem in quantum continetur ab eo sicut effectus a causa: non enim continens mensuratur per contentum, sed e converso: sed hoc, inquam, habet tempus, in quantum est imago quædam Dei ab æternitate diuina, sicut Boetius dicit. Qui tempus ab ætate iubes. Hæc igitur quæ dicta sunt, non solum credibilia redduntur per rationes supra positas, sed et per opiniones aliter dicentium, qui attribuunt mundo generationem & corruptionem. Si. n. ita sit, quod & contingit mundum sic se habere, sicut nos dicimus absque hoc, quod aliquid inconueniens sequatur, non autem contingit se habere secundum modum quo illi dicunt mundum factum esse, hoc iam habebit magnam inclinationem, i. magnam vim persuasivam ad hoc, quod aliquis credat immortalitatem cæli, & sempiternitatem ipsius: ut immortalitas referatur ad perpetuitatem vite, sempiternitas autem ad perpetuitatem essendi. Ponebant. n. cælum non solum esse, sed etiam viuere tanquam animatum. Ex hoc autem quod hic dicit, apparet quod Arist. induxit prædictas rationes ad probandum sempiternitatem mundi, non tamen ostendens ex necessitate, quod mundus non incæperit, sed tanquam ostendens quod non incæperit illo modo, quo ab alijs incæperit ponebatur. Deinde cum dicit,

LECTIO I.
Aelum igitur uniuersum neque ortum esse, neque corrumpi posse, ut quidam iniquiunt: sed unum esse ac sempiternum, principium quidem & exitum æternitatis uniuersæ non habens infinitum autem habens, & continens in seipso tempus, & ex his quæ dicta sunt, & per opinionem eorum qui aliter dicunt ipsum, quæ generant, fidem sumere licet. Nam si sic quidem sese habere potest, eo autem modo, quem illi dicunt non potest, magnum & hoc utique momentum ad faciendam fidem de immortalitate, æternitateque ipsius habet.

Quare bene sese habet quemque sibi persuadere, veteres & maiorum maxime nostrorum sententias veras esse, quæ quidem asserunt esse quipiam eorum immortale atque diuinum, quæ motum quidem subeunt,

quæ habent talem motum: tamen ut ipsius motus corporis diuini & immortalis non sit aliquis finis, quo. scilicet motus terminetur, sed magis iste motus sit finis aliorum motuum. Ideo autem hoc attribuit antiquis sermone patrum: quia omnes illi, qui apud gentes cultum diuinum instituerunt, hoc intendebant, quod cultus diuinus exhiberetur cælo tanquam diuino & immortalis corpori, & quod semper moueretur: unde & a thein, quod est semper curere, in greco Theos, id est, Deum nominauerunt. Deinde cum dicit,

LECTIO I.
Aelum igitur uniuersum neque ortum esse, neque corrumpi posse, ut quidam iniquiunt: sed unum esse ac sempiternum, principium quidem & exitum æternitatis uniuersæ non habens infinitum autem habens, & continens in seipso tempus, & ex his quæ dicta sunt, & per opinionem eorum qui aliter dicunt ipsum, quæ generant, fidem sumere licet. Nam si sic quidem sese habere potest, eo autem modo, quem illi dicunt non potest, magnum & hoc utique momentum ad faciendam fidem de immortalitate, æternitateque ipsius habet.

Quare bene sese habet quemque sibi persuadere, veteres & maiorum maxime nostrorum sententias veras esse, quæ quidem asserunt esse quipiam eorum immortale atque diuinum, quæ motum quidem subeunt,

quæ habent talem motum: tamen ut ipsius motus corporis diuini & immortalis non sit aliquis finis, quo. scilicet motus terminetur, sed magis iste motus sit finis aliorum motuum. Ideo autem hoc attribuit antiquis sermone patrum: quia omnes illi, qui apud gentes cultum diuinum instituerunt, hoc intendebant, quod cultus diuinus exhiberetur cælo tanquam diuino & immortalis corpori, & quod semper moueretur: unde & a thein, quod est semper curere, in greco Theos, id est, Deum nominauerunt. Deinde cum dicit,

LECTIO I.
Aelum igitur uniuersum neque ortum esse, neque corrumpi posse, ut quidam iniquiunt: sed unum esse ac sempiternum, principium quidem & exitum æternitatis uniuersæ non habens infinitum autem habens, & continens in seipso tempus, & ex his quæ dicta sunt, & per opinionem eorum qui aliter dicunt ipsum, quæ generant, fidem sumere licet. Nam si sic quidem sese habere potest, eo autem modo, quem illi dicunt non potest, magnum & hoc utique momentum ad faciendam fidem de immortalitate, æternitateque ipsius habet.

LECTIO I.
Aelum igitur uniuersum neque ortum esse, neque corrumpi posse, ut quidam iniquiunt: sed unum esse ac sempiternum, principium quidem & exitum æternitatis uniuersæ non habens infinitum autem habens, & continens in seipso tempus, & ex his quæ dicta sunt, & per opinionem eorum qui aliter dicunt ipsum, quæ generant, fidem sumere licet. Nam si sic quidem sese habere potest, eo autem modo, quem illi dicunt non potest, magnum & hoc utique momentum ad faciendam fidem de immortalitate, æternitateque ipsius habet.

LECTIO I.
Aelum igitur uniuersum neque ortum esse, neque corrumpi posse, ut quidam iniquiunt: sed unum esse ac sempiternum, principium quidem & exitum æternitatis uniuersæ non habens infinitum autem habens, & continens in seipso tempus, & ex his quæ dicta sunt, & per opinionem eorum qui aliter dicunt ipsum, quæ generant, fidem sumere licet. Nam si sic quidem sese habere potest, eo autem modo, quem illi dicunt non potest, magnum & hoc utique momentum ad faciendam fidem de immortalitate, æternitateque ipsius habet.

LECTIO I.
Aelum igitur uniuersum neque ortum esse, neque corrumpi posse, ut quidam iniquiunt: sed unum esse ac sempiternum, principium quidem & exitum æternitatis uniuersæ non habens infinitum autem habens, & continens in seipso tempus, & ex his quæ dicta sunt, & per opinionem eorum qui aliter dicunt ipsum, quæ generant, fidem sumere licet. Nam si sic quidem sese habere potest, eo autem modo, quem illi dicunt non potest, magnum & hoc utique momentum ad faciendam fidem de immortalitate, æternitateque ipsius habet.

quæ habent talem motum: tamen ut ipsius motus corporis diuini & immortalis non sit aliquis finis, quo. scilicet motus terminetur, sed magis iste motus sit finis aliorum motuum. Ideo autem hoc attribuit antiquis sermone patrum: quia omnes illi, qui apud gentes cultum diuinum instituerunt, hoc intendebant, quod cultus diuinus exhiberetur cælo tanquam diuino & immortalis corpori, & quod semper moueretur: unde & a thein, quod est semper curere, in greco Theos, id est, Deum nominauerunt. Deinde cum dicit,

LECTIO I.
Aelum igitur uniuersum neque ortum esse, neque corrumpi posse, ut quidam iniquiunt: sed unum esse ac sempiternum, principium quidem & exitum æternitatis uniuersæ non habens infinitum autem habens, & continens in seipso tempus, & ex his quæ dicta sunt, & per opinionem eorum qui aliter dicunt ipsum, quæ generant, fidem sumere licet. Nam si sic quidem sese habere potest, eo autem modo, quem illi dicunt non potest, magnum & hoc utique momentum ad faciendam fidem de immortalitate, æternitateque ipsius habet.

LECTIO I.
Aelum igitur uniuersum neque ortum esse, neque corrumpi posse, ut quidam iniquiunt: sed unum esse ac sempiternum, principium quidem & exitum æternitatis uniuersæ non habens infinitum autem habens, & continens in seipso tempus, & ex his quæ dicta sunt, & per opinionem eorum qui aliter dicunt ipsum, quæ generant, fidem sumere licet. Nam si sic quidem sese habere potest, eo autem modo, quem illi dicunt non potest, magnum & hoc utique momentum ad faciendam fidem de immortalitate, æternitateque ipsius habet.

LECTIO I.
Aelum igitur uniuersum neque ortum esse, neque corrumpi posse, ut quidam iniquiunt: sed unum esse ac sempiternum, principium quidem & exitum æternitatis uniuersæ non habens infinitum autem habens, & continens in seipso tempus, & ex his quæ dicta sunt, & per opinionem eorum qui aliter dicunt ipsum, quæ generant, fidem sumere licet. Nam si sic quidem sese habere potest, eo autem modo, quem illi dicunt non potest, magnum & hoc utique momentum ad faciendam fidem de immortalitate, æternitateque ipsius habet.

LECTIO I.
Aelum igitur uniuersum neque ortum esse, neque corrumpi posse, ut quidam iniquiunt: sed unum esse ac sempiternum, principium quidem & exitum æternitatis uniuersæ non habens infinitum autem habens, & continens in seipso tempus, & ex his quæ dicta sunt, & per opinionem eorum qui aliter dicunt ipsum, quæ generant, fidem sumere licet. Nam si sic quidem sese habere potest, eo autem modo, quem illi dicunt non potest, magnum & hoc utique momentum ad faciendam fidem de immortalitate, æternitateque ipsius habet.

LECTIO I.
Aelum igitur uniuersum neque ortum esse, neque corrumpi posse, ut quidam iniquiunt: sed unum esse ac sempiternum, principium quidem & exitum æternitatis uniuersæ non habens infinitum autem habens, & continens in seipso tempus, & ex his quæ dicta sunt, & per opinionem eorum qui aliter dicunt ipsum, quæ generant, fidem sumere licet. Nam si sic quidem sese habere potest, eo autem modo, quem illi dicunt non potest, magnum & hoc utique momentum ad faciendam fidem de immortalitate, æternitateque ipsius habet.

LECTIO I.
Aelum igitur uniuersum neque ortum esse, neque corrumpi posse, ut quidam iniquiunt: sed unum esse ac sempiternum, principium quidem & exitum æternitatis uniuersæ non habens infinitum autem habens, & continens in seipso tempus, & ex his quæ dicta sunt, & per opinionem eorum qui aliter dicunt ipsum, quæ generant, fidem sumere licet. Nam si sic quidem sese habere potest, eo autem modo, quem illi dicunt non potest, magnum & hoc utique momentum ad faciendam fidem de immortalitate, æternitateque ipsius habet.

LECTIO I.
Aelum igitur uniuersum neque ortum esse, neque corrumpi posse, ut quidam iniquiunt: sed unum esse ac sempiternum, principium quidem & exitum æternitatis uniuersæ non habens infinitum autem habens, & continens in seipso tempus, & ex his quæ dicta sunt, & per opinionem eorum qui aliter dicunt ipsum, quæ generant, fidem sumere licet. Nam si sic quidem sese habere potest, eo autem modo, quem illi dicunt non potest, magnum & hoc utique momentum ad faciendam fidem de immortalitate, æternitateque ipsius habet.

LECTIO I.
Aelum igitur uniuersum neque ortum esse, neque corrumpi posse, ut quidam iniquiunt: sed unum esse ac sempiternum, principium quidem & exitum æternitatis uniuersæ non habens infinitum autem habens, & continens in seipso tempus, & ex his quæ dicta sunt, & per opinionem eorum qui aliter dicunt ipsum, quæ generant, fidem sumere licet. Nam si sic quidem sese habere potest, eo autem modo, quem illi dicunt non potest, magnum & hoc utique momentum ad faciendam fidem de immortalitate, æternitateque ipsius habet.

LECTIO I.
Aelum igitur uniuersum neque ortum esse, neque corrumpi posse, ut quidam iniquiunt: sed unum esse ac sempiternum, principium quidem & exitum æternitatis uniuersæ non habens infinitum autem habens, & continens in seipso tempus, & ex his quæ dicta sunt, & per opinionem eorum qui aliter dicunt ipsum, quæ generant, fidem sumere licet. Nam si sic quidem sese habere potest, eo autem modo, quem illi dicunt non potest, magnum & hoc utique momentum ad faciendam fidem de immortalitate, æternitateque ipsius habet.

& sustentantem humeris celum, Illi enim qui istum sermonem fabularem composuerunt, videntur eadem opinionem habuisse de corporibus caelestibus, quam habuerunt quidam posteriores, scilicet vt essent grauia & terrea, vt sic indigeret sursum contra suam naturam detineri per aliquam virtutem animatam, vel alius rei viuientis, puta Dei, vel cuiuscumque substantiae separatae. Er siquidem hoc dicant caelo esse necessarium propter hoc, quod caelum habeat grauitatem, fabula est omnino reprehenda: si aut intelligant, quod caelum habeat naturam talis situs & motus, & tamen datum est ei ab alio causante & conferuante, sic fabula aliquod diuinum continet. Secundo ibi, h

Tex. c. 5.

Tex. c. 6.

Excludit opinionem Emped. qui ponebat quod caelum in tali situ conferuatur, ne cadat propter velocitatem sui motus, quo excedit inclinationem propriae naturae ad cadendum, sicut accidit in aqua quae non effunditur, si vas aquae velocius gyretur quam sit motus aquae deorsum: & hoc etiam dicitur potuisse Democritus, & Anaxagoras. Sed quidem forte esset possibile accideret in aliquo breui tempore: sed quod per talem velocitatem conferuatur motus caeli in tanto tempore, si perperuo & infinito, hoc est valde improbabile. Cum enim id quod est violentum, sit quaedam exorbitatio ab eo quod est secundum naturam, non videt quod possit esse maius tempus eius quod est violentum, quam eius quod est secundum naturam: quia id quod est violentum, aut si cut frequenter. Arguuntur etiam isti, sicut & primi: quia videntur putasse corpora caelestia esse grauia, sed propter velocitatem motus deorsum non cadere. Secundo ibi, i

h Neque propter circugyrationem celerioris existentiae lationis propria inclinatione adhuc saluari tanto tempore, quemadmodum Empedocles inquit. i Sed adhuc neque ab anima rationale cogente manere sempiternum.

Neque enim animae possibile est esse talem vitam sine tristitia & beatitudine. Necesse enim & motu cum violentia existente, si quidem mouet ferri aptum natum primo corpore aliter, & mouet continue sine vacatione esse, & omni carens remissione prudenti: si quidem neque vt animae mortaliu animalium est requies, circa somnum facta corporis remissio: sed necessarium sustentantis Ixionis cuiusdam partem retinere ipsam sempiternam, & inconteribilem.

Si itaque quemadmodum dicimus contingit dicto se habere modo de prima latione, non solum ipsius de sempiternitate sic existimare melius, sed & diuinationi ei quae de dijs, solum vtique habebimus sic confesse enunciare cōcordes sermones: sed talium quidem sermonum fatis sit nunc.

h Neque enim animae possibile est esse talem vitam sine tristitia & beatitudine. Necesse enim & motu cum violentia existente, si quidem mouet ferri aptum natum primo corpore aliter, & mouet continue sine vacatione esse, & omni carens remissione prudenti: si quidem neque vt animae mortaliu animalium est requies, circa somnum facta corporis remissio: sed necessarium sustentantis Ixionis cuiusdam partem retinere ipsam sempiternam, & inconteribilem.

LECTIO II.

Voniam autem quidam sunt, qui dicunt esse aliquid dextrum, & sinistrum caeli, quemadmodum vo-

caelum, quia & inferius hoc ipse ponit: sed de hoc quod dicitur videtur potius moueat caelum in sempiternum contra suam naturam. Sed forte Plato non intellexit motum hunc esse contra naturam caeli, sed voluit exprimere, quod natura semper quam conuenit ei talis motus, est ei ab alio. Deinde cum dicit, i

Concludit ex praemissis, quod si contingit ita se habere de primo motu locali, quod est motus caeli, sicut dicimus, vt scilicet sit sine labore, non solum hoc existimare est melius quantum ad sempiternitatem ipsius caeli, sed et hoc est magis conueniens existimationi quae habemus de Dijs: quae quidem vocat diuinationem, quasi ex diuina reuelatione habitam. solum enim per istum modum dicemus vbiq; concordare sermones. Non enim videtur esse consonum, quod caelum moueatur a Deo, & quod motus eius sit cum labore: sed de talibus sermonibus factis sit nunc ad praesens dictum.

ostquam Philosophus determinauit de perpetuitate caeli, hic determinat de diuersitate partium eius: & primo determinat de diuersitate partium eius, quae accipiuntur secundum diuersitatem situs in eodem caelo, secundo de diuersitate partium, quae accipiuntur secundum ordinem

caeli a labore, quae patitur mouendo caeli contra suam naturam, semper impeditur a vehementi contemplatione, quae impedit contumacitas laboris, & tristitia consequens. Vel per prudens robur, intelligit conatum aere, appositum ad mouendum semper prudentiam, non enim esse prudentis adhibere robur suum ad continue laborandum sine intermissione. Nam si aliquid laboriosum assumatur ad modicum tempus, tollerabile erit: caeli autem mouetur motu continuo, & sempiterno. Vnde si anima caeli moueret caelum contra suam naturam, & cum labore, sequeretur, quod esset peioris conditionis, quam aere mortalium animalium, quae requiescit a motu corporis saltem in somno: sed necessarium est, quod sphaericum, aliquid superioris corporis ordinatio, detineat ipsam aiam caeli sempiternam, & interibilem, non deficientem a mouendo, ad similitudinem cuiusdam viri, qui dicebat Ixion: de quo fabulatur dicunt quod, cum esset propositus a Ioue nuptijs Lunonis, concupiscit ea, quae loco sui nebulae ei suppositae, ex qua genuit Centaurum: vnde Iuppiter alligauit trocho in quo continue moueret. Quod quidem Arist. dicitur contra dictum Platonis, qui dicit, quod ex medio mundi ad extremum caeli, aia omni quae complexa incipit incessabiliter & prudentem vitam, quae ad omne tempus. Et hoc enim, vt anima caeli alligata corporibus, sicut caelo, sicut Ixio trocho, Et videtur, quod vita talis aia non sit prudens, sed insipiens, vt pote quae incipit perpetuo labore, non autem reprehendit hic Arist. Platonem, qui posuit caelum animatum, quia & inferius hoc ipse ponit: sed de hoc quod dicitur videtur potius moueat caelum in sempiternum contra suam naturam. Sed forte Plato non intellexit motum hunc esse contra naturam caeli, sed voluit exprimere, quod natura semper quam conuenit ei talis motus, est ei ab alio. Deinde cum dicit, i

reque essent, necessitatem animae participem ipsi fabulose supposuere. Neque igitur hoc modo.

Neque ob conuersionem: propterea quod lationem habet motu suapte celeriore, vt Empedocles dicit.

At vero nec ab anima cogente, sempiternum manere consentaneum est rationi.

Neque enim talis ipsius animae vita sine dolore, beataque esse potest. Et motum enim quoniam est cum vi, si mouet corpus primum aliter aptum ferri, continueque mouet, negotiosum atque ab omni uoluptate mentis semotum esse necesse est: si neque ut animae mortalium animalium requies inest ea quae circa somnum fit corporis relaxatio: sed Ixionis fatum cuiusdam ipsam perpetuum insuperabileque deimere est.

Si igitur uti diximus, res dicto modo de prima latione sese habere potest, non solum concinnius est ita de aeternitate ipsius existimare: sed etiam hoc modo duntaxat, consentaneas ei uaticinationi, quam de dijs habemus, sententias posuimus certo proferre: sed de his haec tenet.

LECTIO II.

Vm autem sint qui dextrum ipsius caeli quippiam, & laeuum inquit esse, ut hi qui Pythagorici nuncupantur (est

rum, quia & inferius hoc ipse ponit: sed de hoc quod dicitur videtur potius moueat caelum in sempiternum contra suam naturam. Sed forte Plato non intellexit motum hunc esse contra naturam caeli, sed voluit exprimere, quod natura semper quam conuenit ei talis motus, est ei ab alio. Deinde cum dicit, i

ostquam Philosophus determinauit de perpetuitate caeli, hic determinat de diuersitate partium eius: & primo determinat de diuersitate partium eius, quae accipiuntur secundum diuersitatem situs in eodem caelo, secundo de diuersitate partium, quae accipiuntur secundum ordinem

sinem corporum caelestium adiuuicem, ibi Quoniam autem non est contrarius motus &c. Circa primum duo facit. Primo determinat de diuersitate situ alium partium caeli secundum opinionem aliorum: secundo secundum opinionem propriam, ibi Nobis autem quoniam determinatum est &c. Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit: secundo manifestat propositum, ibi Determinatum est quidem igitur &c. Dicit ergo primo, quia quidam dicunt quaedam partem caeli esse dextram, & quaedam sinistram, scilicet Pythagorici, qui posuerunt dextrum & sinistrum in omnibus rebus: considerandum videtur, utrum hoc modo se habeat sicut illi dicunt, vel magis aliter sint caelo attribuenda quae ipsi dicant. si tamen oportet aptare haec principia, scilicet dextrum & sinistrum corpori totius mundi per hoc, quod insunt corpori caelesti, quod continet totum mundum. Hoc autem ideo considerandum videtur, quia statim a principio occurrit homini, quod si dextrum & sinistrum sint in caelo, quod multo magis, & per prius estimanda sunt esse in caelo priora principia, scilicet sursum & deorsum, ante & retro. Deinde cum dicit, b

Manifestat propositum: & primo ostendit conditionem istorum principiorum, secundum quod in alijs rebus inueniuntur: secundo ostendit, quod non inueniantur in omnibus corporibus, ibi Propter quod non in omni corpore. Circa primum duo facit. Primo ostendit, quod non omnia praedicta principia insunt omnibus: secundo ostendit quo ordine se habeat adiuuicem, ibi Est autem sursum quidem &c. Circa primum duo facit. Primo ostendit, quod huiusmodi principia non omnia omnibus insunt, sed quibusdam quaedam & non omnia. Secundo ostendit hoc omnino esse inconueniens, vt caelo attribuantur quaedam & non omnia, quod de huiusmodi principijs, quae dicuntur differentiae positionum, determinatum est in libro de processu animalium: propter hoc, quod sunt propria natura istorum, scilicet animalium. In animalibus enim manifeste videntur huiusmodi existere secundum determinatas partes: ita quidem quod aliquibus animalibus, scilicet perfectis, quae non solum sentiunt, sed etiam mouentur motu locali, insunt omnes tales, scilicet dextrum & sinistrum, ante & retro, sursum & deorsum: quibusdam vero animalibus, scilicet imperfectis, vel imperfectis & immobilibus, insunt quaedam eorum, scilicet sursum & deorsum, ante & retro: plantis autem non insunt nisi sursum & deorsum. Deinde cum dicit, c

Si autem oportet caelo adaptare aliquid talium & primum, quemadmodum diximus in animalibus, existens, rationale existere in ipso. Tribus enim entibus vnumquodque velut principium quoddam est. Dico autem tria sursum & deorsum, & anterius & oppositum, & dextrum & sinistrum: has enim distensiones rationale existere corporibus perfectis omnes.

Est autem sursum quidem longitudinis principium, dextrum autem latitudinis, anterius autem profunditatis.

Adhuc autem aliter secundum motus: principia enim haec dico, vnde incipiunt primum motum habentibus. Est autem & sursum quidem augmentatio, a dextris autem qui secundum locum, ab anterius autem qui secundum sensum, anterius enim dico, in quo sensus.

ostendit, quod si in caelo aliquid de his ponatur, quod necesse est omnia huiusmodi in eo ponere: & dicit, quod si aliquid talium oportet attribui caelo, scilicet vel dextrum, vel sinistrum, rationale est, quod ibi primum existat id, quod inuenitur in animalibus perfectis: vel rationale est, quod in eo existat id, quod est primum in animalibus: quia posito posteriori, ponitur prius. Cum autem sint tres oppositiones, vel dimensiones, vnumquodque horum trium, scilicet sursum, ante, & dextrum, est velut quoddam principium suae oppositionis, vel dimensionis. Exponit autem consequenter, quae dixerit esse illa tria, quorum vnum est oppositum, vel dimensio, quae est inter sursum & deorsum, in qua quidem sursum est principium, aliud autem est inter anterius & eius oppositum, quod dicitur retro, vbi quod est ante est principium, tertia autem, inter dextrum & sinistrum, in qua dextrum est principium. Et quia perfectum est, quod constat ex omnibus partibus, seu principijs, rationale est, quod omnes huiusmodi oppositiones, vel dimensiones inueniantur in corporibus perfectis, vnde cum caeli sit maxime perfectum, rationale est, quod sit capax harum partium, quod habeat omnes, & non quaedam tantum. Deinde cum dicit, d

Ostendit, quod si in caelo aliquid de his ponatur, quod necesse est omnia huiusmodi in eo ponere: & dicit, quod si aliquid talium oportet attribui caelo, scilicet vel dextrum, vel sinistrum, rationale est, quod ibi primum existat id, quod inuenitur in animalibus perfectis: vel rationale est, quod in eo existat id, quod est primum in animalibus: quia posito posteriori, ponitur prius. Cum autem sint tres oppositiones, vel dimensiones, vnumquodque horum trium, scilicet sursum, ante, & dextrum, est velut quoddam principium suae oppositionis, vel dimensionis. Exponit autem consequenter, quae dixerit esse illa tria, quorum vnum est oppositum, vel dimensio, quae est inter sursum & deorsum, in qua quidem sursum est principium, aliud autem est inter anterius & eius oppositum, quod dicitur retro, vbi quod est ante est principium, tertia autem, inter dextrum & sinistrum, in qua dextrum est principium. Et quia perfectum est, quod constat ex omnibus partibus, seu principijs, rationale est, quod omnes huiusmodi oppositiones, vel dimensiones inueniantur in corporibus perfectis, vnde cum caeli sit maxime perfectum, rationale est, quod sit capax harum partium, quod habeat omnes, & non quaedam tantum. Deinde cum dicit, d

Manifestat propositum: & primo ostendit conditionem istorum principiorum, secundum quod in alijs rebus inueniuntur: secundo ostendit, quod non inueniantur in omnibus corporibus, ibi Propter quod non in omni corpore. Circa primum duo facit. Primo ostendit, quod non omnia praedicta principia insunt omnibus: secundo ostendit quo ordine se habeat adiuuicem, ibi Est autem sursum quidem &c. Circa primum duo facit. Primo ostendit, quod huiusmodi principia non omnia omnibus insunt, sed quibusdam quaedam & non omnia. Secundo ostendit hoc omnino esse inconueniens, vt caelo attribuantur quaedam & non omnia, quod de huiusmodi principijs, quae dicuntur differentiae positionum, determinatum est in libro de processu animalium: propter hoc, quod sunt propria natura istorum, scilicet animalium. In animalibus enim manifeste videntur huiusmodi existere secundum determinatas partes: ita quidem quod aliquibus animalibus, scilicet perfectis, quae non solum sentiunt, sed etiam mouentur motu locali, insunt omnes tales, scilicet dextrum & sinistrum, ante & retro, sursum & deorsum: quibusdam vero animalibus, scilicet imperfectis, vel imperfectis & immobilibus, insunt quaedam eorum, scilicet sursum & deorsum, ante & retro: plantis autem non insunt nisi sursum & deorsum. Deinde cum dicit, c

Si autem oportet caelo adaptare aliquid talium & primum, quemadmodum diximus in animalibus, existens, rationale existere in ipso. Tribus enim entibus vnumquodque velut principium quoddam est. Dico autem tria sursum & deorsum, & anterius & oppositum, & dextrum & sinistrum: has enim distensiones rationale existere corporibus perfectis omnes.

Est autem sursum quidem longitudinis principium, dextrum autem latitudinis, anterius autem profunditatis.

Adhuc autem aliter secundum motus: principia enim haec dico, vnde incipiunt primum motum habentibus. Est autem & sursum quidem augmentatio, a dextris autem qui secundum locum, ab anterius autem qui secundum sensum, anterius enim dico, in quo sensus.

ostendit, quod si in caelo aliquid de his ponatur, quod necesse est omnia huiusmodi in eo ponere: & dicit, quod si aliquid talium oportet attribui caelo, scilicet vel dextrum, vel sinistrum, rationale est, quod ibi primum existat id, quod inuenitur in animalibus perfectis: vel rationale est, quod in eo existat id, quod est primum in animalibus: quia posito posteriori, ponitur prius. Cum autem sint tres oppositiones, vel dimensiones, vnumquodque horum trium, scilicet sursum, ante, & dextrum, est velut quoddam principium suae oppositionis, vel dimensionis. Exponit autem consequenter, quae dixerit esse illa tria, quorum vnum est oppositum, vel dimensio, quae est inter sursum & deorsum, in qua quidem sursum est principium, aliud autem est inter anterius & eius oppositum, quod dicitur retro, vbi quod est ante est principium, tertia autem, inter dextrum & sinistrum, in qua dextrum est principium. Et quia perfectum est, quod constat ex omnibus partibus, seu principijs, rationale est, quod omnes huiusmodi oppositiones, vel dimensiones inueniantur in corporibus perfectis, vnde cum caeli sit maxime perfectum, rationale est, quod sit capax harum partium, quod habeat omnes, & non quaedam tantum. Deinde cum dicit, d

ostendit, quod si in caelo aliquid de his ponatur, quod necesse est omnia huiusmodi in eo ponere: & dicit, quod si aliquid talium oportet attribui caelo, scilicet vel dextrum, vel sinistrum, rationale est, quod ibi primum existat id, quod inuenitur in animalibus perfectis: vel rationale est, quod in eo existat id, quod est primum in animalibus: quia posito posteriori, ponitur prius. Cum autem sint tres oppositiones, vel dimensiones, vnumquodque horum trium, scilicet sursum, ante, & dextrum, est velut quoddam principium suae oppositionis, vel dimensionis. Exponit autem consequenter, quae dixerit esse illa tria, quorum vnum est oppositum, vel dimensio, quae est inter sursum & deorsum, in qua quidem sursum est principium, aliud autem est inter anterius & eius oppositum, quod dicitur retro, vbi quod est ante est principium, tertia autem, inter dextrum & sinistrum, in qua dextrum est principium. Et quia perfectum est, quod constat ex omnibus partibus, seu principijs, rationale est, quod omnes huiusmodi oppositiones, vel dimensiones inueniantur in corporibus perfectis, vnde cum caeli sit maxime perfectum, rationale est, quod sit capax harum partium, quod habeat omnes, & non quaedam tantum. Deinde cum dicit, d

animalibus in sumptione alimenti . Sed id quod est sursum F plan ta per oppositum se habet fm sursum ad situm mundi . in alijs autem animalibus medio modo se habet . Motus autem , qui est fm locum , incipit a dextris . naturaliter . n . animalia prius mouent dextram partem quam sinistram : sicut in ambulato prius mouent dextru pedem . Sed in motu al

Tex. c6.9.

terationis ipsoru sensuum , est principiu id quod est anterius : anterius . n . pars animalis dicitur in qua sensus existit . Quia igitur motus augmeti est prior motu sensuuo , qui etiam est prior motu locali in animalibus , consequens est , quod sursum sit prius quam anterius , & anterius prius quam dextru . Deinde cum dicit .

Tex. c. 10.

f ¶ Ostendit quod huius principia non sunt in omnibus corporibus , & primo concludit ex premis , quod proprie , & per se loquendo no sunt huius principia in corporibus inanimatis : secundo ostendit per quem modum ibi esse dicuntur ibi . { Sed in his qd & c . } Dicit ergo primo , quod quia predicta sunt principia quorundam motuum , consequens est , quod sursum & deorsum , dextrum & sinistru , anterius & posterius non sint querenda in omnibus corporibus , sed solum in corporibus animatis quacumq ; habet in seipsis principiu motus : sed in nullo corporum inanimatorum videmus ali quod principium , vnde incipiat motus : quod quidem potest intelligi dupliciter . Vno modo , quia in corporibus animatis est principium actiuum motus , quod est anima , in corporibus autem inanimatis non est principium motus actiuum , quod scilicet moueat : sed mouentur ab exteriori mouente , quod est generans , vel remouens prohibens : interius autem habent principium motus passiuum , quo scilicet nata sunt moueri , puta grauitatem vel leuitatem , vt patet , in 8 . Phisic . Alio modo potest intelligi , quia in corporibus animatis inuenitur determinata pars corporis , a qua incipitur motus , sicut dictum est : quod quidem in corporibus inanimatis non inuenitur , quia sicut subdit , inanimatorum corporum , quaedam omnino non mouentur , sicut illa , quae sunt in proprijs locis , vel potius hoc dicit propter corpora artificialia , quae non habet ex seipsis aliquem motum , quaedam autem mouentur , sicut corpora naturalia existentia extra proprium suum locum : sed tamen vniquodque eorum mouetur ad suum locum , similiter ab omni parte , sicut ignis solum mouetur sursum , & terra solum mouetur ad medium mundi , nulla alia differentia sitis considerata : vel ex parte corporis quod mouetur , vt scilicet , vna pars eius , prius incipiat moueri quam alia : vel etiam quantum ad locum , vt scilicet ex vno situ locali moueatur

T.c 6.xi.

g Sed in his quidē dicimus sursum & deorsum , & dextrum & sinistru ad nos referētes . Aut . n . secundum nostras dextras , quaedam diuinatores : aut secundum similitudinem nostri , quaedam modum , quae statuae : aut quae contrario habent positionem . dextrum quidem . n . quod ad nostram sinistram . sinistrum autē cōtrarium , & posterius qd ad nostrum anterius . In ipsis autem his , nullā videmus dīam . si . n . econtrario vertantur contraria dicemus dextra & sinistra , & sursum & deorsum , & posterius & anterius :

Tex. c. 32.

h Propter quod & Pythagoricos vtique quis ammirabitur , quia duo sola haec principia dicebat dextrum & sinistrum , quatuor autem dereliquerunt , nihil minus principia existentia . i Nihil . n . minorem differentiam habet quae sursum , ad quae deorsum , & quae anterius , ad quae posterius , quam dextra & sinistra i omnibus animalibus : haec quidem enim virtute differunt solum , haec autem , & figuris .

corpus naturale ad suum locum , & non ex alio . Deinde cum dicit .

g ¶ Ostendit quomodo praedictae positiones quandoque dicantur in corporibus inanimatis , & dicit , quod in hmoi corporibus dicimus sursum & deorsum , & dextrum & sinistrum , & similiter ante & retro solum per comparationem ad nos , & hoc tripliciter : vno modo secundum quod dicimus , dextrum id , quod est nobis oppositum secundum nostram dextram , sicut diuinatores , puta , augures nominant partem dextram , quae est nobis ad dextram , sinistram vero , quae est nobis ad sinistram . Alio modo per similitudinem ad partes nostras , sicut in statu dicimus dextru , quod est simile dextro hominis , & sinistru quod est simile sinistro . Tertio modo per contrariam positionem dicendo sinistru , quod est oppositum nostro dextro , & dextrum , quod est oppositum nostro sinistro , sicut patet in imagine , quae refultat in speculo : & eadem ratio est in alijs positionibus . Sed in ipsis rebus inanimatis secundum se consideratis , nulla inuenitur diuersitas talium partium , & hoc patet , quia si conuertantur ad nos , econtrario se habebunt quam prius : illud enim quod erat dextrum , dicitur sinistru , & econtrario : & simile est in alijs positionibus . In rebus autem animatis qualitercumque vertantur , semper eodem modo se habent huiusmodi partes . Deinde cum dicit .

Quapropter , & non omni in corpore querendum est superum atque inferum , & dextrum , & sinistruque , atque ante & retro , sed in hisce , quae cum animata sint , motus in seipsis principium habent . In nullo enim eorum quae uacant anima , id cernimus , unde est principium motus . Quaedam enim omnino non mouentur , quaedam mouentur quidem , sed omni ex parte simili modo ; ueluti ignis sursum solum , & terra ad medium .

Sed in his superum , & inferum , dextrum , & sinistru dicimus ad nos ipsos referentes . Nam aut respectu nostri dextris laeuque , ut augures dicunt : aut similitudine nostri , ut ea , quae sunt statuae : aut ea , quae contrario modo sese habent , positione . Etenim dextrum quidem id dicimus , quod opponitur nostro sinistro , laeuum autem contrarium : & retro ac ante simili modo . In his autem ipsis nullam differentiam cernimus . Si contra nāque uertantur , contraria dextra laeuque , supera ac infera , & ante retroque sane dicemus .

Quapropter , & Pythagoricos quispiam mirabitur sola haec duo principia dixisse , dextrum inquam , atque sinistru , ceteras autem quatuor differentias omisisse , non minus rationem principij subeuntes .

Non enim minorem ad infera , supera : & ad ea , quae sunt retro , ea quae sunt ante , quam ad laeu dextra uniuersis in animalibus differentiam habent . Haec enim ui solum , illa figura etiam differunt .

h ¶ Ostendit Pythagoricos male attribuisse caelo huius differentias , & hoc tribus modis , qui ex superioribus accipi possunt : & ideo illos per modum conclusionis hic inducit . primum autem modus est : quia cum sint sex positiones , mirabile videtur quare solum harum duas attribuebant caelo , scilicet dextrum & sinistru , & alias quatuor reliquerunt : cum tamen rationabile , sit quod omnia caelo conueniant , vt supra dictum est . Secundum modum ponit ibi { Nihil minus & c . } quia scilicet , si aliqua debuerunt praetermitteri , vt non attribuerentur caelo , oportuit praetermitteri illa , quae sunt minus principalia . Quod autem illa quatuor , quae praetermisit , non sint minus principia , quam illa duo , quae posuit , ostendit quatuor rationibus , quarum primam ponit ibi .

i ¶ Non . n . videmus in quibuscuq ; animalibus , quod minorem differentiam habeat pars , quae est sursum , ad eam , quae est deorsum , & quae est anterius ad eam , quae est posterius , quam dextrum & sinistru , immo maiore . nā pars dextra , & sinistra differunt solum virtute , & conueniunt in figura . manus . n . dextra est fortior q̄ sinistra , licet sit eiusdem figurae . & similiter humerus dexter

dexter est fortior , & sinister ad motum , quamuis sinister sit fortior ad portandum onus : & similiter pes dexter est fortior ad motum , sed pes sinister ad fixationem . Manifestum est autem , quod pars anterior & posterior animalis , & superior & inferior differunt non solum in virtute , sed etiam in figura . Illa autem quae magis distulerunt , videtur principalior dicitur . Secundam rationem ponit ibi .

k ¶ Quae ratio talis est . Sursum & deorsum inueniuntur in omnibus corporibus animatis tam animalibus , quam plantis : sed dextru & sinistru non existit in plantis , sed solum in animalibus perfectis . & sic sursum & deorsum sunt priora , secundum quod prius dicitur a quo non conuertitur consequentia essendi . Tertiam rationem ponit ibi .

l ¶ Quae ratio talis est . Longitudo est prior latitudine , & hoc in via generationis : quae secundum Geometras , linea mota facit superficiem : sursum autem est principiu longitudinis : dextru autem principiu latitudinis , vt supra ostensum est . cum igitur principium prioris sit prius , consequens est , quod sursum sit prius , quam dextrum , secundum , scilicet quod aliquid est prius generatione : propterea , quod multis modis dicitur aliquid prius , vt patet in Pradicamentis & quinto Metaph . Quartam rationem ponit ibi .

m ¶ Et dicit , quod sursum est , vnde est motus : quod potest intelligi de motu augmenti . dextrum autem est , a quo est motus localis . anterius autem est , ad quod procedit animal , quasi oppositum suo sensui : & sic patet , quod sursum habet quandam principalitatem respectu aliarum specierum positionis : sicut motus augmenti est magis essentialis , & magis intrinsecus animali , quam motus localis . Potest autem melius totum quod hic dicitur , ad motum localem referri , vt dicatur , quod sursum in animali quod mouetur secundum locum , est principium vnde motus : quia scilicet in capite quod est sursum , viget sensus , qui est mouens in animalibus , vt dicitur in tertio de Anima . dextrum est autem a quo incipit motus localis : quia pars dextra primo mouetur , vt dictum est : sed anterius est , versus quod mouetur animal . principium autem mouens est principalissimum in motu animalis : secundum hoc patet , quod sursum habet principalitatem inter alias species positionis . Sic igitur ex his quatuor rationibus concludit Philosophus secundum modum improbandi dictum Pythagorico concludens , quod iustum est eos vituperare , quia relinquebant principaliora principia , non attribuentes ea caelo . Tertium modum ponit , ibi { Et quia hic & c . } Dicens , quod etiam sunt increpandi , quia ponebant similiter dextrum , & sinistru existere in omnibus : cum tamen non sint nisi in animalibus perfectis , vt supra dictum est . Sciendum tamen , quod de intentione Pythagorico erat , omnia reducere ad bonum , & malum , sicut ad duo principia . Et quia credebant omnem numerum sub denario deprehen

LECTIO III.

Obis autē quoniam determinatu est prius . ¶ in habentibus principiu motus tales virtutes existunt : est autem caelum animatum , & habet motus principium , manifestum quoniam habet sursum & deorsum , & dextrum & sinistru .

LECTIO III.

¶ Ostendit quomodo praedictae positiones quandoque dicantur in corporibus inanimatis , & dicit , quod in hmoi corporibus dicimus sursum & deorsum , & dextrum & sinistru , & similiter ante & retro solum per comparationem ad nos , & hoc tripliciter : vno modo secundum quod dicimus , dextrum id , quod est nobis oppositum secundum nostram dextram , sicut diuinatores , puta , augures nominant partem dextram , quae est nobis ad dextram , sinistram vero , quae est nobis ad sinistram . Alio modo per similitudinem ad partes nostras , sicut in statu dicimus dextru , quod est simile dextro hominis , & sinistru quod est simile sinistro . Tertio modo per contrariam positionem dicendo sinistru , quod est oppositum nostro dextro , & dextrum , quod est oppositum nostro sinistro , sicut patet in imagine , quae refultat in speculo : & eadem ratio est in alijs positionibus . Sed in ipsis rebus inanimatis secundum se consideratis , nulla inuenitur diuersitas talium partium , & hoc patet , quia si conuertantur ad nos , econtrario se habebunt quam prius : illud enim quod erat dextrum , dicitur sinistru , & econtrario : & simile est in alijs positionibus . In rebus autem animatis qualitercumque vertantur , semper eodem modo se habent huiusmodi partes . Deinde cum dicit .

di , posuerunt decem ex parte boni , & decem opposita ex parte mali , vt patet in proemio Metaph . per vnumquodque autem aliorum , quae ponebant in ista enumeratione , intelligebant omnia quae sunt sui generis . vnde per dextrum , & sinistru intelligebant omnes alias positiones , intelligentes quod sicut dextrum ita sursum , & anterius reuertuntur ad bonum : sinistru autem & posterius , & deorsum ad malum . Ideo autem potius ponebat dextrum & sinistru , quam alias positio nes : quia manifestius dextrum conuenit , referri ad bonum , & sinistru ad malum . conuenimus enim bonam fortunam vocare dextram , malam autem sinistram : & ideo attribuebant dextru & sinistru , quibus attribuebant bonum & malum . vel ideo nominabat tantum dextrum & sinistru , in his alia coprehendentes : quae videbant , quod in quibuscuque inuenitur dextrum & sinistru , inueniuntur & alia : sed non conuertitur . Forte autem specialiter ego lo attribuerunt dextrum & sinistru potius quam alia , quia in caelo est motus localis , ad quem pertinet dextrum & sinistru : non autem augmentum , ad quod pertinet sursum & deorsum . neque etiam alteratio sensus , ad quam pertinet ante & retro : vel quia sursum & deorsum ; ante & retro , diuersificantur secundum figuram , non autem dextrum & sinistru . partes enim caeli sunt circulares , & non diuersificantur secundum figuram .

Et superum quidem ac inferum omnibus animalibus inest , tam animalibus , quam etiam plantis . Dextrum autem laeuumque , plantis non inest .

Præterea ut longitudo latitudinem antecedit , sic prius erit generatione superum dextro , cum multipliciter prius dicatur . Si longitudinis quidem superum , latitudinis uero , dextram principium est , atque prius principium antecedit .

Insuper si superum quidem est id unde est motio : dextrum autem a quo : ante ad quod . hoc quoque modum quandam principij superum ad ceteras species habet . increpandi sunt igitur Pythagorici , & quia maxime propria principia omiserunt , & quia in uniuersis haec similiter inesse putabant .

LECTIO III.

Vm autem a n bis sit antea definitum , tales potētias his inesse quae principium motum habent : & caelum sit animatum , atque principium habeat motus , patet ipsi superum inferumque , & dextrum atque laeuum inesse .

LECTIO III.

¶ Ostendit quomodo praedictae positiones quandoque dicantur in corporibus inanimatis , & dicit , quod in hmoi corporibus dicimus sursum & deorsum , & dextrum & sinistru , & similiter ante & retro solum per comparationem ad nos , & hoc tripliciter : vno modo secundum quod dicimus , dextrum id , quod est nobis oppositum secundum nostram dextram , sicut diuinatores , puta , augures nominant partem dextram , quae est nobis ad dextram , sinistram vero , quae est nobis ad sinistram . Alio modo per similitudinem ad partes nostras , sicut in statu dicimus dextru , quod est simile dextro hominis , & sinistru quod est simile sinistro . Tertio modo per contrariam positionem dicendo sinistru , quod est oppositum nostro dextro , & dextrum , quod est oppositum nostro sinistro , sicut patet in imagine , quae refultat in speculo : & eadem ratio est in alijs positionibus . Sed in ipsis rebus inanimatis secundum se consideratis , nulla inuenitur diuersitas talium partium , & hoc patet , quia si conuertantur ad nos , econtrario se habebunt quam prius : illud enim quod erat dextrum , dicitur sinistru , & econtrario : & simile est in alijs positionibus . In rebus autem animatis qualitercumque vertantur , semper eodem modo se habent huiusmodi partes . Deinde cum dicit .

Tex. c6.32.

Tex. c. 16.

rationalem, sed ita quod haberet quandam vitam complantam...

b Non oportet enim dubitare, propterea quod vniuersi figura sphaerica est...

c Sed intelligere oportet utique sicut si quis in quibus habet dextrum ad sinistram...

d Eodem autem modo & de principio eius, quod est moueri. Etenim si nequaquam incipit...

e Dico autem longitudinem quidem ipsius, quae secundum polos distantia...

ita nobilior est substantia spiritualis, quae est omnino a corpore separata...

hoc non esse conueniens. dixit enim supra quod sursum & deorsum...

lum motum localem, sicut perfectissimo. Deinde cum dicitur...

Non enim dubitare oportet ob vniuersi rotundam figuram, quoniam pacto aliud ipsius dextrum...

Sed intelligere perinde oportet, atque si quis in hisce quae dextrum ad leuam figuris...

Eodem modo de principio quod motus intelligamus oportet. Etenim & si nunquam moueri...

Dico autem longitudinem ipsius quidem eam esse, quae est inter polos distantia...

beat differentiam dextri & sinistri, & secundum figuras partium...

d Dicit quod eodem modo non est dubitandum propter hoc, quod animalia...

e Ostendit secundum quam dimensionem caeli attendatur sursum & deorsum...

quod longitudo caeli est distantia, quae est inter polos ipsius poliarctici...

f Probat propositum dupliciter. Primo quidem per rationem manifestum est...

g Polorum autem qui quidem super nos apparens quae deorsum pars est...

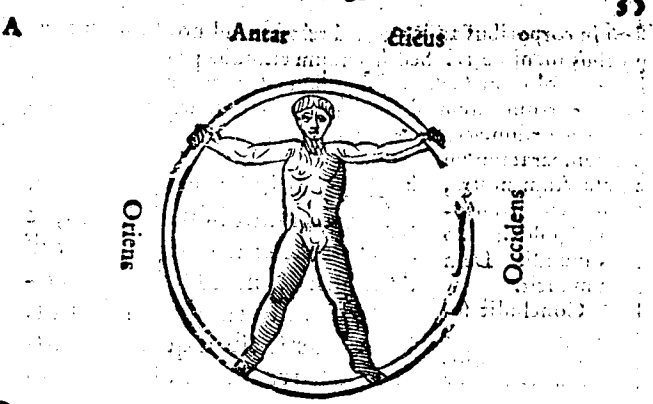
h Dextrum enim vnumquodque dicimus, vnde principium eius qui secundum locum motus...

i Manifestum igitur quia immanifestus polus est quod sursum...

h Dextrum quod dixerat: manifestum est enim quod in vnoquoque animalium...

h Dextrum quod dixerat: manifestum est enim quod in vnoquoque animalium...

h Dextrum quod dixerat: manifestum est enim quod in vnoquoque animalium...

Et hoc sic apparet. Imaginemur. n. hominem cuius caput sit in polo arctico...

Differentiam enim in solis his hemisphaerorum cernimus, ex quo poli non mouentur...

Polorum autem is quidem qui apud nos videtur, pars infera est...

Dextrum enim vniuersiusque id esse dicimus, unde principium ad locum accomodata motionis...

Patet igitur eum polum, qui non videtur a nobis, caeli partem superam esse.

pars sinistra, hoc in caelo obseruari non videtur: nam eadem pars caeli...

Tex. c. 14.

Tex. 15.

Tex. 16.

Tex. c. 5.

sicut in corporibus animatis, sed relatione ad nos, sicuti in corporibus inanimatis. Sed dicendum est, quod propter immobilitatem polorum sursum & deorsum, dicit esse determinata in caelo: dextrum autem, & sinistrum lateraliter se habent ad sursum & deorsum. accipit ergo hic Aristot. ortum, & occasum non per comparationem ad aspectum nostrum, sed per comparationem ad polos imobiles mundi. Deinde cum dicitur...

Et ibi quidem habitantes in eo quod sursum sunt hemispherio, & apud dextram: nos autem in eo quod deorsum, & apud sinistram, e contrario quod ut Pythagorici dicunt. Illi. n. nos sursum quidem faciunt, & in dextra parte: hos autem qui ibi deorsum, & in sinistro, accidit autem contrarium.

Sed secundum quidem circulationis, puta eius quae planetarum, nos quidem in his quae sursum, & in dextris sumus: illi autem in his quae deorsum, & in sinistris, e contrario. n. in his principium motus est, propterea quod contrariae sunt lationes: quare accidit nos quidem esse apud principium, illos autem apud finem.

De his quidem igitur quae secundum distensiones partibus, & secundum locum determinatis tanta dicta sint.

LECTIO III.

Voniam autem non est contrarius motus quod circum, & ei quod circum, considerandum pro quid plures sunt lationes.

Et quidem a longe tepestantibus facere quaestionem: longe autem non sic tanto, multo autem magis, eo quod accidentium ipsius de omnino paucis habeamus sensum. Attamen dicamus, causa autem de ipsis hinc sumenda.

si contingeret motus circulares esse contrarios, non esset difficile videre, quare in caelo non est tantum unus motus circularis, sed plures. Cum enim contraria differant specie, eo quod contrarias est differentia secundum formam, ut dicitur 10. Meta. non esset vniversum perfectum in suis speciebus, si esset vnus motus contrarius, & non alius: puta, si esset motus deorsum, & non esset motus sursum: quia ergo, ut supra probatum est, vnus motus circularis non est contrarius alteri, oportet diligenter considerare, quare est necessitas, quod in caelo essent multi & diuersi motus circulares. Et quaestio factis congrue sequitur ad praemissa, in quibus dictum est, quod sursum & deorsum, & alia huiusmodi aliter considerantur in caelo quantum ad primum motum, & aliter quantum ad secundum. Deinde cum dicitur...

Ostendit quomodo istae positiones distinguatur secundum motum planetarum: & dicit quod quantum ad secundum motum circulare, qui est planetarum, nos econuerso sumus sursum, & in dextra: illi autem deorsum, & in sinistra: quia principium huius motus e contrario se habet. Incipiunt enim mouere ab occidentibus, & hoc ideo: quia isti duo motus sunt con-

trarij, id est, diuersi: nam contrarietas proprie non est in motibus circularibus, ut in primo ostentum est: & secundum hoc accidit nos esse in principio, & illos in fine motus planetarum, & ideo illi videntur esse potiores quantum ad permanentiam, quare est in primo motu: nos autem quantum ad diuersitatem generationis & corruptionis, & quare pendet ex secundo motu, ut infra dicitur.

Et eos quidem qui illic habitant in hemispherio supero esse atque in dextris: nos autem in infero ac sinistris, contra atque Pythagorici dicunt. Illi enim nos supra faciunt dextrae in parte: illos infra atque in leui contrarium accedit.

Verum secundum conuersionis, uelut uagarum stellarum nos quidem in superis dextrisque sumus, illi uero in inferis sunt atque sinistris. Est enim huiusmodi principium motionis contraria, propterea quod lationes contrariae sunt. Quare fit ut nos in principio sumus, illi in fine sint collocati.

De partibus igitur per distensiones locoue desinitis, tot a nobis sint dicta.

LECTIO III.

Vn autem conuersio conuersioni non sit contraria, considerandum cur plures sunt lationes.

Quamquam eminens facere inquisitionem conamur: eminensque non ab eo loco, sed multo magis hoc ipso quod accidentium ipsis calis per paucorum sensum habemus. Dicimus tamen, atque de ipsis causam hinc sumamus oportet.

Ostendit difficultatem soluendae quaestionis. hoc enim dicit, est considerandum hominibus, qui tempestant facere quaestionem a longe, id est, de corporibus caelestibus longe a nobis existentibus: cum tamen de his quae sunt elongata a nobis non possumus habere certum iudicium. Corpora autem caelestia non ita sunt longe a nobis tanto, id est, secundum quantitatem localis distantiae: sed multo magis eo quod paucis accidentium eorum cadant super sensum nostrum: cum tamen conuertatur sit nobis, quod ex accidentibus, id est, sensibilibus deueniamus ad cognoscendam naturam alicuius rei. hanc autem elongationem dicit multo maiorem esse quam localem: quia si consideremus localem distantiam, aliqua proportio est distantiae, qua distat a nobis corpus caeleste.

caeleste ad distantiam, qua distat a nobis aliquod inferiorum corporum, puta lapis, aut lignum. & vtraque distantia est vnus generis: sed accidentia caelestium corporum sunt alterius rationis, & omnino improporcionata accidentibus inferiorum corporum. & tamen quamuis sit difficile, dicamus propter quid est...

Vnumquodque est, quorum est opus, gratia operis. Dei autem operatio immortalitas: haec autem est vita sempiterna. Itaque necesse Deo motum existere sempiternum. Cur autem caelum tale: corpus. n. quoddam diuinum, propter quod habet circolare corpus, quod natura circummoueatur semper.

Propter quid igitur non totius caeli corpus tale? quare necesse manere aliquid corporis latius circum, quod in medio. huius autem nullam possibilem esse manere partem, neque in medio. Etenim si secundum naturam motus erit ipsius ad medium: natura autem circummouetur, non utique esset sempiternus motus. Nihil. n. praeter naturam sempiternum, posterius autem eo quod secundum naturam. Et excessus quidam est in generatione, quod praeter naturam eius, quod secundum naturam. Necesse igitur terram esse: hoc enim quiescit in medio. nunc quidem igitur supponatur hoc, posterius autem demonstrabitur de ipso.

neccesse est plures motus esse in caelo, & per consequens plura corpora mobilia. singula igitur per ordinem manifestat, & primo primum. Circa quod considerandum est, quod Platonici ponebant vnum Deum summum, qui est ipsa essentia bonitatis & unitatis, sub quo ponebant ordinem superiorum intellectuum separatorum, qui apud nos consueuerunt intelligentiae vocari: & sub hoc ordine ponebant ordinem animarum, sub quo ordine ponebant ordinem corporum. Dicebant ergo quod inter intellectus separatos superiores, primi dicuntur intellectus diuini, propter similitudinem & propinquitatem ad Deum: alij vero non sunt diuini, propter distantiam ad Deum: sicut etiam animarum supremas sunt intellectus, infimae autem non intellectus, sed irrationales: corpora etiam supra & nobiliora, dicebant esse animata, alia vero inanimata. Rursus dicebant, quod supremas animas, propter hoc quod dependent ex intelligentijs diuinis, sunt animae diuinae, & iterum corpora supra propter hoc quod sunt coniuncta animabus diuinis, sunt corpora diuina. Hoc igitur modo Aristot. hic loquitur dicens, quod vnumquodque, quod habet propriam operationem, est propter suam operationem. Qualibet enim res appetit suam perfectionem, si cui suum finem: operatio autem est vltima rei perfectio, vel saltem ipsum operatum in his, in quibus est aliquid opus praeter operationem, ut dicitur in primo Ethicorum. Dictum est enim in 2. de Anima, quod forma est actus primus: operatio autem est actus secundus, tanquam operatio sit finis operantis: & hoc est verum tam in corporalibus, quam in spiritualibus, puta, in habitibus animae: & tam in naturalibus quam in artificialibus. dicit enim, Quorum opus est, propter ea quae sunt contra naturam, sicut sunt monstra, quorum non est aliquid opus, in quantum huiusmodi, sed patiuntur defectum operatiue virtutis, ut patet in his qui nascuntur claudi, vel caeci. non enim claudicatio est finis intentus a natura, propter quem faciat nasci claudum, sed hoc accidit praeter intentionem naturae: ex defectu naturalium principiorum. Subdit autem quod operatio Dei est immortalitas. nominat hic autem Deum, non solum primam

causam omnium rerum, sed more Platoniorum, & aliorum gentilium, omnia quae dicuntur diuina, secundum morem praedictum. Sed videtur quod immortalitas non sit operatio, sed potius differentia, vel impassibilitas, sicut mortale est differentia, vel passio. Dicendum est ergo, quod immortalitas signat vitam indeficientem. Viuere autem non solum nominat ipsum esse viuens, sed etiam operationem vitae. sicut intelligere est quoddam viuere, & sentire, & alia huiusmodi, ut patet in 2. de Anima, & 9. Ethic. & ad hoc exprimentum subiungit, Haec autem, scilicet immortalitas, est vita sempiterna: propter quod etiam non dicit, quod Dei operatio sit incorruptibilitas, quae importat solum sempiternitatem ipsius esse: sed dicit, immortalitas, ut includat sempiternitatem operatio nis. unde concludit, quod si aliquid mobilium dicatur Deus secundum modum praedictum, quod motus eius sit sempiternus: sicut & si qua substantia imobilis Deus dicitur, eius operatio est sempiterna absque motu aliquo: quia frustra esset talis res sempiterna non habens operationem sempiternam, propter quam vnacqueque res est. Quia ergo caelum est tale,

Eorum quodque, quorum est opus, operis ipsius esse gratia constat. Dei uero operatio immortalitas est: Deo autem est perpetua uita: quare Deo perpetuum inesse motum necesse est. Cur autem caelum sit tale: est enim corpus quoddam diuinum: ideo corpus rotundum habet, quod suapte natura semper conuertitur.

Cur igitur totum corpus caeli tale non est: quia corporis eius, quod uersatur aliquid, id inquam quod est in medio, manere necesse est. Huius autem manere nulla pars, aut omnino, aut in medio potest. Naturalis enim ipsius motus ad ipsum medium esset: at ipsum suapte natura uersatur. Motus enim sempiternus non esset, quippe cum nihil praeter naturam sit sempiternum. Id enim quod est praeter naturam, posterius est eo quod secundum naturam. Sit igitur terra necesse est: hoc enim in medio sane quiescit. Atque nunc quidem hoc supponatur, posterius autem de ipso dicitur.

quod secundum antiquos Deus dicebatur, non quia sit ipse summus Deus, sed quia corpus eius est quoddam diuinum, propter hoc quod est ingenitum, & incorruptibile, ut supra ostensum est, inde est quod habet corpus circolare ad hoc quod possit semper, & circulariter moueri. Ostensum est enim in octauo Physicor. quod solum motus circularis potest esse perpetuus. nam super lineam rectam infinitam, nullus est motus, ut etiam in primo probatum est. Super lineam autem rectam finitam non potest esse motus infinitus, nisi per reflexionem, quae quidem non potest esse sine interpellatione quietis, ut probatur in octauo Physic. Et est attendendum quod Aristot. hic probat sempiternitatem motus caeli ex sempiternitate corporis eius: quia via non fuit vnus in octauo Physicor. quia nondum probauerat sempiternitatem mundi, sed quia ad motum caeli se habet ipsum corpus caeleste, ut materia & subiectum. primum autem mouens, scilicet Deus, sicut agens, quod facit ipsum esse in actu, ex parte caeli probari potest, quod sic potens semper moueri: ex parte autem voluntatis diuinae dependet quod moueatur in actu vel semper, vel non semper. Deinde cum dicitur...

Ostendit secundam conditionalem, scilicet quod si caelum mouetur sempiterno & circulari motu, quod necesse sit esse terram. Dicit ergo Si ita est, quod caelum est corpus diuinum, sempiternum & circulariter motum, propter quod ergo non est tale corpus totius caeli, id est totius mundi, ut scilicet qualibet pars mundi esset de natura caelestis corporis? Et ad hoc respondet, quod necesse est esse aliquid manens, & quietum in medio corporis, quod circulariter fertur. Manifestum est enim quod omnis motus circularis est circa aliquod medium quietens, & hoc oportet esse aliquid corpus. Nam hoc quod dico medium, non est aliquid subsistens, sed accidens alicui rei corporae, ut si: medij corporis non est autem possibile quod tale aliquid sit aliqua pars huius, i. aliqua pars caelestis corporis, ut supra dixerat corpus diuinum, licet oporteat quod sit pars totius mundi.

Tex. c. 17.

Tho. c. 18.

Tho. c. 5.

Tex. c. 37.

Loc. 16.

Tex. c. 7.

Loc. 16.

& 18.

Tex. c. 66.

Loc. 19.

& 20.

mundi. Et hoc probat dupliciter, primo: quia nulla pars caelestis corporis vlt potest quiescere vbicunq; cum corpori caelesti conueniat sempiternus motus, vt ostensum est: medium autem, circa quod est motus circularis, oportet esse quietum. Secundo, quia specialiter non potest esse quod quiescat in medio: quia si secundum naturam in medio quiesceret, naturaliter moueretur ad medium. vnuquodq; enim naturaliter mouetur ad locum in quo quiescit, vt in primo habitum est. nulla autem pars corporis caelestis naturaliter mouetur ad medium, quia naturalis eius motus est, quod moueatur circulariter: & sicut in primo habitu est, vnus corporis simplicis non possunt esse duo motus naturales: vnde relinquit, quod quies partis illius caelestis corporis in medio esset ei contra naturam. & ex hoc sequitur, quod motus caeli non possit esse sempiternus, quia non potest esse nisi sit aliquid quietum in medio: & si quies eius quod est in medio, esset violenta, sequeretur quod non possit esse sempiternus, & per consequens nec motus eius sempiternus. Nihil. n. qd est praeter naturam, est sempiternum: quia id quod est praeter naturam, est excessus quidam, & defectus eius quod est secundum naturam: sicut videmus quod motus sunt quaedam corruptiones, & defectus rei naturalis: corruptio autem & defectus est naturaliter posterior, sicut priuatio quam habitus. Non autem est possibile id quod est naturaliter prius, nunquam esse: & id quod est naturaliter posterior, esse semper. Vnde patet quod non est possibile id quod est violentum, esse sempiternum. Id autem quod in medio quiescit, sempiternum quiescit, sicut & caelum sempiternum mouetur. Relinquitur ergo quod oportet esse aliquid quod naturaliter quiescat in medio, si motus caeli sit circularis & sempiternus: hoc autem quod naturaliter quiescit in medio, est terra, vt infra ostendetur. ergo si caelum mouetur circulariter, & sempiternum, necesse est terram esse. Quod fuit propositum. Deinde cum dicit.

c Sed adhuc si terram, necesse & ignem esse.

f Contrariorum enim si alterum natura, necesse & alterum esse natura. Si vero sit contrarium, & esse quandam ipsius naturam. Eadem enim materia contrariorum.

g Et priuatione prius affirmatio, dico autem puta, calidum frigidum. Quies autem & grauitas dicuntur per priuationem leuitatis & motus.

h Sed adhuc si quidem est ignis, & terra, necesse & intermedia ipsorum esse corpora. Contrarietatem. n. habet vnumquodq; ad vnumquodq; elementorum. Supponatur autem & hoc nunc, posterius autem tentandum ostendere.

i His autem existentibus manifestum, quoniam necesse est generationem esse, eo quod nullum ipsorum possibile est esse sempiternum. Patiuntur. n. & agunt contraria abinucem, & corruptiua inuicem sunt.

k Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

l Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

m Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

n Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

o Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

p Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

q Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

r Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

s Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

t Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

u Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

v Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

w Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

x Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

y Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

z Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

aa Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

ab Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

ac Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

ad Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

ae Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

af Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

ag Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

ah Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

ai Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

aj Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

ak Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

al Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

am Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

an Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

ao Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

ap Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

aq Adhuc autem non rationale est esse aliquid mobile sempiternum, cuius non contingit esse secundum naturam motum sempiternum. Horum autem est motus. Quod quidem igitur necessarium esse generationem, ex his manifestum.

Tex. c6. 19.

Tex. c6. 20.

Lec. 27. Tex. c6. 31.

T. 21.

T. 22.

T. 23.

T. 24.

l Si autem generationem necessarium, & aliam esse latonem aut vnam, aut plures: secundum enim eam quae totius similiter necessarium habere, & elementa corporum adinucem. Dicitur autem & de hoc in sequentibus planius.

m Nunc autem tantum manifestum est, propter quam causam plura sunt circularia corpora, quia necesse generationem esse. Generationem autem si quidem & ignem, hunc autem & alia, si quidem & terram, hanc autem quia manere necesse est aliquid semper, si quidem moueri aliquid semper.

LECTIO V.

n Iuram autem sphaericam necesse est habere celum. Hanc enim propriissimam & subiecto, & natura prima. Dicamus autem vniuersaliter de figuris quae est prima & in planis & solidis.

o Omnis itaque figura plana aut recti linea est, aut circularis: & recti linea quidem a pluribus continetur, circularis autem ab vna. Quoniam autem prius natura, in vno quoque genere unum multis, & simplex compositis, prima utique erit planarum figurarum circulus.

p Adhuc autem si quidem perfectum est, cuius nihil est extra accipere eorum quae ipsius possibile est, quemadmodum determinatum est prius: & recta quidem appositio est semper,

LECTIO V.

q Ostendam Philosophus determinauit de perpetuitate caeli, & diuersitate partium eius, hic determinat de figuris ipsius, & primo ostendit caelum esse figuram sphaericam, secundo ostendit quod haec figura per se in ipso existit, ibi sumet autem utique quis &c. Cir-

Quod si generationem esse necesse est, & aliam latonem, aut vnam, aut plures esse necesse est. nam ut se se habet totius motio caeli, sic elementa corporum inter sese respectu generationis habere necesse est. Et hoc etiam in sequentibus dilucidius declarabitur.

Nunc tantum patet, quam ob causam plura sunt corpora, quae uersantur, generationem enim esse necesse est, & generationem si & ignem esse necesse est, & hanc propterea quod consistant aliquid maneatque semper necesse est, & si moueri quippiam semper oportet.

LECTIO V.

Iuram autem celum rotundam habere necesse est. Hanc enim est accommodatissima substantia ipsius, & natura etiam prima. Dicamus autem vniuersaliter quae nam & in planis, & in solidis figura sit prima.

Omnis itaque figura plana aut a rectis lineis, aut a circumscriptione continetur: & illa quidem a pluribus, haec ab una linea solum. Cum unum igitur in unoquoque genere prius sit multis natura, compositoque simplex, figurarum planarum profecto circulus erit prima.

Praterea si perfectum id est, extra quod nihil eorum quae sunt ipsius accipi potest, quemadmodum prius est definitum, & linea quidem recta semper additio fieri potest, li-

perfacialis figura plana. Secundo ibi. Probatur propositum. & primo quantum ad figuras superficiales: secundo quantum ad corporales, ibi. Similiter autem sphaera &c. Circa primum ponit rationes duas, quarum prima est. Omnis figura plana, id est superficialis, aut est rectilinea, sicut triangulus, & quadratum: aut est circularis, sicut ipse circulus: omnis autem rectilinea figura continetur a pluribus lineis, & non ab vna sola. vna enim sola linea recta non porrigitur nisi ad vnam partem. de ratione autem figurarum est quod sit terminata ex omni parte: sed circularis figura comprehenditur ab vna sola linea, quae vndique porrigitur. in vnoquoque autem genere vnum est prius multitudinem, & simplex est prius compositis: vnde relinquitur, quod inter superficiales figuras circularis est prima. Secunda rationem ponit ibi.

Perfectum dicitur esse id, extra quod nihil est accipere eorum quae possunt ipsi conuenire, sicut homo dicitur esse perfectus, cui non deest aliquid eorum quae ad hominem pertinent, & hoc determinatum est prius tam in Tertio Physicorum

rum quam in principio huius libri. videmus autem, quod recta linea semper potest fieri appositio, quantum est ex natura ipsius lineae, licet forte ex aliqua causa non possit ei aliquid aliud apponi sicut diametro totius mundi: & hoc manifestum est, si linea recta sit finita. vnde omnis linea recta finita est imperfecta. de infinita autem manifestum est, quod sit imperfecta: caret enim sine quem nata est habere. lineae vero circuli non potest fieri additio: quia finis eius coniungitur principio. Vnde manifestum est, quod linea continens circumulum est perfecta: perfectum autem est prius imperfecto, simpliciter quidem natura & tempore, in vno autem & eodem perfectum prius est natura, sed imperfectum est prius tempore. sicut aliquis homo prius est puer quam vir perfectus, tamen vir perfectus est prius natura, quia hoc est quod natura intendit. simpliciter autem etiam tempore perfectum est prius: nam puer ab aliquo viro generatur. Sic igitur patet, quod propter hanc rationem etiam circulus est prima superficialium figurarum. Deinde cum dicit.

circulari autem nequaquam, manifestum quia perfecta utique erit continens circumulum. Itaque, si perfectum prius imperfecto, equidem propter hoc prior erit utique figurarum circulus.

Similiter autem & sphaera solidorum. Illa enim sola continetur vna superficie, rectilineae autem pluribus. sicut. n. se habet circulus in planis, sic sphaera in solidis.

Adhuc autem diuidentes ad plana, & ex planis corpora generantes, testificari videntur his. solum enim solidorum non diuident sphaeram, tanquam non habentem plures superficies, quam unam. Diuisio enim ad plana non ut utique incidit quis in partes diuidet, quasi totum hoc diuidat modo, sed ut ad alteram speciem. Quod quidem igitur prima est sphaera solidorum figurarum palam.

Est autem & secundum numerum ordinem assignantibus sic positus rationabilissimus, circumulum quidem secundum vnum, trigonum autem secundum dualitatem quoniam duorum recti. Si autem secundum trigonum unum, circulus non erit figura. Quoniam autem prima quidem figura primi corporis, primum autem corpus, quod in extrema circumferentia, sphaericum utique erit quod fertur circulatione.

Et continuu igitur illi, sphaerico enim continuum sphaericum est. Similiter autem & quae ad medium horum. Quae enim a sphaerico contenta & tacta, tota sphaerica necesse est esse. Quae. n. deorsum planetarum. tangunt ea quae supra sphaeram: quae sphaerica utique erit omnis latio. Omnia enim tangunt, & continua sunt sphaeris.

Et continuu igitur illi, sphaerico enim continuum sphaericum est. Similiter autem & quae ad medium horum. Quae enim a sphaerico contenta & tacta, tota sphaerica necesse est esse. Quae. n. deorsum planetarum. tangunt ea quae supra sphaeram: quae sphaerica utique erit omnis latio. Omnia enim tangunt, & continua sunt sphaeris.

ra diuiditur in suas partes: sed haec est diuisio, quasi in ea quae differunt specie, ab eo quod diuiditur. Sic igitur concluditur, planum esse, quod sphaera sit prima solidorum figurarum. Secundam opinionem ponit ibi.

neque vero circulari nunquam, patet perfectam eam lineam esse, quae ipsum circumulum continet. Quare, si perfectum prius est imperfecto, ob hoc, & circulus prima erit figura.

Eodem sphaera modo solidorum figurarum prima erit figura. Solamque ab una superficie continetur: restarum vero linearum figura a pluribus continetur. Ut enim in planis circulus sese habet, sic in solidis sphaera.

Qui praeterea solida diuident in plana, atque ex planis corpora generant, hi testes fuisse videntur. solum enim figurarum solidorum sphaeram non diuident, ut non plures superficies quam unam habentem. Diuisio enim in plana non perinde efficitur ut quispiam diuidens in partes diuidat totum, sed ut in specie diuisa. Patet igitur sphaeram figurarum esse solidorum primam.

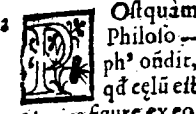
Est insuper maxime consonum rationi, si ordo per numerum etiam assignatur, hoc ipsam modo disponere unitatem quidem circumulo, dualitatem autem triangulo tribuendo, cum duobus aequales suos angulos habeat rectis. Si vero unitas triangulo tribuatur, circulus non erit figura. Cum autem prima figura primi sit corporis, primum vero corpus id sit, quod est ultima in conuersione, rotundum id erit sane quod fertur conuersione.

Et id ergo quod illi haeret: quod enim haeret rotundo, id rotundum etiam est. Similiter & ea, quae in medio collocatur: ea namque quae a rotundo corpore continentur, ac tangunt, rotunda esse cuncta necesse est. At quae sunt subuagarum sphaera, superam sphaeram tangunt, quare ipsum uniuersum rotundum erit. Omnia namque tangunt, haerentque sphaeris.

ab istis, oportet ea sphaerica esse. Illa enim corpora, quae continentur, & continguntur a corpore sphaerico secundum suum conuexum, & per consequens secundum concuum, sunt unius naturae. Cum igitur sphaerae planetarum inferiorum contingant sphaeram superiorem, sequitur, quod tota latio, id est, totum corpus quod circuitur, habeat sphaericam figuram: quia omnia illa corpora

corpora celestium sphaerarum seinuicem tangunt, & sunt conuexa, id est, immediate sibi inuicem coniuncta. Nec est aliquod corpus intermedium, quod suppleat vacuitatem sphaerarum, ut quidam ponunt: sequeretur enim illa corpora esse otiosa, cum quod haberent motum circulaem.

LECTIO VI.

Ostendam quod sphaerice figurae ex eo quod haec figura est prima figurarum, hic ostendit idem ex eo, quod haec figura est conuenientissima celo, & primo ex eo quod est propria celo quantum ad hoc, quod est uniuersaliter continens omnia corpora: secundo quantum ad hoc, quod motus eius est uniuersalis mensura omnium motuum, ibi. Adhuc autem sphaericam figuram duas suppositiones in superioribus manifestis. Quarum prima est, quod caelum mouetur circulariter hoc enim etiam ad sensum videtur, & supponitur ex probationibus primi libri. Secunda autem suppositio est: ex quo ostensum est in primo libro in capitulo de unitate mundi, scilicet quod extra extremam circulationem supremam sphaerice non est vacuum, nec locus. Et ex his suppositionibus ex necessitate concluditur, quod corpus celi sit sphaericum. Oportet enim quod aut habeat figuram, rectilineam: totaliter, aut oportet quod habeat quantum ad aliquam partem circulaem figuram, quae tamen non perueniat ad perfectionem sphaerice. Si vero corpus celi sit vere rectilineum, puta cubitum, vel pyramidale, sequeretur quod extra caelum sit aliquis locus, & aliquod corpus, & aliquod vacuum. Quam quidem consequentiam ex hoc probat, quod corpus rectilineum, si circulariter vertatur, non permanebit in eodem loco secundum omnes partes suas: immo sequeretur quod ubi primo erat aliqua pars eius, nunc nulla pars est: & quod iterum ubi nunc non est aliqua pars eius, iterum erit aliqua pars eius, & hoc propter permutationem angulorum. Cuiuslibet enim corporis rectilineae figurae, oportet esse aliquos angulos corporales praeminentes ceteris partibus: quia linea ducta a medio talis corporis, est maior linea ducta ad aliquem punctum designatum in superficie plana eius: & si quando secundum versionem corporis linea ducta ad angulum, peruenit ad locum, in quo erat linea ducta ad alium punctum quod est inter angulos, accipiet plus de loco, & ita erit corpus, ubi prius non erat, & subsequens linea, quae pertinet ad locum anguli non poterit occupare totum locum, qui occupabatur ab angulo: & ideo ubi nunc non est corpus, prius erat. Sic ergo extra illum locum, in quo nunc est corpus, potest esse aliquod corpus, id est, aliqua pars eiusdem celi, & per consequens est ibi locus, qui est corporis receptaculum, & consequenter est ibi vacuum, quod nihil aliud est, quam locus non plenus corpore, cuius est capax. Sed quia etiam sunt quaedam figurae non habentes angulos, quae tamen non sunt sphaerice

lect. 4. lect. 11. lect. 18.

LECTIO VI.

Dhuc autem quoniam videtur & supponitur circulariter circum ferri totum, ostensum est autem, quia extremae circulationis neque vacuum est exterius, neque locus, necesse & propter hoc sphaericum esse ipsum. Si. n. erit rectilineum, acciderit & locum extra esse, & corpus, & vacuum. Circulo enim versus rectilineum, nequaquam eidem immorabitur regioni, sed ubi prius erat corpus: nunc non erit, & ubi nunc non erit, iterum erit propter permutationem angulorum. Similiter autem & utique si qua alia figura fiat non equalis habens ex medio lineas, puta lenticularis, aut ovalis. In omnibus enim accidet & locum extra, & vacuum esse latioris, propterea quod non eandem regionem detinet totum.

Adhuc autem si quidem motuum mensura, quae caeli latio, quia est sola continua, & regularis, & sempiterna: in vnoquoque autem mensura quod minimum. Minus autem motus, qui velocissimus, velocissimus utique erit omnium motuum caeli motus. Sed adhuc earum quae a seipso ad seipsum minima est quae circuli linea, secundum minimum autem velocissimus motus

LECTIO VI.

Praeterea cum uideatur ac supponatur uniuersum ipsum uersari, demonstratumque sit extra conuersionem extimam neque locum, neque vacuum esse, rotundum ipsum esse ob hoc etiam ipsa necesse est. Nam si rectarum linearum erit figura, eueniet & locum esse, et corpus uacuum extima. nam cum rectarum linearum figura uersatur, nunquam eundem occupabit locum, sed ubi prius erat corpus, nunc non erit, & ubi nunc non erit: rursus ob angulorum transitionem erit. Eadem eueniet & si quispiam aliquam figuram aliam ipsi tribuerit, non habentem eas lineas, quae ex medio progrediuntur, aequale, ueluti lenticularis, aut ovalis. In omnibus enim eueniet & locum esse, & uacuum extima caelum, propterea quod totum non eundem occupat locum.

Praeterea si caeli latio quidem mensura est motuum, propterea quod sola continua est, & uniformis sempiternusque motus. In unoquoque autem genere mensura id est, quod est minimum. Minus uero motus his est celerrimus, patet caeli motum omnium motuum celerrimum esse. At eorum quae ab eodem ad idem pergunt, minima ipsius circuli linea est: per minimam autem est motus

est, quae a quacunque parte moueatur, non occupat de nouo aliquem locum secundum aliquam sui partem, sed semper vna pars eius succedit alteri: vnde talis figura est conuenientissima caelo. Deinde cum dicit. Probatur idem ex alia ratione, quae sumitur ex mensura motuum, ut habitum est in 4. Physicorum, & huius rationem assignat: quia solus motus caeli est continuus, & regularis, & sempiternus. Aliter enim per ipsum motum caeli non possit certificari quantitas aliorum motuum, quod est mensurare ipsos. Si enim non esset motus caeli continuus, sed interpolatus, non esset aequalitas temporis inter motum mensuratum, & mensuratum. Si autem non esset regularis, sed quandoque velocior, quandoque tardior, non haberet in se certitudinem determinatam, per quam possit certificari quantitas aliorum motuum. Si autem non esset sempiternus, non mensurarentur secundum ipsum motum, qui fuerunt ante, & qui fuerunt post, secundum opinionem ponentium motum secundum suum genus esse aeternum. His autem suppositis argumentatur ad propositum sic. Manifestum est, quod id quod est minimum in vnoquoque genere, est mensura illius generis, ut habetur in 10. Metaphysicorum: sicut in melodia tonus, & in ponderibus vncia, & in numeris unitas, manifestum est autem, quod minimus motus est, qui est velocissimus, qui scilicet habet minimum de tempore, quod est mensura motuum, omnium ergo motuum velocissimus est motus caeli. Et accipitur hic motus velocissimus, qui citius peragitur cursu suum ex parte breuitatis temporis, licet non supponatur equalitas ex parte magnitudinis

lect. 20. lect. 2. lect. 3.

T. c. 11.

magnitudinis, super quam transit motus, sicut supponitur in 6. Phisicorum. vbi dicitur, quod velocius est quod pertransit in minori tempore aequale spatium, vel etiam maius. Vnde hic subdit, quod uelocissimus motus attenditur secundum minimam magnitudinem. Inter omnes autem lineas, quae ab eodem in idem redeunt, minima est circularis: quia in figuris rectilineis sunt anguli, ad quos lineae protrahuntur a medio, sunt maiores, & sic anguli illarum figurarum excedunt lineam circulearem. Et ideo oportet, quod caelum quod mouetur circulariter quasi ab eodem in idem, & uelocissimo motu, quod motus eius sit super lineam circulearem. Et ita oportet, quod ipsum sit sphaericum. Deinde cum dicit.

Text. 30.

c ¶ Ostendit quod caelum sit sphaericum figuram ratione sumpta ex corporibus inferioribus. & primo ponit rationem: secundo probat quod supposuerat, ibi. Sed & quod aquae superficies &c. Dicit ergo quod aliquis potest sumere fidem ad ostendendum caelum esse sphaericum ex corporibus inferioribus, quae sunt collocata circa medium mundi. Aqua enim est circa terram, licet non ex omni parte cooperat terram, quod est propter necessitate generationis, & conseruationis uitae, maxime animalium & plantarum: aer autem circumdat aquam: ignis autem circumdat aerem. Et secundum eandem rationem superiora corpora circumdat interiora usque ad supremum caelum.

T. c. 31.

Huiusmodi enim corpora non sunt continua, ut sit totum unum corpus: quia sic non esset quodlibet ipsorum sphaericum, sed totum pars enim corporis continui non est actu figurata, sed haec corpora tangunt se inuicem absque aliqua interpollatione alterius, vel etiam vacui, ut Democritus posuit: & hoc supra nominauit continuum. Superficies autem unius horum inferiorum corporum est sphaerica: illud autem, quod continuatur, id est, sine interpollatione coniungitur corpori continenti, aut etiam quod mouetur circa corpus sphaericum contentum, necesse est esse sphaericum. Vnde ab inferiori probari potest ascendendo usque ad supremum caelum, quod caelum sit sphaericum. Sed uideatur quod haec probatio non habeat necessitatem. Si enim dicitur quod aqua sit sphaerica figura, ex hoc manifestabitur, quod aer sit sphaerica figura, quantum ad eius concuum, non autem oportet, ut uideatur, quod quantum ad conuexum. Ad hoc igitur respondet Alexander, quod ex hac demonstratione probatur, corpora mundi esse sphaerica, quantum ad concuum, sicut ex prioribus quando procedebat a supremo caelo procedendo probabatur quod haec corpora essent sphaerica quantum ad suum conuexum. & secundum hoc neutra demonstrationum est sufficiens linea, sed ex duabus una demonstratio conficitur, quod uidetur esse contra intentionem Aristotelis, qui utranque demonstrationem diuisibiliter inducit, quasi utraque sit per sufficiens. Et ideo dicendum est, sicut Simplicius dicit, quod per hanc demon-

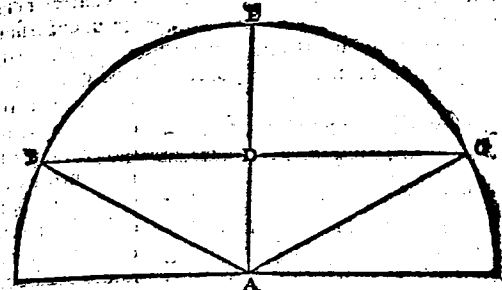
strationem sufficienter probatur corpora mundi esse sphaerica non solum quantum ad concuum, sed etiam quantum ad conuexum. Quod enim superficies concua aeris sit sphaerica patet ex hoc, quod superficies concua aquae est sphaerica. Quod autem superficies aeris conuexa sit sphaerica, patet eodem modo sicut de aqua, quae scilicet omnes partes eius aequaliter concurrunt ad suum locum, & sic patet quod etiam superficies concua ignis sit sphaerica. Quod autem superficies ignis concua sit sphaerica, patet eodem modo sicut de aqua, quae scilicet omnes partes eius aequaliter concurrunt ad suum locum, & sic patet quod etiam superficies concua caua ignis sit sphaerica. Quod autem superficies ignis concua sit sphaerica, patet eodem modo sicut de aqua, quae scilicet omnes partes eius aequaliter concurrunt ad suum locum, & sic patet quod etiam superficies concua caua ignis sit sphaerica. Quod autem superficies ignis concua sit sphaerica, patet eodem modo sicut de aqua, quae scilicet omnes partes eius aequaliter concurrunt ad suum locum, & sic patet quod etiam superficies concua caua ignis sit sphaerica.

celerrimus. Quare si caelum conuertitur celerrimeque mouetur, rotundum ipsum esse necesse est. Sumere etiam quispiam ex hisce corporibus, quae circa medium collocantur, hanc fidem potest. Si enim aqua quidem est circa terram, aer autem circa aquam, & ignis circa aerem collocatur, & supra corpora per rationem eandem ita se habent. Etenim continua quidem non sunt, tangunt autem haec aqua uero superficies rotunda est sane, atque quod rotundum tangit, circaque rotundum est solum, & ipsum tale esse necesse est. Patet hac etiam ratione caelum rotundum esse.

At uero superficiem aquae talem esse putabit, si suppositionem sumpsimus, aquam suapte natura semper ad magis concuum locum confluere, & eum locum magis concuum esse, qui est propinquior centro. Ducantur igitur ex A centro recta linea AB, & AC: & ex B in C linea producatur BC, ad quam ab A perpendicularis ducatur AD, & protrahatur in E: patet itaque lineam AD minorem esse lineis AB, & AC. ergo hic locus magis concuus est: quare affluet, aqua quousque fuerit in aequalitate redacta. At AE aequalis est aqua ipsam in hisce esse, quae sunt ex centro ducta necesse est. tunc enim quiescit. At ea quae tangit eas, quae sunt ex centro ducta, circumsferentia est. Rotunda est ergo superficies aquae, quae quidem est BEC.

Et si suprema superficies aquae sit plana. Signetur igitur in linea B G, quae est basis trianguli puncti D, & ducatur a centro linea, quae est A D, hanc lineam necesse est esse minorem utraque duarum linearum a centro procedentium. Si enim esset equalis, tunc omnes tres lineae essent ab eodem puncto procedentes, & ita linea B D G, transiens per summitates earum esset circularis, ut ex 3. Euclidis patet, quod est contra positum, quo posuimus lineam B G, esse lineam rectam, supposito ergo quod linea A D sit minor, sequetur quod punctum D minus distabit a centro. & ita locus ille erit profundior, vel magis infimus. Vnde sequitur secundum suppositionem praemissam, quod aqua, quae est in puncto G & in puncto B, circumfluat ad punctum D, donec adaequetur locus medius aliis duobus extremis, & sic linea tota adaequata duobus extremis ex concursu aquae, linea A B oportet igitur quod aqua sit apud omnes lineas egredientes a centro aequales. Tunc enim solum aqua quiescit quando omnes lineae sunt aequales: sed linea quae tangit tres lineas egredientes a centro aequales, est circularis, ut probatur in 3. Euclidis. Sequitur ergo quod superficies aquae, in qua describitur linea B E G, sit superficies sphaerica. & hoc est quod demonstrare intendit. Deinde cum dicit.

Concludit

¶ Concludit ex praemissis manifestum esse, quod mundus sit sphaericus, cum propter corpus primum quod continet totum mundum, tum etiam propter alia corpora ab eo contenta. Sunt autem apud nos quaedam corpora sphaerica, quae tamen non perfecte habent sphaericam figuram, sicut ipsum corpus terrae dicitur esse sphaericum, cum tamen habeat magnas eleuationes montium, & concauitates uallium. in corporibus etiam artificialibus, quae sunt apud nos sphaerica, inueniuntur aliquae tumorositates, vel depressiones, quibus non obstantibus huiusmodi artificialia dicitur esse sphaerica figura: quia huiusmodi additiones vel subtractiones secundum sursum quasi non apparent. Sic igitur creditur hoc etiam accidere in corpore caelesti. Addit quod est etiam secundum diligentiam tornatus sic, id est, carens omni tumorositate & concauitate, sicut corpora quae diligenter tornantur, in tantum, quod nihil neque thyrosinton. i. manu elaboratum, se habet similiter ad corpus caeleste, quantum ad hoc quod dictum est: neque etiam quodcunque corpus aliud naturale, quod nostris oculis apparet, quia illa ex quibus huiusmodi corpora constituuntur, non possunt illam regularitatem, id est, uniformitatem suscipere per actionem artificialis naturae inferioris, & illam diligentiam, quantum ad perfectionem sphaericae figurae, quam habet corpus caeleste, quod est naturaliter sphaerica figura. Et hoc probat per proportionem partium mundi adiuuicem. Manifestum est enim quod secundum eandem proportionem, quae aqua excedit terram, semper elementa continentia distant a corporibus contentis, & et adhuc plus. Aqua autem quae continet terram, non habet huiusmodi tumorositates, & concauitates in superficie, quas habet terra, sed magis est regularis, quam superficies terrae, sicut si uer oportet, quod superficies aeris sit magis regularis quam superficies aquae. unde sequitur, quod superficies supremae corporis caelestis sit maxime regularis, ita quod in eo omnino nihil sit, nec minimi superadditum, vel subtractum.

1431

1432

1433

LECTIO VII.

¶ Vniam autem est dupliciter in circulo moueri, puta ab A hunc quidem ad B, hunc autem ad C. Quod quidem igitur non sunt contrarii isti, prius dictum est:

b Sed etsi nihil ut contingit, neque a casu euenit in sempiternis esse potest: celum autem sempiternum, & circulatorio propter quam quidem causam ad alteram fertur, sed non alteram?

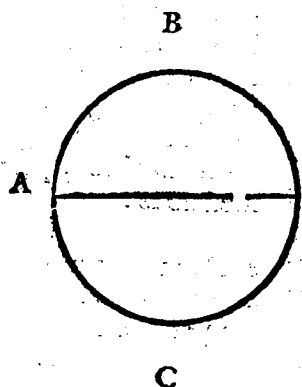
e Necesse enim & hoc aut principium esse, aut esse ipsis principium.

¶ Ostendam philosophus de terminata de partibus caeli, & de figura ipsius, hic determinat de motu eius. & primo determinat de modo motus: secundo determinat de uniformitate motus caelestis, ibi. De motu autem ipsius &c. Circa primum

tria facit. Primo proponit quaestionem: secundo ostendit difficultatem quaestionis, ibi. Force quidem igitur. Tertio proponit solutionem, ibi. Nunc autem quod uidetur &c. Circa primum tria facit. Primo proponit quaedam, ex quibus oritur dubitatio, quorum unum est, quod dupliciter contingit per aliquem circulum aliquid moueri. Signetur enim punctus A in liquo circulo, & ab eo ducatur diameter: & in superiori semicirculo signetur punctus B, in inferiori autem signetur punctus C. dupliciter ergo potest aliquid moueri per hunc circulum. Vno modo quod moueatur ab A uersus B, alio modo quod moueatur ab A uersus C. Aliud autem quod proponit est, quod isti duo motus non sunt contrarii. Ostensum est enim in primo, quod duo motus circulares non sunt contrarii. si enim isti motus essent contrarii, oporteret quod compereret naturis contrariorum mobiliu, ita quod unus eorum attribueretur uni mobili, & alius contrario: quia sicut supra dictum est, si unum contrarium est in natura, necesse est alterum esse. Secundo ibi.

Lect. 6.

Lect. 7.

C b ¶ Mouet dubitationem. Manifestum est enim ex praemissis, quod in sempiternis, nihil accidit contingit, aut casualiter: quia ea quae sunt acausa, non sunt semper, neque etiam uelociter. dictum est autem supra, quod celum sempiternum est, & etiam circularis motus eius. Vnde ratio habiliter queritur, propter quam causam celum mouetur uersus unam partem, & non uersus aliam, puta, ab oriente uersus superius hemisphaerium, & non uersus inferius. Tertio ibi. ¶ Ostendit qualiter sit huiusmodi causa assignanda. In praecedentibus enim dupliciter assignauit causam caelestium accidentium. Primo ostendit, quod oportet esse diuersos motus in caelo ad hoc, quod sit principium generationis, & corruptionis. Secundo ostendit, quod oportet figuram caeli esse rotundam ex aliquo principio priori supposito, quia scilicet corpori primo debetur figura prima, & sic primitas corporis est principium primae figurae. Et ideo hic dicit, quod si debeat assignari ratio quare celum sic moueatur, & non aliter, necesse est huiusmodi rationem assignari aut secundum hoc, quod talis modus motionis sit princi-

LECTIO VII.

¶ Vniam autem in circulo duo motus fieri possint, ut ab A unus ad B, alter ad C. Non esse quidem hos contrarios prius est dictum.

¶ Sed si nihil in aeternis esse fortuito, aut a casu potest: caelum uero perpetuum est, atque ipsa conuersio: quam ob causam ad alteram, & non ad alteram fertur?

¶ Nam & hoc principium esse, aut ipsius principium esse necesse est.

¶ Nam & hoc principium esse, aut ipsius principium esse necesse est.

principium alicuius effectus, aut potius quod iste motus motio nis dependeat ex aliquo priori principio. Potest autem & aliter intelligi. Dixerat enim quod sempiterna non possunt esse a ca su, nec tamen omnia sempiterna habent causam, sed aliquod sempiternum est, quod causam non habet, sed ipsum est prima

T.c.34.

causa aliorum, Quia igitur ex sempiterni tate caeli, & motus eius concluditur quaestio, qua queritur, propter qua causam motus caeli est versus unam partem, & non versus aliam: ne videatur quaestio irrationalis, seu inutilis, subiungit & necesse est hoc ipsum quod est caelum, sic moueri, aut esse primum principium omnium, quod est impossibile, cum omnis motus habeat causam mouentem: aut oportet dicere, quod eius sit quoddam aliud principium, & sic rationabiliter quaestio est de ea, quare mouetur ad hanc partem & non ad aliam. Deinde cum dicitur.

Ostendit difficultatem huius quaestio nis, & dicit quod hoc quod aliquis de quibusdam difficultatibus & occultis velit atre de enunciare, assigna do causam eorum, quae de omnibus velit inquirere, & nihil praetermittere, forte videbitur esse signum vel multae stultitiae, ex qua prouenit & nesciat discernere inter facilia, & difficilia: aut est signum multae promptitudinis, id est, magnae praesumptionis, ex qua contingit, quod homo non cognoscit mensuram facilitatis circa inquisitionem veritatis. Et quamuis quidam sint super hoc increpandi, non tamen iustum est, quod omnes similiter reprehendantur, sed ad duo oportet attendere. Primo quidem ad causam, quae mouet hominem ad loquendum de talibus: utrum scilicet, hoc faciat ex amore virtutis, an ad ostentationem sapientiae. Secundo oportet considerare, quomodo se habeat aliquis in credendo ea quae asserit, utrum scilicet habeat de eis debilem certitudinem secundum communem hominum modum: aut etiam si firmiter, & certius ea cognoscit, scilicet supra communem modum hominum. Quando igitur aliquis potest attingere ad hoc quod cognoscit necessarias causas, certius quam secundum communem hominum modum, tunc oportet reddere gratias his, qui tales necessitates inveniunt, magis quam eos increpare. Deinde cum dicitur.

Soluit praemissam quaestionem, & dicit, quod si gratiae sint agendae his, qui certiores necessitates inveniunt, nunc autem in hac quaestione sufficit dicere, quod nobis videtur, & si non sit adeo certum. Dicit ergo, inter ea, quae contingit fieri, natura semper facit id quod est eius ipsa essentia bonitatis. Videmus autem quod tanto aliquis motus localis est dignior, quanto uersus digniorem partem procedit. motus enim accipit speciem a termino: sicut in motibus localibus rectis, motus localis, qui est ad superiorem locum, est honorabilior, & nobilioris corporis, quam motus localis, qui est ad inferiorem locum, eo quod locus qui est iustum, est dignior loco qui est deorsum, & hoc quidem ma

nifestum est in homine. nam caput quod est sursum, est nobilior pedibus, qui sunt deorsum. Et similiter pars anterior dignior est posteriori. sicut etiam & dextrum est dignius quam sinistrum, sicut supra dictum est, sicut patet in animalibus. Dicta ergo dubitatio quam nunc mouimus, & testificatur quod in caelo sit prius, & posterius, id est ante & retro, de quibus supra nulla mentionem facit. Hec enim causa, scilicet distinctio anterioris & posterioris in caelo, soluit praedictam dubitationem. Si enim motus caeli se habet optime quantum ostendit, sicut dictum est, haec erit causa dicte dubitationis, quia optimum est, quod caelum moueatur motu simplici, id est, semper versus eandem partem, & incessabili id est sine interpollatione quietis, quam necesse esset interuenire, si quandoque moueretur versus unam partem, quandoque versus aliam: & uicarius optimum est, quod moueatur versus honorabilioris partem: est autem anterior pars nobilior. Et ideo caelum mouetur ab oriente versus suum anteriorius, id est, versus superius hemisphaerium, non autem uersus inferius, quod est caeli posterius. Sed uideatur, quod inconuenienter haec ratio assignetur. Supra enim assignauit distinctio nem harum partium in caelo ex principio motus, quia scilicet motus caeli uidetur incipere ab una parte non ab alia. hic autem assignat rationem, quare caelum sic moueatur, & non aliter

De nonnullis igitur atque de omnibus enim quippiam dicere, nihilque praetermittere, aut insignis stultitiae forsitan, aut ualde parati animi uidebitur esse. non tamen omnes similiter sunt increpandi, sed dicendi causam quoniam sit, uidere oportet. Et quo praeterea modo se habet in credendo, utrum humane, an ita ut asserat atque persi stat. Cum igitur quispiam exactiores necessitates fuerit nactus, tunc hisce qui inueniunt, gratias agere oportet.

Nunc autem id quod uidetur dicendum est. Natura semper id facit, quod est optimum eorum quae fieri possunt. Ut autem lationum rectarum ea praestabilior est, qua locus superius petitur. est enim diuini locus superius infero, sic, & ea, qua uer uersus anteriora praestabilior est ea, qua iur retrorsum, siquidem ita sese habeat, & dextrum atque sinistrum, ut prius est dictum. Atque dubitatio dicta declarat prius posteriusue caelum habere. haec enim causa dubitationem soluit. Nam si sese habet ut potest optime, haec erit profecto causa eius quod diximus. Est enim optimum sane simplici ac incessabili motu cieri, atque hoc ad id quod praestabilior est.

ex distinctioe partium caeli: & ita uidetur processus eius esse circularis. Ad quod dicendum est, quod distinctio partium caeli est causa quod motus caeli incipiat ab hac parte, & non ab alia, & non e conuerso: sed motum incipere ab hac parte, & non ab alia est signum distinctionis partium caeli. Causa autem distinctionis harum partium est uirtus animae mouentis caelum, vel cuiuscunque intellectualis substantiae attributa diuersis partibus caeli. Nihil autem prohibet cum quaeritur, an aliquid sit, probare illud per signum: cum tamen quaeritur de causa alicuius propter quam est, oportet signum ad causam reducere: sicut si probemus, cor moueri per motum uenae pulsantis. Si tamen quaeratur, quae sit causa motus uenae pulsantis, dicitur quod hoc est propter motum cordis. Et similiter Aristoteles probauit esse talem distinctionem partium in caelo, per inchoationem motus a determinata parte, sicut per signum. & tamen inchoationem motus reducit in differentiam partium caeli, sicut in causam. Distinguitur autem pars anterior, & posterior in caelo non naturaliter, scilicet secundum determinatam partem corporis caelestis: quia una & eadem pars caelestis corporis, quae nunc est in hemisphaerio superior, postea erit in hemisphaerio inferior, sed secundum situm. sicut etiam supra dictum est de differentia dextri, & sinistri.

Lectio

LECTIO VIII.

ostquam Philosophus assignauit causam, quare caelum mouetur uersus unam partem, & non uersus aliam hic determinat de uniformitate motus caeli, & primo proponit quod intendit, secundo probat propositum, ibi

Si n. irregulariter mouebit &c. Circa primum duo facit. Primo, proponit quod intendit, & dicit, quod post praedicta, consequenter est pertransseundum, id est, breuiter dicendum de motu caeli, ostendendo, quod est regularis, id est, semper uniformem uelocitatem habens, & nunquam irregularis, ut quando regularis, uelocius, quandoque tardius mouetur, & hoc rationabiliter. Nam iste motus est regula, & mensura omnium aliorum moruum: unde nulla irregularitas, uel inaequalitas in eo debet apparere. Secundo ibi exponit quod dixerat, & dicit, quod hic intendit dicere de primo caelo, id est de supra sphaera: & primalatione. i. de motu diurno, quo totum caelum reuoluitur per motum primi mobilis ab oriente usque in occidentem. Ideo autem de hoc motu specialiter loquitur: quia in hoc motu, neque est aliqua irregularitas secundum rei ueritatem, neque secundum appaerentiam. Sed in his, quae subter, id est in motu planetarum iam plures motus conueniunt ad mouendum unum corpus: uel secundum diuersas sphaeras uolentes, sicut dicebant Astrologi, qui fuerunt tempore Aristotelis, ut patet in 12. Metaphysicorum. uel secundum motus eccentricorum, & epiciclorum, secundum modernos Astrologos. & ex hac diuersitate motuum causatur irregularitas, quae apparet circa planetas: quia quandoque uidentur directi motus, quandoque retrogradi, quandoque stationarii, quamuis secundum rei ueritatem nullus motus in caelo sit irregularis. Rationes autem quas hic inducit, habent ueritatem non solum in motu primi caeli, qui est simplex, & ex hoc nulla apparet in eo irregularitas, sed etiam in motibus planetarum, in quibus apparet irregularitas propter concursum multorum motuum. Deinde cum dicitur.

LECTIO VIII.

Emotu autem ipsius, quia regularis est & non irregularis, deinceps utique dictis erit pertransire.

Dico autem hoc de primo caelo, & de prima latione. In his enim, quae de subter, plures iam lationes conueniunt in unum.

Si enim irregulariter mouebitur manifestum, quod intentio erit, & uirtus, & remissionem habet, & intensio nem, & uirtutem. Virtus autem est, aut uide fertur, aut quod, aut circa medium. puta forte his quidem, qui secundum naturam quo feruntur, his autem qui praeter naturam uide, proiectis autem, circa medium. Circulationis autem non est, neque uide, neque quod, neque medium: neque enim principium, neque finis, neque medium ipsius est simpliciter. Tempore enim sempiterno, & longitudine simul ducta, & infrangibilis. Quare, si non uirtus ipsius lationis, neque irregularitas erit. Irregularis enim fit propter remissionem, & intensio nem.

Lect. 7. T.c. 39.

Lect. 7. T.c. 39.

Probatur propositum rationibus quatuor. quarum prima sumit ex ipsa forma motus circularis. & procedit sic. Si primum caelum irregulariter moueretur, manifeste oportet, quod in eo esset intensio, id est augmentum uelocitatis: & uirtus, id est summum uelocitatis: & remissio, id est, diminutio uelocitatis. Omnis enim motus irregularis, habet ista tria, non ita, quod in quolibet motu irregulari, uel inequali sint ista tria, sed quia in quolibet motu sunt duo horum, id est uirtus, & intensio. sicut in motu naturali corporum grauium & leuium est intensio, & uirtus: quia talis motus semper augetur in uelocitate usque ad finem, in quo est uelocissimus: motus autem corporum horum, qui est contra naturam, habet uirtutem, & remissionem: quia in principio est uelocissimus, & semper diminuitur uelocitas, quousque tandem totus motus consumatur. Et sic ly omnis, accipitur quasi collective: ut intelligatur, quod in omnibus motibus irregularibus ista tria inueniuntur, non autem in unoquoque eorum. Deinde ostendit in qua parte motus irregularis inueniatur maxima uelocitas. & dicit, quod uirtus mo

us, id est maxima eius uelocitas, est aut uide fertur, id est uersus terminum a quo: aut quo fertur, id est uersus terminum ad quem aut circa medium. Sicut in his, quae naturaliter mouentur motu recto, inuenitur maxima uelocitas uersus terminum ad quem feruntur: quia motus naturalis intenditur in fine, ut in Primo

LECTIO VIII.

Ost haec, motum ipsius uniformem, & non difformem esse demonstramus oportet.

Atque hoc dico de primo caelo, delationeque prima. In his enim quae sunt sub illo, plures lationes in unum iam conuenire.

Nam si difformiter mouebitur, patet intensio nem lationis statum, remissionemque fore. Omnis enim difformis latio remissionem, intensio nem, ac statum habet. status autem est, aut uide fertur, aut ibi quo fertur, aut in medio. Veluti forsitan hisce quidem, quae natura feruntur, in eo ad quod mouentur, in his autem, quae praeter naturam feruntur, in eo uide mouentur. hisce uero, quae proiciuntur in medio. At conuersionis neque unde, neque quod, neque medium est. Neque enim ipsius principium, neque finis, neque medium est absolute, nam & tempore est sempiterna, & longitudine coacta, nec frangetur. quare si lationis caeli status non est, neque difformitas erit. Difformitates enim ob remissionem intensio nem fieri solent.

stus est autem, quod in motibus animalium, maxima uelocitas non inuenitur a principio. nam quodammodo paulatim membra sua animalia expediunt ad motum: neque etiam circa finem, quando membra eorum sunt lassata, sed circa medium, quando sunt in ipso impetu motus. Sed haec expositio uidetur esse extorta: unde Alexander dicit, quod medium hic est accipiendum secundum locum, & non secundum tempus. Motus enim sagittae, & aliorum sic proiectorum, non est neque in sursum, neque in deorsum, sed in intermedio utriusque maxima uelocitas horum motuum inuenitur. Possimus nihilominus dicere: quia et in his secundum tempus accipiendum medium, talia proiecta circa medium uelocius mouentur. Causatur enim motus talium proiectorum ex impulsu medii deferentis, quod facilius recipit impressionem mouentis, quam ipsum corpus graue, quod proicitur, ut patet in 8. Physicorum & ideo, quando multum de aere fuerit commotum, uelocior est motus in medio quam in principio, quando adhuc parum de aere commouebatur, uel etiam quam in fine, quando incipit debilitari impressio proicientis. Et huius signum est, quia huiusmodi proiecta non tantum impulsu faciunt in eo quod est omnino propinquum, & uel in eo quod est multum remotum, sicut in eo quod mediocriter distat. Sic igitur manifestum est, quod maxima uelocitas cuiuslibet motus irregularis, uel est in principio, uel in medio, uel in fine. Sed haec tria non est accipere in motu circulari caelestis corporis, neque quantum ad tempus, cum sit sempiternus secundum eius opinionem: neque etiam quantum ad longitudinem, id est, quantum ad figuram loci, quae est linea circularis, quae quidem est simul ducta, quasi circulariter in seipsam rediens, & est infrangibilis, non diuisa in actum, ut possit in actu designari principium, & finis. & ita in circulatione caeli non inuenitur secundum aliquam eius partem uirtus, id est maxima eius uelocitas, & per consequens

Lect. 6.

Lect. 7.

Lect. 22.

T.c. 35.

semper intenditur velocitas motus caeli, & tamen nunquam transceditur quoddam minimum tempus datum, siquidem fiat appositio velocitatis, non aequalis, aut maior, sed semper minor, & minor, sicut dicitur 13. Physicorum. Quod si linea dividatur secundum eandem proportionem, puta, ut subtrahatur a tota linea tertia pars, & iterum a residuo tertia pars, a residuo iterum tertia pars, hoc poterit in infinitum procedere. & si eorum, quae subtrahuntur, posterius addatur priori, fiet in infinitum additio, ne tamen perveniat in infinitum ad quantitatem totius lineae: quia semper erit aliquid residuum de linea, quae dividebatur. si tamen subtraheretur pars aequalis quantitatis, vel maioris, & adderetur ad id quod prius acceptum est, oporteret transcendere omnem quantitatem determinatam. Et similiter dicit hic intelligendum esse, quod transcenditur omnem minimum tempus datum, quod est transcendere omnem magnitudinem velocitatis si semper per infinitum tempus addatur aequalis velocitas, vel etiam maior. Si vero prius adderetur magna velocitas, & postea minor, & sic inde, sicut dictum est in diuisione, & additione lineae, non transcederet omnis velocitas, nec omne minimum tempus, cum non esset pura intentio, sed intentio remissioni adiuncta: quia movens non posset aequaliter addere ad velocitatem. Deinde cum dicit.

Lea. 9. T.c. 65.

T.c. 40.

T.c. 41.

nis, si autem non intentio, neque remissio similiter enim ambo, & alterum. si quidem eadem intenditur velocitate, aut maiori, & infinito tempore.

e Relinquitur itaque dicere, unicisim esse motum ad velocius, & tardius. Hoc autem penitus irrationabile, et fictioni simile. Adhuc autem et non latere in his rationabilibus: sensibilibus enim iuxta se inuicem posita.

f Vnicum igitur caelum esse, & hoc ingenerabile ac sempiternum, & uniformi semper motu cieri per ea satis, quae iam diximus, patuit.

LECTIO X.

DE vocatis autem astris consequens, utique erit dicere ex quibus constant, & in quibus figuris, & qui motus eorum.

b Rationabilissimum autem, & dictis consequens, nobis unum quodque astrorum facere ex eodem corpore, in quo existit lationem habet: quoniam dicemus aliquid esse, quod circumferri natum esse. Sicut enim ignea dicentes esse, propter hoc dicunt, quia quod sursum corpus ignem esse, dicunt, ut rationabile existens, unumquodque constare ex his, in quibus unum quodque est, similiter & nos dicimus.

e ¶ Ostendit impossibile esse, quod vicissim intendatur, & remittatur motus caeli. Et hoc dupliciter. Primo quidem, quia hoc videtur penitus irrationabile esse, & simile fictioni. nulla enim ratio assignari potest huius vicissitudinis. Secundo, quia talis diversitas in motu caeli, non lateret. Opposita enim iuxta se posita magis sentiuntur, & tamen nihil tale percipimus. unde relinquitur, quod in motu caeli nulla sit irregularitas.

f ¶ Ultimo autem, quia hic finit suam considerationem de toto caelo, epilogat intantum dictum esse, quod sit tantum unum caelum, & sit ingeneratum, & sempiternum, & quod regulariter moveatur.

LECTIO X.

Rostquam Philosophus determinavit de caelo, hic determinat de stellis, & primo determinat veritatem: secundo movet quasdam dubitationes, & solvit, ibi ¶ Duabus autem dubitationibus &c. ¶ Circa primum quatuor facit, primo determinat de natura stellarum: secundo de motu earum, ibi ¶ Quoniam autem videntur &c. ¶ tertio de ordine earum, ibi ¶ De ordine autem ipsarum &c. ¶ quarto de figura earum, ibi ¶ Figuram autem uniuscuiusque &c. ¶ Circa primum tria facit. primo dicit de quo est intentio: secundo manifestat veritatem, ibi ¶ Rationabilissimum autem &c. ¶ tertio exclu-

dit obiectionem, ibi. ¶ Calor autem ab ipsis &c. ¶ Dicit ergo, quod postquam determinatum est de toto caelo, consequens est ut dicamus de his quae vocantur astra, ex quibus constant, id est, ex qua natura sint: & quam figuram habeant & quales sint motus eorum. Deinde cum dicit.

enim ambo erunt ac alterum, si eadem celeritate, aut maiore intenditur, atque tempore infinito.

Restat igitur dicere motui celeritatem vicissim ac tarditatem inesse. Hoc autem ratione penitus uacat, & figmento est simile. Insuper, & rationi magis consentaneum est, nos id ipsum, si ita sit, non latere. Ea namque quae iuxta se ponuntur, facilius sane sensu percipiuntur.

Vnicum igitur caelum esse, & hoc ingenerabile ac sempiternum, & uniformi semper motu cieri per ea satis, quae iam diximus, patuit.

LECTIO X.

DE his autem quae stellae uocantur, deinceps dicendum esse videtur, ex quibus constant, quasque figuras habent, & quae sunt motiones ipsarum.

Consonum est itaque maxime rationi, & ea quae dicta sunt comitatur, unamquamque stellarum ex hoc asserere esse corpore, in quo lationem habet. Cum quippiam esse dicamus, quod aptum est suapte natura ferri conuersione. Ut enim qui dicunt, igneas esse, ideo dicunt, quia superum corpus ignem inquirunt esse. quippe cum consonum sit rationi ex his unamquamque constare, in quibus est quaeque, sic & nos hac in sententia nostra dicimus.

tas autem, cum sit causa corruptionis, videtur quod corpora caelestia sint corruptibilia secundum suam naturam: quod est contra ea, quae in primo libro determinata sunt. Et ad hoc dicendum est, quod non omnis diversitas propria loquendo, habet rationem contrarietatis: sed ad hoc, quod aliqua diuersa sint contraria, duorum rursus, quorum unum est, & sunt nata aequaliter esse in eodem subiecto vel proximo, vel saltem remotio. Calor, n. contrariatur frigori, quod tamen non est natum esse in igne: sed est natum esse in materia ignis, quae est primum subiectum. Sed, requiritur, quod diuersa quae sunt contraria, non possint esse simul, sed mutuo se expellant. Unde album & nigrum, & quae sunt in materia, sunt contraria mutuo se expellunt: & tamen quod sunt in intellectu, non habent contrarietatem, sed sunt simul: quinimo unum eorum cognoscitur per aliud. Formae autem, vel qualitates diuersae, quae videtur esse in corporibus caelestibus, nullo modo sunt natae esse in eodem, nec sicut in proximo, nec sicut in primo subiecto. Non enim corpus stellae est natum reduci ad dispositionem ceterarum partium sphaerae caelestis: sed nec e conuerso. Similiter autem oportet dicere formas, seu qualitates contrarias, quae sunt in inferioribus, esse aequaliter in corporibus caelestibus non quidem uniuersae, sed sicut in causis uniuersalibus per quandam similitudinem, ad modum quo formae, quae sunt particulariter in materia sensibili, sunt uniuersaliter in intellectu. Et ideo sicut

T.c. 41.

T.c.

D

K

E

E

E

E

E

E

E

sicut non in intellectu, ita nec in corporibus caelestibus sunt sub ratione contrarietatis. Unde & Plato dixit quod in corporibus caelestibus sunt excellentiae, seu sublimitates elementorum quae sunt primordiales eorum actiua principia. Comparantur enim corpora caelestia ad elementaria, sicut actiua ad passiuia. Et ideo e contrario accidit in corporibus caelestibus, & elementariis. Nam corpora elementaria quanto magis congregantur per inspersionem, tanto sunt magis materialia & passiuia, & minus habentia de luce. sicut patet in terra, quae etiam dominatur in corporibus mistis: sed in corporibus caelestibus, quanto est maior congregatio per modum inspersionis, tanto magis multiplicatur luminositas, & virtus actiua, sicut patet in ipsis corporibus stellarum. Sic igitur patet quod talis diuersitas, quae in corporibus caelestibus apparet, non videtur habere rationem contrarietatis. Unde non sequitur, quod sint susceptiua corruptionis. sequeretur autem hoc, si sibi esset vera contrarietas, sicut in primo Arist. ostendit. Secunda dubitatio est, quia cum in corpore caelesti appareat diuersitas inter stellas, & reliquas partes sphaerarum, videtur quod non sint simplicia corpora. Sed dicendum est, quod intantum dicuntur corpora simplicia, in quantum non sunt composita ex contrariis naturis. Est tamen in eis aliqua diuersitas secundum naturam speciei, licet, conueniant in natura generis, sicut conueniunt in communi ratione motus, quia circulariter mouentur. Secunda, ibi ¶ Sicut enim ignea &c. ¶ Ostendit hoc etiam esse consonum aliquam diuersitatem aliorum. Dicimus enim quod sicut illi qui dicunt stellas esse igneas, propterea hoc dicunt, quia caeleste corpus existimant ignem esse, quasi irrationabile sit, quod unumquodque astrum consistat ex natura illarum sphaerarum in quibus est, ita etiam & nos dicimus, quod stellae sunt de natura alia a natura quatuor elementorum, propter hoc quod supra probauimus caelos tales esse. Deinde cum dicit.

c Calor autem ab ipsis & lumen generatur attrito aere ab illorum latione. Natus est enim motus ignire & ligna, & lapides, & ferrum. Rationabilius igitur propinquius igni, propinquius autem aer, velut & in latis sagittis. haec quidem ipsa enim igniuntur sic, ut liquefcat plumbea. Et quoniam igniuntur ista, necesse est, & cum qui in circuitu ipsarum aerem, hoc ipsum pati.

d Haec quidem ipsa incalescunt ob id, quod iam referuntur, qui propter plagam motus sit, ignis. Eorum autem quae sursum, unumquodque in sphaera fertur, ut ipsa quidem non igniantur, aerem autem sub circularis corporis sphaera existentem, necesse est lata illa incalescere.

e Ex hac maxime, cui Sol extat infixus, propter quod approximante ipso & oriente, & super

exposuit Alexander. Aristot. enim vult probare per locum a minori, quod si sagittae calefunt, necesse est quod aer circumstantis calefiat, qui est propinquior naturae ignis, ut supra dicitur, non autem per locum a causa, ut intellexit Simplicius. Deinde cum dicit.

Caliditas autem ab ipsis lumenque ideo fit, quia aer ab illarum motione fricatur. Motus enim & ligna, & lapides, & ferrum ignire solet. Magis igitur consentaneum est rationi id, quod est propinquius igni, propinquius uero est aer, quale sit, & in hisce sagittis quae feruntur. haec namque adeo igniuntur, ut ipsum plumbum quod est in ipsis, liquefcat. Atque cum in ipsis hoc fiat, circumdans etiam ipsas aer hoc idem patitur necesse est. Haec igitur ideo calefunt, quia in aere feruntur, qui quidem obiectum motionis sit ignis. Superiorum autem corporum unumquodque fertur in sphaera, ut ipsa quidem non igniantur, sed aer cum subuenit corporis sphaera sit, ob illius motus necessario calefit. Et maxime hac, in qua Sol est infixus. Quocirca cum proprius accedit, ac oritur, & super nos est, sit & cae

exposuit Alexander. Aristot. enim vult probare per locum a minori, quod si sagittae calefunt, necesse est quod aer circumstantis calefiat, qui est propinquior naturae ignis, ut supra dicitur, non autem per locum a causa, ut intellexit Simplicius. Deinde cum dicit.

Caliditas autem ab ipsis lumenque ideo fit, quia aer ab illarum motione fricatur. Motus enim & ligna, & lapides, & ferrum ignire solet. Magis igitur consentaneum est rationi id, quod est propinquius igni, propinquius uero est aer, quale sit, & in hisce sagittis quae feruntur. haec namque adeo igniuntur, ut ipsum plumbum quod est in ipsis, liquefcat. Atque cum in ipsis hoc fiat, circumdans etiam ipsas aer hoc idem patitur necesse est.

Haec igitur ideo calefunt, quia in aere feruntur, qui quidem obiectum motionis sit ignis. Superiorum autem corporum unumquodque fertur in sphaera, ut ipsa quidem non igniantur, sed aer cum subuenit corporis sphaera sit, ob illius motus necessario calefit.

Et maxime hac, in qua Sol est infixus. Quocirca cum proprius accedit, ac oritur, & super nos est, sit & cae

tae obiectioni. Si enim per motum sphaerae caelestis aer inferior ignitur, cum sphaera caelestis continue moueatur, videtur esse consequens, quod semper debeat esse aequalis calor in aere. scilicet, & hyeme, nocte, & die, cuius contrarium videmus. Sed ad hoc ipse respondet, quod maxime calor ignitur per motum illius sphaerae, cui Sol est infixus. Et hoc dupliciter, uno modo secundum quod per suum ortum ascendit ad nostrum hemisphaerium superius alio modo in quantum accedit ad summitatem caput nostrorum. sicut enim est maior calor in die, quam in nocte, ita etiam est maior calor in meridie, quam in mane. Ultimo autem concludit epilogando tantum dictum esse de stellis, quod neque ipsae sunt igneae naturae, neque etiam feruntur in corpore igneo, sed supra sphaeram ignis in sphaeris caelestibus. Est autem hic primo dubium, cum Arist. proponat, quod ex motu stellarum generetur calor & lumen, videtur hoc insufficienter manifestare, cum non manifestet de lumine, sed solum de calore. Et ad hoc respondet Alexander, quod id quod pertinet ad lumen, reseruat ad determinandum ad librum de anima, in cuius Secundo dicit, Lumen non est proprium ignis, sed est aliquid commune sibi & supremo corpori. Sed, cum Arist. hic dicat, quod utrunque eorum generatur ex contritione aeris, melius est, ut dicamus, quod utrunque Arist. hic manifestat per hoc, quod ostendit ex motu superiorum ignitur inferiora corpora, in igne autem inuenitur calor & lumen. Sed adhuc dubium est, ex qua natura contingat, quod motus habeat uirtutem ignendi, siue calefaciendi. Ad quod respondet Auerois in suo commento, quod proprium est calidi esse mobile, & ideo cum aliquid actu mouetur, fit etiam actu calidum. Sed hoc non videtur verum, primo quidem, quia moueri non est proprium calidi, sed cuiuslibet corporis naturalis. Nam ea quae mouentur motu recto, in suis locis quiescunt, mouentur autem existentia extra sua loca: corpora autem caelestia mouentur circulariter in suis locis, quae neque sunt calida, neque frigida. Secundo quia posterius non est causa prioris. si ergo moueri sit proprium calidi, magis erit calor causa motus, quam e conuerso. Et ideo dicendum est, quod sicut probatur in 8. Physico. Motus localis est primus motuum, in quolibet autem genere, id quod est primum, est causa eorum quae sunt post in eodem genere: unde motus localis est causa alterationis, quae est prima inter alios motus, & praecipue est causa primae alterationis, Tho. de Caelo. F 2 quae

Lcc. 14. Tex. co. 57.

F 2 quae

quæ est calefactio. Alteratio autem secundum omnes alias qualitates...

D. 830.

nos existente generatur calor. Quod quidem igitur neque ignea sunt, neque in igne feruntur...

Le magis appropinquant generatur maior calor, sed addidit oriente, & super nos existente...

lor Hac igitur a nobis sunt dicta de ipso, quibus patet neque ignea ipsa esse, neque in igne ferri.

Aristo. in secundo de Anima, quod radius, neque est corpus, neque defluxus corporis alicuius. Si vero dicat esse corporales...

Le magis appropinquant generatur maior calor, sed addidit oriente, & super nos existente...

Le magis appropinquant generatur maior calor, sed addidit oriente, & super nos existente...

Le magis appropinquant generatur maior calor, sed addidit oriente, & super nos existente...

videtur sequi, quod sunt calida, & frigida: hæc enim sunt prime tangibiles qualitates...

LECTIO XI.

Voniã autem videtur & astra translata, & totum cælum, necessarium aut quiescentibus...

Vtraque quidem igitur quiescere impossibile quiescente & terra. Neque enim utique fierent...

Siquidem igitur ambo movebuntur, irrationabile easdem velocitates astrorum esse...

Non est autem rationabile, eandem ratione habere velocitates astrorũ...

Le magis appropinquant generatur maior calor, sed addidit oriente, & super nos existente...

LECTIO XI

Vm autem & stelle transferrideantur, & totum cælum aut utrisque quiescentibus...

Ambo igitur quiescere, terra quiescente impossibile est. Non enim fierent...

Si igitur ambo movebuntur, ratione profecto uacat, easdem stellarum, aut circulorum esse celeritates...

Non est autem consentaneum rationi celeritates stellarum, & magnitudines circulorum...

Le magis appropinquant generatur maior calor, sed addidit oriente, & super nos existente...

Destruit alterum membrum, quod tantum stella, quæ orbis mouetur, & dicit, quod si ambo mouentur...

Le c. 13. T. c. 13.

niens hoc dicere circa ipsos circulos: immo magis videtur necessarium, quod eorum velocitates analogice, id est, proportione...

circulos, hoc quidem erit velocius, hoc autem tardius. Sic autem non utique habebunt proprium motum, sed ferentur utique a circulis, siue a casu contingit...

Sed adhuc iterum, si quidem circuli manent, astra autem moventur, eadem & similiter erunt irrationabilia...

Quoniam quidem igitur neque utraque moveri rationabile, neque astrum solum, relinquatur circulos quidem moveri, astra autem quiescere...

Deinde cum dicitur. Inquit de tertio membro, & primo ostendit, quod non est possibile, quod stella moveatur, & circulus quiescat...

Inquit de tertio membro, & primo ostendit, quod non est possibile, quod stella moveatur, & circulus quiescat...

tem modo motionem propriam non habere, sed ab ipsis orbibus ferri videntur, sin casu accidit. Neque hoc pacto consonum est rationi...

At vero si orbis quiescant, stella autem moveantur, eadem absurda, & similiter erunt...

Cum igitur neque utraque, neque stellam solum moveri consentaneum sit rationi, restat orbis quidem moveri, stellas vero quiescere...

rum, qui secundum intentionem Arist. omnes sunt circa idem centrum, quod est terra. Non enim Astrologi sui temporis ponebant centricos, neque epiciclos...

violento, in quo corpus quanto est maius, tanto tardius movetur, vnde & in corporibus, quae moventur motu circulari...

LECTIO XII.

Dhuc autem, quoniam spherica sunt astra, quemadmodum & alii dicunt, & nobis concessum dicere ex illo corpore generantibus...

stella movetur motu circungyrationis conferuans eandem superficiem versus nos, ad modum quo movetur mola molendini...

LECTIO XII.

Remissa prima ratione ad ostendendum, quod astra moventur per motum circulorum, quae sumebatur ex comparatione stellarum ad circulos seu orbis...

LECTIO XII.

Reterea, cum stellae sint rotundae, quemadmodum & ceteri dicunt, & nos etiam, & nostris consonum sententiam dicimus, ex illo corpore ipsas generantes...

stella movetur motu circungyrationis conferuans eandem superficiem versus nos, ad modum quo movetur mola molendini...

Lec. 11. T.c. 85.

T.com. 46.

T.c. 47.

circa litteras: quod quia ipsi sunt in motu, videtur eis quod motus, & terræ moueantur. Est autem circa ea quæ hic dicuntur considerandum, quod Philosophus dicit hic, quod visus noster tremis porrectus longe valde respiciens ad stellas fixas, non quia visus fixat extra mittendo quod improbat in libro de Sensu & Senfatu, sed quia in huiusmodi eadem ratio est, siue visus fiat extra mittendo, siue intus suscipiendo. Conatur enim visus ad videndum rem à remotis, non solum si oporteat eum radii visuales emittere vsque ad corpus distans sed etiã si oporteat eum suscipere speciem à corpore distante proueniẽtem: quia corporis distantis debilius est impressio: & ideo difficilius est eam sentire. Vt autem visus modo loquedi, ac si visus fiat extra mittendo: quia Mathematici ita videntur in suis demonstrationibus, & plures homines ita loquuntur. Nominibus autem vtendum est, vt plures, sicut ipse dicit in Secundo Topicorum. Item considerandum est, quod stellas quasdam vocat fixas, vel manentes, non quia omnino non moueantur secundum motum sue sphaeræ, sicut & planetæ, qui dicuntur erratici: sed quia semper à se inuicem conseruant eandem distantiam, & elongationẽ, quod de planetis non accidit. Item quod dicit, planetas non scintillare, sicut Simplicius dicit intelligendũ est, vt in pluribus. Nam Mercurius scintillat, vnde & in greco nominatur stibon à scintillando. Sol etiam: & scintillari, & circumgirari videtur: sed scintillando quidem videtur esse ex eo, quod visus non potest perfecte apprehendere rem visam: quod quidem in stellis fixis accidit propter earum distantiam, in Sole autem propter excellentiam claritatis. Circumgiratio autem videtur ex eo, quod res visã potens est ad alterandum visum intantum, quod circumuoluo spiritui visibili, videatur ipse Sol circumuolui. & inde est, quod maxime videtur circumgirari in ortu. & hoc, quando visus noster magis potest desigi in ipsum: quia non tanta virtus est claritatis eius propter vapores terrenos. Cum autẽ eleuatus fuerit propter excellentiam claritatis, non potest oculi intantum desigi in ipsum, quod sufficit ad apparentiam circumuolutionis, sed eum videt scintillantem. Alexander autem dicit, quod ideo Sol in ortu, & occasu videtur circumgirari, quia sentitur duplex motus eius, scilicet diurnus, & motus proprius ex comparatione ad quietem terræ. Sed hoc non est credibile, quod motus Solis, præcipue quo mouetur motu proprio, possit in tam breui spacio percipi, idest cum vix etiam in multis diebus sentiantur. Arist. etiam dicit in litera, quod ista circumgiratio apparet nõ propter ipsum Solem, sed propter elongationem visus nostri. Et est sciendum, quod Plato posuit stellas præter hoc, quod mouentur motu orbium, moueri motu circumgirationis, quod quidem Simplicius nititur ostendere esse verum multipliciter. Primo, quia cum stella sint corpora naturalia, oportet quod habeant aliquẽ motum naturalem: & quia sunt de natura celi, oportet quod in seipsas moueantur motu circulari qui est circumgiratio. Secundo, quia stellæ sunt plures, sunt corpora animata, & ita oportet, quod per se moueantur. & quãuis sint quodãmodo partes orbium, habent tã secundum seipsas propria integritatem, & circumgirationem. Tertio, quia, cum figura sphaerica sit aptissima ad motum circulare, sicut est ineptissima ad altos motus, videtur, quod stellæ moueantur circulariter motu circumgirationis secundum seipsas. & secundum hoc Plato posuit, quod stellæ fixæ mouentur duobus modis, scilicet motu circumgirationis secundum seipsas, & motu orbis, quia videntur moueri ab oriente in occidentem. Stellæ autem erraticæ mouentur secundum ipsum tribus modis, scilicet motu circumgirationis, & motu proprii orbis, & motu supremi orbis, qui est motus diurnus. Dicit enim Simplicius, quod Arist.

nostri visus. visus enim distans longe nurat propter infirmitatem quæ causa forte & eius quod est scintillare videri stellas fixas, planetas autem non scintillare: planetæ quidam enim prope sunt. Quare potens existens ad ipsos pertingit visus, ad manentes autẽ tremis propter longitudo in porrectus longe valde. Tremor autem ipsius astris facit videri esse motum: nihil enim differt moueri visum, aut quod videtur. Sed adhuc quod neque voluuntur altra manifestum: quod enim voluitur, verũ necesse est. Lunæ autem semper parẽs est, quod vocatur facies. Itaque quoniam mota quidem per seipsa, propriis moueri motibus rationale, his autem nõ videntur mota, palam quia nõ vtique mouebuntur per seipsa.

hanc positionem, non in tendit nunc improbare. Non enim ostendit: quod stellæ nullo modo, circumgrentur, sed quod iste motus, qui sensibiliber apparet in stellis, non est circumgiratio, quia circumgirata manet in eodem loco secundum motum. stellæ autem secundũ motum qui est in eis, videtur quod non manent in eodem loco quia circumgiratio, videtur in Sole apertius ortu & occasu. propter hoc ostendit quod id quod in eis videtur de huiusmodi motu, non est propter seipsam, sed propter passionem visus nostri. Sed quia propositum Arist. fuit non recedere ab eis, quæ ad sensum apparent: quia talis circumgiratio non sensibiliber apparet in stellis: ideo non asseruit hunc motum in stellis esse, licet nõ dicit recte improauerit simul etiam: quia motus caelestium corporum causant motus inferiorum corporũ, in quantum appropinquant, vel elongantur a nobis. Er ideo Aristoteles non curauit hunc motum attribueri stellis. Deinde ostendit, quod stellæ non mouentur motu volutationis. Illud enim quod reuoluitur, necesse est quod reuoluetur, ita, scilicet, quod non semper eadem superficies eius appareat, sed videmus quod in aliquo aëthorũ, scilicet in Luna, semper eadem superficies nobis apparet, scilicet illa superficies, quæ vocatur facies, quod apparet in ea quædam distinctio, sicut in facie hominis quædam distinctio secundum quandam lineationem videtur. & sic patet, quod Luna non mouetur motu voluntatis: & eadem ratione nec stellæ aliæ, quoniam cum sit eadem natura omnium stellarum, eadem ratio videtur esse de vna, & de aliis. & ita concludit, quod, quia stellæ, si per se mouerentur, irrationabile esset eas moueri propriis motibus, qui sunt regitatio, & volutatio his autem motibus, non mouentur, vt ostensum est: consequens est, quod stellæ per seipsas non mouentur. Considerandum est etiã, quod causa illius diuersitatis, quæ in superficie Lunæ apparet, à diuersis diuersimode assignatur. Quidam enim dicunt quod causa illius diuersitatis est aliquod corpus interpositum inter nos, & Lunam, quod prohibet nos, ne videamus totaliter claritatem Lunæ: vnde ex illa parte, qua inter visum nostrũ, & lunam interponuntur huiusmodi corpora, videtur esse quædam obscuritas, ex eo quod claritatem habere in illa parte nõ videmus. Sed hoc non potest esse, quia illud corpus interpositum inter nos, & Lunam, non eodem modo interponitur inter Lunam, & visum hominis in quacunque parte mundi: & ita nõ uideretur similis dispositio in Luna ex omni parte mundi. Sic igitur non videtur similis dispositio eclipsis solaris ex omnibus partibus mundi ex interpositione Lunæ inter Solem, & visum nostrum, quod circa prædictam diuersitatem Lunæ non accidit, nam similiter videtur ex omnibus partibus terre siue orientibus, siue occidentibus, siue australibus, siue borealibus. Alii vero dicunt, quod huiusmodi obscuritas apparet in Luna, est quædam similitudo alicuius corporis, puta terræ, aut maris, aut montium, quæ resultat in Luna, admodum quo resultat forma in speculo. Et hoc etiam tollitur per eandem rationem, quia si huiusmodi formæ in speculo viderentur esse quadam reflexione visualium radiorum, uel etiam formarum uisualium, non ex omni parte terræ similis diuersitas apparet in Luna. sicut nec forma in speculo apparet secundum eandem dispositionem vndique aspicienti: quia reflexio fit ad loca determinata secundum proportionem corporum, ad quæ fit reflectio. & propterea secundum hoc ratio Arist.

deprehenditur in istis inferioribus: nec secundum hunc motum, stellæ appropinquant, vel elongantur a nobis. Er ideo Aristoteles non curauit hunc motum attribueri stellis. Deinde ostendit, quod stellæ non mouentur motu volutationis. Illud enim quod reuoluitur, necesse est quod reuoluetur, ita, scilicet, quod non semper eadem superficies eius appareat, sed videmus quod in aliquo aëthorũ, scilicet in Luna, semper eadem superficies nobis apparet, scilicet illa superficies, quæ vocatur facies, quod apparet in ea quædam distinctio, sicut in facie hominis quædam distinctio secundum quandam lineationem videtur. & sic patet, quod Luna non mouetur motu voluntatis: & eadem ratione nec stellæ aliæ, quoniam cum sit eadem natura omnium stellarum, eadem ratio videtur esse de vna, & de aliis. & ita concludit, quod, quia stellæ, si per se mouerentur, irrationabile esset eas moueri propriis motibus, qui sunt regitatio, & volutatio his autem motibus, non mouentur, vt ostensum est: consequens est, quod stellæ per seipsas non mouentur. Considerandum est etiã, quod causa illius diuersitatis, quæ in superficie Lunæ apparet, à diuersis diuersimode assignatur. Quidam enim dicunt quod causa illius diuersitatis est aliquod corpus interpositum inter nos, & Lunam, quod prohibet nos, ne videamus totaliter claritatem Lunæ: vnde ex illa parte, qua inter visum nostrũ, & lunam interponuntur huiusmodi corpora, videtur esse quædam obscuritas, ex eo quod claritatem habere in illa parte nõ videmus. Sed hoc non potest esse, quia illud corpus interpositum inter nos, & Lunam, non eodem modo interponitur inter Lunam, & visum hominis in quacunque parte mundi: & ita nõ uideretur similis dispositio in Luna ex omni parte mundi. Sic igitur non videtur similis dispositio eclipsis solaris ex omnibus partibus mundi ex interpositione Lunæ inter Solem, & visum nostrum, quod circa prædictam diuersitatem Lunæ non accidit, nam similiter videtur ex omnibus partibus terre siue orientibus, siue occidentibus, siue australibus, siue borealibus. Alii vero dicunt, quod huiusmodi obscuritas apparet in Luna, est quædam similitudo alicuius corporis, puta terræ, aut maris, aut montium, quæ resultat in Luna, admodum quo resultat forma in speculo. Et hoc etiam tollitur per eandem rationem, quia si huiusmodi formæ in speculo viderentur esse quadam reflexione visualium radiorum, uel etiam formarum uisualium, non ex omni parte terræ similis diuersitas apparet in Luna. sicut nec forma in speculo apparet secundum eandem dispositionem vndique aspicienti: quia reflexio fit ad loca determinata secundum proportionem corporum, ad quæ fit reflectio. & propterea secundum hoc ratio Arist.

non valeret: quia posset dici, quod semper talis diuersitas apparet nobis in Luna, non quia semper eadem eius superficies sit ad nos conuersa, sed quia quilibet eius superficies ex prædictis causis recipit in se huiusmodi apparentiam, quando ad nos conuertuntur. Er ideo alij dicunt, & melius, quod ratio quare talis diuersitas videtur in Luna, est propter dispositionem suæ substantiæ, non autem propter dispositionem alicuius corporis, vel quacunque reflexionem. Et horum est duplex opinio. quidam. n. dixerunt, quod formæ effectuum sunt quodãmodo in suis causis, ita tamen, quod quæto aliqua causa est superior, tãto diuersior formæ effectuum sunt in ea magis vni formiter. quanto vero est inferior, tanto formæ effectuum sunt in ea magis distinctæ: corpora autem caelestia sunt causa inferiorum corporũ.

LECTIO XIII.

Dhuc autem irrationabile, nullũ organum ipsis dedisse naturam ad motum. Nihil enim, vt contingit, facit natura: neque de animalibus curasse, sic autem pretiosa deserpisse: sed videtur quemadmodum studiose factũ auferre omnia, per quæ continebat progredi per seipsa, & quia plurimum semouisse ab habitibus organa ad motum. Propter quod & rationabiliter vtique videbitur totum cælum sphaericum esse, & vnumquodque astrorum. Ad eum enim quidẽ,

LECTIO XIII.

NSUPER nullum ipsis instrumentum ad motum tribuisse naturam, metis egredatur rationis. Nihil enim casu natura facit, neque animalia quidem ipsi cura suere, adeo uero præstabilis res deserpit: sed vniuersa videtur tanquam de industria abstulisse, quibus per se procedere ipsa possent, atque ab hisce, quæ instrumenta ad motum habent, quàm plurimum semouisse. Quapropter & totum cælum rotundum cum ratione, & vnaqueque stellarum esse uidebitur. Sphæra enim figurarum maxime uti-

tebat, quod totum cælum & ipsa sphaera moueretur motu circulari, & quod stellæ non mouerentur motu progressiuo, rationabiliter factum fuit, quod vrunque esset sphaericum, sphaera, & stella: quia propter hoc, quod cælum est sphaericum, est aptũ ad motum circulare: propter hoc autem, quod stellæ sunt sphaericae, sunt ineptæ ad motum progressiuum: vnde non mouentur in circulis, sed manent delatæ per motum circulatorum. Postest autem hic esse dubitatio, cum corpora sphaerorum non percipiantur visu, eo quod sunt diaphana, & posset dici, quod stellæ mouentur quasi in aere, quare hoc Arist. prætermisit inquirere. Sed dicendũ, quod multipliciter apparet ex his, quæ Arist. docet esse in cælo, non solum corpora stellarum distincta, sed etiam sphaerarum. Primo quidem ex hoc ipso, quod ostendit stellæ non per se moueri hoc motu, qui in eis apparet. Secundo ex ratione quam supra præmisit, quia nulla esset ratio, quare stella quæ peragat maiorem circulum, velocius moueretur: quod tamen haberet rationem, supposito motu circulatorum, quia maior circulus realiter proprio motu velocius mouetur. Tertio, quia Arist. in principio huius libri, probauit esse aliquod corpus, quod circulariter mouetur: motus autẽ stellæ, si per se moueretur absque orbe, esset processiuus, & non circularis, quia non moueretur in eodem loco. Quarto apparet, quia illud spacium, in quo stellæ mouentur, non potest esse vacuum, eo quod impossibile est esse vacuum in natura, vt in 4. Physic. probatum est. si vero sit plenum aliquo alio corpore, quod non pertinet ad naturam stellarum, puta, igne vel aere, hoc manifeste est inconueniens duplici ratione. Primo quidem, quia non esset conueniens, vt idem esset locus corporum generabilium & corruptibilium, s. ignis & aeris, & corporum in corruptibilium, scilicet stellarum, cum diuersa corpora habeant diuersa loca naturalis eorum proportionata. Secundo, quia non est rationale, quod corpora inferiora sint continua, & corpora caelestia sint adinuicem discontinuata. relinquitur ergo, quod totum illud spacium, in quo stellæ videntur moueri, est plenum caelesti corpore, quod pertinet ad ipsam substantiam sphaerarum. Quinto etiam apparet ex hoc, quod Sol, & Luna mouentur super circulos seinuicem interfecantes, quod apparet ex hoc, quod Luna quandoque est australior, quandoque borealior respectu circuli, in quo Sol mouetur. Manifestum est autem quod interfectiones duorum circulatorum, qui dicuntur nodi, siue caput, & cauda, non semper sunt idem punctus, alioquin semper in eisdem punctis fieret eclipsis Solis, & Lunæ, quæ non possunt contingere, nisi Luna in coniunctione, vel oppositione existente circa aliquem nodorum prædictorum. si autem hæc diuersitas accideret solummodo per motum Lunæ, sequeretur, quod Luna non moueretur circulariter, sed secundum elicam figuram, quod est contra naturam caelestium corporum. sic ergo patet, quod iste circulus Lunæ habet suum motum, & eadem ratione circulus Solis, & aliarum stellarum. Est autem considerandum, quod cum Arist. dicit non esse rationale, quod natura curauerit de animalibus, & quod corpora sic pretiosa reliquerit, stellæ non vocat animalia: quia, vt Alexander dicit, sensitiuum constituit animal: in

LECTIO XIII.

Ræmissis duabus rationibus ad ostendendum, quod corpora stellarum nõ mouentur secundum seipsas, sed feruntur per motum circulatorum siue sphaerarum, hic ponit ad idem tertiam rationem, quæ sumitur ex figura stellarum, & dicit, quod si stellæ mouerentur motu progressiuo, quasi circulos suos perambulantes, irrationabile videretur, quod natura non dedisset eis instrumenta conuenientia ad motum localem. Non enim natura facit suos effectus qualitercunque contingit, & hoc præcipue obseruat in nobilioribus effectibus: & ideo non est rationale, quod natura curauerit de animalibus terrestribus attribuens eis instrumenta conuenientia motui progressiuo, & quod deserpere sic pretiosa corpora, s. stellæ, vt non dederit eis instrumenta apta ad motum progressiuum: Sed videtur quasi studiose factum a natura, quod non moueantur stellæ per seipsas, ex hoc quod abstulit eis omnia instrumenta, quibus possent progressiuo motu moueri secundum seipsas, & etiam quod plus est, quia stellæ maxime distant a figura animalium habentium instrumenta ad motum progressiuum a natura, quanto sunt perfectiora, tanto habent maiorem diuersitatem in partibus: stellæ autem habent maximam vniuersitatem vndique, eo quod sunt sphaericae figuræ. Et rationabiliter videtur esse factũ, quod totum cælum sit sphaericum, & vnaquæque stella. Nam sphaerica figura videtur esse maxime utilis ad motum circulare, quo sphaericum corpus mouetur in seipso, i. non mutans locum secundum totum, nisi ratione, sed solum secundum partes, vt probatur in 6. Physic. Propter hoc. nõ quod corpus circulariter motum est sphaericum, velocissime mouetur, tum quia linea circularis est minima inter oēs figuras continentes æquale spacium: tum etiam quia corpora rectilinea non habent vniformem motum ex omni parte, quia magis figatur ex illa parte, quæ habet superficiem planam quàm ex parte angulorum, vnde, cum sphaerica figura ex nulla parte habeat planitiam, sed ex

Lec. 4. primi libri.

T.c. 57. v. c. 3. tex. 7. d. 8.

mal: in caelestibus autem corporibus, si sunt animata, non est virtus animae sensitivae, sicut etiam neque nutritiva: unde non dicuntur animalia nisi equivoce, ex eo, quod habent animam intellectualem. Sed hoc Simplicius in commento suo nititur improbare: quia omne quod est honorabile, magis est attributum caelestibus corporibus, quam terrenis. cum ergo sentire pertineat ad dignitatem corporis, videtur quod multo magis caelestia corpora sentiant quam terrena. Praeterea. Cum corpora caelestia se invicem tangant, inconueniens videtur, quod etiam se invicem non sentiant. Cedit igitur, quod in corporibus caelestibus sunt tres sensus, scilicet visus, auditus, & tactus: excludit autem ab eis duos alios sensus materialiores, scilicet gustum & tactum. Est igitur videndum, quid horum sit secundum sententiam Aristotelem, qui videtur sentire, quod in corporibus caelestibus non sit alia de partibus animae nisi intellectiva. Dicit enim in 12. Meta. quod primum movens movet caelum, sicut desideratum, non quidem desiderio sensus, sed desiderio intellectus. & in 2. de Anima dicit, Quibus inest ratiocinatio, corrumpuntur his, & reliqua omnia. quasi hoc non sit verum in corporibus incorruptibilibus, quibus opinatur intellectum, vel rationem inesse alijs potentijs animae. Sed dubium videtur facere quod dicitur in 3. de Anima. Non potest, inquit, corpus habere animam, & intellectum discretivum, sensum autem non habere nisi mansuam, nisi maneant semper in eodem loco, sicut plantae, & animalia immobilia, neque si sit generabile & corruptibile, sicut patet in hominibus, & in alijs huiusmodi animalibus. Subdit autem, Aut vero neque ingenerabile, per quod videtur significare, quod neque etiam si corpus aliquod sit ingenerabile, & incorruptibile, sicut sunt caelestia corpora, quod si habeant intellectum sine sensu: & ad hoc probandum subdit. Quare. n. non habeant? s. sensum cum habeant intellectum: aut. n. melius animam, aut corpori. quasi dicit, aut hoc, quod non habet sensum, est propter bonum animae, aut propter bonum corporis, & subdit. Nunc autem neutrum est. hoc quidem. n. anima, magis intelligit sine sensu: hoc autem, s. corpus, nihil magis erit, non erit durabile propter id, scilicet propter hoc, quod non habet sensum. unde concludit, Nullum ergo habet animam corpus non manens sine sensu. Ex quo videtur sentire, quod si corpora caelestia sint animata anima rationali, & intellectu, quod etiam habeant sensum. Sed huic sententiae obviat quod statim subdit. At vero si sensum habet, necesse est aut corpus esse aut simplex, aut mixtum: impossibile est autem esse simplex: tactum. n. non habet: est autem necesse hunc habere. ergo corpora caelestia, cum sint simplicia, impossibile est quod habeant sensum. Unde praedicta verba Aristotelem exponuntur & per Themistium, & Averroem in suis commentis. ut hoc quod dicit, At vero quod est ingenerabile, sic intelligatur: at vero neque incorruptibile, s. corpus caeleste, habet sensum, quare, n. non habeat? quasi diceret, ista est causa, quare non habet. aut. n. anima melius, aut corpori. & si haberet sensum corpus caeleste, aut hoc esset propter bonum animae, aut propter bonum corporis: nunc autem neutrum est. Hoc quidem. n. scilicet anima caelestis corporis, non magis intelligit per sensum, non. n. habet intellectum a sensibus accipientem, sicut anima intellectu humana, sed intelligit talis anima per modum substantiae separatae, cum immediate continuatur in ordine rerum. Hoc autem, s. corpus, nihil magis erit propter id, si non conservabitur in esse per sensum. sicut accidit in corporibus terrestrium animalium, quae praeservantur a corruptionibus per sensum, sicut patet ex his, quae praemisit: & haec quidem expositio videtur esse convenientior quantum ad differentiam rationis. Ad hoc. n. quod aliquid non sit frustra, magis oportet quare propter quid aliquid sit, quam propter quid aliquid non sit. unde ad hoc quod caelum non habeat sensum, sufficit ostendere quod ex sensu nihil ei melius proveniat, quod ponitur secundum

qui in ipso motum sphaera figurarum maxime utilis: sic enim utriusque & velocissime movebitur, & maxime retinebit sui ipsius locum. ad eum autem, qui in antea, locum: ineptissima. Nequaquam enim simul motus per se ipsa: nihil. n. depressum habet, neque eminens, sicut rectilineum, sed plurimum distat a figura processiuorum corporum. Quoniam igitur oportet caelum quidem moveri eo, qui in ipso motu, alia autem astra non procedere per se ipsa, ratio nabiliter utrunque erit sphaerica. sic enim utriusque maxime hoc quidem movebitur, hoc autem quiescet.

generabile: sed corpus ingenerabile non accipitur hoc caelum, quod patet ex hoc, quod caelum est mansuam, & in eodem loco secundum totum, ipse autem loquitur de corpore non mansuam. unde videtur hic loqui de quibusdam corporibus animatis, quae Platonicis Daemonibus nominabant, dicentes eos esse animalia corpore aerea, tempore aeterna, sicut Apuleius Platonicus dicit in libro de Deo Socratis. ponebant autem huiusmodi corpora moveri motu progressivo, & non mansuam in eodem loco. Sed & si quis consideret ordinem corporum caelestium inter corpora naturalia, manifestum erit, quod non contingit ei habere potentiam sensitivam, quae est passiva. Secundo, quia huiusmodi corpora sunt uniformia, utpote sphaerica existentia, oportet autem corpus habens animam sensitivam, habere diversitatem organorum: quia cum sensus sit vis cognoscitiva particularium, oportet quod corpus sensitivum habeat diversas potentias sensitivas, si perfecte sentiat, quibus cognoscatur diversa sensibilia: diversis autem sensibus adaptantur diversa organa. unde uniformitas sphaerici corporis repugnat dispositioni animae sensitivae. Tertio, quia corpora caelestia sunt quasi naturales causa inferiorum effectuum, & ita effectus sensibiles sunt in corporibus caelestibus, non secundum particularem, sed secundum universalem rationem, sicut in causis universalibus. Multo igitur magis rationes rerum sensibilibus sunt in animalibus caelestium corporum, si sint animata, non secundum rationem particularem, sed secundum rationem universalem, quae pertinet ad intellectum. Corpora autem caelestia, si sint animata, habent intellectum sine sensu: sed sic intellectus substantiarum separatarum cognoscit non solum universalia, sed etiam particularia, habet. n. per unam virtutem cognoscitivam, quod nos habemus per plures: & ita est de animalibus caelestibus, quae suo intellectu cognoscunt non solum universalia, sed etiam particularia. Ita est etiam in omnibus, quod perfectiones, quae attribuantur inferiori per multa, superioribus attribuantur per unum. sicut imaginatio una est virtus omnium sensibilibus, quae tamen sensus participat per diversas virtutes. Et ex hoc excluditur obiectio Avic. qui in sua Meta. ostendit, quod oportet animam caelestis corporis habere vim imaginativam, per quam apprehendat particulares sensus, qui renouantur in caelo secundum motum eius: sicut intellectus noster practicus non movet secundum universalem apprehensionem sine particulari, ut dicitur in 3. de Anima. Secundum. n. praedicta, substantia quae movet caelum, siue sit substantia separata, siue sit anima potest apprehendere particulares sensus per intellectum sine sensu, ut dictum est. Quod autem Simplicius obiicit, quod sentire pertinet ad nobilitatem inferioris corporis, unde magis natum est convenire corpori caelesti, dupli soluitur. Primo quidem, cum anima non sit per corpus, sed econverso, non est considerandum principaliter in potentia anima id quod pertinet ad nobilitatem corporis, sed id quod pertinet ad rationem anime. Secundo, quia id quod habent corpora inferiora, i. cognoscere sensibilia inferiori modo, s. per sensum, habent corpora caelestia superioriori modo, s. per animam intellectualem eis unitam.

lis est ad eum motum, qui eodem in loco fit. sic enim & celerrime moveri, & eundem maxime locum occupare potest: ad motum autem eum, quo ad ea pergitur loca, quae sunt ante, maxime inutilis est. Est enim minime similis huius, quae per se ipsa movetur: nihil enim dependens, nihil eminens habet, ut rectarum linearum figura, sed plurimum a corporibus huius, quae progrediuntur, figura semota est. Cum igitur caelum quidem in seipso moveri oporteat, stellas autem non per ipsas procedere, cum ratione nimirum sit, utrumque figura rotunda sit. sic enim alterum quidem motu ciebitur, alterum vero quiescet.

generabile: sed corpus ingenerabile non accipitur hoc caelum, quod patet ex hoc, quod caelum est mansuam, & in eodem loco secundum totum, ipse autem loquitur de corpore non mansuam. unde videtur hic loqui de quibusdam corporibus animatis, quae Platonicis Daemonibus nominabant, dicentes eos esse animalia corpore aerea, tempore aeterna, sicut Apuleius Platonicus dicit in libro de Deo Socratis. ponebant autem huiusmodi corpora moveri motu progressivo, & non mansuam in eodem loco. Sed & si quis consideret ordinem corporum caelestium inter corpora naturalia, manifestum erit, quod non contingit ei habere potentiam sensitivam, quae est passiva. Secundo, quia huiusmodi corpora sunt uniformia, utpote sphaerica existentia, oportet autem corpus habens animam sensitivam, habere diversitatem organorum: quia cum sensus sit vis cognoscitiva particularium, oportet quod corpus sensitivum habeat diversas potentias sensitivas, si perfecte sentiat, quibus cognoscatur diversa sensibilia: diversis autem sensibus adaptantur diversa organa. unde uniformitas sphaerici corporis repugnat dispositioni animae sensitivae. Tertio, quia corpora caelestia sunt quasi naturales causa inferiorum effectuum, & ita effectus sensibiles sunt in corporibus caelestibus, non secundum particularem, sed secundum universalem rationem, sicut in causis universalibus. Multo igitur magis rationes rerum sensibilibus sunt in animalibus caelestium corporum, si sint animata, non secundum rationem particularem, sed secundum rationem universalem, quae pertinet ad intellectum. Corpora autem caelestia, si sint animata, habent intellectum sine sensu: sed sic intellectus substantiarum separatarum cognoscit non solum universalia, sed etiam particularia, habet. n. per unam virtutem cognoscitivam, quod nos habemus per plures: & ita est de animalibus caelestibus, quae suo intellectu cognoscunt non solum universalia, sed etiam particularia. Ita est etiam in omnibus, quod perfectiones, quae attribuantur inferiori per multa, superioribus attribuantur per unum. sicut imaginatio una est virtus omnium sensibilibus, quae tamen sensus participat per diversas virtutes. Et ex hoc excluditur obiectio Avic. qui in sua Meta. ostendit, quod oportet animam caelestis corporis habere vim imaginativam, per quam apprehendat particulares sensus, qui renouantur in caelo secundum motum eius: sicut intellectus noster practicus non movet secundum universalem apprehensionem sine particulari, ut dicitur in 3. de Anima. Secundum. n. praedicta, substantia quae movet caelum, siue sit substantia separata, siue sit anima potest apprehendere particulares sensus per intellectum sine sensu, ut dictum est. Quod autem Simplicius obiicit, quod sentire pertinet ad nobilitatem inferioris corporis, unde magis natum est convenire corpori caelesti, dupli soluitur. Primo quidem, cum anima non sit per corpus, sed econverso, non est considerandum principaliter in potentia anima id quod pertinet ad nobilitatem corporis, sed id quod pertinet ad rationem anime. Secundo, quia id quod habent corpora inferiora, i. cognoscere sensibilia inferiori modo, s. per sensum, habent corpora caelestia superioriori modo, s. per animam intellectualem eis unitam.

LECTIO

LECTIO XIII. Ostendam Philosophus determinavit de motu stellarum, hic determinat de sono earum, qui est effectus motus localis, ut dicitur in 2. de Anima. Et circa hoc duo facit. primo excludit opinionem aliorum: secundo determinat veritatem, ibi. Sed rationabiliter neque audimus &c. Circa primum tria facit. primo proponit quod intendit: secundo inducit rationem aliter sentientium, ibi. Videtur autem quibusdam. Tertio, ostendit quod dubitationi satisfacere nituntur, ibi. Quoniam autem irrationabile &c. Dicit ergo manifestum esse ex his quae dicta sunt, quod stellae non moventur, quod quis dicat, quod ex motu earum accidit harmonia, i. sonus armoniacus tanquam soni stellarum sibi invicem consonent, leuiter loquitur, si ne ratione sufficienti, & superfluo, & hoc dicit quasi nulla veritate ex huiusmodi sono sequente, sed magis maximo nocuum. ut patet, & etiam non ita se habet veritas secundum quod ex praemissis demonstrationibus apparet. Deinde cum dicit.

LECTIO XIII.

Manifestum autem ex his, quoniam & dicere fieri latorum harmoniam, tanquam consonantibus factis sonis, leuiter quidem dictum est, & superflue a dicentibus. non etiam sic se habet veritas.

b Videtur autem quibusdam necessarium esse tatis latis corporibus fieri sonum: quoniam & his quae apud nos, neque moles habentibus aequales, neque simili velocitate latis Solis, & Lunae. Adhuc autem tantorum multitudinem astrorum, & magnitudinem, latorum velocitate talilatione, impossibile non sonum quendam magnum fieri.

c Supponentes autem haec, & velocitates ex elongationibus habere consonantiarum rationes harmonicam fieri vocem latorum, in circuitu astrorum asserunt.

d Quoniam autem irrationabile videtur non eo audire nos vocem hanc.

e Causam huius dicunt esse, genitit confestim existere sonum: quare non permanent esse ad contrarium silentium. ad invicem. n. vocis & silentij esse distinctionem. Itaque quemadmodum aeris malleatoribus, propter consuetudinem dicunt nihil videtur differre, & hominibus idem accidere.

f Hoc autem quemadmodum dictum est prius, allicienter quidem dicunt, & musice: impossibile autem hunc habere modum.

16.

16.

16.

16.

culus, in quo mouetur stella, quanto in sphaera stellarum fixarum magis distat a polo: in planetis autem quanto magis distat a centro. Et ideo secundum proportionem elongationum stellarum ab invicem siue etiam a centro, vel a polis, comprehendebant fieri diuersitatem velocitatum in motibus stellarum, & per consequens acuitatis & grauitatis in sonis earum. Inueniebant autem elongationem, siue distantiam esse secundum proportionem numerales, quae faciunt musicales consonantias. & ideo dicebat, quod sonus astrorum, quae moventur in circuitu, est harmoniacus, quem vocabant vocem propter hoc, quod ponebant corpora caelestia esse animata. Deinde cum dicit.

LECTIO XIII.

X his autem patet id quod dictum est a quibusdam, horum, inquam, latione concenium fieri, sonis emergentibus inde ratione rata distinctis, lepide quidem omne dictum atque concenere, non tamen esse verum, nec ita rem se habere.

Sunt enim quibus necessarium esse videtur sonum fieri tantorum corporum latione, quippe cum & eorum corporum motu, quae apud nos sunt, neque molem habentium aequalem, neque talem motionis celeritatem qualis est Solis & Lunae sonus efficiatur: & insuper cum tot multitudine tantaeque magnitudine stellae tanta celeritate motus ferantur, impossibile est sonum non fieri grandem.

Hae autem supponentes, & celeritates insuper concenium rationes ex interuallis habere, uarios aequaliter sonos stellarum conuersione fieri dicunt.

Quoniam vero rationis fines egradi videbatur, nos hunc sonum non audire.

Causam huius inquiunt esse, continuo sonum hunc esse cum oriuntur, ut non sit ad silentium contrarium manifestum. uocis enim, silentij perceptionem vicissitudine fieri dicunt. Quare ut huius qui mulcent ferrum, ob consuetudinem nihil interesse videtur sic, & hominibus idem accidere aiunt.

Hoc utique ut dictum prius est, continue quidem musiceque dicunt, impossibile est autem ita sese habere. Non enim solum hoc est absurdum,

lentij, eod quod aures eorum sunt impletae huiusmodi sono. Tertio ibi.

Improbat dictam responsonem dicens, quod sicut etiam prius dicimus, hoc dicitur ab eis allicienter, i. secundum quandam probabilem rationem, quae allicit aures hominum, & musice, i. secundum musicas rationes, sed non secundum veritatem. Impossibile. n. est quod hoc modo se habeant: quia si corpora caelestia tacerent sonos tam magnos, non solum est inconueniens quod nihil eorum audiat, quod ipsi soluere nituntur: sed etiam inconueniens est, quod corpora inferiora nihil patientur ab illis sonis, etiam si eos non sentiant. videmus. n. quod soni excellentes destruant non solum auditum animalium, sed etiam quaedam corpora inanimata: sicut sonus contritui frangit lapides, & etiam alia corpora duriora, sicut ferrum & edifica, & alia huiusmodi. Quod quidem contingit, non ita quod corpora inanimata patientur a sono, in quantum est quoddam sensibile per auditum, sed in quantum simul cum sono sit vehemens percussio aeris, & motus ipsius, sicut Philosophus dicit in 2. de Anima.

Lec. 18. Tex. c. 7.

Anima. Cum igitur corpora caelestia, quae mouentur, sint tam maxime quantitatis, & sonus eorum, si sit, oportet qd transcen-

Tex. cō. 53.

Non enim solum nihil audire inconueniens, de quo soluendi assumunt causam, sed & nihil pati sine sensu. Excellētes enim soni destruunt etiam inanimatorum corporum moles, puta, qui tonitruum dissipat lapides, & duriora corporum. Tantis autem latis, & sono pertranseunte ad eam, quae fertur magnitudinem, multo magis necessarium pertingere huc, & valitudinem intolerabilem esse violentiae.

Tex. cō. 54.

Sed rationabiliter neq; audiuimus, neq; patientia videntur corpora violentiam nullam passionem, propterea quod non sonant. Similiter autem erit & causa horum manifesta, & testimonium dictorum nobis sermonum, quod sunt veri. Dubitatum enim, & faciens Pythagoricos dicere fieri symphoniam latorum, nobis erit argumentum.

Lec. 1. Tex. cō. 11.

tiui, sicut & motus celi est vt vita quaedam omnibus existentibus, vt dicitur in 8. Phisic. Similiter autem, quod nos non audimus sonos caelestium corporum, hoc non contingit propter consuetudinem, sicut hic dicitur: quia Pythagorici dicunt Pythagoram talem harmoniam quadoque audisse, qui consuetus fuit eam audire, sicut & alij. sed hoc dicunt accidere, quia non omnia sensibilia sunt proportionata omnibus sensibus, vt ab eis percipi possint: sicut multos odores percipiunt canes, quos homines percipere non possunt. Et similiter potest dici, quod soni illi non sunt perceptibiles humano auditui, nisi aliquis habeat sensum eleuatum, & depuratum, sicut habuit Pythagoras. Quamuis dici possit, quod Pythagoras non audiuit huiusmodi sonum per species auditus, cognoscendo proportiones, ex quibus illa harmonia constituitur. Sed non videntur hanc veritatem habere. Primo quidem, quia videmus, quod licet corpora caelestia sint canse vitae, & precipue Sol, tamē fulgor eius corrumpit visum nostrum, & propter hoc quod eius proportionem excedit: eadem ratione sonus, qui ex motu illorum corporum proueniret, propter sui excessum, nostrum auditum corrumpet. Secundo, quia sicut intellectus est perceptiuus omnium intelligibilium, ita sensus est perceptiuus omnium sensibilibus, visus, n. omnium visibilibus, & auditus omnium audibilibus. Vnde dicitur in 3. de Anima, quod anima quodammodo est omnia secundum sensum, & secundum intellectum. Vnde, si esset aliquis auditus, qui non esset perceptiuus cuiuslibet soni, aut oporteret illum sonum equiuoce dici, aut etiam talem auditui. Potest. n. contingere, quod aliquod animal delectetur in aliqua specie sensibili secundum aliquem sensum, secundum quem non delectatur in ipso aliud animal. sicut homo delectatur in olfactu in odoribus rosarum, & liliorum, non autem alia animalia: & huiusmodi odores sunt conuenientes hominibus secundum seipsas, alijs autem animalibus non conueniunt. nec odores delectant canes nisi causa alimenti, sicut nec colores. Potest etiam contingere, quod aliquod animal non cognoscat secundum aliquem sensum differentiam alicuius sensibilibus propter sensus debilitatem, & sensibilibus paruitatem: sicut homo, qui est debilis olfactus, non potest cognoscere differentiam aliorum odorū, puta, animalium transcendentium, quos cognoscunt canes: si tamē odores fuerint vehementes, etiam homines eos discernunt. Similiter etiam quaedam animalia secundum visum, Solis claritatem in spiciunt, quam oculi nocturnarum ferre non possunt, propter excellentiam eius, sed vitant eam, sicut visus excellens co-

Lec. 13. Tex. cō. 37.

loratum tanquam visus corruptiuum. Vnde impossibile esset ex motibus caelestium corporum prouenire sonos tam vehementes, & tamen non percipiuntur ab hominibus, vel corruptiuo eorum auditum: nisi forte dicatur quod soni illi equiuoce dicerentur. Quod videtur consonare posit. oni Simplici, qui

nihil, inquam, nos a dire, quod quidem soluere aggredientes dictam causam asserunt, sed etiam illud sine sensu nihil omnino pati, Exuperantes. n. soni, & inanimatorum corporum moles offendunt. Tonitruum nanque sonus lapides, & robustissima corpora scindit. Quod si tot feruntur corpora, atque ad eam magnitudinem, quae fertur, multiplicem sonitus magnitudinem transit, huc profecto perueniat ipse sonus, ac ipsius violentiae magna sint admodum vires necesse est.

Sed non sine ratione, neque nos audimus, neque corpora pati quicquam violentum videntur, propterea quod nullum stellae motione sonum efficiunt, atque simul istorum causa patet, & testis est hisce, quae a nobis sunt dicta, veraque esse declarat. Id enim quod dubitatum est, Pythagoricos compulit hanc sententiam ferre, stellarum inquam lationem concentum fieri, inditium efficitur nobis.

lentes pulchritudines, sed neque motum, propter quem est sonus: sed velut illustrationem quandam ipsorum videmus tale. velut etiam Solis circa terram lumen, non ipse Sol videtur. Sed hoc est expressissime falsum. primo quidem, quia Arist. dicit in 2. de Anima, quod non secundum, quod aqua, & neque secundum quod aer dyaphanum est: sed quoniam est natura eadem in his utriusque, & in natura superioris corporis. Et eadem ratione la men, quod est actus dyaphani, est eiusdem naturae in interioribus corporibus, & in caelesti corpore. si ergo in huiusmodi interioribus corporibus sint accidentia sensu perceptibilia: pari ratione in corporibus caelestibus sunt accidentia perceptibilia sensu. Adhuc, figura & magnitudo f. n. entia mathematica, quorum rationes sunt indifferenter in quocunque existant. sicut igitur figura, & magnitudo inferiorum corporum sunt accidentia sensibilia, ita etiam & in caelestibus corporibus. Item, si hoc esset, periret omnis certitudo astrologicae sciētię, quae procedit ex apparentibus secundum sensum circa corpora caelestia. Quomodo etiam esset possibile, quod motus caelestium corporum esset eorum substantia, cum sit quid imperfectissimum? Sequeretur etiam quod idem esset in Sole figura, lumen, & motus, cum vnus rei non sit nisi vna substantia. Vnde patet omnino impossibile esse quod dicit. Nihil autem prohibet corpora caelestia specificam virtutem habere, & tamen quaedam accidentia in eis esse. Nam in inferioribus corporibus sunt quaedam accidentia, licet in eis sit virtus ad generandum sibi simile in specie. Deinde cum dicit.

Determinat veritatem, & primo proponit quod intendit: secundo manifestat propositum, ibi. Quocunque quidem &c. Dicit ergo primo, quod rationabile est, quod non audiamus sonum caelestium corporum, & quod inferiora corpora nullam molestant passionem ab eis patiuntur propter hoc, quod nullum sonum faciunt. Similiter autem & perfecte manifestabitur causa horum, quod non audimus sonos caelestium corporum, neque ab eis violentiam patimur, si testimonium acceperimus secundum veritatem primorum sermonum, quod stellae non mouentur per seipsas. Illud enim quod erat dubium circa sermones Pythagoricorum dicentium symphoniam, id est, consonantiam musicalem ex motu caelestium corporum fieri, est nobis argumentum, quod stellae non per se mouentur. Deinde cum dicit.

Tex. cō. 55.

h Manifestat propositum, & primo ex ratione sumpta ex causa effectiua soni: secundo ex causa finali, ibi. Velut futurum. Dicit ergo primo, quod quocunque corpora in his inferioribus secundum seipsa localiter mouentur, faciunt sonum, in quantum faciunt plagam, id est, aeris percussuram. Sed quocunque corpora non mouentur secundum seipsa, sed sunt infixi, aut qualitercunque existunt in corpore, quod localiter fertur, talia non est possibile sonare. Sicut homines qui sedent in naui, non sonant naui mota: neque partes nauis, quae sunt nauis fortiter infixae sonant ad motum nauis, nisi propter debilitatem coiunctionis, & cum nauis conquassatur. Neque etiam videmus, quod nauis sonum faciat, si fertur in fluuiio curueti, ita tamen quod motus nauis non sit per se ipsum, sed solum per motum aquae, si vero sit velocior motus nauis, quam motus aquae, tunc in quantum diuidit aquam, sonabit. Et tamen secundum eandem rationes, quibus Pythagorici asserunt caelestia corpora soni facere, poterit aliquis dicere inconueniens esse, si malus, id est, arbor nauis, & puppis, cum habeat tantam magnitudinem, non faciat sonum, vel etiam ipsa nauis, cum mouetur in fluuiio moto. Intelligendum tamen est, quod hic excluditur sonus, qui contingit ex diuisione aquae, non autem sonus, si quis sit ex diuisione aeris, quantum ad partem nauis quae aquae superuenit, quae precipue apparet, quando aer contra resistit impulsui veteri. Sed illud quod mouetur localiter per seipsam, non in aliquo corpore quod fertur, ita quod non faciat aliquam percussuram, impossibile est sonare. Dicendum est ergo, quod si corpora stellarum per se mouerentur, siue in aeris multitudine, siue intelligamus aerem per totum mundum diffusum, siue etiam in multitudine ignis, sicut omnes dicunt assignantes supremum locum inter corpora igni, necesse est, quod faciant stellae suo motu sonum super omnem magnitudinem naturalis soni. Quod quidem si fieret, sequeretur quod sonus ille visque huc pertingeret, & non solum audiretur a nobis, sed etiam corrumpere corpora, quae sunt hic. Sed quia hoc non videmus contingere, consequens est, quod nulla stellarum moueatur per seipsam, neque motu violento, neque motu qui fit ab anima. Non enim possent moueri stellae per seipsas, nisi facerent diuisionem vel ipsarum sphaerarum caelestium, vel aliquorum corporum caelestium intermediorum. Ipsae autem

Tex. cō. 56.

h Quocunque; quidē. n. secundum seipsa feruntur, faciunt sonum, & plagam. Quocunque; autem in lato infixi sunt, aut existunt, quae admodum in nauis partes, non possibile est sonare: neque; rursum nauis, si feratur in fluuiio. Quauis eisdem rationibus utiq; habebit dicere qd inconueniens, si non qui fertur malus, & puppis facit sonum multum tantae nauis, aut iterum ipsa nauis mota. Quod aut in non lato fertur, facit sonum: in lato aut continue & non facienti plagam impossibile sonare. Quare hic dicendum, quod si quidem terebantur corpora horum, siue in aeris multitudine expansa per totum, siue ignis, quem ad modum oēs necessarium facere super naturalē magnitudinem sonum. hoc autem facto, & huc pertingere, & perimere. Itaq; qm non videtur hoc accidere, neq; utiq; anima, neque violenta feretur latio ne nullum ipsorum.

Tex. cō. 57.

i Velut futurum prouidente natura: quoniam non hoc modo se habente motu, nihil utique erit circa hunc locum similiter habens.

Tex. cō. 58.

k Quod igitur sphaerica sunt astra, & quod non mouentur per seipsa, dictum est.

LECTIO XV.

De ordine autem ipsorum quo quidem modo singularia ponunt, & haec quidem esse priora, haec autem posteriora: & quomodo se habent adinuicem elongationibus, ex his quae circa Astrologiam, consideretur: dicitur enim ibi sufficienter.

LECTIO. XV.

De ordine uero ipsarum quomodo quaeque disposita est, ut quaedam sint priora, quaedam posteriores: & quomodo sese habent in interuallis, ex hisce quae in Astrologia dicuntur, contemplantur oportet: dicitur enim ibi sufficienter.

ostqua Philo phus de termina uit de natura & motu stellarum, hic determinat de ordine & situ earum, & maxime quantum ad planetas. nam de stellis fixis manifestum est, quod omnes sunt in suprema sphaera situatae. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quid circa hoc Naturalis a Mathematico supponere debeat: secundo ostendit quid circa hoc proprie ad considerationem Naturalis pertineat, ibi. Accidit autem &c. Ostendit ergo primo, quod de ordine stellarum, quomodo singulae sint dispositae, ita quod quaedam sint priorae, & quaedam posteriores, id est, superiores, & inferiores: & quomodo se habeant adinuicem secundum elongationes, id est, quantum vna distet ab alia, considerandum est ex his, quae dicuntur in Astrologia, ubi de his sufficienter determinatur. Haec enim non possunt cognosci per principia naturalis philosophiae, sed per principia mathematicae, id est, per proportiones magnitudinum. Dicitur autem Anaximander primo inuenisse rationem in magnitudinibus stellarum, & distantijs earum abinuicem, & a terra. Ordinem autem planetarum dicitur primo Pythagorici deprehendisse.

sphaerae mouentur per seipsas, nec tamen aliquod corpus diuidunt. vnde etiam ex eorum motu nullus prouenit sonus. Patet etiam quod per hoc, quod Philo sophus hic dicit, excludit imaginationem quorundam existimantium, quod stellae non mouentur in sphaeris, sed in quibusdam corporibus medijs, puta, aere, vel igne, aut aliquo huiusmodi. Deinde cum dicit. i. Ostendit idem ex causa finali. Ideo enim natura non dedit stellis motum per se, & per consequens nec sonos, ac si prouidisset, quod nisi ita se haberet motus stellarum, & non mouerentur, sed solum per motum sphaerarum, sequeretur hoc inconueniens, quod nihil in his inferioribus esset similiter se habens, quasi per aliquod tempus in suo esse conseruatum. Datur autem per hoc intelligi, sicut Alexander notat, quod Aristote. hic sentit, quod Deus habet prouidentiam de his quae sunt hic inferioris. Non. n. potest naturae attribui prouidentia secundum quod est quaedam virtus in corporibus, sed solum per comparisonem ad intellectum instruentem naturam.

Quae namque per se feruntur, ea sonitum iclumue faciunt. Quae uero in eo quod fertur infixi sunt, aut insunt, ut in nauigio partes, ea sonum elicere nequeunt, neque ipsum nauigium, si in fluuiio feratur. Et tamen eadem dicere licebit absurdum esse, si tantae nauis malus motione, puppisue, aut ipsum nauigium uehementem non faciet sonum. Quod uero fertur, in eo quod non fertur, id facit sonum, si quod est in eo quod fertur iclumue non facit, id efficere sonum impossibile est. Quare dicendum est hic, si per stellarum corpora per aerem fusum per uniuersum, aut ignem, cur omnes aiunt, cum feratur necessario uehementem fieri sonum, atque huc peruenire, & haec offendere corpora. Sed cum fieri non videatur neque animantis motu, neque uiolento ulla stellarum ferri.

Quasi futuris ipsa prouidente natura. Quod si hoc modo non sese haberet motus stellarum, nihil prorsus eorum esset quae hoc in loco sunt. Stellas igitur esse rotundas, & per seipsas non moueri, satis iam diximus.

Quasi futuris ipsa prouidente natura. Quod si hoc modo non sese haberet motus stellarum, nihil prorsus eorum esset quae hoc in loco sunt.

Stellas igitur esse rotundas, & per seipsas non moueri, satis iam diximus.

L E C. XV.

prehendisse. quãuis cum maiori diligentia, & perfectiori sit considerata per Hyparchum, & Ptolemæum. Deinde cum dicitur b ¶ Ostendit, quid circa hoc pertineat ad considerationem naturalis, scilicet velocitas, & tarditas in motibus eorum. Dicit ergo, quod rationabiliter accidit, quod motus quarumlibet stellarum secundum p-

T.c. 58.

portionem elongationis earum a prima sphaera, & a terra sunt velociores, & tardiores. Supponimus enim tanquam sensu apparet, quod suprema celi circulatio sit simplex, id est, non composita pluribus motibus, quia in ea nulla irregularitas apparet & est velocissima, vix est, qui in brevissimo tempore, scilicet spatio vni diei circuit maximum circulum continentem totum. Circulationes autem planetarum sunt tardiores & plures, non solum quia diuersorum planetarum diuersi sunt motus, sed etiam, quia motus vnusquisque plane- tarum ex diuersis motibus constituit. Vnusquisque enim plane- tarum secundum p-

portum motum in suo circulo fertur in contrarium motus primi celi, large accipiendo contrarietatem. Non enim in motibus circularibus est proprie contrarietas, sicut in primo habitum est. Quando enim motus primi celi fit ab oriente in occidentem, motus planetarum in propriis circulis sunt ab occidente in orientem. Vnde rationabile est, quod planeta, qui est propinquissimus simplici & primæ circulationi, contra quem fertur in suo circulo, in plurimo tempore pertranseat proprium circulum, sicut Saturnus in 30. annis suum circulum peragit. Planeta autem maxime distans a suprema sphaera, scilicet Luna, in minori tempore peragit cursum suum, scilicet in spatio vnus mensis, vel minori. Inter alios autem planetas propinquior suprema sphaeræ semper in maiori tempore circulum suum pertranst, sicut Iuppiter in 12. annis, Mars in duobus, Venus, Mercurius, & Sol fere in anno. Et sic id quod magis distat a suprema sphaera, in minori tempore pertranst suum circulum, quia prima sphaera maxime præualeat planetæ sibi propinquissimo: & ex hoc motus contrarius fit tardior. Planetæ autem maxime distanti minime præualeat propter eius distantiam, & ideo motus contrarius in eo est velocior, scilicet in Luna. Intermediæ autem planetæ, se habent secundum rationem distantia, sicut Mathematici ostendunt, ita scilicet quod superiores planetæ tardius mouentur in suis propriis motibus: sed quantum ad motum, quo mouentur motu primi mobilis, quanto sunt superiores, tanto velociores sunt, vt supra habitum est. Videtur autem ex hoc, quod Aristoteles hic dicit, quod in corporibus celestibus sit aliquid violentum, si motus planetarum propinquiorum suprema sphaeræ efficitur tardior ex hoc, quod præualeat magis super ipsum motus primæ sphaeræ propter propinquitatem. si autem est ibi aliquid violentum, sequitur, quod motus illi non sint sempiternæ durationis sic se habentes, vt Aristoteles vult. Nihil enim violentum potest esse sempiternum, vt supra habitum est. Respondet igitur ad hoc Alexander, quod præualentia suprema sphaeræ facit quidem in propinquiori planeta necessitatem tarditatis, non tamen violentiam. Motus enim illi celestes sunt secundum intellectum, & voluntatem: in motibus autem voluntariis, non est violentum secundum voluntatem, etiam si sint cum necessitate quadam. Est autem voluntas mouentis super primum planetam ad hoc, quod moueat suum mobile secundum convenientiam ad motum superioris mobilis, cui desiderat similari: vnde non sequitur tarditatem illam motus primi planetæ esse violentam. Sed hoc totaliter non soluit dubitationem, ita vt saluentur principia ab Aristotele supposita, qui posuit, quod corpus maius velocius mouetur proprio motu, & naturali: vnde si ille motus, quo pla-

Le. 15.

Le. 4.

ueta mouetur in proprio circulo, est proprius & naturalis, consequens est, quod sphaera superioris planetæ, cum sit maior, velocius moueatur proprio motu. Similiter etiam non videtur ordinis convenientia seruari, si corpus quod est remotius a terra immobili, propinquius autem velocissimo motu primi mobilis, tardius in suo proprio motu moueatur. Vnde & alij dixerunt quod in celo non est nisi vnus motus, scilicet quo totum celum reuoluitur per motum primi mobilis, ab oriente in occidentem. quantum ad hunc motum superioris corpus est velocius motus non solum quantum ad magnitudinem circuli, sed etiam quantum ad temporis breuitatem, ita scilicet quod superior sphaera in minori tempore percurrat maiorem circulum, & inde est, quod inferior stella deficit a regrediendo ad idem punctum secundum tempus, non quod in contrarium primi motus moueatur. Quod secundum hoc saluatur, quod ex hoc ipso quod superior

Accidit autem per rationem sphericorum fieri motiones, ipsis nimirum interuallis, ut alia sunt celeriores, alia tardiores. Nam, cum supponatur extimam quidem celi lationem simplicem, atque celerissimam esse, ceteras vero tardiores, ac plures, quæque nanque stella motu fertur contrario, atque celum suo in orbe, consentaneum iam est rationi eam quidem, quæ propinquissima est simplici primæque conuersioni, plurimo in tempore suum orbem transire: eam vero quæ remotissima est, in minimo. Ceterarum autem semper eam quæ est propinquior, in maiore: eam quæ est remotior in minore. Propinquissima nanque maxime superatur, remotissima vero minime, omnium ob remotionem. At media per distantiam iam rationem, ut Mathematici quæ demonstrant.

planeta parum deficit ab attingente primum motum, inferior autem plus, superior planeta est velocior, & inferior tardior. Et hoc quidem Ptolemæus ostendit, si motus planetarum contingat fieri super circulos eque distantes ab æquinoctiali, & super eosdem polos, cuius contrarium apparet planetis declinantibus quandoque ad Septentrionem, quandoque ad Meridiem. Vnde magis videtur, quod planeta derelinquuntur a primo motu, si sit secundum alium motum planetarum, quo mouentur ab occidente, in orientem, quam secundum solam deficientiam a primo motu, secundum quam videtur superior planeta tardius moueri. Huius autem causam assignat Alexander aliam præter eam quam hic assignat Aristoteles ex præualentia primi motus. Dicit enim quod ideo planeta superior in maiori tempore peragit circulum suum, non propter tarditatem motus, sed propter magnitudinem circuli. potest enim id quod in minori tempore mouetur, esse velocius, vel æque velox, si maior sit excessus magnitudinis, quam pertranst, vel equalis quam excessus temporis. Sed istud non apparet in planetis. cum enim Saturnus peragit circulum suum in 30. annis, Luna vero quasi in mense, oportet quod proportio magnitudinis sphaeræ Saturni, ad sphaeram Lunæ esset secundum proportionem prædictorum temporum, vel etiam maior, quod nec hic videtur, nec in aliis planetis. Vnde dicendum videtur, quod in Vniuerso est duplicem naturam considerare, scilicet naturam sempiternæ permanentis, quæ est maxime in substantiis separatis, & naturam generabilem & corruptibilem, quæ est in inferioribus corporibus. Corpora autem celestia, cum sint media, vtroque aliquantulum participat secundum duos motus: nam primus motus, qui est diurnus, est causa sempiternæ durationis in rebus: secundus autem motus, qui est in circulo obliquo ab occidente in orientem, est causa generationis, & corruptionis, & aliarum transmutationum, vt patet per Philosophum in secundo de Generatione. Primum igitur motum, tanquam propinquissimæ & nobilissimæ naturæ in substantiis separatis, habet solum primum motum, qui pertinet ad naturam vniformitatis. Alia vero corpora celestia, in quantum magis recedunt a substantiis immobilibus, appropinquando substantiis generabilibus & corruptibilibus, aliquid participant de motu illo, qui pertinet ad naturam non vniformitatis, & tanto minus quanto corpus est superius & nobilius. Sic igitur superior planeta, scilicet Saturnus minime habet de secundo motu propter nobilitatem suæ naturæ: vnde hic motus in eo est tardior. Luna autem propter propinquitatem suæ naturæ ad corpora generabilia & corruptibilia plurimum participat de secundo motu, qui est in ea velocissimus. medij au-

T.c. 56.

tem planetæ medio modo se habent. Nam Iuppiter, qui est immediate sub Saturno, peragit circulum suum proprio motu circa duodecim annos. Mars vero circa duos. Sol, Venus, & Mercurius fere vniformiter, scilicet per annum. Nec tamen oportet quod sit proportio velocitatis secundum proportionem distantiarum: quia motus celestes non solum sunt naturales, sed voluntarij, & propter finem desideratum. Et ideo in quantum motus illi sunt naturales, hoc communiter in eis inuenitur, quod superiores planetæ sunt tardioris motus: in quantum vero motus eorum sunt voluntarij variatur proportio velocitatis eorum in speciali, non secundum proportionem distantiarum, sed secundum id id, quod melius est. vnde, quia motus Veneris, & Mercurij, quasi colligantur motui Solis, vt pote ei deferuientes ad productionem sui effectus, quasi vniformiter cum ipso mouentur. Sic igitur quod Aristoteles dicit, quod suprema sphaera plus præualeat in supremo planetam, & minus in remotum, non est secundum aliquam coarctationem, sed secundum naturalem impresionem, in quantum, scilicet naturam superioris magis participat id quod est ei propinquius, quam quod est ei remotius. sic igitur saluatur principia Aristoteles. Nam licet planetæ sit vterque motus, naturalis, & diurnus, & qui est in proprio circulo, tamen motus diurnus est ei naturalis secundum id quod est dignius in sua natura. & ideo solum secundum istum modum saluatur principium Aristoteles, quod corpus maius velocius mouetur: sicut & in homine, in quo est natura sensitua, & intellectua, dicimus, quod quanto homo est dignior, tanto magis habet de motu dignioris nature, scilicet intellectus, minus autem de motu indignioris, scilicet sensus.

LECTIO. XVI.

Iguram autem vnus cuiusque astrorum sphericam maxime vtique quis rationabiliter existimabit. Quoniam enim ostensum est, quia non nata sunt moueri per se ipsa, natura autem nihil irrationabiliter, neque frustra facit: palam, quia & figuram talem dedit immobilibus, quæ minime est motiua. Minime autem est motiua sphaera, propterea quod nullum habet organum ad motum. Quare palam, quia sphaerica vtique erunt mole.

Adhuc autem similiter quidem omnia, & vnus. Luna autem ostenditur per ea, quæ circa visum, quoniam sphaerica. Non enim vtique fieret crescens, & deficiens plurimum quidem lunaris aut amphitritos simul, aut dicothomus. Et iterum per Astrologica: quia non vtique es-

LECTIO. XVI.

Ostquã Philosophus determinauit de natura motus, & positione stellarum, hic determinat de figura earum. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit stellas esse figuræ sphericæ per rationem: secundum per ea quæ sensibilibus apparent, ibi ¶ Adhuc autem similiter quidem etc. ¶ Dicit ergo primo, quod aliquis potest rationabiliter existimare figuram vnus cuiusque stelle esse sphericam, non solum propter hoc, quod sunt de natura celi, vt supra probauit, sed etiam quia supra ostensum est, quod stellæ non sunt nata moueri per se ipsas, sed mouentur motibus circulorum, siue sphaerarum. Natura autem nihil facit irrationabiliter, neque frustra: quia tota naturæ operatio est ordinata ab aliquo intellectu propter finem operante. Vnde manifestum est, quod stellis immobilibus, id est, quæ per se non mouentur, dedit talem figuram, quæ minime est apta ad motum progressiuum. talis autem, vt supra dixit, est figura sphaerica propter hoc, quod nullum habet organum deferuientis ad motum progressiuum: licet talis figura sit maxime apta ad motum circula- rem, quo aliquid secundum totum non mutat locum. Vnde manifestum est, quod stellæ secundum molem suæ magnitudinis sunt sphericæ figuræ. Videtur autem hæc probatio non esse conueniens, nam supra probauit Aristoteles stellas non moueri per se ipsas ex eo, quod sunt sphericæ figuræ. vnde cum hic probet e contra, quod sint sphericæ figuræ per hoc, quod sunt immobiles secundum se ipsas, videtur quod sit probatio circularis. Respondet autem ad hoc Alexander, quod ex hoc nullum sequitur inconueniens: quia Aristoteles probauit stellas non

LECTIO. XVI.

Iqui figuram vnus cuiusque stellarum rotundam maxime, non absque ratione quispam esse existimabit. Nam cum demonstratum sit, stellas haud aptas esse per se moueri: natura quæ nihil absque ratione, frustra quæ faciat: patet eam figuram ipsam immobilibus tribuisse, quæ minime est motiua. Talis autem est rotunda, propterea quod instrumentum nullum habet ad motum. Quare patet stellarum molem rotundam esse.

Præterea similiter sese habent omnes ac una. at Luna per ea, quæ circa visum accidunt, rotunda esse ostenditur. nam per accrescens atque decrescens, pluries quidem altera ex parte curua: altera concava non fiet, aut vtraque ex parte curua: semel autem duas in partes æquales bipartita divideretur: et rursus per Astrologia. Non enim Sol cum deficit, concavus ea ex parte qua

hoc quidem ostendit dupliciter. primo quidem per ea, quæ communiter ab omnibus considerantur, id est, ex figuris, quas Luna mutat ex augmento, & decremento, secundum plurimum quidem anularis, vel nouacule habens figuram. Dicitur autem Luna dicothoma secundum quosdam, quando est plena, quia tunc mensum diuidit in duo media: dicothomos dicitur a diuisione in duo. Sed hoc repugnat ei quod infra dicitur, quod Lunam vidimus dicothomam existentem subintrantem Martem, & occultantem secundum nigrum ipsius, exeuntem autem secundum clarum & lucidum. Et ex hoc patet, quod dicothoma dicitur Luna, quando superficies eius, quæ est versus nos, in duas partes diuiditur, ita quod media pars eius est obscura, media clara: & sic etiam accipitur hoc nomen in libro synthaseos Ptolemæi translato de græco. Est ergo considerandum, quod Aristoteles non facit hic mentionem de figura Lunæ quam habet in principio, aut termino augmenti seu decrementi, sed solum de ea, quam habet cum crescit, aut diminuitur. Semper enim cum Luna sit sphaerica figuræ, vnus hemisphaerium illuminatur a Sole, & aliud remanet obumbratum. Quando ergo Luna est in coniunctione ad Solem, totum superius hemisphaerium, quod directe a Sole respicitur, illuminatur a Sole, ita quod inferioris hemisphaerij remanet occultatum, & tunc videtur Luna nobis obumbrata, & obscurata. paulatim autem Luna recedente a Sole, superius hemisphaerium ab una parte sua, qua magis distat a Sole, definit illustrari, & secundum eandem quantitatem incipit illustrari hemisphaerium inferius, & tunc videtur Luna figuræ anularis, id est, arcuosa. & hoc procedit quousque distat a Sole secundum quadraturam circuli, id est, secundum quartum partem circuli, & tunc videtur superficies eius, quæ est versus nos ex media parte obscurata, & ex media parte clara, quod est causa esse dicothomam: postmodum autem accedens ad Solis oppositionem in opposito, maior pars inferioris hemisphaerij eius incipit illustrari a Sole, & tunc dicitur amphitritos, quousque sit in oppositione ad Solem. tunc enim totum hemisphaerium eius inferius illustratur a Sole, & dicitur plena: postmodum vero paulatim in oppositum incipit deficere, & sic amphitritos, quousque distat secundum quadraturam partem, & tunc dicitur dicothoma, quasi ex media parte clara: cuius claritas postmodum durat vsque ad coniunctionem. Sic igitur, patet, quod in augmento secundum plurimum, Luna est arcualis seu anularis, aut amphitritos: sed solum in augmento est dicothoma, & solum in decremento

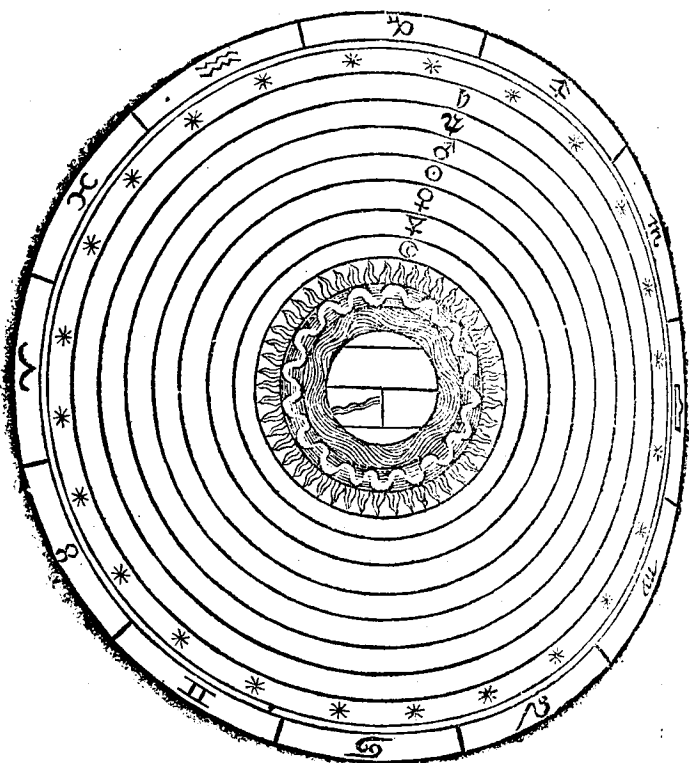
moueri per se ipsas non solum per hoc, quod sunt sphaerica figuræ, sed etiam per quædam alia media, & non solum per hoc, quod sunt secundum se immobiles. Obijcit autem contra hoc Simplicius, quod non impeditur ratio circularis demonstrationis per hoc, quod vtraque conclusio pluribus medijs ostenditur.

Sed dicendum est, quod licet per hoc non tollatur ratio circularis demonstrationis, tollitur tamen inconueniens, quod ex circulari demonstratione contingit, vt scilicet nihil manifestetur: quia non potest aliquid manifestari nisi per notum. Non potest autem idem esse notius, & minus notum, sed dum utraque conclusio per alia media manifestatur, una potest sumi vt manifestatiua alterius ad ostendendum cõuertibilitatem conclusionum. Deinde cum dicitur b ¶ Ponit aliam rationem ad idem, quæ sumitur ex his, quæ sensibilibus apparet: & supponit, quod omnia astra similiter se habent, sicut vnus. Ostendit autem de vno eorum, scilicet de Luna, per ea quæ sensibilibus videntur, quod sit sphaerica figuræ. &

licet per hoc non tollatur ratio circularis demonstrationis, tollitur tamen inconueniens, quod ex circulari demonstratione contingit, vt scilicet nihil manifestetur: quia non potest aliquid manifestari nisi per notum. Non potest autem idem esse notius, & minus notum, sed dum utraque conclusio per alia media manifestatur, una potest sumi vt manifestatiua alterius ad ostendendum cõuertibilitatem conclusionum. Deinde cum dicitur b ¶ Ponit aliam rationem ad idem, quæ sumitur ex his, quæ sensibilibus apparet: & supponit, quod omnia astra similiter se habent, sicut vnus. Ostendit autem de vno eorum, scilicet de Luna, per ea quæ sensibilibus videntur, quod sit sphaerica figuræ. &

cremento, quando scilicet distat a Sole secundum quartam partem circuli: hoc autem non contingeret, si Luna non esset sphaerica figuræ. Manifestum est enim, quod si superficies eius, quæ est versus nos, esset tota plena, simul inciperet illustrari a Sole, & non successive etiam obscurari per continuum augmentum, & decrementum. Ex quo manifestum est, quod habet sphaericam tumorescitatem, per quam contingit, quod paulatim augetur eius claritas, vel obscuritas: quod non contingeret circa eam, si esset alterius figuræ quam sphaericæ. Secundo ostendit idem per astrologicas obseruationes, ex quibus manifestatur, quod eclipses Solis sunt lunares, id est, arcuales. Incipit enim Sol obscurari secundum arcualem figuram per interpositionem Lunæ inter nos & Solem: quod non contingeret, nisi Luna esset sphaerica figuræ. Corpora enim sphaerica se inuicem secant secundum arcuales sectiones, ut a Mathematico probatur. Sic igitur, si vnum astrum est tale, scilicet Luna, consequens est quod omnia etiam alia astra sint sphaerice figuræ. Quod quidem fundatur super hoc, quod omnes stellæ sunt eiusdem naturæ. Dicit autem Auerrois in suo commento, quod sunt eiusdem naturæ in specie, ita quod omnes stellæ sunt sicut indiuidua eiusdem speciei. Quod quidem manifeste est falsum. primo quidem, quia si essent eiusdem speciei, haberent eandem speciem operationes, & eosdem effectus, sicut patet in omnibus rebus naturalibus eiusdem speciei. Secundo, quia cum motus celestium corporum sint naturales, sequitur quod omnia corpora caelestia haberent vniuersales motus: quod patet esse falsum, tum per comparationem ad stellas fixas. Tertio, quia hoc repugnat perfectioni celestium corporum. probauit enim in primo Aristoteles, quod vniuersum est perfectum, eo quod est vnum. vnum enim est in vna specie. Ex hoc enim apparet, quod constat ex tota materia suæ speciei: vnde & hoc ad perfectionem celestium corporum pertinet, quod sit vnum solum in vna specie.

Videmus enim in inferioribus corporibus multa indiuidua esse vnius speciei propter aliquam impotentiam, vel quia vnum indiuiduum non potest semper durare. Vnde oportet, quod species conseruentur per successionem indiuiduorum in eadem specie: tunc etiam, quia vnum non suscipit perfectam operationem speciei: sicut maxime patet in hominibus, quorum vnus inuatur ab alio in sua operatione. Pertinet etiam magis ad perfectionem vniuersi, usque multiplicatio specierum, cum sit formalis, quam multiplicatio indiuiduorum, cum sit materialis. Patet etiam rationem, quam inducit, esse ridiculosam. Dicit enim, quod si essent diuersa corpora caelestia diuersæ speciei vnius generis, sequeretur quod corpora caelestia essent materialia. Hoc, n. multo magis sequitur, si ponamus, sicut ipse vult, diuersa corpora caelestia esse sicut diuersa indiuidua vnius speciei: quia multiplicatio indiuiduorum in vna specie fit per diuisionem materiae: quâ minus non oporteat ad corporibus caelestibus totaliter materiam excludere. Non sequitur etiam, si corpora caelestia haberent materiam, quod sint generabilia & corruptibilia, ut in primo habitum est. Sic igitur dicendum est, quod corpora caelestia vnius naturæ secundum genus: diuersarum autem naturarum secundum speciem. figura autem sphaerica sequitur in eis naturam generis, sicut & motus circularis.

LECTIO XVII.

OSTENDE QUA M determinauit Philosophus de stellis ostendens earum naturam, motum, ordinem, & figuram, hic soluit quasdam dubitationes circa prædicta. Et circa hoc duo facit. Primo ponit questionem: secundo soluit eas. ibi { Sed nos vnde de corporibus etc. } Circa primum tria facit. Primo, excusat se a presumptione pertractandi has difficiles questiones: secundo mouet eas, ibi { Adhuc autem etc. } tertio ostendit questionum difficultatem. ibi { De his quidem etc. } Dicit ergo primo, cum circa stellas sint dubitationes, id quod nobis videtur, ita, quod nos digni iudicemus esse omne quod propitudo hominis considerantis huiusmodi questiones magis debeat imputari verecundie, i. honestati vel modestie, quam audacie. i. presumptioni: sed debet ille, qui huiusmodi dubitationes considerat, diligere parum sufficientias. i. parum sufficientes rationes ad inueniendum de illis rebus, de quibus habemus maximas dubitationes: & hoc propter desiderium quod quis habet ad philosophiam, ut scilicet principia stent, i. sic permancant. Deinde cum dicit, b. ¶ Mouet dubitationes duas, quarum secunda incipit. ibi { Et hoc itaque etc. } Circa primum duo facit, primo mouet questionem: secundo probat quod supposuerat, ibi { Palam autem de quibusdam etc. } Circa primum tria præconsideranda sunt

LECTIO XVII.

Vnde autem dubitationibus entibus, de quibus merito utique quilibet dubitabit, tentandum dicere quod videtur dignum esse, reputantes promptitudinem magis imputari verecundie quam audacie: si quis propter philosophiam stare, & paruas sufficientias diligit, de quibus maximas habemus dubitationes.

Est autem talibus, quæ multa sunt non minus admirabile, quam ob causam non semper hæc stellæ, quæ plus a prima latatione distat, a pluribus motibus. Sed mediæ pluribus mouentur. Consentaneum enim rationi videbitur primo corpore unam latationem sobcunte propinquissimum minimis motibus moueri, cum duobus; Id autem quod hæret illi, tribus, aut aliquo alio ordine

hoc propter desiderium quod quis habet ad philosophiam, ut scilicet principia stent, i. sic permancant. Deinde cum dicit, b. ¶ Mouet dubitationes duas, quarum secunda incipit. ibi { Et hoc itaque etc. } Circa primum duo facit, primo mouet questionem: secundo probat quod supposuerat, ibi { Palam autem de quibusdam etc. } Circa primum tria præconsideranda sunt

ad intellectum huius dubitationis, quarum primum est, quod Arist. alium ordinem videtur assignare planetarum, quam Astrologi nostri temporis. Nostri enim Astrologi supremum planetarum dicunt esse Saturnum, post quem posuerunt Iouem, tertio loco Martem, quarto Solem, quinto Venerem, sexto Mercurium, septimo Lunam. Astrologi autem, qui fuerunt tempore Platonis, & Arist. mutauerunt hunc ordinem quantum ad Solem, ponentes eum immediatum supra Lunam sub Venere, & Mercurio: quam positionem hic Arist. sequitur, sed Ptolemaeus postea hunc ordinem corripit, ostendens verius esse quod Anaxgoras inducit, quem etiam moderni Astrologi sequuntur.

Secundo considerandum est, quod circa motus planetarum quedam anomaliz, id est irregularitates apparent, prout, scilicet planeta, quandoque velocior, quandoque tardior, quandoque stationarij, quandoque retrogradi videntur. Quod quidem non videtur esse conueniens celestibus motibus, ut in supra dictis patet. & ideo prius Plato hanc dubitationem Eudoxo sui temporis Astrologo proposuit, qui huiusmodi irregularitates conatus est ad rectum ordinem inducere ad signandos diuersos motus planetarum, quod etiam Postremi Astrologi diuersimode facere conati sunt. Illorum autem suppositiones, quas adinuenerunt, non est necessarium esse veras: licet enim talibus suppositionibus factis appareant soluere, non tamen oportet dicere has suppositiones esse veras. quia forte secundum aliquem alium modum, nondum ab hominibus comprehensum, apparentia circa stellas saluatur. Aristoteles tamen vitur huiusmodi suppositionibus ad qualitate motuum tanquam veris. Tertio considerandum est, quod circa Solem & Lunam non apparent tot irregularitatum genera, sicut circa alios planetas. Nam in Sole & Luna, nunquam apparet statio, seu retrogradatio, sicut in alijs planetis, sed solum velocitas, & tarditas. & etiam Eudoxus, qui primo conatus est has irregularitates dirigere ad instantiam Platonis, pauciores motus assignauit Soli & Lune, quos dicit esse infimos planetas, quam superioribus planetis: quorum vnique assignabat quatuor motus, scilicet secundum sphaeræ reuoluentes corpus stelle infimum infra earum, ita scilicet, quod prima sphaera mouet corpus stellæ ab oriente in occidentem secundum motum diurnum: secunda mouet corpus stellæ e conuerso ab occidente in orientem in zodiaco, qui dicitur motus longitudinis: tertia autem sphaera mouet corpus stellæ motu latitudinis, secundum quod contingit, quod stella quandoque est australior, quandoque borealior in zodiaco. Proponebat autem polos huius tertie sphaeræ esse in zodiaco: vnde sequebatur, quod circulus maior æque distans ab vtroque polo, transiret per polos zodiaci. ex quo ita videbatur, quod planeta, secundum latitudinis motum, quandoque perueniret vsque ad polos zodiaci: quod tamen nunquam apparet. vnde ponebat quartam sphaeram, quæ moueret stellam in huiusmodi motu, ita quod nunquam perueniret ad polos zodiaci. Soli autem & Lunæ non attribuit motum huius quartæ sphaeræ, sed apparentiam eorum conatus est saluare, solum ponendo tres sphaeras proportionales primi quibuslibet sphaeris planetarum: ita tamen, quod Luna haberet maiorem motum latitudinis, quam Sol, sicut expressum est in duodecimo Metaphysicorum. Secundum hanc quidem rationem hic Arist. questionem format, & dicit, quod cum multa sint talia dubitabilia circa stellas, minime videtur mirabile, propter quam causam non semper astra, quæ plus distant a motu primæ sphaeræ, mouentur pluribus motibus, sed intermedia mouentur plurimis, scilicet quinque planetæ, qui secundum positionem Eudoxi mouentur quatuor motibus. rationabile utique ei esse videtur, quod prima sphaera moueatur vno solo motu, quod astrum ei propinquissimum moueatur paucissimis motibus, puta, duobus: habitum autem, id est, consequenter se habens, moueatur tribus, vel quocunque tali ordine progrediatur. Sed nunc accidit contrarium secundum positionem Eudoxi, secundum quem Sol & Luna mouentur paucioribus motibus, id est, solis tribus, quam quidam stellarum errantium, quas ponebat habere quatuor motus. quâuis longiusque planetæ, distat a medio mundi, id est terræ, & appropinquantes sunt

primo corpori, id est summæ sphaeræ ipsius, id est Soli & Luna, secundum opinionem quæ habebatur tempore Aristotelis & Platonis. Est autem ulterius sciendum, quod secundum suppositiones Eudoxi, non poterat omnis apparentia circa stellas saluari. quidam autem astrologus Calipus nomine, ad instantiam Aristotelis corripit Eudoxi suppositiones, addens quidem Marti & Mercurio vnique vnâ sphaeram, & vnum motum, Soli autem & Lunæ vnique duos, & sic Saturno & Ioui assignauit quatuor motus, vniqueque autem inferiorum planetarum quinque: & sic non haberet locum dubitatio, quam hic mouet Aristoteles, quia superiores planetæ, secundum hunc modum, paucioribus motibus mouentur, quam inferiores. Ponebat autem vniqueque planetarum quasdam alias sphaeras reuoluentes, ut expressum est in duodecimo Metaphysicorum. secundum hanc positionem ponebat omnia apparentia de stellis saluari, præcipue quantum ad propinquitatem, & remotionem stellarum a nobis deprehenditur ex hoc, quod planeta eadem dispositione aeris existente, quandoque minor res videntur. Simile etiam inconueniens videbatur, quod tanta multitudo sphaerarum ad motum planetarum concurreret. & præcipue videbatur superfluum, quod cuiuslibet planetæ attribueretur vna sphaera, quæ ipsum reuolueret ab oriente in occidentem motu diurno: cum hoc casu possit supra præma sphaera totum celum hoc motu reuolueret. Nunc Yparcus, & Ptolemaeus posuerunt vniqueque planetæ solam sphaeram, quam posuerunt etiam esse summæ sphaeræ eccentricam, & habere aliud centrum, præter terram, ita quod, cum planeta est in ipsa sphaera magis distante a nobis, corpus planetæ minus videtur, & tardioris motus: cum autem est in opposita parte, videtur magis & velocioris motus. propter hoc posuerunt quosdam paucos circulos, quos epicyclos dicunt, qui mouentur super huiusmodi sphaeris, ita quod corpora planetarum in huiusmodi epicyclis mouentur non tanquam fixa in huiusmodi circulis, sed quasi motu propinquissimo eos regulans. Sic igitur præter motum diurnum, quem in celo attribunt ex motu primæ sphaeræ quatuor planetis, scilicet Saturno, Ioui, Marti, & Venere, attribunt tres motus, quorum vnus est, secundum quem corpus stellæ circuit epicyclum: secundus est, secundum quem centrum epicycli circuit sphaeram. Tertius autem est, secundum quem ipsa sphaera mouetur ab occidente in orientem, quibuslibet centum annis gradu vno secundum motum stellarum fixarum: qui quidem dicitur motus in gradu vno secundum motum stellarum fixarum: qui quidem dicitur motus augis, vel appagiri, id est maximæ distantie in circulo eccentrico. super autem tres motus addunt quartum motum Mercurio, quo dicunt centrum sphaeræ ipsius moueri in quodam circulo paruo circa centrum mundi: eos etiam quatuor motus attribunt Lunæ superaddentes ei quintum. Cum enim circulus sphaeræ lunaris, super quem intelligitur moueri centrum epicycli, cum declinet a zodiaco ad meridiem, & septentrionem, necesse est, quod huiusmodi circulus secet zodiacum in duobus punctis, quia dicuntur nodi, siue caput, & cauda, in quibus tantum locis Luna existente possunt contingere eclipses lunares, & solares: quæ non semper contingunt in eadem parte circuli. & ideo ex hoc quintum motum in Luna secundum quem prædicti nodi mouentur, qui dicitur motus capitis, & caudæ: corpus autem Solis non dicunt moueri in aliquo epicyclo, sed in suo eccentrico. Vnde non attribuit Soli nisi duos motus, vnum scilicet, quo corpus Solis mouetur, in eccentrico, & alius est motus augia, quem attribunt sphaeræ Solis, sicut attribunt sphaeris aliorum planetarum. & sic patet, quod vere secundum hanc positionem procedit dubitatio, quam hic Aristoteles mouet. Nam secundum hanc positionem Mercurius, & Luna, qui sunt infimi planetarum, habent plures motus: Sol autem, quem ponunt medium, habet paucissimos: alij vero planetæ medio modo se habent. Deinde cum dicit,

Manifestum autem hoc de non-

Manifestum autem hoc de non-

Manifestum autem hoc de non-

¶ Probat quoddam quod supposuerat, id est ordinem planetarum esse qualem dixerat. & primo quidem probat hoc quod Tho. de Celis: G tum

Lec. 7.

rum ad aliquid per id quod ipse viderat, & dicit, quod ordo quo rundam planetarum manifestus est etiam visu. Dicit enim se vi disse, quod Luna dicorhoma existens, id est, ex media parte illu minata, subintravit stellam Martis. nam ipsa est velocioris morus, & est Mars. & Luna secundum nigrum situm, id est, secundum illam partem, ex qua erat obscura, occultavit Martem, & quod Mars exiit sub Luna pertranseu te ipsum secundum partem Lunae clarae, & lucidam. Secunda cum dicit.

c ¶ Manifestat ordinem planetarum quantum ad alia, per ea quae alii viderunt, & dicit, quod similiter de ordine planetarum aliorum dicunt vidisse illi, qui a multis temporibus retalia obseruauerunt per multos annos, scilicet Aegyptii, & Babylonii, quorum studium maxime fuit circa Astrologiam. ex quorum dictis habemus multas credulitates de vnaquaque stellarum, scilicet obseruationes eorum. Deinde cum dicit.

c ¶ Mouet secundam dubitationem, & dicit, quod merito potest aliquis dubitare, quare in prima sphaera, quae mouetur primo motu, est incerta tanta multitudo astrorum, ut omnis ordo eorum videatur arithmetico- rum esse, id est, innumerabilem. Non enim potest numerus eorum comprehendi a nobis. In aliis autem inferioribus orbibus inuenitur singulariter vna sol- la stella, in quibus non videntur duae, vel plures de stellis erraticis infixae esse vni sphaerae mobili. Est autem hic considerandum, quod tempore Aristotelis nondum erat deprehensus motus stellarum fixarum, quas Ptolemaeus ponit moueri ab occidente in orientem super polos zodiaci quibuslibet centum annis gradu vno, ita quod tota reuolutio earum compleatur in 36. millibus annorum. Et ideo antiqui ponebant sphaeram stellarum fixarum esse primum mobile, & eius esse tantum unum motum, qui esset motus diurnus, scilicet supposito motu stellarum fixarum, & motu diurno, qui est motus sphaerae supremae, quae est sine stellis. Deinde cum dicit.

d ¶ Ostendit difficultatem harum quaestionum, & dicit, bonum esse inquirere de his dubitationibus. subdit autem: ¶ Et ad eam, quae ad plus intelligentiam &c. ¶ Quam quidem literam Alexander dicit esse defectiuam: & est subintelligendum, quod ea, quae circa hoc excedunt nostram intelligentiam, oportet magis suscipere, quam amplius quaerere per nos ipsos. Non autem est consuetudo Aristotelis, quamuis sit breui- quos, defectiuus locutionibus vti, vt Simplicius dicit. Et ideo

dam etiam visu factum est. Luna enim vidimus dicotho- mam quidem existentem, sub- intrantem autem astrorum Mar- tem, & occultatum quidem se- cundum nigrum ipsius, exeun- tem autem secundum clarum, & lucidum.

c Similiter autem & de aliis a- stris dicunt, qui dudum obser- uauerunt ex pluribus annis Egp- tii & Babylonii, a quibus mul- tas credulitates habemus de vnoquoque astrorum.

d Et hoc itaque merito dubi- tauerit vtiq; aliquis, & propter quae causam in prima quide- latione tanta est astrorum multi- tudo, vt arithmetico- rum esse videatur omnis ordo: in aliis au- tem vnu solum singulare: duo autem, aut plura non videntur in eadem infixae latione.

e De his quidem igitur quare re bene se habet, & ad eam, quae ad plus intelligentiam, & quidem modicas habentes causas, & tanta elongatione distantes ab his, quae circa ipsa accidentibus, tamen ex his cotemplantibus nihil irrationabile vtiq; videbitur esse, quod nunc dubitatur.

LECTIO XVIII.

¶ Ed nos, vt de corpori- bus ipsis Solis, & soli tariis, ordinem quidem habentibus, inanimatis autem omnino perquirimus. Oportet aut tanquam participantia existi- mare actione, & vita: sic. n. nihil videtur praeter rationem accidere.

¶ Ostendit difficultatem harum quaestionum, & dicit, bonum esse inquirere de his dubitationibus. subdit autem: ¶ Et ad eam, quae ad plus intelligentiam &c. ¶ Quam quidem literam Alexander dicit esse defectiuam: & est subintelligendum, quod ea, quae circa hoc excedunt nostram intelligentiam, oportet magis suscipere, quam amplius quaerere per nos ipsos. Non autem est consuetudo Aristotelis, quamuis sit breui- quos, defectiuus locutionibus vti, vt Simplicius dicit. Et ideo

ipse sic exponit, quod de his bene se habet quare: sed hoc non ad quoslibet pertinet, sed solum ad eos, qui plus inte- ligunt. Aueroys autem in suo commento exponit, Sed haec, vt intelli- gamus, quod inquirere de his quaestionibus, & in se bonum est, & etiam ad hoc est vtile, quod homo magis ac magis intelli- gat, qui enim se exer- citat circa intellectu difficultum, magis po- test intelligere alia, vt dicitur in tercio de Anima. Asta autem quae inquirenda sunt difficultatem habent: quia modicum de causis eorum percipere possumus, & acci- dentia eorum magis sunt remota a cogni- tione nostra, quam etiam ipsa corpora elongentur a nobis secundum corporalem situm. Et tamen si ex his quae dicuntur contemplantur harum dubitationum ve- ritatem, apparebit non esse irrationabile id, quod in- quirendo dubitabile vi- deatur.

¶ Similiter & de ceteris stellis Aegyptii, & Babylonii dicunt, qui plurimis iam annis ante haec obser- uauerunt: & a quibus multa fide digna de singulis stellis accipimus.

¶ Hoc etiam non iniuria quispiam dubitauerit, quam ob causam etiam in prima quidem conuersione tanta est multitudo stellarum, ut vni- uersus ordo subire non posse nu- merum uideatur: in ceteris autem una scorsum est stella: duae uero, aut plures eodem in orbe non videntur esse infixae.

¶ De his igitur bene sese habet, & maiorem quaerere cognitionem, & si paruae occasiones habentur, tanta- que sit eorum remotio quae accidunt circa ipsa, si tamen ex talibus contem- plumur, non egredi metas rationis uidebitur id quod nunc dubitatur.

LECTIO XVIII.

¶ Ed nos de ipsis, ut de corpo- ribus, ac unitatibus ordinem quidem habentibus, inani- matis autem peritus cogitamus. Opor- tet autem ipsa uiuentia esse existima- re, atque actionem habere. Sic enim id quod accidit, non uidebitur a ratione exorbitare.

in eis esse ordo motuum secundum ordinem numerorum, & secundum situm corporum. Sed ad hoc, quod praedicta soluantur dubitatio, oportet opinionem habere de eis, quod participant non solum vitam quamcumque, sed etiam actionem: quod est proprium ha- bentibus animam rationalem, quae agunt propter finem, tanquam habentia dominium sui actus, & non agunt ex solo natura impetu, sicut omnia irrationalia. Hoc autem suppositum videtur accide- re, si multitudo motuum non procedat secundum corporum situm: quia magis est accipienda diuersitas motuum, & multi- tudo eorum secundum habitudinem ad bonum finalem, quod est principium in omnibus agibilibus, vt patet per Philo- sophum in septimo Ethicorum, & secundo Physicorum. Et est attendendum, quod quantum ad hoc non refert, utrum ponamus corpora esse leuia moueri a substantiis intellectualibus coniunctis per motum animae, vel etiam separatis. Non autem esset via soluendi, si mouerentur per solum naturae impetum, sicut corpora graui, & leuia. Deinde cum dicit.

¶ Ponit solutionem, & duo facit: quia primo praemittit prin- cipia, quibus manifestatur solutio: secundo principia applicat ad propositum, ibi: ¶ Hoc quidem igitur habent &c. ¶ Circa primum duo facit. primo proponit principia, ex quibus assignatur ratio, quare superiores planetae mouentur pluribus motibus, primum autem mobile vno solo motu, secundo ponit principia ex quibus assignatur ratio, quare superiores planetae mouentur pluribus motibus, inferiores autem paucioribus secundum suppositio- nem Eudoxi, ibi: ¶ Iterum autem alteri &c. ¶ Circa primum duo facit. primo ponit principia, secundo manifestat per exem- plum, ibi: ¶ Quemadmodum in corpore &c. ¶ Dicit ergo primo, quod in corporibus videtur illud corpus optime esse dispositum, quod non indiget aliqua exerci- tatione ad bonam habitudinem, quae dicitur eucharisti in secundo autem gradu est corpus, quod per modum deambulationem consequitur bonam habitudinem. in tercio autem gradu est corpus quod ab bonam habitudinem consequendam indiget multis exercitiis, puta, cursu, lucta, & pugna. Deinde cum dicit.

b Videtur autem optime quidem habenti existere, quod bene sine actione, propinquisimo autem per pauca, & vnam: his autem qui longius per plures, quemadmodum in corpore. hoc quidem neque exercitatu bene habere: hoc autem modicum deambulans: hoc autem & cursu indiget, & lucta, & pugna.

c Iterum autem aliquando neque quantumcumque laboranti hoc utique adhuc existet bonum, sed alterum aliquid.

d Est autem dirigere difficile, aut multa. aut multoties, puta, myrias astragalos, chios iacere difficile, sed vnum, aut duo facile.

e Et iterum quoniam hoc quidem indiget huius gratia operari, hoc autem alterius, & hoc alterius vno quidem, aut duobus facile adipisci, quanto autem utique per plura, difficilius.

f Propter quod oportet putare astrorum actionem esse tale, qualis quidem animalium, & plantarum. Etenim hic omnis plurimae operationes, multorum enim eorum, quae bene possunt adipisci, vt & multa operetur, & aliorum gratia. Quod autem est vt optime habens, nihil indiget actione, etenim ipsum quod cuius gratia. Actio autem semper est in duobus, cum & cuius gratia sit, & quod huius gratia. Aliorum autem ani-

malium, nec tamen propter hoc, homo est optimum in vniuerso, scilicet Deus, nulla indiget actione, quo ad adipiscendum proprium bonum. Non enim habet aliquem finem extra se, quem oportet adipisci per aliquam actionem, sed ipse est finis sui ipsius, & omnium aliorum. Actio autem, quae est propter finem, semper in duobus consistit, cum oportet ibi considerari & finem, cuius gratia aliquid agitur, & id quod est ad finem, quod agit gratia huius. si finis: sed animalium praeter hominem, sunt pauciores actiones praeter actiones intellectuales partis, tu quia in actionibus exterioribus habet determinatum modum praefixum sibi a natura, sicut hyrcus semper co- detur modo facit nidum: sed planetae habent forte vnam operationem tantum, si nutritiuam, & haec parua, imperfecta, respectu operationis sensitiuae, & intellectiuae. Et huius diuersitatis ratio est, quia finis ad quem peruenit, vel est vnum aliquid summum perfectum, puta, ad quem peruenit homo, si beatitudo, quae homo consequitur per multas operationes: aut sunt multa quae exiguntur ad perfectum bonum, ad quorum aliquod pertingunt planetae, & animalia, per vnam, vel paucas operationes, puta, ad beatitudinem praerogitur quaedam conseruatio vitae, cognitio sensibilibus, & vltimo apprehensio veritatis, in qua consistit finalis beatitudo.

LECTIO XVIII.

¶ Remissis duabus dubitationibus, hic ad earum solutiones accedit, & primo soluit primam quaestionem secundo secundam, ibi: ¶ De dubitatione autem &c. ¶ Circa primum duo facit. primo ostendit quid oportet supponere ad hoc, vt de facili soluantur quaestio primo motu: secundo ponit solutionem, ibi: ¶ Videtur autem &c. ¶ Dicit ergo primo, quod ideo prima quaestio difficilis videtur, quia nos inquirimus de corporibus celestibus, ac si essent sola corpora habentia quendam ordinem ab se: hoc, quod sint animata, & sic videtur nobis, quod debeat

¶ Id est certificare aut multa, aut multoties, difficilius, n. est rectum se habere in multis quam in paucis. Multitudo accipi potest vel secundum diuersitatem agentium, vel secundum diuersitatem actionum ordinarum ad aliquid vnum, ad quorum primum pertinet quod dicit multa: ad secundum pertinet quod dicit, multoties: maxime si actiones non sic fuerint. Ex quo apparet, quod maioris virtutis est quod per multa potest, & ita non sequitur illud bonum. Tertio cum dicit. ¶ Puta myrias, ponit exemplum de eo quod nunc dictum est. & primo quantum ad hoc quod dicit multa, dicens, quod difficile est iacere, id est proicere myrias astragalos, id est, decem milia astragalorum, quae sunt quaedam genera instrumentorum. Alia licta habet chios, quae est aliqua insula Graeciae, in qua similitur sunt magni astragali, facile autem, quod aliquis iaciat

vnum ex his, vel duo. Tertio ibi: ¶ Exemplificat quantum ad id, quod dixerat, & dicit, quod quandoque oportet operari aliquid huius gratia, & hoc alterius gratia, & illud adhuc alterius gratia, scilicet quod ad vnum finem oportet peruenire per multas actiones ordinatas adiuuicem, facilius est hunc finem adipisci, quando per vnam vel duas actiones potest aliquis consequi finem, puta, si aliquis emit equum ad hoc, quae equit, & equitando perueniat ad locum aliquem. Sed quando oportet ad finem peruenire per plures actiones, tunc hoc est difficilius, puta, si non habeat pecuniam in promptu: vnde emat equum. vnde oportet eam acquirere per operationem alicuius artificis. Manifestum est igitur, quod maior virtus requiritur, & ex parte intellectus ordinantis, & ex parte potentiae exequentis per plures actiones peruenire in finem, quam per vnam, vel pauciores actiones. Deinde cum dicit.

¶ Nam et quidem, quod optime sese habet, inesse ipsum bonum sine actione videtur: ei uero, quod illi est propinquissimum, per paruum ac vnam. at hinc quae sunt remotissima per plures, quemadmodum & in corporibus fieri solet. aliud enim bene sese habet nullum exercitium subiectis: aliud leui de ambulatione facta: aliud & cursu indiget, & luctatione, & ac puluere.

¶ Alii rursus neque quouis exercendi modo hoc nunquam inuenit bonum, sed aliud quippiam consequuntur.

¶ Recte autem agere, aut multa, aut saepe difficile est, veluti talos enses mille percutere impossibile est sed unum, uel duos facilius est.

¶ Et rursus cum hoc quidem illius gratia, illud autem ob aliud, & illud item ob aliud est faciendum, in uno quidem duobusue facilius quispiam finem attinget. Ac quo per plura procedat, eo illum difficilius assequetur.

¶ Quapropter & stellarum actionem talem existimare oportet, qualis animalium est ac plantarum. Etenim haec hominis actiones plurimae sunt. multa enim bona consequi potest. quare multa agit, et aliorum nimirum gratia. Ei uero, quod quare opinari se se habet, non est opus actione: est enim id gratia cuius cetera agunt. Actio uero semper in duobus consistit, quod ad gratia cuius agitur, & id quod huius gratia agitur. At ceterorum animalium pauciores sunt, & plantarum parua quaedam est ac vna for-

finem. Nec tamen propter hoc, homo est optimum in vniuerso, scilicet Deus, nulla indiget actione, quo ad adipiscendum proprium bonum. Non enim habet aliquem finem extra se, quem oportet adipisci per aliquam actionem, sed ipse est finis sui ipsius, & omnium aliorum. Actio autem, quae est propter finem, semper in duobus consistit, cum oportet ibi considerari & finem, cuius gratia aliquid agitur, & id quod est ad finem, quod agit gratia huius. si finis: sed animalium praeter hominem, sunt pauciores actiones praeter actiones intellectuales partis, tu quia in actionibus exterioribus habet determinatum modum praefixum sibi a natura, sicut hyrcus semper co- detur modo facit nidum: sed planetae habent forte vnam operationem tantum, si nutritiuam, & haec parua, imperfecta, respectu operationis sensitiuae, & intellectiuae. Et huius diuersitatis ratio est, quia finis ad quem peruenit, vel est vnum aliquid summum perfectum, puta, ad quem peruenit homo, si beatitudo, quae homo consequitur per multas operationes: aut sunt multa quae exiguntur ad perfectum bonum, ad quorum aliquod pertingunt planetae, & animalia, per vnam, vel paucas operationes, puta, ad beatitudinem praerogitur quaedam conseruatio vitae, cognitio sensibilibus, & vltimo apprehensio veritatis, in qua consistit finalis beatitudo.

tudo, & hanc solus homo consequitur. Conseruationem aut vitæ consequitur plura per actum nutritiuæ partis: animalia autem irracionabilia super hoc consequuntur cognitionem singularium. Sic igitur patet ex omnibus præmissis, quinque esse ordines rerum. Nam in entibus est supremum, quod habet perfectum bonum sine actione. Secundum autem est, quod habet perfectum bonum per unum, vel paucos motus. Tertium autem est, quod acquirit perfectum bonum per multas operationes, sicut homo. Quartus gradus est, qui non potest recipere perfectum bonum nullo modo, sed acquirit aliquid præuium per paucos motus, vel per unum tantum, sicut animalia & plantæ. Relinquitur autem infimum esse, quod nihil horum potest acquirere, & per hoc non habet participare aliquem motum. Sic igitur quod aliquid omnino careat motu, potest dupliciter contingere, vno modo, quia est perfectissimum: alio modo, quia est propinquum imperfectissimo. Quod autem aliquid habeat multas actiones, vel motus contingit ex eo, quod medio modo se habet. Deinde cum dicitur.

¶ Adaptat prædicta principia ad propositum: & dicit, quod in ordine rerum, id quod supremum est, habet & participat optimo absque omni motu: quod quidem contingit in substantiis separatis, quæ sunt omnino immobiles. Dicit enim optimo propter supremam causam, quæ est Deus altissimus, qui est ipsa essentia bonitatis. Dicit autem participat &c. propter inferiores substantias separatas: quæ esse, & bonum habent ex alio. Nam participare nihil aliud est, quam ab alio partialiter accipere. hic est igitur primus, & supremus ordo entium. Secundum ordinem distinguit dicens, quod est aliquid quod de propinquo attingit id optimum per paucos motus, sicut suprema sphaera, quæ intantum dicitur appropinquare ad illud optimum, in quantum pertingit ad hoc, quod sit causa vniuersalis corporaliū: & causa permanentiæ ipsorum. Deinde ponit tertium gradum dicens, quod aliquid appropinquat ad bonum optimum per multos motus: sicut superiores planetæ qui etiam sunt causæ vniuersales effectuum in mundo, & permanentiæ, & fixationis rerum. Deinde ponit quartum gradum dicens, quod aliquid est, quod non potest participare illud perfectum bonum, sed sufficit qualitercunque appropinquat. Et ad eorum manifestationem subiungit exemplum dicens, quod si ponamus sanitatem vitæ finem, inuenimus quantum ad hoc aliquid esse optimum, quod semper est sanum. In secundo autem gradu est, quod sit sanum per solam extenuationem, id est, subtractionem superfluum. In tertio autem gradu est, quod sanitatem quidem adificatur, & per extenuationem, sed ad hoc, quod extenuetur, indiget cursu, & ad hoc quod currat requiritur quod aliquid aliud agat, si sit aptum ad cursum: & sic habet plures motus, quibus peruenit ad finem sanitatis. Quartus autem gradus est, quod non potest peruenire ad hoc quod sanetur, sed peruenit ad aliquid eorum quæ sunt præuia sanitatis, puta, ad hoc, quod solum currat, vel etiam vterius, quod extenuetur, quorum neutrum est finis, sed eorum est aliquis finis, scilicet sanitas, vnde dicitur est. Et horum rationem assignat dicens, quod maxime optimum est in omnibus finem fortiri qualitercunque, scilicet siue sine motu, siue per paucos, siue per multos motus. Si vero non contingat adipisci finem, semper tanto aliquid erit melius, quanto magis appropinquat ad

T.c.65.

optimum, puta, quod pertingit ad extenuationem, quæ est propinquissima sanitati, est melius, quam quod pertingit ad cursum. Ex quo etiam patet, quod in vnoquoque horum ordinum possunt esse multi gradus. Et quia terra maxime distat a summo ordine rerum, ideo totaliter non mouetur, quasi non valens appropinquare ad optimum, per hunc modum, quod sit eorum. Illa vero quæ sunt propinqua terræ, quæ sunt in quarto ordine, paucis motibus mouentur: quia non attingunt ad alterum extremum, ut sint vniuersales causæ permanentiæ rerum: sed intantum mouentur, in quantum possunt fortiri aliquid de similitudine primi, & diuini principii, in hoc scilicet, quod ipsa sint aliorum principia. Sed primum calum statim fortitur hanc similitudinem per unum motum, qui pertinet ad secundum gradum, illa vero quæ sunt intermedia inter primum calum, & extrema corpora, quæ sunt in tertio ordine, attingunt similitudinem primi principii in causando per plures motus. In his autem quæ dicta sunt,

Alind igitur habet optimum ipsum, & particeps est ipsius, aliud per pauca prope accedit, aliud per multa. aliud non aggreditur, sed satis est prope ad ipsum vltimum peruenire. ueluti si sanitas est finis aliud semper est sanum, aliud in macie affectum, aliud cursu facto, in maciemque deductum, aliud & alio quopiam actio ipsius gratia cursus, quare plures ipsius sunt motiones. Est & id quod ad sanitatem ipsam accedere nequit: sed ad cursum solum, aut ad maciem, atque horum alterum est ipsi finis. Nam maxime quidem est optimum omnibus illum consequi finem.

tria expressit, scilicet primum quod habet, & participat optimo. hoc enim exposuit esse diuini principii. Similiter etiam secundum ordinem, qui per paucos motus attingit perfectum bonum, attribuit primo celo. Quintum etiam ordinem, qui propter imperfectionem omni caret motu, attribuit terræ. Remanet autem dubitatio de aliis duobus ordinibus, quibus sint attribuendi. Nam si tertium ordinem attribuamus superioribus planetis, eo quod per plures motus consequuntur perfectum bonum, & optimum, videbitur attribue re quartum ordinem Soli, & Lunæ: vt dicamus, quod non attingunt ad perfectum bonum, quod videtur inconueniens, præsertim cum Sol videatur esse nobilissimus planetarum, & tam ipse quam Luna videatur habere maximam efficaciam in inferioribus corporibus. Et ideo Auerois dicit in commento suo, quod quartus ordo eorum, scilicet quæ non attingunt perfectum bonum, sed appropinquat ad ipsum per paucos motus, attribuitur tribus elementis scilicet aquæ, & aeri, & igni, quæ quidem mouentur duplici motu, scilicet motu proprio secundum naturam grauitatis & leuitatis: & motu quem consequuntur ex celestibus corporibus: sicut ignis, & superior pars aeris mouetur circulariter secundum motum calis, & mare fluit & refluit secundum motum Lunæ. Tertium autem ordinem attribuit omnibus planetis, qui consequuntur perfectum bonum, id est causalitates vniuersales super hæc inferiora, per plures motus. Sed secundum hunc intellectum dubitatio, quam mouit Arist. remanet insoluta: & ideo secundum intentionem Aristotelis dicere oportet, quod quartus gradus attribuitur Soli, & Lunæ, qui secundum ipsum sunt infimi planetarum, & secundum principia Aristotelis eorum ordo in dignitate est secundum ordinem situs eorum, eo quod superior sphaera continet inferiorem. continens autem est nobilior, & formalis contento, sicut dicitur in 4. Phylisocorum: & sicut postea dicitur in capitulo de Terra. Secundum hoc ergo intelligendum est, quod optimum in rebus est permanentia, quæ quidem in substantiis separatis est absque omni motu: & quicquid permanentiæ est in inferioribus rebus, illinc deriuatur. Et inde est etiam quod supremum calum, quod est propinquissimum substantiis separatis, suo motu diurno est causa sempiternitatis, & permanentiæ rerum. Et ideo maxime attingit ad similitudinem primi principii. Superiores autem planetæ sunt

T.c.67.

T.c.68.

T.c.7.

T.c.1.

sunt magis causa permanentiæ & durationis, quam inferiores. A vnde Saturno attribuntur res fixæ. Et inde est etiam, quod secundum Ptolomæum in quadripartito, quod ea quæ sunt Saturni attribuitur ad vniuersalia loca terræ: ea autem quæ Iouis, ad loca annualium temporum. Ea vero quæ sunt Solis, & Mar-

non, semper melius erit, quanto utique propinquius sit optimo. Et propter hoc terra quidem totaliter non mouetur: propinqua autem paucis motibus. Non enim attingunt ad extremum, sed vsque quo possunt ortiri diuini principio: primum autem calum confestim fortitur per unum motum. Quæ autem in medio primi, & extremorum, attingunt quidem, per plures autem attingunt motus.

LECTIO XIX.

De dubitatione aut, quare in primū quidē vnā existentem rationē magna multitudo cōstat astrorū: aliorum aut singillatim vnumquodque accepit proprios motus. Propter vnū quodē utique quod primū rationabiliter existimabit hoc existere. In

esse in corporibus celestibus secundum ordinem situs: sed secundum quod vnumquodque corporum celestium siue nobilior, siue minus nobile, ibi ponitur, vbi optimum est ipsum ponit: & ideo luminaria mundi, scilicet Sol, & Luna secundum Arist. propinquissime situantur inferioribus corporibus, quæ indigent illuminatione ab eis. Id tamen quod prius dictum est, magis verum esse videtur secundum conuenientiam rationem principiorum naturalium. Secundum vero suppositiones modernorum Astrologorum, satis conuenienter videtur dispositus numerus celestium corporum, licet non secundum rationem quam Arist. hic assignat. Nam sicut dictum est, & sicut Arist. dicit in 12. Metaphysicorum. oportet in celestibus motibus aliquid esse, quod est causa perpetuitatis, & durationis rerum: & oportet aliquid esse quod pertinet ad causam transmutationis, & in vnoquoque ordine oportet esse aliquid summum. Sicut igitur in ordine causalitatis permanentiæ rerum post primum motum, qui reuoluit totum, præminentia obtinet octaua sphaera, ita etiam in ordine causalitatis transmutationis rerum summū locum obtinet sphaera Solis: qui quodammodo proportionaliter respondet in hoc ordine sphaeræ stellarum, ita scilicet, quod sicut sphaera stellarū fixarū præminet in stellarū multitudine, quod congruit vniuersalitati causalitatis eius propter diuersas effectuum species: ita etiam sphaera Solis superabundat in magnitudine solaris corporis, & luminositatis eius propter efficaciam transmutandi inferiora corpora. Vnde sicut sphaeræ stellarum fixarum attribuntur duo motus, scilicet motus proprius, & motus superioris sphaeræ: ita etiam Soli attribuitur duplex motus, scilicet vnus proprius, quo mouetur in suo circulo: & alius quo mouetur sphaera eius secundum motum sphaeræ stellarum fixarum. vtrique autem sphaeræ quasi deseruiunt tres inferiores sphaeræ, ita scilicet, quod sphaeræ stellarum fixarum intelligantur deseruire ad causandum permanentiam in rebus, & ad vniuersales effectus, Saturnus, Iuppiter, & Mars, propter quod vniuersales habent motus secundum numerum. nam sicut dictum est, vnicuique attribuntur tres motus: Soli autem intelliguntur deseruire tres inferiores planetæ ad causandum transmutationem in rebus: & ideo diuersificatur in numero motuum, ita scilicet, quod Soli attribuantur duo motus, Veneri attribuantur tres, Mercurio quatuor, Lunæ quinque. Est etiam secundum, quod quia Aristoteles hic terram ponit non participare aliquem motum, Alexander dicit eam esse animatam. Sequitur enim in hoc errorem genti-

lium, qui cultum diuinitatis terræ attribuebant, quod Aristoteles reprobat in tertio de Anima, ostendens quod nullum corpus simplex est animatum, quod etiam euidenter signo apparet: quia, quæ in animalibus sunt magis terræ, sicut ossa, insensibilia sunt. Si autem corpus celeste, existens simplex est animatum, non

Quod si hoc non fiat, semper melius est quanto optimo propinquius est, & idcirco terra quidem non mouetur omnino: propinqua vero paucis motibus mouetur. Non enim ad vltimum ipsum perueniunt, sed quousque consequi diuini principii possunt. Primum autem calum conuenit per unum motum illud assequitur. At ea quæ sunt in medio primi, & vltimorum perueniunt quidem, per plures tamen motiones perueniunt.

LECTIO XIX.

Illud autem in prima quidem ratione magnam copiam esse stellarum: cæterarum vero stellarum quamque seorsum proprias motiones habere, quod quidem dubitatio est secunda. Ob unum quidem primum quispiam cum ratio-

netæ sunt animatæ, quæ tamen non mouentur secundum locum. Sed in hoc fallitur: quia quàmuis non moueantur motu locali, mouentur tamen motu augmenti, & decrementi. Alio modo: quia, cum etiam ea quæ intelligunt dicat Arist. viuere, nihil prohibet terram esse animatam, & viuentem, licet non moueatur secundum locum: potest tamen esse, quod intelligat. Sed hoc est contra Aristotelem, qui dicit in secundo de Anima, quod in corporibus corruptibilem non est aliquid habens intellectum sine sensu. Terram autem insensibilem esse manifestum est, ex eo quod quotidie scinditur, & atteritur. Adhuc autem, cum eadem sit natura totius & partis, sicut & idem motus, si terra tota haberet animam intellectum oportet, quod quælibet pars eius diuisa esset animata, & intelligens: & quod vterius omnia corpora mista, in quibus terra sit perabundat, essent talia: quod est derisibile. Addit etiam, quod licet terra stet, habet tamen aliquam operationem, quæ est ipsum stare, vt sicut celestis corporis est operatio mouere, ita terræ operatio, est stare, vel quiescere. Sed in hoc fallitur: stare vel quiescere non est operatio, sed priuatio operationis, vel motus. vnde cum cuiuslibet viuentis corporis oporteat esse aliquam operationem vitæ, quæ appareat in ipso corpore, & non solum in anima, alioquin frustra corpori videretur, manifestum est autem, quod terra, in cuius corpore nulla vitæ operatio apparet, non potest esse animata.

T.c.15.

LECTIO XIX.

Remissa solutione primæ dubitationis, hic soluit dubitationem secundam: qua scilicet quærebatur, quare cum in sphaera primi motus sint innumerabiles stellæ, in qualibet aliarum inferiorum non est nisi vna. Ponit autem ad hoc tres solutiones, quarum prima est sumpta ex excellentia primæ sphaeræ ad alias, & dicit: quod circa dubitationem, quæ dubitatur quare secundum motum primæ sphaeræ, qui est vnus, inuenitur magis multum astrorum, in aliis autem sphaeris inferioribus planetarum vnaquæque stella seorsum accipit proprios motus, vt scilicet alii sunt motus Saturni, alii Iouis, & sic de aliis, cum tamen omnes stellæ fixæ sint locatæ secundum proprium motum, dicendum est, quod aliquis potest existimare hoc rationabile

tudo, & hanc solus homo consequitur. Conseruationem aut vitæ consequitur plura per actum nutritiæ partis: animalia autem irrationabilia super hoc consequuntur cognitionem singularium. Sic igitur patet ex omnibus præmissis, quinque esse ordines rerum. Nam in entibus est supremum, quod habet perfectum bonum sine actione. Secundum autem est, quod habet perfectum bonum per unum, vel paucos motus. Tertium autem est, quod acquirit perfectum bonum per multas operationes, sicut homo. Quartus gradus est, qui non potest recipere perfectum bonum nullo modo, sed acquirit aliquid præuium per paucos motus, vel per unum tantum, sicut animalia & plantæ. Relinquitur autem infimum esse, quod nihil horum potest acquirere, & per hoc non habet participare aliquem motum. Sic igitur quod aliquid omnino careat motu, potest dupliciter contingere, vno modo, quia est perfectissimum: alio modo, quia est propinquum imperfectissimo. Quod autem aliquid habeat multas actiones, vel motus contingit ex eo, quod medio modo se habet. Deinde cum dicitur.

¶ Adaptat prædicta principia ad propositum: & dicit, quod in ordine rerum, id quod supremum est, habet & participat optimo absque omni motu: quod quidem contingit in substantiis separatis, quæ sunt omnino immobiles. Dicit enim optimo propter supremam causam, quæ est Deus altissimus, qui est ipsa essentia bonitatis. Dicit autem participat &c. propter inferiores substantias separatas: quæ esse, & bonum habent ex alio. Nam participare nihil aliud est, quam ab alio partialiter accipere. hic est igitur primus, & supremus ordo entium. Secundum ordinem distinguendo dicit, quod est aliquid quod de propinquo attingit id optimum per paucos motus, sicut suprema sphaera, quæ intantum dicitur appropinquare ad illud optimum, in quantum pertingit ad hoc, quod sit causa vniuersalis corporum: & causa permanentie ipsorum. Deinde ponit tertium gradum dicens, quod aliquid appropinquat ad bonum optimum per multos motus: sicut superiores planetæ qui etiam sunt causæ vniuersales effectuum in mundo, & permanentiæ, & fixationis rerum. Deinde ponit quartum gradum dicens, quod aliquid est, quod non potest participare illud perfectum bonum, sed sufficit qualitercunque appropinquet. Et ad eorum manifestationem subiungit exemplum dicens, quod si ponamus sanitatem vitæ finem, inuenimus quantum ad hoc aliquid esse optimum, quod semper est sanum. In secundo autem gradu est, quod sit sanum per solam extenuationem, id est, subtractionem superfluum. In tertio autem gradu est, quod sanitatem quidem adipiscatur, & per extenuationem, sed ad hoc, quod extenuetur, indiget cursu, & ad hoc quod currat requiritur quod aliquid aliud agat, si sit aptum ad cursum: & sic habet plures motus, quibus peruenit ad finem sanitatis. Quartus autem gradus est, quod non potest peruenire ad hoc quod sanetur, sed peruenit ad aliquid eorum quæ sunt præuia sanitatis, puta, ad hoc, quod solum currat, vel etiam vltierius, quod extenuetur, quorum neutrum est finis, sed eorum est aliquis finis, scilicet sanitas, vnde dicitur est. Et horum rationem assignat dicens, quod maxime optimum est in omnibus finem fortiri qualitercunque, scilicet siue sine motu, siue per paucos, siue per multos motus. Si vero non contingat adipisci finem, semper tanto aliquid erit melius, quanto magis appropinquat ad

T.c.65.

optimum, puta, quod pertingit ad extenuationem, quæ est propinquissima sanitati, est melius, quam quod pertingit ad cursum. Ex quo etiam patet, quod in vnoquoque horum ordinum possunt esse multi gradus. Et quia terra maxime distat a summo ordine rerum, ideo totaliter non mouetur, quasi non valens appropinquare ad optimum, per hunc modum, quod sit eorum. Illa vero quæ sunt propinqua terræ, quæ sunt in quarto ordine, paucis motibus mouentur: quia non attingunt ad alterum extremum, ut sunt vniuersales causæ permanentiæ rerum: sed intantum mouentur, in quantum possunt fortiri aliquid de similitudine primi, & diuini principii, in hoc scilicet, quod ipsa sint aliorum principia. Sed primum calum statim fortitur hanc similitudinem per unum motum, qui pertinet ad secundum gradum, illa vero quæ sunt intermedia inter primum calum, & extrema corpora, quæ sunt in tertio ordine, attingunt similitudinem primi principii in causando per plures motus. In his autem quæ dicta sunt, tria expressit, scilicet primum quod habet, & participat optimo. hoc enim exposuit esse diuini principii. Similiter etiam secundum ordinem, qui per paucos motus attingit perfectum bonum, attribuit primo celo. Quintum etiam ordinem, qui propter imperfectionem omni caret motu, attribuit terræ. Remanet autem dubitatio de aliis duobus ordinibus, quibus sunt attribuendi. Nam si tertium ordinem attribuamus superioribus planetis, eo quod per plures motus consequuntur perfectum bonum, & optimum, videbitur attribue re quartum ordinem Soli, & Lunæ: vnde dicamus, quod non attingunt ad perfectum bonum, quod videtur inconueniens, præsertim cum Sol videatur esse nobilissimus planetarum, & tam ipse quam Luna videatur habere maximam efficaciam in inferioribus corporibus. Et ideo Auerois dicit in commento suo, quod quartus ordo eorum, scilicet quæ non attingunt perfectum bonum, sed appropinquant ad ipsum per paucos motus, attribuitur tribus elementis scilicet aquæ, & aeri, & igni, quæ quidem mouentur duplici motu, scilicet motu proprio secundum naturam grauitatis & leuitatis: & motu quem consequuntur ex celestibus corporibus: sicut ignis, & superior pars aeris mouetur circulariter secundum motum calis, & mare fluit & refluit secundum motum Lunæ. Tertium autem ordinem attribuit omnibus planetis, qui consequuntur perfectum bonum, id est causalitates vniuersales super hæc inferiora, per plures motus. Sed secundum hunc intellectum dubitatio, quam mouit Aristoteles, remanet insoluta: & ideo secundum intentionem Aristotelis dicere oportet, quod quartus gradus attribuitur Soli, & Lunæ, qui secundum ipsum sunt infimi planetarum, & secundum principia Aristotelis eorum ordo in dignitate est secundum ordinem situs eorum, eo quod superior sphaera continet inferiorem. continens autem est nobilior, & formalis contento, sicut dicitur in 4. Phisicorum: & sicut postea dicitur in capitulo de Terra. Secundum hoc ergo intelligendum est, quod optimum in rebus est permanentia, quæ quidem in substantiis separatis est absque omni motu: & quicquid permanentie est in inferioribus rebus, illinc deriuatur. Et inde est etiam quod supremum calum, quod est propinquissimum substantiis separatis, suo motu diurno est causa sempiternitatis, & permanentiæ rerum. Et ideo maxime attingit ad similitudinem primi principii. Superiores autem planetæ sunt

T.c.67.

T.c.68.

T.c.7.

T.c.1.

T.c.9.

magis causa permanentiæ & durationis, quam inferiores. Aristoteles reprobatur in tertio de Anima, ostendens, quod nullum corpus simplex est animatum, quod etiam euidenter signo apparet: quia, quæ in animalibus sunt magis terrea, sicut ossa, infensibilia sunt. Si autem corpus celeste, existens simplex est animatum, non impedit hanc rationem, quia corpus celeste non subiacet contrarietati, sicut simplicia elementorum corpora. Nititur autem probare corpus terræ esse animatum quia in æternum durat: & ex eo quod alique partes terræ sunt animatæ: non attendens, quod ad corpora animata, terra, & alia elementa habent habitudine materiæ: corpus autem celeste habitudinem agentis. Agens autem nobilior est factum, sed factum nobilior materia. vnde, & si celum habet nobilior formam quam corpora animata, elementa habent formam minus nobilem: Similiter autem nititur ostendere, quod non repugnat animationi terræ, quod non mouetur, vno quidem modo, quia etiam planetæ sunt animatæ, quæ tamen non mouentur secundum locum. Sed in hoc fallitur: quia quamuis non moueantur motu locali, mouentur tamen motu augmenti, & decrementi. Alio modo: quia, cum etiam ea quæ intelligunt dicat Aristoteles, nihil prohibet terram esse animatam, & viuentem, licet non moueatur secundum locum: potest tamen esse, quod intelligat. Sed hoc est contra Aristoteles, qui dicit in secundo de Anima, quod in corporibus corruptibilibus non est aliquid habens intellectum sine sensu. Terram autem insensibilem esse manifestum est, ex eo quod quotidie scinditur, & ateritur. Adhuc autem, cum eadem sit natura totius & partis, sicut & idem motus, si terra tota haberet animam intellectiuam oportet, quod qualibet pars eius diuisa esset animata, & intelligens: & quod vltierius omnia corpora mixta, in quibus terra superabundat, essent talia: quod est derisibile. Addit etiam, quod licet terra stet, habet tamen aliquam operationem, quæ est ipsum stare, vt sicut celestis corporis est operatio mouere, ita terræ operatio, est stare, vel quiescere. Sed in hoc fallitur: stare vel quiescere non est operatio, sed priuatio operationis, vel motus. vnde cum cuiuslibet viuentis corporis oportet esse aliquam operationem vitæ, quæ appareat in ipso corpore, & non solum in anima, alioquin frustra corpori videretur, manifestum est autem, quod terra, in cuius corpore nulla vitæ operatio apparet, non potest esse animata.

non, semper melius erit, quanto vtique propinquius sit optimo. Et propter hoc terra quidem totaliter non mouetur: propinqua autem paucis motibus. Non enim attingunt ad extremum, sed vsque quo possunt oriri diuini principii. Quæ autem in medio primi, & extremorum, attingunt quidem, per plures autem atti ngunt motus.

LECTIO XIX.

De dubitatione autem, quare in primū quidē vnā existentem lationē magnā multitudinē cōstat astrorū: aliorum autē singillatim vnumquodque accepit proprios motus. Propter vnū quodē vtique quod primū rationabiliter existimabit hoc existere. In

licet motus superioris sphaeræ: ita etiam Soli attribuitur duplex motus, scilicet vnus proprius, quo mouetur in suo circulo: & alius quo mouetur sphaera eius secundum motum sphaeræ stellarum fixarum. vtrique autem sphaeræ quasi deseruiunt tres inferiores sphaeræ, ita scilicet, quod sphaeræ stellarum fixarum intelligantur deseruire ad causando permanentiam in rebus, & ad vniuersales effectus, Saturnus, Iuppiter, & Mars, propter quod vniuersales habent motus secundum numerum. nam sicut dictum est, vnicuique attribuantur tres motus: Soli autem intelliguntur deseruire tres inferiores planetæ ad causando transmutationem in rebus: & ideo diuersificantur in numero motuum, ita scilicet, quod Soli attribuantur duo motus, Veneri attribuantur tres, Mercurio quatuor, Lunæ quinque. Est etiam secundum, quod quia Aristoteles hic terram ponit non participare aliquem motum, Alexander dicit eam esse animatam. Sequitur enim in hoc errorem genti-

lium, qui cultum diuinitatis terræ attribuebant: quod Aristoteles reprobatur in tertio de Anima, ostendens, quod nullum corpus simplex est animatum, quod etiam euidenter signo apparet: quia, quæ in animalibus sunt magis terrea, sicut ossa, infensibilia sunt. Si autem corpus celeste, existens simplex est animatum, non impedit hanc rationem, quia corpus celeste non subiacet contrarietati, sicut simplicia elementorum corpora. Nititur autem probare corpus terræ esse animatum quia in æternum durat: & ex eo quod alique partes terræ sunt animatæ: non attendens, quod ad corpora animata, terra, & alia elementa habent habitudine materiæ: corpus autem celeste habitudinem agentis. Agens autem nobilior est factum, sed factum nobilior materia. vnde, & si celum habet nobilior formam quam corpora animata, elementa habent formam minus nobilem: Similiter autem nititur ostendere, quod non repugnat animationi terræ, quod non mouetur, vno quidem modo, quia etiam planetæ sunt animatæ, quæ tamen non mouentur secundum locum. Sed in hoc fallitur: quia quamuis non moueantur motu locali, mouentur tamen motu augmenti, & decrementi. Alio modo: quia, cum etiam ea quæ intelligunt dicat Aristoteles, nihil prohibet terram esse animatam, & viuentem, licet non moueatur secundum locum: potest tamen esse, quod intelligat. Sed hoc est contra Aristoteles, qui dicit in secundo de Anima, quod in corporibus corruptibilibus non est aliquid habens intellectum sine sensu. Terram autem insensibilem esse manifestum est, ex eo quod quotidie scinditur, & ateritur. Adhuc autem, cum eadem sit natura totius & partis, sicut & idem motus, si terra tota haberet animam intellectiuam oportet, quod qualibet pars eius diuisa esset animata, & intelligens: & quod vltierius omnia corpora mixta, in quibus terra superabundat, essent talia: quod est derisibile. Addit etiam, quod licet terra stet, habet tamen aliquam operationem, quæ est ipsum stare, vt sicut celestis corporis est operatio mouere, ita terræ operatio, est stare, vel quiescere. Sed in hoc fallitur: stare vel quiescere non est operatio, sed priuatio operationis, vel motus. vnde cum cuiuslibet viuentis corporis oportet esse aliquam operationem vitæ, quæ appareat in ipso corpore, & non solum in anima, alioquin frustra corpori videretur, manifestum est autem, quod terra, in cuius corpore nulla vitæ operatio apparet, non potest esse animata.

LECTIO XIX.

Lud autem in prima quidem latione magnam copiam esse stellarum: caeterarum vero stellarum quamque scorsum proprias motiones habere, quod quidem dubitatio est secunda. Ob vnum quidem primum quispiam cum ratio-

netæ sunt animatæ, quæ tamen non mouentur secundum locum. Sed in hoc fallitur: quia quamuis non moueantur motu locali, mouentur tamen motu augmenti, & decrementi. Alio modo: quia, cum etiam ea quæ intelligunt dicat Aristoteles, nihil prohibet terram esse animatam, & viuentem, licet non moueatur secundum locum: potest tamen esse, quod intelligat. Sed hoc est contra Aristoteles, qui dicit in secundo de Anima, quod in corporibus corruptibilibus non est aliquid habens intellectum sine sensu. Terram autem insensibilem esse manifestum est, ex eo quod quotidie scinditur, & ateritur. Adhuc autem, cum eadem sit natura totius & partis, sicut & idem motus, si terra tota haberet animam intellectiuam oportet, quod qualibet pars eius diuisa esset animata, & intelligens: & quod vltierius omnia corpora mixta, in quibus terra superabundat, essent talia: quod est derisibile. Addit etiam, quod licet terra stet, habet tamen aliquam operationem, quæ est ipsum stare, vt sicut celestis corporis est operatio mouere, ita terræ operatio, est stare, vel quiescere. Sed in hoc fallitur: stare vel quiescere non est operatio, sed priuatio operationis, vel motus. vnde cum cuiuslibet viuentis corporis oportet esse aliquam operationem vitæ, quæ appareat in ipso corpore, & non solum in anima, alioquin frustra corpori videretur, manifestum est autem, quod terra, in cuius corpore nulla vitæ operatio apparet, non potest esse animata.

T.c.15.

LECTIO XIX.

Remissa solutione primæ dubitationis, hic soluit dubitationem secundam: qua scilicet quærebatur, quare cum in sphaera primi motus sint innumerabiles stellæ, in qualibet aliarum inferiorum non est nisi vna. Ponit autem ad hoc tres solutiones, quarum prima est sumpta ex excellentia primæ sphaeræ ad alias, & dicit: quod circa dubitationem, qua dubitatur quare secundum motum primæ sphaeræ, qui est vnus, inuenitur magis multitudo astrorum, in aliis autem sphaeris inferioribus planetarum vnæ quæque stella scorsum accipit proprios motus, vt scilicet alii sint motus Saturni, alii Iouis, & sic de aliis, cum tamen omnes stellæ fixæ sint locatæ secundum proprium motum, dicendum est, quod aliquis potest existimare hoc rationabile Tho. de Cælo. G 3 esse

DE CAELO, ET MVNDO

esse. primo quidem propter hoc vnum, quod oportet intelligere, quod prima sphaera habeat magnam excellentiam in comparatione ad alias sphaeras, tum quantum ad vitam, quia scilicet habet meliorem vitam, utpote habens meliorem animam: tum quantum ad hoc, quod est esse principium vniuersi, quia scilicet vniuersalis causalitas magis copetitur primae sphaerae quam alicui aliarum. Quae quidem excellentia considerari potest ex tribus.

primus quidem, quia immediatum ordinatur ad primum motorem: secundo, quia continet, & reuoluit omnes alias sphaeras: tertio autem, quia habet motum simplicissimum, & velocissimum. Manifestum est autem, quod id quod est nobilissimum, & magis actiuum in corporibus caelestibus, est stella, quod ostendit luminositas ipsius. Et ideo conueniens est, quod prima sphaera abundet in multitudine stellarum per comparationem ad alias sphaeras. Si vero supponamus, quod sphaera stellarum fixarum non sit suprema sphaera, sed sit alia sphaera ea superior, in qua nulla est stella: nec differt ad propositum, quia motus sphaerae non est nisi propter motum stellae, ut dicitur in 12. Metaphysicorum. vnde ille motus supremae sphaerae quae caret stellis, ordinatur ad motum stellarum fixarum. Sicut secundum antiquos Astrologos vnusquisque planeta habet multas sphaeras carentes stella, ordinatas ad motum stellae infixae in vltima earum: & secundum hoc quantum ad ordinem motus illa sphaera prima cadit in eundem ordinem cum stellarum fixarum sphaera. Propter quod etiam Aristoteles signanter dicit esse multas stellas secundum primam latitudinem: non autem secundum primam sphaeram: quia latitudines determinantur secundum stellas, propter quas deferendas mouentur sphaerae: non autem secundum sphaeras. hoc autem solum ingerit, quod motus stellarum fixarum non est omnino simplex, ut dicit Aristoteles. & supponit, sed compositus ex duobus motibus. Secundam rationem ponit ibi.

T.c. 69.

littere enim oportet, vite, & principii vniuersi, quae multam excellentiam esse primam ad alias. b Erit autem vtiq; accidens secundum rationem. Prima quidem enim vna existens, multa mouet corporum diuinorum. Multa autem existentes vnum solum vnaquaque. Errantium enim vnumquodque pluribus fertur latitudinibus. Sic quidem igitur adaequat natura & facit ordinem, vni quidem rationi multa tribuens corpora vni autem corpori multas latitudines.

T.c. 70.

c Et adhuc propter hoc quidem vnum habent corpus aliglationes, quia multa corpora mouent, & quae sunt ante vltimum, & quae vnam possident stellam. In multis enim sphaeris vltima sphaera infixae fertur, vna quaque autem sphaera corpus existit ens. Illi quidem igitur commune erit opus. Hec quidem enim singularis propria per naturam latitudo: haec autem velut apponitur. Omnis autem finiti corporis ad finitum virtus est.

Et adhuc propter hoc quidem vnum habent corpus aliglationes, quia multa corpora mouent, & quae sunt ante vltimum, & quae vnam possident stellam. In multis enim sphaeris vltima sphaera infixae fertur, vna quaque autem sphaera corpus existit ens. Illi quidem igitur commune erit opus. Hec quidem enim singularis propria per naturam latitudo: haec autem velut apponitur. Omnis autem finiti corporis ad finitum virtus est.

Quae quidem sumitur secundum proportionem multitudinis stellarum ad multitudinem motuum. & dicit, Hoc, quod in dubitatione ponitur, secundum rationem accidere: nam prima latitudo, cum sit vna, secundum eam mouentur multa caelestium corporum: quae vocat corpora diuina propter sui perpetuitatem. Inferiores autem latitudines multae earum mouent vnum corpus solum: quia quae liber stellarum errantium, idest planetarum, mouetur pluribus motibus, ut supra dictum est. Sic igitur natura quandam proportionis aequalitatem inter stellas fixas, & planetas, & ordinare eas disposuit: ita scilicet quod vni primo motui attribuitur multa corpora, idest, multas stellas, & conuerso autem circa planetas, vni corpori, idest vni stellae, attribuitur multos motus. Et rationabiliter ita distribuit: nam planetarum sunt quasi instrumenta quaedam supremae sphaerae, quasi principalis agentis in corporibus, in quantum planetarum mediantibus quodammodo deferuntur & coaptantur multipliciter influentiae stellarum fixarum ad haec inferiora. Instrumentum autem agit in quantum est

motum, principale autem agens agit secundum formam, & virtutem propriam. & ideo conueniens est, quod suprema sphaera abundet in multitudine stellarum, in quibus radicantur diuersae virtutes actiuae: planetarum autem abundant in multitudine motuum. Saluatur autem haec ratio etiam secundum positionem Modernorum Philosophorum. Nam & si sphaera stellarum fixarum habeat duos motus, minimum tamen de secundo motu participat qui tardissimus est in ea. Tertiam rationem ponit ibi.

ne esse putabit. Primae namque vltimae principis cuiusque primi magnam ad caetera intelligere excessionem esse oportet.

T.c. 71.

Hoc autem accidere per rationem videtur. Prima namque una quidem est, multa autem diuinorum corporum mouet: caetera uero multa quidem sunt, vnum tamen quaque tantummodo mouet. uagarum stellarum enim quaeque pluribus latitudinibus fertur. Hoc igitur pacto natura ipsa inaequalitatem haec reddigit, atque ordinem quendam facit: vni quidem latitudini multa corpora vni corpori lationes complures reddens.

T.c. 72.

Et insuper ob hoc vnum caeterae sphaerae vnum corpus habent, quod multa corpora mouent: & quae sunt ante vltimam, & quae vnam possident stellam. In multis enim sphaeris vltima sphaera ligata fertur. Sphaera autem quoque corpus est: illius igitur ipsum opus corpori erit, etenim cuius propria natura latitudo. Ipsa autem quasi adiacet, ad finitum uero finiti corporis omnis potentia est.

Et insuper ob hoc vnum caeterae sphaerae vnum corpus habent, quod multa corpora mouent: & quae sunt ante vltimam, & quae vnam possident stellam. In multis enim sphaeris vltima sphaera ligata fertur. Sphaera autem quoque corpus est: illius igitur ipsum opus corpori erit, etenim cuius propria natura latitudo. Ipsa autem quasi adiacet, ad finitum uero finiti corporis omnis potentia est.

Et insuper ob hoc vnum caeterae sphaerae vnum corpus habent, quod multa corpora mouent: & quae sunt ante vltimam, & quae vnam possident stellam. In multis enim sphaeris vltima sphaera ligata fertur. Sphaera autem quoque corpus est: illius igitur ipsum opus corpori erit, etenim cuius propria natura latitudo. Ipsa autem quasi adiacet, ad finitum uero finiti corporis omnis potentia est.

Et insuper ob hoc vnum caeterae sphaerae vnum corpus habent, quod multa corpora mouent: & quae sunt ante vltimam, & quae vnam possident stellam. In multis enim sphaeris vltima sphaera ligata fertur. Sphaera autem quoque corpus est: illius igitur ipsum opus corpori erit, etenim cuius propria natura latitudo. Ipsa autem quasi adiacet, ad finitum uero finiti corporis omnis potentia est.

Et insuper ob hoc vnum caeterae sphaerae vnum corpus habent, quod multa corpora mouent: & quae sunt ante vltimam, & quae vnam possident stellam. In multis enim sphaeris vltima sphaera ligata fertur. Sphaera autem quoque corpus est: illius igitur ipsum opus corpori erit, etenim cuius propria natura latitudo. Ipsa autem quasi adiacet, ad finitum uero finiti corporis omnis potentia est.

T.c. 73.

Et insuper ob hoc vnum caeterae sphaerae vnum corpus habent, quod multa corpora mouent: & quae sunt ante vltimam, & quae vnam possident stellam. In multis enim sphaeris vltima sphaera ligata fertur. Sphaera autem quoque corpus est: illius igitur ipsum opus corpori erit, etenim cuius propria natura latitudo. Ipsa autem quasi adiacet, ad finitum uero finiti corporis omnis potentia est.

T.c. 74.

Et insuper ob hoc vnum caeterae sphaerae vnum corpus habent, quod multa corpora mouent: & quae sunt ante vltimam, & quae vnam possident stellam. In multis enim sphaeris vltima sphaera ligata fertur. Sphaera autem quoque corpus est: illius igitur ipsum opus corpori erit, etenim cuius propria natura latitudo. Ipsa autem quasi adiacet, ad finitum uero finiti corporis omnis potentia est.

Et insuper ob hoc vnum caeterae sphaerae vnum corpus habent, quod multa corpora mouent: & quae sunt ante vltimam, & quae vnam possident stellam. In multis enim sphaeris vltima sphaera ligata fertur. Sphaera autem quoque corpus est: illius igitur ipsum opus corpori erit, etenim cuius propria natura latitudo. Ipsa autem quasi adiacet, ad finitum uero finiti corporis omnis potentia est.

Et insuper ob hoc vnum caeterae sphaerae vnum corpus habent, quod multa corpora mouent: & quae sunt ante vltimam, & quae vnam possident stellam. In multis enim sphaeris vltima sphaera ligata fertur. Sphaera autem quoque corpus est: illius igitur ipsum opus corpori erit, etenim cuius propria natura latitudo. Ipsa autem quasi adiacet, ad finitum uero finiti corporis omnis potentia est.

Et insuper ob hoc vnum caeterae sphaerae vnum corpus habent, quod multa corpora mouent: & quae sunt ante vltimam, & quae vnam possident stellam. In multis enim sphaeris vltima sphaera ligata fertur. Sphaera autem quoque corpus est: illius igitur ipsum opus corpori erit, etenim cuius propria natura latitudo. Ipsa autem quasi adiacet, ad finitum uero finiti corporis omnis potentia est.

Et insuper ob hoc vnum caeterae sphaerae vnum corpus habent, quod multa corpora mouent: & quae sunt ante vltimam, & quae vnam possident stellam. In multis enim sphaeris vltima sphaera ligata fertur. Sphaera autem quoque corpus est: illius igitur ipsum opus corpori erit, etenim cuius propria natura latitudo. Ipsa autem quasi adiacet, ad finitum uero finiti corporis omnis potentia est.

T.c. 75.

Et insuper ob hoc vnum caeterae sphaerae vnum corpus habent, quod multa corpora mouent: & quae sunt ante vltimam, & quae vnam possident stellam. In multis enim sphaeris vltima sphaera ligata fertur. Sphaera autem quoque corpus est: illius igitur ipsum opus corpori erit, etenim cuius propria natura latitudo. Ipsa autem quasi adiacet, ad finitum uero finiti corporis omnis potentia est.

T.c. 76.

Et insuper ob hoc vnum caeterae sphaerae vnum corpus habent, quod multa corpora mouent: & quae sunt ante vltimam, & quae vnam possident stellam. In multis enim sphaeris vltima sphaera ligata fertur. Sphaera autem quoque corpus est: illius igitur ipsum opus corpori erit, etenim cuius propria natura latitudo. Ipsa autem quasi adiacet, ad finitum uero finiti corporis omnis potentia est.

Et insuper ob hoc vnum caeterae sphaerae vnum corpus habent, quod multa corpora mouent: & quae sunt ante vltimam, & quae vnam possident stellam. In multis enim sphaeris vltima sphaera ligata fertur. Sphaera autem quoque corpus est: illius igitur ipsum opus corpori erit, etenim cuius propria natura latitudo. Ipsa autem quasi adiacet, ad finitum uero finiti corporis omnis potentia est.

Et insuper ob hoc vnum caeterae sphaerae vnum corpus habent, quod multa corpora mouent: & quae sunt ante vltimam, & quae vnam possident stellam. In multis enim sphaeris vltima sphaera ligata fertur. Sphaera autem quoque corpus est: illius igitur ipsum opus corpori erit, etenim cuius propria natura latitudo. Ipsa autem quasi adiacet, ad finitum uero finiti corporis omnis potentia est.

Ponit duas rationes. quarum prima est, quod putabatur honorabilissimo, honorabilissimam regionem competere, id est locum, eo quod loca proportionantur corporibus secundum eorum naturam. Manifestum est autem, quod ignis est honorabilior quam terra, tum propter claritatem, tum propter virtutem actiuam; tum etiam propter subtilitatem ipsius: manifestum est autem, quod termini sunt nobiliores his, quae sunt intermedia inter terminus, sicut terminus terminato, & continens contentum: id autem quod est extremum, id est supremum in mundo, & medium mundi, ponebant esse quasi terminos, quae propter hoc ponebant nobilissima loca. Et ideo ista cogitantes, non ponebant terram in medio sphaerae mundialis, sed magis ignem, qui tenet secundum locum nobilitatis post caelestia corpora, quae sunt in extremo. Secundam rationem ponit ibi.

Dicit quod Pythagorici ponebant ignem in termino mundi, propter hoc, quod cum sit principalissimum inter elementa, maxime debet esse seruari, sicut res preciosas diligentius custodimus: videtur autem locum videtur habere talem, conseruandi dispositionem, quae si vallatus, & firmatus ex omnibus, quae circumstant medium. Et inde est, quod Pythagorici metaphorice loquentes nominabant hanc regionem, quae habet ignem esse carcerem, vel custodiam Iouis, & hoc intelligamus ignem esse custodiam, si autem intelligamus ignem esse custodiam, oportet & conuerso intelligere, quod ignis, qui habet hanc regionem, qui tenet medium locum, dicatur carcer Iouis, quasi habens virtutem custodiendi. Deinde cum dicitur:

Honorabilissimo enim putat conuenire honorabilissimam habere regionem, esse autem ignem terra quidem honorabiliorum terminum autem intermediis, extremum autem & medium terminos. Quare ex his cogitantes, non putant in medio sphaerae poni ipsam, sed magis ignem.

Ad huc autem Pythagorici quidem propterea, quod maxime seruari principalissimum totius medium uero esse tale Iouis carcerem nominant hanc habentem regionem ignem.

Tanquam medium simpliciter sit dictum, & quod magnitudinis medium, & rei existens medium & naturae. Quamuis quoad modum in animalibus non idem animalis, & corporis medium, sic existimandum magis, & circa totum caelum, propter hanc quidem causam, nihil eos retimere circa totum, neque adducere carcerem ad centrum, sed illud querere medium quale quid, & ubi aptum natum est. Illud quidem, n. principium, quod medium, & honorabile. Loci autem medium assimilatur ultimo magis quam principio, quod quidem enim determinans, finis, honorabilior autem continens & finis quam finitum, haec quidem, n. materia, haec autem substantia consistens est. De loco quidem igitur terrae, haec habent quidam opinionem.

LECTIO XXI.

Imiter autem & de mansione & motu. non eodem modo omnes suspicantur, sed quicumque

Soluit praedictam rationem, & dicit, quod Pythagorici in praedicta ratione utebantur nomine medium, ac si simpliciter, id est, uniuoce diceretur medium magnitudinis, & id quod est medium rei. secundum naturam, per quod, n. natura rei conseruatur. Sicut videmus in animalibus, quod non est idem medium, a quo natura animalis conseruatur, quod est cor, & quod est medium quantum ad corporis magnitudinem, quod est magis vmbilicus. & ita est etiam existimandum in toto caelo, in toto universo. Et propter hoc, non oportet eos dubitare circa totum uniuersum, quasi indigeat custodia, ita quod oportet carcerem esse custodiam uniuersum attribuere centro, quod est medium magnitudinis, sicut oportet querere de eo, quod est medium naturae in uniuerso, sicut in animalibus, quale sit secundum naturam, & quis locus eius naturaliter competat. Et haec duo manifestat. Primo, ostendens quale sit medium uniuersi, quod proportionatur cor-

di animalis & dicit quod est principium aliorum corporum, & maxime honorabile inter alia corpora, & haec est sphaera stellarum fixarum. Non autem competit ei locus medius, sed magis locus extremi continentis, quia id, quod est medium magnitudinis inter loca uniuersi, magis assimilatur ultimo quam principio: & hoc ideo, quia medium est contentum & determinatum omnibus aliis, id autem, quod est finis, extremum inter corpora secundum ordinem locorum, habet rationem determinantis quod continens: Manifestum est autem quod continens est honorabilior contemto, & finis quam finitum: quia contentum & finis pertinent ad rationem materiae, esse autem continens & finis, ad rationem formae, quae est substantia totius continentis rerum. Et ita corpora continentia sunt magis formalia, corpora autem contenta, sunt magis materialia. Et ideo in toto uniuerso, sicut terra, quae ab omnibus continetur, in medio localiter existens, est maxime materialis, & ignobilissima corporum, ita etiam sphaera est maxime formalis & nobilissima, & interelementa ignis est maxime continens & maxime formalis. ultimo autem epilogando concludit quod de loco terrae, quidam habent talem opinionem.

Praestabilissimum enim corpus, lo cum occupare praestabilissimum oportere putant, atque ignem quidem praestabiliorum terra, finem autem medijs ipsis praestabilissimum esse. Quare ex his ratiocinantes non ipsam in medio sphaerae, sed potius ignem putant.

Praeterea Pythagorici, & quia maxime conseruari oportet id, quod est maxime praecipuum, uniuersi medium uero est tale, ideo eum ignem, qui locum hunc occupat, custodiam Iouis appellat.

Quasi medium simpliciter diceretur, & medium magnitudinis, & rei medium esset, atque natura. Enim uero, ut in animalibus non idem est animalis, atque corporis medium, sic est magis, & circa ipsum totum caelum existimandum.

Igitur propter hanc causam, non oportet ipsos circa uniuersum turbari: neque custodiam ad centrum adducere, sed illud querere medium ipsum, quale quid est, & ubi est aptum esse: illud enim medium principium est ac preciosum. Medium uero loci simile est magis extremo, quam principio, medium enim terminatur. Terminus autem est ipse finis: preciosus autem est id, quod continet, & finis, quam id quod finitur. Hoc enim materiam illud substantia constitutionis est. De loco igitur terrae haec habent quidam opinionem.

LECTIO XXI.

Imiter & de quiete motu: non enim eodem modo omnes existimant, sed qui in medio ipsam non esse putant, circa

nes: secundo inducit quandam probationem ipsorum, ibi. Propter quod & Luna &c. Tertio, ostendit quo obuiabat rationibus in contra riu inductis, ibi. Quonia. n. non est terra. Dicit ergo primo, sicut ergo primo, quod sicut de loco terrae diuersimode loquuntur Philosophi, ita etiam & de motu, & quiete ipsius: sed quicumque non dicunt ipsam esse positam in medio mundi, sicut Pythagorici, attribuant ei motum circulem, quo mouetur circa medium, nec dicunt hanc solum terram moueri, in qua nos habitamus, sed etiam quandam aliam, quam uocant antichthonam, id est contra positam huius terrae, sicut supra dictum est. Et hoc ponebant propter perfectionem denarii numeri, ut sint octo corpora caelestia circulariter mota: scilicet sphaera stellarum fixarum, & septem planetarum, & sic impleatur denarius numerus positus duabus terris circulariter motis. Quidam autem Pythagorice ratiocinantes, qui non solum ponunt quod sint duae terrae circula-

riter motae, sed quod sunt plura alia corpora terrae circa medium mota: quae quidem sunt nobis immanifesta propter hoc, quod haec terra, in qua habitamus, superimponitur alii, ita. s. quod alia sequuntur motu ipsius: & ideo interpositio huius terre inter visus nostros, & illos, occultat eas nobis. Deinde cum dicitur:

Inducit eius quod ultimo dictum est probationem sequendum eos, manifestum est enim quod sicut eclipsis Solis contingit propter interpositionem Lunae inter nos & Solem, ita eclipsis Lunae contingit propter interpositionem terre inter Solem, & Lunam: plures autem eclipses Lunae quam Solis fieri inquirunt. Latorum enim unumquodque occultare ipsam, sed non solum terram.

Quonia enim non est terra centrum, sed distat per hemisphaerium ipsius totum, nihil prohibere putant apparentia accedere similiter non habitantibus nobis in centro, quemadmodum & si in medio esset terra: nihil enim neque nunc facere manifestum per medietatem distans ab his, quae diametri.

Quidam autem, & positam in centro dicunt ipsam reuolui, & moueri circa eum, qui semper statutum polum, quemadmodum in Timaeo scriptum est.

Quonia enim non est terra centrum, sed distat per hemisphaerium ipsius totum, nihil prohibere putant apparentia accedere similiter non habitantibus nobis in centro, quemadmodum & si in medio esset terra: nihil enim neque nunc facere manifestum per medietatem distans ab his, quae diametri.

Quidam autem in centro ipsam iacentem nolunt, & circa ipsum polum per uniuersum extensum moueri dicunt ut in Timaeo est scriptum, firmatam. Secundo, quia illomenam scribitur per unum iota, putat significat alligationem. Tertio, quia conuersio non significat semper motum, dicuntur enim circulares figurae conuersae, ita ad omnem partem uerae, etiam si sint quiescentes. Quarto, quia cum dictio multa significet, non oportuit significationem eius trahere ad manifestum sensum contra intentionem Platonis. Sed contra hanc iterum dicit Simplicius: quia non est probabile, quod Aristoteles ignoraret aut significationem uocabuli, aut intentionem, Et ideo potest dici, quod, quia possibile erat aliquos false intelligere uerba Platonis, Aristoteles remouit falsum intellectum, qui ex his uerbis haberi posset, sicut frequenter conuenit facere circa uerba Platonis. Vel potest dici, quod hoc, quod dicitur moueri, est ab aliquo alio appositum. In Graeco autem dicitur illesto, pro quo hic est translatum moueri, potest autem significari quod in Graeco positum est, & alligationem, & motum: ita quod intelligamus, quod postquam Aristoteles posuit opinionem Pythagoricorum de motu terrae circa medium, hic ponit opinionem Platonis de quiete terrae in medio. Possimus autem & breuius dicere, quod quidam Eraclitus ponticus, posuit terram in medio moueri, & caelum quiescere: cuius opinionem hic Aristoteles ponit. Quod autem addit, quemadmodum in Timaeo scriptum est, referendum est non ad id quod dictum est, reuolui, & remoueri, sed ad id quod sequitur, quod semper statutum polum. Deinde cum dicitur:

Ponit secundam opinionem, & dicit, quod licet quidam dicant terram in centro positam, dicunt tamen ipsam moueri, & reuolui circa polum semper statutum, i. circa axem mundi. Nam polum quandoque dicitur caelum, quandoque autem dicitur axis, quandoque uero dicitur extrema pars axis, sicut dicitur polum arctus, & polum antichthonae. Et hoc dicit scriptum esse in Timaeo. Et autem horum unum quod illud quod hic dicitur reuolui, uel. conuersio, sicut Aristoteles ex eo quod Plato in Timaeo secundum linguam Graecam dixit, illomenam esse eum, & per omnem ordinem positum: hoc autem quod dicitur illomenam, sicut in Graeco scribitur per iota, significat alligationem, si scribitur per alpha, significat prohibitionem. Vi-

Adetur autem a Platone sumptum istud uocabulum, sicut quod significat alligationem, ut patet per ea quae ipse dicit de terra in libro Phaedonis, ubi alligat in medio quiescentem, & quasi ligatam, & sic videtur contra intentionem Platonis Aristoteles uerba eius assumpsisse. Dicit igitur Alexan. Aristoteles, excusans, quod hoc quod dicitur illomenam significat proprie prohibitionem, vel violentiam: sed quia ista significatio non comperit secundum ea, quae ibi Plato intendit, Aristoteles intellexit quod illomenam translative acciperetur a Platone, prout consueuit translatum significare conuersionem, quae designat motum, nec pertinet aliquid ad rem, praesertim, si Plato alibi aliter dixit ab his quae dixerat in Phaedone, motus ex aliqua alia ratione. nam Aristoteles hic proponit id quod in Timaeo scribitur, siue hoc sit inductum tanquam Platoni placens, siue tanquam Timei opinio, quam Plato non approbat. unde non dicit, quem admodum Plato dicit, sed quemadmodum in Timaeo scriptum est. Sed contra hoc multum pluciter obijcit Simplicius. Primo quidem, quia Timeus ibi probat terram in medio esse locatam, &

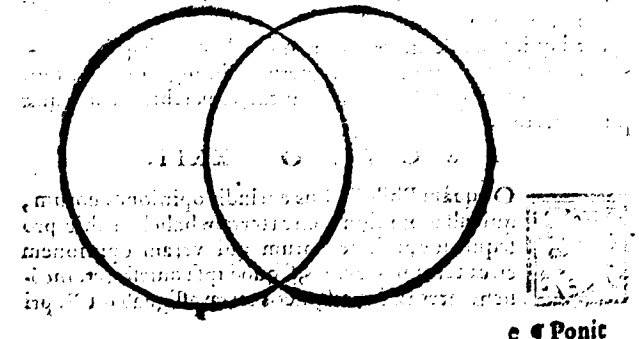
Medium moueri dicunt, atque non solum hanc, sed etiam aduersam terram uti prius est dictum. Quibusdam etiam & plura alia corpora circa medium ferri posse uidetur nobis immanifesta ob terrae obiectionem.

Quocirca, & Luna defensiones plures, quam Solis fieri dicunt, unum quodque eorum enim quae feruntur, obycere sese Lunae inquirunt, & non solum terram.

Nam cum terra centrum non sit, sed per ipsius totum hemisphaerium distet nihil prohibere putant ea accedere quae uidentur: similiter non habitantibus nobis in centro, sicut si in medio etiam esset terra, nihil enim nunc ostendit per dimidiam diametrum distantibus nobis.

Quidam autem in centro ipsam iacentem nolunt, & circa ipsum polum per uniuersum extensum moueri dicunt ut in Timaeo est scriptum,

Firmatam. Secundo, quia illomenam scribitur per unum iota, putat significat alligationem. Tertio, quia conuersio non significat semper motum, dicuntur enim circulares figurae conuersae, ita ad omnem partem uerae, etiam si sint quiescentes. Quarto, quia cum dictio multa significet, non oportuit significationem eius trahere ad manifestum sensum contra intentionem Platonis. Sed contra hanc iterum dicit Simplicius: quia non est probabile, quod Aristoteles ignoraret aut significationem uocabuli, aut intentionem, Et ideo potest dici, quod, quia possibile erat aliquos false intelligere uerba Platonis, Aristoteles remouit falsum intellectum, qui ex his uerbis haberi posset, sicut frequenter conuenit facere circa uerba Platonis. Vel potest dici, quod hoc, quod dicitur moueri, est ab aliquo alio appositum. In Graeco autem dicitur illesto, pro quo hic est translatum moueri, potest autem significari quod in Graeco positum est, & alligationem, & motum: ita quod intelligamus, quod postquam Aristoteles posuit opinionem Pythagoricorum de motu terrae circa medium, hic ponit opinionem Platonis de quiete terrae in medio. Possimus autem & breuius dicere, quod quidam Eraclitus ponticus, posuit terram in medio moueri, & caelum quiescere: cuius opinionem hic Aristoteles ponit. Quod autem addit, quemadmodum in Timaeo scriptum est, referendum est non ad id quod dictum est, reuolui, & remoueri, sed ad id quod sequitur, quod semper statutum polum. Deinde cum dicitur:

e q Ponit

¶ Ponit opiniones de figura terre, & primo ponit opiniones dicens, quod similiter dubitatur de figura terre, sicut de motu & situ. Quibusdam .n. videtur, quod terra sit sphaerica, quibusdam autem videtur quod sit lata, habens figuram tympani. Secundo ibi.

T.c.c.76.

¶ Ponit rationes duas huius secundae opinionis, quarum prima est, quod faciunt argumentum accipientes hoc signum, quod Sol occidens, & oriens secatur a terra secundum rectam lineam, & non circulem, quando scilicet pars Solis est apparet super terram, pars autem occultatur. si autem terra esset sphaerica, videretur quod oportet quod secatio illa esset circularis: quia duo corpora sphaerica se intersectant intersectione circulari. hoc autem argumentum excludit ibi.

¶ Et dicit quod illi, qui ponunt hoc argumentum, non attendunt distantiam Solis a terra, & magnitudinem rotunditatis, s. v. v. videmus .n. quod etiam parui circuli a longe apparentes, videntur secundum modum lineae rectae: vnde de multo magis portiones magnorum circulorum a longe, rectae videntur, quam sunt minus curuae. Sed hoc praecipue intelligendum, est quod do circulus est in eadem superficie cum visu. nam secatio Solis & Lunae, quae non est in eadem superficie cum visu nostro, non videtur recta, sed circularis. vnde si praedictum est, cum ageretur de figura stellarum. Secunda rationem ponit ibi.

Lec. 17

¶ Dicens quod adhuc addunt ratione ad id dicentes, quod necesse est terram, ad hoc quod quiescat, habere figuram latam figuram sphaericam facile mobilis est, quia in modico tangit superficiem: sed figura lata secundum se totam tantum superficiem, & ideo est apta ad quietem. Et ne credatur, quod haec causa quietis terrae communitur ab omnibus assignetur, subiungit, quod de motu, & quiete terre multi modi dicuntur, vnde patet ex his quae infra dicetur.

T.c.c.78.

¶ Et dicit quod illi, qui ponunt hoc argumentum, non attendunt distantiam Solis a terra, & magnitudinem rotunditatis, s. v. v. videmus .n. quod etiam parui circuli a longe apparentes, videntur secundum modum lineae rectae: vnde de multo magis portiones magnorum circulorum a longe, rectae videntur, quam sunt minus curuae. Sed hoc praecipue intelligendum, est quod do circulus est in eadem superficie cum visu. nam secatio Solis & Lunae, quae non est in eadem superficie cum visu nostro, non videtur recta, sed circularis. vnde si praedictum est, cum ageretur de figura stellarum. Secunda rationem ponit ibi.

Lec. 22. 23. 24. & 25.

¶ Quam Philosophus excludit opiniones eorum, qui varias opiniones circa terram habebant, hae prosequitur opiniones eorum qui veram opinionem circa terram habentes, quod ipsa quiesceret, inconuenientes rationes quietis terrae assignabant. Et pri-

e Similiter autem & de figura dubitatur. his quidem enim videtur esse sphaerica, his autem lata, & figura tympanilis.

f Faciunt autem argumentum, quia occidens, & oriens Sol, rectam, & non circulem occultationem videtur faciens a terra tanquam oportunit, si quidem esset sphaerica, circulari fieri a terra abscissionem.

g Non attendentes elongationem Solis ad terram, & rotunditatis magnitudinem: quomodo iam apparentibus paruis circulis recta videtur a longe. Propter hanc quidem igitur phantasia nihil ipsos discurre oportet, non rotundam molem esse terrae.

h. Sed adhuc apponunt, & dicunt propter quietem necessarium figuram hanc habere ipsam. Etenim de motu, & mansione dicti modi multi existunt.

LECTIO XXII.

HAESitare quidem igitur omnibus necessarium est superuenire. forsitan enim irrationabilioris mentis non mirari quomodo quandoque parua particula terrae quidem, si eleuata dimittatur fertur, & manere non vult, & plus semper velocius rotam autem terram si quis dimittat, cum eleuauerit, non utique fertur: nunc autem quiescere totam grauitatem. Sed adhuc vti que, si quis latis particulis ipsae ante eandem amoueat terram, feretur deorsum nullo resistente. Quare stupere quidem merito factum est philosophia omnibus.

b Solutiones autem de hoc non magis inconuenientes esse videri, dubitatione mirabitur utique aliquis.

LECTIO XXII.

Rquam Philosophus excludit opiniones eorum, qui varias opiniones circa terram habebant, hae prosequitur opiniones eorum qui veram opinionem circa terram habentes, quod ipsa quiesceret, inconuenientes rationes quietis terrae assignabant. Et pri-

mo mouet dubitationem: secundo proponit solutionem insufficientiam, quas alii assignabant, ibi. ¶ Solutiones autem de his &c. ¶ Dicit ergo primo, quod necessarium videtur, quod in omnibus superueniat quaedam dubitatio circa terram: quia si quis de hoc non miretur, videtur irrationabilem mentem habere, quasi qui non possit difficultatem percipere; quomodo. si si aliquando eleuetur per violentiam aliqua parua terra particula, & postea dimittatur, fertur deorsum, & non uult manere, i. non habet aptitudinem naturalem ut quiescat, & quanto maior, accipitur terrae particula, tanto velocius fertur. Videtur autem quod sitota terra postea ab aliquo eleuari a suo loco in sursum, & postea dimittatur, non ferretur inferius. & hoc quidem videtur per hoc, quod nunc accidit circa tota terra. Cum habet intensam grauitatem non mouetur inferius, sed quiescit in suo loco. vnde videtur, quod in quocunque situ mundi poneretur, quod ibi quiesceret eadem ratione; quia nunc in hoc loco quiescit. & hoc quantum ad illos, qui existimant omnem locum indifferenter se habere ad quodlibet corpus. Et quia possit aliquis dicere, quod partes terrae eleuatae, quae non dimittuntur, feruntur deorsum ut quae ad hunc locum in quo modo est terra, non amplius ideo ad dubitationem augendam adiungit, quod si aliquis sursum ferat aliquas particulas terrae, & contingat, quod antequam ille partem terrae cadentes reuertantur ad terram, remoueat terram a suo loco, partes terrae sursum eleuatae feruntur deorsum, i. magis infra quam sit locus, vnde fuerant assumptae, ex quo iam non est aliquid impediens. Et hoc potest aliquis conijcere de toto, & parte. Si enim aliquis lapidem sursum projiciat, & antequam cadat, fouea faciat in terra, descendet lapis ille quousque resistenti inueniat: & ita videtur, quod cum tota terra nullam resistenti habeat aliquo impediens descensum ipsius, mirum esse quod non descendat. Concludit ergo, quod hoc ipsum, quod est stupere, vehementer admirari, circa hoc omnibus Philosophis factum est. Philosophus autem philosophiae consideratio, vel philosophandi officio, sicut in principio Metaphysicae dicitur, quod ex admirari incipit homines philosophari. Deinde cum dicit.

Simili modo de figura quoque ipsius contemditur. Quibusdam enim rotunda esse videtur, quibusdam uero ut tympanum.

Cui hoc indicium faciunt. Cum occidit enim atque oritur Sol per rectam lineam, sed non per curuam, celari uidentur, quippe cum oporteret, si esset terra rotunda, diuisionem fieri curuam.

Non animaduertentes distantiam Solis ad terram, & circumferentiam magnitudinem, quomodo in hisce circulis qui parui enim videntur, linea recta apparet. Propter igitur hanc apparentiam non oportet ipsos terrae molem credere rotundam non esse.

Adiungunt insuper, atque inquirunt figuram hanc necessarium ipsam propter quietem habere. Et hi modi, qui de motione, quiete uero sunt dicti, complures sunt.

LECTIO XXII.

Mnes igitur de hoc dubitant se necessarium esse. Forsitan .n. mentis est uacantis non admirari, cur nam parua quaedam pars terrae si eleuata dimittatur, fertur, quiescereque non uult, maiorque semper celerius fertur: uniuersa autem terra, si quis ipsam subleuem eleuata dimittat, ferri non potest: nunc uero tantum pondus quiescit. At uero si quis ipsam etiam partes ipsius cum feruntur antequam cadant, auferat terram, deorsum sane ferentur, si nihil obstitit. Quare dubitare quidem omnibus ob philosophiam euenit.

Operam autem eos non dedisse, ut solutiones non magis absurdae quam dubitatio uideantur, mirum cuiuspiam sane uidebitur.

¶ Et dicit quod illi, qui ponunt hoc argumentum, non attendunt distantiam Solis a terra, & magnitudinem rotunditatis, s. v. v. videmus .n. quod etiam parui circuli a longe apparentes, videntur secundum modum lineae rectae: vnde de multo magis portiones magnorum circulorum a longe, rectae videntur, quam sunt minus curuae. Sed hoc praecipue intelligendum, est quod do circulus est in eadem superficie cum visu. nam secatio Solis & Lunae, quae non est in eadem superficie cum visu nostro, non videtur recta, sed circularis. vnde si praedictum est, cum ageretur de figura stellarum. Secunda rationem ponit ibi.

de hoc, quod sic accidit circa terram, sed etiam aliquis potest admirari, quod Philosophi volentes soluere praedictam dubitationem, non viderunt, quod solutiones de hac dubitatione assignatae ab eis, sunt magis inconuenientes, quam sit ipsa dubitatio. Improbabiliora enim dixerunt eo, ex quo dubitatio con-

¶ Ponit quinque solutiones praedictae dubitationis. Secunda incipit, ibi. ¶ Hi autem in aqua, &c. ¶ Tertia ibi. ¶ Anaximenes autem &c. ¶ Quarta ibi. ¶ Quoniam autem manet &c. ¶ Quinta ibi. ¶ Sunt autem quidam &c. ¶ Circa primum duo facit. primo proponit solutionem primam, & dicit, quod quidam propter hoc, s. euitarent difficultatem praedictam, dicunt quod deorsum terrae est infinitum. Quod quidem potest intelligi dupliciter. Vno modo sic, quod aer, qui est infra terram, sit infinitus, quasi terra ad hunc non moueatur inferius, quia nihil mouetur ad infinitum. Alio modo, & verius intelligitur, quod ipsa terra versus partem inferiorem sit infinita, & ita in infinitum superior pars eius retinetur ab inferiori, ut non descenderet, quod proprius est ad intelligendum. Huius autem opinionis dicitur fuisse Xenophanes Colophonius qui quidem dixerunt, non quidem quod secundum se uerisimile uideatur, sed ut non cogentur laborare ad inquirendam causam quietis terrae. Secunda ibi.

¶ Ponit quomodo Empedocles hanc solutionem derisit, & dicit, quod quia praedicti homines hoc non dicebant quasi aliquid uerisimile, sed ut questionem uita-

rent, Empedocles obstupuit, i. vehementer admiratus est de eorum errore, sic dicens in suis uersibus, quos de Philosophia composuit. Si quidem, inquit, infinita sunt terrae profunditates, quasi diceret. Terra est in infinitum profunda: & ether, id est aer, vel ignis est etiam immensus in altum. & dixit, quod haec uane .i. sine ratione effusa sunt, i. diuulgata, cum sint dicta per linguam multorum. quasi diceret, ex ore multorum hominum intelligentiam modicum totius, i. de natura uniuersi. Per quod dedit intelligere, quod ex defectu intellectus prouenit, quod hoc aliqui dixerunt solo ore, cum interius confideratum non sit uerisimile. Fuit autem contentus Arist. de hac Empedocles reprehensione, tum ipropter improbabilitatem eius quod dicitur, tum etiam, quia in primo ostensum est, quod non potest esse grauitas infinita. Deinde cum dicit.

¶ Prosequitur secundam solutionem, & primo proponit eam, secundo improbat. ibi. ¶ Tanquam non eadem &c. ¶ Ter-

g Adhuc autem quemadmodum aer aqua leuior, & terra aqua. Quare quomodo possibile est teuius magis deorsum poni grauiori secundu naturam?

h Adhuc autem si quidem tota nata est manere in aqua, palam quia & particularum una quaeque ipsius. nunc autem non videtur hoc factum, sed quaelibet particula fertur in fundum, & velocius maior.

i Sed videntur usque ad aliquod quærere, sed non usque quidem quo possibile dubitare. Omnibus enim nobis hoc consuetum, non ad rem fieri questionem, sed ad contraria dicentem.

or secundum naturam: nisi forte aqua grauior dicatur, quod est inconueniens. Tertiam rationem ponit ibi. ¶ Quae ratio talis est, sicut in primo habitum est, idem est motus naturalis, & etiam quies est eadem totius terrae, & partium eius: si ergo tota terra nata est manere in aqua supernatando ipsi, manifeste sequitur, quod quaelibet particularium eius possit manere in aqua per supernationem: sed hoc non uideamus accidere, quinimmo quaelibet pars terrae posita in aqua fertur ad fundum ipsius, & tanto velocius, quanto fuerit maior. ergo multo velocius tota terra fertur inferius, si sit superposita aequae. Deinde cum dicit.

¶ Assignat rationem defectus huiusmodi solutionis, ibi. ¶ Sed videntur &c. ¶ Dicit ergo primo, quod sicut praedicti posuerunt terram sustentari a terra in infinitum, ita quidam dixerunt terram poni super aquam: quae quidem est antiquissima opinio, quam, ut dicunt, Thales Milesius posuit, qui fuit unus de septem, qui dicti sunt sapientes, & primus se introuisit de Philosophia, posuit aquam esse principium omnium rerum, ut dicitur in primo Meta. Vnde & posuit terram esse locatam super aquam, ut quiescat ibi per modum supernationis, sicut accidit de ligno, & de similibus quorum nihil naturaliter manet in aere, sed in aqua manent huiusmodi propter supernationem. & simile dicebant accidere de terra. Deinde cum dicit.

¶ Quidam enim ob hoc infinitam inferam terrae partem inquirunt esse in infinitum ipsam radicatum esse dicentes, ut Xenophanes Colophonius dixit, ne molestiam habeant causas quae uolantes.

¶ Quo circa & Empedocles sic increpauit. Si rotunda est profunditas terrae copiosusque ether, quae per multam iam ora linguasque dicta frustra sunt effusa hominum eorum, qui perparum ipsius uniuersi uiderunt,

¶ Quidam super aquam iacere dicunt. Hanc enim sententiam uetustissimam accepimus, quam Thales Milesium dixisse ferunt, terram inquam ideo quiescere, perinde atque lignum, aut quippiam tale notat. etenim nihil horum super aerem manere est aptum, sed super aquam.

¶ Quasi non eadem sit de terra ratio atque aqua, quae terram uehit. Neque enim aqua sublimis manere est apta, sed super aliquod semper est.

¶ Praeterea ut aer leuior est aqua, sic & aqua leuior est terra. Quare quoniam modo id quod est leuius, inferius eo quod grauius est natura iace re putant:

¶ Praeterea, sitota est apta super aquam manere, patet, & quamque partem ipsius identidem aptam esse: nunc autem hoc fieri non uidetur, sed quaelibet pars in fundum, & celerius maior fertur.

¶ At enim usque ad quendam terminum quærere uidentur, sed non quo usque dubitationis inquisitio fieri potest. Est enim nobis haec omnibus consuetudo, non ad rem ipsam questionem

¶ Assignat causam defectus dictarum solutionum, & dicit hoc accidisse, quod tam defectiuas solutiones assignauerunt, quia uidentur quærere circa dubitationes usque ad aliquem terminum, & non quousque possibile sit dubitari. Oportet autem eum qui uult recte soluere, ut perducatur solutionem usque ad id, ubi non sit amplius dubitatio, quod isti non faciunt. Cuius rationem assignat

Capite secundo propono.

Tertiarius Lec. 15.

assignat connumerans se alijs causa vitandae iactantiae, dicens, quod omnibus nobis dubitationibus soluentibus, hoc videtur esse confuetum, vt inquisitio fiat non ad rem, sed ad contraria dicentem. i. non quosque natura rei requirit, sed quousque aduersarius non habeat vterius contradictionem: quia etiam hoc quilibet obseruat ad se ipsum, vt cum ipse dubitat de aliquo, quaerit in seipso, quousque ipse non habeat in promptu, vnde sibi contradicat. Sed illud non sufficit: quia cum aliquis vult veram solutionem inuenire, oportet quod non sit contentus obiectiōibus, quas habet in promptu, sed diligenter inquirat causas. & propter hoc sicut ipse subdit, oportet eum, qui vult bene inquirere veritatem, esse promptum ad hoc, quod instet & sibi ipsi, & alijs, non per instantias sophisticas, sed per instantias reales, & rationabiles proprias, & convenientes generi de quo inquiritur. Et hoc quidem contingit ex hoc, quod homo considerat omnes differentias rerum, ex quarum similitudine quaestio soluitur, sicut Thales soluit quaestionem praesentem ex similitudine ligni ad terram: fuisset autem ei consideranda differentia vtriusque: nam lignum, quia multum habet de aere, supernatat aquae, quod terra non congruit.

LECTIO XXIII.

Remissis duabus solutionibus, quarum prima assignabat causam quietis ex infinitate eius, quod in terra subditur: secunda vero ex aqua, subdite terra, hic ponit tertiam solutionem, quae assignatur a parte aeris subdientis terrae, & primo ponit solutionem: secundo improbat eam, ibi { Primum quidem &c. } Dicit ergo primo, quod Anaximenes, & Anaxagoras, & Democritus posuerunt causam quietis terrae esse latitudinem eius: ex qua contingit, quod terra non diuidit inferiorem aerem, sed superequitat ipsum. quod quidem videtur facere corpora artificialiter facta cum aliqua latitudine ad obuiandum aeri, siue vento. huiusmodi enim corpora lata non de facili videntur moueri a ventis: propter quod resistunt eis secundum totam ipsorum latitudinem. Et hoc ipsum videtur facere terra propter sui latitudinem per comparationem ad aerem sub ea existentem: quia ventus non diuidit ipsum, sed resistendo comprimit eum. Et cum aer non habeat locum quo transferatur ne sit sub terra, propter terrae latitudinem

T.c.c.81.

T.c.c.82.

T.c.c.83.

LECTIO XXIII.

Naximenes autem, & Anaxagoras, & Democritus latitudinem causam esse dicunt manendi ipsam. Non enim diuidere, sed superequitare aerem, qui de subtus, quod videtur latitudinem habentia corporum facere. Hec enim & ad ventos habet difficile moueri propter resistentiam. Hoc ipsum vti que facere in latitudine terram ad suppositum aere, non habentem autem quo transferatur locum, sufficiens multo eo quod deorsum quiescere, quoadmodum in clepsydris aqua. Quod autem possit multam gravitatem ferre comprehensus, & manens aer, argumenta multa dicunt.

b Primum quidem, si non lata figura terrae est, propter hoc quod non vti que quiescet.

c Quamuis mansionis non latitudo est causa, ex quibus dicunt, sed magnitudo magis: propter coartationem enim non habens transitum aer, manet propter multitudinem. Multus autem est aer propter magnitudinem multam terrae a qua comprehenditur. Quare hoc quidem existet: & si sphaerica quidem sit terra, tanta autem secundum magnitudinem: manet. non secundum illorum rationem.

d Totaliter autem ad sic dicentes de motu, non de parte est dubitatio, sed de toto quodam &

sufficiens est quiescere terram propter multitudinem aeris deorsum existentis, & compressi: sicut pater de aqua in clepsydris. Si enim sit aliquod vas habens in summumitate paruum foramen obturatum, & in lateribus aliud non obturatum, & subito submergetur in aquam, aer interior conclusus, quia non habet quo diffugiat, prohibet aquam intrare: & similiter aer subfrensus ab ea, & non potens diffugere, non permittit eam descendere. Inducunt autem multa argumenta s. sensibilia signa ad ostendendum, quod aer conclusus quiescens, id est, qui non potest ex aliqua parte effugere, sustinet magnam gravitatem. & hoc maxime fit euidenter ex vtriusque in flatibus, qui possunt magnam pondus sustinere. Deinde dicitur.

LECTIO XXIII.

Naximenes autem, & Anaxagoras, & Democritus latitudinem causam manendi ipsam inquirunt esse. Non enim diuidere, sed operire aerem dicunt inferum. quod quidem latitudinem habentia corpora facere videtur. Hec enim & a ventis cum difficultate moueri possunt, propter adhesionem. Hoc idem igitur latitudine terram inquirunt aerem facere, hunc autem non habentem locum ad quem migrabit sufficientem simul infra quiescere, perinde atque aqua in hisce vasibus, quae surripiunt aquam, posse vero aerem pondus magnum, si comprehendatur, inferre, & pluribus signis ostendunt.

Primum igitur si non lata figura sit terra, propter hoc non quiescet.

Quietis tamen non latitudo sola est causa ex hisce, quae dicunt, sed magnitudo magis. propter enim angustiam aere transitum non habente, manet ob multitudinem. Aer autem est copiosus ex eo, quia a magnitudine comprehenditur magna terra, quare hoc ipsum est, & si rotunda quidem est terra, tanta autem mole: sententia. non illorum manebit.

Omnino autem ad eos, qui dicunt de motu, non de partibus est contentio, sed de aliquo toto, ac vniuerso

fit tantundem de aere coartare: quia sic etiam manebit & aer, & terra secundum rationem quam assignant. Tertiam rationem ponit ibi. d. Et dicit, quod contra eos, qui sic loquuntur de motu, & quiete corporum naturalium, confurgit dubitatio non de parte, non de particulari corpore, puta terra, vel aqua, sed de toto vniuerso, & de omni corpore naturali. hoc enim videtur in principio in talibus dubitationibus esse determinatum, vtrum corpora habeant aliquem motum naturalem, vel nullum: & vtrum, si non haberent motum naturalem, possint habere motum violentum. Et quia de his determinatum est prius, in primo libro, oportet, vt nunc vtamur tanquam existentibus, i. vtrius omnibus

omnibus hijs, quae supra probauimus secundum virtutem A quae tunc aderat nostro ingenio. Supra enim ostensum est, quod nullus est motus naturalis corporum, neque etiam erit aliquis motus violentus eorum: quia violentum est quasi excisio quaedam eius, quod est secundum naturam, vt supra habitum est. si autem non est

aliquis motus corporum neque per naturam, neque per violentiam, neque per violentiam, sequitur quod totaliter nihil moueatur. Et quod hoc necessarium sit accidere, supra determinatum est. Et ad hoc etiam addendum est secundum prius determinatum, quod paritate non contingit aliquid quiescere. sicut enim aliquis motus est naturalis, & violentus, ita est etiam aliqua quies naturalis, non erit sola motus violentus, neque sola quies violenta: quia in loco ad quem aliquid mouetur naturaliter, etiam quiescit naturaliter. His ergo praemissis, quae si principiis, argumentatur ad propositum, concludens ex praemissis, quod si quies terrae in medio non est naturalis, sed violenta, sequitur quod motus eius ad medium non sit naturalis, sed propter violentiam circumgyrationis caeli: omnes enim qui terram dicunt per violentiam quiescere in medio, assignant hanc causam motus terrae ad medium, i. circumgyrationem caeli, considerantes ex his quae accidunt in liquidis & etiam in aere, in quibus propter gyrationem, ea quae sunt maiora, & grauiora congregantur ad medium, quasi violentius repulsa ex violentia gyrationis. Vnde omnes qui ponunt mundum per generationem incoepisse, dicunt quod terra venit ad medium propter praedictam causam, i. propter violentiam circumgyrationis caeli: & sic auerunt terrae quietem naturalem, & motum naturalem: quod est inconueniens, quia sequitur secundum praedicta, quod totaliter corpora naturalia, nec moueantur, nec quiescant.

LECTIO XXIII.

Voniam autem manet quae sunt causam, & dicunt hi quidem hoc modo quoniam latitudo, & magnitudo ipsius causa, hi autem, quae admodum Empedocles, caeli admodum circumpositam, & velocius latam, terrae latitudinem prohibere, quemadmodum aqua in cyathis. etenim haec in circuitu cyatho lato multoties, ad inferius erit facta, tamen non ferri deorsum nata ferri deorsum propter eandem causam.

b Quare, si neque gyratione prohibente neque latitudine, sed superueniente aere, vbi feretur ad medium quidem enim si violentia fertur, & manet violentia: secundum naturam autem necessarium est esse aliquam ipsi latitudinem, hoc igitur vtrum sursum, aut deorsum, aut alicubi

LECTIO XXIII.

Remissis tribus rationibus de quiete terrae, quae sumebantur ex parte inferiorum corporum, s. ipsius terrae, aquae, & aeris, hic ponit alias rationes, quae sumuntur ex parte caelestis corporis. & primo ponit quartam rationem

a principio enim est determinatum, vtrum sit quispiam motus natura corporibus competens, an nullus sit: & vtrum naturalis quidem nullus sit profusus, violentus autem sit. Atque de his ipsis prius definita, quae pro facultate praesenti potuimus, his vti ueris utamur nunc oportet. Nam si nullus natura motus competit, neque violentus ullus erit profecto: si uero neuter est, nihil omnino mouebitur. prius enim est definitum necessario haec euenire. Et insuper neque quicquam quiescere potest: nam ut est motus natura alius competit, alius est violentus, & sic et quies. At si motus quispiam est secundum naturam, non uolenta latitudo solum, nec quies erit.

Quare, si terra nunc uide quiescit, violenta quoque latitudo ob conuersionem ad medium ipsum accessit. omnes enim hanc causam dicunt ex hisce, quae in humidis feruntur, & circa acres accidunt: in his enim maiora semper grauioraque ad ipsum conuersionis medium pergunt. Idcirco & terram omnes, qui caelum ortum asserunt esse, ad ipsum accessisse medium aiunt.

LECTIO XXIII.

Via uero manet, causam quae sunt, & dicunt partim hoc modo latitudinem inquam, ac magnitudinem causam ipsius esse, partim ut Empedocles censet, caelum conuersione celeriore quam est terrae motio, latitudinem ipsius prohibere, ut sit in aqua, quae in cyathis est. Haec enim cum cyathis orbefertur, & si saepe cyathus adeo uertitur supra funda ut: infra labra deorsum fertur, propter eandem causam sane.

At si neque conuersione, neque latitudo prohibeat, quorsum unde, quae so, aere cedente, ac abeunte fertur: ad medium enim uel lata est, uel in ipso manet. latitudinem uero ipsius esse quendam secundum naturam necesse est: haec igitur est ne ea qua sursum fertur: in ea qua uel deorsum, an alia quaedam: aliquam enim esse necesse est. Quod si non magis est ea, qua supra

quietis, quam ponere Empedocles: secundo improbat eam, ibi { Quamuis neque gyratione ne &c. } Dicit ergo primo, quod omnes Philosophi, qui ponunt mundum generatum esse, assignant causam motus terrae ad medium, violentiam circumgyrationis caeli. quae uent etiam huius quare terra quiescit in medio. Et quidam dicunt, quod causa huius est latitudo, & magnitudo terrae, sicut supra dictum est: quidam autem, sicut Empedocles, dicunt quod motus caeli propter sui velocitatem prohibet terram moueri. Et ponunt exemplum de aqua contenta in cyathis, i. in quibusdam uasis aereis. si enim uas illud in circuitu uelocius moueatur, & sit aliquo foramen in aliqua parte aeri uasis, multotiens uase circulariter moto, aqua descendit ad inferiorem uasis aeri. vbi est foramen, & inde non cadit extra uas secundum quod habet apertitudinem naturalem propter eandem causam: quia. s. prohibetur ex velocitate motus ipsius uasis, ita quod aqua ante rapiatur a motu uasis, & possit cadere. Et simili ratione dicunt, quod terra impeditur a velocitate motus caeli, ne deorsum cadere possit. Deinde cum dicit.

Dicit ergo primo, quod ex quo predicti Philosophi causam quietis terrae ponunt motum caeli, vel latitudinem terrae, quae coarctat inferiorem aerem, ut non possit diffugere, necessarium videtur, quod si giratio caeli non prohiberet motum terrae, neque etiam prohiberet ipsum latitudinem terrae, coarctans aerem, si libere veniret, & recederet, quod terra alicubi ferretur: quia tunc remotis causis quietis oporteret eam moueri. Non autem videtur secundum eorum positionem, quod ferretur ad medium secundum suam naturam: si enim, sicut ipsi ponunt, terram ferri ad medium per violentiam, & necesse est quod per violentiam quiescat in medio, quod etiam ipsi ponunt: sed tamen necesse est quod terra habeat aliquem motum naturalem cessante omni violentia: oportet enim corporibus naturalem motum assignare, sicut supra dictum est. Restat igitur querendum, versus quam partem naturaliter moueretur violentia cessante, scilicet utrum sursum, vel deorsum, vel versus aliquam differentiam, puta ad dextrum, vel sinistrum: quia omnino oportet, quod habeat aliquem motum naturalem. nec est dare quod ad aliquam partem naturaliter moueatur nisi deorsum, & ad medium, ut patet ex motu terrae, quae ad nullam aliam partem naturaliter mouetur: sic igitur male assignant causam quietis terrae in medio: ex aliqua violentia. Si vero dicant, quod terra secundum motum suum naturalem, non magis habet, quod moueatur deorsum quam sursum, videtur sequi, quod sicut aer, qui est supra terram, non prohibet eam moueri sursum, ita etiam nec aer, qui est sub terra prohibebit eam moueri deorsum, vel propter compositionem eius, latitudine terrae, vel propter reuolutionem eius ex motu caeli: quia in eisdem rebus quantum ad eosdem effectus, necesse est ponere easdem causas. Deinde cum dicitur: Improbatur specialiter solutionem Empedoclis. Considerandum est autem, quod Empedocles ponebat quatuor elementa principia materialia, & ideo mouentia, scilicet litem, & amicitiam: quae congregatione elementorum sunt causa generationis, & corruptionis mundi, & omnium quae in mundo sunt. Dicit ergo, quod aliquis potest questionem mouere contra Empedoclem. Quando elementa erant ab iniuicem separata propter litem, oportebat terram quiescere. non enim coniungebat se aliis elementis dominio litem durante est ergo querendum quod sicut tunc causa quod terra quiesceret. Non potest dici, quod causa est giratio caeli: quia caelum non ondum erat generatum. videtur ergo, quod nullo modo oporteat dicere gyrationem caeli causam quietis terrae. Sed de hac ratione, videtur esse dubium. Videtur enim litem esse causa generationis mundi distinguendo elementa ab iniuicem, amicitia autem esse causam corruptionis eiusdem congregando elementa in vnum chaos. vnde nunc videtur esse

T.c.87.

lec.13.

est esse quidem enim quandam, necessarium est. Si autem nihil magis deorsum quam sursum, aer autem, qui sursum non prohibeat eam quae sursum lationem: neque utique quis sub terra prohibebit eam, quae deorsum. easdem enim eorundem necessarium est, esse cas eisdem.

c Adhuc autem ad Empedoclem, utique illud quis dicet. Quando enim elementa distabant seorsum a lite, quae causa terrae mansionis erat? Non. n. utiq; & tunc causabat gyratione

d Inconueniens autem, & non considerare, quare prius quidem propter gyrationem ferebantur partes terrae ad medium, nunc autem utique propter quam causam omnia grauitatem habentia feruntur ad ipsam. Non. n. gyratione propinquat ad nos.

e Adhuc autem, & ignis sursum fertur, propter quam causam? Non enim propter gyrationem. si autem hic ferri alicubi nat' est, palam quare & terram existimadum

f Sed adhuc neque giratione graue, & leue determinatum est: sed prius existentibus grauibus, & leuibus, haec quidem ad medium veniunt, haec autem sursum conantur propter motum. Erat igitur, & ante ferri gyrationem graue, & leue: quae quodammodo determinata erant aliquantulum apta nata erant ferri

tionem. non ergo gyratione caeli debet poni causa motus grauium ad medium: quia remota causa remouetur effectus. Secunda rationem ponit ibi. Et dicit, quod considerare oportet, propter quam causam ignis feratur sursum. non enim potest dici, quod hoc sit propter gyrationem caeli, non enim ad hoc se extendit exemplum ab eis inductum. Si vero ignis feratur ad aliquem locum propter suam aptitudinem naturalem, manifestum est, quod est eum existimare de terra, quae habet contrarietatem ad ignem, vel si pra dictum est: contrarium enim sunt contrarii motus, & si vnum contrarium est naturale, & aliud naturale esse oportet, ut supra dictum est. Tertiam rationem ponit ibi. Et dicit, quod si quis eorum verba, & exempla consideret, non viderit dicendum, quod graue distinguatur a leui in eorum poribus propter ipsam gyrationem caeli: sed praesupposita distinctione grauium, & leuium, quaedam veniunt ad medium, & quaedam autem, scilicet leuia conantur sursum ferri propter grauiam, in quantum repelluntur a loco medio a corporibus grauibus in ipsius locum: & sic solum per accidens gyratione caeli grauius in ipsius locum. Quod autem gyratione non distinguat motum ignis sursum. Quod autem gyratione non distinguat graue, & leue, sed eorum distinctionem praesupponat, potest videri ex exemplo quod inuenit. In gyratione enim aeris, & liquidorum ea, quae prius erant grauia feruntur ad medium: sic

litis dominium, propter quod elementa sunt ab iniuicem separata. ideo Alexander exposuit haec verba sic, quae in eisdem stabant seorsum, nunquid ab iniuicem, sed aliter. nam quod ab elementis haberet, tempore, scilicet quo amicitia dominabitur. Sed haec expositio est extorta. ideo exponenda est, sicut Empedocles dicit, quod de elementa distabant seorsum, scilicet ab iniuicem, hoc a lite, & propter litem. Est enim considerandum, quod Empedocles ponebat mundum generari non ex sola lite, sed etiam cum admixtione amicitiae, & sic patet per verba Empedoclis probat, quod ex dominio amicitiae procedit circum gyratione caeli: quia motus caeli quatuor ni conuoluit in unum, & ideo conuenienter Arist. quatuor autem gyratione caeli per amicitiam talem secundum ipsum esse, quae erat causa quietis terrae. Deinde cum dicitur: Improbatur rationem quam assignant communiter de motu terrae tribus rationibus. Circa quarum primam dicit, quod in conueniens est non considerare, quare, si priusquam generabatur mundus, partes terrae ferebantur ad medium propter gyrationem caeli, nunc non est talem causam assignare, quare, sicut videmus, omnia grauia feruntur ad medium. Gyratione enim caeli simul circumgyrationem, & superiorem partem aeris, non autem hanc inferioris aeris partem: & ita illa gyratione non attingit usque ad nos. Videtur enim, quod grauia ferantur ad medium, & in hoc aere propinquo gyratione caeli debet poni causa motus grauium ad medium: quia remota causa remouetur effectus. Secunda rationem ponit ibi. Et dicit, quod considerare oportet, propter quam causam ignis feratur sursum. non enim potest dici, quod hoc sit propter gyrationem caeli, non enim ad hoc se extendit exemplum ab eis inductum. Si vero ignis feratur ad aliquem locum propter suam aptitudinem naturalem, manifestum est, quod est eum existimare de terra, quae habet contrarietatem ad ignem, vel si pra dictum est: contrarium enim sunt contrarii motus, & si vnum contrarium est naturale, & aliud naturale esse oportet, ut supra dictum est. Tertiam rationem ponit ibi. Et dicit, quod si quis eorum verba, & exempla consideret, non viderit dicendum, quod graue distinguatur a leui in eorum poribus propter ipsam gyrationem caeli: sed praesupposita distinctione grauium, & leuium, quaedam veniunt ad medium, & quaedam autem, scilicet leuia conantur sursum ferri propter grauiam, in quantum repelluntur a loco medio a corporibus grauibus in ipsius locum: & sic solum per accidens gyratione caeli grauius in ipsius locum. Quod autem gyratione non distinguat motum ignis sursum. Quod autem gyratione non distinguat graue, & leue, sed eorum distinctionem praesupponat, potest videri ex exemplo quod inuenit. In gyratione enim aeris, & liquidorum ea, quae prius erant grauia feruntur ad medium: sic

Præterea illud etiam ad Empedoclem quispiam dixerit. Quando. n. elementa discordiae experta erant, quanam causa terrae quietis erat? Non enim tunc conuersionem causam esse dicit.

Absurdum est etiam non intelligere prius quidem terrae partes ob conuersionem ad medium esse latas: nunc autem quam ob causam uniuersa quae pondus habent ad ipsam feruntur. Non enim conuersio nobis propinqua est.

Præterea quam ob causam ignis etiam sursum fertur: non enim ob conuersionem. Quod si hic aptus est aliquom ad locum ferri, patet putandum esse terram etiam identidem aptam esse definitum quendam petere locum.

At uero, neque conuersione graue leueque est definitum. Sed eorum quae prius erant grauia leuiaque: alia in ipsam medium ueniunt, alia super caetera collocantur ob motum: erat ergo, & antequam conuersio fieret, aliud graue, & aliud leue. Quae quidem quoniam erant distincta, & quomodo aut quorsum apta erant ferri:

tionem. non ergo gyratione caeli debet poni causa motus grauium ad medium: quia remota causa remouetur effectus. Secunda rationem ponit ibi. Et dicit, quod considerare oportet, propter quam causam ignis feratur sursum. non enim potest dici, quod hoc sit propter gyrationem caeli, non enim ad hoc se extendit exemplum ab eis inductum. Si vero ignis feratur ad aliquem locum propter suam aptitudinem naturalem, manifestum est, quod est eum existimare de terra, quae habet contrarietatem ad ignem, vel si pra dictum est: contrarium enim sunt contrarii motus, & si vnum contrarium est naturale, & aliud naturale esse oportet, ut supra dictum est. Tertiam rationem ponit ibi. Et dicit, quod si quis eorum verba, & exempla consideret, non viderit dicendum, quod graue distinguatur a leui in eorum poribus propter ipsam gyrationem caeli: sed praesupposita distinctione grauium, & leuium, quaedam veniunt ad medium, & quaedam autem, scilicet leuia conantur sursum ferri propter grauiam, in quantum repelluntur a loco medio a corporibus grauibus in ipsius locum: & sic solum per accidens gyratione caeli grauius in ipsius locum. Quod autem gyratione non distinguat motum ignis sursum. Quod autem gyratione non distinguat graue, & leue, sed eorum distinctionem praesupponat, potest videri ex exemplo quod inuenit. In gyratione enim aeris, & liquidorum ea, quae prius erant grauia feruntur ad medium: sic

scilicet ante quam esset gyratione caeli, erat graue, & leue: quae secundum aliquid distinguebantur secundum aptitudinem ad hoc, quod aliquo modo, & ad aliquem locum moueantur. Nam graue dicitur aliquid, vel leue, per inclinationem ad aliquem motum localem. Et ita gyratione non est causa, quare leuia moueantur sursum, vel grauia deorsum. Porent autem hi distinguere graue, & leue, & loca eorum quae sunt sursum, & deorsum, quia non ponebant vniuersum esse infinitum. Non enim impossibile est distinguere sursum, vel deorsum, si apud istos distinguitur graue, & leue, sicut dictum est. Et quia aliqui ponebant vniuersum infinitum, scilicet Anaximander, & Xenophanes, ideo signanter dicit, quod plurimi, non autem omnes, sunt quidem circa istas causas motus, & quietis grauium, & leuium.

LECTIO XXV.

Remissa quarta solutione, quae sumebatur ratio quietis terrae ex violentia gyrationis caeli, hic ponitur quinta solutio nem, secundum quam assignatur ratione quietis terrae ex similitudine caeli ad terram ex omni parte. Et primo assignatur hanc rationem: secundo improbatur eam, ibi: Hoc autem dicitur &c. Dicit ergo primo, quod quidam dixerat terram quiescere in medio propter similitudinem eius similem eius habitudinem ad omnem partem caeli, & hoc inter antiquos dixit Anaximander. Per quod dat intelligere quod etiam aliquibus sui temporis hoc videbatur. dicitur. n. Plato hoc posuisse, sed tamen Arist. hoc ei imponit: quia supra ei imposuerat, quod moueretur in medio axe mundi. Ideo autem dicebant terram propter similitudinem manere, quia nulla est ratio, quare id quod est in medio collocatum, magis moueatur sursum, vel deorsum, atque ad illas plagas caeli, cum similiter se habeat vndeque ad extrema: impossibile est autem quod simul moueatur ad contrarias partes, ergo relinquatur, quod ex necessitate quiescat in medio. Deinde cum dicitur: Improbatur praedictam rationem. & primo ex hoc quod ratio non est necessaria: secundo ex hoc quod supponit falsum

lec.91.

lec.93.

LECTIO XXV.

Vnt autem quidam, qui propter similitudinem dicunt ipsam manere, sicut antiquorum Anaximander. Magis quidem nihil sursum, aut deorsum, aut in plagas ferri conuenit, quod in medio est collocatum, & similiter ad extrema se habens: similiter autem impossibile ad contrarium facere motum. Quare ex necessitate manere.

b Hoc autem dicitur persuasibiliter quidem, non vere autem. Secundum enim hanc rationem necessarium, omne quodcunque ponatur, in medio manere quare & ignis quiescet. Quod enim dictum est, non proprium in terra.

c Sed, & non necessarium. Non enim solum videtur manens, sed & lata ad medium. Quo. n. quaecunque fertur particula ipsius, necesse est ferri, & totam. vbi autem fertur secundum naturam, & manet ibi secundum naturam. non igitur propter similitudinem se habere ad extrema: hoc quidem enim omnibus commune, ferri autem ad medium proprium terrae.

d Inconueniens autem & hoc quidem querere propter quid maneat terra in medio: ignis autem non querere propter quod in extremo. Si quidem enim, & illi natura locus extremus, palam, quia necessarium est eam quendam & terrae naturam locum. Si autem non huic iste locus

stare eis querere, quare ignis maneat in extremis: & ponit exemplum de quiete terrae in medio secundum quasdam rationes Sophistarum, qui probare videbantur, quod si tricola capillis fortiter extendatur, quod non frangetur, quia semper vndeque extenditur, & non est ratio quare magis frangatur in uno loco, quam in alio. Sed haec ratio sophistica est. primo, quia difficile est excuti,

ibi: Sed adhuc neque verum quod dicitur &c. Primo dicitur quod id quod dictum est, persuasibiliter dicitur, non tamen est verum. Et hoc probat quatuor rationibus, quarum prima est: quia secundum praedictam rationem necessarium esset quiescere omne quod ponitur in medio: & sic sequeretur, quod etiam ignis, si ponatur in medio, quiesceret, quod patet esse falsum, quia id quod assignatur pro causa quietis, scilicet esse in medio, non accipitur ut proprium terrae, cum tamen effectus, scilicet quiescere in medio, sit proprium terrae. Secundam rationem ponit ibi. Et dicit, quod non est necessarium dicere, quod terra quiescat in medio propter similitudinem cum inueniatur alia conuenientior causa. Terra enim non solum videtur quiescere in medio, sed etiam ferri ad medium, & si non secundum se totam, tamen secundum suas partes. Eadem enim est ratio de motu totius, & partis. quocumque enim fertur pars eius, fertur de necessitate & totum, si extra suum locum esset. Vbi autem fertur secundum naturam, ibi & quiescet secundum suam naturam, & non propter hoc, quod similiter se habeat ad extrema: quare hoc potest esse commune omnibus, ut ponantur in medio: sed naturaliter ferri ad medium, est proprium terrae. Tertiam rationem ponit ibi. Ostendit etiam insufficientiam huius rationis, & dicit, quod inconueniens esset querere propter quod terra quiescat in medio, & non querere, quare ignis quiescat in extremo. Si enim ignis quiescat ibi, quare locus extremus naturaliter conuenit ei, eadem ratione dicendum est, quod terra habeat quendam locum naturalem in quo quiescat. Si enim hic locus qui est medium, non sit locus, in quo naturaliter quiescat, sed manet, in medio propter necessitatem similitudinis. restat eis querere, quare ignis maneat in extremis: & ponit exemplum de quiete terrae in medio secundum quasdam rationes Sophistarum, qui probare videbantur, quod si tricola capillis fortiter extendatur, quod non frangetur, quia semper vndeque extenditur, & non est ratio quare magis frangatur in uno loco, quam in alio. Sed haec ratio sophistica est. primo, quia difficile est excuti,

LECTIO XXV.

Vnt autem qui manere ipsam ob similitudinem dicunt ut ex uerbis Anaximander dicebat. Id enim, inquit, quod est in medio collocatum, & aequae ad extrema se habet, non ad supra magis quam ad infra, aut versus latera ferri oportere, & simul ad contraria moueri non posse: quare necessario illud manere dicunt.

Hoc autem eleganter quidem, non uere tamen est dictum. Haec enim sententia, omne quod in medio ponatur, maneat in ipso necesse est. quare ignis quiescet. Id enim quod dictum est, proprium terrae non est.

At uero neque necessarium est. Non enim solum in medio manere videtur, sed ad medium etiam ferri. Quomodo enim quiescit ipsius pars fertur, eo totam etiam ferri necesse est. quomodo uero fertur secundum naturam, ibi secundum naturam etiam manet. Non ergo similiter quia se habet ad extrema, ideo manet: hoc est enim vniuersis commune, ferri autem ad medium proprium ipsius est terrae.

Absurdum est etiam hoc quidem querere, cur nam terra maneat in medio, illud autem non querere, cur ignis in extremo quiescat. Nam si & illi locus extremus natura compeit, patet & terrae locum aliquem naturam compeit & necessarium esse. Quod si hic locus natura terrae non compeit, sed ob similitudinis necessitatem in

stare eis querere, quare ignis maneat in extremis: & ponit exemplum de quiete terrae in medio secundum quasdam rationes Sophistarum, qui probare videbantur, quod si tricola capillis fortiter extendatur, quod non frangetur, quia semper vndeque extenditur, & non est ratio quare magis frangatur in uno loco, quam in alio. Sed haec ratio sophistica est. primo, quia difficile est excuti,

cuti, si similiter sit vndique extensus. & secundo, quia hoc etiam...

sed hoc non sequitur primo quidem, quia sitis magis agit quam fames, secundo, quia si aequaliter distarent duo cibi, vel duo potus, equaliter desiderabiles, curredet ad alterum quodcumque contingeret. Quar- tam rationem ponit ibi.

Et dicit insufficientiam predictae rationis, & dicit, quod mirabile fuit, quod querebant ratione quietis corporum, & non querebant rationem motuum ipsorum: propter quam, scilicet mouetur sursum, aliud vero deorsum, si non sit aliquid impediens. Natura enim est terminus motus, & quietis in eo in quo est, ut dicitur secundo Physico...

Mirabile autem & de maiore quidem querere: de latiore autem ipsorum non querere, propter quam causam hoc quidem sursum fertur, hoc autem ad medium nullo impediens. Sed adhuc neque verum quod dicitur, secundum accidens tamen hoc verum, quia necessarium manere in medio omne, cui nihil magis huc, quam illuc moueri conuenit. Sed propter hanc rationem non manet, sed mouetur, non tamen totum, sed diuisum. Eadem igitur ratio congruit & in igne. Neceffe enim positio manere similiter quoadmodum terrae: similiter enim ad extremum quoduis punctorum sese habebit. At tamen a medio ipso mouebitur, quemadmodum & ferri, nisi qui piam prohibeat ad extremum ipsum videtur: verum non totum ad unum punctum ferretur. Hoc enim solum ex ratione, quae de similitudine fit, euenire neceffe est: sed pars ad extremi partem eiusdem nimirum rationis, veluti quarta pars ad quartam continentis ipsius partem: nullum enim corpus est punctum. Ut autem ex magno minore in locum mutari potest, si condensetur, sic & in magnum ex minore si rarefiat. Quare et terra hoc a medio moueretur modo per ipsius similitudinis rationem, si non natura locus hic competeret terrae.

Quaerendum est igitur existunt de figura ipsius suspicata, & de locis, & mansione, & motu, fere haec sunt.

LECTIO XXVI. Os autem dicamus primum, vtrum habeat motum, aut maneat.

LECTIO XXVI. Os autem primo dicimus, vtrum habeat motum, an maneat.

LECTIO XXVI. Os autem primo dicimus, vtrum habeat motum, an maneat.

in praedicta ratione, vel scilicet totum moueretur ad vnam partem. Sed mouebitur vnaqueque pars ignis ad partem caeli sibi proportionatam, puta, quarta pars ignis ad quartam partem continentis, scilicet caeli. corpus enim non est aliquod punctum includibile. sic autem partes terrae, si essent dispersae circa extremum caeli, & condensarentur ad hoc, quod venirent in minore loco. scilicet in medio, sic oporteret e conuerso: quia, si ignis moueretur in medio vsque ad extremum, oporteret, quod per refractionem ex paruo loco moueretur ad locum maiorem: & sic cessat obiectio, qua posset aliquis refutere supradictis de impossibile esse, quod singulae partes ignis ferrentur ad singulas partes caeli propter hoc, quod locus extremus excedit locum medium in quantitate. Sed hoc remouetur: quia ignis per refractionem extenditur in maiorem locum. Et ex hoc concluditur, quod si locus medius non esset naturalis terrae, nisi propter rationem similitudinis, hoc modo et moueretur a medio vsque ad extremum, quod singulae partes eius mouerentur ad singulas partes extremi, sicut de igne dictum est.

Ad huc autem palam &c. Circa primum tria facit. primo dicit de quo est intentio, scilicet quod prius dicendum est, vtrum terra habeat motum, vel quiescat. ex motu enim debemus accedere ad alia quae sunt circa terram consideranda, & ideo hoc primo ponit, ut assumat hoc tanquam principium ad sequentia. Secundo ibi.

Primo ergo assignat necessitate praedictae inquisitionis. Si enim supra dictum est, quidam, scilicet Pythagorici, posuerunt ea moueri circa medium mundi, ac si esset vna stellarum: alii vero, sicut in Timaeo scribitur, ponentes terram esse in medio dicunt eam reuolui circa medium caeli, circa axem diuidentem caelum per medium. Tertio ibi.

Ostendit quod impossibile est terram sic moueri quatuor rationalibus. In quarum prima accipit hoc pro principio, quod si terra moueretur circulariter, siue existens in medio mundi, siue extra medium mundi, neceffe esset, quod talis motus sit ei violentus. Manifestum est enim, quod motus circularis non est proprius, & naturalis motus terrae: quia si esset ei hic motus naturalis, oporteret quod quilibet particula eius haberet hunc motum: quia idem est motus naturalis totius, & partis, ut supra dictum est. hoc autem videmus esse falsum: nam omnes partes terrae mouentur motu recto vsque ad medium mundi.

Si vero motus terrae circularis sit violentus praeter naturam, non potest esse sempiternus: quia sicut in precedenti habitu est nullum violentum est sempiternum: sed si terra moueretur circulariter, neceffe est, quod talis motus sit sempiternus secundum eius opinionem: igitur secundum ipsum oportet quod ordo mundi sit sempiternus. motus autem vel quietes partium principalium mundi pertinent ad ordinem ipsius. sic ergo sequitur, quod terra non mouetur circulariter. Secundo rationem ponit ibi.

Quae ratio talis est. Omnia corpora, quae circulariter mouentur, sunt haec, & non vniuersum situm habentia, ex quo quodlibet eorum mouetur pluribus modis, & non

LECTIO XXVI. Os autem primo dicimus, vtrum habeat motum, an maneat.

LECTIO XXVI. Os autem primo dicimus, vtrum habeat motum, an maneat.

Ad huc autem palam &c. Circa primum tria facit. primo dicit de quo est intentio, scilicet quod prius dicendum est, vtrum terra habeat motum, vel quiescat. ex motu enim debemus accedere ad alia quae sunt circa terram consideranda, & ideo hoc primo ponit, ut assumat hoc tanquam principium ad sequentia. Secundo ibi.

Primo ergo assignat necessitate praedictae inquisitionis. Si enim supra dictum est, quidam, scilicet Pythagorici, posuerunt ea moueri circa medium mundi, ac si esset vna stellarum: alii vero, sicut in Timaeo scribitur, ponentes terram esse in medio dicunt eam reuolui circa medium caeli, circa axem diuidentem caelum per medium. Tertio ibi.

Ostendit quod impossibile est terram sic moueri quatuor rationalibus. In quarum prima accipit hoc pro principio, quod si terra moueretur circulariter, siue existens in medio mundi, siue extra medium mundi, neceffe esset, quod talis motus sit ei violentus. Manifestum est enim, quod motus circularis non est proprius, & naturalis motus terrae: quia si esset ei hic motus naturalis, oporteret quod quilibet particula eius haberet hunc motum: quia idem est motus naturalis totius, & partis, ut supra dictum est. hoc autem videmus esse falsum: nam omnes partes terrae mouentur motu recto vsque ad medium mundi.

Si vero motus terrae circularis sit violentus praeter naturam, non potest esse sempiternus: quia sicut in precedenti habitu est nullum violentum est sempiternum: sed si terra moueretur circulariter, neceffe est, quod talis motus sit sempiternus secundum eius opinionem: igitur secundum ipsum oportet quod ordo mundi sit sempiternus. motus autem vel quietes partium principalium mundi pertinent ad ordinem ipsius. sic ergo sequitur, quod terra non mouetur circulariter. Secundo rationem ponit ibi.

Quae ratio talis est. Omnia corpora, quae circulariter mouentur, sunt haec, & non vniuersum situm habentia, ex quo quodlibet eorum mouetur pluribus modis, & non

LECTIO XXVI. Os autem primo dicimus, vtrum habeat motum, an maneat.

LECTIO XXVI. Os autem primo dicimus, vtrum habeat motum, an maneat.

Avno solo, excepta vna sphaera, quae vno motu mouetur: & haec secundum ipsum est sphaera stellarum fixarum. si ergo terra haberet motum circulaem, siue in medio existens, siue extra medium, oportet quod moueretur pluribus modis, scilicet motu primae sphaerae circa polos zodiaci, quod non potest esse: quia si hoc esset, contingeret fieri mutationes & versiones stellarum fixarum per respectum ad terram, quae propter proprium motum suum deficerent, ut non redirent ad idem punctum simul cum stella sphaerae, vel ipsa terra, vel aliqua pars eius signata. Sicut accidit de planetis: & ita sequitur, quod stelle fixae non semper videtur oriri, & occidere secundum eandem partem terrae, quod non accidit, sed semper oriuntur, & occidunt in loca designata. non ergo terra circulariter mouetur. Tertiam rationem ponit ibi.

Nam uti diximus, quidam ipsam stellarum iniquum esse, quidam in medio positam uolui, mouerique circa polum dicunt.

Esse autem hoc impossibile patet in principio sumpto. Si fertur, siue in medio sit, siue extra medium, neceffarium est ipsam hoc motu ui ferri. Non enim ipsius terrae, etenim vnaqueque partium hanc latiore habet. Nunc autem ad medium vniuersae recta feruntur. Quo circa cum uiolenta sit, praeterque naturam, impossibile est perpetuam ipsam esse: ordo autem mundi perpetuus est.

Practerea cuncta, quae conuersione feruntur, post relinqui uidentur, pluribusque latioribus una praeter primam sphaeram moueri, ergo & terram, siue circa medium, siue in medio sit collocata, duabus latioribus moueri neceffe est. Quod si sit, mutationes fieri fixarum stellarum regressionesque neceffe est: hoc autem fieri non uidetur, sed eadem eisdem in locis ipsius semper oriuntur, atque occidunt stellae.

Practerea latio partium ipsius totius secundum naturam: & ad ipsum est medium uniuersi.

Ob hoc enim & in ipso centro nunc iacet. Dubitauerit autem quispiam, cum idem sit medium utrorumque, ad utrum ea, quae pondus habent partem, quae terra secundum naturam feruntur, utrum quia est medium uniuersi, an quia est terra.

Ad medium igitur uniuersi ferantur neceffe est. Etenim leuia, atque ignis ad contrarium ponderibus terrae pergentia locum, ad ultimum eius medium, ea ratione qua est medium mundi, vel ea ratione, qua est medium terrae. Secundo ibi.

Soluit dubitationem dicens neceffarium esse, quod corpora grauia moueantur ad medium ea ratione, qua est medium totius mundi. Motus enim grauium contrariatur motui leuium: sed corpora leuia, & specialiter ignis mouentur ad extremum Tho. de Celo. H. caelestis

Lec. 1 T.c.3 T.c.54

Tex. c.95.

T.c.96.

caelestis corporis: ergo corpora grauia, & specialiter terra mouetur ad mediū mūdi: sed quia accidit, q̄ idē sit mediū terræ, & mediū mūdi: sicut si cognosco Coriscum, per accidens cognosco venientem, quia coriscus est veniens. Tertio ibi.

h Probat quod supposuerat, s. q̄ corpora grauia, & partes terræ mouēt ad mediū, & dicit hui⁹ signū eē, q̄ corpora grauia ferūt nāstr vsq; ad terrā, nō iuxta inuicē, nec s̄m æque distantes lineas, quæ nūq̄ cōcurrūt sed ad similes āgulos, i ad rectos āgulos respectu superficie, vel lineæ cō in gētis superficie terræ & hoc ex quacunque parte corpus graue mouetur usque ad terram. Et huius signum est, quod, si columna in quacunque parte terræ non statuatur secundum rectos angulos, sed inclinationem habens cadet vsque ad illam partē, ex qua facit angulum acutum. est autem probatum in Tertio Euclidis, quod si aliqua linea contingat circum, & protrahatur alia linea recta perpendiculariter super lineam contingentem in loco contactus, necesse est lineam illam, si protrahatur, transire centrum: & sic patet quod omnia corpora grauia moueantur vsq; ad centrū terræ, ita quod si non esset aliquod impediens ex diuersis partibus mora cōcurrerent sibi in centro terræ, ppter hoc quod quilibet earū moueretur secundū lineam rectam perpendiculariter cadētem super lineā contingentem, & in hoc contactus: & sic oportet, quod omnia corpora grauia ferantur ad vnum mediū totius mundi, & terræ. Deinde cū dicit.

h Quoniam autem fertur & G ad terrę medium, signum, quia lata grauia ad hanc non iuxta inuicem feruntur, sed ad similes angulos. Quare ad vnum medium feruntur, & quod terræ,

i Manifestum igitur, quia necesse est in medio esse terram, & immobilem, propter dictas causas.

K Et quia ui proiecta sursum grauia secundum regulam, iterum feruntur in eundem locum, & si in infinitum virtus proiciat. Quod quidem igitur neque mouetur, neque extra medium ponitur, manifestum ex his.

l Adhuc autem ex dictis palā est causa mansionis. Si enim natura nata est ferri ex omni parte ad medium, quemadmodū videtur, & ignis a medio iterū ad extremum impossibile latam esse quamcūq; particulam ipsius a medio nō uim passam: vna, n. latio vnus, & simplex simplicis, sed non contraria.

Quæ autem a medio ei, quæ ad medium contraria. Si igitur quancunque partem impossibile est latam esse a medio, manifestum quia & totā adhuc impossibile: ad quod. n. pars nata est ferri, & totum illuc natū est. Itaque si quidem impossibile moueri, necessarium utiq; erit ipsam manere in medio.

tem corpora grauia mouentur ad medium terræ, vt probatum est. ergo medium terrę est medium mundi: & ita terra est in medio mundi. Secunda conclusio est, quod terra sit immobilis: quod quidem contingit ex præmissis sic, Nihil mouetur in loco, ad quem naturaliter mouetur, quia ibi naturaliter quiescit: sed terra aliquando mouetur ad medium mundi, vt probatum est: ergo terra nullo modo mouetur. Quartam rationem ponit ibi.

K ¶ Videmus enim quod si suppositus sit lapis alicui tabulæ, & proiciatur secundum sui in directum, iterum cadet super eadem rectitudinem, quam sursum motum: si tabula non moueatur cadet lapis in eundem locum vt prius: si autem tabula moueatur, cadet lapis in alium locum, tanto magis distans, quanto lapis magis fuerit in alium proiectus: quia secundum hoc erit maius tempus inter principia projectionis, & terminum tactus. Vide m^o autem, quod grauia proiecta sursum secundum regulam, i secundum rectam lineam, iterū reuertuntur in eundem locū terræ, vnde fuerunt proiecta. Et ne aliquis dicat, quod hoc accidit propter tarditatem motus terræ, vnde imperceptibilis est distantia vtriusque loci, subiungit, quod hoc idem accidit, si infinitum vna vice post aliam aliquis proiciat lapidem sursum: ita, s. quod magnitudo temporis faciat distantiam locorum esse perceptibilem: & ita patet, quod terra non mouetur. Deinde epilogoando concludit manifestū esse ex præmissis, q̄ terra neque mouetur, neque habet situm extra medium mundi. Deinde cū dicit.

loci, qui cōtinet medium ipsum feruntur. Accidit autem idem terræ medium esse, ac uniuersi, feruntur enim pondera & ad medium terræ: sed per accidens, ea ratione qua terra medium suum habet in ipso medio uniuersi.

Ferri autem grauia, & ad ipsum medium terræ, hoc indicium est: pondera enim quæ ad hanc feruntur, non æque distantia, sed ad similes angulos feruntur. Quare ad vnum medium uniuersi, terræque feruntur.

Patet igitur necessario terram in medio esse, atque immobilem esse, & ob eas quas diximus causas.

Et quia pondera, quæ sursum iaciuntur, in idem rursus per rectam feruntur, & si in infinitum vis illa proiciat. Neque igitur terram moueri, neque extra medium collocatam esse per hæc dilucidum fuit.

Insuper causa quietis ex his quæ dicta sunt patet. Nam si apta est ad medium undique natura ferri, sicut videtur, & ignis ad extremum medio si mili modo, fieri non potest ut ulla pars ipsius a medio feratur, nisi non illata. Vna est enim vnus latio, & simplicis simplex, sed non contraria. At ea qua a medio pergitur contraria est ei qua ad medium itur. Si igitur fieri non potest, ut ulla pars ipsius medio feratur, patet magis fieri non posse, ut ex eodem tota feratur. Quo enim pars apta est moueri, eodem & totum aptum est ferri. Quare si impossibile est ipsam moueri, nisi a superioribus uiuis, in ipso medio ipsam manere necesse est.

esse uni corpori simplici duplices motus contrarii. Omnis autem motus a medio contrarius est motui ad medium. & sic, si ita est, quod quancunque pars terræ non possit ferri a medio nisi per violentiam, manifestum est quod multo impossibilius est, quod tota terra moueatur a medio. Possit autem aliquis obuiare dicens, quod tota terra non mouetur ad medium, sed ipse hoc excludit dicens, quod illuc nata est ferri tota terra, quo

quo nata est ferri pars terræ: & sic pars terræ mouetur ad medium naturaliter, & tota terra illuc mouebitur naturaliter, & ita impossibile est quod moueatur. Vnde necessarium est, quod quiescat in medio. Deinde cum dicit.

Confermat quæ dicta sunt de situ, & quiete terræ per dicta Astrologorū & dicit, q̄ his quæ dicta sunt, s. quod terra sit in medio, & quæ quiescat, attestantur ea quæ dicta sunt a Mathematicis circa Astrologiam. Ea. n. quæ sensu apparent circa translationem & figurationem, quæ determinantur secundum astrorum situm & ordinem, hoc modo saluari possunt, si terra sit in medio quiescens, & non aliter. Vt enim Ptolomeus dicit, si terra non esset in medio, oporteret eā alitero trium modorū esse dispositā, Quorum vnus est, quod axis mundi extra terram esset, & tamen terra distaret æqualiter ab vtroque polorum. Secundus modus est, quod terra esset in axe, & magis appropinquaret ad vnum polorum, quam ad alium. Tertius modus est, quod neque esset terra in axe, neque æqualiter distaret ab vtroque polorum: si autem terra esset sita primo modo, s. extra axem æqualiter distans ab vtroque polo: si quidem esset supra axem, vel infra, oporteret quod orizon habitantium in sphaera recta diuideret æquinoctialem, & omnes circulos æquidistantes in partes inæquales, & ita nunquam in sphaera recta fieret æquinoctium: in sphaera vero obliqua vel nunquam fieret æquinoctium, vel non fieret in medio duorū solsticiorum: quia orizon nunquam posset diuidere maximum circulum æquidistantem in duo media, sed forte aliquem aliorum. Si vero terra declinaret ab axe ad partem orientalem, vel occidentalem, sequeretur primo quidem, quod stellæ non viderentur æquales in ortu & occasu propter inæqualem distantiam: Iterum secundo sequeretur, quod non esset æqualitatem temporis ab uno ortu Solis vsque ad maximam exaltationem eius, quando maxime appropinquet capitibus nostris statio temporis, quod est vsque ad occasum. Si vero terra esset disposita secundo modo, s. quod terra esset in axe, sed appropinquaret magis ad vnum polorum, quam ad alium, sequeretur duo inconuenientia. Primo quidem, quia in sola recta sphaera orizon diuideret cælum in duo media. in sphaera vero obliqua semper esset minor pars cæli ex parte poli apparentis: maior autem ex parte poli occultati, & ita sequeretur, quod orizon obliquæ sphaeræ nō diuideret zodiacum in duo media, cuius contrarium apparet ex hoc, quod semper sex signa videmus super terram. Secundo, quia si terra non esset directe posita sub æquinoctiali sequeretur quod vmbra corporum erectorum in æquinoctiis orientales non fierent in directo occidentibus, cuius contrarium ubique apparet. Et ex hoc patet, quod neque tertius modus esse potest, vt scilicet terra neque sit in axe, neque distet ab vtroque polorum: quia ad hanc positionem sequuntur omnia prædicta inconuenientia. Qualitercunque etiam terra non esset in medio mundi, confunderetur omnis ordo, qui consideratur circa augmentum & diminutionem dierū: similiter etiam improbarentur regulæ eclipsum. Non enim semper eclipses Lunæ fierent in directa

m Testificantur autem his & a Mathematicis dicta circa Astrologiam. Apparentia enim accidunt translatis figuris quibus determinatus est astrorū ordo, tanquam in medio posita terra.

De loco quidem igitur, & mansione, & motu quemadmodum habet tanta sint dicta de ipsa.

LECTIO XXVII.

Iguram autem habere sphaericam necessariū est ipsam. vnaque enim partium particulariū grauitatē habet ad medium: & minor a maiori pulsa non potest intumescere, sed comprimī magis, & cōsentire alteram alteri, quousq; utique ueniant ad medium.

Oportet autem intelligere quod dicitur, quemadmodum vtique si facta secundū modū quem Physiologorum dicūt aliqui factum esse. Veruntamē illi quidem violentiam causā

aturalis motus terræ: secundo ex figura motus ipsius, ibi & quia omnia &c. } Circa primum tria facit. primo ponit rationem secundo comparat eam rationi, quam antiqui assignabāt, ibi & Oportet autem intelligere &c. } tertio excludit quasdam obiectiones ad rationem prædictam, ibi & Siue igitur similiter &c. } Dicit ergo primo, quod necesse est terram habere sphaericam figuram hac ratione: quia quilibet partium eius habet grauitatem ad medium, i. sua grauitate naturaliter mouetur ad medium, vt ex supra dictis patet. Est etiam hic considerandum circa motum partium terræ, quia maior pars depellit minorem, quousque ipsa maior pars perueniat ad medium, cuius ratio est: quia maior pars terræ habet maiorem grauitatē, & per consequens maiorem virtutem, vt moueatur ad mediū. Semper enim minor virtus vincitur a maiori. Et ideo non est possibile, quod partibus terrę motis versus medium, aliqua pars terræ intumescat, vel fluctuet, ita. s. quod eleuetur in situ vna pars terræ super aliam, sicut accidit in mari fluctuante, quasi terra sit alicubi non compressa, & alicubi compressa: sed oportet quod cum omnes partes terræ tendant uersus medium, superiores partes terræ comprimant inferiores. & una quasi consentiat alteri cedendo ei, quousque perueniatur ad medium: & sic oportet quod partibus terræ quasi vndique æqualiter compressis versus medium, terra habeat sphaericam figuram. Deinde cum dicit.

Manifestat prædictam rationem comparando ipsam ad rationem de figura terræ ab aliis assignatam, & dicit, quod oportet prædictam rationem intelligere, ac si positum esset, quod terra esset generata de nouo concurrentibus vndique partibus terræ versus medium, sicut antiqui Naturales posuerunt. In hoc tamen differentia est, quod illi ponunt motus partium terræ uersus medium causari ex uolentia gyrationis cæli, sicut supra dictum est: melius autem & verius est, ut ponamus motum partium terræ accidere naturaliter propter hoc, quod partes terræ habent grauitatē inclinantē eas versus mediū. si ergo po

oppositioe Solis & Lunæ, si terra non eēt in medio. Quod autem terra nō moueatur transiens de loco ad locum, contingit ex hoc, quod terra semper est in medio. Et iterum sequeretur quodcunque motu moueretur, quod propter velocitatem sui motus occultarentur a nobis omnes alii motus vel nubium, vel animalium. non enim uideatur, quod tardius moueatur iuxta corpus uelocius motum. Sic igitur epilogoando concludit Philosophus, quod de loco, & motu, & quiete terræ quomodo se habeat tanta dicta sunt.

Testes sunt hæc & ea quæ a Mathematicis circa Astrologiam dicuntur. Conueniunt enim ea quæ apparent, cum figuræ mutantur, quibus ordo stellarum est definitus, propterea quod in medio terra est collocata.

De loco igitur, et quiete motuue terræ, quomodo sese habent, tota nobis sint dicta.

LECTIO XXVII.

ostquam Philosophus determinauit ueritatem circa motum, uel locum, uel quietem terræ, hic determinat ueritatem circa figuram ipsius. & primo probat terram esse sphaericam rationibus naturalibus, quæ accipiuntur ex parte motus: secundo rationibus mathematicis, & astrologis, quæ accipiuntur ex his, quæ apparent secundum sensum, ibi & Adhuc autem & per apparentia &c. } Circa primum duo facit. primo ostendit positum ratione supra ex ipsa specie naturalis motus terræ: secundo ex figura motus ipsius, ibi & quia omnia &c. } Circa primum tria facit. primo ponit rationem secundo comparat eam rationi, quam antiqui assignabāt, ibi & Oportet autem intelligere &c. } tertio excludit quasdam obiectiones ad rationem prædictam, ibi & Siue igitur similiter &c. } Dicit ergo primo, quod necesse est terram habere sphaericam figuram hac ratione: quia quilibet partium eius habet grauitatem ad medium, i. sua grauitate naturaliter mouetur ad medium, vt ex supra dictis patet. Est etiam hic considerandum circa motum partium terræ, quia maior pars depellit minorem, quousque ipsa maior pars perueniat ad medium, cuius ratio est: quia maior pars terræ habet maiorem grauitatē, & per consequens maiorem virtutem, vt moueatur ad mediū. Semper enim minor virtus vincitur a maiori. Et ideo non est possibile, quod partibus terrę motis versus medium, aliqua pars terræ intumescat, vel fluctuet, ita. s. quod eleuetur in situ vna pars terræ super aliam, sicut accidit in mari fluctuante, quasi terra sit alicubi non compressa, & alicubi compressa: sed oportet quod cum omnes partes terræ tendant uersus medium, superiores partes terræ comprimant inferiores. & una quasi consentiat alteri cedendo ei, quousque perueniatur ad medium: & sic oportet quod partibus terræ quasi vndique æqualiter compressis versus medium, terra habeat sphaericam figuram. Deinde cum dicit.

Iguram autem rotundam ipsam habere necesse est. Vnaqueque enim partium pondus ad ipsum medium habet, & minor si a maiori pellatur, egredi non potest, sed præmittitur potius, ac alia alii cadit, donec ad medium ipsum perueniat.

Intelligere autem oportet id quod dicitur perinde fieri, atque si terra fieret eo modo quo naturalium etiam quidam ipsam inquitunt ortam esse. Verum illi quidem uolentiam latio nis ad infera terræ causam esse di-

aturalis motus terræ: secundo ex figura motus ipsius, ibi & quia omnia &c. } Circa primum tria facit. primo ponit rationem secundo comparat eam rationi, quam antiqui assignabāt, ibi & Oportet autem intelligere &c. } tertio excludit quasdam obiectiones ad rationem prædictam, ibi & Siue igitur similiter &c. } Dicit ergo primo, quod necesse est terram habere sphaericam figuram hac ratione: quia quilibet partium eius habet grauitatem ad medium, i. sua grauitate naturaliter mouetur ad medium, vt ex supra dictis patet. Est etiam hic considerandum circa motum partium terræ, quia maior pars depellit minorem, quousque ipsa maior pars perueniat ad medium, cuius ratio est: quia maior pars terræ habet maiorem grauitatē, & per consequens maiorem virtutem, vt moueatur ad mediū. Semper enim minor virtus vincitur a maiori. Et ideo non est possibile, quod partibus terrę motis versus medium, aliqua pars terræ intumescat, vel fluctuet, ita. s. quod eleuetur in situ vna pars terræ super aliam, sicut accidit in mari fluctuante, quasi terra sit alicubi non compressa, & alicubi compressa: sed oportet quod cum omnes partes terræ tendant uersus medium, superiores partes terræ comprimant inferiores. & una quasi consentiat alteri cedendo ei, quousque perueniatur ad medium: & sic oportet quod partibus terræ quasi vndique æqualiter compressis versus medium, terra habeat sphaericam figuram. Deinde cum dicit.

Manifestat prædictam rationem comparando ipsam ad rationem de figura terræ ab aliis assignatam, & dicit, quod oportet prædictam rationem intelligere, ac si positum esset, quod terra esset generata de nouo concurrentibus vndique partibus terræ versus medium, sicut antiqui Naturales posuerunt. In hoc tamen differentia est, quod illi ponunt motus partium terræ uersus medium causari ex uolentia gyrationis cæli, sicut supra dictum est: melius autem & verius est, ut ponamus motum partium terræ accidere naturaliter propter hoc, quod partes terræ habent grauitatē inclinantē eas versus mediū. si ergo po

esse sphaerica; eclipsis Lunae non semper haberet circulares decisiones. Videmus enim semper quando Luna eclipsatur, obscurum ipsius, & lucidum distinguuntur per lineam circulearem. Accidit autem eclipsis Lunae per hoc, quod ipsa subintrat umbram terrae, unde apparet umbram terrae esse rotundam. ex quo apparet terram, quae facit talem umbram, esse sphaericam, solum enim corpus sphaericum narum est semper facere sphaericam umbram. si enim corpus lucidum, scilicet Sol, sit maius terra, oportet quod faciat terrae umbram pyramidalem, cuius conus sit in alto, & basis in ipsa terra. si vero Sol esset minor terra, faceret quidem similiter umbram secundum figuram rotundae Pyramidis, tamen conus econuerso illius Pyramidis esset in terra, basis autem eius in alto. Si vero Sol esset equalis terrae, faceret umbram cylindricam, id est, columnarem: quicquid autem horum esset, sequeretur propter hoc quia terra est sphaerica, quod umbra eius secundum lineam circulearem abscederet Lunam. Posset autem aliquis dicere, quod ista circularis abscissio Lunae, non est propter rotunditatem terrae, sed propter rotunditatem Lunae. Sed ad hoc excludendum subdit, quod in augmento & decremento Lunae, quod accidit per singulos menses, sectio Lunae accipit omnes differentias figurarum. nam quandoque diuiditur secundum lineam rectam, sicut quando diuiditur per medium, puta, cum est 7. vel 21. quandoque autem sit amphitritos, id est, vndeque secundum circulum, scilicet quando est plena, scilicet cum est 14. quandoque est concava, puta, cum est prima, & a prima vsque ad 7. & a 21. vsque ad defectum. Quod contingit propter diuersam habitudinem eius ad Solem, vt supra dictum est: sed in eclipsibus semper linea diuidens ipsam est gibbosa, id est, circularis: quia igitur Luna eclipsatur propter terrae interpositionem, rotunditas terrae, cum sit sphaerica, est causa talis figurae circa diuisionem Lunae. Secundam rationem ponit ibi.

¶ Quae sumitur ex apparentia stellarum, & dicitur, quod diuersitate apparentiae stellarum, apparet quod terra non solum est rotunda, sed etiam parua in comparatione ad corpora caelestia. Si enim aliquis modicum moueatur versus meridiem, vel septentrionem, manifeste diuersificatur nobis horizon. Quod

apparet quantum ad duo. Primo quidem quantum ad polum orientis, qui est punctus caeli existens supra summitatem capitis nostri, qui quidem punctus diuersificatur secundum modicam distantiam, vt apparet ex stellis fixis: quia in modica distantia diuersae stellae apparent super summitatem capitis.

Secundo apparet diuersitas orientis ex diuersa abscissione caeli per orientem. Et hoc manifestat, quod mouentibus se versus septentrionem, vel meridiem, non videtur eadem stella. In his enim qui habitant in sphaera obliqua, polus septentrionalis eleuatur supra horizontem ipsorum, & omnes stellae, quae non distant a polo ultra eleuationem poli supra horizontem, sunt perpetuae occultationis. Quia igitur per diuersitatem orientis in terris septentrionalibus polus septentrionalis magis eleuatur, & polus oppositus magis deprimitur, contingit quod quaedam stellae quae sunt propinqua polo antarctico, non sunt perpetuae occultationis, sed videtur quibus in terris magis meridionalibus, puta, in Aegypto, & circa Cyprum, quae nunquam videtur in terris magis septentrionalibus. Et econuerso quaedam stellae sunt semper in regionibus magis septentrionalibus, quae tamen in regionibus magis meridionalibus magis occultantur per occasum. Et ex hoc apparet, quod terra est figurae rotundae praecipue secundum aspectum ad duos polos. Si enim esset superficiei planae omnes habitantes in tota terra superficiei ad meridiem & septentrionem, haberent eundem horizontem, & eadem stellae eis apparent, & occultarentur, nullo impedimento facto ex tumorositate. Et simili ratione probatur, quod terra sit rotunda versus ortum & occasum: alioquin non prius oriretur astrum quodcumque his qui sunt in oriente, quam his qui sunt in occidente. Si enim terra esset figurae concavae, sydus oriens prius apparetur his, qui sunt in occidente. si vero terra haberet planam superficiei, simul apparetur omnibus. Manifestum est autem, quod sydus oriens prius apparetur his qui sunt in oriente per eclipsim Lunae, quae si appareat in regione magis orientali, apparebit ante mediam noctem, in regione magis occidentali apparebit ante mediam noctem secundum quantitatem distantiae. ex quo patet, quod Sol prius oritur, & occidit in regione magis orientali. Per hoc autem, vt Aristoteles dicit apparet quod non sit magna quantitas rotunditatis terrae. Si enim esset

magis magnitudinis, non in tam parua distantia fieret ita cito diuersitas circa apparentiam stellarum. Et ideo non videntur valde incredibilia opinari, qui volunt coaptare secundum similitudinem, & propinquitatem locum in extremo occidentis situm, qui dicitur esse circa herculeas columnas: quas scilicet Hercules statuit in signum suae victoriae in loco qui est circa mare indicum in extremo occidentis: & dicitur esse vnum mare oceanum, quod continuat vtraque loca, & similitudinem vtrorumque locorum coniciuntur ex elephantibus, qui circa vtrumque locum oriuntur, non autem in medijs regionibus: quod quidem est signum conuenientiae, & similitudinis locorum, non autem propinquitatis. Tertiam probationem inducit ibi.

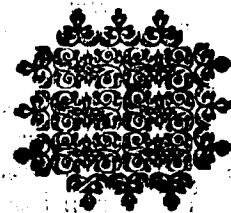
¶ Quae quidem sumitur ex mensura terrae, & dicitur: quicunque Mathematici attentauerunt ratiocinari de magnitudine rotunditatis terrae, contingit vsque ad quadraginta myriades stadiorum, id est, quadagesies decem milia: quod est quadringentesies milia stadiorum, est autem stadium octaua pars miliaris, secundum hoc rotunditas terrae erit quinquaginta milia miliariorum. Secundum autem diligentiorum considerationem Modernorum Astrologorum, est rotunditas terrae multo minor, id est, viginti milia miliaria, & quadraginta, vt Alfraganus dicit, vel decem, & octo miriadum stadiorum, id est, centum octo-

dem stellae eis apparent, & occultarentur, nullo impedimento facto ex tumorositate. Et simili ratione probatur, quod terra sit rotunda versus ortum & occasum: alioquin non prius oriretur astrum quodcumque his qui sunt in oriente, quam his qui sunt in occidente. Si enim terra esset figurae concavae, sydus oriens prius apparetur his, qui sunt in occidente. si vero terra haberet planam superficiei, simul apparetur omnibus. Manifestum est autem, quod sydus oriens prius apparetur his qui sunt in oriente per eclipsim Lunae, quae si appareat in regione magis orientali, apparebit ante mediam noctem, in regione magis occidentali apparebit ante mediam noctem secundum quantitatem distantiae. ex quo patet, quod Sol prius oritur, & occidit in regione magis orientali. Per hoc autem, vt Aristoteles dicit apparet quod non sit magna quantitas rotunditatis terrae. Si enim esset

magis magnitudinis, non in tam parua distantia fieret ita cito diuersitas circa apparentiam stellarum. Et ideo non videntur valde incredibilia opinari, qui volunt coaptare secundum similitudinem, & propinquitatem locum in extremo occidentis situm, qui dicitur esse circa herculeas columnas: quas scilicet Hercules statuit in signum suae victoriae in loco qui est circa mare indicum in extremo occidentis: & dicitur esse vnum mare oceanum, quod continuat vtraque loca, & similitudinem vtrorumque locorum coniciuntur ex elephantibus, qui circa vtrumque locum oriuntur, non autem in medijs regionibus: quod quidem est signum conuenientiae, & similitudinis locorum, non autem propinquitatis. Tertiam probationem inducit ibi.

¶ Quae quidem sumitur ex mensura terrae, & dicitur: quicunque Mathematici attentauerunt ratiocinari de magnitudine rotunditatis terrae, contingit vsque ad quadraginta myriades stadiorum, id est, quadagesies decem milia: quod est quadringentesies milia stadiorum, est autem stadium octaua pars miliaris, secundum hoc rotunditas terrae erit quinquaginta milia miliariorum. Secundum autem diligentiorum considerationem Modernorum Astrologorum, est rotunditas terrae multo minor, id est, viginti milia miliaria, & quadraginta, vt Alfraganus dicit, vel decem, & octo miriadum stadiorum, id est, centum octo-

FINIS SECVNDI LIBRI.
DE CAELO ET MVNDO.

ginta milia stadiorum, vt Simplicius dicit: quod quasi in idem redit. Nam viginti milia est octaua pars centum sexaginta miliarum. Hoc autem Astrologi comprehendere potuerunt considerantes quantum spatium in terra facit diuersitate vnius gradus in caelo, & inuenerunt quod quinquaginta stadia secundum Simplicium, vel quinquaginta sex miliaria, & duas tertias miliarii secundum Alfraganum. Vnde, si multiplices hunc numerum per trecentum sexaginta, qui est numerus graduum caeli, comprehendentes rotunditatem terrae esse praedictae quantitatis, & sic ex his possumus argumentari quantitatem terrae non solum esse sphaericam, sed etiam non magnam, in comparatione ad magnitudines aliorum astrorum. Nam Solem probant Astrologi esse centies septuagesies maiorem terrae: cum tamen propter distantiam videatur nobis pedalis. Dicit autem aliorum Astrorum propter opinionem Pithagorae, qui posuit terram vnam de stellis. Et in hoc terminatur Sententia. Secundi Libri.

Mathematicorum etiam, qui magnitudinem orbis terrae metiri conantur, quadringentis terram cingit stadiorum millibus dicunt. Ex quibus, si coniectura sumatur, molem ipsius terrae non solum rotundam esse, sed etiam ad ceterarum stellarum magnitudinem magnam non esse necesse est.

ARISTOTELIS DE CAELO ET MUNDO LIBER TERTIUS.

Cum Diui Thomæ expositione.

LECTIO PRIMA.

POST QUAM Philosophus determinauit de corporibus quæ mouentur motu circulari, hic procedit ad determinandum de corporibus, quæ mouentur motu recto. & primo præmittit præmiū, in quo explicat suam intentionem secundo pro-

sequitur propo-
rum, ibi { Prius
quidem igitur philo-
sophantes &c. } Circa
primum duo facit.
Primo continuat se
ad præcedentia, ostē-
dens de quibus iam
supra dictum sit. Se-
cundo de quibus res-
tat dicendum, ibi
{ Quoniam autē cor-
porum quæ natura. }
Dicit ergo primo se
in præcedentibus trā-
suisse, i. breuiter tra-
ctasse de primo cælo
& partibus. s. eius.
possumus autem per
primum cælum in-
telligere totum vni-
uersum, quod est pri-
mum perfectione, &
partes eius accipe-
re corpora, quæ mo-
uentur motu circula-
ri, & motu recto, vt
sic videatur hic tange-
re ea quæ in primo
libro determinata
sunt. Sed huic expo-
sitioni videtur ob-
stare quod subditur.
{ Adhuc autem de
astris latis in ipso &c.
Non autem proprie
dicuntur ferri astra
in toto vniuerso, sed
in cælo quod circula-
riter fertur. Et ideo
dicitur melius, hoc
quod dicit de primo
cælo, est intelligendū
de corpore quod cir-
culariter fertur. sed
quia non dicit simpli-
citer de cælo, sed de
primo cælo, potest
hoc referri ad primam
sphaeram, quæ est stellarum
fixarum: quod autem dicit,
& partibus, refertur ad
dextrum & sinistrū
& alias positionis differē-
tias, quas in cælo ostendit.
Sed secundū
hoc non esset sufficiens
commemoratio, nec eorum
quæ dicta
sunt in toto primo lib.
nec etiam eorum omnium,
quæ dicta
sunt in secūdo, in quo
habitu est etiam de
sphaeris planetarū:
Et ideo melius videtur
dicendum, quod per
primum cælum intelligitur
hoc totum corpus quod
circulariter fertur, quod
quidem dicitur primum
in comparatione ad corpora
inferiora, respectu
quorum est primum, &
ordine sit-
tus, & perpetuitate
durationis, & virtute
causalitatis. Quod au-
tem subdit, & partibus,
referendum est ad di-
uersas sphaeras, quæ
sunt partes totius
corporis celestis: dictū
est de stellis quæ mo-
uent in toto cælo, &
quæ ad stellas fixas, &
quæ ad planetas, de
quibus dictum est ex
quibus constant. Ostē-
sum est. n. q. sunt de

T. c. i.

LECTIO I.

DE primo quidem igitur cælo & partibus, adhuc autem de inip-
so latis astris, ex quibus constant, & qualia quidem natura sunt: adhuc autem quoniam ingenita & incorruptibilia pertransiuimus prius.

B Quoniam autē eorū quæ natū-
ra dicuntur, hæc quidē sunt sub-
stantiæ, hæc autē operationes, &
passiones horū. Dico autē substā-
tias quidē simplicia corpora,
puta, ignē, terrā, & coelemen-
ta his, & quæcunque ex his, pu-
ta totum cælum, & partes eius,
& iterum animalia, & plantas,
& partes horum. Passiones au-
tem & opera aliorum horū
viciniūque, & aliorum quorū-
cunque sunt causa ista elemen-
ta secundū virtutē ipsorum.
adhuc autem alterationes, &
inuicem transmutationes, ma-
nifestum, quia de natura histo-
riā plurimam accidit de corpo-
ribus esse. Omnes enim natura-
les substantiæ aut corpora, aut
cum corporibus generantur &
magnitudinibus: hoc aut palā
ex eo, quod determinatum est
quæ sunt natura, & ex ea quæ p
singula contemplatione.

F natura celestis corporis. dictum est etiam qualia sint secundum naturam, quia sunt animata, & sphaerica. Dictum est etiam quod non sunt subiecta generationi & corruptioni: & si quidem in primo lib. determinauit de toto vniuerso, sicut supra diximus, secundum opinionem Alexandri, sic recapitulatio se extendit solum ad secundum librum. Si vero etiā in primo lib. ostēdit determinare de cælo principaliter, vt Simplicius dicit, sic recapitulatio se extendit etiam ad primum librum. Deinde cum dicit. b. ¶ Ostendit de quibus restat dicendum. & primo manifestat in quo consistat tota consideratio naturalis philosophi: secūdo ex hoc concludit quid post præmissa restat dicendum, ibi. { De primo quidem &c. } Circa primum videtur tali ratione. Omnes substantiæ naturales sunt corpora: sed tota consuetudo naturalis est de substantiis naturalibus, & earum accidentibus, ergo tota consideratio scientiæ naturalis est circa corpora. primo igitur præmittit Minorem dicens, quod eorum duæ dicuntur esse secundum naturam, quædam sunt substantiæ naturales, quædam autem sunt operationes, & passiones substantiarum naturalium: Et ad hoc manifestandum primo exponit quæ sunt substantiæ naturales, inter quas primo enumerat corpora simplicia, & inter ea primo exem-

LECTIO I.

DE primo igitur cælo ac partibus, et de stellis, quæ in ipso feruntur ex quibus constant, & qualia sunt natura: & insuper ingenita ac incorruptibilia esse, prius iam pertractauimus.

Cum autem eorum quæ natura dicuntur esse, alia sint substantiæ, alia harum opera affectusque. Atque substantias quidem dico simplicia corpora, ignem, terram, & quæ eiusdem sunt seriei: & item ea quæ ex his constant, ueluti totum cælum, & ipsiusque partes, & animalia plantæque, & horum partes. Affectus autem operaque, motiones horum eiusque, cæterorumque horum hæc elementa uel sua sunt causa, & alterationes uel mutasue migrationes, patet plurimam de natura scientiam de corporibus esse. Omnes enim substantiæ naturales aut corpora sunt, aut cum corporibus ac magnitudinibus sunt. Hoc autem patet & ex definitione qua emerere quæ sunt natura, & ex singulorum etiam contemplatione.

plificat de igne, & terra, & de aliis quæ sunt elementa corporum cum eis, sicut sunt aer & aqua: & ad horum naturam pertinent corpora mixta, quæ ex eis componuntur, sicut lapides & metalla. Deinde exemplificat de alio corpore simplici præter elementa, quod est totum cælum, & partes eius: vltimo autem ponit corpora mixta animata, sicut animalia, & plantas, & partem substantiarum naturalium. Deinde manifestat quæ sunt operationes harum substantiarum, & dicit, quod sunt motus locales vniuersi cuiusque horū, & dicit, quod sunt motus locales vniuersi cuiusque horum corporum, & etiam aliorum, quorum ista corpora sunt causa vel materialis, sicut elementa, uel effectiua, sicut cælum: & tamen tantis corporibus congruit motus secundum virtutem corporum simplicium, de quibus causantur. Deinde operationes, & passiones prædictarum substantiarum dicit esse alterationes, & transmutationes earum inuicem, quæ sunt secundum generationem & corruptionem,

nem. Secundo infert conclusionem, & dicit ex præmissis manifestum esse secundum plurimam historiam, id est, narrationis naturalis, esse circa corpora. per hoc autem quod dicit plurimam, intelligit omnem: sed videtur hoc modo loquedi propter physicum temperamentum. vel dicit plurimam propter hoc, quod in scientia natura si aliquid est, dicitur de primo motore, & de anima intellectiua. Tertio ponit Maiorem scilicet, quod omnes substantiæ naturales aut sunt corpora, aut generantur cum corporibus & magnitudinibus, sicut sunt formæ naturales, quæ dicuntur substantiæ. Et hoc quidem dicit esse manifestum dupliciter, primo per hoc, quod de terminatum est, quæ sunt secundum naturam paulo ante: quæ omnia vel sunt corpora, vel cum corporibus, vt determinatum est in Secundo Physicorum, quod secundum naturam sunt ea quæ habent in se ipsa principium motus & quietis: huiusmodi autem sunt sola corpora, quia nihil mouetur nisi corpus. Secundo dicit hoc esse manifestum per inductionem considerando per singula ea quæ in scientia naturali traduntur. inuenimus enim omnia esse corpora, vel cum corporibus. Et est ad uertendum, quod hæc eadem supra in primo libro præmissa. Deinde cum dicit. c. ¶ Ostendit quid post dicta restat dicendum. & primo quid quod ad substantiam, dicens dictum esse de primo corpore inter elementa, id est, de cælo, quod vocat elementum secundum Alexandrum, quia est pars mundi: secundum autem Simplicium, quia est corpus simplex, de quo dictum est, quale sit secundum naturam: quia est aiatum & sphaericum, & quia etiam est incorruptibile & ingenitum: vnde reliquum est dicere de alijs duobus corporibus. Ostensum est enim in primo libro esse tria corpora, vnum scilicet, quod mouetur circa medium, de quo iam dictum est: aliud quod mouetur a medio, & tertium quod mouetur ad medium, de quibus duobus restat dicendum. nam de terra supra dictum est non quantum ad suam naturam, sed quantum ad habitudinem quæ habet ad cælum. Secundo ibi.

c De primo quidem igitur elementorum dictum est, & quale quid secundum naturam, & quoniam incorruptibile & ingenitum: reliquum autem de duobus dicere.

d Simul autem accidet de his dicentibus, & de generatione & corruptione inquirere. Generatio enim aut omnino non est, aut solum in his elementis, & his quæ ex his constant. Ipsum autē primū hoc forte primo considerandū vtrū est, aut non est.

LECTIO II.

Prius quidē igitur philosophantes de veritate, & ad quos dicimus nos nunc sermones, & ad inuicem diuersificati sunt.

Hi quidem enim ipsorum totaliter auferebant generationem & corruptionem. Nihil enim eorum quæ corrumpi entium, sed solum uideri nobis, puta qui circa Melissum & Parmenidem, quos & si aliqua dicunt bene, sed non physicæ oportet putare dicere. Esse enim quædam entium ingenita, & totaliter immobilia, magis est alterius, & prioris quàm physicæ consideratio-

LECTIO II.

Remisso præmio, in quo ostendit quid restet considerandum circa scientiam naturalem, hic incipit prosequi ea quæ dicta sunt, & primo inquirendo de

opinionibus Philosophorum circa prædicta: secundo determinando veritatem in quarto libro, ibi { De graui autem & leui &c. } Circa primum duo facit. Primo inquit de generatione & motu corporum naturalium, an sit: secundo quorum, & propter quid sit, ibi { Quod autē neque omnium est generatio &c. } Circa primum duo facit. Primo inquit secundum opiniones antiquorum Philosophorum, an sit generatio: secundo inquit, an motus localis sit naturalis corporibus naturalibus. { Quod autē necessariū existere motū &c. } Circa primū duo facit, primo enumerat opiniones antiquorum circa generationem: secundo, inquit de veritate earum, ibi. { De alijs quod igitur alter sit sermo. } Circa primū tria facit. primo ponit diuersitatem Philosophorum circa generationem: secundo ponit opiniones negantium generationem, ibi { Hi quidem causam ipsorum &c. } Tertio ponit opiniones attributium generationem corporibus, ibi { Alterius quidem igitur &c. } Dicit ergo primo, quod illi qui prius Philosophati sunt de veritate scilicet, speculatiua (quod dicit ad differentiam eorum, qui philosophati sunt circa moralia, & circa politica) diuersificati sunt in suis opinionibus, & contra se inuicem, & contra ea quæ nunc dicuntur, de generatione. Deinde cum dicit. b. ¶ Ponit opiniones auferentium generationem, & dicit quod quidam antiquorum Philosophorum totaliter auferebant generationem & corruptionem a rebus. Dicunt enim quod nihil entium fit, aut corrumpitur, sed solum videtur nobis aliquid generari, aut corrumpi. Sed ista fuit opinio adsequentium Melissum & Parmenidem, quos quantum ad aliquid laudat ad hoc, quod ipsi primi intellexerunt, quod oportet esse aliquas naturas ingenitas, & incorruptibiles, & immobiles. Quod quidem hac ratione mori ponebant: quia cum de his quæ subiunguntur generationi & corruptioni, non possit esse certa cognitio, aut scientia, oportet esse aliquas naturas ingenitas & incorruptibiles. Si enim de his quæ cadunt sub generatione & corruptione sit aliqua scientia, hoc non est nisi quantum in eis est aliquod ingenitum & incorruptibile secundum participationem illarum naturarum, quæ secundum se sunt ingenitæ & incorruptibiles, cognoscuntur enim secundum suas formas: forma autem est quoddam diuinum in rebus, in quantum est quædam participatio primi actus. Preprehendit autem eos Aristoteles in hoc, quod nihil opinabantur esse præter sensibilia: & tamen intelligebant, quod oportet esse quædam substantias ingenitas & incorruptibiles, & transulerunt ea quæ pertinent ad rationem supernaturaliū substantiarum ad hæc sensibilia, dicentes hæc sensibilia esse ingenita & incorruptibilia secundum veritatem: generari autem & corrumpi secundum opinionem. Manifestum est autem, quod si sunt quædam entia ingenita & incorruptibilia, & omnino immobilia, eorum consideratio non pertinet ad naturalem philosophiam, quæ tota versatur circa mobilia: sed ma-

De primo igitur elementorum, & quale quid est natura, & incorruptibile ac ingenerabile esse, satis iam diximus: restat autem dicere de duobus.

Quod si de hisce dicamus, fiet & de generatione simul corruptioneue consideratio. Generatio enim aut omnino non est, aut in hisce dumtaxat est elementis, atque in hisce quæ ex his constāt. Hoc autem ipsum primum est contemplandum, utrum sit, an non sit.

LECTIO II.

Ic igitur, qui prius de ueritate philosophati sunt, tam enim in hisce sermonibus, quos nunc nos dicimus, quàm inter sese discordes fuerunt.

Quidam enim ipsorum generationem e medio corruptionemue tollunt. Nihil enim eorum quæ sunt, generari aut corrumpi, sed solum ita nobis uideri dicunt, ut Melissus atque Parmenides, quos & si bene cætera dicunt, non naturaliter tamen dicere oportet putare. Esse nanque rerum aliquas ingenitas, omninoque immobiles ad aliam magis atque priorem, quàm ad naturalem considerationem,

quod quidam antiquorum Philosophorum totaliter auferebant generationem & corruptionem a rebus. Dicunt enim quod nihil entium fit, aut corrumpitur, sed solum videtur nobis aliquid generari, aut corrumpi. Sed ista fuit opinio adsequentium Melissum & Parmenidem, quos quantum ad aliquid laudat ad hoc, quod ipsi primi intellexerunt, quod oportet esse aliquas naturas ingenitas, & incorruptibiles, & immobiles. Quod quidem hac ratione mori ponebant: quia cum de his quæ subiunguntur generationi & corruptioni, non possit esse certa cognitio, aut scientia, oportet esse aliquas naturas ingenitas & incorruptibiles. Si enim de his quæ cadunt sub generatione & corruptione sit aliqua scientia, hoc non est nisi quantum in eis est aliquod ingenitum & incorruptibile secundum participationem illarum naturarum, quæ secundum se sunt ingenitæ & incorruptibiles, cognoscuntur enim secundum suas formas: forma autem est quoddam diuinum in rebus, in quantum est quædam participatio primi actus. Preprehendit autem eos Aristoteles in hoc, quod nihil opinabantur esse præter sensibilia: & tamen intelligebant, quod oportet esse quædam substantias ingenitas & incorruptibiles, & transulerunt ea quæ pertinent ad rationem supernaturaliū substantiarum ad hæc sensibilia, dicentes hæc sensibilia esse ingenita & incorruptibilia secundum veritatem: generari autem & corrumpi secundum opinionem. Manifestum est autem, quod si sunt quædam entia ingenita & incorruptibilia, & omnino immobilia, eorum consideratio non pertinet ad naturalem philosophiam, quæ tota versatur circa mobilia: sed ma-

is pertinet ad aliam priorem Philosophiam, quae est metaphisica: & ideo Parmenides, & Melissus, licet quantum ad aliquid bene dicerent, ponentes, quod oporteret esse aliquid ingentiu immobile: non tamen quantum ad hoc bene dicebant, quod de rebus naturalibus non naturaliter loquebantur, attribuentes ea quae sunt substantiarum immobilium substantiis naturalibus, quae sunt substantiae sensibiles. Dicit autem Simplicius in secundo commento, quod Aris. more suo reprehendit Parmenidem & Melissum. secundum ea quae ex terius ex eorum verbis apparebant. ne aliqui superficialiter intelligentes deciperentur: secundum autem rei veritatem in tentio horum Philosophorum erat, quod ipsum ens, quod scilicet est per essentiam suam est ingentiu, & incorruptibile, & omnino immobile: Quod autem dicebant generationem in rebus esse secundum opinionem, & non secundum veritatem: hoc ideo dicebant, quia opinabantur, quod sensibilia in quibus inuenitur generatio & corruptio, non sunt vera entia: sed solum secundum opinionem. Deinde cum dicitur, c. P. ponit opinionem attributionem generationem corporibus, & ponit tres opiniones, & dicit, quod quidam alii habebant contrariam opinionem praedictis, ac si studio se intenderent eis contradicere. Quidam autem dicunt, quod nulla res est ingentia, sed omnia generantur. Eorum tamen quae generantur, quaedam permanent incorruptibilia, quaedam autem corrumpuntur, & hoc maxime dixerunt sectatores Hesiodi, qui fuit vnus de Theologicis poetis, qui diuina sub tegumentis quarundam fabularum tradiderunt: vnde Hesiodus dicitur posuisse etiam chaos, ex quo omnia generantur, esse generatum: omne autem generatum ab aliquo generante generatur. vnde dabant intelligere super omnia ista esse quandam causam primam, scilicet intellectum, & diuinitatem, a qua omnia processerunt. Et huiusmodi processum a primo principio generationem vocabant. Secundam opinionem ponit ibi.

Et dicit, quod post praedictos Poetas, qui inter alios primitus de natura tractauerunt, quidam dixerunt, quod omnia aliagenerantur & sunt in continuo fluxu, ita quod nihil in eis est fixum & permanens, praeter vnum materiale, scilicet principium quod subsistit omnibus, quae sunt, & corrumpuntur. Et hoc idem dixerunt multi alii Philosophi, sicut Thales, qui posuit hoc principium esse aquam, Anaximenes autem aetrem.

illi autem, quia nihil quidem aliud praeter sensibilibus substantiam suspicantur esse. Tales autem quosdam intellexerunt, si cognitio aliqua aut prudentia erit ad hoc illis accommodatas sententias traduxerunt.

Alij vero quasi de industria contrariam habuerunt opinionem. Sunt enim qui nulla reum ingenerabiles esse, sed omnes fieri dicunt. Generatas autem partim permanere, partim corrumpi. Est autem sententiae talis maxime quidem Hesiodus. Deinde caterorum hi qui primi de Natura dixerunt, quidam cetera, quidam omnia fieri fluereque dicunt, ac nihil prorsus stabile esse, vnum autem quod solum permanere, ex quo haec uniuersa transfigurari sunt apta, quod quidem caterique complures ut Eraclius Ephesius dicere uelle uidetur.

Sunt & qui corpus omne generabile faciunt, componentes ipsum ex planis, ac dissoluentes in plana.

LECTIO III.

De aliis quidem igitur alter sit sermo. Hisce uero qui hoc dicunt modo, omniaque corpora ex planis constituntur. Quod accidit contra sententias dicere Mathematicas, per facile est uidere. Erat tamen equum, aut non dimouere ipsas, aut credibilibus rationibus, quam suppositionibus sunt, dimouere.

autem in libro de Generatione, partim autem inferius in hoc eodem libro. Sed quantum ad illos qui ponunt omnia corpora ex superficiebus constitui, in proprio est uidere, quod accidit eis dicere multa contraria disciplinis. scilicet Mathematicis, quae supponunt punctum esse indiuisibile, & ita ex punctis non fit linea, quae est diuisibilis. supponunt, n. lineam esse longitudinem sine latitudine: & ita ex lineis non fit superficies, quae habet longitudinem cum latitudine sine profunditate, & ita ex superficiebus non fit corpus, quod cum longitudine & latitudine habet profunditatem. non est autem rectum, quod aliquis remoueat huiusmodi suppositiones mathematicas, nisi aliquis afferat probabiliores rationes, quae sint istae suppositiones. Et ideo uidetur, quod praedicta Platonis positio esse improbanda, quae absque ratione cogente, huiusmodi suppositiones remouit. Secundam ponit ibi.

Anaximander autem inter utrumque, medium scilicet uaporum. Eraclitus autem Ephesus ignem, de quo specialiter mentionem facit, quia ipse magis asserbat omnia esse in continuo fluxu. Tertiam opinionem ponit ibi.

Et dicit, quod quidam posuerunt, quod omnia corpora componantur ex superficiebus, & quod superficies ex lineis, & linea ex punctis: quia sicut punctus est terminus, & diuisio lineae, ita linea superficiei, & superficies corporis. Si autem sic se habet, sicut Plato posuit, quod corpora componantur ex lineis, & linea ex punctis, & ita non erit necesse, quod pars lineae sit linea, & de hoc dicit esse prius considerandum in sermonibus de Motu, id est, in Sexto Phys. ubi probatum est, quod lineae non sunt indiuisibiles, neque ex indiuisibilibus compositae. Inuenitur autem quidam alius libellus, in quo probatur, quod non sunt lineae indiuisibiles: quem quidem dicunt esse Theophrasti. Deinde cum dicitur.

LECTIO III.

Remissis opinionibus de generatione rerum, hic inquiritur de ueritate dictarum opinionum, & praetermissis aliis opinionibus, de quibus in aliis locis inquiritur, specialiter inquisitionem facit de ueritate opinionum, quae est Platonis, & quia erat famosior, tum etiam, quia ordine inquisitionis erat prior: nam aliae opiniones ponebant uel asserere uel specialiter corperum generationem, haec autem opinio uidebatur tradere generationem, in quantum est corpus, ponendo corpus ex superficiebus generari. Circa hoc autem duo facit. primo improbat hanc opinionem: secundo ostendit eisdem rationibus improbari posse opinionem Pythagoricorum, ponentium corpora generari ex numeris, ibi. Idem autem accidit &c. Circa primum duo facit, primo improbat praedictam opinionem rationibus Mathematicis: secundo rationibus naturalibus, ibi. Quaecumque autem naturalibus &c. Circa primum ponit duas rationes. Circa quarum primam dicit, quod de aliis praedictarum opinionum debet fieri alius sermo, partim quidem in primo Physicorum, partim

Deinde caterorum hi qui primi de Natura dixerunt, quidam cetera, quidam omnia fieri fluereque dicunt, ac nihil prorsus stabile esse, vnum autem quod solum permanere, ex quo haec uniuersa transfigurari sunt apta, quod quidem caterique complures ut Eraclius Ephesius dicere uelle uidetur.

Sunt & qui corpus omne generabile faciunt, componentes ipsum ex planis, ac dissoluentes in plana.

LECTIO III.

De ceteris igitur alius erit sermo. Hisce uero qui hoc dicunt modo, omniaque corpora ex planis constituntur. Quod accidit contra sententias dicere Mathematicas, per facile est uidere. Erat tamen equum, aut non dimouere ipsas, aut credibilibus rationibus, quam suppositionibus sunt, dimouere.

autem in libro de Generatione, partim autem inferius in hoc eodem libro. Sed quantum ad illos qui ponunt omnia corpora ex superficiebus constitui, in proprio est uidere, quod accidit eis dicere multa contraria disciplinis. scilicet Mathematicis, quae supponunt punctum esse indiuisibile, & ita ex punctis non fit linea, quae est diuisibilis. supponunt, n. lineam esse longitudinem sine latitudine: & ita ex lineis non fit superficies, quae habet longitudinem cum latitudine sine profunditate, & ita ex superficiebus non fit corpus, quod cum longitudine & latitudine habet profunditatem. non est autem rectum, quod aliquis remoueat huiusmodi suppositiones mathematicas, nisi aliquis afferat probabiliores rationes, quae sint istae suppositiones. Et ideo uidetur, quod praedicta Platonis positio esse improbanda, quae absque ratione cogente, huiusmodi suppositiones remouit. Secundam ponit ibi.

Dicit eiusdem rationis esse, quod solida, id est, corpora componantur ex superficiebus, & quod superficies ex lineis, & linea ex punctis: quia sicut punctus est terminus, & diuisio lineae, ita linea superficiei, & superficies corporis. Si autem sic se habet, sicut Plato posuit, quod corpora componantur ex lineis, & linea ex punctis, & ita non erit necesse, quod pars lineae sit linea, & de hoc dicit esse prius considerandum in sermonibus de Motu, id est, in Sexto Phys. ubi probatum est, quod lineae non sunt indiuisibiles, neque ex indiuisibilibus compositae. Inuenitur autem quidam alius libellus, in quo probatur, quod non sunt lineae indiuisibiles: quem quidem dicunt esse Theophrasti. Deinde cum dicitur.

Deinde palam, quia eiusdem rationis est, solida quidem ex superficiebus componi, superficies autem ex lineis, has autem ex punctis: sic autem habetibus non necesse lineae partem lineam esse. De his autem consideratum est prius in his, qui de Motu sermonibus: quia non sunt indiuisibiles longitudines.

Quaecumque autem de naturalibus corporibus impossibilia accidit dicere, facientibus indiuisibiles lineas, ad modicum consideremus & nunc. Impossibilia enim in illis accidentia, & naturalibus consequuntur. Quae autem in his, in illis non omnia: propter hoc quidem, quod ex ablatione dicuntur mathematica, Physica autem ex appositione.

Multa autem sunt, quae indiuisibilibus non possibile existere: naturalibus autem necessarium, puta, si quid est indiuisibile. In indiuisibili enim diuisibile impossibile est existere: passiones autem diuisibiles omnes dupliciter, aut enim secundum speciem, aut secundum accidens: secundum speciem quidem, puta coloris, album, aut nigrum: secundum accidens autem, si cui existat, sit diuisibile. Quare quaecumque simplicia passionum omnium, sunt diuisibilia hoc modo: propter quod impossibile in talibus considerandum.

Si itaque impossibile est utraque utroque nullam habente grauitatem, ambo habere grauitatem, sensibilia autem corpora omnia, aut quaedam grauitatem habent, puta terra & aqua, ut & utique

Ostendit, quae impossibilia ex praedicta positione sequuntur circa corpora naturalia. & primo ponit quandam rationem generalem: secundo explicat eam per partes, ibi. Si itaque impossibile est &c. Dicit ergo, quod multa sunt, quae non possunt inesse indiuisibilibus, quae tamen necesse est inesse naturalibus corporibus. Possumus autem indiuisibilia hic accipere mathematica, eo quod per abstractionem dicantur, & sic hoc

quod hic dicitur, inducetur ad manifestandum quod immediate dictum est, scilicet quod naturalia se habent per additionem ad mathematica: quia multa necesse est inesse naturalibus, quae non possunt inesse mathematicis, sicut omnes passiones quae sunt diuisibiles. Sed melius est, ut indiuisibilia accipiamus, sicut superficies respectu corporum, & lineam respectu superficiei, & puncta respectu lineae, quae etiam indiuisibilia sunt simpliciter. Dicit ergo, quod multa necesse est inesse corporibus naturalibus, quae non possunt inesse rebus indiuisibilibus, puta, si aliquid est indiuisibile, ut punctum, vel linea, vel superficies, puta, si quid est indiuisibile ex necessitate inest corpori naturali: non autem rebus indiuisibilibus. Diuisibile enim non potest inesse rebus indiuisibili omnino, quia id quod inest alicui, quodam modo comprehenditur: ab ipso diuisibile autem non potest comprehendere ab indiuisibili secundum quantitatem. omnes autem passiones dupliciter diuiduntur: vel secundum speciem, vel secundum accidens. Quod non est sic intelligendum, quasi qualibet passio utroque modo diuidatur, sed quia qualibet primo, vel vno, vel altero modo diuiditur. Exponit autem utroque modum diuisionis & dicit, quod secundum speciem, diuiditur passio, sicut species coloris sunt album, & nigrum: quod quidem potest intelligi dupliciter. Vno modo, quod hoc commune colorum, diuidatur per album & nigrum sicut per suas species, & hoc non facit ad propositum, quia nihil prohibet de aliquo indiuisibili praedicari aliquid, quod est commune ad multa. Vnde oportet intelligere, quod passio diuisibilis secundum speciem intelligatur, sicut color medius, qui componitur ex duabus speciebus coloris, quae sunt album & nigrum. Talem autem passionem non uidetur possibile inesse rei, ut simplici, quia cum passiones proprie causentur a subiecto, necesse est quod passionis compositae sint diuersa principia, quod repugnat simplicitati subiecti. Exponit autem consequenter de diuisibili secundum accidens, & dicit, quod passio dicitur secundum accidens diuisibilis, si subiectum cui accidit, sit diuisibile, sicut diuiditur albedo per diuisionem subiecti. vnde omnes passiones, quae sunt simplices secundum speciem, inueniuntur diuisibiles hoc modo, scilicet secundum subiectum, in quantum scilicet in sunt corpori naturali. Et ideo circa tales passiones, quae vno vel altero modo sunt diuisibiles,

Deinde patet eiusdem esse sententiae, solida quidem ex superficiebus componi, superficies autem ex lineis, & has ex punctis componi. Quae si ita sunt, non necesse est partem lineam esse: sed de hisce prius in sermonibus de Motu considerauimus: demonstrauimus enim indiuisibiles nullas longitudines esse.

Quae uero de naturalibus corporibus impossibilia, accidit hisce dicere, qui lineas indiuisibiles faciunt, parumper nunc etiam contemplerur. Ea namque impossibilia, quae in illis accidunt, & in naturalibus, sane sequuntur, in illis accident, propterea quod mathematica quidem abstractione dicuntur, naturalia uero aduione.

Complura autem sunt, quae indiuisibilibus competere non possunt, naturalibus autem necessario competunt, ceu si quippiam indiuisibile esse dixerimus, in indiuisibili enim diuisibile esse non potest. Affectus autem omnes diuisibiles dupliciter sunt, aut specie, aut per accidens, specie quidem, ut coloris, album, & nigrum: per accidens autem, si id in quo est, diuisibile sit. quare qui sunt affectuum simpliciter, omnes hoc modo sunt diuisibiles. Quae propter impossibile ipsum in talibus est considerandum.

Si igitur impossibile est utraque parte ponderis nihil habere, totum habere pondus, sensibilia uero corpora, aut omnia, aut aliqua pondus habent, ceu terra, & aqua, ut & ipsi etiam dixerint, si punctum nihil ponderis habet, passio diuisibilis secundum speciem intelligatur, sicut color medius, qui componitur ex duabus speciebus coloris, quae sunt album & nigrum. Talem autem passionem non uidetur possibile inesse rei, ut simplici, quia cum passiones proprie causentur a subiecto, necesse est quod passionis compositae sint diuersa principia, quod repugnat simplicitati subiecti. Exponit autem consequenter de diuisibili secundum accidens, & dicit, quod passio dicitur secundum accidens diuisibilis, si subiectum cui accidit, sit diuisibile, sicut diuiditur albedo per diuisionem subiecti. vnde omnes passiones, quae sunt simplices secundum speciem, inueniuntur diuisibiles hoc modo, scilicet secundum subiectum, in quantum scilicet in sunt corpori naturali. Et ideo circa tales passiones, quae vno vel altero modo sunt diuisibiles,

les,

T.c. 3.

T.com. 4.

T.c. 5.

T.c. 6.

T.c. 7.

T.c. 8.

T.c. 9.

T.c. 10.

Dicit

est considerandum quod impossibile sequatur dicentibus li-

gas indivisibiles, vel superficies ex quibus componuntur corpora naturalia, ex talibus quae non sunt susceptiva passionum corporum naturalium. Deinde cum dicitur.

Tex. c6.9.

¶ Ponit speciales rationes ad improbandum positionem praedictam. Circa quarum primam duo faciunt. primo propositio rationem; secundo probat ea quae supponit. ibi. Sed & quod punctum non potest esse si vtrumque eorum ex quibus aliquid componitur, vultam habere gravitatem, & quod compositum habeat ex ambobus. gravitatem a se, contra sensibilia habens gravitatem, autem a se, sicut dicitur. Democritus, aut quaedam, scilicet terra, & aqua, sicut ipsi Platonici dicebant, ergo corpus sensibile non potest componi ex rebus non habentibus gravitatem. Componitur autem ex eis, secundum praedictam positionem. Si enim punctum non potest habere gravitatem, ergo nec linea, quae ex punctis componitur, & si linea non potest habere gravitatem, per consequens nec superficies, quae componitur ex lineis: & ulterius, neque corpus quod componitur ex superficiebus, quod est contra praedicta. Est autem considerandum, quod ista ratio tenet in partibus quantitativis, quae sunt eiusdem naturae, & rationis adinvicem, & cum toto, non autem tenet in partibus essentialibus, quarum alia ratio est ab invicem, & a toto. vnde non sequitur, si materia non est gravis, nec forma, quod aliquid ex eis compositum non sit aliquid graue actum. Deinde cum dicit.

Tex. c6.10.

¶ Probat quae supposuerat in ratione praemissa. & primo probat, quod punctum non sit graue: secundo quod ex non grauibus non potest componi aliquid graue, ibi. Adhuc neque ex non habentibus &c. Primum autem probat tribus rationibus. Quarum prima talis est. Omne graue potest esse aliquo modo grauius: & omne leue contingit aliquo modo esse leuius, sed tamen non est necesse, omne quod est grauius aut leuius, esse graue aut leue. Videtur autem quod hic dicitur esse falsum: nam comparativus supponit positivum, omne autem albius est album. Dicunt ergo quidam, quod comparativus, si proprie accipiatur, praesupponit positivum, & infert ipsum: sed quandoque comparatio est abusiva, puta, cum aliquid comparativus dicitur respectu oppositi, sicut si dicitur cignus albius coruo: vel etiam si dicitur comparativus propter hoc, quod minus participat de opposito, puta, si dicitur aliquis aethyops esse albius coruo, quia est minus niger. Et similiter dicitur aliquod minus malum, esse eligibilius magis malo, cum tamen malum non sit eligibile, nec aethyops sit albus. Et per hunc modum hic Philosophus dicit, quod non omne grauius est graue, nec omne leuius est leue: vnde ad assignandam abusivam comparativam, addidit forte. Sed quia non est consuetudo Aristotelis, ut ex abusivis locutionibus argumentetur, ideo dicendum est, quod quaedam sunt, quae dicuntur absolute,

Tex. c6.11.

h Si autem omne graue molle, aut durum necesse est esse, facile ex his impossibile aliquid deducere. Molle quidem enim quod in seipso cedens, quod autem cedens indivisibile.

re, sicut album, vel dulce, & in talibus comparativus praesupponitur positivum & infertur: quaedam autem sunt quae quandoque dicuntur absolute, quandoque autem relative, sicut graue & leue. Nam, ut in quarto dicitur, terra autem absolute grauis, aer autem ad ignem quidem grauis, ad aquam autem & terram levis. sic & aqua ad terram quidem est levis, ad ignem autem & ad aereum grauis. Manifestum est autem, quod id quod est absolute graue, est etiam graue per comparationem ad alia: & per hunc modum omne graue est grauius, & omne leue est leuius, non tamen sequitur, quod omne leuius est leue, aut omne grauius sit graue: quia non sequitur, quod si est leue ad alia, quod sit leue absolute: & eadem ratio est de graui, & quod hoc non sit vera patet in exemplo quod ponitur. Magnum enim communiter acceptum dicitur ad aliquid, ut patet in Predicamentis, sed appositum rei aliquid dicitur absolute magnum, quod pertinet ad quantitatem debitam illi rei, sicut homo dicitur magnus absolute, qui attingit ad perfectam hominis quantitatem: & ita patet, quod magnum dicitur absolute, & ad aliquid. Et inde est, quod omne magnum absolute dicitur magnum ad aliquid, & est esse maius, non autem omne maius est magnum absolute.

¶ Quae talis est. Si graue & leue consequuntur ad rarum & spissum. Videmus enim, quod secundum differentiam raritatis & densitatis elementa differunt in gravitate & levitate: sed spissum differt in hoc a raro, quod in aequali mole, id est, sub eisdem dimensionibus plura continet, quia plus habet de materia, ut in quarto Physicorum habetur. Cum autem corpora quaedam sint grauia, quaedam leuia, cum punctum ponitur graue aut leue, pari ratione ponitur & densum, & rarum: sed illud autem quod ponitur spissum, oportet esse indivisibile, in quantum plura continet sub minori mole. similiter id quod est rarum, oportet quod sit indivisibile, in quantum aequale continet sub maiori mole. punctum autem est indivisibile: neque ergo est spissum, neque rarum, per consequens, neque graue, neque leue. Tertiam rationem ponit ibi.

re, sicut album, vel dulce, & in talibus comparativus praesupponitur positivum & infertur: quaedam autem sunt quae quandoque dicuntur absolute, quandoque autem relative, sicut graue & leue. Nam, ut in quarto dicitur, terra autem absolute grauis, aer autem ad ignem quidem grauis, ad aquam autem & terram levis. sic & aqua ad terram quidem est levis, ad ignem autem & ad aereum grauis. Manifestum est autem, quod id quod est absolute graue, est etiam graue per comparationem ad alia: & per hunc modum omne graue est grauius, & omne leue est leuius, non tamen sequitur, quod omne leuius est leue, aut omne grauius sit graue: quia non sequitur, quod si est leue ad alia, quod sit leue absolute: & eadem ratio est de graui, & quod hoc non sit vera patet in exemplo quod ponitur. Magnum enim communiter acceptum dicitur ad aliquid, ut patet in Predicamentis, sed appositum rei aliquid dicitur absolute magnum, quod pertinet ad quantitatem debitam illi rei, sicut homo dicitur magnus absolute, qui attingit ad perfectam hominis quantitatem: & ita patet, quod magnum dicitur absolute, & ad aliquid. Et inde est, quod omne magnum absolute dicitur magnum ad aliquid, & est esse maius, non autem omne maius est magnum absolute.

¶ Quae talis est. Si graue & leue consequuntur ad rarum & spissum. Videmus enim, quod secundum differentiam raritatis & densitatis elementa differunt in gravitate & levitate: sed spissum differt in hoc a raro, quod in aequali mole, id est, sub eisdem dimensionibus plura continet, quia plus habet de materia, ut in quarto Physicorum habetur. Cum autem corpora quaedam sint grauia, quaedam leuia, cum punctum ponitur graue aut leue, pari ratione ponitur & densum, & rarum: sed illud autem quod ponitur spissum, oportet esse indivisibile, in quantum plura continet sub minori mole. similiter id quod est rarum, oportet quod sit indivisibile, in quantum aequale continet sub maiori mole. punctum autem est indivisibile: neque ergo est spissum, neque rarum, per consequens, neque graue, neque leue. Tertiam rationem ponit ibi.

¶ Quae talis est. Si graue & leue consequuntur ad rarum & spissum. Videmus enim, quod secundum differentiam raritatis & densitatis elementa differunt in gravitate & levitate: sed spissum differt in hoc a raro, quod in aequali mole, id est, sub eisdem dimensionibus plura continet, quia plus habet de materia, ut in quarto Physicorum habetur. Cum autem corpora quaedam sint grauia, quaedam leuia, cum punctum ponitur graue aut leue, pari ratione ponitur & densum, & rarum: sed illud autem quod ponitur spissum, oportet esse indivisibile, in quantum plura continet sub minori mole. similiter id quod est rarum, oportet quod sit indivisibile, in quantum aequale continet sub maiori mole. punctum autem est indivisibile: neque ergo est spissum, neque rarum, per consequens, neque graue, neque leue. Tertiam rationem ponit ibi.

¶ Quae talis est. Si graue & leue consequuntur ad rarum & spissum. Videmus enim, quod secundum differentiam raritatis & densitatis elementa differunt in gravitate & levitate: sed spissum differt in hoc a raro, quod in aequali mole, id est, sub eisdem dimensionibus plura continet, quia plus habet de materia, ut in quarto Physicorum habetur. Cum autem corpora quaedam sint grauia, quaedam leuia, cum punctum ponitur graue aut leue, pari ratione ponitur & densum, & rarum: sed illud autem quod ponitur spissum, oportet esse indivisibile, in quantum plura continet sub minori mole. similiter id quod est rarum, oportet quod sit indivisibile, in quantum aequale continet sub maiori mole. punctum autem est indivisibile: neque ergo est spissum, neque rarum, per consequens, neque graue, neque leue. Tertiam rationem ponit ibi.

¶ Quae talis est. Si graue & leue consequuntur ad rarum & spissum. Videmus enim, quod secundum differentiam raritatis & densitatis elementa differunt in gravitate & levitate: sed spissum differt in hoc a raro, quod in aequali mole, id est, sub eisdem dimensionibus plura continet, quia plus habet de materia, ut in quarto Physicorum habetur. Cum autem corpora quaedam sint grauia, quaedam leuia, cum punctum ponitur graue aut leue, pari ratione ponitur & densum, & rarum: sed illud autem quod ponitur spissum, oportet esse indivisibile, in quantum plura continet sub minori mole. similiter id quod est rarum, oportet quod sit indivisibile, in quantum aequale continet sub maiori mole. punctum autem est indivisibile: neque ergo est spissum, neque rarum, per consequens, neque graue, neque leue. Tertiam rationem ponit ibi.

¶ Quae talis est. Si graue & leue consequuntur ad rarum & spissum. Videmus enim, quod secundum differentiam raritatis & densitatis elementa differunt in gravitate & levitate: sed spissum differt in hoc a raro, quod in aequali mole, id est, sub eisdem dimensionibus plura continet, quia plus habet de materia, ut in quarto Physicorum habetur. Cum autem corpora quaedam sint grauia, quaedam leuia, cum punctum ponitur graue aut leue, pari ratione ponitur & densum, & rarum: sed illud autem quod ponitur spissum, oportet esse indivisibile, in quantum plura continet sub minori mole. similiter id quod est rarum, oportet quod sit indivisibile, in quantum aequale continet sub maiori mole. punctum autem est indivisibile: neque ergo est spissum, neque rarum, per consequens, neque graue, neque leue. Tertiam rationem ponit ibi.

¶ Quae talis est. Si graue & leue consequuntur ad rarum & spissum. Videmus enim, quod secundum differentiam raritatis & densitatis elementa differunt in gravitate & levitate: sed spissum differt in hoc a raro, quod in aequali mole, id est, sub eisdem dimensionibus plura continet, quia plus habet de materia, ut in quarto Physicorum habetur. Cum autem corpora quaedam sint grauia, quaedam leuia, cum punctum ponitur graue aut leue, pari ratione ponitur & densum, & rarum: sed illud autem quod ponitur spissum, oportet esse indivisibile, in quantum plura continet sub minori mole. similiter id quod est rarum, oportet quod sit indivisibile, in quantum aequale continet sub maiori mole. punctum autem est indivisibile: neque ergo est spissum, neque rarum, per consequens, neque graue, neque leue. Tertiam rationem ponit ibi.

quid cedit tangenti contra se ipsum. quod non posset esse, nisi haberet plures partes, quarum vna quodammodo refurgeret in locum alterius. Et eadem ratione oportet durum esse indivisibile: non enim posset dici cedens, nisi haberet quod cederet. Cum igitur punctum sit indivisibile, non erit durum, neque molle, & ita non erit graue. Deinde cum

¶ Ostendit quod nullum graue potest componi ex duobus, vel pluribus, quorum nullum est graue. Sed hoc est intelligendum de compositione, quae aliquid componit ex partibus, quae essentialibus componitur aliquid graue, puta ex materia, & forma, quorum neutrum est graue. Ad hoc autem ostendendum inducit duas rationes, quarum prima est, quae procedit ex quorundam opinionem, qui dicebant, quod ex aliquibus non grauibus quandoque multiplicatur, & componitur aliquid graue: quando autem erant in minori numero non constituebatur ex eis aliquid graue. Oportet igitur, quod determinentur quot existentibus constitueretur grauitas, alioquin quod dicitur sine certa ratione, videtur esse fictitium. Secundam rationem ponit ibi.

¶ Quae talis est. Si graue & leue consequuntur ad rarum & spissum. Videmus enim, quod secundum differentiam raritatis & densitatis elementa differunt in gravitate & levitate: sed spissum differt in hoc a raro, quod in aequali mole, id est, sub eisdem dimensionibus plura continet, quia plus habet de materia, ut in quarto Physicorum habetur. Cum autem corpora quaedam sint grauia, quaedam leuia, cum punctum ponitur graue aut leue, pari ratione ponitur & densum, & rarum: sed illud autem quod ponitur spissum, oportet esse indivisibile, in quantum plura continet sub minori mole. similiter id quod est rarum, oportet quod sit indivisibile, in quantum aequale continet sub maiori mole. punctum autem est indivisibile: neque ergo est spissum, neque rarum, per consequens, neque graue, neque leue. Tertiam rationem ponit ibi.

LECTIO IIII.

¶ Dhuc siquidem superficies solum secundum lineam contingit componi inconueniens. Quemadmodum. n. & linea ad lineam utroque modo componitur & secundum longitudinem, & secundum latitudinem oportet & superficiei superficiei eodem modo. Linea autem potest lineae componi secundum lineam suppositam, non solum appositam. Sed & siquidem & secundum latitudinem contingit componi: erit aliquid corpore, quod neque elementis compositum ex sic compositis superficiebus.

¶ Quae talis est. Si graue & leue consequuntur ad rarum & spissum. Videmus enim, quod secundum differentiam raritatis & densitatis elementa differunt in gravitate & levitate: sed spissum differt in hoc a raro, quod in aequali mole, id est, sub eisdem dimensionibus plura continet, quia plus habet de materia, ut in quarto Physicorum habetur. Cum autem corpora quaedam sint grauia, quaedam leuia, cum punctum ponitur graue aut leue, pari ratione ponitur & densum, & rarum: sed illud autem quod ponitur spissum, oportet esse indivisibile, in quantum plura continet sub minori mole. similiter id quod est rarum, oportet quod sit indivisibile, in quantum aequale continet sub maiori mole. punctum autem est indivisibile: neque ergo est spissum, neque rarum, per consequens, neque graue, neque leue. Tertiam rationem ponit ibi.

LECTIO IIII.

¶ Remissa prima ratione, quam Arist. posuit ad improbandum positionem Platonis ponentis corpora ex superficiebus generari, hic ponit secundam rationem. Ad cuius evidentiam sciendum est, quod Plato, quia non distinguebat inter unum, quod est principium numeri, & vnum, quod convertitur cum ente, quod significat substantiam, ponebat per consequens quod vnum, quod est principium numeri, esset substantia rei, & per consequens omnes res ponebat esse numeros. Vnde & dimensiones quantitatis contrarie dicebat esse quosdam numeros positionem habentes: & sic secundum ipsum punctus est unitas positionem habens, & sic de alijs. Et quia dualitatem attribuebat materiis, unitatem

autem formam, attribuebat quod formam omnium corporum essent accipiendam secundum rationem figurarum, secundum quos corpora terminantur. Vltimi autem termini dimensionum sunt puncta, quae sunt unitates positae, ut dictum est: & ideo diuersas figuras corporeas diuersis corporibus attribuebat, videlicet figuram pyramidalem igni: figuram autem sex basium terrae: figuram autem octo basium aeri: figuram autem decem basium aquae: figuram autem duodecim basium etheri. scilicet. Manifestum est autem figurarum corporeas ex superficiebus constitui, in quantum ad invicem coniunguntur secundum tactum linearem. sic enim faciunt aut gulum corporalem. Et ideo formalem compositionem corporum distribuens Plato, dicebat quod corpora componuntur ex superficiebus secundum lineam coniunctis. Contra hoc obiicit Arist. dicens, inconueniens esse superficies componi, siue coniungi ad instituendum corpus solum secundum linearem contactum. Et hoc manifestat per exemplum. Linea, n. duobus modis potest alteri lineae coniungi. Vno modo secundum longitudinem, quod est secundum punctuale contactum, in quantum scilicet longitudini unius lineae coniungitur in puncto longitududo alterius lineae, siue faciat angulum cum ea, siue non. Alio modo secundum latitudinem, quod est secundum appositionem totius lineae ad totam lineam in via latitudinum. Et similiter oportet quod superficies componatur superficiei dupliciter. scilicet secundum profunditatem, puta, si tota una superficies supponatur alteri superficiei, & secundum linearem contactum, siue constituat angulum corporalem, siue non. Et ad exponendum quod dixerat subdit, quod linea potest componi lineae secundum hoc, quod supponatur alteri, & non solum secundum hoc, quod apponatur ei secundum tactum linearem, sed sequitur, quod si praeponatur secundum latitudinem, & supponendo superficiem superficiei, id quod componitur ex superficiebus sic compositis, erit corpus, quod nec est elementum nec ex elementis. Quod autem non sit elementum patet: quia omnia elementa constituuntur secundum alium modum coniunctionis superficierum. Quod autem non sit ex elementis patet: quia ista compositio superficierum, quae est secundum superficiei profunditatem, videtur constituere ipsam profunditatem corporis, quae est eius substantia. Alia vero compositio superficierum constituit corpus secundum figuram, quae est forma adueiciens substantiae corporali: unde compositio superioris erit prior, & id quod est constitutum ex tali modo compositio videtur comparari ad id quod est constitutum secundum alium modum compositionis, sicut materia ad formam. Ex superficiebus autem secundum opinionem Platonis, natum est componi corpus: sequitur igitur, quod id quod praeditur omnia elementa, sicut elementorum materia suscipiens omnes figuras seu formas eorum, sit corpus. Et hoc reprobatur Plato, inconueniens: non enim primam materiam dicebat esse corpus, sicut quidam antiqui naturales dixerunt. Deinde cum dicitur.

At vero neque ex hisce, quae ponderis expertia sunt, pondus erit. In quot enim hoc, atque in qualibus accidet, aut quonam modo desinient, si baud fingere volunt?

¶ Et si omne maius pondere pondus, pondere maius est: & vnumquodque sane partibus uacantium pondus habet. Nam si puncta quatuor pondus habent: quod uero ex pluribus constat quam hoc graui grauius est, atque quod graui grauius est, graue esse necesse est: perinde ut album est quod albo albius est, id sane quod minus est uno puncto grauius erit aequali albato. Quare & vnum punctum pondus habebit.

LECTIO IIII.

¶ Reterea, si plana solum ut linea componi possunt, absurdum esse uidetur. Nam ut & linea ad lineam utroque modo & per longitudinem, & latitudinem componitur, sic & cum plano componi planum oportet. Linea uero componi cum linea potest, si superponatur, non solum si apponatur. At si per latitudinem etiam componi possunt, erit quippiam corpus quod neque est elementum, neque ex elementis, si ex hoc pacto planis compositis componatur.

secundum appositionem totius lineae ad totam lineam in via latitudinum. Et similiter oportet quod superficies componatur superficiei dupliciter. scilicet secundum profunditatem, puta, si tota una superficies supponatur alteri superficiei, & secundum linearem contactum, siue constituat angulum corporalem, siue non. Et ad exponendum quod dixerat subdit, quod linea potest componi lineae secundum hoc, quod supponatur alteri, & non solum secundum hoc, quod apponatur ei secundum tactum linearem, sed sequitur, quod si praeponatur secundum latitudinem, & supponendo superficiem superficiei, id quod componitur ex superficiebus sic compositis, erit corpus, quod nec est elementum nec ex elementis. Quod autem non sit elementum patet: quia omnia elementa constituuntur secundum alium modum coniunctionis superficierum. Quod autem non sit ex elementis patet: quia ista compositio superficierum, quae est secundum superficiei profunditatem, videtur constituere ipsam profunditatem corporis, quae est eius substantia. Alia vero compositio superficierum constituit corpus secundum figuram, quae est forma adueiciens substantiae corporali: unde compositio superioris erit prior, & id quod est constitutum ex tali modo compositio videtur comparari ad id quod est constitutum secundum alium modum compositionis, sicut materia ad formam. Ex superficiebus autem secundum opinionem Platonis, natum est componi corpus: sequitur igitur, quod id quod praeditur omnia elementa, sicut elementorum materia suscipiens omnes figuras seu formas eorum, sit corpus. Et hoc reprobatur Plato, inconueniens: non enim primam materiam dicebat esse corpus, sicut quidam antiqui naturales dixerunt. Deinde cum dicitur.

b Ponit tertiam rationem, quæ talis est. Cum ex superficiebus constituentur corpora, quorum quedam sunt alijs grauiora, hoc potest contingere dupliciter. Vno modo sic, quod corpus constituitur grauius ex hoc, quod ex pluribus superficiebus componatur, sicut dicitur in Timæo, & ex hoc sequetur, quod superficies sint graues: quia excessus in grauitate non fit nisi secundum aliquid graue, ut supra dictum est. Et ex hoc sequetur vltimus, quod lineæ, & puncta habeant grauitatem: hæc enim proportionabiliter se habent, sicut prius dictum est: quia si scilicet sicut superficies se habet ad corpus, ita linea ad superficiem, & punctum ad lineam: puncta autem habere grauitatem supra improbatum est. Ergo. Alius autem modus est, quod corpora grauius a leuioribus non differant per hunc modum, id est, per multitudinem superficiebus, sed per hoc, quod terra componitur ex grauibus, & ignis ex leuibus: & ita sequitur, quod superficies quædam erunt leues, & quedam erunt graues: & similiter linearum & punctorum, quia superficies terre erit grauior quam superficies ignis, & ita redibit id inconueniens ut prius. De idè cū dicitur.

T. c. 14.

b Adhuc si quidem multitudinem grauiora corpora superficie determinatū est. palam quod habebit & linea, & punctū grauitatem. proportionaliter. n. adinuicem habent, quemadmodum & prius diximus. Si autem non hoc differunt modo, sed terra quidem eē graue, ignem autem leuem, erit & planorum hoc quidem leue, hoc aut graue. Et linearū vtique: & punctōrū similiter: superficies. n. terræ erit grauior quæ ignis. c Totaliter autem accidit nullam quidem esse magnitudinē, aut posse auferri: siquidem similiter se habet punctum ad lineam, & linea autem ad planum, hoc autem ad corpus. Omnia. n. adinuicem resoluta, in prima resoluentur. Itaque continget utique puncta solum esse, corpus autem nullum.

T. c. 25

d Adhuc autem & si tempus similiter se habeat auferitur vtique quandoque, aut continget vtique ablatū eē. Quod. n. nūc in diuisibile velut punctū lineæ est.

T. c. 16

c Ponit quartam rationem dicens, quod accidit secundum positionem Platonis, quod nulla sit magnitudo, vel quod omnis magnitudo possit auferri, id est, esse definere: quia similiter se habet punctum ad lineam, & linea ad superficiem, & superficies ad corpus: & ita si corpus componatur ex superficiebus, poterit in superficiem resolui. & eadem ratione omnes magnitudines resoluentur in prima, id est, in puncta: & sic sequeretur, quod nullum sit corpus, sed solum puncta. Necessè simile si quis velit argumentari, quod potest contingere nulla corpora mista esse: quia possunt resolui in elementa, ex quibus componuntur, quia huiusmodi supponuntur celestibus corporibus, quæ operantur in eis missionem: puncta autem non supponuntur aliquibus superioribus principijs, quæ in eis inferant necessitatem compositionis. Deinde cum dicitur.

T. c. 17

e Idem autem accidit & ex numeris constituentibus cælum. Quidam enim naturam ex numeris constituunt, quemadmodum Pythagoricorum quidam. Physica quidem enim corpora uidentur grauitatem habentia & leuitate. Vnitates autem neque corpus facere eē possibile compositionis, neque grauitatem habere. Quod quidem igitur neque omnium generatio est neque simpliciter nulli, palam ex dictis.

T. c. 18

quod potest contingere nulla corpora mista esse: quia possunt resolui in elementa, ex quibus componuntur, quia huiusmodi supponuntur celestibus corporibus, quæ operantur in eis missionem: puncta autem non supponuntur aliquibus superioribus principijs, quæ in eis inferant necessitatem compositionis. Deinde cum dicitur.

Lec. 3 Tex. c. 4.

d Ponit quintam rationem dicens, quod si tempus hoc modo se habeat, quod componatur ex instantibus, sicut corpus ex superficiebus, vel lineæ ex punctis, quod totum est vnus rationis, vt probatur in sexto. Physic. sequitur, quod tempus continget totaliter tolli per resolutionem in sua indiuisibilia: quia ipsum nunc, est indiuisibile temporis, sicut punctum, est indiuisibile lineæ. Deinde cum dicitur.

f Assimilat prædictam positionem positioni Pythagoricorum, & dicit quod eadem inconuenientia accidunt illis qui ponunt cælum constitui ex numeris. Quidam enim Pythagoricorum posuerunt totam naturam ex numeris esse constitutam ratione supra dicta, quos Plato sequutus est. Hoc autem improbat Philosophus hic: quia corpora naturalia habent grauitatem & leuitatem: vnitates autem ad inuicem coniunctæ non possunt facere corpus quod sit continuum, sed aliquid discretum: nec etiam habent grauitatem, quia abstrahunt a situ, & per consequens a loco. Vltimo etiam epilogando concludit, quod neque omnium est generatio, neque nullius. Quod enim non sit nullius sensus apparet: quod autem non sit omnium, patet per hoc, quod impossibile est omnium corporis esse generationem, quod quidem esset, si corpus ex superficiebus generaretur &c.

Præterea, si planorum multitudinem corpora sunt grauiora, ut in Timæo est de definitum, patet & lineam, & punctum pondus habere: subeunt. n. inter sese rationis similitudinem, ut prius etiam diximus. Sin vero non hoc differunt modo, sed ex eo quia terra quidem est graue, ignis autem leue, erit & planorum aliud graue, aliud leue, & linearum similiter, & punctorum. Etenim terræ planum grauius erit, quam ignis planum.

Omnino autem accidit aut nullam inquam magnitudinem esse, aut tolli posse, si similiter se habet punctum quidem ad lineam, linea vero ad planum, & hoc ad corpus. omnia enim si resoluantur, in ipsa resoluentur nimirum prima. Quare fieri potest ut sola sint puncta, corpus autem nullum.

Insuper si tempus etiam similiter sese habet, tollitur aliquando, uel tolli potest. Ipsum enim nunc indiuiduum est, perinde atque linea punctum.

Idem & his accidit, qui ex numeris cælum componunt. Quidam enim ex numeris naturam constituunt, ut Pythagoricorum nonnulli. Corpora namque naturalia pondus habere leuitatemque uidentur. Vnitates autem neque corpus facere composita, neque pondus habere possunt.

LECTIO V.

Quod autem necessariū existere motū simplicibus corporibus natura ali-quæ oibus, ex his manifestum.

LECTIO V.

Sse autem necessarium corporibus simplicibus natura motum aliquem uniuersis competere, ex hisce dilucidum fiet.

ius naturales: secundo improbat quorundam Philosophorum opiniones circa hoc errantium, ibi: Propter quod & Leucippo &c. } Circa primum duo facit. primo proponit quod intendit, & dicit quod quia supra dictum est, quod operationes & passionem corporum sunt generationes, & motus eorum, & de generatione corporum inquisitum est, restat dicendum de motibus eorum, & dicit quod manifestum est ex his, quæ dicentur, quod necessè est, omnibus corporibus simplicibus inesse aliquem motum naturalem: corpora vero mista sequuntur motum corporis simplicis prædominantis in eis. ergo omnibus corporibus naturalibus inest aliquis motus naturalis. Secunda ibi.

g Probat propositum duabus rationibus. Quarum prima sumitur ex parte motus. Videmus enim ad sensum corpora simplicia moueri. si ergo non habent motum proprium sibi naturalem, necesse est, quod moueantur per violentiam. Idem autem est moueri per violentiam, & moueri præter naturam. quod enim est secundum naturam non est violentum: quia violentum est in quo nil confert vim patiens, vt dicitur in Tertio Ethicorum. Ex eo autem quod est aliquis motus præter naturam, sequitur, quod sit aliquis motus secundum naturam, respectu cuius dicitur motus violentus præter naturam. Non enim ægritudo esset præter naturam dispositio, nisi esset sanitas dispositio secundum naturam: omnis autem priuatio præsupponit habitum. Et licet sequatur ex hoc quod est motus præter naturam, quod sit motus aliquis secundum naturam: quæmuis tamen sint multi motus præter naturam, motus tamen secundum naturam est vnus vnus scilicet corporis, quia natura vnus rei est determinata ad vnum, a qua contingit multipliciter deuiare, sicut est sanitas vna, ægritudines vero multe: & hoc ideo, quia vnus quodque secundum suam naturam est simpliciter, id est, vno modo, eo quod natura vnus rei est vna: sed vnus quodque habet non solum multos motus, sed etiam multas dispositiones præter naturam. Sed contra hoc videtur esse, quod in principio libri dictum est, quod motus secundum naturam contrariatur motus præter naturam: & quod vnus vnus est contrarium. Ad quod dici potest, quod Philosophus ibi loquitur de motibus simplicibus. Vnum enim corpus non potest moueri pluribus motibus simplicibus præter naturam. Vel potest dici, quod & si vnus vnus sit contrarium, tamen contrarium quod est vt priuatio, potest se habere multipliciter: sicut sanitas simpliciter, ægritudo autem multipliciter. Et similiter motus secundum naturam est vno modo, motus autem præter naturam multis modis. Secunda rationem ponit ibi.

Capit. 2. Lec. 1. & 2.

Lec. 19.

Lec. 1.

b Quoniam. n. mota videntur vi, nimirum necessarium, si non proprium habent motum. violentia autem moueri, & præter naturam idem. Sed & si præter naturam est aliquis motus, necesse est esse & secundum naturam, præter quem hic est: & si multi præter naturam vnus: secundum naturam quidem. n. simpliciter, præter naturam autem habet multos vnus quodque.

c Adhuc autem & ex quiete manifestum. Etenim quiescere necessarium, aut vi, aut secundum naturam: vi autem manet, vbi & fertur vi: & secundum naturam, vbi secundum naturam. Quia igitur videtur aliquid manens in medio, siquidem secundum naturam, palam quia & latio quæ hic secundum naturam ipsorum. Si autem vi aliquid ferri prohibes siquidem quiescens, eundem concludemus sermonem. Necessè. n. aut secundum naturam esse primum quiescens aut in infinitum ire, quod quidem impossibile. Si autem quod mouetur prohibet ferri, quemadmodum Empedocles inquit, terram a gyratione quiescere alicubi, vtique fertur: quia in infinitum impossibile. Nullum. n. fit impossibile. Infinitum autem pertransire impossibile: itaque necesse stare alicubi quod fertur, & ibi non vi manere, sed secundum naturam est: si autem est quies secundum naturam, est & motus secundum naturam: qui in hunc locum latio.

d Propter quod & Leucippo, & Democrito dicentibus semper moueri prima corpora in vacuo & infinito, dicendum quod motu, & quis secundum naturam ipsorum motus.

enim corpus non potest moueri pluribus motibus simplicibus præter naturam. Vel potest dici, quod & si vnus vnus sit contrarium, tamen contrarium quod est vt priuatio, potest se habere multipliciter: sicut sanitas simpliciter, ægritudo autem multipliciter. Et similiter motus secundum naturam est vno modo, motus autem præter naturam multis modis. Secunda rationem ponit ibi. c ¶ Et sumitur ex parte quietis: & præsupponit duo. Quorum primum est, quod necesse est omne quod quiescit quiescere aut violentiam, aut secundum naturam. Secundum est, quod ibi quiescit aliquid per violentiam quo mouetur per violentiam: & ibi quiescit aliquid secundum naturam quo

mouetur secundum naturam. Ex his autem argumentatur sic. Videmus ad sensum aliquod corpus quiescere in medio aquæ, terram, aut lapidem. ergo secundum præmissa, aut quiescit per violentiam, aut secundum naturam. Et siquidem secundum naturam, sequitur secundum præmissa, quod etiam motus talis corporis ad hunc locum sit naturalis: si autem quiescit per violentiam oportet quod sit aliquid inferens violentiam ei quod prohibet ipsum moueri. Id ergo quod prohibet ipsum moueri, aut mouet, aut quiescit. si quiescit, sicut columna quiescens prohibet lapidē superpositum moueri, redibit eadē questio hoc prohibente vtrum quiescat naturaliter, vel violenter & si naturaliter, concludit quod etiam naturaliter mouetur. si autem velocius, iterum indiget alio prohibente: & sic necesse est vel quod deueniat ad aliquid primum quiescens secundum naturam: quod etiam ex consequenti naturaliter mouebit: aut quod in infinitum procedatur i corporibus, quod est impossibile, vt in Primo ostensum est. Si vero dicatur, quod quiescens violentem in medio prohibetur moueri ab aliquo: sicut Empedocles dixit scilicet, quod terra quiescit per violentiam prohibita a gyratione cæli, remota prohibitione, cōsequens est, quod corpus prohibitu prius moueri fereat ad aliquod locum determinatum: quia impossibile est, quod feratur in infinitum, quia impossibile est infinitum pertransire, nihil enim est possibile fieri quod est impossibile factum esse. Si ergo ad aliquem locum determinatum mouetur, & quis est ipsorum secundum naturam motus.

Nam cum moueri uideantur vi, nimirum ipsa moueri necesse est, si proprium motum non habent. Idem uero est vi moueri, & præter naturam. At si præter naturam est quispiam motus, & secundum naturam esse necesse est, præter quem ille est: & si multi sunt, hi qui præter naturam sunt, vnus cum esse qui est secundum naturam necesse est. Vnum quodque. n. secundum quidem naturam simpliciter se habet: præter autem naturam multos habet motus.

Præterea ex quiete hoc idem patet. Etenim aut vi, aut secundum naturam quiescant necesse est. Vi autem ibi manent, quo & vi feruntur: & secundum naturam eadem ibi manent, quo & secundum naturam feruntur. Cum igitur aliquid in medio manere uideantur, si secundum naturam, patet & latioem qua huc fertur secundum naturam ipsi competere. Si vi, quid est quod prohibet ferri? Si enim id quod prohibet ferri quiescit, eadem uerba sane uolumus. Aut enim id quod prius mouetur, secundum naturam quiescit, aut in infinitum abibitur, quod quidem est impossibile. Sin mouebitur, ut Empedocles terram quiescere dicit conuersione, aliquem in locum sane moueretur. Cum impossibile sit in infinitum ferri. Nullum enim impossibile sit, impossibile autem est in infinitum transire. Quare stet alicubi quod fertur, & illic non ui maneat, sed secundum naturam necesse est. Quod si est secundum naturam quies, & motus erit secundum naturam ea latio qua ad hunc iur locum.

Quapropter & Leucippus dicat oportet, atque Democritus, qui prima corpora semper in uacuo infinito ue moueri dicunt: quoniam motu mouentur, & quis est ipsorum secundum naturam motus.

ter, sed naturaliter: & ita secundum præmissa, si quiescit naturaliter in hoc loco, sequitur quod naturaliter ad hunc locum moueatur, & sic erit aliquis motus naturalis. Deinde cum dicitur. d ¶ Improbat quorundam Philosophorum opiniones circa prædicta. & primo opinionem Democriti: secundo opinionem Platonis, ibi. ¶ Idem autem hoc accidere &c. Circa primum duo facit. primo ex præmissis concludit insufficientiam Democriti. ponebat enim corpora indiuisibilia, quæ dicebat esse principia semper moueri in spatio infinito & vacuo. Ostensum est autem, quod corporum simplicium est aliquis naturalis motus. ergo debet determinare quæ specie

specie motus huiusmodi corpora moueantur: & qui est motus naturalis eorum: cum autem hoc non determinauerint, in sufficienter posuerunt. Secundo ibi.

¶ Ponit quendam excusationem: quia ipsi dicebant, quod vnum istorum corporum indiuisibilem, quæ ponebant elementa, moueatur ab alio per violentiam. Sed hoc excludit dupliciter. Primo quidem quia si ponitur motus violentus: necesse est, quod ponatur motus secundum naturam violentus, vt supra dictum est. Secundo quia oportet, quod saltem primum mouens non moueat per violentiam: sed secundum naturam. Quod n. mouet per violentiam habet principium suæ motionis extra: & ita non mouet nisi motum, si ergo non ponatur aliquod primum mouens secundum naturam; sed semper moueat per violentiam prius motum ab aliquo alio: procedetur in infinitum in mouentibus: quod est impossibile vt probatum est in octauo Physicorum. Et ita non excusantur quin oportuerit eos assignare motum naturalem.

LECTIO VI.

¶ Ostendit quomodo Philosophus improbat opinionem Democriti: & Leucippi circa motum corporum naturalium: hic improbat opinionem Platonis circa idem: & primo per rationes, secundo per dicta aliorum Philosophorum: qui circa hoc melius sensisse videntur. ibi. Videatur autem hoc ipsi, &c. ¶ Circa primum ponit quatuor rationes, circa quarum primam dicit: quod idem inconueniens quod accidit Democrito: & Leucippo: necesse est accidere si quis ponat: quod antequam mundus esset factus; elementa ex quibus mundus constituitur, mouebantur motu inordinato, sicut in Timæo scribitur a Platone narrante: quod antequam mundus a Deo fieret materia inordinata fluctuabat. Quod autem idem accidat ex hac positione ostendit subdens, quod necesse est dicere, quod motus inordinatus quo mouebantur elementa, aut esset violentus: aut secundum naturam. Et si quidem esset violentus reditur in primam positionem: unde accidit idem inconueniens. Si autem esset secundum naturam: hoc est contrarium posito. ponitur enim quod nondum mundus erat. Si vero elementa mouebantur secundum naturam necesse est dicere quod tunc mundus erat: si quis attente velit considerare, cum omnis motus etiam secundum Platonem: reducatur sicut in cæm in primis motibus. Si ergo elementa quocumque mouebantur necesse est dicere: quod primum mouens mouebat se ipsum secundum naturam.

¶ Si enim aliud ab alio mouetur violentia elementorum, sed & secundam naturam necesse quendam esse motum vniuersi: quæ prater quem violentus est: & oportet primum mouentem non vi mouere, sed secundum naturam. In infinitum n. est, si non aliquid erit secundum naturam mouens primum, sed semper prius motum vi mouebit.

LECTIO VI.

¶ Dem autem hoc accideret necessarium vti si quemadmodum in Timæo scriptum est: esse factum esse mundum mouebantur elementa inordinate. Necesse enim aut violentum esse motum, aut secundum naturam. Si autem secundum naturam mouebantur, necesse mundum esse: si quis attendens velit considerare. Tunc n. primum mouens necesse mouere se ipsum motum secundum naturam: & mota non violentia in propriis quietentia locis eum quem nunc habent, ordinem facere: ea quidem, quæ pondus habent ad medium. ea uero, quæ leuitatem habent a medio suo pergentia nutu. Hunc autem ordinem mundus habet.

¶ Adhuc autem tantum quæretur utrumque aliquis, utrum possibile, aut impossibile erat mota inordinate, & misceri talibus mixturis, quædam ex quibusdam constant secundum naturam constituta corpora. Dico autem, putata, ossa, & carnes, quemadmodum Empedocles inquit fieri in amicitia. Dicit enim quod multorum capita sine ceruice germinauerunt.

¶ Primum autem mouens hic intelligitur non simpliciter primum, quia hoc est omnino immobile, vt probatur in octauo Physicorum. & in duodecimo Metaphysicorum. sed primum mouens in genere naturalium mouentium, quod mouetur per motum, vt probatur in octauo Physicorum. Alia tamen littera habet. Primum mouens necesse mouere ipsum motum, scilicet primum secundum naturam. Et etiam intelligitur de primo motore simpliciter, mouente simpliciter: quod est omnino immobile, quod mouet primum mobile. Quocumque autem modo accipiatur primum mouens, necesse est quod moueat secundum naturam. Non enim est possibile, vt id quod est, prater naturam sit prius eo quod est secundum naturam, vt ex præmissis patet. Si autem primum mouens naturaliter mouet, necesse est, quod corpora mota, quæ sequuntur motionem primi mouentis, non moueatur per violentiam, neque quietant per violentiam in propriis locis: sed feruent eundem ordinem quem nunc tenent: ita scilicet, quod corpora grauia cedant in medium, & ibi quietant: corpora autem leuia iterantur a medio, & sursum moueantur: hæc autem dispositio mundi existens est, sequitur ergo, quod mundus esset antequam fieret. Non ergo est consonum ponere, quod elementa priusquam mundus fieret mouerentur secundum naturam, vel secundum violentiam: & sic sequitur idem inconueniens, quod Democrito, & Leucippo. Secundam rationem ponit ibi.

¶ Nam si elementorum aliud ab alio ui mouetur: at secundum naturam etiam aliquem vniuersi motum esse necesse est, prater quem est isce, qui violentus est: & id quod primum mouet non vi, sed secundum naturam mouere oportet. In infinitum enim abiit, si non erit quicquam primum mouens secundum naturam, sed semper ipsum prius ut subiens motum, mouebit.

LECTIO VI.

¶ Hoc idem accidat necesse est, si ut in Timæo est scriptum, elementa inordinate mouebantur antea, quam mundus ortus esset. Motum enim aut violentum, aut secundum naturam esse necesse est. Quod si secundum naturam mouebantur: mundum esse necesse est, si quisquam uelit cum diligentia contemplari. Primum namque mouens mouere necesse est, ipsum secundum naturam subiens motum. Et ea, quæ mouentur non vi in suis quietentia locis eum quem nunc habent, ordinem facere: ea quidem, quæ pondus habent ad medium. ea uero, quæ leuitatem habent a medio suo pergentia nutu. Hunc autem ordinem mundus habet.

¶ Prater ea tantum quisquam interrogauerit: fieri non poterat an non poterat: ut inordinata subeuntes motum talibus etiam mixtionibus aliqua miscerentur: ex quibus ea corpora constant, quæ secundum naturam constituantur: ossa, inquam, & caro, & istiusmodi cætera, quemadmodum Empedocles in concordia fieri dicit. Aut enim complura capita sine collo sunt orta.

¶ Quæ quidem quantum ad aliquid, in idem tendit quod prima, scilicet quod motus esset antequam fieret, sed prima hoc concludebat ex parte corporum simplicium: hæc autem ratio concludit ex parte corporum mixtorum: utrorumque dispositio attenditur etiam in consistentia mundi. Dicit ergo si elementa antequam mundus fieret mouebantur inordinate, potest autem quæreretur utrum elementa, quæ inordinate mouebantur aliquis quæreretur utrum elementa, quæ inordinate mouebantur possent misceri talibus mixtionibus: vt ex eis constituerentur ossa, & corpora, quæ secundum naturam constar, scilicet carnes, & corpora, quæ secundum naturam constar, scilicet ossa, & alia huiusmodi. Siquis enim dicat hoc non fuisse possibile, sequitur, quod elementa non omnino inordinate mouebantur, cum scilicet, non possent indifferenter quibuslibet motibus moueri. Nam Empedocles ponens elementa moueri ab amicitia: dixit quod huiusmodi corpora per motum quo amicitia ea mouebat constituebantur: eo scilicet quod ex solis motibus elementorum per amicitiam alicui generabatur caro, alicui os, alicui caput, alicui manus. Vnde dicit, quod ex tali conjunctione

¶ hic intelligitur non simpliciter primum, quia hoc est omnino immobile, vt probatur in octauo Physicorum. & in duodecimo Metaphysicorum. sed primum mouens in genere naturalium mouentium, quod mouetur per motum, vt probatur in octauo Physicorum. Alia tamen littera habet. Primum mouens necesse mouere ipsum motum, scilicet primum secundum naturam. Et etiam intelligitur de primo motore simpliciter, mouente simpliciter: quod est omnino immobile, quod mouet primum mobile. Quocumque autem modo accipiatur primum mouens, necesse est quod moueat secundum naturam. Non enim est possibile, vt id quod est, prater naturam sit prius eo quod est secundum naturam, vt ex præmissis patet. Si autem primum mouens naturaliter mouet, necesse est, quod corpora mota, quæ sequuntur motionem primi mouentis, non moueatur per violentiam, neque quietant per violentiam in propriis locis: sed feruent eundem ordinem quem nunc tenent: ita scilicet, quod corpora grauia cedant in medium, & ibi quietant: corpora autem leuia iterantur a medio, & sursum moueantur: hæc autem dispositio mundi existens est, sequitur ergo, quod mundus esset antequam fieret. Non ergo est consonum ponere, quod elementa priusquam mundus fieret mouerentur secundum naturam, vel secundum violentiam: & sic sequitur idem inconueniens, quod Democrito, & Leucippo. Secundam rationem ponit ibi.

¶ Nam si elementorum aliud ab alio ui mouetur: at secundum naturam etiam aliquem vniuersi motum esse necesse est, prater quem est isce, qui violentus est: & id quod primum mouet non vi, sed secundum naturam mouere oportet. In infinitum enim abiit, si non erit quicquam primum mouens secundum naturam, sed semper ipsum prius ut subiens motum, mouebit.

¶ Hoc idem accidat necesse est, si ut in Timæo est scriptum, elementa inordinate mouebantur antea, quam mundus ortus esset. Motum enim aut violentum, aut secundum naturam esse necesse est. Quod si secundum naturam mouebantur: mundum esse necesse est, si quisquam uelit cum diligentia contemplari. Primum namque mouens mouere necesse est, ipsum secundum naturam subiens motum. Et ea, quæ mouentur non vi in suis quietentia locis eum quem nunc habent, ordinem facere: ea quidem, quæ pondus habent ad medium. ea uero, quæ leuitatem habent a medio suo pergentia nutu. Hunc autem ordinem mundus habet.

¶ Prater ea tantum quisquam interrogauerit: fieri non poterat an non poterat: ut inordinata subeuntes motum talibus etiam mixtionibus aliqua miscerentur: ex quibus ea corpora constant, quæ secundum naturam constituantur: ossa, inquam, & caro, & istiusmodi cætera, quemadmodum Empedocles in concordia fieri dicit. Aut enim complura capita sine collo sunt orta.

¶ Quæ quidem quantum ad aliquid, in idem tendit quod prima, scilicet quod motus esset antequam fieret, sed prima hoc concludebat ex parte corporum simplicium: hæc autem ratio concludit ex parte corporum mixtorum: utrorumque dispositio attenditur etiam in consistentia mundi. Dicit ergo si elementa antequam mundus fieret mouebantur inordinate, potest autem quæreretur utrum elementa, quæ inordinate mouebantur aliquis quæreretur utrum elementa, quæ inordinate mouebantur possent misceri talibus mixtionibus: vt ex eis constituerentur ossa, & corpora, quæ secundum naturam constar, scilicet carnes, & corpora, quæ secundum naturam constar, scilicet ossa, & alia huiusmodi. Siquis enim dicat hoc non fuisse possibile, sequitur, quod elementa non omnino inordinate mouebantur, cum scilicet, non possent indifferenter quibuslibet motibus moueri. Nam Empedocles ponens elementa moueri ab amicitia: dixit quod huiusmodi corpora per motum quo amicitia ea mouebat constituebantur: eo scilicet quod ex solis motibus elementorum per amicitiam alicui generabatur caro, alicui os, alicui caput, alicui manus. Vnde dicit, quod ex tali conjunctione

¶ junctio elementorum per amicitiam sunt producta multa capita sine ceruice. Si ergo sic dicatur fuisse impossibile hæc produci, elementa non omnino inordinate mouebantur. Si vero possibile erat hæc produci, iam erat completa mundi dispositio non solum quantum ad corpora simplicia, sed etiam quantum ad mixta.

¶ Est autem attendendum, quod germinatio capitum sine ceruice secundum Empedocle, causatur ex amicitia: non secundum vltimum terminum suæ motionis, in quo ex omnibus facit vnum, sed secundum processum quo paulatim plura in vnum redigit, ex elementis corpora mixta constituens. Tertiam rationem ponit ibi.

¶ Inducitur autem hæc ratio non absolute contra Platonem, sed coasumendo opinionem Democriti & Leucippi, qui ponebant infinita corpora indiuisibilia moueri in spatio infinito, si hæc positionem Platonis susciperent, quod ante mundum elementa mouerentur motu inordinato: ferretur in inconueniens: aut enim omnia illa infinita mouerentur ab vno mouente. scilicet secundum speciem, puta, a grauitate vel leuitate, aut ab infinitis. Et si quidem ab vno necesse esset ea ferri vna specie motus localis, puta, motu qui est sursum, vel motu qui est deorsum, & ita non mouerentur inordinate. Iam enim in hoc attenditur aliqua ordinatio motus, quod omnia feruntur in idem. Si vero essent infinita principia motus specie differentia, sequeretur quod etiam essent infinitæ species motus: quod est impossibile secundum præmissa, in quibus ostensum est non esse infinitas, & indeterminatas species motus. Idem autem dicendum est de finitis principis motuum, & finitis motibus: quia si essent finitæ species motus causatæ a finitis principis, iam attenderetur in eis aliquis ordo. non enim inordinatio motuum prouenit ex hoc, quod non omnia corpora feruntur in idem, quod est esse plures species motus: quia etiam nunc, quando mundo iam facta est ordinatio motus corporum, non omnia corpora feruntur in idem, sed vnum ea quæ sunt vnius generis, sicut omnia grauia deorsum. Addit ergo per hæc intentionem, quod necesse est ponere motus infinitos, si antequam mundus fieret, corpora mouebantur inordinate. Quartam rationem ponit ibi.

¶ Per quam ostenditur, quod prædicta positio sibi ipsi contradicit. nihil enim aliud est esse aliquid inordinate, quam esse prater naturam. In rebus enim sensibilibus apparet, quod ordo est propria natura eorum, quia scilicet per propriam naturam vnumquodque eorum inclinatur ad aliquid certum: hæc autem inclinatio est ordo, qui attenditur in sensibilibus rebus. Tunc enim vnumquodque dicitur inordinate agere, aut moueri, quando hoc accidit non secundum inclinationem

¶ Videtur autem hoc ipsum et Anaxagoras sumere bene. Ex immobilibus enim inchoat mundum facere. Tentant autem & alii congregantes aliquantulum iterum mouere, & segregare: distantibus autem & motis non rationabilem facere generationem. Propter quod & Empedocles pratermittit eam, quæ in amicitia. Neque enim utique poterat constituere cælum ex

¶ natura propria. Ex quo adhuc apparet hoc esse inconueniens & impossibile, quod res mobilis habeat motum inordinatum infinitum. i. infinito tempore durantem: quia sicut dictum est, motus inordinatus est, qui est contra naturam. Apparet autem hoc ad rationem naturæ cuiuscumque rei pertinere, quod inueniatur in pluribus, quæ sunt vnius generis, & plurimo tempore. Non enim dicitur esse naturale homini, quod aliquibus paucis conuenit, puta, esse ambidextrum: sed quod in pluribus & frequentius inuenitur, sic igitur accidit ipsis Platonis ponere simul contraria scilicet, quod ordinatio motus sit secundum naturam, eo quod fuit tempore infinito ante mundum: & quod ordinatio motus, & mundus constitutus motu iam ordinato sit prater naturam: eo quod pauciori tempore fuit, quamuis nihil eorum quæ sunt secundum naturam sit, vt contingit. i. absque certo ordine. Est autem attendendum, quod rationes Arist. directe contra positionem Platonis procedunt, si ex verbis eius intelligatur, quod prius tempore erat inordinatio motus elementorum, quam fieret mundus. Sectatores autem Platonis dicunt eum hoc non intellexisse, sed quod omnis ordinatio motus sensibilium est a primo principio, ita quod alia in se considerata prater influentiam primi principis, sunt inordinata. Et secundum hoc Arist. non obicit hic contra sensum Platonis, sed contra Platonis verba, ne ab eis aliquis in errore inducatur. Deinde cum dicit.

¶ Apud autem omnes qui infinita in infinito ea quæ mouentur faciunt, si vnum est id quod mouet uno moueantur motu necesse est: quare non sine ordine mouebuntur. Sin vero ea quæ mouent, sunt infinita, & lationes infinitas esse necesse est: nam si finita sint, ordo quidam erit. Non enim quia in idem non feruntur, inordinatio accidit: neque enim nunc in idem uniuersa feruntur, sed ea tantum, quæ eiusdem generis sunt.

¶ Prater ea, inordinate quippiam fieri, nil aliud est quam fieri prater naturam: ordo enim proprius, sensibilium natura est. At vero, hoc absurdum est ac impossibile, in finitum, inquam, inordinatum motum habere. Est enim natura illa rerum qualem habet plura, & plurimo tempore. Accidit igitur ipsis contrarium. Inordinate quidem esse secundum naturam: ordinem autem, & mundum prater naturam: quamuis nihil vt contingit, sit eorum, quæ secundum naturam.

¶ Videtur autem Anaxagoras hoc ipsum etiam bene accepisse. Ex immobilibus enim incipit conficere mundum. Enituntur autem & ceteri congregantes aliquo modo, rursum mouere ac segregare: ex distantibus autem ac subeuntibus motum generationem facere non est consonum rationi. Quapropter & Empedocles omittit eum motum, qui est in concordia. Non enim cælum constituere potuisset ex separatis quidem extrinsecis, ob contra

¶ Improbatur prædictam positionem ex dictis aliorum Philosophorum, qui super hoc sensisse videntur ei. Circa quod considerandum est, quod tam Democritus & Leucippus, quam etiam Plato duo videbantur posuisse circa corpora existentia ante mundum. primo quidem quia ponebant ea moueri: secundo quia ponebant ea segregata. Quantum ergo ad primum dicit, quod hoc ipsum, quod consideratur circa constitutionem mundi, videtur Anaxagoras bene sumere. posuit enim quod mundus inæperit ex corporibus non prius motis. Quod quidem rationabilis est, quam dicere mundum fieri ex corporibus prius motis: nam motus actus quidam est in potentia existens, & ita medium est inter primam potentiam, & primum actum: in his autem quæ sunt, principium sumitur ab his quæ sunt omnino in potentia. Et ideo rationabilis est principium mundi constituere ex his quæ omnino non mouentur, quam ex rebus motis. Quantum autem ad secundum dicit, quod etiam alii Philosophi ponentes principium mundi congregantes aliquantulum. i. dicentes quod antequam mundus fieret, erant omnia aliquantulum congregata in vnum, tentauerunt assignare modum, quomodo res iterum mouerentur, & adiuuicem segregarentur in ipsa mundi

mundi constitutione, sicut posuit Anaximander, & Empedocles. Non est enim rationale, quod aliquis faciat generationem mundi ex rebus prius distantibus, & motis. Sicut enim motus est actus quidam, ita etiam discretio, seu distantia rerum est per proprias formas, secundum quas res sunt in actu: secundum enim quod sunt in potentia res, non discernuntur. Et quia generatio proprie fit ex eo quod est in potentia, ideo non est rationale generare mundum ex rebus discretis, & moris. Et inde est, quod Empedocles in prima generatione mundi praetermisit amicitiam, ad quam pertinet congregare disgregata. non enim poterat Empedocles tradere constitutionem caeli id est mundi: ita quod constitueret ipsum ex rebus segregatis faciendo congregationem prius disgregatorum per amicitiam. sic enim sequeretur, quod mundus esset constitutus ex elementis prius disgregatis, quod est contra praedicta. Vnde quia in constitutione mundi vtebatur solum lite, ad quam pertinet disgregare coniuncta, consequens est, quod mundus etiam fieret ex aliquo vno, & congregato ex multis.

T. c. 26.

segregatis quid construens. congregationem autem faciens propter amicitiam. Ex disgregatis enim est constitutus mundus elementis: itaque necessarium fieri ex vno, & congregato.

f Quod quidem igitur est naturalis quidam motus vniuscuiusque corporum, quo non vi mouentur, neque praeter naturam, manifestum ex his.

LECTIO VII.

Quod autem quaedam habere necessarium inclinationem grauitatis & leuitatis, ex his palam.

Moueri quidem enim inquitur necessarium esse: Si autem non habebit natura inclinationem, quod mouetur impossibile moueri, aut ad medium, aut a medio.

Sit enim quod quidem in quo A, non graue. Quod autem in quo B, grauitatem habet: feratur autem non graue per eam quae G D, quod autem B, in aequali tempore per eam quae G E. Per maius. n. fertur grauitate, vt quae G E, ad eam quae G D. Possibile enim sic habere ad aliquid earum, quae in ipso partium: si totum fertur per totam G E partem, necesse est in eodem tempore eam quae G D ferri. Itaque per aequale fertur non graue, & grauitatem habens: quod quidem impossibile. eadem autem ratio & in leuitate.

LECTIO VII.

ostquam Philosophus ostendit, quod corpora naturalia habent motus naturales, & improbavit positiones Philosophorum, qui circa hoc errauerunt, hic ostendit quod corpora quae mouentur naturaliter motu recto, habent grauitatem & leuitatem. principia enim motus naturalis in dictis corporibus attenduntur secundum grauitatem & leuitatem. Primo ergo proponit quod intendit, dicens manifestum esse ex his quae sequuntur, quod quaedam corpora, quae scilicet mouentur naturaliter motu recto, necesse est habere grauitatem & leuitatem, quibus inclinatur ad propria loca. Dicit autem quaedam, ad differentiam eorum quae circulariter mouentur. Secundo ibi.

Inducit probationem ad propositum, dicens hic dicimus communiter, quod necesse est corpora naturalia moueri. Ex hoc enim dicuntur naturalia, quod habent in seipsis principium motus, vt ex secundo Physicorum apparet: sed si illud quod mouetur, non habet naturalem inclinationem qua tendit in aliquem locum determinatum, impossibile est quod moueatur vel ad medium, quod fit per inclinationem grauitatis: vel a medio, quod fit per inclinationem leuitatis. ergo necesse est corpora quae mouentur motu recto, habere grauitatem & leuitatem, Tertio ibi.

cordiam autem faciens congregationem. Ex segregatis enim elementis mundus est constitutus: quare ex vno fiat, & congregato necesse est.

Naturalem igitur motum vniuscuiusque corporum esse, quo non vi mouentur, neque praeter naturam, ex hisce quae diximus patuit.

LECTIO VII.

SSE autem necessariu ponderis nonnulla corpora momentum, ac leuitatis habere, ex his dilucidum feret.

Dicimus enim necessarium esse moueri. Si vero id quod mouetur momentum natura non habet, fieri non potest ut aut e medio, aut ad medium moueatur.

Sit enim A quidem pondere carens, B vero habeat pondus, atque transeat A quidem C D spatium: B vero aequali in tempore spatium C E. per maius enim spatium id quod pondus habet, fertur. Si igitur corpus quod habet pondus ea ratione qua diuisum est C E spatium diuidatur. Potest. n. ad partium suarum aliquam sic se habere, vt C E se habeat ad C D, si totum per totum C E fertur, pars eodem tempore per C D feratur necesse est. Quare id quod pondere uacat, & id quod est ponderis particeps, per aequale spatium tempore eodem ferentur: quod impossibile est. Eadem & in leuitate ratio fieri potest.

ne corpus finitum possit diuidi secundum quamcunque proportionem datam: procedatur ergo sic. Sicut se habeat G E ad G D, ita se habeat B ad partem eius. ergo permutatum, sicut se habeat totum B, ad totum G E, ita se habeat pars diuisa ad G E. Si ergo totum B fertur tempore determinato per totum G E, necesse est quod pars ipsius re determinato tempore feratur per magnitudinem G D. In B in eodem tempore feratur per magnitudinem G D. In eodem autem tempore corpus A non habens grauitatem, feratur super eandem magnitudinem. ergo sequetur, quod corpus habens grauitatem, & corpus non habens grauitatem, in aequali tempore ferantur super eandem magnitudinem: & eadem ratio est, si alterum corpus ponatur habere leuitatem. Sic ergo manifestum est, quod feratur inconueniens, si aliquid inferiorum corporum ponatur non habere grauitatem, neque leuitatem. Deinde cum dicit.

Ostendit

ostendit quod si sit aliquid inferiorum corporum non habens grauitatem, vel leuitatem, quod non possit per violentiam moueri, & dicit. Ex quo ostensum est per rationem praedictam, quod corpus sine grauitate, vel leuitate non potest moueri naturaliter motu recto, necesse est si moueretur, quod moueatur per violentiam. Nam omnis motus huiusmodi corporum aut est naturalis, aut violentus, sed nec per violentiam moueri poterit, quia si moueatur per violentiam, necesse est quod sit motus infinitus. i. infinitae velocitatis, quod est impossibile. Et quod hoc sequatur, probat praemisso hoc principio, quod si aliqua virtus. i. violentia sit motus aliquod corpus grauius, vel leuius, ab eadem virtute, id est, ab eadem violentia, plus, id est, velocius mouebitur in motu, scilicet deorsum: nam corpus magis & grauius magis violenter resistit. Sit igitur A corpus non habens grauitatem, quod violenter moueatur sursum per magnitudinem quae est G E, aliud autem corpus sit B grauitatem habens, quod ab eadem virtute in aequali tempore moueatur per magnitudinem quae est G D, minorem utique G E: sicut grauius minus mouetur ab eadem virtute, ita graue minus quam non graue. Diuidatur ergo corpus B, habens grauitatem secundum proportionem, quae est magnitudinis G E ad G D, sequetur ergo sicut & prius, quod id quod auferatur per diuisionem a corpore B grauitatem habente, feratur per magnitudinem G E in aequali tempore, in quo ferebatur per ipsam corpus A, non habens grauitatem, qua totum corpus B, in eodem tempore ferebatur per magnitudinem G D, quae est minor. Oportet enim esse proportionem velocitatis minoris magnitudinis ad maiorem, sicut se habeat corpus maius ad minus, ita scilicet, quod in eodem tempore maius corpus moueatur per minorem magnitudinem, & minus per maiorem, quia minus corpus ab eadem virtute velocius mouetur. Sequetur igitur, quod per aequale spatium feratur corpus non graue, & corpus habens grauitatem in eodem tempore, quod est impossibile. Quod cumque autem corpus graue proponatur, quantumcumque velociter moueatur, adhuc corpus non graue mouebitur eodem tempore per maius spatium. Sic igitur sequitur, quod corpus non graue moueatur infinita velocitate per violentiam, quod est impossibile: & eadem ratio est de corpore leui. Sic ergo epilogando concludit manifestum esse, quod omne corpus quod determinatum est, scilicet quod mouetur motu recto, necessarium habet grauitatem, vel leuitatem. Et dicit non ante, determinatum: vel quia hic determinate de ipsa loquitur, vel quia huiusmodi

T. c. 27.

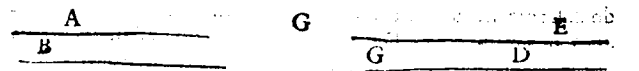
Adhuc autem, si ferit aliquid corpus motum neque leuitatem, neque grauitatem habens, necesse hoc vi moueri. Quod autem vi mouetur, infinitum facit motum. Quoniam. n. virtus quaedam mouens minus, & leuius ab eadem virtute plus mouebitur. Motus sit quod quidem in quo A non graue, per eam quae G E. Quod autem in quo B grauitatem habet, in aequali tempore per eam quae G D. Diuiso autem grauitatem habente corpore, vt quae G E ad eam quae G D, accidet ablatum A grauitatem habente corpore per G E, ferri in aequali tempore, quoniam totum ferebatur per eam quae G D. Velocitatem habebit quae minoris ad hoc quidem maioris, aut maius corpus ad minus. Aequale igitur non graue fertur corpus, & grauitatem habens in eodem tempore. Hoc autem impossibile. Itaque quoniam omni appposito maiorem mouebitur distensionem non graue, in infinitum utique mouebitur. Manifestum igitur quod necesse corpus omne grauitatem habere, aut leuitatem quod determinatum.

Quoniam autem natura est in ipso existens motus principium, virtus autem in alio secundum quod aliud. Motus autem hic quidem secundum naturam, hic autem violentus omnis, eum quidem qui secundum naturam putat lapidi, eum qui deorsum vel lociorem faciet quod secundum virtutem. Eum autem qui praeter naturam, totaliter ipsa.

T. c. 28.

Cum autem natura quidem id sit principium motus quod est in ipso: potentia autem id quod est in alio, ut aliud est, atque motus alius sit secundum naturam, alius violentus. Naturalis quidem motum celeriore faciet coquod potentia mouet, ut eum quo lapis deorsum fertur. Eum autem qui est praeter naturam, omnino potentia ipsa. Quod autem natura quidem id sit principium motus quod est in ipso: potentia autem id quod est in alio, ut aliud est, atque motus alius sit secundum naturam, alius violentus. Naturalis quidem motum celeriore faciet coquod potentia mouet, ut eum quo lapis deorsum fertur. Eum autem qui est praeter naturam, omnino potentia ipsa. Quod autem natura quidem id sit principium motus quod est in ipso: potentia autem id quod est in alio, ut aliud est, atque motus alius sit secundum naturam, alius violentus. Naturalis quidem motum celeriore faciet coquod potentia mouet, ut eum quo lapis deorsum fertur. Eum autem qui est praeter naturam, omnino potentia ipsa.

corpora mouentur motu recto prout sunt segregata, & diuersa, non autem secundum se rota. Deinde cum dicit.

Præterea si quippiam corpus & ponderis expers & leuitatis motum subibit, ut moueatur necesse est. Si uero ui moueatur, infinitum efficit motum: nam cum potentia quaedam sit ea quae mouet, id autem quod est minus, ac leuius plus ab eadem potentia moueatur. Sic motum A quidem pondere carens per C D E spatium, B uero pondus aequali in tempore per C D. Si igitur diuisum fuerit id quod pondus habet: ea ratione quam C E ad C D, habet, fiet ut id quod auferetur ab eo quod pondus habet, aequali in tempore per C E feratur, quoniam totum per C D mouebatur. Celerius enim minoris ad celeritatem maioris ita sese habebit, ut maius corpus se habeat ad minus. Per aequale ergo spatium & id quod pondere uacat, & id quod est ponderis particeps tempore eodem feretur, quod quidem fieri nequit. Quare si omni quouis proposito per maius spatium id mouebitur quod pondere caret: per infinitum utique ferri potest. Patet igitur omne definitum corpus pondus, aut leuitatem habere.

Cum autem natura quidem id sit principium motus quod est in ipso: potentia autem id quod est in alio, ut aliud est, atque motus alius sit secundum naturam, alius violentus. Naturalis quidem motum celeriore faciet coquod potentia mouet, ut eum quo lapis deorsum fertur. Eum autem qui est praeter naturam, omnino potentia ipsa.

eius secundum naturam, cuius principium est in ipso quod mouetur: non solum autem principium actuum, sed etiam passiuum. Quod quidem est potentia per quam aliquid est naturaliter susceptiuum motionis alterius: & ideo cum corpora inferiora mouentur a corporibus superioribus non est motus violentus, sed naturalis, quia in corporibus inferioribus est naturalis aptitudo, vt sequantur motiones superiorum corporum. Motus autem violentus est quando principium motus est ab extrinseco: sicut cum homo proicit corpus graue sursum, in quo nulla est naturalis aptitudo ad talem motum. Ostendit autem consequenter quomodo violentia misceatur motui naturali. Cum enim motum qui est alicui corpori naturalis, sicut lapidi est motus naturalis deorsum, potentia violenter mouens facit aliquando velociorem, & sic talis motus quodammodo est commixtus: dum secundo habet a natura additionem velocitatis. Quocumque enim modo effectus aliquid a natura, necesse est praeter naturam. Deinde cum dicit.

Quia superius fecit mentionem de motu naturali & violento, hic ostendit qualiter uterque motus perficiatur. Et circa hoc duo facit, primo ostendit differentiam motus naturalis & violenti: secundo ostendit quomodo uterque motus inuenitur in aere, ibi & ad ambo autem & c. Circa primum duo facit. primo ostendit differentiam motus naturalis, & violenti: secundo ostendit quomodo violentia aduersetur in motu naturali, ibi & c. Dixerunt autem motus naturalis, & violentus secundum sua principia: & ideo primo definit principia utriusque motus, & dicit, quod natura est principium motus existens in eo quod mouetur, vt manifestum est in secundo Physicorum. Virtus autem, id est, potentia mouens per violentiam, est principium motus existens in alio secundum quod est aliud. Quod quidem dicitur, quia potest per accidens principium motus violenti esse in eodem, non tamen secundum quod est idem, sed secundum quod est aliud. Sicut etiam medicus sanat seipsum non sicut medicum, sed sicut infirmum. Et ex hoc patet, quod quidam motus est secundum naturam, quidam autem motus est violentus. Est enim motus secundum naturam, cuius principium est in ipso quod mouetur: non solum autem principium actuum, sed etiam passiuum. Quod quidem est potentia per quam aliquid est naturaliter susceptiuum motionis alterius: & ideo cum corpora inferiora mouentur a corporibus superioribus non est motus violentus, sed naturalis, quia in corporibus inferioribus est naturalis aptitudo, vt sequantur motiones superiorum corporum. Motus autem violentus est quando principium motus est ab extrinseco: sicut cum homo proicit corpus graue sursum, in quo nulla est naturalis aptitudo ad talem motum. Ostendit autem consequenter quomodo violentia misceatur motui naturali. Cum enim motum qui est alicui corpori naturalis, sicut lapidi est motus naturalis deorsum, potentia violenter mouens facit aliquando velociorem, & sic talis motus quodammodo est commixtus: dum secundo habet a natura additionem velocitatis. Quocumque enim modo effectus aliquid a natura, necesse est praeter naturam. Deinde cum dicit.

Lec. 1. T. c. 3.

f ¶ Ostendit quomodo aer deseruit vtriq; motui. Et primo, quomodo deseruit motui violento: secundo, quomodo deseruit motui naturali, ibi { Et eum autem qui secundum naturam &c. } Dicit ergo primo, quod virtus motoris violenti vtiur aere tanquam quodam instrumento ad ambo,

f Ad ambo autem tanquam organo vtiur aere. nat^o est enim hic & leuis esse, & grauis. Eam quidem igitur que sursum faciet lationem secundum quod leuis, cum feratur & sumat principium a virtute: quod deorsum iterum secundum quod grauis: velut enim imprimens tradit vtiq; propter quod & non assequente eo quod mouit, fertur vi motum. Si enim non tale aliquod corpus existeret, non vtiq; esset: qui vi motus.

g Et eum autem qui secundum naturam vniuscuiusq; motum promouet eodem modo.

h Quod quidem igitur omne aut leue, aut graue, & qualiter praeter naturam habent se motus, ex his manifestum.

LECTIO VIII.

Vod autem neque omnium est generatio, neque simpliciter nulli, palam ex dictis. Impossibile

est autem generatio, quod virtus violenti motoris imprimat lapidi, qui per violentiam mouetur, aliquam virtutem per quam moueatur: sicut virtus generantis imprimat genito formam, quam consequitur motus naturalis. Nam sic motus violentus efficit a principio intrinseco, quod est contra rationem motus violenti. Sequeretur etiam quod lapis ex hoc ipso quod mouetur localiter per violentiam altaretur, quod est contra sensum. Imprimat ergo motor violentus lapidi solum motum, quod quidem fit, dum tangit ipsum: sed quia aer est susceptibilior talis impressionis tum quia est subtilior, tum quia est quodammodo leuis, velocius mouetur per impressionem violenti motoris, quam lapis, & sic desinente violento motore, aer ab eo motus vterius propellit lapidem, & etiam aerem coniunctum, qui etiam mouet lapidem vterius, & hoc fit quosque durat impressio primi motoris violenti, vt in octauo Physico. Et inde est, quod quamuis motor violentus non sequatur ipsum mobile, quod per violentiam fertur, puta, lapidem, vt praesentialiter ipsum moueat, tamen mouet per impressionem aeris. si enim non esset tale corpus, quale est aer, non esset motus violentus. Ex quo patet, quod aer est instrumentum motus violenti necessarium, & non solum propter bene esse. Deinde cum dicit.

g ¶ Ostendit quomodo aer deseruiat motui naturali, & dicit quod aer eodem modo promouet motum naturalem vniuscuiusque corporum, sicut & motum violentum, in quantum scilicet per suam leuitatem coadiuuat ad motum qui est sursum: per suam autem grauitatem ad motum, qui est deorsum.

Porro est autem esse dubium vtrum aer deseruiat motui naturali corporum grauium & leuium, ex necessitate vel solum propter bene esse. Determinat autem Auerrois, quod etiam motui naturali deseruiat ex necessitate: & hoc duplici ratione. Primo quidem, quia sicut ipse dicit in commento suo in hoc loco, motor grauium & leuium est generans, qui dum dat formam, ex consequenti dat motum naturalem: sicut & omnia accidentia naturalia, que consequuntur formam, & sic generans causat motum naturalem mediante forma. Motus autem

naturalis debet immediate sequi a suo motore, cum motus naturalis non immediate sequatur a generante, sed forma sit proprius motor in motu naturali. Vnde videtur quod corpora grauia & leuia quodammodo moueant seipsa, non autem per se: quia mouens seipsum diuiditur in mouens & motum, vt probatur in octauo Physico, quod non inuenitur in corporibus grauiibus & leuiibus, quae diuiduntur in formam & materiam, cuius non est moueri, vt probatur in quinto Physico. Vnde relinquuntur, quod corpus graue, vel leue moueat se ipsum per accidens, sicut naua qui mouet nauem, ad cuius motum ipse mouetur. Et similiter corpus graue & leue suam formam mouet aerem, ad cuius motum ipsum corpus graue & leue mouetur. Et sic concludit, quod aer de necessitate deseruiat motui naturali. Secundo, quia vt ipse dicit in commento quarto Physico, oportet esse aliquam resistantiam inter mouens & mobile: nulla autem est resistantia materiae corporis grauis, vel leuis ad eius formam, que est principium motus. Et ideo necesse est, quod sit aliqua resistantia ex parte

Ad vtrumque autem vtiur aere ipso ut instrumento. Est enim hic aptus & leuis esse, & grauis: Lationem igitur eam qua sursumitur, faciet vti leuis, cum pulsus fuerit, principiumque sumpserit a potentia ipsa. Lationem autem eam, qua descenditur, faciet vti grauis: potentia enim quasi uidelicet impressam tradit vtiq; . Quapropter & non sequente eo quod mouit, id fertur quod praeter naturam est motum. Si enim montale quid corpus esset, uiolentus motus sane non esset.

Motui quoque secundum naturam cuiusque modo eodem conducit suo ad mobilis terga concursu.

Omne igitur corpus leue esse, aut graue, & quomodo sese habent in hisce motus praeter naturam, ex hisce quae diximus patet.

LECTIO VIII.

St autem manifestum ex dictis neque omnium, neque nulli simpliciter generationem corporis esse. Impossibile est

medij, quod est aer, vel aqua, & sic aer est de necessitate motus naturalis. Vtrumque autem ex eadem radice erroris procedit. Existimauit enim quod forma corporis grauis & leuis, sit principium actuum per modum mouentis, & sic oportet esse aliquam resistantiam ad inclinationem formae, & quod motus non procedat immediate a generante qui dat formam: sed hoc est omnino falsum. Nam forma grauis & leuis non est principium motus, sicut agens motum, sed sicut quo mouens mouet: sicut color est principium visionis, quo aliquid videtur. Vnde & Aristoteles dicit in octauo Physico, post ea quae dixerat de motu grauium & leuium, Quod quidem nihil horum mouet seipsum manifestum est, sed motus habeat principium non mouendi, neque faciendi, sed patiendi. Sic igitur motus grauium & leuium procedit a generante immediate, neque enim oportet alteram resistantiam querere in hoc motu, quam illi, quae est inter generans, & genitum. Et sic relinquuntur, quod aer non requiratur ad motum naturalem ex necessitate, sicut in motu violento: quia id quod mouetur naturaliter, habet sibi inditam virtutem, quae est principium motus. Vnde non oportet quod ab alio impellente moueatur, sicut id quod per violentiam mouetur: quia nullam virtutem inditam habet, ad quam sequatur talis motus. Et hanc etiam differentiam designant verba Aristoteles. Nam de motu violento loquens dicit, quod nisi esset aliquod tale corpus, non esset qui vi motus. De motu autem naturali dicit, quod aer primo mouet eum qui secundum naturam vniuscuiusque motum.

h ¶ Vltimo autem epilogando concludit, manifestum esse ex praedictis, quod omne corpus aut esse leue, aut graue, & qualiter se habeant motus qui sunt praeter naturam.

LECTIO VIII.

QUAM Philosophus inquisit de generatione & motu, vtrum insit corporibus naturalibus, vel non, supposito ex praemissis, quod sit in corporibus generatio & motus, hic incipit inquirere quomodo hoc sit. Et circa hoc duo facit. Primo

refert quoddam improbatum, quod supra improbauerat, sed impescit: secundo prosequitur propositum, ibi { Reliquum autem dicere &c. } Circa primum tria facit. Primo, proponit id quod supra probatum est: secundo perficit probationem, ibi { Impossibile enim &c. } tertio, excludit quandam obiectionem, ibi { Aliud quidem enim &c. }

enim omnis corporis esse generationem, si non, & vacuum esse aliquod possibile separatum. In quo enim erit loco, quod nunc generatur, cum fuerit ortum in illo prius vacuum necessarium esse corpore nullo existente.

b Aliud quidem enim ex alio corpore fieri possibile, puta, ex aere ignem. Totaliter autem ex nulla alia praexistente magnitudine impossibile. Maxime n. vtiq; ex potentia quodam ente corpore, actu fiet vtiq; corpus. Sed si potentia ens corpus nullum est aliud corpus prius actu, vacuū erit separatū.

c Reliquum autem dicere quorum est generatio corporum, & propter quid est. Quoniam igitur in omnibus cognitio per prima, prima autem existentium elementa, considerandum que corporum sunt elementa, & propter quid sunt: deinde post haec quot, & qualia quaedam. Hoc autem erit manifestum supponētibus, quod est elementum natura.

d Sit itaque elementum corporum ad quod alia corpora diuiduntur, intus existens potentia, aut actu. Hoc enim vtroque

esse separatum, si omne corpus generat: quia in loco, in quo est corpus quod modo generatur, si locus ille fuisset prius isto corpore, necessarium erat, quod ibi esset vacuum, cum nullum corpus esset ibi. Nullum autem corpus esset ibi prius, si omne corpus generatur: vnde ex hoc quod ponitur omne corpus generari, sequitur vacuum separatum esse. Deinde cum dicit.

b ¶ Excludit quandam obiectionem. Posset enim aliquis dicere, quia videmus vnumquodque corporum generari nullo vacuo existente, sed ad hoc ipse respondet, quod cum quoddam corpus particulare generatur ex alio corpore, puta, ignis ex aere: ita ante generationem ignis, aer erat in eodem loco, & sic non est vacuum. Sed si omne corpus generaretur, non potest poni aliud corpus, quod prius repleuerit locum: quia praeter omne corpus, non est aliud corpus, & ita oportebit, quod corpus fieret ex non corpore. Impossibile est autem quod corpus fiat totaliter ex nulla praexistente magnitudine corporali. maxime enim fieret corpus in actu, ex eo quod est in potentia corpus? & siquidem ita sit in potentia huiusmodi corpus, quod sit in actu aliud corpus, non sequitur inconueniens. sic enim ponimus fieri ignem ex materia, quae est potentia ignis, actu autem aer. Sed si esset ita in potentia corpus, quod non esset aliquod aliud corpus, sicut oporteret ponere eos, qui ponunt omne corpus generari, sequeretur quod ante generationem omnis corporis esset vacuum separatum. Est autem attendendum, quod Aristoteles intendit hic probare non esse generationem omnis corporis, ita scilicet quod tota vniuersitas corporum simul generaretur: non autem intendit probare, quod aliquod particulare corpus non generaretur ex non corpore. sic enim contra probationem Aristoteles

haberet locum obiectio, quam ponit Simplicius in commento suo, scilicet quod non esset necesse esse vacuum vel propter rarefactionem, & condensationem, vel propter hoc, quod hoc corpore generato aliud corrumpitur. Vnde etiam non esset haec sufficiens probatio, quam ipse aestimat, scilicet quod communium non est generatio, sed particularium. Non enim est generatio communis, quia tota vniuersitas corporis est sicut vnum corpus completum in vna specie existens, sicut in Primo habitum est. Nihil autem prohibet indiuiduum, quod est vnum tantum in vna specie, generari & corrumpi, sicut de phanice dicit: vñ & per hoc non excluderetur generatio omnis corporis, quam Philosophus remouere intendit. Nec etiam probatio Philosophi est contra sententiam Fidei nostrae, quae ponit vniuersam vniuersitatem corporum de nouo incesisse: quia non ponimus praexistere locum, quod hic Philosophus supponit: neque ponimus generationem corporum ex eo quod est in potentia, sed per creationem. Deinde cum dicit.

enim vniuersi corporis generationem esse, si non, & vacuum esse quid separatum potest. Quod enim in loco, id quod generatur erit cum fuerit ortum, in hoc prius vacuum esse, si nullum sit corpus necesse est.

Aliud enim ex alio corpore fieri potest, uelut ex aere ignis: sed omnino ex nulla alia antecedente magnitudine fieri impossibile est. Maxime enim ex potentia corpore, corpus actu fieri potest. Sed si id quod est potentia corpus non est prius aliud corpus actu, separatum vacuum erit.

Restat autem dicere quorum est corporum generatio, & quam ob causam est. Cum igitur in omnibus cognitio sit per prima, prima autem existentium elementa, considerandum esse uidetur. Hoc autem dilucidum fuerit, si supposuerimus, quoniam sit ipsius elementi natura.

Sit igitur id corporum elementum, in quod cetera corpora diuiduntur, in quibus inest potentia, aut actu.

Hoc enim vtro modo se habent, adhuc

quitur propositum, ibi { Sit itaque elementum &c. } Dicit ergo primo, quod cum non sint omnia corpora generabilia, neque nulla, vt supra dictum est, reliquum est manifestare quorum corporum est generatio, & propter quid est, id est, quae est causa generationis. Quae quidem consideratio inchoatur in hoc libro, sed perficitur in libro de Generatione. Sed quia omnis cognitio est per aliqua prima, ex quibus definitiones, & demonstrationes procedunt, & manifestum sit, quod elementa quarumlibet rerum sint prima inter ea, quae insunt rebus (licet aliqua extrinseca principia possent esse priora, puta, agens & finis) oportet quod ad cognoscendum generationem corporum, prius cognoscatur, quae sunt elementa corporum generabilium & corruptibilium, & quae sunt elementa, & vteriusque sunt elementa, & qualia corpora. Ad hoc autem manifestandum oportet accipere quasi suppositionem, & principium, quae sit natura elementi, quod manifestatur per eius definitionem. Deinde cum dicit.

d ¶ Exequitur propositum ordine praedicto. Primo enim ostendit quae sit elementi natura, quam significat definitio: secundo quae, & qualia sint corporum elementa, ibi { Sit itaque quod dictum &c. } tertio, inquit quomodo sit corporum generatio, ibi { Quoniam autem neque infinita &c. } Circa primum duo facit. Primo ponit partes definitionis elementi: secundo probat hanc elementi definitionem, ibi { Tale autem. } Circa primum ponit tres partes definitionis elementi, quarum prima est, quod elementum aliorum corporum est, in quod alia corpora diuiduntur, seu resoluntur. Non enim quaelibet causa, potest dici elementum, sed solum quae intrat rei compositionem. Vnde vniuersalia elementa sunt

Lec. 17. Lec. 3.

Tex. c. 19.

Lec. 22. T. c. 82.

Lec. 17.

Lec. 17.

Lec. 17.

Lec. 17.

Lec. 17.

Lec. 22.

Lec. 22.

Lec. 22.

l.c. 13.
Tex. c. 66.

funt materia, & forma, vt patet in Primo Physicorum, quæ tamen non sunt corpora: hic autem intendit Philosophus de elementis, quæ sunt corpora. Secunda particula est, quod elementum existit in eo, cuius est elementum potentia, aut actu. Adhuc autem sub dubitatione existit, quomodo sunt elementa in mistis, vtrum scilicet in actu, vel in potentia. Si enim generatio, vel corruptio corporum sit per congregationem & segregationem, sicut Empedocles & Anaxagoras posuerunt, consequens est quod elementa sint in actu in misto. Si autem generatio & corruptio corporum est per alterationem, necesse est dicere, quod elementa sunt potentia in misto, Tertia particula est, quod elementum non diuiditur in alia, scilicet diuersa secundum speciem. Oportet enim, omne corpus diuisibile esse, cum quædam corpora diuiduntur in diuersa secundum speciem, sicut motu manus in carnem & ossa, ex quibus quadam compositione compinguntur: vel sicut caro resoluitur in aerem, ignem, aquam, & terram per quandam alterationem: ignis autem & aer, aqua & terra neutro modo resoluntur in diuersa secundum speciem: quod quidem complet rationem elementum. Sicut etiam elementa longitudo dicuntur lineæ, quæ non diuiduntur in diuersa secundum speciem. Deinde cum dicitur:

que modo adhuc dubitabile: ipsum autem est indiuisibile in altera specie.

e Tale enim est elementum omne, & vnum in omnibus voluit dicere.

f Si itaque quod dictum est, elementum, necesse est quadam talia corporum. In carne quidem. n. & ligno, & vnoquoque talium est potentia ignis & terra. Manifesta autem hæc ex illis segregata. In igne autem caro, aut lignum non inest neque secundum potentiam neque secundum actum: segregaretur enim utique. Similiter autem neque si vnum aliquid solum esset talium, neque in illo. Non enim si erit caro, aut os, aut aliorum quodcumque, nondum dicendum inesse: sed præconsiderandum quis modus generationis.

g Anaxagoras autem Empedocli contraria dicit de elementis. Hic enim quidem ignem & terram & coelementa his, elementa inquit esse corporum, & componi omnia ex his. Anaxagoras autem contrarium: homiomeria enim elementa. Dico autem, puta, carnem & os, & vnum quodque talium: aerem autem & ignem, & misturas horum & aliorum seminum omnium. Esse enim vtrumque ipsorum ex indiuisibilibus homiomeris omnibus congregatis: propter quod & facta esse omnia ex his. Ignem enim & ætherem appellat idem.

e ¶ Probat prædictam definitionem ex communi vsu loquentium. nominibus enim vtendum est vt plures, vt dicitur in secundo Topicorum. Et hoc est quod dicit, quod omnes voluit dicere esse elementum aliquid tale, quale descriptum est etiam in omnibus generibus, puta, in corporalibus locutionibus & demonstrationibus, in quibus principia dicuntur elementa, quæ non resoluntur in alia principia. Deinde cum dicitur:

f ¶ Ostendit quæ & quot sint elementa. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit, quod necesse est quadam esse elementa corporum: secundo inquit vtrum sint finita, vel infinita, ibi ¶ Vtrum autem finita, vel infinita &c. Tertio inquit vtrum sit vnum tantum, ibi ¶ Quoniam autem necesse finita &c. ¶ Circa primum duo facit. Primo concludit ex præmissa definitione elementum, quod necesse est ponere quadam elementa corporum: secundo ostendit quomodo hæc diuersimode ponebat Anaxagoras, & Empedocles, ibi ¶ Anaxagoras autem &c. ¶ Dicit ergo primo, quod si prædicta est definitio elementum, necesse est dicere, quod sint quadam elementa corporum. Inueniuntur enim quadam corpora, quibus prædictæ conditiones conueniunt. In carne enim & ligno, & in quolibet talium corporum, scilicet mistorum, ignis & terra sunt in potentia, quia scilicet per quandam alterationem ex igne & terra, & alijs huiusmodi prædicta corpora componuntur. Et hoc manifestum est ex ipsa segregatione, qua corpora mista in huiusmodi simplicia resoluntur: sicut patet in resolutione corporis anima-

lis quod in puluerem, & quadam humorositatem, & quosdam vapores resoluitur, & ita etiam de alijs corporibus mistis. Vtitur autem hic large segregationem, quæ proprie fit in ea quæ insunt actu. Quod autem sint huiusmodi corpora, in quæ alia resoluntur, ipsa vero non resoluntur in alia, quod etiam ambigitur. Ipsum autem est in forma diuersa indiuisibile.

Tale quid enim omnes ipsum elementum, & in omnibus dicere voluit.

g Quod si id quod est dictum, est elementum, talia quadam corporum esse necesse est. In carne enim ac ligno, & similibus inest ignis potentia atque terra. Manifeste enim ex illis hæc segregantur. In igne autem caro, aut lignum non inest neque potentia, neque actu: si enim esset, segregaretur. Similiter neque si vnum quid solum sit tale, in illo est: neque enim si caro, aut os, aut quoduis caterorum erit inesse potentia continuo est dicendum: sed antea quis nam sit generationis modus est contemplandum.

Anaxagoras autem de elementis contrario modo atque Empedocles dicit, hic enim ignem, & terram cateraque eiusdem seriei corpora, elementa corporum esse, ac omnia ex hisce constare dicit. Anaxagoras vero contrarium asserit. ea enim que sunt similitum partium, ligna, inquam, carnem & os, & quæque talium elementa esse dicit: aerem autem & ignem, horum ac caterorum omnium seminum mistum esse. Vtrumque enim ipsorum ex vniuersis indiuisibilibus similitum partium congregatis esse dicit: quapropter & omnia ex his esse censet. Ignem enim & ætherem appellat.

dum veritatem determinabit in libro de Generatione. Deinde cum dicitur:

g ¶ Ostendit diuersitatem Anaxagoræ & Empedoclis circa corporalia elementa. Et primo ponit opinionem vtriusque: secundo ostendit quæ earum sit præferenda, ibi ¶ Quoniam autem est omnis &c. ¶ Dicit ergo primo, quod de elementis corporalibus contrarie locuti sunt Anaxagoras & Empedocles. Empedocles enim posuit quod ignis & terra, & alia media, quæ sunt simul elementa cum istis, sunt corpora elementaria corporum, ex quibus omnia alia corpora componuntur. Sed Anaxagoras dicit contrarium, scilicet quod alia corpora homiomeria, vel homogenea. i. similitum partium, puta, caro & os, & alia huiusmodi, sunt elementa corporum. Aer vero & ignis, & terra, & aqua dicebat esse commista ex præmissis, scilicet carne & osse, & ex omnibus alijs seminibus corporum similitum infinita & indiuisibiles, erant semina omnium, quæ apparent in natura, scilicet ita quod per extractionem eorum ab aliquo misto, generantur omnia corpora naturalia sensibilia. Quia igitur ex igne & terra, & alijs huiusmodi videntur omnia alia corpora generari, estimauit quod tam ignis quam terra, & alia intermedia essent constituta ex omnibus indiuisibilibus partibus similibus simul congregatis: & secundum hoc partes confimiles ponebat esse elementa horum quatuor corporum, ex quibus tamen dicebat

T. c. 31.

Tex. c. 34.

l.c. 35. cecbat omnia fieri propter semina existentia. Et quia de igne mentionem non faciebat, ne ex hoc aliquid dubium oreretur, subdit quod ipse appellabat ignem ætherem. Deinde cum dicitur:

h ¶ Ostendit quod opinio Empedoclis est præferenda, sicut enim patet ex his que in primo habita sunt, omnis corporis naturalis est aliquis proprius motus, & cum sint quidam motus simplices, quidam misti, misti motus sunt mistorum corporum, & simplices simplicium. Et quoniam autem est omnis naturalis corporis motus proprius. Motuum autem hi quidem simplices, hi autem misti: & misti quidem mistorum, simplices autem & simplicium sunt: manifestum quod erunt quidem corpora simplicia: sunt enim & motus simplices. Itaque palam & quod sunt elementa, & propter quid sunt.

Cum autem omnis naturalis corporis sit proprius motus. Motus autem partim simplices sint, partim misti: & mistorum sint misti, simplicium simplices, patet corpora simplicia quadam esse: sunt enim & simplices motus. Quare & elementa esse, & cur elementa sunt constat.

dam: quàmuis posset dici hanc esse secundam rationem ad principalem conclusionem, quoniam epilogando infert dicens, manifestum esse quod sint elementa, & pp qd sint &c.

COMMENTARIORVM

S. Thomæ super Tertium librum de Cælo & Mundo Aristotelis finis. Quæ morte præuentus absolueri non potuit.

SERIES CARTARVM

A B C D E F G H I.

Omnes sunt Quaterniones, præter I qui est Duernus.

R O M A E,

Apud hæredes Antonii Bladi, & Ioannem Osmarinum Liliotum socios.

M D L X X

D I V I
T H O M A E A Q V I N A T I S
D O C T O R I S A N G E L I C I

I N L I B R O S D E G E N E R A T I O N E E T
C O R R U P T I O N E A R I S T O T E L I S .
E X P O S I T I O .

P R O O E M I V M .

SICUT tradit Philosophus in Tertio de Anima, scientiæ secatur quemadmodum & res. Nam & omnes habitus distinguuntur per obiecta, ex quibus speciē habent. Res autem, quas considerat Naturalis, sunt motus & mobile, Dicit enim Philosophus in Secundo Physic.

quod quæcunq; mo-
ra mouent, sunt Phi-
losophicæ specula-
tionis: & ideo oportet,
quod secundum
differentiam motuū
& mobilium distin-
guantur & ordina-
tur partes Scientiæ
Naturalis. Primus
autem motuum est
ipse motus localis, q
est perfectior & cō-
muniior omnib^o mo-
tib^o naturalibus, vt
probat in Octauo
Physic. Et ideo post
considerationē mo-
tuū & mobilium in
communi: quæ fuit
tradita i Libro Phy-
primo oportuit, q
tractaretur de cor-
poribus, secundum
quod mouentur mo-
tu locali i Libro de
Cælo: quæ est secun-
da pars Scientiæ na-
turalis. Restat igitur
consideratio de mo-
tibus alijs consequē-
tibus: q nō sunt cōes
omnibus corporib^o,
sed inueniuntur in Solis inferioribus, inter quos principa-
tum obtinet generatio & corruptio. Alteratio enim ordina-
tur ad generationem, sicut ad finem: qui est perfectior natu-
raliter his quæ sunt ad finem. Augmentum etiam consequen-
ter se habet ad generationem, nam augmentum non fit sine
quodam particulari generatione: qua scilicet nutrimentum con-
uertitur in nutritum, sicut etiam Philosophus dicit in Secundo
de Anima, quod cibus nutrit in quantum est potentia caro. Et
augmentat autem, in quantum est potentia quanta caro. Et
ideo necessarium est, vt quia hi motus consequenter se habent
ad generationem, simul cum eis de generatione & corruptio-
ne tractetur. Est autem considerandum, quod de vno quo-
que, quod in pluribus inuenitur, prius est considerandum in
communi quam ad species descendere, alioquin oportere
idem dicere multoties: ita scilicet quod in singulis id quod
est commune repeteretur: sicut probat Philosophus in Primo
de Partibus animalium: & ideo prius oportuit de generatio-
ne & corruptione in communi determinare, quam ad partes
eius descendere. Similiter etiam considerare oportet, quod si
in aliquo genere aliquod primū inuenitur, quod sit causa alio-
rum, eiusdem considerationis est commune genus, & id quod
est commune in genere illo: quia illud primum est causa totius
generis. Oportet autem eum; qui considerat genus
aliquod, causas totius generis considerare, & inde est, quod Phi-
losophus in sua Metaphysica, simul determinat de ente in

A R I S T O T E L I S S T A G I R I T A E
P E R I P A T E T I C O R V M P R I N C I P I S ,
D E G E N E R A T . E T C O R R U P .
L I B E R P R I M V S .

A N T I Q V A T R A N -
S L A T I O .

DE Generatione autem
& Corruptione: & de
natura generatorum &
corruptorum, & vniuersaliter
de omnibus, & causas diuiden-
dum, & rationes eorum deter-
minandum est, Amplius de aug-
mentatione, & alteratione quid
vtrumq; sit & vtrum existiman-
dum sit eandem esse naturam al-
terationis & generationis: aut
semotam, vt determinata sunt
ex nominibus.

b Antiquorum igitur hi quidē
vocatam generationem simpli-

ter, quæ natura gignun-
tur, intereuntque, vniuersi-
sim de omnibus tum causas, tum ra-
tiones eorum distinguendo, dicamus
oportet, præterea, quid accretio, quid-
que alteratio sit, & eandem altera-
tionis atque generationis esse naturam
existimare liceat, an diuersam, pe-
rinde ut i p s i s quoque nominibus discre-
ta sunt.

communi, & de primo ente, quod est a materia separatum.
Sunt autē in genere generabiliū & corruptibiliū, quædā prima
principia. Elementa, quæ sunt causa generationis, corruptiōis,
& alterationis in omnibus alijs corporibus. Et inde est, q Arist.
in hoc Libro, qui est tertia pars Scientiæ naturalis, determinat

nō solum de genera-
tione & corruptiōe
in cōi, & alijs motib^o
consequentibus, sed
etiā de generatione
corruptione elemen-
torum. His ergo
prelibatis ad demon-
strandū intentionē
Arist. in hoc Libro,
accedendum est ad
expositionem eius.

F R A N C I S C I V A T A B L I
T R A N S L A T I O .

DE ortu autem ac interitu eo-
rum, quæ natura gignun-
tur, intereuntque, vniuersi-
sim de omnibus tum causas, tum ra-
tiones eorum distinguendo, dicamus
oportet, præterea, quid accretio, quid-
que alteratio sit, & eandem altera-
tionis atque generationis esse naturam
existimare liceat, an diuersam, pe-
rinde ut i p s i s quoque nominibus discre-
ta sunt.

Priscorum igitur, quidam genera-
tionē simplicem absolutamque altera-

ui determinatum sit hoc modo, & subditur. De generatione
autem & corruptione, & natura generatorum & corruptorum,
& eorū quæ generantur & corrumpuntur, vtr de oibus & causas di-
uidendū est, vt. s. assignemus alias causas generatiōis, & alias cor-
ruptionis, vel etiā vt cōes causas distinguamus applicando sin-
gulis speciebus generatorū & corruptorū naturaliter. Et causas
& rationes eorum determinandum est, vel generationis & cor-
ruptionis, vel etiā eorū quæ naturaliter generantur & corrumpū-
tur: vtrorūq; n. definitiones scire oportet. Naturalis. n. non solū
considerat motum, sed etiam mobilia. Dicit autem naturam ge-
neratorum & corruptorum: quia considerare generationem &
corruptionem artificialium non pertinet ad Naturalem. Secun-
do cum dicit. { Amplius. } Promittit se dicturum de alijs mo-
tibus consequentibus. s. de alteratione, augmentatione quid sit
vtrumq; Tertio ibi { Et vtrum. } Promittit se dicturum de com-
paratione prædictorum adinuicem: vtrum, scilicet sit existi-
mandum vel recipiendum, quod eadem sit natura & ratio alte-
rationis & generationis: aut semota, distincta, scilicet differant
ratione & natura: sicut determinata, id est distincta sunt nomi-
nibus. Deinde cum dicit.

b ¶ Prosequitur suum propositum, & primo determinat de ge-
neratione & corruptione in communi, & etiam de consequen-
tibus: secundo determinat de generatione & corruptione elemen-
torum, & hoc in Secundo Libro, qui incipit, ibi { De missione
quidem igitur. } Prima pars diuiditur in duas. In prima
Tho. de Gen. A determinat

L E C T I O I .

In hoc igitur
Libro Philoso-
phus pri-
mo ponit proœmiū
demonstrans suam
intentionem, secun-
do prosequitur pro-
positum, ibi { Anti-
quorum quidem igi-
tur. } Circa prima
tria facit. Primo em
ponit id quod prin-
cipaliter intendit, &
continuat ad finē
Libri de Cælo, vbi
dictum est, de graui
quidem igitur & le-
ui

ita scilicet, quod quicquid videtur alicui, est verum: adeo quod etiam ponebant contradictoria simul esse vera, si diuersis ita videretur, hoc est ergo quod dicit, quod, quia Democritus & Leucippus existimabant, quod verum erat in apparendo, & diuersis hominibus contraria apparent & infinita, vt ostendit multipliciter opinionum, quae est inter homines, ideo induxerunt infinitas figuras in primis rerum principijs, vt ex his ratio accipi possit infinitarum opinionum. Et inde est, quod per transmutationem aliquam eius, quod venit in compositionem alicuius totius, contingit quod idem alio modo videtur alij, & alij se habere, sicut propter diuersum situm, collum colubae videtur esse alterius, & alterius coloris. Et huiusmodi transmutatio situm fieri aliquid modicum quod superuenit, & vt vniuersaliter sit dicere, transmutato vno indiuisibilem corporum, videtur aliud & aliud. Et ponit exemplum in sermone, quorum prima principia indiuisibilia sunt literae, ex eisdem autem literis transmutatis secundum ordinem, aut positionem sunt diuersi sermones, puta comedia, quae est sermo de rebus urbanis: & tragedia, quae est sermo de bellicis rebus. Igitur sic apparet ratio, quare per variationem ordinis & positionis dicebat Democritus alterationem causari. Deinde cum dicit.

Tex. c. 6.

Quoniam autem videtur omnibus pene esse aliud generationem & alterationem. (Generari quidem, & corrupti congregata & disgregata: alterari autem translatibus passionibus.) de his scientibus considerandum. Quaestiones autem habent haec & multas, & rationabiles. Siquidem igitur generatio est congregatio: multa impossibilia contingunt. Sunt autem rursus rationes aliae cogentes, & non habiles solui, quod non contingit aliter se habere. Et si non est generatio congregatio, aut vniuersaliter non est generatio, aut si est, alteratio est. Aut si hoc difficile, dissoluere tentandum est.

Tex. c. 7.

Principium autem horum omnium, vtrum sic & generantur, & alterantur, augmentantur entia, & contraria his patiuntur primis magnitudinibus existentibus indiuisibilibus, aut nulla est indiuisibilis magnitudo, differt enim hoc multum. Et rursus, si magnitudines impartibiles sint, vtrum, vt Democritus, & Leucippus, haec corpora sunt: vel, vt in Timaeo, planities.

Tertio de Caelo. t. c. 6.

Hoc quidem igitur ipsum, vt in alijs diximus, inconueniens vsque ad plana dissoluere. Ideo magis rationabile corpora indiuisibilia esse, sed haec quidem multam habent irrationabilitatem, sed tamen haec alterationem & generationem contingit facere, vt dictum est, conuersione, & contactu transmutante idolum, & figurarum differentijs: quod fecit Democritus. Ideo & colorem non inquitur esse, conuersione enim colorari. His autem, qui in plana diuisionem faciunt, minime. Nihil enim, planis compositis, praeterquam solida, fit, quando nulla ex eis qualitas affectusue gigni potest.

Hoc igitur ipsum, fieri, inquam, dissolutionem ad plana usque, cancellos egreditur rationis, id quod, alio quoque loco iam diximus. Idcirco magis contentaneum rationi fuerit, corpora non posse diuidi. Verum haec quoque, perabsurda sunt, sed tamen hisce alterationem generationemque, uti dictum est, facere, conuersione & tactu, atque figurarum varietate permutando idem, contingit: quod sane Democritus facit. Quocirca, non esse colorem asserit, nares ipsas per conuersionem colore tingi censet. At illis, qui in plana diuisionem faciunt, minime. Nihil enim, planis compositis, praeterquam solida, fit, quando nulla ex eis qualitas affectusue gigni potest.

ditur, quod non contingit aliter se habere, quam per congregationem sit generatio, vel omnino non generatio: vel si est, quod sit idem quod alteratio. Et quamuis hoc sit difficile soluere, debemus tamen tentare soluere hanc difficultatem. Deinde cum dicit.

quando quidem Tragedia & Comedia eisdem sunt literis.

At cum generatio, & corruptio diuersum quid esse omnibus fere videantur, & ea quae sunt congregatione, atque segregatione oriri ac occidere, & de mutatione affectuum alterari, de his contemplentur qui hoc institui habent oportet. Haec autem, & multas, & quae rationis fines non egrediuntur, dubitationes habent. Nam si generatio congregatio sit, multa ex eorum numero quae fieri nequeunt, euenire solent. Sunt autem rursus aliae rationes quae urget, quaeque haud facile solui possunt, quod fieri non potest, vt quicquam aliter se se habeat, si generatio congregatio non sit, aut quod omnino generatio non est, aut eadem alteratio est. Atque id (quamquam difficile) cernendum est soluere.

Principium autem horum omnium est, vtrum ea quae sunt generentur hoc pacto, accrescant, alterenturque, & hisce contrarias subeamus mutationes, magnitudinibus primis nullam diuisionem admittentibus, an nulla sit magnitudo indiuisibilis: hoc enim interest quamplurimum. Et rursus, si magnitudines sint inseparabiles, vtrum haec corpora sint, vt Democrito placet, atque Leucippo, an plana, vt in Timaeo scribitur?

Hoc igitur ipsum, fieri, inquam, dissolutionem ad plana usque, cancellos egreditur rationis, id quod, alio quoque loco iam diximus. Idcirco magis contentaneum rationi fuerit, corpora non posse diuidi. Verum haec quoque, perabsurda sunt, sed tamen hisce alterationem generationemque, uti dictum est, facere, conuersione & tactu, atque figurarum varietate permutando idem, contingit: quod sane Democritus facit. Quocirca, non esse colorem asserit, nares ipsas per conuersionem colore tingi censet. At illis, qui in plana diuisionem faciunt, minime. Nihil enim, planis compositis, praeterquam solida, fit, quando nulla ex eis qualitas affectusue gigni potest.

tem habeat, scilicet quod sint aliqua corpora indiuisibilia, ex quibus corpora naturalia componuntur, sicut partem ostensum est in Libro de Caelo. Sed tamen ideo est magis rationabile ponere corpora indiuisibilia quam superficies: quia his, qui ponunt corpora indiuisibilia esse principia corporum naturalium, conuenit assignare causam generationis & alterationis: quae quidem alteratio, sicut dictum est, transmutat

num & aliud per quandam conuersionem corporum indiuisibilium, & per alium modum contactus secundum diuersum situm & ordinem, & etiam secundum differentiam figurarum, sicut ponebat Democritus, assignans causam alterationis. Vnde Democritus ponebat quod color, & aliae huiusmodi qualitates

Causa autem, quare non poterunt confessa videre, inesperienza fuit. Ideo quicunque magis insudauerunt naturalibus, magis possunt supponere talia principia, quibus multa possunt complicare. Qui autem ex multis sermonibus indocti existentium intuentes, ad pauca respicientes, facile enunciant. Vnde debet autem aliquis ex his quantum differunt qui Physice, & qui Logice intendunt. Qui enim aiunt, quod indiuisibiles sint magnitudines, hi quidem inquit, quia autotrigonum multa erit. Democritus autem videtur propriis & Physicis sermonibus persuadere Manifestum autem erit quod dicimus procedentibus.

LECTIO III.

Abet autem quaestione, si quis ponat corpus aliud quod esse, magnitudinem omnino diuisibilem, & hoc possibile, quod diuisionem effugit? Si enim omnino diuisibile, & possibile hoc passim, & simul erit hoc omnino diuisum (& si non simul diuidatur.) & si hoc fiat, nihil erit impossibile.

Quapropter & secundum medium similiter, & vniuersaliter si omnino

minis: & equi & similia: quas vocabat per se hominem, & per se equum: quia scilicet logice loquendo, homo, secundum quod est species, est praeter materialia & indiuiduantia principia, ita quod idea nihil habet nisi quod pertinet ad rationem speciei, & eadem ratione haec ponebant in figuris, vnde ponebant ideam triangulorum sensibilibus, quae dicitur autotrigonum, esse indiuisibile, alioquin sequeretur, quod diuidere tur in multa, quod est contra rationem ideae ad quam pertinet quod sit vnum praeter multa, & ita non est inconueniens quod sint multae superficies triangulares indiuisibiles conformes ideae, & eadem ratio est de alijs superficiebus. Sed Democritus videtur suadere quod sint magnitudines indiuisibiles per rationes prias & naturales, vt manifestum erit in sequentibus.

Sed cur parum valeant quae consentanea sunt perspicere, causam habet ipsa experientiae vacuitas. Quam obrem quosquot diutius circa rerum naturalium speculationem uersati sunt, eiusdem principia, quae inter se cohaereant consentiantque quam plurimum, supponere magis possunt. Atque est multis rationibus quanam vera sint haud quaquam expendere consueuerunt, paucis inspectis facile pronunciant. Porro ex hisce pendere etiam quis potest, quam inter eos interfit, qui naturaliter, quique uia rationali quamplurimum exercent considerationem. Nam de eo quod est magnitudines esse indiuisibiles, nonnulli quidem inquit, quod ipsae idealique triangulus, plures erit. At Democritus, rationibus propriis, naturaeque accommodatis persuasus esse profecto uidebitur. Quod autem dicimus, in progressu euadet apertum.

LECTIO III.

Am res ipsa dubitationem habet, si quis corpus aliud, magnitudinemque omnino, atque omnino ex parte diuisibile esse statuat, atque fieri posse, vt penitus diuidatur, quid non erit, quod effugiat diuisionem? Nam, si omnino ex parte, atque omnino sit diuisibile, & ita diuidi queat, siue simul erit hoc omnino ex parte diuisum (& si non simul diuidatur,) siue id fiat, nihil accidit impossibile.

Igitur & secundum medium, haud secus. Et in summa, si omnino ex parte

bet diuidi potest. Secundo ostendit hoc esse impossibile, ibi quod quid ergo erit? Circa primum duo facit. Primo ponit rationem ad hoc impossibile ducere: secundo manifestat necessitatem dictae rationis, ibi quod Quapropter & secundum medium, quod oportet ponere corpus, vel componi ex indiuisibilibus, vel esse diuisibile omnino. totaliter scilicet quod quod signum. Et ideo Democritus ad ostendendum, quod corpus sit compositum ex indiuisibilibus corporibus, conuenit ostendere impossibile esse, diuisibile esse corpus sensibile, puta quod lignum, aut lapis sint diuisibilia omnino. scilicet quod quod signum datum in corpore. Et ideo dicit, quod si quis ponat corpus aliquod, puta sensibile, & magnitudinem quacumque, puta superficiem, vel lineam, diuisibile omnino. scilicet quod quod signum datum, & si ponatur hoc esse possibile, remanet quaestio, quid est id, quod effugit diuisionem, quod remanet post diuisionem. Necessario est, quod diuisio quocumque diuisibile, remaneat aliquae partes diuisibiles, in quas sit diuisio. Ideo autem dicit Democritus, hoc habere quaestionem: quia si corpus sit omnino, id est secundum totum diuisibile, & hoc sit possibile, consequens erit, quod nihil prohibeat corpus esse simul diuisum quantumcumque diuidi potest, & si diuisio non fiat simul, sed successiue, sicut, si possibile est aliquem hominem peruenire ad aliquem locum, nihil prohibet eum peruenisse illuc, licet non simul, sed successiue perueniat, & si hoc ponatur, nullum impossibile debet sequi: quia possibili posito non sequitur aliquod impossibile secundum Philosophum Primo Priorum cap. Secundo, & Septimo Physicorum. Deinde cum dicit.

Manifestat necessitatem praedictae rationis: si enim ponatur aliquod corpus diuisibile per medium, & ponatur

LECTIO III.

ostquam Philosophus ostendit, quod circa propositum opinio Democriti potior erat, quam opinio Platonis, & ratio Democriti erat magis propria, ad hoc manifestandum inducit rationem Democriti. Et primo ponit eam: secundo soluit, ibi quod Sed & hoc tentandum est soluere. Circa primum duo facit. Primo, ponit rationem Democriti ad hoc impossibile ducentem, scilicet quod corpus sit omnino diuisum. it. quantulum

Tex. c. 9.

Tex. c. 9.

esse diuifum per mediam, nullum fequitur inconueniens. Et hoc est quod dicit. Quapropter, quia pofito poffibili nullum fequitur impoffibile, fimiliter erit fi aliquid ponatur effe diuifibile, & diuifum fecundum mediam, & vnuerfaliter, fi corpus effe natum effe diuifibile omnino, id est fecundum quodcumque fignum, fi diuidatur, id est ponatur effe diuifum, nullum erit impoffibile nafcens, id est ex hoc non debet impoffibile in mille milia partium, & ponatur effe diuifum, nullum fequitur impoffibile, & fi nullo modo diuidatur actu. Et ita videtur quod ali quod corpus fit diuifibile in paucas partes, fue in multas, fue totales, & tamen non videtur fequi ali quod impoffibile, fi ponatur aliquid effe diuifum, in quantum effe diuifibile. Quia igitur fecundum ponentes corpus naturale no componi ex indiufibilibus corporibus, & effe diuifibile etiam fecundum totum, ponatur effe diuifum, fed hoc effe impoffibile, ergo & primum, fcilicet quod fit diuifibile fecundum totum, effe ergo compositum ex indiufibilibus. Deinde cum dicit.

c ¶ Ostendit effe impoffibile, quod corpus fit totaliter diuifum ex hoc, quod non effe dare quid remaneat pofit diuifionem. Primo ergo ostendit, quod non erit dare quid remaneat ex diuifione, quod effe principalis pars. Secundo, quod non erit dare quid remaneat, quod ex incidet fi fit elapsus, ibi ¶ Sed etfi qua. ¶ Dicit ergo primo, fi corpus ponatur omnino effe diuifum, quarendu refat, quod erit reliquum. i. quod remanet pofit diuifionem, ficut videmus remanere in omni diuifione ea, in qua diuifum refoluitur. Et primo ostendit, quod non remanet magnitudo, hoc enim effe impoffibile, fequeretur enim, quod adhuc remaneret diuifibile no diuifum, dicitur autem, vel quod magnitudo effet aliquid non diuifibile, vel corpus non omnino erat diuifibile, & ita oportet quod id, quod remanet pofit diuifionem, nullo modo fit diuifibile, cum tamen fupponatur ab aduerfario, quod magnitudo fit omnino diuifibilis. Secundo concludit, quod illud, quod remanet pofit diuifionem, neque fit corpus, neque magnitudo, & tamen fit facta diuifio fecundum totum, ficut dictum effe, relinquatur autem, quod diuifio erit, aut ex punctis, ita quod corpus finaliter refoluitur in puncta, & per confequens ea ex quibus componitur erunt fine magnitudine, aut fequitur quod id quod effe refiduum pofit diuifionem fit omnino nihil. Tertio, ostendit hoc fecundum effe impoffibile, quia, cum vnunquodque generetur ex his in qua

natura effe diuifibile, & fi diuidatur, nullum erit impoffibile nafcens. Quoniam neque fi in mille milia diuifa fuerit magnitudo, nullum impoffibile, & fi nullus vtiq; diuidat. Quoniam ergo oino tale corpus, diuidatur.

c Quid ergo erit reliquum? magnitudo? non enim effe poffibile, erit enim quippiam non diuifum, erat autem omnino diuifibile. Sed fi nullum erit corpus, neque magnitudo, diuifio autem erit, aut ex punctis, aut fi ne diuifione ea erunt, ex quibus compositum effe, aut nihil omnino, quapropter & generabitur ex nihilo, & fi erit compositum: & omne vtiq; nihil, & no erit exiftens, fed apparens tantum. Similiter autem & fi erit ex punctis, non erit, quantum, quando enim tangebant fe, & vna erat magnitudo, & fimul erant, non faciebant maius omne, diuifione enim in duo vel plura, neque maius, neque minus priore. Quapropter, & fi omnes componantur, nullam facient magnitudinem.

d Sed & fi qua diuifio corpore, quasi rafura ferrę fiat ex corpore, & fic magnitudine quidem corpus egrediatur, idem fermo, illud autem quomodo diuifibile?

d Si autem non effe corpus, fe species aliqua fegegabilis, aut paffio quidem qua feceffit, & effe magnitudo puncti, vel tactus, hoc patietes inconueniens, ex non magnitudinibus magnitudinem effe. Amplius aut vbi erunt immobiles, aut mutati puncti? tactus. n. femp e vn° duoru quoru da: quasi exiftente altero preter

refoluitur, fi ergo refoluitur in nihil, fequetur etiam, quod generetur ex nihilo, quod autem componitur ex nihilo, nihil effe, fequetur ergo, quod corpus de quo agitur fit nihil, & etiam totum vnuerfum eadem ratione, fed quicquid erit in rerum natura erit fecundum apparentiam tantum, & non fecundum exiftentiam. Quarto, probatur primum poffibile, fcilicet quod non fiat refolutio in puncta, quia fimiliter fequeretur, quod fit corpus compositum ex punctis, & ita vterque fequeretur, quod non fit quantum ipfum corpus. Aut. n. effet quantum, quia corpus diuidetur, aut quia puncta tangebant fe, prout duo extrema duarum linearum funt fimul, non fecundo modo, quia ex hoc erat vna magnitudo continua, & fic fimul erat omnia puncta & nondum diftincta erant adinuicem, & no faciebant totum maius. Punctum enim nihil effe aliud, quam quaedam diuifio partium linearum, nec primo modo, quia ex hoc, quod aliquid diuiditur in duo vel plura, non efficitur totum, nec maius, nec minus quam prius fuerit. Ita enim corpus paruum poffet diuidi in duo vel plura, & fic patet quod puncta nihil funt aliud quam diuifiones, & quod no faciunt aliquid maius, vnde relinquatur, quod, fi puncta componantur adinuicem, non faciunt aliquid maius. Sic igitur videtur effe impoffibile, quod corpus fit omnino diuifum, quia non poffet assignari quid fit refiduum diuifionis, tanquam principalis pars corporis diuifi. Deinde cum dicit.

G Quid ergo erit reliquum? magnitudo? Id enim fieri non poffet, effet enim quippiam haud diuifum, at erat omni ex parte omninoque diuifibile. At vero, fi nec corpus, nec magnitudo relinquatur, diuifio tamen fit, aut corpus ex punctis conftabit, & ea, ex quibus componitur, magnitudine, carebunt, aut nihil omnino erit. Quare fiue factum ex nihilo, fiue compositum fit, poffet totum ipfum nihil, preterquam apparens, erit. Similiter fi ex punctis conftari dicatur, quantum no erit. Nam cum vna in magnitudine fe fe tangunt, & magnitudo vna perpetuaque effe, atque illa fimul funt, nihilo maius totum ipfum reddunt, quoniam, fi totum in duo, aut plura diuidatur, nihilo ipfum minus quam prius euadit. Qua de re puncta etiam, fi omnia coagmentata funt, nullam efficiunt magnitudinem.

I Veru enim vero, fi quid tale inter diuidendu corpus fiat, quale effe rametu illud quod excidit, du quippiam ferra fe catur, atque hoc pacto corpus aliquod effe magnitudine abfeadat, idem fermo recidit, quo inquam diuifibile illud fit.

K Quod fi id quod abfeedere folet, corpus non fit, fed forma quedam, affectusue fegeparabilis, fitque magnitudo ipfa, puncta vel tactus fic affecti, magnitudinem ex non magnitudinibus conftare incongruum, atque abhorrens effe. Ad hac puncta ipfa fue a motu uacent, fue eundem fubeant, vbinam erunt? vnus enim femp duo rum quorumdam tactus effe, tanquam

elabitur. Et primo ostendit, quod tale aliquid non poffet effe corpus. Secundo ostendit, quod non poffet effe quodcumque incorporeum, ibi ¶ Si autem non effe corpus. ¶ Dicit ergo primo, quod fi diuifio totaliter corpore diuifio corporis fiat, ita quod aliqua rafura fecundum rem elabatur ex diuifione, preter principales partes in quas lignum diuiditur, & dicatur quod ex magnitudine corporali totaliter diuifa egrediatur aliquod corpus, quod refiduum, fequeretur idem fenfus qui & fupra, quomodo quasi refiduum, fequeretur idem fenfus qui & fupra, quomodo fcilicet poterit fubtrahi, quod illud corpus fit adhuc diuifibile, fecundum ponentes corpus effe diuifibile, cum poffitum fit corpus naturale effe diuifum omnino. Deinde cum dicit.

e ¶ Ostendit, quod huiusmodi refiduum non poffet effe ali quod incorporeum quodcumque fit, & hoc tribus rationibus. Circa quarum primam dicit, quod, fi id quod egrediatur a magnitudine totaliter diuifa non fit corpus, fed aliqua

species id est forma fegegabilis, id est fegeparabilis a fubiecto, aut etiam aliqua paffio, ficut ponit Anaxago. paffiones & habitus fegeparari & miferi: & fe habet huiusmodi paffio fecedens a magnitudine per modum puncti, vel tactus: illi qui hoc ponunt, pariuntur primo quidem hoc inconueniens, quod magnitudo componatur ex non magnitudinibus: quod videtur inconueniens. Nam vnunquodque coftituitur ex rebus fui generis. Non enim colores componuntur ex figuris, nec econuerfo. Secunda ratio ponit, ibi ¶ Amplius aut vbi. ¶ Circa quam confiderandum effe, quod linea composita ex punctis poffet exponi dupliciter. Primo modo ex punctis motis, ficut quidam dixerunt quod punctus motus facit lineam, & linea mota conftituit fuperficiem, & fuperficies mota corpus. Alio modo poffet exponi quod ex punctis etiam non motis conftituitur magnitudo ficut ex partibus: vt rotulibet autem modo magnitudo componatur ex punctis, oportebit assignare vbi funt puncta, id est quem fitum habeant in magnitudine: effe enim assignare de fingulis partibus ex quibus componitur magnitudo: fed hoc non poffet assignari, quia punctus non poffet assignari in magnitudine, nifi vt quidam tactus partium continui, vel diuifio partium linearum iam diuifus: tactus autem femper effe vnus quorumdam duorum: quare fcilicet funt partes magnitudinis habentes determinatum fitum in magnitudine: quali illud quod effe pars magnitudinis habens determinatum fitum inter partes eius fit aliquid preter ipfum tactum & diuifionem: & per confequens preter punctum: non ergo videtur effe poffibile, quod magnitudo diuidatur in puncta, vel tactus, aut diuifiones: fi ergo aliquid ponatur quodcumque corpus, aut quantumcumque quantitas, effe omnino diuifibile, continget hoc inconueniens, quod nunc dictum effe. Tertiam ponit. ibi ¶ Amplius fi cum diuidero, ¶ Et dicit: & pofitquam diuido lignum, & quodcumque corpus aliud, & iterum ex eisdem partibus compono illud, fiet aequale & vnun corpus: quia fcilicet ex funt in qua diuiditur, & ex quibus componitur: vnde videtur fimiliter fe habere diuifio fecundum quodcumque fignum, quod fupra dixit, omnino vt fcilicet ex his in que diuiditur poffit componi. Sit ergo lignum omnino diuifum poffetate, id est, omnia in que poffet diuidi: quid igitur erit preter diuifionem? quia oportet omnem diuifionem ad aliquid terminari: fi enim dicatur quod id quod effe refiduum diuifioni fit aliqua paffio: fequeretur quod corpus diuidetur in paffiones: & ex confequenti generabitur ex eis, quod effe impoffibile: quia neque fubftantia neque quantitas generatur ex paffionibus: aut etiam quomodo effe poffibile quod paffiones funt fegeparatę? Vterius autem concludit principale propofitum dicens, quod fi effe impoffibile quod magnitudo componatur ex tactibus aut punctis, ficut prędictę rationes concludunt,

LECTIO V.

Sed & hec tantandum e foluere: ideo rursus a principio quæftionem dicere oportet. Omne quidem igitur corpus fenfibile diuifibile effe fecundum quodcumque fignum, & indiufibile non effe inconueniens: hoc .n. poffetate, hoc autem endelechia exiftit.

b Effe autem poffetate fimul omnino diuifibile impoffibile videtur effe vtiq; . Si enim poffibile, & fieret vtiq; , non vt funt fimul actu ambo indiufibile & diuifum, fed diuifum fecundum

dunt, neceffe effe ponere quod funt quedam corpora indiufibilia, & quod funt quedam magnitudines indiufibiles: quia, fi corpus fit omnino diuifibile, fequeretur quod componatur ex tactibus, vel ex punctis, vt ex dictis patet. Vterius autem poftrationem Democriti fubiungit Ariftoteles. quod hoc ponentibus, fcilicet effe corpora indiufibilia non minus accidit impoffibile: & hoc perferutatum effe in aliis, fcilicet in Tertio libro de Cælo.

re quapiam alia preter tactum punctumque, atque diuifionem exiftente. Si quis ergo quoduis aut quantumlibet corpus, effe omni ex parte atque omnino diuifibile ponat, hæc accidit vniuerfa. Præterea, fi lignum aut quippiam aliud, iam diuifum rursus componas, iterum æquabile pariter atque vnun euadit. Igitur ad hunc modum res fe fe habet, ut patet, etiam fi illud quolibet in puncto incidas. Potentia ergo, omni ex parte ac omnino diuifibile erit? Nam fi effe affectio quedam, at quonam pacto diffoluitur in hæc fit; ex his, aut qualiter hæc fegeparari queunt? Itaque fi fieri nequeat, ut magnitudines ex punctis aut tactibus conftent, indiufibilia funt corpora magnitudinesque neceffe effe. At ut vero & ijs quoque qui hæc aftruunt, no minus accidit impoffibile, de quibus quaquã aliis fuit a nobis confideratum.

LECTIO V.

Amen ea ipfa foluere eni oportet, quam ob rem iteru ab initio dicenda dubitatio effe. Igitur omne corpus fenfibile, quouis in puncto effe diuifibile, atque indiufibile, nihil effe abfurdum, potentia fiquidem diuifibile exiftit, actu indiufibile.

At, ut fimul fit omni ex parte potentia diuifibile, fieri non poffe uideatur. Nam fi fieri poffit, & fiat, haud quaquã adhuc fiet modum, ut fimul ambo fit actu, indiufibile inquam atque diuifum, fed quolibet in puncto

que fignum: alterum vero horum effe verum fecundum endelechiam, id est fecundum tactum, fcilicet quod corpus fenfibile non fit diuifibile fecundum quodcumque fignum in actu.

Deinde cum dicit.

b ¶ Ponit duas rationes Democ. contra veritatem. Circa quarum primam dicit, quod fecundum obiectionem Democ. videtur impoffibile, quod corpus fenfibile fit fimul diuifibile in potentia omnino, fcilicet fecundum quodcumque fignu, ficut nuper dictum effe. Credebat enim Democ. quod quicquid effet fimul in potentia, poffet effe fimul in actu: & argumentabatur, ficut effe poffibile fimul in potentia corpus fenfibile omnino diuidi, quod hoc fieret in actu: non quidem ita quod effet fimul in potentia diuifibile, & actu diuifum, fed quod effet fimul diuifum actu, fecundum quodcumque fignum: fed hoc ostendebat effe impoffibile: quia ficut ex fupradictis patet, fequeretur quod nil incorporeum effet refiduum a diuifione, & quod corpus corrupteretur in rem incorpoream, & ex confequenti quod corpus generaretur ex aliquo incorporeo, aut ex punctis, aut omnino ex nihilo: fed hoc effe impoffibile: non ergo effe poffibile, quod corpus fenfibile fit omnino diuifum fimul: neque ergo videtur poffibile quod fit omnino diuifibile in potentia. Sed quia videmus ad fenfum, quod corpus fenfibile diuiditur in partes adinuicem & fegeparabiles, vel etiam in partes diuifibiles, & maior magnitudo

Tex. cō. 37.

LECTIO V.

Quoniam Philoſophus pofuit rationem Democ. hic procedit ad eius foluionem. Et primo ponit de quo effe intentionis dicens, quod tenendum effe foluere prædictam dubitationem: & ideo vt melius foluatur, oportet a principio repetere quæftionem. Oſtendit enim breuiter in quo virtus quæftionis conſiſtat, facilius apparebit vbi debeat adhiberi ſolutio. Secundo ibi. ¶ Omne quod dem igitur. ¶ Profequitur intentionem. Et primo ponit veritatem. Secundo ponit obiectionem Democ. contra veritatem. ibi ¶ Eſſe autem poffetate fimul. ¶ Tertio ſoluit. ¶ Quoniam autem latet. ¶ Dicit ergo primo, quod non effe inconueniens dicere verum, fcilicet quod corpus fenfibile fit diuifibile fecundum quodcumque fignum, vel quod non fit diuifibile. Alterum enim horum in potentia e verum, fcilicet quod corpus fit diuifibile fecundum quodcumque fignum: alterum vero horum effe verum fecundum endelechiam, id est fecundum tactum, fcilicet quod corpus fenfibile non fit diuifibile fecundum quodcumque fignum in actu.

gnitudo semper diuiditur in minores magnitudines, & totum coniunctum diuiditur in aliqua segregata & separata: manifestum est hoc ita se habere. Non ergo est possibile, neque quod fiat diuisio in infinitum secundum partem, ita quod pars post partem a toto sensibili corpore separetur: neque est possibile qd corpus sensibile diuidatur simul secundum quodcumq; signum, neutrum enim horum est positum: quia vtrouique videtur se qui predictum incoueniens. Sed videtur quod diuisio corporis possit procedere vsq; ad aliquem terminum: vnde sequitur, quod necesse sit aliquas magnitudines esse indiuisibiles & aliqua corpora in diuisibilia secundum Demo. Secundam rationem ponit. ibi: Et aliter sic erit. Et dicit qd aliter etiam videtur esse necessarium esse corpora in diuisibilia, posito, scilicet quod generatio sit per congregationem, & corruptio sit per segregationem: & hoc quidem necessarium erat ponere Demo. quia ponebat formas, & naturas reru determinari secundum positionem, & ordinem: videmus autem quod totu, cuius forma consistit in positione & ordine, sicut domus, non generatur nisi congregatione, neque corrumpitur nisi segregatione: & ideo, cum non sit possibile i principijs generationis & corruptionis procedere in infinitum: ponebat qd essent aliqua principia prima, ex quibus corpora congregabantur, & in q segregabantur, & huiusmodi dicebat esse corpora indiuisibilia. Deinde cum dicit.

quodcumque signum: nullu igitur erit reliquum & in incorporeum erit corpus corruptum, & generabitur vti que quidem rursus aut ex punctis, aut omnino ex nihilo: & hoc quomodo possibile? Sed quoniam diuiditur in semper diuisibilia & semper in minores magnitudines, & i semotas & segregatas, manifestum. Neque itaque secundum partem diuidetur erit infinita fractura neq; possibile est simul diuisum esse secundum omne signum: (non enim possibile omnino,) sed vsque ad quid. Necessarium est igitur indiuisibiles existere magnitudines, & in diuisibilia corpora, praesertim si & erit generatio & corruptio hanc quidem segregatione, hanc autem congregatione. Cogens igitur sermo ee magnitudines indiuisibiles, hic est.

c Quoniam autem latet paralogizans, & quomodo latet dicamus. Quoniam enim non est punctus puncto vndique contiguus, omnino ee diuisibile in est quide aliquo modo magnitudinibus, aliquo autem modo non inest. Videtur autem quando hoc ponitur & vndiq; & vbi que esse punctus: quapropter necesse diuidi magnitudinem in puncta: vbi que enim est punctum: quapropter aut ex tactib, aut ex punctis esse. Hoc autem est qd existit vbi que, quonia vna vti que & omnis, & vnusquisq; plures autem vna non sunt, consequenter. n. non sunt: quapropter

c ¶ Soluit praedictas rationes. Et primo primam, Secundo secundam, ibi: Sed non simplex. Circa primum ostensum est, quod tota virtus rationis Democriti in hoc consistit, quod si corpus sensibile omnino est simul diuisibile in potentia, quod sit simul omnino in actu: sed hanc consequentia non tenet in omnibus: quaedam enim sunt, de quorum ratione esse est in potentia: vnde in talibus non potest poni esse simul in actu, quod est simul in potentia: quia tollitur ratio & natura illius rei: quod quidem primo manifestum est in successibus. In prima enim parte diei, simul possibile est esse horas diei: non tamen potest poni qd omnes horae illius diei sint, simul actu: auferunt enim natura temporis: de cuius ratione est, qd sit numerus motus secundum prius & posterius: si enim esset simul quilibet pars eius: iam non esset secundum prius & posterius. Secundo apparet hoc in permanentibus. De substantia enim aeris est materia, quae e in potentia ad omnes formas: tamen non potest poni quod ex aere sit generatum quicquid est possibile ex eo generari: quia tolleretur natura materiae, quae semper est in poteria ad omnes formas. Sic igitur contra rationem magnitudinis, pura linea est, quod sit simul omnino actu diuisa: vnde non sequitur, si est simul omnino diuisibilis in potentia, qd possit poni simul omnino actu diuisa. Quod hoc sit contra rationem lineae patet;

nam diuisio lineae in actu nihil aliud est quam punctum in actu esse: si ergo esset simul omnino in actu diuisa, oporteret quod punctum esset vbi que in actu in linea, & ita oporteret quod puncta essent contigua, vel consequenter se habentia in linea: hoc autem non potest esse. quia cum puncta sint indiuisibilia, multorum punctoru contiguorum vnum no excederet aliud: quia vnus tangeret aliud secundum se totum, & ita omnes puncti non essent nisi vnus punctus. No ergo potest esse quod puncti sint vbi que in actu in linea, & ita contra rationem lineae est, qd sit simul tota diuisa in actu. Et ita non sequitur, quod si sit simul diuisibilis omnino in potentia, quod possit poni omnino esse diuisa i actu. Dicit ergo primo Philo soph, quod Demo, latet paralogizans, id est, facit paralogismum latentem, & dicit quomodo latet eius defectus. Quia enim punctum puncto no potest esse contiguu, & per consequens non potest esse quod linea sit omnino diuisa in actu: & ita esse diuisibile vbi que, licet aliquo modo conueniat magnitudinibus, scilicet in potentia: tamen quodammodo non conuenit eis, scilicet in actu: quia quando ponitur vbi que esse diuisa in actu, videtur poni ex consequenti quod vbi que sit punctum: cum punctus i actu nihil aliud est q actu diuisio lineae. Si autem punctus est vbi que in linea, necesse est quod magnitudo diuidatur in puncta, cum nihil aliud i magnitudine inueniat: vel etiam (secundum aliam literam) quod diuidatur in nihil, qd nihil erit residuum praeter diuisionem, si vbi que sit punctum, quod est diuisio. Et ideo sequitur quod magnitudo vel sit ex punctis, vel ex tactibus partium lineae: quod in idem redit. Ponitur enim secundum praedicta, quod hoc, quod existit in linea, sit punctum, vel tactus, aut diuisio, si linea sit omnino simul diuisa: sed hoc non potest esse: quia sequeretur quod solum vnus punctum esset vbi que, id est in qualibet parte lineae, & quod omnes partes lineae non plus continerent de situ quam vnus, vel plures diuisio: immo quod non essent plures quam vnus, vel plures diuisio: nes quam vna. Non enim possunt se habere consequenter, ita quod vnus punctum sit post aliud: neque quod se ranganter secundum vltima tantum, & secundum alia secernantur: quia cum sint indiuisibiles, secundum totum coniunguntur: & omnino omnes puncti coniuncti, non sunt nisi vnus: & ideo non est possibile, quod sit vbi que per lineam: quia si linea esset diuisibilis secundum totum sui, & punctus esset contiguus puncto, possit etiam diuidi secundum contiguu punctum: si esset omnino diuisibilis: sed hoc est impossibile, quia non est contiguu vel habitum, id est consequenter se habens punctum puncto: vel quodcumque signum signo, hoc autem punctum in actu nihil aliud est quam aequalis diuisio lineae, aut copositio, siue tactus partium

diuisum: nihil igitur erit reliquum, atque corpus ipsum corruptione abiit in incorporeum: & rursus, aut ex punctis, aut prorsus ex nihilo fiet. At id, qui fieri potest? At vero quod inseparabiles & subinde minores atque inter se distantes separatasque magnitudines diuidatur corpus, certum est. Itaque nec per partes diuidenti sectio quae in mutua sit, infinita occurret: nec insuper continget, ut omni in signo: (non enim est possibile:) sed quadam tenus diuidatur. Indiuiduas igitur inesse magnitudines, quae oculi aciem fugiant, necesse est, & praesertim, si generatio congregatione, & corruptio segregatione, fieri debeat. Quae igitur ratio, magnitudines esse indiuisibiles necessario colligere uidebatur, haec est.

Sed quod clanculo peruersa rationatione utatur & quatenus lateat, exponamus oportet. Nam quia punctum puncto non haeret, magnitudines partim sunt & partim non sunt omni ex parte diuisibiles. Sed cum hoc positum assertumque est, punctum vbi que ac omni in parte uidetur esse: ita ut in puncta diuidi magnitudinem sit necesse, quippe cum omni in parte punctum sit: quo fit, ut ea uel tactibus uel punctis constet. At omni in parte diuisibilis est, quia ubi ubi unu est, & omnia ut singulum quodque. Vno autem plura non sunt: non enim sunt diuisibilis est: nam, si per me-

diuidatur in nihil, qd nihil erit residuum praeter diuisionem, si vbi que sit punctum, quod est diuisio. Et ideo sequitur quod magnitudo vel sit ex punctis, vel ex tactibus partium lineae: quod in idem redit. Ponitur enim secundum praedicta, quod hoc, quod existit in linea, sit punctum, vel tactus, aut diuisio, si linea sit omnino simul diuisa: sed hoc non potest esse: quia sequeretur quod solum vnus punctum esset vbi que, id est in qualibet parte lineae, & quod omnes partes lineae non plus continerent de situ quam vnus, vel plures diuisio: immo quod non essent plures quam vnus, vel plures diuisio: nes quam vna. Non enim possunt se habere consequenter, ita quod vnus punctum sit post aliud: neque quod se ranganter secundum vltima tantum, & secundum alia secernantur: quia cum sint indiuisibiles, secundum totum coniunguntur: & omnino omnes puncti coniuncti, non sunt nisi vnus: & ideo non est possibile, quod sit vbi que per lineam: quia si linea esset diuisibilis secundum totum sui, & punctus esset contiguus puncto, possit etiam diuidi secundum contiguu punctum: si esset omnino diuisibilis: sed hoc est impossibile, quia non est contiguu vel habitum, id est consequenter se habens punctum puncto: vel quodcumque signum signo, hoc autem punctum in actu nihil aliud est quam aequalis diuisio lineae, aut copositio, siue tactus partium

partium lineae: vnde concedendum est, quod in corporibus sensibilibus inuenitur congregatio & disgregatio: non tamen indiuisibilium corporum, aut ex indiuisibilibus: multa enim inpossibilia sequerentur, vt in Tertio de Caelo dictum est Neque ita quod diuisio actualis lineae fiat vbi que: hoc enim contingeret si punctus esset contiguus puncto: quod est impossibile, vt ex dictis patet: sed segregatio corporum est in aliqua parua & minora, congregatio vero est ex aliquibus paruis & minoribus, non autem ex minimis: quae oportet esse indiuisibilia. Deinde cum dicit.

¶ Soluit secundam rationem Demo. per interemptionem. Et primo interimit generationem simplicem & corruptionem esse congregationem, & segregationem, vt Demo. existimabat, Secundo ostendit consequenter ad quid potest verificari dictum Demo. ibi: Segregata autem. Dicit ergo primo: quod non est ita dicendum, sicut quidam dixerunt, quod simpliciter, & pieceta generatio fiat per congregationem, & corruptio autem per segregationem: & quod omnis transmutatio quae fit in aliquo per manente, scilicet no congregatio nec segregatio, sit alteratio. Credebatur enim hoc accidere in rebus naturalibus, sicut accidit in domo, vel nauis, & in huiusmodi: quorum forma consistat in compositione vel ordine: no enim sunt nisi per congregationem partium, neque corrumpuntur nisi p segregationem: quaeunque autem alia transmutatio accidit praeter solutionem continentis, alteratio est. Hoc ergo est ex quo pcedit tota fallacia. Est enim generatio, & corruptio in rebus naturalibus, quorum forma no est positio, & ordo, non quidem per congregationem & segregationem, sed quia sit transmutatio ex hoc toto, id est no dissoluto in partes, in hoc totum, quasi non congregatum ex aliquibus partibus. Sed antiqui Philosophi putabant omnem talem transmutationem, quae fit aliquo toto integro manente, esse alterationem: quod quidem non est verum: quandoque. n. potest esse simplex generatio, & quandoq; alteratio: sed in hoc differunt: quia in subiecto aliquo est hoc quidem secundum ra-

tionem, id est secundum formam, hoc autem secundum materiam: nam corpus naturale actu existens, compositum est ex materia & forma: quando igitur est transmutatum secundum materiam & formam, ita scilicet quod materia accipiat aliam formam substantialem, erit simplex generatio & corruptio: quando autem est transmutatio secundum accidentia, & passionem, erit alteratio. Deinde cum dicit. ¶ Ostendit quantum ad quid verificetur dictum Demo. Manifestum est enim quod aliqua ex hoc qd sunt congregata, vel segregata, redduntur leuius vel difficilius corruptibilia vel mutabilia: si. n. aqua diuidatur in paruissimas partes, minus poterit resistere actioni contrarij agentis, & ita citius ex aqua generabitur aer: si vero congregabitur multum de aqua, magis resistet agenti: & sic tardius corrumpetur vt exinde possit generari aer: & hoc manifestum erit in sequentibus. Vltimo autem epilogando dicit, nunc intantum esse determinatum quod impossibile est generationem esse congregationem, qualem quidam inquirunt, scilicet ex corporibus in diuisibilibus.

¶ Sed non simplex, & perfecta generatio congregatione, & segregatione determinata est. ut quidam inquirunt: eam vero, quae in continuo est, transmutationem, & alterationem. Sed hoc est in quo errant oia. est. n. generatio simplex, & corruptio no congregatione, & separatione, sed quae transmutatur hoc in hoc totu. Alij autem existimant alterationem esse omnem talem transmutationem. in hoc autem differunt. in subiecto hoc quidem est sicut rationem, hoc autem secundum materiam. Quando quidem igitur in his transmutatio fuerit generatio erit, & corruptio: quando autem in passionibus, & secundum accidens, alteratio.

e Segregata autem, & congregata leuiter corruptibilia sunt. Si enim in paruissimas aquas aqua diuidatur, citius aer generatur: si autem congregetur tardius. magis autem hoc erit manifestu in sequentibus. nunc autem tantum determinatu sit quoniam impossibile est generationem esse congregationem, qualem quidam inquirunt.

LECTIO VI.

¶ Determinatus autem his, primo uidentur est, utrum generatur aliquid simpliciter, & corrumpitur, an proprie quidem nihil, semper autem ex aliquo est aliquid. dico autem puta ex labo-

tionem, id est secundum materiam: nam corpus naturale actu existens, compositum est ex materia & forma: quando igitur est transmutatum secundum materiam & formam, ita scilicet quod materia accipiat aliam formam substantialem, erit simplex generatio & corruptio: quando autem est transmutatio secundum accidentia, & passionem, erit alteratio. Deinde cum dicit. ¶ Ostendit quantum ad quid verificetur dictum Demo. Manifestum est enim quod aliqua ex hoc qd sunt congregata, vel segregata, redduntur leuius vel difficilius corruptibilia vel mutabilia: si. n. aqua diuidatur in paruissimas partes, minus poterit resistere actioni contrarij agentis, & ita citius ex aqua generabitur aer: si vero congregabitur multum de aqua, magis resistet agenti: & sic tardius corrumpetur vt exinde possit generari aer: & hoc manifestum erit in sequentibus. Vltimo autem epilogando dicit, nunc intantum esse determinatum quod impossibile est generationem esse congregationem, qualem quidam inquirunt, scilicet ex corporibus in diuisibilibus.

¶ Sed non simplex, & perfecta generatio congregatione, & segregatione determinata est. ut quidam inquirunt: eam vero, quae in continuo est, transmutationem, & alterationem. Sed hoc est in quo errant oia. est. n. generatio simplex, & corruptio no congregatione, & separatione, sed quae transmutatur hoc in hoc totu. Alij autem existimant alterationem esse omnem talem transmutationem. in hoc autem differunt. in subiecto hoc quidem est sicut rationem, hoc autem secundum materiam. Quando quidem igitur in his transmutatio fuerit generatio erit, & corruptio: quando autem in passionibus, & secundum accidens, alteratio.

e Segregata autem, & congregata leuiter corruptibilia sunt. Si enim in paruissimas aquas aqua diuidatur, citius aer generatur: si autem congregetur tardius. magis autem hoc erit manifestu in sequentibus. nunc autem tantum determinatu sit quoniam impossibile est generationem esse congregationem, qualem quidam inquirunt.

LECTIO VI.

¶ Determinatus autem his, primo uidentur est, utrum generatur aliquid simpliciter, & corrumpitur, an proprie quidem nihil, semper autem ex aliquo est aliquid. dico autem puta ex labo-

LECTIO VI.

¶ Ostendam quomodo Philosophus determinat de generatione, & alteratione secundum opinioniones aliorum, hic incipit inquirere de eis secundum opinionem propriam. Et primo inquit, utrum sit aliqua simplex generatio, secundum quam aliquid dicitur simpliciter generari. Secundo, de differentia alterationis ad simplicem generationem. ibi: De generatione autem & alteratione. Circa primum duo facit. Primo dicit de quo est intentio, dicens quod post determinationem praedictorum in considerationem veritatis, primo occurrit videndum, utrum aliquid generetur vel corrumpatur simpliciter vel proprie. Proprie quidem & simpliciter, siue principaliter nihil generatur vel corrumpitur, sed semper generatur aliquid ex aliquo & in aliquid: quod videtur pertinere ad generationem vel corruptionem secundum quid, & inducitur exemplum,

lect. 23.

exemplum, puta cum ex laborante fit sanum : non enim fit sanum simpliciter, quia & prius erat, sed fit aliquid, id est sanum cum prius non esset sanum, sed laborans, id est infirmum. Et eadem ratio est cum fit aliquid laborans ex sano, vel paruum ex magno, aut econuerso: & sic de omnibus aliis, quæ hoc modo dicuntur: huiusmodi enim generatio inuenitur in omni genere mobilium. Secundo ibi. { Si enim simpliciter. } exequitur propositum. Et primo proponit dubitationem, Secundo soluit eam ibi. { De his quidem. } Tertio obiicit contra solutionem ibi. { Quod autem ex his determinatis. } Circa primū duo faciunt. Primo ponit dubitationem, Secundo excludit quædam responsionem. ibi. { Simpliciter autem. } Circa primum tria facit. Primo proponit quædam consequentiam dicens, quod si sit aliqua generatio simpliciter, sequitur quod aliquid generabitur ex simpliciter non ente. Secundo cum dicit.

a rante sanum, aut laborans ex sano, aut paruum ex magno, aut magnum ex paruo, & alia omnia fieri hoc modo. Si enim simpliciter erit generatio, simpliciter quidē quid generabitur ex non ente.

b Quapropter verum erit dicere quod existit quibusdā nō ens. Quædam enim generatio est ex non ente aliquo, puta vt ex non albo album, aut ex non bono bonum: simpliciter autē ex simpliciter non ente.

c Simpliciter autem non ens, aut primum significat secundū vnumquodque prædicamentorum entis, aut vniuersale est. & omnia comprehendens. Siquidem primum substantiæ generatio erit ex non substantia. Cū enim non existit substantia manifestum est quoniam neque hoc neque aliorum vllum prædicamentorum, puta neque quale, neque quantum, neque vbi: separate enim essent per se passiones a substantiis. Si autem non ens vniuersaliter, negatio vniuersaliter erit omnium: quapropter ex nullo necesse est generari generatum.

d De his quidem & in aliis dictum est, & determinatum sermonibus amplius. Breuiter autem & nunc dicendum, quoniam modo quidem aliquo ex non ente simpliciter generatur, modo autem alio ex ente semper: potestate enim est ens, actu autem non ens, necesse est quod dicitur præexistere vtroque modo.

e Quod autem ex his determinatis habet mirabilem questionem, rursus tētam, quomodo est substantiæ simplex generatio, siue ex potestate ente, siue alio quopiam modo.

f Quod autem ex his determinatis habet mirabilem questionem, rursus tētam, quomodo est substantiæ simplex generatio, siue ex potestate ente, siue alio quopiam modo.

vt significat id, quod est primum inter omnia prædicamenta entis, prout simpliciter ens dicitur substantia. Alio modo secundum quod ipsum simpliciter ens dicitur vniuersale, quod omnia prædicamenta comprehendit: & hoc modo simpliciter non ens potest dici vel quod nō est substantia, vel quod nullo modo est ens. Secundo ibi. { Si quidem primum. } Ostendit quod secundū vtrumque sensum sequitur inconueniens: si enim simpliciter dicitur primum ens, quod est substantia; ergo & simpliciter nō ens diceretur non substantia: ergo simpliciter hoc generatio requirit quod sit simpliciter ens ex simpliciter non ente, sequitur quod sit substantia ex non substantia; sed quando ponitur non esse substantia, neque hoc, quod est demonstratum in diuisibilibus substantiæ manifestū est quod nullo aliorum prædicamentorum remanebit, id est neque quale, neque quantum, neque vbi: quia sequitur quod passiones accidentia separantur ab his: quod est impossibile. Si autē dicatur quod id, ex quo aliquid generatur simpliciter, dicitur ens: sequitur quod per hoc quod dicitur non ens, intelligatur vniuersaliter negatio omnium entium: vnde sequitur quod generat simpliciter generaretur penitus ex non ente, quod est contra sententias omnium Philosophorum naturalium, qui scilicet de generatione naturalium locuti sunt. Deinde cum dicitur. { Soluit prædictam dubitationem: & dicit, quod de illa materia etiam in aliis libris, scilicet in Lib. Phyl. amplius, id est diffusius, & dubitationes postre sunt & de terminationes, & nō nunc breuius est dicendum, quod simpliciter generatur aliquid ex nō ente quodammodo & ex ente: oportet enim quod præexistit generatio, esse potentia ens, non autē actu ens. Et ita verū est, quod dicitur vtroque modo. { Quod generatio simpliciter sit ex ente, & ex nō ente. Deinde cum dicitur. { Obiicit contra prædictam solutionem. Et circa hoc tria facit. Primo ponit obiectionem, Secundo huius occasione introducit aliam questionem, & soluit eam. ibi. { De his autem quantum. } Circa primum tria facit. Primo, dicit de quo est intentio, & dicit, quod quantum potest prædicta determinatione, in surgit adhuc mirabilis dubitatio, rursus oportet tentare quomodo simpliciter generatio sit, siue ex ente in potestate, siue qualiter sit alio modo. Secundo ibi. { Mouet

Quare verum erit dicere, quibusdā non ens competere: quippe cum generatio quædam e' quodam non ente, ceu e non albo vel non bono fiat: at simplex generatio e non ente simpliciter sit.

Porro simpliciter absoluteque non ens, aut id quod ex omnibus entis prædicamentis primum est, aut quod est vniuersale, & cuncta ambit, continetque, significat. Igitur si primum, e non substantia erit substantiæ generatio. At cui substantia non competit, nec ei cæterorum prædicamentorum ullum, ueluti qualitatem, quantitatem, aut ubi, competere posse palam est: nam alioqui, affectus ipsi a substantia separari possent. Quod si ita res habeat, omnino ipsum non ens, vniuersaliter omnium erit ab negatio, quare id quod generatur, ex nihilo gignatur erit necesse.

Sed de hisce in aliis libris latius addubitatum, simul atque definitum fuit: verum compendiose in præsentia quoque dicamus oportet, e non ente simpliciter aliquo modo fieri generationem, & alio, ex ente semper: nanque ens potentia, sed actu non ens, præexistat est necesse, quod sane, ut patet, utroque dicitur modo.

Determinatis autem hisce, id rursus exacte disquiramus oportet, quod miram habet ambiguitatem, quoniam inquam pacto generatio simplex sit siue ex ente potentia, siue etiam alio quouis modo fiat.

autē actu ens. Et ita verū est, quod dicitur vtroque modo. { Quod generatio simpliciter sit ex ente, & ex nō ente. Deinde cum dicitur. { Obiicit contra prædictam solutionem. Et circa hoc tria facit. Primo ponit obiectionem, Secundo huius occasione introducit aliam questionem, & soluit eam. ibi. { De his autem quantum. } Circa primum tria facit. Primo, dicit de quo est intentio, & dicit, quod quantum potest prædicta determinatione, in surgit adhuc mirabilis dubitatio, rursus oportet tentare quomodo simpliciter generatio sit, siue ex ente in potestate, siue qualiter sit alio modo. Secundo ibi. { Mouet

f Mouet quandam questionem, vtrum scilicet generatio simplex sit tantum substantiæ, & huius id est individui in genere substantiæ, non autem sit quanti, neque qualis, neque vbi, & aliorum prædicamentorum, quæ non sunt simpliciter entia & eadem questio potest fieri de corruptione. Et hoc est supponendum pro certo, quod generatio, & corruptio simplex sit solius substantiæ. Tertio ibi.

g Si enim quod generabitur, manifestum est quod erit substantia aliqua potestate, actu autem non, ex qua generatio erit. & in quâ necesse est, transmutari quod corruptum est. Vtrum quidem igitur existit quid aliorum actu? dico autem, puta aut erit quantum, aut quale, aut vbi, aut vero potestate ens, & hoc ens: simpliciter autem neque ens, neque hoc ens. Si enim nihil, sed omnia potestate: & separatum, contingit quod sit nō ens. Et amplius quod maxime timentes erant primi philosophantes, ex nullo hoc quidem esset hoc aliquid, & substantia non existit, aliorum autem prædicamentorum quid erunt, quemadmodum diximus separatæ passiones a substantiis.

h Quæret enim quis, an est substantiæ generatio, & huius, sed non quanti, & qualis, & vbi: eodem vti que modo & de corruptione queritur.

L E C T I O V I I .

D E his autem quantum fieri potest tractandū & quæ causa quare generatio semper sit. & quæ simpliciter, & quæ secundū partē. Existente autē causa, vna quidē, vnde principium motus dicimus esse, vna autē materia, talem autē causam dicere oportet: de illa enim dictū est prius in de motu sermonibus, quod hoc quidem immobile est per omne tempus, hoc autem mouetur semper. Horum autē de immobili principio quidē diuidere alterius philosophiæ est opus. De eo autem, quod iccirco alia mouet, quia continue mouetur, postea assignandum est quæ nam sit talis causa singularium dictorum. Nunc autē vt materiæ specie positam causam dicamus, propter quā semper generatio, & corruptio nō deserunt naturam: simul enim

i n d e m . Meta . determinauit Philosophus de causa perpetuitatis motus & generationis: & de alio mouente, scilicet quod causat perpetuam generationem propter hoc quod ipsum continue mouetur: postea in fine huius libri assignanda est, quod talis sit causa singularium dictorum, id est perpetuitatis generationis simpliciter, & secundū quid. Sed nunc oportet assignare causam,

L E C T I O V I I .

D ubitauerit namque quispiam, utrum substantiæ ac rei huiusce, sed non qualitatis, quantitatis, aut ubi, generatio sit, eodem modo & de corruptione.

Nam si quid oriatur, quandam potentia, non actu, substantiam esse, dilucidum est, ex qua fiat generatio, & in quam id mutari necesse sit, quod corruptionem subit. Vtrum igitur ex cæteris quæ actu sunt, quippiam huic competet? utrum, inquam, sit quod potentia dumtaxat hoc aliquid atque ens est, simpliciter autem neque hoc aliquid, neque ens, quantitas erit, aut qualitas, aut ubi? nam si actu nihil sit, id omnia potest, eueniet & id quod ita est, non ens esse separabile, & in super (id quod semper maxime sunt uerū, qui Primi in Philosophia uersati sunt) nihil præexistente quippiam gigni. Quod si uerum non sit, hoc quidem substantiam & hoc aliquid esse, sed e cæteris prædicamentis aliquid continget (ut iam diximus) affectus ipsos a substantiis posse separari.

L E C T I O V I I .

D E hisce igitur quoad fieri potest, & quænam sit causa, cur generatio tam quæ simpliciter, quæ secundum partem sit, semper sit, differendum est. Sed cum una quidem causa sit, unde motus esse principium dicimus, altera uero ipsa materies, de tali causa dicamus oportet. Nam de illa quidem prius est dictum, cum de motu ageremus, esse (inquam) aliud, quod omni tempore perdurat immobile, & aliud quod in motu semper est. Sed de principio illo, quod mutationi non est obnoxium, Prima Philosophiæ est determinare, ac pertractare. At de eo, quod cætera iccirco mouet, quia continue moueatur, quidnam eorum quæ singularia uocantur eiusmodi causa sit, postea assignandum: nunc autem eam, quæ uelut in materiæ specie sita est, causam, per quam generatio & corruptio nunquam natura desiciunt, dicamus oportet. Nam simul

v n d e i n 12 . Meta . determinauit Philosophus de causa perpetuitatis motus & generationis: & de alio mouente, scilicet quod causat perpetuam generationem propter hoc quod ipsum continue mouetur: postea in fine huius libri assignanda est, quod talis sit causa singularium dictorum, id est perpetuitatis generationis simpliciter, & secundū quid. Sed nunc oportet assignare causam,

Idē 1. Phyl. s. t. c. 78. & 79.

Tex. cō. 12.

Tex. cō. 18.

Tex. cō. 16. Tex. cō. 17.

Tex. cō. 4. 7. & 8.

Tex. cō. 37.

Tex. cō. 34.

eaufam propter quam generatio & corruptio in sempiternum non deferant naturam rerum: causam dico positam in materiae specie, id est materialem causam. Et ne videatur hoc esse praeter propositum, subiungit qd forte simul manifestabitur quomodo oporteat dicere circa hanc quaestionem, & quomodo oporteat dicere de generatione simpliciter, & corruptione. Deinde cum dicit.

¶ Prosequitur quaestionem introductam. Et primo obijcit ad excludendum perpetuitatem generationis. Secundo excludit quasdam responsiones. Ibi Non enim vtiq; dicit ergo primo, quod videtur habere dubitationem sufficienter mouere, quia est causa quare generatio complicata & resoluatur simpliciter circa rem naturam, si id quod corruptur simpliciter cedit in non ens. Sicut enim quod generatur simpliciter fit ex non ente simpliciter, ita qd corruptur simpliciter, videtur qd in non ens simpliciter cadat: ita qd non ens omnino nihil sit: neque enim potest esse quid, id est substantia: quia, cum corruptio sit substantiae simpliciter, oportet qd corruptum simpliciter cadat in non substantiam, & per consequens in non ens, in quod terminatur corruptio: oportet autem qd id neq; sit quale, neq; quantum, neque vbi, neque aliud quod aliorum praedicamentorum, eo qd accidentia non possunt esse sine substantia. Si ergo generatio & corruptio sint sempiterna, videtur qd semper aliquid entium cadat in non ens, & ita semper subtrahitur aliquid habentium naturam. Manifestum est autem, qd omne finitum consumitur, si semper ab eo fiat ablatio: si ergo totum vniuersum est finitum, ex quo generatur vnumquodque entium. Si ergo generatio aeterna fuit, olim debuit esse consumptum totum ens: ita quod iam non relinqueretur nisi inane, id est vacuum. Deinde cum dicit.

¶ Excludit duas obiectiones. Quarum prima fuit Antiquorum naturalium, qui vt possent causare perpetuitatem generationis, attribuerunt infinitum principium. Nam omnes, qui posuerunt vnum principium, vel ignem, vel aerem, vel aquam, vel aliquod medium, dixerunt id principium esse infinitum. Demo. autem ponit spatium vacuum infinitum, & corpora etiam indiuisibilia infinita: similiter autem Anaxag. ponit infinitas partes conformes esse principia. Omnia ergo haec excludit Philosophus dicens, quod non potest dici quod ideo generatio non deficit, quia infinitum est id ex quo generatur, siue sit vnum, siue multa principia, hoc enim est impossibile: quia vt probatur in Tertio Physicorum, & in Primo, nihil est actu infinitum in natura. Secundam obiectionem ponit & excludit. Ibi Potestatem autem. Postquam enim aliquis dicit, quod quamuis non sit aliquid infinitum in actu, est tamen in potentia, sicut patet in diuisione continui. Et ita potest aliquis dicere, quod sicut a continuo, quamuis non sit infinitum actu, in infinitum aliquid per diuisionem subtrahitur, & tamen non totum consumitur: ita in corpore naturali, ex quo omnia generantur, quamuis non sit infinitum, semper abstrahitur aliquid per corruptio-

Tex. c6. 16.

Tex. c6. 17.

Tex. c6. 37.

Tex. c6. 35.

forfitan fiet & hoc manifestum & de nunc quaesito, quomodo oportet dicere, & quomodo de simplici generatione & corruptione.

b. Habet autem dubitationem sufficientem, & quae causa est qd complicatur generatio, si quod corrumpitur ad non ens fecedit, non ens autem nihil est: neque enim illud quod est, neque quale, neque quantum, neque vbi, quod non ens. Si igitur semper quod ens fecedit, quare non consumptum est olim & inane omnino. si finitum erat ex quo fit generatorum vnumquodque?

c. Non enim vtiq; propter infinitum esse ex quo generatur non deficit: hoc enim impossibile est: non enim est actu infinitum, potestate autem est, vt i diuisione. Quapropter, oportet hanc esse solum causam non deficiendi, quonia generatur quidem semper minus: nunc autem videmus hoc minime.

d. Quocirca, propter huius corruptionem alterius generationem esse, & huiusmodi generationem alterius esse corruptio nem, in quietam esse necesse est transmutationem. De generatione quidem & corruptione simpliciter, semper circa vnumquodque entium, hac existimandum est esse sufficientem causam in omnibus.

nem, quod cedit in non ens, nunquam tamen totaliter consumitur. Sed hoc excluditur: quia si a continuo finito: vt dicitur in Tertio Physicorum, semper abstrahitur eadem quantitas, quantumcumque sit magnum, tandem consumetur: puta, si a diametro caeli semper quis abstrahat palmum: sed in infinitum continuum diuidit, si semper fiat abstractio secundum eandem proportionem, puta si continuum diuidatur per medium, & medium per medium, & sic in infinitum, & eadem ratio est de quacumq; alia proportione. Sic autem diuisione facta, manifestum est quod id, quod post medium accipitur, iam erit minus eo, quod prius accipiebatur: nam diuidium dimidij minus est quam dimidium totius: vnde Aristot. concludit quod si hac ratione generatio & corruptio infinitum duraret, ratione quod continuum in infinitum diuiditur, oportebit quod id quod postea generatur, semper sit minus in quantitate, vt sic semper minus existat id quod abstrahitur a corpore: hoc autem non videmus ita accidere, quod semper sit minus quod generatur, nunquam autem totaliter consumatur: hoc ergo, quod generatio in infinitum daret & corruptio, non potest esse simile diuisioni magnitudinis in infinitum. Deinde cum dicit.

forfitan & hoc emerget, & id quo de nuper dubitauimus, quoniam, inquam, pacto de generatione & corruptione simplici dicere conueniat.

Inuebit autem & id quodq; magnam abinde dubium: quana causa sit ut generatio generationi se cohareat, & altera altera subde sequatur, si quidem quod corruptione subit ad id proficiscitur, nequaquam in vno reru existit: quod autem in vno reru minime existit, nihil est. Nam quod haud est, neq; substantia est, neq; qualitas, neq; quantitas neq; vbi. Igitur, si sp quippiam eorum, quae sunt, in vno reru abeat, cur non dudum vniuersum ipsum consumptum fuit atq; inane euasit, cum id ex quo fit generatorum quodq; finitum sit?

Non enim propterea qd id ex quo quid sit infinitum sit, non deficit, id esse nequit: nihil enim actu infinitum est, sed potentia tantum, nempe diuisione ipsa. Quare hanc solum causam esse oportebat cur nunquam deficiat, quia semper quippiam fiat minus: nunc autem hoc fieri minime cernimus.

Ergo propterea quod interitus huius alterius est ortus, & contra, ortus huius alterius interitus, necessario accidit, ut mutatio irreuertera sit, & subsistere nequeat. Cur igitur generatio & corruptio similiter semper sit circa vnumquodque eorum quae sunt, hanc apud omnes causam satis esse putandum est.

se esse generationis transmutationem, & corruptionis indeficientem vel in quietam, id est non cessantem: quia corruptio huius est generatio alterius, & e conuerso. Nam generatio per se quidem est ex ente in potentia, id est ex materia, quae est sicut subiectum rerum naturalium: accidit enim materiae, ex qua aliquid generatur, qd sit subiecta alteri formae, secundum quam est non ens actu. Et ideo Arist. dicit in Primo Phys. ex ente quidem actu per accidens, ex ente autem in potentia per se. Et similiter corruptetur aliquid per se quidem in ens potentia: quod quidem subiicitur alteri formae, secundum quam est ens actu: & priuationi prioris formae, secundum quam est non ens actu: & ita non dicitur quod id quod corrumpitur fecerat tota rerum natura: quia quamuis fiat non ens hoc, quod est corruptum, remanebit tamen ens aliquid aliud, quod est generatum: vnde non potest materia remanere quin sit subiecta alium: & inde est, quod vno corrupto generatur aliud, & vno genito, aliud corrumpitur: & sic consideratur quidem circulus in generatione & corruptione: ratione cuius habet aptitudinem ad perpetuitatem. Vltimo autem epilogoando concludit, quod existimandum est praedictam causam esse sufficientem de hoc, quod generatio & corruptio simpliciter sit circa vnumquodque entium in sempiternum: quod quidem oportet dicere supposita perpetuitate mundi & motus: quod tamen Fides catholica non supponit, vt alibi dictum est.

LECTIO

LECTIO VIII. Soluit dubitationem quam introduxit de continuo generationis, hic accedit ad soluendum quaestionem principaliter intentam. Et circa hoc duo facit. Primo mouet quaestionem, Secundo soluit eam

ibi. ¶ Quemadmodum enim determinauimus. Dicit ergo primo, quod iterum est periclitandum, quare quaedam dicuntur simpliciter generari, & quaedam corrupti, quaedam autem non, sicut dictum est in de terminatione praecedentis quaestionis, qd generatio huius, & corruptio illius, & corruptio huius est generatio alterius. Videtur enim hoc regere quandam rationem, ex qua adiuuicem generantur & corrumpuntur, videtur quod eadem ratione sit simpliciter generatio & corruptio vnius & alterius. Dicimus enim in diuersis quae non ex inuicem generantur, quoniam aliquid corrumpitur simpliciter, & non solum sic, id est secundum quid: & quaedam est simpliciter generatio leu corruptio, & quod quaedam generantur, secundum quid, & non simpliciter: sicut dicimus quod ille qui addit scit, sit quidem sciens, quod est fieri secundum quid, non tamen sit simpliciter, quia simpliciter erat etiam antequam esset sciens. De vtroq; ergo considerandum est, scilicet quare in generatis ex inuicem, quaedam dicuntur generari simpliciter, & quaedam secundum quid, & quare etiam haec differentia coniungat in his quae non ex inuicem generantur. Deinde cum dicit.

LECTIO VIII.

Propter quid autem nunc hec quidem simpliciter dicuntur generari & corrumpi: haec autem non simpliciter, rursus scrutandum: si idem est generatio quidem huius, corruptio autem huius, & corruptio huius, generatio autem huius: querit autem hoc aliquam rationem. Dicimus enim quoniam corrumpitur nunc simpliciter, & non solum hoc: haec autem est generatio simpliciter, hoc autem generatur quidem simpliciter, hoc autem generatur quidem non simpliciter: dicimus enim discentem fieri scientem, generari aut simpliciter non.

b. Quemadmodum enim determinauimus multoties dicens, quoniam hoc quidem significat hoc aliquid, hoc autem non propter hoc contingit quod queritur. Differt enim in quod transmutatur transmutans: puta forte quae igne iam generatio simpliciter, corruptio autem alicuius est, puta terrae: terrae autem generatio aliqua generatio: generatio autem non simplex, corruptio autem simplex, puta ignis quemadmodum Parmenides dicit duo ipsum ens, & non ens esse inueniens, ignem & terram. Hec igitur aut talia alia supponere nihil differt: modum enim quaerimus, sed non subiectum. In non ens igitur simpliciter via est corruptio simpliciter, in simpliciter autem ens est generatio sim-

Dicitur in 1. Phys. c. 4. & infra.

Tex. 10.

Tex. 20.

Tex. 30.

Tex. 40.

Tex. 50.

Tex. 60.

Tex. 70.

Tex. 80.

Tex. 90.

Tex. 100.

LECTIO VIII.

Ed quam ob rem alia simpliciter, alia non simpliciter oriri ac interire dicantur, rursus consideremus oportet: siquidem idem est generatio huius et illius corruptio, atque huius corruptio & illius generatio: id enim quandam potest rationem. Dicimus enim, quippiam simpliciter nunc & non solum hoc corruptum, atque haec generatio simpliciter: & haec corruptio, corruptio simpliciter est. Fit autem & hoc quidem alicuius, non autem simpliciter: etenim eum qui discit scientem fieri dicimus, non autem simpliciter fieri.

Quia igitur quaedam (id quod definiendo saepe diximus) hoc aliquid significat, quaedam non, haec sane de causa quod in quaestione uersatur enuntiat. Refert enim haud parum, in quod mutetur id quod mutationem subit: nerbi causa, quae ad ignem fit transmutatio, ea forsitan generatio simplex est & alicuius, ceu terra corruptio. At terra generatio, generatio quaedam est, ceterum generatio simpliciter non est, sed corruptio simpliciter, puta ignis, sicut Parmenides asseruit, qui duo, ens, inquam, & non ens, ignem & terram esse dicit. Verum haec, alia eiusmodi supponantur, interest nihil: quandoquidem, modum quaerimus, non subiectum. Quae igitur ad non ens simpliciter sit migratio, corruptio simplex est: quae uero ad ens simpliciter, simplex generatio. Quis

est omnino nihil: quia omnis naturalis corruptio fit per resolutionem in aliquam materiam. Similiter etiam non potest intelligi non ens simpliciter, quod sit priuatio pura sine forma: quia materia nunquam denudatur ab omni forma, ita quod sit sola sub priuatione: ergo oportet quod per non ens, in quod tendit corruptio simplex, intelligatur priuatio, quae est adiuncta alicui formae: cuiuslibet autem formae naturalis in generabilibus & corruptibilibus adiungitur priuatio: non ergo dicitur magis vnum generari & corrumpi simpliciter, in his quae adiuuicem generantur & corrumpuntur, quam aliud. Dicendum est ergo, quod non ens simpliciter, intelligitur hic materia cum priuatio ne adiuncta alicui formae. Sed duplex est forma: vna quidem per se, quae complet speciem alicuius rei naturalis, sicut forma ignis, vel aquae, aut hominis, aut plantae: alia est forma incompleta, quae neque perficit aliquam speciem naturalem, neque est finis intentionis naturae, sed se habet in via generationis vel corruptionis. Manifestum est enim in generatione compositorum, puta animalis, quod inter primum principium generationis, quod est in femine, & vltimam formam animalis completam, sunt plures generationes mediae, vt Auicenna dicit in sua

Oratio Phys. t. c. 4. & infra.

Sufficiencia

Sufficientia: quæ necessario terminantur ad aliquas formas: quæ nulla a facit ens completum secundum speciem, sed ens incompletum, quod est via ad speciem aliquam. Similiter autem etiam ex parte corruptionis, sunt multæ formæ mediæ, quæ sunt formæ mediæ incompletæ: non enim separata anima corpus animalis statim resoluitur in elementa, sed hoc fit per multas corruptiones medias, succedentibus sibi in materia multis formis imperfectis: sicut est forma corporis mortui, & postmodum putrefacti, & sic tandem fit ultimum completum successiue. Quæ dicitur per corruptionem peruenitur in priuationem cui adiungitur talis forma in materia, est corruptio simpliciter. Quando autem ex priuatione, cui adiungitur forma imperfecta, quæ erat via generationis, peruenitur ad formam completam, est generatio simplex. Deinde cum dicitur: c. ¶ Ponit secundum modum: & dicit, quod alio modo erit quedam generatio & non simpliciter qualiscunq; materia erit, id est si habeat aliquam naturam id in quod est corruptio, dummodo habeat aliquod defectum. Illud enim, cuius differentia magis significat hoc aliquid, magis est substantia: illud autem, cuius differentia magis significat priuationem, magis est non ens. Sicut calidum est quoddam predicamentum, id est quoddam affirmatum sine priuatione, & est species, id est forma, frigiditas autem est priuatio: his autem differentiis differunt terra & ignis. Si autem terra est naturaliter frigida, ignis naturaliter est calidus: & ideo ignis est magis substantia, terra autem magis accedit ad non ens. Primo autem oportet considerare quomodo hic dicatur quod frigiditas sit priuatio, cum frigidum & calidum contrarie opponantur: contrariorum autem vtrorumque est natura aliqua: alioquin non essent in eodem genere: nam priuatio & non ens, non est in genere. Dicendum autem est, quod sicut ostensum est in Decimo Metaphysicæ, oppositio priuationis, & habitus est principium oppositionis contrariorum: & ideo semper aliud contrariorum est cum defectu & priuatione quadam respectu alterius. Dicitur ergo frigidum priuatio, non quia sit priuatio pura, sicut cæcum & nudum, sed quia est qualitas deficiens respectu calidi. Vnde in hoc differt iste modus secundus a primo: nam primus modus accipiebatur secundum differentiam entis & non entis simpliciter, hic autem accipitur secundum differentiam entis perfecti & imperfecti. Secundo oportet considerare, quomodo hic dicatur quod terra, & ignis differant his differentiis, scilicet calido & frigido: oportet enim hoc intelligi de differentiis substantialibus: alioquin non pertinerent ad generationem & corruptionem, sed magis ad alterationem: principia autem differentiarum substantialium, quæ sunt constitutiua specierum, oportet esse formas substantiales, quæ sunt specificæ: secundum hoc ergo sequitur quod calor, & frigus sunt formæ substantiales ignis & terræ: quod est omnino impossibile. Primo quidem, quia non est possibile quod idem sit in vno accidens, & in alio forma substantialis, nisi æquiuoce diceretur: calidum autem & frigidum in aliis corporibus sunt accidentia, de quibus tamen vniuerso dicitur cum elementis: ex quorum mixture in eis huiusmodi qualitates inveniuntur, non ergo potest esse quod calidum

Phy. t. c. 18.

Tex. c. 19.

Tex. c. 15.

placiter. Quibus igitur determinatum est, siue igni, siue terræ, siue aliquibus aliis, erit hoc quidem ens, hoc autem non ens. Vno quidem igitur modo differt in hoc generari simpliciter & corrumpi a non simpliciter.

c Alio autem modo, materia differunt, qualiscunq; ea sit. Cuius enim magis differentia hoc aliquid significant, magis substantia: cuius autem priuationem, non ens. Puta calidum predicamentum aliquod & species, frigiditas autem priuatio: differunt enim ignis, & terra his differentiis.

d Videtur autem magis multis sensibili & non sensibili differre: quando enim in sensibile transmutatur, & in materiam, generari inquit: quando autem in non materiam, corrumpi. Ens enim & non ens in sentire & non sentire determinat: quemadmodum quidem scibile ens, ignotum autem non ens sensus n. scientiæ habet virtutem.

e Quemadmodum igitur illi in sentire & posse sentire viuunt

& frigidum in elementis sunt formæ substantiales. Secundo, quia nulla forma substantialis est in sensu perceptibilis, sed solum intellectu, cuius obiectum est quod quid est, ut dicitur in Tertio de Anima: formæ autem, quæ sunt sensu perceptibiles, sunt qualitates speciei: quæ ob id dicuntur passibiles, quia sensibus inferioribus: videtur in Prædicam. Cum igitur calidum ignis & frigidum terre vel aquæ sint sensu perceptibilia, non possunt esse formæ substantiales. Dicendum est ergo, quod sicut habetur ex Octavo Metaphysicæ, differentia substantiales, quia sunt ignotæ, per differentia accidentales manifestantur: & ideo multoties vniuerso differentis accidentalibus loco substantialis: & hoc modo Philosophus hic dicit, calidum & frigidum esse formas substantiales ignis & terræ: calidum enim & frigidum, cum sine propriis passionibus horum corporum, sunt proprii effectus formarum substantialium eorundem. Et ideo sicut alia causa intelligibiles innotescunt per effectus sensibiles: ita & perfectione calidi & imperfectione frigidi pendimus quod forma substantialis ignis est perfectior quam forma substantialis differunt secundum magis & minus perfectum: vnde in Octavo Metaphysicæ dicitur: quod species rerum sunt sicut numeri: quorum species variantur secundum additionem & subtractionem. Potest etiam dubitari de hoc quod dicit, quod cuius definitio magis significat hoc aliquid, magis est substantia: cum tamen dicatur in Prædicamentis, quod substantia non suscipit magis & minus: sed dicendum quod per hoc non intendit significare intentionem & remissionem substantiæ in Prædicamento substantiæ, sed maiorem & minorem perfectionem in speciebus substantiæ secundum dicta formarum differentia. Tertium modum ponit ibi d. ¶ Circa hoc tria facit. Primo ponit tertium modum, secundum quem aliqui assignant differentiam generationis, & corruptionis simplicis, & secundum quid, Secundo, ostendit huiusmodi falsitatem ibi. ¶ Quemadmodum igitur. ¶ Tertio comparat hunc modum secundo ibi. ¶ Contingit itaque. ¶ Dicit ergo primo, quod multis videtur quod simpliciter generatio, & secundum quid, magis differunt per hoc quod est magis & minus sensibile, quam secundum perfectionem & imperfectionem suarum differentiarum, sicut in secundo modo dicebatur. Dicunt enim, quod quando aliquid transmutatur in materiam, quæ bene potest sentire, tunc generatur aliquid simpliciter: puta, quando aliquid transmutatur in terram vel in aquam: quando autem transmutatur aliquid in id, quod non est manifestum sensui, dicunt illud corrumpi simpliciter, puta in aerem: & horum ratio est, per hoc quod determinabant aliquid ens & non ens ex hoc, quod non sentitur vel sentitur: existimantes id quod solum sentitur esse ens: & hoc ideo, quia apud eos non differunt sensus ab intelligentia, sicut quidam posuerunt: vt dicitur in Libro de anima: & ideo vtrumque sensu ac si haberet virtutem intellectus: scilicet, quæ est capax acqualiter omnium entium: vnde scibile, ens est, ignotum autem, non ens. Deinde cum dicitur: ¶ Ostendit falsitatem huiusmodi sententiæ: nanque tales, sicut existimabant animalia viuere & esse in hoc quod actu sentiant.

Altero, materia qualitate conditione. Cuius enim differentia potius hoc aliquid significant, ea magis substantia est, contra, cuius differentia priuationem magis significant, ea magis non est. Vt calor, predicamentum quoddam & species est, frigiditas, priuatio: his autem differentiis, ignis & terra differunt.

At plerisque videtur, illa potius sensibili & non sensibili differre: nam cum ad sensibilem materiam mutatio fit, tum gigni quippiam aiunt, cum ad eam quæ sub sensum non cadit, corrumpi. Quando quidem, ens, & non ens sentiendo & non sentiendo definiunt: quemadmodum quod scibile est, ens esse asserunt: quod sciri non solet, non ens: quippe cum sensus ipse scientiæ vim obtineat.

Igitur hi ut res ipsas viuere quia sentiant aut sentire possint, ita easdem

terre: omnes enim formæ substantiales differunt secundum magis & minus perfectum: vnde in Octavo Metaphysicæ dicitur: quod species rerum sunt sicut numeri: quorum species variantur secundum additionem & subtractionem. Potest etiam dubitari de hoc quod dicit, quod cuius definitio magis significat hoc aliquid, magis est substantia: cum tamen dicatur in Prædicamentis, quod substantia non suscipit magis & minus: sed dicendum quod per hoc non intendit significare intentionem & remissionem substantiæ in Prædicamento substantiæ, sed maiorem & minorem perfectionem in speciebus substantiæ secundum dicta formarum differentia. Tertium modum ponit ibi d. ¶ Circa hoc tria facit. Primo ponit tertium modum, secundum quem aliqui assignant differentiam generationis, & corruptionis simplicis, & secundum quid, Secundo, ostendit huiusmodi falsitatem ibi. ¶ Quemadmodum igitur. ¶ Tertio comparat hunc modum secundo ibi. ¶ Contingit itaque. ¶ Dicit ergo primo, quod multis videtur quod simpliciter generatio, & secundum quid, magis differunt per hoc quod est magis & minus sensibile, quam secundum perfectionem & imperfectionem suarum differentiarum, sicut in secundo modo dicebatur. Dicunt enim, quod quando aliquid transmutatur in materiam, quæ bene potest sentire, tunc generatur aliquid simpliciter: puta, quando aliquid transmutatur in terram vel in aquam: quando autem transmutatur aliquid in id, quod non est manifestum sensui, dicunt illud corrumpi simpliciter, puta in aerem: & horum ratio est, per hoc quod determinabant aliquid ens & non ens ex hoc, quod non sentitur vel sentitur: existimantes id quod solum sentitur esse ens: & hoc ideo, quia apud eos non differunt sensus ab intelligentia, sicut quidam posuerunt: vt dicitur in Libro de anima: & ideo vtrumque sensu ac si haberet virtutem intellectus: scilicet, quæ est capax acqualiter omnium entium: vnde scibile, ens est, ignotum autem, non ens. Deinde cum dicitur: ¶ Ostendit falsitatem huiusmodi sententiæ: nanque tales, sicut existimabant animalia viuere & esse in hoc quod actu sentiant.

riant vel possunt sentire, ita existimabant res esse, in hoc quod sentiantur vel possunt sentiri: ac si sensus esset: perfectio rei sensibilis, sicut est perfectio sentientis, & in hoc quodammodo prosequerentur & destruerent veritatem rerum. Nam, cum verum dicatur aliquid ex eo quod est: si esse rerum consisteret solum in sensibus, nulla veritas esset in rebus, sed in solo sentiente: hoc autem non est verum: quia sic nulla veritas esset in rebus, vnde subtraheres veritatem rerum dicitur non verum. Deinde cum dicitur: ¶ Comparat hunc modum secundo, & dicit, quod aliter contingit generari simpliciter & corrumpi, secundum opinionem quæ pertinet ad hunc tertium modum & rei veritatem, quam tangit secundus modus: quia spiritus, id est aer & ventus minus sunt secundum sensum, id est si iudicetur esse rei ex hoc quod sentitur: & ideo quæcunque corrumpuntur dicuntur secundum modum corrupti, & per transmutationem quæ non sentitur generari: aut simpliciter quando transmutantur in aliquid tangibile, & palpabile, sicut quando mutantur in terram. Sed secundum veritatem accidit contrarium, quæ aer magis est hoc aliquid & species quam terra: & perfectius ens: & ideo secundum veritatem magis est generatio simpliciter, si ex terra hataer quæm e conuerso. Deinde cum dicitur: ¶ Epilogat quæ dicta sunt, & dicit, quod dicta est causa quare quedam est generatio simplex, cum tamen sit corruptio alicuius: & quedam corruptio simplex, cum sit generatio alicuius: hæc enim dicitur per materiam, id est per id in quod aliquid transmutatur per generationem, vel corruptionem: aut quia est substantia, id est ens, vel non, sicut dicebatur in primo modo: aut quia hoc magis, hoc vero minus: quia scilicet, vnum est perfectius ens quam aliud, quod pertinet ad secundum modum, aut quia materia ex qua & in quam aliquid transmutatur, est magis vel minus sensibilis, quod pertinet ad tertium modum. Vocat autem hic materiam, non puram, sed rem ex qua aliquid generatur, vel in quam corrumpitur.

LECTIO VIII.

Incuntur autem hæc quidem simpliciter generari: hæc autem aliquid solum non ex abinuicem generatione, sed secundum quem diximus nunc modum. Nunc quidem enim tantum determinatum est, quare omni generatione existente corruptione alterius, & omni corruptione existente generatione alterius, non simpliciter attribuimus generari & corrumpi in adinuicem transmutabilibus. Quod autem postea dicitur, non hoc queret, sed quare disciscit quid non dicitur generari, sed gigni sciens: quod autem nascitur generari.

b Hæc autem distincta sunt predicamentis. Nam hoc quid hoc aliquid significat, hoc autem quale, hoc autem quantum. Quæcunq; igitur non substantia significant, non

LECTIO VIII.

Orquam ostendit, quare quedam generantur simpliciter, & quedam secundum quid eorum quæ adinuicem generantur, Hic ostendit causam differentia generationis simpliciter & secundum quid in his quæ non adinuicem generantur. Et primo determinat questionem principaliter intentam, Secundo determinat quædam questionem consequentes. ibi ¶ Sed nunc querere oportet. ¶ Circa primum tria facit. Primo mouet questionem, Secundo soluit eam. ibi ¶ Hæc autem determinata sunt. ¶ Tertio epilogat quæ dicta sunt ibi. ¶ De generari quidem. ¶ Dicit ergo primo, quod quedam dicuntur simpliciter generari, quedam autem solum secundum quid, non secundum generationem ex inuicem, vt supra dictum est, vt scilicet, vnum eorum, quæ ex inuicem generantur, generentur simpliciter, aliud autem secundum quid (hoc enim est quod supra determinatum est.) quare, cum omnis generatio sit corruptio alterius, & omnis corruptio sit generatio alterius: non solum simili modo attribuitur generari & corrumpi in his quæ adinuicem transmutantur, sed vnum eorum dicitur generari vel corrumpi simpliciter, aliud autem secundum quid. Quæstio autem, quæ postmodum determinanda est, non hic erit, sed in his quæ non ex inuicem transmutantur: quare vnum dicitur generari simpliciter & alterum secundum quid: puta, quare dicitur quod sit sciens, non dicitur simpliciter generari, sed secundum quid, id est sciens, homo autem vel animal quædam nascitur, dicitur generari simpliciter. & tamen manifestum est quod natum & sciens non generatur ex inuicem. Deinde cum dicitur: ¶ Soluit questionem nunc motam, & dicit, quod illa, quorum quedam dicuntur generari simpliciter, quedam secundum quid, sunt distincta secundum predicamenta, ita quod vnum eorum significat hoc aliquid, id est substantiam: aliud autem quantitatem, aliud qualitatem, & sic de alijs predicamentis. Illa ergo, quæ non significant substantiam, non generantur simpliciter, sed secundum quid, sicut quantum, aut qualitatem, aut aliquid aliorum.

esse, quia sub sensum cadant arbitrantur, veritatem modo quodam sectantes, sed hoc falsi dicentes.

Itaque generari quippiam simpliciter atque corrumpi iuxta opinionem: alio atque veritatem accidit modo. Nam spiritus & aer, sensu quidem minus sunt: & proinde illa, quæ simpliciter corrumpuntur, mutatione ad illa tendente corrumpi dicunt, atque generari, cum in rem tangibilem, terramque mutantur. Reuera uero, hoc aliquid & species magis sunt, quam ipsa terra.

Cur igitur sit aut non sit simplex generatio, quæ eadem alicuius corruptio est, & corruptio simplex, quæ eadem generatio alicuius est, causam diximus. Nam id, ob materiae discrimen euenit, nempe, aut quod ea substantia sit uel non sit, aut quod hæc magis, illa minus, & non, quia materia ex qua mutatio uenit, & ad quam proficiscitur, alia magis, alia minus sensu percipi queat.

LECTIO VIII.

Incuntur autem quedam simpliciter, quedam solum aliquid fieri, non ob mutuam generationem, sed iuxta eum quem nuper diximus modum. Nam hoc tantum nuper definitum determinatum que fuit, cur nam, cum omnis generatio sit alterius corruptio, & omnis corruptio cuiuspiam, alius generatio, tam oriri quam interire non similiter tribuamus hisce, quæ in sese uicissim mutari solent. At quod postremo loco fuit dictum, hoc idem minime in questionem reuocat, sed quæ ob rem quod dicitur, non simpliciter fieri, sed fieri sciens, quod uero nascitur fieri dicitur.

Hæc autem, predicamentis distincta sunt. Nam alia substantiam, alia qualitatem, alia quantitatem significant. Quæcunq; igitur substantiam non significant, ea non simpliciter generantur, quedam secundum quid, sunt distincta secundum predicamenta, ita quod vnum eorum significat hoc aliquid, id est substantiam: aliud autem quantitatem, aliud qualitatem, & sic de alijs predicamentis. Illa ergo, quæ non significant substantiam, non generantur simpliciter, sed secundum quid, sicut quantum, aut qualitatem, aut aliquid aliorum.

Quæ vero significant substantiam dicuntur generari simpliciter: cuius ratio est, quia generatio est via de non esse ad esse, & id simpliciter generatur quod acquirit esse, cui non præsupponitur aliud esse: non enim sic quod est. Unde quod iam est, non potest generari simpliciter, sed secundum quid. Et ideo ista, quorum esse præsupponit aliud esse, non dicuntur generari simpliciter, sed secundum quid: esse autem accidentium præsupponit aliud esse, scilicet esse subiecti: esse autem substantiæ non præsupponit aliud esse: quia subiectum formæ substantialis non est ens actu, sed potentia: & ideo ex hoc accipit formam accidentalem, dicitur generari secundum quid. In omnibus tamen substantiis & accidentibus diuersis generari simpliciter & secundum quid, secundum diuersum ordinem entis ad non ens, vel perfecti ad imperfectum, aut sensibilis ad insensibile: unde quodammodo in substantia dicitur generatio simpliciter, si generetur ignis, non autem si generetur terra: & in qualitate dicitur generatio simpliciter si generetur sciens, non autem si generetur nesciens. Deinde cum dicitur: c ¶ Epilogum quædam sunt: & dicitur quod dicitur est vniuersaliter de accidentibus & in substantiis, de hoc quod quædam generantur simpliciter & quædam secundum quid. Et etiam dictum est, quod causa continentis generatiois per modum materiæ est secundum quod transmutatur in contraria: ex hoc enim contingit quod semper in substantiis, alterius generatio, est alterius corruptio, & e conuerso: nunquam enim materia est sub priuatione vnius formæ si ne alia forma, in quibusdam autem accidentibus hoc contingit: nam corpus diaphanum est sub priuatione lucis absque hoc, quod subit formæ contrariæ. Deinde cum dicitur:

d ¶ Determinat tres quæstiones consequentes: quarum prima est, quare semper generatur aliquid ex corruptis: quod supponitur in hoc quod dicitur, quare generatio vnius est corruptio alterius. Et soluit hanc quæstionem dicens, quia corruptio redit in non ens, & generatio est ex non ente; ideo oportet quod generatio sit ex corruptis. Et hoc ipse probat etiam ex aliorum opinione: quia sicut homines dicunt corrupti aliquid, quando peruenit ad insensibile, quod putant ens non esse, secundum tertium modum supra positum: similiter dicunt aliquid generari, quando ex insensibili & non esse peruenit ad hoc quod sit

dicuntur simpliciter generari, sed secundum quid fieri. Sed tamen in omnibus simpliciter generatio dicitur secundum quod in alio ordine sunt: puta in substantia quidem fit ignis, sed non si terra: in qualitate autem sicut sciens, sed non quando nesciens. c De generari quidem hoc simpliciter: hoc autem secundum quid, & vniuersaliter dictum est in substantiis ipsis. Atque item quod continetur generationis causa tanquam materia sit semper ipsum subiectum, quoniam transmutatur in contraria: & est alterius generatio in substantiis alterius corruptio, & alterius corruptio alterius generatio. d Sed nunc querere oportet quare generatur aliquid semper ex corruptis aliis. Quemadmodum enim & corrupti hoc simpliciter inquirunt, quando ad insensibile venit & non ens, similiter generari ex non ente inquirunt, quando ex insensibili. Siue igitur subiectum aliquid subit, siue non generatur ex non ente: quare & similiter generatur ex non ente, & corrumpitur in non ens: merito igitur non deficit generatio. Generatio enim entis, corruptio est non entis: corruptio autem entis, generatio non entis. Sed hoc non ens simpliciter quæret aliquis, vtrum aliquid quod contrarium est, puta terra & graue non ens, ignis autem & leue ens, aut non, sed est & terra ens, non ens autem materia terræ & ignis similiter. Et an alia vtriusque materia sit, an vero neque ex se, neque ex contrariis (His enim existunt contraria, igni terræ, aquæ & aeri) An est quidem partim eadem, partim vero alia. Nam quod subicitur, idem est, esse autem non idem. De his igitur instanti dictum est.

Text. c6.21. d ¶ Determinat tres quæstiones consequentes: quarum prima est, quare semper generatur aliquid ex corruptis: quod supponitur in hoc quod dicitur, quare generatio vnius est corruptio alterius. Et soluit hanc quæstionem dicens, quia corruptio redit in non ens, & generatio est ex non ente; ideo oportet quod generatio sit ex corruptis. Et hoc ipse probat etiam ex aliorum opinione: quia sicut homines dicunt corrupti aliquid, quando peruenit ad insensibile, quod putant ens non esse, secundum tertium modum supra positum: similiter dicunt aliquid generari, quando ex insensibili & non esse peruenit ad hoc quod sit

Text. c6.22. d ¶ Determinat tres quæstiones consequentes: quarum prima est, quare semper generatur aliquid ex corruptis: quod supponitur in hoc quod dicitur, quare generatio vnius est corruptio alterius. Et soluit hanc quæstionem dicens, quia corruptio redit in non ens, & generatio est ex non ente; ideo oportet quod generatio sit ex corruptis. Et hoc ipse probat etiam ex aliorum opinione: quia sicut homines dicunt corrupti aliquid, quando peruenit ad insensibile, quod putant ens non esse, secundum tertium modum supra positum: similiter dicunt aliquid generari, quando ex insensibili & non esse peruenit ad hoc quod sit

Text. c6.23. d ¶ Determinat tres quæstiones consequentes: quarum prima est, quare semper generatur aliquid ex corruptis: quod supponitur in hoc quod dicitur, quare generatio vnius est corruptio alterius. Et soluit hanc quæstionem dicens, quia corruptio redit in non ens, & generatio est ex non ente; ideo oportet quod generatio sit ex corruptis. Et hoc ipse probat etiam ex aliorum opinione: quia sicut homines dicunt corrupti aliquid, quando peruenit ad insensibile, quod putant ens non esse, secundum tertium modum supra positum: similiter dicunt aliquid generari, quando ex insensibili & non esse peruenit ad hoc quod sit

Text. c6.24. d ¶ Determinat tres quæstiones consequentes: quarum prima est, quare semper generatur aliquid ex corruptis: quod supponitur in hoc quod dicitur, quare generatio vnius est corruptio alterius. Et soluit hanc quæstionem dicens, quia corruptio redit in non ens, & generatio est ex non ente; ideo oportet quod generatio sit ex corruptis. Et hoc ipse probat etiam ex aliorum opinione: quia sicut homines dicunt corrupti aliquid, quando peruenit ad insensibile, quod putant ens non esse, secundum tertium modum supra positum: similiter dicunt aliquid generari, quando ex insensibili & non esse peruenit ad hoc quod sit

Text. c6.25. d ¶ Determinat tres quæstiones consequentes: quarum prima est, quare semper generatur aliquid ex corruptis: quod supponitur in hoc quod dicitur, quare generatio vnius est corruptio alterius. Et soluit hanc quæstionem dicens, quia corruptio redit in non ens, & generatio est ex non ente; ideo oportet quod generatio sit ex corruptis. Et hoc ipse probat etiam ex aliorum opinione: quia sicut homines dicunt corrupti aliquid, quando peruenit ad insensibile, quod putant ens non esse, secundum tertium modum supra positum: similiter dicunt aliquid generari, quando ex insensibili & non esse peruenit ad hoc quod sit

Text. c6.26. d ¶ Determinat tres quæstiones consequentes: quarum prima est, quare semper generatur aliquid ex corruptis: quod supponitur in hoc quod dicitur, quare generatio vnius est corruptio alterius. Et soluit hanc quæstionem dicens, quia corruptio redit in non ens, & generatio est ex non ente; ideo oportet quod generatio sit ex corruptis. Et hoc ipse probat etiam ex aliorum opinione: quia sicut homines dicunt corrupti aliquid, quando peruenit ad insensibile, quod putant ens non esse, secundum tertium modum supra positum: similiter dicunt aliquid generari, quando ex insensibili & non esse peruenit ad hoc quod sit

Text. c6.27. d ¶ Determinat tres quæstiones consequentes: quarum prima est, quare semper generatur aliquid ex corruptis: quod supponitur in hoc quod dicitur, quare generatio vnius est corruptio alterius. Et soluit hanc quæstionem dicens, quia corruptio redit in non ens, & generatio est ex non ente; ideo oportet quod generatio sit ex corruptis. Et hoc ipse probat etiam ex aliorum opinione: quia sicut homines dicunt corrupti aliquid, quando peruenit ad insensibile, quod putant ens non esse, secundum tertium modum supra positum: similiter dicunt aliquid generari, quando ex insensibili & non esse peruenit ad hoc quod sit

Text. c6.28. d ¶ Determinat tres quæstiones consequentes: quarum prima est, quare semper generatur aliquid ex corruptis: quod supponitur in hoc quod dicitur, quare generatio vnius est corruptio alterius. Et soluit hanc quæstionem dicens, quia corruptio redit in non ens, & generatio est ex non ente; ideo oportet quod generatio sit ex corruptis. Et hoc ipse probat etiam ex aliorum opinione: quia sicut homines dicunt corrupti aliquid, quando peruenit ad insensibile, quod putant ens non esse, secundum tertium modum supra positum: similiter dicunt aliquid generari, quando ex insensibili & non esse peruenit ad hoc quod sit

Text. c6.29. d ¶ Determinat tres quæstiones consequentes: quarum prima est, quare semper generatur aliquid ex corruptis: quod supponitur in hoc quod dicitur, quare generatio vnius est corruptio alterius. Et soluit hanc quæstionem dicens, quia corruptio redit in non ens, & generatio est ex non ente; ideo oportet quod generatio sit ex corruptis. Et hoc ipse probat etiam ex aliorum opinione: quia sicut homines dicunt corrupti aliquid, quando peruenit ad insensibile, quod putant ens non esse, secundum tertium modum supra positum: similiter dicunt aliquid generari, quando ex insensibili & non esse peruenit ad hoc quod sit

Text. c6.30. d ¶ Determinat tres quæstiones consequentes: quarum prima est, quare semper generatur aliquid ex corruptis: quod supponitur in hoc quod dicitur, quare generatio vnius est corruptio alterius. Et soluit hanc quæstionem dicens, quia corruptio redit in non ens, & generatio est ex non ente; ideo oportet quod generatio sit ex corruptis. Et hoc ipse probat etiam ex aliorum opinione: quia sicut homines dicunt corrupti aliquid, quando peruenit ad insensibile, quod putant ens non esse, secundum tertium modum supra positum: similiter dicunt aliquid generari, quando ex insensibili & non esse peruenit ad hoc quod sit

Text. c6.31. d ¶ Determinat tres quæstiones consequentes: quarum prima est, quare semper generatur aliquid ex corruptis: quod supponitur in hoc quod dicitur, quare generatio vnius est corruptio alterius. Et soluit hanc quæstionem dicens, quia corruptio redit in non ens, & generatio est ex non ente; ideo oportet quod generatio sit ex corruptis. Et hoc ipse probat etiam ex aliorum opinione: quia sicut homines dicunt corrupti aliquid, quando peruenit ad insensibile, quod putant ens non esse, secundum tertium modum supra positum: similiter dicunt aliquid generari, quando ex insensibili & non esse peruenit ad hoc quod sit

Text. c6.32. d ¶ Determinat tres quæstiones consequentes: quarum prima est, quare semper generatur aliquid ex corruptis: quod supponitur in hoc quod dicitur, quare generatio vnius est corruptio alterius. Et soluit hanc quæstionem dicens, quia corruptio redit in non ens, & generatio est ex non ente; ideo oportet quod generatio sit ex corruptis. Et hoc ipse probat etiam ex aliorum opinione: quia sicut homines dicunt corrupti aliquid, quando peruenit ad insensibile, quod putant ens non esse, secundum tertium modum supra positum: similiter dicunt aliquid generari, quando ex insensibili & non esse peruenit ad hoc quod sit

Text. c6.33. d ¶ Determinat tres quæstiones consequentes: quarum prima est, quare semper generatur aliquid ex corruptis: quod supponitur in hoc quod dicitur, quare generatio vnius est corruptio alterius. Et soluit hanc quæstionem dicens, quia corruptio redit in non ens, & generatio est ex non ente; ideo oportet quod generatio sit ex corruptis. Et hoc ipse probat etiam ex aliorum opinione: quia sicut homines dicunt corrupti aliquid, quando peruenit ad insensibile, quod putant ens non esse, secundum tertium modum supra positum: similiter dicunt aliquid generari, quando ex insensibili & non esse peruenit ad hoc quod sit

Text. c6.34. d ¶ Determinat tres quæstiones consequentes: quarum prima est, quare semper generatur aliquid ex corruptis: quod supponitur in hoc quod dicitur, quare generatio vnius est corruptio alterius. Et soluit hanc quæstionem dicens, quia corruptio redit in non ens, & generatio est ex non ente; ideo oportet quod generatio sit ex corruptis. Et hoc ipse probat etiam ex aliorum opinione: quia sicut homines dicunt corrupti aliquid, quando peruenit ad insensibile, quod putant ens non esse, secundum tertium modum supra positum: similiter dicunt aliquid generari, quando ex insensibili & non esse peruenit ad hoc quod sit

Text. c6.35. d ¶ Determinat tres quæstiones consequentes: quarum prima est, quare semper generatur aliquid ex corruptis: quod supponitur in hoc quod dicitur, quare generatio vnius est corruptio alterius. Et soluit hanc quæstionem dicens, quia corruptio redit in non ens, & generatio est ex non ente; ideo oportet quod generatio sit ex corruptis. Et hoc ipse probat etiam ex aliorum opinione: quia sicut homines dicunt corrupti aliquid, quando peruenit ad insensibile, quod putant ens non esse, secundum tertium modum supra positum: similiter dicunt aliquid generari, quando ex insensibili & non esse peruenit ad hoc quod sit

Text. c6.36. d ¶ Determinat tres quæstiones consequentes: quarum prima est, quare semper generatur aliquid ex corruptis: quod supponitur in hoc quod dicitur, quare generatio vnius est corruptio alterius. Et soluit hanc quæstionem dicens, quia corruptio redit in non ens, & generatio est ex non ente; ideo oportet quod generatio sit ex corruptis. Et hoc ipse probat etiam ex aliorum opinione: quia sicut homines dicunt corrupti aliquid, quando peruenit ad insensibile, quod putant ens non esse, secundum tertium modum supra positum: similiter dicunt aliquid generari, quando ex insensibili & non esse peruenit ad hoc quod sit

Text. c6.37. d ¶ Determinat tres quæstiones consequentes: quarum prima est, quare semper generatur aliquid ex corruptis: quod supponitur in hoc quod dicitur, quare generatio vnius est corruptio alterius. Et soluit hanc quæstionem dicens, quia corruptio redit in non ens, & generatio est ex non ente; ideo oportet quod generatio sit ex corruptis. Et hoc ipse probat etiam ex aliorum opinione: quia sicut homines dicunt corrupti aliquid, quando peruenit ad insensibile, quod putant ens non esse, secundum tertium modum supra positum: similiter dicunt aliquid generari, quando ex insensibili & non esse peruenit ad hoc quod sit

Text. c6.38. d ¶ Determinat tres quæstiones consequentes: quarum prima est, quare semper generatur aliquid ex corruptis: quod supponitur in hoc quod dicitur, quare generatio vnius est corruptio alterius. Et soluit hanc quæstionem dicens, quia corruptio redit in non ens, & generatio est ex non ente; ideo oportet quod generatio sit ex corruptis. Et hoc ipse probat etiam ex aliorum opinione: quia sicut homines dicunt corrupti aliquid, quando peruenit ad insensibile, quod putant ens non esse, secundum tertium modum supra positum: similiter dicunt aliquid generari, quando ex insensibili & non esse peruenit ad hoc quod sit

Text. c6.39. d ¶ Determinat tres quæstiones consequentes: quarum prima est, quare semper generatur aliquid ex corruptis: quod supponitur in hoc quod dicitur, quare generatio vnius est corruptio alterius. Et soluit hanc quæstionem dicens, quia corruptio redit in non ens, & generatio est ex non ente; ideo oportet quod generatio sit ex corruptis. Et hoc ipse probat etiam ex aliorum opinione: quia sicut homines dicunt corrupti aliquid, quando peruenit ad insensibile, quod putant ens non esse, secundum tertium modum supra positum: similiter dicunt aliquid generari, quando ex insensibili & non esse peruenit ad hoc quod sit

Text. c6.40. d ¶ Determinat tres quæstiones consequentes: quarum prima est, quare semper generatur aliquid ex corruptis: quod supponitur in hoc quod dicitur, quare generatio vnius est corruptio alterius. Et soluit hanc quæstionem dicens, quia corruptio redit in non ens, & generatio est ex non ente; ideo oportet quod generatio sit ex corruptis. Et hoc ipse probat etiam ex aliorum opinione: quia sicut homines dicunt corrupti aliquid, quando peruenit ad insensibile, quod putant ens non esse, secundum tertium modum supra positum: similiter dicunt aliquid generari, quando ex insensibili & non esse peruenit ad hoc quod sit

Text. c6.41. d ¶ Determinat tres quæstiones consequentes: quarum prima est, quare semper generatur aliquid ex corruptis: quod supponitur in hoc quod dicitur, quare generatio vnius est corruptio alterius. Et soluit hanc quæstionem dicens, quia corruptio redit in non ens, & generatio est ex non ente; ideo oportet quod generatio sit ex corruptis. Et hoc ipse probat etiam ex aliorum opinione: quia sicut homines dicunt corrupti aliquid, quando peruenit ad insensibile, quod putant ens non esse, secundum tertium modum supra positum: similiter dicunt aliquid generari, quando ex insensibili & non esse peruenit ad hoc quod sit

Text. c6.42. d ¶ Determinat tres quæstiones consequentes: quarum prima est, quare semper generatur aliquid ex corruptis: quod supponitur in hoc quod dicitur, quare generatio vnius est corruptio alterius. Et soluit hanc quæstionem dicens, quia corruptio redit in non ens, & generatio est ex non ente; ideo oportet quod generatio sit ex corruptis. Et hoc ipse probat etiam ex aliorum opinione: quia sicut homines dicunt corrupti aliquid, quando peruenit ad insensibile, quod putant ens non esse, secundum tertium modum supra positum: similiter dicunt aliquid generari, quando ex insensibili & non esse peruenit ad hoc quod sit

Text. c6.43. d ¶ Determinat tres quæstiones consequentes: quarum prima est, quare semper generatur aliquid ex corruptis: quod supponitur in hoc quod dicitur, quare generatio vnius est corruptio alterius. Et soluit hanc quæstionem dicens, quia corruptio redit in non ens, & generatio est ex non ente; ideo oportet quod generatio sit ex corruptis. Et hoc ipse probat etiam ex aliorum opinione: quia sicut homines dicunt corrupti aliquid, quando peruenit ad insensibile, quod putant ens non esse, secundum tertium modum supra positum: similiter dicunt aliquid generari, quando ex insensibili & non esse peruenit ad hoc quod sit

Text. c6.44. d ¶ Determinat tres quæstiones consequentes: quarum prima est, quare semper generatur aliquid ex corruptis: quod supponitur in hoc quod dicitur, quare generatio vnius est corruptio alterius. Et soluit hanc quæstionem dicens, quia corruptio redit in non ens, & generatio est ex non ente; ideo oportet quod generatio sit ex corruptis. Et hoc ipse probat etiam ex aliorum opinione: quia sicut homines dicunt corrupti aliquid, quando peruenit ad insensibile, quod putant ens non esse, secundum tertium modum supra positum: similiter dicunt aliquid generari, quando ex insensibili & non esse peruenit ad hoc quod sit

LECTIO X.

LECTIO X.

E generatione autem & alteratione dicamus quid differunt: dicimus enim has transmutationes esse inter se diuersas abinuicem. Quoniam igitur est aliud subiectum & aliud passio, quæ de subiecto innata est dici: & est transmutatio vtriusque horum, Alteratio quidem est, quando manente subiecto sensibili existente transmutatur in eius passionibus, aut contrariis entibus aut mediis: puta corpus sanum est, & rursus laborat manens idem, & metallum quandoque rotundum, quæ; angulare idem existens.

LECTIO X.

Rostquam Philosophus ostendit, quare est quædam generatio secundum quid, & quædam simpliciter, hic inquirat de differentiâ generationis & alterationis: & primo exponit suam intentionem dicens, quod dicendum est de generatione & alteratione quomodo differat adinuicem, & hoc ideo, quia superius dictum fuit, quod generatio & alteratio sunt diuersæ transmutationes adinuicem. Secundo, quoniam igitur est aliud subiectum, & aliud passio, quæ de subiecto innata est dici: & est transmutatio vtriusque horum, Alteratio quidem est, quando manente subiecto sensibili existente transmutatur in eius passionibus, aut contrariis entibus aut mediis: puta corpus sanum est, & rursus laborat manens idem, & metallum quandoque rotundum, quæ; angulare idem existens.

Quando autem totum transmutatur non manente aliquo sensibili, vt subiecto eodem, sed quasi ex semine toto sanguis, aut ex aqua aer, aut ex aere omni aqua, Generatio iam hoc tale, huius autem Corruptio.

Maxime autem generabitur si transmutabitur ex insensibili in sensibile, aut tactu aut omnibus sensibus: puta quando aqua generatur ex aere, aut corrumpitur in aere, aer enim mediocriter insensibilis est.

In his autem si aliqua passio manet eadem contrarietatis in generato & corrupto, puta quando ex aere aqua, si ambo diaphana, aut frigida, non oportet huiusmodi passionem, sed al-

E generatione autem atque alteratione, quo inter se discrepent, agendum; nam hæc mutationes inter se diuersas esse dicimus. Cum igitur subiectum quipiam sit, & affectio atque qualitas quæ de subiecto nata est dici ab eodem diuersa sit, sitque utriusque horum mutatio: alteratio sane est, quando sensibile subiectum permanens in suis mutatur affectibus: qui aut contrarij sunt: sicut corpus idem permanens, vicissim modo ægrum est: atque es, quamquam idem alias teres atque rotundum est, alias anguli speciem præ se fert.

Actum totum mutatur, nec sensibile quicquam ut subiectum, idem permanet, sed perinde euenit ut cum ex toto semine sanguis, aut ex tota aqua aer, aut ex aere tota aqua fit, iam quod est tale, generatio huius est & illius corruptio.

Et maxime, si ex insensibili ad id quod aut tactu, aut sensibus vniuersis sensibile est, mutatio fiat, aut contra: ut cum ex aere gignitur aqua, aut eadem in aerem corrumpitur: etenim aer prope modum insensibilis est.

Ceterum in hisce si qua contrarietate affectio eadem remaneat in eo quod ortum est, quæ prius in eo quod inueniuntur erat, ceu si, cum ex aere sit aqua, aeris perspicuitas, aut frigus in aqua remaneat, affectionum alterutra

omnibus sensibus, vnde vulgares secundum ipsum maxime vident aliquid esse sensibile in quantum est palpabile, aut etiam secundum alios sensus, sicut cum aqua generatur ex aere, videtur esse secundum hunc modum generatio simpliciter: aut, quando corrumpitur in aerem, videtur esse corruptio simpliciter. Aer enim est modice sensibilis, tum propter sui raritatem, tum quia non excellit in potentia aliqua qualitas actiua, sed passiva, scilicet huiusmodi humidum. In igne autem, qui est maior aere, excellit qualitas actiua quæ est calidum: aqua autem est densior aere, & excellit in ea qualitas actiua, quæ est frigidum: terra autem est densissima omnium elementorum. Deinde cum dicitur:

Remouet quædam dubitationem: quia enim dixerat quod subiectum quandoque manet, facta transmutatione circa eius passiones, posset aliquis credere, quod omne id: circa quod sit transmutatio aliquo adueniente, esset passio illius manens. Sed ipse hoc excludit diceps. In his corporibus, quæ adinuicem transmutantur, quandoque manet eadem passio, eadem scilicet in generato & corrupto, sicut quando ex aere fit aqua, & ambo autem sunt diaphana, id est transparentia vel frigida: non quod aer sit naturaliter frigidus, sed per accidens. Non enim oportet quod huius permanentis, scilicet diaphani vel frigidi, alterum in quod fit transmutatio, aer vel aqua, sit passio.

Text. c6.19.

Tho. de Gen.

Si autem non esset verum quod nunc dicimus, sequeretur quod quando ex aere fit aqua, esset alteratio: semper enim videmus quod quando id, quod transmutatur est passio permanentis, est alteratio: tunc autem generatio, quando id quod transmutatur non est passio permanentis. Et hoc manifestat per quoddam exemplum: dicitur enim quod homo musicus corruptus est, quoniam homo amittit habitum Musicae: & tunc homo immusicus, id est habens privationem Musicae, generatus est eo quod musica non est passio hominis musici, cum sit de eius ratione: similiter immusica est de ratione hominis immusici: unde homo musicus non manet idem numero, sed homo manet idem numero. Si ergo musica & immusica non esset passio hominis, sed esset de eius ratione, tunc per transmutationem musicae & immusicae fieret vnus generatio, alterius corruptio: & quia hoc non est verum, ideo musica est passio hominis: sed homo musicus est generatio, & corruptio: & quia homo manet vnus, sequitur quod musica sit passio permanentis, & ideo alteratio aliqua est secundum passiones permanentes. Si ergo aqua & aer essent passiones diaphani, sicut permanentis, sequeretur quod transmutatio aeris ex aqua esset alteratio. Sed dubitatur, vtrum eadem passio numero, quae sit altera pars contrarietatis, possit esse in generato & corrupto ut supra dictum est: si enim non remaneret eadem, non erit facilius transmutatio eorum in vicem, quae habent similitudinem, eo quod oportebit vtrique omnia remoueri. Similiter videtur sequi, quod simile corrumpitur a suo simili: nam generans corrumpit id quod prius erat. Si autem ponatur quod maneat eadem numero, sequitur primo quod remouetur priori subiecto, remaneat posterius, scilicet passio: & quod idem numero accidens sit in duobus subiectis. Dicendum ergo, quod non manet idem numero, sed id quod prius erat corrumpitur per accidens corruptione subiecti, recedente forma, quae prius erat talis accidentis: & aduenit simile accidens conueniens formam de nouo aduenientem, vel accidentem. Et quia per hoc accidens non erat aliqua repugnantia in agendo & patiando, facilius fuit transmutatio. Nec est inconueniens, quod simile corrumpat suum simile per accidens corrumpens subiectum vel materiam: sic enim maior flamma consumit minorem. Deinde cum dicitur: **¶** Ostendit differentiam generationis ad alterationem, & ad alias transmutationes ex parte subiecti: & primo dicit, qualiter se habeat ad subiectum, quod est ens in actu: deinde quomodo ad id, quod est ens in potentia ibi. **¶** Est autem hylē. **¶** Dicit ergo primo quod dictum est, quod alteratio est secundum passiones alicuius permanentis, & hoc idem accidit in alijs mutationibus: quae sunt secundum accidentia, quae adueniunt subiecto essentibus in actu. Quando ergo est transmutatio de contrario in contrarium secundum quantitatem, puta de magno in paruum, aut et converso, est augmentum & diminutio eiusdem subiecti permanentis, eo quod quantitas aduenit subiecto existenti in actu. Quando autem est transmutatio secundum

contrarietatem loci, pura sursum aut deorsum, est latio, id est motus localis eiusdem corporis permanentis, eo quod esse videtur aduenit corpori actu existenti. Quando vero est transmutatio secundum contrarietatem in passionibus, id est passibilibus qualitatibus principaliter, & in alijs qualitatibus ex consequenti, tunc est alteratio eiusdem permanentis: quia etiam qualitas aduenit subiecto actu existenti. Quando vero nihil manet actu existens: cuius alterum quod transmutatur sit passio & accidens, sit quodcunque, sit vnuerisiter generatio & corruptio: eo quod forma substantialis, secundum quam est generatio & corruptio, non aduenit in subiecto actu existenti. Unde patet falsam esse opinionem, quam tradidit Avicenna in Libro Fontis vitae, quod in materia est ordo formarum, ita quod primo aduenit materiae forma, secundum quam est substantia, & postea alia, secundum quam est corpus, & postea alia, secundum quam est anima tum corpus & sic de alijs. Cum autem idem sit constitit esse substantiam & facere hoc aliquid, quod pertinet ad substantiam partem cularem: sequitur quod prima forma, quae constituit substantiam, faciet hoc aliquid, quod est subiectum actu existens: & ita forma posterior aduenit subiecto permanenti & secundum eas erit magis alteratio quae generatio secundum opinionem Aristotelis, quae hic Arist. tradidit. Est ergo dicendum, quod sicut supra dictum est, forma substantialis differunt secundum perfectum & imperfectum: quod autem est perfectius potest quicquid potest imperfectum, & adhuc amplius: unde forma perfectior, potest etiam facere corpus, quod facit forma imperfectior inanimati corporis, & sic nulla forma substantialis aduenit subiecto in actu existenti, nec praesupponit aliam formam communio rem realiter diuersam, quae pertinet ad considerationem naturalem: sed solum secundum rationem: quod pertinet ad considerationem Logicam. Deinde cum dicitur: **¶** Comparat praedictas transmutationes secundum subiectum, quod est tantum ens in potentia: & dicit, quod prima materia est maxime proprium subiectum, susceptibile generationis & corruptionis: quia (sicut dictum est) immediate subsistat formis substantialibus, quae per generationem & corruptionem adueniunt & recedunt. Sed quodammodo, id est ex consequenti & mediante subijciuntur omnibus alijs transmutationibus: quae subiecta aliarum transmutationum sunt susceptibilia aliquarum aliarum contrarietatum, quae reducuntur in primam contrarietatem, quae est forma & privatio, cuius subiectum est prima materia, ut dicitur in Primo Physic. & ideo omnia alia subiecta participant quodammodo materiam primam: in quantum ex materia & forma componuntur. Ultimo autem epilogando concludit, quod determinatum sit hoc modo de generatione simpliciter, vtrum sit vel non sit: & si est, quomodo est: & si intelligitur de alteratione

LECTIO XI.

¶ Ostendam Philosophus determinauit de generatione & alteratione, hic determinat de augmentatione & diminutione: & primo exponit suam intentionem dicens, quod post generationem & alterationem, reliquum est dicere de augmentatione: de qua considerare oportet, primo, in quo differat a generatione & alteratione. Secundo, per quem modum augmentatur & diminuitur vnusquodque, quod augmentatur, & diminuitur. Secundo ibi. **¶** Scrutandum vtiq; primum. **¶** Prosequitur suam intentionem, & primo ostendit differentiam augmentationis a generatione, & alteratione. Secundo, inquirit de modo augmentationis ibi. **¶** Circa quid autem est transmutatio. **¶** Circa primum duo facit. Primo, supponit vniam differentiam, Secundo, inquirit de alia ibi. **¶** Aut etiam modus. **¶** Dicit ergo primo, quod primum eorum, quae sunt consideranda circa augmentationem, est quod oportet inquirere, vtrum differentia augmentationis a generatione & alteratione, sit solum in circa quid, id est in genere circa quod est quaelibet illarum transmutationum. Haec enim est differentia manifesta, videlicet: quod transmutatio, quae est ex hoc in hoc, id est ex substantia ente in potentia, in substantiam entem actu, est generatio: transmutatio autem, quae est circa magnitudinem, puta, quando aliquid transmutatur de paruo in magnum: transmutatio autem, quae est circa passiones, id est, passibiles qualitates, est alteratio. Et quia dixerat, quod generatio est transmutatio ex substantia in potentia in substantiam in actu, vt idem intelligatur etiam in alijs duabus praedictis mutationibus, subiungit quod transmutatio vtrorumque praedictorum, scilicet magnitudinis & passionis, est ex potentia in actum. Et etiam motus est actus existens in potentia, vt dicitur in Tertio Physic. Deinde cum dicitur: **¶** Assignat aliam differentiam ex modo transmutationis. **¶** Et primo ponit differentiam, Secundo exponit ibi. **¶** Alio autem modo. **¶** Dicit ergo primo, quod in praedictis mutationibus etiam modus transmutationis differat. Non autem refert vt haec littera legatur interrogatiue vel remissiue, in hoc enim differt modus praedictarum transmutationum, quod id quod alteratur, non ex necessitate transmutatur secundum locum: similiter etiam neque quod generatur, sed necesse est id quod augmentatur, aut diminuitur, secundum locum transmutari. Huiusmodi ratio est, quia locus commensuratur locati, & hoc secundum magnitudinem, non autem secundum qualitatem vel substantiam: & ideo necesse est, quod quando mutatur magni-

a Aut etiam modus differt transmutationis: videlicet, quod alteratur non ex necessitate transmutatur locum, neque quod generatur: quod augmentatur & diminuitur.

c Alio autem modo ab eo quod fertur: nam quod fertur vniversum mutat locum: quod autem augmentatur quoadmodum quod extenditur: hoc enim manente, particulae transmutantur secundum locum.

d Non quemadmodum quae sphaerae: haec enim in simili loco, transmutantur manente toto: quae autem eius quod augetur semper in ampliore loco: in minore autem, quae eius quod diminuitur. Quod autem transmutatio differt non solum in circa quid, sed ex parte eius quod generatur & alteratur & augmentatur, manifestum est.

A tudo locati, quod etiam fiat transmutatio secundum locum, non autem quando transmutatur aliquid secundum substantiam vel secundum qualitatem: sicut autem commensuratio locati ad locum attenditur secundum magnitudinem, ita qualitas attenditur secundum formam substantialem, & ex consequenti secundum aliquam qualitatem, puta grauitatem vel leuitatem: & ideo licet generatio & alteratio possit esse sine mutatione locali: aliqua tamen generatio & alteratio est causa quod aliquid moueatur secundum locum, puta cum sit ignis vel terra, sic graue vel leue. Differentia autem aliarum transmutationum per comparisonem ad motum localem non est omnino per accidens: ostensum est. **¶** Ostendit autem motus localis esse primum principalem motus, & causa aliorum motuum. Deinde cum dicitur: **¶** Manifestat quod dixerat, scilicet quod id quod augmentatur, vel diminuitur, mutatur secundum locum. Et primo manifestat hoc per differentiam ad motum localem rectum. Secundo per differentiam ad motum localem sphaericum ibi. **¶** Non quemadmodum quae sphaerae. **¶** Dicit ergo primo, quod alio modo transmutatur locum id quod augmentatur vel diminuitur, quam id quod fertur scilicet motu recto. Illud enim quod fertur, scilicet motu recto, vnuerisum, id est secundum se totum variat locum: illud autem quod augmentatur mutat locum, sicut illud quod extenditur, puta metallum per malleationem, vel etiam humidum in vase per infusionem siue quodcunque huiusmodi corpus: quod quidem in eodem loco manente, partes eius transmutantur secundum locum per extensionem, vel quocumque alio modo. Deinde cum dicitur: **¶** Manifestat differentiam ad motum localem sphaericum: & dicit, quod partes eius, quod augmentatur, mutant quidem locum, sed non eodem modo, sicut partes sphaerae: partes enim sphaerae transmutantur toto manente in eodem loco, scilicet subiecto, quamuis etiam totum mutet locum secundum rationem vt dicitur in Sexto Physicorum: sed partes variant locum etiam subiecto, sicut pars caeli, quae modo est in oriente, postmodum erit in occidente: sed talis transmutatio partium sphaerae sunt in simili loco, id est neque in maiori, neque in minori: sed partes corporis, quae semper augentur, extenduntur in maiorem locum, eius vero quod diminuitur semper retrahuntur in minorem. Ultimo autem epilogando concludit manifestum esse ex praedictis, quod transmutatio eius quod generatur & alteratur, & augetur, differunt non solum in circa quid, id est ex parte generis, in quo sunt istae mutationes, sed sicut ex parte modi transmutandi.

Tex. cō. 58

Tex. cō. 89.

ostquam Philosophus ostendit differentiam augmenti a generatione & alteratione, hic incipit inquirere de modo augmenti: & primo quantum ad

subiectum, quod augetur, Secundo quantum ad id, quo aliquid augetur ibi. { Su scipiendum itaque. } Circa primum duo facit. Primo mouet questionem, Secundo inquit questionis veritatem ibi. { Aut impossibile. } Circa primum duo facit.

Tex. cō. 27.

Tex. cō. 23.

Primo proponit quod ex predictis sit manifestum circa augmentum: & quare circa quid sit transmutatio augmenti & diminutionis. Et respondet, quod motus augmenti & diminutionis videtur esse circa magnitudinem.

Secundo ibi. { Et qualiter. } Ostendit quid restat inquirendum: & dicit quod accipiedum est de cetero qualiter fiat augmentum vel diminutio. Et quantum ad subiectum augmenti, primo mouet hanc questionem, vtrum contingat quod per augmentum generetur magnitudo & corpus ex eo quod est in potentia ad magnitudinem, & corporeitate: ita scilicet, quod sit actu incorporeum, & sine magnitudine, vel non, & subdiuidit primum membrum questionis: dupliciter enim potest dici quod aliqua materia actu existens sit sine corporeitate & magnitudine: vnde rationabiliter queritur, si talis materia

Tex. cō. 28.

fit subiectum augmenti, qualiter ex ea augmentatio fiat, vtrum scilicet ipsa materia sine corporeitate & magnitudine existens sit secundum se ipsam separata existens, aut ita quod sit in aliquo corpore: non tamen pars eius: nam si esset pars eius, esset subiectum corporeitati & magnitudini ipsius. Deinde cum dicit.

Tex. cō. 31.

¶ Determinat questionem motam: & primo ratione accepta ex parte materiae vel subiecti, Secundo ratione accepta ex parte augmenti ibi. { Amplius autem talis. } Circa primum duo facit. Primo determinat questionem predictam ratione sumpta ex parte materiae, secundum quod ab ipso consideratur, Secundo, secundum quod consideratur a Platonice ibi. { Sed neque puncta. } Circa primum tria facit. Primo excludit primum membrum primae diuisionis, scilicet quod materia sine magnitudine sit separata existens. Secundo ibi. { Sed si in aliquo existat. } Excludit secundum membrum, scilicet quod materia separata a magnitudine non sit in aliquo. Tertio concludit propositum ibi. { Melius ergo. } Dicit ergo primo, quod vtrumque membrum secundae diuisionis est impossibile, & primo hoc ostendit quantum ad hoc quod impossibile est materiam sine magnitudine existentem per se separatam existere: quia si sit separata, oportet alterum duorum esse: quorum vnum est, quod nullum possideat locum, sicut punctus, cuius non est locus, eo quod omnis locus dimensionem habet aliquam: aut oportet si materia sine quantitate existens occupet locum aliquem, quod

Tex. cō. 29.

ne magnitudine existens ita sit in aliquo corpore separata a substantia eius, quod non sit aliquid eius per se vel per accidens, contingunt multa impossibilia: & manifestat hunc modum ponendi: puta si ponamus, quod quando generatur aer ex aqua, non fiat hoc per transmutationem aquae, ita scilicet quod materia aquae amittat formam aquae, & recipiat formam aeris, sed sicut si materia aeris esset in aqua, sicut in vase. Secundo ibi.

Tex. cō. 28.

¶ Infnitas enim. } Ponit rationes deducentes ad inconueniens quarum prima est, quod si in aqua praeter materiam est etiam materia aeris, pari ratione potest etiam esse in aliqua alia, & sic in infinitum: praesertim, quia ex vno possunt infinita generari successiue: & ita sequeretur, quod nihil prohibeat esse infinitas materias in aqua: sed ex materia qualibet potest aliquid actu generari: ergo sequeretur quod infinita possint actu generari ex vna & eadem aqua, ita scilicet, quod quicquid potest generari in potentia, simul potest generari actu.

Tex. cō. 29.

Secundam rationem ponit ibi. { Amplius neque sic. } Et dicit quod non videmus aliquid sic generari ex aliquo, puta aerem ex aqua, sicut quod ex aqua permanente: puta calidum ex aqua calida non transmutato, videmus enim quod generatur ex corrupto, sicut supra dictum est: oportet autem id, quod sensibile apparet, accipere ut principium in scientia naturalis. Deinde cum dicit.

LECTIO XII.

Irca quid autem est transmutatio augmentationis, & diminutionis. Circa magnitudinem autem videtur esse augeri & diminui. Et qualiter suscipiendum? Vtrum ex potentia quidem magnitudinis & corpore, actu vero incorporeo, & sine magnitudine generari corpus & magnitudinem? Et cum hoc dupliciter contingat dici, qualiter augmentatio fit, vtrum ex separata ipsa secundum se materia, an ex existente in alio corpore?

¶ Aut impossibile vtrumque: separata. n. aut nullum possidebit locum, vt punctus aliquis, aut vacuū erit, & corpus non sensibile: horū autē hoc quidē non contingit, hoc autem necesse in aliquo esse: semper enim alicubi erit quod generatur ex eo: quapropter & illud aut secundum se, aut secundum accidens.

¶ Sed, si in aliquo existit, si quidem separatum ita vt nō illius secundū se, aut secundū accidēs aliquid sit, cōtingent multa impossibilia. Dico autē, verbi gratia, si generabitur aer ex aqua, nō aqua erit transmutata: sed propterea quod in aqua vt in vase inest materia eius, cuius ē: infnitas. n. nihil prohibet materias esse quapropter & generari actu. Amplius neque sic videt generari aer ex aqua, vt exiens a manete.

LECTIO XII.

Id circa quod accretio decretionis uersari solet (uersari autē uidetur, circa magnitudinem) utro modo accretionem decretionemue subire existimandum est, utrum, inquam, ex potentia quidem magnitudine ac corpore, sed actu nec corpore, nec magnitudine corpus fieri, an non, putandum est? atque cum hoc bifariam dici cōtingat, utro modo sit accretio? utrum ex separata ipsa per se materia, an existente in alio corpore?

¶ An neutro modo fieri nequeat? nam si separata sit, aut nullum occupabit locum, uel uacuum, uel corpus non sensibile erit: horum autem alterum non contingit, alterum necesse est in aliquo esse: quod enim ex eo oritur, id semper alicubi erit: quare & illud, aut per se, aut per accidens.

¶ At uero si sit in aliquo, & ita quidem se iunctum sit ut nihil illius, aut per se aut per accidens sit, multa profecto uel quae fieri nequeant, euenient. Dico autem, ut si ex aqua fiat aer, idem non erit, aqua mutationem subeunte, sed quia in aqua, ut in uase materies eius est. Nihil enim uetat, in finitas esse materias: quare & actu fieri. Adde quod nec ita aer ex aqua oriri uidetur, ut permanente aqua, aer inde egrediatur.

ne magnitudine existens ita sit in aliquo corpore separata a substantia eius, quod non sit aliquid eius per se vel per accidens, contingunt multa impossibilia: & manifestat hunc modum ponendi: puta si ponamus, quod quando generatur aer ex aqua, non fiat hoc per transmutationem aquae, ita scilicet quod materia aquae amittat formam aquae, & recipiat formam aeris, sed sicut si materia aeris esset in aqua, sicut in vase. Secundo ibi.

¶ Vpra Philosophus ostendit quod non est possibile subiectum augmenti esse id quod nullam habet quantitatem actu, sed in potentia tantum, sicut est materia. Et quia quidam posuerunt materiam corporum esse quid mathematicum, ideo Philosophus hic ostendit quod nihil quod caret magnitudine potest esse subiectum augmenti. Caret autem quantitatem in genere mathematicorum punctus quidem simpliciter, linea uero secundum dimensionem latitudinis & profunditatis, superficies autem secundum dimensionem profunditatis, corpus autem habet magnitudinem, secundum omnem dimensionem: unde est perfecta magnitudo, ut dicitur in Primo de Caelo. Ostendit ergo quod nihil talium, quod quocumque modo caret magnitudine, potest poni materia, quae sit subiectum augmenti tripliciter: primo quidem propter rationem praemissam: unde dicit, quod neque ponendum est puncta, quae carent omnino magnitudine, esse corporis materiam, quae scilicet sit subiectum augmenti: neque etiam lineas, quae secundum aliquid caret magnitudine: & hoc propter easdem causas, id est propter rationes superius assignatas: quia necesse est puncta, & lineas separari per se existere, aut in aliquo corpore esse: & sic sequerentur eadem, quae superius secuta sunt. Deinde cum dicit.

¶ Improbatur hoc per ipsam positionem Platoniorum: qui ponebant quod mathematica erant subiecta corporum naturalium, & quia puncta, & lineae sunt termini dimensionum, sicut forma est terminus materiae, ponebant quod id, quod per huiusmodi terminatur, esset materia corporum: ipsi autem termini magis se habent in ratione formae: & hoc est quod dicit, quod id scilicet dimensio uel magnitudo, cuius hoc, scilicet puncta & lineae sunt vltima, erat materia secundum Platonios. Secundo ibi. { Quam nunquam. } Ostendit consequenter quod nihil horum potest esse materia corporum: quia scilicet secundum eos mathematica sunt separata a formis naturalibus & passionibus sensibilibus, sicut secundum intellectum, & ita & secundum esse: sed materia non potest separari a formis naturalibus & passionibus sensibilibus: ergo impossibile est aliquid mathematicorum esse materia corporum naturalium. Primo ergo proponit medium suae rationis dicens, quod materiam neque possibile est esse sine passibili qualitate, neque sine forma: sine quibus tamen secundum Platonios sunt mathematica. Secundo ibi. { Generatur quidem. } Probat quod supposuerat: & primo quod materia non possit esse sine forma. Secundo quod non possit esse sine passione ibi. { Quoniam autem est. } Dicit ergo, quod sicut in alio libro determinatum est, puta in Primo Physicorum simpliciter generatur alterum ex altero, sit enim vnum quodque ex subiecto, quod est materia, oportet etiam quod id, quod generatur, generetur ab aliquo agente actu aut homogeneo, id est

¶ Quoniam autem est materia & substantia corporeae, & corporis talis. (Corpus. n. commune nullum) eadem passionis & magnitudinis est, ratione quidem separata, loco autem non separata, nisi & passiones sint separabiles. Manifestum autem est ex quaestis, quoniam

¶ Melius ergo est facere inseparatam materiam eandem & vnam numero, ratione autem non vnam.

LECTIO XIII.

¶ Vpra Philosophus ostendit quod non est possibile subiectum augmenti esse id quod nullam habet quantitatem actu, sed in potentia tantum, sicut est materia. Et quia quidam posuerunt materiam corporum esse quid mathematicum, ideo Philosophus hic ostendit quod nihil quod caret magnitudine potest esse subiectum augmenti. Caret autem quantitatem in genere mathematicorum punctus quidem simpliciter, linea uero secundum dimensionem latitudinis & profunditatis, superficies autem secundum dimensionem profunditatis, corpus autem habet magnitudinem, secundum omnem dimensionem: unde est perfecta magnitudo, ut dicitur in Primo de Caelo. Ostendit ergo quod nihil talium, quod quocumque modo caret magnitudine, potest poni materia, quae sit subiectum augmenti tripliciter: primo quidem propter rationem praemissam: unde dicit, quod neque ponendum est puncta, quae carent omnino magnitudine, esse corporis materiam, quae scilicet sit subiectum augmenti: neque etiam lineas, quae secundum aliquid caret magnitudine: & hoc propter easdem causas, id est propter rationes superius assignatas: quia necesse est puncta, & lineas separari per se existere, aut in aliquo corpore esse: & sic sequerentur eadem, quae superius secuta sunt. Deinde cum dicit.

¶ Quoniam autem est materia & substantia corporeae, & corporis talis. (Corpus. n. commune nullum) eadem passionis & magnitudinis est, ratione quidem separata, loco autem non separata, nisi & passiones sint separabiles. Manifestum autem est ex quaestis, quoniam

¶ Ed neque puncta ponendum, neque lineas corporis esse materia propter easdem causas.

¶ Illud autem, cuius haec sunt vltima, materia est, quae nunquam sine passione possibile est esse neque sine forma. Generatur quidem igitur simpliciter alterum ex altero, quemadmodum & in aliis determinatum est: & ab aliquo, aut actu existente, aut homogeneo, aut ab igne, aut homine: aut ab actu: durum enim a non duro gignat.

¶ Concludit veritatem dicens, quod melius est dicere, quod materia sic in se omnibus, quod non separatur ab eis, tanquam nihil eorum existens. Sed quod vna & eadem numero sit materia omnium, & differat solum ratione, sicut supra dictum est, & secundum hoc non erit separata a magnitudine, sed in vno quoque actu magnitudinis subiecta.

¶ Melius ergo est facere inseparatam materiam eandem & vnam numero, ratione autem non vnam.

LECTIO XIII.

¶ Ed neque puncta ponendum, neque lineas corporis esse materia propter easdem causas.

¶ Illud autem, cuius haec sunt vltima, materia est, quae nunquam sine passione possibile est esse neque sine forma. Generatur quidem igitur simpliciter alterum ex altero, quemadmodum & in aliis determinatum est: & ab aliquo, aut actu existente, aut homogeneo, aut ab igne, aut homine: aut ab actu: durum enim a non duro gignat.

¶ Quoniam autem est materia & substantia corporeae, & corporis talis. (Corpus. n. commune nullum) eadem passionis & magnitudinis est, ratione quidem separata, loco autem non separata, nisi & passiones sint separabiles. Manifestum autem est ex quaestis, quoniam

¶ Quoniam autem est materia & substantia corporeae, & corporis talis. (Corpus. n. commune nullum) eadem passionis & magnitudinis est, ratione quidem separata, loco autem non separata, nisi & passiones sint separabiles. Manifestum autem est ex quaestis, quoniam

¶ Quoniam autem est materia & substantia corporeae, & corporis talis. (Corpus. n. commune nullum) eadem passionis & magnitudinis est, ratione quidem separata, loco autem non separata, nisi & passiones sint separabiles. Manifestum autem est ex quaestis, quoniam

¶ Satis igitur fuerit, inseparabilem omnibus materiam tribuere: ut potest quae una numero eademque sit, ratioque non una.

LECTIO XIII.

¶ T uero, nec puncta nec lineas, corporis materiam esse usdem de causis oportet.

¶ Sed cuius vltima sunt haec, id materies est, quae nec sine effectu unquam nec sine forma esse potest. Gignitur aliorum absolute aliud ex alio: id quod aliu quoque loco iam definitum est: atque ab aliquo actu existente, quod eiusdem sit aut generis aut speciei, ut ignis ab igne, aut ab homine homo: aut ab actu; durum enim a non duro fit.

¶ Cum autem & corporeae substantiae materies sit corporis iam talis (nullum enim est commune corpus) eadem & a magnitudine & ab effectu, ratione quidem, non uero loco separabiles sint. Patet igitur ex his, quae addubitauius, accretionem non esse mutationem

instrumentum enim non agit virtute propriae formae, sed in quantum mouetur a principali agente, quod per suam formam agit: unde effectus assimilatur in forma, non quidem instrumento, sed principali agenti: sicut domus, quae fit in materia, domus quae est in mente edificantis: non autem securi aut alicuius & homo generatur assimilatur in specie patri generanti, non autem femini. Tertio, quando materia patientis non est proportionata ad recipiendum formam agentis propter illius excellentiam, sed recipit aliquid minus: sicut in animalibus, quae generantur sine femine ex virtute Solis. Et inde & etiam, quod effectus non assimilatur in specie agenti remoto, sed propinquo ut homo homini, non autem Soli: quamuis homo generetur hominem & Sol, vt dicitur in Secundo Physicorum. Sicut autem vnum quodque ab agente generatur aliquo modo secundum formam, ita corrumpitur aliquid a contrario. Et quia generatur aliquid ex corrupto, vt supra dictum est, necesse est materiam, ex qua aliquid generatur, & in quam aliquid corrumpitur, semper habere aliquam formam, per quam assimilatur vel contrarie generanti vel corruptenti. Deinde cum dicit.

¶ Ostendit quod materia non sit sine passione. Non enim materia est nisi substantiae corporeae: substantiae enim incorporeae immateriales sunt: unde sequitur quod omnis materia sit talis corporis: non enim potest esse aliquid corpus commune, quod non sit determinatum ad aliquam speciem, & ad aliquod indiuiduum: omne autem tale corpus necesse est habere aliquam passionem, uel consequentem formam specificam, quae est propria passio, vel qualitercunque aliter aduenientem: sicut sunt accidentia indiuidua: ergo necesse est, quod eadem materia, quae est subiectum magnitudinis, sit etiam subiectum passionis: ita quidem quod materia, quae est subiectum magnitudinis, sit ratione separata a passione: sicut est alia ratio hominis, & albi, loco autem id est substantia, non separatur: nisi quis dicat quod passiones sunt separabiles a substantiis, quod est impossibile. Et quia Philosophus videbatur digressionem quandam a proposito fecisse, colligit propositum ex omnibus Tho. de Gen. B 4 primum

Tex. cō. 26.

præmissis dicens, manifestum esse ex omnibus, quæ inquisita sunt, quod augmentum non est transmutatio ex aliquo, quod sit in potentia ad magnitudinem, ita quod acta nulla magnitudinem habeat: sequeretur enim quod commune subiectum, scilicet materia prima, esset separatam per se existens absq; omni forma; qd & nunc ostensum est esse impossibile: & etiam prius in alijs libris, puta in Primo Phy. Deinde cum dicitur. d. ¶ Ostendit propositum ratione sumpta ex parte augmenti: & dicit, quod talis transmutatio, quæ scilicet fieret ex eo quod solum esset in potentia ad magnitudinem, non proprie pertineret ad augmentum, sed magis ad generationem: quæ de ratione augmenti est quod fiat additio ad præexistens magnitudinem. Dicitur enim aliqd augeri ex eo quod sit maius: quod non esset nisi aliquid prius esset magnum. Et per oppositum, de ratione diminutionis est, quod fiat quædam minoratio magnitudinis præexistentis: unde patet quod oportet id quod augetur habere aliquam magnitudinem: Et sic oportet quod augmentatio fiat, non quid quod materia, quæ erat sine magnitudine in actu, perueniat ad hoc quod habeat magnitudinem in actu: hoc enim non esset augmentatio corporis, sed generatio: cuius rationis est quod fiat aliquid in actu, quod prius fuit in potentia.

Tex. cō. 69.

augmentatio nõ est transmutatio ex potentia magnitudine, actu autẽ nullam habentẽ magnitudinem: separatam. n. esset ipsum cõe hoc autẽ, quoniã impossibile, dictũ est i alijs prius.

d Amplius autẽ talis transmutatio non augmentationis est propria, sed generationis. Augmentatio. n. est existentis magnitudinis additamentũ. Diminutio autẽ minoramentũ: ideo oportet habere aliquã magnitudinẽ quod augetur. quapropter non est materia sine magnitudine oportet augmentationẽ esse in actu magnitudinis: generatio enim utique erit magis corporis, non augmentatio.

LECTIO XIII.

Vicipiendum itaq; magis, quasi tangentes questionẽ a principio, qualis alicuius entis augmentari, & diminui causas querimus. Videtur itaq; eius, quod augetur quæcunq; pars aucta esse. Similiter aut in diminutione minor esse generata. Amplius autem adueniente aliquo augmentari, & recedente diminui.

b Necessẽ autẽ augmentari, aut incorporeo, aut corporeo. Si quidem igitur incorporeo, erit separatũ quod cõe: impossibile autẽ materiã a magnitudine esse separabilẽ, quẽadmodũ dictũ est prius. Si autẽ corporeo, duo in eodẽ loco corpora erunt, & quod augetur, & quod augetur: autẽ & hoc impossibile.

c Sed nec sic contingit fieri ac generari dicere augmentationẽ & diminutionem, vt quãdo ex

¶ Ostendam autẽ de his quæstionibus. Circa primum tria facit. Primum proponit duas suppositiones. Secundo mouet dubitationem: ibi ¶ Necessẽ autẽ augmentari. Tertio, excludit quãdam obuiationem. ibi ¶ Sed neque si contingit. Prima ergo suppositio quãdam primo proponit, est hæc, scilicet quod eius quod augetur, quælibet pars videtur esse augmentata. Et similiter de diminutione, quælibet pars eius quod diminuitur, videtur esse facta minor: cuius ratio apparet ex eo, quod dicitur in Quinto Phy. illud enim, cuius aliqua pars mouetur, dicitur moueri secundum partem, & non simpliciter: sicut homo dicitur vulnerari, cuius manus vulnerata est. Ad hoc ergo quod aliquid per se & simpliciter moueatur, requiritur quod quælibet pars eius moueatur: quod quidem etiam in augmento, & omnibus alijs motibus obseruari oportet. Secunda suppositio est, quod omne quod augetur, augmentatur aliquo adueniente extrinseco, & similiter diminuitur aliquo recedente: cuius ratio est, quia oportet aliquid in actu reduci per id quod est actu: unde secundum hoc, id quod est in potentia ad maiore quantitatem, reducit in actum illius quantitatis per aliquid, quod habet actu quantitatem illam: & hoc est quod adicitur ei quod augetur. Deinde cum dicitur. ¶ Proponit dubitationem, quæ sequitur ex duabus præmissis diuisionibus. Si enim eius quod augetur, oportet quamlibet partem augeri: & omne augmentum fit per alicuius additionem: consequens est, quod cuiuslibet partem eius, quod augetur oportet aliquid addi. Necessẽ est ergo quod id quod additur, quod dicitur aliquid augeri, aut esse corporeũ, aut incorporeũ separatũ ab omni quantitate corporali. Sed sicut supra ostensum est, impossibile est quod materia separata sit a magnitudine: unde patet quod id, quod aliquid augetur, non potest esse incorporeũ. Et iterum, si esset incorporeũ, non esset quãtum in actu: unde sui appositione non faceret maius secundum quantitatem. Si autem dicitur, id, quod additur, aliquid augetur, esse corporeũ, sequeretur duo corpora simul esse in eodem loco, scilicet corpus, quod augetur & corpus additum quod auget. Non enim potest dici quod collocetur seorsum corpus quod augetur, & corpus quod auget: quia oportet additamentum fieri cuiuslibet partem eius quod augetur, quod ex prædictis suppositionibus sequitur, & hoc etiam est impossibile, scilicet quod duo corpora sint simul in eodem loco: & sic sequitur inconueniens ad utranque partem quæstionis. Deinde cum dicitur. ¶ Excludit quãdam obuiationem. Posset enim aliquis dicere, quod augmentum, fit nullo alio appposito: sicut quando ex aqua generatur aer, videtur esse quoddã augmentum: quia fit maior quantitas: sed per hunc modũ non contingit fieri augmentum seu diminutionem: talis enim transmutatio non est augmentum, sed generatio eius, in quod transmutatur, scilicet aeris, & corruptio eius quod transmutatur, scilicet aquæ contrarietate calidi & frigidi. Non autem potest dici augmentatio neq; aeris, neq; aquæ, sed

Tex. cō. 32.

Tex. cō. 33.

detur esse facta minor: cuius ratio apparet ex eo, quod dicitur in Quinto Phy. illud enim, cuius aliqua pars mouetur, dicitur moueri secundum partem, & non simpliciter: sicut homo dicitur vulnerari, cuius manus vulnerata est. Ad hoc ergo quod aliquid per se & simpliciter moueatur, requiritur quod quælibet pars eius moueatur: quod quidem etiam in augmento, & omnibus alijs motibus obseruari oportet. Secunda suppositio est, quod omne quod augetur, augmentatur aliquo adueniente extrinseco, & similiter diminuitur aliquo recedente: cuius ratio est, quia oportet aliquid in actu reduci per id quod est actu: unde secundum hoc, id quod est in potentia ad maiore quantitatem, reducit in actum illius quantitatis per aliquid, quod habet actu quantitatem illam: & hoc est quod adicitur ei quod augetur. Deinde cum dicitur. ¶ Proponit dubitationem, quæ sequitur ex duabus præmissis diuisionibus. Si enim eius quod augetur, oportet quamlibet partem augeri: & omne augmentum fit per alicuius additionem: consequens est, quod cuiuslibet partem eius, quod augetur oportet aliquid addi. Necessẽ est ergo quod id quod additur, quod dicitur aliquid augeri, aut esse corporeũ, aut incorporeũ separatũ ab omni quantitate corporali. Sed sicut supra ostensum est, impossibile est quod materia separata sit a magnitudine: unde patet quod id, quod aliquid augetur, non potest esse incorporeũ. Et iterum, si esset incorporeũ, non esset quãtum in actu: unde sui appositione non faceret maius secundum quantitatem. Si autem dicitur, id, quod additur, aliquid augetur, esse corporeũ, sequeretur duo corpora simul esse in eodem loco, scilicet corpus, quod augetur & corpus additum quod auget. Non enim potest dici quod collocetur seorsum corpus quod augetur, & corpus quod auget: quia oportet additamentum fieri cuiuslibet partem eius quod augetur, quod ex prædictis suppositionibus sequitur, & hoc etiam est impossibile, scilicet quod duo corpora sint simul in eodem loco: & sic sequitur inconueniens ad utranque partem quæstionis. Deinde cum dicitur. ¶ Excludit quãdam obuiationem. Posset enim aliquis dicere, quod augmentum, fit nullo alio appposito: sicut quando ex aqua generatur aer, videtur esse quoddã augmentum: quia fit maior quantitas: sed per hunc modũ non contingit fieri augmentum seu diminutionem: talis enim transmutatio non est augmentum, sed generatio eius, in quod transmutatur, scilicet aeris, & corruptio eius quod transmutatur, scilicet aquæ contrarietate calidi & frigidi. Non autem potest dici augmentatio neq; aeris, neq; aquæ, sed

¶ Præterea talis mutatio accretionis propria non est, sed generationis: nam accretio magnitudinis, quæ in quopiam inest, augmentatio est. Decrementum vero eiusdem, diminutio. Quamobrem id, quod accrescit, magnitudinem quandam habeat oportet. Proinde nequaquam conuenit, accretionem e materia, quæ magnitudinis sit expers, ad actum magnitudinis esse: potius enim esset generatio corporis, non accretio.

LECTIO XIII.

Omnis itaque sumamus oportet, quasi tractantes ab initio questionem, qualis accretio accretione, cuius causas querimus, existat. Igitur eius, quod accretionem suscipit, pars quæuis augeri videtur. Atque pari modo in decremento, minor euadere. Præterea accedente quopiam accrescere, & abeunte decrescere.

Itaque aut incorporeo, aut corporeo augeri illud, necesse est. Si igitur incorporeo, quod commune est separabile erit. At a magnitudine materiæ esse separabilem, quemadmodũ prius est dictum, impossibile est. Si vero corporeo, duo corpora, id, inquam, quod augetur, & quod auget, in eodem erunt loco: quod etiam fieri nequit.

At vero nec accretionem decrementumve perinde fieri, atque cum ex aqua fit aer: tunc. n. moles fieri maior

quo addito, aliquid augetur, esse corporeum, sequeretur duo corpora simul esse in eodem loco, scilicet corpus, quod augetur & corpus additum quod auget. Non enim potest dici quod collocetur seorsum corpus quod augetur, & corpus quod auget: quia oportet additamentum fieri cuiuslibet partem eius quod augetur, quod ex prædictis suppositionibus sequitur, & hoc etiam est impossibile, scilicet quod duo corpora sint simul in eodem loco: & sic sequitur inconueniens ad utranque partem quæstionis. Deinde cum dicitur. ¶ Excludit quãdam obuiationem. Posset enim aliquis dicere, quod augmentum, fit nullo alio appposito: sicut quando ex aqua generatur aer, videtur esse quoddã augmentum: quia fit maior quantitas: sed per hunc modũ non contingit fieri augmentum seu diminutionem: talis enim transmutatio non est augmentum, sed generatio eius, in quod transmutatur, scilicet aeris, & corruptio eius quod transmutatur, scilicet aquæ contrarietate calidi & frigidi. Non autem potest dici augmentatio neq; aeris, neq; aquæ, sed

¶ Excludit quãdam obuiationem. Posset enim aliquis dicere, quod augmentum, fit nullo alio appposito: sicut quando ex aqua generatur aer, videtur esse quoddã augmentum: quia fit maior quantitas: sed per hunc modũ non contingit fieri augmentum seu diminutionem: talis enim transmutatio non est augmentum, sed generatio eius, in quod transmutatur, scilicet aeris, & corruptio eius quod transmutatur, scilicet aquæ contrarietate calidi & frigidi. Non autem potest dici augmentatio neq; aeris, neq; aquæ, sed

hec vilius est augmentatio, vel erit augmentatio illius, quod est commune vtriusque: si tamen aliquid sit tale, sicut corpus videtur esse aeris & aquæ commune, vt dicitur quod aqua non est augmentata, neq; aer: quia aqua corrupta est, & aer generatus: sed corpus est quod augetur, si aliquid ibi augmentatum est:

¶ aqua aer: tunc enim maior moles generata est, non enim augmentatio hæc, sed generatio quidem eius in quod transmutatur erit, corruptio autem contrarii, augmentatio autem neutrius. Sed aut nullius, aut, si aliquid commune amborum existit, eius quod generatur, & eius quod corrumpitur, verbi gratia si corpus, aqua autem non aucta est, neque aer: sed hoc quidem deperit, hoc autem generatum est: corpus autem siquidem id ad auctum est. Sed & hoc impossibile. Oportet autem saluare rationem & existentiam eius quod augetur & diminuitur. Hæc autem tria sunt. quorum unum est quamcumque partem maiorem esse eius quod augetur magnitudinis. Verbi gratia si caro, carnis, Et adueniente aliquo. Et tertium, vt saluetur & permaneat id quod augetur. Cuius generat aliquid simpliciter & corrumpitur non manet idem, quod autem augetur, aut alteratur, aut minuitur manet idem. Sed tamen hic quidem passio, hic autem magnitudo non manet eadem. Si itaque erit illic prædicta augmentatio, continget nullo adueniente, neq; manere dimini, & non manere quod augetur: sed oportet hoc saluare: subiecta enim est augmentatio talis.

d Queret autem aliquis: & quod est quod augetur. vtrum cui apponitur aliquid, aut quod apponitur. ver. g. si crus quod augetur hoc fit maius, quod autem auget, cibus non. Quare igitur non ambo aucta sunt? Maius. n. quod apponitur & cui, quemadmodum & quando miscens vinum aquæ: similiter enim maius vtrumque.

e Et quoniam quidem huius substantia manet, huius autem non. ver. g. cibi. quoniam domi

¶ maius eodem modo. Deinde cum dicitur. ¶ Soluit quæstionem per id, quod supra positum est. scilicet quod oportet id quod augetur manere secundum substantiam. Ideo ergo vnum dicitur augeri & non aliud, quoniam huius autem, scilicet cui additur, puta carnis, manet substantia: huius autem, scilicet quod additur, puta cibi, non manet: conuertitur. n. in substantiam eius quod nutritur & augetur. Et quia in obiectio ne fiebat mentio de missione, ostendit etiam in missione simile esse,

existentis, in quantum scilicet subiectum reducit in actum perfectioris albedinis: ita etiam potest fieri aliquid maius absq; additione alicuius corporis magnitudinem habentis, per hoc, quod materia, quæ prius erat sub paruis dimensionibus, postea sit facta sub maioribus. Nam idem est subiectum magnitudinis & paruitati, sicut & albi & nigri. & hoc manifeste apparet in rarefactione. Rarefactio autem contingit non solum transmutata specie, puta cum ex aqua generat aer, de quo hic loquitur Aristoteles. sed etiam eadẽ specie manere, sicut si aer rarefat vel condensatur. Dicendum est autem, quod talis transmutatio nõ potest proprie dici augmentum, sed alteratio, fit enim secundum transmutationem passibilium qualitatium: scilicet rari & densi. variatio autem qualitatis, aut quantitatis se habet ex consequenti. Sicut ex motu, qui est secundum locum variatur motus secundum dextrum vel sinistram, non tamen dicitur motus secundum situm, quia variatio situs cõsequenter se habet ad variationem loci. Deinde cum dicitur. ¶ Mouet autem aliam quæstionem, & primo proponit eam, secundo soluit eam, ibi ¶ Aut quoniam huiusmodi. ¶ Dicit ergo primo, quod cum augmentũ fiat aliquo superaddito, remanet quæstio, quod est id quod augetur: vtrum scilicet, cui apponitur, aut quod nõ apponitur: vel potius augetur vtrumque. Verbi gratia, cruri alicuius animalis apponitur aliquid, scilicet cibus: vtrum ergo crus augetur & fit maius, cibus autẽ qui apponitur vel additur, non augetur, sed auget: quare ergo ambo nõ augmentata sunt? vtrumque non fit maius: sed id quod apponitur nõ, & id cui apponitur sic: & sicut quando vinũ miscetur aquæ videtur vtrumque augeri: quia vtrumque fit

¶ assole) dicere contingit, non enim id accretio, sed eius quædam in quod mutatio fit generatio, contrariũ vero corruptio, erit neutrius autẽ, accretio. Immo aut nullius, aut si quid vtriusque, ei, inquam, quod oritur, & ei quod interit commune est, veluti corpus, eius erit, & nec aqua, nec aer accrescit: verum illa interit, hic oritur: sed corpus, si quid augetur. At hoc quoque fieri nequit. Nam seruare oportet, quæ ei quod accrescit, decrescitue, ratione computant. Hæc autem tria sunt, quorum primum est, magnitudinis quæ accrescit, partem quamlibet maiorem effici, verbi gratia, si caro carnis. Alterum, accrescere quopiam. Tertium, seruato pariter atque manente eo quod accretionem suscipit. Nam, cum quippiam simpliciter, absoluteque gignitur aut interit, non permanet. At cum alteratur, aut accrescit decrescitue, quod alteratur, aut incrementa suscipit, id permanet, verum illic affectio, hic magnitudo eadem non manet. Quod si mutatio illa, quam diximus, esset accretio; conungeret profecto quippiam nullare accedente permanente accrescere, nullaque abeunte decrescere, & id non manere, quod suscipit accretionem. At hoc seruare oportet, quippe cum accretio talis esse supponatur.

Sed queret aliquis, quid est quod accrescit, vtrum id cui nonnihil additur? verbi causa, si quid crus auget, crus ne maius euadit, quod autem incrementum præstat, ipsum, inquam, alimentum, minime? Sed cur non ambo incrementa suscipiunt? Nam tam quod additur quam cui additio fit, maius reddi asolet, haud secus atque cũ aquæ vinum miscueris: pari enim ratione vtrumque maius est.

An quia huius substantia maneat, illius vero, puta cibi, haud quaquam. Quando & illic quoque quod euincit,

¶ maius eodem modo. Deinde cum dicitur. ¶ Soluit quæstionem per id, quod supra positum est. scilicet quod oportet id quod augetur manere secundum substantiam. Ideo ergo vnum dicitur augeri & non aliud, quoniam huius autem, scilicet cui additur, puta carnis, manet substantia: huius autem, scilicet quod additur, puta cibi, non manet: conuertitur. n. in substantiam eius quod nutritur & augetur. Et quia in obiectio ne fiebat mentio de missione, ostendit etiam in missione simile esse,

esse: nam id, cuius substantia manet, dicitur esse dominans in miffione, sicut dicitur esse vinum, quādo parum de aqua admiscetur multo vino, & hoc apparet ex propria operatione, quæ est evidens signum speciei, tota enim miffura facit operationem vini, scilicet calefaciendo & confortando, non autem facit opus aquæ. Et simile est de alteratione: quia, si permanet caro, & quod quid est, i. quid dicitur, seu species est: aliqua autem passio de numero per se accidit adueniat, quæ prius non erat, id quod permanet, dicitur alteratum, & similiter oportet id quod augetur permanere. Id autem, quo aliquid alteratur, scilicet alterans, quandoq; in nullo transmutatum est, neque secundum passionem, neque secundum substantiam, sicut contingit in his, quæ agunt, & non patiuntur, sicut corpora cælestia, quandoque vero & ipsum alterans patitur & transmutatur, sicut in corporibus inferioribus, quæ agunt & patiuntur adiuvicem, ut infra patebit.

nans dicitur in miffione, ut vinum, facit enim vini opus, sed non aquæ, vniuersa miffura. Similiter & in alteratione, si manet caro ens, & quod aliquid est, passio autem aliqua quæ inest per se, quæ prius non inerat, alteratum est hoc. Quo autem alteratum est, hoc quandoq; quidem nihil passum est, neq; alterata est substantia, quandoq; autem & illud. Sed alterans, & principium motus in eo quod augmentatur & alteratur, in his enim est mouens, quoniam & ingrediens generatur utique magis, & accipiens illud corpus. v. gra. si ingrediens fiat utique spiritus, oportet corruptum esse hoc patiens, & mouens non est in hoc.

LECTIO XV.

Quoniam autem de his quæ situm est sufficenter, oportet quæstionem tentare solutionem inuenire, saluantes manere id quod augetur, & adueniente aliquo augeri, recedente autem diminui. Adhuc autem, quodcunq; signum sensatum, aut maius, aut minus generatum esse: & non vacuum esse corpus, neque duas magnitudines in eodem loco, neque incorporeo augeri.

Suscipiendum igitur causam, sed si primum quædam constituerimus, quorum vnum est, quod anhomomera augentur, cum homiomera augentur: componitur enim ex his vnumquodq; Deinde quod caro, & os, & vnaquæque; talium partium, est duplex, quemadmodum & aliorum in materia speciem habentium. Etenim materia dicitur, & species, caro aut os.

LECTIO XV.

Quoniam Philosophus mouit dubitationem de eo, quod aliquid augetur: & soluit dubitationem interpositam, hic accedit ad soluendum dubitationem principalem. Et primo soluit dubitationem. Secundo, ostendit dubitationem remota, quomodo fiat augmentum, ibi: *Magnitudo autem totum*. Circa primum duo facit. Primo ostendit qualis debeat esse solutio. Secundo ponit solutionem, ibi: *Suscipiendum*. Oportet autem, quod vera solutio includat omnia quæ sunt de ratione rei, & omnia impossibilia excludat, & ideo primo ostendit quomodo incidit saluare omnia quæ sunt de ratione augenti: & dicit, quia sufficienter quæritur est de prædictis, oportet tentare, id est ad hoc conatum apponere, ut inueniatur talis solutio quæritiois, quæ saluatur tria, quæ prædicta sunt de ratione augenti, quorum Primum est, quod id, quod augetur permaneat. Secundo est, quod augmentum fiat adueniente aliquo, & diminutio aliquo recedente. Tertium est, quod quilibet signum sensatum, id est quilibet pars sensibilis eius quæ augetur fiat maior in augmento, aut minor in diminutione. Secundo ostendit, quomodo incidit tria impossibilia vitare. Primo quidem, ut non ponatur corpus quod augetur esse vacuum. Secundo, ut non ponatur duas magnitudines, vel duo corpora esse simul. Tertio, ut non ponatur augmentum fieri per additionem alicuius incorporei, videtur enim suppositis prædictis suppositionibus alterum horum in conuenientium ex necessitate sequi. Si enim augetur quilibet pars eius quæ augetur: & nihil augetur nisi adueniente aliquo: oportet quod quilibet pars eius quæ augetur, aliquid adueniat. si ergo id, quod aduenit, non est incorporeum: oportet duo corpora esse simul, nisi ponatur corpus quod augetur, esse vacuum. Deinde cum dicit.

nia quæ sunt de ratione rei, & omnia impossibilia excludat, & ideo primo ostendit quomodo incidit saluare omnia quæ sunt de ratione augenti: & dicit, quia sufficienter quæritur est de prædictis, oportet tentare, id est ad hoc conatum apponere, ut inueniatur talis solutio quæritiois, quæ saluatur tria, quæ prædicta sunt de ratione augenti, quorum Primum est, quod id, quod augetur permaneat. Secundo est, quod augmentum fiat adueniente aliquo, & diminutio aliquo recedente. Tertium est, quod quilibet signum sensatum, id est quilibet pars sensibilis eius quæ augetur fiat maior in augmento, aut minor in diminutione. Secundo ostendit, quomodo incidit tria impossibilia vitare. Primo quidem, ut non ponatur corpus quod augetur esse vacuum. Secundo, ut non ponatur duas magnitudines, vel duo corpora esse simul. Tertio, ut non ponatur augmentum fieri per additionem alicuius incorporei, videtur enim suppositis prædictis suppositionibus alterum horum in conuenientium ex necessitate sequi. Si enim augetur quilibet pars eius quæ augetur: & nihil augetur nisi adueniente aliquo: oportet quod quilibet pars eius quæ augetur, aliquid adueniat. si ergo id, quod aduenit, non est incorporeum: oportet duo corpora esse simul, nisi ponatur corpus quod augetur, esse vacuum. Deinde cum dicit.

ac superat in ipsa miffione augeri dicitur oeu vinum, nam vniuersa miffura vini, non aquæ, functionem exercet. In alteratione quoque similiter si caro & substantia ipsa maneat, eorum vero affectuum, qui per se competunt quibus insit, qui prius non inerat, hoc sane alteratum est. Id autem, quo alteratum est, interdum nihil patitur, interdum & illud quoque pati solet. Verum quod alterat, atq; motus principium, in eo est quod alteratur, & eo quod accrescit, quod enim mouet, in hisce est. Quandoquidem, & quod ingeri solet, fieri aliquando maius potest, & corpus quod eo fruuntur, ut si quod ingeritur, spiritus fiat, verum cum hoc patitur, corrumpi solet, nec in eo est id quod mouendi vim obinet.

LECTIO XV.

Vm autem de hisce sit abunde addubitatum, dubitationis solutionem inuenire nitamur oportet, illud seruantes, permamente, inquam, eo quod augetur, atque adueniente aliquo fieri accretionem, & abeunte decretionem. Et insuper, quoduis sensibile signum maius minusve reddi, & neq; corpus esse inane, neq; eodem in loco duas esse magnitudines, neq; incorporea re quicquam augeri.

Sumenda autem erit causa vno quidem prius a nobis definita, dissimilantia, inquam augeri, cum similia accrescunt, ex his enim quodq; componitur. Deinde carnem, & os, & id genus partium quamq; perinde atque cæterarum, quæ formam habent in materia, duplicem esse, nam materies, atque forma, caro dicitur aut os.

& prædicta soluantur, & inconuenientia vitentur: ita tamen, quod determinemus quædam prius: quorum vnum est quod anhomomera, id est membra dissimilium partium, pura manent, aut pes & similia, augentur per hoc, quod partes augentur: quas homiomera vocat, sicut vnumquodq; membrum est. Et huius rationem assignat, quia vnumquodq; membrum dissimilium partium augetur ex his quæ sunt similia, sicut manus ex carne, & osse, & neruo: ideo oportet quod per augmentum partium augetur totum. Secundo ponit, quod caro, & os, & vnaquæque; talium partium, quæ primum dicitur augeri, & os, & vnaquæque; talium partium, quæ habent speciem in materia, nam caro, vel os potest dici, vel materia carnis, vel species carnis. Hoc quidam intellexerunt sic, quod aliqua caro signata

signata est: quæ est secundum materiam, & alia, quæ est secundum speciem. Dicunt enim quod caro, vel os, vel quicquid est huiusmodi dicitur esse secundum speciem, ex eo quod est generatum ex primo humido feminali, in quo primo fuit virtus speciei. Caro autem secundum materiam dicitur, ex eo quod generatur ex humido nutrimentali: quod quidem aduenit primo humido substantiali, sicut materia quædam eius: prout primum humidum extenditur per alia membra, admisso si bisecondo humido, ad hoc ut compleat quantitas rei viuens & omnium partium eius. Et hæc fuit opinio Alexandri, ut dicit Auer. in expositione huius loci: quæ plures postmodum secuti sunt. Sed hoc non potest stare cum verbis Arist. quæ hic dicuntur. Dicit enim quod caro, & os, & vnaquæque; talium, est duplex, scilicet secundum materiam, & speciem: quemadmodum aliorum in materia speciem habentium. Manifestum est autem quod speciem in materia habent non solum ista quæ generantur ex femine, & quæ nutriuntur, in quibus prædictus intellectus potest aequaliter sustineri, sed etiam corpora inanimata, sicut sunt lapides, aurum, & argentum. Vult ergo Arist. quod in carne & osse dicitur species & materia, sicut in lapide & auro: in quibus non est humidum substantiale & nutrimentale, & ideo dicendum est secundum intentionem Arist. quod eadem caro dicitur secundum speciem, prout in ea consideratur id quod pertinet ad speciem carnis: & secundum materiam, prout in ea consideratur id quod est materie: & eadem ratio est de omnibus aliis compositis ex materia & forma. Deinde cum dicit.

Quamlibet igitur partem augmentari, & adueniente aliquo, secundum quidem speciem est contingens, secundum autem materiam non est.

Oportet autem intelligere, quemadmodum si aliquis mensurabit eadem mensura aquam. Semper enim aliud, & aliud quod generatur sic utique augmentatur materia carnis, sed non partium cuiq; aliquid aggeneratur, sed hoc quidem defluit, hoc autem aduenit. Formæ autem, & cuiq; speciei particule.

In anhomomeris autem hoc magis manifestum, verbi gratia in manu, quoniam proportionaliter auctum est, materia enim alia ens a specie manifesta magis est hic, quam in carne & homomomeris, ideo & mortui magis videtur esse caro, & os, quam brachium & manus.

In quibus prædictus intellectus potest aequaliter sustineri, sed etiam corpora inanimata, sicut sunt lapides, aurum, & argentum. Vult ergo Arist. quod in carne & osse dicitur species & materia, sicut in lapide & auro: in quibus non est humidum substantiale & nutrimentale, & ideo dicendum est secundum intentionem Arist. quod eadem caro dicitur secundum speciem, prout in ea consideratur id quod pertinet ad speciem carnis: & secundum materiam, prout in ea consideratur id quod est materie: & eadem ratio est de omnibus aliis compositis ex materia & forma. Deinde cum dicit.

Ponit solutionem, & primo ponit eam, secundo manifestat per exemplum; ibi: *Oportet autem intelligere*. Tertio, concludit epilogando summam solutionis, ibi: *Qua propter est quidem*. Dicit ergo primo, quod hoc quod supra dictum est, quod quilibet pars augetur eius quod augetur, & quod vnumquodq; augetur adueniente aliquo, est verum, si accipiat pars secundum speciem, nam quilibet parti secundum speciem consideratur additur aliquid tanquam permanenti, & ita quilibet pars secundum speciem consideratur augetur, non autem quilibet parti secundum materiam consideratur fit additio: sed non quilibet pars secundum materiam consideratur augetur. Dicitur enim est quod id quod augetur, oportet permanere, non autem permanet quilibet pars secundum materiam consideratur, sed solum secundum speciem. Deinde cum dicit.

Manifestat solutionem propositam per exempla, & primo ponit manifestationem, secundo ostendit in quibus partibus dicta solutio sit magis manifesta, ibi: *In anhomomeris*. Dicit ergo primo, quod oportet intelligere quod dictum est de carne secundum speciem, & secundum materiam, si quis mensuret aquam eadem mensura, ita tamen quod semper sit alia, & alia aqua, puta, si ex vase pleno aqua guttatim aqua effluat, & guttatim semper infundatur: erit enim semper idem quantum ad mensuram aquæ, non tamen quo ad materiam aquæ. Sic autem comparatur species ad materiam, sicut mensura ad mensuratum, eo quod forma est finis materie, ut dicitur in Secundo Physicorum. Sic enim oportet intelligere quod species carnis permaneat eadem tanquam mensura quædam: non tamen semper permaneat eadem materia, in qua talis species suscipitur. Est etiam simile de fluuiis, qui semper manent idem quantum ad speciem fluuij, materialis tamen aqua semper est alia & alia. Simile est etiam in igne, cuius species & figura semper manet, sed ligna, in quibus materialiter ignis ardet, consumuntur, & alia

apponuntur. Idem etiam apparet in populo ciuitatis, qui semper manet idem secundum id quod est speciei, quamuis hominum, ex quibus constituitur populus, quidam moriantur, & quidam succedant, & semper permanet id quod pertinet ad speciem carnis, licet materia, in qua fundatur talis species, paulatim consumatur per actionem caloris, & alia de nouo adueniat per nutrimentum. Sic ergo, quando aliquod corpus augetur, augmentatur quidem materia carnis: quia plus generatur per nutrimentum, quam perdat per actionem caloris & ita multiplicata materia, vis augmentatiua, quæ pertinet ad speciem, excedit proportionaliter totam materiam in maiorem quantitatem. Non tamen ita augmentatur materia carnis, quod quilibet parti materie, aliquid addatur, quia neque quælibet pars materie manet, sed quædam defluit consumpta, scilicet per calorem, & quædam aduenit restituta, scilicet per nutrimentum, & ita non oportet incorpoream esse, neque esse corpoream.

Partem igitur quamlibet augeri, & accedente aliquo, secundum formam quidem est possibile, at secundum materiam, haudquaquam.

Intelligere autem perinde oportet, atque si quis aquam mensura eadem mensurabit. quod enim sit, aliud atque aliud semper est. Ad hunc uaque modum, & carnis materies augetur, & non cuius parti eius quippiam additur, sed alia dilabitur, alia accedit. At cuius figuræ ac formæ parti, sit accessio.

Id autem magis constat in hisce, quæ dissimilium sunt partium, ut in manu, quod iuxta proportionis rationem aucta sit, quandoquidem materies, cum diuersa est, facilius dignoscitur hic quæ in carne, & hęc quæ similia sunt partium. iccirco, & cum mortuum est quippiam, magis adhuc caro & os, quam manus & brachium esse videtur.

omnino simul neque corpus quod augetur esse vacuum: quia non minus fuit id quod restituitur per alimentum, quam id quod fuit per calorem consumptum, virtus enim caloris naturalis, quæ pertinet ad speciem restituit id quod aduenit in locum eius quod perijt. Si autem fuerit plus quod ex alimento generatum est, virtus naturalis extendit id in maiorem quantitatem secundum aliquam dimensionem, & ita occupat maiorem locum. Sed quia species semper manet, necesse est dicere, quod quilibet parti formæ, vel speciei aliquid aduenit, & quilibet augetur. Neque propter hoc sequitur duo corpora esse in eodem loco: quia formæ & speciei non debetur locus nisi ratione materie, in qua fundatur, quæ est proprie subiectum quantitatis dimensionis. Si autem intelligatur caro secundum speciem, quæ est generata ex humido nutrimentali ut Alexan. posuit, videtur hoc verbum Arist. scilicet quod caro secundum materiam defluit & adueniat, non autem caro secundum speciem, magis esse dictum probabiliter, quam secundum aliquam necessariam rationem, cum non necesse sit vtrumq; humidum in vnam massam adungi ad perficiendum quantitatem totius corporis, & omnium partium eius, nec potest ex necessitate probari, quod calor ita consumat vnum, altero permanente semper. Non est autem credibile, quod Aristoteles in tali re aliquid sine ratione necessaria dixisset, ut Auer. dicit in expositione huius loci. Deinde cum dicit.

Ostendit in quibus partibus prædicta solutio sit magis manifesta, & dicit, quod id quod dictum est, magis est manifestum in anhomomeris, id est membris dissimilium partium, puta manu, quam videmus proportionaliter augeri, proportionaliter autem augetur tota manus, & quilibet digitus, & etiam quilibet articulus, & hoc ideo, quia magis manifesta est distinctio speciei & materie in huiusmodi membris quam in carne, & osse, & aliis membris similibus. Quanto enim sunt propinquiora toti, tanto plenius recipiunt perfectionem formæ: quæ principaliter est actus totius, vnde & operationes animæ magis manifestæ sunt in dissimilibus membris, quam in partibus similibus. Et ideo licet post mortem, per quam separatur anima a corpore, non solum remaneat animal, sed etiam nulla pars animalis, nisi æquiuoce, ut dicitur Secundo de Anima: tamen videtur, quod magis post mortem animalis remaneat caro aut os, quam manus aut brachium: in quibus magis apparent operationes animæ. Deinde cum dicit.

Concludit

Tex. cō. 43.

Tex. cō. 37.

Tex. cō. 38.

Soluit obiectionē Arist. supra, tex. cō. 32.

Cōm. 38.

Tex. cō. 8.

DE GENERAT. ET CORRVP.

LECTIO XVIII.

ostquam Philosophus determinauit de generatione & corruptione in communi, & de aliis sequentibus, scilicet de augmentatione & alteratione, incipit de terminare de quibusdam, quæ ad hæc requiruntur. Et primo dat intentionem suam. Secundo, prosequitur intentum, ibi: Fere quidem. Circa primum duo facit. Primo determinat intentionem suam. Secundo ostendit, necessitatem, suggestionis, ibi: Omnes enim qui elementa. Dicit ergo primo, quod cum oportet dicere de materia, circa quam est transmutatio elementorum: & de ipsis elementis secundum contrarietates, quæ sunt in eis, vtrum scilicet sint aut non, & vtrum vnum eorum sit sempiternum & intransmutabile, sicut supra dicit Empedocles, au generantur: & si generantur qualiter generantur, vtrum scilicet generantur adinuicem, aut mouentur, aut est aliquod principium eorum, ex quo generantur, & in quod resoluuntur, sicut diuersi dixerunt, vt Democritus atomos, Anaxagoras infinita secundum speciem: quia, in qua, illa determinare debemus, oportet prius determinare de quibusdam antecedentibus ad illa, de quibus dicitur indeterminate nunc. Quod quidem potest dupliciter intelligi, vno modo quod Philosophi sui temporis indeterminate & in sufficienter dixerunt de ipsis, alio modo, quod de generatione indeterminate & confuse dictum est de ipsis. Deinde cum dicit: b. Ostendit necessitatem determinandi dicens, quod omnes Philosophi tangentes elementa, vel ex elementis generantur, ex congregatione elementorum generantur: quæ vero corruptionum, ex segregatione elementorum corruptun-

Tex. c. 43. Tex. c. 44.

Tex. c. 1.

LECTIO XVIII.

Voniam autem oportet primum de materia & de vocatis elementis dicere, siue sint, siue non: & vtrum sempiternum vnumquodque, an vero aliquo modo generetur, & si generatur, vtrum ex inuicem generentur omnia eodem modo, an eorum vnum primum sit. Necessè est itaque prius de his dicere, de quibus indeterminate dicitur nunc.

Omnes enim qui & elementa generant, & quæ ex elementis segregatione vtuntur, & congregatione: & facere & pati. Est autem congregatio mixtura. Quomodo autem misceri dicimus, nondum determinatum est manifeste. Sed nec alterari possibile, nec segregari & congregari, nullo faciente aut patiente. Etenim plura elementa facientes generant ea, mutua illorum inter se actione & passione. & his quidem ex vno necessè est dicere factionem, & hoc recte dicit Diogenes: quoniam si non essent ex vno omnia, nec etiam facerent & paterentur ad inuicem. v.g. calidum infrigidari. & hoc caleferi rursus, non enim caliditas & frigiditas transmutantur adinuicem, sed ipsum subiectum, vti manifestum est. Quapropter in quibus facere est & pati, necessè est vnam horum subiectam esse naturam. Omnia igitur, talia esse dicere non verum: sed ea demum, in quibus est mutua actio & passio. Sed si de facere & pati, & mixtura videndum, necessè est & de tactu. Non enim facere hæc & pati possunt proprie, quæ non possunt tangere, nec non tangunt adinuicem qualitercunq; contingit misceri primum. Quapropter, de tribus his est determinandum quid tactus, quid mixtura, & quid factio. Principium autem accipiamus hoc. Necessè enim est vt quibuscunq; reb' inest mixtura, sese mutuo tangere possint, & si aliquid facit, hoc autem patitur principaliter, & his similiter: ideo primo dicendum est de tactu.

ur: quæ etiam dicebant agere & pati adinuicem. Cum ergo congregatio sit quedam mixtura, oportet de mixtura dicere in a. e. Qualiter enim fiat mixtura & quid sit, non est adhuc manifeste determinatum. Cum autem nec alteratio, nec congregatio, vel segregatio possint fieri sine actione & passione, oportet prius determinare de actione & passione. Illi enim, qui ponunt plura principia, dicunt esse generationem per actionem, & passionem elementorum adinuicem, similiter & illi, qui ex vno materiali principio dicunt aliqua fieri, necessè habent ponere agere & pati. Ideo recte dicit Diogenes cum dicit, quod nisi ex vno materia. In principio fuerint omnia, impossibile esset aliqua adinuicem transmutari, aliter enim non posset calidum frigidum, nec frigidum caleferi, nisi subisset vna materia: impossibile est enim quod frigiditas sit caliditas vel e conuerso: sed oportet quod habeant vnum commune subiectum, per quod possint adinuicem transmutari, quapropter, quæ agunt & patiuntur adinuicem, necessè est habere vnam subiectam materiam, quæ sit susceptiua contrarium. Non tamen omnia agentia & patientia sunt talia, scilicet habentia vnam materiam, sed solum illa, quæ agunt & patiuntur adinuicem. Sunt enim aliqua, quæ agendo non patiuntur, sicut substantia separata, & corpora celestia: scilicet corpora, licet patiuntur, vt pote quæ mouentur, tamen non patiuntur ab his, quæ mouentur ab eis. Vltimus autem, cum mixtura, & facere, & pati non possunt fieri sine tactu (nam ea quæ adinuicem non tangunt, non possunt adinuicem agere & pati,) ideo determinando de ipsis, oportet de tactu tractare. Inter ista autem tria prius determinandum de tactu, quia tactus prior est: sequitur enim ad ista duo, sed non e conuerso. Necessè enim est quod ista, quæ miscentur adinuicem, se tangant, sed non conuertantur. Similiter, si aliquid agit

LECTIO XVIII.

Vm autem de materia & hisce, quæ nuncupantur elementa, primo dicere oportet an sint necne, & vtrum vnumquodque eorum sempiternum sit, an ortum habeat aliquo pacto, & si generentur, vtrum ex sese mutuo generentur eodem modo omnia, an inter ipsa vnum aliquod primum sit, prius rursus de hisce disseramus necesse est, de quibus nunc dicitur indefinite.

Omnes enim, tam qui elementa ipsa, quam qui ea quæ constant ex elementis generant, segregatione & congregatione, atque actione & passione vtuntur. Est autem congregatio mixtura. Sed quoniam pacto quippiam misceri dicatur, plane ac dilucide habenda quæquam est definitio. At vero nec alterari quicquam, nec segregari congregari, nullo faciente aut agente potest. Etenim qui plura faciunt elementa, actione & passione mutua, generationem fieri censent, quæquam ex vno facta omnia dicant necesse est. Atque hoc recte quidem dicit Diogenes, nisi ex vno essent omnia, non posset uicissim agere & pati, cum calidum frigidum, & idem rursus caleferi, non enim calor & frigus, in sese mutuo transeunt, sed ipsum, ut patet, subiectum mutationem suscipit. Quare, horum quibus actio competit verum esse subiectam materiam necesse est. Dicere igitur uniuersa esse eiusmodi, non est verum: sed ea quibus mutuo a sese pati, & agere insitum est. At uero si de actione passionem, & de mixtura contemplandum sit, & de tactu speculemur est, necesse. Nam neque agere & pati ea possunt proprie, quæ se mutuo tangere nequeunt; neque fieri potest, ut miscantur quæ non quodam modo sese tangunt prius. Quare de hisce tribus, uidelicet quid tactus, quid mixtura, & denique quid actio, determinandum uidetur. Hinc autem sumatur initium. Nam ex entibus ea quibus mixtura competit esse apta, ut sese mutuo tangant, est necesse, atque si quid agat, & aliud patiatur proprie, similitudinem modo atque illa afficiuntur. Quod circa de tactu prius dicendum est.

Primo determinat de tactu. Secundo de facere & pati, ibi: De facere & pati. Tertio de mixtura, ibi: Reliquum autem videndum. Circa primum duo facit. Primo distinguit hoc nomen tactus. Secundo incipit agere de ipsis, ibi: Sed tamen principaliter. Dicit ergo primo, quod tactus dicitur multipliciter, sicut fere vnumquodque aliorum nominum: quædam enim dicuntur æquiuoce, quædam analogice & transumptiue, sicut metaphoricè: ita etiam tactus dicitur proprie & transumptiue. Dicit autem fere, quia forte non omnia dicuntur multipliciter. Deinde cum dicit: Prosequitur de tactu, & primo de tactu proprie sumpto, secundo de tactu sumpto transumptiue. ibi: Est autem vt ali quando. Circa primum duo facit. Primo inuestigat definitionem tactus. Secundo inuestigat conclusionem, ibi: Sed determinato. Circa primum ponit conditiones, quæ requiruntur ad tactum. Est autem tactus, vt infra ponet, in habentibus positionem, quorum vltima sunt simul, mouentibus & motis, actiuis & passiuis adinuicem. Primo ergo manifestum supponit, concludens primam conditionem, dicens, quod tactus proprie & principaliter dicitur esse in habentibus positionem: positio autem non est nisi in habentibus locum, & ideo, cum mathematica habeat positionem, siue sint separata secundum re, siue secundum rationem tantum, habent etiam locum. Nam, sicut dicit Commentator super loco isto, licet mathematica abstrahantur ab alijs accidentibus, scilicet a motu & materia, impossibile est tamen ea imaginari sine loco, cum corpus naturale non sit in loco nisi secundum suas dimensiones, & non per alia accidentia. Locus ergo inseparabilis est a mathematicis corporibus: ipsi tamen non contingit locus & tactus, nisi per quandam similitudinem ad naturalia. Nulla enim vere sunt in loco nisi naturalia secundum esse accepta, in quibus sunt mathematica secundum esse suum: & ideo

Tex. c. 45. Tex. c. 46. Tex. c. 47. Tex. c. 48. Tex. c. 49.

Com. 44.

agit & patitur ab eo, necesse est etiam quod ista se tangant, sed etiam in ipsis habent locum & tactum. Nec accipiuntur hic secundum abstractionem ab esse: quia talis consideratio non est naturalis, sed mathematica, & ideo locus & tactus conueniunt eis secundum quod talia per posterius. Secundo ibi: Significatur est vt determinatum. Poneit secundam conditionem dicens, quod, si ita est, vt dicitur in Quinto Physicorum, quod tangere est habere vltima simul: illa se tangunt, quæ habent determinatas magnitudines & positionem, & quorum vltima sunt simul: & inest secunda conditio, scilicet habere vltima simul. Tertio ibi: Quoniam autem positio. Inuestigat tertiam conditionem, scilicet quod tactus est in mouentibus & motis, dicens, quod positio est in habentibus locum: & quia prima differentia loci sunt sursum & deorsum, vt dicitur in Secundo de Cælo, necesse est vt quæ se tangunt, sint sursum aut deorsum. Ideo, quæ se tangunt, sunt grauiora aut leuiora, aut ambo: sicut elementa media, quæ sunt grauiora & leuiora secundum diuersos repletus, vt dicitur in Quarto de celo: aut alterum eorum, sicut extrema: quorum alterum est simpliciter graue, & alterum simpliciter leue: omnia autem talia dum tangunt se, agunt & patiuntur ad inuicem. Quapropter concludit manifestum esse, quod illa proprie tangunt, quorum diuersa sunt magnitudines, & simul habent vltima, quæ mouentur adinuicem. Quapropter concludit manifestum esse, quod illa proprie tangunt, quorum diuersa sunt magnitudines, & simul habent vltima, quæ mouentur adinuicem. Quoniam autem mouens non similiter mouet quod mouetur, sed hoc quidem necesse est motu, & ipsum mouere, hoc autem immobile ens, manifestum quoniam & de faciente dicemus similiter. Etenim mouens facere aliquid inquirunt, & faciens mouere, sed tamen differunt & oportet determinare. Non enim possibile est & mouens omne agere & facere, si faciens opponitur patienti, hoc autem in omnibus in quibus est motus passio, passio autem est, secundum quæ alteratur solū, v.g. calidum & album, sed mouere amplius quæ agere est. Illud igitur manifestum est quod motiua partim immobilia tangunt, partim vero non tangunt.

Secundo determinat de tactu. Secundo de facere & pati, ibi: De facere & pati. Tertio de mixtura, ibi: Reliquum autem videndum. Circa primum duo facit. Primo distinguit hoc nomen tactus. Secundo incipit agere de ipsis, ibi: Sed tamen principaliter. Dicit ergo primo, quod tactus dicitur multipliciter, sicut fere vnumquodque aliorum nominum: quædam enim dicuntur æquiuoce, quædam analogice & transumptiue, sicut metaphoricè: ita etiam tactus dicitur proprie & transumptiue. Dicit autem fere, quia forte non omnia dicuntur multipliciter. Deinde cum dicit: Prosequitur de tactu, & primo de tactu proprie sumpto, secundo de tactu sumpto transumptiue. ibi: Est autem vt ali quando. Circa primum duo facit. Primo inuestigat definitionem tactus. Secundo inuestigat conclusionem, ibi: Sed determinato. Circa primum ponit conditiones, quæ requiruntur ad tactum. Est autem tactus, vt infra ponet, in habentibus positionem, quorum vltima sunt simul, mouentibus & motis, actiuis & passiuis adinuicem. Primo ergo manifestum supponit, concludens primam conditionem, dicens, quod tactus proprie & principaliter dicitur esse in habentibus positionem: positio autem non est nisi in habentibus locum, & ideo, cum mathematica habeat positionem, siue sint separata secundum re, siue secundum rationem tantum, habent etiam locum. Nam, sicut dicit Commentator super loco isto, licet mathematica abstrahantur ab alijs accidentibus, scilicet a motu & materia, impossibile est tamen ea imaginari sine loco, cum corpus naturale non sit in loco nisi secundum suas dimensiones, & non per alia accidentia. Locus ergo inseparabilis est a mathematicis corporibus: ipsi tamen non contingit locus & tactus, nisi per quandam similitudinem ad naturalia. Nulla enim vere sunt in loco nisi naturalia secundum esse accepta, in quibus sunt mathematica secundum esse suum: & ideo

etiam in ipsis habent locum & tactum. Nec accipiuntur hic secundum abstractionem ab esse: quia talis consideratio non est naturalis, sed mathematica, & ideo locus & tactus conueniunt eis secundum quod talia per posterius. Secundo ibi: Significatur est vt determinatum. Poneit secundam conditionem dicens, quod, si ita est, vt dicitur in Quinto Physicorum, quod tangere est habere vltima simul: illa se tangunt, quæ habent determinatas magnitudines & positionem, & quorum vltima sunt simul: & inest secunda conditio, scilicet habere vltima simul. Tertio ibi: Quoniam autem positio. Inuestigat tertiam conditionem, scilicet quod tactus est in mouentibus & motis, dicens, quod positio est in habentibus locum: & quia prima differentia loci sunt sursum & deorsum, vt dicitur in Secundo de Cælo, necesse est vt quæ se tangunt, sint sursum aut deorsum. Ideo, quæ se tangunt, sunt grauiora aut leuiora, aut ambo: sicut elementa media, quæ sunt grauiora & leuiora secundum diuersos repletus, vt dicitur in Quarto de celo: aut alterum eorum, sicut extrema: quorum alterum est simpliciter graue, & alterum simpliciter leue: omnia autem talia dum tangunt se, agunt & patiuntur ad inuicem. Quapropter concludit manifestum esse, quod illa proprie tangunt, quorum diuersa sunt magnitudines, & simul habent vltima, quæ mouentur adinuicem. Quapropter concludit manifestum esse, quod illa proprie tangunt, quorum diuersa sunt magnitudines, & simul habent vltima, quæ mouentur adinuicem. Quoniam autem mouens non similiter mouet quod mouetur, sed hoc quidem necesse est motu, & ipsum mouere, hoc autem immobile ens, manifestum quoniam & de faciente dicemus similiter. Etenim mouens facere aliquid inquirunt, & faciens mouere, sed tamen differunt & oportet determinare. Non enim possibile est & mouens omne agere & facere, si faciens opponitur patienti, hoc autem in omnibus in quibus est motus passio, passio autem est, secundum quæ alteratur solū, v.g. calidum & album, sed mouere amplius quæ agere est. Illud igitur manifestum est quod motiua partim immobilia tangunt, partim vero non tangunt.

Fere igitur, ut & cætera quæque alia nomina, pluribus dicuntur modis, & partim æquiuoce, partim altera ab alteris prioribusque, sic & de tactu quoque res sese habet. Sed tamen quod proprie dicitur, ad ea accomodari solet quæ summo habent. Sicut autem hisce quibus & locus competit, etenim, perinde ut Mathematici, de tactu & loco reddamus oportet, siue eorum quodque separatum sit, siue alio modo habeat. Si ergo tangere sit, quemadmodum antea est definitum, extrema simul esse, ea profecto se mutuo tangunt, quæ cum discretas magnitudines situmque habeant, extrema simul habent. Porro cum situs omnibus quibus & locus competant, atque supra & infra & id genus opposita, prima loci differentia sint: omnia sane, quæ sese mutuo tangunt, pondus, leuitatemue, aut utraque, aut alterum habebunt: quæ autem talia sunt, actiua sunt & passiuua. Vnde constat ea suapte natura mutuo sese tangere, quorum, cum uicissim mobilia sint atque motiua, discretis separatisque magnitudinibus, extrema sunt simul. Cæterum, cum id quod mouet nequam similiter id moueat, quod motum subdit, sed necesse sit ut idem, aliud moueat motum & ipsum, aliud immobile persistens, haud aliter de ipso quoque agente dicendum esse in aperto est. Nam id, quod mouet, agere quippiam, & contra quod agit, mouere dicunt, verum differentiam subeunt, & proinde ea distinguamus oportet. Non enim fieri potest, ut quoduis mouens agat, si patienti agens opponamus, patientem autem, sit cuius motus secundum affectum competit, affectus uero, secundum quem solum alteratio fit, ut albedo & calor, sed mouere, latius esse quàm agere patet. Illud igitur palam est, ea, inquam, quæ mouent partim mobilia tangere, partim minime.

Tex. c. 2.

Tex. c. 8.

Tex. c. 34.

fieri

feri circa idem, oportet quod faciens patitur, cum tangat ipsum: hæc autem sunt, quibus motus est passio, id est quibus mouendo patiuntur secundum alterationem aliquam: alteratio autem sola est secundum passiones, id est passibiles qualitates, ut secundum calidum vel frigidum. Cum ergo calidum contrarietur frigidum, & album nigro, & sic in aliis, duo possunt concludi. primum scilicet quod agens & patiens habent contrarias qualitates, secundum est, quod cum non omne mouens sit tale, non omne mouens est agens. In plus ergo erit mouere quam agere. Ex his ergo quæ dicta sunt concludit corollarium quoddam, dicens, quod mouentia immobilia tangunt ipsa mobilia, est autem ut non sic, quia tangunt per virtutem ab esse eorum: sed non tangunt per vltimum suæ quantitaris tantum: quia si sunt immobilia simpliciter, ut substantia separata, non habent vltimū, si vero sint ab his, quæ mouent immobilia, sicut astra, non mouentur a terra, non mouentur: & tunc non habent vltima simul cum vltimis illorum quæ mouentur. Ad euidētiam illorum, quæ hic dicuntur, considerandum est, quod agens siue faciens potest sumi dupliciter. Vno modo communitur, prout scilicet virtus alicuius procedit quocūque modo in id quod subicitur sibi, & hoc modo superius est ad mouens: alio modo potest sumi naturaliter, siue physice, & hoc modo in minor est quam mouens, & opponitur secundum suam speciem patienti. Deinde cum dicitur.

e Sed determinato tangere vniuersaliter quidem, quod est positio nem habentium, & hoc quidem motiuo, hoc mobili, adiuuicem autem motiuo & mobili: in quibus existit agere & pati. Est quidem igitur, ut in multum tactū quod tangit tangens: etenim mouent mota omnia fere, quæ in conspectu nostro. quibus necesse est, & videtur tactū tangere quod tangit.

e Est autem, ut aliquando inquitimus, mouens tangere solū id quod mouetur, quod tangit autem non tangere id quod tangit. Sed quæ mouent mota quia homogenea, necesse videtur esse quod tangitur tangere. Quapropter, si quid mouet immobile ens, illud quidem tangit quod mouetur, illud autem non, inquitimus enim aliquando tristatē tangere nos, sed nos non eū. De tactu quidem igitur in naturalibus determinatū sit hoc modo.

LECTIO XIX.

De facere & pati dicendum deinceps. Suscepimus enim a prioribus subcontrarios inter se sermones. Multi quidem enim dicunt concorditer, quod simile quidē a simili omne impassibile est: propterea quod non magis actiuum aut passiuum est alterum altero, omnia enim eadem, similiter insunt similibus. Dissimilia autem & differentia, & facere, & pati adinuicē sunt innata. Etenim quā minor ignis a maiori corrumpitur: propter contrarietate, hoc, inquit, pati: cōtrarium. n. esse multū paucō.

e Concludit inuestigatam definitionem tactus dicens, quod determinatur vel definitur ipsum tangere vniuersaliter, quod est in habentibus positionem, mouentibus & motis, a se inuicem actiuus & passiuus. Et ex hoc concludit vltimus quoddam corollarium, quod frequenter & fortius dicitur esse tactum omne agens naturale quod tangendo tangitur: quia fere omnia, quæ sunt in conspectu nostro circa locum actiuorum & passiuorum, mouent mota, in quibus necessario videtur esse tactus. Deinde cum dicitur.

f Determinatur de tactu improprie dicto dicens, quod sicut inquitimus, id est dicimus quoddam esse mouens quod solum tangit id quod mouetur, sed id quod tangitur, scilicet ipsum motum, non tangit tangens, id est mouens: & in talibus est tactus improprie sumptus: & ista sunt, quæ non sunt vnius generis physici. Sed illa, quæ sunt homogenea, id est vnius generis naturalis, mota mouent: & in talibus necesse est quod tactum tā-

gat tangens: & si est aliquod mouens immobile tangit id quod mouetur, sed non tangitur ab eo. & est simile sicut inquitimus, id est dicimus aliquando, quod contristans tergit nos, & nos non tergitimus contristantem, ut quando aliquis dicit verbum iniuriosum, vnde contristatur, sed nos non tergitimus contristantem. Vltus epilogat dicens, quod de tactu in naturalibus dictum est hoc modo.

Verum ea tangere vniuersaliter de finiuntur, quæ solum habent, & quorum alterum motiuum est, alterum mobile, idque vicissim, quibus agere atque pati competit. Magna igitur ex parte, id quod tangitur, id tangit a quo tangi solet. Etenim omnia fere quæ apud nos sunt cum mouentur, mouent, per quæ esse necesse videtur, ut id quod tangitur, id tangat a quo tangi solet.

Interdum autem dicimus mouens, solum tangere id quod motu cietur: & contra quod tangitur, id non tangere, a quo tangitur. Verum, quia quæ eiusdem sunt generis, cum motū subeunt, mouent: ut quod tangitur tangat necessarium esse videtur. Quare si quid motus expers moueat, id profecto tanget mobile, nihil autem illud. Interdum enim dicimus eum, qui nos molestia afficit, tangere nos, non nos illum. De tactu igitur rerum naturalium, hoc pacto determinatum sit.

LECTIO XIX.

Deinceps de actione et passione dicendum est, cum de his sententias inter se subcontrarias a maioribus nostris acceperimus. Plurimi enim vno ore hoc astruunt, a simili, inquam, simile nullum pati, quia neutrum altero potius actiuum sit, aut passiuum: quippe cum eadem omnia, similibus similiter insunt. At quæ dissimilia differentiaque sunt, ut mutuo agant patiunturque: aptissima esse asserunt. Nam cum minor ignis a maiori corrumpitur, ob contrarietatem illum id ipsum pati inquitunt: dicunt enim multum paucō esse contrarium.

modo. Tertio ponit opinionem suam. ibi Sed quoniam non quodcunque innatum est. Circa primum ponit vnam opinionem dicens, quod, postquam determinatum est de tactu, dicitur de facere & pati: prius tamen videndum est quid de ipso dixere priores Philosophi. Videtur enim eorum opinionem de facere & pati esse contrariam, nam multi concordauerunt in hoc, quod ea quæ agunt & patiuntur adinuicem, necesse est penitus esse dissimilia. Cuius rationem assignabant dicentes quod inter similia, vnum non habet magis rationem agentis quam aliud, nec econuerso, vnde non habet magis rationem patientis quam aliud. omnia enim hæc, scilicet agere & pati, similiter eodem modo insunt his quæ sunt similia, sed illa quæ sunt dissimilia, & differunt in formis & qualitatibus, nata sunt agere & pati adinuicem. Siquis autem obijceret contra eos dicens, quod similia & agunt & patiuntur adinuicem, sicut multus siue magnus ignis corrumpit paruum ignem, quia sunt similes &

vnius naturæ. Respondetur, quod hoc non est propter similitudinē quam habet, sed est propter contrarietate in quantitate ipsorum: magnum enim contrariatur paruo. Secundo cum dicitur.

b Democritus autē vltra alios dixit solus singulariter. Inquit enim idem & simile esse faciens, & patiens: quia altera & differentia non contingit pati adinuicē. Sed si altera existētia faciūt aliquid adinuicē, non secundū quod altera, sed secundum quod idem aliquid sunt, sic hoc accidere eis. Quæ dicuntur igitur hæc sunt.

c Videtur autē hoc modo dicentes subcontrarios dicere sermones. Causa autē contradictionis est cū totū inspexisse debuissent, partem tamen aliquam vtrique dixerunt. Simile enim omnino indifferens rationabile est non pati a simili. nihil enim magis actiuū erit alterū quam alterum. Sed, si simile a simili pati aliquid possibile, & ipsum a seipso. Quāuis his ita se habentibus, nihil vtiq; erit nec in corruptibile neque immobile. Sed si simile secundum quod simile actiuū, ipsum enim seipsum mouebit. Et omnifariam alterū, & nullatenus idem similiter. neque enim paties albedo a linea, aut linea ab albedine propter secundū accidens, puta si accidat albā, siue nigrā lineā esse. Non exterius enim ipsa seipsa a natura faciūt quæcunq; neque cōtraria, neque ex cōtrariis sunt.

d Sed quoniam non quodcunq; natū est pati & facere, sed quæcunq; aut cōtraria sunt aut cōtrarietate habet, necesse est paties & facies genere quidē simile eē & idē, specie autē dissimile, & cōtrariū: natū est enim corpus a corpore, sapor a sapore, color autē a colore pati. vniuersaliter autē homogeneos ab homogeneo. Huius autem causa quoniam cōtraria in eodē genere omnia: faciunt autē & patiuntur cōtraria adinuicē. Quapropter necesse est qualiter quidem esse eadem faciens, & patiens, qualiter autē altera & dissimilia adinuicem. Quoniam autem faciens & patiens quidem eadem & similia sunt, specie autem dissimilia: talia autem contraria, manifestum quoniam actiuā & passiuā sibi inuicem sunt & contraria & media. Etenim vniuersaliter

a seipso patietur, & seipsum corrumpet. nihil ergo incorruptibile, nihil immobile erit. Quoniam vero dixerunt actiuā & passiuā esse similia, considerauerunt ea solum secundum materiam, & quantum ad hoc bene dixerunt: quia id quod est omnino alterum, & nullatenus idem, non ager in alterum nec patietur ab eo. Impossibile est enim quod ea, quæ non communicat in materia, agat & patiantur mutuo. Et ponit exemplum de linea & albedine, quæ cum non communicant in materia impassibilia sunt adinuicem: nisi forte per accidens adinuicem patiantur: sicut quando linea sit alba vel nigra. Et quæ talia non sunt adinuicem actiuā & passiuā, patet ex hoc, quod illa quæ non sunt cōtraria, nec ex contrariis, non faciunt se ipsa adinuicem exterius a natura, id est non transmutant se adinuicem vel corrumpuntur. Cum enim illud quod corrumpitur vel generatur inuadit aliam formam, dicitur fieri exterius a natura, id est a forma, quam prius habebat, quæ dicitur natura, ut dicitur in Secundo Physicorum. Deinde cum dicitur.

Democritus vero, solus præ cæteris peculiariter dixit. Nā agēs & patiens idē ac simile esse asserit. nō. n. fieri posse arbitratur, ut differētia atq; diuersa a sese vicissim patiatur. Sed & si quæ diuersa sunt, quippiā in sese mutuo agāt, hoc illis euenire, nō quo diuersa sunt sed quo idē quippiā habent. Quæ igitur dicuntur, talia sunt.

Qui autē hoc pacto dicit, subcōtraria dicere videtur. Cōtradictōis vero causa, est hæc. Nā cum totū quippiam cōtemplari oporteat, de parte quadam loquuntur vtrique. Nā quod simile est, & omni ex parte nullā prorsus habet differentia, nihil a simili pati, rationi cōsentaneū est. Cur enim potius alterum altero erit passiuū? Itē si fieri queat ut quippiā patiatur a simili, illud quoque a sese pati poterit. Atqui his ad hunc modū sese habentibus nihil aut incorruptibile aut mutationis expers fuerit, si quæ simile quatenus simile existit, actiuum sit. Nā corpus oē sese interno proprioque motu mouebit. Et quæ prorsus diuersū & nullatenus idē est, similiter. Nā neque albedo a linea, neque linea ab albedine quicquam patietur, nisi forte per accidēs, ceu si lineam esse albam, aut nigram acciderit. Non enim ea quæ neque contraria sunt, neque contrariis constant, se se extrudunt propelluntque a natura.

At, cum non quoduis agere ac pati natum sit, sed quæ aut contraria sunt, aut habent contrarietatem, tam agens quam patiens genere quidem simile actiuum, sed specie dissimile atque contrarium esse necesse. Nam corpus a corpore, & sapor a sapore, & color a colore, & in summa quod eiusdem est generis ab eo quod eiusdem iudem generis est, pati aptum est. Cuius causa est quod contraria in eodē genere sunt omnia. Contraria vero inter sese vicissim agūt patiunturque. Quare & agēs & patiens partim eadē sint, partim diuersa, atque inter sese dissimilia, necesse est. Cum autē agēs & patiens genere quidem eadem similiaque sint, specie autē dissimilia: cōtraria vero similia, eiusmodi sunt contraria, tam quæ inter ea media sunt, inter se mutuo actiuā & passiuā esse constat. Etenim omnino generatio atque corruptio, in hisce consistunt. Quamobrem & igne caliditate. Tho. de Gene. C inductio.

Supra tex. 64.

Tex. 66. 11.

Tex. 66. 52.

Tex. 66. 46.

LECTIO XIX.

Rostquam philosophus dicitur de tactu, quod est vnum de tribus necessariis ad principale propositum, hic incipit de terminare de facere & pati. Et est rectus ordo: quia sicut tactus precedit actionē & passionem, eo quod agentia & patientia necesse est quod adinuicem se tangant, ita agere & pati precedit actionem, eo quod ad motionem, necesse est quod aliquid agat & aliquid patitur, ut infra dicitur. Et ideo ante motionem determinat de agere & pati. Circa hoc duo facit. Primo determinat de agere & pati. Secundo de modis agendi & patiendi, ibi Quomodo autem continetur. Circa primum tria facit. Primo ostendit quæ & qualia sunt actiuā & passiuā. Secundo determinat de modis eorum, ibi Eodem modo suscipiendum est. Tertio ostendit ad quas causas ipsa actiuā & passiuā reducuntur, ibi Est enim factio causa vnde principium. Circa primum tria facit. Primo, ponit opinionem aliorum de ipso facere & pati. Secundo, manifestat ostendendo causas contrarietatis ipsius, ibi Videtur autem hoc modo. Tertio ponit opinionem suam. ibi Sed quoniam non quodcunque innatum est. Circa primum ponit vnam opinionem dicens, quod, postquam determinatum est de tactu, dicitur de facere & pati: prius tamen videndum est quid de ipso dixere priores Philosophi. Videtur enim eorum opinionem de facere & pati esse contrariam, nam multi concordauerunt in hoc, quod ea quæ agunt & patiuntur adinuicem, necesse est penitus esse dissimilia. Cuius rationem assignabant dicentes quod inter similia, vnum non habet magis rationem agentis quam aliud, nec econuerso, vnde non habet magis rationem patientis quam aliud. omnia enim hæc, scilicet agere & pati, similiter eodem modo insunt his quæ sunt similia, sed illa quæ sunt dissimilia, & differunt in formis & qualitatibus, nata sunt agere & pati adinuicem. Siquis autem obijceret contra eos dicens, quod similia & agunt & patiuntur adinuicem, sicut multus siue magnus ignis corrumpit paruum ignem, quia sunt similes &

inductionem, dicens, quod agens & patiens esse eiusdem generis & diuersa specie patet inducendo in singulis; corpus enim natura est parti a corpore, quod est eiusdem generis in substantia, si tamen communicent in materia: quod dico propter corpora caelestia, quae non habent eandem materiam cum inferioribus, sapor autem natus est pati a sapore, & color a colore, quae sunt eiusdem generis i qualitate, & vniuersaliter res eiusdem generis ab homogeneis, id est a rebus naturalibus eiusdem generis. Secundo ibi: Huiusmodi autem causa. Ostendit idem similiter sic. Quaeque agunt & patiuntur ad invicem sunt contraria; contraria autem sunt in eodem genere, ut probatur in Decimo Meta. ergo actiua & passiva sunt in eodem genere, & ideo necesse est ipsa esse qualiter, id est quodammodo esse similia, quia eadem & similia genere, & qualiter, id est quodammodo altera & dissimilia. Specie, ut dixerunt antiqui. Hanc autem rationem conuertit, de conclusione faciens alteram praemissarum hoc modo, Illa, quae sunt similia in genere, & diuersa specie sunt contraria: sed actiua & passiva sunt talia. ergo sunt contraria: & etiam ipsorum media, quae ad extrema comparata quodammodo contrariantur. Si ergo secundum istam viam poterit esse generatio & corruptio, quae sunt solum per contraria, sic etiam ignis poterit calefacere, & frigidum infrigidare, & vniuersaliter faciens poterit sibi assimilare patiens, cum habeat vnum commune subiectum: susceptivum: contrarium: faciens enim & patiens sunt contraria: de faciens poterit assimilari in patiens, & e converso. Sic enim generatio & corruptio, sicut de contrario in contrarium. Deinde cum dicitur:

Tex. cō. 14.

Tex. cō. 52.

Tex. cō. 53.

generatio & corruptio in his & ex his. Et ideo rationabile iam igne calefacere, & frigidum infrigidare. Contraria. n. hęc sūt: ideo & actiua & passiva. Et vniuersaliter faciens assimilare sibi ipsi patiens, faciens. n. & patiens contraria sunt & generatio in contrarium. Quapropter necesse est faciens patiens transmutari. Sic enim generatio in contrarium erit

Secundum rationem autem non eadem sunt dicentes, ambos tamen est tangere naturam. Dicimus. n. pati quodque subiectum. v. g. sanari hominem, & caleferi, & infrigidari & alia eodem modo, quod autem caleferi frigidum, sanari autem aegrotate:ambo autem sunt vera. Eodem modo & de faciente, quandoque enim calefacere hominem inquitimus, quodque autem calidum, est quidem enim ut materia quod patitur, est autem ut contrarium. Ad id quidem igitur respicientes idem oportere habere existimaverunt faciens & patiens, ad alterum autem, contrarium.

LECTIO XX.

Eodem modo suscipiendum est de facere & pati, quo & de moveri & de movere. Dupliciter. n. dicitur & movens, in quo. n. est principium motus, ut hoc movens: (principium enim prima causarum:) & rursus ultimum ad id quod movetur ad generationem. Similiter autem & de faciente: etenim Medicum sanare dicimus, & vinum. Primum igitur movens nihil prohibet in motu quidem immobile esse, in quibusdam autem est & necessarium, ultimum autem semper movere motum. In actione autem primum quidem impassibile, ultimum autem & ipsum patiens.

Rediit ad praedicatas antiquorum opiniones, ostendendo causam contrarietatis ipsorum: quod quidem supra licet idem fecerit, non sic tamen aperte manifestavit. Dicit ergo quod antiqui Philosophi sibi invicem contradicere videntur, non eadem dicentes, quia non habuerunt eandem rationem, id est considerationem, utraque tamen pars tetigit naturam actiuorum & passivorum, vel secundum aliam litteram, ambo tetigerunt verum. Dicimus enim aliquando pati subiectum, sicut quando dicimus hominem sanari, vel caleferi, vel infrigidari, & ideo Demo-

solum respiciens ad subiectum, dixit actiua & passiva esse similia, & in hoc bene dixit, dicimus etiam aliquando & contrarium pati, sicut calidum frigeri, & frigidum caleferi: & ideo etiam alij solum terminos intuentes dixerunt ipsa actiua & passiva esse omnino dissimilia.

LECTIO XX.

Et frigidum calefacere, & omnino actiuum id quod patitur sibi simile reddere, iam rationi consentaneum existit, nam agens & patiens contraria sunt, & generatio, in contrarium tendit. Quare necesse est, ut patiens in id mutetur, quod agendi vim obtinet, hoc enim pacto in contrarium erit generatio.

Itaque tamen si uerbotenus eadem non dicunt, utrosque tamen naturam ipsam attingere contingit. Dicimus enim interdum, subiectum ipsum pati, ut hominem sanari & caleferi, ac frigeri & caetera ad hunc modum, interdum uero, frigidum caleferi, & aegrum sanari, atque utraque uera sunt. Eodem modo, & de agente dici solet: nam interdum hominem, interdum calidum calefacere dicimus. Partim enim materies ipsa patitur, partim contrarium. Igitur qui ad illam respexerunt, agens & patiens quippe ipsam idem habere oportere putarunt, qui ad alterum contra.

LECTIO XX.

Eteternum hand aliam esse rationem de ipso agere ac pati, quam de ipso movere ac moveri existimandum est. Etenim ipsum quoque movens bifariam dicitur, nam & id, in quo motus principium inest, movere uidetur, (quippe cum principium, prima causarum sit.) & rursus, quod ultimum est, ad id quod movetur & generationem. Simili modo, de ipso agente est dicendum, nam & Medicum, & vinum sanare dicimus. Nihil igitur uetat in motu quominus primum movens immobile sit, immo in nonnullis etiam necessarium existit, ut ultimum semper subeundo, motum moueat necesse est. In actione autem, ipsum quidem primum nihil patitur, ultimum uero patitur.

nam tamen necesse est primum movens esse omnino immobile, sicut in his, quae sunt omnino separata a materia, & hoc dupliciter: quia vel est omnino immobile, si nullam habeat materiam patiens: aut est immobile ab eo quod movetur ab ipso, & hoc, quando non habet eandem materiam cum eo, quod movetur. Ultimum autem movens, post quod non est aliud nisi id quod movetur, necesse est semper movere motum ab eo priore. Et similiter est in actione: quia quoddam est agens primum, quod est impassibile: & quoddam agens, quod patitur. Deinde cum dicitur:

Ostendam Philosophus determinavit naturam actiuorum & passivorum ostendendo quae & qualia sint, hic inquit de modis eorum, & primo distinguit agentia ab inuicem, secundo assignat causam diuersitatis ipsorum. ibi { Quaeque autem non habent. } Dicit ergo primo, quod suscipiendum est, quod facere & pati dicitur multipliciter, ut mouere & moveri, utrunque enim dicitur dupliciter, sicut mouens: quoniam in utroque est primum & ultimum, id enim est primum movens, in quo est primum principium motus, quod verissime mouere videtur: principium enim mouendi est prima causa causarum, virtutem habens mouendi a seipso non ab alio; ultimum autem movens est id quod mouetur per aliud, & post quod non est aliud movens, sed post ipsum est solum id quod movetur ad generationem. Similiter autem duplex est faciens, quoddam primum, sicut Medicus, qui est prima causa sanitatis: & quoddam ultimum, sicut vinum vel portio, quae etiam est causa movens ad sanitatem. Inter haec autem duo momenta haec est differentia, quia primum movens potest esse immobile, sicut Medicus, qui non mouetur ab aliquo dum sanat, nisi forte per accidens: in quibusdam tamen necesse est primum movens esse omnino immobile, sicut in his, quae sunt omnino separata a materia, & hoc dupliciter: quia vel est omnino immobile, si nullam habeat materiam patiens: aut est immobile ab eo quod movetur ab ipso, & hoc, quando non habet eandem materiam cum eo, quod movetur. Ultimum autem movens, post quod non est aliud nisi id quod movetur, necesse est semper movere motum ab eo priore. Et similiter est in actione: quia quoddam est agens primum, quod est impassibile: & quoddam agens, quod patitur. Deinde cum dicitur:

b q assignat

Vomodo autem contingat hoc accidere rursus dicam. His quidem videretur pati vnum quodque per quosdam poros, ingrediente faciente ultimo & principali: & hoc modo videre & audire nos inquit,

Tex. cō. 54.

Tex. cō. 55.

Tex. cō. 56.

Assignat causam diuersitatis ipsorum dicens, quod causa, quare quoddam agens est quod agendo patitur, quoddam autem non, est ista: quia quaedam non habent eandem materiam, & talia agentia faciunt, vel agunt existentia impassibilia, id est ipsis non patientibus ab his, in quae agunt. v. g. medicina faciens sanitatem nihil patitur a sanato: quia non comunicat cum eo in materia. Quaedam autem habent eandem materiam, sicut cibus vel portio, & id quod sanatur, & ideo cibum agendo patitur: quia aut calefit, aut infrigidatur. Inter haec duo agentia. f. medicina & cibus, medicina est principium, in quo primo est actio: cibus autem est agens vltimum, quod agit per tactum. Quaeque igitur agentia non habent eandem formam in materia, quae sit eiusdem rationis est passibilibus, haec cum sint de numero agentium siue actiuorum, sunt impassibilia, quae cumque autem rem habent formam in materia eiusdem rationis, agendo patiuntur. Subiungit ad horum declarationem quae dicitur materia vna aliquorum: & dicit, quod dicitur esse vna materia cuiuslibet, quae est susceptiva contrarium: quae licet sit vna subiecto, differt tamen secundum esse: & propter hoc dixit, ut ita dicam. Et ipsa materia dicitur ut genus, non quidem praedicabile, sed dicitur genus, secundum quod genus dicitur subiectum primum, quod substat duobus contrariis aut pluribus: contrarium autem vnum est in actiuo, alterum est in passiuo: & ideo vna materia est actiua & passiva. Et quod per naturam potest esse calidum, necessario calefit, quod appropinquat calidum calefaciens ipsum, hoc ergo quod dictum est, causa est quare quaedam agentia sunt passibilia, & quaedam impassibilia. Et sicut dictum est in motione: ita dictum est in actione, quia sicut in motionibus primum movens est immobile, in effectibus primum efficiens est impassibile. Deinde cum dicitur:

c q Ostendit ad quam causam reducat a-

gens, & ad quam patiens, dicens, quod agens est vnum principium motus, & est diuersum a causa formali & finali, & non dicitur finalis, nisi secundum metaphoram. Et quod non sit formalis nec finalis, sic probat: quia, quando faciens est secundum actum faciens, tunc aliquid generatur in patiente. Sed talibus habitibus siue formis, sicut est sanitas, quae est finis operationis medicinae praesentibus, non generatur aliquid nec fit, sed iam est: sed species enim & fines sunt habitus quidam quietescentes: nam habitus sine quiete moritur. Secundo cum dicitur: Materia autem. Ostendit ad quam causam reducatur patiens, dicens quod reducitur ad materiam: quia materia, secundum quod materia, passiva est: & ideo, quae patiuntur, patiuntur per materiam. Quae autem sunt actiua & passiva, habent speciem in materia: sicut ignis habet esse calidum in materia, si autem esset aliquid calidum separatum a materia, hoc nihil pateretur, sed forsam impossibile est esse aliquid tale separatum: licet quidam hoc dixerunt. Si autem aliqua sint talia, quae sint a materia separata, in illis verum est quod dicitur, scilicet quod nihil patiuntur. Sed de hoc in prima Philosophia locus erit determinare. Ex hoc manifeste patet, quod omnis potentia passiva & omnis passio est per materiam, & omnia actio per formam. Vltimo epiloga, & est planum in litera.

Quae enim eandem materiam non habent, ea citra passionem agunt. ceu medendi ars, haec enim sanitatem efficit, & nihil ab eo patitur quod sanari solet. At cibus dum agit, ipse quoque quippiam patitur, aut enim calefit aut frigitur, aut aliud quippiam patitur, & simul agit. Est autem medendi ars, veluti principium, cibus uero ultimum ac tangens. Quaecumque igitur actiua, in materia formam non habent, ea pati nequeunt quaecumque habent, quae sunt. Nos enim similiter prope dixerim omnes, oppositorum utriusvis eandem esse materiam, sicuti genus vnum dicimus. Atque quod calidum esse potest, id propius admoto praesentique calefactiuo incalescat necesse est. Incircum, sicuti diximus, ex his quae agendi vim habent, quaedam pati non solent, quaedam pati solent. Atque quo modo in motione res sese habet, sic & in actione. Nam ut illic quod primo mouet, motus expers est, ita & hic quod primo agit, pati nequit.

Nam causa ut unde principium motus existit, actiua est. Cuius autem gratia caetera sunt, actiua non est. Quae propter sanitas ipsa, non est actiua, nisi per translationem. Etenim cum ea, aliquo quidem agente, adest, patiens sit quippiam, sed cum habitus ipsi adsunt, nihil praeterea fit, sed iam est, forma autem atque fines, habitus quidem sunt. At materies, ut materies, passiva est. Igitur ignis, in materia calorem habet. Quod si calor separabile quippiam esset, is nimirum pateretur nihil, sed fortasse fieri nequit, ut is separabilis sit: quod si sint nonnulla eiusmodi, in eis profecto uerum fuerit, quod dicimus. Quid igitur sit agere ac pati, & quibus competat, & qua de causa, & quemadmodum, hoc pacto sit definitum.

Vomodo autem contingat hoc accidere rursus dicamus rursus. Quibusdam igitur patitur quodque videtur, vltimo principialissimoque agere per quosdam meos sese intrudere, atque nos hoc pacto videre & audire, caeterisque alijs sensibus sentire aiunt. Tum et per aerem &

Tex. cō. 77.

Tex. cō. 64.

Ostendam Philosophus determinavit naturam actiuorum & passivorum, & de modis eorum: & ostendit ad quas causas reducuntur, hic determinat de modis agendi & patiendi, quo. l. contingat agere vel pati: & primo enim opinionem aliorum: secundo enim opinionem propriam, ibi { Quo autem modo existit. } Circa primum duo facit. Primo ponit opinionem aliorum: secundo reprobat eas. ibi { Ut autem parum digredientes. } Circa primum duo facit.

C 2 Primo

Tex. c6. 60.

Primo ponit opiniones aliorum. Secundo comparat eas ad inuicem, ibi { Leucippus autem estimatus. } Circa primum duo facit. Primo ponit opiniones aliorum in general. Secundo in speciali, ibi { Hi igitur in quibusdam. } Dicit ergo primo, quod dicendum est rursus, quo contingat agere & pati. Dicit autem rursus: quia iam dixit quendam modum actionis & passionis in genere, nunc descendit ad speciales modos sumptos ex parte actiuorum & passiuorum, scilicet qualiter veniat agens ad patiens, ut impri mat eius formam, per quam intendit ipsum patiens transmutare. Circa hoc autem fuerunt diuersae opiniones, quibusdam enim visum fuit, quod vnumquodque, quod patitur, patitur per quosdam poros, qui sunt in ipso patiente: per quos ipsum agens, quod est proximum patienti, ingreditur in patiens per illos poros & vndique contingit ipsum, & vndique patitur patiens, & non in vno loco tantum: & per hunc modum dicunt, quod videmus & sentimus secundum alios sensus omnes: quia secundum eos visus & auditus effunditur super visibile per media, ideo dixerunt quod per poros illorum corporum, quae sunt media sensuum, videmus & audimus. Dicunt etiam quod ideo plus videmus per aerem, & aquam, & per alia corpora diaphana, sicut est vitrum, & crystallum: quia illa corpora habent plures poros alios: qui pori sunt indiuisibiles propter paruitatem, sed magis spissae possunt & melius ordinari, quia directi: & ideo videt melius per transparentem visum, si reperit rectam lineam, per quam videatur: & quia magis transparentes habent poros spissiores & directius ordinatos: ideo quanto fuerit magis transparenter, tanto per ipsum melius videmus. Deinde cum dicit. b. ¶ Ponit opiniones eorum in speciali & diuiditur in tres partes secundum tres opiniones, & primo ponit opinionem Empedoclis &

& secundum omnes alios sensus sentire. Amplius videri per aerem & aquam, & per transparentia; quia poros habent, indiuisibiles, propter paruitatem, spissos autem & secundum ordinem: & magis habent transparentia magis.

b Hi igitur in quibusdam determinauerunt ita, quemadmodum & Empedocles, non solum in facientibus & patientibus: sed & misceri inquirunt ea, quorum pori ad inuicem sunt commensurabiles.

Tex. c6. 57.

c Compendiose autem maxime & de omnibus vno sermone determinauerunt Leucippus & Democritus principium facientes secundum naturam.

d Quidam n. Antiquorum opinati sunt ex necessitate esse vnum omne & immobile: vacuum quidem n. non ens, moueri autem non posse si non vacuum separatum. Neque rursus multa esse si non sit segregans. Hoc enim nihil differt, ut si quae existimet non continuu esse omne: sed res diuisas se inuicem tangere & fore multa & non vnum esse, & vacuum. Si n. vbiq; diuisibile, nihil esse vnum, quapropter, neque multa, sed vacuum omne. Si autem tum diuisibile quidem, tum autem non, fictitium aliqd hoc vtiq; videri. Vsq; quantum n. & propter quid hoc quidem se habet ita esse totale, & plenum est, hoc autem diuisum? Amplius autem, & sic fore necessarium non esse motionem. Ex his igitur vtiq; sermonibus transcendentibus sensum, & despicientes eum enuntiat, ac si conueniens sit rationem sequi. vnum & immobile omne esse dicunt, & infinitum quoddam, finem n. finire vtiq; ad vacuum. Hi igitur propter causas has enuntiat ita de veritate. Amplius autem in sermone videtur hoc quidem contingere: in rebus autem ita opinari dementiae est simile, nullus enim demetiū egreditur intatū, ut ignem & glaciem vnum esse existimet: sed solum bona & apparentia propter assuetudinem, haec quibusdam nihil videtur differre propter dementiae.

Tex. c6. 58.

¶ Nonnullis enim ex Veteribus, id quod est, necessario esse vnum, atq; immobile, visum est, vacuum enim ipsum non esse: nihil autem moueri posse, si vacuum separatum in ratione rerum non sit. Nec rursus esse multa, si ipsum non sit, quod ea distinguit. Ceterum putare vniuersum ipsum, non esse continuum, sed ea quibus constat diuisim sese tangere, idem profecto esse, atque ipsum multa & non vnum esse & vacuum dicere. Nam, si omni ex parte diuisibile sit, nullum unum esse, quare nec multa, sed vacuum vniuersum. Sin vero partim diuisibile sit, partim non diuisibile, hoc figmento cuidam esse per simile. Nam quatenus, quamque ob causam pars alia vniuersi hoc pacto sese haberet, pleneque esset, alia diuisa? praeerea, sic esse necessarium motum non esse. Ob hasce igitur rationes nonnulli sensum praetereuntes despicientesque, quasi rationem sequi ducem oporteat, vniuersum ipsum, unum & immobile & infinitum esse asserunt. Nam alioqui (inquiunt) finis ad vacuum finiret. Quidam igitur ad hunc modum, & ob causas hasce, de ipsa veritate dixerunt. Sed cum in rationibus haec videantur euenire, in ipsis vero rebus minime: hoc pacto sentire, insaniam per simile existit, neino n. ex hisce, quos insania male habet, a mente eo usq; descendit, ut ignem & glaciem unum esse putet: sed solū q bona honesta q; sūt, & q p consuetudine talia esse apparent, ea q; vbi q; ob insaniam nihil differre videntur.

Tex. c6. 59.

¶ Nonnulli autem opinati sunt, quod ens vbiq; idest in omni puncto, sit diuisibile: tunc potest dici, quod nihil sit vnum: sed multitudo componitur ex multis vnīs. ergo nec multitudo erit. ergo totum erit vacuum. Si autem dicatur totum ens esse continuum, tum quidem, idest secundum aliquid esse diuisibile, tum autem non, idest esse indiuisibile, hoc vtiq; videbitur esse fictitium, cum non sit magis ratio, quare in vno puncto diuidatur q in alio: vsque ad quod vnum erit diuisibile, ita quod ibi fiet diuisio? & quare aliud de vniuerso, ita se habet quod diuiditur & separatur p vacuum, aliud autem se habet qd est plenum, & non diuiditur, ita quod vnum ab alio separatur p vacuum, non videtur horum posse ratio assignari. Amplius autem sequitur ex necessitate, quod nihil mouebitur p istas rationes. ergo transcenderit & dimiserunt sensum, & ea quae per sensum apparent, oppinantes quod magis debemus sequi rationem quam sensum. Quod autem totum ens sit infinitum sic probabant. Si ens finitur, aut finitur ad plenum, aut ad vacuum: sed ad plenum non potest finire, quia plenum est ens, idem enim finitur ad seipsum: vel eadem ratione illud plenum finitur ad aliud plenum, & sic esset abire in infinitum. ergo oportet quod finitur ad vacuum: sed vacuum non est. ergo nihil finitur. ergo oportet quod ens sit infinitum. Isti ergo propter tales causas sic enuntiauerunt de veritate. Adhuc in sermone per ipsorum rationem sophisticiam videtur hoc sequi quod dictum est, non tamen in rei veritate contingit. Si autem res ipsa inspiciantur, dementiae videtur esse simile dictum eorum: nullus enim demens intantum egreditur a iudicio veritatis, quod dicat ignem & glaciem esse vnum: quod illi dicebant ponentes omnia esse vnum. Licet aliquis propter consuetudinem, vel propter apparentiam putet mala in sensibus esse bona, hoc enim quibusdam propter dementiae accidit, vnde aliquando inter bona & mala nullam differentiam esse putant. Deinde cum dicit. ¶ Comparat praedictas opiniones ad inuicem. Et primo comparat opinionem Leu. & Demo. ad opinionem Parme. & Melisso. Secundo comparat eam ad opinionem Empe. ibi { Sed vt Empe. } Tertio ad opinionem Platonis, ibi { Similiter autem aliorum. } Circa primum duo facit. Primo comparat opinionem Leuci ad opinionem Parme. & Melisso penes conuenientiam: secundo penes differentiam, ibi { Sed omne quod tale. } Dicit ergo primo, quod Leuci putant habere sermones meliores aliis in hoc, quod conuenit ea quae sunt manifesta ad sensum. Vnde neque destruit

dicit quod quidam magis ad speciem descendentes, dicunt ipsos poros non solum in actiuis & passiuis, sed etiam illa dicunt ad inuicem bene admisceri, quorum pori sunt commensurabiles, vt vnum in aliud ingredi possit: ita quod plurimum vnus sit in plurimo alterius, & econuerso. Deinde cum dicit. ¶ Ponit opinionem Leucippi & Democriti dicens, breuiter & compendiose dicamus, quod vno etiam simili sermone dixerunt Leucippus & Democritus, ambo enim posuerunt principium quod est secundum naturam. Per ipsum enim, sicut intra dicitur, reddebant causam generationis & corruptionis, & ad sensum apparentia cohererent, & ideo dicitur secundum naturam magis quam positio aliorum, qui de naturis rerum, per sua principia causas assignare non possunt. Deinde cum dicit. ¶ Ponit opinionem Parme. & Melisso, qui opinati sunt esse tantum vnum principium, & illud esse immobile & continuum. Quod autem rem sit immobile sic probabant. Motus non potest esse nisi sit vacuum: sed vacuum non est: ergo motus non est. ergo ens sit tantum vnum sic probabant. Multa non possunt esse nisi sit aliquid separans & diuidens ea: nihil autem potest esse segregans & diuidens nisi vacuum sit: sed vacuum non est: ergo non possunt esse multa segregata & sic omnia vni sunt. Et, quae possent dici eis, quod multa sunt se tangentia, ita quod inter ea non sit vacuum segregans. Dicunt, quod hoc nihil differt: quia continuum & contangens idem dicebant esse, nam secundum eos continuum partes se contangebat. Dixerunt etiam nihil differt, quod sit multa, & quod sit vnum, & quod dicat esse vacuum: quia continuum & contiguum sunt idem istos, nec multa sunt nisi sint diuisa, & quod non diuidebatur nisi per vacuum: sed non est vacuum. ergo nec multa, sed omnia continua. Si n. dicatur

aquam, & ea quae perspecta atque translucida sunt res ipsas videri: propterea quod meatus habeant, indiuisibiles quidem ob paruitatem, sed tamen frequentes, & serie quadam ac ordine dispositos: & magis, quae magis perspicua dilucidaque sunt.

¶ Quidam igitur, quemadmodum & Empedocles, hoc pacto in nonnullis definerunt, non solum in agentibus patientibusque, sed & ea misceri aiunt, quorum pori atque meatus commensurabiles inter sese sunt.

Vna autem ratione, ac via maxime de omnibus definire Leucippus, & Democritus, principium facientes quod quidem secundum naturam est.

¶ Nonnullis enim ex Veteribus, id quod est, necessario esse vnum, atq; immobile, visum est, vacuum enim ipsum non esse: nihil autem moueri posse, si vacuum separatum in ratione rerum non sit. Nec rursus esse multa, si ipsum non sit, quod ea distinguit. Ceterum putare vniuersum ipsum, non esse continuum, sed ea quibus constat diuisim sese tangere, idem profecto esse, atque ipsum multa & non vnum esse & vacuum dicere. Nam, si omni ex parte diuisibile sit, nullum unum esse, quare nec multa, sed vacuum vniuersum. Sin vero partim diuisibile sit, partim non diuisibile, hoc figmento cuidam esse per simile. Nam quatenus, quamque ob causam pars alia vniuersi hoc pacto sese haberet, pleneque esset, alia diuisa? praeerea, sic esse necessarium motum non esse. Ob hasce igitur rationes nonnulli sensum praetereuntes despicientesque, quasi rationem sequi ducem oporteat, vniuersum ipsum, unum & immobile & infinitum esse asserunt. Nam alioqui (inquiunt) finis ad vacuum finiret. Quidam igitur ad hunc modum, & ob causas hasce, de ipsa veritate dixerunt. Sed cum in rationibus haec videantur euenire, in ipsis vero rebus minime: hoc pacto sentire, insaniam per simile existit, neino n. ex hisce, quos insania male habet, a mente eo usq; descendit, ut ignem & glaciem unum esse putet: sed solū q bona honesta q; sūt, & q p consuetudine talia esse apparent, ea q; vbi q; ob insaniam nihil differre videntur.

¶ Nonnulli autem opinati sunt, quod ens vbiq; idest in omni puncto, sit diuisibile: tunc potest dici, quod nihil sit vnum: sed multitudo componitur ex multis vnīs. ergo nec multitudo erit. ergo totum erit vacuum. Si autem dicatur totum ens esse continuum, tum quidem, idest secundum aliquid esse diuisibile, tum autem non, idest esse indiuisibile, hoc vtiq; videbitur esse fictitium, cum non sit magis ratio, quare in vno puncto diuidatur q in alio: vsque ad quod vnum erit diuisibile, ita quod ibi fiet diuisio? & quare aliud de vniuerso, ita se habet quod diuiditur & separatur p vacuum, aliud autem se habet qd est plenum, & non diuiditur, ita quod vnum ab alio separatur p vacuum, non videtur horum posse ratio assignari. Amplius autem sequitur ex necessitate, quod nihil mouebitur p istas rationes. ergo transcenderit & dimiserunt sensum, & ea quae per sensum apparent, oppinantes quod magis debemus sequi rationem quam sensum. Quod autem totum ens sit infinitum sic probabant. Si ens finitur, aut finitur ad plenum, aut ad vacuum: sed ad plenum non potest finire, quia plenum est ens, idem enim finitur ad seipsum: vel eadem ratione illud plenum finitur ad aliud plenum, & sic esset abire in infinitum. ergo oportet quod finitur ad vacuum: sed vacuum non est. ergo nihil finitur. ergo oportet quod ens sit infinitum. Isti ergo propter tales causas sic enuntiauerunt de veritate. Adhuc in sermone per ipsorum rationem sophisticiam videtur hoc sequi quod dictum est, non tamen in rei veritate contingit. Si autem res ipsa inspiciantur, dementiae videtur esse simile dictum eorum: nullus enim demens intantum egreditur a iudicio veritatis, quod dicat ignem & glaciem esse vnum: quod illi dicebant ponentes omnia esse vnum. Licet aliquis propter consuetudinem, vel propter apparentiam putet mala in sensibus esse bona, hoc enim quibusdam propter dementiae accidit, vnde aliquando inter bona & mala nullam differentiam esse putant. Deinde cum dicit. ¶ Comparat praedictas opiniones ad inuicem. Et primo comparat opinionem Leu. & Demo. ad opinionem Parme. & Melisso. Secundo comparat eam ad opinionem Empe. ibi { Sed vt Empe. } Tertio ad opinionem Platonis, ibi { Similiter autem aliorum. } Circa primum duo facit. Primo comparat opinionem Leuci ad opinionem Parme. & Melisso penes conuenientiam: secundo penes differentiam, ibi { Sed omne quod tale. } Dicit ergo primo, quod Leuci putant habere sermones meliores aliis in hoc, quod conuenit ea quae sunt manifesta ad sensum. Vnde neque destruit

¶ Sed vt Empedocles, & aliquid aliorum inquirunt pati per poros: ita omnem alterationem & omne pati, hoc modo generari per vacuum facta dissolutione & corruptione, similiter autem, & augmentationem subintrantibus alijs. Fere autem & Emp. necesse est dicere, vt Leucippus inquit. etenim esse quaedam solida, in diuisibilia autem, si non vbiq; pori continui sunt, hoc autem impossibile: nihil n. aliud solidum extra poros, sed omne vacuum. Necesse igitur tangentia quidem esse indiuisibilia: media autem eorum vacua, quos ille dicit

¶ Sed vt Empedocles, & aliquid aliorum inquirunt pati per poros: ita omnem alterationem & omne pati, hoc modo generari per vacuum facta dissolutione & corruptione, similiter autem, & augmentationem subintrantibus alijs. Fere autem & Emp. necesse est dicere, vt Leucippus inquit. etenim esse quaedam solida, in diuisibilia autem, si non vbiq; pori continui sunt, hoc autem impossibile: nihil n. aliud solidum extra poros, sed omne vacuum. Necesse igitur tangentia quidem esse indiuisibilia: media autem eorum vacua, quos ille dicit

¶ Sed vt Empedocles, & aliquid aliorum inquirunt pati per poros: ita omnem alterationem & omne pati, hoc modo generari per vacuum facta dissolutione & corruptione, similiter autem, & augmentationem subintrantibus alijs. Fere autem & Emp. necesse est dicere, vt Leucippus inquit. etenim esse quaedam solida, in diuisibilia autem, si non vbiq; pori continui sunt, hoc autem impossibile: nihil n. aliud solidum extra poros, sed omne vacuum. Necesse igitur tangentia quidem esse indiuisibilia: media autem eorum vacua, quos ille dicit

¶ Sed vt Empedocles, & aliquid aliorum inquirunt pati per poros: ita omnem alterationem & omne pati, hoc modo generari per vacuum facta dissolutione & corruptione, similiter autem, & augmentationem subintrantibus alijs. Fere autem & Emp. necesse est dicere, vt Leucippus inquit. etenim esse quaedam solida, in diuisibilia autem, si non vbiq; pori continui sunt, hoc autem impossibile: nihil n. aliud solidum extra poros, sed omne vacuum. Necesse igitur tangentia quidem esse indiuisibilia: media autem eorum vacua, quos ille dicit

¶ Sed vt Empedocles, & aliquid aliorum inquirunt pati per poros: ita omnem alterationem & omne pati, hoc modo generari per vacuum facta dissolutione & corruptione, similiter autem, & augmentationem subintrantibus alijs. Fere autem & Emp. necesse est dicere, vt Leucippus inquit. etenim esse quaedam solida, in diuisibilia autem, si non vbiq; pori continui sunt, hoc autem impossibile: nihil n. aliud solidum extra poros, sed omne vacuum. Necesse igitur tangentia quidem esse indiuisibilia: media autem eorum vacua, quos ille dicit

¶ Sed vt Empedocles, & aliquid aliorum inquirunt pati per poros: ita omnem alterationem & omne pati, hoc modo generari per vacuum facta dissolutione & corruptione, similiter autem, & augmentationem subintrantibus alijs. Fere autem & Emp. necesse est dicere, vt Leucippus inquit. etenim esse quaedam solida, in diuisibilia autem, si non vbiq; pori continui sunt, hoc autem impossibile: nihil n. aliud solidum extra poros, sed omne vacuum. Necesse igitur tangentia quidem esse indiuisibilia: media autem eorum vacua, quos ille dicit

generationem, neque corruptionem, neque motum, neque multitudinem rerum: sed constitretur ea quae sunt omnibus manifesta ad sensum. In hoc tamen dixit eadem cum Parme. & Melisso: constituentibus, idest dicentibus, quod omne quod est, est tantum vnum, & immobile: quia dicit quod bene sequitur, quod non erit motus nisi sit vacuum, sed in hoc differt ab eis: quia illi destruxerunt consequens, idest vacuum esse: & constituerunt oppositum antecedens, scilicet motum non esse. Sed Leuci ponit antecedens, & inferit consequens, scilicet motum: & ex hoc concludit vacuum esse, vacuum autem dicit esse sicut priuationem: & ideo simpliciter non ens, quia non est aliquid entium, sicut priuationem: tamen est ens, quia est entis, sicut priuatio habitus, vnde plenum dicebat principaliter ens. Deinde cum dicit. ¶ Comparat dictas opiniones circa differentiam dicens, quod licet principaliter sit plenum: tamen non omne quod est plenum est vnum, sicut dixit Parme. & Melisso, sed sunt multa, & infinita, & indiuisibilia, propter paruitatem suae quantitatatis. Haec enim sunt quae ipsi appellant atomos, sicut corpora indiuisibilia, quae mouentur in vacuo, quod vacuum ipse Leucippus dicit esse. Quomodo autem fiat generatio & corruptio, & alia, quae apparent ex istis atomis, subiungit dicens. Quod per ipsorum congregationem & conglutinationem fit generatio: cum autem diuiduntur, fit corruptio: cum vero vndique se contingunt, faciunt actionem & passionem: cum autem penetrat se, & vnum subintrat in alterum, fit augmentum: cum permutauerint ordinem & situm, tunc fit alteratio. Secundum enim quod dicit & constitretur, necesse est ponere non esse vnum solum, ex quo generantur ista composita & complicata: quia ex eo quod est vere vnum, impossibile est fieri multa, nec ex vere multis fieri vere vnum. Dicitur autem vere vnum, quod omnino est indiuisibile actu & potentia: vere autem multa, quae omnino distincta sunt, nec actu, nec potentia coniunguntur sicut indiuisibilia. Deinde cum dicit. ¶ Comparat opinionem Leucippi ad opinionem Emp. & primo penes conuenientiam, dicens, quod Demo. & Leucippus dicunt, quod patitur per poros, sicut dixit Empe. & quidam alij de antiquis Philosophis, & dicunt, quod omne pati & omne alterari hoc modo generatur, & fit quod fit, ita quod fiat rei dissolutio per interpositio nem vacuum: quia vacui interponitur ipsis rebus, ita quod pars huc, pars illuc feratur. Similiter augmentationem fieri per subintrationem ipsorum solidorum a motorum ad inuicem. Empe. autem fere necesse est dicere, sicut Leucippus dixit: esse sicut Tho. de Gen. C 3 indiuisi-

Leucippus uero rationes habere arbitratus est, quae sensui consentanea dicentes, nec generationem, nec corruptionem, nec motum, nec entium pluralitatem e medio tollant. Consentaneae autem hisce quae apparent, haec quidem locutus. Illis vero qui ipsum vnum consiciunt, quia sine uacuo non sit motus: & uacuum esse non ens, & eius quod est nihil non ens esse at, quod enim proprie est, plenum esse.

Sed quod est eiusmodi, non vnum esse, sed numero infinita, & indiuisibilia ob molis paruitatem. Atque haec, in vacuo ferri, vacuum enim esse. Item cum coalescunt coeuntque, generationem: cum dissoluuntur, corruptionem efficiere. Atque agere & pati, quatenus sese tangunt, nam eatenus, non vnum esse. Et generare, cum componuntur complicanturque. Et ex eo quod verum vnum est, non gigni multitudinem, nec ex hisce, quae vere multa sunt, unum: sed hoc esse impossibile.

Sed quemadmodum Empedocles & quidam alij aiunt permeatus pati: sic omnem alterationem passionemque hoc fieri modo, cum per vacuum fiat dissolutio & corruptio, similiter autem & accretio, intro subeuntibus solidis. Fere autem perinde dicat Empedocles atque Leucippus ait, necesse est esse, inquam, solida quaedam, ceterum indiuisibilia, nisi meatus omni ex parte continui, quod sane fieri nequit. Nam solidum, nihil aliud praeter poros, sed totum vacuum esset. Quae igitur sese tangunt indiuisibilia esse, & quae inter haec media sunt uacua, quos ille poros meatusque appellat, est necesse, ad hunc modum, & vnum subintrat in alterum, fit augmentum: cum permutauerint ordinem & situm, tunc fit alteratio. Secundum enim quod dicit & constitretur, necesse est ponere non esse vnum solum, ex quo generantur ista composita & complicata: quia ex eo quod est vere vnum, impossibile est fieri multa, nec ex vere multis fieri vere vnum. Dicitur autem vere vnum, quod omnino est indiuisibile actu & potentia: vere autem multa, quae omnino distincta sunt, nec actu, nec potentia coniunguntur sicut indiuisibilia. Deinde cum dicit. ¶ Comparat praedictas opiniones ad inuicem. Et primo comparat opinionem Leu. & Demo. ad opinionem Parme. & Melisso. Secundo comparat eam ad opinionem Empe. ibi { Sed vt Empe. } Tertio ad opinionem Platonis, ibi { Similiter autem aliorum. } Circa primum duo facit. Primo comparat opinionem Leuci ad opinionem Parme. & Melisso penes conuenientiam: secundo penes differentiam, ibi { Sed omne quod tale. } Dicit ergo primo, quod Leuci putant habere sermones meliores aliis in hoc, quod conuenit ea quae sunt manifesta ad sensum. Vnde neque destruit

¶ Sed vt Empedocles, & aliquid aliorum inquirunt pati per poros: ita omnem alterationem & omne pati, hoc modo generari per vacuum facta dissolutione & corruptione, similiter autem, & augmentationem subintrantibus alijs. Fere autem & Emp. necesse est dicere, vt Leucippus inquit. etenim esse quaedam solida, in diuisibilia autem, si non vbiq; pori continui sunt, hoc autem impossibile: nihil n. aliud solidum extra poros, sed omne vacuum. Necesse igitur tangentia quidem esse indiuisibilia: media autem eorum vacua, quos ille dicit

indiuifibilia corpora. Dicit autem fere: quia Empe. non con-

poros, ita autē & Leucippus dicit facere & pati. Modi igitur, secundū quos hæc quidē faciūt, hæc autem patiuntur, fere hi dicuntur. Et de his quidē, & quomodo dicūt manifestū est: & ad eorum positiones quibus vtuntur fere confesse hoc contingere videtur, alijs aut minus. v. g. Empe. quō erat gnratio & corruptio, & alteratio, nō est manifestū. His. n. erant corpora indiuifibilia prima corporū, formis differentia solum, ex quibus primum componūtur, & in quæ vltimo dissoluuntur. Empe. alia quidem manifestum, quoniam vique ad elementa habent generationem & corruptionem: ipsorū vero elementorū quō generatur & corrūpitur coaceruata quantitas, neq; manifestum, neque contingit dicere ei non dicenti & ignis elementum esse.

h Similiter aut aliorū oīum, vt in Timæo scripsit Plato. Intātū differt. n. vt nō eodē modo cum Leucippo dicat. Qm̄ hic quidē solida, hic aut planties dicit indiuifibilia. Et hic quidem infinitis terminari figuris indiuifibilibus solidorum vnumquodq; & hic autem terminis: quoniam indiuifibilia vtrique dicunt terminata figuris. Ex his itaque generationes & segregatiōes, & corruptiones. Leucippo quidem. n. duo modi erant, vtrique per vacuum & per tactum, hic enim indiuifibile vnumquodq; Platonem autem secundum tactū solū: vacuum. n. nō esse inquit. De indiuifibilibus autē planiciebus diximus in prioribus sermonibus. De indiuifibilibus autem solidis amplius est dicere, ideo hoc accidens relinquatur nunc.

LECTIO XXII.

T aut parū digredientes dicam: necessarium & impasibile vnūq;

n. rationis & corruptionis, non solum mistorum, sed etiam quatuor elementorum, ex corporibus indiuifibilibus; quia secundum istos diuersitas istorum corporum tam simplicium, quam mistorum causatur ex diuersitate corporum atomorum, quæ differunt positione, ordine, & forma, & figura, sicut dicitur in Primo Metaphysicorum. Empedocles vero ex sui positione non potest dare causam generationis & corruptionis nisi solum istorum mistorum vsque ad elementa, ponit enim alia

ri ex quatuor elementis: sed in elementis non potest dare causam generationis & corruptionis, non enim ponit alia elementa priora istis quatuor elementis, vnde non potest dicere propter quid, vel quomodo generentur ex alijs, aut corrumpantur in alia. Deinde cum dicit.

Leucippus de actione & passione dicit. Modi igitur, quibus alia agunt, alia patiuntur, hi fere dicuntur, & de hisce quidem, & quo pacto dicant, perspicuum est. Et ad positiones, quibus ipsi vtuntur, fere consentaneæ accideret videtur, cæteris autem minus. v. g. Empedocli qualiter generatio, corruptio, & alteratio fiant, nequam liquet. Nam his prima corpora indiuifibilia sunt, figura tantum inter se discrepantia: ex quibus primis enia componuntur, & in quæ vltima dissolui solent. Empedocli vero, cætera quidem ut patet vsque ad elementa ipsa, generationem habent atque corruptionem. At horum ipsorum aceruata congestaque magnitudo quo pacto oriatur ac intereat, neque perspicuum est, neque fieri potest vt ipse dicat, nisi & ipsius ignis elementum esse dixerit.

Similiter & aliorum omnium, uti Plato in Timæo scripsit. Tantum enim abest, ut eo quo Leucippus modo dicat, quod hic solida, ille plana esse indiuifibilia, & hic infinitis figuris, ille finitis, indiuifibile quodque definiti asserit, quando quidem, indiuifibilia vtrique & figuris definita dicunt. Ex his itaque generationes, & segregatiōes fiunt. Nam Leucippo quidem duo modi esse possunt, & per vacuum, & per tactum. hac enim ratione, diuisibile quodque existit. Platoni vero duntaxat per tactum, nam vacuum non esse inquit. Et de planis quidem indiuifibilibus, in hisce quæ prius dicta sunt diximus, de solidis vero itidem indiuifibilibus, quod præter ea considerari potest, in præsentia omittatur.

LECTIO XXII.

T autem paululum digredientes dicamus: quodq; eorū, q̄ indiuifibilia sunt, impasibile

LECTIO XXII.

ostquam Philosophus posuit opinionem aliorum de principiis rerū naturalium, & de modis quibus agit & patiuntur adinuicem, nunc in parte ista reprobare eas. & primo reprobare opiniones eorum, quantum ad positionem atomorum, quæ dicebant esse principia, secundo quantum ad modos agendi, quos ponebant, ibi & quicunque

h ¶ Comparat opinionē Leucippi ad opinionē Platonis, & primo penes conuenientiam, dicens, quod sicut Leuci. potest dare causam generationis omnium ex sua positione, ita & Plato secundum quod scripsit in Timæo. Secundo cum dicit. Intātū differt enim. Ponit differentiam dicens: quæuis Leuci, & Plato conueniat in hoc quod vtrique posuit indiuifibilia principia, tamen in tribus differunt. Primo, quæ Leuci dixit illa indiuifibilia esse corpora solida, Plato autē ea dixit esse superficies. Secundo, quia figura indiuifibilium corporū, quibus figuratur & terminatur vnumquodq; compositorum, sunt infinitæ apud Leuci, sed secundum Platonem sunt finitæ. Posuit. n. Plato figuras triangulares esse primas oīum figurarū, quæ finitæ sunt. Tertio differunt: quia cum vtrique istorum dicat generationem & corruptionem fieri per congregatiōem & segregatiōem atomorum, secundum Leuci. erit duo modi, quibus fit actio & passio, scilicet per tactum agitis & patientis, & per vacuum, quod est porus, secundum Platonem vero erit tantum vnus modus, scilicet per contactum, & non per vacuum. Vacuum enim secundum eum non est de indiuifibilibus superficiebus, vt dictum est in Tercio de Cælo & Mundo. Quod autem contingit dicere de indiuifibilibus corporibus, relinquatur nunc.

quidem igitur per pororum. } Circa primum duo facit. Primo ostendit indiuifibilia corpora non esse principia. Secundo, quod non mouentur a vacuo, ibi & Amplius quidem quid est quod mouet. } Circa primum ponit duas rationes, secunda ibi & Amplius autem vtrum. } Circa primum duo facit. Primo ponit rationem. Secundo remouet quandā instantiam, quam aduersarij possent dare ibi & Amplius autem inueniēs. } Quod ergo indiuifibilia corpora non possunt esse principia, probat ducendo ad impossibile, quod contradictoria erunt simul vera, & hoc tali ratione. Si indiuifibilia corpora sunt principia, nec agent, nec patientur adinuicem. ergo agent & non agent, patientur & non patientur: quod est impossibile. Circa rationem istam sic procedit. primo probat quod non agent, nec patientur, duplici ratione, quarum prima talis est. Actio & passio fit per vacuum, vt ipsi dicunt: sed in talibus atomis non est vacuum, ergo nec agent, nec patientur. Secunda talis est. Omne quod est causa actionis vel passionis, est durum, vel molle, vel aliqua qualitarum dispositum, sed nullum corpus indiuifibile est tale: ergo nec est actiuum, nec passiuum. Secundo cum dicit. b ¶ Ostendit oppositum, scilicet quod corpora indiuifibilia agent & patiuntur & hoc triplici ratione, quarum prima talis est. Secundum prædictos Philosophos, indiuifibilia corpora, quæ sunt circulari figuræ, sūt calida: ergo oportet aliquod alterius figuræ esse frigidum: quia inconueniens est ponere vnum contrarium in natura sine reliquo, si autem qualitates sunt in atomis, necesse est ponere aliquas qualitates consequentes esse in eis: quæ sunt grauitas, durities, leuitas, molities, & aliæ huiusmodi qualitates, cum concedant in atomis vnum esse grauius alio, sicut apparet in radio Solis, quod vna atomus magis descendit quàm alia. Si autem vnus est grauior alio, vnus etiam est & leuior alio, & vnus calidior alio, cum autem sint talia, impossibile est ea non pati adinuicem & agere cum sibi appropinquant. Patitur enim leuiter calidum ab excedenti calido: non in quantum sunt similia in calido, sed in quantum excedens est magis calidum, & illud quod excedit est magis frigidum permittum. Secundam rationem ponit. ibi & Sed tamen si durum. } Quæ talis est: si Democritus dicit in ipsis atomis esse durum, necesse est quod dicatur etiam esse in eis molle, per supradictam rationem: quia, si vnum contrarium fuerit in natura, & reliquum, vt dicitur secundo de Cælo, molle autem naturali impotentia resistendi tactui passiuum est, licet in quantum est infusum

que dicere indiuifibilem. (non enim possibile pati nisi per vacuum) & nullius actiuum passionis, neque enim durum, nec frigidū esse potest indiuifibile.

b Quamuis hoc inconueniens sit, solum dare circulari figuræ calidum, necesse est enim & contrarium frigidum alicui alij conuenire figuræ. Inconueniens autem si hæc quidem insint: dico autem caliditas, & frigiditas, grauitas autem, & leuitas, durities, & molities non insint. Sed tamen grauius secundum excessum, inquit esse Democritus. vñ quodq; indiuifibilem, quapropter & calidius: talia autem entia non pati adinuicem impossibile. v. g. a multum excedente calido leuiter calidum. Sed tamen si durum est, & molle. Molle autem in patiendo aliqd dicitur, subactiuum. n. & molle. Sed tamen inconueniens, & si nihil insint, nisi solum figura: & si insint, vnum autē solum. v. g. hoc quidem frigidum, hoc autē calidū, neq; n. vna aliqua esset natura eorum, similiter autē impossibile si multa vni. Indiuifibile. n. cū sit in eodem, habebit passiones. Quapropter & si patitur (siquidē in frigidatur) sic & aliquid aliud faciet, aut etiā patietur, eodem autem modo & de passionibus alijs.

c Hoc enim & solida, & planitiem dicentibus indiuifibilia, contingit eodem modo, neque enim rariora neque densiora est possibile generari vacuo non existente in indiuifibilibus.

humido sit subactiuum. Dicitur autem molle subactiuum, quia agit per humidum, quod non est simpliciter actiuum, sicut calidum, vel frigidum: & per hoc dictum sequitur iterum atomos esse actiuas & passiuas. Si ergo secundum quod deducit Commentator, quocunque componant ea, contingit eis impossibile: quoniam, si ponunt ea non esse receptiua passionum, sequitur quod non sit aliqua causa actionis & passionis: & si ponunt ea receptiua, contingit vt non sint receptiua. sic ergo ex illorum positione contingit vt sint illorum receptiua. Et sicut diximus, licet hoc sequatur ex dictis Democriti, & Leuci, tamen hoc est impossibile & inconueniens: in atomis enim, aut est figura sola, aut cum figura qualitas actiua & passiuua, si ponatur in eis sola figura, tunc non erunt actiua, nec passiuua: quia figura, nec est actiua, nec passiuua: aliter enim mathematica agerent & parerentur, si autem cum figura in atomis ponatur qualitas, quæ doque autem vna erit in qualibet atomo aut plures, si autem vna, nec propria fuerit in qualibet atomo, & hoc quidem sit calidum, hoc autem frigidum, tunc eorum natura non erit eadem, si ergo differunt in naturis sunt diuisibilia, ergo in indiuifibilia sunt diuisibilia. Si autem plures qualitates insint vni atomo, quæ quidem actiua sunt & passiuæ, illæ contraria: quia actio, & passio sunt inter contraria, vt supra dictum est. Tex. cō. 50.

Atqui hoc absurdum est, solum, inquam, rotundæ figuræ calorem tribuere, necesse enim est, & contrarium, frigus scilicet, alicui alij competere figuræ. Absurdum etiam est, si hæc quidem, caliditas, inquam, & frigiditas insint, pondus autem, ac leuitas, & duritia, molitiesque non insint. Atqui Democritus, indiuifibilem quodque per excessum grauius esse asserit: quare, ut ipse patet, & calidius, ut fieri non potest, vt quæ talia sunt, mutuo a sese non patientur, cum a calore admodum exuperante, id quod lente calidum est. At uero si durum & molle. Molle autem dicitur, quia pati quippiam solcat, quod enim cedit, molle est. At uero & absurdum quoque fuerit, si nihil nisi figura solum insint, item, si quid insint, sed vnum solum, ut si hoc durum sit, illud calidum, neque enim eorum natura, vna aliqua esse potest. Pari modo impossibile fuerit, & si plura insint, nam, cum sit indiuifibile, in eodem affectus habebit. Quare, si patitur quatenus frigidatur, eatenus nimirum & aliud quippiam agit, aut etiam patitur. Ad hunc autem modum de cæteris quoque passionibus est dicendum.

Si quidem hoc ipsum eodem modo accidit, tam is qui solida, quam qui plana esse indiuifibilia dicunt, nam si vacuum in hisce, quæ indiuifibilia sunt, non insint, neque rariora, neque densiora fieri possunt.

ergo contraria sunt in eodem indiuifibilibus: sequitur etiam quod sint in eodem secundum idem, quod est impossibile: sequitur etiam, quod si atomus in frigidatur, quod secundum hoc calefiat, quod falsum est, & eodem modo est de alijs qualitatibus actiuis & passiuis, quæ sunt durum, & molle. Deinde cum dicit.

c ¶ Reprobat opinionem Platonis dicens, quod etiam Democritus, & huiusmodi istud inconueniens sequitur: & ad opinionem Platonis dicentis superficies indiuifibiles esse principia. Dicit enim Plato, quod in illis superficiebus non est vacuum: quia secundum eos impossibile est fieri rarum, nisi per interpositionem vacui in partibus corporis. Sequitur quod non existente vacuo, non generatur aliquid rariius vel densius, cum autem rarum & densum sint primæ contrariæ qualitates ex parte materiz, istis non existentibus aliæ consequentes non erunt: quia ablato priori aufertur & posterius. Sic ergo in corpore nullæ sunt qualitates actiua & passiuæ. ergo nec agit, nec patitur aliquid indiuifibilem non existente vacuo ipso. Deinde cum dicit.

Comē. 62.

Tex. cō. 63.

Tex. cō. 6.

Le. 6.

d ¶ Remouet quandam instantiam siue falsam responsionem, quæ posset dari ad rationes suas, posset enim aliquis dicere, quod atomi parui sunt indiuisibiles, magni autem diuisibiles, unde remouet dicens, quod hoc est inconueniens. Verum enim est, quod rationabilis & facilius magna diuidantur quam parua: quia magna facilius dissoluuntur. & hoc ideo, quia magna componuntur ex multis. Non tamen paruitas vel magnitudo est causa diuisibilitatis. Ipsa vero atoma de natura sua, & vniuersaliter sunt indiuisibilia, & non propter magnitudinem vel paruitatem. Deinde cum dicit.

e ¶ Ponit secundam rationem principalem ad probandum atomos, quos illi ponebant, non esse principia, quæ talis est. Aut illa corpora sunt vnus naturæ, sicut si essent oia ignea, vel omnia terrea, vel differunt adinuicem in naturis, vt si essent alia terrea, alia ignea. Si autem sunt omnia vnus naturæ & vnus speciei secundum quantitatem, quid erit tunc diuidens & discontinuas ipsos atomos? quali diceret, nihil: cum enim sint vnus naturæ non est in eis aliquid inuenire, p quod abinuicem discontinuentur, sicut in aqua, cuius partes, quando adinuicem se tangunt, statim continuantur, & non differt posterior pars a prioris: cum autem ipsa corpora atoma, nec sic adinuicem continuentur, non erunt vnus naturæ. Nec diuersarum naturarum: quia, si illa corpora sunt alia & alia, vt dictum est, quales sunt illæ diuersæ species vel naturæ? cum enim illæ naturæ faciant atomos diuersos & discontinuos, oportet quod sint omnes secundum naturas diuersæ. ergo illæ naturæ magis sunt ponendæ causæ & principia rerum, quæ sunt ex atomis, quam figuræ atomorum, quos Demo. dixit esse principia. Et præterea, quæ differunt in natura & forma agunt & patiuntur adinuicem, cum approximantur, illa vero, quæ sunt diuersa in figura, non sic agunt & patiuntur adinuicem, ergo magis illæ diuersæ naturæ debent poni principia actionis & passionis, quam diuersæ figuræ. Deinde cum dicit.

f Amplius autem inconueniens est parua quidem indiuisibilia esse, magna autem non. Nunc enim magis rationabiliter maiora contringuntur quam parua: hæc quidem omnia dissoluuntur facilius paruis. v. g. magna quidem procedunt ex multis, indiuisibilia autem vniuersaliter, quare magis quam magnis inexistunt paruis.

e Amplius autem vtrum omnium vna natura illorum solidorum, aut differt alterum ab alteris, quemadmodum, si hæc mole essent ignea, hæc autem terrea. Si enim vna natura est omnium, quid diuidens? aut quare cum se tangunt non fiunt vnum? quemadmodum aqua, quando aquam tangit: nihil enim differt posterior aqua a priori. Si autem alia, qualia hæc? & manifestum est quod hæc ponenda sunt principia & causas contingentium magis, quam figuræ. Amplius autem differentia in natura vtrique facient & patientur approximantia adinuicem.

f Amplius, quid est quod mouet? si enim aliud, passiuum est: si autem ipsum seipsum, vnum quodque aut diuisibile erit, secundum aliud quidem motum, aut secundum idem contraria inerant. Et non solum materia erit vna numero, sed & potentia.

g Quicūq; quidē igitur per pororum motionē inquirunt passionēs contingere, siquidem & plenis poris, superfluunt pori. Si n. patitur aliqd ita omne, & si nō poros habens, sed ipsum continuum ens, patietur eodem modo. Amplius autem quomodo contingit de inspicere & videre vt dicunt, neq; n. scdm tactū cōtingit transire per transparentia, neq; per poros, si plenus est vnusquisque. Quid enim differt a non poros habere? omne enim sic erit plenum.

f ¶ Ostendit quod corpora indiuisibilia non mouentur in vacuo, licet dicebat Demo. tali ratione, Si illa indiuisibilia mouentur in vacuo, quærendum est quid mouer ea: aut enim mouentur a se, aut ab alio: si ab alio, tunc ipsum indiuisibile est passiuum. ergo non est primum principium actionis, sed potius ipsum mouens. Si autem mouetur a seipso, aut erit diuisibile, cum secundum vnam partem moueat, & aliam moueatur, aut in eodē secundum idem existent contraria: mouere enim & moueri sunt contrariorū, vtrunque autem istorum est impossibile. Sic etiam nō solum esset materia contrariorū vna numero, sed etiam potentia esset vna, quod est impossibile: si enim in materia contrariorū esset vna potentia solum, non haberent ipsa contraria diuersas naturas: sic etiam non esset multitudine rerū, sed omnia essent ab eadem materia, & ab eadem potentia numero. Cum enim actus & potentia nō diuersificent species, si esset tantum vna potentia, esset tantū vna species. Est autē hoc intelligendum de potentia propinqua ad formas contrarias, quæ non est vna numero, sed diuersa: est enim alia potentia remota, quæ est vna & eadem contrariorū: & hæc est prima materia, quæ secundum se est in potentia, & ipsa est sua potentia. Deinde cum dicit.

Ad hæc illud quoque præter rationem existit: parua inquam, esse indiuisibilia, magna vero minime. Nunc enim haud sine ratione, quæ mansucula sunt facilius quam quæ parua, frangi solent, hæc enim, magna scilicet, facile dissoluuntur, quippe quæ in multa impingant. Sed quæ prorsus indiuisibilia existunt, cur paruis potius quam magnis competunt?

Insuper vtrum illorum omnium solidorum vna sit natura, an inter se differant perinde atque si mole alia ignea, alia terrea essent? Nam si vna sit omnium natura, quidnam id est, quod ea distinxit separauit? Aut cur cum se se tangunt, non in vnum coalescunt, haud secus quam aqua, cum aquam tangit? nihil enim, posterius a priori differt. Sin vero diuersa, qualianam hæc sunt? Atque perspicuum est, ea potius quam figuras ipsas poni oportere principia, causasque eorū, quæ eueniunt. Præterea si natura differant, & agent, & patientur, cum mutuo sese tangunt.

Præterea, quid nam est id quod mouet? Nam si aliud sit, affectioni erunt obnoxia: Sin vero quodque sese moueat, aut erit diuisibile, ita vt altera parte moueat, altera moueatur, aut in eodem inerunt contraria: & materies non modo numero vna, sed & potentia erit.

Qui igitur ob meatuum motionem passiones accidere inquirunt, si oppletis quoque meatibus id euenire dicant, meatus superuacanei sunt. Nam si passio ad hunc fiat modum, vniuersum ipsum euam si foramina non habeat sed continuum sit, eodem pati modo potest. Insuper, qui fieri potest vt transpiciatur vti aiunt? nam neque secundum tactus per perspicua transitio fieri potest, neque permeatus si singuli pleni sint. Quid enim meatus habere an non, referi? totum enim similiter erit plenum.

nit duas rationes, quarum prima talis est. Quicunque dicunt contingere passiones ex hoc, quod actuum mouetur in poris passiuo, sicut isti dicunt, quæ res patitur cum impleri sunt pori: necesse est eos cōcedere, quod pori sunt superflui: si n. aliquod corpus patitur, quia actuum tangit ipsum in poris, tunc illud patitur per actum

actuum actiuo, & non per poros, etiam si non haberet poros, sed sit totum continuum patietur eodem modo propter tactū actiuo: superflui ergo sunt pori. Secundam rationem ponit ibi. Amplius autem quomodo contingit? Dicens, quod isti non possunt dicere, quomodo videre & inspicere fiat, quando iste sensus fit per transparentiam, licet per vitrum vel cristallum. Manifestum enim est, quod sentiens secundum tactum non trāsit per transparentia vt ad rem sensatam perueniat, quia illi sensus sunt per distātiam. Nec iterū possunt dicere quod sensus fiat per poros si plenus est vnusquisque pororum, sicut ipsi dicunt: nihil enim differt habere poros plenos, & non habere poros: quia totum corpus est transparentes sicut erit plenum. Deinde cum dicit.

h ¶ Remouet quoddam dubiū, siue quādam falsam responsionē quæ posset dari. Posset enim aliquis dicere quod pori & foramina sunt vacua, & hoc remouet dicens, quod si sint vacua, aut possunt in se recipere corpus implens ipsa, aut nō: si possunt, ponat ergo quod recipiant. Possibile. n. posito in esse, quod ex eo accidit, non est impossibile: sequitur ergo id quod prius, scilicet quod non sepe contingat videre per transparentes: quia impletis poris nihil videtur. Si autem pori tales sunt, quod non possunt recipere corpus implens eo quod sunt parui, hoc ridiculum est dicere, scilicet quod paruum foramen, quod poros dicitur, sit vacuum: magnum autem spacium non sit vacuum, sed plenum corpore subintrante ipsum: quia qualitercūque est vacuum illud siue magnū siue paruum, habet corpus sibi æquale implens ipsum: quod quidem patet per distinctionē vacui. Vacuum enim nihil aliud est nisi regio siue spacium alicuius corporis susceptuum: quapropter manifestum est quod omni corpori in timore suæ quantitatis est æquale vacuum, si vacuum esse ponatur. Vniuersaliter autem superfluum est dicere poros esse propter actionem: aut enim agens agit secundum tactum aut non: si nō agit per tactum: ergo non agit intrinsecus in poris tangens, ergo pori non sunt causa passionis. Si autem agit secundum tactum, etiam & non existentibus poris: dummodo actuum tangat passiuū, quæ sunt innata agere & pati adinuicem, sicut actio & passio. Vterius autem epilogat quod ita ponere poros, vt quidā existimant, aut est mendacium, aut inutile est ad actionē & passionē: & hoc est manifestū ex supradictis. Deinde cū dicit.

i Diuisibilibus autem omnino corporibus existētibus, poros facere ridiculum est: secundū id enim quod diuisibilia sunt, possunt separari.

LECTIO XXIII.

Vo autē modo existat generare in rebus, & tacere & pati dicam, accipiētes principium dictum multotiens.

b Si enim est hoc potestate hoc autem actu tale ac suapte natura aptum natum est non tum quidem pati, tum autem nō pati, sed omnino secundum quod est tale: magis autem & minus secundum quod tale magis & minus. Et has res vtrique aliquis dicit magis inesse, vt in metallicis: extendunt enim se passiuæ venæ continuæ.

est passiuum, quoddam est in actu, & illud est actuum: & cum ita sit, non est alia causa passionis, nisi quia receptiuum alicuius formæ, recipit illam ab aliquo agente: impossibile est ergo, quod illud tale corpus, quod est in potentia, sit receptiuum alicuius formæ: tum quidem, id est secundum aliquas partes, tum autem non, id est secundum quādam non, sed oportet quod sit omnino passibile, id est in omni parte: in quantum est in potentia. Potest tamen secundum aliquas partes magis recipere passionem ab agentis virtute causatam, & secundum quādam minus: quia forte passiuum magis est dispositum in vna parte quā in alia ad recipiendum formam, quam agens intendit inducere. Si autem aliquis dicat quod magis passiuæ sunt magis porosa, sicut,

i ¶ Ostendit quod pori non sunt necessarij ad corporis diuisionem dicens, quod cum omne corpus sit diuisibile, tam phisicum quam mathematicum, ridiculum est, ponere poros causa diuisionis: quia corpora possunt separari secundum id quod diuisibilia sunt: in talibus autem non est vacuum in poris: pori ergo non sunt causa diuisionis: quia aliter mathematica nō essent diuisibilia.

LECT. XXIII.

At vero si hæc quidem vacua sint, sed corpora in se necessario habeant, idem rursum accidit. Quod si magnitudine tantilla sint ut nullum corpus admittere queant, putare quod paruum est vacuum esse, quod magnum non vacuum, nec quantulumcunque quidem, aut dicere sese putare vacuum esse quippiam aliud præter corporis locum, ridiculum est. Quare, ut patet, vacuum omni corpori, mole æquabile erit. in summa, meatus facere, superuacaneum. nam si per tactum agat nihil, neque per meatus sese insinuando aget. Sin vero quippiam ex eo agat quia tangit: etiam si meatus nulli sint, eorum quæ inter se agere ac pati nata sunt alia agent, alia patientur. Perinde igitur meatus astruere ut quidam existimant: aut falsum esse, aut certe vanum, ex hisce constat.

Porro cum corpora omni ex parte diuisibilia sint, meatus facere ridiculum existit. nā quō diuisibilia sunt, hoc separari queunt.

LECTIO XXIII.

Vonam autem modo ea quæ sunt generent agantque ac patientur, sumpto initio sepe iam dicto, declaremus oportet.

Si enim aliud potentia, aliud actu tale est, atque natum est non partim pati, partim non pati, sed vniuersum quatenus est tale, magis autem & minus quatenus magis & minus tale est: sic profecto melius quispiam meatus inesse dicit, sicuti in metallicis uenæ quædam rei affectui obnoxie porrigi solent.

est passiuum, quoddam est in actu, & illud est actuum: & cum ita sit, non est alia causa passionis, nisi quia receptiuum alicuius formæ, recipit illam ab aliquo agente: impossibile est ergo, quod illud tale corpus, quod est in potentia, sit receptiuum alicuius formæ: tum quidem, id est secundum aliquas partes, tum autem non, id est secundum quādam non, sed oportet quod sit omnino passibile, id est in omni parte: in quantum est in potentia. Potest tamen secundum aliquas partes magis recipere passionem ab agentis virtute causatam, & secundum quādam minus: quia forte passiuum magis est dispositum in vna parte quā in alia ad recipiendum formam, quam agens intendit inducere. Si autem aliquis dicat quod magis passiuæ sunt magis porosa, sicut,

Tex. cō. 70.

Tex. cō. 71.

Tex. cō. 72.

Tex. cō. 73.

Tex. cō. 74.

Tex. cō. 75.

Tex. cō. 76.

Tex. cō. 79.

teriam ignis, sicut ligna vel aliud corrumpi, ignem autem generari. Ex quo manifeste potest concludi, qd mistio non est generatio neque corruptio. Deinde cum dicitur.

d. q. Ponit differentiam mistionis ad alios motus: & primo ad augmentum dicens, quod secundum eundem modum non dicitur cibum misceri corpori cibato: quia cibus transit in dominans corpus, qd manet secundum formam sed neutrum miscibili unita manet, sicut corpus cibatum, scilicet iduifum & specie nullo modo alteratum: & sic patet, quod mistio differt ab augmēto. Differt etiam ab alteratione sicut primo patet in artibus, non enim dicitur figuram misceri ceræ, nec figuram misceri quantitati, siue tumori: quia vtrūque manet iduifum a specie, nullo modo alteratum. Idem ostēdit in alterationibus naturalibus: non enim dicitur quod albedo miscetur corpori, quando corpus fit album: & vniuersaliter nulla passio, & nullus habitus miscetur alijs rebus, sed sicut in eis sicut in subiecto. Et ratio huius est, quia ambo scilicet, tam accidens qd subiectum, videntur esse saluata & non altera: similiter nullū accidēs miscetur alijs accidenti. Et vniuersaliter nullum quod non contingit separari, & per se existere, potest misceri: quia omnia miscibilia primo sunt separata: & post mistionem separari possunt. Et propter hoc, non bene dixerunt aliquando omnia fuisse simul, sicut dicitur in primo Physic. Non enim omne cuiuslibet miscetur: sed oportet miscibilia esse talia, quorum vtrumque possit separari, passio autem nulla est separabilis: & ideo nec miscibilis. Deinde cum dicitur.

d. Secundum autem modū eundem neque corpori cibum, neque figuram ceram mistam neque figuram tumori, neque corpus & album, neque totaliter passiones & habitus posse esse mista rebus: saluata enim videntur. Sed tamen neque album & disciplinam cōtingit misceri, neque aliud non separabile ali quod. Sed de hoc dicitur quidam non bene, qui omnia quandoque simul esse dicunt, & mista esse. Non enim omne omni miscibile, sed oportet existere separabile vtrumque; mistorum: passio- num autem nulla separabilis.

e. Quoniam autē sunt hęc quidem potentia, hęc autem actū entium, contingit mista esse aliter, & non esse, actū quidē ente aliquo generato ex ipsis, elementa leuia non descendant ex se, nec grauiascendant ex se: tamen ex motoribus vniuersalibus ordinantibus motum, aliquando descendant leuia, & ascendant grauias. Huiusmodi autem conueniens exemplum est in qualitatibus actiuis & passiuis corporis animati: non enim in animali semper mouetur calidum secundum naturam ignis, nec agit actum ignis omnino: sed potius mouetur in id, ad quod dirigitur ab anima, & agit ad terminum & finem intentum ab ea: sicut Philosophus dicit contra Empedo. in Secundo de Anima. Cum autem motus celi, & opus naturæ sit opus intelligentiæ, ut dicit Philosophus, non semper sequuntur elementa proprium imperum sui motus: sed aliquando mouebuntur in id, ad quod per voluntatem intelligentiæ diriguntur, siue per virtutem stellarum, si de propinquo, siue instrumentali motore loquamur. Hoc autem manifestum est per exemplum de vapore terrestri eleuato a terra: sicut dicitur in Primo Meteororum, qui per virtutem Solis ascendit ad calidam regionem aeris. Et de vapore humido & aquoso similiter ascendente: vnde, cum in aere sint quedam partes ignitæ & aeræ & aquæ & terræ mouentur a se inuicem ascendendo & descendendo. Quod autem ignis sit in aere, patet per Philosophum in Primo Meteororum. Dicit enim qd ambitus ignis per aerem frequenter spargitur motu, id est per virtutem celestis motus, & fertur violentia deorsum: & ideo sunt aliquæ partes ignis & in rore & in vaporibus pluuiialibus descendentes: quas vapores accipiunt in regione aeris calidatæ: & ideo aquæ pluuias sunt vaporosæ & calidæ. Et hæc etiā est causa qd niue descendente non est tanta intensio frigoris: sicut in alijs hyemalibus temporibus: sic ergo, cum pluuia & rore & alijs huiusmodi descendunt partes ignitæ ad locū mistionis. Ex his patet qd ad mistionem non mouet violentia, sed natura: & ideo mistio non est violentia sed naturalis. Circa secundum autem diuersi diuersimode opinantur. Sunt enim quidam dicentes, quod qualitatibus actiuis & passiuis ad medium redactis aliquid per alterationem, formæ generales elementorum manent in misto: quia, si non manerent, corruptio quædam erit in misto. Rursus etiam, quia aliter simplicia corpora, elementorum rationem amitterent. Elementorum enim est ex quo

contingunt superioribus motibus, vromnis ipsius virtus gubernetur inde: quia illud oportet putare primam causam, quod omnibus est principium motus: tale autem est ipsum calum: & id ibidem subdit, qd causa eorum, quæ accidunt circa ignem, terram, & alia elementa, est virtus eorum, quæ semper mouentur. Vnde in eodem dicit qd sphaera ignis mouetur circulariter & etiam sphaera aeris, licet non tota, p raptum firmamenti. Habent etiā alia stelle speciale effectū in aliquibus elementis, sicut sphaera Solis in qua est effectus calor, est nata mouere ignem: & sphaera Lunæ est nata mouere aquam, sicut ad sensum patet: talis autem sphaera v. planetarum natæ sunt mouere aerem: & ideo aer tot diuersis motibus mouetur. Est enim in aere frigus congelatiuū ex sphaera Saturni: & æstus ex sphaera Martis, & temperies in alido ex sphaera Iouis: & tepies in frigido ex sphaera Veneris: com miscibilitas & passibilitas facili ex sphaera Mercurij. Sphaera autem stellarum fixarum, quæ est octaua, in qua sunt multæ imagines & figuræ, mouet terram: vnde & in ipsa figurantur imagines multæ in generatis. Licet ergo

Eodem autē modo, neque corpori alimentum, neque figuram, quæ ceræ mole afformat, ceræ misceri dicimus. nec corpori albedinem, nec omnino affectus habitusque rebus ipsis misceri possibile est: quippe cum ipsi salui conuantur. At vero nec albedinem & scientiam, nec aliud quicquam inseparabile, misceri contingit. Quinimo nec id probe dicunt, qui omnia aliquando simul esse & misceri inquit, non enim omnibus omnia misceri quæunt: sed eorum, quæ miscetur, vtrumque separabile quid esse oportet, affectuum autem, nullus separabilis existit.

Cum autem eorum, quæ sunt, alia actū sint, alia potētia, quæ mista sunt esse quodammodo & non esse contingit, actū quidem aliud existente eo quod ex eis factum est, potentia vero

elementa leuia non descendant ex se, nec grauiascendant ex se: tamen ex motoribus vniuersalibus ordinantibus motum, aliquando descendant leuia, & ascendant grauias. Huiusmodi autem conueniens exemplum est in qualitatibus actiuis & passiuis corporis animati: non enim in animali semper mouetur calidum secundum naturam ignis, nec agit actum ignis omnino: sed potius mouetur in id, ad quod dirigitur ab anima, & agit ad terminum & finem intentum ab ea: sicut Philosophus dicit contra Empedo. in Secundo de Anima. Cum autem motus celi, & opus naturæ sit opus intelligentiæ, ut dicit Philosophus, non semper sequuntur elementa proprium imperum sui motus: sed aliquando mouebuntur in id, ad quod per voluntatem intelligentiæ diriguntur, siue per virtutem stellarum, si de propinquo, siue instrumentali motore loquamur. Hoc autem manifestum est per exemplum de vapore terrestri eleuato a terra: sicut dicitur in Primo Meteororum, qui per virtutem Solis ascendit ad calidam regionem aeris. Et de vapore humido & aquoso similiter ascendente: vnde, cum in aere sint quedam partes ignitæ & aeræ & aquæ & terræ mouentur a se inuicem ascendendo & descendendo. Quod autem ignis sit in aere, patet per Philosophum in Primo Meteororum. Dicit enim qd ambitus ignis per aerem frequenter spargitur motu, id est per virtutem celestis motus, & fertur violentia deorsum: & ideo sunt aliquæ partes ignis & in rore & in vaporibus pluuiialibus descendentes: quas vapores accipiunt in regione aeris calidatæ: & ideo aquæ pluuias sunt vaporosæ & calidæ. Et hæc etiā est causa qd niue descendente non est tanta intensio frigoris: sicut in alijs hyemalibus temporibus: sic ergo, cum pluuia & rore & alijs huiusmodi descendunt partes ignitæ ad locū mistionis. Ex his patet qd ad mistionem non mouet violentia, sed natura: & ideo mistio non est violentia sed naturalis. Circa secundum autem diuersi diuersimode opinantur. Sunt enim quidam dicentes, quod qualitatibus actiuis & passiuis ad medium redactis aliquid per alterationem, formæ generales elementorum manent in misto: quia, si non manerent, corruptio quædam erit in misto. Rursus etiam, quia aliter simplicia corpora, elementorum rationem amitterent. Elementorum enim est ex quo

quo componitur aliquid, & est in eo ut dicitur Quinto Metaphy. Sed ista opinio est impossibilis. Impossibile enim materiā secundum idem, diuersas formas elementorum suscipere. Si igitur in corpore misto formæ substantiales elementorum saluarentur, oportebit diuersis partibus materiæ eas inesse: materia autē diuersas partes accipere est impossibile, nisi præin tellecta quantitate materia: sublata enim quantitate, materia in diuisibilis permanet sicut patet in Primo Physico. Ex materia autem sub quantitate existente, & forma substantialis adueniēte, corpus Physicum constituitur. Diuersæ igitur partes materiæ formis elementorum subsistentes plurimum corporū rationem suscipiunt: multa autem corpora impossibile est esse simul. Non igitur in qualibet parte corporis misti erunt quatuor elementa: & similiter non erit vera mistio, sed ad sensum sicut accidit in congregatione corporū insensibilium propter paruitatē. Præterea Qualibet forma substantialis propria di spositionē acquirat materia, sine qua esse non noest: vnde altera est via ad alterationem, altera ad corruptionem: impossibile autem est eandem esse dispositionem, quam requirit forma ignis, & quam requirit forma aeris, vel aquæ, sed sunt contrariæ: contraria autē esse non possunt in eodem subiecto. Impossibile est igitur, qd in eadem parte misti sint formæ substantiales ignis, & aquæ. Si igitur mistio fiat remanentibus formis simplicium corporum, sequitur qd non sit mistio, sed solum ad sensum: quasi iuxta se positis partibus insensibilibus propter paruitatem. Quidam vtriusque rationes vitare volentes in maius inconueniens incidunt. Vtenim mistionem ad elementorum corruptionem distinguerent, dixerunt formas substantiales elementorum aliquid remanere in misto. Sed rursus, ne cogentur mistionem ad sensum, & non secundum veritatem ponere, posuerunt qd formæ elementorum non manent in misto secundum suum complementum, sed in quoddam medium reducunt. Dicunt enim qd formæ elementorum suscipiunt magis & minus, & habent contranetatem adinuicem. Et quia hæc manifeste repugnant communi opinioni & dictis Aristotelis dicentis in predicamentis, qd substantiæ nihil est contrarium: & qd non recipit magis, & minus: vterius procedunt, dicentes, qd formæ elementorum sunt imperfectissimæ, vtpote materiæ primæ propinquiore: vnde sunt mediæ inter formas substantiales, & accidentales. Et sic inquantum accedunt ad naturam formarum accidentalium, magis & minus suscipere possunt. Hæc autem positio multipliciter improbabilis est: primo, quia esse aliquid medium inter substantiam & accidens est omnino impossibile: esset enim aliquid medium inter affirmationem & negationem: proprium enim accidentis est in subiecto esse, substantiæ vero in subiecto non esse: formæ autem substantiales sunt quidē in materia, sed nō in subiecto: nam subiectum est hoc aliquid, forma autem substantialis est, quæ facit hoc aliquid, non autem præsupponit ipsum. Item, ridiculum est dicere medium esse inter ea, quæ non sunt vnius generis, ut probatur in Decimo Metaphy. medium enim & extrema ex eodem genere esse oportet: nihil ergo medium esse potest inter substantiam & accidens. Vnde impossibile est formas elementorum suscipere magis & minus. Omnis enim forma recipiens magis & minus est diuisibilis per accidens, inquantum, scilicet subiectum potest eam participare vel magis,

LECTIO XXV.

Continuum autem his quæstionem dicendū, vtrū ne mistio ad sensum sit, ut quando ita in parua diuiduntur quæ miscentur, & ponuntur adinuicem hoc modo, ut non manifestum sit sensui vnumquodque, tunc mista sunt. Aut nō sunt: sed est ut quæcunque secus quamcunque sit particulam mistorum. dicitur enim sic illo modo. v. g. ordeū mistum frumento quado quodcunque secus quodcunque ponetur.

Continuum autem his quæstionem dicendū, vtrū ne mistio ad sensum sit, ut quando ita in parua diuiduntur quæ miscentur, & ponuntur adinuicem hoc modo, ut non manifestum sit sensui vnumquodque, tunc mista sunt. Aut nō sunt: sed est ut quæcunque secus quamcunque sit particulam mistorum. dicitur enim sic illo modo. v. g. ordeū mistum frumento quado quodcunque secus quodcunque ponetur.

vel minus. Secundum autem id, quod est diuisibile vel per accidens vel per se, contingit esse motum continuum, vtpater in Sexto Physic. si igitur formæ substantiales elementorum suscipiunt magis & minus, tam generatio quam corruptio erit motus continuus: quod est impossibile. Nam motus continuus nō est nisi in tribus generibus, scilicet in quantitate, qualitate, & vbi. Oportet igitur alium modum inuenire, quo & veritas mistionis saluetur: & tamen elementa non totaliter corruptantur, sed aliquo qualiter in misto remaneant. Considerandum est igitur qd qualitates actiue, & passiuæ elementorum contrariæ sunt adinuicem, & magis & minus recipiunt: ex contrariis autem qualitatibus, quæ suscipiunt magis & minus contitui potest media qualitas, quæ sapit vtriusque extremi naturam: sicut palidum inter album & nigrum. Sic igitur remissis excellentiis elementarium qualitatum, constituitur ex eis quedam qualitas media, quæ est propria qualitas corporis misti, differens tamen in diuersis secundum diuersam mistionis proportionē: & hæc quidem qualitas est propria dispositio ad formam corporis misti, sicut qualitas simplex ad formam corporis simplicis. Sicut igitur extrema inueniuntur in medio, quod participat naturam vtriusque, sic qualitates simplicium corporum inueniuntur in qualitate corporis misti. Qualitas autem simplicis corporis est quid aliud a forma substantiali ipsius: agit tamen virtute formæ substantialis: alioquin calor calefaceret tantum, non autem forma substantialis educeret in actum, cum nihil agat supra suam speciem. Sunt igitur virtutes formarum substantialium simplicium corporum in corporibus mistis, nō actū, sed virtute. Et hoc est quod dicit Philosophus: non manent igitur elementa, scilicet in misto, actū, ut corpus album: nec corruptantur, nec alterum, nec ambo: saluatur. n. virtus eorum.

LECTIO XXV.

Vbitationem autem hisce continuum, edisseramus oportet, vtrū mistio quippiam ad sensum sit verbi, gratia, cum ea quæ miscentur ita in parua diuisa fuerint, et hoc pacto iuxta se se posita, ut nullum sensu dignoscatur, tunc ne mista sunt an non. Sed sit ut eorum quæ mista sunt, particula quælibet iuxta quamlibet sit. Illo igitur modo mista esse dicuntur, ut ordeacea grana frumentacis, cum quodlibet iuxta quodlibet positum est.

poris misti, sicut qualitas simplex ad formam corporis simplicis. Sicut igitur extrema inueniuntur in medio, quod participat naturam vtriusque, sic qualitates simplicium corporum inueniuntur in qualitate corporis misti. Qualitas autem simplicis corporis est quid aliud a forma substantiali ipsius: agit tamen virtute formæ substantialis: alioquin calor calefaceret tantum, non autem forma substantialis educeret in actum, cum nihil agat supra suam speciem. Sunt igitur virtutes formarum substantialium simplicium corporum in corporibus mistis, nō actū, sed virtute. Et hoc est quod dicit Philosophus: non manent igitur elementa, scilicet in misto, actū, ut corpus album: nec corruptantur, nec alterum, nec ambo: saluatur. n. virtus eorum.

LECTIO XXV.

ostquam Philosophus determinauit mistionem esse, hic determinat quomodo fiat mistio. Et circa hoc duo facit. Primo ponit opiniones aliorum de modo mistionis: secundo ponit opinionem propriam ibi. {Sunt itaque ut diximus.} Circa primum duo facit. Primo ponit opiniones aliorum: secundo reprobat eas ibi. {Si autem est omne corpus.} Circa primum sciendum est, qd de modo mistionis duplex fuit opinio. Vna fuit qd tunc solum mistio fiat, quando miscibilia diuiduntur in tam minima secundum quantitatem, qd sensus ea percipere non potest: & quando illa minima fuerint secus inuicem posita non alterata, tunc dicunt fieri mistionem: & hanc opinionem primo ponit Philosophus. Secundam opinionem ponit ibi. {Aut non sunt.} Quæ tunc talis. Quod cum miscibilia sunt diuisa, non ita ut sitat diuisio in minima secundum sensum, sed sicut in minima secundum materiam, scilicet qd non sit accipere minus, quod seruet materiā, & operationem miscibilis. Conueniunt enim ambe istæ opiniones, qd dicunt mistionem esse secundum minima: sed differunt, quia prima ponit minima quo ad sensum, secunda minima secundum materiam. Dicit ergo Philosophus, qd dicendum est & determinandum continuum quæstionem, scilicet si ita sit, ut dicit prima opinio, vel sicut dicit secunda, quæ dicit, scilicet qd

Tex. cō. 84.

Tex. cō. 32. 33.

T. c. 12. 17. T. c. primi.

Tex. cō. 87.

diuiso corpore in minima simpliciter, quælibet pars eius est secus quamcunque partem alterius. Dicitur enim sic a quibusdã, verbi gratia sicut si diceremus ordeum mistum cum frumento: licet enim illa discernantur, tum sunt minima sui generis. Et ad similitudinem istorum dicunt fieri mistionem elementorum quando in minima simpliciter diuiso elemento, quælibet pars vnus est iuxta partem alterius. Deinde cum dicit.

Tex. c. 86.

b ¶ Destruit prædictas opiniones: & primo per rationem eorum communem ambabus, secundo per rationem propriam ibi. Et idem hinc. Dicit ergo primo, si omne corpus est diuisibile, si corpus est miscibile de ratione misturæ est, quælibet pars vnus miscibilis sit hominera: & oportet quælibet pars sit iuxta quamlibet partem alterius miscibilis. Quoniam autem mistio non est compositio diuisorum in minima latencia sensus, sicut dicebat prima opinio, nec etiam si eut dicebat secunda, manifestum est quod non erit mistio secundum parua saluata in speciem & virtutem, quia tunc esset potius quædam compositio & non mistio: ne haberet quælibet pars eandem rationem cum toto. Nos autem dicimus, quod si est aliud quod mistum, oportet ipsum esse hominera, id est eiusdem rationis in parte & in toto: & sicut quælibet pars aquæ aqua, ita quælibet pars misti est mistum. Si autem mistio esset compositio secundum parua ut dicebat vtraque opinio, licet differenter, nihil horum contingere, sed solum mistio ad sensum, & non secundum veritatem. Deinde cum dicit.

Tex. c. 87.

c ¶ Ponit proprias rationes. Et primo contra primam opinionem, dicens quod si hoc modo fiat mistio sicut prima opinio dicebat, illud quod esset vnus mistum, puta ei qui videt acute, esset alteri non mistum, puta Lynceo videnti acute. Secundo arguit contra secundam opinionem ibi. Neque diuisione. Dicens quod mistio non est ex diuisione minimo rum: quia in minima simpliciter impossibile est diuidere corpus, ita quod in eis fiet diuisio: si autem minima essent Physica, tunc esset congregatio & non mistio. Aut igitur mistio non est, cum

Tex. c. 88.

d ¶ Sunt vtique, vt diximus, entium hæc quidam actiua, hæc autem passiuæ ab his. Hæc quidem igitur conuertuntur quorum eadem materia est & actiua adinuicem, & passiuæ abinuicem: hæc autem faciunt, sed impassibilia sunt, quorum non est eadem materia. Horum quidem igitur non est mistio. ideoque neque medicina facit sanitatem, neque sanitas est mista corporibus. Actiuorum autem & passiuorum quæcunque sunt facile diuisibilia, multa quidem paucis & magna paruis composita non faciunt mistionem, sed augmentationem dominantis. transtatur enim alterum in dominans. ideo gutta vini in millibus amphoris aquæ non miscetur: soluitur enim species & transmutatur in totam aquam.

Tex. c. 89.

e ¶ Quando autem potentis adæquantur æqualiter, tunc transmutatur vtrumque in dominans

hi duo modi esse non possint: aut rursus dicendum est, quomodo contingit mistionem fieri. Deinde cum dicit.

¶ Determinat de modo mistionis secundum propriam opinionem & primo præmittit quendam diuisionem necessariam ad propositum ostendendum dicens, quod sicut supra dictum est: entium, quædam sunt actiua, quædam passiuæ ab his, scilicet actiuis, sed istorum, quædam communicant in materia, & talia in agendo & patiando adinuicem conuertuntur: quædam vero sunt, quorum non eadem materia est, & talia licet vnus agat, & reliquum patiat, non tamen in hoc conuertuntur adinuicem. Secundo ibi: Horum quidem igitur non est mistio. Prosequitur intentionem. Et circa hoc tria facit. Primo, ostendit quæ non sunt miscibilia, siue ex quibus non potest fieri mistio: secundo ostendit quando, & ex quibus fiat mistio ibi. ¶ Quædo autem potentis adæquantur. Tertio redit iterum super primam, vt melius manifestet quæ nullo modo sunt miscibilia ibi. ¶ Quædo autem alterum. ¶ Dicit ergo primo, quod eorum quæ non communicant in materia, non potest esse mistio: & ideo licet medicina faciat sanitatem, non tamen patitur a sanitate, & ideo misceri ibi non potest. Neque sanitas vel aliquid accidens miscetur corporibus, & talia in miscibilia sunt ex sui natura. Quædam autem, licet sint miscibilia ex sui natura, tamen per accidens misceri non possunt. Et quæ sunt ista declarat ibi. ¶ Actiuorum & passiuorum. Dicens, quod si multa de generis actiuorum & passiuorum componantur, & magna paruis, non faciunt mistionem, sed faciunt augmentum prædominantis: per cuius virtutem, alterum, si paucum, vel paruum transmutatur in alterum prædominantem. Et hoc gutta vini in millibus amphoris aquæ, bus non miscetur cum ipsa aqua: quia forma siue species eius transmutatur, & corrumpitur in totam aquam. Deinde cum dicit.

¶ Ostendit ex quibus & quando fiat mistio: & circa hoc tria facit. Primo ostendit quando, & ex quibus fiat mistio, secundo ostendit quæ faciliter miscentur ibi. ¶ Et parua autem. ¶ Tertio quæ difficulter ibi. ¶ Multum autem. ¶ Dicit ergo primo, quando potentia miscibilium adæquantur, tunc vnusquodque in alterum tanquam ad dominans transmutatur, & vnusquodque ex suis ipsius natura non generatur enim alterorum, sed medium commune. Manifestum igitur, quoniam hæc sunt miscibilia: quæcumque factiua contrarietatem habent: hæc sunt enim abinuicem passiuæ.

f ¶ Et parua autem paruis posita secus miscetur magis: facilius enim & citius transeunt.

¶ Multum autem & a multo tardius hoc operatur. Ideo & bene determinabilia diuisibilia & passiuorum miscibilia. Diuiduntur enim hæc in parua facilius: hoc enim est bene determinabile esse. v.g. humidi miscibilia maxime corporum. Bene determinabile enim maxime humidum diuisibile, si non viscosum sit: hæc etenim vtique ampliores & maiores solum tumorem faciunt.

ostendit quæ faciliter miscentur ibi. ¶ Et parua autem. ¶ Tertio quæ difficulter ibi. ¶ Multum autem. ¶ Dicit ergo primo, quando potentia miscibilium adæquantur, tunc vnusquodque in alterum tanquam ad dominans transmutatur, & vnusquodque ex suis ipsius natura non generatur enim alterorum, sed medium commune. Manifestum igitur, quoniam hæc sunt miscibilia: quæcumque factiua contrarietatem habent: hæc sunt enim abinuicem passiuæ.

¶ Et parua autem paruis posita secus miscetur magis: facilius enim & citius transeunt.

¶ Multum autem & a multo tardius hoc operatur. Ideo & bene determinabilia diuisibilia & passiuorum miscibilia. Diuiduntur enim hæc in parua facilius: hoc enim est bene determinabile esse. v.g. humidi miscibilia maxime corporum. Bene determinabile enim maxime humidum diuisibile, si non viscosum sit: hæc etenim vtique ampliores & maiores solum tumorem faciunt.

¶ Quando autem alterum solum passiuum erit aut vehementer, hoc autem valde parum, aut nihilo maius est id, quod ex ambobus mistum est, aut parum. quod contingit circa stannum, & æs. Quædam enim balbutiuntur adinuicem & epafoterizant. Videntur enim aliquantulum ac remisse mista esse, & alterum quidem susceptiuum, alterum autem species: quod in hoc contingit. stannum enim vt passio aliqua sine materia æris, pene euanescent mistum omne, colorans solum. Idem autem hoc contingit in aliis.

¶ Ostendit quæ tarde & de difficili commiscentur dicens, quod quando multum miscetur multo, tunc tardius & difficilius commiscetur: & hoc ideo, quia difficilior adinuicem alterantur, & tardius transeunt per seinuicem. Requiritur etiam ad facilem mistionem, quod miscibilia sint bene terminabilia adinuicem passiuæ: & hoc ideo: quia bene terminabilia cum sine subtilia, & humida, facilius diuiduntur in parua, quæ facilius commiscentur quam magna: hoc enim est bene terminabile, quod est bene diuisibile in parua: vt bi gratia, humida quæ sunt inter cætera corpora bene miscibilia & hoc ideo: quia humidum iter alia corpora est magis diuisibile in parua, nisi illud humidum sit viscosum: quia sicut dicitur in Quarto Meteororum, partes humidæ viscosæ coniacæ sicut glutinum, propter mistum eis subtiliter siccum: quod apprehendit vndique humidum: & non in nit elabi oleum. Quæ vero aquæ admiscetur: quia lubrica simul iuncta, vel lubricum humidum compositum, auget tumorem siue quantitatem, sed non miscetur ei, sic, quod quælibet pars eius alteret & alteretur ab eo ad medium naturam misti. Deinde cum dicit.

Tex. c. 88.

¶ Ostendit iterum primum, vt melius declarat quæ sunt, & nullo modo misceri possunt dicens, quod quæ solum alterum & passiuum, ita quod non agat in alterum, talia nullo modo miscentur: & hoc est, quædo miscibilia non communicant in materia. Quando vero cõicant in materia, sed vnus vehementer agit, & alterum vehementer patitur, & non tantum agit quantum primum, neque talium potest esse mistio: vel si est aliqua, parum relinquatur de ea quod vehementer patitur: sicut patet in stanno & ære: si enim in ære liquefacto miscetur modicum de stanno, tunc stannum per vehementiam actionis æris evaporat, & nihil forte remanet, nisi calor quidam & est simile balbutientibus, qui vna latera prolata, aliam distinte non proferunt. idem etiam contingit in multis aliis. Deinde cum dicit.

¶ Recapitulat quæ dicta sunt de mistione: per quod octaua quarta quæstio declaratur, quæ fuit primo proposita in principio huius capituli dicens, manifestum esse ex his quæ dicta sunt, quod

¶ Patet igitur ex his quæ diximus, mistionem esse, & quid ea sit, & quæ ob causam, & quænam entia miscibilia sint, quandoquidem nonnulla sunt eiusmodi, quæ & pati inter se, & facile terminari diuidique possunt. Hæc enim cum mista sunt non esse corrupta, nec ultra eadem simpliciter esse, nec eorum mistionem esse compositionem, nec ad sensum, necesse est. Sed mistile quidem est, quando cum

& quod est mistio, & quid est, & quare est: quia propter passio-

Tex.c6.84. in digr.

mitione coru, neq; ad sensum. Sed e miscibile quide quodcu-

F sensum, vt dicebat alia: talia enim minima non sunt miscibilia.

facile definiriquat passiuum est & actiuum, & at quod est eiusmodi, mistile: nam mistile, ad cogno-

rum vno. Quae quidem alteratio solum est intelligenda in virtutibus siue qualitibus eorum.

Primi libri de Generatione Finis.

ARISTOTELIS DE GENERATIONE ET CORRPTIONE

LIBER SECVNDVS.

Cum Sancti Thomae Aquinatis praclarissimis commentariis.

LECTIO PRIMA.

ostquam Philosophus in Primo libro determinauit de generatione & corruptione in communi,

Tex.c6.1.

LECTIO I.

Emissione quidem igitur & tactu, & facere & pati dictum est quo existant his quae transmutantur,

Tex.c6.2.

Horum autem subiecta materiam, hi quidem esse inquit vnam, vt puta aerem ponentes,

G differentie siue principia, quae sunt quatuor qualitates, scilicet calidum, frigidum, humidum & siccum,

LECTIO I.

Emissione igitur & tactu, & actione & passione, quo pacto hisce competat, quae natura mutationem subeunt:

Quorum subiectam materiam quidam unam esse aiunt, eam aerem, aut ignem, aut quippiam inter haec medium,

esse corpus separabile actu, & per se existens. Alij vero fuerunt, qui dixerunt materiam elementorum esse plurificatam per numerum,

c Quoniam igitur prima principia, & elementa bene se habet dicere, quod sit confessum ex quibus transmutatis aut secundum congregationem, aut segregationem,

d Vt autem in Timaeo scriptum est, nullam habet determinationem. Non enim dixit manifeste pandexes si separatur ab elementis.

e Nos autem dicimus esse aliam materiam vnam corporum sensibilibus, sed hanc non separabilem, sed semper cum contrarietate, ex qua generantur, vocata elementa: determinatum est autem de his certius: & in aliis.

quod sit aliquando actu existens sub forma elementi, vel non. Neque etiam dixit, quod esset aliquid materiale principium ipsorum elementorum:

B Quod igitur prima ipsa principia elementaque probe dicatur, sit in consensu, quibus si aut congregatione segregationeue, aut alia mutatione transmutentur,

C Quod autem in Timaeo est scriptum, nihil habet certi definitioe. Nam nec ille plane dixit, an id quod omnia iusscipit ab ipsis separetur elementis,

E Nos autem sensibilibus corporum quandam esse materiam dicimus, sed eam separari non posse, sed semper esse cum contrarietate, ex qua elementa uocata sunt, de quibus alibi exactius est definitum,

generationis, sicut materia, dicitur de ipso generato: sicut non dicitur quod caro sit terra, sed terrea. Similiter illud quod aliteratur non recipit praedicationem passionis in re: non enim potest dici quod homo sit albedo, sed albus. Plato tamen dicit quod verius est dicere vnumquodque opus factum ex auro esse aurum, quam ipsum esse tale.

Tex.c6.3.

Tex.c6.33.

Tho. de Gene. D. pora

pora prima, determinandum est hic quomodo generentur. Ad horum enim manifestationem dicitur sumendum esse pro principio hoc quod dictum est, scilicet quod est materia vna subiecta contrarijs, inseparabilis ab eis: quia semper est cum altero contrariorum: & hoc probat per hoc, quod caliditas non potest esse materia frigiditatis, nec econuerso: sed oportet aliqd esse tertium, vt dicitur in duodecimo Metaph. & in primo Physic. quod est subiectum amborum contrariorum, & de vno transmutatur aliud, & ideo primum principium est id, quod est potentia corpus sensibile, & illud est materia iam dicta: Secundum vero principium sunt contrarietates qualitatuum distinguentes & determinantes potentiam materię: verbi gratia caliditas, & frigiditas & huiusmodi. Tertium iam erit elementum constitutum ex his, puta ignis, & aqua, vel huiusmodi, & alia elementa, que transmutantur ad invicem, dum eorum communis materia mutatur de vna forma in aliam, vt de igne in formam aeris, & similia de alijs. Vnde non est verum quod Empe. dixit, & quidam alij, scilicet, quod elementa non transmutantur: si. n. immutabilia sunt, vt quod solū fuit ignis semper sit ignis, tunc nunquam esset generatio, nec alteratio: quod est manifeste falsum: quia secundum contrarietatem transmutantur: sicut videmus ad sensum, quod eadem materia, que nunc est sub frigiditate aqua, aliquando est sub caliditate aeris: & quod erat sub caliditate aeris, aliquando est sub caliditate ignis. Cum ergo huiusmodi qualitates consequantur formas substantiales elementorum, sicut effectus causam sequitur, dicendum quod si fiat transmutatio ipsarum qualitatum, & etiam sit transmutatio in formis substantiabilibus.

Tex. c6. 10. & 12. Tex. c6. 71.

determinandum, & de his poro, Principium quidem & primum esse materiam, inseparabilem, atque subiectam contrariis antea supponamus. neque enim calidum materia est frigidum, neque hoc calido, sed subiectum amborum. Quapropter primum quidem potentia corpus id, quod sensibile, principium est, secundum autem contrarietates. dico autem. v. g. caliditas, & frigiditas, tertio autem neque ignis & aqua & talia. Hęc quę transmutantur ad invicem, & non vt Empe. & alij dicunt, neque. n. esset alteratio. contrarietates autem non transmutantur.

LECTIO II.

Ed non minus erit corporis, qualia & quot, dicendum principia. Alii quidem enim supponentes vtuntur & non dicunt, quare talia aut tot sint.

Qm igitur querim corpus sensibilis principia, hoc aut est tangibile, tangibile aut cuius est sensus tactus, manifestum, qm non omnes contrarietates corporis species & principia faciunt, sed solum quę secundum tactum, nā secundum contrarietatem differunt, & secundum tangibile contrarietate, ideo neq; albedo & nigredo neq; dulcedo & amaritudo similiter aut neq; aliarum contrarietatum aliqua facit elementum.

Quamuis prior visus tactus: quapp & subiectum prius. Sed non corporis est tangibilis passio secundum quod tangibile, sed secundum aliud, & si sit natura prius.

LECTIO II.

ostquam Philosophus determinavit de principio materiali elementorum, hic determinat de principio formali. Et primo dat intentionem suam, secundo prosequitur intentionem. ibi. Quoniam igitur querimus. Dicit ergo primo, quod non minus debemus dicere de principio formali elementorum quam de materiali. Et intelligo per formale principium ipsas sensibiles qualitates, potentiam materię, vel materiam distinguentes: secundum quas illa corpora, qualia sunt. Inquirunt enim hic Philosophus principium corporum sensibilibus, in quantum sensibilibus sunt, vt ipse dicit in littera. Si autem dicatur quod velit inquirere principia formalia sub-

Tex. c6. 7.

stantialia, tunc dicendum est, quod quia formę substantiales sunt nobis ignote, quia insensibiles: ideo per istas qualitates, quę sunt immediata principia transmutationis substantialis, dat intelligere ipsa formalia principia substantialia: & ideo dicit, quod etiam oportet dicere quales, & quot sunt istę qualitates. Ideo autem de istis determinare oportet, quia alij Philosophi non reddunt causam, quare sunt, sed solum ex suppositione vtuntur eis. Deinde cum dicitur, b. Prosequitur intentionem: & circa hoc duo facit. Primo ostendit quod non omnes contrarietates sunt forme elementorum perfectę, sed solum tangibiles: secundo quod non omnes tangibiles, sed solum primę: & ostendit quę sunt primę. ibi. Proforum autem tangibilium. Dicit ergo primo, quod quia nos querimus principia corporis sensibilis, & non omnis sensibilis, sed solum tangibilis, tangibile autem solum est sensus tactus: manifestum est quod non omnes contrarietates faciunt species, sive corporis sensibilis, sed solum illę quę sunt sensibiles secundum tactum: & ideo nec albedo, nec nigredo, nec dulcedo, & amaritudo, nec aliqua alia sensibilis qualitas, que non est tangibilis, facit elementa. Et huius causa est: quia non sunt primę, nec actiue, nec passiue ad invicem, cuiusmodi oportet esse principia primorum corporum, scilicet elementorum, & ideo non transmutantur ea, quę tangunt, & propterea non valent ad generationem & corruptionem elementorum. Deinde dicitur, c. Remouet quoddam dubium. Cum enim querat hic Philosophus formas per-

oportet, supponentes materiam inseparabilem quidem, sed contrariis subiectam, principium atque primum esse. non enim calor frigori, nec frigus calori, sed quod subiectum utriusque, materia existit. Quare primo, quod potentia sensibile corpus existit, principium est. Deinde contrarietates ipsę, seu calor & frigus. Postremo, ignis & aqua & quę sunt eiusmodi: hac enim in sese transmutari solent, nec res perinde habet, ut Empedocles & ceteri asserunt, non enim esset alteratio. At contrarietates ipsę transmutari in se non solent.

LECTIO II.

Erum nihilo minus: & ut corporis sunt, qualia, & quot principia sint, dicamus oportet. Nam ceteri suppositi vtuntur, nec cur talia sint aut tot numero dicunt.

Cum igitur corporis sensibilis, hoc est tangibilis, principia disquiramus, sensibile autem sit quod tactu sensum facit: constat non omnes corporis contrarietates, species & principia facere, sed eas solum, quę sub tactum cadunt, nam contrarietate, eaque tangibili differunt. Quocirca nec albor, nec nigror, nec dulcedo, nec amaritudo, nec item ceterarum quicquę contrarietatum, elementum facit.

Atqui, visus tactu prior est: quare & quod ei obijcitur, prius erit. Verum non est corporis tangibilis affectio, quatenus tangibile existit, sed per aliud, quamquam natura prius est.

secundum corporum elementorum, & cum visus sit prior tactu (& ideo obiectum visus sit prius obiecto tactus) potius videtur quod formę perfectę elementorum sint querendę penes differentię visus & tactus. Sed hoc remouet dicens, quod quamuis visus sit vno modo prior tactu, quia forma etiā dignitate prior est omnibus sensibus, & ideo obiectum visus prius est obiecto tactus: tamen quia quę est obiectum visus, non est corpus tangibile secundum quod tangibile: etiā si visum contingat esse secundum naturam primam: prior enim forma est, & dignitate, & sine omnibus sensibus, est, vt dictum est & obiectum visus prius est obiectis aliorum sensuum, non tamen omne visibile, sed solum lumen sive lux: quia per ipsam mouet cęlum materiā generabiliū & corruptibiliū ad omnem formam: tactus autem subiecto prior est: quia subalternatur omnibus sensibus, vt patet Secundo de Anima, & sicut contrarietates sunt causę omnium contrarietatum: & hoc patet, quia non sentimus secundum tactum, nisi id quod excellit secundum qualitates cęlestes: & illę sunt calidum, frigidum,

frigidum, humidum, & siccum, quarum nulla est in cęlo: & alio modo cęlum secundum naturam non est sensibile tactu, sed solum elementa, in quibus sunt quatuor qualitates, ex quibus fit cęlestis & tactus. Deinde cum dicitur, d. Ostendit quod non omnes qualitates tangibiles sunt forme perfectę elementorum, sed solum primę, actiue & passiue sunt ad invicem. Et circa hoc tria facit. Primo diuidit qualitates tangibiles, Secundo, ostendit quod solum hęc quatuor, scilicet calidum, frigidum, humidum, & siccum sunt actiue & passiue ibi. Tertio ostendit quod ipse sunt primę: quia ad ea omnes alie reducuntur ibi. Subtile autem & grossum. Dicit ergo primo, quod diuidendę sunt tangibiles qualitates, sive contrarietates, vt videamus quę earum sunt primę. Sunt autem contrarietates secundum tactum hęc, calidum, frigidum, humidum, & siccum, graue, leue, durum & molle, lubricum & aridum, asperum & subtile. Rarum autem & densum, vt in Quarto Physic. dicitur, non sunt qualitates Physicę, sed positio partium materię secundum propinquum, in denso: & secundum remotum, in raro. Deinde cum dicitur, c. Contrarietates secundum tactum septem.

Calidum } Asperum }
Frigidum } Lene }
Graue } Grossum }
Leue } Subtile }
Durum } Humidum }
Molle } Siccum }
Lubricum }
Aridum }

Ostendit quod hęc quatuor qualitates sunt actiue & passiue ad invicem, & per consequens quod sunt forme elementorum. Sed quia graue & leue sunt proprię qualitates elementorum, de quibus possent videri quod essent ipsorum formalia principia, ideo primo dicitur, quod non sunt actiue nec passiue: & hoc declarat per modum significandi modum ipsorum: quia non significant actionem vel passionem, cum non sint nomina verbalia: cum autem elementa misceantur & transmutentur ad invicem, oportet quod sint actiue vel passiue: talia autem esse non possunt, nisi per formalia sua principia. Ex his igitur manifeste sequitur, quod nec graue nec leue sunt formalia principia elementorum. Deinde cum dicitur, f. Ostendit quod hęc quatuor qualitates, scilicet calidum & frigidum, humidum & siccum, sunt actiue & passiue. Et primo ostendit hoc de calido & frigido, dicens, quod calidum & frigidum sunt actiue, humidum & siccum sunt passiue. Sic dicuntur, id est sic con-

Primum autem diuidendę sunt ipsorum tangibilium differentię & contrarietates. Sunt autem contrarietates secundum tactum hęc, calidum & frigidum, humidum & siccum, graue & leue, durum & molle, lubricum & aridum, asperum, & lene, grossum & subtile.

Horum autem graue quidem & leue neque actiua, neque passiua: non. n. in faciendo aliqd aliud, neque in patiendo ab alio, dicuntur. Oportet autem actiua inuicem & passiua esse elementa, miscetur. n. & transmutantur inuicem.

Calidum enim & frigidum, humidum & siccum, hęc quidem quę actiua sunt, hęc aut quę passiua, dicuntur. Calidum. n. est, quia cęgregat homogenea. Segregare n. quod inquit facere ignem, est homogenea cęgregare: cętingit. n. eximere aliena. Frigidum aut quod cōiungit & cęgregat similiter & homogenea & eterogenea: humidum. n. indeterminatum proprio termino, bene terminabile est alieno. Siccum autem bene terminabile proprio termino, difficulter aut terminabile alieno.

Subtile autem & grossum, lubricum & aridum, & durum, & molle, & alię differentię ex quibus graue et leue, neque actiua sunt, neque passiua, non enim quod alterum quippiam agat patiatur ab altero, dicuntur. At cęlestis natura ipsa inter se mutuo actiua sunt, & passiua, oportet: nam miscetur, & in sese vicissim mutantur.

Tenue autem et crassum, viscosum & aridum, durum & molle, & ceterę differentię, ex hisco sunt, nam cum tione ordinationis terminorum in figura, valer tamen ex habitudine causę & effectus. Deinde cum dicitur, Tho. de Gene. D. h. Re-

qui forte habent nomina verbalia, actiones & passiones congnificancia. Deinde declarat hoc idem per definitiones ipsorum: calidum enim est, quod cęgregat homogenea: sicut quę subtile, quod calido est conueniens, attrahit: licet enim calidum segreget, sicut dicunt quidam ignem facere, tamen illud segregare est cęgregare: quia cęgregando homogenea segregat, eterogenea per accidens. Quod autem frigidum sit actiuum, patet etiam per hoc, quia cęgregat omnia: tam quę sunt eiusdem nature, quam illa, quę sunt diuersę. Aliquando enim aqua, terra, palea, & huiusmodi per cęgregationem factam a frigido, cęgregatur. Secundo ibi. Humidum enim est indeterminatum proprio termino, bene terminabile termino alieno, siccum autem terminatur termino proprio, difficulter autem terminabile termino alieno. Deinde cum dicitur, g. Ostendit quod predictę quatuor qualitates sunt primę: quia ad eas omnes alię reducuntur: & hoc primo facit: secundum ostendit quod illę non reducuntur ad alias ibi. Hęc autem non amplius. Circa primum duo facit. Primo ostendit quod ille sunt primę: secundo distinguit siccum & humidum, quia non omne humidum, nec etiam siccum est prima qualitas ibi. Dicitur autem siccum & humidum. Circa primum duo facit. Primo proponit quod omnes alię qualitates sunt ex his dicens, quod subtile & grossum, & lubricum & aridum, durum & molle, & omnes alię differentię sensibilium qualitatuum, sicut ex his. Secundo ibi. Quoniam enim repletium. Probat propositum: & circa hoc tria facit, quia primo reducit ad istas quatuor hanc contrarietatem, subtile & grossum: secundo lubricum & aridum ibi. Et rursus lubricum. Tertio molle & durum ibi. Amplius molle quidem. Dicit ergo primo, quod subtile est, ex humido: quod patet ex definitione humidum, quod quę humidum est, ex eo quod non bene terminatur termino proprio, sed bene terminatur termino alieno, est repletium: quia sequitur vndique tangens ipsum, eo quod fluit vique ad ipsum tangens. Subtile autem repletium, eo quod ipsū subtilitate, quod libet minimum subintrat. Vnde manifestum est quod subtile est effectus humidum, per oppositum autem grossum erit effectus siccum. Grossum autem est, cuius partes seculentę non disciuntur, & excedit capacitatem eius quod natum est repleti. Sed videtur quod hęc ratio Philosophi non valeat, cum sit ex duabus affirmatiuis in secunda figura. Dicit enim humidum, est repletium, subtile repletium, ergo subtile est humidum. Sed est dicendum, quod cum in quolibet genere sit iduenire ad vnum primum, quod est causa sequentiū, vt dicitur secundo Metaph. oportet quod in genere repletiuorū sit vnum primum, quod per se sit repletium, & a quo alia repletia participat: tale autem est primum humidum, quod supra definitum est: vt de licet ratio Philosophi non teneat ratione ordinationis terminorum in figura, valer tamen ex habitudine causę & effectus. Deinde cum dicitur, Tho. de Gene. D. h. Re-

Tex. c6. 15.

Tex. c6. 14.

Tex. c6. 12.

Tex. c6. 4.

h ¶ Reducit aliam contrarietatem ad prædictas quatuor qualitates, scilicet lubricum & aridum, dicens, quod lubricum red- ducitur ad humidum: quia lubricum est humidum aliquod pas- sum. Cum enim humidum patitur commisionem subtilis ter- rei, & est vntuosum, tunc fit lubricum: quia substantiale ter- reum sibi commissu

his sunt. Quoniam enim reple- tiuum est humidum, quia non est terminatum quidem, bene autem terminabile est ens, & sequitur tangentem. Subtile au- tē repletiuum (subtilium.n parti- tiū & paruarū partiū repletiū) totum.n.totū tāgit, subtile autē maxime tale: manifestū autem quoniam subtile quidem erit humidū, grossum autem sicci.

h Et rursus lubricum quidem humidū. Lubricum enim ali- quid humidum passum est, ve- lut oleum. Aridum quidem sic- ci. Aridum enim est perfecte- siccum: quapropter & concre- tum est propter defectionem, propriæ humiditatis.

i Amplius, molle quidem hu- midū: molle enim est quod ce- dit in seipsum, & non transm- utans quidem, quod facit humi- dum. Ideo enim non est humi- dum molle, sed molle humidū, durum autem sicci. Durum enim est quod coagulatum est, coagulatum autem siccum.

K Dicuntur autē sicci & humi- dum multifariam. opponitur autē sicco & humidū, & vdm, & rursus humidū, & sicci, & coagulati. oīa autē hæc sūt sic- ci & humidū, quæ prima dicta sunt. Qm̄.n. & vdo opponitur sicci, & udū quidē est qđ haber alienā humiditatē in superfi- cie. Infusum autem quidem qđ in profundo: siccum autem est quod priuatur hac, manifestū est qm̄ vdu erit humidū: oppo- situm autem siccum, primi sic- ci. Rursus autē humidum, & coagulatum similiter. Humidū enim est, quod habet propriā humiditatem in profūdo. Coa- gulatū autem quod priuatur hac. Qua propter & horū erit, hoc quidem sicci, hoc autem humidū. Manifestū igitur quo- niam omnes aliæ differentiæ re- ducuntur ad primas quatuor.

l Hæc autē nō ampli' in paucio- res. Neque.n.calidum est id, quod siccum, aut quod humi- dū est. neq; humidū quod cali- dū, aut quod frigidū. neq; frigi- dū quod sicci, neq; sub inuicē,

F pus grossum & aridum in superficie, & hoc proprie opponitur humido in superficie: alio autem modo dicitur siccum coagula- tum, quod non habet humiditatem in profundo, & huic sicco proprie opponitur humidum infusum. Omnia autem hæc sci- licet, humidum istis modis dictum, & siccum aridum, & siccum

quod repletiuum existit ad humidum ex eo pertineat, quia non sit definitum, sed prompte terminari possit, & sequatur id quod ipsum tangit, tenue autem sit repletiuum (nam parua- rum est partium, & quod est eiu(m)odi, repletiuum est. totū enim totum tangit, tenue autem maxime est tale). tenuē sub humido, & crassum sub sicco fore constant.

Rursum, viscosum ab humido com- prehendetur, nam viscosum, humidū cum quadam affectione existit, uelut oleum. Aridum autem a sicco. Aridum enim est, quod perfecte sic- cum est, adeo ut ob humiditatis defe- ctum, etiam concreuerit.

I Insuper molle, humidum comi- tari solet, & durum siccum. Molle enim est, quod in sese refugit, cedit que & non resistit: id quod humidum facere a solet. Quamobrem & hu- midum molle non est, sed molle sub hu- mido, & durum sub sicco collocatur. Durum siquidem est, quod concre- tum seu congelatum est, quod au- tem est concretum, siccum est.

Porro siccum & humidum multi- dicuntur modis. nam & humidum & madens sicco aduersantur, & rursus siccum & concretum, humido. hæc autem omnia ad humidum & siccum, quæ prima dicta sunt, attinent. Nam cum madenti siccum aduersetur, & madens sit quod superficietenus ex- trariam admittit humiditatem, & hu- mectum quod introrsus, siccum au- tem id quod hac uacat: madens sub humido, & ei oppositum siccum sub primo sicco fore constat. Rursus hu- midum & concretum eodem modo: humidū.n. est, quod in penitiorē par- te propriā habet humiditatem, concre- tum uero, quod hac priuatum est. Et proinde ex hisce, alterum humidū, alterum sicci erit. Constat igitur, ceteras omnes differentiās ad qua- tuor primas.

Et has non amplius in pauciores reduci. neque enim calidum, id est quod humidum, aut quod sicci est, ne- que humidū, quod calidum, aut quod frigidum est, neque frigidum & sicci subalterna sūt, neq; sub calido & humi-

coagulatum, sunt ef- fectus primi humidū, & primi sicci. De a- spero autem & leni non facit Philosoph' mentionē: quia ma- nifestum est quod ad illas quatuor reducitur. Asperum enim est quod habet siccitatem in superficie, quæ inæqualiter par- tes eius consistere fa- cit: lenē autem in su- perficie habet humo- rem, qui æqualiter fa- cit fluere partem ad partem. Et ideo vnu horum est effectus sicci, scilicet, asperum & aliud est effectus humidū, scilicet, lenē. Concludit igitur ex prædictis manifestū esse quod omnes alię differentiæ tangibi- lum qualitatum ad illas quatuor reducitur. Deinde cum dicitur.

¶ Ostendit quod illæ non reducuntur ad alias, nec in pau- ciores, nec ad seipsum, quia calidum non est siccum: ita quod caliditas sit frigiditas quædam, vel effectus eius. Nec frigiditas est caliditas, vel siccitas, vel humiditas quædam. Nec humiditas est caliditas, vel frigiditas. Nec calidum est frigidum vel eō uerso, sicut sub cau- sa. Nec etiam frigiditas & caliditas sunt sub humido & sicco, vel eō uerso. Ne- cesse igitur has qua- tuor qualitates esse primas. Sed videtur hoc non esse verum: quia in Primo Mete. dicitur, quod stellæ per motum suum, & per reflexionem ra- diorum causant calo- rem in istis inferiori- bus, & maxime Sol: & ita videtur quod non omne calidum sit effectus primi ca- lidi: cum ipse stellæ non sint calidæ, nec per tales qualitates effectus calidæ. Satur- nus etiā dicitur cau- sare frigiditatem in aere: & ita non om- ne frigidum erit ef- fectus primi frigidi. Ad quod dicendum est, & Philosophus hic

hic loquitur de qualitatibus actiuis & passiuis adiuicem, inter A- quas sunt prædictæ quatuor qualitates, ut ostensum est. Quali- tatem autē stellarum, pura lux vel aliqua alia virtus earū, licet causet in istis inferioribus aliquam qualitatem, non tamen ab eis pariuntur cum eorum substantia non communicet in ma- teria: ut dicitur in duodecimo Mete. & ideo cessat obiectio.

LECTIO III.

¶ Ostendit Philosoph' determinauit de principiis ele- mentorū, s. de materiali & formali. hic determinat de numero eorū: & circa hoc duo facit. Primo deter-

minat de numero eo- rum: secundo, cum i- quohbet elemēto sit duæ qualitates, osten- dit in quolibet, quæ qualitas dominet in eo. b. ¶ Sed tñ simpli- citer quatuor entia: & Circa primū duo fa- cit. Pri' no probat nu- merū elementorū: sē- cundo confirmat di- ctum suū per opinio- nes aliorū. b. ¶ Oēs .n. quidē qui simpli- cia corpora: Ad eui- dentia primæ partis sciendum est, qđ ele- mentum cōter sum- ptum potest dici oē quod uenit in cōposi- tionem alicuius. Est .n. elemētum ex quo cōponitur aliqd pri- mo, & est in eo, ut dī in Quinto Mete. Se- cundum hoc ergo su- mendo cōter elemē- tum, ipse primæ qua- tuor qualitates pos- sunt dici elemēta, cū ex ipsis, ut dī in lre- ra, componantur sex coniugationes. Vel aliter. Quia alio mō dicunt elemēta pri- mæ propositiones de mōstrationis, ex qua- rū virtute procedunt ceteræ demonstratio- nes, in quas, omnes p- positiones aliæ redu- cuntur. Ad horū er- go similitudinē ipse primæ tāgibiles qua- litates possūt dici elemēta: quia oēs aliæ, ut ost. nsum est, sunt effectus earum: & in eas ceteræ reducun- tur. Dicit ergo pri' Philosoph'. Cū sint quatuor elemēta, i. quatuor tāgibiles qualitates, & nō quatuor simplicia corpora, i. quatuor exponunt, nondum .n. probatus ē numerus earū: quatuor autē qualitates sunt duæ coniugationes. s. calidū & frigidū, sicci & humidū, quæ sunt duæ impossibiles cō- iugationes, quia impossibile est contraria esse in eodē: manifestū est quod solum reliquæ quatuor cōiugationes erunt possibile, scilicet calidum & siccum, calidum & humidum, frigidum & humidum, frigidum & siccum. Et hoc quod dictum est secun- dum hanc rationem, assecutum est, id est cōueniens est, his que apparent in simplicibus corporibus, scilicet in igne, aere, aqua, & terra. Ignis enim est calidus & siccus, & ita constituitur per primam coniugationem: Aer calidus & humidus, per secundā: Aqua frigida & humida, per tertiam: Terra frigida & sicca, per quartam. Et sic primæ differentiæ qualitatum rationabiliter di- stribuuntur primis corporibus, scilicet quatuor elemētis, & oportet quod multitudine primorum corporum sit secundū præ- dictam rationem: quia scilicet, primæ qualitates non possunt quādupliciter combinari. Deinde cum dicitur:

LECTIO III.

¶ Quoniam autē quatuor sunt elemēta, eorum autem quatuor, sex cō- iugationes sunt, contraria autē non innata sunt coniungi. (Ca- lidum .n. & frigidum esse idē, & rursus humidum & siccum, impossibile:) manifestum est, quoniam quatuor erunt elemē- torum cōiugationes: calidum & sicci, calidum humidum, & rursus frigidum & humidum, & frigidum & siccum. Et asse- cutum est hoc secundū ratio- nem simplicibus apparentibus corporibus: ignis, & aeri, & terræ, & aquæ. Ignis enim calidus & siccus, Aer autem calidus, & humid' (ueit euaporatio n. aer) Aqua autē frigida & hūda, Terra autē frigida & sicca ut rō- nabiliter distribuatur dīa pri- mis corporib', & multitudine eo- rum sit secundum rationem.

b Omnes enim quidem, qui simplicia corpora elemēta fa- ciunt, hi quidem vnum hanc duo. hi autē tria, hi autem qua- tuor faciunt. Quicunq; quidē igitur vnu dicūt solum, deinde densitate, & raritate alia gene- rāt, his cōtingit duo facere pri- cipia & rarū & desū aut calidū & frigidū: hæc .n. actiua, vnam

Combinations possibles quatuor:
1. Ignis. { Calidum, Siccum. } Calidum. { Aer. 2. Humidum. }
2. Aqua. { Frigidum, Humidum. } Frigidum. { Terra. 4. Siccum. }

Combinations impossibles duæ.

- 1. Calidum & Frigidum.
2. Humidum & Siccum.

do struuntur. Quare, quatuor esse has necesse est.

LECTIO III.

¶ Vm autem elemēta sint qua- tuor, & eorum quæ sunt quatuor sex sint copulæ, contraria autem simul copulari non possunt (calidum enim & frigidum, & rursus siccum & humidum idem esse, est impossibile) constat quod elemētorū copulæ quatuor erunt, nē- pe calidum & siccum, calidum & hu- midum, rursus frigidum & siccum, frigidum & humidum. atq; hæc, cor- pora ea, quæ simplicia uidentur esse, ignem, inquam, aerem, aquam, & terram secundum rationem comitari ac sequi solent. Nam ignis calidus siccusque est. Aer uero, frigidus & humidus (nam aer, uelut uapor est) Aqua frigida humidaque, Terra frigi- da aut sicca. Unde fit, ut differē- tiæ illæ non in uaria primis corpori- bus distribuuntur, & iuxta rationem eo- rum numerus constet.

¶ Omnes enim, & qui simplicia cor- pora elemēta faciūt, alij unū, alij duo, alij tria, alij quatuor esse uolūt. Qui igitur tantum unum esse dicunt, deinde densitate & raritate cetero generāt, hęc d. o. principia facere, rarum, inquam, & densum: aut calidum & frigidum accidunt, hæc enim opificis manus obicit: unū autē subici solet, sicut materies. Qui uero cōtinuo duo ut

aere, & densiorem igne: ex quo per densitatem & raritatem ex eo alia generari, vel per calidum & frigidum, per frigidum quidem condensans, per calidum autem rarefaciens: hæc enim qualitates, cum sint contrariæ, agunt & pariuntur, adiuu- cem: vnu .n. autem, scilicet prædictum elemētum, supponit eis sicut materia. Qui autem duo faciunt, ut Parmeni- des, qui ponit ignem & terram esse elemēta, ponebant etiā inter ea duo media, scilicet aerem & aquam, quæ dicebant fieri ex istis duobus per rarum & densum: quia quando rare- fit terra generatur aqua, quando autem condensatur ignis, ge- neratur aer: unde iste etiam ponebat ea pati per contrarias qualitates, & in hoc conuenit cum Philosopho. Simili- ter autem & qui dicunt tria esse elemēta, ponunt duo extre- ma contraria, & vnum medium, sicut Plato in suis diuisio- nibus, ubi diuidit elemēta. Ponit enim vnum ex parte for- mæ: & magnum & paruum, quæ sunt contraria, ex var- te materiæ. Dicit etiam quoddam medium esse mixtum ex magno & paruo. Fere autem dicens idem qui ponunt duo Tho. de Gen. D 3 principia,

Tex. cō. 11.

Tex. cō. 12.

Tex. cō. 14.

Tex. cō. 15.

¶ 10.

¶ 16.

¶ 17.

¶ 17.

¶ 17.

¶ 17.

¶ 17.

¶ 17.

¶ 17.

¶ 17.

¶ 17.

¶ 17.

¶ 17.

¶ 17.

¶ 17.

¶ 17.

¶ 17.

¶ 17.

¶ 17.

¶ 17.

principia, & ponentes terram: vtrique enim ponunt duo extre...

Deinde cum dicitur...

¶ Ponit specialiter opinionem Empedoclis, & eam declarat...

¶ Quales, ponunt statim quatuor elementa. Dicit autem mox...

¶ Quod hi quidē incidunt in duo media, hi aut vñ solum faciūt.

¶ Quidam autem & mox quatuor dicūt, vt Empedocles. congregat aut & hæc in duo: igni enim omnia alia contraponit.

¶ Non est aut ignis & aer & vnūquodq; prædictorū simplex, sed mixtum.

¶ Ignis autem est superabundantia caliditatis, quemadmodum & glacies frigiditatis.

¶ Entibus autem quatuor simplicibus corporibus, vtrumque duorum locorum est vtriusque ignis & aer.

¶ Sed tamē, cū simpliciter quatuor sint, vnus vnūquodque est Terra. n. sicci magis quàm frigidi.

¶ Verum enimvero, cum simpliciter quatuor sint quandoque vnus est. Terra siquidem sicci potius est quàm frigidi.

¶ Quæ talis est: cum. n. mouetur siccitas, quæ non est aliud quàm humiditatis principium.

¶ Remouet quandam dubitationem. Quæ talis est: cum. n.

¶ sunt quatuor simplicia corpora, vt probatū est, videtur qd oportet ponere quatuor loci differentias...

¶ Parmenides ignem & terram faciunt quæ inter hæc media sunt cœu aerem & aqua, horum misturas esse astruunt.

¶ Porro nonnulli statim quatuor esse aiunt, ut Empedocles, Cogit autem & hic illa, in duo, nam igni cætera omnia contraponit.

¶ Ignis enim & aer vnūquodque eorum quæ dicta sunt, baudquaquam simplex est, sed mixtum.

¶ Ostendit quæ qualitas in quolibet elemento dominetur dicens, qd elementa, cum sint quatuor: & quilibet habeat duas qualitates, non tamē habet eas æqualiter.

¶ Cum autem simplicia corpora sint quatuor, & duobus vtrumque, vtriusque locorum est. Ignis enim & aer, eius qui ad superficiem terminumque uertit, terra uero & aqua, eius qui ad medium.

¶ Verum enimvero, cum simpliciter quatuor sint quandoque vnus est. Terra siquidem sicci potius est quàm frigidi.

¶ mouetur siccitas, quæ non est aliud quàm humiditatis principium: alia causa est caliditas humiditatem consumens: manifestum autem est, quod motus causat calorem in eo, quod potest calefieri: necesse ergo est in materia illa, maxime profundius...

¶ quæ semper est iuxta velocissimum motum: hæc autem est materia ignis: vnde ignis est calidissimum omnium calidorum, vt dicitur Secundo Meta. potentior autem est ignis caliditas ad consumendum humidum, quàm terræ frigiditas: & iccirco ignis siccior est quàm terra.

¶ minor in remotore, & in propinquo, minor calefacit motus cæli materiam aeris, immo. q. minime.

¶ Vniam autem determinatū est prius quod simplicibus corporibus ex inuicem generatio: simul autem, & secundum sensum videntur generata. (Non enim esset alteratio. Secundum tactus enim passiones alteratio est.) dicendum quis modus adinuicem transmutationis. Vtrum omne ex omni generari possibile sit, aut hoc quidem possibile, hoc aut impossibile.

LECTIO IIII.

¶ Ostendit quæ qualitas in quolibet elemento dominetur dicens, qd elementa, cum sint quatuor: & quilibet habeat duas qualitates, non tamē habet eas æqualiter.

¶ Iam autem secundum vnū quodq; non est difficile videre quomodo omnia ex omnibus fiat. Differt aut in citius & tardius, & facilius & difficilius.

¶ Determinat de generatione ipsorum magis in speciali. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quomodo vnū elementum generetur ex vno: secundo quomodo vnū generetur ex duobus ibi.

¶ significata esset, non esset alteratio inter ea, cum tamen videamus quod alteratio secundum passiones tactus est inter ea: & ipsæ passiones inter se prædominantes transmutant substantiam eorum adinuicem: quoniam, inquam, ita est dicendum est nunc, quis modus adinuicem transmutationis: & dicendum est, vtrum sit possibile quod quolibet elemento generetur, vel quod tantum vnū generetur ex vno: si impossibile sit generari ex alio. Deinde cum dicitur.

¶ Profecitur in tentum. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit generationem elementorum in communi, secundo magis in speciali, ostendendo differentiam inter ea quantum ad eorum transmutationem ibi.

¶ Vniam autem prius sit definitum simplicia corpora mutua subire generationem & ea insuper gigni ad sensum videatur (nam alioqui non esset alteratio: quippe cum ea, in rerum tangibilium affectibus sita sit) quisnam mutua generationis sit modus, & utrum quodnis ex quouis gigni possit, an aliqua, & aliqua non, dicendum videtur.

¶ Quod igitur vniuersa in se inuicem transmutari nata sint, palam est. nam generatio in contrarium, & e contrario fit. Omnia autem elementa inter se contrarietatem ex eo habent, quia differentia ipsa contraria sunt. Nam alius, cœu igni & aqua, ambæ sunt contraria, ille enim calidus siccusque est, hæc uero humida & frigida. Alius uero, ut aeri & aqua, altera solum: nam ille quidem humidus calidusque est, hæc uero frigida & humida. Quare, in vniuersum quidem patet, quodnis e quouis gigni natum esse.

¶ Iam uero quo pacto ex omnibus, omnia sicut, singulatim percipere baudquaquam est difficile. Differet tamen, nam celerius & tardius, ut facilius difficilisque alia aliis transmutationem subeunt. Quæ enim symbolum inter se habent, horum celeris est migratio: quæ uero non habent, tarda: quod facilius fit vnū quàm multa mutari. uerbi causa, ex igne fiet aer, altero mutationem subeunte. nam ille quidem calidus, siccusque est, hic uero calidus & humidus: quare, si siccitas vincatur ab humiditate, Deinde cum dicitur.

¶ Determinat de generatione ipsorum magis in speciali. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quomodo vnū elementum generetur ex vno: secundo quomodo vnū generetur ex duobus ibi. Si autem vnusquisque vnus generetur ex vno: primo ostendit quæ sunt quæ facilius & cito adinuicem transmutantur: secundo quæ sunt quæ tardius & difficiliter ibi. Ex igne aqua. Dicit ergo primo, quod licet omnia elementa in hoc conueniant quod quolibet ex quolibet generatur: differunt in hoc, quod quædam ipsorum facilius & citius, & quædam tardius & difficiliter ab inuicem transmutantur. Quædam enim habent symbolum, id est conuenientiam in aliqua qualitate, citius & facilius transmutantur adinuicem: illa uero, quæ in nulla qualitate conueniunt, tardius & difficiliter: & ratio huius est, quia cum ea quæ habent symbolum, transmutantur, nō Tho. de Gene. D 4 est

Tex. cō. 18. Vide Priō Phylī. tex. com. 14.

Tex. cō. 19.

Tex. cō. 20.

Tex. cō. 21.

Tex. cō. 22. Lege. 1. Librum Met. l. c. 40. & lib. 4. t. 173. Itē t. 28. huius 2. libri.

Tex. cō. 23.

Tex. cō. 27.

est necesse transmutari nisi tanquam alteram qualitatem: quando vero ea quæ transmutatur adinuem in nulla qualitate conueniunt, vtramque qualitate necesse est transmutari: facilius autem est vnum transmutari quàm plura. Vterius autem exempli facit dicens, quod ex igne potest fieri aer solum altero transmutato, si sicco: ignis enim est calidus & sicco, aer autem calidus & humidus: si ergo sicco ignis per dominium humidi corrumpatur, remanet calidum & humidum, & sic erit aer. Item etiam ex aere poterit fieri aqua, si per dominium frigidi caliditas aeris corrumpatur. Eodem modo ex aqua terra, & ex terra ignis: habet enim ambo conuenientiam ambobus. Aqua enim est frigida & humida, terra vero frigida & sicca: & ideo dominato humido, si humidum aquæ corrumpatur per dominium sicci: generabitur terra ex aqua: passiuè. n. legitur in domino. Itè vero, quia ignis est calidus & sicco, terra vero frigida & sicca: si corrumpatur frigiditas terræ, generabitur ignis ex terra. Et ideo concludit manifestum esse, quod cum quolibet generetur ex quolibet, ut ostensum est, generatio simplicium corporum erit circularis: & prædictus modus transmutationis est facilis: quia habent symbolum in altera qualitate. Dubitatur autem de hoc quod hic dicit Philosophus. Dicit enim quod cum elementa quæ habent symbolum transmutantur, remanet vna qualitas: sicut quando ex aere fit aqua, remanet humiditas: & sic videtur quod corrupto subiecto remanet accidens, quod est impossibile. Ad quod dicendum, quod illud accidens siue illa qualitas non remanet eadem numero, sed eadem specie. Sed adhuc videtur dubium remanere: quia non videtur quod propter hoc talis transmutatio debeat esse facilior, cum oporteat corrumpi ambas qualitates, sicut in transmutatione non habentium symbolum. Ad huius ergo euidentiæ considerandum est, quod qualitates elementorum causantur ab ipsis formis substantialibus ipsorum. Illa ergo elementa, quæ maiore conuenientiam habent in qualitatibus, necessario habent maiorem conuenientiam in formis substantialibus, & per consequens in dispositionibus materiæ facilius adinuem transmutantur. Et licet oporteat ambas qualitates corrumpi, tamen, quia qualitas symbola minus resistit, immo nullo modo contraria vero resistit, ideo facilius est transmutari. Deinde cum dicitur.

si dominabitur sicco ab humido, aer erit. Rursus autem ex aere aqua erit, si dominabitur calidum a frigido: hoc quidem. n. fuerat calidum, & humidum, hoc autem frigidum & humidum: quapropter transmutato calido, aqua erit. Eodem modo & ex aqua terra, & ex terra ignis: habent enim ambo ad ambo symbola: aqua quidem humida & frigida, terra autem frigida & sicca, quapropter dominato humido terra erit. Et rursus ignis, quoniam calidus & sicco, terra autem frigida & sicca, si corrumpatur frigidum, ignis erit ex terra. Quapropter manifestum est in circuitu erit generatio in simplicibus corporibus: & facilis hic modus transmutationis, quia symbola insunt his, quæ ordinata inter se sunt.

Ex igne autem aquam, & ex aere terram, & rursus ex aqua & terra aerem, & ignem contingit quidem generari, difficilius autem, quoniam plurius est transmutatio. Necesse enim si erit ex aqua ignis, corrumpi frigidum & humidum. Et rursus si ex terra aer corrumpi & frigidum, & sicco. Similiter autem si ex igne & aere, aqua & terra, necesse enim ambo transmutari: hæc quidem igitur generatio tardior est.

Si autem vniuscuiusque alterum corrumpetur facilis quidem, non adinuem autem erit transmutatio. Sed ex igne quidem & ex aqua erit terra & aer: & ex aere & terra, ignis & aqua. Quando enim aquæ frigiditas corrumpetur, ignis autem siccitas, aer erit: relinquitur enim huius quidem caliditas, illius vero similiter humiditas relinquitur. At cum calor ignis, & aquæ humiditas interierint, terra propterea humiditas aerea expirans & secum trahens partes terrestres: propter quod denigrantur ea quæ tangit. In hac tamen generatione

Ex duobus elementis summe contrariis tertium generari potest.

Table with 4 columns: Element, Symbol, Corruptio, Result. Rows include combinations of Ignis, Terra, Aer, Aqua.

oriatur aer. Rursus ex aere aqua fiet si calorem frigus euincat: siquidem aer humidus calidusque est, aqua vero frigida & humida: quare mutato calore, fiet aqua. Eodem modo, ex aqua quoque fiet terra, & ex terra ignis: nam utraque ad utraque, symbola habent, aqua enim, humida frigiditasque est, terra vero, frigida & sicca: quare si humiditas vincatur, emerget terra. Et rursus cum ignis calidus sit & sicco, terra vero frigida & sicca, si frigiditas intereat, ignis ex terra fiet. Quare patet, circulare generationem simplicibus competere corporibus. Atque hic mutationis modus promptissimus est, propterea quod quæ deinceps sunt, symbolum habent.

Aqua autem ex igni, & terra ex aere, & rursus ex aqua ignis, & aer ex terra gigni quidem possunt, sed difficilius, quod plurimum mutatio sit. Nam si ex aqua oriatur ignis, frigiditatem et humiditatem corrumpi prius est necesse. Et rursus frigiditatem & siccitatem, si ex terra fiat aer. Eodem modo & si ex igni & aere, aqua & terra fiant, utrasque mutari qualitates est necesse. Hæc igitur generatio tardior est.

Si vero vniuscuiusque altera qualitas intereat, horum migratio facilius quidem, sed non in sese mutuo fiet: sed ex igni quidem & aqua, terra & aer: ex aere vero & terra, ignis & aqua ortum subibunt. Cum enim aquæ frigiditas fuerit corrupta, & ignis siccitas, fiet aer: nam huius quidem caliditas, illius vero similiter humiditas relinquitur. At cum calor ignis, & aquæ humiditas interierint, terra propterea humiditas aerea expirans & secum trahens partes terrestres: propter quod denigrantur ea quæ tangit. In hac tamen generatione

ostendit quomodo vnum elementum generetur ex duobus dicens, quod si altera qualitas vniuscuiusque elementorum habentium symbolum corrumpatur, non est adinuem transmutatio, sed tamen poterit aliquod tertium generari. Sicut ex igne & aqua, quæ in nulla qualitate conueniunt, poterit generari terra, & aer. Ex aere & terra ignis & aqua: quado enim aquæ frigiditas corrumpitur & siccitas ignis, sic fiet aer, qui est calidus & humidus: quæ vero caliditas ignis, & humiditas aquæ corrumpitur, remanet siccitas ignis, & frigiditas aquæ: sic generatur terra frigida & sicca: similiter ex aere & terra poterit generari ignis & aqua. Quando caliditas aeris & terra siccitas corrumpitur, remanet humiditas aeris & terra frigiditas: & sic generatur aqua frigida & humida. Quando vero humiditas aeris & terra frigiditas corrumpitur, remanet caliditas aeris, & siccitas terra: & sic generatur ignis calidus & sicco. Hæc autem generatio ignis concessa est ab omnibus: quia ad sensum apparet, quod in lignis, in quibus est humiditas aeris, generatur flamma, quæ maxime ignis est inter ea, quæ naturæ igneæ sunt apud nos. Flamma autem nihil aliud est nisi fumus accensus: fumus autem est ex terra & aere: & humiditas aerea expirans & secum trahens partes terrestres: propter quod denigrantur ea quæ tangit. In hac tamen generatione

LECTIO V.

ratione notandum est, quod semper necesse est vincere alteram actionem qualitatum, & alteram passiuam: quia aliter non esset coniunctio possibilis. Deinde cum dicitur: Ostendit ex quibus duobus elementis non potest generari tertium dicens, quod in his elementis, quæ sunt per conuenientiam, id est quæ sunt immediate in loco, & habent symbolum, talis generatio esse non potest, scilicet quod ex duobus altera qualitate in vitroque corrupta tertium generetur. Quia illa, quæ relinquitur, est aut eadem, aut contraria, & si quidem fuerit eadem in vitroque, pura caliditas in igne & aere, non generabitur aliquod tertium elementum, quia ex vna qualitate non potest constitui elementum. Si autem fuerit contraria, puta siccitas ignis & humiditas aeris: cum ista coniunctio sit impossibilis, ut supra dictum est, nec tunc poterit generari tertium elementum. Similiter autem est in alijs habentibus symbolum, scilicet in terra & aqua: quia in omnibus caliditas, quæ habent talem coniunctionem in loco, & est inter ea conuenientia qualitatis, vna qualitas est eadem, & altera contraria. Ex dictis igitur manifestum est, quod elementa quæ ex vno in vnum, ex veloci generatione transeunt, ex duobus in vnum tertium illa transeunt duobus qualitatibus corruptis. Vltimo epilogat ut patet in litera. Dubitat de hoc quod hic dicit Philosophus, quod corrupta frigiditate terræ & humiditate aeris, fiet ignis, hoc enim non videtur possibile esse: quia nec terra siccitas, nec caliditas aeris vniuscuiusque ad generationem ignis posse sufficere, ignis enim multo calidior est quam aer, & sicior quam terra. Ad hoc autem dicunt quidam, quod non intendit Philosophus, quod ex illis duobus generetur purus ignis, sed aliquid quod maxime participet naturam eius: sicut exemplificat de flamma. Sed hoc stare non potest, quia Philosophus loquitur de generatione elementorum, & non mixtorum ex elementis, & præterea etiam caliditas flammæ multo intensior est quam caliditas aeris. Et ideo dicendum quod generatur purus ignis: Et licet illa caliditas non sufficiat, iuuatur tamen & intenditur per virtutem corporis celestis, & luce Solis, & per virtutem stellarum.

aquæ autem humidum, terra erit: quia relinquitur huius quidem sicco, huius autem frigidum. Similiter autem & ex aere & terra, ignis & aqua, quoniam n. aeris corrumpetur calidum, terræ autem sicco, aqua erit. Relinquitur enim huius humidum, huius autem frigidum. Quoniam autem aeris humidum, terræ autem frigidum, ignis, quia relinquitur huius quidem calidum, huius autem sicco, quæ quidem erant ipsius ignis. Cõfessa autem ad sensum ignis generatio, maxime enim ignis flamma: hæc autem est fumus ardens, fumus vero ex aere & terra.

In his autem, quæ per conuenientiam, non contingit, corrupto in vitroque altero, elementorum fieri transmutationem in vnum corporum: quia relinquantur in ambobus aut eadem, aut contraria: ex neutro autem contingit generari corpus. v.g. si ignis quidem corrumpatur, sicco, aeris autem humidum calidum in ambobus relinquetur, si autem ex vitroque calidum, relinquetur contraria, sicco & humidum, similiter autem & in alijs, in omnibus enim his, quæ per consequentiã existunt, hoc quidem idem, hoc autem contrarium. Quapropter simul manifestum, quoniam quæ ex vno in vnum transeunt, vno corrupto generantur quæ autem ex duobus in vnum, pluribus corruptis fiunt. Quod ergo omnia ex omni generentur, & quomodo elementa ex inuicem generantur, dictum est.

LECTIO V.

Ed tamen adhuc, & sic de his aspiciemus, si. n. est naturalium corporum materia, ut videtur quibusdam, aqua, & aer, & quæ talia, necesse est hæc aut vnum esse, aut duo, aut plura. Vnum itaque omnia esse non est possibile. v.g. aerem omnia, aut aquam, aut ignem,

ostquam Philosophus de generatione elementorum determinauit, hic ostendit quod subiectum istius transmutationis non est aliquod corpus actu existens, & per consequens, quod illud subiectum est materia communis existens in potentia. Circa hoc ergo duo facit. Primo ostendit, quod subiectum huius transmutationis non potest esse aliqd elementum. Secundo, quod nec aliqd medium inter elementa, ubi tamen nec aliud aliqd. Dicit ergo primo, quod licet supra dictum sit, quod sit subiectum huius transmutationis, & quod elementa adinuem transmutentur: adhuc tamen inspicimus, si aliquod naturalium corporum, puta elementorum, vel aliquod corpus medium inter ea, est materia talis transmutationis. Quibusdam enim videtur quod sit aqua, quibusdam quod sit aer, vel aliquid tale. Sed quod aliquod tale corpus non possit esse materia elementorum, probat tali ratione: quia aut illud est tantum vnum, aut duo, aut plura. Si autem sit vnum tantum, tunc omnia erunt vnum, scilicet vel aer, vel aqua, vel ignis: sed hoc non est possibile: quia transmutatio est inter contraria. Si enim dicatur, quod est omnia permanentia secundum rationem & formam, subiectum saluatorum in tota transmutatione: talis autem transmutatio est alteratio & non generatio: ergo non sit generatio elementorum adinuem: quod est contra supra probata. Similiter autem cum prædictis videtur quod aqua non sit omnino similis aeris: aut aliqd elementum per omnia simile alteri elementum, ergo oportet quod sit aliqua proprietas vniuscuiusque. & aliqua differentia & contrarietas inter ipsa distinguens: & illius contrarietatis vnum elementum habebit partem vnam, & aliud elementum partem aliam habebit, v.g. si ignis & aer sint contraria secundum calidum & frigidum, ignis habebit caliditatem, & aer frigiditatem. Quando ergo sit transmutatio aeris in ignem: siquidem manet aer in tota transmutatione, tunc & manet aeris frigiditas: & tamen ex igne, in quo transmutatur, inest ei caliditas, ergo tunc est calidum & frigidum, hæc cum sit simplex corpus, est ubique & secundum se frigiditas

LECTIO V.

Tamen adhuc, & sic de his contemplerur. Si enim aqua & aer, & id genus naturalium corporum materies sint, sicut nonnullis quoque placet, aut vnum, aut duo, aut plura esse, hæc necesse est. Itaque ut vnum scilicet aer, vel aqua, vel ignis, vel terra, omnia sint, fieri nequit, si transmutatio in eodem

u vniuscuiusque. & aliqua differentia & contrarietas inter ipsa distinguens: & illius contrarietatis vnum elementum habebit partem vnam, & aliud elementum partem aliam habebit, v.g. si ignis & aer sint contraria secundum calidum & frigidum, ignis habebit caliditatem, & aer frigiditatem. Quando ergo sit transmutatio aeris in ignem: siquidem manet aer in tota transmutatione, tunc & manet aeris frigiditas: & tamen ex igne, in quo transmutatur, inest ei caliditas, ergo tunc est calidum & frigidum, hæc cum sit simplex corpus, est ubique & secundum se frigiditas

Tex. c6. 26.

Tex. c6. 27.

Tex. c6. 31.

Aras & caliditas. ergo contraria erunt in eodem, quod est impossibile. Deinde cum dicit.

Remouet quandam repositionem, quae posset dari ad praedicta. Posset enim aliquis dicere, quod aer, quando fit ignis, non dicitur fieri ignis, quia assumit speciem ignis, sed aer est calidus, & similiter, quod igne fit aer, remanet aer calidus. Sed hoc remouet, dicens quod, si hoc esset verum, sequeretur idem quod prius, scilicet quod generatio elementi ex elemento esset alteratio: quia aer frigidus & calidus non differunt nisi per accidens, & hoc facit alterationem. Praeterea, cum ex igne fit aer, vel e conuerso, si utraque forma inest materiae ignis & aeris, sicut dicit ista opinio, erunt idem calidum & frigidum: & quia transmutatio omnis est inter contraria, ergo aeri inest calor ignis, & aer de se est quidem frigidus, ergo calidum & frigidum sunt in eodem simplici: quod est impossibile. Ergo impossibile est quod aer sit ignis calidus, vel ignis sit aer frigidus. Quod autem hic dicitur, quod aer de se est frigidus, dicitur gratia exempli, & non secundum reuerentiam, cum autem ista sint impossibilia, oportet quod ambo elementa, scilicet ignis & aer, habeant aliquod, quod sit eis commune, quod est sensuualiter est in amobus. Et hoc est commune materiae, quae est in potentia ad utrumque: & eadem ratio est de alijs elementis. Nullum ergo elementum est materia ad alia elementa, sed materia eorum est una, quae est potentia vnumquodque. Deinde cum dicitur: Ostendit, quod medium corpus inter ignem & aerem, quod sit grossius igne & subtilius aere: vel etiam medium inter aerem & aquam, quod sit subtilius aqua, & grossius aere, non potest esse materia elementorum: quia si illud medium supponatur, quod est medium aeris & ignis, aut illud est cum contrarietate elementum, aut sine eadem autem est cum contrarietate prima, aut cum elementum, ipsum est illud elementum. Quia cum conuenit propria passio alicuius, illi conuenit substantia illius passionis: & si non erit medium inter elementa, quod est contrarium, non habet passionem vel proprietatem elementarem, sed est prius

aut terram, si transmutatio est in contraria, & hoc transmutatur in contrarium. Si enim erit aer, siquidem permanet, alteratio erit & non generatio, si autem neque ita videtur, ut & aqua simul sit & aer, aut aliud quodcumque. Erit igitur aliqua contrarietas & differentia, cuius habebit aliquid alteram particulam, ignis. v.g. caliditate.

Sed tamen neque ignis erit aer calidus: alteratio enim tale & non videtur. Similiter autem rursum, si erit aer ex igne calido, in contrarium transmutato erit. Inerit igitur aeri hoc, & erit aer frigidum aliquid. Quapropter impossibile ignem aere calidum esse. simul enim idem calidum & frigidum erit, aliud aliquid igitur, praeter ambo, idem erit, & aliqua alia materia communis. Eadem autem ratio est de omnibus, quoniam non est vnum horum, ex quo omnia.

Tamen neque aliud aliquid praeter haec velut medium aliquid aeris & aquae, & aeris vel ignis. aere quidem atque igne grossius, aliis autem subtilius. erit enim illud aer & ignis cum contrarietate: sed priuatio est contrarium alterum. Quapropter non contingit illud solum esse vnumquam, ut quidam inquirunt, in finitum comprehendens. similiter igitur quodcumque horum aut quidem nihil. Si igitur nullum sensibile prius his est, haec utique erunt omnia.

Necesse igitur est, aut semper manentia & immutabilia inuicem aut transmutabilia: & aut omnia, aut haec quidem sic, haec autem non, ut in Timaeo Plato scripsit. Quia quidem igitur transmutari inuicem necesse est, dictum est prius, & quoniam non similiter cito aliud ex alio, dictum est prius, quoniam habetia quidem solum bolum citius generatur ex inuicem, non habetia autem tardius. Si quidem igitur contrarietas, aut illud est cum contrarietate elementum, aut sine eadem autem est cum contrarietate prima, aut cum elementum, ipsum est illud elementum. Quia cum conuenit propria passio alicuius, illi conuenit substantia illius passionis: & si non erit medium inter elementa, quod est contrarium, non habet passionem vel proprietatem elementarem, sed est prius

aut terram, si transmutatio est in contraria, & hoc transmutatur in contrarium. Si enim erit aer, siquidem permanet, alteratio erit & non generatio, si autem neque ita videtur, ut & aqua simul sit & aer, aut aliud quodcumque. Erit igitur aliqua contrarietas & differentia, cuius habebit aliquid alteram particulam, ignis. v.g. caliditate.

tiuum ea: cum priuatio cum altero semper sit contrarium, (alter enim materia elementorum esset a forma separata, quod est impossibile.) sequitur quod id medium corpus non sit sine contrarietate, sicut quidam dicunt: quod ipsum est quoddam infinitum non habens qualitatem aliquam, & omnia comprehendens. Similis autem ratio est, quodcumque horum medium esse materiae elementorum ponatur, ergo aut nihil tale est medium, aut illud est aliud quatuor elementorum: quod est contra positionem. Si ergo non potest esse aliud corpus sensibile praeter ista quatuor elementa, necesse est ut ipsa quatuor elementa sint principia corporum sensibilibus. Commentator autem aliter ducit istam rationem. Dicit enim, quod si ponatur aliud corpus medium esse materiam elementorum, sequitur idem inconueniens, quod contingit per potentibus vnum elementorum aereum esse subiectum. Sequitur enim contraria esse in eodem: quia cum omnis transmutatio sit in contrarium, & ex contrariis, ut supra dixit Philosophus, cum ex tali corpore generatur aer, vel aliud elementum, in eodem erunt qualitates ipsius corporis mediae, cum ipsa in transmutatione secundum substantiam permaneat, & qualitates aeris generati, quas de necessitate illis oportet esse contrarias. Sequitur enim secundum eum illud esse ens & non ens: quia cum vnum est priuatio alterius, & priuatio est non ens: secundum vnum contrarium est ens, & secundum aliud est non ens. Ultimo autem eundem dicitur.

trario sit, atque id transmutetur. Nam si aer sit, si remanet, alteratio erit & non generatio. Insuper nec ita videtur, ut simul aer & ignis aut quoduis aliud sit. Est etiam aduersaria quaedam differentiaque, cuius partem alteram, ceu calorem, ignis haberet.

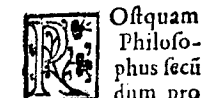
At vero, nec ignis aer calidus erit, nam quod est eiusmodi, alteratio est, & non generatio. Ad haec, si ex igni aerioratur, calore in contrarium mutatio fiet, hoc ergo inerti aeri, erit que aer frigidum [quid]. Quare fieri non potest, ut ignis, aer calidus sit, simul enim, idem calidum esset atque frigidum. Erit ergo aliud quid praeter utrumque idem, & alia quaedam communis materies. Eadem autem & de omnibus ratio est, non esse inquam, inter haec unum, ex quo uniuersa sunt.

Sed neque aliud quippiam praeter haec, veluti medium quoddam aeris & aquae, aut aeris & ignis, aere quidem & igni crassius, sed ceteris subtilius. Nam illud, aer & ignis cum contrarietate esset, sed e contrariis alterum, priuatio est. Quare fieri non potest, ut illud unquam per se sit, quod admodum quidam aiunt infinitum. Et id quod comprehendit atque continet, similiter ergo horum quoduis, aut certe nullum. Si igitur nullum sensibile, hisce prius sit, haec profecto erunt prima.

Aut igitur ea semper manere: & in sese uicissim transmutari non possunt, aut omnia, aut aliqua, & aliqua non, quemadmodum in Timaeo Plato prodidit, est necesse. Quod igitur necesse sit, ea inuicem in se mutari, demonstratum est prius. Quod uero non aequo celeriter aliud ex alio nascatur, quod, quae communem naturam sunt, qualitatem celerius ex sese mutuo oriuntur, quae uero non sunt naturalia tardius, dictum iam est. Ergo si unum sit inter haec, per quam mutatur, aut quaedam sic, & quaedam non, in Timaeo, quod terra, propter latitudinem suorum triangulorum, non transmutatur. Sed manifestum est, quod omnia elementa ad inuicem, transmutantur, non tamen omnia aequo celeritate, quia ea, quae habent symbolum, citius generantur ad inuicem, quae autem non habent, tardius. Si enim in elementis est contrarietas una tantum, necesse est esse duo elementa: quia vnum solum

solum non potest esse simul sub duobus contrariis, & materia autem est medium duorum. Sed quia nos videmus, quod elementa sunt plura quam duo, necesse est ad minus sint duae contrarietates. Duabus autem existentibus contrarietatibus, impossibile est quod elementa sint tantum tria, sed oportet de necessitate quod sint quatuor: tot enim, eorum quae fieri uicissimales coniugationes tangibilium qualitatum, penes quas sumitur numerus elementorum, sunt enim in uicissim sex coniugationes, sed duae sunt impossibiles, ut supra patuit: quia contrariae essent in eodem.

LECTIO VI.

ostquam Philosophus secum dum pro priam opinionem de terminauit de mutua transmutatione elementorum: in parte ista ponit opinionem aliorum, & destruit eas. Fuerunt enim circa hoc duae opiniones: quidam enim dixerunt quod non omnia elementa ad inuicem transmutantur, sed quaedam, v.g. sicut aer mutatur in aqua & ignem, ignis uero non mutatur in aere & in aquam. Aliqui uero non, ut Empedocleus & eius sequaces, dixerunt elementa esse immutabilia. Primo ergo ponit rationem contra primam: secundo contra secundam, ibi Admirabitur autem. Quia uero prima opinio supponit quoddam elementum medium, esse principium in transmutatione aliorum, quod est contra id, quod supra probatum est, ideo Philosophus breuiter adducendo id, quod supradictum est, ostendit quod neque extremum elementum potest esse principium, neque medium elementum potest esse principium. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quod non extremum. Secundo quod neque medium. ibi Quoniam autem neque medium. Dicit ergo, quod quia elementa ad inuicem transmutantur, impossibile est aliquod ipsorum esse principium, neque medium, neque extremum. Quod extremum elementum non potest esse principium, manifestum est ex supra dictis: si enim dicitur quod extrema, sicut ignis aut terra, sunt principia, cum ipsa & in transmutatione permanent, omnia trahunt ignis, quod est manifeste falsum, & eadem ratio est de terra. Deinde cum dicitur: Ostendit, quod neque medium elementum potest esse principium, sicut illi dicebant, qui ponebant non omnia elementa ad inuicem generari. Et circa hoc duo facit. Primo, praesupponit quoddam medium ad propositum ostendendum. Secundo probat propositum: ibi Terra sit T. Proponit ergo primo, quod non solum aer mutaretur in aquam, sed & in ignem: nec aqua solum in aerem, sed & in terram: sed, ut illi dicebant, extrema non amplius mutarentur in medium, sed oportet in istis transmutationibus esse statum, & non ire in infinitum: si enim iretur in infinitum, tunc in vno & eodem essent infinitae contrarietates, & hoc est infra magis manifestum. Deinde cum dicit,

Quoniam autem neque medium, ut videtur quibusdam, aer quidem & in igne transmutatur, & in aquam, aqua autem & in aerem & in terram: ultima autem non amplius inuicem. Oportet enim hoc stare, & non in infinitum ire in recitudine ad utraque: infinitae enim contrarietates in vno erunt.

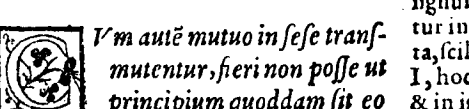
Terra sit T, aqua L, aer A, ignis I. Si utique A transmutatur in I L, & contrarietas erit eorum quae A, I. Sit autem haec

ingens: erit autem aqua humida & alba. Si autem album non sit contingens utrique, cum aer mutatur in aquam, erit aqua nigra & humida, cum aer supponatur albus & ficus: oportet enim quod omnis mutatio sit inter contraria. In tali ergo mutatione oportet aquam esse albam vel nigram, si aer qui est prior aqua, ponatur esse corpus album: quia si communicat in mera albedine, tunc aqua est alba, si autem non, tunc est nigra. Similiter etiam cum aer mutatur in ignem, ipsi I, hoc est igni, conuenit siccitas: conueniunt enim aer & ignis in siccitate, cum ergo ignis sit ficus, & niger, & aqua humida & alba: manifestum est quod poterunt ad inuicem transmutari, cum sint contraria, ignis enim est niger & ficus, aqua humida & alba. sic ergo manifestum est, quod omnia elementa ad inuicem transmutantur, quia & in T, quod significat terram, sunt reliqua duae qualitates, scilicet humidum, & nigrum, duo elementa erunt symbola cum ipsa terra, quae est nigra & humida, communicat enim in nigro cum igne, & in humido cum aqua: haec enim scilicet humidum & nigrum nunquam contingunt esse cum qualitatibus aeris, & in quo sunt album & ficus: & terra cum aere non habet symbolum. Aduertendum est, quod istae qualitates non sunt propriae elementorum, sed utitur eis Aristoteles. graua exempli, parum enim curauit Philosophus de exemplis. Inde dicit Commentator in Secundo de Anima, de exemplo autem non intenditur.

Table with 3 columns: Element, Symbol, Quality. I. Ignis. A. Aer. L. Aqua. T. Terra. Nigredo. Albedo. A. Siccitas. Y. Humiditas.

tionem subeant, duo sint necesse est: nam insensibilis inseparabilis quae materies medium est. Porro, cum plura esse uideantur, duae ad minimum contrarietates erunt. Sed cum duae sint, esse tria non possunt, sed quatuor, ut patet, tot enim sunt coniugationes. Nam cum sint sex, duae ex eis fieri non possunt, propterea, quod inter sese contrariae sunt. Sed de hisce diximus prius.

LECTIO VI.

ut autem mutuo in sese transmutentur, fieri non posse ut principium quoddam sit eorum uel in extremo uel in medio, ex hisce palam fiet. In extremis igitur non erit principium, quia ignis aut terra essent omnia. idemque sermo est, atque si ex igni aut terra constare omnia dicamus.

Praeterea neque medium, principium erit, sicut quidam aerem quidem & in igne, & in aquam: aquam uero & in aerem & in terram, uelima autem non amplius in sese uicissim transmutari putant. Nam stet hoc, nec in infinitum recita utraque; ex parte abeat, oportet, in uno enim contrarietates essent infinitae.

Sit T terra, L Lympa seu aqua, A aer, I Ignis. Itaque si A in I & L mutetur, una erit contrarietas, nempe ipsorum A I. sint haec, albor & ni

ingens: erit autem aqua humida & alba. Si autem album non sit contingens utrique, cum aer mutatur in aquam, erit aqua nigra & humida, cum aer supponatur albus & ficus: oportet enim quod omnis mutatio sit inter contraria. In tali ergo mutatione oportet aquam esse albam vel nigram, si aer qui est prior aqua, ponatur esse corpus album: quia si communicat in mera albedine, tunc aqua est alba, si autem non, tunc est nigra. Similiter etiam cum aer mutatur in ignem, ipsi I, hoc est igni, conuenit siccitas: conueniunt enim aer & ignis in siccitate, cum ergo ignis sit ficus, & niger, & aqua humida & alba: manifestum est quod poterunt ad inuicem transmutari, cum sint contraria, ignis enim est niger & ficus, aqua humida & alba. sic ergo manifestum est, quod omnia elementa ad inuicem transmutantur, quia & in T, quod significat terram, sunt reliqua duae qualitates, scilicet humidum, & nigrum, duo elementa erunt symbola cum ipsa terra, quae est nigra & humida, communicat enim in nigro cum igne, & in humido cum aqua: haec enim scilicet humidum & nigrum nunquam contingunt esse cum qualitatibus aeris, & in quo sunt album & ficus: & terra cum aere non habet symbolum. Aduertendum est, quod istae qualitates non sunt propriae elementorum, sed utitur eis Aristoteles. graua exempli, parum enim curauit Philosophus de exemplis. Inde dicit Commentator in Secundo de Anima, de exemplo autem non intenditur.

Tex. co. 32.

Tex. co. 33.

Tex. co. 34.

10. 37.

10. 36.

Com. 67.

Etur. nisi manifestatio, non verificatio. Ex omnibus istis verbis intendit hic Philosophus talem rationem. Quaecumque sunt contraria adinuicem, transmutantur: sed omnia elementa siue habeant symbolum siue non, sunt contraria in ambabus vel in altera qualitate: ergo omnia elementa adinuicem transmutantur. Et hoc est contra opinionem dicentium, quaedam, sed non omnia adinuicem transmutari, ut dictu est, quam Philosophus hic destruit intendit. Deinde cum dicit.

f ¶ Ostendit quod transmutatio elementorum non procedit in infinitum. si enim hoc ponatur sequitur quatuor inconuenientia, quorum primum est quod in vno elemento erunt infinitae qualitates. Si enim ignis, quod est quartum elementum, mutetur in aliud quod sit S, & non reuoluitur, ita, scilicet quod non mutetur in ignem: cum omnis mutatio fiat inter contraria, oportet quod inter P & S sit alia contrarietas, diuersa a contrarietate quatuor elementorum: quia ipsum quantum elementum, quod est S, non ponitur esse idem alicui quatuor elementorum: sed cum omnis contrarietas sit secundum qualitates, oportet quod aliqua qualitas sit in igne secundum quam contrarietur ipsi S, & sit qualitas illa R. Et si militet oportet quod in ipso S quinto elemento sit aliqua qualitas illi contraria, & sit illa qualitas F, illa autem qualitas R, non solum erit in ipso igne, sed etiam in omnibus quatuor elementis: quia omnia possunt mutari in ipsum S, omnis enim mutatio est inter contraria. Et quilibet inferiorum elementorum habebit tres qualitates primas. Vtrum autem ita sit elementum, non dum est demonstratum. Sed tamen manifestum est, quod si rursus illud quintum mutetur in aliud, est etiam alia contrarietas inter quantum & sextum, diuersa a contrarietate omnium inferiorum, & sic oportet quod vna alia qualitas sit omnibus inferioribus,

albedo & nigredo. Rursus quia in L A, erit alia, no. n. idem I & L. Sin aut siccitas & humiditas, A quidem siccitas, Y aut humiditas. Quapp siquidē manet albū existet aqua humida & alba, sin aut, nigra erit aqua, i cōtraria eū trāsmutatio. Neesse ē igit, aut albā, aut nigrā esse aquā: sit itaq; alba primū. Similiter igit & ipsi I, ipsum A inexistet siccitas. Erit igit ignis trāsmutatio i aquam, cōtraria. n. existit. Ignis eū pri' niger erat, deinde at sic cū I. Aqua at humida, deinde at alba. Palā qdē vtiq; qm oib' ad inuicē erit trāsmutatio & i his, & qm & T, terrē inerūt reliqua, & duo symbola, nigrū & hūidū, hęc. n. nōdū cōiuncta fuerunt.

f Qm aut nō i infinitū possibile est ire, qd ostēsur ad hoc pri' venim', manifestū est ex his. Si enim rursus ignis I, i aliud transmutatur, & nō resoluit. v. g. in P S, contrarietas igit qdā I, & P S, alia existet pter pdictas. Nulli enim idē supponit T L A I, qd P S. Sit igit ipsi I ipsū B, ipsi vero P S ipsū M: B oibus vtiq; existet T L A I. trāsmutatur. n. inuicē. Sed hoc quidē nōdū demonstratū est. Sed illud manifestū, qm, si rursus P S in aliud, alia erit contrarietas, & P S. inerit, & igni I, & nō q existet Y P. Similiter aut semp cū adiectio cōtrarietas aliqua existet ei' q ante. Quapp si infinita, & cōtrarietates infinitae vni inerūt, si aut hoc, nō erit definire, neq; gnare, oportebit. n. si erit aliud ex alio tot trāsire qualitates, & amplius plures. Quapp in quadā quidē nunquā trāsmutatio erit. v. g. si infinita media, neesse ifn ita elementa. Amplius aut neq; ex aere in ignē trāsmutatio si finitae cōtrarietates generate. Fiūt aut & oia vnū: neesse. n. existere oēs i inferioribus quidē S, q superiorum: his autem quae inferiorū. quapropter omnia vnum erūt.

LECTIO VII.

Admiratur autē aliquis aliquos dicentes plura vno esse corporum ele-

eadem ratione. Et sic illa quatuor elementa priora habebunt quatuor qualitates primas. Et sic addito vno elementorum, adderetur vna qualitas & vna contrarietas. Quapropter si est sic in corporibus simplicibus elementorum procedere in infinitum, in vno & eodem erunt infinitae contrarietates, & infinitae qualitates, & hoc primum est impossibile. Secundo inconueniens ponit cum dicit. Si aut hoc. Dicens, quod si hoc est, scilicet quod sint infinitae qualitates, nō erit definire nec generare. quia, si aliquid quod debeat mutari in aliud, oportet quod infinitae qualitates pertranseat: sed cum in infinitis infinita, sint media, & infinita non sit pertranse re, ut dicit in octauo Physicorum, sequitur, quod talia nunquam adinuicem mutabuntur. Tertium inconueniens ponit cum dicit. Amplius autem. Dicens, quod etiam proximum elementum non poterit mutari in sibi proximum, sicut ignis nunquam transeat in aerem, nec conuerso quia in quolibet istorum sunt infinitae qualitates: quas impossibile est pertranse. Quartum inconueniens ponit cum dicit. Et omnia. Dicens quod omnia infinita erunt vnum: quia omnes qualitates elementorum, quae sunt supra. P. qd est ignis cōueniunt etiam inferioribus & conuerso. quorum autem primae qualitates sunt eadem, & ipsa sunt eadem. ergo omnia infinita erunt vnum: quod de inferioribus, ita quod vnum quodq; erit.

gror. Rursus si I in L, & A mutetur, erit altera, non enim L, & I idem sunt, sint autem siccitas & humiditas, S quidem siccitas, H vero humiditas. Igitur, si albor maneat, humida & alba erit aqua, sin minus, nigra, quandoquidem in contraria mutatio est. Aquam igitur, aut albam esse, aut nigram neesse est. Sit primum, Pari ergo ratione, S inerit I. Transmutabitur igitur & ipse ignis in aquam, contraria enim sunt, nam ignis primo niger erat, & deinde siccus, aqua vero humida & postea alba. Liquebit itaque omnia in sese vicissim transmutari, atque etiam in hisce, ipsi terrae reliqua duo symbola, nigrorem, inquam, & humiditatem, competere: haec enim necdum copulata fuerunt.

Sed quod fieri nequeat in infinitum abito (quod quidem cum essemus demonstraturi in hoc ante incidimus) ex hisce emerget. Si enim rursus I, id est ignis in aliud, ceu in M transmutetur, nec regressio fiat, aduersantia quaedam ab hisce quas diximus alia, I, & M inerit, nam M, nulli ipsorum T L A I esse idem supponitur. Sit itaque K ipsi I, & O, ipsi M. K itaque, omnibus T L A I inerit. nam ea, in sese mutuo transmutari solent. Sed hoc quidem nondum sit ostensum, illud tamen in aperto est, quod si M in aliud rursus transmutetur, alia in M, & in I contrarietas inerit, atque ita semper primis cum sequentibus, aliqua inerit aduersantia. Quare si infinita sint, infinitae quoque erunt in vno contrarietates. Quod sic hoc sit, nec finiri quicquam, nec oriri poterit. Nam si aliud ex alio fiet, tot & adhuc plures transire contrarietates oportebit. Quare in nonnulla transmutatio fiet nunquam, videlicet si intermedia infinita sint, quod profecto neccessario accidit, si infinita sint elementa. Praeterea, neque ex aere in ignem transmutatio fiet, si infinita sint contrarietates. Fient enim omnia vnum, nam omnes superiorum contrarietates: hisce in sese quae infra I sunt collocata, & contra, neccessae est. Quare, omnia vnum erunt.

LECTIO VII.

Irabitur porro aliquis eos, qui elementa corporum, vno plura esse dicunt, ita

LECTIO VII. Ostendit Philosophus destruxit vnam falsam opinionem de transmutatione elementorum, hic destruit aliam, quae fuit opinio Empedoc. qui dixit elementa nunquam adinuicem transmutari. Et circa hoc duo facit. Primo ponit eam, secundo reprobat. ibi ¶ Quomodo contingit eis dicere comparabilia. Dicit

Dicit ergo primo, quod Empedocles posuit elementa esse plura corpora, non tamen adinuicem transmutantur: ita quod ex aqua fiat aer, & ex aere ignis, ut in primo manifestum est: quapropter admirabitur aliquis ipsum sic dicentem. Deinde cum dicit.

¶ Reprobat opinionem praedictam: & primo per Empedoclem deducendo ad quandam aliam inconuenientiam, quae sequitur ad ipsam. ibi ¶ Sed neque augmentatio. ¶ Circa primum sciendum est, quod Empedocles poneret elementa esse intransmutabilia, posuit tamen ipsa esse adinuicem comparabilia. Ex hoc ergo sumit rationem Arist. contra eum, & est ratio talis. Quaecumque sunt transmutabilia, sunt comparabilia: sed elementa sunt comparabilia secundum Empedoclem, ergo sunt transmutabilia. Potest et aliter formari, & sic. Si elementa sunt intransmutabilia non sunt comparabilia: sed consequens est falsum, secundum Empedoclem, qui dicit ea esse comparabilia: dicebat enim ea esse aequalia. ergo & antecedens est falsum, scilicet ipsa esse intransmutabilia. Circa rationem istam sic procedit. Primo ponit eam per modum quaestionis, dicens, quod si elementa sunt intransmutabilia, quomodo contingit quod sint comparabilia. q. diceret, nullo modo. Sed tamen Empedocles dicit sic, scilicet quod sunt comparabilia, dicit enim ea esse aequalia. Secundo ibi. ¶ Si ergo secundum quantum. ¶ Probat primam propositionem, scilicet quod si sunt comparabilia, sunt transmutabilia. Et quia comparatio est duplex, scilicet secundum quantitatem, & secundum virtutem. Primo probat eam, si sunt comparabilia secundum quantitatem. Secundo, si sunt comparabilia secundum virtutem, ibi ¶ Si autem non sunt. ¶ Dicit ergo primo, quod si elementa comparantur secundum quantitatem, ut si ex vno pugillo aquae fiant decem pugilli aeris, necessario oportet, quod vnum aliquid sit in eis, in quo conueniunt, & in quo mesurantur. In omnibus enim comparabilibus est vnum aliquid quo mesurantur, & hoc est illud, in quo comparantur, cum autem ex tanta aqua, puta ex vno pugillo aquae, fiant decem pugilli aeris, oportet vnam esse materiam, quae sit minoris & maioris quantitatis sub forma aquae & aeris, sed quaecumque communicant in materia transmutantur adinuicem, ergo elementa sunt transmutabilia. Deinde cum dicit.

¶ Probat eam, dato quod elementa compararentur adinuicem secundum contrarietatem & virtutem dicens, quod si non sic comparantur adinuicem elementa, scilicet secundum quantitatem, ut quantum fiat ex quanto, sed comparantur secundum quantitatem potentiae vel virtutis. v. g. si ponatur aer esse frigidus, & quazrat, vtrum tantum potest infrigidare vnus pugillus aquae, quantum possunt infrigidare decem pugilli aeris, tunc fiat comparatio secundum quantum virtutis, ut quantum possunt, & non secundum quantitatem dimensionis. Haec autem

menta ut non transmutent inuicem sicut Empedocles inquit.

b Quomodo contingit eis dicere comparabilia esse elementa. Sed tamen dicit sic. Haec enim aequalia esse omnia. Si ergo secundum quantum, neesse est idem aliquid esse existens in omnibus comparabilibus, quomodo mesurantur. ver. g. si ex aquae pugillo erunt pugilli aeris decem idem aliquid, igitur erant ambo, si mesurantur eodem.

c Si autem non sint secundum quantitatem comparabilia, ut quantum ex quanto, sed quantum possunt. verbi gratia si pugillus aquae aequaliter potest infrigidare & decem aeris, & sic non secundum id quod quantum comparabilia, sed secundum id quod possunt aliquid. Erit ergo & non quanti mensura comparare, & potentias, sed secundum proportionem. verbi gratia ut hoc calidum, hoc autem album. Hoc aut, ut hoc significat i quali quidem simile, in quanto autem aequale. Inconueniens ergo videbitur si corpora immutabilia existentia, non proportionem comparabilia, sed mensura potentiarum, & eius quod est esse aequales calidum aut simile, ignis tantum, & aeris multiplex. Idem. u. plus, quia homogeneos, tale habebit rationem.

lem, sicut comparabile in quanto, quae est ratio vniuoca. ergo & materia est vna: quorum autem materia est vna, sunt adinuicem transmutabilia. Falsum est ergo quod dicit Empedocles, quod elementa non transmutantur adinuicem. Si quis ergo diligenter aduertat, tota virtus istorum verborum est in hoc: quod ea quae comparantur siue primo modo, siue secundo, habent eandem materiam, & talia necessario sunt mutabilia: ut dictum est. Sed videtur quod istud quod dicit Philosophus sit falsum. Constat enim quod quantitas terrae & aliorum elementorum, est comparabilis quantitati stellarum: & tamen non eadem materia vtrorumque, ut dicitur in duodecimo Metaphysicorum. Praeterea dubitatur de alio: non enim omnia comparabilia adinuicem secundum potentiam vel virtutem communicant in materia. Ignis enim & Sol, sunt comparabiles in calefactione secundum magis & minus, & tamen non communicant in materia, ut dictum est. Ad primum ergo dicendum est secundum quosdam, quod non loquitur hic Philosophus de quantitate secundum extensionem, sed de quantitate secundum substantias: & haec significat cum dixit, decem pugillos aeris, esse aequales vni pugillo aquae, sunt enim aequales in materia, quia tantum ibi est de materia quantum hic: vnde cum communicant in materia, necessario adinuicem transmutantur: talis autem comparatio non est inter elementa, & caelestia corpora. Vel dicendum quod haec comparatio est secundum rarum & densum. Nam per hoc variata materia, elementa ad se inuicem transmutantur, & vocatur haec comparatio secundum quantitatem: quia rarum & densum

comparatio potest fieri dupliciter, scilicet secundum similitudinem, & secundum proportionem. Dico autem comparationem fieri secundum similitudinem, quando fit in vna qualitate, quae est in diuersis subiectis: quia similitudo est rerum diuersarum eadem qualitas. Secundum proportionem autem dicitur fieri, quando fit in oppositis, siue diuersis qualitatibus, in vna habitudine se habentibus ad duo subiecta vel plura. Si ergo fiat comparatio secundum qualitatem, tunc contingit comparare non quantitatis quidem mensuram, sed potius mensuram, quae est secundum potentias similitum qualitatum, & secundum proportionem diuersarum qualitatum, v. g. sicut hoc est calidum, ita hoc est album, cum autem hoc dicimus, hoc ut hoc, significamus in qualitate quidem simile, & in quantitate aequale. Si igitur fiat comparatio elementorum, non secundum proportionem, sed secundum mensuram potentiarum, quae est comparatio in qualitate, sicut in calido aut simili, inconueniens est si haec ponantur immutabilia elementa. v. g. si dicatur quantum est calidus ignis, tantum est calidus aer: quia idem plus calidum, cum sit homogeneos, id est vnus generis, est minus calido, secundum quod ea quae habent eandem materiam dicuntur esse vnus generis, & habent se sicut materia ad subiectum, & habebit rationem ta-

¶ Quo pacto ipsi elementa esse comparabilia dicere queant. Atqui, ille ad hunc modum ait. Nam aequalia sunt haec omnia. Si igitur secundum quantitatem, idem quid omnibus inesse coparabilibus, quo mesurantur, est neesse. ut si ex aquae sestario vnus, aeris decem fiant, ergo idem quid utraque sunt, si mesurantur eodem.

¶ Sin vero non hoc pacto secundum quantitatem, ut e quanto quantum, sed quantum possunt, velut si aquae sestarius aquae frigidare atque aeris decem possit, atque ita secundum quantitatem, non quatenus quantitas est, sed quatenus possunt aliquid comparabilia sunt, fiet sane ut etiam non quantitatis mensura secundum potentias atque vires, sed proportione comparantur. verbi gratia, ut hoc calidum hoc album. Sed ut hoc, in qualitate quidem similitudinem significat, in quantitate vero aequalitatem. Videtur itaque esse absurdum, si corpora illa quae transmutari nequeunt proportionem comparabilia non sint, sed potentiarum mensura, & eo quod tantum sit atque aeris multo plus. Idem nanque cum maius est, ex eo quia vnus est generis, hanc habebit rationem.

lem, sicut comparabile in quanto, quae est ratio vniuoca. ergo & materia est vna: quorum autem materia est vna, sunt adinuicem transmutabilia. Falsum est ergo quod dicit Empedocles, quod elementa non transmutantur adinuicem. Si quis ergo diligenter aduertat, tota virtus istorum verborum est in hoc: quod ea quae comparantur siue primo modo, siue secundo, habent eandem materiam, & talia necessario sunt mutabilia: ut dictum est. Sed videtur quod istud quod dicit Philosophus sit falsum. Constat enim quod quantitas terrae & aliorum elementorum, est comparabilis quantitati stellarum: & tamen non eadem materia vtrorumque, ut dicitur in duodecimo Metaphysicorum. Praeterea dubitatur de alio: non enim omnia comparabilia adinuicem secundum potentiam vel virtutem communicant in materia. Ignis enim & Sol, sunt comparabiles in calefactione secundum magis & minus, & tamen non communicant in materia, ut dictum est. Ad primum ergo dicendum est secundum quosdam, quod non loquitur hic Philosophus de quantitate secundum extensionem, sed de quantitate secundum substantias: & haec significat cum dixit, decem pugillos aeris, esse aequales vni pugillo aquae, sunt enim aequales in materia, quia tantum ibi est de materia quantum hic: vnde cum communicant in materia, necessario adinuicem transmutantur: talis autem comparatio non est inter elementa, & caelestia corpora. Vel dicendum quod haec comparatio est secundum rarum & densum. Nam per hoc variata materia, elementa ad se inuicem transmutantur, & vocatur haec comparatio secundum quantitatem: quia rarum & densum

Tex. 36.

Tex. 37.

mentum non addunt super partes materiae qualitatem, quae essentialiter sit qualitas, sed potius situm in partibus materiae, ad distinctionem per maiorem & minorem quantitatem.

Tex. cō. 38.

lis autem non est virtus calefactiva Solis & ignis: & ideo cessat obiectio. Deinde cum dicitur.

d. ¶ Reprobat praedictam opinionem, deducendo ad aliam inconuenientiam, & sunt duo.

Tex. cō. 39.

Primum est, quod haec opinio tollit augmentum, hoc sic ostendit: quia si elementa non transmutantur, tunc oportet quod vnum addatur alteri, sicut lapidis lapidi: hoc autem est quaedam accumulatio, & non est augmentum, neque secundum eos, neque secundum nos: quia oportet quod id, per quod augmentum fit, transmutetur in augmentatum, neque etiam secundum eum, qui dixit, quod illud, quod augetur, augetur solum a suo simili, scilicet, ignis augetur igne, & vnum quodque quod augetur, augetur per aliquod sui generis, sicut aether augetur aethere, talis autem congregatio est eorumdem manentium in forma, res autem non sic videntur augeri, vt supra in primo ostensum est.

Tex. cō. 40.

Secundum inconueniens ponit, ibi: Multum autem difficilius est, quod haec opinio tollit augmentum, neque etiam secundum eum, qui dixit, quod illud, quod augetur, augetur solum a suo simili, scilicet, ignis augetur igne, & vnum quodque quod augetur, augetur per aliquod sui generis, sicut aether augetur aethere, talis autem congregatio est eorumdem manentium in forma, res autem non sic videntur augeri, vt supra in primo ostensum est.

Tex. cō. 41.

Secundum inconueniens ponit, ibi: Multum autem difficilius est, quod haec opinio tollit augmentum, neque etiam secundum eum, qui dixit, quod illud, quod augetur, augetur solum a suo simili, scilicet, ignis augetur igne, & vnum quodque quod augetur, augetur per aliquod sui generis, sicut aether augetur aethere, talis autem congregatio est eorumdem manentium in forma, res autem non sic videntur augeri, vt supra in primo ostensum est.

Tex. cō. 39.

Secundum inconueniens ponit, ibi: Multum autem difficilius est, quod haec opinio tollit augmentum, neque etiam secundum eum, qui dixit, quod illud, quod augetur, augetur solum a suo simili, scilicet, ignis augetur igne, & vnum quodque quod augetur, augetur per aliquod sui generis, sicut aether augetur aethere, talis autem congregatio est eorumdem manentium in forma, res autem non sic videntur augeri, vt supra in primo ostensum est.

Tex. cō. 42.

Secundum inconueniens ponit, ibi: Multum autem difficilius est, quod haec opinio tollit augmentum, neque etiam secundum eum, qui dixit, quod illud, quod augetur, augetur solum a suo simili, scilicet, ignis augetur igne, & vnum quodque quod augetur, augetur per aliquod sui generis, sicut aether augetur aethere, talis autem congregatio est eorumdem manentium in forma, res autem non sic videntur augeri, vt supra in primo ostensum est.

Tex. cō. 43.

Secundum inconueniens ponit, ibi: Multum autem difficilius est, quod haec opinio tollit augmentum, neque etiam secundum eum, qui dixit, quod illud, quod augetur, augetur solum a suo simili, scilicet, ignis augetur igne, & vnum quodque quod augetur, augetur per aliquod sui generis, sicut aether augetur aethere, talis autem congregatio est eorumdem manentium in forma, res autem non sic videntur augeri, vt supra in primo ostensum est.

Sed neque argumentatio vti que erit secundum Empedocle nisi secundum adiectionem. Igne autem augetur ignis, auget enim terra proprium genus, aether autem aethera. Haec autem adiunguntur, videntur autem non sic augeri que augentur. Multum autem difficilius est eidem tradere de generatione secundum naturam. Quae enim generantur secundum naturam, aut semper, aut vt multum. Ea autem, quae praeter semper & multum, ab euentu & fortuna. Quae igitur causa, vt ab homine homo, aut semper, aut vt multum, & ex frumento frumentum, sed non oliua nascatur? Aut si ita componatur os: non enim vt contingit conuenientibus nihil generatur, quemadmodum ille, inquit, sed ratione aliqua. Quae igitur horum causa? non enim ignis, aut terra. Sed tamen neque amicitia neque lis: congregationis enim solū illa, haec autem segregationis causa est. Haec autem est substantia vniuersusque; sed non solum, & mistio & separatio mistorum, quemadmodum ille inquit, fortuna enim in his nominatur, sed non ratio. est enim misceri vt contingit. Natura igitur entium causa est, ita se habere, & vniuersusque natura haec, de qua nihil dicit. Nihil igitur de natura dicit, sed tamen & bonum est hoc & optimū, hic autem mistione solū laudat, etenim & elementa segregat non lis, sed amicitia quae natura Deo priora. Dii autem & haec

Amplius autem de motu dicit simpliciter, non enim sufficit dicere, quoniam amicitia, & lis mouent, nisi hoc erat amicitiae esse, quod motu tali, liti autem quae tali. Oportebat igitur, aut determinare, aut supponere, aut demonstrare, aut certe, aut molliter, aut aliter qualiter. Amplius

accumulationem elementorum conuenientium, sicut ille dicit, tunc nihil generatur, sed in his quae generantur, est solum ratio vel relatio aliqua, non quidem relatio mistorum, sed compositorum. Quae igitur est causa istorum, quod ex homine generetur homo, semper aut frequenter, & similiter ex frumento frumentum, & non oliua? Itorum enim causa non potest esse ignis aut terra: quia ista sunt contraria in qualitate, compositio, similiter nec lis, nec amicitia, quae Empedocles potuit esse duo principia mixturae, possunt esse causa horum: amicitia non est causa mixturae, sed segregatio: haec autem solum est causa segregationis: sed necessarium horum est forma rei, quae sit hominem esse hominem, & carnem esse carnem, forma autem est substantia vniuersusque: & ideo non solum in re est mistio, id est compositio congregationum, & separatio eorum, sicut dicit Empedocles, sed etiam est forma, talis ergo congregatione & segregatione narratur ab Empedocle fortuna, & non ratio, quae est sumptua forma. Dicit enim quod mistio fit vt contingit, id est a casu, & fortuna, cum tamen natura, quae est forma, sit causa entis: quare ita se habet, quod ab homine semper vel frequenter generatur homo. Sed de hac forma vel natura nihil dicit Empedocles, cum tamen mixtura, quae dicitur forma, sit bonū & optimū vniuersusque rei, bonū quidem in se, & optimū in ordine vniuersi. Laudat autem Empedocles solum mistionem, quae in rei veritate non est mistio, sed solum quaedam compositio. Quia quod elementa segregantur a compositio, in quo sunt saluata, hoc non facit lis, sed amicitia, quae vult ea congregare ad homogenea. Et haec elementa, dicit Empedocles esse priora Deo, id est caelo: quia etiam caelum dicebat ex elementis componi. Deinde cum dicitur.

At vero, neque accretio fuerit secundum Empedoclem, praeterquam quae additione fit, nam igni ignem augeri censet, inquit enim, auget terra quidem proprium genus, aetheraque aether, haec autem adiunguntur apponunturque. At ea quae incrementa suscipiunt, non ad hunc modum augeri videntur. Longe autem difficilius fuerit eidem de generatione, quae natura fit, rationem assignasse. Nam omnia, quae natura gignuntur, aut semper sic, aut plerumque sunt, quae vero non semper, aut plerumque sunt, a casu & fortuna fieri a seculum. Quae nam igitur causa est, vt ex homine homo aut semper, aut plerumque, & ex tritico triticum, sed non oliua oriatur? An si ita componatur os, non enim vti contingit, quemadmodum inquit ille, sed ratione quadam conuenientibus, fit aliquid. Quenam igitur horum causa est? non enim ignis vel terra causa existit. At vero, neque concordia, aut discordia, etenim haec segregationis, illa vero congregationis solum causa est. Hoc autem est, cuiusque essentia, sed non mistio, mistorumque prius diuisio solum, quemadmodum inquit ille. In hisce namque, fortuna nominari solet, non ratio: fieri enim potest, ut aliqua, vt contingit ac temere miscantur. Itaque sic se habere, corum quae natura constant, causa existit, atque cuiusque natura haec est, de qua nihil meminit. Nihil ergo de natura dicit. At vero hoc ipsum bonum existit. Porro, ille solum mistione collaudat. Atqui discordia haudquaquam fecerit elementa ipsa, quae natura Deo priora sunt, sed concordia. diu autem, & haec quoque sunt.

Præterea: de motu simpliciter dicit, non enim satis est, dicere concordiam & discordiam mouere, nisi haec concordia ratio sit, motu, inquam tali cieri, & discordia tali. Igitur aut definitiue aut suppositiue, aut exacte vel molliter vel alio quolibet modo demonstrasse, oportebat. Insuper cum ui & pter naturam moueri corpora uideatur

gare ad homogenea. Et haec elementa, dicit Empedocles esse priora Deo, id est caelo: quia etiam caelum dicebat ex elementis componi. Deinde cum dicitur. ¶ Hic destruit opinionem Empe. de principis mouentibus per tres rationes, quarum primam ponit, dicens, quod Empedocles locutus fuit insufficienter de motu. Non enim sufficit simpliciter dicere quod amicitia & lis sunt principia mouentia, nisi forte esse ipsius amicitiae, id est de natura sua habet vt causet, id est motum talem: sed quia haec non est certa, oportebat quod hoc determinaret,

determinaret, aut certitudinaliter per causam propriam, aut molliter, sicut per causam non convertibilem, sive remoram: aut aliter qualiter, sicut per probabiles rationes, vel per inductiones, vel exemplum, sed Empedocles nihil horum facit, & ideo simpliciter, & insufficienter dixit. Secundam rationem ponit, ibi: Amplius autem quoniam.

Et est talis, corpora naturalia mouentur uolenter & praeter naturam, & mouentur secundum naturam, & mouentur secundum naturam, v. g. ignis mouetur sursum non uolentia sed natura, deorsum aut uolenter, quod autem est uolenter, est contrarium ei quod est secundum naturam: videmus enim corpora moueri p uolentiam: ergo mouetur secundum naturam, contraria. n. habent fieri circa idem. Quaramus enim ab Empedocle, utrum motus amicitiae sit naturalis vel uolentis: terram enim moueri superius, sicut & ignem inferius, est contra naturam, hoc autem quod est contra naturam assimilatur cuiusdam segregationi. Contra tamen sic. Elementa congregantur: quia nisi ignis descendat & terra ascendat, non congregantur elementa, cum ergo congregatio sit effectus amicitiae secundum Empedocle, motus amicitiae est uolentis & segregationi similis, & lis magis est causa motus naturalis quam amicitia: quod est impossibile secundum eum, & ideo impossibile est ponere amicitiam & litem esse principia mouentia. Si autem haec non sunt principia mouentia, cum non sint alia principia secundum Empedocle, nullus est motus naturalium corporum, nec aliqua quies, habitus enim & priuatio habent fieri circa idem: hoc autem est manifeste falsum. Tertia rationem ponit, ibi: Amplius autem. Per quam ostendit Philosophus, quod Empedocles sibiipsum contradicit, & peccat etiam, dicens naturalia fieri a casu & a fortuna, contradicit autem sibiipsum in hoc, quod cum poneret tantum duo principia mouentia, scilicet litem & amicitiam, posuit tamen quidem motum esse a casu & a fortuna: unde dicens esse tantum duo principia mouentia, dicit ea esse causam omnis motus, dicendo autem aliquid motum esse a casu & a fortuna, dicit illa principia non esse causam omnis motus, dicit enim, quod quando aliquod compositum corrumpitur, tunc segregantur elementa, quae erant in eo per litem, & mouentur ignis sursum vt a lite, sed quando

Tex. cō. 44.

Tex. cō. 45.

autem quoniam videntur & vi & praeter naturam moueri corpora, & secundum naturam, uerbi gratia, ignis quidem superius non vi, inferius autem vi. uatam ei, quod secundum naturam contrarium. est aut quod vi, est igitur & secundum naturam moueri. Huc igitur motus est, vt amicitia an non. contrarium enim terra superius, & segregationis assimilatur, & magis lis est causa eius, qui secundum naturam motus, quam amicitia. quapropter & uniuersaliter praeter naturam amicitia erit magis. Simpliciter autem nisi amicitia vel lis moueat, eorum corporum nullus motus est neque morat. sed inconueniens. Amplius autem & videtur mota, segregat. n. quidem lis. ductus est autem superius aether non a lite, sed quae doq; inquit, vt a fortuna. Sic. n. constituit currens tunc, multotiens autem aliter. Quandoque quidem inquit innatum esse ignem superius agi, aether autem ingrediebatur terrae profundas radices. Similiter autem & mundum sic habere inquit, in lite nunc & prius in amicitia. Quid igitur est quod mouet primum & causa motus? non enim amicitia, & lis, sed cuiusdam motus haec causa sunt, si utiq; est, illud principium.

Inconueniens autem est, si & anima ex elementis, aut vnum aliquod eorum. Alterationes enim animae quomodo erunt, uerbi gratia, musicum esse, & rursus non musicum, aut memoria, aut & obliuio? Palam autem quoniam siquidem ignis, anima, passiones inerunt ei quaecunque ignis: secundum quod ignis. Si autem miscibile corporalis. harum autem nulla opus est contemplationis.

que a fortuna: quia sic casus constituit tunc cursum ignis sive aetheris, aether enim dicebat Empedocles esse ex igne claro, non autem semper sursum mouetur aether, sed multotiens aliter: quae dixit aliquando a fortuna, sicut dictum est, ignem ferri sursum, aliquando autem ingrediebatur ad radices, id est ad cauernas terrae, sicut apparet in montibus ardentibus. In hoc ergo peccat Empedocles, quod naturam casus & fortunae subiaceret dicebat. Simul autem cum dictis impossibile dicit, quod mundum mouet, aut non mouet, nam terram deorsum ferri, concordiae contrarium est, & segregationis simile existit, potiusque discordia naturalis motus causa est, quam concordia, unde fit, ut omnino concordia potius praeter naturam existat. Simpliciter autem, nisi concordia aut lis moueat, ipsorum corporum nullus motus statusue est. At hoc absurdum est. Ad haec, uideamus corpora motu cieri. Nam discordia segregauit, aether autem in similitudine subuectus non a discordia fuit. Sed interdum, illum uelut a fortuna sublatum asserit sic dicens. Nam plerumque aliter, sed tum sic forte cucurrit, interdum ignem sursum ferri apertissimum esse: inquit enim. At aether, longis sub humum radicibus ibat. Et insuper ipsum quoque mundum similiter nunc tempore discordiae, ut prius tempore concordiae habere dicit. Quid igitur mouens primum, motionisque causa existit? non enim discordia & concordia. uerum haec alicuius motus causa sunt. Quod si sint, illa principium erit.

Porro absurdum est animam ex elementis constare, aut elementorum unum aliquod esse. Quomodo enim animae alterationes, ceu musicum esse, & rursus non musicum, aut memoria aut obliuio, erunt? Perspicuum enim est, quod si anima ignis sit eadem illi, quae igni ut ignis est, affectio nes competent. Si uero ex elementorum mixtura constet, corporeae: at haec nulla corporea existit. Verum de hisce considerare, alterius contemplationis est officium.

bus? quasi dicat, nullo modo. Verbi gratia: si anima est elementum, vel ex elementis, quomodo anima habebit habitum musicum, & rursus, quomodo mutabitur de musica in priuationem musicam, ita quae sit sine musica: nec etiam poterit immutari de memoria in obliuionem, vel e contrario, sed potius si anima est ignis, quaecunque sunt passiones, & motus quod ignis, inerunt animae: quod est impossibile. Secunda ratione ponit ibi: Si autem miscibile. Quae talis est. Si non sunt miscibilia nisi corpora, vt in primo dictum est: & animarum nulla est corporalis: constat quod anima non est elementum, nec mixta ex elementis. Sed de his determinare est opus alterius contemplationis: quia pertinet ad librum de Anima.

Tex. cō. 85

ostquam Philosophus determinauit de generatione elementorum, hic determinat de generatione compositorum ex elementis. Et circa hoc duo facit.

Primo, determinat de generatione compositorum ex elementis. Secundo, ostendit, quod ad generationem mistionis elementa concurrunt in omnia mista corpora, ibi f. Omnia n. mista. Circa primu duo facit. Primo arguit ad ostendendu, quod non possit esse verus modus generacionis mistorum. Secundo determinat veritatem, ibi f. Quapropter quando. Circa primum consi derandum est, quod sicut supra patuit, duplex est opinio de elementis, quaedam est vera, scilicet qd elementa, ex quibus sunt corpora constituta, habent aliquid commune, quod est vna materia, similiter necesse est dicere, quod si elementa transmutantur ad invicem, necesse est qd habeant vnam communem materiam, quae dicitur vna ab unitate potetiae quae est in ea, & est potentia ad formam, cum semper habeat potetiam ad omnes formas elementoru, & necesse est ipsam compleri per successione motus in omnes formas: & sic necesse est quod de vna forma ad aliam transmutetur, & hanc opinionem primo ponit. Secunda opinio fuit Empedoclis qui dixit elementa esse intransmutabilia, & hac innuit ibi f. Quicunque enim. Et dividit in quatuor partes. In prima ostendit, quod secundum opinionem Empedoclis non potest dari verus modus generationis mistorum. Dicit enim quod quidam sunt, qui dicunt elementa non adinvicem generari, illi etiam non dicunt quod vnumquodq; elementum fiat ex qualibet parte corporis misti, sed dicunt, quod elementa sunt ex corpore, sicut lapides & lateres ex pariete, sed hoc est inconueniens, non enim possunt dicere quomodo ex elementis sic compositis non vere mistis, sint carnes & ossa, & vnumquodque aliorum corporum mistorum, si enim com-

Tex. cō. 46.

Tex. cō. 49.

Tex. cō. 48.

Tex. cō. 47.

Tex. cō. 48.

LECTIO VIII.

X elementis autem, ex quibus corpora constituta sunt, quibuscunq; quidem videtur esse aliquid commune, aut transmutari inuicem necesse si alterum horum continet, & alterum contingere. Qui cumque enim non faciunt ex inuicem generationem, neque ex vnoquoque, nisi sicut ex pariete lateres. inconueniens, quomodo enim ex illis erunt carnes & ossa, & aliorum vnumquodque. Habet autem quod dicitur quaestionem, & ex alterutris generantibus, quomodo generatur ex eis aliud aliquid praeter hoc. Dico autem. v. g. ex igne est aqua, & ex hac generari igne. est. n. aliqd commune subiectu, atq; & caro ex eis generatur & medulla, veru hec quo generatur? Illis quod n. qui dicunt, vt Empe. quis erit modus? necesse. n. est compositionem esse, sicut ex lapidibus & lateribus paries. Mistura utique haec saluatis, utique erit elementis, secundu parua aut adinuicem compositis, ita utiq; caro & alioru vnumquodq;. Contingit itaq; non ex quacunq; parte carnis generari ignem & aqua (quemadmodum ex cera generatur utiq; ex hac quidem parte sphaera, pyramis autem ex alia quae alia) sed contingebat ex alterutro alterutrum generari. Hec quidem igitur hoc generatur modo ex carne, ex qualibet ambo. Eis autem qui illo modo dicunt, non contingit, sed vt ex pariete lapis & lateres, vtrumque ex alio loco & parte. Similiter autem & facientibus vnam eorum materiam habet aliquam quaestionem, quomodo erit aliquid ex ambobus, verbi gratia, ex calido & frigido, aut ex igne & aqua. Si enim est caro ex ambobus, & neutrum eorum, neque rursus compositio saluatorum, quid relinquatur, nisi materiam esse quod ex illis: alterius enim corruptio, aut alterum facit, aut materia.

LECTIO VIIII.

Eipsis autem elementis, ex quibus corpora constant iis quidem qui commune quid esse, aut ea inter se transmutari putant si ex hisce alterum, & alterum quomodo contingat, est necesse. Qui vero generationem mutuam non faciunt, nec e singulis singula, sed velut e muro lateres gigni volunt, absurdum quid dicunt. Nam qui carnes & ossa, & ceteroru quodnis ex illis erunt. Quod autem dicitur dubitationem habet, etiam apud eos, qui generationem mutuam astruunt, quoniam pacto ex ipsis diuersum quid ab eis oritur. Verbi causa, ex igne aqua fit, & ex aqua ignis, nam subiectum commune quid existit: sed & caro atque medulla ex eis sunt: at haec quomodo? Et enim illis qui perinde, ut Empedocles dicunt quisnam erit modus? nam compositio nem esse, quomodo e lateribus atque lapidibus fit murus, necesse est & haec mistura ac congeries, ex conseruatis quidem, sed secundum exiguas portiones iuxta sese compositis erit elementis: ad hunc itaque modum, caro & ceterorum quodque fiet. Accidit autem, vt non ex qualibet carnis parte, ignis & aqua gignantur, (sicuti ex cara, ex hac parte pila, ex aliqua alia meta fieri potest) sed ex vtraque vtrumque fieri queat. Haec itaque hoc gignantur modo ex carne, ex quavis parte vtrumque. At hisce, qui illo modo dicunt, ex quavis vtrumque gigni non potest, sed perinde fit vt e muro lapis & later, ex alio loco ac parte vtrumque. Pari modo & hisce, qui ipsorum materiam vnam faciunt, dubitatio quaedam obrepat, qualiter ex ambobus, calido, inquam, & frigido, aut igni & terra, quippiam erit. Nam si caro ex ambobus fit, & neutrum illorum, nec rursus seruatorum compositio, quid restat id esse praeterquam materiam, quod ex illis constat? nam corruptio alterius, aut alterum facit, aut materiam.

sequitur aliud inconueniens: quia secundum istos non ex quacunque parte carnis generabitur quodlibet elementum, sed ex vna parte vnum, & ex alia parte aliud: sicut si ex vna parte ceram fiat sphaera, ex alia parte fiat figura pyramidalis, hoc autem patet

patet esse falsum per ea quae dicta sunt supra, capitulo de mistione. Sed sicut in vnaquaque parte cere potest qualibet figura formari, ita ex qualibet parte misti per resolutionem potest quodlibet elementum generari. Haec ergo ambo elementa, scilicet ignis, & terra, & etiam alia, generantur ex qualibet carne. i. ex qualibet parte carnis. Sed illi, qui dicunt sicut Empedocles, scilicet, elementa esse intransmutabilia, non possunt hoc dicere: sed sicut ex diuersis partibus & locis ipsius parietis tolluntur diuersi lapides, ita ex diuersis partibus & locis ipsius misti, diuersa elementa oportet eos dicere generari, ita quod ignis ab vno loco & parte, & aer ex alia. Quarto ibi. Similiter autem & facientibus. Opponit contra ipsam opinionem, dicens, quod etiam ponentibus elementa habere vnam materiam & esse transmutabilia, sequuntur inconuenientia, si dicatur aliquid generari ex elementis: habet enim quaestionem & dubium, quomodo generabitur aliquid ex ambobus: sicut ex calido & frigido, aut igne & aqua, si enim caro est ex ambobus, & neutrum eorum est ipsa caro, nec etiam saluantur ipsa elementa, quia aliter non esset mistio, & nihil relinquitur nisi materia: quod est impossibile. Si autem remaneat alterum, & alterum corruptum, tunc est corruptio vnius & generatio alterius: quod corrupto vno, aut generatur alterum, aut remanet pura materia. Quomodo ergo fiat ex eis generatio, dubium est. Deinde cum dicit. b. Determinat veritatem: & circa hoc duo facit. Primo, ostendit modum generationis in vniuersali. Secundo, magis in speciali contrahendo ipsum ad mistionem elementorum in constitutione compositi, ibi f. Quoniam autem patiuntur. Primo ergo, relicta prima opinione tanquam falsa, & impossibili, & supposita prima, ponit verum modum generationis corporum mistorum. Ad cuius euidentiam praemittit duo. Quorum primum est, quod differentia elementorum sunt contrariae, scilicet, calidum, & frigidum, & huiusmodi: & suscipiunt magis & minus. Secundum est, quod quando alterum elementum fuerit simpliciter actu, & alterum simpliciter in potentia fuerit, tunc non potest esse mistio, quando vero vnum non est omnino actu, nec per excessum predominatur alteri elemento, tunc generabitur quoddam medium, quod nec est simpliciter calidum, nec simpliciter frigidum, sed quodammodo naturam participans vtriusque. Et hoc ideo, quia quando elementa miscentur, intentiones huiusmodi contrahuntur, & remanent in virtute: & tunc illud medium

b. Quapropter & quomodo est & magis & minus calidum & frigidum, quomodo fuerit simpliciter alteru actu, potentia alteru erit: Quomodo autem non omnino, sed vt quod est calidum frigidum, vt autem frigidum calidum, quae miscetur corruptum intentiones adinuicem, tunc neque materia erit, neque illorum contrariu actum simpliciter sed medium. Sed in id vero quod est potentia magis calidum, quod frigidum, vel contrarie alterutru: secundum hanc rationem, & rationem dupliciter calidum potentia quod frigidum, vel tripliciter, vel secundum alium talem modum. Erunt utique; mista alia ex contrariis, aut ex elementis. Et alia elementa ex illis, potentia aliquo modo existentibus, non ita vero vt materia, sed secundum praedictum modum. Et erit ita quidem, mistio, illo vero modo in ateria secundum quod generatur.

c. Quoniam autem patiuntur contraria secundum in Primis determinationem. Est. n. actu calidum, potentia frigidum, & actu frigidum, potentia calidum. quapropter, si non contrahantur, transmutantur inuicem. similiter autem & in alijs contrariis. Et primo ita elementa transmutantur, ex his autem carnes & ossa & quae talia, calidum quidem generato frigido, frigidum autem calido, quando ad medium veniunt. hic enim neutrum, medium autem multa & non indiuisibile. Similiter autem & siccum & humidum, & alia talia, secundum medietate faciunt carne, & os, & alia.

iusmodi talia. Calido autem secundum aliquid insidiatu, & frigido secundum aliquid calefacto; quia in misto materia vniuersaliusque contrarij partem capit alterius, quando veniunt ad medium, medium enim est contrarij: medium autem si non est vnius proportionis tantum, scilicet quod si imper sit per aequalem contrariorum participationem: neque est indiuisibile, id est, non est vno modo tantum, sed diuersis modis secundum diuersitatem proportionis contrariorum, & sic est medium inter calidum & frigidum, secundum multiplicem proportionem ipsorum; ita etiam intelligendum inter humidum & siccum; quae secundum medietatem faciunt medium, & in aliqua proportione siccum, & in alia siccum alia, quae in complexione variantur, sicut est homo, cuius complexio maxime vniuersalis est temperamento: & leo, qui est calidus & siccus, & asinus, qui est frigidus & siccus. Deinde cum dicit. Tho. de Gen. B d q. Ossen-

generatur non est sic in potentia, sicut materia, nec simpliciter alterum elementorum, sed medium inter ea, quod quidem medium diuersificatur, secundum quod diuersificatur virtutes miscibilium, si enim potentia ignis excedat virtutem aquae, medium generatum est magis calidum, quam trigidum, & sic secundum proportionem virtutis vnius elementi ad virtute alterius: vt si in duplo, si in triplo excedit caliditas frigiditatis, & medium dupliciter est calidius, & tripliciter. Secundum ergo hunc modum erunt mista ex contrariis elementis & per compositionem vel mistionem: & elementa generantur ex illis mistis per resolutionem. Ipsa enim mista sunt potentia quatuor elementa, non quidem sicut materia, sed sicut dictum est. Deinde cum dicit. c. Contrahit modum qui dicitur est vniuersaliter ad propositum, dicens quod, quia omnia contraria patiuntur adinuicem, sicut dictum est prius in capitulo de actione: quia quod est actu calidum, est potentia frigidum, & econuerso: si ipsa elementa non adaequatur potetia suis, sed vnum omnino alteri praedominatur, tunc transmutatur adiuicem, & non fit mistio, sed corruptio debilioris, & generatio siue augmentum praedominantis. Et quod dictum est de calido, & frigido, intelligendum est similiter in alijs contrariis, scilicet, siccum & humidum. Sed elementa prius seinuicem transmutantur in generatione, adaequatis vero potetia eorum secundum quandam proportionem, generatur quoddam medium, sicut carnes, & ossa, & hu-

Praterca, & ipsa contraria pati solent, quemadmodum ante praefinitum est, etiam actu calidum, potentia frigidum est, & actu frigidum, potentia calidum. Quare, nisi ad aequilibratum redacta sint, in se mutuo transmutantur simili modo, & in ceteris contrariis. Atque primo quidem elementa ipsa ita transmutantur, deinde ex hisce carnes, & ossa, & eiusmodi sunt, cui illa calido quidem frigidum, & frigidum in calidum transeunte, ad medietatem uenerint, hic enim neutrum est, mediocritas autem multiplex est, & nequaquam indiuisibilis. Similiter humidum & siccum & talia, carnem ossaque & cetera id genus mediocritate efficiunt.

Deinde cum dicit. Tho. de Gen. B d q. Ossen-

Libro primo c. 30.

& corrupti onis .notus circuli obliqui, qui dicitur zodiacus, & non motus primi mobilis . Et circa hoc duo facit . Primo probat hoc per rationem . Secundo, per ea quae sunt sensui manifesta, ibi § Apparent autem . § Prima in duas . Primo ponit rationem . Secundo intert quoddam corollarium, ibi § Ideoque & tempus . §

Tex. cō. 58.

Dicit ergo primo, quia suppositum est, & determinatum supra in primo libro, quod generatio est continua & semper: nos etiam dicimus, quod motus corporis celestis est causa continua generatio nis: cum autem generatio & corruptio sine contraria, non contingit fieri ambo, scilicet, generatione, & corruptione, si sit tantum una allatio, siue vnus motus localis: quia idem manens idem, & semper similiter se habens, semper natum est facere idem, & non contraria, si enim esset tantum vnus a loci mutatio esset tantum generatio, vel tantum corruptio . Cum ergo non sit tantum alterū, vt patet ad sensum, oportet eē multos contrarios motus, altero duorum modorum, aut allatione, scilicet quod vnus sit contrarius alteri, quod non potest esse in motu circuli, ut probatur in primo de Celo, vel inaequalitate . i. quod sit vnus & idē motus, sed inaequaliter se habeat ad ipsa generabilia, secundum diuersas circuli partes, qui ex vna circuli parte causat vnū, & ex alia parte causat aliud . Contrariorū . n. effectū, qui ex vna circuli parte causat vnū, & ex alia parte causat aliud . Contrariorū . n. effectū, cuiusmodi sūt gnatio, & corruptio, oportet esse contrarias causas . Cum autem motus primi orbis, qui dicitur motus diurnus, semper vni formiter se habeat super circulos aequales distantia a circulo æquinoctiali, non potest esse causa generationis & corruptionis . Sed motus circuli obliqui, qui dicitur Zodiacus est causa sufficiens vtriusque, propter motum accessus & recessionis Solis in eo . In hac loci mutatione est continuitas generationis & corruptionis . ergo necesse est, quod si generatio & corruptio debeant esse perpetuae, quod aliquid semper & continue moueat, vt non deficient mutationes istae . Deficiente enim causa, necesse est & effectum deficere . Secundum autem duo, duos oportet motus esse, scilicet secundum accessum & recessum, vt non contingat solum generatio, & solum corruptio . Causa ergo continuitatis est motus totius orbis: causa vero praesentiae & absentiae est inclinatio & eleuatio ipsius zodiaci, quando enim inclinatur a circulo æquinoctiali ex vna parte eleuatur ex alia: & contingit quod ipsum generans, quandoque est prope locum generationis, & quandoque longe, quando vero distantia generationis non incrit equalis, necesse est motum esse inaequalem . Et ideo sicut in adueniendo & in prope esse, generat rem, ita in recedendo & in lōge esse, corrumpit id ipsum . Et si multotiens in adueniendo secundum vnā medietatem circuli generat, multotiens recedendo, secundum aliam medietatem corrumpit, contrarium enim contrarie sunt causae . Contrae randum est autem, quod motus vnus medietatis circuli, si est contrarius motui alterius medietatis per se, sed secundum resp. eam radii ad locum generationis: quia cum recedit, respicit obliquiorimodo, & tunc dominatur frigus mortificas . Ratione ergo modi, dicitur esse in obliquo circulo contrarias motus, vel ratione accessus & recessionis . Ex hoc autem concludit, quod tempus generationis est aequale tempori corruptionis, & e conuerso . Quia Sol accedendo per sex signa generat, & per sex signa descendendo corrumpit . Deincecum dicit .

Tex. cō. 17.

continua ens rebus generatio & corruptio: dicim' aut causā esse allationem generationis, manifestum quide, q' vna existente allatione, nō contingit fieri ambo, quia contraria sunt . Idem n. & similiter se habens, semper idem innatū est facere: quocirca, generatio semper erit, aut corruptio . Oportet aut multos esse motus, contrarios motus, aut allatione, aut inaequalitate . Contrariorū enim contraria causa . Ideo non prima allatio causa generationis est & corruptio nis, sed quae circa obliquum circulum: in hac enim, & continuū inest & moueri secundū duos motus . Necesse enim si erit semper & continua generatio & corruptio, semper aliquid moueri, vt non deficiat trāsmutationes hę, duo aut non alterum contingat solum . Continuitatis quidem igitur totius, allatio est causa . Praesentiae vero & absentiae, causa est inclinatio . Cōtingit enim quandoque longe fieri, quandoque prope . Inaequali enim distantia existente, inaequalis erit motus . Quocirca, si in accedendo, & in prope esse, generat, & in recedendo & longe fieri, id ipsum corrumpit . Et si in multotiens adueniendo generat, & in multotiens recedendo corrumpit . Contrariorū . n. contraria ē cā . Et inaequali tpe generatio & corruptio, q' scdm naturā .

Tex. cō. 24.

Quocirca & cuiusque tempus, & uita numerum habent, numeroque praesiniuntur, omnium enim ordo est . Et omne tempus ac uita, circuiuu mensuratur: verum non eodem omnis, sed alia minori, alia maiori mensuratur: alij siquidem annus, alij maior, alij minor circuitus mensura est .

Tex. cō. 58.

Apparet aut & secundū sensum confessā, his quae a nobis

generationem corruptionemque competere: & lationem generationis causam esse dicimus, p. et, quod si unica lauo foret, fieri non posset ut ambae fierent, propterea p contrariae sunt . Nam idē eodemq; modo semper habens, idē facere natum est, quare, aut generatio semper esset, aut corruptio . Multos autē esse motus contrariosque, aut latione aut inaequalitate conuenit . Contrariorū enim contrariae sunt causa . Quo circa & prima latio, ortus ac interius causa non est, sed obliqui circuli latio: ea namque, & continua est, & duobus motibus fit . Nam generatio corruptione futura sit semper cōtinua, semper quippiam quidem moueri necesse est, ut ne mutationes istae deficiant: sed duobus, vt ne altera dumtaxat eueniat . Continuitatis igitur causa est latio vniuersi: accessus uero & recessus, ipsa declinatio: accidit enim ut interdum procul, interdum prope existat . Atque cum interuallum sit inaequale, motus erit inaequalis: quare si, ex eo generat, quia accedit, & prope est, & quia abscedit, & procul existit, hoc idem corrumpit . Atque si quia sepe numero accedit, generat, & quia plerumque recedit, corrumpit: contrariorū enim, causa sunt contrariae . Et generatio atque corruptio secundum naturam aequali in tempore fiunt .

Quocirca & cuiusque tempus, & uita numerum habent, numeroque praesiniuntur, omnium enim ordo est . Et omne tempus ac uita, circuiuu mensuratur: verum non eodem omnis, sed alia minori, alia maiori mensuratur: alij siquidem annus, alij maior, alij minor circuitus mensura est .

Apparet autem & ad sensum hinc se quae dicimus, cōsentanea Accedēte

ratur . Est autem periodus, modulatio circuli: dicta a pari, quod est circum, & odos modulatio: sed tamen non omnia mensurantur eadem periodo, sed quaedam habent maiorem, & quaedam minorem . Quorundam enim periodus est vnus annus, sunt enim quaedam animalia, quae non viuunt, nisi per annum . Quorundam vero minor, & quorundam maior, secundum quod magis vel minus sunt susceptibilia & receptibilia virtutis sibi iniuse a caelesti corpore . Ddinde cum dicit .

¶ Ostendit idem ad sensum, dicens, q' ea quae dicta sunt, vera apparent

apparet etiam ad sensum . Videmus enim ad oculum, q' Sole adueniente ad punctum Arietis, quādo directē locum nostrum tangit, incipit esse generatio terrae nascentibus, recedente autē Sole a principio Librae, incipit rerum diminutio & corruptio . Et vtrumque fit in aequali tempore, quia tantum est tempus generationis secundum naturam, quantum est tempus corruptionis: quia tantus est ascensus Solis, quantum est descensus, vt dictum est . Si autem contingat ali quādo corrumpi aliquam rem in minori tempore, hoc est, antequam vis generationis caelestis secundum rationem perio di recedat, hoc est p accidens: quia propter cōfusione ad inuicē, id est, propter cōfusione quatuor elementorū, quae sūt materia cuiuslibet generati, vt supra ostensum est . Vel propter cōfusione Solis, cum alijs planetis contrariū effectum habentibus . Prima tamen expositio magis est secundū lationem: quia enim materia inaequaliter se habet, & nō receptibilis virtutis caelestis & nō eodem modo se habet in periodo, necesse est generationes & corruptiones inaequales esse: & iō erunt quaedam citiores, & quaedam tardiores: & idcirco accidit propter generationem alijs generati corruptionem, & e conuerso: quia corruptio vnus est generatio alterius, & e conuerso . Ad euidētiam autem eorū, quae hic dicuntur, duo sunt consideranda: primum est, quid appelleret Philosophus generans: secundum est, quid faciat periodū . Circa primum notandum est, quod cum superiora agant in ista inferiora per motum & luccm, vt habetur in Primo Meteor . illi maxime attribuenda est virtus generandi, quod maxime luget, & quod lucem suam omnibus tribuens, ipsam a nullo participat: huiusmodi autem est Sol . Vnde ibidem dicitur, quod licet per motum stellarum causetur calor, maxime tamen per motū illius sphaerae, cui Sol existit infixus: quia sicut dicitur in Primo Meteororum, ad causandum calorem in istis inferioribus duo requiruntur, scilicet, propinquitas & velocitas mobilis, quae duo iustititer sunt in Sole . In caeteris vero stellis deficit alterum: quia in his, quae sunt supra Solem, licet sit sufficiens velocitas, deficit tamen propinquitas: in his vero quae sunt infra Solem, licet sit propinquitas, deficit sufficiens velocitas . Verum tamen non solum Sol est causa, sed etiam alii planetę generationis: nisi forte pro tanto dicatur, quia solus Sol lucens lumine proprio, omnes alios planetas illuminat, sicut maxime apparet in Luna . Recipitur tamen lux eius diuersimode in diuersis: & non omnino secundum eandem virtutem, quae est in Sole: quia vnūquodque quod est in alio, est in eo per modum recipientis, & non omnino per modum recepti . Circa vero secundū, sciendum est, quod non solum accessus vel recessus periodum facit: quia aliter in hieme nullū animal nasceretur, sed potius quodlibet moreretur, & nullius vita deberet extendi ultra annum: quod est manifeste falsum . Sed periodū facit relatio ascendentis signi super horizontem ad omnia signa circuli cū suis stellis & planetis in hora generationis rei inferioris, quae causatur a circulo caelesti . Hoc enim modo mensura quorundam est annus, & quorundam plus vel minus, secundum effectus signorū, & fortitudines stellarum, quae sitae sunt in signis: & hoc modo verum est, quod aequale est tempus generationis & corruptio-

Tex. cō. 40.

Tex. cō. 1.

Tex. cō. 1.

nis . Quia a primo signo ascendente in hora rei, computatur profectus rei vsque ad septimum signum eiusdem circuli, & a signo sexto, vsque in primum, computatur defectus . Et ideo in Astrologia, septimum signum vocatur domus mortis, & ascendens, vocatur domus vitae . Et ideo generatio rei vocatur profectus vsque ad statum, post statum vsque ad declinationem, & a declinatione vsq; ad mortē vocatur periodus corruptionis: quae aequalia sunt secundum naturam: quia a primo vsque ad septimum tantum est, quantum est a septimo vsque ad primum, per aliam & alia partem circuli mensurādo: & ideo, si periodus profectus hominis sunt 35 . vel 40 . anni, vt dictum est a Medicis, periodus defectus tantum erit: ita quod aetas hominis erit . 70 . aut 80 . annorum . Potest tamen hoc inpediri p accidens, vt per cibū malum, vel per mortem violentam, vel alio quocunque modo . Et hoc vocat Aristoteli . materiae inaequalitatem: quia scilicet, per accidentia multa aliter disposita q' moueatur a circulo . Et ideo diuersimode moriuntur homines, citius & tardius, q' per naturam mortales sint: similiter & alia animalia, & hoc modo aetates sūt omnium rerū: quia planetae in circulo periodali positi, quando sunt fortiores, dant plures annos vitae, & quando sunt debiliores, dant pauciores . Hoc etiam modo innotescit, quod qui seiret virtutes signorum & stellarum in eis positarum, dum nascitur res aliqua, cognosceret quantum est de influencia caelesti: & posset pronosticari de tota vita rei generatae, licet hoc necessitatem non poneret, vt dictum est: quia potest inpediri per accidens . Deinde cum dicit .

Semper autem (sicut dictum est) generatio, & corruptio conueniuntur, nec unquam deficient, ob eam quam diximus causam . idque ratione optima euenit . Nam cum in omnibus quod praestabilius est natura, semper expetere dicatur, praestabilius autem sit esse quam non esse, & quot modis esse dicamus, alibi dictum sit, hoc uero in omnibus inesse impossibile sit, propterea quod longe ab ipso principio distent, reliquo modo, Deus ipse uniuersum compleuit, continua facta generatione . Nam ita maxime, ipsum esse conuenit: crit: propterea quod illud semper, in qua, generatione fieri ad substantiam pro-

dali positi, quando sunt fortiores, dant plures annos vitae, & quando sunt debiliores, dant pauciores . Hoc etiam modo innotescit, quod qui seiret virtutes signorum & stellarum in eis positarum, dum nascitur res aliqua, cognosceret quantum est de influencia caelesti: & posset pronosticari de tota vita rei generatae, licet hoc necessitatem non poneret, vt dictum est: quia potest inpediri per accidens . Deinde cum dicit .

¶ Ponit continuitatem generationis ex parte finis, & hoc primo: secundo ex determinatis, soluit quandam questionem antiquorum ibi § Simul autem manifestum . § Dicit ergo primo, quod generatio & corruptio semper erunt, vt dictum est, totū per continuum motum, qui est causa efficiens cōtinuitatis eius, vt diximus, sed hęc rationabiliter contingit, etiā ratione finis . Natura enim semper desiderat quod melius est: melius autē esse est quam non esse: cum ergo naturale desiderium non possit esse frustra, oportet quod res naturales habeant semper esse, hoc autem est esse diuinum . Et quia impossibile est existere in omnibus: quia quaedam sunt, quae longe distant a primo principio, sicut sunt res materiales generabiles & corruptibiles, & ista sunt quae modicum participant de esse diuino: & ideo alio modo compleuit Deus materiae desiderium, perpetuando scilicet, eius esse per continuam generationem . Hoc enim modo cōtinuatur esse, quia scilicet, contingit semper fieri generationem proxime substantiae, scilicet, semper contingit generari substantiam eiusdem speciei cum generante . Non enim generans generat sibi idem numero, sed idem specie, vt infra dicitur . Sic igitur continua est generatio ratione finis . Quae autem sit causa efficiens, dictum est multotiens: quia motus circularis caelestis corporis . Iste enim est solus continuus & perpetuus, vt probatur est in Octauo Physic . Ideo autem alia quae adiuuicē trahuntur per passiones & potentias suas, cuiusmodi sunt simplicia corpora quatuor elementorum, sequuntur quodammodo circulem motum, dum adiuuicem circulariter transmuntur . Quando enim ex aqua generatur aer, & ex aere ignis, &

Tex. cō. 70.

Tex. cō. 73.

iter . m

iterum ex igne aqua: tunc dicimus qd sit generatio circularis: & ideo recta allatio, i. motus rectus, qui est in elemētis, conseqūes cam, quæ est in circuitu, est continua: quia Sole recedente, conuertuntur elementa superiora in inferiora: accedente vero, conuertuntur inferiora in superiora, & sic faciunt circuitum perpetuum secundū naturā. Deinde cū dicitur.

Ex determinatis soluit quædam quæstionem, dicens quod his determinatis simul manifestū est quæ quidā querunt, scilicet quæ elementa iā infinitō tēpore transactō non distant abinui-cē separata & ordinata in proprijs locis: cum vnūquodq; moueatur ad suā regionem: causa. n. huius est mutua transmutatio eorū: quia vnūquodq; mutatur in quodlibet, vt supra ostensum est: si enim vnūquodq; maneret in sua propria regione, & non transmutaret ab alio elemento, quod ē iuxta ipsum; iam diu destitissent transmutationes abinui-cē, & deficiēnt actiones & passionēs, sed sicut dictum est, transmutantur adinuicem secundū generationē & corruptionem pp motum continuum obliqui circuli, qd diuersificatur nobis p accessum & recessū, quia aut sic adinuicē transmutantur, nullum eorū manet ordinatē i suo loco: sed quātum vnū accipit de natura ppinque, tantū etiā accipit de loco eius, & permiscetur ei. Vnde terra & aqua vaporantia tendunt ad locū aeris, & permiscentur cū eo. Et similiter, quando ignis & aer frigore inspissantur, vadunt ad locū terræ & aquæ, & permiscentur cū eis. Et ideo elementa nō sunt vbique pura, sed in partibus in quib⁹ se contingunt, sunt permixta. Quod aut dicitū est de transmutatione elementorū, intelligendū est secundū partem, & non rotū: alter. n. destruetur mundus. Vltimo epilogat quæ dicta sunt, & est planū in litera. Deinde cum dicit.

Probat quoddā quod supposuerat: dixerat. n. supra, qd conuinitas generatiōis ē ex cōtinuitate motus: sed quia in isto

si p generationē. Huius autem causa, vt dictum est, multo tiens in circuitu allatio, sola. n. cōtinua: ideo & alia quæcūque trāsmutantur adinuicē secundū passionēs, & potētias. v. g. simplicia corpora, imitātur in circuitu allationem. Qm. n. ex aqua aer gnrāt, & ex aere ignis, & rursus ex igne aqua in circuitu dicim⁹ circuire generationē: quia rursus reuertit Quocirca & recta allatio assequēs eam quæ in circuitu, continua est.

Simul aut manifestū ex his, qd quā querūt quare vnoquoque corporū, in propria allatio regionē in infinito tpe non distat corpora. Cā. n. huius est, qd adinuicē trāstio: si. n. vnūquodque maneret in sua ipsius regione, & non trāsmutaretur ab eo qd prope, iā vtique destitissent. Transmutātur quidē igitur pp allationē duplicē. Quia vero transmutātur nō cōtingit manere vllū eorū in aliqua regione definita. Quod quidē igitur ē generatio & corruptio & pp quam causā, & quid generabile & corruptibile, manifestum ex his quæ dicta sunt.

Quā aut uerū esse aliqd mouēs, si motus erit, vt dictum ē pri⁹ in alijs: & si semp, qd oportet aliqd esse semp & si cōtinue vnū, & idē, & immobile, & in alterabile, & ingenerabile: & si multi qui in circuitu mot⁹ multa quidē, oīa aut equaliter esse, hæc necesse est sub vno principio esse. Cōtinuū aut existente tēpore, necesse est motū esse cōtinuum, cū impossibile sit tempus sine motu esse. Cōtinui igitur alicui⁹ tēpus est numerus, eius quidem, qui in circuitu, ergo, quæadmodum in his qd a principio determinatum est.

Cōtinuus autem motus, vtrū quia quod mouetur continuū est, aut in quo mouetur? velut locum dico, aut passionem.

Manifestū itaq; quæ in quod mouetur. Quo. n. passio continua est, nisi quia res cui accidit cōtinua est: Si aut & quia id in quo mouetur continuū est, hoc soli loco inest, magnitudinē. n.

libro non probauerat motū esse continuū & sempiternū, ideo primo ostendit motus cōtinuitatem, secundo dicit, vnde totus motus cōtinuitatem habeat. ibi: Continuus aut motus. Dicit ergo primo, qd sicut dictū est in Octauo Phy. & in Duodecimo Meta. qd si est motus, oportet qd sit mouens: & si semp est motus, oportet semp esse mouens: & si semp & continue mouens mouet, oportet qd sit vnū, tamen immobile secundum locū, & in alterabile, & in generabile. Dicitur est autē, qd si sint multi circulares motus, oportet esse multos motores: ita tamē qd omnes sint equaliter ordinati sub vno vniuersificatis principio, qd mouet primū motum: sicut demonstratum est in 12. primæ Philosophiæ. Quod autē motus sit cōtinuus, probatur ex tēpore, quod est secundū naturā continuū, & non deficient. Impossibile. n. est, qd tps sit sine motu, sicut i. possibile est qd passio sit sine proprio subiecto: est. n. tempus numerus alicuius cōtinui motus: est ergo numerus motus circularis, quia sicut de terminatu est in his quæ in principio diximus. i. in octauo Phy. nullus mot⁹ potest esse continuus & perpetuus, nisi solus circularis. Deinde cum dicit.

Inquit vnde motus habeat cōtinuitatē. Et circa hoc duo facit. Primo mouet quæstionē: secundum soluit: ibi: Manifestū itaq;: Quærit ergo, cū motus sit cōtinuus habet ne cōtinuitatē pp hoc qd mobile sit continuū, vel pp locum, in quo est motus: vel pp passionē ad quā est motus: Deinde cū dicit.

Respondet dicens manifestum esse qd motus celestis cōtinuus: quia id quod mouetur, est cōtinuum, & nō quia locus in quo est motus, quia primus orbis non est in loco per se, nec est motus continuus ab eo: ideo non est cōtinuus ab eo loco in quo mouet. Mot⁹ enim in genere non habet cōtinuitatem ab eo in quo mouet: quia aliquando est motus in passione, quæ non est continua, nisi per accidēs: quia id cui accidit est cōtinuum.

Sed utrum motus ideo sit cōtinuus quia id quod mouetur subit cōtinuum sit, an quia id in quo sit motus, locus inquam, aut affectus?

Palam sane est, motum ideo cōtinuum esse, quia id quod mouetur cōtinuum est. Nam quo pacto cōtinuus est affectus, nisi quia res ea cui accidit, continua est? Si vero & quia id in quo, hoc, soli loco cōpetit, quippe qui

num. Si autē aliquis motus sit continuus ab eo, in quo mouet, hoc habebit solus motus localis: quia locus habet quandā magnitudinē & cōtinuitatē. Sed nec omnis motus localis, sed solus circularis: quia quod mouetur circulariter, est idem & semper, & seipso continuū: & ideo facit motum sempiternum & cōtinuum: motus semperiternus facit tēpus sempiternum.

LECTIO XI.

Orquā Philosophus determinat de picipijs generationis & corruptionis, & cōtinuitatis eius. In parte ista mouet quæstionē quandā, quæ potest oriri ex prædictis. Cū. n. dictū sit, qd motus circularis sit causa generationis & corruptionis & perpetuitatis, siue cōtinuitatis earum: & ostensum sit qd iste mot⁹ sit ex necessitate cōtinuus & sempiternus, non est ostensum qd effectus eius debeat esse necessarius. Et ideo hic quærit Philosoph⁹, vtrū omnia quæ generantur, ex necessitate generentur. Et circa hoc duo facit. Primo mouet quæstionē: secundum soluit: ibi: Manifestū itaq;: Quærit ergo, cū motus sit cōtinuus habet ne cōtinuitatē pp hoc qd mobile sit continuū, vel pp locum, in quo est motus: vel pp passionē ad quā est motus: Deinde cū dicit.

LECTIO XI.

Voniā aut in continue motis secundū generationē aut alterationē, aut vniuersaliter trāsmutationē, hmōi videmus ordine quodam esse, ac generari hoc post hoc, ita vt nō deficiat, videndū est, vtrū est aliqd qd erit ex necessitate, aut nihil, sed omnia contingit non fieri.

Quā. n. quædam manifestū, & quæ mox erūt & futurū aliud propter hoc. Quod quidē. n. verū est dicere quæ erit, oportet hoc esse quandoq; verū quæ est: qd aut nūc verum dicere, quia futurū est, nihil prohibet nō fieri: futurus enim incedere quis non incedet.

Vniuersaliter aut quoniā cōtingit quædam entium esse, & non esse, manifestum quoniam & quæ generantur ita habebūt & nō ex necessitate hæc erunt.

Vtrū igitur omnia talia aut nō, sed quædam necesse simpliciter fieri? Et est, quæadmodū cōtingit in esse, hæc quidē impossibile nō esse, hæc aut possibile, ita & circa gnationē. v. g. cōuersiones necesse est fieri, & nō possibile est nō cōtingere. Si igitur qd prius necesse est fieri, si qd posterius erit. v. g. si dom⁹ & fūdamentū, si vero hoc, lutū prius, ergo, si fundamentum factum est, necesse & domum fieri.

Aut non adhuc si nō & illud necesse generari, aut nō necesse est esse adhuc. si aut & id necesse generari simpliciter si eēt hoc, & fundamēto generato, necesse generari domū. sic. n. prius se

Ponit solutionem: & primo ponit eā, secundo probat. ibi: Vniuersaliter autem qm contingit. Dicit ergo primo, qd manifestum est in quibusdā, qd mox, vt erunt quædam alia, generantur ex necessitate, & pp illa sint. Vt si terra madefcit, necesse est terram vaporare, & ex vapore nubē generari, & ex nube pluuiā, & ex pluuiā terrā madefieri, & ex illa necesse est iterū exire in vaporem, & sic in infinitū: cum. n. de aliqua re in sua causa efficiētē, & materiali determinata, verum est dicere nunc quoniā erit,

& oportet illā aliquando existere: sicut patet in prædictis exemplis. Aliquid tamen futurū esse non habens causā determinatam, nihil prohibet contingere non esse. v. g. verū est nunc dicere de aliquo qd ipse est futurus incedere, potest tamen impediri propositum eius: & ita non incedet. Deinde cum dicit.

Probat prædictā solutionem: & est ratio sua talis, sicut ē in entis diuisione, ita vniuersaliter ē in generatione: sed in entibus ita est, qd quædam sunt contingētia esse & non esse, & quædam non contingūt non esse, sed sunt ex necessitate: ergo ita ē in generatione, quia quædam ex necessitate generabuntur, & quædam cōtingit gnari. Deinde cū dicit.

Repetit prædictā quæstionē, vt melius eam declaret: & circa hoc duo facit: & primo ponit eam, secundo soluit eam. ibi: Aut non adhuc. Quærit ergo primo, vtrū omnia quæ generantur sint talia, qd ex necessitate generentur, aut nō sint talia omnia, sed aliqua contingenter, vt quædam necessario, ita scilicet qd sit sicut in rebus, qd quædam sunt contingētia & possibile non esse, & quædam necesse est simpliciter esse, qd impossibile est nō esse. An ita ē circa generationem, qd quædam necessario generentur qui busdam generatis, & quædam non possibile generari non generatis illis, v. g. si est necesse fieri conuersiones, i. cum videamus qd vniuersaliter generato posteriori, necesse sit generatū prius esse: an necesse sit eō uerbo, scilicet gnato priorē, necesse sit generari posterius. v. g. nos videmus, qd si domus est generata, necesse est fundamentū esse generatum, & si fundamentū est, necesse ē priusquā ita fuerit generatum, fuisse lutum. Quæramus ergo vtrum conuertat qd si fundamentum ē generatum, qd etiam domus sit generata, vel non cōuertitur. Deinde cum dicit.

Palam. n. est, qd nonnulla, atque cōtinuo fore & esse futurum, hac de causa, diuersa sunt. Nā de quo uerū est dicere ipsum fore, de eodē hoc ipsum, in quā, esse uerū sit oportet, de quo uero nunc uerū est dicere, ipsum eē futurū, hoc nō fore nihil uetat. Nā tamen si futurū est ut quispiā ambulet tamen fieri potest ut non ambulet.

Omnino autē cū ex entibus nonnulla ē esse & non esse contingat, quod & ea quæ gigni solent, ita sese habebunt, & non necessario erunt apertum est.

Vtrum igitur uniuersa sint eiusmodi, an non, sed aliqua simpliciter fore necessarium sit? Et sicut in ipso esse sit, ut quædam nō possint non esse, quædam possint non esse, sic & in ipsa quoque generatione, uerbi gratia solstitia fore necesse est, nec fieri potest ut non contingant. Si igitur prius scire necesse est, si posterius erit, ut si domus fundamentum, si uero fundamentum lutum: nonne ergo si fundamentum factum est, domum quoque fore necesse est?

An non adhuc, nisi & eam fore simpliciter necesse sit? quod si hoc sit factū fundamento, fore domum necesse est. Nam sic prius sese habet ad posterius. Quæ de causa, si hoc erit, an te fore illud est necesse. Si itaque est

Soluit propositam quæstionē dicens, qd non est necesse cōuersionē fieri, ita qd vno generato generetur aliud, & eō uerbo ex necessitate: nisi generato priori simpliciter necesse sit generari posterius. Si aut ita fuerit in domo & fundamento, qd scilicet generata domo necesse sit necessitate absoluta generari fundamentum, tunc etiā necesse est fundamento generato generari domum. Sic. n. ostensum est supra, qd prius hoc modo se habet ad posterius, qd vno generato, generatur aliud, & eō uerbo quia

Tex. c. 24. Tex. c. 60.

Tex. c. 61.

Tex. c. 62.

Tex. c. 63. Tex. c. 64. Tex. c. 65. Tex. c. 66. Tex. c. 67. Tex. c. 68. Tex. c. 69. Tex. c. 70. Tex. c. 71. Tex. c. 72.

quia, si posterius est generatum, necesse est generari prius, & eod...

habet ad posterius. Quare si illud erit, necesse illud prius generari...

LECTIO XII.

Iquidem enim in infinitum tendit, & ad inferius, non erit necesse...

Semper enim alterum alterius necesse esse, ideo & necesse illud generari...

At vero neq; in finem habentibus hoc est dicere vere, qd necesse est simpliciter generari...

Sed oportet semper generatione esse, si ex necessitate ei generatio: ex necessitate n. & semper simul, quod n. est necesse...

LECTIO XII.

In isto loco Philosophus ostendit ex pdictis quo generatio sit infinita: quia, si in circuitu, & non in rectum...

vero neque in fine habentibus. Circa primu duo facit. Primo proponit, secundo probat...

LECTIO XII.

Quod si deorsum uersus, in infinitum abeant, haud quam ex posterioribus hoc esse fore simpliciter, sed nec ex suppositione quidem erit necesse.

Nam semper aliud ante necessarium erit: quo circa qd illud fore necessarium erit. Quare, si infiniti non sit principium, nec primum quicquam erit ob quod fore erit necessarium.

At uero nec in hisce quidem, quae finem habent atque terminantur: hoc uere dici continget, simpliciter, inquam fore quippiam, seu domum, cum factum fuerit fundamentum. Nam cum fuerit factum, nisi semper eam fieri sit necesse, semper id esse, quod potest non esse, eueniet.

At generatione semper sit est necesse, si ipsius generatio necessario sit, nam necessario qd semper, simul sunt, quod enim esse est necesse, non potest non esse. Quare, si quid necessarium est, sempiternum est, & si sempiternum est, necessario est. Si itaque huiusce generatio necessario est, sempiterna est, & si sempiterna, necessario.

Et est intelligendum, quod si non fiat reiteratio: quia si in talibus generatio reiteretur, tunc erit circularis, & non solum re...

Ponit Minorem, & probat ea, quia manifesta est per praedicta. Unde dicit, qd generatio est semper, quia generatio eius, scilicet posterioris, ex necessitate absoluta est generatio prioris...

Concludit qd alicuius generatio est ex necessitate simpliciter, & non ex suppositione, cu non possit esse in rectu, ut ostensum est, necesse est qd sit circularis & per reiterationem. Deinde cum dicit, Recolligit rationem & ordinat dicens, qd necesse est qd generatio aut habeat finem, aut non. Sed qd non habeat finem, supra probatum est, ta ex parte motus in Pri. Lib. qd ex parte motus & ex parte finis in Secundo. Si ergo non habeat finem, aut est in finem rectum, aut in circuitu: sed sicut supra ostensum est, non est possibile qd sit in finem rectum: quia in infinitum non est principium: neq; ad inferius, ad futura generanda, neq; ad superiora, ad praeterita generata. Cum autem generatio nec habeat principium, nec sit finita, necesse est qd sit sempiterna, & per consequens sit in circuitu: & si est in circuitu, necesse est eam conuerti ab ultimo in primum. v. g. si hoc est ex necessitate generatum ad hoc, sicut terra conuerti a pluuia, necesse est qd generatum illud, quod sit prius, scilicet pluuia, generatum, & si pluuia est generata, necesse est qd prius fuerit aliquid generatum, scilicet nubes: & si nubes, oportet prius qd fuerit vapor, & si vapor, oportet prius qd fuerit terra madefacta, & sic aliquid generatum in infinitum, & sic conuerti dicitur, qd conuerti non fiat per medium unum, vel per duo, v. g. per plura, dummodo ab ultimo redeat in primum. Necessarium ergo simpliciter est, qd unum generet ab altero in motu & generatione, que est in circuitu: & si aliqua necesse est in circuitu generari, necesse est ista simpliciter generari, & conuerti, si necesse est ista simpliciter generata esse, ista necesse est in circuitu generari: hoc ergo, scilicet, qd generatio sit perpetua, non in rectu, sed circulariter, rationabiliter apparuit. Deinde cum dicit, Ostendit hoc idem per praedicta. Quod aliter potest etiam hoc idem monstrari, si per motum calis: quia enim ipse est in circuitu, ideo ex necessitate elementa adinueniuntur. Si enim motus calis est in circuitu, oportet qd quaecumque sunt passiones huius motus, & quaecumque sunt per hunc...

motu soli, sicut per causam efficientem, qd etiam illa sunt. Si n. qd in circuitu mouetur mouet elementa, necesse est etiam qd motus horu, quae sunt passiones eius, & qd motus eoru quae sunt generantur ab hoc, sint et ex necessitate. v. g. cu alatio superioris, hoc est circuli decliuis, sit in circuitu, necesse est qd moueantur etiam alii planetae. Quia uero hoc, si Sol mouet in circuitu, necesse est etiam horas, & circuli generari & iterari: horis autem in circuitu generatis, necesse est qd omnia qd sunt a causa efficiente, sicut a motu Solis, & motu horaru, sint etiam generata ex necessitate & in circuitu: & haec sunt generationes elementoru, quia ex istorum generatione omnia alia generantur, maxime omnia temporalia. Deinde cum dicit, Mouet duas rationes: secundam, ibi qd Principium autem intentionis. Circa primum duo facit. Primo mouet rationem, secundo soluit. ibi qd In rectum itaq; Quare ergo primo, quare in quibuslibet esse ut, qd in circuitu generatur. v. g. aer & aqua & cetera elementa: quia, si nubes erit, oportet plueret, & si pluet, oportet nubes esse, & iterat: in quibuslibet uero non est ista: nam homines & animalia non reiterantur: non n. est necesse te generari, si pater tuus est generatus, sed si tu es generatus, necesse est patrem tuum generatum fuisse. Deinde cum dicit, Soluuntur dicta ratione dices, quod quare animalia non reiterantur, quia eoru generatio est in rectu, & non in circuitu. Nam, sicut supra dictum est, ubi uerq; terminorum non est tota materia ad alteru, ut vno motore d. uerfimode se habere educat utruq; de utroq; in his non est generatio circularis, sicut in te & patre tuo: quia pater tuus non est tota materia tua: in elementis uero unum est tota materia ad aliud, & vno motu decliuis circulo potest educi unumquodq; ab altero: & ideo in eis est generatio circularis. Deinde cum dicit, Ponit aliam rationem: & primo ponit, secundo soluit ibi qd Quoru quidam igitur. Quia n. probatum est, qd generatio sit perpetua per reiterationem, posset aliquis credere, qd omnia eade reiterantur: & ideo dicit, qd principium intentionis in hac ultima parte...

Tex. co. 68.

* Deficit for te text. illi.

Tex. co. 67.

Tex. co. 70.

Tex. co. 69.

Concludit

parte, est quæret, vtrū omnia similiter reiterantur aut non, sed hæc quidē reiterantur eadē numero, alia vero solū eadē specie. Ex quo. n. omnium est generatio sū materiā, videtur q̄ omnia eadem secundum numerū debeant iterari. Deinde cum dicit. **I** Soluit hanc quæstionē, dicens. Quod ea, quorū substantia non corrumpitur in mutatione, manifestum est q̄ iterantur eadem numero, sicut Sol reiteratur i obliquo circulo: quia motus sequitur id quod movetur: quia non ē motus, nisi existēris in actu, vt ostensum est in quinto Physi- sicorū. Ea vero, quorum substantia non est incorruptibilis, sed est corruptibilis, necesse est iterari eadem specie, & non eadem numero, & ideo aqua, quæ est ex aere, & aer ex aqua, sunt specie eadem, non eadem numero: corrumpitur. n. eorum substantia in tali transmutatione. Sed tamen, cum aer sit tota materia aquæ, & econuer- so, talia reiterata magis accedunt ad identitatem materialem q̄ animalia & homines reiterati. Vnum. n. animal generans, puta

bos, non est tota materia generati alterius bouis: & ideo minus accedunt ad identitatem numeralem, q̄ elementa circulari generatione elementorum: vnde & si propter hoc concedatur, q̄ elementa aliquo modo reiterentur eadem numero, non tamen cōceditur, q̄ propter hoc simpliciter reiterentur eadē numero: quia eorum substan- tia est talis corrupti- bilis, qualem non cō- tingit eē eadē gene- rato, & in eo, ex quo generatur. Sed vide- tur i solutionib⁹ ista- rum duarū quæstio- nū esse cōtradictio: nam in prima dicit Philosophus, q̄ ani- malia non reiterant, in secūda vero dicit, q̄ reiterantur eadem specie. Sed dicendū, q̄ prima dicit, q̄ ani- malia non reiterant eadem numero, & sic concordat cū secūda. Vel q̄ non ex necessitate est in eis reite- ratio in generatione, siue sū numerum, siue sū speciem. Et ideo patre tuo generato, nō est necesse te generari, sed te gūrato, necesse est patrē tuū generatū fuisse. Et i hoc nō cōtradicit secūda solutioni: q̄ dicit, q̄ si iterāt, iterāt eadē specie, nō eadē numero.

I Quorum quidem igitur incorruptibilis substantia mota, manifestum, quoniam & numero eadem erunt: motus enim sequitur, quod movetur, quorū autem non, sed corruptibilis necesse specie, numero autem non reiterari. Ideo aqua ex aere, & aer ex aqua, specie idem, non autem numero. Si autem & hæc numero, sed non quorū substantia generatur, ens tale quale contingit non esse.

Quorum igitur substantia motum subiens incorruptibilis est, ea omnia, ut patet, etiam numero eadem redire solent: nam motus, id comitari solet quod motu cietur: quorum vero non, sed corruptibilis, specie non idem numero, reuertu necesse est. Quocirca, cum ex aere aqua sit, & ex aqua aer, aer specie idem, non numero, redit.

G Quod si & eadē numero aliqua redeāt, nō tamē ea, quorū substantia ortū subit, eiusmodi existēs, quæ nō esse possit.

Commentariorum Diui Thomæ Aquinatis super duos Libros Aristotelis de Generatione & Corruptione, finis.

R E G I S T R V M.

A B C D E Omnes sunt Quaterniones, præter E, qui est Ternio.

R O M A E

Apud hæredes Antonij Bladi, & Ioannem Osmarinum Liliotum socios

M D L X X